Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhǔkù

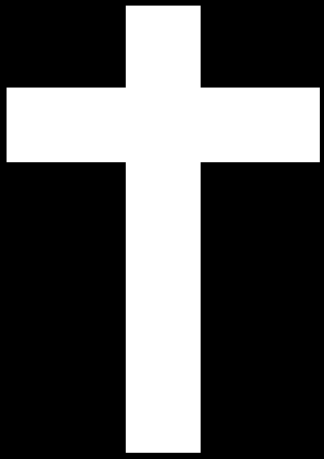

Ndrǔna: Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhǔkù New Testament

Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhŭkù

Ndrŭna: Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhŭkù New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndrŭna (Ngiti)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
abb6c630-aaf1-5647-8172-605215e8fe12

Contents

Màtayò 1
Mǎrkɔ̀ 66
Lukà 105
Yùwanɨ̀ 169
Uvitatálɛ 218
Pbàrɔmà 283
1 Pbàkòritò 312
2 Pbàkòritò 341
Gàlàtiyà 360
Ɛ̂fɛsɔ̀ 370
Fìlipì 380
Kɔ̀lɔ̀sayì 387
1 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà 394
2 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà 400
1 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ 404
2 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ 412
Titò 418
Fìlìmonì 422
Pbàɛ̀bràɲɨyà 424
Yàkɔbhɔ̀ 447
1 Pɛ́tɛrʉ̀ 455
2 Pɛ́tɛrʉ̀ 464
1 Yùwanɨ̀ 469
2 Yùwanɨ̀ 476
3 Yùwanɨ̀ 478
Yudhà 480
Upfòta tɔ́ bhǔkù 483

Màtayò
andí Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrɨ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrí bhʉ̌kù nandí nɨ́ Màtayò. Ngǎtsi ndɨ Màtayò-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Lawì (Mrk 2.14). Ka nɨ'ɨ̀ Mʉ̀yàhudì, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ (9.9). Nɨ́ Yěsù náanzi ka ndɨ́nɨ̌ pbɨ̀ndà kasʉ nʉbhà tɨ́, ndàdʉ̀ òngo pbɨ̀ndà uvitatálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ tɨ́ (10.3).

Màtayò náandí pbɨ̀ndà bhʉ̌kù fɨ̌yɔ̀ nɨ́, yà ɨ̀ nʉ́gèrɛ̀ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí. Ɨ Pbàyàhúdí nʉ́ʉnɨ Ungbòta-Ayɨ́ tɔ́ Andítá mběyi nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kǎránà pbɨ̀ndà andítá nɨ́pbɨ̀ rɔ̌ ndɨ Ungbòta-Ayɨ́ ɔ̀ ka kandí dhu rɔ̌.

Màtayò náandí pbɨ̀ndà bhʉ̌kù, rɨ̀tɛ̀ dhu kpangba Yěsù ràrɨ̌ ndɨ yà Pbàyàhúdí náarɔ́dɔna ɨ̀rà rírà dhu tɨ́ Màsiyà (2.6).

Yěsù ka kʉgʉ Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì, Ìsràyelì, dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ (2.1,15). Nɨ́, kǎdʉ̀ pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̀pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà àhʉ nà Yèrùsalɛmà, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Ìsràyelì nɨ́ɨ'ɨ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀ná rɔ́. Nɨ́, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà nóongónà ndɨ̀ ndɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀yá pbìrì ʉ̀ndà yà ndɨ̀ ndʉ́lɨ ɨ pbìrì ɔ̌ pbàlɨ̀wálɨ́-otù ɔ̌. Nɨ́, Yěsù-ànyǎ natdɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ nɨ'ɨ̀ lɨ̀walɨ̀ Pìlatɔ̀.

Bhʉ̌kù-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Yěsù Krɨ́stɔ̀ t'ábhúna-ɔvɔ̀ mà kʉ̀gʉ ka kɨ́ dhu mànà (1.1–2.23).
- Bàtizò nubhónà Yùwanɨ náanzɨ pbɨ̀ndà kasʉ tɨ́ dhu (3.1-12).
- Yěsù rɨ̌ bàtizò àlʉ̌ dhu mà pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ rɨ̌ Kà-afí ùmvʉ̌ dhu mànà (3.13–4.11).
- Yěsù rɨ̌ pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̀nzɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu (4.12–18.35).
- Yěsù rɨ̌ abhi ɔ̀pɛ̀ pbɨ̀ndà kasʉ nà Gàlìlayà rɔ̀, ndàrà àhʉ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu (19.1–20.35).
- Yěsù rɨ̌ pbɨ̀ndà kasʉ ʉ̀tsa ndɨ̀ ndɨ́ dɔ̀ná rɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ràrà àhʉ ndʉ̀tɔ̌ ka kɨ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu ɔ̀ dhu (21.1–27.66).
- Yěsù rɨ̌ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ̀tɛ̀ ndɨ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̌yɔ̀ ndɨ́nɨ̌ «Ídzì Màkʉ̌rʉ̀» nʉnɔ tɨ́ kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-tsʉ̀-tɨdɔ̀ tɔ̀ dhu (28.1-20).

Yěsù t'ábhúna-ɔvɔ̀
(Luk 3.23-38)

1 Yàrí nɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀ t'ábhúna-ɔvɔ̀. Yěsù Krɨ́stɔ̀ nɨ'ɨ̀ Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ Dàwudì nɨ'ɨ̀ Àbràhamʉ̀-dhú bvʉ̌ alɛ.
2 Àbràhamʉ̀ náadhɨ̀ Ìsakà, Ìsakà náadhɨ̀ Yàkɔbhɔ̀, Yàkɔbhɔ̀ náadhɨ̀
Yudhà mà adɔ́na mànà. 3 Yudhà náadhɨ̀ Pàrezì mà Zǎrà nà. Ạbádhí-
tsánà nɨ'ɨ̀ Tàmarɨ̀. Pàrezì náadhɨ̀ Ɛ̀srɔmʉ̀, Ɛ̀srɔmʉ̀ náadhɨ̀ Àramʉ̀.
4 Àramʉ̀ náadhɨ̀ Àmìnàdabhʉ̀, Àmìnàdabhʉ̀ náadhɨ̀ Nàsɔnɨ̀, Nàsɔnɨ̀
náadhɨ̀ Sàlmɔnɨ̀, 5 ndɨrɔ̀, Sàlmɔnɨ̀ náadhɨ̀ Bɔ̀azà. Bɔ̀azà-tsánà nɨ'ɨ̀
Ràhabà. Bɔ̀azà náadhɨ̀ Ɔ̀bɛdɛ̀. Ɔ̀bɛdɛ̀-tsánà nɨ'ɨ̀ Rútà. Ɔ̀bɛdɛ̀ náadhɨ̀
Yɛ̌sɛ̀, 6 Yɛ̌sɛ̀ náadhɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì, ndɨrɔ̀, Dàwudì náadhɨ̀
Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀. Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀-tsánà nɨ'ɨ̀ yà Ùriyà-fɔ́ rɔ̀ Dàwudì akɔ̀ tsìbhálɛ.
7 Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ náadhɨ̀ Rɛ̀hɔ̀bɔ̀hamʉ̀, Rɛ̀hɔ̀bɔ̀hamʉ̀ náadhɨ̀ Àbiyà, Àbiyà

náadhɨ̀ Asà, 8 Asà náadhɨ̀ Yɔ̀sàfatà, Yɔ̀sàfatà náadhɨ̀ Yɔ̀ramà, Yɔ̀ramà
náadhɨ̀ Ùziyà, 9 Ùziyà náadhɨ̀ Yɔ̀tamʉ̀, Yɔ̀tamʉ̀ náadhɨ̀ Àhazɨ̀, Àhazɨ̀
náadhɨ̀ Zèkíyà, 10 Zèkíyà náadhɨ̀ Mànasɨ̀, Mànasɨ̀ náadhɨ̀ Àmɔsɛ̀,
Àmɔsɛ̀ náadhɨ̀ Yòsíyà, 11 ndɨrɔ̀, Yòsíyà náadhɨ̀ Yɛ̀kɔ̀nɨyà mà adɔ́na
mànà, yà Pbàìsràyélí ka kʉmba kowù nà ɨnɔ tɨ́ Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀
nɨ́nganɨ́.
12 Pbàìsràyélí ka kʉ́mbà kowù nà ɨnɔ tɨ́ Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Yɛ̀kɔ̀nɨyà náadhɨ̀ Sàrtɨ̀yɛlɛ̀, Sàrtɨ̀yɛlɛ̀ náadhɨ̀ Zèrùbàbelì. 13 Zèrùbàbelì
náadhɨ̀ Àbìhudì, Àbìhudì náadhɨ̀ Èlìyàkimù, Èlìyàkimù náadhɨ̀ Àzɔrɔ̀.
14 Àzɔrɔ̀ náadhɨ̀ Zàdhokì, Zàdhokì náadhɨ̀ Àkimù, Àkimù náadhɨ̀
Èlìhudì, 15 Èlìhudì náadhɨ̀ Èlìyèzerì, Èlìyèzerì náadhɨ̀ Màtanɨ̀, Màtanɨ̀
náadhɨ̀ Yàkɔbhɔ̀, 16 Yàkɔbhɔ̀ náadhɨ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀, ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ̀ Màrɨyà bhà
alɛ. Ndɨ Màrɨyà nɨ́ ndɨ, Yɛ̌sù, yà Krístɔ̀ tɨ́ kátɨna alɛ nadhɨ̀.
17 Nɨ́ kɔ́rɔ́ ɨ rʉ̀gànda-bvʉ nɨ́ɨ'ɨ̀ yà dhu bhɛ̌yi: rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Àbràhamʉ̀ rɔ̌
rɔ̀, ràrà àhʉ Dàwudì rɔ̌, nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rʉ̀gànda. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀
Dàwudì rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Pbàìsràyélí nʉ́mba ka kɨ́ kowù nà ɨnɔ tɨ́ Bàbelì
tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu ɔ̀, nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rʉ̀gànda. Ndɨrɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀
Pbàìsràyélí ka kʉ́mbà kowù nà ɨnɔ tɨ́ Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀, ràrà
àhʉ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nʉ́gʉ ka kɨ́ dhu ɔ̀, nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rʉ̀gànda.

Yɛ̌sù nʉ́gʉ ka kɨ́ dhu
(Luk 2.1-7)

18 Yɛ̌sù Krístɔ̀ nʉ́gʉ ka kɨ́ dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ yà dhu bhɛ̌yi: kà-tsánà, Màrɨyà,
nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨwà Yɔ̀zɛfʉ̀ órì rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ɨ̀ àpɛ̀ 'ʉ̀mbǎ rɔ́rɔ̀, Màrɨyà náatù ndɨ̀
ɔ̀na nà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌. 19 Yɔ̀zɛfʉ̀, yà kà mà rɨ̌ 'ʉ̀mbǎ nà alɛ, nɨ'ɨ̀
obhónángatálɛ. Pbɛ́tʉ̀, kǎzè nzá kà-nyì nɨ́wʉ̌ ndɨ̀ ndí ibí alɛ nzínzì ɔ̌
dhu. Nɨ́ kǎzè ndɔ̀dhɔ̀ ka ɨnzá ìndrǔ nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀.
20 Wɔ̀ dhu nɨ́rɛ̀ kà rɨ̌ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɨ̀
ɔnyʉ-bvʉ̀ kà tɔ̀ ndàtɨ: «Yɔ̀zɛfʉ̀, Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ́, ɨ̀nzɨ̌ ɔnzɨ Màrɨyà
nídyì nyɨ nyɨ́ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ tɨ́ dhu-ɔdɔ̀. Obhó tɨ́, kà rɨ̌'ɨ̀ nà ari nɨ́ Ɨ̀lɨ̀lǎ-
Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ kɔ̌dyì. 21 Kʉ̌gʉya kpatsìbhíngba, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀
Yɛ̌sù tɨ́, ka nɨ́ ndɨ pbìndà alɛ nɨgʉ́ya fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.»
22 Kɔ́rɔ́ wɔ̀ dhu náanzɨ ndɨ̀, ndɨ́nɨ̌ angyí Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì
otù ɔ̌ dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ:
23 «Kànɨ ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nɨ̌ tsìbhíngba nɨ́ɨ'ɨya ɔ̀na nà.
Ndɨrɔ̀ kʉ̌gʉya kpatsìbhá ngbángba,
kadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Mànolì tɨ́*.»
Kà-tɨ̀ nɨ́: «Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ atdíkpá àlɛ̌ mànà.»
24 Ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀và ndɨ̀ rɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ náanzɨ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
bhà màlàyikà nʉ́nɔ̀nà fíndà dhu. Nɨ́ kǎdʉ̀ Màrɨyà nídyì pbìndà tsìbhálɛ
tɨ́. 25 Pbɛ́tʉ̀ kʉ̌pbá nzá kà-ngbɔ̀, ràrà àhʉ kà rɨ̌ kpatsìbhá ngbángba
nʉ́gʉ dhu ɔ̀. Nɨ́ Yɔ̀zɛfʉ̀ náadʉ̀ ndɨ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tɨ́.

2

Abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá rɨ̌wu Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nándà dhu
(Luk 2.8-20)

1 Yɛ̌sù ka kʉgʉ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀, Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɨ́ kátɨna ɔ̀,
ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà atɔ ɔ̌. Ndɨ nɨ́nganɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ rɨ́

* **1:23** 1.23 Ìsa 7.14

’ɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá níiwú adyifɔ̀ náarɨ́ ndɨ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀, ’ìwʉ̌
ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 2 Nɨ́ abádhí níivú dhu ìndrʉ̌-tsʉ̌ ’àtɨ: «Yà ka
kʉ̀gʉ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà rɨ̌’ì ɨ̀ngbɔrɔ́? Mǎ màla kàbhà alalɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ adyifɔ̀ arɨ́ ndɨ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀. Nɨ́ mǎ mìwʉ̌ ka nífʉ.»
3 Wɔ̀ dhu ì ɨ̀rì rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mà kɔ́rɔ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mànà nɨ́ɨrɛ̀ nga abhɔ nyʉ́, dɔ̀ya ràdʉ̀ ndɨ̀nza atdídɔ̌. 4 Nɨ́
kʉ̌ndu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
kɔ́rɔ́, ndìvʉ̌ Krɨ́stɔ̀ nʉ́gʉ ka kàmbɛ̀nà ɨ nga tsʉ̀yá. 5 Nɨ́ abádhí náadù
ɔtɛ kà tɔ̀ ’àtɨ: «Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà
nabì náandí dhu angyí, ndàtɨ:
6 ‹Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̌, Yudhà bhà pbìrì ɔ̌ nyɨ nyɨ́’ɨ rɔ̀,
nyɨ nɨ́ nzɨ̌ pɔ́tsɔ̀ kɨgɔ̀ Yùdɛyà ɔ̌ kɨgɔ̀ nzínzì ɔ̌.
Obhó tɨ́, ʉ̀nʉ́ rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdí kamà rǎhʉ.
Ndɨ kamà nɨ́ ndɨ Pbàìsràyélí, pbàkà alɛ nʉndaya*.›»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ náanzi kɔ̌kɔ̀ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá ɨnzá
ngʉ̌kpà alɛ nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀, ndìvʉ̌ alalɨ abádhí ala dòtsí ɔ̀ná ɨdhɔ tsʉ̀yá.
8 Nɨ́ kǎdʉ̀ abádhí nóvì Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
«Nyòwu nyɔ̀mɛ pɛ́ awáwʉ̀ wɔ̀ ngbángba dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ka nyɨ̌ nyòtù rɔ̀, nɨ́
nyàdʉ̀ nyìbho màkʉ̌rʉ̀ idù, ndɨ́nɨ̌ ma madʉ̀ tɨ́ àrà kɨ̀fʉ átɔ̀.»
9 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà ɔtɛ ì ɨ̀rì dhu-dzidɔ̌, abádhí náadɨ
dɔ̀ya ’ɔ̀wù. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ yà abádhí álaná adyifɔ̀ arɨ́ ndɨ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀ alalɨ
náadɨ angyi abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌, ndàrà ìde yà ngbángba rɨ̌’ì
ɔ̀ná ngari-dɔ̀tsírɔ́. 10 Abádhí níitdègu wɔ̀ alalɨ nálǎ, nɨ́ abádhí-dhɛ̀
nɨ́ɨka ndɨ̀ atdídɔ̌ nyʉ́. 11 Nɨ́ abádhí náatsù ányì-dza, ’àdʉ̀ ngbángba
mà nála ɨ́yànà Màrɨyà mànà. Nɨ́ abádhí nʉ́ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ì rɨ̀fʉ ndɨ
ngbángba. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉnga fɨyɔ́ bhɔlɔ-tsʉ̀, ’àdʉ̀ pɛrɛ̀
núbhɔ, ’ɔ̀dhɛ̀ ka nɨ̌. Ɨ pɛrɛ̀ nɨ’ì: ɔrɔ̀ mà, mbɛ̌yi arɔ́ngʉ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bɨ
ndɨ rɔ̀ alɨndra-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ mbɛ̌yi arɔ́ngʉ akyɛ-tɨdɔ̀, mànɛ̀manɛ̀ tɨ́
kátɨna mànà. 12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉnɔ dhu ɔnyʉ-bvʉ̀ abádhí
tɔ̀, ìnzɨ ì nadù tɨ́ Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà nanǎ. Nɨ́ abádhí adʉ̀ ’àdu fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀
ngǎtsi otu ɔ̌.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kótse Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu

13 Kɔ̌kɔ̀ abhɔ ɨnga nʉ́nɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ arɨ́ ’ɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ alɛ-akpá
nádu ì dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɨ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀
tɔ̀ ɔnyʉ-bvʉ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidyì ngbángba mà ɨ́yànà
mànà, nyadʉ̀ ɔ̀kʉ nà Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyòko ányɨ̀ ràrà
àhʉ ma mɨ́ nyǎvɨ̌ nyǎdu nyɨ̌ ányɨ̀ rɔ̀ dhu ɔ̀. Obhó tɨ́, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ ngbángba
nábhʉ̌ kambɛ ɔ̀nɛ̀nà dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́.» 14 Nɨ́ ndɨ iku ɔ̌ tɨ́, Yɔ̀zɛfʉ̀
nɨ́ɨvà ndɨ̀ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndìdyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, ndɔ̀kʉ̀ nà Mísrì
tɔ̀ pbìrì ɔ̀. 15 Abádhí adʉ̀ òko ányɨ̀, ràrà àhʉ Hɛ̀rɔdɛ̀ rɔ̌vɛ̀ dhu ɔ̀. Wɔ̀rɨ́
dhu náanzɨ̀ ndɨ̀ ndɨ́nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì-otù ɔ̌
dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ: «Ma mánzì idhùdu ràhʉ Mísrì rɔ̀*.»

Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kpabhá nzónzo nɔ́kyɛ ka kɨ́ dhu

16 Hɛ̀rɔdɛ̀ níitdègu dhu nɔ́sʉ̀ ʉ̀trǎ tɨ́ abhɔ ɨnga nʉ́nɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌
arɨ́ ’ɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ alɛ-akpá rʉ̀trǎ ndɨ̀, nɨ́ kà-afí-ɔ̌nga nɨ́ɨwa ndɨ̀ atdídɔ̌. Nɨ́,
kǎvì pbìndà pbànówí rɔ̀kyɛ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nà kpabhá nzónzo mà, ɨnzá àpɛ̀

* **2:6** 2.6 Mík 5.1 * **2:15** 2.15 Ɔsɛ 11.1

ɔ́yɔ̀ atɔ nísɛ̌ kpabhá nzónzo mànà kɔ́rɔ́, Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ mà, tɨná arɨ́ɨ̀ kɔ́rɔ́ pbanga mànà ɔ̌ rɔ̀. Kǎnzɨ̀ wɔ̀ dhu àdhàdhɨ̀ yà ɨ abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá nábhʉ fɨ̌ndà alalɨ ɨ̀ ala ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ dɔ̌ awáwʉ̀ rɔ̌. 17 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ yà nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà nʉ́ʉnɔ kpangba dhu náaká. Kǎtɨ:
18 «Alɛ-tù ɨ̀rɨ̀ ndɨ̀ Ramà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
Ìndrǔ rɔ̌dzɨ, ndàdʉ̀ àmbɛ ndʉ̀hʉ dɔ̌ atdídɔ̌.
Ràkelì nɨ́ ndɨ rɨ́ pbìndà inzo nɔ́dzɨ.
Kòzè nzá kopè afína mà,
ɨwà ɨ inzo nʉ́vɛ nɨ́dhunɨ̌*.»

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kíngo Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu

19 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɔ́vɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ tɔ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀. 20 Ndɨ màlàyikà náatɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, nyadʉ̀ nyadu abádhí nà Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Obhó tɨ́, yà ndɨ ngbángba nazè ’òhò alɛ nʉ́vɛ wà.» 21 Nɨ́, Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ́ɨvà ndɨ̀, ndìdyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, ndàdu ndɨ̀ nà Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀. 22 Pbɛ́tʉ̀, kɨ̌tdègu dhu nɨ́rɨ Àrkɛ̀lawʉ̀ ràrɨ̌ ndɨ àbanà Hɛ̀rɔdɛ̀ dzidɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨ pbìrì ɔ̀ ndɨ̀ ndárà àdɨ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ. Kàgàwà ɔ̀vɔ̀ dhu fɨ̌ndà ɔnyʉ-bvʉ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ náadʉ̀ àrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 23 Kǎdʉ̀ àrà àdɨ Nàzàretì tɨ́ kátɨna atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ dhu náanzɨ ndɨ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ: «Ka kanziya ka Nàzàretì ɔ̌ alɛ tɨ́*.»

3

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu
(Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nɨ́ɨtɔ ndɨ̀ Yùdɛyà tɔ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Kǎmbɛ́nà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌: 2 «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga. Obhó tɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndɨ̀.»

3 Yùwanɨ̀ nɨ́ ndɨ, yà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu dɔ̀ná alɛ, ndàtɨ:
«Kànɨ̌ atdí alɛ-tù rɨ̌ ndɨ̀rɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀:
‹Nyɔ̀bhɔlɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ngʉdhà,
nyùtǒ kàbhà otu*.›»

4 Ndɨ Yùwanɨ̀ rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nɨ’ɨ̀ ngàmɨyà tɨ́ kátɨna ɨ̀zǎ-ká nɨ̌ ka kódyù. Ndɨrɔ̀ kɨ̌sónà ɔ̀na asé tɔ́ kùkyě nɨ̌. Kǒngónà àdʉ̀ ndòngù índù mà, ɨrɨ́ ɔ̌ ɨtɨ-dha mànà nɨ̌. 5 Nɨ́ ìndrǔ nóongónà ìwu kà-tɨ’ɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́, ndɨrɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danɨ̀ tɔ́ ɨdha-akpà-bɨdɔ̌ arɨ́ɨ̀ kɔ́rɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ màtɨ́. 6 Abádhí nʉ́ʉnɔ́nà fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga kpangba kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, Yùwanɨ̀ ràdʉ̀ bàtizò núbho fɨ̌yɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danɨ̀ tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀.

7 Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ náala ábhɔ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tɨna ɔ̀ rówu ìwu rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ alʉ́ tɨ́ bàtizò rɔ́. Nɨ́ kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌, ámvɔ̀ tɔ́ osu-tsè! Ádhɨ ndɨ dhu nɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyotse tɨ́ yà rɨ́rà Kàgàwà bhà nàwí-tsʉ̌ rɔ̀? 8 Nyɔ̀nzɨ ɨwà nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga dhu návɨ̌ rɨ́ dhu. 9 Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyɨ̀rɛ̀ nga afíkʉ ɔ̀, nyǎtɨ:

---

* **2:18** 2.18 Yèr 31.15 * **2:23** 2.23 Màt 21.11 * **3:3** 3.3 Ìsa 40.3

‹Àbràhamʉ̀ ní abhukà!› Ma mí dhu nʉ́nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀
kǎkàrí odu mà nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò Àbràhamʉ̀ t'ídhúna tí. 10 Àlɔ̌ ka kɨ̀lɨ wà
itsu-pfɔ̀ rɔ̌, ndɪ́nɨ̌ ka kɨ'à tí ɨ itsu-vɛ́ nɨ̌. Nɪ́ kɔ́rɔ́ itsu yà ɨ̀nzɨ̌ arí ídzì
itsu-kpɔ̌ nɪ́'ɔ̌, nʉ́kɛ̀rɛ̌ ka kɪ́, kadʉ̀ àwànà kàzʉ̀ ɔ̀. 11 Ɨma, ma mí bàtizò
núbhɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ɨdha nɨ̌, ndɪ́nɨ̌ ɨwà nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga
dhu navì tí. Pbɛ́tʉ̀, dzidu dɔ̌ ríràà alɛ náaraya bàtizò núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀
Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, ndɨrɔ̀ kàzʉ̀ nɨ̌. Ndɨ alɛ rɨ̌'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌ ròsè
dùdu nǎ. Ma màkǎ nzá mʉwà kà-pfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò mà. 12 Kàlʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-ɔ̌nga
t'ílɛ̀ta tó kanyà-tɨdɔ̀ fɔná. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ pbìndà odhó-dɔ̌nga nátsu, ndàdʉ̀
nganʉ̀-kpɔ̌ nípfo kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀. Kà rɨ̌ pbìndà nganʉ̀-kpɔ̌-tsʉ̀ núndǔ óngɔ̀lɨ̌
ɔ̀, ndàdʉ̀ dzɛ́ngɛ́lɛ́na nʉ́bì ɨ̀nzɨ̌ arávɛ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ̀ ɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22)

13 Atdíku, Yɛ̌sù nɪ́ɨra Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rà àhʉ̀ Yùwanì-tɨ'ɔ̀,
Yɔ̀rɔ̀danì tó ɨdha-akpà-tsʉ̀, ndɪ́nɨ̌ kǎbhʉ̀ tí bàtizò fɨ̌ndà. 14 Nɪ́ Yùwanì
núuvó ndɨ̀ kà-rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨma ní ndɨ, ma màmbɛ̀nà bàtizò
nálʉ̌ fʉnʉ́, ní ádhu nyɨ nyádʉ̀ ɨ̀rà kònzì fudú nɨ̌?» 15 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù náadʉ̀
ɔtɛ àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ úvɔ̌ nyɨ! Ítsè kà rɨ'ɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi. Obhó tí,
kòmbí dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu Kàgàwà nózè ka dhu bhɛ̌yi.» Nɪ́rɔ̀
ní ndɨ Yùwanì náadʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀ dhu ná'ù, ndàdʉ̀ bàtizò nábhʉ̀ kà tɔ̀.
16 Bàtizò ndɨ̀ ndàlʉ̌ rórò tí, Yɛ̌sù rǎhʉ̀ ɨdha ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀
náangbɛ ndɨ̀ kà tɔ̀. Nɪ́ kǎla Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ɔrʉ̀ rɔ̀ rífo àmbò
tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɔ́, ndɨ àmbò ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná. 17 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà-tù náadʉ̀ ndɨ̀rɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí ní Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè, nyɨkpɔ́du nɔ̀fɔ̀
dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ.»

4

Pfɔ̀mvɔ rɨ̌ Yɛ̌sù-afí númvǔ dhu
(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náabhʉ̀ Yɛ̌sù ràrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀,
ndɪ́nɨ̌ Pfɔ̀mvɔ núumvú tí afína. 2 Nɪ́ Yɛ̌sù nʉ́ʉtsɨ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀
ɨ̀fɔ kumì ɨdhɔ tí, ɨ̀nzɨ̌ ndàrà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ rɔ̌ adyíbhengá màtí ndɨrɔ̀
kùbhingá màtí. Nɪ́ àwù náadʉ̀ kàlʉ̀ atdídɔ̌. 3 Nɪ́rɔ̀ ní ndɨ pfɔ̀mvɔ nɪ́ɨra
àhʉ̀ kà-tí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ì Kàgàwà t'Ídhùnà nyʉ́ tí,
ní ávɨ̌ kàrí odu rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'òngò mʉ̀gatì tí.» 4 Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀
ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Ɨnzɨ̌ ní mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ ndɨ ɨndrǔ tɔ̀ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ̀,
pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ̀ kɔ́rɔ́ ɔtɛ ní ndɨ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ̀ ɨndrǔ
tɔ̀*.›»
5 Tdítdɔ̌, Pfɔ̀mvɔ náarà kà nà Yèrùsàlɛmà, ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ̀
rùpò Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̀-tsírɔ́ ɔrʉ́ ngari dɔ̀, 6 ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Nyɨ
nyapɛ́ ɨ'ì Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tí, ní ɔ́bɛ̀ pɛ́ nyɨ obvò. Obhó tí, Kàgàwà
bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Kàgàwà rɨ̌ dhu nʉ́yǎ pbìndà màlàyikà tɔ̀ okúnʉ̀ dɔ̀ rɔ̀,
ndɪ́nɨ̌ nyɨ nɔkɔ tí ɔrʉ́ rɔ̀ ɔtsʉ́na-tsírɔ́,
akyɛ odu nɔ́ɔbɛna pfɔ̌nʉ̀ nɨ̌*.›»
7 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌
dhu átɔ̀ katɨ:

---

* **4:4** 4.4 Tɔ̀r 8.3 * **4:6** 4.6 Zàb 91.11-12

‹Dhu-àkǎ nzá nyumvǔ pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-afí*.›»
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pfɔ̀mvɔ abhʉ̀ Yěsù rùpò ádzǐ pbìrì-akpà dɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ́rɔ́
yà adzɨ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pbìrì mà, kɔ́rɔ́ ɔ̀yá ònzì mànà nítɛ̀ kà tɔ̀.
9 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Nyɨ nyapɛ́ nyɔkɔ̀ ɔtdyʉ̀nʉ̀ dɔ̌ ɔnzɨ̀dú nyɨfʉ̀ ma,
ní kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu núbhɔ̌ ma mí ɨndʉ̀.» 10 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Índrǐ
nyí àwú, Sìtanǐ! Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ:
‹Dhu àkǎ nyʉ̀lɛ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà,
nyadʉ̀ kà kɛ̀lɛ̌ nífʉ̀ atdírɔ̀.›»
11 Nírɔ̀ ní ndɨ Pfɔ̀mvɔ náadʉ̀ ndɨvà, ndàrà kà-tí rɔ̀. Kàgàwà bhà
màlàyíká náadʉ̀ ìwu Yěsù-tɨ'ɔ̀, àdʉ̀ àmbɛ kà kàsʉ̌ nɔ́nzɨ dɔ̌.

Yěsù rǐ pbìndà kasʉ̀ nɔ́pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)

12 Yěsù níitdègu bàtizò nubhónà Yùwanɨ ka kósò imbi ɔ̀ dhu nírɨ,
ní kǎdʉ̀ àrà fɨndá dhu nǐ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 13 Ányɨ, kǎdɨ nzá
Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àrà àdɨ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ arí'ɨ kɨgɔ̀,
Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɨna ɔ̀. Kàpɛ̀rnàwumù nɨ'ɨ Zàbʉ̀lɔnà mà, Nɛ̀ftalɨ
mànà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ kɨgɔ̀.
14 Kɔ́rɔ́ wɔ̀ dhu náanzɨ ndɨ, ndínǐ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì Ìsayà-
otù ɔ̌ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
15 «Ɔ̀ɔ! Zàbʉ̀lɔnà bhà pbìrì mà, Nɛ̀ftalɨ bhà pbìrì mànǎ,
ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀ rárà ngʉdhà,
Yɔ̀rɔ̀danɨ tɔ́ ɨdha-akpà-adzè nǎ rɔ̀ rí'ɨ pbìrì, Gàlìlayà,
yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí náaróko ɔ̀ná pbìrì!
16 Yà ínɔ̀ ɔ̌ aróko kɔ́rɔ́ alɛ nála wà ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀.
Yà ɔvɛ-sɨsɨ̀ tɔ́ ínɔ̀ níibvú ndɨ dɔ̀ná pbìrì ɔ̌ aróko alɛ dɔ̌nga
awáwʉ̀ náwʉ̀ wà*.»
17 Kàpɛ̀rnàwumù ndɨ ndàrà àhʉ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Yěsù apɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ Kàgàwà
bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga.
Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndɨ.»

Yěsù rǐ ɨfɔ àwěrù núnzi dhu
(Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ndɨ ndúbhi rɔ́rɔ̀, Yěsù náala atdí alɛ bhà ɔ́yɔ̌
inzo. Abádhí nɨ'ɨ àwěrù. Atdí-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ Sìmonì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀
nɨ'ɨ Pɛ́tɛrʉ̀. Ndɨrɔ̀ kà t'ádɔ̀nà-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ Àndɛ̀rɛyà. Abádhí ubhínà ɨ̀bhɛ̀
nɔ́kyɛ̀ rɔ̌ imbi nǐ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. 19 Ní Yěsù atɨ abádhí nǐ: «Nyìwǔ owùdu ɔ̌!
Ma mí nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyǒngò ìndrǔ-tsʉ̀ núndu róngo, ndínǐ owùdu nʉngʉ̀
tí alɛ tí.» 20 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, abádhí nʉ́ʉbhà fɨyɔ́ ɨ̀bhɛ̀-mbǐ, 'àdʉ̀ òwu kǒwù
ɔ̌.
21 Tdítdɔ̌ Yěsù náandrì ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo nála.
Ɨ inzo nɨ'ɨ Yàkɔbhɔ̀ mà adɔ̀nà Yùwanɨ mànà. Abádhí nɨ́ɨ'ɨ fɨyɔ́ ibhú
ɔ̀, àbayà Zɛ̀bɛ̀dayò mànà, fɨyɔ́ ɨ̀bhɛ̀-mbǐ nɔ́bhɔlɔ ɨ ɨ́ rɔ́. Nɨ́ Yěsù adʉ̀
abádhí nánzì. 22 Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, abádhí adʉ̀ àbayà nʉ́bhà ibhú mànà,
'àdʉ̀ òwu Yěsù-owù ɔ̌.

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ, ndàdʉ̀ andɨtálɛ nígʉ̀ dhu
(Mrk 1.9; Luk 4.44; 6.17-18)

---

* **4:7** 4.7 Tɔ̀r 6.16 * **4:16** 4.16 Ìsa 8.23–9.1

23 Yěsù nóongónà ùbhi kórɔ́ ngari ɔ̀nă Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌. Kăránà
dhu ùdhe rɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà
bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kăránà kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀
nígʉ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ kórɔ́ otsu-tɨdɔ̀ nígʉ̀. 24 Nɨ́ kɔ̀yɨ̌ náaká kórɔ́ Sìriyà tɔ́
pbìrì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ka kowúnà dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nɨ̌ arándɨ alɛ nʉ́mbà rɔ̌
kà-fɔ'ɔ̀. Ɨ alɛ nɨ'ì yà nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ì ɔ̀yà alɛ mà, sɨ́mvɔtálɛ mà, ndɨrɔ̀
ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ mànà. Nɨ́ Yěsù náaránà ɨ alɛ nígʉ̀ rɔ̌ kórɔ́. 25 Ábhɔ̌
ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Dɛ̀kàpolì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀,
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-
akpà-adzè rɔ̀ màtɨ́, ì rùbhi kŏwù ɔ̌.

5

Yěsù rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ihé-yà tɔ̀ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 3.13; Luk 6.12-13)

1 Yěsù níitdègu ihé-yà nálă, nɨ́ kʉ̌pò pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. Nɨ́
kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kà-tɨ'ɔ̀. 2 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kădʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu
abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:

Hirò nɔnzɨya alɛ
(Luk 6.20-23)

3 «Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
yà nǎkʉ̀ tɨ́ arɨ́'ì alɛ-afí ɔ̀nă rɔ̀ alɛ,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi nɨ́ abádhí tɔ́ nɨ́dhunɨ̌!
4 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́,
yà kòmbí aróko nyɨya-dha ɔ̌ alɛ,
Kàgàwà nóopéya abádhí-afí nɨ́dhunɨ̌!
5 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
yà ɨyɔ̀nga ɔ̌ aróko alɛ,
abádhí nóokoya yà adzɨ-kàmă tɨ́ nɨ́dhunɨ̌.
6 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́,
yà obhónánga ɔ̀nzɨ ì ɨ́ dhu tɔ́ àwù nà arɨ́'ì, àdhàdhì ɔ̀nyʉ̀ mà ɨdha
mànà-atdyú òho ka karɨ́ dhu bhěyi alɛ,
Kàgàwà náadʉ̀ya abádhí ózè dhu nábhʉ̀ ràkă abádhí tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.
7 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
ɨzʉ̀ nábà arɨ́ ɔdhɨ́ya dɔ̌ alɛ,
Kàgàwà náabáya ɨzʉ̀ abádhí dɔ̌ nɨ́dhunɨ̌.
8 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
afíya ɔ̀nă rɔ̀ ɨ́lă Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ,
abádhí náalaya Kàgàwà-ngbɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.
9 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́,
màrʉ̀ngà ɔ̌ arɨ́ ìndrʉ̌ nábhʉ̌ ròkò alɛ,
Kàgàwà náanziya abádhí pbɨndà inzo tɨ́ nɨ́dhunɨ̌.
10 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
obhónánga ɔ̀nzɨ ì arɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka karávu rɔ̀yá alɛ,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi nɨ'ɨya abádhí tɔ́ nɨ́dhunɨ̌.
11 Ndɨrɔ̀, hirò nɔnzɨya nɨ́ nyɨ̌,
yà nyɨ̌ nɨ̌ ka karɨ́ dhu nʉ́nɔ,
kavu rʉ̀kʉ́,
kadʉ̀ kórɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ náwɛ dʉ̀kʉ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.

12 Nɨ́ nyìlè nyɨ̌, nyǎdʉ̀ òko dhɛ̀dhɛ ɔ̌, nyɨ̌ nyabáya ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀kɨ̀mbà
nyʉ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́ nɨ́ ndɨ ka kavù angyi
ɨ'ì Kàgàwà bhà pbànábí rɔ̌.»

Yɛ̌sù-owù nʉ́ngʉ̌ arɨ́ alɛ nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ iko mà, awáwʉ̀ mànà dhu
(Mrk 9.50; Luk 14.34-35)

13 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Nyɨ̌ nɨ́ iko yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì
ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, iko-òvʉ̌ náapɛ́ ìku, nɨ́ ka kádʉ̀ kàbhʉ ròkyè àdhu nɨ̌ tdɨ́tdɔ̌?
Kà kàsʉ̌ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ɨ'ì tdɨ́tdɔ̌. Kà rǎdʉ̀ àkǎ koyì iri, kadʉ̀ àmbɛ ɔ̀nánga
nótsì dɔ̌ alɛ-pfɔ̀ nɨ̌.

14 Nyɨ̌ nɨ́ ndɨ awáwʉ̀ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbìrì dɔ̌ ka kósì kɨgɔ̀
náarɨ́ nzɨ̌ ndòru. 15 Ndɨrɔ̀, ka kɨ́nzɨ̌ àdʉ̀ tarà nɔ́bì, kadʉ̀ àtsìnà ɨ̀tǎ-tsì.
Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ kɔ̀bì, kadʉ̀ ɨ̀lɨnà tarà ʉ̀lɨ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná ɔrʉ́ ngari ɔ̌. Ndɨ
dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kà rǎdʉ̀ ɨdzá rɨ́'ì kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̌nga náwʉ̀. 16 Nɨ́ ndɨ dhu
bhɛ̌yi tɨ́, dhu àkǎ fʉ̀kʉ́ awáwʉ̀ ràwʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̌nga, ndɨ́nɨ̌ abádhí ala
tɨ́ ídzì kàsʉ̌kʉ, 'àdʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì Àbakʉ Kàgàwà nɨ́fʉ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě Ʊyátá nɨ́fʉ̌ ka kɨ́ dhu dɔ̌ dhu

17 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Àpɛ́ nyɨ̀rɛ̀ nga ma rɨ́rà Músà bhà Ʊyátá mà,
pbànábí nʉ́ʉnɔ dhu mànà dhu núgolo. Ma mɨ́rà nzá abádhí núgolo,
pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́rà ndɨ́nɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ ɨ Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu rɔ̀nzì ì. 18 Ma mɨ́
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: òko yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà nóko rɔ́rɔ̀, atdí
andítá-nyɨ̀kpɔ́-tʉ́tʉ̌ngba mà ɨ Ʊyátá ɔ̌ náawíya nzɨ̌, ràrà àhʉ yà adzɨ
ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ dhu ɔ̀. 19 Nɨ́rɔ̀, atdí alɛ náapɛ atdí akɛkpá Ʊyátá-
ngba mà nʉ́kɔ̀ kɔ̀rɨ́ Ʊyátá nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ùdhe ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀
rɔ̀wù kʉ̀kɔ̀ rɔ̌ átɔ̀ ndɨ bhɛ̌yi, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ'ɨya ndɨ ákɛ̌kpá alɛ ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨ Ʊyátá nɨ́fʉ̌ rɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ùdhe
ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ rɨ̀fʉ ka átɔ̀ ndɨ̀ bhɛ̌yi alɛ, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ'ɨya ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ.

20 Obhó tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: nyɨ̌ nyarónzɨna obhónánga náapɛ́ nzɨ̌
òse Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà tɔ́ obhónánga
dɔ̀nǎ, nɨ́ nyɨ̌ nyotsúya nzɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě ìndrʉ̌ rǎkɔ̌ dhu dɔ̌ dhu

21 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌ nyírì wà abhúkʉ tɔ̀ Kàgàwà ʉyá dhu
ndàtɨ: ‹Dhu àkǎ nzá nyohò abvo. Abvo nòhò alɛ nákǎ kɔtdɨ̀ ànyǎna.›
22 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, matɨ: ɔdhìnà rɔ̌ àkɔ̌ alɛ, nákǎ kɔtdɨ̀
ànyǎna. Ndɨrɔ̀, ɔdhìnà nàtì kɨ̀dhɔmà tɨ́ alɛ, nákǎ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdɨ̀
arɨ́ alɛ rɔ̀tdɨ anya dɔ̀ná. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ ràtɨ ɔdhìnà nɨ̌: ‹Ɨnyɨ nɨ́ àrɨ̌tálɛ!›
Nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ, kobvù yà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀.

23 Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ì pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyɨ nyɨ́ màzàbahʉ̀ dɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ rɔ́,
dhu ràdʉ̀ ìse ʉ̀nʉ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ ìnè nzɛ́rɛ dhu ràrɨ̌'ì nzínzìkʉ ɔ̌ adɔ̀nʉ nà,
24 nɨ́ dhu àkǎ nyʉbhà ndɨ pɛrɛ̀ màzàbahʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, nyadʉ̀ nyadu, nyɔ̌wù
ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rɨ́'ì dhu nɨ́tɔ̀ angyi adɔ̀nʉ mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ,
nyɨ nyádʉ̀ nyadu, nyɨrà pbʉ̀kʉ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀.

25 Dhu nà nyɨ̌ nyarɨ́'ì nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɔdhìnʉ náapɛ́ àmbɛ àrà dɔ̌
nyɔbhʉ̀, nyǎdʉ̀ òko nyǎmbɛ òwu dɔ̌ atdíkpá ka mànà dhʉ̀wanɨ̀ ɔ̀, nɨ́
dhu àkǎ nyɔnzì ɔbɨ, nyɨ̌rì nyɨ̌, nyɨ̌tɔ̀ ndɨ dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ òwu ùvò
anya t'ítdɨta t'álɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ́rɔ̀. Ɨmbǎ kɨ'ɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, kà rǎdʉ̀ nyabhʉ
kɔtdɨ̀ ànyǎnʉ, kadʉ̀ nyabhʉ pùrʉ̌sì rɔ̀sɔ̀ nyɨ imbi ɔ̀. 26 Ma mɨ́ obhó dhu

nʉ́nɔ ɨndʉ̀: nyɨ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ àhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá nyɨ nyùbho dʉ̀nʉ́ ka kɔ̀tdì dhu rìku kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 9.43,47-48)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌ nyɨ́rɨ̀ wà yà ka kʉnɔ dhu, katɨ: ‹Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì.› 28 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ ngǎtsi alɛ-ve dɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ kǎtdyú nóhò, nɨ́ ndɨ alɛ nónzì wà mʉ̀nyɔ̀nì ndì tsìbhálɛ nà afína ɔ̀.
29 Nɨ́ dhu náapɛ́ ì'ì, fangà tɔ́ nyɨ̀kpónʉ náarɨ́ nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎ nyɨtǎ ka, nyadʉ̀ ìtùnà nyobvù ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Obhó tɨ́, dhu àkǎ wà nyiwɨ̌ atdí ngbɔ̌nʉ-rɔ̌ngá-ngba, ròsè kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ nóbvù ka kɨ́ ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ. 30 Ndɨrɔ̀, dhu náapɛ́ ì'ì, fangà tɔ́ ɔtsʉ́nʉ náarɨ́ nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎ nyɔtdì ka, nyadʉ̀ òbvùnà ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Obhó tɨ́, dhu àkǎ wà nyiwɨ̌ atdí ngbɔ̌nʉ-rɔ̌ngá-ngba, ròsè kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ nóbvù ka kɨ́ ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ kpatsìbhálɛ mà rɨ̌ 'ʉ̀bhǎ
pbìndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 19.9; Mrk 10.11-12; Luk 16.18)

31 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ka katɨ átɔ̀: ‹Pbìndà tsìbhálɛ nódhɔ rɨ́ alɛ nákǎ ndàndɨ́ ʉbhátá tɔ́ bhàrʉwà, ndàdʉ̀ àbhʉnà kà-fɔ́.› 32 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ‹Atdí alɛ mà náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ nódhɔ ɨnzá nɨ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ kɔ̀nzìnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ nítsu wà pbìndà tsìbhálɛ mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀, ndɨ tsìbhálɛ mà rǎdʉ̀ òwu 'ʉ̀mba ngǎtsi kpatsìbhálɛ nà nɨ́dhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔ̀dhɔ ka kɔ̀dhɔ̀ tsìbhálɛ nà ì nʉ̀mbǎ alɛ nádʉ̀ ì'ì ɨwà mʉ̀nyɔ̀nɨ nɔ̀nzì átɔ̀.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ dhu t'ɔ́tsɔta dɔ̌ dhu

33 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌ nyɨ́rɨ̀ wà yà abhúkʉ tɔ̀ ka kʉyá dhu, katɨ: ‹Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu tɨ̀tɔ̀ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyɔ̌nzì yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyɔ́tsɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu tɨ́ dhu*.› 34 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu akɛkpá màtɨ́. Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtɨ́, Kàgàwà náarádɨ dɔ̀ná tombi nɨ́ ndɨ nɨ́dhunɨ̌. 35 Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu yà adzɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtɨ́, Kàgàwà náarɨ́ pfɔ̌na ʉ̀lɨ́ rɔ́nga nɨ́ ndɨ nɨ́dhunɨ̌. Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtɨ́, ádrʉ̀ngbǎ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà kɨgɔ̀ nɨ́ ndɨ nɨ́dhunɨ̌. 36 Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̌ dhu dʉ̀kʉ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtɨ́, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ atdí àyɨ̌-vɛ́-ngba mà nábhʉ rɔ̀tì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ròpfò nɨ́dhunɨ̌. 37 Obhó dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu nákǎ nyǎtì obhó dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ nɨ́ obhó dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu nákǎ nyǎtì ìnzɨ̌ nɨ́ obhó dhu tɨ́. Wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kísěna ngʉ̌kpà dhu nádʉ̀ ì'ì nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ bhà rɔ̀ ìrà dhu.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ nzɛ́rɛ dhu núbhɔ̌ ka kɨ́ nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Luk 6.29-30)

38 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Nyɨ̌ nyɨ́rɨ̀ wà yà ka kʉnɔ dhu, katɨ: ‹Alɛ-nyɨ̀kpɔ́ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ arì ɔ̌, ndɨrɔ̀ alɛ-kù alɛ-kù arì ɔ̌*.› 39 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, dhu ràkǎ nzá nyʉ̌bho nzɛ́rɛ dhu nzɛ́rɛ dhu nɨ̌. Atdí alɛ náapɛ́ ngàngànʉ ɔ̀pbɨ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, nɨ́ dhu àkǎ nyʉgɛ̀rɛ̀ ígù dɔ̀nǎ ngàngànʉ kà rɔ̀pbì átɔ̀. 40 Atdí alɛ náapɛ́ ndòzè ndàrà nyɔbhʉ̀

* **5:33** 5.33 Law 19.12; Ɔzt 30.3; Tɔ̀r 23.22-24 * **5:38** 5.38 Law 24.20; Tɔ̀r 19.21

dhʉ̀wanì ɔ̀, ndínǐ ndakɔ̀ tí rʉ̀nʉ́ sìmisì, ní dhu àkǎ nyɨwà rʉ̀nʉ́ kotì átɔ̀, nyabhʉ kà tɔ̀. 41 Atdí alɛ náapɛ́ nyʉtʉ̌ ɔbɨ nǐ nyanɔ̀ dɔ̀ná dhu, nyarà nà atdí kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí, ní dhu àkǎ nyanɔ̀ ka, nyarà nà ɔ́yɔ̌ kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí. 42 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ònzi fʉnʉ́, ní dhu àkǎ nyabhʉ ndɨ dhu kà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎpɛ́ dhu ònzi ndʉ̀wʉ fʉnʉ́, ní dhu àkǎ nzá nyuvǒ nyɨ ndɨ dhu rɔ̌.»

Yɛ̌sù rǐ dhu núdhě òmvǔ nózè ka kí dhu dɔ̌ dhu
(Luk 6.27-28,32-36)

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyǐ nyírì wà yà ka kʉnɔ dhu átɔ̀, katɨ: ‹Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ, nyadʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nɔ́ndrɔ̀.› 44 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyǐ nǐ: Dhu àkǎ nyǒzè fʉ̀kʉ́ òmvǔ, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̌ rʉ̀kʉ́ arávu alɛ dɔ̌. 45 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyǐ nyǎdʉ̀ òngo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà bhà inzo tí. Obhó tí, ka ní ndɨ adyifɔ̀ nábhʉ̌ arí rìkà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kǎrí igye nábhʉ̌ rìkɔ̌ obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̌, ìnzǐ arí kɔ̀nzɨ alɛ mànà. 46 Nyǐ nyapɛ́ yà nyǐ nózè alɛ kɛ̀lɛ̌ nózè, ní ádhu Kàgàwà adʉ̀ya àbhʉnà fʉ̌kʉ̀ pɛrɛ̀ tí? Pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà náatí obhó dhu nɔ́nzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí? 47 Ndɨrɔ̀ adɔ́kʉ-tsʉ̌ tí nyǐ nyí mʉ̀lɛ̀mbɛ̀ nɔ́ngʉ̀ rɔ̀, ádhu ndɨ ádrʉ̀ngbǎ dhu tí nyǐ nyarɔ́nzɨna? Ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ mà náatí obhó dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀? 48 Ní, dhu àkǎ nyǐ'ì mbǎ afátá nà alɛ tí, àdhàdhì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbǎkʉ Kàgàwà narí mbǎ afátá nà alɛ dhu bhɛ̌yi.»

6

Yɛ̌sù rǐ dhu núdhě pɛrɛ̀ núbho ka kádʉ̀ tí dhu dɔ̌ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyàndà nga mbɛ̌yi ìnzǐ nyɔ̌nzì ídzì dhu tí rí'ì dhu ìndrǔ tɔ̀ ìndrǔ-nyìkpó ɔ̌ rɔ̀, ndínǐ ka kala tí nyǐ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nyǐ nyapɛ́ kɔ̀nzɨ, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà rǐ nzǐ àdʉ̀ pɛrɛ̀ núbho fʉ̌kʉ̀. 2 Ní, pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyɨ nyí nyɔnzì ìndrǔ-dzʉ̀nà nǐ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyabhʉ ka ìkǔ ɔ̌, àdhàdhì ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarí kɔ̀nzɨ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ ndɨrɔ̀ ngʉdhà ɔ̌ rɔ̀ màtí dhu bhɛ̌yi. Abádhí náarí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi ndínǐ ka kɨfʉ tí ì. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: abádhí nábà wà fɨyɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà angyangyɨ. 3 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyɨ nyí nyɔnzì ìndrǔ-dzʉ̀nà nǐ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyabhʉ ígù tɔ́ ɔtsʉ́nʉ rʉ̀nɨ fangà tɔ́ ɔtsʉ́nʉ rǎbhʉ̌na dhu. 4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ nyàbhʉ pɛrɛ̀ rǎdʉ̀ àdɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Àbanʉ Kàgàwà, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ dhu nálǎ arí alɛ, ní rǎdʉ̀ mʉ̀kɨ̀mbà nábhʉ ɨndʉ̀.»

Yɛ̌sù rǐ alɛ nítsɔ̀ ka kádʉ̀ tí dhu núdhě dhu
(Luk 11.2-4)

5 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌tsɔ̀ nyǐ nyí rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì nyǐ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarí 'ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi. 'Ɨtsɔ̀ ì í rɔ̀, abádhí náarí 'ɔ̀zè 'ɨtsɔ̀ ì ɔrʉ́ ì ìkò rɔ́rɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ otu-yàgá ɔ̌ rɔ̀ màtí, ndínǐ kɔ́rɔ́ alɛ náala tí ì. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, abádhí nábà wà fɨyɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà. 6 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨtsɔ̀ nyɨ nyí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, dhu àkǎ nyotsù pbʉ̀kʉ̀ kàluga ɔ̀, nyadyì tsʉ̀nʉ ányì, nyadʉ̀ nyɨtsɔ̀ yà ányì rí'ì ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ Àbanʉ Kàgàwà rɔ̌. Ní, ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna dhu àlǎ arí ndɨ Àbanʉ Kàgàwà, rǎdʉ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ ɨndʉ̀.

7 Ní, nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ ìmbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ abhɔ, yà
ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi. Abádhí náarí ɨnga nírɛ̀,
abhɔ ì ɔ̀tɛ̀ rɔ̀ nga ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà rǎdʉ̀ ì ʉ́nɔna dhu nírì nɨ̌. 8 Ní, dhu
àkǎ nzá nyɔ̀nzì nyɨ̌ abádhí bhɛ̌yi. Obhó tí, Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɨ wà
àkǎ àkǎ fʉ̌kʉ̀ dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ ndɨ dhu ònzi fɔ́ná rɔ́rɔ̀ màtí.
9 Ní, kànɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ nyɨ̌tsɔ̀ tí dhu:
‹Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakà Kàgàwǎ,
Ábhʉ̌ ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì,
10 ábhʉ̌ idzi ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dɔ̀ká ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ,
ábhʉ̌ nyɨ nyòzè dhu ròngò ndɔ̀nzì yà adzɨ dɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí ndɔ̀nzɨ
dhu bhɛ̌yi.
11 Íbhò yà bìlǐnganà nyɨ nyaríbhona ɔ̀nyʉ̀ indo fǎkà.
12 Ʉ̌bà fàká afátá fǎkà,
àdhàdhì mǎ marí dhu nʉ́ba ɔnzìká dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
13 Ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyabhʉ̀ pfɔ̀mvɔ rùmvʉ̌ afíka,
pbɛ́tʉ̀, ɔ́dɔ mǎ wɔ̀ ndɨ Nzɛ́rɛ alɛ rɔ̌ rɔ̀.
[Obhó tí, Idzi t'ɔ́nyʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
awáwʉ̀ mànà nákǎ ɨnyɨ nà tí dhòdhódhónga nà. Àmìnà.›]
14 Obhó tí, nyɨ̌ nyapɛ́ dhu nʉ́bà ɔnzìkʉ́ dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀
arí'ì Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ dhu nʉ́bà átɔ̀ fʉ̌kʉ̀. 15 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́
dhu nʉ́ba ɔnzìkʉ́ dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀, ní Àbakʉ Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀ dhu
nʉ́bà átɔ̀ fʉ̌kʉ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì ka kádʉ̀ tí dhu dɔ̌ dhu

16 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ̌ nyʉ̀tsì rɔ̀, dhu àkǎ
nzá nyɔ̌kò ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi. Abádhí
náarí nyìya wɔ̀yɔ̌ nʉ́gɛ̀rɛ̀, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ náala tí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ì
ʉ̀tsì dhu. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: abádhí nábà wà fìyɔ́ mʉ̀kìmbà
angyangyɨ. 17 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ nyʉ̀tsì rɔ̀, dhu-àkǎ nyu'o
nyìnʉ rìlǎ, nyadʉ̀ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nútri dʉ̀nʉ rɔ̌ àyɨ̌ ɔ̀, 18 akyɛ kɔ́rɔ́
alɛ náalana ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ nyʉ̀tsì dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, Àbanʉ Kàgàwà
yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ rí'ì ányì, ní ndɨ àkǎ ndʉ̀nɨ ka. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ Àbanʉ
Kàgàwà, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna dhu nálǎ arí, náadʉ̀ya pɛrɛ̀ àbhʉ
ɨndʉ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhě ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ka kí ongyéngá-tsʉ̀ núndʉ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Luk 12.33-34)

19 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Dhu àkǎ nzá nyʉ̌ndu ongyéngá-tsʉ̀ fʉ̌kʉ̀
yà adzɨ dɔ̌. Ányì, akuku mà kéngezé mànà náarí dhu ìnzǎ, ndɨrɔ̀ ányì
ogbotálɛ náarí ɨdza-tsʉ̀ nʉ́kɔ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀yá dhu nʉ́mbà. 20 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ
nyʉ̌ndu ongyéngá-tsʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà ìnzɨ̌ akuku mà kéngezé
mànà náarí dhu ìnzǎ ɨ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ogbotálɛ náarí ɨdza-tsʉ̀ nʉ́kɔ̌, 'àdʉ̀
ɔ̀yá dhu nʉ́mbà ɨ. 21 Obhó tí, pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá náarí'ì ɨ nga ní ndɨ afínʉ
rǎdʉ̀ ì'ì nɨ̌.»

Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà dhu
(Luk 11.34-36)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà. Ní,
nyìkpónʉ náapɛ́ ì'ì ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì'ì awáwʉ̀ ɔ̌. 23 Pbɛ́tʉ̀
nyìkpónʉ náapɛ́ ì'ì andɨ nà, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì'ì ínɔ̀ ɔ̌. Nírɔ̀, afínʉ

ɔ̀ rí'ì awáwʉ̀ náapɛ́ òngo ínɔ̀ tí, ní ndɨ ínɔ̌-yà tí mbǎ àdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́?»

Kàgàwà-kàsʉ̌ mà yà adzɨ dɔ̌ ònzì-kàsʉ̌ mànà
(Luk 16.13)

24 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ́yɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdíkpá, atdí kàsʉmì ɔ̌. Kà rǎdʉ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́ndrɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎlɛ nózè. Ndɨrɔ̀, kà rǎdʉ̀ ndàpba atdí alɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi alɛ nídzɛ̀lɛ̀. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdíkpá yà adzɨ dɔ̌ ònzì-kàsʉ̌ mànà.»

Ɨnzá dhu àkǎ kɨtǔ alɛ-afí yà adzɨ ɔ̌ dhu nɨ̌ dhu
(Luk 12.22-31)

25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: dhu ràkǎ nzá nyɨ̀tǔ afíkʉ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga mà ngbɔ̌kʉ mànà dhu nàndà dhu nɨ̌, nyǎmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu ɔ̀nyʉ, nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu ɔ̀mvʉ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu ʉ̀fɔ̌ rʉ̀kʉ́. Ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga nósè tí nzá ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀nǎ? Ndɨrɔ̀, alɛ-ngbɔ̀ nósè tí nzá mbɛrʉ̀ dɔ̀nǎ? 26 Nyàndà pɛ́ ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ̀: abádhí arí nzɨ̌ ɨnga nóbhì, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nógu. Abádhí arí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ mà núndǔ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà náarí abádhí nóngù. Ní nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ́dà tí nzá ɨ àrɛ̀ kórɔ́? 27 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ afína ndì ndìtǔ abhɔ dhu rǎdʉ̀ ɨdhɔ̀na nítrɔ atdí ɨdhɔ nɨ̌ màtí yà adzɨ dɔ̌? 28 Ndɨrɔ̀, ádhu nyɨ̌ nyarí afíkʉ nítǔ rʉ̀kʉ́ nyɨ̌ nyʉ́fɔ̌na dhu nɨ̌ ní? Nyàndà pɛ́ ɨnga ɔ̌ màuwà náarí ìnga tí dhu: abádhí arí nzɨ̌ kasʉ nɔ́nzɨ, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzɨ̌ mbɛrʉ̀ nódyù. 29 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kórɔ́ pbìndà ònzì-ɨ́yà ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì nyʉ́ mà, náafɔ́ nzá fìndá aya rǎkǎ àdhàdhì kɔ̌kɔ̀ màuwà nzínzì ɔ̌, atdí màuwà tɔ́ aya nà màtí atdí mbɛrʉ̀ mà. 30 Ɨrí-bɨ̌ ní indo tí rínga ɨnga ɔ̌, kadʉ̀ òbvùnà tsútsǎ tí kàzʉ ɔ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náarí abádhí ʉ̀fɔ̌ mběyi nyʉ́. Ní Kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌fɔ mběyi nyʉ́ rɔ̀sè ɨ ɨrí-bɨ̌ dɔ̀nǎ, nyɨ̌, ákɛ̌ a'uta nà alɛ́? 31 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɨ̀tǔ afíkʉ nyǎtɨ: ‹Mǎ mí àdhu ɔ̀nyʉ? Mǎ mí àdhu ɔ̀mvʉ̀? Ndɨrɔ̀ rɔ̀ká mǎ mí àdhu ʉ̀fɔ̌?› 32 Obhó tí, ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ ní ɨ afíya nítǔ arí, àmbɛ kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nómè dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɨ wà nyɨ̌ ràrɨ̌'ì kórɔ́ ɨ dhu-atdyú nà.

33 Ní wɛmbɛrɛ̀ tí, dhu àkǎ pɛ́ nyɔ̌mɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi, fìndá obhónánga mànà. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ, Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ kórɔ́ dhu-tsí námà àma tí fʉ̌kʉ̀. 34 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɨ̀tǔ afíkʉ tsútsǎnga tɔ́ dhu nɨ̌. Tsútsǎnga tɔ́ dhu nándà nga tsútsǎnga nà tí, ndɨrɔ̀ indonga tɔ́ àpbɛ̀ nákǎ wà indonga nà tí.»

7

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě ìndrǔ-ànyǎ t'ítdɨ̀ta dɔ̌ dhu
(Luk 6.37-38,41-42)

1 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Dhu àkǎ nzá nyɨ̀tdɨ ngʉ̌kpà alɛ-ànyǎ, akyɛ Kàgàwà náadʉ̀ya ànyǎkʉ ìtdì nɨ̌. 2 Obhó tí, Kàgàwà nɨ́itdɨya ànyǎkʉ àdhàdhì nyɨ̌ nyarí ìndrǔ-ànyǎ nítdì dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀ kʉ̀dhèya dhu fʉ̌kʉ̀ yà nyɨ̌ nyarí dhu ùdhě ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔ̀nǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌ tí. 3 Ádhu nyɨ nyí ɔdhìnʉ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ ɨ̀tsì kɨ̌kɔ̌-ngba kɛ̀lɛ̌ nálǎ, ìnzɨ̌ nyadʉ̀

yà nyìkpónʉ ò rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nínè nǐ? 4 Nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà
ìngbǎ dhu bhěyi ɔdhìnʉ nǐ: ‹Ítsè midyi wò nyìkpónʉ ò rí'ì kǐkɔ̀-ngba›,
àzèmbè itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nóongó ì'ì nyìkpónʉ ò? 5 Nyɨ ní ɔyɔyɔ
ɨdàna nà alɛ. Ípfɔ̌ pɛ́ nyìkpónʉ ò rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba angyi, ndɨrò
ní ndɨ, nyɨ nyádʉ̀ ɔdhìnʉ-nyìkpó ò rí'ì kǐkò nídyì nyɨ nyí tí dhu nála
mběyi.
6 Dhu àkǎ nzá nyǎbhʉ Kàgàwà tò ka kútri dhu ìtsě tò, ndɨrò dhu
àkǎ nzá nyǎwà fʉ̀kʉ́ yɔ̀kpó àdʉ̀-ɔ̀nzǐ, akyɛ abádhí adʉ̀na kà-ɔ̌nga òtsì
pfɔ̌ya nǐ, ndɨrò akyɛ abádhí adʉ̀na 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀ka nyǐ nǐ.»

Dhu ònzi ka kí dhu mà, dhu ɔ̀nɛ ka kí dhu mà, tsǎtsʉ̀ ɨtdɔ̌ ka kí dhu mànà
(Luk 11.9-13)
7 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Dhu àkǎ nyǒnzì nyǐ nyí atdyúna nóho dhu,
nírò ní ndɨ ka kádʉ̀ kàbhʉ fʉ̌kʉ̀. Dhu àkǎ nyɔ̌mɛ̀ nyǐ nyí atdyúna nóho
dhu, nírò nǐ ndɨ, nyǐ nyádʉ̀ kàbà. Ndɨrò dhu àkǎ nyǐtdɔ̌ tsǎtsʉ̀, nírò ní
ndɨ, ka kádʉ̀ kàpfò fʉ̌kʉ̀. 8 Dhu nònzì alɛ tò ní ndɨ ka kádʉ̀ ndɨ dhu
nábhʉ. Dhu nɔ̀nɛ̀ alɛ ní ndɨ rǎdʉ̀ ndɨ dhu àbà, ndɨrò tsǎtsʉ̀ nítdɔ̌ alɛ
ní ndɨ, ka kádʉ̀ kàpfò fǐndà. 9 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rádʉ̀ odu
àbhʉ pbì ɨngba tò, mʉ̀gatì kònzì fɔ́ná rò? 10 Ndɨrò, ádhɨ pbá alɛ ndɨ
ìbhɛ̀ pbì ɨngba ònzì fɔ́ná rò rǎdʉ̀ osu àbhʉ kà tò? 11 Nyǐ nyʉ́, nzɛ́rɛ alɛ
tírò, nyǐ nyarí ídzì dhu núbhǒ fʉ̀kʉ́ inzo tò. Ní, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ
Kàgàwà rǎdʉ̀ àdɨ ìngbǎ dhu bhěyi ɨnzá ndɨ ndàbhʉ fɔ́ná ka kònzì ídzì
dhu ɨ dhu nònzì fɔ́ná alɛ tò rɔ́rò?
12 Dhu àkǎ nyɔ̌nzɨ ídzì dhu ngʉ̌kpà alɛ rɔ̌, àdhàdhì nyǐ nyòzè abádhí
rònzì ka rʉ̀kʉ́ dhu bhěyi. Wɔ̀rí ní ndɨ Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà
bhà pbànábí náandí dhu mànà nʉ́ʉnɔ dhu.»

Yěsù rɔ̌tɛ ndɨ ní̱pbɔ̌ tsǎtsʉ̀ dɔ̌ dhu
(Luk 13.24)
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Dhu àkǎ nyǒtsù ndɨ ní̱pbɔ̌ tsǎtsʉ̀
ɔ̌. Obhó tí, yà ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga rǎwǐ dhòdhódhónga nà ɨ ka kótsù
ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ rǐ'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́, ányɨ rárà otu ràdʉ̀ ì'ì íhǔ nyʉ́. Ndɨrò
ndɨ tsǎtsʉ̀ ɔ̌ rótsù, 'àdʉ̀ òwu ányɨ alɛ náarádʉ̀ ì'ì ibí nyʉ́. 14 Pbɛ́tʉ̀,
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà ka kí ɨ, ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ narí ndɨ
ní̱pbɔ̌ tsǎtsʉ̀, ányɨ rárà otu ràdʉ̀ ì'ì ákɛ̌kpá otú-ngba nyʉ́. Ndɨrò, ndɨ
tsǎtsʉ̀ àlǎ rí, 'òtsù ɔ̀ná, 'àdʉ̀ òwu ndɨ otu ɔ̌ alɛ náarádʉ̀ ì'ì ngúfe nyʉ́.»

Itsu nʉ́nǐ ka karí kpɔ̌na rɔ̌ dhu
(Luk 6.43-44)
15 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɔ̀dɔ nyǐ mběyi tɨ̀tò tɔ́ pbànábí rɔ̌ rò.
Abádhí náarítsù nzínzìkʉ ɔ̌ tàmà-ndɨ ɨ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́rò, pbɛ́tʉ̀ afíya ɔ̀nǎ
rò 'àdʉ̀ ì'ì ɔ̀rɔ̌rʉ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ nyʉ́. 16 Nyǐ nyádʉ̀ abádhí nʉ́nɨ fǐyɔ́ nzɛ́rɛ
mʉ̀tsɔ rɔ̌. Vǐnyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀pɛ̀ okpèna nà itsu dɔ̌? Ndɨrò
mùtinì-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀pɛ̀ ɨlɛ́ dɔ̌? 17 Kɔ́rɔ́ ídzì itsu-tɨdɔ̀ náarɔ́dhɨna
ní ídzì itsu-kpɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ náarɔ́dhɨna ní nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌.
18 Ídzì itsu-tɨdɔ̀ rǐ nzǐ àdʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌ nɔ́dhì, ndɨrò nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ rǐ
nzǐ àdʉ̀ ídzì itsu-kpɔ̌ nɔ́dhì. 19 Kɔ́rɔ́ itsu, yà ìnzǐ arí ídzì itsu-kpɔ̌ nɔ́dhɨ,
nʉ́kɛ́rɛ̌ ka karí kawà kàzʉ ɔ̀. 20 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyǐ nyádʉ̀ tɨ̀tò tò
pbànábí nʉ́nɨ fǐyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ̌.»

Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̀ otsúya alɛ
(Luk 13.25-27)

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ́ ní kɔ́rɔ́ alɛ, yà mɨtdɛ̀ arí ’àmbɛ
àtɨ̀nà dɔ̀: Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà
idzi ɔ̀ otsúya, pbɛ́tʉ̀ ányì otsúya alɛ ní kǎkà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí’ɨ̀ Àbadu
Kàgàwà ózè dhu nɔ́nzɨ arí alɛ kɛ̀lɛ̌. 22 Ndɨ ní́nganí, ábhɔ̀ alɛ nóowuya
àtɨ̀nà rɔ̀ ma nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Tí obhó mǎ ndɨ Kàgàwà bhà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mǎ mʉ̀nɔ ìndrʉ̀ tɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̀? Tí obhó mǎ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí
mǎ mipfo ìndrʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ tí obhó mǎ ndɨ mǎ manzì ábhɔ̀
wɨwì nyʉ́ ɔvɔ̀nʉ rɔ̀?› 23 Nírɔ̀ ní ndɨ ma maraya dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ kpangba
abádhí tɔ̀ matɨ: ‹Ɨnzá ma mʉ́nɨ nyɨ̌ akɛkpá màtí, nyìndrɨ̌ nyɨ̌ ɨtsɛ tɨdú
rɔ̀, nyɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tírɔ̀.›»

Ɔyɔ̀ ɨdza-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí
(Luk 6.47-49)

24 Kʉ̀tsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ
rí, ndàdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà alɛ, ní rɨ̌ ndɨ̀lɨ̌ nyɨ̀kpɔ́na ótdyù alɛ, yà bhalabhala dɔ̀
pbɨ̀ndà ɨdza narʉ̀ bhěyi. 25 Igye nɨ́ikɔ́, ɨdha rùtʉ̀ nɨ̌. Ní igye-dha náakpà
ndɨ ɨdza-pfɔ̀, awɛ ràdʉ̀ òpili ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ ɨdza rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨdza
náadʉ̀ nzá ndàdrù, bhalabhala dɔ̀ ka karʉ̀ kà-pfɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. 26 Pbɛ́tʉ̀,
yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ rí ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà alɛ, ní rɨ̌ ndɨ̀lɨ̌ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀
ìwɨ̌ nà alɛ, yà ɔsɔkpɔ́ dɔ̀ pbɨ̀ndà ɨdza nasì bhěyi. 27 Igye nɨ́ikɔ́, ɨdha
rùtʉ̀ nɨ̌. Ní igye-dha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, awɛ ràdʉ̀ òpili ɔbɨ nyʉ́ nà
ndɨ ɨdza rɔ̀. Ní ndɨ ɨdza náadrù ndì drùù!»

Ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̀ nʉ́kɔ̀ Yěsù núdhe dhu tí fɨ́yɔ̀ dhu dɔ̀ dhu
(Mrk 1.22; Luk 4.32)

28 Yěsù níitdègu ihé-yà tɔ̀ ndì ndùbhi ùdhenà rɔ̀, dhu t’údheta nítɔ,
ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ɨ ihé-yà kà rɨ̌ dhu núdhě fɨ́yɔ̀ tí dhu dɔ̀. 29 Obhó tí,
kàbhà dhu t’údheta nɨ́i’ɨ mbǎ àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tɔ́
dhu t’údheta bhěyi, ndɨrɔ̀ kǎránà dhu núdhe rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ
nyʉ́ nà.

8

Yěsù rɨ̌ kɨ́kɨ́ nà atdí alɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-16)

1 Yěsù níitdègu àwʉ̀ pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ní ihé-yà adʉ̀ òwu kɔ̀wù ɔ̀. 2 Nírɔ̀ ní
ndɨ kɨ́kɨ́ nà atdí alɛ nɨ́itɔ ndɨ, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̀ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyòzè ka nɨ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɨgʉ̌ ma.» 3 Ní
Yěsù agba ɔtsʉ́na ndàpbàlǎ kà-ngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨwà ma mòzè
wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu. Ní ɔ́gʉ̀!» Ní ányì rɔ̀ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ-rɔ̀ kɨ́kɨ́ náadʉ̀
ɔ̀gʉ̀. 4 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rɨ dhu mběyi! Àpɛ́ nyʉnɔ
wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɨtɛ̀ nyɨ nyɨ̀lɨ nyɨ tí dhu pbàkùhání
tɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyádʉ̀ nyabhʉ̀ yà Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ pɛrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ ɨwà nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu navì tí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Luk 7.1-10; Yùw 4.46-54)

5 Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yěsù rǒtsù ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì
ɔ̀, atdí mɨyà pbànówí dɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ira Yěsù-tɨ’ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨtsɔ̀

kà-rɔ̌, ndònzì mʉ̀dzʉ̀nà fɔ́ná, 6 ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, pbàkà kasʉ́tálɛ
rɨ̌'ɨ́ ara dɔ̌ ndɨ́ ndàyi ɨ́dzá rɔ́. Kà-ngbɔ̀ nʉ́vɛ wà, ní kà rǎndɨ atdídɔ̌
nyʉ́.» 7 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Àrà ma márà pbʉ̀kʉ̀, madʉ̀ kɨ̀gʉ.»
8 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu-àkǎ nzá nyarà àhʉ pbàkà, ɨ́nzá ma mɨ̀lɨ́ ma nyɨ́
nyádʉ̀ òtsù pbɨ́ ɨ́dza alɛ bhěyi nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, órì atdí dhú-ngba kɛ̀lɛ̌,
ní pbàkà kasʉ́tálɛ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌. 9 Ɨ́ma nyʉ́, yà ma mí'ɨ́ ɨ́rɔ́ rɔ̀, ma
mí'ɨ̀ ìnè dùdu-tsírɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà, ndɨ́rɔ̀ ma mí'ɨ̀ ìnè ma marúvǐna
pbànówí nà. Ma mapɛ́ àtɨ́na atdí mùnowì nɨ̌: ‹Árà ndǎlʉ̀!›, ní kà rǎdʉ̀
àrà ányɨ̀. Ma mapɛ́ àtɨ́na ngǎtsi mùnowì nɨ̌: ‹Ɨ́rà àzú!› Ní ka rǎdʉ̀ ɨ̀rà.
Ndɨ́rɔ̀ ma mapɛ́ àtɨ́na pbàkà kasʉ́tálɛ nɨ̌: ‹Ɔ̌nzɨ́ yà dhu!› Ní kà rǎdʉ̀ ndɨ́
dhu ɔ̀nzɨ̀.»
10 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́nɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ɨ́dhɔ nʉ́ʉkɔ
Yěsù atdídɔ̌. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà owùna ɔ̌ rúbhi ìwu rɔ̌ alɛ nɨ̌: «Ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀. Ɨ́nzá ma màpɛ̀ yà dhu bhěyi a'uta-tɨ́dɔ̀ nà alɛ nálǎ
atdí màtí Pbàìsràyélí tɔ̀ pbìrì ɔ̌. 11 Ní ma mátɨ́na kpangba nyɨ̌ nɨ̌, ábhɔ̌
alɛ nyʉ́ níiwúya adyifɔ̀ náarí ndɨ̀tɔ ɨ́nǎ rɔ̀ màtí ndɨ́rɔ̀ adyifɔ̀ náarótsù
ɨ́nǎ rɔ̀ màtí, àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀
mànà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌. 12 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀
ndɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌ àkǎnà 'òkò alɛ nyʉ́ ní ka
kipfoya, kawà iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányɨ̀ nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà.»
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: «Árà
pbʉ̀kʉ̀! Wɔ̀ nyɨ́ nyà'ù ndɔ̀nzì rádʉ̀ dhu tí dhu, nákǎ ndɔ̀nzì ndɨ̀ ɨ́ndʉ̀.»
Ní wɔ̀ dhu Yěsù nʉ́nɔ̀ ɔ̀ná kàsʉ́mɨ̀ ɔ̌ tí, wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà
kasʉ́tálɛ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ dòtsí.

Yěsù rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù arà Pɛ́tɛrʉ̀ bhà. Ní ɨ́dza ndɨ̀ ndòtsù rɔ̀, kǎtù
Pɛ́tɛrʉ̀ bhà agʉna-àyi ara dɔ̌ àyi rɔ́, atdídɔ̌ andɨ àbhʉ kàzʉ rʉ̀tɔ̀ ndɨ̀
ɔ̀na nǎ nídhunɨ̌. 15 Ní Yěsù apbálá kɔ̌tsʉ́-ngbɔ̀, kà ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌. Ní
kǎdʉ̀ ndɨ̀và, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ Yěsù tɔ̀.
16 Pbɨ́tsɔ̀ngánǎ, ka kʉmba ábhɔ̌ alɛ yà nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ɨ̀ ɔ̀yà, kiwǔ
nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Ní Yěsù náaránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ abádhí ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀tɛ̌na nɨ̌
tí, ndàdʉ̀ andɨ nà alɛ nígʉ kórɔ́. 17 Ndɨ́ dhu bhěyi ní ndɨ́, yà Kàgàwà
bhà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu náaká. Kǎtɨ:
«Kɨ̌tdu àlɛ̌ tɔ́ ivívínga,
ndàdʉ̀ àlɛ̌ rɔ̌ andɨ tɔ́ ìtǔnga nánɔ̀*.»

Yěsù-owù nòzè 'ʉ̀ngʉ alɛ
(Luk 9.57-62)

18 Yěsù níitdègu ihé-yà nálǎ ngbɔ̌na nàkpɔ̀rɔ̀ rɔ́, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà
pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kàda rɛ̀rʉ̀-adzè.» 19 Nírɔ̀ ní ndɨ́ Músà bhà Ʊyátá tɔ́
atdí màlimò náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Màlimǒ, ma móngo
ùbhi owùnʉ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̌ nyɨ́ nyúbhi ɨ nanǎ.» 20 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu
kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ayíwě mà náarí ìnè bhǔya nà, ndɨ́rɔ̀ yà ɔrʉ́ arángɨ́lɨ̀ àrɛ̀
mà náarí'ɨ̀ ìnè ɨ́dzàya nà. Pbɛ́tʉ̀, Ìndrǔ t'ídhùnà rɨ̌ ndɔ̀kɔ̀, ndɨ̀lɨ́ dɔ̀na
obvò rɔ́nga mà náarí'ɨ̀ mbǎ.» 21 Ndɨ́rɔ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ

* **8:17** 8.17 Ìsa 53.4

náatɨ kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítsè mara mɔtdʉ́ pɛ́ àbadu angyi.» 22 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ́rà owù-du ɔ̌, ʉ́bhà kɔ̌kɔ̀ abvo rʉ̀tdʉ̌ fɨyɔ́ abvo.»

Yěsù rɨ̌ àpùpú nábhʉ̌ rìdè dhu
(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

23 Yěsù níitdègu ùpo ibhú ɔ̀, nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ùpo átɔ̀ kǒwù ɔ̌. 24 Nɨ́ kòmbómbí tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì atdídɔ̌ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, mʉ̀kʉrà ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àwà ì ibhú ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náadʉ̀ ì’ì ɔ̀dhɔ̀ ndì ndɔ̀dhɔ̀ rɔ́. 25 Nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨ’ɔ̀, ’ɨnga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ’àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨ́gʉ̌ àlɛ̌! Kànɨ̌ àlɛ̌ kʉ́vɛ!» 26 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ ɔdɔ ɔ̀nzɨ nɨ̌? Nyɨ̌ nɨ́ ákɛ̌ a’uta nà alɛ!» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ ndɨ̀và ndìdè, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ ɨdha mànà nɨ̌, ɨnga ràdʉ̀ ɨ̀nɛ̀ bhìì. 27 Ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ábhàlɨ̌ atdídɔ̌, ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ nzínzì yà ɔ̌ ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨ́ngbǎgà alɛ-tɨdɔ̀ yà, awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ ɨdha mànà dhu náarɨ́ tsʉ̀ná dhu nɨ́rɨ?»

Yěsù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́’ì ɔ̀yà ɔ́yɔ̌ alɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Mrk 5.1-20; Luk 6.26-39)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níitdègu àrà àhʉ rɛ̀rʉ̀-adzè, Pbàgɛ̀rasɨ tɔ́ pbìrì ɔ̀, nɨ́ ɔ́yɔ̌ alɛ yà nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́’ì ɔ̀yà, núuvò yà ìndrǔ ʉ̀tdʉ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná ngari ɔ̀ rɔ̀, ’ìwǔ Yěsù-tɨ’ɔ̀. Ɨ alɛ nɨ’ì atdídɔ̌ arɨ́ ɔ̀rʉ̀ alɛ, ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà ràdʉ̀ àrà ndòzè rɔ̌ ndʉ̀dà ndɨ ngari ɔ̀nǎ. 29 Nɨ́ abádhí adʉ̀ òkù, ’àtɨ Yěsù nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Kàgàwà t’Ídhùnǎ? Nyɨ nyɨ̀rà tɨ́ ɨrɔ́ ndɨ́nɨ̌ nyavù tɨ́ rɔ̀ká angyangyɨ, àdɨ̌ ndɨ avuta-ɨdhɔ̀ nádɨ rɔ́rɔ̀?» 30 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àdʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ màhò nɨ́ɨ’ì ɨtsɛta abádhí tɨ́ rɔ̀, ànyʉ̌ ì ányʉ rɔ́. 31 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀ rɨ́’ì nzɛ́rɛ-alafí nɨ́ɨtsɔ̀ ì Yěsù rɔ̌, ’àtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ nyozè nyipfo mǎ kǎkà alɛ ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ óvì mǎ mǒwù òtsù ndǎkà àdʉ̀ tɔ́ màhò ɔ̀.» 32 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòwu ányì.» Nɨ́ nzɛ́rɛ-alafí núuvò kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ òwu òtsù kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ ɔ̀. Ányì̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kɔ̀rɨ́ àdʉ̀ tɔ́ màhò náadrú pbìrì ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ì rʉ̀pbà ì rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ’àdʉ̀ ʉ̀vɛ ányì. 33 Ndɨrɔ̀, ɨ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rúbhi alɛ náatsè ɔyɨ nà kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì abádhí náawɛ wɔ̀ ɨ nɔ̀nzì dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà ɔ́yɔ̌ alɛ-rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu mànà kɔ́rɔ́. 34 Nɨ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɨ́ɨvà ì kɔ́rɔ́, ì rìwǔ Yěsù-tɨ’ɔ̀. Nɨ́ Yěsù ì àla rɔ̀, abádhí náadʉ̀ Yěsù nónzì rɨ̀và ndɨ ndàrà fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.

9

Yěsù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-26)

1 Yěsù níitdègu ùpo ibhú ɔ̀, nɨ́ kǎdà rɛ̀rʉ̀-adzè, ndàdʉ̀ àrà fɨ́yɔ́ kɨgɔ̀ nyʉ́ ɔ̀. 2 Nɨ́ ányì kàrà àhʉ rɔ̀, ka kiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nà kà-tɨ’ɔ̀ ótdù dɔ̌ ka kànɔ̀ rɔ́rɔ̀. Nɨ́ abádhí tɔ́ a’uta ndɨ ndàla rɔ̀, Yěsù náatɨ wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ótù afínʉ pbànɨ̌ngbá! Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì!» 3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ányì̀rɔ̌ ì’ì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ’àtɨ: «Wɔ̀rɨ́ alɛ rɨ̌ dhu nʉ́nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌!» 4 Yěsù níitdègu abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ̌, nɨ́ kɨ̌vú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́’ì kɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta nà afíkʉ ɔ̀ nɨ́? 5 Ɨsɔ́ rɔ́’ɔ dhu nɨ́ ɨngbǎgà? Tɨ́ katɨ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì›, ndɨrɔ̀, tɨ́ katɨ: ‹Ɨvà nyɨ nyubhi?›

6 Ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu, ìnè Ìndrʉ̌ t’ídhùnà ràrɨ̌’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ
nà ndʉ̀bà ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga yàrí adzɨ dɔ̌.» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀
ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyitdù pbʉ̀kʉ̀ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀.»
7 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ ndɨ̀và ndìdè, ndàdʉ̀ àrà pbɨndà. 8 Nɨ́ wɔ̀rí dhu ɨ̀ àla
rɔ̀, ɔdɔ nɨ́ɨsí ʉrɔ́ ɨ̀’ɨ̀ ihé-yà ɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ Kàgàwà nɨ́fʉ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ kɨ̌bhò ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ Màtayò nánzi dhu
(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)

9 Yɛ̌sù níitdègu ndɨ̀và wɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀’ɨ̀ rɔ́rɔ̀, nɨ́ ʉ̀da ndɨ̀ ndʉ́da rɔ́rɔ̀, kǎla
Màtayò tɨ́ kátɨna atdí alɛ pàratà nʉ́fɔ̌ ka karí ɔ̀ná ɨdza ɔ̌ àdɨ ró. Nɨ́
Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.» Nɨ́ Màtayò adʉ̀ ndɨ̀và ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀
tɨ́, ndàrà kɔ̌wù ɔ̌.

10 Wɔ̀ dhu lutɨ̀nǎ, Yɛ̌sù adʉ̀ àrà dhu ɔ̀nyʉ̀ Màtayò bhà ɨdza. Nɨ́
Yèsù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ányì-dzá rɔ̀, ábhɔ̌ ngʉ̌kpà
alɛ níiwú dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá abádhí mànà. Ɨ alɛ nɨ’ɨ̀ pàratà t’ʉ́fɔ́tá
tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛ fɨ̌yɔ́ mʉ̀tsɔ nà ngʉ̌kpà alɛ mànà. 11 Nɨ́
Pbàfàrìsáyó níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, nɨ́ abádhí náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù
bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu fʉ̀kʉ́ màlimò rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ pàratà t’ʉ́fɔ́tá
tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mànà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ fɨ̌yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ mànà nɨ̌?» 12 Nɨ́
wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ
rɨ́’ɨ̀ andɨ nà alɛ náarí nzɨ̌ mʉ̀ngangà-atdyú nóho, pbɛ́tʉ̀ andɨ nà rɨ́’ɨ̀ alɛ
kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ mʉ̀ngangà-atdyú nóho arí. 13 Nyòwu nyɔ̀mɛ pɛ́ Kàgàwà bhà
bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu-tɨ̀. Ndɨ andítá rǎtɨna: ‹Ma mózè dhu nɨ́ ìndrʉ̌
dɔ̌ ka kɨ́ ɨzʉ àbà dhu, ìnzɨ̌ nɨ́ ɨzǎ tó pɛrɛ̀ núbhɔ̌ ka kɨ́ idù dhu*.› Obhó
tɨ́, ma mɨ́rà nzá obhónángatálɛ alɛ núnzì, pbɛ́tʉ̀ mà mɨ́rà nzɛ́rɛngatálɛ
núnzì.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ ka kɨ́ dhu dɔ̌
(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanɨ bhà ábhàlɨ̌ níiwú Yɛ̌sù-
tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu mǎ’ɨ, Pbàfàrìsáyó mànà, mǎ marí
ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ bìlǐnganà, ìnzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ kʉ̀tsɨ átɔ̀ nɨ̌?»
15 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́ ɨnga, àdhìngbǎ ka
kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̌ alɛ ràrǎdʉ̀ òko ɨzʉ̀ya ɔ̌, àzèmbè ìnè akpa-tsi
rɨ̌’ɨ̀ nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, atdí ɨdhɔ nɨ́ɨ’ɨya ìnè, yà
akpa-tsi nódyì ka kɨ́ ɔ̀ná kowù nà abádhí-nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga nɨ́
ndɨ abádhí adʉ̀ya ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì nɨ̌.

16 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ngoyì-ɔwʉ́tá tɔ́ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ nápba mbɛrʉ̀-ayí
ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi kʉ̀pbǎ ka rɔ̀, ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ rǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀-ayí-ɔ̌nga
ʉ̀dha rʉ̀fà ndɨ, ndɨ ʉfàta-bhu rǎdʉ̀ àhʉ ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́. 17 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌
ka kádʉ̀ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá nʉ́dhɔ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ka kʉ̀dhɔ
ka rɔ̀, ndɨ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá rǎdʉ̀ ìvʉ̀ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ndɨ kàmʉdzɛ̀-
ayí nʉ́fà, dɨ̀vayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò. Nɨ́ dhu àkǎ kʉdhɔ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá
kàmʉdzɛ̀-ɔwʉ́tá ɔ̀, ìnzɨ̌ ndɨ kàmʉdzɛ̀ adʉ̀ tɨ́ ndʉ̀fà, dɨ̀vayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀
obvò.»

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí tsìbhálɛ nɨ́gʉ̌ ndàdʉ̀ atdí tsìbhíngba nɨ́kyɛ dhu
(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

---

* **9:13** 9.13 Ɔ̀sɛ 6.6

18 Yěsù rɨ̌ dhu nɔ́vɔ Yùwanɨ bhà ábhàlɨ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí
nzínzì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ira àhʉ Yěsù-tɨ́, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ kɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Màlimǒ, ma mʉ̀bhà ɨvàdú-ngba kòmbí tɨ́ afína ɨ̀tdɛ̌ rɔ́.
Nɨ́ ma mòzè nyɨrà, ndɨ́nɨ̌ nyɨlɨ tɨ́ ɔtsʉ́nʉ kà-dɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨ̀kyɛ.» 19 Nɨ́ Yěsù
adʉ̀ ndɨvà, ’àdʉ̀ òwu atdíkpá pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ-owù
ɔ̌.
20 Nɨ́, otu ɔ̌ abádhí rǒwu rɔ́rɔ̀, atdí tsìbhálɛ náandrì olùnǎ rɔ̀ Yěsù-
tɨ’ɔ̀, ndàpbàlǎ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ bɨdɔ̀-ngbɔ̀. Ndɨ tsìbhálɛ nɨ’ɨ̀ yà vèbhálɛ
tɔ́ ɔgɔ́bhà tɔ́ azu náarɨ́rà rɔ̀ná, ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tɨ́.
21 Obhó tɨ́, ka nɨ’ɨ̀ afína ɔ̀ rɨ́rà ɔ̀tɛ rɔ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-
ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ ma mapbálána gukyè, nɨ́ ma mɔ́gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.» 22 Nɨ́ Yěsù agɛ́rɛ́
ndɨ, ndàndà olùnga, ndàla wɔ̀ tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba fǐndà
ndàtɨ: «Ótù afínʉ pbà nɨ̌ tsìbhíngbá! Pbʉ̀kʉ̀ a’uta nígʉ̌ wà nyɨ.» Nɨ́
ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌.
23 Yěsù níitdègu àrà àhʉ wɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà, nɨ́ kǎtù
rʉ̀gɛ̌ ʉ̀mɨ rɨ́ alɛ mà* ihé-yà mànà atdídɔ̌ tsìya náva ɨ̀ ányɨ̀-dzá rɔ́. 24 Nɨ́
kǎtɨ: «Nyùvò àwú-dza rɔ̀! Wɔ̀ tsìbhíngba nɔ́vɛ̀ nzá, pbɛ́tʉ̀ kàyi àyɨ̌ tɨ́!»
Nɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ náadʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu gàyà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tɨ́.
25 Nɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ ndì ndàbhʉ rùvò ɨdza rɔ̀ rɔ̀, Yěsù atsù, ndàlʉ̀ tsìbhíngba
ɔtsʉ́na rɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨ̀kyɛ. 26 Yěsù ɔ̀nzɨ dhu-ɔ̀yɨ̌ náadʉ̀ ndʉ̀gà kɔ́rɔ́ wɔ̀ ndɨ
pbìrì ɔ̌.

Yěsù rɨ̌ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ nʉ́ngbɛ̌ dhu
(Màt 20.29-34)

27 Ʊrɔ́ rɔ̀ Yěsù ɨ̀và ndɨ rɔ̀, ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú adʉ̀ òko, ’àmbɛ òwu
dɔ̌ kǒwù ɔ̌. Abádhí owúnà ùkǔ rɔ̌ ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ábà ɨzʉ dɔ̀ká,
Dàwudì t’Ídhùnǎ!» 28 Nɨ́ ɨdza Yěsù àrà àhʉ rɔ̀, kɔ̀rɨ́ ndùmùndúmú
náandrì Yěsù ɨ. Nɨ́ Yěsù ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyà’ù tɨ́ wà
dhu ʉ̀ngbɛ̌ ma ràrǎdʉ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ nʉ́ngbɛ?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà
tɔ̀ ’àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨwà mǎ mà’ù.» 29 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ abádhí-
nyɨ̀kpɔ́ dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Dhu àkǎ ndɨ dhu rɔ̀nzì ndì fʉ̌kʉ̀ yà nyɨ̌ nyà’ù
ka dhu bhěyi!» 30 Nɨ́ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ náadʉ̀ ’ʉ̀ngbɛ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́. Yěsù
náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna dhu
mběyi! Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndʉ̀nɨ wɔ̀ rʉ̀kʉ́ ndɨ nɔ̀nzì dhu!» 31 Pbɛ́tʉ̀,
abádhí níitdègu ’ɨ̀và, ’òwù Yěsù-tɨ́ rɔ̀, nɨ́ abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’òwù yà Yěsù
ɔ̀nzì rɔ̀yá dhu náwɛ rɔ̌ kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ atdí ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ɔ̀tɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 12.22-24; Luk 11.14-15)

32 Abádhí rʉ̌vò, àmbɛ òwu dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ka kiwú atdí alɛ, yà
ɔ̀nà rɨ́ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí nʉ́tsì tsʉ̀na, ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀ngò ɔtɛ nà Yěsù-tɨ’ɔ̀. 33 Nɨ́ Yěsù
níitdègu nzɛ́rɛ-alafí nípfǒ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ ndɨ alɛ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀
ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́. Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ányɨrɔ̌ ɨ’ɨ̀ ihé-yà atdídɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà
dɔ̌: «Ɨnzá mǎ màpè yà dhu bhěyi dhu-tɨdɔ̀ nálǎ atdíku màtɨ́ Pbàìsràyélí
tɔ́ pbìrì ɔ̌.» 34 Pbɛ́tʉ̀, Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Sìtanɨ, nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ndɨ arɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ̌ kà tɔ̀, kà ràmbɛ nzɛ́rɛ-
alafí nódì dɔ̌ nɨ̌.»

Yěsù rɨ̌ ɨzʉ àbà ihé-yà dɔ̌ dhu

---

* **9:23** 9.23 Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ka kongónà rʉ̀gɛ̌ ʉ̀mɨ arɨ́ alɛ mà, mběyi arɔ́dzɨ vèbhálɛ mànà nósò òso tɨ́ ɔdzɨ tɔ̀ ìndrǔ ɔ̀vɛ̀ rɔ́.

35 Yěsù núubhì kɨgɔ̀ ɔ̀nă, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nă màtɨ́ kɔ́rɔ́. Kăránà dhu
núdhe rɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kăránà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀,
ndàdʉ̀ àrà kɔ́rɔ́ andɨ́ nígʉ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ kɔ́rɔ́ ivívínga nígʉ̀.
36 Nɨ́ Yěsù níitdègu ihé-yà nʉ́lɨ̀ ì tɨ́ dhu nálă, nɨ́ ɨzʉ̀ ʉ̀ka ka atdídɔ̌,
abádhí níngyě ì, ’àdʉ̀ ìfàlà, ìmbă ʉ̀ndana rɨ́ alɛ rɨ̌’ì tàmà bhěyi nídhunɨ̌.
37 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ́ kădʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀nyʉ̀ nɔ́’ɔ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ ndɨ́
ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndʉ̌ rɨ́ alɛ rɨ̌ ì ngúfe. 38 Nɨ́ kìtsɔ̀ alɛ ɨnga-àbadhi rɔ̌ ndɨ́nɨ̌
kasʉ̀tálɛ-bvʉ̀ nɨtrɔ́ tɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ t’únduta tɔ̀.»

10

Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀
(Mrk 3.13-19; Luk 6.12-26)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náanzi pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌,
ndàdʉ̀ nzɛ́rɛ-alafí nípfo abádhí rădʉ̀ nɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ kɔ́rɔ́ andɨ-
tɨdɔ̀ nígʉ̀ nɨ̌ kɔ́rɔ́ ivívínga mànà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ́ nábhʉ̀ fɨ̌yɔ̀.
2 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ́ ɨ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ nɨ́
Sìmonì, Pɛ́tɛrʉ̀ tɨ́ kátɨna mà, adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà mànà. Abádhí dzidɔ̌ nɨ́
Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà, adɔ̀nà Yùwanì mànà, 3 Fìlipò
mà, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò mànà, ndɨrɔ̀ Tʉ̀masì mà, Màtayò mànà. Angyi ndɨ
Màtayò nɨ’ì pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́ ndɔmbɛ̀. Ngʉ̌kpà uvitatálɛ nɨ́ Yàkɔbhɔ̀,
Àlʉ̀fayò t’ídhùnà mà, Tàdayò mànà. 4 Ndɨrɔ̀ Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndì
nugyénà fɨ̌yɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ mà, Yudhà Ìskàrìyɔtà, yà Yěsù nipfo ndàbhʉ̀
ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ mànà.

Yěsù rɨ̌ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ núvɨ̌ dhu
(Mrk 6.7-13; Luk 9.1-60)

5 Yěsù núuví kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀ya fɨ̌yɔ̀
ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyòtsù
Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ màtɨ́. 6 Pbɛ́tʉ̀, nyòwu Ìsràyelì tɔ́ pbìrì
ɔ̌ bhà, yà ùwʉ̌wɨ̀ tàmà bhěyi ì nʉ̀lɨ̀ bvʉ̀. 7 Ányì nyɨ́ nyɔ́wu rɔ̀, nyɨ́
nyàkă nyʉ̌nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, nyɔ̌wù àtìnà rɔ̌: ‹Ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndì.› 8 Nyɨ́ nyàkă nyɔ̌wù
andɨtálɛ nígʉ̀ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkă nyɔ̌wù ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ níkyɛ rɔ̌. Nyɨ́ nyàkă
nyɔ̌wù kɨ́kɨ́tálɛ nígʉ̀ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkă nyɔ̌wù nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌
ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀. Nyɨ́ nyàbà kɔ̌kɔ̀ dhu nónzɨ nyɨ́ nyɨ́ nɨ̌ ɔbɨ́ tírɔ̌rɔ̀, nɨ́ nyɨ́
nyàkă nyɔ̌wù ɨ́ dhu nónzì rɔ̌ tírɔ̌rɔ̀. 9 Àpɛ́ nyùgu ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà
mànà nyʉ̌fɔ̌ ngbɔ̌kʉ̀ ɔ̀. 10 Àpɛ́ nyùgu bhɔlɔ abhi tɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyʉ̀fɔ̌
mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́ rʉ̀kʉ́. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu kàyìtò mà, mùgɔ̌ mànà. Obhó
tɨ́, kasʉ̀ ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nákă ndàbà ndì ndɔ́nyʉ̀na dhu pbìndà kasʉ̀ ɔ̀ rɔ̀.
11 Ɨngbă tɨ́ ɨ̀lɨ ndì kɨgɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ìngbă tɨ́ ɨ̀lɨ ndì pbanga ɔ̌ màtɨ́ nyɨ́
nyòwu ùvò rɔ̀, nyɨ́ nyowuna nyăkɔ rádʉ̀ alɛ-tɨdɔ̀ nómè rɔ̌. Ndɨ alɛ
àkɔ nyɨ́ rɔ̀, nyɨ́ nyowuna òko rɔ̌ kàbhà ɨdzá ràrà àhʉ̀ ányì rɔ̌ rɔ̀ nyɨ́
nyúvò, nyɔ̌wù dhu ɔ̀. 12 Atdí alɛ bhà ɨdza nyɨ́ nyòtsù rɔ̀, nyɨ́ nyowuna
ányì-dzá-bhà nátsɛ̀ rɔ̌, nyătɨ: ‹Kàgàwà àkă ndàso nyɨ́.› 13 Ányì-dzá-bhà
nákɔ nyɨ́ mběyi rɔ̀, Kàgàwà arana abádhí àso rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá abádhí
àkɔ nyɨ́ mběyi rɔ̀, Kàgàwà arana nzɨ̌ abádhí náso rɔ̌. 14 Atdí ɨdza ɔ̌ alɛ,
ndɨrɔ̀ atdí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà nóowuna gukyè ’ùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ ’àkɔ nyɨ́, ndɨrɔ̀

ìnzǐ ’ìrì nyǐ nyʉ́nɔna dhu, ní nyǐ nyowuna òwu rɔ̌ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́’ɔ̀ ányɨ̀rɔ̌. 15 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rǐ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ dɔ̌ ka kɨtdɨ̀ya dhu ròsè yà Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà dɔ̌ ka kítdɨ̀na dhu dɔ̀nǎ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ìndrǔ rɔ̌ ka kavùya, rǎdʉ̀ àpbɛ̀ àbà dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 13.9-13; Luk 21.12-17)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà uvitatálɛ nǐ: «Kɔ̀nǐ ma mùvǐ nyǐ tàmà bhěyi atdídɔ̌ arɔ́rʉ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ nzínzì ɔ̀. Ní nyàbhʉ nyɨ̀kpɔ́kʉ ròtdyù osu-nyɨ̀kpɔ́ ótdyù dhu bhěyi, nyǎdʉ̀ òko yɔrɔwà ɔ̌ àmbò bhěyi. 17 Dhu àkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyǐ mběyi! Ìndrǔ nóowuya nyǐpfo rɔ̌, ’àdʉ̀ nyǎbhʉ kɨtdì ànyǎkʉ. Ndɨrɔ̀ abádhí nóowuya nyʉ̌vɨ rɔ̌ asé nǐ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. 18 Ìndrǔ nóowuya òwu rɔ̌ nyǐ nà lɨ̀walì-ɔ̀nzǐ, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà dhu-ɔ̀nzǐ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nǐ nyǐ nyɨ’ɨ tí pbàkà ngàmbì tí abádhí-ɔ̀nzǐ, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ, yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-ɔ̀nzǐ màtí. 19 Nyǐ nà ka kòwù ùvò ànyǎkʉ nítdì ka kí ɨ rɔ̀, àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ nyǐ nyʉ́nɔna dhu nǐ, ndɨrɔ̀ nyǐ nyí kʉ̀nɔ tí dhu nǐ. Nyǐ nyowuya nyǐ nyʉ́nɔna dhu nábà rɔ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí. 20 Ɨnzǐ ní nyǐ ndɨ nyǐ nyowuya ɔtɛ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Àbakʉ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí náaraya ndɨ ɔ̀tɛ rɔ̌ ʉ̀kʉ nǎ rɔ̀.

21 Ngǎtsi alɛ náaraya adɔ̀nà nípfo rɔ̌ ndɨ́nǐ ka koho tí. Ndɨrɔ̀ nzónzo t’ábána nóowuya dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi tí fǐyɔ́ inzo rɔ̌. Nzónzo nɨ́ɨvàya dhu ì nɔ́dhì alɛ rɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí àbhʉ kɔkyɛ̀. 22 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ̀ɔndrɔ́ya nyǐ okúdu dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi òndù rí kɔ́rɔ́, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ alɛ ní ndɨ ɔ̀gʉ̀ ɔgʉ́ya. 23 Yà nyǐ nyí’ì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kɔ̀pɛ̀ kavu rʉ̀kʉ́, nyǎmbɛ àpbɛ̀ àbà dɔ̌ rɔ̀, nyǐ nyowuya òtse rɔ̌ ngǎtsi kɨgɔ̀ ɔ̀. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nyǐ nyasòya nzǐ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ kɔ́rɔ́, ɨnzá Ìndrǔ t’ídhùnà níngò rɔ́rɔ̀.

24 Dhu núdhě ka kí fǐndà alɛ bhà ɨrɛ̀ta náarí nzǐ òse pbɨ̀ndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga náarí nzǐ òse kasʉ ɔ̀nzɨ kà rǐ fǐndà alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. 25 Ní, ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní, dhu ùdhě ka kí fǐndà alɛ ròngò pbɨ̀ndà màlimò bhěyi. Ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní, kasʉtálɛ ròngò pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhěyi. Ìndrǔ apɛ́ ɨdza-àbadhi nyʉ́ nánzi Bɛ̀lìzèbulì tí, ní kàbhà ɨdzá bhà dɔ̌ abádhí tí nzǐ ádʉ̀ nzɛ́rɛ ɔvɔ nyʉ́ nɔ́vɔ̀!»

Ádhɨ ndɨ àkǎkǎ kɔnzì ɔdɔ̀na?
(Luk 12.2-7)

26 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ ábhàlǐ nǐ: «Dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ-ɔdɔ̀. Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ì nuru, núuvòya kpangba. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko, núuvìya ì kpangba kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. 27 Yà ínɔ̀ ɔ̌ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nákǎ nyǒwù ìpfonà rɔ̌ awáwʉ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ yà bhɛ̀lʉ ɔ̌ ka kʉ́nɔna rɔ́ nyǐ nyɨ̀rì dhu nákǎ nyǒwù ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ìkǔ ɔ̌ ɨdza dɔ̌ rɔ̀.

28 Ní dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzɨ alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nóho rí, ìnzǐ ndàdʉ̀ alɛ-afí nóhò átɔ̀ alɛ-ɔdɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà-ɔdɔ̀, yà alɛ-ngbɔ̀ mà, alɛ-afí mànà nábhʉ rádʉ̀ rògbè, yà ìnzǐ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. 29 Ɔyɔ̌ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nódzi ka ka tí obhó atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ rɔ̌? Pbɛ́tʉ̀, atdí abádhí nzínzì ɔ̌ mà náarí nzǐ ɨ̀tsì obvò ɨnzá Àbakʉ Kàgàwà nózè rɔ́rɔ̀. 30 Nírɔ̀ nyǐ, Kàgàwà nʉ́nɨ wà ìfe màtí dʉ̀kʉ-ká-vɛ́ náarí ì’ì dhu. 31 Ní dhu àkǎ ɨnzá nyɔ̌nzì ɔdɔ. Obhó tí, nyǐ nyʉ̀dà ábhɔ̌ àrɛ̌-nzo ɨtsɛ nyʉ́.»

Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tí ka kóko dhu mà, kɔ̀dhɔ ka kí dhu mànà dhu
(Luk 12.8-9)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà ábhàlǐ nǐ: «Ndɨ alɛ apɛ́ dhu ɔ̀vɔ
kpangba ibí alɛ-ɔ̀nzǐ, ndàtɨ ndɨ ràrǐ pbàkà alɛ, ní ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu
Kàgàwà-ɔ̀nzǐ màtí, ma madùya dhu núnɔ̀ átɔ̀ kpangba matɨ, ndɨ alɛ
ràrǐ pbàkà alɛ. 33 Pbɛ́tù, ndɨ alɛ núunɔya gukyè dhu kpangba ìndrǔ-
ɔ̀nzǐ, ndàtɨ ɨnzá ndì rúnɨ ma, ní ma madùya dhu núnɔ̀ átɔ̀ kpangba
ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà-ɔ̀nzǐ matɨ, ɨnzá ma rúnɨ ka.»

Ìndrǔ-ɔ̌nga rǐ ndùndɔ Yěsù bhà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

34 Tdítdɔ̌ Yěsù adù àtìnà ábhàlǐ nǐ: «Àpɛ́ nyìrɛ̀ nga ma ríràà yà adzɨ dɔ̌
alɛ àbhu ròkò màrùngà ɔ̌. Ma míràà ɨnzá màrùngà nà, pbɛ́tù ma míràà
nà dhu ní alɨ. 35 Ma míràà ɨngba mà ɔ̌nga núndɔ̀ àbanà nà, tsìbhíngba
mà ɔ̌nga núndɔ̀ íyànà nà, ndɨrɔ̀ àdhìngbǎ mà ɔ̌nga núndɔ̀ pbìndà
agunа-àyi nà. 36 Ìndrǔ rɔ̌ òmvǔ naraya ì'ì rɔ̌ ndɨ alɛ bhà ɨdzá bhà
kɛ̀lɛ̌.
37 Atdí alɛ náapɛ́ àbanà mà, ndɨrɔ̀ íyànà mà nózè, ròsè dùdunǎ, ní
ndɨ alɛ nákǎ ɨnzá ndàtɨ ndì owùdu núngu alɛ tí. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́
idhùnà mà, ndɨrɔ̀ ɨvànà mà nózè, rósè dùdunǎ, ní ndɨ alɛ nákǎ ɨnzá
ndàtɨ ndì owùdu núngu alɛ tí*. 38 Ɨnzǐ rí pbìndà mùsàlabhà nánɔ̀,
ndàdù owùdu ùngu nà alɛ, nákǎ ɨnzá ndàtɨ ndì owùdu núngu alɛ tí.
39 Pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndɔ̀dɔ fǐndà alɛ níiwíya ka, pbɛ́tù pbìndà
ípìrɔ̌nga níwǐ rí okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ náadùya kàbà àbà tdítdɔ̌.»

Yěsù-owù núngu alɛ nàkɔ alɛ náabáya pɛrɛ̀
(Mrk 9.41)

40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà ábhàlǐ nǐ: «Atdí alɛ apɛ́ nyǎkɔ̌, ní
ɨwà ma nàkɔ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ ní ɨwà ma nivi alɛ nàkɔ. 41 Atdí
alɛ náapɛ́ Kàgàwà bhà nabì nákɔ̌, Kàgàwà bhà nabì tí kà rǐ'ì dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ alɛ náabáya Kàgàwà bhà nabì àkǎ ndàbà pɛrɛ̀. Ndɨrɔ̀,
atdí alɛ náapɛ́ obhónángatálɛ nákɔ̌, obhónángatálɛ tí kà rǐ'ì dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ alɛ náabáya obhónángatálɛ nákǎ ndàbà pɛrɛ̀.
42 Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù: atdí alɛ náapɛ́ ìrǐre ɨdha tó kɔ́pà-tsí
dhu mà nábhǔ kǎkà owùdu núngu alɛ nzínzì ɔ̌ atdí àkyǎkyè alɛ tɔ̀,
owùdu kùngu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ alɛ náabáya àbà pbìndà pɛrɛ̀.»

11

Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ pbìndà ábhàlǐ nóvì
rǒwu dhu ɔ̀ngù Yěsù-tsǔ dhu
(Luk 7.18-35)

1 Yěsù níitdègu yà pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ tɔ̀ ndɨ ndúbhi
ùyanà rɔ̌ dhu t'úyátá nítɔ, ní kǎdù ndɨvà, ndàrà ányìrɔ̌ rɔ̀. Kǎrà dhu
núdhe ìndrǔ tɔ̀, ndàdù àrà Kàgàwà bhà Ídzì Màkǔrù núnɔ̀ rɔ̀ abádhí
tɔ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ.
2 Ndɨ kàsumì ɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanì níi'ì imbi ɔ̀ ka kósò ró. Ní
imbi ɔ̀ ndɨ ndí'ì rórò, kǐrɨ Krístɔ̀ rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ dhu-ɔ̀yǐ. Ní kǎdù pbìndà
ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ nóvì, ròwù dhu ìvu Yěsù-tsǔ, 'àtɨ: 3 «Nyɨ tí yà
mǎ máróɔ̀dɔna ndínǐ ɨra tí alɛ, ndɨrɔ̀ mǎ màkǎ tí mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?» 4 Ní

* **10:37** 10.37 Tɔ̀r 33.9

Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòwu nyʉ̀nɔ yà nyɨ́ nyɨ́rɨna dhu, ndɨrɔ̀ yà nyɨ́ nyálǎna dhu Yùwanì tɔ̀. 5 Ɨ dhu nɨ́: ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ rǒwu ʼʉ̀ngbɛ rɔ̌, ʼàdʉ̀ ɨnga àla. Òtsótsù alɛ rǒwu ùbhi rɔ̌ mběyi. Kɨ́kɨ́ nà alɛ ràrǒwu ʉ̀gʉ rɔ̌, ìwɨ̀ ràdʉ̀ ɨnga nɨ́rɨ̀. Ʊ̀vʉ̌vɛ alɛ rǒwu ɨ̀kyɛ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ rǒwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɨ́rɨ̀ rɔ̌. 6 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́ nzɨ́ yà ma mʉ́nɔna dhu rǎbhʉ̌na ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ.»

7 Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ nɨ́và ɨ̀, ʼàmbɛ ʼàdu dɔ̌ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ dhu ihé-yà tɔ̀ Yùwanì dɔ̌. Kǎpɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ́ nyówù àndànà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀? Tɨ́ awɛ rɨ̌ ɔ̀nánga nʉ́tdyǎ ízò? 8 Ádhɨ nyʉ́ nyɨ́ nyawù àndànà? Tɨ́ atdídɔ̌ áya mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ? Pbɛ́tʉ̀, atdídɔ̌ àya mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ náaróko ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌. 9 Nɨ́ ádhu nyʉ́ nyɨ́ nyówù àndànà? Tɨ́ Kàgàwà bhà nabì? Obhó tɨ́, nyɨ́ nyówù Kàgàwà bhà nabì nándà. Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌, ɨwà kà ròsè Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà pbànábí dɔ̀nǎ màtɨ́. 10 Yùwanì nɨ́ ndɨ, yà Kàgàwà bhà Andítá rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ kpangba dɔ̀ná ndàtɨ:
‹Kɔ̀nɨ̌ ma mɨ́ pbàkà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì angyi ɨndʉ̀,
ndɨ́nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ otu nɔbhɔlɔ tɨ́ ɨndʉ̀*.›
11 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, yà vèbhálɛ ʉ́gʉ̀ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga ósè alɛ rɨ̌ mbǎ ɨ̀ʼɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ákɛ̌ alɛ tɨ́ ka kálǎna ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ alɛ, nɨ́ rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ tɨ́, ròsè Bàtizò ùbhǒ arɨ́ Yùwanì dɔ̀nǎ. 12 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà ndɨ Bàtizò ùbhǒ arɨ́ Yùwanì apɛ̀na ndɔ̀nzɨ̀ pbɨndà kasʉ, rɨ̀rà àhʉ indo nga ɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi náarɨ́ ìnè ɔbɨ nɨ̌ ka karúgyena rɔ́, ndɨrɔ̀ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ alɛ náarɨ́ kàpà fɨ̌yɔ̀ ɔbɨ nɨ̌.

13 Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí mànà kɔ́rɔ́, rɨ̀rà àhʉ Yùwanɨ̀ ɔ̀, náapɛ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu angyangyɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌. 14 Ndɨrɔ̀, ma mʉ́nɔna dhu ná'ù nyɨ́ nyádʉ̀ nánɨ̌, ma màmbɛ̀nà àtɨna nyɨ́ nɨ̌, Yùwanɨ̀ ràrɨ̌ ndɨ Ɛ̀lɨyà, yà ɨ̀rà rɨ́rà dhu tɨ́ ka katɨ. 15 Ɨnga tʼírɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́ alɛ nɨ́rɨ yà dhu mběyi!

16 Yà indo arɨ́ alɛ núdhe ma mádʉ̀ àdhà bhà rɔ̌? Abádhí ʉ̀lɨ ɨ̀ yà pbanga-tsi dɔ̌ ɨ̀ nùndu nzónzo bhěyi. Atdídhená ràdʉ̀ òwu ɔdhɨ́ya núnzì rɔ̀ ìkǔ ɔ̌ àtɨ:
17 ‹Mǎ mʉ̀mì mbǎ ɔbɛ́ tɔ́ adyi rʉ̀gɛ̌ ɔ̌ màtɨ́ fʉ̌kʉ̀,
nɨ́ nyɨ́ nyàdʉ̀ ɨnzá ɔ̀bɛ̀.
Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀yʉ̀ mbǎ ɨzʉ tɔ́ adyi mà fʉ̌kʉ̀,
nɨ́ ɨzʉ àdʉ̀ ɨnzá nyʉ̌ka.›
18 Obhó tɨ́, Yùwanì nɨ́ira, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ àrà dhu ɔ̀nyʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ àrà dhu mà nɔ́mvʉ̀ rɔ̌. Nɨ́ ìndrʉ̌ adʉ̀ àtɨ̀nà nzɛ́rɛ-alafí ràrɨ̌ʼɨ̀ kà'ɔ̀. 19 Ndɨ dhu bhěyi tɨ́, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà nɨ́rà ndàrà dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ arà dhu nɔ́mvʉ̀ rɔ̌. Nɨ́ ìndrʉ̌ arádʉ̀ kàtɨ̀ ɔna óvò alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ arɨ́ ndɔ̀mvʉ̀ alɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀ abádhí arádʉ̀ kàtɨ̀ pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mànà ɨ̀ nózè alɛ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà arɨ́ dhu-ɔ̌nga òvò tɨ́ dhu tɔ́ obhónga náarɨ́ ndàvɨ̌ kpangba kà rɔ̌nzɨna dhu-nyʉtsì.»

Yěsù rɔ̌rʉ̀ yà ɔ̀yá alɛ núvǒ ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀ a'u tɨ́ ndɨ̀ ndʉ́nɔna dhu kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu (Luk 10.13-15)

---

* **11:10** 11.10 Màl 3.1; Mrk 1.2

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù apɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ atdídɔ̀ yà ábhɔ̌ wɨwɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndɔ́nzɨ̀
ɔ̀yá kɨgɔ̀ dɔ̌, ɨnzá ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ì, ’ʉ̀bhà fǐyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Kǎtɨ: 21 «Kɔ̀ràzinì mà, Bɛ̀tɛ̀sàyidà mànà tɔ́ kɨgɔ̌, yà ʉ̀kʉ́ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀
wɨwɨ̀ nɨ́’ɨyana gukyè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu tɨ́,
nɨ́ ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɨ́’ɨyana angyí ì úfɔ̌ gɔ̀nɨ́yà mbɛrʉ̀ tɨ́ rɔ̀yá, ’àdʉ̀ ohu nʉ́trɔ
dɔ̀ya ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ì ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, ’ʉ̀bhà fǐyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu navì tɨ́ rɔ́. Nɨ́ ndɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyɨ́’ì àpbɛ̀ ɔ̌ Kɔ̀ràzinǐ, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ́’ì àpbɛ̀ ɔ̌ Bɛ̀tɛ̀sàyidǎ.
22 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀. Kàgàwà
rǐ ìndrǔ-ànyǎ nɨ́tdɨ ní̀nganí, kɨ̌tdɨya dhu dʉ̀kʉ́ abhàbhɔ́ nyʉ́, rɔ̀sè Tirò
mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndɨ́tdɨ̀na dhu dɔ̀nǎ. 23 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ,
Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̌, yà ʉ̀nʉ́ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ wɨwɨ̀ nɨ́’ɨyana gukyè Sɔ̀dɔmɔ̀
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ̀ dhu tɨ́, nɨ́ Sɔ̀dɔmɔ̀ nɨ́’ɨyana ìnè indo màtɨ́. Nɨ́ ndɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnyɨ, Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̌, nyɨ nyà’ù tɨ́ dhu, ì̀dzǐ Kàgàwà
ràrǎdʉ̀ nyɨdzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀? Ɨnzǐ rádʉ̀ nyɨdzɨ, akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, kà rǐ
nyifǒ obvò, ndàdʉ̀ nyobvù ì̀nzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀. 24 Ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàpɛ̀rnàwumù ɔ̌
bhǎ, Kàgàwà rǐ ìndrǔ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ ní̀nganí, kɔ̌tdɨ́ya dhu Kàpɛ̀rnàwumù
tɔ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌ abhɔ nyʉ́, rɔ̀sè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́tdɨ̀na dhu dɔ̀nǎ.»

Yěsù rǐ mʉ̀hɛtʉ̀ àbhʉ afíya rìngyɛ̌ ɨ alɛ núnzi tɨna ɔ̀ dhu
(Luk 10.21-22)

25 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɔ̀ɔ, Àba Kàgàwà, ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzɨ
mànà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mìfʉ nyɨ atdídɔ̀ yà ɨnga nʉ́nɨ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na
alɛ-rɔ̌ nyɨ nyarù dhu nɨ́ nyɨ nyábhʉ àkyǎkyɛ̀ alɛ nyʉ́ rʉ̀nɨ nɨ́dhunǐ.
26 Obhó tɨ́ Àbá, nyɨ nyazè ndɨ dhu rɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ wɔ̀ dhu bhěyi.»

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àbadu níibho wà kɔ́rɔ́ dhu tɔ́
ádrʉ̀ngbǎnga fudú. Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá Kàgàwà t’ídhùnà, pbɛ́tʉ̀ ka
nʉ́nɨ nɨ́ kà t’Ábanà kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá kà t’Ábanà, pbɛ́tʉ̀
ka nʉ́nɨ nɨ́ Ɨma kà t’ídhùnà kɛ̀lɛ̌, yà ma mózè mɔvɔ̀ ka fǐyɔ̀ alɛ mànà.»

28 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyìwǔ tɨdu ɔ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ yà nyɨ̌ nyɨ̀ngyɛ̌ nyɨ̌,
nyǎdʉ̀ ì’ì ɨ nà’ɛ ànɔ̀ nà dʉ̀kʉ́ rɔ̀. Nɨ́ ma mɨ́ asota nábhʉ fʉ̌kʉ̀. 29 Nyòsò
yà tudú rɨ́’ì kɔ̀mɔ̀ átɔ̀ tukʉ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̀rɨ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́yǎna dhu. Obhó tɨ́,
ɨma nɨ́ ndɨ ɨ̀yɔ̀ arádɨ, ndɨrɔ̀ yɔrɔwà tɔ́ afína nà alɛ. Ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ̌
nyádʉ̀ asota nábà afíkʉ ɔ̀. 30 Obhó tɨ́, pbàkà kɔ̀mɔ̀ nɨ́ ɨsɔ́ rɔ́’ɔ kɔ̀mɔ̀,
ndɨrɔ̀ pbàkà ànɔ̀ nɨ́ ɨsɔ́ ɨnzá ndɨ̀ nà’ɛ ànɔ̀*.»

12

Yěsù bhà ɨrɛ̀ta sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlǐ mànà
náambɛ́nà ʉ̀da dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌,
kàbhà ábhàlǐ nɨ́ɨ’ì àwù nà atdídɔ̌. Nɨ́ ɨ ábhàlǐ náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀, ’ɔ̀wù otu-igì
dɔ̌ rɨ́’ì nganʉ̀ náfà rɔ̌, ’ʉ̀tsɛ̀rɛ̌ kpɔ̌na liya ɔ̀, ’àdʉ̀ ʉ̀kanà. 2 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó
níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, nɨ́ abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Ándà pɛ́ pbʉ̀kʉ̀
ábhàlǐ rǐ ɨnzá àkǎ kɔnzì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu nónzɨ.» 3 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó Dàwudì mà, rɔ̀ná alɛ mànà
náanzɨ̀ atdíku àwù nà ì ɨ́’ì rɔ̀ dhu nɔ́zʉ̀*? 4 Àbadhi náatsù Kàgàwà bhà

* **11:30** 11.30 Kà-tì nɨ́: ma mávǐna nyɔ̌nzì dhu nɨ́ ɨsɔ́ rɔ́’ɔ dhu, ndɨrɔ̀ ma mábhʉ̌na nyǎnɔ̀ ànɔ̀ nɨ́ ɨsɔ́ rɔ́’ɔ ànɔ̀. * **12:3** 12.3 1Sà 21.3-7

ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mʉ̀gatì núgù, ì rɔ̀nyʉ̀ rɔ̀ná alɛ
mànà. Wɔ̀ ndɨ mʉ̀gatì nɨ'ì ɨnzá àkǎ àbadhi mà, rɔ̀ná alɛ mànà rɔ̀nyʉ̀
mʉ̀gatì. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀nyʉ̀ rádʉ̀ alɛ nɨ'ì pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vǐya dɔ̌ rɔ̀*. 5 Ndɨrɔ̀,
nyǐ nyózʉ̀ tí obhó Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu, katɨ: ‹Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà bhà ɨdzá, ìnzǐ 'ɨ̀fʉ ndɨ ɨdhɔ pbàkùhání, ní dɔ̌ ka
ràrǐ nzǐ àdʉ̀ ndɨ dhu nózʉ̀ afátá tí?› 6 Pbɛ́tʉ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba
fʉ̌kʉ̀: yà ɨró rí'ì dhu nósè ɨwà Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̀nǎ màtí. 7 Dhu í'ìná
gukyè ɨwà nyǐ nyʉ́nɨ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu-tì dhu tí, yà
ìtí rátɨna: ‹Ma mózè dhu ní ɨzʉ àbà ka kí ìndrǔ dɔ̌ dhu, ìnzǐ ní ìzǎ tó
pɛrɛ̀ núbhǒ ka kí idù dhu kɛ̀lɛ̌*›, ní nyǐ nyàmbɛ̀nà nzǐ anya nítdì yà
ìmbǎ rí'ì afátá nà alɛ dɔ̌. 8 Obhó tí, Ìndrǔ t'ídhùnà ní ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

Yɛ̌sù rǐ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nígʉ̌ dhu
(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Ʊró rɔ̀ Yɛ̌sù níivà ndì, ndàrà òtsù fìyó unduta-dzà ɔ̀. 10 Ní ɔtsʉ́na
ótsù atdí alɛ níi'ì ányì ɨdza. Ányì rɔ̌ ì'ì alɛ náazè 'ɔ̀bhʉ̀ Yɛ̌sù. Ní ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvǐ
ìndrǔ kɨgʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?» 11 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
«Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ náapɛ́ ì'ì atdí tàmà nà tí, ndɨ tàmà ràdʉ̀ ìtsì ádzǐ
ibhu-akpà ɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ní ndɨ alɛ tí nzǐ àdʉ̀ òfo ndɨ ibhu-akpà ɔ̀,
ndàrà kìdyì ányì rɔ̀? 12 Ìndrǔ òsè tí nzá tàmà dɔ̀nǎ! Nírɔ̀, Músà bhà
Ʊyátá návi wà kɔnzì ídzìnga ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌.» 13 Ní Yɛ̌sù adʉ̀
àtìnà wɔ̀ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nǐ: «Ǵgba ɔtsʉ́nʉ.» Ní ndɨ alɛ náadʉ̀ ɔtsʉ́na
nígbà, ndɨ kɔ̌tsʉ́ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀, rɔ̀ngò yà ídzì rɔ̌ rɔ̀ rǐ'ì ngǎtsi kɔ̌tsʉ́ bhɛ̌yi.
14 Ní Pbàfàrìsáyó núuvò, 'ɔ̀wù 'ùndu, ndínǐ ì ɨrɨ tí ì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi
màtí ì í Yɛ̌sù nábhʉ̌ kohò dhu dɔ̌.

Yɛ̌sù ní fǐndà Kàgàwà ópì kasʉtálɛ dhu

15 Yɛ̌sù níitdègu wɔ̀ dhu nírɨ, ní kǎdʉ̀ ndìvà ányì rɔ̌ rɔ̀ ndàrà. Ní
ábhɔ̌ alɛ́-yà náadʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌, kà ràdʉ̀ andɨ nà rí'ì alɛ nígʉ ɔ́ró.
16 Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌yá dhu ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí tɔ̀, ìnzǐ àdhɨ màtí ndì ndí'ì dhu
nʉnɔ tí ìndrǔ tɔ̀. 17 Wɔ̀ dhu anzì ndì ndínǐ yà Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà
nabì Ìsayà-otù ɔ̌ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
18 «Kànǐ ma mɔ́pì pbàkà ɨnɔ-akpà,
yà atdídɔ̀ ma mózè alɛ, ndɨrɔ̀ afídu arí ɨdha nɔ́mvʉ̀ pbìndà dhu dɔ̌ alɛ.
Ma mí kìrǎ pbàkà Ɩ̀lǐlǎ-Alafí nǐ,
ndɨrɔ̀ kà rǐ obhónánga ɔ̀vɔ kɔ́ró pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.
19 Kà rǐ nzǐ tsʉ̀na nálè atdí alɛ nà màtí, ndɨrɔ̀ kà rǐ nzǐ ɔtɛ ɔrʉ́ tʉ̌na nà.
Atdí alɛ mà rǐ nzǐ kà-tù ìrɨ ngʉdhà ɔ̌ rɔ́tɛ ró.
20 Kà rǐ nzǐ ndì nàtdo ízò nʉ́kɔ̀,
ndɨrɔ̀ kà rǐ nzǐ núnúnú rórʉ̀ tarà nívɛ̌,
ràrà àhʉ mʉ̀lɛ̀mà nábhʉ̌ kà rǐ obhónánga tɔ̀ dhu ɔ̀.
21 Ní kɔ́ró pbìrì ɔ̌ alɛ náapbáya afíya kà-rɔ̌ tí*.»

Yɛ̌sù rǐ ɔtɛ nádʉ̌ ndɨ nɔ̀bhʉ̀ alɛ tɔ̀ dhu
(Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Nírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ níiwú nzɛ́rɛ-alafí arí ɔ̀nà atdí alɛ nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ndɨ
alɛ nɨ'ì ndùmùndúmú, ndɨrɔ̀ ìnzǐ arɔ́tɛ alɛ. Ní Yɛ̌sù ɨgʉ́ ka, ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀

* **12:4** 12.4 Law 24.9 * **12:7** 12.7 Ɔsɛ 6.6 * **12:21** 12.21 Ìsa 42.1-4

ndɔ̀tɛ̀, ndàdʉ̀ ɨnga àla. 23 Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kórɔ́ ányìrɔ̌ ì’ì alɛ, abádhí ràdʉ̀
àtɨ̀nà: «Tɨ́ nzɨ̌ Dàwudì t’ídhùnà yà?» 24 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rʉ̌nɔna dhu nìrì
Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrɨ́ alɛ náarɨ́ nzɛ́rɛ-alafí nódì Bɛ̀lìzèbulì tɨ́
kátɨna pfɔ̀mvɔ ɔ̌ kamà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ ɨ̌.»
25 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na dhu, nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
«Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ náapɛ́ ambɛ ’ùgyè dɔ̌ nzínzìya
ɔ̌, nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ rǎdʉ̀ ndɔ̀dì ɔ̀dì tɨ́. Atdí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ
mà, ndɨrɔ̀ atdí ɔdhɨ mà náapɛ́ àmbɛ anya nónzì dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, nɨ́ ɨ kɨgɔ̀
náarɨ́ nzɨ̌ àpɛrɛ, ndɨrɔ̀ ɨ alɛ tó ɔdhɨ-tì náarɨ́ nzɨ̌ ìde. 26 Nɨ́ pfɔ̀mvɔ Sìtanì
náapɛ́ àdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòdì pfɔ̀mvɔ, nɨ́ ka nádʉ̀ ì’ì ndùgye rɨ́ ndɨtɨ́rɔ̀ alɛ. Nɨ́
kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi rǎdʉ̀ àpɛrɛ ìngbǎ dhu bhɛ̌yi? 27 Ndɨrɔ̀, ma
mapɛ́ ì’ì Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nɨ̌ ma márɨ́ nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tɨ́, nɨ́ fʉ̀kʉ́
inzo náarádʉ̀ kòdì àdhɨ bhà ɔbɨ nɨ̌? Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, abádhí
nɨ́ɨtdìya ndɨ ànyǎkʉ. 28 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì’ì Kàgàwà bhà Ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí bhà
ɔbɨ nɨ̌ ma márɨ́ nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tɨ́, nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi nɨ́rà wà àhʉ bvʉ̀kʉ̀. 29 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ òtsù ɔbɨ
nɨ̌ ɨ̀dzɨ̌dzɔ̀ alɛ bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà, ɨnzá ndì ndʉ̀tsì
ndɨ ɨ̀dzɨ̌dzɔ̀ alɛ angyi rórɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ka ndì ndʉ̀tsì dhu-dzidɔ̌ nga nɨ́ ndɨ
kà rǎdʉ̀ kórɔ́ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà nɨ̌. 30 Ɨmbǎ rɨ́’ì tɨdu ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ
nɨ́ pbàkà òmvʉ̌. Ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ rɨ́ dhu-tsʉ̀ ùndʉ̌* atdíkpá ma mànà alɛ, nɨ́
rɨ̌ dhu ìnda ìnda tɨ́ rùdú rɔ̀. 31 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ kʉ̀nɔ
kpangba fʉ̌kʉ̀: ìndrʉ̌ náabáya àbà kórɔ́ fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga mà, Kàgàwà nɨ̌
ì arɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu mànà dhu tó ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɨ̌lɨ̌lǎ-
Alafí nɨ̌ rɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya nzɨ̌ ʉbàta akɛkpá màtɨ́. 32 Ìndrʉ̌
t’ídhùnà nɨ̌ rɨ́ nzɛ́rɛ dhu ʉ̀nɔ alɛ náabáya àbà ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà
bhà Ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rɨ́ nzɛ́rɛ dhu ʉ̀nɔ alɛ náabáya nzɨ̌ ʉbàta, yà kombí rɨ́’ì
kàsʉmì ɔ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ olù rɨ́rà kàsʉmì ɔ̌ màtɨ́.»

Itsu nʉ́nɨ̌ ka karɨ́ kpɔ̌na rɔ̌
(Luk 6.43-45)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdí itsu náapɛ́ ì’ì ídzì itsu-tɨdɔ̀ tɨ́,
nɨ́ ndɨ itsu rǎdʉ̀ ì’ɔnà nɨ́ ídzì itsu-kpɔ̌-tɨdɔ̀. Ndɨrɔ̀ itsu náapɛ́ ì’ì nzɛ́rɛ
itsu-tɨdɔ̀ tɨ́, nɨ́ ndɨ itsu rǎdʉ̀ ì’ɔnà nɨ́ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌-tɨdɔ̀. Obhó tɨ́, itsu
nʉ́nɨ̌ ka karɨ́ kpɔ̌na rɔ̌. 34 Nyɨ̌, ámvɔ̀ tó osu tó rʉ̀gànda tɨ́rɔ̀, ídzì ɔtɛ
rǎdʉ̀ àhʉ ìngbǎ dhu bhɛ̌yi likʉ ɔ̀ rɔ̀, àzèmbè nyɨ̌ nongó ì’ì nzɛ́rɛ alɛ
nyʉ́? Obhó tɨ́, alɛ-tsʉ̀ arórìna dhu nɨ́ alɛ-afí àlè nɨ̌ ɨrɛ̀ta. 35 Ídzì afína
nà alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu nɨ́ ídzì dhu, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ afína nà alɛ-afí ɔ̀
rɔ̀ aráhʉ dhu nɨ́ nzɛ́rɛ dhu. 36 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà
rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdì nínganɨ́, kǎraya ìndrʉ̌ návi rɔ̌ ràwɛ yà ì ʉnɔ ìmbǎ
tɨ̌na nà dhu mà kórɔ́. 37 Obhó tɨ́, tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̌ nɨ́ ndɨ ka kɔzʉ́ya nyɨ
obhónángatálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̌ nɨ́ ndɨ ka kɔtdɨ́ya anya dʉ̀nʉ́.»

Yɛ̌sù àvɨ̌ ka kɨ́ rɔ̀nzì wɨwì dhu
(Mrk 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tó ngúfe màlímó mà, ngúfe
Pbàfàrìsáyó mànà náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, mǎ mòzè nyɔnzì wɨwì ndínɨ̌
mǎ mala tɨ́.» 39 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Indo arɨ́’ì alɛ
narɨ́ nzɛ́rɛ alɛ, ndɨrɔ̀ abádhí náarɨ́ nzɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ. Abádhí
òzè kɔnzì wɨwì kɛ̀lɛ̌ fɨ̌yɔ̀, nɨ́ ka kɨ́ nzɨ̌ atdí wɨwì mà nónzɨ abádhí tɔ̀.

---

* **12:30** 12.30 Ɨrɔ́ dhu-tsʉ̀ ùndʉ̌ ka kɨ́ dhu-tì rǎdʉ̀ ì’ì tàmà-tsʉ̀ ùndʉ̌ ka kɨ́ dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔnzɨ-bvʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ ùndʉ̌ ka kɨ́ dhu tɨ́.

Pbɛ́tʉ̀, abádhí tɔ̀ ka kávĩna dhu ní nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì wɨwì kɛ̀lɛ̌.
40 Àdhàdhì nabì Yɔ̌nà náadhɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ ádrʉ̀ngbǎ ìbhɛ̌-yà-ba ɔ̀ dhu
bhɛ̌yi tí, ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Ìndrʉ̀ t'ídhùnà nɔ́ɔdhɔ́ya ìbhʉ ɨdhɔ adzɨ
ɔ̀. 41 Nabì Yɔ̌nà rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ì ìrì rɔ̀, Nìnawè
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ì, 'ʉ̀bhà fíyɔ́ nzɛ́rɛnga. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì nínganí, Nìnawè ɔ̌ bhà nɨ́ɨvàya ì 'ìkò indo
arí alɛ-nyìkpa rɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Ndɨrɔ̀ yà ɔnzìkʉ́ ìdè alɛ nósè
wà Yɔ̌nà dɔ̀nǎ. 42 Músùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ arí'ì Sabà tí kátɨna pbìrì ɔ̌ tsìbhá
ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ́ɨra yà adzɨ-tsʉ̀ ɔ́dì ndì ɨ rɔ̀, ndìrà yà dhu-ɔ̌nga t'óvòta
nʉnɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì rʉ̌nɔna ɔtɛ nírì. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì nínganí, ɨ́yàdhíyà nɨ́ɨvàya ndì, ndìdè indo
arí alɛ-nyìkpa rɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Pbɛ́tʉ̀, yà ɔnzìkʉ́ ìdè alɛ
nósè wà Sɔ̀lɔ̀mɔnì dɔ̀nǎ màtɨ́.»

Nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌ ndàdʉ̌ tdɨ́tdɔ̌ yà ndì ndáhʉ ɔ̀nà rɔ̀ alɛ ɔ̀ dhu
(Luk 11.24-26)

43 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̌: «Nzɛ́rɛ-alafí náapɛ́ àhʉ atdí alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní kà
rǎdʉ̀ àrà, ndùbhi rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀nǎ, ndàmbɛ ndì ndárà ndàso rɔ́nga nɔ́mɛ̀
dɔ̀, ìnzɨ ndàdʉ̀ àbànà. 44 Ní kà rǎdʉ̀ àtìnà afína ɔ̀: ‹Ma mí madʉ̌ yà
ma mahʉ̀ ɔ̀nà rɔ̀ pbàkà ɨdza ɔ̀.› Ányì kàdu ndì rɔ̀, kà rɨ̌ ndɨ ɨdza nótù
tírɔ̌rɔ̀, ɨwà ka kàtsù ɔ̀nánga, kadʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ́. 45 Nírɔ̀ ní
ndɨ kà rǎdʉ̀ àrà àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ-alafí, yà atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀ ròsè dɔ̀na
nǎ núnzì, 'ìwʉ̌ ɔ̀tsù mànà atdíkpá ndɨ alɛ ɔ̀. Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ alɛ
bhà ɔ́fɔ̀ rǎdʉ̀ ì'ì nzɛ́rɛ nyʉ́ ròsè yà angyi ɨ'ì kàbhà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ. Ní ndɨ dhu
nɨ́ɨ'ɨya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà indo arí nzɛ́rɛ alɛ tɔ̀.»

Yɛ̌sù tsánà mà kà t'ádɔ́na mànà
(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)

46 Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kà-tsánà mà kà t'ádɔ́na
mànà níiwú ùvò kà rɨ̌'ì ɔ̀nà ɨdza-lí. Ní abádhí níitsi iko irinǎ rɔ̀, 'àdʉ̀
'ɔ̀zè ndɨ́nɨ̌ ì ɔtɛ tí Yɛ̌sù nà. 47 Ní atdí alɛ náadʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ɨ́yànʉ
mà adɔ́nʉ mànà rɨ̌'ì irí, ní abádhí ɔ̀zè 'ɔ̀tɛ̀ ɨnyɨ nà.» 48 Ní Yɛ̌sù adʉ̀
dhu ìvu ndɨ alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨ́yàdu ní àdhɨ, ndɨrɔ̀ adɔ́du ní àdhɨ mà?»
49 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ nítɛ̀ ɔtsʉ́na nɨ̌, ndàdʉ̀ àtìnà: «Kànɨ̌ ɨ́yàdu
mà, adɔ́du mànà. 50 Obhó tí, adɔ̀du, awɛ̀du, ndɨrɔ̀ ɨ́yàdu ní yà ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ.»

13

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí
(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)

1 Ndɨ nínganí tí, Yɛ̌sù náahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà àdɨ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌. 2 Ní,
ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà nyʉ́ núundu ì, ì ràkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, kǎdʉ̀ ùpo, ndàdɨ ibhú ɔ̀. Ihé-yà náadʉ̀ òko rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌. 3 Yɛ̌sù nʉ́ʉnɔ
ábhɔ̌ dhu nyʉ́ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndàtɨ: «Atdí alɛ náahʉ̀ ndàmbɛ ɔ̀nyʉ̀-
tsè nɔ́rɛ̀ dɔ̀. 4 Ní yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ kà rɨ̌ pbìndà ɨnga ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌,
atdídhená itse náawà ì otu-gì dɔ̌. Ní àrɛ̀ náadʉ̀ ìwu, 'ùbhɨ̌ ɨ itse otu-gì
dɔ̀ rɔ̀. 5 Ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ 'àwà ìmbǎ adzɨ rɨ̌'ì abhɔ dɔ̀ná odu-kɛngɛrɛ
dɔ̀. Ɨ itse nɨ́ɨnga kòmbómbí, ìmbǎ adzɨ rɨ̌'ì abhɔ tsìyà nídhunɨ̌. 6 Pbɛ́tʉ̀,
adyifɔ̀ níitdègu ìka, ní kǎdʉ̀ wɔ̀ ìngɨngà ɔ̀nyʉ̌-nzo nʉ́bì, ràdʉ̀ òtdyù,
ɨnzá ɨvɛ́ya nótsù ádzàdzɨ̌ adzɨ ɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. 7 Atdídhená itse náawà ì

okpèya nà itsukpó-nzo nzínzì ɔ̌. Ɨ okpèya nà itsukpó-nzo náadʉ̀ òvi
kòmbómbí, ’àdʉ̀ wɔ̀ ìngɨngà ídzì ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì. 8 Pbɛ́tʉ̀ ngʉ̌kpà itse náawà
ì ídzì adzɨ ɔ̌. Nɨ́ ɨ itse-tsí náa’ɔ̀, atdídhená rɔ̀dhì atdátdí mɨyà itse,
ngʉ̌kpà rɔ̀dhì azàzá kumì itse, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ràdʉ̀ ɨbhìbhʉ́ kumì itse
nɔ́dhì.»
9 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ɨnga t’ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́ì alɛ nákǎ
ndìrì yà ma mʉ́nɔna dhu mbɛ̌yi!»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nɨ́?
(Mrk 4.10-12; Luk 8.9-10)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ dhu
nívu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu nyɨ nyarɨ́ dhu nʉ́nɔ ihé-yà tɔ̀ mbólí ɔ̌ tɨ́ nɨ̌?»
11 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà nábhʉ wà nyɨ̌ nyʉ̌nɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-nyʉtsì ndì nórù dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí
nʉ́nɨ nzá ka. 12 Obhó tɨ́, dhu nà arɨ́’ì alɛ tɔ̀, ka kabhʉ̀ya dhu abhɔ, ràdʉ̀
ì’ì dhu nà abhɔ nyʉ́ ròsè. Pbɛ́tʉ̀, akɛkpá arɨ́’ì dhu nà alɛ, nɨ́-fɔ́ rɔ̀ ka
kakɔ̀ya ndɨ ákɛ̌ fɛ́nángba mà kɔ́rɔ́. 13 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma
márɨ́ dhu nʉ́nɔ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ abádhí nóowu tɨ́ ɨnga nándà
rɔ̀, ìnzɨ̌ ’àdʉ̀ dhu nála. Abádhí nóowu tɨ́ bɨ̌ya nɨ́kpɛ̀lɛ̀ rɔ̌, ìnzɨ̌ ’àdʉ̀ dhu
nírì, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ. 14 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nabì
Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu rǎdʉ̀ àkǎ. Kǎtɨ:
Kàgàwà rǎtɨna: ‹Nyɨ̌ nyɨ́ ɨnga nírɨ ìrɨ mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ yà nyɨ̌ nyìrì
dhu ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ akɛkpá màtɨ́.
Nyɨ̌ nyɨ́ ɨnga nándà àndà mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛtʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà
nála.
15 Obhó tɨ́, atdí dhu mà náarɨ́ nzɨ̌ kàrɨ́ alɛ-afí-ngbɔ̀ nʉ́bɛ̀lɛ̀.
Abádhí nʉ́rɨ̌ bɨ̌ya,
ndɨrɔ̀ abádhí núpbɨ̌ nyìkpɔ́ya,
akyɛ ì alana nga nɨ̌,
akyɛ ì ɨrɨna nga nɨ̌,
ndɨrɔ̀ akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya,
’àdʉ̀ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ’ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga,
madʉ̀ ì nígʉ nɨ̌*.›
16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nɨ́ ndɨ hirò nyɨ̌ nyɔ́nzì, yà nyìkpɔ́kʉ náarɨ́ ɨnga nálǎ,
ndɨrɔ̀ bɨ̌kʉ ràdʉ̀ ɨnga nírì rɔ̀. 17 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ibí pbànábí
mà, obhónánga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mànà, náazè ’àla yà kombí nyɨ̌ nyálǎna
dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ nzá kàla. Abádhí náazè ’ìrì yà nyɨ̌ nyírɨna
kòmbí dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ nzá kìrì.»

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tì
(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

18 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyìrɨ pɛ́ yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ
rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tì. 19 Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ
ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ rɨ́ alɛ, ìnzɨ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀ya àlʉ,
nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì ɔ̀yá otu-gì-dɔ bhɛ̌yi. Pfɔ̀mvɔ rǎdʉ̀ ìrà, ndàdʉ̀ yà
abádhí-afí ɔ̀ ka kòzò ɔtɛ nʉ́wa abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀.
20 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì ɔ̀yá, ìmbǎ ábhɔ̌ adzɨ nà dɔ̀ná odu-
kɛngɛrɛ-dɔ bhɛ̌yi. Abádhí rɨ̌ Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ, ’àdʉ̀ àkɔnà dhɛ̀dhɛ
nyʉ́ nà ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́. 21 Abádhí rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndì afíya ɔ̀.

---

* **13:15** 13.15 Ìsa 6.9-10

Pbɛ́tʉ̀, abádhí rǎdʉ̀ ɨ̀ àpba ndɨ̀ ɔtɛ rɔ̀ ákɛ̌ kàsʉ̀mɨ̀ kɛ̀lɛ̌ tɨ́. Nɨ́ yà àpbɛ̀ mà, avuta mànà nɔ́pɛ̀ ɨ̀ Kàgàwà bhà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ fɨ̀yɔ́ a'uta nʉ́bhà ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́.

22 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí tdɨ́tdɔ̌, nʉ́lɨ̀ ɨ̀ yà itse náawà ɨ̀ nzínzìya ɔ̌ okpèya nà itsukpó-nzo bhěyi. Abádhí rɨ̌ Kàgàwà bhà ɔtɛ nɨ́rɨ̀, pbɛ́tʉ̀ yà adzɨ̀ ɔ̌ ɨ̀rɛ̀ta mà, yà adzɨ̀ dɔ̌ òǹzì náarábhʉ̌na tɨ̀tɔ̀ tɔ̀ dhɛ̀dhɛ mànà dhu ràdʉ̀ ndɨ̀ ɔtɛ nʉ́tsɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀dhɨ̀ itse. 23 Ndɨ̀rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ̀ ɨ̀ yà itse náawà ɨ̀ ɔ̀ná ídzì adzɨ̀ bhěyi. Ɨ alɛ náarí Kàgàwà bhà ɔtɛ nɨ́rɨ̀, 'àdʉ̀ à'ùnà. Ndɨ̀rɔ̀ abádhí nɨ́ ɨ̀ itse ɔ̀dhɨ̀ rádʉ̀: atdídhená rɔ̀dhɨ̀ ka atdátdí mɨ̀yà, ngʉ̌kpà rɔ̀dhɨ̀ ka azàzá kumì, ndɨ̀rɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí ràdʉ̀ ɨ̀bhɨ̀bhʉ́ kumì nɔ́dhɨ̀.»

Nganʉ̀ nzínzì ɔ̌ ɨ̀ngà nzɛ́rɛ ɨ̀rí-tɨ̀dɔ̀ tɔ́ mbólí

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náawɛ ngǎtsi mbólí ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ̀: «Kànɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndɨ̀ nà dhu: Atdí alɛ náazò ídzì nganʉ̀-tsè pbɨ̀ndà ɨ̀nga ɔ̌. 25 Nɨ́ atdíku kúbhingánǎ, ɨ̀dhɔ ɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀, òmvʉ̌ nɨ́ɨ̀ra, ndòzò nzɛ́rɛ ɨ̀rí-tɨ̀dɔ̀ tɔ́ itse ndɨ̀ nganʉ̀ nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà. 26 Wɔ̀ nganʉ̀ níitdègu ɨ̀nga, ndòvì, ndàdʉ̀ ndìtù, nɨ́ wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨ̀rí-tɨ̀dɔ̀ náadʉ̀ ɨ̀nga, ndòvì átɔ̀. 27 Nɨ́ wɔ̀ ɨ̀nga-àbadhi bhà kasʉ̀tálɛ níiwú kà-tɨ'ɔ̀, 'ìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌, 'àtɨ̀: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ̀ nyazò ɨ̀nga ɔ̌ dhu nɨ'ì tɨ́ obhó ídzì nganʉ̀-tsè? Olu, wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨ̀rí-tɨ̀dɔ̀ nádʉ̀ ɨ̀rà àdhà rɔ̀?› 28 Wɔ̀ ɨ̀nga-àbadhi náadʉ̀ dhu àdu kasʉ̀tálɛ tɔ̀ ndàtɨ̀: ‹Òmvʉ̌ nɨ́ ndɨ̀ wɔ̀ dhu nɔ́nzì.› Kɔ̌kɔ̀ kasʉ̀tálɛ náadʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ kà-tsʉ̌ 'àtɨ̀: ‹Nyɨ̀ nyòzè tɨ́ nzá mɔ̌wù ɨ̀ nzɛ́rɛ ɨ̀rí nɔ́drʉ̀?› 29 Nɨ́ ɨ̀nga-àbadhi náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ̀: ‹Ɨnzá ma mòzè nyɔ̌wù kɔ̀drʉ̀, akyɛ nyɨ̌ nyadʉ̀na nganʉ̀ nɔ́kpɔ̀ átɔ̀ kɔ̀drʉ nyɨ̌ nyí rɔ̀ nɨ̌. 30 Nyìtse pɛ́ abádhí rovi ɨ̀dzíkpá, ràrà àhʉ nganʉ̀ nótsè ka kowuya ɔ̀ná ɨ̀dhɔ ɔ̀. Ndɨ̀ nínganí nɨ́ ndɨ̀ ma matɨ̀ya nganʉ̀ nótse rɨ́ alɛ nɨ̌: Nyɔ̀drʉ pɛ́ wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨ̀rí nyʉ̌tsɨ̀ dɔ̀na tɨ́, ndɨ́nɨ̌ kʉ̀bɨ̀ tɨ́ kàzʉ ɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀, nyàdʉ̀ nyòtse nganʉ̀, nyàdʉ̀ ùndunà nyʉ̌lɨ̀ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀.›»

Hàràdalɨ̀-kpɔ̌ tɔ́ mbólí
(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

31 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù adʉ̀ ngǎtsi mbólí náwɛ ihé-yà tɔ̀, ndàtɨ̀: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ̀ ndɨ̀ pbɨ̀ndà ɨ̀nga ɔ̌ atdí alɛ níidyi ndòzò hàràdalɨ̀-kpɔ̌ bhěyi. 32 Ndɨ̀ hàràdalɨ̀-kpɔ̌ nɨ́ ákɛ̌kpá dhu-tʉ́tʉ̌-ngba nyʉ́ kɔ́rɔ́ itse nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ ɨ̀nga, ndàdʉ̀ òvi, nɨ́ kǎrádʉ̀ òse yà ɨ̀nga ɔ̌ ka karɨ́ òzòna kɔ́rɔ́ itsukpó dɔ̀nǎ. Ndɨ̀rɔ̀, kǎrádʉ̀ òngo itsú-yà-ba tɨ́, àrɛ̀ mà ràdʉ̀ òwu ɨ̀dzàya nɔ́sɨ̀ rɔ̌ ɔpbɨ́na nzínzì ɔ̌.»

Afi tɔ́ mbólí
(Luk 13.20-21)

33 Yěsù adʉ̀ yàrɨ́ ngǎtsi mbólí náwɛ tdɨ́tdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ̀: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ̀ ndɨ̀ yà tsìbhálɛ rɨ̌dyina ndàngbɔ̌ nganʉ̀-ra tɔ́ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná imbò nà kìlo ɔ̀ afi bhěyi. Nɨ́ ndɨ̀ dhu rǎdʉ̀ ndɨ̀ idyi nábhʉ rɨ̀vʉ̀ kɔ́rɔ́.»

Ádhu Yěsù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nɨ̌?
(Mrk 4.33-34)

34 Yěsù náawɛ kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu mbólí ɔ̌ ihé-yà tɔ̀. Kǎránà nzɨ̌ atdí dhu mà nʉ́nɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɨ̀nzá ndɨ̀ ndàwɛ mbólí ɔ̌ rɔ́rɔ̀, 35 ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nʉ́ʉnɔ dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ̀:

«Ma mʉnɔya dhu abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ma mawɛya yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko yà Kàgàwà anzɨna yà adzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ
ɔ̀ rɔ̀ kórɔ́ dhu abádhí tɔ̀.»

Nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí-tɨ̀

36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù nʉ́ʉbhà wɔ̀rɨ́ ihé-yà, ndàdʉ̀ òtsù ɨdza. Nɨ́
kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ òtsù kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Áwɛ̌ pɛ́ wɔ̀ ɨnga ɔ̌
ɨnga nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí-tɨ̀ fǎkà.» 37 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀,
ndàtɨ: «Yà ídzì itse òzò rɨ́ alɛ nɨ́ Ìndrǔ t'ídhùnà. 38 Itse òzò ka kɨ́ ɔ̀ná
ɨnga nɨ́ yà adzɨ. Ndɨ ídzì itse nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà
rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ dɔ̀yá alɛ. Nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ nɨ́ Nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ bhà inzo.
39 Yà ndɨ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ nózò òmvǔ nɨ́ Pfɔ̀mvɔ. Nganʉ̀ nótse ka kɨ́ ɨnga
ɔ̌ rɔ̀ dhu nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ ɔ̀ná ɨdhɔ. Ndɨrɔ̀, nganʉ̀ òtse rɨ́
alɛ nɨ́ Kàgàwà bhà màlàyíká. 40 Nɨ́ àdhàdhɨ̀ ka karɨ́ nzɛ́rɛ ɨrɨ́ núndǔ
ɨnga ɔ̌ rɔ̀ kʉbì kàzʉ ɔ̀ dhu bhěyi, ndɨ dhu ɔnzɨya ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi
tɨ́, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi ndɔ̀dɨ nɨ́nganɨ́. 41 Nɨ́, Ìndrǔ t'ídhùnà náavìya
pbɨ̀ndà màlàyíká rìwǔ yà ngʉ̌kpà alɛ nábhʉ̌ arɨ́ rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛnga alɛ mà,
yà nzɛ́rɛnga nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ mànà nípfo pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌ rɔ̀.
42 Ɨ màlàyíká náadʉ̀ya abádhí náwà yà ɨnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà
kàzʉ ɔ̀. Ányì nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà. 43 Nɨ́, obhónángatálɛ
náambèya ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ adyifɔ̀ bhěyi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Àbayà Kàgàwà bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌. Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndɨ̀rɨ̀ yà ma
mʉ́nɔna dhu.»

Ɨnga ɔ̌ ka kórù ábhɔ̌ odzìna nà dhu tɔ́ mbólí

44 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù atɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ
ndɨ̀ ɨnga ɔ̀ ndɨ̀ nórù ábhɔ̌ odzìna nà dhu bhěyi. Atdí alɛ náapɛ́ kàbà,
nɨ́ ndɨ alɛ rǎdʉ̀ kìdyì, ndòrù tdɨ́tdɔ̌ ndɨ ɨnga ɔ̌ tɨ́. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ábhɔ̌
dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rǎdʉ àrà, ndùdzɨ̌ kórɔ́ fɔná arɨ́'ɨ̀ dhu-tsí, ndàdʉ̀
ɨrà ndɨ ɨnga nódzì fɨ̌ndà.»

Ábhɔ̌ odzìna nà yɔ̀kpɔ́ tɔ́ mbólí

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù atɨ ihé-yà nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ ndɨ̀ ʉ̀yʉ̌ya yɔ̀kpɔ́ nómɛ rɨ́ ndòdzì dhu t'údzítátálɛ
bhěyi. 46 Ɔrʉ́ odzìna rɨ̌'ɨ̀ atdí yɔ̀kpɔ́ ndɨ̀ ndàbà rɔ̀, nɨ́ kà rǎdʉ̀ àrà, ndùdzɨ̌
kórɔ́ fɔná arɨ́'ɨ̀ dhu, ndàdʉ̀ ndɨ yɔ̀kpɔ́ nódzì.»

Ɨbhɛ̀-mbɨ̌ tɔ́ mbólí

47 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi nɨ́lɨ ndɨ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ ka kùpe ɨ̀bhɛ̀ t'óhota tɔ́ imbi bhěyi.
Ndɨ imbi rǎdʉ̀ kórɔ́ ɨ̀bhɛ-tɨdɔ̀ nɔ́tsì. 48 Kǎpɛ́ àle ɨ̀bhɛ̀ nɨ̌, nɨ́ ka nùpenà
alɛ rǎdʉ̀ kàdhà, 'ìpfo ɨdha-bɨdɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò ɨ̀bhɛ̀-ɔ̌nga t'óvòta tɔ̀.
Abádhí rǎdʉ̀ ídzì ɨ̀bhɛ̀ nʉ́dɔ fɨ̌yɔ́ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ nzɛ́rɛ-tsí náwà.
49 Dhu ɔnzɨya ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi tɨ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ
nɨ́nganɨ́. Kàgàwà bhà màlàyíká níiwúya, 'àdʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ
nípfo obhónángatálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀. 50 Abádhí náadʉ̀ya ɨ nzɛ́rɛngatálɛ
náwà ɨnzɨ̌ arávɛ dhòdhòdhónganà kàzʉ ɔ̀. Ányì nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù
t'átrita mànà.»

Dhu-ɔwʉ́tá mà, dhu-ayɨ́ mànà tɔ́ mbólí

51 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ma
màwɛ kórɔ́ dhu nálʉ̌ tɨ́ wà dʉ̀kʉ?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ:

«Ɨwà dɔ̀ka nàlʉ̌.» 52 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ atɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌ ka kúdhe
dhu fɨ́ndà Músà bhà Ʉyátá tɔ́ atdí màlimò, rǎdʉ̀ ndɨ̀lɨ atdí ɨdza-àbadhi,
yà pbɨ̀ndà ongyéngá nɔ́dɔ ndɨ̀ ndarɨ́ ɔ̀nà dhu ɔ̀ rɔ̀ arɨ́ dhu-ɔwʉ́tá mà,
dhu-ayɨ́ mànà nípfɔ̌ bhěyi.»

Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà ná'ù nzá Yɛ̌sù dhu
(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

53 Yɛ̌sù níitdègu kɔ̌kɔ̀ mbólí t'áwɛta nítɔ, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà ányɨ̀rɔ̌
rɔ̀. 54 Kǎdʉ̀ àrà yà ndɨ̀ ndavì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà dhu núdhe
rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ fɨyɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ yà kà rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ rɨ́ alɛ ɨdhɔ
nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí náambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta-tɨdɔ̀ mà
wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ mànà nɨ́ kǎbà àdhà? 55 Ka tɨ́ obhó sàpàtɨ t'ídhùnà?
Kà-tsánà-ɔvɔ̀ tɨ́ obhó Màrɨyà? Ndɨrɔ̀, kà t'ádɔ́na tɨ́ obhó Yàkɔbhɔ̀ mà,
Yɔ̀zɛfʉ̀ mà, Sìmonì mà, Yudhà mànà? 56 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ kà t'áwɛ́na nátɨ́
obhó ɔ̀kɔ ɨrɔ́ àlɛ̌-nzínzì ɔ̌? Nɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu kǎbà àdhà?» 57 Nɨ́ wɔ̀
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nóowúnà nzɨ̌ kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù rɔ̌. Nɨ́rɔ̀ nɨ́
ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nabì nɨ́fʉ̌ ka karɨ́ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀,
ndɨ̀ nyʉ́ ka kadhì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ fɨ́-dzá bhà nzínzì ɔ̌, kǎrɨ́'ɨ mbǎ ɨfʉta
nà.» 58 Nɨ́ wɔ̀ ɨ̀mbǎ abádhí rɨ̌'ɨ a'uta nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá
ábhɔ̌ wɨwì nɔ́nzì ányɨ̀rɔ̌.

14

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ bhà ɔvɛ
(Mrk 6.14-29; Luk 9.7-9)

1 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ́ɨ'ɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ lɨ̀walɨ tɨ́ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kɨ̌rɨ Yɛ̌sù dɔ̌
ka kʉ́nɔna dhu. 2 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nɨ̌: «Bàtizò nubhónà
Yùwanɨ nɨ́ wɔ̀ ndɨ̀ nɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kà rɨ̌'ɨ
wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ nà.»
3 Wɔ̀ ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ́ ndɨ ʉyátá nabhʉ̀ kosò Yùwanɨ̀, kadʉ̀ ʉ̀tsɨ̀nà kɨdɔ̀
imbi ɔ̀. Kǎnzɨ̀ ndɨ dhu, adɔ̀nà Fìlipò-ve, Hɛ̀rɔ̀diyà-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Obhó tɨ́, Yùwanɨ̀ ongónà àtɨ̀nà ɨnzá dhu ràkǎ Hɛ̀rɔdɛ̀ rìdyì Hɛ̀rɔ̀diyà
venà tɨ́. 5 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ nóongónà ndòzè ndàbhʉ
Yùwanɨ̀ kohò. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà ihé-yà ɔdɔ̀ nɔ́nzì, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨ dhu
Yùwanɨ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nɨ́dhunɨ̌.
6 Nɨ́ atdíku, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ka kadhì ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ́rɛ̀ nɨ́nganɨ́, Hɛ̀rɔ̀diyà
bhà tsìbhíngba náabɛ̀ yà Hɛ̀rɔdɛ̀ núnzìnà alɛ-ɔnzɨ̌, ndɨ ɔbɛ́ ràdʉ̀
Hɛ̀rɔdɛ̀-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ atdídɔ̌. 7 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔtsɔ̀
ndàtɨ, ndɨ̀ ràrɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ndɨ tsìbhíngba rǒnzina-fɔná nábhʉ̌ kà
tɔ̀. 8 Nɨ́ ɨ́yànà ɔ̀vɔ̀ fɨ́ndà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ tsìbhíngba náadʉ̀ àtɨ̀nà
Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ̌: «Íbhò bàtizò ùbhǒ arɨ́ Yùwanɨ̀-dɔ fudú ɨrɔ́ tsàlɨ̀tsalɨ̀ dɔ̌!»
9 Nɨ́ ɨzʉ nʉ́ʉka ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ atdídɔ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
angyangyɨ ndɨ̀ ndɔ̀tsɔ̀nà dhu yà ndɨ̀ ndùnzìnà alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya ndɨ́nɨ̌ kabhʉ̀ tɨ́ Yùwanɨ̀-dɔ kà tɔ̀. 10 Nɨ́ kǎdʉ̀ atdí alɛ
návi ràrà Yùwanɨ̀-dɔ nɔ́kɛ̀rɛ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀. 11 Wɔ̀ alɛ adʉ̀ ɨ̀rà Yùwanɨ̀-dɔ nà
tsàlɨ̀tsalɨ̀ dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà wɔ̀ tsìbhíngba-fɔ́, kà ràdʉ̀ àrà àbhʉnà
ɨ́yànà-fɔ́. 12 Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kǎ-bvò nídyì, 'ɔ̀wù ɔ̀tdʉ̀nà.
Abádhí adʉ̀ ɔ̀wu wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu ɔ̀yɨ̌ nà Yɛ̌sù tɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

13 Bàtizò nubhónà Yùwanɨ nóvɛ̀ dhu ndɨ ndɨrɨ rɔ̀, Yɛ̌sù nɨ́ɨvà ndɨ ʉrɔ́
rɔ̀ ibhú ɔ̌, ndàrà atdí rɔ̀ atdí rʉ̀ngʉ̀ tɨ́ rɨ́'ɨ̀ ngari ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǎrà dhu
nɨ̀rɨ̀ ihé-yà náadʉ̀ ùvò fɨ́yɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, 'òwù kɔ̌wù ɔ̌ pfɔ̌ya dɔ̌, ɨdha-gì
dɔ̀nǎ.
14 Ibhú ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndàhʉ rɔ̀, Yɛ̌sù náala ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà, ndàdʉ̀ ɨzʉ
nábà atdídɔ̌ abádhí dɔ̌. Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨgʉ̌ abádhí ìwʉ̌ nà andɨtálɛ.
15 Pbɨ́tsɔ̀ngǎnǎ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níiwú kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnga
nátɨ ɨwà, ndɨrɔ̀ ɨrɔ́ nga rɨ̌'ɨ̀ igi. Nɨ́ ávɨ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ ràdʉ ɨ̀ pbanga-tsidɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ udzí tɨ́ ɔ̀nyʉ̀ fɨ̌yɔ̀.» 16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀
ndàtɨ: «Ɨnzá dhu àkǎ abádhí ròwù pbanga-tsidɔ̀! Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ̌-
tɨ́rɔ̀ abádhí tɔ̀.» 17 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɔ̀nyʉ̀ tɨ́
mǎ mɨ́'ɨ̀ nà ɨrɔ́ dhu nɨ́ imbò mʉ̀gatì mà, ɔ́yɔ̌ ɨ̀bhɛ̀ mànà kɛ̀lɛ̌.» 18 Yɛ̌sù
adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìwʉ̌ ɨ dhu nà àzú fudu ɔ̀.» 19 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù
náadʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ́-yà návi ròkò obvò ɨrɨ́ dɔ̌. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì núgù,
ɔ́yɔ̌ ɨ̀bhɛ̀ mànà ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀
Kàgàwà nónzì ràso ɨ dhu. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ,
ndùbho pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-fɔ́, abádhí ràdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà ihé-yà-fɔ́. 20 Kɔ́rɔ́ alɛ
náanyʉ̀ dhu, ɨ̀ rùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu-bvʉ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌
núundu ɔ̀dɔ̀dɨ̀ ɔ̀nyʉ̀-go-tsʉ̀, ɨ̀ rɨ̀rǎ ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ nɨ̌. 21 Dhu
nanyʉ̀ alɛ-bvʉ nɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ kpabhálɛ, ɨnzá ka kɔ̀zʉ̀ vèbhálɛ
mà, nzónzo mànà rɔ́rɔ̀.

Yɛ̌sù rʉ̌bhi rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 6.45-52; Yùw 6.15-21)

22 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù náavì pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ rùpò ibhú ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ada tɨ́
angyi fɨ̌ndà rɛ̀rʉ̀-adzè, ihé-yà návɨ̀ ndɨ̀ ndɨ́ ràdu ɨ̀ ɨbha ɔ̀na nǎ. 23 Abádhí
ndɨ̀ ndàdu dhu lutɨ̀nǎ, kǎdʉ̀ ùpo pbɨ̀rɨ̀ dɔ̀, ndàrà ndɨ̀tsɔ̀. Nɨ́ ɨnga nátɨ
rɔ̀, kǎtù ndɨ̀ atdírɔ̀ ányɨ̀. 24 Ibhú náadʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀ ndàrà ɨtsɛ nyʉ́ ɨdha-
bɨdɔ̌ rɔ̀ rɔ́. Mʉ̀kʉrà núubhínà ndʉ̀pbɨ̀ rɔ̌ ibhú rɔ̌, awɛ rɔ̌pili tʉ̀mbà tɨ́
abádhí-nyɨ̀kpa rɔ̌ nɨ́dhunɨ̌.
25 Nɨ́ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, Yɛ̌sù adɨ̀ ndàmbɛ ɨ̀rà dɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tɨ'ɔ̀ ɨdha
dɔ̌ ndɨ̀ ndúbhi rɔ́rɔ̀. 26 Nɨ́, ɨdha dɔ̌ kà rʉ̌bhi dhu ɨ̀ àla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́ísɨ́ atdídɔ̌
abádhí ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Mɨ̀gɨ̀ngɔ̀ nɨ́ yà!» Nɨ́ abádhí náapɛ̀ 'àmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌
ɔdɔ rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 27 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù náadʉ̀ tʉ̌na nápfò abádhí
tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòtù afíkʉ! Ɨma nɨ́ yà, ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!» 28 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀
àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ tɨ́ kǎpɛ́ ɨ̀'ɨ̀, nɨ́ ávɨ̀ ma marà tɨnʉ ɔ̀ ɨdha
dɔ̌.» 29 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà nà!» Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ ifo ibhú ɔ̀ rɔ̀,
ndàmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdha dɔ̌ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndɨ̀ ndárà rɔ̀. 30 Pbɛ́tʉ̀, awɛ rɔ̌pili
ɔbɨ nà dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́ísɨ́ àbadhi ɔ̀. Nɨ́ ɨdha ɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòsù
rɔ̀, kǎkù: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́ ɨ́gʉ̌ ma!» 31 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà,
ndàlʉ̌ ka, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ, ákɛ̌ a'uta nà alɛ, ádhu afínʉ rʉ̌guru
nɨ̌?» 32 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ ùpo ɔ́yɔ̌ rɔ̀ kɔ́rɔ́ ibhú ɔ̀, awɛ ràdʉ̀ opilita
nʉ́bhà. 33 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ibhú ɔ̀ ɨ̀'ɨ̀nà Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ʉkɔ ɨ̀ kɔ̀nzɨ̌, ɨ̀ rɨ̀fʉ
ka, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Obhó nyʉ́, nyɨ nɨ́ Kàgàwà t'ídhùnà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ andɨtálɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Mrk 6.53-56)

34 Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu rɛ̀rʉ̀ náda, nɨ́ abádhí awù
ùvo Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbɨ̀rɨ̀ ɔ̀. 35 Ndɨ pbɨ̀rɨ̀ ɔ̌ bhà nʉ́ʉnɨ Yɛ̌sù. Nɨ́ abádhí
náadʉ̀ ɨ̀ndrʉ̌ núvi ròwù dhu nɔ́vɔ̀ kɔ́rɔ́ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɨ́'ɨ̀ pbanga ɔ̀na

nǎ. Nɨ́ ìndrǔ náadʉ̀ andɨ nà rɨ́'ì kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́mbà Yěsù-tɨ'ɔ̀. 36 Abádhí
náadʉ́nà Yěsù nɨ́tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ rʉ̀bhà ɨ andɨtálɛ rʉ̀pbàlǎ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀-
bɨdɔ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ka nʉ̀pbàlǎ alɛ nóowúnà ʉ̀gʉ rɔ̌ dòtsí.

15

Pbàyàhúdí t'ábhúya nóongónà ùdhenà màndʉ
(Mrk 7.1-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó mà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
níiwú Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, 'ìwǔ ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌,
'àtɨ: 2 «Ádhu pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ́ náarɨ́ nzɨ̌ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ́ màndʉ nɨ́fʉ̌ nɨ̌?
Obhó tɨ́, abádhí náarɨ́ nzɨ̌ ɔtsʉ́ya nú'ǒ tdʉ̌ ɨ ɔnyʉ dhu rɔ̀.» 3 Nɨ́ Yěsù
adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ́, ndàtɨ: «Olu nyɨ̌, ádhu nyɨ̌ nyarɨ́ nzɨ̌ Kàgàwà
bhà Ʊyátá nɨ́fʉ̌, pbɛ́tʉ̀ nyǎdʉ̀ abhúkʉ tɔ́ màndʉ kɛ̀lɛ̌ nɨ́fʉ nɨ̌? 4 Obhó
tɨ́, Kàgàwà náatɨ: ‹Ɨ́fʉ̌ àbanʉ mà ɨ́yànʉ mànà.› Ndɨrɔ̀ kǎtɨ: ‹Àbanà
nɨ̌ ndɨrɔ̀ ɨ́yànà nɨ̌ màtɨ́ dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ, nákǎ kohò, rɔ̀vɛ̀.› 5 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌,
nyɨ̌ nyarɨ́ àtɨna, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba àbanà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ́yànà
tɔ̀ màtɨ́, ndàtɨ: ‹Dzʉ̀nànʉ nɔ́nzɨ ma màmbɛ̀nà nɨ̌ fudú rɨ́'ì dhu, nɨ́ ma
mùtri wà pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀.› 6 Nɨ́ ndɨ alɛ rɨ̌ mbǎ àbanà mà ɨ́yànà mànà
dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ dhu-atdyú nà. Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi, nyɨ̌ nyóhò wà
Kàgàwà bhà Ɔtɛ fʉ̀kʉ́ màndʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Nyɨ̌, ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ́!
Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́ dʉ̀kʉ́, ndàtɨ:
8 ‹Kàrɨ́ alɛ náarɨ́ mɨfʉ̌ tsʉ̀ya-kpɔ̀ dɔ̌ tɨ́, afíya ràdʉ̀ ì'ì ɨtsɛ nyʉ́ rùdú rɔ̀.
9 Yà abádhí arɨ́ mʉlɛ̌ nɨ̌ ʉlɛ́tá nɨ́ kɔkórɔ̀ nga tɔ́.
Abádhí náarúdhěna ìndrǔ tɔ̀ nɨ́ ìndrǔ tɔ́ ʉyátá*.›»

Ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu
(Mrk 7.14-23)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù anzi ihé-yà, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ yà
ma mʉ́nɔna dhu, nyǎdʉ̀ àlʉnà mběyi dʉ̀kʉ ɔ̀. 11 Ɨnzɨ̌ nɨ́ alɛ-lí òtsù dhu
ndɨ ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀
rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu nɨ́ ndɨ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu.»
12 Nɨ́ Yěsù bhà ábhàlɨ́ náadʉ̀ ìndri kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Nyɨ
nyʉ̀nɨ tɨ́ wà Pbàfàrìsáyó-ǒnga nɨ́wà ndɨ̀ tɨ́, wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu nɨ́rɨ ì ɨ́
rɔ̀ dhu?» 13 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kɔ́rɔ́ itsukpó, yà
ɨnzá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì Àbadu Kàgàwà náazò nɨ́ ka kɔngbɛ́ya kɔ́rɔ́ ɨvɛ́ya
mànà. 14 Nyʉ̀bhà abádhí. Ndùmùndúmú nɨ́ kɔ̌kɔ̀ rɨ́ ndùmùndúmú
nʉ́nda. Ndɨrɔ̀, atdí ndùmùndúmú náapɛ́ àmbɛ ngǎtsi ndùmùndúmú
nʉ́ndà dɔ̌, nɨ́ abádhí rǎdʉ̀ 'àwà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ ibhu ɔ̀.»
15 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Áwě pɛ́ wɔ̀rɨ́ mbólí-tì fǎkà.» 16 Nɨ́ Yěsù
adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà, kàlʉ̌ tɨ́ obhó dʉ̀kʉ átɔ̀? 17 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́
nzá dhu kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà alɛ-lí rótsù, ràrǎdʉ̀ ʉ̀da alɛ ɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ alɛ
ɔ̀ rɔ̀ ɔtsɔ́ dɔ̀ ka kòwù rɔ̀? 18 Pbɛ́tʉ̀, alɛ-tsʉ̀ arórìna dhu nɨ́ alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀
àhʉ dhu. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu nɨ́ ndɨ arádʉ̀ ìndrǔ àbhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̌. 19 Obhó tɨ́, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ nzɛ́rɛ dhu náarúvò nɨ̌. Ɨ dhu
nɨ́: nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta, abvo òho ka kɨ́ dhu, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu, màkunì
ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu, ogbo ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu, tìtɔ̀ nʉ́nɔ ka kɨ́ alɛ t'ɔ́dhína dɔ̌
dhu, ndɨrɔ̀ ìndrǔ nɨ̌ ka kɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu mànà. 20 Kɔ̀rɨ́ nɨ́ ɨ ìndrǔ

* **15:9** 15.9 Ìsa 29.13

àbhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ka kí ɨnzá ka kù'o alɛ-ɔtsʉ́ rɔ́rɔ̀ dhu, ní rǐ nzǐ ádʉ̀ ìndrʉ̌ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.»

Atdí ìnzǐ ní Mʉ̀yàhudì-àyi rǐ Yěsù ná'u dhu
(Mrk 7.24-30)

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níìvà ndì ʉrɔ́ rɔ̀, ndàrà Tirò mà, Sìdɔnà mànà
tɔ́ pbìrì ɔ̀. 22 Ní ndɨ pbìrì ɔ̌ arádɨ Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ níira
àhʉ Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùkʉ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
Dàwudì t'Ídhùnǎ, ábà ɨzʉ dùdú! Nzɛ́rɛ-alafí rǎvu atdídɔ̌ ɨvàdú-ngba
rɔ̌.» 23 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀. Ní Yěsù bhà ábhàlǐ
náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ávǐ wɔ̀ tsìbhálɛ ràdu ndì àlɛ̌-owù
ɔ̌ rɔ̀, ìkʉ̌ nà kà rʉ̌bhi àlɛ̌-owù ɔ̌ nídhunǐ.» 24 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu
ábhàlǐ tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà ívì ma Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà-okú dɔ̀ rɔ̀,
kǎkà ùwʉ̌wǐ tàmà bhěyi ì nʉ́lɨ alɛ.» 25 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ìrà,
ndɔ̀kɔ̀ ndɨ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɔ́nzɨ
dzʉ̀nàdu!» 26 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá dhu ɔ̀fɔ̀ nga kidyì
nzónzo tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, kadʉ̀ ɔ̀bvùnà ìtsě-nzo tɔ̀.» 27 Wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu
àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́.
Pbɛ́tʉ̀, ìtsě-nzo mà náarí abáya rǐ dhu ɔ̀nyʉ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà dɔ̌ rɔ̀ ì nàwà
ɔ̀nyʉ̀-ú'ù nɔ́nyʉ.» 28 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ìgyò!
Yà tsìbhálɛ́, pbʉ̀kʉ̀ a'uta rǐ'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́. Wɔ̀ nyɨ nyòzè dhu nákǎ
ndɔ̀nzì ndì ɨndʉ̀ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè ka dhu bhěyi.» Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ
t'ívànǎ-ngba náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí.

Yěsù rǐ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̀ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 7.31-37)

29 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níìvà ndì ʉrɔ́ rɔ̀, ndàrà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀.
Ní ányɨ kǎdʉ̀ ùpo atdí pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. 30 Nírɔ̀ ní ndɨ abhàbhɔ́
alɛ nà ɔ̀yá ihé níiwú ngbɔ̌ya ʉ́vɛ kɔ́rɔ́ alɛ mà, ndùmùndúmú mà,
otsutálɛ mà, ìwǐ mà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà andɨtálɛ mànà nà 'ìwʉ̌ ʉ̀lɨnà
Yěsù-ɔ̀nzǐ, kà ràdʉ̀ abádhí ìgʉ. 31 Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ihé-yà atdídɔ̌ nyʉ́
ìwǐ rɔ̌tɛ dhu, ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ-ngbɔ̀ rʉ̌gʉ dhu, otsutálɛ rʉ̌bhi dhu, ndɨrɔ̀
ndùmùndúmú mà rǐ ɨnga àlǎ dhu ì àla rɔ̀. Ní abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ ì rìfʉ
Pbàìsràyélí tɔ́ Kàgàwà atdídɔ̌ nyʉ́.

Yěsù rǐ ìfɔ lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Mrk 8.1-10)

32 Wɔ̀ dhu-dzi dɔ̌, Yěsù náanzi pbìndà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nǐ: «Ma mí kǎkàrí alɛ-ɨzʉ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌. Kɔ̀nǐ mǎ mòkò ìbhʉ̀ku abádhí
mànà mbàlìmbàlì, ndɨrɔ̀ abádhí rɔ̌nyʉ̀na dhu rǐ'ì mbǎ. Ní ma mòzè
nzá mabhʉ abádhí ròwù ɨnzá dhu nɔ̀nyʉ̀ rɔ́rɔ̀, akyɛ sàzì arana abádhí
àbhʉ ràwà ì otu ɔ̌ nǐ.» 33 Ní Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù-
tsʉ̌, 'àtɨ: «Yàrí rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, àlɛ̌ kówu yà dhu bvʉ̌ tí ihé-yà nóngù àlɛ̌ kí
nǐ ɔ̀nyʉ̀ nábà àdhà?» 34 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ
nyí'ì mʉ̀gatì nà ìfe?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀, ndɨrɔ̀
ngúfe ìbhɛ̀ nzo mànà.» 35 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ ihé-yà návi ròkò obvò.
36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì mà, kɔ̌kɔ̀ ìbhɛ̀ mànà
núgù ndʉ̀lʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀
mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbìndà ábhàlǐ-fɔ́, abádhí ràdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà ihé-
yà tɔ̀. 37 Kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu 'ùlè nǐ àkǎkǎ dhu bvʉ̌. Ní Yěsù bhà ábhàlǐ
náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dì ɔ̀nyʉ̀-go-tsʉ̀ núndu, rùlè àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌. 38 Dhu nanyʉ̀

alɛ-bvʉ nɨ’ì ɨfɔ lʉfù kpabhálɛ, ɨnzá ka kɔ̀zʉ̀ vèbhálɛ mà nzónzo mànà róròɔ̀. 39 Kɔ̀rɨ́ ihé-yà ndì ndàvi ràdu ì ɨbha dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Màgàdanì tí kátɨna pbìrì ɔ̀.

16

Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà rɨ̌ Yěsù návɨ̌ rɔ̀nzì wɨwì dhu
(Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

1 Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà náawù ùvò Yěsù-tɨ’ɔ̀. Nɨ́ kà-afí ì omvú tí nɨ̌, abádhí náavì ka rìtɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà atdí ize fɨ̌yɔ̀. 2 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnga rǎtɨ rɔ̀, nyɨ̌ nyáróngo àtìnà: ‹Igye rɨ̌ nzɨ̌ ìkɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì-rɔ̌nga nílìlu tí nídhunɨ̌.› 3 Ndɨrɔ̀ bhɔ̀tsʉngá, nyɨ̌ nyarádʉ̀ àtìnà: ‹Indo igye rɔ̌gye ɔ̀gye, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì-rɔ̌nga nítì ìtì tí nídhunɨ̌.› Nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu ní ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ nyɨ̌ nyàla dhu rɨ̌tɛ̀na dhu kɛ̀lɛ̌, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ ìrà ríra kàsʉmì ɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɨ. 4 Indo arí alɛ ní nzɛ́rɛ alɛ, ndɨrɔ̀ abádhí náarí nzɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ. Abádhí ózè kɔnzì wɨwì fɨ̌yɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ka kí nzɨ̌ atdí wɨwì mà nónzɨ abádhí tɔ̀. Abádhí tɔ̀ ka kávɨ̌na dhu ní nabì Yɔ̀nà rɔ̌ ndì nanzì wɨwì kɛ̀lɛ̌.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ abádhí nʉ́bhà, ndàdʉ̀ àrà fɨndá dhu nɨ̌.

Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tó afi
(Mrk 8.14-21)

5 Yěsù mà, pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu ada rɛ̀rʉ̀-adzè, ní mʉ̀gatì nídyì ì í dhu náadzò Yěsù bhà ábhàlɨ̌ ɔ̀nǎ rɔ̀. 6 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ɔ̀ɔ! Nyàndà nga mběyi! Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tó afi rɔ̌ rɔ̀.» 7 Ní Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ’ɔ̀pè ’ɔ̀tè nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ka rɔ̌tɛ wɔ̀ dhu bhěyi ɨnzá àlɛ̌ kìdyì mʉ̀gatì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» 8 Ní Yěsù náasʉ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyátɨna nzínzìkʉ ɔ̌, ìmbǎ àlɛ̌ kí’ì mʉ̀gatì nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ràrɨ̌ ndɨ nɨ̌? Nyɨ̌ ní ákɛ̌ a’uta nà alɛ! 9 Kàpè tí obhó dʉ̀kʉ àlʉ̌? Nyɨ̌ nyàpè tí nzá imbò mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉkɔ, imbò lʉfù alɛ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà dhu ìrɛ̀? Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyìrè tí ɨnzá yà nyɨ̌ nyadʉ̀ òwunà ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go tó sɛ̌ngè-bvʉ? 10 Nyɨ̌ nyìrè tí ɨnzá àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉkɔ, ɨfɔ lʉfù alɛ rɔ̀nyʉ̀ dhu? Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyìrè tí ɨnzá yà nyɨ̌ nyadʉ̀ òwunà ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go tɔ̀ sɛ̌ngè-bvʉ? 11 Ɨngbà dhu bhěyi dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, ìnzɨ̌ ràrɨ̌ mʉ̀gatì ma mɔ́tɛ dɔ̀ná, yà ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ matɨ, nyɨ̌ rɔ̀dɔ nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tó afi rɔ̌ rɔ̀ rɔ̀.» 12 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ nádʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, Yěsù rɔ̌tɛ dɔ̀na dhu ràrɨ̌ nzɨ̌ mʉ̀gatì nónzɨ ka karí nɨ̌ afi. Pbɛ́tʉ̀, kà rɔ̌tɛ dɔ̀ná dhu ràrɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà Pbàsàdùkáyó mànà náarúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Yěsù nátɨ Krɨ́stɔ̀ tí dhu
(Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà náawù Kàyìsàriyà-Fìlipì tó kɨgɔ̀-bɨdɔ̌ rí’ì pbìrì ɔ̀. Nɨ́ kɨ̌vú dhu pbɨndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu ìndrʉ̌ nàarʉ́nɔna Ìndrʉ̌ t’ídhùnà dɔ̌?» 14 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ’àtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrɨ̌ Bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtìnà nyɨ ràrɨ̌ nabì Ɛ̀lɨyà. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtìnà nyɨ ràrɨ̌ nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí nabì.» 15 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu nyɨ̌, nyɨ̌ nyarátɨna ma ràrɨ̌ àdhɨ?» 16 Ní Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ ní Krɨ́stɔ̀, ìnzɨ̌ arɔ́vè Kàgàwà

t'ídhùnà.» 17 Nírò ní ndɨ Yěsù adʉ̀ atìnà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Nyɨ nyɔ̀nzɨ wà
hirò, Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnă! Ɨnzɨ ní ìndrǔ ndɨ wɔ̀ dhu nàbhʉ nyʉnɨ.
Pbɛ́tʉ̀ ka nàbhʉ nyʉnɨ ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà. 18 Ní, ma
mátɨna nyɨ nǐ: Nyɨ ní Pɛ́tɛrʉ̀, bhalabhala tɔ́ odu. Ndɨ bhalabhala tɔ́
odu dɔ̌ ní ndɨ ma mɔsíya pbàkà Kànɨsà. Ɔvɛ-bvʉ̀ ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀
nɔ́ɔnzɨya nzɨ̌ atdí dhu mà ndɨ Kànɨsà rɔ̌. 19 Ma mabhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ka kótsù nǐ fʉ̀ngʉlà fʉnʉ́. Kɔ́rɔ́
dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ nyʉ̀tsì, nóngo ì'ì ɨwà ndì nʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí.
Ndɨrò kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ nyʉ̀nga, nóngo ì'ì ɨwà ndì nʉ̀nga ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ màtí.» 20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́ya pbìndà ábhàlǐ tɔ̀
ìnzɨ̌ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí ndì ràrǐ Krístò.

Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 8.31–9.1; Luk 9.22-27)

21 Rɔ̀pɛ̀ ndì ányìrɔ̌ rɔ̀, Yěsù apɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu kpangba pbìndà ábhàlǐ
tɔ̀ ndàtɨ, dhu ràkǎ wà ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ pbàkʉ̀rʉ̌ mà,
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
náabhʉ̀ tí ndì ndàbà àpbɛ̀ abhɔ ányì. Abádhí ràrǐ ndàbhʉ̌ kohò ndì,
kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀, ndɨrɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, ndì radʉ̀ya ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.
22 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kìdyì ndàrà nà igi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ kà-dɔ̌, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Kàgàwà àkǎ ndɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌nʉ! Ɨnzá dhu àkǎ wɔ̀ dhu rɔ̀nzì
ndì rʉ̀nʉ́.» 23 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ ndàgɛrɛ, ndàtɨ Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Índrǐ nyɨ ɨtsɛ
tɨdú rɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanǐ! Nyɨ nyí dhu ɔ̀nzɨ nyitsu ma nzɛ́rɛnga ɔ̀. Obhó
tí, nyɨ nyí nzɨ̌ ɨnga nírɛ̀ Kàgàwà náarí ɨnga ìrɛ̀ dhu bhěyi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyí
ɨnga nírɛ̀ ìndrǔ náarí ɨnga ìrɛ̀ dhu bhěyi.»

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ndɨ alɛ náapɛ́
ndɔ̀zè ndùbhi owùdu ɔ̌, ní kàkǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndà'ù ndànɔ̀
pbìndà mʉ̀sàlabhà, ndàdʉ̀ ùbhi owùdu ɔ̌. 25 Pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè
ndìgʉ̌ alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀ rí pbìndà ípìrɔ̌nga níwǐ alɛ,
náadʉ̀ya kàbà àbà tdítdɔ̌. 26 Ìndrǔ rǐ yà adzɨ ɔ̌ dhu nóngyè kɔ́rɔ́,
pbìndà ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ àwǐ dhu tɔ́ ídzìnga ní àdhu? Atdí dhu mà tí
ìnè, yà ìndrǔ rǎdʉ̀ àbhʉnà pbìndà ípìrɔ̌nga nʉwʉ̀ tí? 27 Obhó tí, Ìndrǔ
t'ídhùnà níiraya Àbanà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ pbɨndà
màlàyíká mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ya ìngbàtí íli ndì alɛ mà núbho ndɨ
alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌. 28 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngʉ̌kpà alɛ kǎkà
ɨrɔ́ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌, nʉ́ʉvɛ̀ya nzɨ̌ ɨnzá ɨ̀ àla Ìndrǔ t'ídhùnà rǐrà pbìndà
idzi tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga ɔ̌ dhu rɔ́rɔ̀.»

17

Yěsù-wɔ̀yɔ̌ rǐ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Mrk 9.2-13; Luk 9.28-36)

1 Azà ɨdhɔ dzidɔ̌, Yěsù núugu Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀
t'ádɔ̀nà Yùwanì mànà, 'ádʉ̀ ɔ̀wu nà lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ ádzǐ pbìrì-akpà dɔ̀.

2 Ní Yěsù-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì abádhí-nyɨkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀. Kà-nyɨ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndʉ̀mbìlì adyifɔ̀ bhěyi, kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ tdyé awáwʉ̀ bhěyi.

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Músà mà Ɛliyà mànà nʉ́ʉtɔ ì, 'ádʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yěsù
mànà. 4 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ atìnà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌
rɔ̀kò ɨrɔ́. Ní nyɨ nyɔ̀zè ka nǐ, ma mí ìbhʉ hɛmɛ̌-dzà núpě ɨrɔ́, atdí ní
pbʉ̀kʉ̀, ngǎtsi ní Músà bhà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ní Ɛliyà bhà.»

5 Wɔ̀ dhu nʉ́nɔ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ rórɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɨnga àwʉ̀ rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ àpbù
níibvú ndɨ̀, ndàtsì abádhí sɨsɨ̀na nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ àpbù ɔ̀ rɔ̀, atdí alɛ-
tù náadʉ̀ ndɨ̀rɨ, ndàtɨ: «Yàrɨ́ nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Kǎrɨ́
nyɨ̀kpɔ́du nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ. Nɨ́, nyɨ̀rɨ kà-tsʉ̌ dhu.»
6 Yěsù bhà ábhàlɨ̌ níitdègu wɔ̀rɨ́ alɛ-tù nɨ́rɨ, nɨ́ ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́ atdídɔ̌ abádhí
ɔ̀. Abádhí adʉ̀ ’àwà obvò, ì rʉ̀pbǎ nyɨ̀ya adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌. 7 Nɨ́ Yěsù
náandrì abádhí-tɨ’ɔ̀, ndàpbàlǎ abádhí-ngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̀và nyɨ̌,
Ɨnzɨ̀ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!» 8 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ nɨ́ɨvà ɨ ’àndà nga, ’àdʉ̀ Yěsù kɛ̀lɛ̌
nála atdírɔ̀.
9 Pbìrì dɔ̀ rɔ̀ abádhí rǎwʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí
tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyàwɛ yà nyɨ̌ nyàla dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, ràrà àhʉ Ìndrʉ̌
t’ídhùnà rɨ̌ ndɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu ɔ̀.» 10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù bhà
ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó
náarátɨna Ɛ̀lɨyà ràkǎ pɛ́ ndɨ̀rà angyi nɨ̌?» 11 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí
tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó tɨ́, Ɛ̀lɨyà nákǎ wà ndɨ̀rà, kórɔ́ dhu nyɨ̀tɨ̀ ndɨ̀ ndohú tɨ́.
12 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna Ɛ̀lɨyà nɨ́rà wà àhʉ, ɨnzɨ̌ ìndrʉ̌ ràdʉ̀ Ɛ̀lɨyà tɨ́ kà rɨ̌’ɨ̀
dhu nʉ́nɨ. Ndɨrɔ̀ abádhí náadʉ̀ àvu kà-rɔ̌ afíya nózè dhu bhěyi. Nɨ́
ndɨ dhu bhěyi tɨ́, abádhí náavùya Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɔ̌.» 13 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ
Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, yà Yěsù rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná fɨ́yɔ̀ alɛ ràrɨ̌
Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀.

Yěsù rɨ̌ sɨ́mvɔ nà ngbángba nɨ́gʉ̌ dhu
(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43a)

14 Yěsù mà, pbɨndà ɨ̀bhʉ ábhàlɨ̌ mànà níitdègu ìwu ùvò ihé-yà rɨ̌’ɨ̀
rɔ́, nɨ́ atdí alɛ níindri Yěsù-tɨ’ɔ̀, ndɔ̀kɔ̀ ndɨ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌, 15 ndàdʉ̀
àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ábà ɨzʉ idhùdu dɔ̌. Kà rɨ̌’ɨ̀ sɨ́mvɔ nà, ndɨrɔ̀
kǎrɨ́ àndɨ atdídɔ̌. Bìlǐnganà kǎrɨ́ ndàwà kàzʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̀ màtɨ́.
16 Ma mɨ̀rà kà nà ndɨ́nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ nɨ́ɨgʉ́ tɨ́, nɨ́ abádhí àdʉ̀ nzá kɨ̀gʉ.»
17 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Hàkà! Nyɨ̌, ɨ̀mbǎ a’uta nà alɛ tɔ́ rʉ̀gànda, ndɨrɔ̀
nzɛ́rɛ alɛ! Àlɛ̌ kokoya nyɨ̌ mànà ìfe kàsʉmì tɨ́? Ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ dhu-dzi ma
mondúya ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tɨ́? Nyìwʉ̌ ndɨ ngbángba nà àzú fudu ɔ̀!»
18 Yěsù adʉ̀ ɔ̀tɛ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà wɔ̀ ngbángba ɔ̀ rɨ́’ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndɨ
nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ àhʉ ndɨ ngbángba ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ ngbángba náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀
ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́.
19 Nɨ́ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ òndri Yěsù-tɨ’ɔ̀ atdírɔ̀ kà rɨ̌’ɨ̀ rórɔ̀, ’àdʉ̀
dhu ìvu kà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Ádhu ɨnzá mǎ mìpfo wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌?» 20 Nɨ́
Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyìpfo nzá ka fʉ̀kʉ́ ákɛ̌
a’uta-okú dɔ̀ rɔ̀. Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: fʉ̀kʉ́ a’uta nɨ́’ɨ̀ná gukyè
hàràdalɨ̀-kpɔ̌ náarɨ́’ɨ̀ dhu bvʉ̀tɨ́ màtɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyambɛ̀nà àtɨna yàrɨ́ pbìrì
nɨ̌: ‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀ nyarà ndǎlʉ̀,› nɨ́ ndɨ pbìrì àmbɛ̀nà àdʉ̀ ndɨngbɛ̀
ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, lèmàkʉ nónzɨ rɨ́ atdí dhu mà námbɛ̀nà ɨ̀’ɨ̀ mbǎ. [
21 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ nábhʉ rádʉ̀ ràhʉ dhu nɨ́ ɨtsɔ̀ta mà, ɔ̀nyʉ̀
t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ t’ʉ́tsɨta mànà kɛ̀lɛ̌.»]

Yěsù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndɨngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdítdɔ̌ dhu
(Mrk 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yěsù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu ’òtù atdíkpá Gàlìlayà tɔ́
pbìrì ɔ̀, nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ka kɨ́ Ìndrʉ̌ t’ídhùnà
nípfɔ̌, kabhʉ ìndrʉ̌-fɔ́. 23 Nɨ́ ɨ alɛ rɨ̌ kòho, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀bhʉ

ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.» Ní wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ɨzʉ́ náadʉ̀ Yěsù bhà ábhàlǐ nʉ́ka atdídɔ̌.

Yěsù mà Pɛ́tɛrʉ̀ nà rǐ Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà nʉ́fɔ̌ dhu

24 Yěsù mà, pbɨndà ábhàlǐ mànà níitdègu owu ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ níindri Pɛ́tɛrʉ̀-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Fʉ̀kʉ́ màlimò náatí Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà nʉ́fɔ̌ ʉ̀fɔ̌?» 25 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ʊ̀fɔ̌ arʉ́fɔ̌na.» Ní ɨdza Pɛ́tɛrʉ̀ òtsù rɔ̀, Yěsù náapè ɔtɛ angyi, ndìvǔ dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɨ̀rɛ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌, Sìmonǐ? Ádhɨ ndɨ yà adzɨ ɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pàratà nʉ́fɔ rádʉ̀? Ndɨrɔ̀, ádhɨ ndɨ ùdzǐna ndɨ̀ ndí dhu-dɔ nátsà rádʉ̀ abádhí tɔ̀? Tí abádhí tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, tí ìwǔ tí íwǔ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ?» 26 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ìwǔ tí íwǔ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ.» Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànǐ: «Wɔ̀rí ní ɨ̀tí ka kátɨna, ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrǐ nzǐ àdʉ̀ kʉ̀fɔ. 27 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràbhʉ abádhí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀. Ní, ndɨ dhu bhěyi kà rǐ'ɨ̀ rɔ̀, árà rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ ínɛ̀ nóbvù ɨdha ɔ̀. Ní angyi nyɨ nyíbvùna ɨ̀bhɛ̀-li'ɔ̀ nga nyángbɛ̌, nyadʉ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌ nídyì lina ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ fʉ̀rangà ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ pàratà náfɔ nǐ àlɛ̌ tɔ̀, ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́.»

18

Ádrʉ̀ngbǎ alɛ nyʉ́ ròsè ní àdhɨ?
(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Yěsù bhà ábhàlǐ níindri Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ alɛ nyʉ́ ròsè ní àdhɨ?» 2 Ní Yěsù adʉ̀ atdí ákɛ̌ ngbángba nánzì, ndɨ̀lɨ rìdè abádhí-ɔ̀nzǐ. 3 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzǐ nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌lɨ nyɨ̌ nɨ̀ní nzónzo bhěyi, ní nyɨ̌ nyotsúya nzǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ akɛkpá màtí. 4 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ndìfɔ̌ rí obvò ndɨ̀tírɔ̀, ndɨ̀lɨ ndɨ̀ yàrí ngbángba bhěyi alɛ, nɨ'ɨya ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ alɛ. 5 Ndɨrɔ̀, yà dhu bhěyi ngbángba nákɔ̌ rí okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ní ɨwà ɨma nàkɔ ɨma nyʉ́ tírɔ̀ alɛ.»

Ìndrǔ àbhʉ̌ ka kí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu-rɔ̌ rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ dhu
(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ábhàlǐ nɨ̌: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzì ɔ̌, atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ, ní dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́ kosò ádrʉ̀ngbǎ odu-ba ndɨ alɛ-tú, kadʉ̀ ndɨ alɛ ndɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ tɔ́ lùlù ɔ̀. 7 Àpbɛ̀ ní ndɨ yàrí adzɨ tɔ̀, ìndrǔ àbhʉ̌ kǎrí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ìndrǔ rǎdʉ̀ òtsù òtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ nábhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ rǐ'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌. 8 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ɔtsʉ́nʉ mà, ndɨrɔ̀ pfɔ̌nʉ mà náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ɔ́tdɨ̀ ndɨ ɔtsʉ́nʉ mà ndɨ pfɔ̌nʉ mànà, nyadʉ̀ àwànà ɨtsɛ nyʉ́ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́, nyotsù atdí ɔtsʉ́nʉ nà, ndɨrɔ̀ atdí pfɔ̌nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, ròsè ɔ́yɔ̌ ɔtsʉ́nʉ mà, ɔ́yɔ̌ pfɔ̌nʉ mà nódɔ nyɨ nyí ɨndʉ̀, kadʉ̀ nyobvù nà ìnzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ. 9 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ítǎ ka, nyadʉ̀ ɨ̀wànà nyobvù ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Dhu

ɔ̀fɔ̀ nga mbɛ̌yi nyʉ́, nyotsù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga ɔ̀ atdí nyɨ̀kpɔ́nʉ nà, ròsè ɔ́yɔ̌ nyɨ̀kpɔ́nʉ nɔ́dɔ nyɨ nyí ɨndʉ̀, kadʉ̀ nyobvù ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nă.»

Àwǎwí, ndàdʉ̀ ndàbà tàmà tɔ́ mbólí
(Luk 15.3-7)

10 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ kǎkàrí nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà gàyà. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ abádhí tɔ́ màlàyíká náaróko bìlǐnganà, 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ Àbadu Kàgàwà-nyɨ̀kpa nándà dɔ̌. [11 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ́ira àwǎwí alɛ nɨ́gʉ.]

12 Ní, ádhu nyɨ̌ nyɨ́rɛ̀na yà dhu dɔ̌? Atdí alɛ náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ atdí mɨyà tàmà nà, atdí ràdʉ̀ àwɨ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ní ndɨ alɛ tí nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà nʉ́bhà pbìrì dɔ̌ rányʉ rɔ́, ndàdʉ̀ àrà yà àwǎwɨ̀nà tsí nɔ́mɛ̀? 13 Kǎpɛ́ kàbà, ní ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kà rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ndɨ tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀, ròsè yà àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà, yà ɨnzá ùwɨ̀nà dɔ̀nă. 14 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ Àbakʉ Kàgàwà nózè nzá atdí ngbángba mà rǎwɨ̀ kǎkàrí nzónzo nzínzì ɔ̌ rɔ̀ dhu.»

Dhu nàfǎ nyɨ nɨ̌ ɔdhɨ̀nʉ nɔ́nzɨ̀ nyɨ nyádʉ̀ tí dhu

15 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔdhɨ̀nʉ náapɛ́ dhu àfǎ nyɨ nɨ̌, ní dhu àkǎ nyarà kòtù, nyadʉ̀ kàbhà afátá nɔ́vɔ̀ kà tɔ̀ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyí'ɨ̀ kà mànà rɔ́rɔ̀. Kǎpɛ́ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu níri, ní nyɨ nyɨ̀gʉ̌ wà ndɨ ɔdhɨ̀nʉ. 16 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndùvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀rɨ̀ tsʉ̀nʉ́ dhu, ní ádʉ̀ nyidyi atdí alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́ ɔ́yɔ̌ alɛ mà, nyɔ̌wù mànà kà-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ɔ́yɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́ ɨ̀bhʉ ngàmbì mà nʉ́nɔ̀ dhu-bvʉ rɔ̌ ka kadʉ̀ tí ndɨ dhu nɔ́bhɔ̀lɔ̀. 17 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndùvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀rɨ̀ abádhí-tsʉ̌ dhu, ní ádʉ̀ nyipfo ndɨ dhu Kàgàwà ná'ù alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ ndùvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀rɨ̀ ɨ̀ alɛ mà, ní ádʉ̀ nyɔzʉ́ ka ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ tí, ndɨrɔ̀ ádʉ̀ nyɔzʉ́ ka pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ atdí ndɔmbɛ̀ bhɛ̌yi.»

Dhu ʉ̀tsɨ ka kí dhu mà, dhu ʉ̀ngǎ ka kí dhu mànà

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ̌ nyʉ̀tsɨ̀, nóngo ɨ̀'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀ nʉ̀tsɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ̌ nyʉ̀nga, nóngo ɨ̀'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀ nʉ̀nga ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtí. 19 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ tdɨ́tdɔ̌ fʉ̌kʉ̀: nzínzìkʉ ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ mà náapɛ́ 'ɨ̀rɨ yà adzɨ dɔ̌, 'ɔ̀nzì yà ɨ̀ òzè kɔ́rɔ́ dhu-tsí, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ Àbadu Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ àbhʉ̌ abádhí tɔ̀. 20 Obhó tí, ɔ́yɔ̌ alɛ mà, ngǎtsi nɨ́ ɨ̀bhʉ alɛ mà núndu ɨ̀ ɔvɔ̀du rɔ̌ rɔ́, ní ma mí'ɨ̀ ɨnè abádhí nzínzì ɔ̌.»

Dhu àkǎ kʉbà dhu alɛ t'ɔ́dhɨ̀nà tɔ̀ dhu

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀ ndàdʉ̀ dhu ɨvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mádʉ̀ dhu ʉ̀bà ɨfe-gʉ̀na dhu nàfǎ ɔnzɨ̀dú ɔdhɨdu tɔ̀? Ma tí àdʉ̀ dhu ʉ̀bà kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na?» 22 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí nzɨ̌ atɨna nyɨ ràrǎdʉ̀ dhu ʉ̀bà kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyʉbà dhu kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì, àrʉ̀bhʉ̀-ràdɔ̌-gʉ̀na.

23 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mátɨna, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi rí́lɨ ndɨ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà yà pbɨndà wànzá nà arí'ɨ

pbìndà kasʉtálɛ nazè rùbho ɨ wànzá bhěyi. 24 Nɨ́, kĭtdègu ɨ wànzá nà
arɨ́'ì alɛ-ɔvò nópè ndùnzì, nɨ́ ka kiwú atdí kasʉtálɛ, yà fʉ̀rangà tó lʉfʉ̀-
tsʉ̀ tó wànzá nà rɨ́'ì nà kà-tɨ'ɔ̀. 25 Wɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌ ndɨ wànzá núbhǒ nɨ̌
atdí dhu mà nɨ́ɨ'ì mbǎ kà-fɔ́. Nɨ́ kàbhà ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀ya,
ndɨ́nɨ̌ ka kudzí tɨ́ ndɨ alɛ mà, pbìndà tsìbhálɛ mà, pbìndà nzónzo mà,
kóró fɔ́ná arɨ́'ì dhu mànà, ndɨ́nɨ̌ ka kubhò tɨ́ ndɨ wànzá nɨ̌. 26 Nɨ́ wɔ̀
kasʉtálɛ náakɔ̀ ndɨ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨtsɔ̀
kà-rɔ̌ ndàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ʉ́bà dhu idù, nyadʉ̀ nga ɔ̀dɔ̀ akɛ. Ùbhǒ ma
mɨ́ wɔ̀ wànzá núbhǒ kóró ɨndʉ̀.› 27 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ ɨzʉ̀ àbà
atdídɔ̌ kà dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀nzɨ kà ràrɨ̌ atdí dhu mà núbhǒ fɨ̌ndà. Nɨ́
kǎdʉ̀ kʉ̀bhà ràrà. 28 Nɨ́ ʉ̀ró rɔ̀ ndɨ̀và ndɨ rɔ̀, wɔ̀ kasʉtálɛ náatù yà ɨ
arɨ́ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ mànà alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ́ɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí
mɨyà dìnarɨ tó kàbhà wànzá nà. Nɨ́, kǎkɔ̀ wɔ̀ alɛ dàna-tsì rɔ̌, ndɨ rìpbɔ̌
dàna-tsì, ɨhɛ̀na rɔ̀rì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: ‹Úbhǒ pbàkà wànzá!› 29 Nɨ́ wɔ̀ kà
t'ɔ́dhɨ̀nà náakɔ̀ ndɨ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kà-pfɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ ndɨtsɔ̀ kà-rɔ̌, ndàtɨ:
‹Ʉ́bà dhu idù, nyadʉ̀ nga ɔ̀dɔ̀ akɛ. Ùbhǒ ma mɨ́ pbʉ̀kʉ̀ wànzá núbhǒ.›
30 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rɨ́ alɛ náazè nzá ndɨ̀rì kà rʉ̌nɔna dhu. Nɨ́, kǎdʉ̀ kàbhʉ kosò
imbi ɔ̀, kɔ̀dɔ ndɨ̀ ndɨ́ rùbho pbɨ̀ndà wànzá dhu ɔ̀na nǎ.

31 Nɨ́, yà abádhí arɨ́ kasʉ nónzɨ mànà atdíkpá ngʉ̌kpà kà t'ɔ́dhɨ́na,
níitdègu wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu nálǎ, nɨ́ ɨzʉ nʉ́ʉka abádhí atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí
adʉ̀ òwu wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu náwɛ kóró fɨ̌yó ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀. 32 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ
wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náavì kanzì ndɨ kasʉtálɛ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: ‹Nyɨ nɨ́ nzɛ́rɛ
kasʉtálɛ nyʉ́! Nyɨ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ rùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma màtɨ ɨ̀nzɨ nyɨ ràrɨ̌
atdí dhu mà núbhǒ idù. 33 Nɨ́ nyɨ nyàmbɛ̀nà àdʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀ ɔdhɨ̀nʉ
tɔ̀, àdhàdhɨ̀ ma mʉ̀bà dhu ɨndʉ̀ dhu bhěyi.› 34 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náakó
atdídɔ̌, ndàdʉ̀ wɔ̀ kasʉtálɛ nábhʉ kosò imbi ɔ̀, kɔ̀dɔ ndɨ̀ ndɨ́ ndɨ́nɨ̌ kóró
pbɨ̀ndà wànzá nubhò tɨ́ dhu ɔ̀nǎ.»

35 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ndɨ dhu bhěyi tɨ́ nɨ́ ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ arɨ́'ì Àbadu Kàgàwà rǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ rʉ̀kʉ́, ɨnzá ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà
nzínzìkʉ ɔ̌ nʉ́bà dhu atdí afína nyʉ́ nà adɔ̀nà tɔ̀ rɔ̀.»

19

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě kpatsìbhálɛ mà rɨ̌ 'ʉ̀bhǎ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 10.1-12)

1 Yěsù níitdègu yà ndɨ̀ ndúbhi ùdhenà rɔ̌ dhu t'údheta nɨ́tɔ, nɨ́ kɨ̌và
ndɨ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tó pbìrì-alàdɔ, yà Yɔ̀rɔ̀danɨ tó
ɨdha-apkà-adzènǎ rɔ̀ arɨ́'ɨ ɔ̀. 2 Nɨ́ abhàbhɔ́ alɛ nà ɔ̀yá ihé náadʉ̀ òwu
kǒwu ɔ̌, kà ràdʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ andɨ nà alɛ nɨ́gʉ ányì.

3 Nɨ́ ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú Yěsù-tɨ'ɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ omvú tɨ́ kà-afí. Nɨ́,
abádhí níivú dhu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Àlɛ̌ tó Ʉyátá návi tɨ́ wà atdí kpatsìbhálɛ
mà rɔ̀dhɔ̀ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ ɨ̀ngbǎ tɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́?» 4 Nɨ́
Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó Kàgàwà bhà
Andítá náarʉ́nɔna kpangba dhu nózʉ̀? Kǎrátɨna: ‹Mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀,
Kàgàwà náanzì kpatsìbhálɛ mà, tsìbhálɛ nà.› 5 Ndɨrɔ̀ kǎrátɨna: ‹Ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kpatsìbhálɛ rǎdʉ̀ àbanà mà, ɨ́yànà mànà nʉ́bhà, 'àdʉ̀
'ùngbò pbɨ̀ndà tsìbhálɛ nà. Ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́yɔ̀ rɔ̀ rǎdʉ̀ òngo atdí alɛ-
ngbɔ̀ tɨ́.› 6 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, abádhí nɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ ɨ'ì ɔ́yɔ̀ alɛ tdɨ́tdɔ̌,

pbɛ́tʉ̀ abádhí nóngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ní dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rùtu Kàgàwà úngbò alɛ-ɔ̌nga.»

7 Ní Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̀ kà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Olu, ádhu Músà
nʉ́ʉyá dhu ndàtɨ, dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ kandǐ ʉbhátá tɔ́ bhàrʉwà kabhʉ
tsìbhálɛ-fɔ́, ndɨ tsìbhálɛ òdì ka kí rɔ̀ nǐ*?» 8 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Músà náabhʉ̀ nyǐ nyǒngo fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ nódì odú
afíkʉ náaró’ɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, ndɨ dhu níí’ì mbǎ
wɔ̀ dhu bhěyi. 9 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́
pbìndà tsìbhálɛ nódhɔ, ndàdʉ̀ òdìnà, ɨnzá ní mʉ̀nyɔ̀nì kɛ̀lɛ̌ nɔ̀nzì ngǎtsi
kpatsìbhálɛ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ní ngǎtsi tsìbhálɛ ndì ndàmbà rɔ̀, ka
nádʉ̀ ì’ì ɨwà mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì.»

10 Ní Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Wɔ̀ dhu bhěyi
kpatsìbhálɛ mà nzínzì ɔ̌ dhu rǐ’ì tsìbhálɛ mànà rɔ̀, ìndrǔ rǐ ’ʉ̀mbǎ dhu
tɔ́ ídzìnga rǐ’ì mbǎ.» 11 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìnzǐ
ní kɔ́rɔ́ alɛ wɔ̀rí Ɔtɛ náarí dɔ̀ya àlʉ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎrí dɔ̀ya àlʉ̌ alɛ ní kǎkà
Kàgàwà ábhʉ kà ràlʉ̌ dɔ̀ya alɛ kɛ̀lɛ̌. 12 Kpabhálɛ-tsʉ̀ àtɔ̀ rádʉ̀ ìnzǐ
rʉ̀mbǎ vèbhálɛ dhu-tsʉ̀ rǐ’ì ibí. Obhó tí, atdídhená kpabhálɛ náarí nzǐ
vèbhálɛ ʉ̀mbǎ ʉ̀dhǐ tí ka kʉdhí ì àmǎ tírɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ngʉ̌kpà
kpabhálɛ náarí nzǐ vèbhálɛ nʉ́mbǎ, ɔbɨ nǐ ka ka kʉ́gèrɛ̀ ì, ’òngò àmǎ
tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náaróko àmǎ bhěyi, ìnzǐ ’ʉ̀mbǎ
vèbhálɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-okú dɔ̀ rɔ̀. Yà
ma mʉ̀nɔ̀ dhu rǐ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ nákǎ kà ràlʉ̌ dɔ̀na!»

Yěsù rǐ nìní nzónzo násɔ̌ dhu
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ìndrǔ níiwú nìní nzónzo nà Yěsù-tɨ’ɔ̀, ndínǐ kʉ̌lɨ tí
ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̀yá. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ òko
’àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ ɨ alɛ dɔ̌. 14 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyʉ̀bhà
nzónzo rìwǔ tɨdu ɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzǐ nyàtɔ̀ abádhí-tsʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi ní abádhí bhěyi ì nʉ́lɨ alɛ tɔ́ nídhunǐ.» 15 Ní
Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ ɨ nzónzo dɔ̌, ndɨ dhu-dzidɔ̌, ndàdʉ̀ ndìvà ndàrà
ányɨrɔ̌ rɔ̀.

Yěsù mà rɔ̌tɛ atdí ònzìtálɛ nà dhu
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí alɛ níira Yěsù-tɨ’ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Màlimǒ, àdhu ndɨ ídzì dhu tí ma màkǎ mɔnzì, ndínǐ ma mabá tí
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?» 17 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Ádhu nyɨ nyí dhu ìvǔ tsʉ̀dú ídzì dhu tí rí’ì dhu dɔ̌ nǐ? Atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ ní
ndɨ ídzì alɛ tí rí’ì. Nyɨ nyapɛ́ nyozè nyotsù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
ɔ̀, ní dhu àkǎ nyɨfʉ Músà bhà Ʊyátá.» 18 Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Ǐngbǎgà Ʊyátá ɨ?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu
àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyɔnzì
ogbo, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyʉnɔ̀ tìtɔ̀ ɔdhìnʉ dɔ̌. 19 Dhu àkǎ nyɨfʉ àbanʉ
mà íyànʉ mànà, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ
nyɨ-tírɔ̀ dhu bhěyi*.»

20 Ní wɔ̀rí kpatsìbhíngba náadʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Ma mífʉ wà kɔ̌kɔ̀rí
Ʊyátá kɔ́rɔ́, ní ádhu ndɨ àkǎkǎ mɔnzì tdítdɔ̌?» 21 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà
nǐ: «Nyɨ nyapɛ́ nyozè nyɨ’ì àkǎkǎ alɛ tí, ní árà, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ nyɨ nyarí’ì

* **19:7** 19.7 Tɔ̀r 24.1-4 * **19:19** 19.19 Uvt 20.12-16; Law 19.18; Tɔ̀r 5.16-20

nà dhu núdzi, nyadʉ̀ ɨ dhu ɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ nyɨ nyadʉ̀ya òntì nábà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhudzidɔ̌, nyádʉ̀ nyɨra, nyadʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.» 22 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ kpatsìbhíngba níitdègu wɔ̀ ɔtɛ níɨ, ní kǎdʉ̀ àrà ányɨrɔ̌ rɔ̀ atdídɔ̌ ɨzʉ nʉ́ka ndɨ́ rɔ́rɔ̀, atdídɔ̌ ndɨ̀ ndónzì nídhunɨ̌.

23 Níɨrɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔ̀nzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu ní odú dhu nyʉ́. 24 Ndɨrɔ̀, ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌: ngàmɨyà rɔ̌tsù, ndʉ̀dà sìndanì-bhu ɔ̌ dhu rɨ̌'ì ɨsɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀nzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu rɨ̌'ì odú nyʉ́ rɔ̀sè.»

25 Ní wɔ̀rí ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ atdídɔ̌. Ní abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ dhu bhěyi kà rɨ̌'ì rɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀?» 26 Ní Yěsù andà abádhí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ìndrʉ̌ tɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àkǎ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kà rɨ̌ àkǎ àkǎ.»

27 Níɨrɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɨ́rɨ, mǎ mʉ́bhà kɔ́rɔ́ dhu mǎdʉ̀ owùnʉ nʉ́ngʉ, ní ádhu ndɨ mǎ mabáya?» 28 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ 'ʉ̀wʉ̌, 'òngò ɔwʉ́tána tí rɔ̀, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà náadɨya pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ tombi dɔ̌. Ndɨ níganí, nyɨ̌, yà owùdu nyɨ̌ nyʉ́ngʉ rɔ̀, nyɨ̌ nyokoya átɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà tombi dɔ̌, nyǎmbɛ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀-ànyǎ nítdɨ̀ dɔ̌. 29 Ndɨrɔ̀ ìngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà, yà okúdu dɔ̀ rɔ̀ rí pbɨ̀ndà ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, àbanà, ɨ́yànà, pbɨ̀ndà inzo, ndɨrɔ̀ pbɨ̀ndà ɔnzɨbvʉ mà nʉ́bha, náabáya ɨ dhu atdí mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. 30 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ yà kòmbí arɨ́'ì wɛmbɛrɛ̀ tí nóongoya olù alɛ tí, ndɨrɔ̀ yà olù alɛ tí arɨ́'ì kòmbí alɛ náadʉ̀ya òngo wɛmbɛrɛ̀ tí.»

20

Vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ kasʉ nanzɨ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí

1 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ ní: «Obhó tí, yàrí ní ndɨ Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndɨ̀ nà dhu: Atdí ɨdza-àbadhi náahʉ̀ bhɔ̌tsʉngánǎ ɨdza rɔ̀, ndàmbɛ kasʉtálɛ nɔ́mɛ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ owu tí kasʉ ɔ̀nzì pbɨ̀ndà vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀. 2 Abádhí níɨrɨ ì ɨ kasʉtálɛ mànà atdí dìnarɨ-kpɔ̌ dɔ̌ atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà tí. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ nóvì rɔ̀wù vǐnyò tɔ́ pbɨ̀ndà ɨnga-bvʉ̀.

3 Tdítdɔ̌, kǎhʉ̀ ìbhʉ adyifɔ̀-sɨsì kútsingá nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nála pbanga-tsidɔ̌ róko ìmbǎ kasʉ́na rɔ́. 4 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ alɛ nɨ̌: ‹Nyɨ̌ mà átɔ̀, nyòwu nyɔ̀nzɨ kasʉ vǐnyò tɔ́ pbàkà ɨnga ɔ̀, tdʉ̌ ma mádʉ̀ fʉ̀kʉ́ mʉ̀kìmbà núbho àkǎkǎ dhu bhěyi.› 5 Ní ɨ alɛ náadʉ̀ òwu ndɨ vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀. Wɔ̀ ɨdza-àbadhi náahʉ̀ tdítdɔ̌ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tí. 6 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kǎhʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà adyifɔ̀-sɨsì pbítsɔ̀ngǎ nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nála pbanga-tsidɔ̌ òkò, ìnzɨ̌ ì í atdí dhu mà nónzɨ rɔ́rɔ̀ rɔ́. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Ádhu, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kútsingánǎ rɔ̀ rɨrà àhʉ kòmbí, nyɨ̌ nyòkò ɨrɔ́ ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyí atdí dhu mà nónzɨ rɔ́rɔ̀ nɨ̌?›

7 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: ‹Ɨnzá ní atdí alɛ mà nápɛ̀ mǐtsʉ̌ pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̀.› Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ alɛ nɨ̌: ‹Olu nyɨ̌ mà átɔ̀, nyòwu nà

nyɔ̀nzɨ kasʉ pbàkà vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀.› 8 Nɨ́ pbɨ́tsɔ̀ngánǎ, wɔ̀ ɨnga-àbadhi
náatɨ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: ‹Únzi kasʉtálɛ, nyadʉ̀ fɨ̀yɔ́
mʉ̀kɨ̀mbà núbho. Nyɨ nyɨ́ kɔ̀pɛ̀ yà olù kasʉ nɔ̀pɛ̀ alɛ rɔ̌ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà
kʉ̀tsà yà angyi kasʉ nɔ̀pɛ̀nà alɛ rɔ̌.› 9 Nɨ́ yà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà
adyifɔ̀-sɨsɨ̀ pbɨ́tsɔ̀ngǎ nga tɔ́ ɔ̌ kasʉ nɔ̀pɛ̀ alɛ níiwú, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ bhà
atdí dɨ̀narɨ̀ nábhʉ ndɨ alɛ tɔ̀. 10 Yà angyi kasʉ nɔ̀pɛ̀nà alɛ níiwú ùvò átɔ̀.
Abádhí nɨ́ɨrɛ̀ nga fɨ̀yɔ̀ ka kúbhǒna mʉ̀kɨ̀mbà ràrǒse òse yà olù kasʉ
nɔ̀pɛ̀nà alɛ tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí mà átɔ̀ náadʉ̀ atdátdí
dɨ̀narɨ̀ kɛ̀lɛ̌ nábà. 11 Nɨ́ kàkɔ̌ ɨ̀ ɨ́ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ alɛ náapɛ̀ ’àmbɛ ònu dɔ̌ ɨnga-
àbadhi nɨ̌. 12 Abádhí atɨ kà nɨ̌: ‹Kǎkà kasʉtálɛ níwǔ ùvò olù, ’àdʉ̀ kasʉ
nɔ́nzɨ atdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ kɛ̀lɛ̌ tí. Nɨ́ nyɨ nyàdʉ̀ tí mʉ̀kɨ̀mbà núbho abádhí
tɔ̀ àdhàdhɨ̀ mǎ mànà, àzèmbè mǎ’ɨ nɨ́ ndɨ bìlɨ̌ mǎ mɔ̀nzɨ̀ kasʉ, adyifɔ̀
ràdʉ̀ mɔ̌bɨ̀ rɔ̀?› 13 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ tɔ̀,
ndàtɨ: ‹Pbǎlɛ́ ma mɔ̀nzɨ̀ nzá nyɨ nzɛ́rɛ. Nyɨ nyà’ùnà tí nzá atdí dɨ̀narɨ̀ rɔ̌
nyɨ nyɨ́ kasʉ nɔ́nzɨ atdí ɨdhɔ ɔ̌ dhu? 14 Nɨ́rɔ̀, ákɔ̌ ɨndʉ́ mʉ̀kɨ̀mbà, nyadʉ̀
àrà ɨndʉ́ dhu nɨ̌. Ma mɔ̀zè mabhʉ ka wɔ̀ olù ɨ̀ràà alɛ tɔ̀ àdhàdhɨ̀ ɨndʉ̀
ma màbhʉ ka dhu bvʉ̀ tí. 15 Ma mádʉ̀ pbàkà fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ ma mɔ̀zè
ka dhu bhěyi. Tí nzɨ̌ obhó? Ndɨrɔ̀ yà ma mɔ̀nzɨ̀ ídzì dhu nyɨ nyàla tí
nzɛ́rɛ dhu ma mɔ̀nzɨ̀ dhu tɨ́?›»

16 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Yà kòmbí arɨ́’ɨ̀ olù alɛ tɨ́ alɛ nóongoya
wɛmbɛrɛ̀ tɨ́, ndɨrɔ̀ yà kòmbí arɨ́’ɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ alɛ náadʉ̀ya òngo olù alɛ
tɨ́.»

Ɨbhʉ rí kìsě nɨ̌ Yěsù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)

17 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ ndúpo rɔ́rɔ̀, Yěsù náanzi pbɨ̀ndà atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ igi. Nɨ́ otu ɔ̌ ɨ̀ ówu rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ̌: 18 «Kànɨ̌ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ányɨ ka kɨ́ Ìndrǔ t’ídhùnà
nípfǒ kabhʉ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó
mànà fɔ́. Abádhí rɨ̌ anya nótdɨ̀ kà-dɔ̌ ndínɨ̌ ka koho tɨ́ ka, 19 ’àdʉ̀ kàbhʉ
ɨ̀nzɨ̀ nɨ́ Pbàyàhúdí-fɔ́. Ɨ alɛ rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ àkyǎkyè alɛ tɨ́, ’àdʉ̀ kʉ̀vɨ asé nɨ̌.
Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, rɔ̀vɛ̀, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀bhʉ
ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.»

Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɨngba-tsánà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga nónzi
Yěsù-fɔ́ pbɨ̀ndà ɔ́yɔ̌ inzo tɔ̀ dhu
(Mrk 10.35-45)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɨngba-tsánà mà, pbɨ̀ndà ɔ́yɔ̌ inzo
mànà náandrì Yěsù-tɨ’ɔ̀. Nɨ́ ndɨ ɨngba-tsánà náakɔ̀ ndɨ ɔtdyʉ̀na dɔ̌
Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndonzi tɨ́ dhu kà-fɔ́. 21 Nɨ́ Yěsù ivú dhu kà-tsʉ̌
ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè?» Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Pbʉ̀kʉ̀
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌, ábhʉ̌ kǎkà pbàkà ɔ́yɔ̌ inzo ròkò tɨnʉ́, atdí ràdɨ
ɨndʉ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ngǎtsi ràdʉ̀ àdɨ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.» 22 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu
àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá wɔ̀ nyɨ̌ nyónzina fudú dhu. Nyɨ̌ tɨ́ àdʉ̀
yà ma mɔ́mvʉ̀na àpbè tɔ́ kópà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ ɔ̀mvʉ̀?» Nɨ́ wɔ̀ ɨngba-tsánà
mà náadʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, àtɨ: «Ɔ̀mvʉ̀ mǎ mádʉ̀ ɔ̀mvʉ̀nà.» 23 Nɨ́ Yěsù
adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó tɨ́, ɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyɔmvʉ́ya ma mɔ́mvʉ̀na
kópà-tsʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ ìndrǔ nílɨ̌ ka kɨ́ ràdɨ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ idú ígù
dɔ̀nǎ rɔ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ ɔ̀tɛ̌du. Ɨ ngari nɨ́ yà Àbadu náabhɔ̀lɔ̀ ka fɨ̀yɔ̀ alɛ tɔ́.»

24 Wɔ̀ dhu ɨ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, atdí kumì ngʉ̌kpà ábhàlɨ́ náadʉ̀ àkɔ̌ àkɔ̌ tɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌
atdí iya bhà alɛ rɔ̌. 25 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ́ nánzì tɨna ɔ̀, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà yà ìndrʉ̌ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɨ́ ka kátɨna
alɛ náarádʉ̀ ɨ alɛ nʉ́lɨ fɨyɔ́ ɨnɔ tɨ́, ’àmbɛ avu dɔ̌ rɔ̀yá dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌
nyʉ́nɨ wà yà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náarádʉ̀ ɔbɨ̀ya à’ɛ ìndrʉ̌ dɔ̌ tɨ́ dhu. 26 Pbɛ́tʉ̀,
dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌. Atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ
náapɛ́ ndòzè ndàdɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́, nɨ́ kà rǎdʉ̀ àkǎ ndɨ’ì fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ
tɨ́. 27 Ndɨrɔ̀ atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndàdɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́, nɨ́ ndɨ
alɛ rǎdʉ̀ àkǎ ndɨ’ì fʉ̀kʉ́ ɨnɔ tɨ́. 28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Ìndrʉ̌ t’ídhùnà
nɨ́rà nzá ndɨ́nɨ̌ ka kɔ̀nzɨ tɨ́ kasʉ fɨ́ndà. Pbɛ́tʉ̀ kɨ̌rà ndɨ́nɨ̌ ndɔnzɨ tɨ́ kasʉ
ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà ípɨrɔ̌nga nábhʉ ábhɔ̌ alɛ nʉwʉ̀ tɨ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú nɨ́gʉ̌ dhu
(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)

29 Yɛ̌sù mà rʉ̌vò pbɨ̀ndà ábhàlɨ́ mànà Yɛ̀rɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀nà kàsʉmɨ̀
ɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà náadʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌. 30 Nɨ́ yà otu-gì dɔ̌ ɨ̀ òkò rɔ́
ɨ’ì ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú nɨ́irɨ Yɛ̌sù rʉ̌da dhu. Nɨ́ abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ùkʉ̌,
’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ́, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
31 Ihé-yà náadʉ̀ òko ’àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ abádhí dɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí návi rɨ̀nɛ̀.
Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ ndùmùndúmú náadʉ̀ ùkʉ̌ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà tdɨ́tdɔ̌, ’àtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Dàwudì t’ídhùnǎ, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!» 32 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ìde,
ndànzì abádhí, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyòzè mɔnzì
fʉ̌kʉ̀?» 33 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ’àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ábhʉ̌
nyìkpóka ràla ɨnga.» 34 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɨzʉ nábà abádhí dɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-
nyìkpó-ngbɔ̀ nʉ́pbala. Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ alɛ náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àla ɨnga,
’àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌.

21

Yɛ̌sù rɔ̌tsù Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

1 Ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ́ mànà nókò Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ
owu tɨ́ ùvò rɔ́rɔ̀, nɨ́ abádhí nʉ́ʉtɔ ɨ Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ
pbanga nɨ́i’ì mìzèyìtunì tɨ́ kátɨna itsu náarɨ́’ì dɔ̀ná pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌. Nɨ́
Yɛ̌sù náavì ɔ́yɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ́ ròwù angyi, 2 ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
«Nyòwu wɔ̀ angyi rɨ́’ì fʉ̌kʉ̀ pbanga ɔ̀. Nɨ́ ndɨ pbanga ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù rɔ́rɔ̀,
nyɨ̌ nyɨ́ kayinɔ̌-yà nótù òsò ka kòsò rɔ́, pbɨ̀ndà ɨngba ràdʉ̀ ɨ’ì tɨná. Nɨ́,
nyʉ̀nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu abádhí nà kɔ́rɔ́ tɨdu ɔ̀. 3 Nɨ́ atdí alɛ mà nʉ́ʉnɔna
gukyè dhu abádhí dɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀na àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌’ì abádhí-
atdyú nà.› Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ka kadʉ̀na abádhí nʉ́bhà nyɨ̌wʉ̌ nà.»

4 Wɔ̀rɨ́ dhu náanzì ndì ndɨ́nɨ̌ angyí nabì Zàkàrɨyà nʉ́ʉnɔ dhu náaká
tɨ́. Kǎtɨ:
5 «Nyàtɨ Sàyunì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tsìbhíngba nɨ̌:
‹Ándà! Kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ kamà rɨ̌rà tɨnʉ ɔ̀!
Kà rɨ̌rà ɨyɔ̀nga nyʉ́ ɔ̌, kayinɔ̌-yà dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀,
kayinɔ̌-yà bhà ɨngba dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀*.›»
6 Nɨ́ ábhàlɨ́ náawù, ’àdʉ̀ yà Yɛ̌sù àvinà fɨ́yɔ̀ dhu nɔ́nzì. 7 Abádhí
níiwú kayinɔ̌-yà nà pbɨ̀ndà ɨngba mànà, ’àdʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ núhu
dɔ̀yá, Yɛ̌sù ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná. 8 Ábhɔ̌ ihé-yà núuhu rɔ̀yá mbɛrʉ̀ otu ɔ̌.

* **21:5** 21.5 Zàk 9.9

Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ itsu-dɔ̀ká nɔ́kɔ̀, ’àdʉ̀ ùhunà otu ɔ̌. 9 Nɨ́ yà angyi
rówu Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌ alɛ mà, kɔ̌wù ɔ̌ ríwu alɛ mànà náambɛ́nà ùkʉ̌ dɔ̌, ’àtɨ:
«Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ̀ Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ tɔ̀! Kàgàwà nákǎ
ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ rɨ́rà alɛ! Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ arɨ́’ì Kàgàwà tɔ̀!»
10 Nɨ́ Yɛ̌sù rɔ̌tsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ-tsì náava ndì, ’àmbɛ
àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀rɨ́ alɛ tɨ́ àdhɨ?» 11 Nɨ́ ihé-yà noowúnà dhu àdu rɔ̌ abádhí
tɔ̀, ’àtɨ: «Nabì Yɛ̌sù nɨ́ yà, Nàzàretì-alɛ, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu núdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náatsù Kàgàwà bhà-dza ɔ̀, ndàdʉ̀ ányì-dzá rɔ̀
rɨ́ dhu òdzi alɛ mà, ányì-dzá rɔ̀ rɨ́ dhu ùdzɨ̌ alɛ mànà dhu nódì kɔ́rɔ́.
Kǎdʉ̀ fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́wʉ̌ rɨ́ alɛ rɨ̌ fʉ̀rangà nʉ́wʉ̌ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà mà,
àmbò núdzɨ̌ rɨ́ alɛ nókò dɔ̀yá tombi mànà dhu nátdi.
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ alɛ nɨ̌: «Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ Andítá
rǎtɨna: ‹Pbàkà ɨdza nɨ́ ka kanziya ɨtsɔ̀ta-dzà tɨ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyàdʉ̀
kʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ogbotálɛ náarɨ́ ’ùru ɔ̀ná ngari tɨ́.›»
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndùmùndúmú mà, otsutálɛ mànà níiwú Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀
Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌, ka ràdʉ̀ ɨ nígʉ. 15 Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náakó yà Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna wɨwì
ɨ àla rɔ̀, ndɨrɔ̀ nzónzo rʉ̌kʉ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá dhu ɨ ɨ̀rì rɔ̀. Ɨ nzónzo
ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ̀ Dàwudì dhú-bvʉ̌ alɛ
tɔ̀.» 16 Abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ’àtɨ: «Nyɨ tɨ́ kɔ̌kɔ̀ nzónzo rʉ̌nɔna
dhu nɨ́rɨ ɨ̀rɨ?» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀rɨ ma mɨ́rɨna!
Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu nɔ́zʉ̀? Ndɨ Andítá
rǎtɨna: ‹Nyɨ nyábhʉ̀ nzónzo mà, ndɨrɔ̀ ɨrɛ́-nzo mànà dhu ràmbɛ nyɨfʉ
dɔ̌.›» 17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɨ̀và pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà,
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà tɨ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà
Bɛ̀tàniyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ányì nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àrà ɔ̀dhɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ mùtinì tɨ́ kátɨna itsu nófù dhu
(Mrk 11.12-14,20-25)

18 Tsútsǎ nínganí kútsingáná Yɛ̌sù rɨ̌ngo Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, kɨ̌’ì àwù nà. 19 Nɨ́ kǎla mùtinì tɨ́ kátɨna atdí itsu otu-gì dɔ̌,
ndàdʉ̀ òndri tɨna ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ndɨ itsu-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nótù. Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨ
itsu nófù ndàtɨ: «Rɔ̀pɛ̀ ndì indo, atdí itsu-kpɔ̌ mà nákǎ nzá ndɔ̀’ɔ̀ dʉ̀nʉ́
tdítdɔ̌.» Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ wɔ̀ itsu náadʉ̀ òtdyù atdídɔ̌.
20 Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náala wɔ̀ dhu, ɨdhɔ ràdʉ̀ ʉ̀kɔ atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí
adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ’àtɨ: «Wɔ̀rɨ́ mùtinì nótdyù atdídɔ̌ kòmbómbí tɨ́
ɨ̀ngbà-dhu bhɛ̌yi?» 21 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀’ì a’uta nà ɨ̀nzɨ̌ afíkʉ ràdʉ̀ ùguru, nɨ́
nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ wɔ̀ itsu rɔ̌ ma mɔ̀nzì dhu kɛ̀lɛ̌ nónzì. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀
àtɨ̀nà yà pbìrì nɨ̌ màtɨ́: ‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ʉrɔ́ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà ɨ̀tsì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀
ɔ̀!› Nɨ́ ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzì yà nyɨ̌ nyʉ̀nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi tɨ́. 22 Nyɨ̌ nyapɛ́
ɨ̀’ì a’uta nà, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌ nyɨ̌ nyònzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí nábà
àbà.»

Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga nɨ́rà àdhà rɔ̀?
(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù atsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe
dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌

pbàkùrʉ̌ mànà náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhɨ nyɨ návi nyongò kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu nɔ́nzɨ? Ádhɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ ɨndʉ̀ nyongò ɨ dhu nɔ́nzì nɨ̌?» 24 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nívʉ̌ tsʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nyapɛ́ ndɨ dhu nádʉ̌ idù, nɨ́ ma mádʉ̀ ma márí ɨ dhu nɔ́nzɨ pbɨ̀ndà ɔbɨ nɨ̌ alɛ nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀. 25 Ádhɨ Yùwanì nivi rɨ̀rà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀? Tí Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ tí ìndrʉ̌?» Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɨrɛ̀ nga nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdʉ̌ Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ka nivi, nɨ́ kǎdʉ̀na dhu ìvu àlɛ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: ‹Olu, ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyadʉ̀ Yùwanì nʉ́nɔ̀ dhu ná'ù nɨ̌?› 26 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna, ìndrʉ̌ ràrɨ̌ ndɨ ka nivi, nɨ́ àlɛ̌ kí ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ, kɔ́rɔ́ alɛ náarí Yùwanì nózʉ̀ Kàgàwà bhà nabì tí nídhunɨ̌.» 27 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ mʉ̀nɨ.» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mí nzɨ̌ ɨ dhu nɔ́nzɨ ma márí nɨ̌ ɔbɨ nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

Atdí àba bhà ɔ́yɔ̌ kpabhínzo tɔ́ mbólí

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨrɛ̀ yà ma máwɛ̌na mbólí dɔ̌? Atdí alɛ nɨ́ɨ'ɨ ɔ́yɔ̌ pbɨ̀ndà kpabhínzo nà. Nɨ́ kʉ̌nɔ dhu atdí ɨngba tɔ̀ ndàtɨ: ‹Pbànɨ̌ngbá, árà nyɔnzɨ kasʉ vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀ indo.› 29 Wɔ̀ ɨngba náadʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ ma márà àwólò!› Pbɛ́tʉ̀ olù nyʉ́, kʉ̌gɛ̀rɛ̀ pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta, ndàdʉ̀ ndɨvà, ndàrà vǐnyò tó ɨnga-bvʉ̀. 30 Tdítdɔ̌ wɔ̀ alɛ nʉ́ʉnɔ àdhàdhɨ dhu kɛ̀lɛ̌ ngǎtsi pbɨ̀ndà ɨngba tɔ̀. Nɨ́ ndɨ-tsí náadʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Àrà ma márà àbá.› Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá àrà ndɨ ɨnga-bvʉ̀.» 31 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kpabhínzo nzínzì ɔ̌, àbanà òzè dhu nanzì?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Yà angyi àbanà àvinà ràrà kasʉ ɔ̀nzì ɨngba.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ vèbhálɛ mànà nóowuya ùvò angyi rʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀. 32 Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì nɨ́ɨra bvʉ̀kʉ̀, ndàdʉ̀ obhónánga tɔ́ otu nɨ́tɛ̀ fʉ̌kʉ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀ nzá kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù. Pbɛ́tʉ̀ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ vèbhálɛ mànà nɨ́ ɨ kà rʉ̌nɔna dhu na'u. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ dhu mà nyɨ̌ nyàla rɔ̀, nyɨ̌ nyadʉ̀ nzá nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu ná'ù.»

Vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ ngǎtsi mbólí. Atdí alɛ náazò pbɨ̀ndà vǐnyò tó ɨnga, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ kɔrɔwà nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ vǐnyo-kpɔ̌ náhà ka kóngo ɔ̀ná ibhu nógyè, ndàdʉ̀ ini nósì ndɨ ɨnga ɔ̌ ɔdɔ́tálɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àbadhi mà náadʉ̀ 'ɨrì ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ róngo alɛ mànà, ndínɨ̌ ì owu tí ndɨ ɨnga ɔ̌ ɔ̀'ɔ̀ dhu-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ rɔ̌ ɨ alɛ mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨvà ndàrà abhi ɔ̀. 34 Nɨ́ ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ nópè ka kí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎvì ngúfe alɛ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ ròwù fǐndà ka kútù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nákɔ, ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arí alɛ-fɔ́. 35 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí alɛ náadʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ùvɨ̌ ka kùvɨ̌ alɛ nʉ́lʉ ʉ̀lʉ̌ tí. Abádhí náavì atdí, 'àdʉ̀ atdí nóhò, ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ ɨbhʉ rí kìsě-tsí núbvu odu nɨ̌. 36 Tdítdɔ̌ wɔ̀ ɨnga-àbadhi náavì ibí ngʉ̌kpà kasʉtálɛ, ròsè yà angyi ɨ́'ɨ dɔ̀na nǎ.

Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ vǐnyò tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ náadʉ̀ ɨ alɛ nɔ́nzɨ̀ yà angyi ɨ'ɨ̀ alɛ ɨ̀ anzɨ̀ dhu bhěyi tɨ́. 37 Nɨ́ kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, wɔ̀ ɨnga-àbadhi náavì idhùnà nyʉ́ ràrà kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ-tɨ'ɔ̀. Kǎdʉ̀ ɨnga ɨ̀rɛ̀ afína ɔ̀ ndatɨ: ‹Ɨfʉ̌ abádhí rɨ̌ idhùdu nyʉ́ nɨ́fʉ̌.› 38 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ vǐnyò tɔ́ ɨnga kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ níitdègu wɔ̀ ɨnga-àbadhi t'ídhùnà nálǎ, nɨ́ abádhí atɛ̀ nzínzìya ɔ̌ 'àtɨ: ‹Kɔ̀nɨ̌, ɨnga-àbadhi tɨ́ ongoya olù alɛ nyʉ́ nɨ́ wɔ̀. Kòwu kòho ka, ndɨ́nɨ̌ ɨnga adʉ̀ tɨ́ àdɨ àlɛ̌ tɔ̀.› 39 Nɨ́ abádhí náalʉ́ ɨnga àbadhi t'ídhùnà, 'ìpfo ɨnga ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òhònà!»

40 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ̀, wɔ̀ ɨnga-àbadhi rɨ̌rà àhʉ nɨ́ganí, kɔ̌nzɨya wɔ̀ vǐnyò tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ ɨ̀ngbà dhu bhěyi?» 41 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Kɔ̌kyɛya kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ ɨ̀mbǎ ɨzʉ́ na, ndàdʉ̀ ndɨ vǐnyò tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́. Ɨ alɛ nɨ́ ɨ, kà tɔ̀ róngo àdʉ̀ òwu yà kà tɔ̀ ɨ̀ ùtù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nábhʉ rɔ̌, ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ ɨ̀ ɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌.»

42 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándǐ dhu ɔ̀zʉ̀? Ndɨ Andítá rǎtɨna:
‹Yà odu-dzà nɔ́sɨ̀ arɨ́ alɛ náabvù igi odu,
nɨ́ ndɨ adʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ odu tɨ́.
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ ndɨ ndɨ dhu nanzɨ̀,
ndɨrɔ̀ ndɨ dhu nɨ́ ɨdhɔ rɨ̌ àlɛ̌ nʉ́kɔ̌ nɨ̌.›
43 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ka kakɔ̀ya Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi fʉkʉ́ rɔ̀, kadʉ̀ àbhʉnà yà ndɨ idzi-ɔ̌nga nà àkǎ itse nɔ́dhɨ̀ rádʉ̀ alɛ tɔ̀. 44 [Yà ndɨ òbvù ka kabvù odu dɔ̌ rɨ́tsɨ̀ alɛ nɨ́ ɔ̌nga nɨ́ikɔ̀ya ndɨ̀ ɨ̀kɔ̀ tɨ́, ndɨrɔ̀ ndɨ odu rɨ̌tsɨ̀ dɔ̀ná alɛ nɨ́ ɔ̌nga kɨ̌nyɨrɨya ɨ̀nyɨrɨ tɨ́.»]

45 Nɨ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà níitdègu kɔ̌kɔ̀ Yěsù àwɛ mbólí nɨ́rɨ, nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu nɔ́sʉ̀ ɨ̀ ràrɨ̌ ndɨ Yěsù rɔ̌tɛ dɔ̀yá. 46 Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀mɛ̀ Yěsù nálʉ̌ ɨ'ɨ́ ɔ̀ná otu. Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ̀, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨ dhu Yěsù ràrɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nɨ́dhunɨ̌.

22

Àdhɨ̀ngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mbólí
(Luk 14.15-24)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náapɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu tdɨ́tdɔ̌ ihé-yà tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndàtɨ: 2 «Kànɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndɨ̀ nà dhu: ‹Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà náahʉ̀ ndɔ̀nzɨ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ idhùnà bhà ndrʉ̌-àyi ka kʉ̀ndà rɔ̀. 3 Nɨ́ kʉ̌ví pbɨ̀ndà kasʉtálɛ ròwù ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ iwú tɨ́ ndɨ̀ ndúnzì alɛ návi rìwʉ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ náadʉ̀ nzá 'òzè 'ìwʉ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.› 4 Nɨ́ kǎdʉ̀ ngʉ̌kpà kasʉtálɛ núvi tdɨ́tdɔ̌ ròwù, ndàdʉ̀ dhu nʉ́ya fɨ̌yɔ̀, ndàtɨ: ‹Nyàtɨ, yà mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ iwú tɨ́ ma múnzì alɛ nɨ̌: mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ níye wà, pbàkà ìkyì-akpá mà, ivu nà ɨ̀zǎ mànà nɨ́ ka kàzè wà. Kɔ́rɔ́ dhu-tsí àkǎ wà, nɨ́ nyìwʉ̌ àdhɨ̀ngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.› 5 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ka kʉ̀nɔ̀ dhu náatdú nzá kɔ̌kɔ̀ ùnzɨ ka kùnzì alɛ-afí mà. Abádhí adʉ̀ òwu ɨ̀ òzè dhu nyʉ́ nɔ́nzɨ. Atdí alɛ náarà pbɨ ɨnga-bvʉ̀, ngǎtsì alɛ adʉ̀ àrà pbɨ̀ndà udzítá tɔ́ dhu-otù ɔ̌, 6 ngʉ̌kpà alɛ-tsí náadʉ̀ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà kasʉtálɛ núlʉ, ɨ̀ ràvu rɔ̀yá nzɛ́rɛ nyʉ́, 'àdʉ̀ ɔ̀kyɛ̀nà. 7 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà náakó atdídɔ̌. Kǎdʉ̀ pbɨ̀ndà pbànówí nóvì ròwù

kɔ̌kɔ̀ pbìndà kasʉtálɛ nɔ̀kyɛ̀ alɛ nɔ́kyɛ̀, ndɨrɔ̀ ràdʉ̀ ɨ alɛ tɔ́ kɨgɔ̀ nʉ́bì.
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà ɔ̀dɔ̀dì kasʉtálɛ nǐ: ‹Àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà
nǐ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ níye wà. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɔ̀nyʉ̀ nɔnyʉ tí ma múnzì
alɛ nákǎ nzá ’ɔ̀tsù mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdzà ɔ̀. 9 Ní nyòwu otu-yàgá ɔ̀nǎ, nyǎdʉ̀
ányɨ nyǐ nyótùna alɛ núnzì kɔ́rɔ́, rìwǔ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.› 10 Ní kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ
náawù ádrɔ̀drɔ̌ ngʉdhà ɔ̀, ì rùndu kɔ́rɔ́ ányɨ ì ɔ̀tù alɛ, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ
arí alɛ mà, ídzìnga ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà, mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdzà-ɔ̌nga ràlè ìndrǔ
nǐ. 11 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà náaròtsù mʉ̀hɛndʉ̌-dzà ɔ̀, ndàhʉ
kɔ̌kɔ̀ ka kùnzì alɛ nándà. Ní kǎla atdí alɛ ɨnzá mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mbɛrʉ̀
nàfɔ̌ rɔ́. 12 Ní kɨ̌vú dhu wɔ̀ alɛ-tsʉ́ ndàtɨ: ‹Pbǎlɛ́, nyɨ nyìtsù ìngbǎ dhu
bhěyi àzú-dza, ìmbǎ nyɨ nyí’ì mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ́rɔ̀?› Pbɛ́tʉ̀,
wɔ̀ alɛ rǎdʉ̌na dhu níí’ì mbǎ atdí màtí. 13 Ní kamà adʉ̀ àtìnà pbìndà
kasʉtálɛ nǐ: ‹Nyʉ̀tsɨ wɔ̀ alɛ-pfɔ̀, kɔ̌tsʉ́ mànà, nyǎdʉ̀ kìtdù, nyǒbvù iri
ínɔ̀ ɔ̀. Ányì ní ɔdzɨ mà, alɛ-kù t’átrita mànà tɔ́ ngari.›» 14 Yěsù adʉ̀
àtìnà tdítdɔ̌ ihé-yà nǐ: «Ùnzi ka kúnzì alɛ rǐ’ì abhɔ, pbɛ́tʉ̀ òvò ka kóvò
alɛ rǐ’ì ngúfe.»

Ìndrǔ rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ pàratà t’ʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu
(Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó náawù mʉ̀hanʉrà nɔ́nzì, ’àdʉ̀ ’ìrì ìngbǎ
dhu bhěyi ì’í dhu ìvǔ Yěsù-tsʉ̌, ndínǐ ì omvú tí kà-afí nǐ dhu dɔ̌. 16 Ní
abádhí adʉ̀ ngúfe fǐyɔ́ ábhàlǐ mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà nóvì ròwù
àtìnà Yěsù nǐ: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ rarí obhó dhu nʉ́nɔ. Nyɨ
nyarí obhó dhu núdhě Kàgàwà òzè ìndrǔ ròkò tí dhu dɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ
nyarí nzɨ ìndrǔ rǎdʉ̀ ìrɛ̀nà dhu ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ, ìnzɨ́ nyɨ nyarí ìndrǔ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga nándà nídhunɨ̌. 17 Ní, ádǔ pɛ́ dhu fǎkà yà mǎ mívǔna
tsʉ̀nʉ́ dhu dɔ̌. Àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá návi tí àvǐ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà
Kàyìsarà bhà pàratà?»

18 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù nʉ́ʉnɨ abádhí rǐrɛ̀na nzɛ́rɛ dhu angyangyɨ. Ní kǎdʉ̀
àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ́, ádhu nyǐ nyí afídu númvǔ
nǐ? 19 Nyɨtɛ̀ pɛ́ ndɨ pàratà nʉ́fɔ̌ ka kárí nǐ fʉ̀rangà-kpɔ̌ mandà.» Ní
abádhí adʉ̀ atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ nábhʉ Yěsù-fɔ́. 20 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ìvu
abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ nyɨna-wɔ̀yɔ̌, kadʉ̀ ɔvɔ̀na nándi ɨrɔ́
alɛ ní àdhɨ?» 21 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ’àtɨ: «Ádrɔ̀drɔ̌ kámá
dɔ̌ kamà Kàyìsarà.» Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyùbho
Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà-fɔ’ɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho
Kàgàwà-fɔ’ɔ̀.»

22 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù àdu fǐyɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ɨdhɔ náadʉ̀ abádhí nʉ́kɔ
atdídɔ̌. Ní abádhí náadʉ̀ Yěsù nʉ́bhà, àdʉ̀ òwu fìyɔ́ dhu nǐ.

Pbàsàdùkáyó rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌
ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǐ ’ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 12.18-27; Luk 20.27-40)

23 Ndɨ nínganí tí ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yěsù-tɨ’ɔ̀. Abádhí ní ɨ
arátɨna ìnzɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní abádhí níivú dhu
Yěsù-tsʉ̌, ’àtɨ: 24 «Màlimɔ̌, Músà náatɨ atdí alɛ rapɛ́ tsìbhálɛ námba,
ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɨnzá ì ɔ̀dhì atdí ngbángba mà rɔ́rɔ̀, ní dhu ràkǎ ndɨ alɛ
t’ádɔ̀nà rùndu yà pbìndà kpatsìbhálɛ ɔ́vɛ̀ tsìbhálɛ-tsʉ̀. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ abádhí rǎdʉ̀ nzónzo nɔ́dhì wɔ̀ àvǎvɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*. 25 Ní ndɨ

* **22:24** 22.24 Ɔpt 38.8; Tɔ̀r 25.5-8

dhu bhěyi tí, fàrábvʉ̌ atdí alɛ níí'ì kpabhínzo nà àrʉ̀bhʉ̀. Ní sengba náambà tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɨnzá ì ɔ́dhì atdí ngbángba mà rɔ́rɔ̀. Kǎdʉ̀ venà nʉ́bhà lunatìnǎ adɔ̀nà-fɔ́. 26 Dhu adʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tí kà-dzidɔ̌ kà t'ádɔ̀nà rɔ̌, ndɨrɔ̀ ìbhʉ rí kìsě kpatsìbhíngba rɔ̌ màtí, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo rǐku dhu ɔ̀. 27 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ kpabhínzo nʉ́vɛ dhu lutìnǎ, wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀. 28 Ní ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǐ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɨ'ɨya àdhɨ-ve, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nʉ́ʉmbá ka nídhunǐ?» 29 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyǐ nyùwǐ ɨtsɛ nyʉ́ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌, ɨnzá nyǐ nyʉ̀nɨ Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 30 Obhó tí, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǐ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nʉ́ʉmbáya nzǐ ì. Pbɛ́tʉ̀ abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyíká náaróko ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu bhěyi. 31 Ndɨrɔ̀, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǐ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌, nyǐ nyàpɛ̀ tí nzá Kàgàwà nʉ́ʉnɔ kpangba fʉ̌kʉ̀ dhu nɔ́zʉ̀? Kǎtɨ: 32 ‹Ɨma ní Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà.› Kàgàwà ní ípìrɔ̌rɔ̀ arí'ì alɛ tɔ́ Kàgàwà, ìnzǐ ní ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ́ Kàgàwà.»

33 Wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ihé-yà atdídɔ̌ kà rʉ̌dhěna dhu dɔ̌.

Ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sɛ̀ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ
(Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 Pbàfàrìsáyó níitdègu Yěsù àdu Pbàsàdùkáyó tɔ̀ dhu nábhʉ abádhí rìnɛ̀ dhu ìrɨ, ní abádhí náadʉ̀ 'àndu 'ɔ̀tɛ̀. 35 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò, náazè ndòmvù Yěsù-afí. Ní kǐvú dhu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ: 36 «Màlimǒ, ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sɛ̀ kɔ́rɔ́ Músà bhà Ʊyátá dɔ̀nǎ nǐ ìngbǎ Ʊyátá?» 37 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínʉ mànà, kɔ́rɔ́ atdyúnʉ mànà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta mànà. 38 Wɔ̀rí ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sɛ̀ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ. 39 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ ɔyɔ rí kìsě Ʊyátá, yà ndì nɔ̀fɔ̀ angyi rí'ì Ʊyátá nà: Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨtírɔ̀ dhu bhěyi. 40 Kɔ́rɔ́ Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí náarúdhěna kɔ́rɔ́ dhu mànà nípbì ì kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ Ʊyátá rɔ̌.»

Krístɔ̀ nátí Dàwudì t'ídhùnà?
(Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Pbàfàrìsáyó níí'ì ùndǔ ì ùndu ì rɔ́. Ní Yěsù níivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: 42 «Ádhu Krístɔ̀ dɔ̌ nyǐ nyárí ɨrɛ̀na? Ádhɨ t'ídhùnà ndɨ?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Krístɔ̀ ní Dàwudì t'ídhùnà.» 43 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Olu ádhu, Kàgàwà bhà Ɨlílǎ-Alafí rǐ ndʉ̀nda rɔ̀, Dàwudì náatɨ ka pbìndà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí nǐ? Ndɨ Dàwudì atɨ:

44 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nǐ:
írà nyadì idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.›

45 Ní Dàwudì rì'ì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí Krístɔ̀ nánzi, ní Krístɔ̀ rǎdʉ̀ ì'ì ìngbǎ dhu bhěyi kà t'ídhùnà tí?»

---

* **22:44** 22.44 Zàb 110.1

46 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu
Yɛ̌sù tɔ̀. Ndɨrɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndì ányìrɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ndòmvù
ndɔ̀ngʉ̀ dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ tdɨ́tdɔ̌.

23

Yɛ̌sù rɨ̌ ìndrʉ̌-nyìkpɔ́ nítdyʉ̌ Pbàfàrìsáyó mà
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 12.38-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náavɔ̀ dhu ihé-yà mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà tɔ̀,
ndàtɨ: 2 «Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà nɨ́ tɔ́ kasʉ
narɨ́ ’àwɛ Músà bhà Ʊyátá-tì ìndrʉ̌ tɔ̀. 3 Nɨ́ dhu àkǎ nyɨ̌rì abádhí-tsʉ̌
dhu, nyǎdʉ̀ abádhí àvi fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì
nyɨ̌ abádhí náarɨ́ ’ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, abádhí náarɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ yà
ì údhɛ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɔ́nzì. 4 Abádhí náarɨ́ ì nà’ɛ ànɔ̀ nʉ́tsɨ, ’àdʉ̀
ʉ̀gbanà ìndrʉ̌-ʉdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ’àdʉ̀ ’òzè ’ʉ̀pbàlǎ ɨ ànɔ̀-ngbɔ̀ ɔtsʉ́ya-dɔ nɨ̌
màtɨ́. 5 Abádhí náarɨ́ kɔ́rɔ́ fɨyɔ́ dhu nɔ́nzì ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ náala tɨ́. Ndɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí náarɨ́ yà nyìya-ndrìnǎ màtɨ́, ndɨrɔ̀ tsʉyatsʉ̀nǎ
màtɨ́ ì arúsɔ̌na ɨ́sɔ̀wʉ̌-nzo* nɔ́bhɔlɔ rì’ì íhìhʉ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí arádʉ̀ fɨyɔ́
mbɛrʉ̀-bɨdɔ̀ rɔ̌ bhɛ̀lɛ̀bhɛ́lɛ́ nɔ́nzì rì’ì ádzàdzɨ̌ nyʉ́. 6 Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌, abádhí
arɨ́ ’òzè ’ɔ̀kò ndàvɨ̌ rɨ́ ngari ɔ̌. Ndɨrɔ̀ unduta-dzà ɔ̌, abádhí arɨ́ ’òzè
’ɔ̀kò angyinǎ rɔ̀ rɨ́’ì ɨfʉta tɔ́ tombi dɔ̌. 7 Pbanga-tsidɔ̌ ìndrʉ̌ arɨ́ ’ùndʉ̌
ɔ̀yá ngari ɔ̌, abádhí arádʉ̀ ’òzè katsɛ̀ ì ɨfʉta nyʉ́ nà, ’àdʉ̀ ’òzè kanzì ì
‹Màlímó› tɨ́.

8 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kambɛ nyʉ̀nzì dɔ̌ ‹Màlímó› tɨ́.
Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyɨ́’ì Màlimò nà atdí tɨ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ́ atdí àba bhà alɛ. 9 Ndɨrɔ̀
yà adzɨ dɔ̌, dhu àkǎ nzá nyǎnzì atdí alɛ mà àbakʉ tɨ́. Obhó tɨ́, nyɨ̌
nyɨ́’ì Àbakʉ nà atdí tɨ́. Ndɨ Àbakʉ nɨ́ Kàgàwà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́’ì alɛ.
10 Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kambɛ nyʉ̀nzì dɔ̌ ‹Ìndrʉ̌ ʉ̀nda arɨ́ alɛ›
tɨ́. Obhó tɨ́, nyʉ̀nda arɨ́ nɨ́ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌. Ndɨ alɛ nɨ́ Krɨ́stɔ̀. 11 Nzínzìkʉ ɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ rɨ́’ì alɛ náadìya fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ tɨ́. 12 Ndìdzɨ̌ rɨ́ ndìtɨ́rɔ̀ ɔrʉ́
alɛ, nɨ́ Kàgàwà ifoya ìfɔ̌ tɨ́. Ndɨrɔ̀ ndìfɔ̌ rɨ́ ndìtɨ́rɔ̀ alɛ, nɨ́ Kàgàwà ɨdzɨ́ya
ìdzɨ̌ tɨ́.»

Yɛ̌sù rɔ̌rʉ̀ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà-dɔ nà ka kɨ́’ì dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 12.40; Luk 11.39-42,47-52; 20.47)

13 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Nyɨ̌ nyɨ́’ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́
màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀! Nyɨ̌ nyárɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ka kótsù
ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ nápbɨ̌ ìndrʉ̌ rɔ̌. Nyɨ̌ nyarɨ́ nzɨ̌ òtsù ányì nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀
nyɨ̌ nyarɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ ányì ì nòzè ’òtsù alɛ mà nábhʉ ròtsù ányì. 14 [Nyɨ̌
nyɨ́’ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ nɨ́
ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárɨ́ abvo-ayí-fɔ́ dhu nʉ́dhǎ
kɔ́rɔ́, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌ ádzàdzɨ̌, ndɨ́nɨ̌ katɨ tɨ́ nyɨ̌ ídzì alɛ tɨ́. Ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kɔtdɨ́ya anya dʉ̀kʉ́ rɔ̀sè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ!]

15 Nyɨ̌ nyɨ́’ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó
mànǎ, nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyarúbhi kɔ́rɔ́
ngari ɔ̌ yà adzɨ dɔ̌, ndɨrɔ̀ rɛ̀rʉ̀ dɔ̀nǎ màtɨ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabá tɨ́ atdí alɛ
mà, nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ rɔ̀ngò fʉ̀kʉ́ ábhàlɨ̌ tɨ́. Ndɨ alɛ nyɨ̌ nyàbà rɔ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀

* **23:5** 23.5 Ɨ ɨ́sɔ̀wʉ̌-nzo ɔ̀ abádhí ʉlínà dhu nɨ’ì Ʊyátá ka kúndɨ̌ dɔ̀yá dhu.

kàbhʉ ròngò ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ ogbeya alɛ tɨ́ ɔyɔ-gʉ̀na ròsè dʉ̀kʉ nă.

16 Nyɨ̌ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌, yà ndùmùndúmú tɨ́rɔ̀ nyɨ̌ nyárɨ́ ìndrǔ nʉ́nda rɔ̀! Nyɨ̌ nyarátɨna, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà ɨdza-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ ndɨ dhu rɔ̌nzɨna dhu ràrɨ̌'ì mbă. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà ɨdzá dhu ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ nɨ̌ ɔrɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ ndɨ alɛ rɔ̀nzì wɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. 17 Nyɨ̌ nɨ́ ìmbǎ dɔ̀ya nà alɛ, ndɨrɔ̀ ndùmùdúmú! Ádhu ndɨ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ ròsè? Tɨ́ ɔrɔ̀, ndɨrɔ̀ tɨ́ Kàgàwà bhà ɨdza, wɔ̀ ndɨ ɔrɔ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ɨ́lǎ dhu tɨ́? 18 Nyɨ̌ nyárádʉ̀ àtɨ̀nà átɔ̀, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ ndɨ dhu rɔ̌nzɨna dhu ràrɨ̌'ì mbă. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌ rɨ́'ì pɛrɛ̀ tɨ́ ka kàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ ndɨ alɛ rɔ̀nzì wɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. 19 Nyɨ̌ nɨ́ ndùmùndúmú! Ádhu ndɨ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ ròsè? Tɨ́ yà Kàgàwà tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀? Ndɨrɔ̀, tɨ́ màzàbahʉ̀, wɔ̀ ndɨ pɛrɛ̀ nʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ɨlǎ dhu tɨ́? 20 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, kɔ́rɔ́ dɔ̀ná rɨ́'ì dhu mànà. 21 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà ɨdza-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndɨrɔ̀ ányì-dzá arádɨ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌. 22 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ kɔ̀tsɔ̀ wà dhu Kàgàwà bhà tombi-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ tombi dɔ̌ àdɨ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌.

23 Nyɨ̌ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárɨ́ ɔ̀nyʉ̀-dzi nábhʉ̌ arɨ́ rònguʉ̀ mběyi ɨrɨ́-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà, pbabɨ̌ ɔ̀bhɔlɔ ka karɨ́ nɨ̌ ɨrɨ́-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà, ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ̌ arɨ́ ròvù mběyi ɨrɨ́-bɨ̌-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀ Músà bhà Ʊyátá nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̀ Ʊyátá nyʉ́ nʉ́bhà ìnzɨ̌ nyɨ̌fʉ. Ɨ Ʊyátá nɨ́: Obhó dhu nɔ́nzɨ ka kɨ́ dhu mà, ɨzʉ àbà ka kɨ́ ìndrǔ dɔ̌, kadʉ̀ dhu ʉ̀bà fɨ̌ndà dhu mà, ndɨrɔ̀ dhu ka kɔ̀tsɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu mànà. Kɔ̌kɔ̀ nɨ́ ɨ àkǎkǎ nyɔ̌nzì dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀bhà ngʉ̌kpà Ʊyátá nɨ́fʉ̌ nyɨ̌ nyɨ́ dhu rórɔ̀. 24 Nyɨ̌, ndùmùndúmú tɨ́ rɔ̀ nyɨ̌ nyárɨ́ ìndrǔ nʉ́nda rɔ̀! Nyɨ̌ nyárɨ́ ɔ̀mvʉ̀na nyɨ̌ nyɨ́ dhu nʉ́rɔ̌ ʉ̀rɔ̌ tɨ́, akyɛ nyʉngʉnyʉngʉ mà nʉ́ʉdàna ɔ̀nà nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyarádʉ̀ ngàmɨyà nyʉ́ nɔ́tɔ̀ ʉ̀kʉ̀!

25 Nyɨ̌ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárɨ́ kópà mà sǎnì mànà-ngbɔ̀ nú'ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ kópà mà, ɨ sǎnì mànà ɔ̀nga ràdʉ̀ ì'ì ùlè tɨ́ ì ùlè ogbo ɔ̌ nyɨ̌ nyùwě dhu mà, ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀dhǎ ɔbɨ nɨ̌ dhu mànà nɨ̌. 26 Ɨnyɨ, ndùmùndúmú tɔ́ Mʉ̀fàrìsayɔ̌, ú'ɔ̌ pɛ́ kópà ɔ̀ nga angyi rìlǎ, ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ kà-ngbɔ̀ rǎdʉ̀ ɨlǎ átɔ̀.

27 Nyɨ̌ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyʉ́lɨ nyɨ̌ ùtrɨ̌ ka kùtri rɔ̀wʉ̀ adzɨ-dɔ bhěyi. Ɨ adzɨ-dɔ rǎdʉ̀ ʉ̀ya atdídɔ̌ iri nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔ̀yà rɔ̀ 'àdʉ̀ ì'ì ùle tɨ́ ì ùle ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ-kpa mà, kɔ́rɔ́ ʉ̀mʉ̌mɔ dhu-tɨdɔ̀ mànà nɨ̌ rɔ́. 28 Nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyarólo ídzì alɛ bhěyi nyǎndà rɨ́ alɛ-nyìkpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ pbání́ ùlè tɨ́ nyɨ̌ nyùlè ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà mà, nzɛ́rɛnga mànà nɨ̌ rɔ́rɔ̀.»

29 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárɨ́ ibhu nógye Kàgàwà bhà pbànábí ka kʉtdʉ́ tɨ́ ɔ̀yà,

nyǎdʉ̀ obhónángatálɛ-adzɨ̀-dɔ tɔrɔ̀ nɔ́nzɨ̀. 30 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà:
‹Mǎ mɨ’ɨ̀na gukyè yà abhúka nɨ́ɨ’ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nɨ́ mǎ mɨrɨna nzɨ̌ mǎ
abádhí mànà mʉ̌fʉ̀ Kàgàwà bhà pbànábí-azù.› 31 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ,
nyɨ̌ nyà’ù wà dhu nyɨ̌-tɨ́rɔ̀, nyɨ̌ ràrɨ̌ yà Kàgàwà bhà pbànábí nakyɛ̀ alɛ
tɔ́ pbàdzʉkʉrʉ. 32 Nɨ́rɔ̀, nyɔ̀nzɨ ɨ abhúkʉ náapɛ̀ kasʉ, nyǒwù ʉ̀tsànà!
33 Nyɨ̌ nɨ́ osu! Atdídɔ̌ arɔ́rʉ̀ ámvɔ̀! Nyɨ̌ nyʉgʉ̀ya ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi anya
ɨ̀tdɨ̀ ka kɨ́ dʉ̀kʉ́ kawà nyɨ̌ yà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu ɔ̌
rɔ̀? 34 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mɨ́ Kàgàwà bhà pbànábí mà, dhu-
ɔ̌nga t’óvòta nʉ́nɨ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà núvɨ̀ ròwù
bvʉ̀kʉ̀. Nyɨ̌ nyɔkyɛya atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌, nyǎdʉ̀ ngʉ̌kpà
nʉ́tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Nyɨ̌ nyadʉ̀ya ngʉ̌kpà nɔ́vɨ̀ asé nɨ̌ fʉ̀kʉ́ unduta-dzà
ɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ àvu rɔ̀yá kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ. 35 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, ka
kɨtdɨ̀ya yà ɨ̀mbǎ afátá na ndɨ̀ nʉfʉ azu-ànyǎ kɔ́rɔ́ dʉ̀kʉ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Àbělì,
obhónángatálɛ-azù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Zàkàrɨyà, Bèrèkiyà t’ídhùnà-azù ɔ̀.
Ndɨ Zàkàrɨyà nyɨ̌ nyahò màzàbahʉ̀ mà yà ‹atdídɔ̌ ɨ́lǎ ngari› tɨ́ kátɨna
kàluga mànà nzínzì ɔ̌ rɔ̀. 36 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà
nɨ́ɨtdɨ̀ya kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ alɛ-azù-ànyǎ kǎkà indo arɨ́’ɨ̀ alɛ dɔ̌!»

Yěsù rɨ̌ dhu òzu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu
(Luk 13.34-35)

37 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ: «Yèrùsàlɛmǎ, Yèrùsàlɛmǎ,
Kàgàwà bhà pbànábí nɔ́kyɛ nyɨ nyarɨ́, nyǎdʉ̀ Kàgàwà òvì tɨnʉ ɔ̀ alɛ
núbvu odu nɨ̌ rɔ̀, ma mómvù mandu ʉ̀nʉ́ aróko alɛ-tsʉ̀ ìfe-gʉ̀na,
àdhàdhì à’ʉ̌-yà-ba náarɨ́ pbɨndà inzo nándǔ pékéléna-tsì dhu bhěyi.
Pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyádʉ̀ nzá ndɨ dhu nózè! 38 Nɨ́rɔ̀, kànɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ pɛ́ yà ʉ̀nʉ́
arɨ́’ɨ̀ pbɨndà ɨdza nʉ́bha ròngò rʉngʉ̀ tɨ́. 39 Ma mɨ́ dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀: Rɔ̀pɛ̀
ndɨ̀ kombí nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ malǎ tdɨ́tdɔ̌, ràrà àhʉ nyɨ̌ nyowuya àtɨ̀nà ɨma nɨ̌:
‹Kàgàwà àkǎ ndàso Ádrʉngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ rɨ́rà alɛ› dhu ɔ̀!»

24

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ka kugoloya dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 13.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yěsù àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀ ndàmbɛ àrà dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kàbhà
ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ka kɔ́sɨ̀ tɨ́ dhu nɨ́tɛ̀ kà tɔ̀.
2 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàla tɨ́ wà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀
dhu? Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngǎtsi nɨ́nganɨ́ atdí odu mà nɔ́ɔdɨ́ya
nzɨ̌ ngǎtsi odu dɔ̌ yà ɨrɔ́ ka kɔ̀rʉ̀ odu nzínzì ɔ̌, ɨnzá ka kùgolo ndɨ̀ rɔ́rɔ̀.»

Yěsù rɔ̌tɛ tdʉ̌ ndɨ̀ ndingo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀ ìndrʉ̌ abáya àpbɛ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)

3 Yěsù àdɨ Mìzèyìtunì tɨ́ kátɨna itsu náarɨ́’ɨ̀ dɔ̀ná pbìrì dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kàbhà
ábhàlɨ̌ náawù ɔ̀yá kà-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ʊ́nɔ pɛ́ wɔ̀ dhu
nɔ́ɔnzɨya ndɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ fǎkà. Ndɨrɔ̀, ádhu ndɨ nyɨ nyíngo ɔ̀ná, ndɨrɔ̀
kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ nɨtɛ̀ya fǎkà?»
4 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàndà nga mběyi, ndɨrɔ̀
àpɛ́ nyǎbhʉ̀ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ̌. 5 Ábhɔ̌ alɛ nóowuya ìwu rɔ̌ ɔvɔ̀du
rɔ̌, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ɨma nɨ́ Krístɔ̀.› Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉtráya ábhɔ̌ alɛ nyʉ́.
6 Nyɨ̌ nyɨrɨya ɨla-ɔ̀yɨ̌ mà, ’ɔ̀nzɨ rɨ́ ila-gìrìtɨ̌ mànà. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ nyǎbhʉ̀ya
ɔdɔ rɨsɨ̌ ʉ̀kʉ̀. Obhó tɨ́, dhu àkǎ wà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̀nzɨ ì. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rɨ́
nɨ’ɨya nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu. 7 Atdídhená alɛ-tɨdɔ̀

nóowuya ’ùgyè rɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mà, nóowuya ’ùgyè rɔ̌ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Àgǎyì mà mùtìtì mànà nɨ́ɨ’ɨya dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ. 8 Kórɔ́ ndɨ àpbɛ̀ nɨ́ɨ’ɨya àdhàdhì yà ari ɔ̀pɛ̀ ndàkà ndì ɔ̀ná tsìbhálɛ náarábàna àpbɛ̀ bhɛ̌yi.

9 Kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ ’ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ìndrʉ̌ nóowuya nyɨ̌pfo rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ka kavù tí rʉ̀kʉ́, kadʉ̀ nyɔ̌kyɛ̀. Kórɔ́ alɛ yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀. 10 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉbhàya fɨ̀yɔ́ a’uta. Abádhí nɔ́ɔndrɔ́ya ì nzínzìya ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nzínzìya ɔ̌, abádhí nóowuya ì nípfo rɔ̌, ’ùbho ì òmvʉ̌-fɔ́. 11 Tìtɔ̀ tó ábhɔ̌ pbànábí nʉ́ʉnyàya ì, ’àdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́tra. 12 Nzɛ́rɛnga nɔ́ɔtrɔya yà adzɨ dɔ̌, ràdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ tó àzè nábhʉ ràzo. 13 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi òndù rí kórɔ́, ràrà àhʉ kórɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ alɛ ní ndɨ ɔ̀gʉ̀ ɔgʉ́ya.

14 Ka kʉnɔya pɛ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ angyi kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kórɔ́ alɛ adʉ̀ tí ìrìnà. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ náadʉ̀ya ndɔ̀dì.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ɔdɔ̀na rɔ̌’ɔ ìndrʉ̌-tsè ɔ̀tdì rí dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ nyalaya yà Kàgàwà bhà nabì Dànyɛlɛ̀ nʉ́ʉnɔ ‹ɔdɔ̀na rɔ̌’ɔ atdídɔ̌ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ alɛ› tí ka kátɨna alɛ, Kàgàwà bhà ɨdzá ìlɨ̌lǎ ngari ɔ̀ ìdè rɔ́. Yàrí dhu ɔ̀zʉ̀ rí alɛ nákǎ ndàlʉ̌ ka mbɛ̌yi dɔ̀na ɔ̀! 16 Ní ndɨ nínganí, Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ ì nòtù alɛ náakáya òtsè pbìrì-akpá dɔ̀. 17 Pbì ɨdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nòtù alɛ, náakáya nzɨ̌ ndìfɔ̀, ndɨ̀rà pbì ɨdzá dhu nʉ́mbà ndɔ̀kʉ̀ nà. 18 Ndɨrɔ̀, ɨnga-bvʉ̀ ndì nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ ndòngò ɨbha, ndàrà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nídyì. 19 Ndɨ nínganí, ɔ̀ya nà rɨ́ì vèbhálɛ mà, ɨba nóndo rí nzónzo rɨ̌ì fɔyá vèbhálɛ mànà nɨ́ɨ’ɨya ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌! 20 Nyìtsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyángɨlɨ dhu nɨ́ɨ’ɨya tí yà igye àmɔ̌ ɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ gìrì nà kàsʉmì mà, ndɨrɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ mànà ɔ̌. 21 Ndɨ nínganí, ìndrʉ̌ náabáya àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́, ròsè kórɔ́ yà ì abà yà Kàgàwà náanzìna yà adzɨ rɔ̀ rìrà àhʉ indo àpbɛ̀ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀ ndɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ́ɨ’ɨya mbǎ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí. 22 Ɨnzɨ̌ Kàgàwà núungòna gukyè wɔ̀rí ɨdhɔ-ɔ̌nga, ní atdí alɛ mà náagʉ̀na nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ kʉ̌ngò ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga ròngò ídɔ̌ yà fɨ̌ndà oko tí ndì ndavò alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.

23 Atdí alɛ mà náatɨya gukyè nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà! Kànɨ̌ Krístɔ̀ rɨ̌’ì ɨrɔ́!› ndɨrɔ̀ ndàtɨ: ‹Ndǎnɨ̌ kà rɨ̌’ì ndɔrɔ́!›, ní àpɛ́ nyǎ’uya ka. 24 Tìtɔ̀ tó Krístɔ̀ mà, tìtɔ̀ tó pbànábí mànà nʉ́ʉnyàya ì, ’àmbɛ ádrɔ̀drɔ̌ wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ì ʉtrá tí fɨ̌ndà Kàgàwà avò alɛ mà, àkǎkǎ fɨ̌yɔ̀ nɨ̌. 25 Kɔ̀nɨ̌, ma mɔ̀vɔ̀ wà ndɨ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀!

26 Ìndrʉ̌ owuya gukyè àtɨnà rɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà, ndǎnɨ̌ kà rɨ̌’ì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀,› ní àpɛ́ nyɔ̌wuya òwu rɔ̌ ányì. Ndɨrɔ̀, ìndrʉ̌ owuya gukyè àtɨnà rɔ̌: ‹Kànɨ̌ kà rɨ̌’ì kàluga ɔ̌,› ní àpɛ́ nyǎ’uya ɨ alɛ rʉ̌nɔna dhu. 27 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɨ̌rà dhu nɨ́ɨlɨya ndì àdhàdhì ɔvɔ náarámbɨlɨ ɔ̀rʉ̀-akpà rɔ̌, ndɨ̀tɔ̀ ndì adyifɔ̀ náarí ndɨ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀, ndʉ̀dà adyifɔ̀ náarótsù ɨnǎ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. 28 Abvo rɨ̌’ì rónga ní ndɨ pbàsɛ̀gɛ̀ núunduya ì ɔ̀yá.»

Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Mrk 13.24-27; Luk 21.25-28)

29 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀ ábhàlǐ nǐ: «Wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dzidɔ̀
tí adyifɔ̀ nʉ́ʉtìya, àbǐ ràdʉ̀ ɨnga ťáwʉ̀ta nʉ́bhà. Alalɨ náawáya ì
ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ɔbɨ nà arí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-tsí
níivìya. 30 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kalaya Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo dhu ìtɛ̀ rí
dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌. Ní yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ náambɛ̀ya 'ʉ̀hʉ dɔ̌
atdídɔ̌. Abádhí náalaya Ìndrǔ t'ídhùnà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríra ádrʉ̀ngbǎ
àpbù dɔ̌, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́.
31 Ádrʉ̀ngbǎ wàndà nɔ́ɔngɔ́ya, Ìndrǔ t'ídhùnà, ràdʉ̀ pbìndà màlàyíká
núvi ìfɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ, ndínǐ fǐndà ndì ndavò alɛ-tsʉ̀ nundu tí, rɔ̀pɛ̀
ndì yà adzɨ náapɛ̀ ndì ɨ rɔ̀, ràrà àhʉ kà-tsʉ̀ náarà ndɔ̀dì ɨ.»

Mʉ̀tinì tí kátɨna itsu tɔ́ mbólí rǎvǐna dhu
(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyìrɛ̀ pɛ́ mʉ̀tinì-
kpa dɔ̌ rɔ́tɛ mbólí rʉ̌nɔna dhu: yà kà-bǐ nípbànà ndì tsànda ɔ̌ rɔ̀, kɔ̌pbí
náapɛ́ ì'ǎ, bǐna ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàtà, ní nyʉ̀nɨ dhu lábhú tɔ́ kàsʉmì rìrà
wà. 33 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyǐ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rǐ 'ɔ̀nzɨ dhu,
ní nyǐ nyʉnɨya dhu Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà, ndɨrɔ̀
kà ràrǐ'ì tsǎtsʉ̀nǎ. 34 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kǎkà kòmbí rí'ì alɛ rǐ
nzǐ ʉ̀vɛ kɔ́rɔ́ ɨnzá kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzì ì rɔ́rɔ̀. 35 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzɨ mànà
nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya nzǐ akɛkpá màtí.»

Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá Yěsù ingoya ɔ̀ná ɨdhɔ dhu
(Mrk 13.32-37; Luk 17.26-30,34-36)

36 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀ ábhàlǐ nǐ: «Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá ɨ dhu
nɔ́ɔnzɨya ì ɔ̀yá ɨdhɔ mà ndɨ kàsʉmì mànà, ìmbǎ rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì
màlàyíká màtí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rí'ì Kàgàwà t'ídhùnà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ
ní Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
37 Obhó tí, yà Nʉwà bhà atɔ ɔ̌ ì nanzì dhu nɔ́ɔnzɨya ì ndɨ dhu bhěyi
tí yà Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo nínganí. 38 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀, tdʉ̌ ɨdha
núutú ràmbìlǐ kɔ́rɔ́ yà adzɨ rɔ̀, ìndrǔ ongónà 'ɔ̀nyʉ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀mvʉ̀. Abádhí
ongónà 'ʉ̀mba, 'àdʉ̀ fɨyɔ́ nzónzo nábhʉ rʉ̀mbǎ ì, ràrà àhʉ Nʉwà rǒtsù
sàfinà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. 39 Ìndrǔ nɨ́ɨlì nzá afíya atdí dhu dɔ̌ màtí, ràrà
àhʉ ɨdha rǔtǔ ràmbìlǐ yà adzɨ, ràdʉ̀ ìndrǔ-tsè nɔ́tdì kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀. Ní ndɨ
dhu nɔ́ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhěyi tí Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo nínganí. 40 Ndɨ
nínganí, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù ɨnga-bvʉ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí alɛ nódyì
rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà. 41 Ndɨrɔ̀, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù dhu ɔ̀'ù ì'í odu dɔ̌
rɔ́ vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí tsìbhálɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi
nʉ́bhà. 42 Nírɔ̀, nyàndà nga mběyi, ɨnzá nyǐ nyʉ̀nɨ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
níiraya ɔ̀ná ɨdhɔ nídhunǐ. 43 Ndɨrɔ̀, nyàlʉ̌ yà ma mʉ́nɔna dhu mběyi
dʉ̀kʉ ɔ̀: ɨdza-àbadhi náapɛ́ àdʉ̀ ogbotálɛ rǐrà pbìndà kúbhingá ɔ̀ná
kàsʉmì nʉ́nɨ angyangyɨ, ní kà rǎdʉ̀ àdɨ ípìrɔ̌ rɔ̀, ìnzǐ ndàdʉ̀ pbìndà
ɨdza-tsʉ̀ nábhʉ ogbo rʉ̀kɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀ná dhu ʉ̀mbà. 44 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌kò ípìrɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, Ìndrǔ t'ídhùnà
níiraya yà ɨnzá nyǐ nyìrɛ̀ kà rǎdʉ̀ ìrà ɔ̀ná dhu tí kàsʉmì ɔ̌.»

Ídzì kasʉtálɛ mà nzɛ́rɛ kasʉtálɛ mànà tɔ́ mbólí
(Luk 12.41-46)

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀ Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ádhɨ pbà kasʉtálɛ
yà ndì nífʉ, ndɨrɔ̀ nyìkpɔ́na ótdyù, yà pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ

níilɨ kasʉtálɛ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ròngò ɔ̀nyʉ́ núbho kasʉtálɛ tɔ̀ àkǎkǎ
kàsʉmì ɔ̌? 46 Hirò nɔnzɨya ní wɔ̀ ndɨ kasʉtálɛ, yà ndàdʉ̌ ndì ndí
rɔ̀ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̌tùna fǐndà ka kavì kasʉ nɔ́nzɨ arí
rɔ́ alɛ. 47 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ
níilɨya ka ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ròngò kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-tsí nɔ́dɔ̀! 48 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ
kasʉtálɛ níi'ɨya gukyè nzɛ́rɛ alɛ tí, ndàdʉ̀ àtìnà afína ɔ̀: ‹Pbàkà kasʉ
tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ ní nzɨ̌ ndì nadùya tsàkàtsàkà,› 49 ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀vì ɨ
arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá ɔdhína, 'àdʉ̀ òwu dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ dhu
ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá òri arári alɛ mànà, 50 ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌
ndàdʉ̌ ɨnzá kɨ̀rɛ̀nà ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá kʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌ nínganí, 51 kɔ̀díya
ka kasʉ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ànyǎna nɔ́tdì àdhàdhì ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ-ànyǎ
nítdì ka karí dhu bhɛ̌yi. Ányì nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà.»

25

Ɨdrɛ̀ ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ nʉ́nɨ̌ vèbhínzo tɔ́ mbólí

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níilɨya ndì yà dhu bhɛ̌yi: Ɨdrɛ̀ ɨnzá
àpɛ̀ kpabhálɛ nʉ́nɨ̌ vèbhínzo núugu fǐyɔ́ tarà ndínɨ̌ ɨ owu tí amba-akpà-
tsí nákɔ. 2 Ní imbò abádhí nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ pbàdhɔ́má, ndɨrɔ̀ imbò nadʉ̀
ɨ'ì nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù. 3 Pbàdhɔ́má tɔ́ imbò tsí núugu fǐyɔ́ tarà, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀
olù dzʉ̀nàya nɔnzɨna tarà ɔ̀ ɨdha nídyì. 4 Pbɛ́tʉ̀, yà nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù
tsí, náadʉ̀ fǐyɔ́ tarà núgù, 'àdʉ̀ olù dzʉ̀nàya nɔnzɨna tarà ɔ̀ ɨdha nídyì
ngǎtsi wɨ̀tʉ̀ ɔ̌. 5 Ní ìnzɨ̌ amba-akpà-tsí rɨ̌rà tsàkàtsàkà rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨdrɛ̀
vèbhínzo-nyɨ̀kpɔ́ náapɛ̀ 'ɔ̀rì, ɨdhɔ ràdʉ̀ 'ɔ̀dyì.

6 Nírɔ̀ ní ndɨ ìkʉ̌ náarà àta iku-alìkpa ɔ̌: ‹Kànɨ̌ amba-akpà-tsí nírà
wà! Ní nyùvò nyɔ̌wù kàkɔ!› 7 Ní kɔ̌kɔ̀ ɨdrɛ̀ vèbhínzo níivà ɨ ɨdhɔ ɔ̀
rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fɨyɔ́ tarà. 8 Ní pbàdhɔ́má tɔ́ vèbhínzo náatɨ yà
nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù tsí nɨ̌: ‹Kànɨ̌ fàká tarà rǎvɛ, ní nyìbho fʉ̀kʉ́ tarà ɔ̀ ɨdha
akɛ fǎkà.› 9 Ní yà nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù tsí náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ 'àtɨ:
‹Ɨnzɨ̌ fɔká rí'ì ɨdha rǎkǎ àlɛ̌ tɔ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà! Ní nyòwu nyòdzi fʉ̀kʉ́
kùdzɨ̌ arí alɛ-fɔ́.› 10 Ní kɔ̌kɔ̀ pbàdhɔ́má tɔ́ vèbhínzo náadʉ̀ òwu tarà ɔ̀
ɨdha nódzì. Pbɛ́tʉ̀, ányì abádhí òwù rɔ́ ní ndɨ, amba-akpà-tsí adʉ̀ ndìtɔ̀.
Ní yà imbò vèbhínzo, nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù, yà angyangyɨ rúbhi kɔ̀dɔ̀ rɔ̌,
náadʉ̀ òtsù atdíkpá àbadhi mànà amba ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, kadʉ̀
tsǎtsʉ̀ nápbi atdídɔ̌. 11 Ní olù nyʉ́ ní ndɨ, ngʉ̌kpà imbò vèbhínzo níiwú
ùvò. Abádhí níitsi 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̀: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ápfo tsǎtsʉ̀ fǎkà!› 12 Pbɛ́tʉ̀, amba-akpà-tsí náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀
ndàtɨ: ‹Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ɨnzá ma mʉ̀nɨ nyɨ̌!›»

13 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà,
ɨnzá nyɨ̀ nyʉ̀nɨ ndɨ ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmì mànà nídhunɨ̌.»

Atdí alɛ bhà ɨ̀bhʉ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Luk 19.11-27)

14 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi níi ndì yà dhu bhɛ̌yi: Atdí alɛ náazè ndàrà abhi
ɔ̀. Ní kǎnzi pbìndà kasʉtálɛ, ndàdʉ̀ pbìndà malì nʉ́ndɔ̀ fɔyá. 15 Atdí
alɛ-fɔ́ kǎbhʉ̀ imbò tàlatà*, ngǎtsi-fɔ́ kǎbhʉ̀ ɔ́yɔ̌ tàlatà, ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ rí

* **25:15** 25.15 Atdí tàlatà ní mbɛ̀mbɛ̀ imbò àbɨ̌ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̌.

kìsě alɛ-fɔ́ kǎbhʉ̀ atdí tàlatà. Ngǎtsi alɛ tɔ̀ kǎránà kàbhʉ rɔ̌ ndɨ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-bvʉ rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀. 16 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, yà imbò tàlatà nabà alɛ náarà mùtùruzì ɔ̀nzì ndɨ fʉ̀rangà dɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi imbò tàlatà nóngyè. 17 Yà ɔ́yɔ̌ tàlatà nàbà alɛ náanzì dhu ndɨ dhu bhěyi tɨ́, ndàdʉ̀ ngǎtsi ɔ́yɔ̌ tàlatà nóngyè. 18 Pbɛ́tʉ̀, yà atdí tàlatà nabà alɛ náarà ibhu nógyè, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà malì nɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà.

19 Nɨ́ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ dzidɔ̌, wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náarà ndàdu abhi ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ kǎdʉ̀ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ núnzì ndɨ́nɨ̌ ngǎtsi alɛ nʉ́ʉnɔ tɨ́ ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi màtɨ́ ndì ndɔ́nzì kasʉ fɔná ka kabhʉ̀ tàlatà nɨ̌ dhu. 20 Nɨ́ yà imbò tàlatà ka kabhʉ̀ fɔná alɛ nɨ́ira, ndɨ̀tɛ̀ yà ndì ndóngyè ngǎtsi imbò tàlatà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyibho imbò tàlatà fudú, nɨ́ kànɨ̌ ma móngyè ngǎtsi imbò tàlatà.› 21 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu nɨ́ wɔ̀! Nyɨ nɨ́ ídzì kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ mběyi arɨ́ fɔná ka kɨ̀lɨ dhu ɔ̀dɔ alɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhu nyʉ́ mběyi. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ́ nyɨlɨ̌ nyongò pbàkà ádrʉ̀ngbǎ malì nyʉ́ nɔ́dɔ̀. Ɨ́rà àlɛ̌ rɔnzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá nyɨ mànà!› 22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà ɔ́yɔ̌ tàlatà nabà alɛ nɨ́ira, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyibho ɔ́yɔ̌ tàlatà fudú. Nɨ́ kànɨ̌ ma móngyè ngǎtsi ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà tàlatà.› 23 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu nɨ́ wɔ̀! Nyɨ nɨ́ ídzì kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ mběyi arɨ́ fɔná ka kɨ̀lɨ dhu ɔ̀dɔ alɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhu nyʉ́ mběyi. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ́ nyɨlɨ̌ nyongò pbàkà ádrʉ̀ngbǎ malì nyʉ́ nɔ́dɔ̀. Nɨ́ ɨ́rà àlɛ̌ rɔnzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá nyɨ mànà.› 24 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, yà atdí tàlatà nabà alɛ nɨ́ira átɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mʉnɨ dhu nyɨ ràrɨ̌ atdídɔ̌ arɔ́rʉ̀ alɛ. Nyɨ nyarɨ́ dhu ògu ɨnzá nyɨ nyazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndǔ ɨnzá nyɨ nyarɛ̀ itse ɔ̀ná ɨnga ɔ̌. 25 Ma mɨ’ɨ̀ ɔdɔ nà atdídɔ̌, nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma marà pbʉ̀kʉ̀ tàlatà nɔ́tdʉ̀ adzɨ ɔ̀. Nɨ́, ákɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ malì fudú rɔ̀.› 26 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Nyɨ nɨ́ nzɛ́rɛ, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌na áyɨ̌ kasʉtálɛ! Nyɨ nyʉnɨ wà dhu ma rarɨ́ dhu ògu ɨnzá ma mazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ma rarɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ ùndǔ ɨnzá ma marɛ̀ itse ɔ̀ná ɨnga ɔ̌. 27 Nɨ́ dhu akána tɨ́ obhó nyarà pbàkà fʉ̀rangà nɨ́lɨ yà fʉ̀rangà ɔ̀dɔ arɨ́ alɛ-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ ma mɨ́ madǔ nɨ́nganɨ́, ma madʉ̀ya t’ítsi àkɔnà ɨwà dɔ̀ná nɨ̀dɔ̀ rɔ́rɔ̀.› 28 Wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: ‹Nyàkɔ wɔ̀ atdí tàlatà kà-fɔ́ rɔ̀, nyǎdʉ̀ àbhʉnà yà ɨdrɛ̀ tàlatà nà rɨ́’ɨ̀ alɛ tɔ̀. 29 Obhó tɨ́, dhu nà arɨ́’ɨ̀ alɛ tɔ̀ ka kabhʉ̀ya dhu, àbadhi ràdʉ̀ ɨ’ɨ̀ dhu nà abhɔ nyʉ́ ròsè. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ arɨ́’ɨ̀ dhu nà alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà akɛkpá kǎrɨ́’ɨ̀ nà dhú-ngba mà. 30 Nɨ́ nyìdyi wɔ̀ àkyǎkyɛ̀ kasʉtálɛ, nyɔ̌bvù iri ɨ́nɔ̀ ɔ̀. Ányɨ̀ nɨ’ɨya ɔdzɨ mà alɛ-kù t’átrita mànà.››»

Ìndrǔ t’ídhùnà ɨtdɨya ìndrǔ-ànyǎ tɨ́ dhu

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ìndrǔ t’ídhùnà mà rɨ̌wu pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà màlàyíká mànà nɨ́nganɨ́, kǎdɨya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ pbɨ̀ndà tombi dɔ̌. 32 Nɨ́ kɔ́rɔ́ yà adzɨ dɔ̌ alɛ-tɨdɔ̀ núunduya ɨ̀ kɔ̀nzɨ̌, kà ràdʉ̀ ɔ̀yánga nʉ́ndɔ̀ àdhàdhɨ̀ tàmà nʉ́nda arɨ́ alɛ náarɨ́ tàmà mà nzínzì ɔ̌nga nútǔ ɨ̀ndrì mànà dhu bhěyi. 33 Kʉ̌lɨya tàmà pbɨ̀ndà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɨ̀ndrì nʉ́lɨ pbɨ̀ndà

ígù dɔ̀nă rɔ̀. 34 Nírɔ̀ ní ndɨ Ádrʉ̀ngbă kamà náadʉ̀ya àtɨ̀nà pbɨ̀ndà-
fangà dɔ̀nă rɔ̀ rí'ɨ alɛ nɨ̌: ‹Nyìwʉ̌, nyɨ́ yà Àbadu náaso nyɨ́ rɔ̀, nyŏkò yà
angyangyɨ kăbhɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀ yà adzɨ ndɨ̀ ndanzɨ̀ nínganí Ádrʉ̀ngbă kamà
bhà idzi-kàmă tí. 35 Obhó tí, ma mɨ'ɨ àwù nà, ní nyɨ́ nyibho ɔ̀nyʉ̀
mɔnyʉ̀. Ma mɨ'ɨ ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ́ nyibho ɨdha mɔmvʉ̀. Ma mɨ'ɨ
olo tí, ní nyɨ́ nyakɔ̀ ma mbĕyi. 36 Ma mɨ'ɨ tírɔ̌rɔ̀, ní nyɨ́ nyʉfɔ́ ma.
Ma mɨ'ɨ andɨ nà, ní nyɨ́ nyiwú mandà. Ndɨrɔ̀ ma mɨ'ɨ imbi ɔ̀, ní nyɨ́
nyiwú mandà.› 37 Nírɔ̀ ní ndɨ obhónángatálɛ nɔ́ɔngʉ́ya dhu kà-tsʉ̌,
'àtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbălɛ́, íngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ àwù nà nyí'ɨ rɔ́, mădʉ̀
ɔ̀nyʉ̀ nábhʉ nyɔnyʉ̀ nɨ̌? Íngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ ɨdha-atdyú nà
nyɨ nyí'ɨ̀ rɔ́, mădʉ̀ ɨdha nábhʉ nyɔmvʉ̀ nɨ̌? 38 Íngbàngá nga ndɨ nyɨ
nyɨ'ɨ olo tí, mădʉ̀ nyakɔ mbĕyi ní? Ndɨrɔ̀, íngbàngá nga ndɨ mă mala
nyɨ tírɔ̌rɔ̀ nyɨ nyí'ɨ rɔ́, mădʉ̀ mbɛrʉ̀ nʉ́fɔ rʉ̀nʉ́ nɨ̌? 39 Íngbàngá nga
ndɨ, mă mala nyɨ andɨ nà nyɨ nyí'ɨ rɔ́, mădʉ̀ ɔ̀wu nyandà ní? Ndɨrɔ̀,
íngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ imbi ɔ̀ nyɨ nyí'ɨ rɔ́, mădʉ̀ ɔ̀wu nyandà
nɨ̌?› 40 Ní Ádrʉ̀ngbă kamà, adʉ̀ya dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mí
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨwà nyɨ́ nyanzɨ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu yà ɨ̀nzɨ̌ ka
karɔ́zʉ̀na dhu tí adɔ́du nzínzì ɔ̌ atdí alɛ rɔ̌ màtí dhu tí, ní nyɨ́ nyanzɨ̀
wà ka rùdú.›

41 Tdítdɔ̌, Ádrʉ̀ngbă kamà náadʉ̀ya àtɨ̀nà fɨndá ígù dɔ̀nă rɔ̀ rí'ɨ alɛ nɨ̌:
‹Nyìndrɨ̌ nyɨ́ ɨtsɛ tidú rɔ̀, yà Àba Kàgàwà afù nyɨ́ rɔ̀. Nyòwu yà kăbhɔ̀lɔ̀
Pfɔ̀mvɔ mà, pbɨ̀ndà màlàyíká mànà tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà
kàzʉ ɔ̀! 42 Obhó tí, ma mɨ'ɨ àwù nà, ní nyɨ́ nyibho nzá dhu mɔnyʉ̀.
Ma mɨ'ɨ ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ́ nyibho nzá ɨdha mɔmvʉ̀. 43 Ma mɨra olo
tí bvʉ̀kʉ̀, ní nyɨ́ nyakɔ̀ nzá ma. Ma mɨ'ɨ tírɔ̌rɔ̀, ní nyɨ́ nyʉfɔ́ nzá ma.
Ma mɨ'ɨ andɨ nà, ndɨrɔ̀ ma mɨ'ɨ imbi ɔ̀ ka kósò ma rɔ́, ní nyɨ́ nyiwú
nzá mandà.› 44 Ní kɔ̌kɔ̀ ígù dɔ̀nă rɔ̀ ɨ'ɨ̀nà alɛ náadʉ̀ya dhu ɔ̀ngʉ̀ átɔ̀
kà-tsʉ̌, 'àtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbălɛ́, íngbàngá nga ndɨ mă mala nyɨ àwù rɨ̌ nyoho
rɔ́, ɨdha-atdyú rɨ̌ nyoho rɔ́, olo tí nyɨ nyɨ̀rà fàrábvʉ̀ rɔ́, tírɔ̌rɔ̀ nyɨ nyí'ɨ
rɔ́, andɨ nà nyɨ nyí'ɨ rɔ́, ndɨrɔ̀ imbi ɔ̀ ka kósò nyɨ rɔ́, ɨ̀nzɨ̌ mădʉ̀ atdí dhu
mà nónzì ɨndʉ̀ nɨ̌?› 45 Ní Ádrʉ̀ngbă kamà náadʉ̀ya dhu àdu abádhí
tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨnzá nyɨ́ nyanzɨ̀ yà ɨ̀nzɨ̌
ka karɔ́zʉ̀na dhu tí adɔ́du nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-rɔ̌ màtí dhu, ní nyɨ́ nyanzɨ̀
nzá rùdú.› 46 Ní abádhí nóowuya dhòdhódhónga tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀
obhónángatálɛ náadʉ̀ya òwu dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀.»

26

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ɨrɨ Yĕsù ɨ oho tí dhu
(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Yĕsù níitdègu yà ndɨ ndúbhi ùdhenà rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu t'údheta nítɔ
kɔ́rɔ́, ní kădʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: 2 «Nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu Pásɨ̀ka tɔ́
Mʉ̀hɛndʉ̀ ràrɨ̌'ɨ ɔ́yɔ̌ ɨdhɔ dzidɔ̌. Ní ka kí Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nípfɔ̌, kabhʉ
òmvʉ̌-fɔ́, ndínɨ̌ ka kʉtɔ́ tí mʉ̀sàlabhà dɔ̌.»

3 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌ ní ndɨ, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí tɔ́
pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, núundu ɨ Kàyafà bhà ádrʉ̀ngbă ɨdzá-yà-ba ɔ̌. Kàyafà
nɨ'ɨ pbàkùháni dɔ̌ kamà. 4 Ní, abádhí níirɨ ɨ ndínɨ̌ ɨ alʉ́ tí Yĕsù ɨnzá
kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ àbhʉnà kohò. 5 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ àtɨ̀nà:
«Dhu àkă nzá àlɛ̌ ràlʉ̌ ka mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, akyɛ ìndrʉ̌ níivàna dhu nɨ̌.»

Yěsù-dɔ̀tsirɔ̀ nútrǐ atdí tsìbhálɛ rǐ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nǐ dhu
(Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

6 Yěsù níɨ'ì Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbangá-ngba ɔ̌, Sìmonì tí kátɨna atdí
alɛ bhà ɨdzá. Ndɨ Sìmonì ní yà kíkí nà ɨ'ì alɛ. 7 Ní atdí tsìbhálɛ náandrì
kà-tɨ'ɔ̀. Ndɨ tsìbhálɛ níɨ'ì àlbatrɔ̀ tí kátɨna odu nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà
fɔná. Ndɨ tsúpà ɔ̀ ɨ'ì dhu ní ndrùù rɔ́ngʉ, ndɨrɔ̀ ɔrʉ́ odzìna nà akyɛ.
Ní ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ Yěsù rǐ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎdhɔ̀ ndɨ akyɛ Yěsù-dɔ̀tsírɔ́.
8 Ní wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ náapɛ̀ 'ɔ̀nù nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ
àtɨnà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Ádhu kà rǐ wɔ̀rí akyɛ nínzǎ wɔ̀ dhu bhěyi ní? 9 Ka
kàmbɛ̀nà tí obhó ndɨ akyɛ nábhʉ̌ kodzì ɔrʉ́ odzi ɔ̌, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà
nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀?» 10 Ní Yěsù níitdègu wɔ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu nɔ́sʉ̀,
ní kǎdʉ̀ àtɨnà abádhí nǐ: «Ádhu nyǐ nyʉ̀va wɔ̀ tsìbhálɛ-tsì nǐ? Yà rùdú
kɔ̀nzì dhu ní ídzì dhu nyʉ́ rɔ̀sè. 11 Obhó tí, nyǐ nyóngo ɔ̀ko nǎkʉ̀tálɛ
mànà bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí nzǐ ongo ɔ̀ko nyǐ mànà bìlǐnganà. 12 Wɔ̀
akyɛ kɔ̀dhɔ̀ dùdu-tsírɔ́ dhu nǐ, kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà ngbɔ̌du angyangyɨ ɔtdʉ́
tɔ̀. 13 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, yà Kàgàwà bhà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ka kí yà adzɨ ɔ̌ ɨnanǎ, ka kóngo yà tsìbhálɛ nɔ́nzì dhu
àwɛ ìndrǔ tɔ̀, kowù kɨ̀rɛ̀ rɔ̌ rɔ̀ná.»

Yudhà rǐ Yěsù ɔ̀nzɨ ndàbhʉ ɔ̀mvǔ-fɔ́ dhu
(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí
alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà tí kátɨna, náarà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tí 'ɔ̀,
15 ndàdʉ̀ àtɨnà abádhí nǐ: «Ádhu nyǐ nyòzè nyǐbhò idù ndínǐ ma mipfo
tí Yěsù mabhʉ fʉkʉ́?» Ní abádhí náadʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ɨbhʉ kumì
fʉ̀rangà-kpɔ̌ nózʉ̀, 'àbhʉ kà-fɔ́. 16 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yudhà náadʉ̀ Yěsù nípfɔ̌
ndì ndí, ndàbhʉ abádhí-fɔ́ nǐ ídzì otu nɔ́pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀.

Yěsù rǐ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ návǐ kɔbhɔ̀lɔ̀ dhu
(Mrk 14.12-21; Luk 22.7-14; 6.21-23; Yùw 13.21-30)

17 Ɨmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì ka kɔnyʉ́nà ɔ̀ná mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́
ɨdhɔ ɔ̌, Yěsù bhà ábhàlǐ náawù dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhà nga ndɨ nyɨ
nyòzè Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ ɨndʉ̀ nǐ?» 18 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨnà pbɨndà
ábhàlǐ nǐ: «Nyòwu kɨgɔ̀ ɔ̀ atdí alɛ bhà, nyǎdʉ̀ àtɨnà kà nǐ, Màlimò
rǎtɨna ɨwà pbɨndà ɔvɛ tɔ́ kàsʉmì-tsʉ̀ rìndù ndì. Ní ì ràrǐ Pásìka tɔ́
mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ atdíkpá pbɨndà ábhàlǐ mànà pbʉ̀ ɨdzá rɔ̀.» 19 Ní
Yěsù bhà ábhàlǐ náanzì yà kàvinà fǐyɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀
tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.

20 Ɨnga níitdègu àtɨ, ní Yěsù mà náadʉ̀ ɔ̀ko ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbɨndà atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ mànà. 21 Ní dhu nɔ́nyʉ ì í ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù
náatɨ abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rǐ
mipfɔ̌, ndàbhʉ ma ɔ̀mvǔ-fɔ́.» 22 Ní ɨzʉ nʉ́ʉka Yěsù bhà ábhàlǐ atdídɔ̌
nyʉ́, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu atdátdírà ɔ̌ kà-tsʉ̌, 'ɔ̀wù àtɨnà rɔ̌: «Tí ɨma ndɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́?» 23 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Yà atdíkpá
mǎ mʉ̀fɔ̌ ɔtsʉ́ka nà kyàwì ɔ̀ alɛ ní ndɨ rí mipfɔ̌, ndàbhʉ ma ɔ̀mvǔ-fɔ́.
24 Ìndrǔ t'ídhùnà rɔ̌vɛ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dɔ̀ná dhu bhěyi.
Pbɛ́tʉ̀, kìpfɔ̌ rí ndàbhʉ ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ rǐ'ì ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌! Dhu akána
nzǐ kɔdhì ndɨ alɛ mà!» 25 Ní Yudhà, yà Yěsù nípfɔ̌ rí ndàbhʉ ɔ̀mvǔ-fɔ́

alɛ, náakɔ̀ ɔtɛ, ndìvǔ dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Tí ɨma ndɨ Màlimǒ?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ ní ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.»

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Mrk 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Kò 11.23-25)

26 Dhu ɔ̀nyʉ ɨ'ɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù idyi mʉ̀gatì, ndàlʉ̌ fɔná. Ní
ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà
pbìndà ábhàlǐ-fɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyàkɔ yà dhu, nyǎdʉ̀
ɔ̀nyʉ̀nà. Ngbɔ̌du ní yà.» 27 Tdítdɔ̌ kǐdyi dɨ̀vayì rǐ'ì ɔ̀nà kɔ́pà ndàlʉ̌
fɔná. Ní ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàbhʉ abádhí
tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyǐ'ɨ kɔ́rɔ́, nyɔ̀mvʉ̀ ka. 28 Yàrí ní azùdu, yà ìndrʉ̌
nùngbò Kàgàwà mànà azu, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndì nʉ̀fʉ̀, ndínǐ
Kàgàwà nʉ́ʉbà tí ìndrʉ̌ tɔ́ nzérɛnga abádhí tɔ̀. 29 Ma mátɨna nyǐ
nǐ: Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, ma mí nzǐ yàrí dɨ̀vayì nɔ́mvʉ̀ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ
dɨ̀vayì ɔwʉ́tá nɔ́mvʉ̀ àlɛ̌ kowuya atdíkpá nyǐ mànà Àbadu Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌ dhu ɔ̀.» 30 Adyi* ì ʉ̀yʉ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí
adʉ̀ òwu mìzèyìtunì tí kátɨna itsu náarí'ì dɔ̀ná pbìrì dɔ̀.

Yěsù rǐ Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Indo, yàrí iku
ɔ̌, nyǐ kɔ́rɔ́, nyǐ nyɨ́ mʉbha atdírɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka
kándǐ dhu katɨ:
‹Ma mohoya tàmà t'ʉ́ndatatálɛ,
tàmà ràdʉ̀ 'ɨ́fàlà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.›
32 Pbɛ́tʉ̀, ma mìngbɛ̀ ma dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ya àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́
pbìrì ɔ̀ rɔ̀.» 33 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Ngʉ̌kpà alɛ
mà rǐ mbǎ nyʉbha, ní ma mí nzǐ nyʉbha akɛkpá màtí.» 34 Ní Yěsù
adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: ‹Indo, yàrí iku ɔ̌, ɨnzá
à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngò rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ
rʉ́nɨ ma rɔ́.›» 35 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí nzǐ àtɨna
akɛkpá màtí ɨnzá ma rʉ́nɨ nyɨ, ɨ̀mbǎ dhu ɨ'ɨna atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ nyɨ
mànà dhu màtí.» Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu
bhěyi tí.

Yěsù rǐ ndɨ̀tsɔ̀ Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manɨ̀ rɔ̀ dhu
(Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46)

36 Tdítdɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manɨ̀ tí
kátɨna atdí ngari ɔ̀. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòko ɨrɔ́ ndǎlʉ̀ ma
márà mɨtsɔ̀ ɔ̀na nǎ.» 37 Ní kǎdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo
mànà núnzì, 'àdʉ̀ òwu mànà ányì. Ní kǐ'ì ɨzʉ nà atdídɔ̌, afína ràdʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndìnza ndì. 38 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Afídu rǐ'ì
ábhɔ̌ ɨzʉ nyʉ́ nà, akyɛ ma mɔ́vɛ̀ dhu bhěyi. Ní nyòko ɨrɔ́, ndɨrɔ̀ nyòko
ípìrɔ̌rɔ̀, yà ma mádɨ dhu bhěyi.» 39 Kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ ndìbvu
obvò, ndàpbǎ nyìna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌. Ní kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀, ndàtɨ: «Àbá,
ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzì nánǐ, índrǐ wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
ndɨ dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndì ma mòzè ka dhu bhěyi, kàkǎ ndɔ̀nzì ndì
yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè ka dhu bhěyi.» 40 Ní kǎdʉ̀ ndàdu kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ
ábhàlǐ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyǐ nyàdʉ̀ tí obhó òko ípìrɔ̌ rɔ̀ ma mànà atdí adyifɔ̀-sɨsì

* **26:30** 26.30 Ka kʉyʉ́nà ní Zàb 113–118 * **26:31** 26.31 Zàk 13.7

màtí? 41 Nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ́ akyɛ nyɨ̌ nyotsúna umvútá
ɔ̀ nɨ̌. Alafí nózè ndɔ̀nzì ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ ndɨ ɨ̀'ɨ̀ ivíví ɨ dhu
t'ɔ́nzɨta tɔ̀.»
42 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌, kɨ̌ndrí ndì ɨtsɛ tdítdɔ̌ abádhí-tí rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ yà
dhu bhɛ̌yi: «Àbadú, yàrí àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà náapɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ rʉ́da dùdu nă ɨnzá
ma mɔ̀mvʉ̀ rɔ́rɔ̀ dhu tí, ní ítsè afínʉ ɔ̀zè dhu rɔnzɨ ndì!» 43 Ní, ábhàlɨ̌-
tɨ'ɔ̀ ndì ndàdu ndì rɔ̀, kǎdʉ̀ abádhí ɔ̀tù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ ɨdhɔ rɨ̌'ɨ̀
nyɨ̀kpɔ́ya ɔ̌ nídhunɨ̌. 44 Yɛ̌sù níɨvà ndì, ndìndrɨ̌ ndì ɨtsɛ tdítdɔ̌ abádhí-tí
rɔ̀. Ní ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀, ndʉ̀nɔ̀ yà angyi ndɨ ndárà ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌
ɔtɛ kɛ̀lɛ̌. 45 Tdítdɔ̌ kǎdù ndì ábhàlɨ̌ ɨ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ pbání
ɔ̀ko nyɨ́ nyɔ̀ko ɔ̀dhɔ̀ nyɨ́ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́! Nyɨ́ pbání nyǎsɔ̌ nyɨ̌? Nyàndà!
Kànɨ̌ Ìndrǔ t'ídhùnà nábhʉ̌ ka kí nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́ nɨ̌ kàsʉmì nákǎ wà.
46 Ní nyɨ̀và nyɨ́, kòwu! Kànɨ̌ ma àbhʉ̌ rí òmvǔ-fɔ́ alɛ níɨrà wà!»

Yɛ̌sù nálʉ̌ ka kɨ́ kosò dhu
(Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

47 Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ɔ̀nanǎ, Yudhà, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà kàbhà ábhàlɨ̌
nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, níɨtɔ ndì ábhɔ̌ ihé-yà mànà owùna ɔ̌. Ɨ alɛ-fɔ́ nɨ'ɨ̀
obhí-akpá mà, mùgǒ mànà. Abádhí nivi nɨ'ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà. 48 Ndɨ Yudhà yà Yɛ̌sù nípfǒ rí ndàbhʉ
rí ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ, nɨ'ɨ̀ ɨwà ndì ndɔnzɨna Yɛ̌sù ka kʉnɨ tí rɔ̀ná dhu nʉ̀nɔ̀nà
ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Ma mámbǒna alɛ nɨ'ɨna ndɨ nyɨ́ nyí atdyúna
ɔ̀ho alɛ. Ní nyàlʉ̌ ka dòtsí.» 49 Ní Yudhà náandrì ányɨrɔ̌ rɔ́ tí Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀,
ndàdʉ̀ kàtsɛ̀ ndàtɨ: «Yǎmbʉ̀ Màlimò!» Kǎdʉ̀ kàmbo. 50 Ní Yɛ̌sù adʉ̀
dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɔdhí, ɔ́nzɨ nyɨ nyɨ̀rà ɔ̀nzɨ̀nà dhu!» Nírɔ̀ ní ndɨ
ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ ìndri, àlʉ̌ Yɛ̌sù, àdʉ̀ ɔ̀sɔ̀nà. 51 Ní Yɛ̌sù mà nɨ'ɨ̀ mànà
alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ níɨdhá pbìndà ɨla tɔ́ obhi-akpà, ndʉ̀'à pbàkùhání
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ-bɨ nɨ̌. 52 Ní Yɛ̌sù àdʉ̀ àtɨ̀nà kà
nɨ̌: «Ádǔ pbʉ̀kʉ̀ obhi fìndá ngari ɔ̀. Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ yà obhi ùgu
arí ìndrǔ tɔ̀, nʉ́ʉvɛ̀ya obhi nɨ̌ tí. 53 Nyɨ nyɨ̀rɛ̀ tí dhu ɨ̀nzɨ̌ ma ràmbɛ̀nà
mʉ̀dzʉ̀nà nónzi Àbadu Kàgàwà-fɔ́, ràdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà dɔ̀nǎ
róse ɨla t'úgyeta tɔ́ pbɨndà màlàyíká tɔ́ pɨkɔ̀ níbhò idù ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí?
54 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu bhɛ̌yi kɨ'ɨ̀ rɔ̀, yà àndɨ̌ ka kandí Kàgàwà bhà Andítá
ɔ̀ dhu náakána ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi? Obhó tí, ndɨ Andítá rǎtɨna kà ràkǎ
ndɔ̀nzì ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi.»
55 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌: «Ádhu nyɨ́ nyíwu ma nálʉ
fʉkʉ́ obhí-akpá mà, mùgǒ mànà nà, ogbotálɛ nálʉ ríwu alɛ bhɛ̌yi nɨ̌?
Bìlǐnganà ma múbhì àdɨ rɔ̀ mambɛ dhu ùdhe dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌
rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ ma àlʉ. 56 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nónzɨ ɨ ndínɨ̌ Kàgàwà
bhà pbànábí náandí dhu náaká tí.» Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ ábhàlɨ̌ nʉ́ʉbhà
àbadhi, 'àdʉ̀ ɔ̀tse.

Yɛ̌sù rɨ'ɨ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

57 Yà Yɛ̌sù nòsò alɛ náawù kà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà,
Kàyafà tí kátɨna bhà, yà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà
núndu ɨ ɨ. 58 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ ɨtsɛta ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yɛ̌sù-owù ɔ̌, ndàrà
àhʉ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-lɨ'ɔ̀. Ní kǎtsù ɨdza-
ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ ɔ̀, 'àdʉ̀ ɔ̀ko obvò atdíkpá sàndɨ̌rì mànà, ndínɨ̌
ndɨ ndala tí wɔ̀ dhu rǎrà ìku tí dhu.

59 Nɨ́ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya
nɨ́tdì arɨ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà kɔ́rɔ́, náambɛ́nà tìtɔ̀ dɔ̌ màtɨ́ ka kɨ́ Yɛ̌sù
nɔ́bhʉ dɔ̀ná dhu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kadʉ̀ tɨ́ kòhò. 60 Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ tìtɔ̀ tɔ́
ábhɔ̌ ngàmbì mà nɨ́iwú, ’ʉ̀nɔ̀ tìtɔ̀ kà-dɔ̌, nɨ́ abádhí náabà nzá atdí dhu
mà. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ì, 61 ’ádʉ̀ àtìnà: «Wɔ̀rɨ́ alɛ átɨ: ndì ràrǎdʉ̀
Kàgàwà bhà ɨdza núgolo, ndàdʉ̀ ɔ̀sìnà tdɨ́tdɔ̌ ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.»
62 Nɨ́ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nɨ́ɨvà ndì, ndìdè, ndàtɨ Yɛ̌sù
nɨ̌: «Nyɨ tɨ́ obhó dhu àdǔ? Ádhu kɔ̌kɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dʉ̀nʉ́?» 63 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù
adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tɨ́. Nɨ́ wɔ̀ kamà adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Yà ìnzɨ̌ arɔ́vɛ̀ Kàgàwà-
ɔvɔ̀ rɔ̌, ma mòzè nyɔtsɔ̀ dhu nyʉ́. Nyɨ tɨ́ Krɨ́stɔ̀, Kàgàwà t’ídhùnà
nyʉ́?» 64 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nɨ́ ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, nyɨ̌ nyɨ́ Ìndrǔ
t’ídhùnà nálǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́’ì Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀
àdɨ rɔ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyalaya ka átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbù dɔ̌ rɨ́rà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀
rɔ́.» 65 Nɨ́ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nʉ́ʉfa rɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔ̌nga,
ndàdʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌: «Kʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌! Ɨmbǎ àlɛ̌ kɨ́’ì
ngàmbì-atdyú nà tdɨ́tdɔ̌. Nyɨ̌ nyìrì wà kʉ̀nɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ dhu. 66 Nɨ́ ádhu
nyɨ̌ nyìrɛ̀ kà dɔ̌?» Nɨ́ ihé-yà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ’àtɨ: «Kàkǎ wà ndɔ̀vɛ̀.»
67 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí núuso ɨsɔ Yɛ̌sù-nyìkpó ɔ̀, ’ádʉ̀ kùdù ùngùrǔ
ì ùngùrǔ ɔtsʉ́ya nɨ̌. Ngʉ̌kpà alɛ nóowúnà kʉ̀pbì rɔ̌, 68 ’ádʉ̀ àtìnà kà nɨ̌:
«Ɨnyɨ Krɨ́stɔ̌, átɨ pɛ́ nyɨ nɔ̀pbì alɛ fǎkà!»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yɛ̌sù dhu
(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

69 Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ́i’ì irí ndì ndàdɨ ɨdza-lí rɔ́. Nɨ́ kasʉ tɔ́ atdí tsìbhálɛ nɨ́indri
kà-tɨ’ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́’ì atdíkpá Yɛ̌sù, Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ mànà.» 70 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ dhu nágò kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌
rɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu.»
71 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndìvà, ndàrà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌
kàlì-li’ɔ̀. Nɨ́ kasʉ tɔ́ ngǎtsi tsìbhálɛ náala ka, ndàdʉ̀ àtìnà ányìrɔ̀ ì’ì alɛ
nɨ̌: «Yàrɨ́ alɛ mà nɨ́’ìnà atdíkpá Yɛ̌sù, Nàzàretì alɛ mànà!» 72 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀
adʉ̀ wɔ̀ tsìbhálɛ ʉ̀nɔ̀ dhu nágò tdɨ́tdɔ̌, ndàdʉ̀ dhu nyʉ́ ɔ̀tsɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá
ma mʉ̀nɨ wɔ̀ alɛ.» 73 Nɨ́ ɨnzá kàsʉmì nʉ́dà abhɔ màtɨ́ rɔ́rɔ̀, ányìrɔ̀ ì’ì
alɛ náandrì Pɛ́tɛrʉ̀-tɨ’ɔ̀, ’ádʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Obhó nyʉ́, nyɨ nɨ́ abádhí
nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Obhó tɨ́, mǎ mʉ̀nɨ nyɨ yà nyɨ nyɔ́tɛ tɨ́ dhu rɔ̀.» 74 Nɨ́
Pɛ́tɛrʉ̀ ádʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀, ndàtɨ abádhí nɨ̌: «Kàgàwà nákǎ ndɔ̀tdì ànyǎdu!
Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu matɨ, ɨnzá ma rʉ́nɨ wɔ̀ alɛ!» Nɨ́ ányìrɔ̀ rɔ̀ tɨ́ à’ʉ̌-
akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀. 75 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà fɨ̌ndà dhu
nɨ́rɛ̀. Kǎtɨ: «Ɨnzá à’ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ’ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ
ìbhʉ-gʉ̀na, ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.» Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ iri, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndɔ̀dzì ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.

27

Yɛ̌sù nà ka kówu ùvò Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Mrk 15.1; Luk 23.1-2; Yùw 18.28-32)

1 Kútsingánǎ nyʉ́, pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌
pbàkʉ̀rʉ̌ mànà kɔ́rɔ́, nɨ́irɨ ì atdíkpá, ndɨ́nɨ̌ ì abhʉ̀ tɨ́ Yɛ̌sù kohò. 2 Nɨ́
abádhí náabhʉ̀ ka kʉtsì, ’ádʉ̀ òwu àbhʉnà Pìlatɔ̀-fɔ́. Ndɨ Pìlatɔ̀ nɨ’ì
Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ lɨwalì.

Yudhà rǐ ndʉ̀tsɨ dhu
(Kas 1.18-19)

3 Yudhà, yà Yěsù nípfo ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ, níitdègu kà-dɔ̌ ka kɔ̀tdɨ
anya ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ dhu nɨ́rɨ, nɨ́ kǎpɛ̀ ndɨ̀rɛ̀ nga yà ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ dhu
dɔ̌, ɨzʉ ràdʉ̀ ndʉ̀ka atdídɔ̌. Nɨ́ kǐdyi yà ndɨ̀ ndàkɔ ɨ̀bhʉ kumì fʉ̀rangà-
kpɔ̌, ndàrà àdunà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌
mànà fɔ'ɔ̀. 4 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma máfǎ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́, ɨ̀mbǎ
afátá nà alɛ ma mípfo ɔvɛ tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.» Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ dhu àdu
kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ɨnzá wɔ̀ dhu àndà mǎ. Ɔ̀tɛ̌nʉ nɨ́ ndɨ!» 5 Nɨ́ Yudhà adʉ̀ wɔ̀
fʉ̀rangà nɨ́vɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá, ndàdʉ̀ àhʉ, ndàrà ndʉ̀tsɨ̀.

6 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́ʉwá wɔ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àlɛ̌
tɔ́ Ʉyátá návi nzá àlɛ̌ rʉ̀lɨ yàrɨ́ fʉ̀rangà pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho Kàgàwà bhà
ɨdzá fʉ̀rangà nʉ́lɨ̌ ka karɨ́ ɔ̀nà sàndukù ɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ fʉ̀rangà nɨ́ ìndrʉ̌-
azù ka kɔ̀dzì rɔ̀ná fʉ̀rangà.» 7 Abádhí níitdègu 'ɨ̀rɨ ndɨ fʉ̀rangà dɔ̌, nɨ́
abádhí adʉ̀ òwu ɨ̀tǎ ɔ̀rʉ arɨ́ alɛ bhà ɨnga nódzì kà-rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ka kongó
tɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí nʉ́tdʉ ɔ̀ná. 8 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ndɨ ɨnga
nánzi ka kárɨ́ indo màtɨ́ «azu tɔ́ ɨnga» tɨ́. 9 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, yà
Kàgàwà bhà nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà nʉ́ʉnɔ dhu náaká. Kǎtɨ: «Abádhí níidyi
ɨ̀bhʉ kumì fʉ̀rangà-kpɔ̌ yà Pbàìsràyélí nɨ́ɨrɨ ɨ̀ dɔ̀ná ka ka kodzi tɨ́ rɔ̀ná.
10 Abádhí adʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nídyì, 'àbhʉ ɨ̀tǎ nɔ́rʉ arɨ́ alɛ bhà ɨnga rɔ̌, yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́ʉyá idù dhu bhěyi*.»

Pìlatɔ̀ rǐ dhu nɔ́ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ dhu
(Mrk 15.2-5; Luk 23.3-5; Yùw 18.33-38)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níidè lɨ̀walɨ̀-ɔ̀nzɨ̌. Nɨ́ lɨ̀walɨ̀ níivú dhu kà-tsʉ̌
ndàtɨ: «Nyɨ tɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà
tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ nɨ́ ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.» 12 Tdítdɔ̌ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà náadʉ̀ kɔ̀bhʉ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà
nádu. 13 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nyɨ nyɨ̀rɨ tɨ́ nzá wɔ̀ kɔ́rɔ́
ka kʉ̀nɔ̀ dʉ̀nʉ́ dhu?» 14 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀,
ɨdhɔ ràdʉ̀ lɨ̀walɨ̀ nʉ́kɔ atdídɔ̌.

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdɨ̀ ka kɨ́ ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ dhu
(Mrk 15.6-15; Luk 23.13-25; Yùw 18.39–19.16)

15 Bìlǐ, yà Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarɨ́rà dhu bhěyi, lɨ̀walɨ̀ bhà
màndʉ nɨ'ɨ̀ ndɨ̀kɔ̀lɔ̀ atdí alɛ, yà ihé-yà nózè kɨkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ alɛ nzínzì
ɔ̌ rɔ̀. 16 Nɨ́ ndɨ nínganí, yà atdídɔ̌ ɔvɔ̀na ɔ́tɔ̀ ndɨ̀ Bàrabà tɨ́ kátɨna atdí
alɛ, nɨ́ɨ'ɨ̀ imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́. 17 Nɨ́ ihé-yà níitdègu 'àndǔ, nɨ́ Pìlatɔ̀ ivú
dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ̌ nyòzè mɨkɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀? Tɨ́ Yěsù Bàrabà?
Ndɨrɔ̀ tɨ́ Yěsù, yà Krístɔ̀ tɨ́ kátɨna alɛ?» 18 Pìlatɔ̀ nʉ́ʉnɨ dhu mběyi nyʉ́
abádhí rìwʉ̌ kà nà fɔna ɔ̀ kǎdhà nɔ́nzɨ ɨ̀ ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Nɨ́ Pìlatɔ̀ àdɨ anya t'ɨ́tdɨ̀ta tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kà-ve níivi tǔna kà tɔ̀,
ndàtɨ: «Nzɨ̌tsʉ̌ nyɨ wɔ̀ ɨ̀mbǎ rɨ́'ɨ̀ afátá nà alɛ bhà dhu ɔ̀. Obhó tɨ́, indo
kúbhingá, ma màbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ɔnyʉ-bvʉ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀.» 20 Pbɛ́tʉ̀,
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ Bàrabà nonzi tɨ́ kɨkɔ̀lɔ̀, kadʉ̀ Yěsù nóhò. 21 Nɨ́ lɨ̀walɨ̀ náakɔ̀ ɔtɛ
tdɨ́tdɔ̌, ndìvʉ̌ dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kǎkà ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌
nyɨ̌ nyòzè mɨkɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Bàrabà!»
22 Nɨ́ lɨ̀walɨ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu, ádhu ndɨ Yěsù
Krístɔ̀ tɨ́ ka kátɨna alɛ nɨ̌ ma mónzɨna?» Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ náadʉ̀ dhu àdu

* **27:10** 27.10 Yɛ̀r 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15; Zàk 11.12-13

kà tɔ̀, ’àtɨ: «Ʊ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» 23 Nɨ́ Pìlatɔ̀ níivú dhu tdɨ́tdɔ̌ ndàtɨ:
«Ádhu nyʉ́ ndɨ kǎfǎ?» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ ɨdʉ̀ àrǐ nyʉ́ tɨ́, ’àtɨ: «Ʊ́tɔ̌
ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhé!» 24 Dhu ɔ̀nzì lɛ̀màna dhu mà, ìndrʉ̌-tsì àva ndì
tɨ́ dhu mànà dhu ndì ndàla rɔ̀, Pìlatɔ̀ níidyi ɨdha, ndù’o ɔtsʉ́na nɨ̌ ihé-
yà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ́: «Wɔ̀ alɛ-azù àbhʉ̌ ka kɨ́ rʉ̀fʉ̀ ndì
dhu ɔ̀ ma mɨ́ mbǎ ì’ì! Ɔ̀tɛ̌kʉ nɨ́ ndɨ.» 25 Nɨ́ kɔ́rɔ́ ihé-yà adʉ̀ dhu àdu
kà tɔ̀ ’àtɨ: «Kǎzù àkǎ ndàdɨ dɔ̀ka-tsírɔ́ fàká nzónzo mànà.» 26 Nɨ́rɔ̀ nɨ́
ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ Bàrabà nɨ́kɔ̀lɔ̀ abádhí tɔ̀. Kǎdʉ̀ Yěsù àbhʉ kʉvɨ asé nɨ̌,
ndàdʉ̀ àbhʉnà kowù ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Pbànówí rɨ̌ Yěsù ɨwǎ dhu
(Mrk 15.16-20; Yùw 19.2-3)

27 Pìlatɔ̀ bhà pbànówí náawù Yěsù nà lɨwalɨ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨdzá-yà-
ba ɔ̀, kɔ́rɔ́ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ ràdʉ̀ ’àndu rɔ̀ná. 28 Nɨ́ abádhí nʉ́ʉwa
kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀, ’àdʉ̀ òlɔ̀lù kanzʉ̀† náfɔ kà-rɔ̌. 29 Tdɨ́tdɔ̌ abádhí akpɔrɔ
okpèna nà itsukpó-nzo tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, ’àdʉ̀ àfɔnà kà-dɔ rɔ̌. Abádhí adʉ̀
ízò‡ nábhʉ kà ràlʉ̌ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na nɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nóowúnà
’ʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌, ’àdʉ̀ òwu kɨwa rɔ̌, ’ɔ̀pbì sàlutì fǐndà, ’àdʉ̀
àtɨ̀nà kànɨ̌: «Yǎmbʉ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà!» 30 Abádhí
nóowúnà ɨsɔ núso rɔ̌ kà-dɔ̀, ’àdʉ̀ òwu ízò nɨ́dha rɔ̌ kà-fɔ́ rɔ̀, ’ʉ̀tì kà-
dɔ̀tsirɔ̀ nɨ̌. 31 Wɔ̀ dhu bhěyi ɨ àvu kà-rɔ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí nɨ́ɨwa òlɔ̀lù
kanzʉ̀ kà-rɔ̌ rɔ̀, ’àdʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nyʉ́ nʉ́fɔ kà-rɔ̌ tdɨ́tdɔ̌. Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ òwu kà nà, ’òwu ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yěsù nʉ́tɔ̌ ka kɨ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

32 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɨ úvò rɔ́rɔ̀, abádhí náatù ɨ Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌ atdí alɛ nà. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ’ì Sìmonì. Nɨ́ pbànówí adʉ̀ kʉ̀tʉ rànɔ̀ Yěsù
bhà mʉ̀sàlabhà. 33 Nɨ́ abádhí awù ùvò atdí ngari Gɔ̀lɔ̀gɔtà tɨ́ kátɨna ɔ̀.
Gɔ̀lɔ̀gɔtà-tì nɨ́ alɛ dɔ̀-kpa tɔ́ ngari. 34 Ányì abádhí náabhʉ̀ tdyɔkpó nà
ka kàngbǒ dìvayì ndɨ́nɨ̌ Yěsù ɔmvʉ́ tɨ́. Nɨ́ ka ndì ndìnè rɔ̀, Yěsù adʉ̀
nzá kòzè ndɔ̀mvʉ̀. 35 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉtó ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌,
’àdʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá ngàlà ɔ̌ ɨ ɔ̀vì rɔ́rɔ̀. 36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
abádhí adʉ̀ òko obvò, ’àmbɛ kà-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌. 37 Kà-dɔ̀nǎ, abádhí
apbá àndǐ ka kàndǐ dhu dɔ̀ná bháwʉ̌-ngba. Ɨ andítá nɨ’ì kà-ànyǎ ka
kɔ̀tdì ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ ɔkúna dɔ̀ rɔ̀ afátá nɨ́tɛ̀ rɨ́. Ndɨ andítá nɨ’ì: «Yàrɨ́
nɨ́ Yěsù, Pbàyàhúdí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà.» 38 Ndɨrɔ̀ ka kʉtó ɔ́yɔ̌ ogbotálɛ
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kà mànà, atdí alɛ kà tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ
kàbhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.

39 Ányìrɔ̌ rʉ́da alɛ nóowúnà dhu nʉ́nɔ̀ rɔ̌ kà nɨ̌, ’àdʉ̀ òwu dɔ̀ya nóbhì
rɔ̌. 40 Abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ ka nɨ̌: «Ɨnyɨ, yà Kàgàwà bhà ɨdza nyɨ
nyátsǔ nyugolo, nyadʉ̀ ɔ̀sìnà ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀, ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀! Nyɨ
nyapɛ́ ì’ì Kàgàwà t’ídhùnà nyʉ́ tɨ́, nɨ́ ífo pɛ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.»

41 Pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà,
Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́ʉgbɔ́ ka ndɨ dhu bhěyi tɨ́, ’àtɨ: 42 «Kɨ̌gʉ̌
ngʉ̌kpà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndìgʉ ndìtɨ́rɔ̀! Ka ná tɨ́ Pbàìsràyélí tɔ́
Ádrʉ̀ngbǎ kamà? Kìfo pɛ́ kombí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ
madʉ̀na kà’ù. 43 Kǎ’u Kàgàwà, ndɨrɔ̀ kǎtɨ: ‹Ɨma nɨ́ Kàgàwà t’ídhùnà.›

---

† **27:28** 27.28 Òlɔ̀lù kanzʉ̀ nɨ’ì Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí nʉ́ʉfɔ́nà mbɛrʉ̀. ‡ **27:29** 27.29 Ndɨ ízò nʉ́ʉwʉ̀ dhu nɨ’ì ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ́ mùgǒ.

Nɨ́ kàndà pɛ́ Kàgàwà rɨ̌ kɨgʉ̌ kombí dhu.» 44 Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kà-tɨ́ ka kʉ̀tɔ̀nà
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ogbotálɛ nʉ́ʉnɔ dhu kà nɨ̌ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́.

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

45 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ
àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̀ nga tɔ́ ɔ̀, ínɔ̌-yà níibvú ndɨ kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì
ɔ̌. 46 Nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ ndɨ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌, Yɛ̌sù náakù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́
nà, ndàtɨ: «Èloyì, Èloyì, lamà sàbàkàtanì?» Kà-tì nɨ́: «Pbàkà Kàgàwà,
pbàkà Kàgàwǎ, ádhu nyɨ nyʉ̀bhà ma nɨ́*?» 47 Ngúfe alɛ kɔ̌kɔ̀ ányì rɔ̌
ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ́ɨrɨ wɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ àtìnà: «Kà rɨ̌ Ɛ̀lɨyà nánzi.» 48 Nɨ́
abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náakʉ̀, ndìdyì sìfɔngɔ̀, ndàfɔ̌ ògyǒgyè dɨ̀vayì
ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kɨ̀wà ndɔ̀tʉ̀ ízò-tsʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ àvanà Yɛ̌sù-tsʉ̌
ndɨ́nɨ̌ kǎndʉ́ tɨ́ ɔ̀nà rɨ́'ì dɨ̀vayì. 49 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ àdʉ̀ àtìnà: «Kàndà
pɛ́ Ɛ̀lɨyà rɨ̌rà kɨgʉ dhu.» 50 Yɛ̌sù adʉ̀ òkù tdɨ́tdɔ̀ àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́, afína ràdʉ̀
ìtdɛ̌. 51 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Kàgàwà bhà ɨdzá ka kúsò mbɛrʉ̀ náadù ndìfa,
ɔ̀nánga rùtù ndì ɔyɔ, rɔ̀pɛ̀ ndì ɔrʉ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ obvò. Mùtìtì náabhʉ̀
adzɨ rìvi, bhalabhala tɔ́ odu ràdʉ̀ 'ʉ̀fa. 52 Ndɨrɔ̀, ìndrǔ ka kʉtdʉ́ ɔ̀yà
ibhu-li'ɔ̀ náadʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ. Nɨ́ yà Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ ì arɨ́'ì rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ
náadʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ. 53 Abádhí núuvò ibhu ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ Yɛ̌sù ìngbɛ̀ ndì dhu-
dzidɔ̌, abádhí àdʉ̀ òtsù Yèrùsàlɛmà ìlǐlǎ kɨgɔ̀ ɔ̀ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ ì
àla ányì. 54 Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà,
yà Yɛ̌sù-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ ùbhinà pbànówí mànà, náala mùtìtì nábhʉ adzɨ
ràmbɛ ìvi dɔ̌ dhu, kɔ́rɔ́ ndì nɔ̀nzì dhu mànà. Nɨ́ ɔdɔ nɨ́ɨsí atdídɔ̌ abádhí
ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ àtìnà: «Obhó nyʉ́, yàrɨ́ alɛ nɨ'ì Kàgàwà t'ídhùnà.»

55 Ábhɔ̌ vèbhálɛ nɨ́ɨ'ì ányì rɔ̀ 'àmbɛ 'ɔ̀nzɨ rɨ́ dhu àndà dɔ̌ ɨtsɛ rɔ̀. Ɨ
vèbhálɛ nɨ'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ íwǔ Yɛ̌sù-owù ɔ̌, 'òwù kà-kàsʉ̌ nɔ́nzì
rɔ̌ vèbhálɛ. 56 Abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ì nɨ́: Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mà,
Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̀ mà Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà tsánà, ndɨrɔ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo
tsánà mànà.

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kɨ́ dhu
(Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

57 Pbɨ́tsɔ̀ngǎnǎ, atdí ònzǒnzì alɛ nɨ́ɨra àhʉ Pìlatɔ̀ bhà. Ndɨ alɛ nɨ'ì
Àrìmàtayò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì Yɔ̀zɛfʉ̀. Ka nɨ'ì Yɛ̌sù bhà
ábhàlɨ̌ átɔ̀. 58 Nɨ́ kǎrà Pìlatɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nónzì. Nɨ́ Pìlatɔ̀ àdʉ̀
ndɨ abvo návi kabhʉ kà-fɔ́. 59 Nɨ́ Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ ndɨ abvo nídyì, ndàkpɔ̀rɔ̀
ngbɔ̌na yà abvo ɔ̀tdʉ̀ ka karɨ́ ɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔwʉ́tá nɨ̌. 60 Kǎdʉ̀ àrà kɔ̀tdʉ̀
yà ndì nyʉ́ ka kɔtdʉ́ya tɨ́ ɔ̀ná ndì ndabhʉ̀ kogyè bhalabhala ɔ̀ ibhu ɔ̀.
Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ odu-ɨ́yà-ba nɨ́gɛ̀rɛ̀ ndàpbɨ̌ ndɨ ibhu-li'ɔ̀
nɨ̌, ndàdʉ̀ àrà. 61 Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mà, ngǎtsi Màrɨyà mànà
náadʉ̀ òko ányɨrɔ̌, ibhu-tsʉ̀nǎ.

Pbànówí rɨ̌ Yɛ̌sù-adzɨdɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ dhu

62 Tsútsǎ nínganí, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ tɔ̀ ìndrǔ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ná ì ɔ̀ná ɨdhɔ dzidɔ̌
ùbho ɨnga ɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà náawù
atdíkpá Pìlatɔ̀ bhà. 63 Abádhí adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀ tìtɔ̀-ba
nʉ́ʉnɔ ɨnzá ndì ndàpɛ̀ ɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀ dhu nísè wà ɔ̀ká. Kǎtɨ, ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌
ndì rɨngbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. 64 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ nyavi
kɔdɔ̀ wɔ̀ adzɨdɔ-ngbɔ̀ ràrà àhʉ ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̀. Obhó tɨ́, kàbhà ábhàlɨ̌

* **27:46** 27.46 Zàb 22.2

rǎdʉ̀ ìwu kǎ-bvò nówè, ’òwù nà, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà ìndrʉ̌ nɨ̌ ɨwà kà rɨ̀ngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɨ́ wɔ̀ ndɨ̀ tɨ̀tɔ̀ nádʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ nzɛ́rɛ nyʉ́, ròsè yà angyi ɨ’ɨ̀ dɔ̀nǎ.» 65 Nɨ́ Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kànɨ̌ pbànówí sàndǐrì tɨ́ oko tɨ́. Nɨ́ nyòwu, nyǎdʉ̀ ndɨ̀ adzɨ̀dɔ-ngbɔ̀ nábhʉ̀ kɔdɔ̀ mběyi yà nyɨ̌ nyòzè ka dhu bhěyi.» 66 Nɨ́ abádhí awù, ’àdʉ̀ ize nɨ́lɨ̀ ibhu-tsʉ̀ ka kàpbǐ nɨ̌ odu rɔ̌, ’àdʉ̀ pbànówí nʉ́lɨ̀ ràmbɛ ndɨ̀ adzɨ̀dɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌.

28

Yěsù rɨ̌ ndìngbɛ̀ dhu
(Mrk 16.1-10; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)

1 Tsútsǎ nínganí, sàbatʉ̀-ɨ̀dhɔ̀ dzidɔ̌ rùbho ɨ̀nga ɔ̌, Màgàdalà tɔ́ kɨ̀gɔ̀ ɔ̌ Màrɨ̀yà mà, ngǎtsi Màrɨ̀yà mànà náawù màmbì ɔ̌ Yěsù ka kɔ̀tdʉ̀ rɔ́nga nándà. 2 Nɨ́ ʉ̀rɔ́ rɔ̀ tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nɨ́ɨ̀sí, Kàgàwà bhà màlàyikà ràdʉ̀ ìfo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Kǎdʉ̀ odu nɔ́gɛ̀rɛ̀ igi, ndàdʉ̀ àdɨ̀ dɔ̀ná. 3 Kɨ̌lɨ̀ ndɨ̀ ɔvɔ námbɨ̀lɨ̀ dhu tɔ́ awáwʉ̀ bhěyi, kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ̀ tdyé, mbɨ̀lɨ̀kàkù bhěyi. 4 Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nɨ́ɨ̀sí yà ibhu-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ rɔ̌ rúbhi sàndǐrì ɔ̀. Abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àmbɛ ìvi dɔ̌, ndɨ̀rɔ̀ ’àdʉ̀ ’àwà obvò ɨwà ʉ̀vɛ alɛ bhěyi. 5 Nɨ́ màlàyikà náapɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ̀ vèbhálɛ nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ ɔdɔ. Ma mʉ̀nɨ̀ wà dhu nyɨ̌ nyɔ́mɛna alɛ ràrɨ̌ Yěsù, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉ́tɔ̌ alɛ. 6 Kà rɨ̌ mbǎ ɨ̀’ɨ̀ ɨ̀rɔ́, kɨ̀ngbɛ̀ wà ndɨ̀ yà ndɨ̀ ndʉ̀nɔ dhu bhěyi. Nyìwǔ nyàndà pɛ́ kǎ-bvò ka kɨ́lɨ̀ ràyi rɔ́nga. 7 Nɨ́ nyòwu nyʉ̀nɔ dhu tsàkàtsàkà kàbhà ábhàlɨ̌ tɔ̀ nyǎtɨ̀, ka rɨ̀ngbɛ̀ wà ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ kà ràrɨ̌ àrà nyɔ̌dɔ̀ kòmbí Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ányɨ̀ nga ràrɨ̌ ndɨ̀ nyɨ̌ nyɨ́ ndàlǎ nɨ̌. Kɔ̀nɨ̌ ma mɨ̀’ɨ̀ nà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀nɔ tɨ́ dhu nɨ́ wɔ̀.»

8 Nɨ́ abádhí nɨ́ɨ̀và ɨ̀, ’òwù tsàkàtsàkà ibhu-tsʉ̀nǎ rɔ̀, ùlè tɨ́ ɨ̀ ùlè ɔdɔ mà, ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ mànà nɨ̌ rɔ́rɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀ abádhí adʉ̀ òtse ’òwù màkʉ̌rʉ̀ nà Yěsù bhà ábhàlɨ̌ tɔ̀. 9 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yěsù ɨ̀ra, ndɨ̀rà ndùsò abádhí mànà, ndàdʉ̀ abádhí nátsɛ̀, ndàtɨ̀: «Yǎmbʉ̀.» Abádhí adʉ̀ ìndri kà-tɨ̀’ɔ̀, ’ʉ̀lʉ̌ ɨ̀ kà-pfɔ̀ rɔ̌, ’àdʉ̀ kɨ̀fʉ̀. 10 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ ɔdɔ. Nyòwu nyʉ̀nɔ dhu adɔ́du tɔ̀, ròwù Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ányɨ̀ nga nɨ́ ndɨ̀, abádhí rɨ̌ malǎ nɨ̌.»

Pbànówí rǒwu Yěsù ɨngbɛ̀ ndɨ̀ dhu nɔ́vɔ̀ dhu

11 Otu ɔ̌ kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ rɨ̌’ɨ̀ rɔ́rɔ̀, yà Yěsù adzɨ̀dɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ rúbhi pbànówí nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ náadù ɨ̀ Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨ̀gɔ̀ ɔ̀. Abádhí náawù kɔ̌kɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu náwɛ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀. 12 Nɨ́ ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà núundu ɨ̀, ’àdʉ̀ ’ɨ̀rɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ubhò tɨ́ ábhɔ̌ fʉ̀rangà nyʉ́ pbànówí tɔ̀. 13 Abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀ya ɨ̀ pbànówí tɔ̀ ’àtɨ̀: «Nyɨ̌ nyowuna dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba nyǎtɨ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ rìwǔ kǎ-bvò nówè kúbhingá ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀dhɔ̀ rɔ́. 14 Ndɨ̀rɔ̀ lìwalì nɨ́ɨ̀rɨ̀na gukyè ndɨ̀ dhu, nɨ́ mǎ mʉ̀nɨ̀ wà mǎ mɨ́ kà-afí nábhʉ̌ rʉ̀kɔ̀ ndɨ̀ tɨ́ dhu, ndɨ̀rɔ̀ mǎdʉ̀ nyɨ̌gʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nyǎbá tɨ́ àpbɛ̀!» 15 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Sàndǐrì náakɔ̀ fʉ̀rangà, ’àdʉ̀ wɔ̀ fɨ̌yɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì. Nɨ́ ndɨ̀ màkʉ̌rʉ̀ náadʉ̀ ndʉ̀gà Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, rɨ̀rà àhʉ̀ indo màtɨ́.

Yěsù rɨ̌ ndàvǐ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.5-8)

16 Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ náawù Gàlìlayà yà kɨ̀tɛ̀nà fɨ̌yɔ̀ pbìrì dɔ̀. 17 Nɨ́ ábhàlɨ̌ níitdègu Yěsù nálǎ, nɨ́ abádhí nɨ́ɨ̀fʉ̀ ka. Pbɛ́tʉ̀, dhèdhè abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ náa’u nzá dhu Yěsù nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ̀. 18 Nɨ́ Yěsù

adʉ̀ ìndri abádhí-tɨ’ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà níibho wà kɔ́rɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga fudú ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-tsí dɔ̌, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí dɔ̌ màtɨ́. 19 Nɨ́rɔ̀, nyòwu kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ-bvʉ̀, nyǎdʉ̀ abádhí nábhʉ rʉ̀gèrɛ̀ ì, ’òngò pbàkà ábhàlɨ̌ tɨ́. Ndɨrɔ̀, nyùbho bàtizò abádhí tɔ̀, Àba Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̀, ka t’ídhùnà-ɔvɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɬlɨ̌lǎ-Alafí-ɔvɔ̀ rɔ̌. 20 Ndɨrɔ̀, nyùdhe dhu abádhí tɔ̀ rɨ̀fʉ yà kɔ́rɔ́ ma mʉyá fʉ̌kʉ̀ dhu. Ndɨrɔ̀, nyʉ̀nɨ dhu ma ràrɨ̌ ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ náaraya ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

Mǎrkɔ̀
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkǔrù
Yàrí bhǔkù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhǔkù nandí ní Mǎrkɔ̀, yà átɔ̀ ka kanzínà Yùwanì Mǎrkɔ̀ tí. Ka nì'ì Màrìyà t'ídhùnà, ndìrɔ̀ ndì Màrìyà nì'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̌ Kànisà ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 12.12, 25). Mǎrkɔ̀ nyú ndìtírɔ̀ nì'ì nzǐ uvitatálɛ, pbɛ́tù ka nì'ì Pɛ́tɛrù t'ɔ́dhìnà, yà atdíkpá abádhí arí kasu ɔ̀nzì mànà (1Pɛ́ 5.13). Ndìrɔ̀, Pɛ́tɛrù-tsǔ ní ndì kǐrì Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkǔrù. Mǎrkɔ̀ unda andànà Bàrnabà mà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ mànà fìyɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi ɔ̌ (Kas 12.25; 13.5). Olùnǎ rɔ̀, Bàrnabà níidyi Mǎrkɔ̀ ndínì ara tí Ídzì Màkǔrù núnɔ̀ tdítdɔ̌ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ (Kas 15.36-39). Olùnǎ rɔ̀ nyú tdítdɔ̌ ní ndì, Mǎrkɔ̀ mà náadù òwu 'ɔ̀tù Pɔlɔ̀ nà yà wɛmbɛrɛ̀ tí ka kósò Pɔlɔ̀ Rɔmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌ (Fìl 1.24; Kɔ̀l 4.10).

Mǎrkɔ̀ andí pbìndà bhǔkù yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ndì bhǔkù ɔ̀, kǐlì pbìndà ɔtɛ-ìvɛ́ Yěsù-kàsǔ dɔ̌, ìnzǐ ní kǎrúdhěna dhu dɔ̌. Kǐtɛ̀ Yěsù «Kàgàwà t'Ídhùnà tí» (1.1; 15.39), pbɛ́tù Yěsù nyú ndìtírɔ̀ ràdù ndàtì «Ìndrǔ t'ídhùnà tí» (8.31,38) «Ìndrǔ t'ídhùnà-tì» ní, Kàgàwà ábhu kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbì fɔ́ná alɛ. Kà rǐ dhu ìtɛ̀ átɔ̀, Yěsù rì'ì ìndrǔ obhó nyú.

Yěsù apɛ̀ pbìndà kasu Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ (1.1–9.50), ndàdù àrà àhu nà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ròsè dòtsí ní Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̌ (10.1–16.20).

Bhǔkù-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkǔrù núnɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu (1.1-13).
- Yěsù rǐ pbìndà kasu ɔ̀pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàdù àrà àhu nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̀ dhu (1.14–10.52).
- Yěsù rɔ̌vɛ̀, kɔtdù ndì, ndàdù ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvù rɔ̀ dhu (11.1–16.8).
- Yěsù rǐ ndìtɛ̀ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ tdǔ ndì ndɔdzí ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu (16.9-20).

Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkǔrù núnɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu
(Màt 3.1-12; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

1 Yàrí ní Yěsù Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkǔrù náapɛ̀ ndì tí dhu. 2 Àdhàdhì nabì Ìsayà náandí dhu pbìndà bhǔkù ɔ̀ dhu bhěyi, ndàtì: «Kàgàwà rǎtìna: ‹Ma mí pbàkà mùkɛ̀ngyɛ̀ nóvì angyi ìndù. Kà rǐ otu nówɛ̀ ìndù*.› 3 Ndì mùkɛ̀ngyɛ̀ rǐ dhu ɔ̀vɔ ɔrú tǔna nyú nà rùngù ɔ̀, ndàtì: ‹Nyɔ̀bhɔlɔ ngudhà Ádrùngbǎlɛ tɔ̀, nyùtǒ kà rǔbhi ɔ̀ná otu*!›»

4 Ní Yùwanì níìtɔ ndì rùngù ɔ̀, ndàmbɛ bàtizò núbho dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàdù àrà dhu nɔ́vɔ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtì: «Nyùgèrɛ̀ nyǐ nyǔbhà fùkú nzɛ́rɛnga, nyǎdù bàtizò nálu, ndínì Kàgàwà adù tí fùkú nzɛ́rɛnga núbà fǔkù.» 5 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ábhɔ̀ alɛ nyú, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̌ alɛ mànà níiwúnà kɔ́rɔ́ kà tì'ɔ̀. Abádhí núunɔ́nà fìyɔ́ nzɛ́rɛnga kpangba, Yùwanì ràdù bàtizò núbho fǐyɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ìdha-akpà ɔ̀. 6 Yùwanì náafɔ́nà

* **1:2** 1.2 Màl 3.1 * **1:3** 1.3 Ìsa 40.3

ngàmɨyà tɨ́ kátɨna ìzǎ-ká nɨ̌ ka kódyù mʉ̀dzarʉ̀, ndàdʉ̀ mvʉna'ɔ̀ níso asé tɔ́ kùkyě nɨ̌. Kǒngúnà ndɨ̀ índù mà nɨ́, ɨrɨ́ ɔ̌ ɨtɨ-dha mànà. 7 Kǎránà dhu nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ: «Olù rírà dzidu dɔ̌ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà atdídɔ̌ rɔ̀sè dùdunǎ. Ma màkǎ nzá mɔkɔ̀ ma mʉnga kàpfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌* mà. 8 Ɨma, ma marɨ́ bàtizò núbhǒ fʉ̌kʉ̀ ɨdha nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, àbadhi náaraya bàtizò núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́.»

Yěsù rɨ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Màt 3.13–4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

9 Yùwanì arɨ́ bàtizò ùbhǒ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Yěsù nɨ́ɨra Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀, Nàzàretì tɨ́ kátɨna ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rà àhʉ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀, Yùwanì ràdʉ̀ bàtizò nábhʉ fɨ̌ndà. 10 Nɨ́ ɨdha ɔ̀ rɔ̀ Yěsù rǎhʉ rɔ̀, kǎla ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ ndɨ̀kpa rɨ́ rɔ́, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ràdʉ̀ ìfo ɔ̀ná kà-dɔ̌ àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 11 Ndɨrɔ̀, kɨ̌rɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nɨ́ Idhùdu, yà atdídɔ̌ ma mózè alɛ, ɨdhɛ̀du náarɨ́ ndɨ̀kǎ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀.»

12 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nʉ́ʉtʉ Yěsù ràrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. 13 Nɨ́ kǎnzɨ̀ ìfɔ kumì ɨdhɔ ányɨ̀, Sìtanì ràdʉ̀ àmbɛ kà-afí númvu dɔ̌. Kǎdɨ̀ ɨrɨ́ ɔ̌ ìzǎ náaróko ɔ̀ná ngari ɔ̀, màlàyíká ràdʉ̀ àmbɛ dzʉ̀nàna nɔ́nzɨ̀ dɔ̌.

Yěsù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà ábhàlɨ̌ núnzi dhu
(Màt 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

14 Yùwanì ka kósò imbi ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náarà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndàmbɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. 15 Kǎránà àtɨ̀nà rɔ̌: «Kàsʉmɨ̀ nákǎ wà. Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-tsʉ̀ níndù wà ndɨ̀. Nɨ́, nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ nyà'u Ídzì Màkʉ̌rʉ̀.»

16 Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ndɨ̀ ndúbhi rɔ́rɔ̀, Yěsù náala ɔ́yɔ̀ àwěrù, Sìmonì† mà adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà nà, ìbhɛ̀ nóho rɨ́ imbi nɨ̌ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ rɔ́. 17 Nɨ́ Yěsù náatɨ abádhí nɨ̌: «Nyìwǔ owùdu ɔ̌, ma mɨ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyǒngò ìndrǔ tɔ́ àwěrù‡ tɨ́.» 18 Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tɨ́, abádhí nʉ́ʉbhà fɨyɔ́ ìbhɛ̀-mbɨ̀, 'ádʉ̀ òwu kǒwù ɔ̌.

19 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù náandrì ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà nála. Abádhí nɨ́ɨ'ɨ̀ fɨ̌yɔ́ ibhú ɔ̀, fɨyɔ́ ìbhɛ̀-mbɨ̀ nóbhɔlɔ ɨ̀'ɨ́ rɔ́. 20 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yěsù náanzi abádhí. Nɨ́, abádhí adʉ̀ àbayà Zɛ̀bɛ̀dayò nʉ́bhà ibhú ɔ̀ kasʉtálɛ mànà, 'ádʉ̀ òwu Yěsù-owù ɔ̌.

Yěsù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ɨ̀ atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Luk 4.31-37)

21 Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́, Pbàyàhúdí tɔ́ asota-dhɔ̀ ɔ̌, Yěsù náatsù unduta-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ányɨ-dzá ɨ̀'ɨ́ alɛ tɔ̀. 22 Nɨ́ Yěsù rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ rɨ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, kàrɨ̌ dhu núdhě tɨ́ dhu dɔ̌. Obhó tɨ́, kàbhà dhu t'údheta nɨ́ɨ'ɨ̀ mbǎ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tɔ́ dhu t'údheta bhěyi. Ndɨrɔ̀, kǎmbɛ́nà dhu núdhe dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà.

23 Nɨ́ wɔ̀ kàrɨ̌ dhu núdhě ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɨ́, nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ɨ̀ atdí alɛ náatsù ndɨ unduta-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ òkù ndàtɨ: 24 «Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ́? Nyɨ nyɨ̀rà tɨ́ tsěka nyɨ nyɔtdɨ́ tɨ́? Ma mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́ nyɨ ràrɨ̌ àdhɨ. Nyɨ nɨ́ Kàgàwà ívì Ɨlɨ̌lǎ alɛ.» 25 Nɨ́

---

* **1:7** 1.7 Alɛ-pfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ t'ʉ́ngata nɨ'ɨ̀ ɨnɔ-kàsʉ̌. † **1:16** 1.16 Ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ átɔ̀ (Mrk 3.16). ‡ **1:17** 1.17 Kà-tì nɨ́: Ìndrǔ-tsʉ̀ ùndu róngo Kàgàwà-owù nʉngʉ tɨ́ alɛ.

Yěsù náarʉ̀ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rí'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ: «Ɩ́nɛ̀, áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»
26 Ní wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí níɨyà wɔ̀ alɛ-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àhʉ kà ɔ̀
rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ìkʉ̌ nyʉ́ nà. 27 Kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ, ràmbɛ dhu nɔ́ngʉ̀ dɔ̌
tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɩ́ngbà dhu-tɨdɔ̀ wɔ̀? Màkʉ̌rʉ̀-ɔwʉ́tá
nyʉ́ ní yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà ka kʉ̀nɔ̀! Yàrí alɛ rǐ dhu nʉ́yǎ
nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ màtí, ràdʉ̀ tsʉ̀ná dhu nírì!» 28 Ní Yěsù rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌
nʉ́ʉgà ndì kòmbómbí kɔ́rɔ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.

Yěsù rǐ andɨ nà ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.14-17; Luk 4.38-41)

29 Unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ 'ùvò dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà náadʉ̀ òwu ʉ̌rɔ́ rɔ̀ tí
Sìmonì mà Àndɛ̀rɛyà nà mà t'ídza. Abádhí awù atdíkpá Yàkɔbhɔ̀ mà
Yùwanì mànà nà. 30 Ní ányɨ-dzá, Sìmonì bhà agʉna-àyi níɨ'ì ara dɔ̀
ndì ndàyi rɔ́, atdídɔ̌ kàzʉ ʉ̀tɔ̀ ndì ɔ̀na nǎ nídhunǐ. Ní, yà Yěsù ɨ̀rà
àhʉ rɔ́rɔ̀ tí, ka kavɔ̀ íyàdhíyà rǎndɨ dhu kà tɔ̀. 31 Ní Yěsù náandrì
kà ɨ, ndàlʉ̌ kɔ̌tsʉ́, ndàdʉ̀ kɨ̀và ɔrʉ̀. Ní kà-ɔ̌ ɨ'ɨ̀ kàzʉ náavɛ̀, kà ràdʉ̀ àdɨ
ndàmbɛ ɔ̀nyʉ̀ ùbho dɔ̌ abádhí tɔ̀. 32 Pbítsɔ̀ngǎ, adyifɔ̀ nótsù dhu-dzidɔ̌,
ka kowúnà ìwu rɔ̌ andɨ nà arí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nà Yěsù tɨ'ɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ɨ̀
alɛ mànà. 33 Ní, kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ núundu ɨ̀ kɔ́rɔ́ Yěsù rǐ'ɨ̀ ɔ̀nà ɨdza-lí. 34 Ní Yěsù
níɨgʉ́ dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nǐ arándɨ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́. Kǎránà nzɛ́rɛ-alafí
nípfo rɔ̌ átɔ̀ ábhɔ̌ alɛ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎránà nzǐ ɨ nzɛ́rɛ-alafí nʉ́bhà rɔ̌
rɔ̀tɛ̀, ɨwà abádhí nʉ́nɨ Yěsù ràrǐ àdhɨ dhu nídhunǐ.

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu
(Luk 4.42-44)

35 Tsútsǎ nínganí bhɔ̌tsʉngá, ɨnzá ɨnga nápɛ̀ àwʉ̀ rɔ́rɔ̀, Yěsù níɨvà
ndì ndàhʉ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà igi rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨ̀tsɔ̀ ndì ányɨ̀.
36 Ní, Sìmonì mà ɔdhína mànà náawù kɔ̀mɛ̀. 37 Ní Yěsù ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí
náatɨ kà nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kɔ́rɔ́ alɛ rǐ nyɔmɛ.» 38 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù adʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kòwu kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rí'ɨ̀ ngʉ̌kpà pbanga ɔ̀. Ányɨ̀,
ma màkǎ mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ma
mɨra nídhunǐ.» 39 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ ùbhi Gàlìlayà ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndàrà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ndɨ pbìrì ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà nzɛ́rɛ-alafí
nípfo rɔ̌ abádhí rǐ'ɨ̀ ɔ̀yà alɛ ɔ̀ rɔ̀.

Yěsù rǐ kɨ́kí nà alɛ nábhʉ̌ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu
(Màt 8.1-4; Luk 5.12-16; 17.12-19)

40 Atdíku, kɨ́kí nà atdí alɛ ní'ɨra Yěsù ɨ, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kɔ̀nzǐ,
ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ kàrɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè ka nǐ, nyɨ nyínè nyabhʉ ma mɨlǎ
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.» 41 Ní Yěsù náabà ɨzʉ kàdɔ̌, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà,
ndàpbàlǎ kàngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ɨwà ma mòzè. Ɩ́lǎnà!» 42 Ní
ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, kɨ́kí níikù wɔ̀rí alɛ rɔ̌ rɔ̀, kà ràdʉ̀ ɨ̀lǎ. 43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Yěsù ʉ̌yá dhu kà tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ kàvi ràrà, 44 ndàtɨ nǐ: «Ándà
nga mběyi, àpɛ́ nyʉnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí. Pbɛ́tʉ̀ árà nyɨtɛ̀ nyɨ
nyɔ̀gʉ̀ dhu kùhanì tɔ̀, ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyabhʉ̀ yà Músà bhà Ʉyátá nʉ́ʉyá
pɛrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndínǐ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu nɨtɛ̀ tí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀*.» 45 Pbɛ́tʉ̀
wɔ̀rí alɛ níitdègu àrà, náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà rɔ̀ná ndì nɔ̀nzì dhu náwɛ
rɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́, ndʉ̀gà ndɨ dhu-ɔ̀yɨ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Wɔ̀ ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, Yěsù náadʉ́nà nzǐ àrà ɔ̀tsù rɔ̌ kpangba atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ màtí, pbɛ́tʉ̀

* **1:44** 1.44 Law 14.2-31

kǎránà àdɨ rɔ̌ lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀. Nɨ́, ìndrǔ owúnà ìwu rɔ̌ kà-tɨ'ɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀.

2

Yɛ̌sù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ ndàdʉ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga nʉ́bà dhu
(Màt 9.1-8; Luk 5.17-26)

1 Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, Yɛ̌sù níingo tdɨ́tdɔ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ dhu ìrì, ìnè kà ràrɨ̌'ì ɨdzá*. 2 Nɨ́ ábhɔ̌ alɛ́-yà núundu ì Yɛ̌sù rɨ̌'ì ɔ̀nà ɨdza ɔ̌, ìmbǎ alɛ-pfɔ̀ kafɔ́ rɔ́nga mà rì'ì ndɨ ɨdza-lí màtɨ́. Yɛ̌sù náadʉ̀ àdɨ ndàmbɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀. 3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ngʉ̌kpà alɛ níiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ìfɔ alɛ nánɔ̀ ótdù dɔ̌ rɔ́rɔ̀. 4 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ndɨ alɛ nítsǔ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ dhu nɨ́ɨ'ì ɔbɨ tí ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ abádhí nʉ́ʉngbɛ ɨdza-dɔ̀tsirɔ̀ yà Yɛ̌sù nádɨ ɔ̀ná ngari dɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ wɔ̀rɨ́ alɛ nífo ɔ̀ná ótdù mànà Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌. 5 Nɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ tɔ́ a'uta ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù atɨ wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ɔdhɨ́, ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.»

6 Nɨ́, yà ányɨ̀rɔ̌ ì òkò rɔ́ ɨ'ì Músà bhà Ʉyátá tɔ́ ngúfe màlímó, náambɛ́nà ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: 7 «Ádhu wɔ̀ alɛ rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌ nɨ̌? Ádhɨ ìndrǔ bhà nzɛ́rɛnga nʉ́bà rádʉ̀, ɨnzá nɨ́ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́bà ka rɔ̀?» 8 Nɨ́ ʉ́rɔ́ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na afíya ɔ̀ dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́'ì wɔ̀rɨ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà nɨ̌? 9 Katɨ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: ‹Ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga›, ndɨrɔ̀ katɨ: ‹Ɨvà nyɨ, ítdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà›, nɨ́ kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ dhu nzínzì ɔ̌ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ dhu nɨ́ àdhu? 10 Nɨ́rɔ̀, ma mɔ̀zè nyʉ̌nɨ dhu, ìnè Ìndrǔ t'ídhùnà ràrɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndʉ̀bà ìndrǔ bhà nzɛ́rɛnga yà adzɨ dɔ̌.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: 11 «Ma mátɨna ɨnyɨ nɨ̌: Ɨvà nyɨ, ítdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀.» 12 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ níɨvà ndɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀, ndìtdù fɨndá ótdù, ndàdʉ̀ àrà pbìndà. Ɨdhɔ nyʉ́ nʉ́ʉkɔ ʉrɔ́ ɨ'ì alɛ́-yà kɔ́rɔ́ atdídɔ̌, ràdʉ̀ Kàgàwà nífʉ 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ màpɛ̀ yà dhu bhɛ̌yi dhu-tɨdɔ̀ nálǎ!»

Yɛ̌sù rɨ̌ Lawì nánzi owùna nʉngʉ tɨ́ dhu
(Màt 9.9-13; Luk 5.27-32)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndɨ̀ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Nɨ́, ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ kà ɨ, kà ràdʉ̀ àmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ fɨ̌yɔ̀. 14 Nɨ́ ʉ̀da ndɨ̀ ndʉ́da rɔ́rɔ̀, kǎla Lawì†, Àlʉ̀fayò t'ídhùnà pàratà t'ʉ́fɔ́tá-dzà ɔ̌ àdɨ rɔ́. Nɨ́ Yɛ̌sù atɨ kà nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.» Nɨ́, Lawì adʉ̀ ndɨ̀và ndàrà kɔ̌wù ɔ̌.

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù dhu nɔ́nyʉ̀ ndɨ Lawì bhà ɨdza. Nɨ́, pàratà tɔ́ ibí pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛnga tɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà nɨ́ɨ'ì atdíkpá abádhí mànà ndɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ. Obhó tɨ́, ibí ɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nóongónà ndɨ ùbhi kɔ̌wù ɔ̌. 16 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó nɨ́ɨ'ì ìnè ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́ abádhí níitdègu Yɛ̌sù mà rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ mà, pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mànà dhu nálǎ, náatɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ádhu kàrɨ̌ dhu nɔ́nyʉ pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ mànà nɨ́?» 17 Nɨ́, wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ atɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀mbǎ rɨ́'ì andɨ nà alɛ náarɨ́ nzɨ̌ mʉ̀ngangà-atdyú

---

* **2:1** 2.1 Ndɨ ɨdza nɨ'ì ngǎtsi nɨ̌ Sìmonì mà Àndɛ̀rɛyà mànà màtɔ́ (Mrk 1.29). † **2:14** 2.14 Ngǎtsi ndɨ Lawì ɔvɔ̀ nɨ'ì Màtayò (Màt 9.9).

nóho, pbɛ́tʉ̀ mʉ̀ngangà-atdyú òho arí alɛ ní andɨ nà rí'ɨ̀ kɛ̀lɛ̌. Ɨnzá ma mɨra obhónángatálɛ núnzì, pbɛ́tʉ̀ ma mɨra ùnzìnà ní nzɛ́rɛngatálɛ.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ t'ʉ́tsɨta dɔ̌
(Màt 9.14-17; Luk 5.33-39)

18 Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ mà Pbàfàrìsáyó mànà
nóongónà ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ̀. Ní atdíku, ìndrʉ̌ iwú dhu ìvu Yɛ̌sù-
tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ mà Pbàfàrìsáyó tɔ́ ábhàlɨ̌ mànà
náarí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ, ìnzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ kʉ̀tsì átɔ̀ nɨ̌?»
19 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí nga
àdhɨ̀ngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̌ alɛ ràrǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀
nʉ́tsì, àzèmbè ìnè akpa-tsi rɨ̌'ɨ̀ nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! Kɔ́rɔ́
kàsʉmɨ̀ yà ìnè ɨ̀ í'ɨ̀ ɔ̀ná atdíkpá akpa-tsi mànà ɔ̌, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀
t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì. 20 Pbɛ́tʉ̀, atdí ɨdhɔ nɨí'ɨya ìnè, yà akpa-tsi nódyì ka kí
ɔ̀ná abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ rǎkǎ níganí ní ndɨ, abádhí nʉ́ʉtsɨya
ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀.
21 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ngoyì-ɔwʉ́tá tɔ́ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ nápba mbɛrʉ̀-
ayí ɔ̌, akyɛ ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ náadʉ̀na ndàduru ndɨ mbɛrʉ̀ ka kù'o rɔ̀, ndàdʉ̀
ndɨ mbɛrʉ̀-ayí nʉ́fà, ndɨ ʉfàta-bhu ràdʉ̀ àhʉ íhʉ̌ nyʉ́ tdítdɔ̌ nɨ̌. 22 Ndɨ
dhu bhɛ̌yi tí, ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ dìvayì-ɔwʉ́tá nísɨ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, akyɛ ndɨ
dìvayì nɨívʉ̀na kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ndɨ kàmʉdzɛ̀ nʉ́fà, ndɨ dìvayì ràdʉ̀
ndʉ̀fʉ̀ obvò nɨ̌. Nírɔ̀ dhu-ɔ̀fɔ̀ nga kɨsɨ̌ dìvayì-ɔwʉ́tá kàmʉdzɛ̀-ɔwʉ́tá ɔ̀.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta Pbàyàhúdí tɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Màt 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Atdíku Pbàyàhúdí tɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà
náambɛ́nà òwu dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Ní, Yɛ̌sù bhà
ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀wù otu-igì dɔ̌ rɨ̌'ɨ̀ nganʉ̀ náfà rɔ̌. 24 Ní wɔ̀ dhu
nàla Pbàfàrìsáyó náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Ándà pɛ́ dhu, ádhu pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɨ̌
ɨnzá àlɛ̌ tɔ́ ʉyátá ávi dhu ɔ̀nzɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ní*?» 25 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tí ɨnzá Dàwudì náanzɨ dhu nɔ́zʉ̀*?
Atdíku, àbadhi mà rɔ̀ná alɛ mànà nɨí'ɨ̀ àwù nà, ìmbǎ ɨ̀ ɔ́nyʉna dhu ràdʉ̀
ɨ'ɨ̀. 26 Ní, kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀
mʉ̀gatì nídyì ndɔ̀nyʉ̀. Obhó tí, àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá rǎtɨna wɔ̀ ndɨ mʉ̀gatì nɔ́nyʉ̀
rádʉ̀ ràrɨ̌ pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Dàwudì níidyi ka ndɔ̀nyʉ̀,
ndàdʉ̀ kàbhʉ átɔ̀ ɨ̀ ùbhi mànà pbɨndà alɛ tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ dhu náanzɨ ndɨ
Àbìyàtarɨ nɨí'ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí níganí.»
27 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨnà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ìndrʉ̌ ka kanzɨ nzá sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ka kanzɨ ìndrʉ̌ tɔ̀. 28 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ,
ɨma Ìndrʉ̌ t'ídhùnà, ɨma ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌ màtí.»

3

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nígʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu
(Màt 12.9-14; Luk 6.6-11)

1 Ngǎtsi níganí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náatsù tdítdɔ̌ unduta-dzà ɔ̀. Ní
ɔtsʉ́na ótsù atdí alɛ nɨí'ɨ̀ ányì-dza. 2 Ányìrɔ̌ ɨ'ɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ náambɛ́nà
Yɛ̌sù nándà dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndínɨ̌ 'ala tí, kàrà tí wɔ̀ alɛ nígɨgʉ̌
sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí kɔ̀bhʉ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Ní Yɛ̌sù atɨ wɔ̀

* **2:24** 2.24 Tɔ̀r 23.25 * **2:25** 2.25 1Sà 21.1-6

ndɨ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidè ʉrɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌.» 4 Tdɨ́tdɔ̌
kǎdʉ̀ dhu nívu yà ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀'ɨ̀ alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá návi tɨ́ kɔnzɨ
ídzì dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, ndɨrɔ̀ tɨ́ kɔnzɨ nzɛ́rɛ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌? Tɨ́
kɨgʉ̌ ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ tɨ́ kʉbhà ndɨ alɛ rɔ̀vɛ̀?» Pbɛ́tʉ̀ abádhí
adʉ̀ ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ tɨ́. 5 Nɨ́, Yɛ̌sù náandà abádhí-dɔ̀ nga kɔ́rɔ́ akótá nyʉ́ nà, ɨzʉ
ràdʉ̀ ndʉ̀ka atdídɔ̌ abádhí tɔ́ odú alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ
alɛ nɨ̌: «Ɨ́gba ɔtsʉ́nʉ!» Kà ràdʉ̀ kɨgbà. Nɨ́ kɔ̌tsʉ́ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́.
6 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Pbàfàrìsáyó núuvò unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ùndu
Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà, ndɨ́nɨ̌ 'ɨ̀rɨ tɨ́ ɨ̀ ìngbǎ dhu bhɛ̌yi màtɨ́ ka kɨ́ Yɛ̌sù
nábhʉ̌ kohò dhu dɔ̌.

Ihé-yà rɨ̌wu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀ Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ ɨ dhu
(Màt 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́ɨdhá ɨ̀ Gàlìlayà tɔ́
rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀, ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ihé-yà ràdʉ̀ òwu owùya ɔ̌. Ɨ alɛ́-yà níiwú Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, 8 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Ìdùmɛyà
tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-adzènǎ rɔ̀ arɨ́'ɨ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀
abádhí iwú Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀. Ɨ ábhɔ̌ alɛ
tɔ́ ihé-yà níiwú Yɛ̌sù ɨ, kǎrɔ́nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ ɨ ɨ́rì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 9 Nɨ́, Yɛ̌sù
adʉ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ návi rìlɨ atdí ibhú fɨ̌ndà, akyɛ ndɨ ihé-yà níipbóna
ndì nɨ̌. 10 Obhó tɨ́, ibí alɛ nɨ́gʉ̌ kǎrɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ andɨ nà
rɨ́'ɨ̀ nóowúnà 'òdzì rɔ̌ kà rɨ̌'ɨ̀ ɨ, ndɨ́nɨ̌ 'apbálá tɨ́ kàngbɔ̀. 11 Ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù ɨ̀
àla rɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí nóowúnà yà ɨ̀ arɨ́'ɨ̀ ɔ̀yà alɛ nábhʉ rɔ̌ rʉ̀kɔ ɨ̀ ɔtdyʉ̀ya
dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, 'àdʉ̀ òwu abádhí àbhʉ rɔ̌ rʉ̀kʉ́, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨnyɨ,
nyɨ nɨ́ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́.» 12 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ́nà àrà dhu nʉ́ya rɔ̌ ɨ
nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ɨ̀nzɨ̌ àdhɨ màtɨ́ ndɨ ndɨ́'ɨ̀ dhu nʉnɔ tɨ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nóvò ndʉ̀lɨ uvitatálɛ tɨ́ dhu
(Màt 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù núupò atdí pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ ndòzè ndùnzì
alɛ núnzì, ɨ alɛ ràdʉ̀ ìwu tɨna ɔ̀. 14 Kǎdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ
nʉ́lɨ, ndàdʉ̀ ɔvɔ̀ya nɔ́vɔ̀ «uvitatálɛ» tɨ́. Kʉ̌lɨ abádhí ndɨ́nɨ̌ 'ongó tɨ́ oko
mànà atdíkpá. Kʉ̌lɨ abádhí, ndɨ́nɨ̌ ndongó tɨ́ ùvinà rɔ̀wù Kàgàwà bhà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, 15 ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ'ɨ tɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà
'òwù nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ nɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀.
16 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ yà kǎvò atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Uvitatálɛ-ɔvɔ̀: Sìmonì
(Yɛ̌sù adʉ̀ ngǎtsi kɔ̌vɔ̀ nɔ́vɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tɨ́), 17 Yàkɔbhɔ̀ mà adɔ̀nà Yùwanì
nà. Abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ɨ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo. Yɛ̌sù adʉ̀ ngǎtsi abádhí-
ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Bɔ̀wànɛrgɛ̀ tɨ́, kà-tɨ̀ nɨ́ ɔvɔ bhà inzo. 18 Àndɛ̀rɛyà, Fìlipò,
Bàrtɔ̀lɔ̀mayò, Màtayò, Tʉ̀masì, Yàkɔbhɔ̀ (Àlʉ̀fayò t'ídhùnà), Tàdayò,
Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndì nugyénà fɨyɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ, 19 ndɨrɔ̀ Yudhà
Ìskàrìyɔtà, yà Yɛ̌sù ìpfo adʉ̀ àrà ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ.

Yɛ̌sù àtɨ ka kɨ́ dɔ̀na ɨ̀nza ndɨ̀ dhu tɨ́
ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà dhu tɨ́ dhu

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndɨ̀ ɨdza. Nɨ́, ihé-yà náadʉ̀ 'àndu tdɨ́tdɔ̌
kà-tɨ́, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ɔ̀ná kàsʉmì mà ràdʉ̀
ɨ̀'ɨ̀ mbǎ. 21 Nɨ́ wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, kà mà t'ɨ́dzá-bhà náadʉ̀ kàtɨ ɨwà dɔ̀na
ɨ̀nza ndɨ̀ dhu tɨ́. Nɨ́, abádhí adʉ̀ ìwu kòdyì òwùnà.
22 Ndɨrɔ̀, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ìwʉ̌ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ Músà bhà Ʉyátá tɔ́
màlímó náambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Pfɔ̀mvɔ Bɛ̀lìzèbulì rɨ̌'ɨ kà ɔ̀.» Ndɨrɔ̀

abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ ní ndɨ arí kàbhʉ̌ ròdì kɔ̌kɔ̀ ɨ nzɛ́rɛ-alafí.» 23 Ní Yĕsù anzi abádhí, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ fĭyɔ̀ mbólí ɔ̌ ndàtɨ: «Nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ, Sìtanì, rădʉ̀ ndòdì ìngbă dhu bhĕyi ndɨ̀tírɔ̀? 24 Atdí ádrʉ̀ngbă kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ náapɛ́ àmbɛ ’ùgyè dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ní ndɨ kamà bhà idzi náarí nzĭ àpɛrɛ. 25 Ndɨrɔ̀, atdí ɔdhɨ náapɛ́ àmbɛ anya nɔ́nzì dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ní ɨ alɛ tɔ́ ɔdhɨ-tì náarí nzĭ ìde. 26 Nírɔ̀, Sìtanì náapɛ́ àdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùgyè ndì ndɨ̀tírɔ̀, kàbhà idzi-ɔ̌nga ràdʉ̀ ndùtu, ní kàbhà ádrʉ̀ngbằnga rĭ nzĭ adʉ̀ àpɛrɛ, kàbhà idzi-tsʉ̀ ràdʉ̀ ndɔ̀dì.

27 Ɨnzĭ atdí alɛ mà rădʉ̀ òtsù ɔbɨ nĭ ɨ̀dzĭdzɔ̀ alɛ bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà, ɨnzá ndɨ ndàlʉ̌ pɛ́ ka ndʉ̀tsì angyi rɔ́rɔ̀. Ka ndì ndàlʉ̌ ndʉ̀tsì dhu-lutìnă ní ndɨ, kà rădʉ̀ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà. 28 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ìndrʉ̌ náabáya àbà kɔ́ró fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ ʉbàta, ndɨrɔ̀ abádhí náabáya àbà Kàgàwà nĭ ì arí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu tɔ́ ʉbàta mà. 29 Pbɛ́tʉ̀, Ɨ̀lĭlă-Alafí nĭ rí dhu ʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ náabáya nzĭ ʉbàta akɛkpá màtí. Obhó tí, kàbhà nzɛ́rɛnga ní dhòdhódhónga nà rádɨ nzɛ́rɛnga.» 30 Yĕsù atɛ̀ wɔ̀ dhu bhĕyi abádhí nĭ, abádhí àtɨ ndɨ̀ ràrĭ’ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ nà ɔ̀nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ Yĕsù-tsánà, kà t’ádɔ́na, kà t’áwɛ́na mànà?
(Màt 12.46-50; Luk 8.19-21)

31 Tdɨ́tdɔ̌, Yĕsù-tsánà mà kà t’ádɔ́na mànà níiwú ùvò Yĕsù rĭ’ɨ̀ ɔ̀nà ɨdza-lí. Abádhí itsi ìko irină rɔ̀, ’àdʉ̀ atdí alɛ návi ránzì Yĕsù ɨdza rɔ̀. 32 Ihé-yà níɨ’ɨ̀ kà-tí ɨ̀ òkò, ’àkpɔ̀rɔ̀ kàngbɔ̀ rɔ́. Ní ka kadʉ̀ àtɨ̀nà kà nĭ: «Kànĭ ɨ́yànʉ mà adɔ́nʉ mà awɛ́nʉ mànà rĭ’ɨ̀ iri. Abádhí rĭ nyɔmɛ.» 33 Ní Yĕsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ ɨ́yàdu, ndɨrɔ̀ ádhɨmà ndɨ adɔ́du?» 34 Tdɨ́tdɔ̌ kădʉ̀ yà tɨná ókò ’àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na alɛ dɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kànĭ ɨ́yàdu mà adɔ́du mànà. 35 Kàgàwà òzè dhu nɔ́nzɨ rí alɛ ní ndɨ, adɔ̀du, awɛ̀du, ndɨrɔ̀ ɨ́yàdu.»

4

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí
(Màt 13.1-9; Luk 8.4-8)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù ɨvà ndì ndàrà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Ní ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, kăpɛ̀ ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ tdɨ́tdɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní, ádrʉ̀ngbă ihé-yà nyʉ́ núundu ì, ’àkpɔ̀rɔ̀ kàngbɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kădʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdɨ ányì. Ndɨ ibhú níɨ’ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ihé-yà ràdʉ̀ òko rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌. 2 Ní kămbɛ́nà ábhɔ̌ dhu nyʉ́ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌. Ndɨ pbìndà dhu t’údheta ɔ̌, kăwɛ dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: 3 «Nyìrɨ pɛ́! Atdíku, atdí alɛ náahʉ̀ ndàrà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ̀ ɨnga ɔ̌. 4 Ní yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́vɔ kàrĭ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdídhená itse náawà ì otu ɔ̌. Ní, àrɛ̀ adʉ̀ ìwu, ’ùbhĭ ɨ itse otu ɔ̌ rɔ̀. 5 Ngʉ̌kpà-tsí náawà ì ɨ̀mbă adzɨ rĭ’ɨ̀ dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Kɔ̀rí itse náadʉ̀ ɨ̀nga kòmbómbí, ɨ̀mbă adzɨ rĭ’ɨ̀ dɔ̀yá abhɔ nídhunĭ. 6 Ní adyifɔ̀ níitdègu ɨ̀ka, náadʉ̀ wɔ̀ ɨ̀ngɨngà ɔ̀nyʉ̌-nzo nɔ́bì, ràdʉ̀ òtdyù, ɨ̀mbă ɨvɛ́ya rĭ’ɨ̀ ádzàdzĭ nídhunĭ. 7 Atdídhená itse náawà ì okpèna nà itsukpó nzínzì ɔ̌, ɨ okpèna nà itsu náadʉ̀ àta, ’àdʉ̀ òvi, ’àdʉ̀ wɔ̀ ɨ̀ngɨngà ídzì ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì, ɨ̀nzĭ ràdʉ̀ ɔ̀’ɔ̀. 8 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ì ídzì adzɨ ɔ̌. Ní ɨ ɔ̀nyʉ̀ níɨnga, ’òvì, ’àdʉ̀ ɔ̀’ɔ̀ mbĕyi nyʉ́. Atdídhená náadhì itse ɨ̀bhʉ

kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ngʉ̌kpà náadhɨ̀ azà kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà-
tsí náadʉ̀ ɔ̀dhɨ atdí-mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè.» 9 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
«Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ì alɛ nɨ́rɨ ka.»

Yěsù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tì náwɛ̌ dhu
(Màt 13.10-17; Luk 8.9-10)

10 Yěsù níitdègu ndìndrɨ̌ ɨtsɛ ihé-yà rɔ̌ rɔ̀, nɨ́ yà kà-tɨ́ aróko alɛ mà,
kàbhà atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà náavì ka ràwɛ kɔ̌kɔ̀ mbólí-
tì. 11 Nɨ́ kǎdù dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Fʉ̌kʉ̀ nyʉ́, ka kɨ́tɛ̀ wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-nyʉ-tsì ndɨ̀ nórù dhu. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà
alɛ náarɨ́ kórɔ́ dhu nɨ́rɨ mbólí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
12 ‹ndínɨ̌ ì owu tɨ́ ɨnga àndà rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ atdí dhu mà nála,
ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ nga nɨ́rì, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ atdí dhu mà ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ,
akyɛ ì owuna 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀ dhu nʉ́bà fɨ̌yɔ̀
nɨ̌*!»

13 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ nzá yàrɨ́ mbólí
rʉ̌nɔna dhu? Olu, nyɨ̌ nyádʉ̀ kórɔ́ ngʉ̌kpà mbólí rʉ̌nɔna dhu nʉ́nɨ
ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi? 14 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tì: Ɔ̀nyʉ̀-
tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ nórɛ̀ dhu nɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ. 15 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì yà
Kàgàwà bhà Ɔtɛ náwà ì ɔ̀ná otu bhěyi. Abádhí rɨ̌ ndɨ Kàgàwà bhà Ɔtɛ
nɨ́rɨ, ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ Pfɔ̀mvɔ ràdʉ̀ ɨ̀rà, ndàdʉ̀ ndɨ ɔ̀rɛ ka kɔ̀rɛ̀ Ɔtɛ nípfo
abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀. 16 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì odu-kɛngɛrɛ-dɔ yà ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌'ì
dɔ̀ná abhɔ bhěyi. Kàgàwà bhà Ɔtɛ ì ɨ̀rì rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ kà'ù dhɛ̀dhɛ
nyʉ́ nà ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́. 17 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndɨ
afíya ɔ̀, 'àdʉ̀ 'àpba kà-rɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́. Nɨ́, yà àpbɛ̀ mà avuta mànà
nópɛ̀ ì Kàgàwà bhà Ɔtɛ abádhí á'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ 'àwà
dòtsí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ rɔ̀. 18 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí nʉ́lɨ ì okpèna nà itsu nzínzì ɔ̌ itse
náwà ì ɔ̀ná ɨnga bhěyi. Abádhí náarɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́rɨ, 19 pbɛ́tʉ̀, yà
adzɨ dɔ̌ ka kóko tɨ́ dhu tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, ɔ̀nzì náaríbhona ʉtrátá tɔ́ dhɛ̀dhɛ
mà, ngʉ̌kpà dhu-atdyú mànà rǎdʉ̀ ɔ̀tsù abádhí-afí ɔ̀. Nɨ́, kórɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu
rǎdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ nʉ́tsì, 'àdʉ̀ àbhʉnà ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀dhì itse. 20 Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ
nʉ́lɨ ì ídzì adzɨ ɔ̌ itse náwà ì ɔ̀ná ɨnga bhěyi. Ɨ alɛ náarɨ́ Kàgàwà bhà
Ɔtɛ nɨ́rɨ, 'àdʉ̀ à'ùnà. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ náarádʉ̀ ídzì itse nódhì: atdídhená alɛ
rɔ̀dhì ka ɨ̀bhʉ kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ngʉ̌kpà rɔ̀dhì ka azà kumì-gʉ̀na rɔ̀sè,
ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí ràdʉ̀ kɔ̀dhì atdí-mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè.»

Tarà tɔ́ mbólí mà Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɨ̌ ìndrʉ̌-dɔ àlʉ̌ dhu tɔ́ mbólí mànà
(Luk 8.16-18)

21 Tdítdɔ̌, Yěsù ivú dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ka katɨ́ tarà ɔ̀bɔbɨ, kadʉ̀
àtsìnà ɨ̀tǎ-tsì? Ndɨrɔ̀, ka katɨ́ kɔ̀bɔbɨ, kadʉ̀ ɨ̀linà ara-tsì? Ka katɨ́ nzɨ̌
kɔ̀bɨ kɨlɨ ɔrʉ́, mběyi kàrɨ̌ ɨnga náwʉ̀ rɔ́? 22 Obhó tɨ́, kórɔ́ dhu-tsí yà ndɨ
narù náalaya ndì kpangba, ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ náavìya
ndì kpangba awáwʉ̀ ɔ̀. 23 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ì alɛ nákǎ ndɨ̀rì ka!»

24 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyàndà nga mběyi yà nyɨ̌
nyɨ́rɨna dhu nà. Ka kudhèya dhu fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà nyɨ̌ nyarɨ́ dhu núdhě
ɨndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, kadʉ̀ àmànà àma tɨ́. 25 Obhó tɨ́, dhu nà arɨ́'ì
abhɔ alɛ tɔ̀, ka kabhʉ̀ya dhu abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ dhu arɨ́'ì
abhɔ fɔ́ná alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà akɛ kǎrɨ́'ì nà dhu mà*.»

---

* **4:12** 4.12 Ìsa 6.9-10 * **4:25** 4.25 Wɔ̀ dhu-tì ní, fɨ́ndà ka kùdhe dhu arí dɔ̀na àlʉ̌ alɛ, ní ka kabhʉ̀ya rʉ̀nɨ nga abhɔ. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ dɔ̀na arí fɨ́ndà ka kùdhe dhu àlʉ̌ alɛ, ní dɔ ɔ̀ rɔ̀ ka kɨpfoya yà kǎrɨ́'ì nà ákɛ̌ ɨrɛ̀tá-ngba mà kórɔ́.

Vǐyà dɔ̌ rɔ̀ rínga itse tɔ́ mbólí

26 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà Idzi nɔ́fɔ̀ ndɨ̀ nà dhu: Atdí alɛ nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndɔ̀rɛ̀ nganʉ̀-
tsè pbɨ̀ ɨnga ɔ̌. 27 Nɨ́ yà ɨnga náarátɨ, ndàdʉ̀ ùbho dhu bhěyi, kǎráyi
ɨnga nátɨ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀và ɨnga núbho rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-
tsè náaráta, ndàdʉ̀ ɨ̀nga ɨnzá àbadhi nʉ́nɨ ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi màtɨ́ kà
rǐnga dhu rɔ́rɔ̀. 28 Adzɨ rǎdʉ̀ wɔ̀rɨ́ nganʉ̀ nɨ́ʼɔ ndɨ̀tɨ́rɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ kà
rǐ kàbhʉ̌ rɨ̀ngà, ɔyɔ rɨ́ kìsě nǐ ndàdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀vì, kà rǐku dɔ̀ ná rɔ̀ nǐ,
ndàdʉ̀ kàbhʉ rɨ̀tù ndɨ̀, ràdʉ̀ ɔ̀ʼɔ̀. 29 Wɔ̀ nganʉ̀ nɔ́ʼɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ,
wɔ̀ alɛ rǎdʉ̀ kasʉ nɔ́pɛ̀ pbɨ̀ndà obhi nǐ, nganʉ̀ tʼótseta tɔ́ kàsʉmɨ náká
wà nɨ́dhunǐ.»

Hàràdalɨ-kpɔ̌-tʉ́tʉ̌-ngba tɔ́ mbólí
(Màt 13.31-32,34; Luk 13.18-19)

30 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Ádhu àlɛ̌ kádʉ̀ àtɨ̀nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà Idzi nɔ́fɔ̀ ndɨ̀ nà dhu tɨ́? Ndɨrɔ̀, ɨ́ngbà mbólí ndɨ kà
dɔ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ àwɛnà rɨ̀tɛ̀ ka? 31 Kɔ̌fɔ̀ ndɨ̀ hàràdalɨ tɔ́ itsukpó-tsè nà. Adzɨ
ɔ̀ ka kɨ́ kòzò ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ka nɨ́ ákɛ̌ dhu-tʉ́tʉ̌-ngba nyʉ́ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ yà
adzɨ ɔ̌ itse dɔ̀nǎ. 32 Pbɛ́tʉ̀, yà nɨ́ ka kɨ́ kòzò adzɨ ɔ̀, nɨ́ kà rɔ̌vi, ndàdʉ̀
ɔ̀ngo ádrʉ̀ngbǎ itsukpó tɨ́, rɔ̀sè kɔ́rɔ́ itsukpó-tɨdɔ̀ dɔ̀nǎ. Kɔ̌pbɨ́ rǎdʉ̀ ɔ̀vi
ádzàdzǐ nyʉ́, àrɛ̀ mà ràdʉ̀ ɨdzàya nɔ́sɨ̀ kà-bǐ tɔ́ sísí ɔ̌*.»

33 Ndɨ dhu bhěyi tɨ́, Yěsù nʉ́ʉnɔ́nà Kàgàwà bhà Ɔtɛ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ábhɔ̌
yàrɨ́ mbólí-tɨdɔ̀ ɔ̌. Kʉ̌nɔ́nà ka àdhàdhɨ̀ yà ndɨ̀ ndʉ́nɔna dhu nɨ́rɨ rɨ́ alɛ-
dɔ nálʉ rádʉ̀ dhu bhěyi. 34 Kɔ̌tɛ́nà nzǐ abádhí nà ɨnzá ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ mbólí
ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀yá ɨ̀ ɔ̀tù ɨ̀ pbɨ̀ndà ábhàlǐ mànà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kǒngónà
àdʉ̀ ɨ mbólí-tɨ̀ náwɛ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀.

Yěsù rǐ àpùpú nábhʉ̌ rɨ̀dè dhu
(Màt 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

35 Ndɨ nɨ́nganɨ́ tɨ́ pbɨ́tsɔ̀ngǎ, Yěsù náatɨ pbɨ̀ndà ábhàlǐ nǐ: «Kàda rɛ̀rʉ̀-
adzè.» 36 Nɨ́, Yěsù bhà ábhàlǐ nʉ́ʉbhà ihé-yà, ʼàdʉ̀ ɔ̀tsù yà Yěsù rǐʼɨ ɔ̀nà
ibhú ɔ̀, ʼàdʉ̀ ɔ̀wu. Ngʉ̌kpà ibhú náadʉ̀ ɨ̀ʼɨ ɨ̀nè ányɨ̀rɔ̌. 37 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ
àpùpú náapɛ̀ ndɔ̀pìlì ɔbɨ nyʉ́ nà, mʉ̀kʉrà ràdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼàwà ɨ̀ ibhú ɔ̀, ibhú
ràdʉ̀ àmbɛ àle dɔ̌ ɨdha nǐ. 38 Yěsù náadʉ̀ ɨ̀ʼɨ ibhú tɔ́ kɔ̀bhɛ́ ɔ̀ ndɨ̀ ndàyi
ndɨ̀pbɨ̀ dɔ̀na kùsé rɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ ndòdyì rɔ́. Nɨ́ kàbhà ábhàlǐ nɨ́ɨnga
ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ ìkǔ nyʉ́ ɔ̌: «Màlimǒ, yà àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu
nátdǔ tɨ́ obhó afínʉ akɛkpá màtɨ́?» 39 Nɨ́ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀và ndɨ̀ rɔ̀,
Yěsù náarʉ̀ awɛ dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà rɛ̀rʉ̀ nǐ: «Ɨ́nè! Ʊtsɨ tsʉ̀nʉ!» Nɨ́ awɛ
náadʉ̀ opilita nʉ́bhà, ɨnga ràdʉ̀ ɨnɛ̀ bhìì. 40 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà
ábhàlǐ nǐ: «Ádhu nyǐ nyɨ́ ɔdɔ nɔ́nzɨ nǐ? Nyǐ nyàpɛ̀ tʼóbhó ɨ̀ʼɨ aʼuta nà?»
41 Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nyʉ́ nɨ́ɨsí abádhí ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀tɛ̀ nzínzìya
ɔ̌ ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ yà, awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ mànà dhu náarɨ́
tsʉ̀ná dhu nɨ́rɨ?»

5

Yěsù rǐ nzɛ́rɛ-alafǐ nà arɨ́ʼɨ ɔ̀nà alɛ nɨ́gʉ̌ dhu
(Màt 8.28-34; Luk 8.26-39)

* **4:32** 4.32 Zèk 17.23; 31.6; Dàn 4.12,21

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Gàlìlayà
tɔ́ rɛ̀rʉ̀-adzè, Pbàgɛ̀rasɨ̀* tɔ́ pbìrì ɔ̀. 2 Nɨ́ yà Yěsù ìfò ibhú ɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀ tɨ́,
atdí alɛ náahʉ̀ ìndrǔ ʉ̀tdʉ̌ ka karí ɔ̀ná ngari ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rà kà-tɨ'ɔ̀. Ndɨ
alɛ nɨ'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì ɔ̀nà alɛ. 3 Kǒngónà ɔ̀dhɔ̀ ndɨ ngari ɔ̀, ndɨrɔ̀
kà sɔ̀wɔ̀rɔ̀ nɔ́nzɨ rí ndʉ̀tsɨ̀ àdrà-mbǐ nɨ́ atdí alɛ mà nɨ́i'ì mbǎ. 4 Obhó
tɨ́, bìlǐnganà ka kʉtsɨ́nà kàpfɔ̀ sìngà-mbǐ nɨ́, kadʉ̀ kɔ̌tsʉ́ nʉ́tsɨ̀ àdrà-
mbǐ nɨ́. Nɨ́ kǒngónà àdʉ̀ ɨ̀ àdrà-mbǐ nátdɨ, ndàdʉ̀ sìngà-mbǐ nátdɨ átɔ̀.
Ndɨrɔ̀, kàlʉ̌ rí ndɔ̀nzɨ̀ lɛ̀màna alɛ nɨ́i'ɨ́nà mbǎ atdí màtɨ́. 5 Bìlǐnganà,
yà ɨnga náarátɨ, ndàdʉ̀ ùbho dhu bhěyi, kɨ̀túnà ndɨ̀ ndàmbɛ ùbhi dɔ̌
ìndrǔ nʉ́tdʉ̌ ka karí ɨnanǎ, ndɨrɔ̀ pbìrì dɔ̀nǎ, ndàmbɛ ùkǔ dɔ̌, ndàdʉ̀
àrà ngbɔ̌na àzè rɔ̌ kpùwǎkpùwǎ odu nɨ́.
6 Nɨ́ kǎla Yěsù ɨtsɛ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kʉ tɨna ɔ̀. Kǎdʉ̀, ndìbvu kɔ̀nzɨ̌, ndʉ̀kɔ
ndɨ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌. 7 Kǎdʉ̀ òkù àrǐ nyʉ́ tɨ́ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè ma
nà Yěsù, kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì Kàgàwà t'Ídhùnǎ? Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́,
Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ìnzɨ̌ àvǔ rùdú.» 8 Wɔ̀ dhu kʉ̌nɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́,
Yěsù aránà àtɨ̀nà rɔ̌ kà nɨ́: «Nzɛ́rɛ-alafí, áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!» 9 Nɨ́ Yěsù
adʉ́nà àrà dhu ìvu rɔ̌ kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɔvɔ̀nʉ nɨ́ àdhɨ?» Kà ràdʉ̀ dhu àdu
Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Ɔvɔ̀du nɨ́ ‹Ihé›, ibí rɔ̀ mǎ mɨ́'ɨ̀ nɨ́dhunɨ̌.» 10 Nɨ́, kǎdʉ́nà
àrà Yěsù nónzì rɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà, ìnzɨ̌ ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí nabhʉ̀ tɨ́ ròwù ɨtsɛ
ndɨ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
11 Ányɨ̀rɔ̌, àdʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ màhɔ̌-yà nɨ́i'ì pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ ɨ̀ ányʉ rɔ́.
12 Nɨ́ ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ Yěsù ɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, 'àtɨ: «Óvì mǎ mɔ̌wù ndǎkà
àdʉ̀ nzínzì ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ mǎdʉ̀ tɨ́ ùtsǔ abádhí ɔ̀.» 13 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ ndɨ dhu ná'ù
abádhí tɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núuvò wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu
òtsù àdʉ̀ ɔ̀. Nɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ tɔ́ màhɔ̌-yà, mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̀ lʉfʉ̀, náadrú
pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ɨ̀ rʉ̀pbà ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, tsěya rɔ̀tdɨ̀ ɨ̀. 14 Kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌
rúbhi alɛ náatsè, 'òwù ɔyɨ nà kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ igigi rí'ì pbanga ɔ̀na nǎ. Nɨ́
ìndrǔ náadʉ̀ ìwu, 'ìwǔ wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu àndà. 15 Abádhí níiwú ùvò
Yěsù tɨ́, 'àdʉ̀ wɔ̀ ndɨ ibí nzɛ́rɛ-alafí arúbhi ɨ'ɨ̀ rɔ̌ ɔ̀nà alɛ nála. Ndɨ alɛ
nɨ́i'ì obvò ndɨ̀ ndàdɨ, ndʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀, pbìndà ɨrɛ̀ta ràdʉ̀ ndàdu
rɔ́. Nɨ́ ɔdɔ náadʉ̀ ɨ̀sɨ̌ abádhí ɔ̀. 16 Yà ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu nàlanà alɛ náadʉ̀
wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà alɛ mà àdʉ̀ mànà rɔ̌ ɨ̀ nɔ̀nzɨ̀nà dhu náwɛ abádhí tɔ̀.
17 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ ɔ̀pè 'ɨtdɛ̀ Yěsù ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ nɨvà tɨ́, ndàrà fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌
rɔ̀.
18 Nɨ́ yà Yěsù rǔpo ibhú ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, yà nzɛ́rɛ-alafí núvònà ɔ̀nà
rɔ̀ alɛ nɨ́ɨtdɛ̀ Yěsù ndɨ́nɨ̌ 'owu tɨ́ mànà atdíkpá. 19 Nɨ́ Yěsù náa'u nzá
ndɨ dhu kà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ alɛ nɨ́: «Ádǔ nyɨ pbʉ̀kʉ̀, ɨndʉ́
alɛ-tɨ'ɔ̀, nyadʉ̀ yà ɨndʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu náwɛ abádhí tɔ̀, ɨzʉ
kàbà dʉ̀nʉ́ dhu mànà.» 20 Nɨ́ wɔ̀ alɛ náadɨ̀ dɔ̀na ndàrà, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè
ndʉ̀nɔ̀ yà Yěsù nɔ́nzɨ̀ fǐndà kɔ́rɔ́ dhu Dɛ̀kàpolì tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌. Nɨ́, yà
kà rʉ̌nɔna dhu nɨ̀rɨ̀ alɛ kɔ́rɔ́ nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌.

Yàhirò bhà tsìbhíngba mà Yěsù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ napbálá tsìbhálɛ mànà
(Màt 9.18-26; Luk 8.40-56)

21 Tdítdɔ̌ Yěsù náadà ibhú ɔ̌ rɛ̀rʉ̀-adzè. Nɨ́ ɨdha-gì dɔ̌ kìdè rɔ́rɔ̀,
ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náandu ndɨ̀ ndàkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀. 22 Nɨ́, unduta-dzà ɔ̌
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ, Yàhirò tɨ́ kátɨna, nɨ́ira àhʉ ányɨ̀rɔ̌.
Nɨ́ Yěsù ndɨ̀ ndàla rɔ̀, kɨ̀bvú ndɨ̀ obvò kà-pfɔ̀ rɔ̌. 23 Kǎdʉ̀ kɨ̀tdɛ̀ atdyúna
nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨvàdú-ngba rɨ̌'ɨ̀ afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́. Nɨ́, ɨ́rà ɔtsʉ́nʉ

* **5:1** 5.1 Ndɨ pbìrì nɨ'ɨ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì.

nyɨ nyʉlɨ tí kà-dɔ̌, ndínɨ̌ kɔ̌gʉ́ tí, ndàdʉ̀ àdɨ nyɨ̀kpɔ́na nà.» 24 Yěsù mà
náadʉ̀ òwu Yàhirò nà, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà ràdʉ̀ ndìdhɔ̀ owùya ɔ̌ Yěsù ɨ̀
ìpbɔ̌ nzínzìya ɔ̌ rórò.
25 Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí tsìbhálɛ, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tí azu
nóongónà ɨ̀rà rɔ̀ná. 26 Kǎbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ibí pbàngángá-bvʉ̀nǎ,
ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ fɔ́ná ongyéngá-tsè nɔ́tdì ányɨ. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu adʉ́nà nzɨ̌
àrà kà dzʉ̀nà nɔ́nzɨ rɔ̌, kà rɔ̌ andɨ ràdʉ̀ àrà ɔ̀trɔ rɔ̌ atdídɔ̌. 27 Nɨ́,
Yěsù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu ndɨ̀ ndɨ́rɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɨ̌ra ihé-yà nzínzì
ɔ̀, ndàpbàlǎ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ olùnǎ rɔ̀. 28 Ka nɨ'ɨ̀ afína ɔ̀ rɨ́rà ɔ̀tɛ
rɔ̌ ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ma mapɛ́ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ nápbàlǎ, nɨ́ ma
mógʉ̀ ɔ̀gʉ̀.» 29 Nɨ́ Yěsù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ kàpbàlǎ rórò tí, yà kà-rɔ̌ arɨ́rà
azu náadʉ̀ ìde, kà ràdʉ̀ ndìnè ɨwà ndɨ̀ ndɔ̀gʉ̀ pbìndà andɨ ɔ̌ rɔ̀ ró. 30 Wɔ̀
ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí, Yěsù níinè ndɨ̀ ɨwà ìndrǔ t'ɨ́gʉ́tá tɔ́ pbìndà ɔbɨ nɔ́nzɨ̀
kasʉ rɔ́. Nɨ́ kǎgɛ́rɛ́ ndɨ̀ ihé-yà nzínzì dɔ̀, ndìvǔ dhu ndàtɨ: «Ádhɨ rùdú
mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ nàpbàlǎ?» 31 Nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyàla wà ihé-yà nákpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌nʉ 'ìpbɔ̌ nyɨ tí dhu.
Nɨ́, nyɨ tí àdʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ ràrɨ̌ àdhɨ ngbɔ̌nʉ nàpbàlǎ?» 32 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù
adʉ̀ ndàgɛrɛ ndàndà kɔ́rɔ́ ihé-yà-dɔ̀ nga, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndala tí ràrɨ̌ àdhɨ
ndɨ dhu nɔ̀nzɨ̀. 33 Nɨ́ ndɨ tsìbhálɛ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ìvi dɔ̌ ɔdɔ nɨ̌, ɨwà ndɨ̀
ndʉ̀nɨ rɔ̀ná ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu nɨ́dhunɨ̌. Nɨ́ kǎdʉ̀ ɨ̀rà ndìbvǔ ndɨ̀ Yěsù-pfɔ̀-
rɔ̌, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ obhó dhu nʉ́nɔ̀ fɨ̌ndà. 34 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Pbà nɨ̌
tsìbhíngbá, pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ wà nyɨ. Nɨ́, árà mběyi, nyadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ pbʉ̀kʉ̀
àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀.»
35 Wɔ̀ dhu nʉ́nɔ Yěsù rɨ̌ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɔyɨ nà ríwu unduta-dzà ɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ Yàhirò bhà rɔ̀ alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Pbʉ̀kʉ̀
tsìbhíngba nɔ́vɛ̀ wà, nɨ́ ádhu nyɨ nyɨ́ Màlimò-tsì àvǎ tdɨ́tdɔ̌ nɨ̌?»
36 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù náadʉ̀ nzá afína mà nɨ́lɨ abádhí rʉ̌nɔna dhu dɔ̌. Kǎdʉ̀
àtɨ̀nà Yàhirò nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ, ɨ́'ɨ̀ a'uta nà tí.» 37 Kǎdʉ̀ nzá atdí alɛ
mà nózè rʉ̀ndà ndɨ̀ ányɨ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ùnzìnà rʉ̀ndà ndɨ̀ nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ mà,
Yàkɔbhɔ̀ mà, adɔ̀nà Yùwanɨ̀ mànà kɛ̀lɛ̌. 38 Nɨ́ abádhí awù ùvò unduta-
dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà. Nɨ́ ányɨ̀, Yěsù náatù ìndrǔ tsìya náva ɨ̀, 'àmbɛ
ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà rɔ́. 39 Nɨ́ kǎtsù ɨdza, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ádhu wɔ̀ dhu bhěyi tsìkʉ náva ndɨ̀ nɨ̌? Ádhu nyɨ̌
nyɔ́dzɨ nɨ̌? Yàrɨ́ ngbángba nɔ́vɛ̀ nzá, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tɨ́.» 40 Pbɛ́tʉ̀,
abádhí náadʉ̀ Yěsù rʉ̌nɔna dhu-gàyà ɔ̀nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tí. Nɨ́ Yěsù adʉ̀ abádhí
nípfo ɨdza rɔ̀ kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ ndɨ ngbángba t'ábanà mà kà-tsánà, ndɨrɔ̀
pbìndà ɨ̀bhʉ ábhàlɨ̌ mànà kɛ̀lɛ̌ núnzì, 'ɔ̀tsù mànà ndɨ ngbángba-abvò
rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà kàluga ɔ̀. 41 Nɨ́ kǎlʉ́ ndɨ ngbángba ɔtsʉ́na rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌:
«Tàlità kumì.» Kà-tɨ̀ nɨ́: «Tsìbhíngbá, ma mátɨna: ‹Ɨvà nyɨ, nyidè!›»
42 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ tsìbhíngba nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi.
Obhó tí, kàbhà atɔ nɨ'ɨ̀ ɨwà áhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tí. Wɔ̀ dhu ɨ̀
àla rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ányɨ̀rɔ̌ ɨ'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ atdídɔ̌ nyʉ́. 43 Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́ya
abádhí tɔ̀ atdídɔ̌, ìnzɨ̌ ndɨ dhu nabhʉ̀ tí atdí alɛ mà rʉ̀nɨ. Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀
àtɨ̀nà ndɨ ngbángba t'álɛ nɨ̌: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ akɛ kà rɔ̀nyʉ̀!»

6

Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà ná'ù nzá Yěsù dhu
(Màt 13.53-58; Luk 4.16-30)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù nɩ́ɩvà ndɩ̀ ányɩ̀rɔ̌ rɔ̀, ndàrà ndɩ̀ ndavì ɔ̀ná kɩgɔ̀
ɔ̀, pbɩ̀ndà ábhàlɩ̌ ràdʉ̀ òwu owùna ɔ̌ ányɩ̀. 2 Nɩ́ sàbatʉ̀-ɩdhɔ̀ ɔ̌, kǎdɩ̀
ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Nɩ́ ábhɔ̌ alɛ yà kà
rʉ̌nɔna dhu ɩ̀rɩ rí, nɩ́ ɩdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà àtɩ̀nà dɔ̌:
«Kɔ́rɔ́ wɔ̀ ɔtɛ-tɩdɔ̀ nà kɩ̌rà àdhà rɔ̀? Wɔ̀rɩ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɩdɔ̀ mà,
ndɩ̀rɔ̀ wɔ̀ wɩwɩ̀ nɔ́nzɩ kǎrí nɩ̌ ɔbɩ mànà dhu kǎbà àdhà? 3 Tí obhó ka
ndɩ sàpàtɩ, Màrɩyà t'ídhùnà? Ka tí obhó Yàkɔbhɔ̀ mà, Yɔ̌sɛ̀ mà, Yudhà
mà, Sìmonì mànà t'ádɔ̀nà? Ndɩ̀rɔ̀ kà t'áwɛ́na t'óbhó òko atdíkpá ɩ̀rɔ́
àlɛ̌ mànà?» Nɩ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìndrǔ nóowúnà nzɩ̌ kà rʉ̌nɔna dhu
ná'ù rɔ̌. 4 Nɩ́ Yěsù adʉ̀ àtɩ̀nà abádhí nɩ̌: «Nabì nɩ́fʉ̌ ka karí kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, yà ndɩ̀ nyʉ́ ka kadhɩ̀ ɔ̀ná kɩgɔ̀ ɔ̌, ndɩ̀rɔ̀ fɩ̀ndá alɛ nzínzì ɔ̌, ndɩ̀rɔ̀
pbɩ̀ ɩdzá-bhà nzínzì ɔ̌ màtí, ka karí nzɩ̌ kɩ̀fʉ̌.» 5 Yěsù náadʉ̀ nzá atdí
wɩwɩ̀ mà nɔ́nzì ányɩ̀rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɩ ngúfe andɩtálɛ dɔ̌ tí, ɩ
alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ fɩyó andɩ ɔ̌ rɔ̀. 6 Nɩ́ ɩdhɔ nʉ́ʉkɔ Yěsù atdídɔ̌, ɩ̀mbǎ fɩyó
kɩgɔ̀ ɔ̌ bhà rɩ̌'ɩ̀ a'uta nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yěsù rɩ̌ pbɩ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɩ̌ núvɩ̌ dhu
(Màt 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yěsù náaránà ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɩ́'ɩ pbanga ɔ̀nǎ, ndàmbɛ dhu
ùdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. 7 Nɩ́ kǎnzi pbɩ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɩ̌,
ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùvɩ̌ abádhí ɔyɔ̌yɔ́ rɔ̀. Kǔví abádhí ɩwà ndɩ̀ ndàbhʉ
nzɛ́rɛ-alafí nódì abádhí rǎdʉ̀ nɩ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ fɩ́yɔ̀ rɔ́rɔ̀. 8 Kǎdʉ̀
dhu nʉ́ya abádhí tɔ̀ ndàtɩ: «Àpɛ́ nyìdyi atdí dhu mà abhi tɔ̀, pbɛ́tʉ̀
nyùgu mùgɔ̌ kɛ̀lɛ̌. Àpɛ́ nyùgu mʉ̀gatì mà, bhɔlɔ mà, fʉ̀rangà mà
ngbɔ̌kʉ ɔ̌. 9 Nyʉ̀fɔ̌ kàyìtò pfɔ̌kʉ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ àpɛ́ nyʉ̀fɔ̌ mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́
rʉ̀kʉ́.» 10 Ndɩ̀rɔ̀, kǎdʉ̀ àtɩ̀nà abádhí nɩ̌: «Nyɩ̌ ka kàkɔ atdí ɩdza ɔ̌ rɔ̀,
nyɩ̌ nyowuna òko rɔ̌ ányɩ̀-dzá, ràrà àhʉ ányɩ̀rɔ̌ rɔ̀ nyɩ̌ nyúvò nyɔ̌wù
dhu ɔ̀. 11 Atdí pbanga ɔ̌ alɛ nóowuna gukyè 'ùvo rɔ̌ ɩ̀nzɩ̌ 'àkɔ nyɩ̌, ndɩ̀rɔ̀
ɩ̀nzɩ̌ 'ɩ̀rɩ nyɩ̌ nyʉ́nɔna dhu, nɩ́ nyɩ̌ nyowuna òwu rɔ̌ ányɩ̀rɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀
pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀, ndɩ́nɩ̌ abádhí tɔ́ afátá nɩtɛ̀ tí abádhí tɔ̀.»
12 Nɩ́ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɩ̌ náawù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀,
'òwù àtɩ̀nà rɔ̌, dhu ràkǎ abádhí rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɩ̀ 'ʉ̀bhà fɩyó nzɛ́rɛnga. 13 Abádhí
nóowúnà ábhɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu andɩ nà ábhɔ̌
alɛ nútri rɔ̌ akyɛ nɩ̌, ɩ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ɔvɛ
(Màt 14.1-12; Luk 9.7-9,19-20)

14 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀* nɩ́ɩrɩ Yěsù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu, kɔ̌vɔ̀ nɔ́tɔ̀
ndɩ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nɩ́dhunɩ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtɩ̀nà rɔ̌: «Bàtizò
ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì nɩ́ngbɛ̀ wà ndɩ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɩ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nɩ́ ndɩ, kǎbà wɩwɩ̀ t'ɔ́nzɩta tɔ́ ɔbɩ.» 15 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ owúnà àtɩ̀nà
rɔ̌: «Ɛ̀lɩyà nɩ́ wɔ̀.» Ngʉ̌kpà ràdʉ̀ àtɩ̀nà tdítdɔ̌: «Angyí ɩ'ɩ̀ pbànábí nzínzì
ɔ̌ atdí nabì bhěyi alɛ nɩ́ wɔ̀.» 16 Nɩ́ wɔ̀ dhu ndɩ̀ ndɩ̀rɩ̀ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ atɩ:
«Bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì nɩ́ wɔ̀. Ma mábhʉ kàdɔ kɔtdì, nɩ́ ka nɩ́
wɔ̀ wà ndɩ̀ nɩ̀ngbɛ̀.»
17 Wɔ̀ ndɩ Hɛ̀rɔdɛ̀ nyʉ́ ndɩ̀tírɔ̀ nɩ́ ndɩ ʉyátá nabhʉ̀ kosò Yùwanì,
ndàdʉ̀ àbhʉnà kʉtsì, kadʉ̀ ɩ̀lɩnà imbi-dzà ɔ̀. Hɛ̀rɔdɛ̀ náanzì ndɩ dhu,
adɔ̀nà Fìlipò-fɔ́ rɔ̀ ndɩ̀ ndakɔ̀ tsìbhálɛ nóokú dɔ̀ rɔ̀. Ndɩ tsìbhálɛ-ɔvɔ̀
nɩ'ɩ̀ Hɛ̀rɔ̀diyà. 18 Kǎnzì ndɩ dhu, Bàtizò nubhónà Yùwanì nóongónà

* **6:14** 6.14 Ndɩ Hɛ̀rɔdɛ̀-ɔvɔ̀ nɩ'ɩ Àtìpasì. Ka nɩ'ɩ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà.

àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌, ɨnzá dhu ràkǎ kà ràkɔ adɔ̀nà-ve nɨ́dhunɨ̌. 19 Hɛ̀rɔ̀diyà
náakó atdídɔ̀ Yùwanɨ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ kòzè ndàbhʉ kohò. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu
náadʉ̀ ɨ̀'ɨ odú kà tɔ̀. 20 Obhó tɨ́, Hɛ̀rɔdɛ̀ nóongónà Yùwanɨ̀-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ
obhónángatálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tɨ́ ndɨ̀ ndʉ̀nɨ ka dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ kǒngónà àdʉ̀ Yùwanɨ̀-ngbɔ̀ nódɔ̀ atdídɔ̀. Yùwanɨ̀ rʉ̌nɔna
dhu nɨ́rɨ ndɨ̀ ndɨ́ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà ɨrɛ̀ta nóongónà àdʉ̀ ndìnza atdídɔ̀,
pbɛ́tʉ̀ kǒngónà àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu òzè ndɨrɨ̀ atdídɔ̀.
21 Nɨ́ atdíku, Hɛ̀rɔ̀diyà náabà Yùwanɨ̀ àbhʉ̌ ndɨ̀ ndɨ́ kohò ɔ̀ná otu.
Ndɨ dhu nɨ̀'ɨ yà Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ka kadhɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ nírɛ̀ ɔ̀ná mʉ̀hɛndʉ̀-
ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu. Nɨ́ Hɛ̀rɔdɛ̀ unzi rìwʉ̌ ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ alɛ nɨ̀'ɨ: yà ɨ̀ arɨ́ kasʉ
ɔ̀nzɨ mànà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbɨ̀ndà pbànówí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀
Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ pbangá-nzo ɔ̀nǎ arɨ́'ɨ̀ ɨfʉta nà atdídɔ̀ alɛ mànà. 22 Nɨ́
Hɛ̀rɔ̀diyà bhà tsìbhíngba náatsù mʉ̀hɛndʉ̌-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀bɛ̀ atdídɔ̀.
Ndɨ ɔbɛ́ náafɔ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀-nyɨ̀kpɔ́ atdídɔ̀ yà ndɨ̀ ndùnzìnà alɛ mànà. Nɨ́
ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ tsìbhíngba-ɔwʉ́ nɨ̌: «Ónzi afínʉ
òzè dhu fudú, nɨ́ ma mɨ́ ndɨ dhu àbhʉ̌ àbhʉ̌ ɨndʉ̀.» 23 Kǎdʉ̀ dhu nɔ́tsɔ̀
ndɨ tsìbhíngba-ɔ̀nzɨ̌ ndàtɨ: «Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ́nɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ nyɨ
nyónzina dhu ɨndʉ̀, ɨ̀mbǎ ɨ'ɨna yà idzi ma mɔ́nyʉ̀ dɔ̀ná pbìrì tɔ́ atdínga
ɔ́yɔ̀ dɔ̀ mà nábhʉ̌ ma mɨ́ ɨndʉ̀ dhu màtɨ́.» 24 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhíngba náahʉ̀
àwú-dza rɔ̀, ndàdʉ̀ dhu nívu ɨ́yànà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu ndɨ ma màkǎ
monzì?» Nɨ́ kà-tsánà adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Bàtizò núbhɔ̀ arɨ́ Yùwanɨ̀-
dɔ.» 25 Nɨ́ tsìbhíngba náangbó ndɨ̀ kòmbómbí ádrʉ̀ngbǎ kamà-tɨ'ɔ̀,
ndàdʉ̀ dhu ònzì fɔná ndàtɨ: «Ma mòzè nyibhò Bàtizò ùbhɔ̀ arɨ́ Yùwanɨ̀-
dɔ kòmbí fudú tsàlìtsalì dɔ̀ rɔ̀.» 26 Nɨ́ ɨzʉ nʉ́ʉka ádrʉ̀ngbǎ kamà atdídɔ̀
nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ ndùvɔ̌ Yùwanɨ̀-dɔ rɔ̌ dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ ɔbɨ tɨ́, yà ndɨ̀ ndùnzìnà
alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀tsɔ̀nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 27 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kǎdʉ̀
ngbɔ̌na nódɔ arɨ́ pbànówí nzínzì ɔ̌ atdí mùnowì nóvì, ndʉ̀yǎ dhu fɨ̌ndà
ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ Yùwanɨ̀-dɔ nà fɔná. Nɨ́ wɔ̀ mùnowì nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndàrà imbi-
dzà ɔ̀, ndìtsì Yùwanɨ̀-dɔ nɔ́kɛ̀rɛ̀. 28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ ɨ̀rà ndɨ alɛ-dɔ
nà tsàlìtsalì dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà wɔ̀ tsìbhíngba-fɔ́, ndɨ tsìbhíngba
ràdʉ̀ àbhʉnà ɨ́yànà-fɔ́. 29 Nɨ́ Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ nɨ́itdègu wɔ̀ dhu nɨ́rɨ,
nɨ́ abádhí adʉ̀ ìwu, 'àdʉ̀ kǎ-bvò nídyì 'òwù ɔ̀tdʉ̀nà.

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

30 Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náandu ɨ̀ kà-tɨ́, 'àdʉ̀ yà ɨ̀ ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ dhu mà,
ndɨrɔ̀ yà ɨ̀ ùdhe ìndrʉ̌ tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu mànà dhu náwɛ kà tɔ̀. 31 Wɔ̀ ndɨ
kàsʉmì ɔ̌, abádhí-tɨ'ɔ̀ ríwu alɛ mà, abádhí tɨ́ ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ 'àdʉ̌ alɛ mànà nɨ́ɨ'ɨ̀
abhɔ nyʉ́, ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ abádhí rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì mà ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ mbǎ. Nɨ́ Yɛ̌sù
adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà uvitatálɛ nɨ̌: «Nyìwʉ̌ rʉ̀ngʉ̀ tɨ́ rɨ́'ɨ̀ atdí ngari ɔ̀, ndɨ́nɨ̌
nyɨ̌ nyaso tɨ́ nyɨ̌ akɛ.» 32 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ òwu vɨ̌yà dɔ̀ rɔ̀ ibhú ɔ̌ rʉ̀ngʉ̀
tɨ́ rɨ́'ɨ̀ atdí ngari ɔ̀. 33 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náala abádhí rɔ̌wu dhu, 'àdʉ̀
abádhí rɔ̌wu ɨ nga nʉ́nɨ. Nɨ́ ìndrʉ̌ náadʉ̀ 'ɨvà kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, 'òwù
tsàkàtsàkà nyʉ́ pfɔ̌ya dɔ̀ ányì, 'àdʉ̀ òwu ùvò angyi abádhí rɔ̌.
34 Nɨ́ Yɛ̌sù náhʉ ibhú ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, kǎla wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà, abádhí-ɨzʉ̀
ràdʉ̀ ndàlʉ atdídɔ̀, ɨ̀mbǎ ʉ̀ndana rɨ́ alɛ rɨ̌'ɨ̀ tàmà tɔ́ màhò bhɛ̌yi abádhí
nʉ́lɨ ɨ̀ nɨ́dhunɨ̌. Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ábhɔ̀ dhu nyʉ́ núdhe dɔ̀ abádhí
tɔ̀. 35 Ɨnga rǎtɨ dhu nɨ́itdègu ndìndù, nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ nɨ́indri kà-tɨ'ɔ̀,
'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨrɔ́ nga rɨ̌'ɨ̀ rʉ̀ngʉ̀ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨnga nátɨ wà.» 36 Nɨ́, ávɨ̌
kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̀wù ɨnga nóbhì ka karɨ́ ɔ̀yà ngari ɔ̀, ndɨrɔ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɨ́'ɨ̀

pbanga ɔ̀, ndínɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nudzí tí fɨ́yɔ̀. 37 Yěsù adʉ̀ ɔtɛ nádu abádhí tɔ̀
ndàtɨ: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ abádhí tɔ̀ nyɨ́-tírɔ̀!» Nɨ́ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu nívu
Yěsù-tsʉ̌ ’àtɨ: «Nyɨ nyòzè tí mǒwù mʉ̀gatì nódzì óyɔ̀ mɨyà dɨ̀narì† rɔ̌,
ndínɨ̌ mǎ mabhʉ̀ tí abádhí rɔ̀nyʉ̀?» 38 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu nívu abádhí-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Ífe mʉ̀gatì nyɨ̌ nyɨ́’ɨ̀ nà? Nyàndà pɛ́ ka.» Nɨ́ kà-bvʉ ɨ̀ ʉ̀nɨ
rɔ̀, abádhí adʉ̀ dhu nádu kà tɔ̀ àtɨ: «Mǎ mí’ɨ̀ imbò mʉ̀gatì nà, ndɨrɔ̀
óyɔ̀ ɨ̀bhɛ̀ nà.» 39 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù avì pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ ràbhʉ kɔ́rɔ́ alɛ
rɔ̀kɔ̀ tsʉ̀na rɔ̌ obvò ɨrí dɔ̌. 40 Abádhí adʉ̀ ɔ̀ko tsʉ̀na tí: atdídhená ngari
ɔ̌ atdátdí mɨyà alɛ, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ngari ɔ̌ imbìmbó kumì alɛ. 41 Nírɔ̀
ní ndɨ Yěsù núugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì, óyɔ̀ ɨ̀bhɛ̀ mànà ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Nɨ́,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga àndà ndì ndí rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Kǎdʉ̀
mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndínɨ̌ abádhí nʉ́ʉndɔ tí
ìndrǔ tɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ óyɔ̀ ɨ̀bhɛ̀ nʉ́ndɔ̀ átɔ̀ abádhí-fɔ́ kɔ́rɔ́. 42 Ányɨrɔ̀ ɨ’ɨ̀
kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu ’ùlè nɨ̌. 43 Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dɨ̀ ɔ̀dɨ̀ mʉ̀gatì-
go-tsʉ̀ núndu, ɨ̀bhɛ̀-go mànà, ’àdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná óyɔ̀ nà sɛ̌ngɛ̀ níra
nɨ̌. 44 Ndɨ mʉ̀gatì nanyʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, kpabháléɛ níɨ’ɨ̀ imbò lʉfʉ̀ tí.

Yěsù rǔbhi ɨdha dɔ̌ dhu
(Màt 14.22-33; Yùw 6.16-21)

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ tí, Yěsù náabhʉ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ rùpò ibhú ɔ̀, ndínɨ̌
ada tí angyi fɨ́ndà rɛ̀rʉ̀-adzè, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɔ́ kɨgɔ̀ ɨnǎ rɔ̀, yà ndɨ̀ nyʉ́
tírɔ̀ ndɨ̀ ndí ihé-yà návɨ̀ ròwù ɨbha ɔ̀nanǎ. 46 Ihé-yà nà ɨ̀ ʉ̀bhǎ ɨ̀ dhu-
dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àrà pbìrì dɔ̀, ndàrà ndɨtsɔ̀. 47 Ɨnga nátɨ rɔ̀, ibhú nɨ́ɨ’ɨ̀ rɛ̀rʉ̀-
alìkpa ɔ̀ ábhàlɨ̌ nà, Yěsù ràdʉ̀ ndʉ̀bhà atdírɔ̀ olù ɨdha-adzè. 48 Nɨ́ Yěsù
ala ɔbɨ tí ibhú t’ɔ́tʉ̀ta rɨ̌’ɨ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu, tʉ̀mbà tí awɛ rǒpili
abádhí-nyɨ̀kpa rɔ̌ nídhunɨ̌. Nɨ́ à’ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, kǎrà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tɨ’ɔ̀,
ndàmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdha dɔ̌. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì angyi ndʉ́da abádhí tɔ̀ dhu
bhěyi. 49 Nɨ́, kà rǔbhi ɨdha dɔ̌ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí náadʉ̀ kàtì mʉ̀gìngɔ̀
tí, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ùkǔ, 50 ábhɔ̌ ɔdɔ nyʉ́ nà kàlǎ rí kɔ́rɔ́ alɛ níɨ’ɨ̀ nídhunɨ̌.
Pbɛ́tʉ̀ ʉrɔ́ rɔ̀ tí, Yěsù adʉ̀ tǔna àpfò abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòtù afíkʉ, ɨma
ní yà! Ɨnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!» 51 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀ abádhí-tɨ’ɔ̀, awɛ
ràdʉ̀ opilita nʉ́bhà atdídɔ̌. Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌ nyʉ́. 52 Obhó
tí, Yěsù ɔ̀nzì wɨwì, ndɨtrɔ̌ mʉ̀gatì dhu náalʉ́ nzá abádhí-dɔ: abádhí tɔ́
ɨrɛ̀ta rɨ̌ ndɨ dhu-tì nálʉ̌ dhu níɨ’ɨ̀ odú.

Yěsù rɨ̌ Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbìrì ɔ̌ andɨtálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 14.34-36; Yùw 6.22-25)

53 Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu rɛ̀rʉ̀ náda, nɨ́ abádhí náasò
fɨyɔ́ ibhú kìfukù ɔ̌, ’àdʉ̀ ɔ̀tsù Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbìrì ɔ̀. 54 Nɨ́ ibhú ɔ̀ rɔ̀
abádhí núvò rɔ́rɔ̀ tí, ìndrǔ náadʉ̀ Yěsù nʉ́nɨ. 55 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ àngɨlɨ
kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̀nǎ, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ʉ̀mbà andɨtálɛ, ’ɔ̀wù ɔ̀wu rɔ̌ nà ótdù dɔ̌,
Yěsù-bvʉ ka kɔ̀’ɨ̀ ɔ̀yà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀na nǎ. 56 Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ Yěsù
rǔbhi ɨnanǎ, pbanga ɔ̀nǎ, kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ ɨnga nóbhì ka karí ɨnǎ màtí,
ìndrǔ nóowúnà ìwu rɔ̌ andɨtálɛ nà, ’ʉ̀lɨ pbanga-tsidɔ̀ ìndrǔ náarí ’ùndǔ
ɔ̀yá ngari ɔ̌. Abádhí adʉ́nà ɔ̀wu Yěsù nónzì rɔ̌ rʉ̀bhà ɨ alɛ rʉ̀pbàlǎ rɔ̀ná
mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ɨ̀ngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà yà kàbhà mʉ̀dzarʉ̀-
bɨdɔ̀-ngbɔ̀ nàpbàlǎ, náaránà ɔ̀gʉ̀ rɔ̌ dòtsí.

---

† **6:37** 6.37 Yěsù bhà kàsʉmɨ ɔ̌, atdí dɨ̀narì nɨ’ɨ̀ atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà.

7

Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ
(Màt 15.1-9; Luk 11.37-41)

1 Pbàfàrìsáyó mà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ Músà bhà Ʊyátá tɔ́
ngúfe màlímó mànà núundu ɨ̀ Yěsù tí. 2 Ní, abádhí náala Yěsù bhà
ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ, ɔ̀tɔ̀tì ɔtsʉ́ya nǐ rówu dhu nɔ́nyʉ̀ rɔ̌, kà-
tì ní ɨnzá ɨ̀ ù'o ɔtsʉ́ya yà fɨyɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ nónzì ka dhu bhěyi
rɔ́rɔ̀. 3 Pbàfàrìsáyó mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà Pbàyàhúdí mànà níifʉ abhúya tɔ́
mànduʉ atdídɔ̌. Ní, abádhí nɔ́ɔnyʉ́nà nzǐ ɔ̀nyʉ̀ ɨnzá ɨ̀ ù'o ɔtsʉ́ya mběyi
nyʉ́ rɔ́rɔ̀. 4 Ndɨrɔ̀ kòbǐ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ìngò rɔ̀, abádhí nɔ́ɔnyʉ́nà nzǐ dhu ɨnzá
ɨ̀ ù'o ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí níifʉ yà í abà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà mànduʉ átɔ̀. Ɨ mànduʉ
nɨ'ɨ̀: kɔ́pà nú'ǒ ka kí mběyi nyʉ́ dhu, ìtǎ mà, sʉma nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɨ̀tǎ
mà, dɔ̀yá ka karóyì dhu mànà nú'ǒ ka kí mběyi nyʉ́ dhu mànà. 5 Ní,
Pbàfàrìsáyó mà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níivú dhu Yěsù-tsʉ̌
'àtɨ: «Ádhu ɨnzá pbʉ̀kʉ̀ ábhàlǐ nífʉ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ́ mànduʉ, 'àdʉ̀ àmbɛ
dhu nɔ́nyʉ̀ dɔ̌ ɔ̀tɔ̀tì ɔtsʉ́ya nǐ ní?» 6 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀
ndàtɨ: «Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́ dʉ̀kʉ́. Nyǐ ní ɔyɔyɔ afíya nà
alɛ yà kǎndí dhu bhěyi tí, ndàtɨ:
‹Kàgàwà rǎtɨna: kàrí alɛ náarí mɨfʉ̌ tsʉ̀ya ɔ̌ tí,
afíya ràdʉ̀ ɨ̀ ɨtsɛ nyʉ́ rùdú rɔ̀. 7 Abádhí náarí mʉlɛ̌ kɔkɔ́rɔ̀.
Abádhí arúdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu ní ìndrǔ tɔ́ ʉyátá kɛ̀lɛ̌*.›»

8 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Nyǐ nyárí Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́bha igi,
nyǎdʉ̀ nyǎpba ìndrǔ ɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu rɔ̌ tí. 9 Nyǐ nyárí Kàgàwà bhà Ʊyátá
nɔ́dhɔ, nyǎdʉ̀ afíkʉ nápba fʉ̀kʉ́ mànduʉ rɔ̌ tí. 10 Obhó tí, Músà nʉ́ʉyá
dhu fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ: nyɨ ràkǎ nyɨfʉ àbanʉ mà ɨyànʉ mànà, ndɨrɔ̀ àbanà
mà ɨyànà mànà nǐ dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ ràkǎ kohò òho tí. 11 Pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyʉ́,
nyǐ nyárí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nyǎtɨ: ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba àbanà
tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨyànà tɔ̀ màtí ndàtɨ: ‹Dzʉ̀nànʉ nónzɨ ma màmbɛ̀nà nǐ fudú
rɨ'ɨ̀ dhu ní Kɔ̀rbanì, kà-tì ní: Kàgàwà tɔ̀ ka kùtri pɛrè.› 12 Ní ndɨ alɛ rǐ
mbǎ àbanà mà, ndɨrɔ̀ ɨyànà mà dzʉ̀nà nɔ́nzɨ ndì ndí dhu-atdyú nà. Ní
nyǐ nyarádʉ̀ ndɨ dhu kɛ̀lɛ̌ ná'ù ndɨ alɛ tɔ̀. 13 Ní ndɨ dhu nǐ, nyǐ nyárí
Kàgàwà bhà ɔtɛ-òvǔ nítɔ, yà nyǐ nyarúdhěna fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ fʉ̀kʉ́
mànduʉ nǐ. Ndɨrɔ̀, nyǐ nyarí ndɨ dhu bhěyi dhu-tɨdɔ̀ nɔ́nzɨ abhɔ nyʉ́.»

Ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàhà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu
(Màt 15.10-20)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náanzi ihé-yà tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nǐ: «Nyǐ
kɔ́rɔ́, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu, ndɨrɔ̀ nyàlʉ̌ ka dʉ̀kʉ ɔ̀. 15 Ɨnzǐ iri
rɔ̀ rótsù ìndrǔ ɔ̀ atdí dhu mà, rǎdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu ní ndɨ kàbhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̌. 16 [Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bǐna nà rɨ'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndìrɨ wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu*.»]

17 Yěsù níitdègu ihé-yà nʉ́bha ndàdʉ̀ òtsù ɨdza, ní kàbhà ábhàlǐ
náadʉ̀ wɔ̀ ndɨ mbólí-tì nívu kà-tsʉ̌. 18 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ:
«Nyǐ nyʉ́ mà, kàlʉ̌ t'óbhó dʉ̀kʉ átɔ̀? Nyǐ nyʉ̀nɨ t'óbhó dhu, ìnzǐ iri rɔ̀
rótsù ìndrǔ ɔ̀ atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌?
19 Obhó tí, ndɨ dhu nótsù nzá ndɨ alɛ-afí ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kòtsù ndɨ alɛ-fɨ-tsʉ̀ ɔ̀,
ndàdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀ ɔtsɔ́ dɔ̀ ndɨ alɛ àrà rɔ̀.» Wɔ̀ ndì ndʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ɔ̌, Yěsù
náavɔ̀ dhu kpangba ɔ̀nyʉ ka ràrǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ nɔ́nyʉ̀. 20 Ní kǎdʉ̀

* **7:7** 7.7 Ìsa 29.13 * **7:16** 7.16 Wɔ̀rí andítá rɨ'ɨ̀ mbǎ ábhɔ̌ angyè andítá ɔ̀.

àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu nɨ́ ndɨ rádʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tɨ̀
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. 21 Obhó tɨ́, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ arúvò nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta náarɨ́
ndɨ ìndrǔ nábhʉ̌ rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu. Ɨ nzɛ́rɛ dhu nɨ́: mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ t'ɔ́nzɨta,
ogbo t'ɔ́nzɨta, abvo t'óhota, 22 màkunì t'ɔ́nzɨta, ngǎtsi alɛ-fɔ́ rɨ́'ɨ̀ dhu dɔ̌
ka kɨ́ alɛ-afí ɨ̀lɨ̌ dhu, ɔ̀rʉ̀ ka kɔ́rʉ̀ dhu, ìndrǔ t'ʉ́trátá, ɨ̀nzɨ̌ ka kɨ́ ʉyátá-
ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ dhu, adha t'ɔ́nzɨta, ìndrǔ nɨ̌ ka kɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu, alɛ ɔ̀yɔ̀
ka kɨ́ dhu, àrɨ̌ bhěyi ka kɨ́ alɛ ɔ̀nzɨ dhu. 23 Kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ dhu náarúvò
ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀, ràdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tɨ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»

Ɨnzɨ̌ nɨ́ Mùyàhudì-àyi rɨ̌ Yěsù ná'u dhu
(Màt 15.21-28)

24 Ʉrɔ́ rɔ̀, Yěsù ɨvà ndɨ ndàrà Tirò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. Nɨ́
kǎtsù atdí ɨdza ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ atdí alɛ mà nózè rʉ̀nɨ ányɨ̀rɔ̌ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ dhu.
Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ ndòru dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ odú. 25 Obhó tɨ́, atdí tsìbhálɛ yà nzɛ́rɛ-alafí
náarávu pbɨ̀ndà tsìbhíngba rɔ̌, nɨ́ɨrɨ Yěsù dɔ̌ ka káwɛ̌na dhu. Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌
rɔ̀ tɨ́, ɨ́yàdhíyà náadʉ̀ ɨ̀rà Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ndìbvu obvò kàpfɔ̀ rɔ̌. 26 Ndɨ
tsìbhálɛ nɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Mùyàhudì-àyi, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ɨ̀ Sìrò-Fòyìnikì tɔ́ pbìrì
ɔ̌ alɛ. Nɨ́ kɨ̌tsɔ̀ ndɨ̀ Yěsù rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nipfo tɨ́ pbɨ̀ndà tsìbhíngba
ɔ̀ rɔ̀. 27 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ʉ́bhà pɛ́ nzónzo rɔ̀nyʉ̀ dhu
'ùlè nɨ̌ angyi. Obhó tɨ́, dhu ɔ̀fɔ̀ nzá nga kidyì nzónzo tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, kadʉ̀
ɔ̀bvùnà ìtsě-nzo tɔ̀.» 28 Ɨyàdhíyà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó
Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbɛ́tʉ̀ mɨzà tsìnǎ rɨ́'ɨ̀ ìtsě mà náarɨ́ nzónzo-fɔ́ rɔ̀ ɨ̀ nàwà
ɔ̀nyʉ̀-ú'ǔ-nzo mà nónyʉ.» 29 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ
nyàdu ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ádǔnà nyɨ pbʉ̀kʉ̀, ɨwà nzɛ́rɛ-alafí náhʉ pbʉ̀kʉ̀
tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.» 30 Nɨ́ kǎdù ndɨ̀ pbɨ̀ndà, ndàdʉ̀ pbɨ ɨngba nótù ara dɔ̌
àyi rɔ́, ɨwà nzɛ́rɛ-alafí náhʉ ɔ̀nà rɔ̀ rɔ́.

Yěsù rɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ɨnga ɨ̀rɨ ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 15.29-31)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ɨvà ndɨ̀ tdɨ́tdɔ̌ Tirò tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndʉ̀dà
Sìdɔnà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndàdʉ̀ ìngo Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀, Dɛ̀kàpolì tɔ́ pbìrì
ɔ̀nǎ ndɨ ndʉ̀dà rɔ́rɔ̀. 32 Nɨ́, ka kiwú ɨ̀nzɨ̌ bɨ̌na arɨ́ nga ɨ̀rɨ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɔ́tɛ
mběyi atdí alɛ nà Yěsù tɨ ’ɔ̀. Ka kadʉ̀ kɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ɔtsʉ́na nɨ̀lɨ tɨ́
ndɨ alɛ dɔ̌. 33 Nɨ́ Yěsù náadʉ̀ kìdyì atdírɔ̀ ndàrànà lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ ihé-yà
ɔ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nʉ́fɔ wɔ̀ alɛ-bɨ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ɨsɔ nísò ɔtsʉ́na-kpɔ̀
rɔ̌, ndàpbàlǎ kɨ̌dà-dɔ-ngbɔ̀ nɨ̌. 34 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù andà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga,
ndàdha ɨhɛ̀na, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ɛ̀fatà!» Kà-tɨ̀ nɨ́ «Ángbɛ̌ nyɨ!»
35 Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ-bɨ̀ nʉ́ʉngbɛ ɨ̀, ɨdàna ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ ɨsɔ́ ɔtɛ tɔ̀, ndàdʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ mběyi. 36 Yěsù adʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nísɔ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ dhu nʉnɔ tɨ́ atdí
alɛ tɔ̀ màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ yà kàrɨ̌ abádhí nósɔ̀ dhu náaránà ìndrǔ názɨ rɔ̌ àzɨ̌
tɨ́ ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ndɨ dhu dɔ̌. 37 Nɨ́ ɨdhɔ náadʉ̀ abádhí nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́
ròsè, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kà rɔ̌nzɨna dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ ídzì dhu nyʉ́. Ndɨrɔ̀,
kà rǎrà bɨ̌ya ʉ́rɨ̌ alɛ-bɨ̀ mà nʉ́ngbɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɔ́tɛ alɛ mà nábhʉ
rɔ̀tɛ̀.»

8

Yěsù rɨ̌ ɨ̀fɔ lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 15.32-39; Mrk 6.30-44)

1 Ndɨ nínganí, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náandu ɨ̀ tdɨ́tdɔ̌. Nɨ́ ɨ̀mbǎ abádhí
rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nyʉna ɨ̀ ɨ́ dhu nà nídhunɨ̌, Yěsù anzi pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ ndàdʉ̀ àtɨ̀nà

abádhí nɨ̌: 2 «Ma mɨ́'ì ɨzʉ̀ nà atdídɔ̌ kǎkà alɛ dɔ̌. Mǎ mòkò wà abádhí
mànà ìbhʉ̀ku mbàlìmbàlì, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ mbǎ ì'ì ɔ̀nyʉ̀na ì ɨ́ dhu nà.
3 Ma mapɛ́ abádhí àvɨ̀ ròwù àwù nà fɨ̀rábvʉ̀, nɨ́ sàzì rǎrà abádhí nábhʉ̀
ràwà ì otu ɔ̌. Obhó tɨ́, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ níwǔ ɨtsɛ rɔ̀ nyʉ́.»
4 Nɨ́, kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ka kówu abádhí nóngù
ka kɨ́ nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nótù àdhà yàrɨ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌?» 5 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-
tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨ́'ì mʉ̀gatì nà ìfe?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Mǎ
mɨ́'ì mʉ̀gatì nà àrʉ̀bhʉ̀.» 6 Nɨ́ Yěsù avì ihé-yà ròkò obvò. Kǎdʉ̀ kɔ̀kɔ̀rɨ́
àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì núgù ndʉ̀lʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndɨ́nɨ̌
abádhí ʉndɔ tɨ́ ihé-yà tɔ̀. Nɨ́ ɨ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɨ mʉ̀gatì nʉ́ndɔ̀ ɨ alɛ tɔ̀.
7 Abádhí nɨ́ì'ì ngúfe ìbhɛ̌-nzo nà átɔ̀. Nɨ́ Yěsù adʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà
tɔ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ ìbhɛ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ návi rʉ̀ndɔ̀ ɨ ìbhɛ̌-nzo átɔ̀.
8 Kórɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu 'ùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu bhěyi. Nɨ́ ábhàlɨ̌ náadʉ̀
ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, rùlè àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌. 9 Ányìrɔ̌, ìndrǔ nɨ́ì'ì
mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ lʉfʉ̀ ráhʉ̀ dhu bvʉ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ abádhí àvi
ròwù. 10 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà núupò ibhú ɔ̀, 'àdʉ̀
òwu Dàlmànutà tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̀.

Pbàfàrìsáyó rɨ̌ Yěsù àvɨ̀ rɔ̀nzì wɨwì dhu
(Màt 16.1-4; 12.38-39)

11 Atdíku, Pbàfàrìsáyó níiwú ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì kà nà kǎfí
ì omvú tɨ́. Nɨ́, abádhí náavì ka rɔ̀nzì atdí wɨwì, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà bhà rɔ̀
kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́rà dhu navì tɨ́. 12 Nɨ́ ndɨ dhu adʉ̀ ìnzɛ Yěsù
rɔ̌ atdídɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Heè! Ádhu indo arɨ́'ì alɛ nózè wɨwì kɛ̀lɛ̌ 'àla
nɨ̌? Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ka kɨ́ nzɨ̌ atdí wɨwì mà nónzì abádhí
tɔ̀.» 13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ɨvà ndì abádhí-tɨ́ rɔ̀, 'àdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀ pbìndà
ábhàlɨ̌ mànà, 'àdʉ̀ àda rɛ̀rʉ̀-adzè.

Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà afi mànà
(Màt 16.5-12)

14 Mʉ̀gatì nídyì ì ɨ́ àkǎkǎ dhu bvʉ̀tɨ́ dhu náadzò Yěsù bhà ábhàlɨ̌ ɔ̀nǎ
rɔ̀, abádhí ràdʉ̀ 'ɔ̀tù atdí mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ nà fɔyá ibhú ɔ̀. 15 Nɨ́ Yěsù nʉ́ʉyá
dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà nga mběyi, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó tɔ́
afi* mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà afi mànà dhu rɔ̌ rɔ̀.» 16 Nɨ́, Yěsù bhà ábhàlɨ̌
náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ìmbǎ ì ràrɨ̌'ì mʉ̀gatì nà. 17 Nɨ́ Yěsù
náasʉ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu
nyɨ̌ nyátɨna, ìmbǎ nyɨ̌ ràrɨ̌'ì mʉ̀gatì nà nɨ̌? Ndɨ dhu àpɛ̀ t'óbhó dʉ̀kʉ̀
àlʉ̌? Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá ndɨ dhu àlʉ̌ dʉ̀kʉ̀ ɔ̀? Fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ dhu òsè
t'óse tɨ́? 18 Nyìkpɔ́kʉ̀ rɨ̌nè, nɨ́ nyɨ̌ t'óbhó ɨnga nálǎ? Bɨ̌kʉ̀ rɨ̌nè, nɨ́ nyɨ̌
t'óbhó ɨnga nírɨ*? Nyɨ̌ nyìrè t'óbhó 19 ìfe sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌ màtɨ́ nyɨ̌ nyundu ɔ̀dɔ̀dì
mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ rùlè dhu, yà imbò mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉ̀kɔ imbò lʉfʉ̀ alɛ
tɔ̀ nínganí?» Abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà sɛ̌ngɛ̀
ɔ̌.» 20 Ndɨrɔ̀ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ ndàtɨ: «Yà àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga
ma mʉ̀kɔ ìfɔ lʉfʉ̀ alɛ tɔ̀ nínganí, nyɨ̌ nyundu ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ rùlè
ìfe sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu, 'àtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.» 21 Nírɔ̀ nɨ́
ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nɨ́ ndɨ dhu àpɛ̀ tɨ́ nzá dʉ̀kʉ̀ àlʉ̌ kòmbí
màtɨ́?»

---

* **8:15** 8.15 Yěsù rǎtɨna afi tɨ́ dhu nɨ́, ìnzɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà rɨ̌ dhu à'u dhu. * **8:18** 8.18 Yèr 5.21; Zèk 12.2

Yěsù rǐ atdí ndùmùndúmú nígʉ̀ dhu
(Yùw 9.1-11)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò
Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátɨna pbanga ɔ̀. Ní ányɨ, ìndrǔ níiwú atdí ndùmùndúmú
nà Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɨ̀tsɔ̀ Yěsù rɔ̌ ndínǐ kà-ngbɔ̀ napbálá tí. 23 Ní Yěsù
náalʉ́ wɔ̀rí ndùmùndúmú ɔtsʉ́na rɔ̌, 'ùvò nà pbanga ɔ̀ rɔ̀. Tdítdɔ̌
kǎdʉ̀ ɨsɔ nísò kànyɨ̀kpɔ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ kà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ Yěsù
adʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí atdí dhu mà nálǎ àlǎ?» 24 Ní
wɔ̀ ndùmùndúmú náangbɛ nyɨ̀kpɔ́na, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mí ìndrǔ
nálǎ itsu bhěyi rólo rɔ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí rǔbhi ùbhǐ.» 25 Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na
nʉ́lɨ tdítdɔ̀ kànyɨ̀kpɔ́ dɔ̀, kà ràdʉ̀ ɨnga nála kpangba. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀
atdídɔ̌, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu àla mběyi nyʉ́. 26 Ní Yěsù adʉ̀ kàvi ràdu ndɨ
pbìndà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àpɛ́ nyotsú wɔ̀ pbanga ɔ̀.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ Yěsù nátɨ Krístɔ̀ tí dhu
(Màt 16.13-20; Luk 9.18-21; Yùw 6.67-71)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù Kàyìsàriyà-
Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ tí rí'ɨ̀ pbangá-nzo ɔ̀. Ní otu ɔ̌, kǐvú dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Ìndrǔ arátɨna ma ràrǐ àdhɨ?» 28 Abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ:
«Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrǐ bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngʉ̌kpà
alɛ náarádʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ ràrǐ Ɛ̀lɨyà†. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtɨ̀nà
nyɨ ràrǐ angyí ɨ'ɨ̀ ngʉ̌kpà pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.» 29 Yěsù adʉ̀ dhu
ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu nyǐ, nyǐ nyarátɨna ma ràrǐ àdhɨ?» Ní Pɛ́tɛrʉ̀
adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ ní Krístɔ̀.» 30 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adʉ̀
abádhí nísɔ ìnzǐ wɔ̀ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

Yěsù rǐ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 16.21-28; Luk 9.22-27)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náadɨ ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀.
Kǎtɨ: «Dhu àkǎ Ìndrǔ t'ídhùnà ràbà àpbɛ̀ atdídɔ̌. Pbanga ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌
mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà
nɔ́ɔdhɔya ka. Ndɨrɔ̀, ka kohoya ka, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ
dzidɔ̌ kǎdʉ̀ya ndɨ̀ngbɛ̀.» 32 Kʉ̌nɔ wɔ̀ dhu abádhí tɔ̀ kpangba nyʉ́. Ní
Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kìdyì ndàrà nà igi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ dɔ̀ná. 33 Ní Yěsù
agɛ́rɛ́ ndɨ̀ ndàndà pbìndà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̌ ndàtɨ: «Índrǐ
nyɨ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀ Pfɔ̀mvɔ Sìtanǐ! Nyɨ nyí nzǐ ɨnga nírɛ̀ Kàgàwà náarí
ɨnga ɨ̀rɛ̀ dhu bhěyi nídhunǐ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyí ɨnga nírɛ̀ ìndrǔ bhěyi.»

34 Tdítdɔ̌, Yěsù náanzi ihé-yà pbìndà ábhàlǐ mànà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà
abádhí nǐ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ndòzè ndùbhi owùdu ɔ̌, ní ndɨ alɛ àkǎ
ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndà'ù ndànɔ̀ pbìndà mʉ̀sàlabhà‡, ndàdʉ̀ ùbhi
owùdu ɔ̌. 35 Obhó tí, pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya
ka. Pbɛ́tʉ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ rí
pbìndà ípìrɔ̌nga níwǐ alɛ, níígʉ́ya ka. 36 Ndɨrɔ̀, ìndrǔ rǐ yà adzɨ ɔ̌ ònzì
nábà, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga níwi dhu tɔ́ ídzìnga ní àdhu? 37 Ìndrǔ
rǎdʉ̀ àbhʉnà pbìndà ípìrɔ̌nga ndʉwʉ̀ tí nǐ atdí dhu mà tí'ɨ ìnè? 38 Indo
arí'ɨ alɛ ní nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ arí 'ɔ̀dɔ Kàgàwà tɔ̀ alɛ. Ní
ndɨ alɛ-nyɨ náapɛ́ ɨ̀wʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ pbàkà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ kɔ̀rí ɨ

† **8:28** 8.28 Ɛ̀lɨyà níí'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò mɨyà atɔ ɔ̌ angyinǎ rɔ̀ Yěsù tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Pbàyàhúdí ongónà ɨnga ɨ̀rɛ̀ kà rɨraya angyinǎ rɔ̀ Màsiyà tɔ̀ (Màl 3.23). ‡ **8:34** 8.34 Pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀ ìndrǔ rǐ dhu-tɨ̀ ní, ndɨ alɛ rǐ ndà'u ndàbà àpbɛ̀ àdhàdhì Yěsù abà apbɛ̀ dhu bhěyi dhu.

alɛ nzínzì ɔ̀, ní Ìndrǔ t'ídhùnà-nyɨ́ níɨwʉya átɔ̀ kɔ̀kú dɔ̀ rɔ̀ ɨ́ ítsi ìwu ìlɨ̀lǎ màlàyíká mànà Àbanà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ nínganí.»

9

1 Yɛ̀sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̀ abádhí nɨ̀: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̀kʉ̀: yà ɨrɔ́ rí'ɨ́ alɛ nzínzì ɔ̀, ngʉ̀kpà alɛ nʉ́ʉvɛ̀ya nzɨ̀ ɨnzá ɨ́ àla ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rɨ̀rà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ́ nà dhu rɔ́rɔ̀.»

Yɛ̀sù-wɔ̀yɔ̀ rɨ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Màt 17.1-13; Luk 9.28-36)

2 Azà ɨ́dhɔ dzidɔ̀, Yɛ̀sù náanzi Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanɨ̀ mànà, 'àdʉ̀ ùpo mànà ádzɨ̀ pbìrì-akpà dɔ̀. Ányɨ́ abádhí náatù ɨ́ ɔ̀yá. Ní Yɛ̀sù-wɔ̀yɔ̀ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ̀ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ rɔ̀. 3 Kà-rɔ̀ mʉ̀dzarʉ̀ náapɛ̀ ndʉ̀mbɨ̀lɨ́ atdídɔ̀, ràdʉ̀ ɔ̀wʉ̀ tdyé, ɨ̀nzɨ̀ yàrí adzɨ́ dɔ̀ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ dhu ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ rɔ̀wʉ̀ dhu bhɛ̀yi. 4 Tdɨ́tdɔ̀, nabìƐ̀lɨyà mà Músà mànà nʉ́ʉtɔ ɨ́ abádhí tí, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̀ Yɛ̀sù mànà. 5 Níɨrɔ̀ ní ndɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ náatɨ́ Yɛ̀sù nɨ̀: «Màlimɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̀ ròkò ɨrɔ́. Mǎ mí ɨ̀bhʉ́ hɛmɛ̀-dzà núpɛ̀, atdí ɨndʉ̀, atdí Músà tɔ̀, ndɨrɔ̀ atdí Ɛ̀lɨyà tɔ̀.» 6 Pɛ́tɛrʉ̀ nʉ́ʉnɨ́ nzá àdhu mà nʉ́nɔ ndɨ́ ndí dhu. Obhó tí, àbadhi mà ngʉ̀kpà ábhàlɨ̀ mànà níɨ'ɨ́ ɔdɔ nà atdídɔ̀. 7 Ní ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú ndɨ̀, ndàtsì abádhí sɨsɨ̀na nɨ̀. Ndɨrɔ̀ atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndɨ̀rɨ́ wɔ̀ àpbù ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí ní Idhùdu, atdídɔ̀ ma mózè alɛ. Nyɨ̀rɨ́ kà-tsʉ̀ dhu.» 8 Ányɨ̀rɔ̀ rɔ̀ tí, kɔ̀kɔ̀rí ábhàlɨ̀ náandà tɨyá nga, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̀ ádʉ̀ atdí alɛ mà nála. Yɛ̀sù kɛ̀lɛ̀ náadʉ̀ ɨ́ atdírɔ̀ abádhí-tí.

9 Pbìrì dɔ̀ rɔ̀ abádhí rǎwʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ́ ɔ̀, Yɛ̀sù nʉ́ʉyá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyàwɛ yà nyɨ̀ nyàla dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí, ràrà àhʉ́ ɨma, Ìndrǔ t'ídhùnà, ma mí mɨngbɛ̀ dhu ɔ̀.» 10 Ní abádhí náalʉ́ wɔ̀ fɨ̀yɔ̀ ka kʉ̀yǎnà dhu dɔ̀ya ɔ̀, àzɛ̀mbɛ̀ ɨ́ í dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̀ rɔ́rɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀: «Ìndrǔ rɨ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-tɨ́ ní àdhu?» 11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, abádhí níivú dhu Yɛ̀sù-tsʉ̀ 'àtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náarátɨna, Ɛ̀lɨyà ràkǎ pɛ́ ndɨ̀rà angyi nɨ̀*?» 12 Ní Yɛ̀sù adù dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó tí, Ɛ̀lɨyà nákǎ wà ndàdu ndɨ̀ angyi, ndɨ̀rà kɔ́rɔ́ dhu-nyɨ̀tɨ̀ nóhù*. Pbɛ́tʉ̀, ádhu Kàgàwà bhà Andítá náarátɨna átɔ̀ ìndrǔ t'Ídhùnà rabáya àpbɛ̀ abhɔ, kadʉ̀ ɨtsɨ̀na nɔ́nzɨ̀ nɨ̀?» 13 Pbɛ́tʉ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̀kʉ̀: Ɛ̀lɨyà bhɛ̀yi atdí alɛ níɨra wà àhʉ́, ìndrǔ ràdʉ̀ àvu rɔ̀ná ɨ́ òzè dhu bhɛ̀yi*, àdhàdhɨ̀ Andítá nɔ́vɔ̀ kà dɔ̀ dhu bhɛ̀yi.

Yɛ̀sù rɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí ìpfɔ̀ ɨ̀nzɨ̀ arɔ́tɛ, ɨ̀nzɨ̀ ndàdʉ̀ ɨnga ɨ̀rɨ́ ngbángba ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 17.14-21; Luk 9.37-43a)

14 Yɛ̀sù mà kɔ̀kɔ̀ ɨ̀bhʉ́ ábhàlɨ̀ mànà níiwú ùvò ngʉ̀kpà ábhàlɨ̀-tí. Ní abádhí náala ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà ɨ́ ábhàlɨ̀-ngbɔ̀ nàkpɔ̀rɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náadʉ̀ òko 'àmbɛ 'àgò dɔ̀ abádhí mànà. 15 Ní, ìndrǔ níitdègu Yɛ̀sù nálǎ, ní ɨ́dhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̀, 'àdʉ̀ òtse 'òwù Yɛ̀sù nátsɛ̀. 16 Yɛ̀sù adʉ̀ dhu ìvu pbɨndà ábhàlɨ̀-tsʉ̀ ndàtɨ: «Ádhu abádhí mànà nyɨ̀ nyí nyǎgò dɔ̀ná?» 17 Ní ihé-yà nzínzì ɔ̀ atdí alɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimɔ̀, ma mɨ̀rà idhùdu nà fʉnʉ́ ɔ̀. Nzɛ́rɛ-alafí yà

* **9:11** 9.11 Màl 3.23 * **9:12** 9.12 Màl 3.24 * **9:13** 9.13 Mrk 6.14-29; Yùw 1.19-27

kàbhʉ̌ arí ìnzǐ ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ní rǐ'ì kà ɔ̀. 18 Kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛ-alafí
nívà dhu kà rɔ̌ rɔ́, kǎrí kà-ɔ̌nga níbvǔ obvò, ɨsɔ́-yà rùpbò ndì liná, ràdʉ̀
àmbɛ kǔna nátri dɔ̌, kàngbɔ̀ ràdʉ̀ ndìfìrì ndìdzɔ̀. Ní ma màvi pbʉ̀kʉ̀
ábhàlǐ rìpfo ndɨ nzɛ́rɛ-alafí kà ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí nádʉ̀ nzá kà-lɛ̀mà
nɔ́nzì.» 19 Ní Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́nɔ̀ abádhí tɔ̀ kpangba ndàtɨ: «Hàkà!
Nyǐ ìmbǎ a'uta nà alɛ́! Àlɛ̌ kokoya nyǐ mànà ìfe kàsʉmì tí tdítdɔ̌? Ma
mí fʉ̀kʉ́ dhu-dzi nóndù ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tí? Nyìwǔ ndɨ ngbángba nà
tɨdu ɔ̀.» 20 Ní ka kadʉ̀ ìwu kà nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Ʉrɔ́ rɔ̀ tí, wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí
níitdègu Yěsù nálǎ, ní kǐyà ndɨ ngbángba-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ràdʉ̀ ìtsì
obvò, ràmbɛ ndùbolo dɔ̌ adzɨ ɔ̌, ɨsɔ́-yà ràdʉ̀ ndùpbò liná. 21 Yěsù adʉ̀
dhu ìvu kà t'ábanà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Wɔ̀ dhu ɔ́pɛ̀ ndì ìngbàtíngá kà rɔ̌?»
Kà t'ábanà náadʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Àdǐ kàdɨ ngbángba nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀.
22 Ndɨrɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́, nzɛ́rɛ-alafí náarí kàbhʉ̌ ràwà ndì kàzʉ ɔ̀ màtí,
ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̀ màtí, ndínǐ ɔvɛ́ tí. Ní, ìmbǎ màtí dhu ì'ì, ndɨ dhu ɔ̀nzì nyɨ
nyádʉ̀ nánǐ, ábà ɨzʉ dɔ̀ká nyɔnzì dzʉ̀nàka.» 23 Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀
ndàtɨ: «Nyɨ pbání àtɨna, ndɨ dhu ɔ̀nzì nyɨ nyádʉ̀ nánǐ? Kɔ́rɔ́ dhu rǎdʉ̀
àkǎ a'uta nà rí'ì alɛ tɔ̀.» 24 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ ngbángba t'ábanà náafà
ndì ndàtɨ: «Ìnè ma mí'ì a'uta nà! Ní ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu nyɨtrɔ̌ ka!»
25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ala ihé-yà tɨya ɔ̀ rítse rɔ́. Ní kǎdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ndɨ
nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ kà nǐ: «Yà ngbángba nábhʉ̌ arí ìnzǐ ràmbɛ ɔ̀tɛ
dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ràmbɛ nga nírì dɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí, ma mátɨna nyɨ nǐ: ‹Áhʉ̌
yà ngbángba ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyadù nyɨ tdítdɔ̌ kà ɔ̀.›» 26 Ní wɔ̀rí nzɛ́rɛ-
alafí náakù, ndìyà wɔ̀ ngbángba-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àhʉ kà ɔ̀ rɔ̀.
Wɔ̀ ngbángba níilì ndì ɨwà ɔvɛ̀ alɛ bhěyi, ányìrɔ̌ ì'ì ábhɔ̌ alɛ ràdʉ̀ àmbɛ
àtìnà dɔ̌: «Ɨwà ɔvɛ̀.» 27 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náadʉ̀ kàlʉ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndɨvà, rìdè.
28 Yěsù níitdègu ndàdǔ ɨdza, kàbhà ábhàlǐ ràdʉ̀ 'òtù ɔyá kà mànà, ní
abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu ɨnzá mǎ mìpfo wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí
nǐ?» 29 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ìnzǐ vurò dhu rǎdʉ̀ wɔ̀rí
nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ nípfo. Pbɛ́tʉ̀ kìpfo rádʉ̀ ní ɨtsɔ̀ta kɛ̀lɛ̌.»

Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔ̀tdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdítdɔ̌ dhu
(Màt 17.22-23; Luk 9.43b-45)

30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà níivà ì ányìrɔ̌ rɔ̀,
'àdʉ̀ ʉ̀da Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀na nǎ. Kǎzè nzá kʉ́nɨ ìngbɔrɔ́ mátí ì í'ì
pbìndà ábhàlǐ mànà dhu. 31 Obhó tí, kǎmbɛ́nà dhu ùdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀,
ndàmbɛ àtìnà dɔ̌ abádhí nǐ: «Ka kí mipfǒ, ɨma Ìndrǔ t'Ídhùnà, kabhʉ
ma ìndrǔ-fɔ́. Ní ɨ alɛ rǐ moho, kadʉ̀ mɔtdʉ̀. Ndɨrɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, ma
mádʉ̀ mɨngbɛ̀ ìngbɛ̀.» 32 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí ɔtɛ náalʉ́ ɨnzá kɔ̌kɔ̀ ábhàlǐ-dɔ,
ndɨrɔ̀ abádhí adʉ̀ kà-tsʉ̌ ì í dhu ɔ̀ngʉ̀ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tí.

Ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní àdhɨ?
(Màt 18.1-5; Luk 9.46-48)

33 Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɨna
kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ɨdzá ì í'ì rɔ́rɔ̀, Yěsù níivú dhu pbìndà ábhàlǐ-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Ádhu nyǐ nyúbhi nyǎgò rɔ̌ dɔ̀ná otu ɔ̌?» 34 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ìnè
ìnè tí. Obhó tí, otu ɔ̌, abádhí ubhínà 'àgò rɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ndínǐ ì ʉ́nɨ
tí ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè nzínzìya ɔ̌ rárǐ àdhɨ. 35 Ní Yěsù adɨ obvò, ndàdʉ̀
atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ núnzì, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ndɨ alɛ
náapɛ́ ndòzè ndɨ'ì wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí, ní ndɨ alɛ àkǎ ndɨ'ì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ arádɨ
olù alɛ tí, ndàdʉ̀ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ tí.» 36 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ákɛ̌

ngbángba nídyì, ndìlɨ rìdè abádhí-ɔ̀nzɨ̌. Kɨ̌dyi ndɨ ngbángba ndàtdʉ̌, ndàdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: 37 «Yàrɨ́ ngbángba bhɛ̌yi atdí ngbángba nàkɔ okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nádʉ̀ ì'ì ɨwà ɨma nàkɔ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɨma nàkɔ alɛ nákɔ ɨnzá ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kàkɔ ɨma nívì alɛ átɔ̀.»

Ɨmbǎ rɨ́'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɨ́ alɛ nɨ́ àlɛ̌-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ rɨ́'ì alɛ
(Luk 9.49-50)

38 Yùwanì náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, mǎ màla atdí alɛ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rɔ́. Nɨ́ mǎ màtsʉ̌ mɨ̌sɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀, ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náarúbhi atdíkpá àlɛ̌ mànà nɨ́dhunɨ̌.» 39 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀sɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀, ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ wɨwì nɔ́nzì ɔvɔ̀du rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ nzɛ́rɛ ɨma nɨ̌ kòmbómbí tɨ́ nɨ́dhunɨ̌. 40 Ɨnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ì'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɨ́, nɨ́ ka nɨ́ àlɛ̌-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ rɨ́'ì alɛ. 41 Obhó tɨ́, ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɨdha mà nábhʉ̌ rɨ́ nyɔ̌mvʉ̀ Krístɔ̀ bhà alɛ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, náadìya nzɨ̌ ɨnzá ndì ndàbà pbìndà pɛrɛ̀ rɔ́rɔ̀.»

Nzɛ́rɛnga rɔ̌rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ dhu
(Màt 18.6-9; Luk 17.1-2)

42 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̌: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rɨ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ-tú, dhu ɔ̀fɔ̀ nga mbɛ̌yi nyʉ́ kosò dhu ò'ù ka karɨ́ dɔ̀ná odu-ba, kadʉ̀ ndɨ alɛ nɨ́dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. 43 Dhu apɛ́ ì'ì ɔtsʉ́nʉ náarɨ́ nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ɔ́tdì ka. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga atdídɔ̌ ɨndʉ̀, nyotsù atdí ɔtsʉ́nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, ròsè ɔ́yɔ̌ ɔtsʉ́nʉ nà nyɨ nyárà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ. 44 [Ányì, alɛ-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ rɨ́ rìpbà ndì asa náarɨ́ nzɨ̌ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ náarɨ́ nzɨ̌ àvɛ akɛkpá màtɨ́.] 45 Dhu apɛ́ ì'ì pfɔ̌nʉ náarɨ́ nyabhʉ̌ nyòtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ɔ́tdì ka. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyotsù atdí pfɔ̌nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, ròsè ɔ́yɔ̌ pfɔ̌nʉ nà ka kɨ́ nyobvù ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ. 46 [Ányì alɛ-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ rɨ́ rìpbà ndì asa náarɨ́ nzɨ̌ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ náarɨ́ nzɨ̌ àvɛ akɛkpá màtɨ́.] 47 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì atdí nyɨ̀kpɔ́nʉ náarɨ́ nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ítù ka nyobvù. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyotsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ atdí nyɨ̀kpɔ́nʉ nà, ròsè ɔ́yɔ̌ nyɨ̀kpɔ́nʉ nà ka kɨ́ nyobvù ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ. 48 Ányì alɛ-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ arɨ́ rìpbà ndì asa náarɨ́ nzɨ̌ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ náarɨ́ nzɨ̌ àvɛ akɛkpá màtɨ́*. 49 Obhó tɨ́, Kàgàwà núu'oya kɔ́rɔ́ alɛ kàzʉ nɨ̌ rɨlǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌, àdhàdhì ka karɨ́ pɛrɛ̀ tɨ́ ka kúbhɔ̌na kà tɔ̀ dhu nú'ɔ̌ iko nɨ̌ rɨlǎ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi*.

50 Iko nɨ́ ídzì dhu nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, iko-òvʉ̌ náapɛ́ ìku, nɨ́ ka kádʉ̀ kàbhʉ ròkyè àdhu nɨ̌ tdɨ́tdɔ̌? Nyàbhʉ òvʉ̌kʉ rɨ'ì iko nɨ̌ ka kɔ̀sì dhu-òvʉ̌ náarɨ́'ì dhu bhɛ̌yi, nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.»

10

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ùdhɛ̌ kpatsìbhálɛ mà rɨ̌ 'ʉ̀bhǎ pbìndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 19.1-12; Luk 16.18)

---

* **9:48** 9.48 Ìsa 66.24 * **9:49** 9.49 Law 2.13

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù nɨ́ɨvà ndɨ̀ Kàpɛ̀rnàwumù rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tɔ́
pbìrì ɔ̀, ndàdʉ̀ àda Yɔ̀rɔ̀danì tí kátɨna ɨdha-akpà-adzè. Nɨ́, ábhɔ̌ ihé-
yà náadʉ̀ ’ùndu kàtɨ́ tdɨ́tdɔ̀, kà ràdʉ̀ dhu ɔ̀pɛ̀ ndùdhe tdɨ́tdɔ̀ fɨ̌yɔ̀ yà
bìlǐnganà ndɨ̀ ndarónzɨna dhu bhěyi.
2 Nɨ́ ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú kà ɨ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ omvú tɨ́ kǎfí. Abádhí
níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ àtɨ: «Músà bhà Ʊyátá návi tɨ́ wà kpatsìbhálɛ rɔ̀dhɔ̀
pbìndà tsìbhálɛ ndàdʉ̀ ɔ̀dìnà?» 3 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Ádhu Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌?» 4 Abádhí adʉ̀ àtìnà:
«Músà náatɨ, kpatsìbhálɛ ràrǎdʉ̀ ʉbhátá tɔ́ bhàrʉwà nándi, ndàbhʉ
ndɨ pbìndà tsìbhálɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ kòdì*.»
5 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Músà náandí wɔ̀rɨ́ Ʊyátá fʉ̌kʉ̀ odú
afíkʉ náarɔ́’ɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 6 Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà náanzì
kɔ́rɔ́ dhu nɨ́ganɨ́, kǎnzì kpatsìbhálɛ mà tsìbhálɛ nà*. 7 Nɨ́ ndɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀, kpatsìbhálɛ rǎdʉ̀ àbanà mà ɨ́yànà mànà nʉ́bhà, ’àdʉ̀ òwu
’ùngbò atdíkpá pbìndà tsìbhálɛ mànà, 8 abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ràdʉ̀ òngo atdí
alɛ tɨ́. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, abádhí nɨ́ nzɨ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ tdɨ́tdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí
nóngò ɨwà atdí alɛ tɨ́. 9 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rùtu Kàgàwà
úngbò alɛ-ɔ̌nga.»
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu ’àdʉ̌ ɨdza,
nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ kà-tsʉ̌ tdɨ́tdɔ̀ ndɨ dhu dɔ̌. 11 Nɨ́,
Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ
nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀ ngǎtsi tsìbhálɛ nídyì, nɨ́ ndɨ kpatsìbhálɛ nɔ́nzì wà
mʉ̀nyɔ̀nɨ, ndàdʉ̀ dhu àfa angyì pbìndà tsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ̌. 12 Ndɨ dhu bhěyi
tɨ́, atdí tsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà kpatsìbhálɛ nʉ́bha, ndàdʉ̀ ndɔ̀kʉ̀ ngǎtsi
kpatsìbhálɛ tɔ̀, nɨ́ ndɨ tsìbhálɛ nɔ́nzì wà mʉ̀nyɔ̀nɨ.»

Yěsù rɨ̌ nɨ̀nɨ́ nzónzo násɔ̌ dhu
(Màt 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 Atdíku, ìndrǔ níiwú nzónzo nà Yěsù-tɨ’ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kʉ̌lɨ tɨ́ ɔtsʉ́na dɔ̀yá,
ndàdʉ̀ àsonà. Nɨ́ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tɨ́ ɨ alɛ dɔ̌. 14 Nɨ́, wɔ̀
dhu ndɨ ndàla rɔ̀, Yěsù-ɔ̌nga náadʉ̀ ndɨwà pbìndà ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndàdʉ̀
àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyʉ̀bhà nzónzo rìwǔ tɨdu ɔ̀, ìnzɨ̌ nyʉ̀tɔ̀ abádhí-tsʉ̀.
Obhó tɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nɨ́ abádhí bhěyi ɨ̀
nʉ́lɨ alɛ tɔ́. 15 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzɨ̌ rɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà Idzi nákɔ̀ ngbángba náarɨ́ dhu àkɔ̌ dhu bhěyi alɛ,
náadʉ̀ya nzɨ̌ òtsù ányɨ akɛkpá màtɨ́.» 16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ nzónzo
númbo, ndʉ̀lɨ ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ abádhí náso.

Yěsù mà rɔ̌tɛ atdí ònzìtálɛ nà dhu
(Màt 19.16-30; Luk 18.18-30)

17 Yěsù níitdègu ɨ̀sɨ̌ otu ɔ̌ ndàmbɛ àrà dɔ̌, nɨ́ atdí alɛ nɨ́ɨkʉ ɔngʉ tɨ́
kà-tɨ’ɔ̀. Kɨ́tsi ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Ídzì Màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎ mɔnzì ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ dhòdhódhónga
tɔ́ ípìrɔ̌nga?» 18 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyɨ́ manzi ídzì
alɛ tɨ́ nɨ̌? Ɨmbǎ ídzì alɛ rɨ̌’ɨ atdí màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀. 19 Nyɨ
nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà bhà Ʊyátá: ‹dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá
nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nɨ, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo. Dhu àkǎ nzá nyadɨ
tɨ̀tɔ̀ tɔ́ ngàmbì tɨ́ ɔdhɨ̀nʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyugù ngʉ̌kpà alɛ tɔ́
dhu ʉtrátá ɔ̌. Dhu àkǎ nyɨfʉ àbǎnʉ mà ɨ́yànʉ nà.› » 20 Wɔ̀ alɛ náadʉ̀

* **10:4** 10.4 Tɔ̀r 24.1 * **10:6** 10.6 Ɔpt 1.27; 2.24

dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mɨ́fʉ kɔ̌kɔ̀rɨ́ Ʊyátá kɔ́rɔ́ rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀.» 21 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ kàndà àzè nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Atdí dhu nɨ́ ndɨ rʉ̀nʉ́ ndɨ̀ nʉ̀bhà: Árà, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ nyɨ nyarɨ́'ɨ̀ nà dhu núdzi, nyadʉ̀ nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ nyɨ nyabáya òɔnzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádʉ̀ nyɨra, nyadʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.» 22 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ alɛ níitdègu wɔ̀ ɔtɛ nɨ́rɨ, nɨ́ kànyɨ̀-ɔ̌nga náadʉ̀ ɨ̀fà ɨ̀fà tɨ́, ndàdʉ̀ àrà ɨzʉ nyʉ́ nà, ábhɔ̌ ònzì nyʉ́ nà ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

23 Nɨ́, Yɛ̌sù náandà tɨná nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Òɔnzìtálɛ rɔ̌tsù Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ dhu nɨ́ odú dhu nyʉ́!» 24 Nɨ́, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ábhàlɨ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Pbànɨ̌nzó, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ka kótsù dhu nɨ́ odú dhu nyʉ́. 25 Ngàmɨyà rɔ̌tsù ndʉ̀dà sìndanɨ̀-bhu ɔ̀nǎ dhu rɨ̌'ɨ̀ ɨsɔ́ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ònzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ odú nyʉ́ rɔ̀sè.» 26 Ɨdhɔ náadʉ̀ ábhàlɨ̌ nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè angyi ɨ̀'ɨ̀nà dɔ̀nǎ, abádhí ràdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Olu, ádhɨ nyʉ́ ndɨ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀?» 27 Nɨ́, Yɛ̌sù andà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ìndrʉ̌ tɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àkǎ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kà rǎdʉ̀ àkǎ àkǎ. Obhó tɨ́, Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu náarɨ́ àkǎ àkǎ.»

28 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ kà nɨ̌: «Ɨ́rɨ, mǎ mʉ́bhà kɔ́rɔ́ dhu, mǎdʉ̀ owùnʉ nʉ́ngʉ.» 29 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí alɛ mà náapɛ́ pbɨ̀ndà ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, ɨ́yànà, àbanà, pbɨ̀ndà nzónzo mà, pbɨ̀ndà ɔnzɨbvʉ mànà nʉ́bha okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, 30 nɨ́ yà kòmbí àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎbáya ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, ayína, inzo, ɔnzɨbvʉ mànà atdí mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè, kadʉ̀ àvu rɔ̀ná átɔ̀. Ndɨrɔ̀ olù rɨ́rà kàsʉmì ɔ̌, kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. 31 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ yà kòmbí arɨ́'ɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́, nóokoya olù alɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀ yà olù alɛ tɨ́ arɨ́'ɨ̀ kòmbí alɛ nóokoya wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tɨ́.»

Ɨbhʉ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ̀,
ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 20.17-19; Luk 18.31-34)

32 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́i'ɨ̀ Yèrùsàlɛmà ɨ̀ úpo ɔ̀ná otu ɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù náadɨ ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi abádhí tɔ̀. Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kàbhà ábhàlɨ̌ atdídɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-dzidɔ̌ ríwu alɛ náadʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɔdɔ nà. Nɨ́ Yɛ̌sù náanzi atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɨ̌ tɨna ɔ̀ tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ rɔ̀ná rɨ́ ndɔ̀nzɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̌ dhu fɨ́yɔ̀. 33 Kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ dhu, kànɨ̌ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà. Nɨ́ ányɨ, ka kɨ́ Ìndrʉ̌ t'Ídhùnà nábhʉ̌ pbàkùháníɨ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà-fɔ́. Abádhí rɨ̌ anya ɔ̀tdɨ̀ kà-dɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kàbhʉ̌ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí-fɔ́. 34 Ɨ alɛ rɨ̌ kà gàyà nɔ́nzɨ, ɨ̀ rùso ɨsɔ kà-dɔ̀, 'ʉ̀vɨ ka asé nɨ̌, 'àdʉ̀ kòhò, kadʉ̀ kɔ̀tdʉ̀. Ndɨrɔ̀, ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndɨ̀ngbɛ̀.»

Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanɨ̀ nà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga nónzi Yɛ̌sù-fɔ́ dhu
(Màt 20.20-28)

35 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanɨ̀ nà níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Mǎ mòzè nyɔnzɨ fʉnʉ́ mǎ mónzina dhu

fǎkà.» 36 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ́ nyòzè mɔnzɨ́ fʉ̌kʉ̀?»
37 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ àtɨ: «Pbʉ̀kʉ̀ Idzi tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ nyɨ nyótsù nɨ́nganɨ́, nyɨ nyabhʉ̀ya mǎ mǒkò tɨnʉ́, atdí alɛ ràdɨ ɨndʉ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ àdɨ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.» 38 Pbɛ́tʉ̀
Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ́ nyʉ̀nɨ nzá wɔ̀ nyɨ́ nyònzì dhu. Nyɨ́ tɨ́
àdʉ̀ yà ma mɔ́mvʉ̀na àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ ɔ̀mvʉ̀? Ndɨrɔ̀ nyɨ́ tɨ́ àdʉ̀
yà ma málʉ̌na àpbɛ̀ tɔ́ bàtizò nálʉ̀ àlʉ̌?» 39 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà
tɔ̀ àtɨ: «Ɔ̀nzɨ mǎ mádʉ̀ lɛ̀màna nɔ́nzì.» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
«Obhó tɨ́, ɔ̀mvʉ̀ nyɨ́ nyɔmvʉ́ya ma mɔ́mvʉ̀na àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀, nyǎdʉ̀
ma málʉ̌na àpbɛ̀ tɔ́ bàtizò nálʉ̀. 40 Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ nɨ́lɨ̌ ka kɨ́ ràdɨ idú fangà
dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ idú ígù dɔ̀nǎ rɔ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ ɔ̀tɛ̌du. Ɨ ngari nɨ́ Kàgàwà
náabhɔ̀lɔ̀ ka fɨ̌yɔ̀ alɛ tɔ́.»
41 Wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, atdí-kumì ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àkɔ̌ àkɔ̌ tɨ́ Yàkɔbhɔ̀
mà Yùwanì nà rɔ̌. 42 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ abádhí nánzì kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà
abádhí nɨ̌: «Nyɨ́ nyʉ́nɨ wà yà ìndrʉ̌ ʉ̀nda rɨ́ dhu tɨ́ ka kátɨna alɛ
náarádʉ̀ 'à'ɛ yà ɨ̀ ʉ́ndana alɛ dɔ̌ tɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyʉ́nɨ wà ìndrʉ̌ dɔ̌
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɨ́ ka kátɨna alɛ náarádʉ̀ òko 'àmbɛ ɔbɨ̀ya kɛ̀lɛ̌ nívì dɔ̌ ìndrʉ̌
tɔ̀ dhu. 43 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndì wɔ̀ ndɨ bhěyi nzínzìkʉ̀ ɔ̌.
Atdí nzínzìkʉ̀ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndɨ̀'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́, nɨ́ kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ fʉ̀kʉ́
kasʉ̀tálɛ tɨ́. 44 Ndɨrɔ̀, atdí nzínzìkʉ̀ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndɨ̀'ɨ̀ wɛmbɛrɛ̀
t'álɛ tɨ́, nɨ́ kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨnɔ tɨ́. 45 Obhó tɨ́, ɨma Ìndrʉ̌ t'ídhùnà,
ma mɨra nzá ndɨ́nɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ ìndrʉ̌ rɔ̀nzì kasʉ̀ idù, pbɛ́tʉ̀ ma mɨra
ìndrʉ̌-kàsʉ̌ ma mɔnzɨ tɨ́, madʉ̀ pbàkà ípìrɔ̌nga nábhʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nʉwʉ̀
tɨ́.»

Yěsù rɨ̌ Bàràtìmayò tɨ́ kátɨna ndùmùndúmú nɨ́gʉ̌ dhu
(Màt 20.29-34; Luk 18.35-43)

46 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà níiwú ùvò Yɛ̀rɨkɔ̀ tɨ́
kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ abádhí rǔvò pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà, ndɨrɔ̀
ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí ndùmùndúmú Bàràtìmayò
tɨ́ kátɨna, Tìmayò t'ídhùnà, náadì otu-igì dɔ̌ ndàmbɛ dhu núnzi dɔ̌
ìndrʉ̌-fɔ́. 47 Nɨ́, kɨ̌tdègu dhu nɨ́rɨ Yěsù, Nàzàretì ɔ̌ alɛ ràrɨ̌ wɔ̀ rɨ́rà,
nɨ́ kǎpɛ̀ ndùkʉ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yěsù, Dàwudì t'Ídhùnǎ, ábà ɨzʉ̀
dùdú!» 48 Ábhɔ̌ alɛ náambɛ́nà ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ kàdɔ̌ ndɨ́nɨ̌ kɨ̌nɛ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀,
kǎdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌ àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́ tdɨ́tdɔ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Dàwudì
t'Ídhùnǎeè, ábà ɨzʉ̀ dùdú!» 49 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ ìde, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyànzi
pɛ́ ka!» Nɨ́ abádhí náadʉ̀ wɔ̀ ndùmùndúmú nánzì, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Ótù
afínʉ̀! Ɨ́và nyɨ, kànɨ̌ kà rɨ̌ nyanzi!» 50 Nɨ́ kǎbvù pbɨ̀ndà ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀,
ndàdʉ̀ ndìbɛ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ àrà Yěsù-tɨ'ɔ̀. 51 Nɨ́ Yěsù níivú dhu kà-tsʉ̌
ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè mɔnzì ɨndʉ̀?» Nɨ́ wɔ̀ ndùmùndúmú náadù ɔtɛ
kà tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mòzè mala nga tdɨ́tdɔ̌.» 52 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà
kà nɨ̌: «Árà, ɨwà pbʉ̀kʉ̀ a'uta nɨ́gʉ̌ nyɨ.» Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ kǎdʉ̀ nga nɔ́pɛ̀
ndàla, 'àdʉ̀ òwu atdí otu ɔ̌ Yěsù mànà.

11

Yěsù rɔ̌tsù Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhěyi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Màt 21.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

1 Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ níndù ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, abádhí náawù ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ mà Bɛ̀tàniyà mànà tɨ́

kátɨna pbangá nzo tɨ́. Ɨ pbangá nzo nɨ́ɨ'ɨ̀ Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌.
Nɨ́ Yɛ̌sù avì pbɨndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ, 2 ndàdʉ̀ àtɨnà abádhí nɨ̌:
«Nyòwu wɔ̀ angyi rɨ́'ɨ̀ fʉ̌kʉ̀ pbanga ɔ̀. Nɨ́ ányɨ̀ nyɨ̌ nyótsù rɔ́rɔ̀ tɨ́, nyɨ̌
nyɨ́ atdí kayinɔ̌-ngba nótù òsò ka kòsò rɔ́, yà ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀
ùbhi dɔ̀ná angyi. Nɨ́ nyʉ̀nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu nà ɨrɔ́. 3 Ndɨrɔ̀, atdí alɛ
mà níivúna gukyè dhu tsʉ̀kʉ́ ndàtɨ: ‹Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ wɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ okúna
dɔ̀ rɔ̀?› Nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀na àtɨnà ndɨ alɛ nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ kǎtdyú nóho,
ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ kàdʉ̌ kɔ̀mbí tɨ́.› »
4 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ òwu, àdʉ̀ kayinɔ̌-ngba nótù irí, tsǎtsʉ̀ tɨ́ ka kòsò
ngʉdhà-bɨdɔ̀ rɔ́. Nɨ́ abádhí adʉ̀ kʉ̀nga. 5 Ngúfe alɛ, wɔ̀ ányɨrɔ̀ ɨ'ɨ̀ alɛ
nzínzì ɔ̌, níivú dhu abádhí-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu wɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna? Ádhu
nyɨ̌ nyɨ́ wɔ̀ kayinɔ̌-ngba nʉ́ngǎ nɨ̌?» 6 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ yà
Yɛ̌sù ɔ̀vɔ̀nà fɨ̌yɔ̀ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nádu abádhí tɔ̀, kadʉ̀ abádhí nʉ́bhà rɔ̀wù.
7 Abádhí níiwú wɔ̀ kayinɔ̌-ngba nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Abádhí adʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́
mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà, 'ùhu ndɨ kayinɔ̌-ngba dɔ̌, Yɛ̌sù ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná. 8 Ibí alɛ
náadʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà, 'ùhu otu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀
yà ɨnga ɔ̌ ɨ̀ à'à àwǎ-dɔ̀ká núhu otu ɔ̌. 9 Nɨ́, yà angyi rówu Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌ alɛ
mà, kɔ̌wù ɔ̌ ríwu alɛ mànà náambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ 'àtɨ:
«Hɔ̀sanà*!
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nákǎ ndàso ɔvɔ̀na rɔ̌ rɨ́rà alɛ!
10 Kàgàwà nákǎ ndàso yà rɨ́rà àlɛ̌ t'ábanà, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì
bhà Idzi!
Hɔ̀sanà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Kàgàwà tɔ̀*!»
11 Nɨ́ Yɛ̌sù náarà àhʉ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ òtsù Kàgàwà bhà
ɨdza. Nɨ́, tɨná rɨ́'ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu ndɨ̀ ndàndà dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ ùvò
'ɔ̀wù pbɨndà atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna
pbanga ɔ̀, ɨnga rɨ̌rà ndɨ́nɨ̌ ndatɨ̀ tɨ́ nɨ́dhunɨ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ arɔ́'ɔ̀ mùtinì tɨ́ katɨna itsu nófù dhu
(Màt 21.18-19)

12 Tsútsǎ nínganí, Yɛ̌sù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà rʉ̌vò Bɛ̀tànɨyà rɔ̀
ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù nɨ́'ɨ̀ àwù nà. 13 Nɨ́ ɨtsɛ rɔ̀, kǎla mùtinì tɨ́ kátɨna itsu
atdídɔ̌ bɨ̌na núkǔ rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ àrà ndɨ itsu dɔ̀ nga nándà, ndɨ́nɨ̌ ndotú
tɨ́ itsu-kpɔ̌ kàdɔ̀. Nɨ́ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndɨ̀ ndàrà àhʉ ndɨ itsu-tɨ́ rɔ̀, kǎtù kà-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌,
ndɨ kàsʉmì nɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ itsu-tɨdɔ̀ náarɔ́'ɔ̀ ɔ̀ná nɨ́dhunɨ̌. 14 Nɨ́ Yɛ̌sù atɛ̀
wɔ̀ itsu nɨ̌ ndàtɨ: «Dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀tɔ̀ dʉ̀nʉ́ rɔ́'ɔ̀ itsu-kpɔ̌
ɨ̀ngbàngá màtɨ́!» Kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nɨ́rɨ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu núdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-17; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

15 Yɛ̌sù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò tdɨ́tdɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀. Nɨ́ kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòdì ányɨ-dzá rɔ̀ rɨ́ dhu
núdzɨ̌ alɛ. Kǎránà fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́wʉ̌ ka kɨ́ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà nótdì rɔ̌†,
ndàdʉ̀ àmbò núdzɨ̌ rɨ́ alɛ nókò dɔ̀yá kitì náwà. 16 Ndɨrɔ̀ kǎránà nzɨ̌ atdí
alɛ mà nábhʉ rɔ̌ ránɔ̀ dhu dɔ̀ná, ndʉ̀dà nà Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀na nǎ.
17 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ùdhe abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, Kàgàwà rǎtɨna:
‹Pbàkà ɨdza ka katɨya ɨtsɔ̀ta-dzà tɨ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀*.› Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌

---

* **11:9** 11.9 Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, Hɔ̀sanà-tɨ̀ ní: Ɨgʉ̌ mǎ kɔ̀mbí.

* **11:10** 11.10 Zàb 118.25-26

† **11:15** 11.15 Fʉ̀rangà-ɔ̌nga t'ʉ́wʉtatálɛ nɨ'ɨ̀ yà Pbàyàhúdí tɔ́ fʉ̀rangà rɔ̌ rádʉ̀ Pbàrɔ́má mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ fʉ̀rangà nʉ́wʉ alɛ. Ɨ fʉ̀rangà dɔ̌ rɨ́'ɨ̀ alɛ-nyɨ-wɔ̀yɔ̌ nɨ'ɨ̀ afátá Pbàyàhúdí tɔ̀.

* **11:17** 11.17 Ìsa 56.7

nyádʉ̀ kʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ogbotálɛ náarí ’òtù ɔ̀ná ngari tí*.»
18 Ní Pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níiri wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu. Ní abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀nɛ̀ Yěsù nábhʉ̌ ì í kohò ɔ̀ná otu. Obhó tí, abádhí ambɛ́nà kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzì dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́kɔ rɔ̌ idhɔ rǎrà kà rǔdhěna dhu dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Inga rǎti dhu-tsʉ̀ dɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náadʉ̀ ùvò ’òwù Yèrùsàlɛmà rɔ̀.

Yěsù rǐ dhu ùdhě a’uta mà dhu t’ʉ́bàta mànà dɔ̌ dhu
(Màt 21.20-22)

20 Tsútsǎ níganí kútsingáně, otu ɔ̌ ’ʉ́da rɔ́rɔ̀, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náala yà Yěsù ófùná mùtinì tí kátina itsu iwà òtdyù ivɛ́na mànà rɔ́. 21 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yěsù ʉ́nɔ̀ná ndi itsu nǐ dhu nírɛ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kànǐ: «Màlimǒ, ándà pɛ́ yà nyi nyófùná mùtinì nótdyù wà atdídɔ̌ dhu.» 22 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyà’u Kàgàwà. 23 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, atdí alɛ náapɛ́ atina yàrí pbìrì nǐ: ‹Ingbɛ̀ nyi ʉrɔ́ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà ìtsì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀›. Ní, ìnzǐ kǎfí náapɛ́ ùguru, pbɛ́tʉ̀ kà ràdʉ̀ yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu rǐ ndɔ̀nzi dhu ná’ù, ní ndi dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzì ndi dhu bhěyi tí kà tɔ̀. 24 Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi ma mátina nyǐ nǐ, Kàgàwà-fɔ́ nyǐ nyónzina itsɔ̀ta ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu, nákǎ nyǎ’ù iwà nyǐ ràbà ndi dhu. Ní kà rǎdʉ̀ ndi dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀. 25 Ndirɔ̀, nyǐ nyìkò nyǎmbɛ nyǐtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyǐ nyapɛ́ ì ìnè dhu nà afíkʉ ɔ̀ ɔdhìkʉ dɔ̌, ní dhu àkǎ nyʉ̌bà ndi dhu kà tɔ̀, ndínǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí’ì Àbakʉ náadʉ̀ tí fʉ̀kʉ́ afátá nʉ́bà fʉ̌kʉ̀. [26 Pbɛ́tʉ̀, ìnzǐ nyǐ nyapɛ́ dhu nʉ́ba ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí’ì Àbakʉ rǐ nzǐ àdʉ̀ fʉ̀kʉ́ afátá nʉ́bà fʉ̌kʉ̀ akɛkpá màtí.]»

Yěsù arí pbìndà kasʉ ɔ̀nzi àdhi bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi nǐ?
(Màt 21.23-27; Luk 20.1-8)

27 Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náadù ì tdítdɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀. Ní Kàgàwà bhà idzá Yěsù rǔbhi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níiwú kà i. 28 Ní abádhí níivú dhu kà-tsʉ̌ ’àti: «Kɔ̌kɔ̀rí dhu nɔ́nzi nyi nyárí àdhi-tù rɔ̌? Ádhi ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi nábhʉ indʉ̀ nyongò i dhu nɔ́nzì nǐ?» 29 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàti: «Ma mí atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nívǔ tsʉ̀kʉ́. Nyǐ nyapɛ́ ndi dhu nádǔ idù, ní ma mádʉ̀ yà ma marí i dhu nɔ́nzi pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi nǐ alɛ nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀. 30 Ádhi Yùwanì nívì rìrà bàtizò núbho ìndrǔ tɔ̀? Tí Kàgàwà, ndirɔ̀ tí ìndrǔ? Nyàdu pɛ́ ka idù.» 31 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náapɛ̀ ’irɛ̀ inga nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdǔ: ‹Kàgàwà ní ndi ka nívì›, ní kǎdʉ̀na dhu ìvu àlɛ̌-tsʉ̌, ndàti: ‹Olu, ádhu inzá nyǐ nyádʉ̀ Yùwanì nʉ́ʉnɔ dhu ná’ù nǐ?› 32 Ndirɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àtina: ‹Ìndrǔ ní ndi ka nívì...›» Abádhí náambɛ́nà ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzì dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉni dhu Yùwanì ràrǐ Kàgàwà bhà obhóná nabì nyʉ́ nídhunǐ. 33 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ ’àti: «Inzá mǎ mʉ̀ni.» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàti: «Nírɔ̀, ima mà átɔ̀, ma mí nzǐ i dhu nɔ́nzi ma marí nǐ ɔbi nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

12

Vǐnyò tɔ́ inga ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzi ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 21.33-46; Luk 20.9-19)

* **11:17** 11.17 Yèr 7.11

1 Tdɨtdɔ̌, Yěsù náapɛ̀ ndàwɛ ɔtɛ mbólí ɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ
náazò vǐnyò tɔ́ ɨnga, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ kɔrɔwà nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ
vǐnyò-kpɔ̌ náhà ka kóngo ɔ̀ná ibhu nɔ́bhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ ini nɔ́sì ɔdɔ́tálɛ
tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ ɨnga nʉ́bhà kasʉ̀ ɔ̀nzì róngo kà ɔ̌ alɛ-fɔ́,
ndàdʉ̀ àrà abhi ɔ̀. 2 Nɨ́ ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ka kɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì nákǎ
rɔ̀, kǎvì atdí pbìndà kasʉtálɛ ràrà fǐndà ka kútù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nákɔ
ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ-fɔ́. 3 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náalʉ́ wɔ̀ ka kìvìnà
alɛ ’ɔ̀ngbʉ̀, ’àdʉ̀ àdunà ròngò ɔtsʉ́na-kpa nà. 4 Nɨ́, ɨnga-àbadhi náavì
ngǎtsi kasʉtálɛ ràrà abádhí-tɨ’ɔ̀. Nɨ́ abádhí nʉ́ʉvɨ ndɨ alɛ-dɔ̀-tsirɔ̀, ’àdʉ̀
dhu ʉ̀nɔ̀ nɨ̌. 5 Ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi alɛ tdɨ́tdɔ̌ ányɨ̀, abádhí ràdʉ̀
ndɨ-tsí nóhò. Ndɨrɔ̀, kǔví ibí ngʉ̌kpà kasʉtálɛ ányɨ̀, nɨ́ abádhí náavɨ̀
atdídhená-tsí, ’àdʉ̀ ngʉ̌kpǎkà nɔ́kyɛ̀. 6 Nɨ́, wɔ̀ ɨnga-àbadhi-fɔ́ arà ɔ̀dɨ̀
nɨ́ atdí kà t’ídhùnà yà atdídɔ̌ kɔ̌zè kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kǎvì ndɨ
idhùnà abádhí ɨ, ndàdʉ̀ ɨnga nírɛ̀ afína ɔ̀ ndàtɨ: ‹Ɨfʉ̌ abádhí rɨ̌ idhùdu
nífʉ̌.› 7 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ vǐnyò tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ náadʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya
ɔ̌ ’àtɨ: ‹Kɔ̀nɨ̌ ɨnga-àbadhi tɨ́ ongoya olù alɛ nɨ́ wɔ̀. Kòwu kòho ka, ndɨ́nɨ̌
ndɨ ɨnga náadɨya tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀.› 8 Nɨ́ abádhí náalʉ́ kà t’ídhùnà ’òhò, ’àdʉ̀
abvòna nóbvù ɨtsɛ ndɨ ɨnga ɔ̌ rɔ̀.» 9 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu ndàtɨ: «Ádhu
nyʉ́ wɔ̀ ɨnga-àbadhi rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà? Kà rǎdʉ̀ ìrà, ndɔ̀kyɛ̀ wɔ̀ ɨnga-kàsʉ̌
nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ, ndàdʉ̀ ndɨ vǐnyò tɔ́ ɨnga nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́. 10 Nyɨ̌
nyɔ́zʉ̀ tɨ́ nzá yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu:

‹Yà odu-dzà nɔ́sì arɨ́ alɛ náabvù igi odu*,
náadʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ arɨ́ odu tɨ́.
11 Kɔ̀nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náanzɨ̀ dhu,
ndɨrɔ̀ ndɨ dhu nɨ́ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̀ nɨ̌ atdídɔ̌ dhu*.›»
12 Nɨ́ Pbàyàhúdí ɔ̌ kámá náasʉ̀ dhu ì ràrɨ̌ ndɨ Yěsù rɨ̌ ì ʉ̀nɔ mbólí ɔ̌.
Nɨ́ abádhí apɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ Yěsù nálʉ̌ ì ɨ́ ɔ̀ná otu, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀
nɔ́nzì. Nɨ́ abádhí adʉ̀ kʉ̀bhà, ’àdʉ̀ òwu fɨyɔ́ dhu nɨ̌.

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ pàratà t’ʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu
(Màt 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Pbàyàhúdí ɔ̌ kámá náavì ngúfe Pbàfàrìsáyó mà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ
mànà Yěsù-tɨ’ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kà-ɨda-dɔ nidyi tɨ́ ɔtɛ̌na ɔ̌. 14 Nɨ́ abádhí náawù,
’àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Màlimǒ, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ rárɨ́ obhó dhu
nʉ́nɔ, ndɨrɔ̀ nyɨ rárɨ́ nzɨ̌ atdí alɛ-ɔdɔ̀ mà nɔ́nzɨ. Obhó tɨ́, nyɨ nyarɨ́ nzɨ̌
ìndrǔ-nyì-kpa nándà, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyárɨ́ Kàgàwà bhà otu núdhɛ̌ ìndrǔ tɔ̀
obhónga dɔ̌. Nɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá návi tɨ́ àvǐ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ Rɔmà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá
dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pàratà? Ndɨrɔ̀, kɨ̌sɔ̌ tɨ́ ka ɨ̀sɔ̌? Àlɛ̌ tɨ́ àdʉ̀ kʉ̀fɔ
ʉ̀fɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tɨ́ nzɨ̌ adʉ̀ kʉ̀fɔ?» 15 Pbɛ́tʉ̀, òru tɨ́ abádhí òrù yà ì ɨ́rɛ̀na
afíya ɔ̀ dhu dhu ndì ndʉ̀nɨ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́
afídu númvǔ nɨ̌? Nyìbho pɛ́ atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ fudu ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ mandá tɨ́.»
16 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ ìwu fʉ̀rangà-kpɔ̌ nà atdí Yěsù-fɔ ɔ̀. Yěsù adʉ̀ dhu
ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ nyɨna-wɔ̀yɔ̌, kadʉ̀ ɔvɔ̀na nándi
alɛ nɨ́ àdhɨ?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ’àtɨ: «Kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàyìsarà.» 17 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ndɨ dhu
bhěyi kà rɨ̌’ì rɔ̀, nyùbho kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàyìsarà bhà dhu-tsí

* **12:10** 12.10 Odu rɨ̌tɛ̀na nɨ́ Màsiyà * **12:11** 12.11 Zàb 118.22-23

Kàyìsarà tɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho Kàgàwà tɔ̀.» Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù àdu dhu náadʉ̀ abádhí àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌.

Pbàsàdùkáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 22.23-33; Luk 20.27-40)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yěsù-tɨ'ɔ̀. Abádhí ní ndɨ arátɨna ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: 19 «Màlimǒ, Músà náandí dhu yà dhu bhěyi fǎkà: ‹Atdí alɛ t'ádɔ̀nà náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ndàdʉ̀ tsìbhálɛ nʉ́bhà ìmbǎ atdí ngbángba nà màtɨ́ fɔ́ná, ní dhu àkǎ ndɨ alɛ rùndu adɔ̀nà ʉ̀bhà abvo-àyi-tsʉ̀, 'àdʉ̀ nzónzo nɔ́dhɨ̀ nà yà ɔ̀vɔ̀vɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.›

20 Ní, atdí alɛ nɨ́i'ɨ̀ kpabhínzo nà àrʉ̀bhʉ̀. Ní sengba náambà tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà. 21 Ní kà lutɨ̀nǎ kpatsìbhíngba náadʉ̀ wɔ̀ abvo-àyi-tsʉ̀ núndu, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀ ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà. Ndɨ dhu náanzɨ̀ ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi tɨ́ ɨ̀bhʉ rí kìsě kpatsìbhíngba rɔ̌. 22 Ní kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo wɔ̀ tsìbhálɛ nʉ́mbǎ ndɨ̀ fɨ̌yɔ̀, nʉ́ʉvɛ̀ kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ 'ʉ̀bhà atdí ngbángba mà. Abádhí nʉ́vɛ kɔ́rɔ́ dhu-dzidɔ̌, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀. 23 Ní kòmbí, kɔ́rɔ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ nɨ'ɨya àdhɨ bhà? Obhó tɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo nʉ́ʉmbá wà ɨ̀ ndɨ tsìbhálɛ nà.» 24 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyùwɨ̌ wà fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌: nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà. 25 Obhó tɨ́, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nʉ́ʉmbáya nzɨ̌ ɨ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyíká náaróko ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu bhěyi. 26 Ndɨrɔ̀, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá atdí ngari nɔ́zʉ̀ Músà bhà Andítá ɔ̀, yà kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná ìnzɨ̌ rógbe rɔ́rɔ̀ kɨ̀dzʉ̀mbà dɔ̌? Ányɨrɔ̌ nga ní ndɨ Kàgàwà atɨ Músà nɨ̌: ‹Ɨma, Ɨma ní Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà*.›» 27 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Kàgàwà ní nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ́ Kàgàwà, pbɛ́tʉ̀ ka ní ípìrɔ̌ rɔ̀ arɨ'ɨ̀ alɛ tɔ́ Kàgàwà. Ní nyɨ̌, nyɨ̌ nyùwɨ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌.»

Ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sè kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ
(Màt 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó nzínzì ɔ̌ atdí màlimò níirɨ Yěsù mà rɨ̌ 'àgò Pbàsàdùkáyó mànà dhu. Kǎla Yěsù nádu dhu mběyi nyʉ́ Pbàsàdùkáyó tɔ̀ dhu. Ní kǎndrì Yěsù ɨ, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná ndàtɨ: «Ɨ́ngbà Ʊyátá ndɨ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ ósè?» 29 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kànɨ̌ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ ósè Ʊyátá: ‹Ɨrɨ dhu Ìsràyelɨ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ní ndɨ atdírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. 30 Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínʉ nà, kɔ́rɔ́ atdyúnʉ nà, kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔbìnʉ mànà*.› 31 Ndɨrɔ̀ kànɨ̌ ɔyɔ rí kìsě Ʊyátá: ‹Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhěyi.› Kɔ̌kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ Ʊyátá dɔ̀nǎ róse ngǎtsi ʉyátá rɨ̌'ɨ̀ mbǎ*.» 32 Ní Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò náadʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Nyɨ nyɔ̀tɛ̀ mběyi

* **12:19** 12.19 Tɔ̀r 25.5-10 * **12:26** 12.26 Uvt 3.1-6 * **12:30** 12.30 Tɔ̀r 6.4-5 * **12:31** 12.31 Law 19.18

nyʉ́ Màlimɔ̌. Nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɨ́ obhó dhu: Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà nɨ́ ndɨ atdírɔ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ, ndɨrɔ̀ ngătsi kà bhĕyi Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ mbă. 33 Nɨ́ dhu àkă ìndrʉ̌ rɔ̀zè Kàgàwà kɔ́rɔ́ afína nyʉ́ nà, kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta nyʉ́ nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔbɨ̀na nyʉ́ mànà. Ndɨrɔ̀ dhu àkă kà rɔ̀zè ɔdhɨ̀nà yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndózè ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu bhĕyi. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ ídzì dhu nyʉ́ rɔ̀sè Kàgàwà tɔ̀ ka kɨ́ ɨzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ nʉ́bɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌, kadʉ̀ kɔ́rɔ́ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ núbho kà tɔ̀ dhu dɔ̀nă.»

34 Yĕsù náala wɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò nádu dhu fĩndà mbĕyi nyʉ́ ndɨrɔ̀ ídzì ɨrɛ̀ta nyʉ́ nà dhu. Nɨ́ kădʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ̀mbă nyɨ nyɨ́'ɨ̀ ɨtsɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà Idzi rɔ̌ rɔ̀.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí alɛ mà náamvù nzá ndìvʉ̌ dhu tdɨ́tdɔ̌ Yĕsù-tsʉ̌.

Krístɔ̀ ná tɨ́ Dàwudì t'ídhùnà nyʉ́?
(Màt 22.41-46; Luk 20.41-44)

35 Yĕsù rɨ̌ dhu núdhĕ ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kɨ̌vú dhu ndàtɨ: «Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náarátɨna ɨ̀ngbă dhu bhĕyi Krɨ́stɔ̀ ràrɨ̌ Dàwudì t'ídhùnà? 36 Ɨ̀lɨ̌lă-Alafí rɨ̌ ndʉ̀nda rɔ̀, ádrʉ̀ngbă kamà Dàwudì nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ náatɨ:

‹Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà náatɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbălɛ nɨ̌:
ɨ́rà nyadɨ̀ idú fangà dɔ̀nă rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mɨ́ pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̌*.›

37 Dàwudì nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ rɨ̌ kànzi Ádrʉ̀ngbălɛ tɨ́. Nɨ́ kà rădʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀ngbă dhu bhĕyi átɔ̀ Dàwudì t'ídhùnà tɨ́?»

Yĕsù rɨ̌ ihé-yà návɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ɨ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 23.1-36; Luk 20.45-47)

Ábhɔ̌ ihé-yà núubhínà Yĕsù rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ̀ rɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà. 38 Yà ndɨ̀ ndúdhĕna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu ɔ̌, Yĕsù ubhínà àtɨ̀nà rɔ̌ ɨ alɛ nɨ̌: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀. Abádhí arózèna dhu nɨ́ 'ùbhi ádzàdzɨ̌ kanzʉ̀ ɨ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ ìndrʉ̌ nózè ràtsɛ̀ ɨ̀ ɨfʉta nyʉ́ nà ìndrʉ̌ arí 'ùndʉ̌ ɔ̀yá ngari ɔ̌. 39 Unduta-dzà ɔ̌, abádhí arɨ́ 'òzè 'òkò ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ngari ɔ̌, ndɨrɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌, 'àdʉ̀ òzè 'òkò ɨfʉta tɔ́ ngari ɔ̌. 40 Abádhí arí abvo-ayí-ɨdzà ɔ̌ dhu òvo kɔ́rɔ́, àzèmbè ɨ̀'ɨ́ 'ɨ̀tsɔ̀ ádzàdzɨ̌ ndínɨ̌ ka katɨ tí ɨ̀ ídzì alɛ tɨ́ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ka kɨtdɨ̀ya anya abádhí dɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà.»

Nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi rɨ̌ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Luk 21.1-4)

41 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù náadɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá, Kàgàwà tɔ̀ ka karɨ́ pɛrɛ̀ nʉ́dɔ̌ ɔ̀nà sàndukù-tɨ́. Nɨ́ kădɨ̀ ndàmbɛ ìndrʉ̌ rɨ̌ fʉ̀rangà nʉ́dɔ̌ ndɨ sàndukù ɔ̀ tɨ́ dhu nándà dɔ̌. Ɔ̀nzì tɔ́ ibí alɛ nʉ́ʉdɔ fʉ̀rangà abhàbhɔ́. 42 Nɨ́ nǎkʉ̀ tɔ́ atdí abvo-àyi nɨ́ira, ndàdʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ ábhɔ̌ kasʉ mà nónzɨ ɔ́yɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo kɛ̀lɛ̌ nɨ́dɔ̀ wɔ̀ sàndukù ɔ̀. 43 Nɨ́ Yĕsù anzi pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Wɔ̀rɨ́ nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi nɨ́dɔ̀ fʉ̀rangà sàndukù ɔ̀ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nă. 44 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ núbho ɨ̀mbă rɨ́'ɨ̀ kasʉ nà fĩyɔ̀ fʉ̀rangà kɛ̀lɛ̌ fɔyá rɨ́'ɨ̀ fʉ̀rangà dɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ pbɨ̀ndà nǎkʉ̀ ɔ̌, wɔ̀ abvo-àyi núbho dzʉ̀nàna nónzɨ àmbɛ̀nà pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga ɔ̌ fɔná rɨ́'ɨ̀ fʉ̀rangà kɔ́rɔ́.»

---

* **12:36** 12.36 Zàb 110.1

13

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ka kugoloya dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yɛ̌sù rǎhʉ Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌
atdí alɛ náatɨ kà nɨ̌: «Màlimɔ̌, ándà pɛ́! Ɨngbàtí ʉ̀ya odu kǎkà! Ɨngbàtí
ka kasì ɔsí-tɨdɔ̀ yà!» 2 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyàla tí
wà kǎkà ɔsí-abábá? Kàrí ɔsí-abábá ka kɔ́sì nɨ̌ odu nzínzì ɔ̌, atdí odu
mà rɨ̌ nzɨ̌ ndʉ̀bha ngǎtsi odu dɔ̌. Ka kí abádhí núgòlɔ̀ kɔ́rɔ́.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨtɛ̀ya ize dɔ̌ dhu
(Màt 24.3-14; Luk 21.7-19)

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adɨ Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̌, ndàmbɛ Kàgàwà
bhà ɨdza nándà dɔ̌ nyɨna-kpa tí. Nɨ́ ɔ̀yá ɨ̀ òtù ɨ̀ Yɛ̌sù mànà rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀
mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mà, Àndɛ̀rɛya mànà níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ’àtɨ:
4 «Ʉ́nɔ pɛ́ ɨngbǎ kàsʉmì ɔ̌ màtí wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ndɨ dhu
fǎkà? Ndɨrɔ̀, ɨngbà ize ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ ’ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì nɨtɛ̀ya?»

5 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà nga mbɛ̌yi, ìnzɨ̌
nyǎbhʉ nyɨ̌ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ̌. 6 Ábhɔ̌ alɛ nóowuya ìwu rɔ̌ ɔvɔ̀du
rɔ̌, ’òwù àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Ɨma ní Krístɔ̀›. Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉtráya ábhɔ̌ alɛ
nyʉ́. 7 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyɔpɛ́ya gukyè nyɨ̌rì ɨla rɨ̌ ndɔ̀nzɨ dhu mà, ɨla dɔ̌ ka
kʉ́nɔna dhu mànà, ní àpɛ́ nyɔ̌nzɨya ɔdɔ. Dhu àkǎ wà kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̀nzɨ
ɨ̀, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ dhu nɨ’ɨya nzɨ̌ ɨwà yàrí adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ nɔ́dì ndì dhu. 8 Atdí
pbìrì ɔ̌ alɛ núugyeya ɨ̀ ngǎtsi pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ
kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ núugyeya ɨ̀ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌
alɛ mànà. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, mùtìtì náabhʉ̀ya dhèdhèrɔ̀ pbìrì rìvi, ndɨrɔ̀
àgǎyì nɨ́itsɨya yà adzɨ ɔ̌. Ndɨ dhu nɨ́ɨ’ɨya àdhàdhì ari rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ ndàkà
ndì ʉgʉta tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

9 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyàndà nga mbɛ̌yi. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ anya ʉ̀nɔ
arí alɛ rìtdì ànyǎkʉ. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ kʉvɨ nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.
Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ nyɔ̌nzì mʉ̀sambà lìwálí-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌
kámá-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɨ’ɨ tí pbàkà ngàmbì tí abádhí-
ɔ̀nzɨ̌. 10 Obhó tí, dhu àkǎ pɛ́ kʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ angyinǎ rɔ̀
kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀. 11 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nà abádhí òwù ànyǎkʉ ka kɨtdì tí rɔ̀,
àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ angyangyɨ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, dhu
akáya nyɔ̌wù tsʉ̀kʉ dɔ̌ ɨ̀sɨ̌ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌. Obhó tí, ɨ ɔtɛ
nóowuya nzɨ̌ ùvò rɔ̌ ʉ̀kʉ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náaraya ndɨ kɨ̀lɨ rɔ̌ tsʉ̀kʉ
dɔ̌. 12 Ìndrʉ̀ náaraya adɔ̀nà nípfo rɔ̌ ndàbhʉ kohò, ndɨrɔ̀ ɨngba t’ábanà
náaraya dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí pbì ɨngba rɔ̌. Nzónzo nɨ́ivàya
dhu ɨ̀ nɔ́dhì alɛ rɔ̌, ’ádʉ̀ abádhí àbhʉ kɔkyɛ̀. 13 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔndɔ́ya nyɨ̌
okúdu dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà nɨ́igʉ́ya alɛ nɨ́ kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi nóndù rí kɔ́rɔ́
ràrà àhʉ ɨ dhu rɨ̌ku dhu ɔ̀ alɛ.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 24.15-28; Luk 21.20-24)

14 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyalaya gukyè ‹ɔdɔ̀na rɔ̌’ɔ atdídɔ̌ ɔ̀ndrɔ̀
ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ alɛ› tí ka kátɨna alɛ, yà ɨnzá ndì ndàkǎnà ndìdè ɔ̀ná
ngari ɔ̌ ìdè rɔ́ (Yàrí dhu ɔ̀zʉ̀ rí alɛ nákǎ ndàlʉ̌ ka mbɛ̌yi dɔ̀na ɔ̀), ní
Yùdɛya ɔ̌ ɨ̀ nòtù alɛ náakáya ’òtsè pbìrì-akpá dɔ̀. 15 Pbì ɨdza dɔ̀ ka
kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nòtù alɛ, náakáya nzɨ̌ ndìfò, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌
ndòtsù ndàhʉ atdí dhu mà nídyì ɨdza rɔ̀. 16 Ndɨrɔ̀, ɔnzɨ-bvʉ̀ ndì nòtù

alɛ náakáya nzɨ̌ ndòngò ɨbha, ndàrà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nídyì. 17 Ɨ ɨdhɔ
ɔ̌, ɔ̀ya nà rí'ì vèbhálɛ mà, ɨba òndo rí nzónzo rɨ̌'ì fɔyá vèbhálɛ mànà
níí'ɨya àpbɛ̀ ɔ̌. 18 Nyìtsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya tí ì
ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌. 19 Obhó tí ɨ ɨdhɔ ɔ̌, ìndrʉ̌ náabáya àpbɛ̀
abhɔ, ròsè yà Kàgàwà anzìna yàrí adzɨ rɔ̀, rìrà àhʉ indo ì arí àbàna
àpbɛ̀ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀ ɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ níí'ɨya ìmbǎ akɛkpá màtí tdítdɔ̌. 20 Ɨnzɨ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náadùna gukyè wɔ̀rí ɨdhɔ-ɔ̌nga, ní atdí alɛ mà
náagʉ̀na nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎdù ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga rɔ̀dɨ ídɔ̌, fɨ̌ndà ndì ndóvò pbɨ̀kɨ̀
alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 21 Atdí alɛ mà náatɨya gukyè nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà, kànɨ̌ Krístɔ̀
rɨ̌'ì ɨrɔ́!› Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ‹nyàndà, ndǎnɨ̌ kà rɨ̌'ì ndɔrɔ́!› Ní àpɛ́ nyǎ'uya
ka! 22 Obhó tí, tìtɔ̀ tɔ́ krístɔ̀ mà, tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà nʉ́ʉnyàya ì ʉ̀nyà.
Abádhí náambɛ̀ya wɨwì mà, ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu mànà nɔ́nzì dɔ̌,
ndínɨ̌ 'ʉtrá tí yà Kàgàwà óvò fɨ̌ndà alɛ nɨ̌, àkǎ ka rǎdʉ̀ àkǎ fɨ̌yɔ̀ nɨ̌. 23 Ní
nyɨ̌, nyàndà nga mbɛ̌yi! Ma mɔ̀vɔ̀ wà kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀ angyangyɨ.»

Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Màt 24.29-31; Luk 21.25-28)

24 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Pbɛ́tʉ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌, wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmì dzidɔ̌, adyifɔ̀
nʉ́ʉtìya, àbɨ̌ ràdʉ̀ ɨnga t'áwʉ̀ta nʉ́bhà. 25 Alalɨ náawáya ì ɔ̀rʉ̀-akpà-
nyì rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ɔbɨ nà arí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu níivìya*. 26 Nírɔ̀
ní ndɨ ka kalaya ìndrʉ̌ t'Ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà ádrʉ̀ngbǎ àpbù
ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́*. 27 Ní
kʉ̌vìya pbìndà màlàyíká ìfɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ, rùndu yà ndì ndavò
fɨ̌ndà pbìndà alɛ-tsʉ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì yà adzɨ-tsʉ̀ náapɛ̀ ndì ɨ rɔ̀, ràrà àhʉ kà-
tsʉ̀ arà ndɔ̀dì ɨ*.»

Mùtinì tí kátɨna ɨtsu tɔ́ mbólí rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 24.32-35; Luk 21.29-33)

28 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtìnà: «Nyìrɛ̀ pɛ́ mùtinì tí kátɨna ɨtsu tɔ́ mbólí rɔ̌vɔna
dhu: kɔ̌pbí náapɛ́ ì'ǎ, kà-bɨ̌ ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàtà, ní nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu
adyifɔ̀ tɔ́ kàsʉmì ràrɨ̌'ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌. 29 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌
nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ dhu, ní nyɨ̌ nyʉnɨya dhu kà rɨ̌ngo
dhu ràrɨ̌'ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌, ndɨrɔ̀ kà ràrɨ̌'ì tsǎtsʉ̀nǎ. 30 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ
fʉ̌kʉ̀, yà kòmbí rí'ì rʉ̀gànda rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀da ɨnzá kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzì ì rɔ́rɔ̀.
31 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya
nzɨ̌ akɛkpá màtí.»

Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́nɨ ndɨ Yɛ̌sù ingoya ɔ̀ná ɨdhɔ dhu
(Màt 24.36-44)

32 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ma míngo ɔ̀ná ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmì mànà
dhu nàndà dhu nɨ̌, atdí alɛ mà nʉ́nɨ ɨnzá ka, ìmbǎ rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rí'ì
màlàyíká màtí, ìmbǎ rí'ì Kàgàwà t'ídhùnà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ ní Àba
Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
33 Nyàndà nga mbɛ̌yi, nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ndɨ kàsʉmì
nídhunɨ̌. 34 Ndɨ dhu níiliya ndì àdhàdhì abhi ɔ̀ rárà alɛ náarí dhu ɔ̀nzɨ
dhu bhɛ̌yi: kà rǎhʉ pbɨ ɨdza rɔ̀, ndʉ̀bhà ndɨ ɨdza kasʉtálɛ-fɔ́. Kà rɨ̌ ɨ
alɛ nzínzì ɔ̌ ngǎtsi alɛ rɔ̌nzɨna kasʉ nítɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu nʉ́ya
ɨdza-li'ɔ̀ nódɔ rí sàndɨ̌rì tɔ̀ ràdɨ nyɨ̀kpóna nà. 35 Nírɔ̀, nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ

* **13:25** 13.25 Ìsa 13.10; 34.4; Zèk 32.7; Yɔ̀w 2.10; 3.4 * **13:26** 13.26 Dàn 7.13 * **13:27** 13.27 Tɔ̀r 30.4; Nɛ̀h 1.9; Zàk 2.10

nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ɨdza-àbadhi rǐngo ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ nídhunɨ̌. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá dhu kà ràtí ndàdʉ̌ pbɨ́tsɔ̀ngǎnǎ, ngǎtsi nɨ̌ iku-alìkpa ɔ̌, ngǎtsi nɨ̌ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kútsingánǎ. 36 Kɨtɔ̀ ndɨ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ nɨ̌, dhu àkǎ nzá kà ròtù nyɨ̌ ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́. 37 Yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu nɨ́ ma mʉ̀nɔ̀ wà kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà!»

14

Pbàyàhúdí ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ɨ̀rɨ Yɛ̌sù nálʉ̌ ka kɨ́, kadʉ̀ òhònà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 26.1-5; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mà, Ɨmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mànà nɨ́ɨ'ɨ̀ ɔyɔ ɨdhɔ̀ya nɔ́dì rɔ́. Nɨ́ Pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náapɛ̀ ɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù nálʉ̌ ɨ̀'ɨ́ ɨnzá kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ ɔ̀ná otu, ndɨ́nɨ̌ 'adʉ̀ tí àbhʉnà kohò. 2 Obhó tí, abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràlʉ̌ ka mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, akyɛ ìndrʉ̌ nɨ́ɨvàna dhu nɨ̌.»

Atdí tsìbhálɛ rɨ̌ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nɔ́dhɔ̀ Yɛ̌sù-dɔ̀tsírɔ́ dhu
(Màt 26.6-16; Luk 7.36-50; 22.3-6; Yùw 12.1-8)

3 Yɛ̌sù nɨ́ɨ'ɨ̀ Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga ɔ̌, Sìmonì tí kátɨna alɛ bhà ɨdzá. Ndɨ alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ kɨ́kɨ́ nà angyinǎ rɔ̀. Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdí tsìbhálɛ náatsù àlbatrɔ̀ tí kátɨna odu nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà fɔná. Ndɨ tsúpà ɔ̀ ɨ'ɨ̀ dhu nɨ́ ɔrʉ́ odzìna nà ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ akyɛ nɨ'ɨ̀ nardɔ̀ tí kátɨna ɨrɨ́-vɨ̌ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ akyɛ. Nɨ́ ɨ́yàdhíyà nʉ́ʉkɔ̀ ndɨ tsúpà-tsʉ̀, ndàdʉ̀ ndɨ akyɛ nɔ́dhɔ̀ Yɛ̌sù-dɔ̀tsírɔ́. 4 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ ɨ'ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, dhèdhè alɛ náakó, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ àtɨ: «Ádhu kàrɨ̌ wɔ̀rí akyɛ nínzǎ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ̌? 5 Ka kambɛ̀nà tí obhó kàbhʉ̌ kodzì ɨ̀bhʉ mɨyà dɔ̀nǎ róse fʉ̀rangà-kpɔ̌ rɔ̌*, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀!» Abádhí náadʉ̀ àkɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ wɔ̀rí tsìbhálɛ rɔ̌. 6 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyʉ̀bhà wɔ̀ tsìbhálɛ ràdɨ. Ádhu nyɨ̌ nyʉ̀va kà-tsì nɨ̌? Yà rùdú kɔ̀nzɨ dhu nɨ́ ídzì dhu nyʉ́. 7 Obhó tí, nyɨ̌ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlǐnganà. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyòzè ka ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyóngo adʉ̀ abádhí-dzʉ̀nà nɔ́nzɨ ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀ ɨma, àlɛ̌ kɨ́nzɨ̌ ongo òko nyɨ̌ mànà bìlǐnganà. 8 Ɨyàdhíyà ɔ̀nzɨ dhu nɨ́ lɛ̀màna nɔ́nzɨ ndɨ ndɨ́ dhu: kùtri wà ngbɔ̌du, ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ ɔtdʉ́ tɔ̀. 9 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ka kɨ́ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ ɨnanǎ, ka kóngo yà tsìbhálɛ nɔ́nzɨ dhu náwɛ ìndrʉ̌ tɔ̀ átɔ̀, kadʉ̀ òwu kɨ̀rɛ̀ rɔ̌ rɔ̀ná.»

Yudhà rɨ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ ndìpfo, ndàbhʉ pbàkùhánɨ́ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ dhu
(Màt 26.14-16; Luk 22.3-6)

10 Yɛ̌sù bhà ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà tí kátɨna, náarà pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndipfo tí Yɛ̌sù ndàbhʉ abádhí-fɔ́. 11 Nɨ́, Yudhà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ rɔ̀, abádhí-dhɛ̀ nɨ́ika ndɨ atdídɔ̌. Abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀ ràrɨ̌ fʉ̀rangà nábhʉ̌ kà tɔ̀. Nɨ́ Yudhà náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀mɛ̀ Yɛ̌sù ɨ̀pfɔ̌ ndɨ̀ ndɨ́ ndàbhʉ abádhí-fɔ́ ɔ̀ná ídzì kàsʉmɨ̀.

---

* **14:5** 14.5 Ɨbhʉ mɨyà fʉ̀rangà-kpɔ̌ nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ atdí atɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà.

Yɛ̌sù mà rɨ̌ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà dhu
(Màt 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Yùw 13.21-30)

12 Ɨmbǎ ɔ̀ná afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ, yà tàmà-akpá-nzo-zǎ ka kʉbɨ́nà ɔ̀ná ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níivú dhu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhànga ndɨ nyɨ nyòzè mɔ̌wù Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà ɨndʉ̀?» 13 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ nóvì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòwu kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ atdí alɛ nótù ɨdha nànɔ̀ andu ɔ̌ rɔ́. Nɨ́ nyàdʉ̀ nyòwu kɔ̌wù ɔ̌. 14 Nɨ́ kà rǎrà òtsù ɨdza rɔ́, nyɨ̌ nyatɨna ndɨ ɨdza-àbadhi nɨ̌: ‹Màlimò nívǔ dhu ndàtɨ: Mǎ mɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ɔ̀ná rɔ̀ pbàkà ábhàlɨ̌ mànà kàluga rɨ̌’ɨ̀ ngbɔrɔ́?› 15 Nɨ́, kǎdʉ̀na ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rɨ́’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kàluga nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀, yà angyangyɨ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nà. Ányɨ̀ nga nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyɔbhɔlɔna ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɨ̌.» 16 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ́ɨvà ɨ̀ ’òwù kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí náadʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nótù yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà ka fɨ̌yɔ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ’àdʉ̀ Pásɨ̀ka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.
17 Pbɨ́tsɔ̀ngánǎ, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò wɔ̀ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà ngari ɔ̀. 18 Nɨ́, yà abádhí òkò ’àmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ mɨzà dɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù atɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ ɨma nípfɔ̌ ndàbhʉ ma òmvǔ-fɔ́. Ndɨ alɛ nɨ́ yà atdíkpá mǎ mɨ́ dhu ɔ̀nyʉ mànà alɛ.» 19 Nɨ́, ɨzʉ nʉ́ʉka kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ atdídɔ̌ nyʉ́, ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dhu atdátdí-rà ɔ̌ kà-tsʉ̌, ’òwù àtɨ̀nà rɔ̌: «Tɨ́ ɨma ndɨ?» 20 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ndɨ alɛ nɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ, yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà nyɨ̌ nyɨ́’ɨ̀ rɔ̀, yà atdíkpá mǎ mɨ́ ɔtsʉ́ka ʉ̀fɔ̌ mànà sǎnɨ̀ ɔ̀ alɛ. 21 Obhó tɨ́, ìndrǔ t’Ídhùnà rɔ̌vɛ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dɔ̀ná dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ t’Ídhùnà nípfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ rɨ̌’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Dhu akána nzɨ̌ kɔdhì ndɨ alɛ mà!»

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nábhʉ̌ rɨ́ kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-35; Luk 22.7-20; 1Kò 10.16-17; 11.23-26)

22 Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù níidyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndɨ̀ ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyàkɔ ya dhu, ngbɔ̌du nɨ́ yà.» 23 Tdítdɔ̌ kɨ̌dyi dɨvayì rɨ̌’ɨ̀ ɔ̀nà kɔ́pà ndàlʉ̌ fɔná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndɨ̀ ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàbhʉ abádhí tɔ̀, abádhí kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ ɔ̀mvʉ̀nà. 24 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Yàrɨ́ nɨ́ azùdu, yà ìndrǔ nùngbò Kàgàwà mànà azu, ndɨrɔ̀ yà ábhɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndì nʉ̀fʉ̀. 25 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ma mɨ́ nzɨ̌ dɨvayì nɔ́mvʉ̀ tdítdɔ̌ akɛkpá màtɨ́, ràrà àhʉ dɨvayì-ɔwʉ́tá nɔ́mvʉ̀ ma maraya ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.» 26 Adyi* ɨ̀ ʉ̀yʉ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ òwu Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)

27 Yɛ̌sù atɨ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyɨ́ mʉbha ʉ̀bha. Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ: ‹Ma mohoya tàmà t’ʉ́ndatatálɛ, tàmà ràdʉ̀ ’ɨfàlà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.› 28 Pbɛ́tʉ̀, ma mìngbɛ̀ ma dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ya àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀.» 29 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ngʉ̌kpà alɛ mà rɨ̌ mbǎ nyʉbha, nɨ́ ɨma, ma mɨ́ nzɨ̌ nyʉbha.» 30 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu

* **14:26** 14.26 Zàb 113–118

nʉ́nɔ ɨndʉ̀, indo yàrɨ́ iku ɔ̌ tɨ́, ɨnzá à’ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ’ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ɨma rɔ́.» 31 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà: «Ma matɨna nzɨ̌ akɛkpá màtɨ́ ɨnzá ma rʉ̀nɨ nyɨ, ɨ̀mbǎ dhu ɨ’ɨna atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu màtɨ́.» Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ átɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manɨ̀ tɨ́ kátɨna ɨnga ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 26.36-46; Luk 22.39-46)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò atdí ngari Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manɨ̀ tɨ́ kátɨna ɔ̀. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyòko ɨrɔ́ mɨtsɔ̀ ma márà ɔ̀nanǎ.» 33 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanɨ̀ mànà núgù ’ɔ̀wù mànà. Nɨ́, kǎpɛ̀ ndɨ̀’ɨ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nà, ndàdʉ̀ ɨ’ɨ ábhɔ̌ ɨzʉ nà. 34 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Afídu rɨ̌’ɨ ábhɔ̌ ɨzʉ nyʉ́ nà, akyɛ ma mɔ́vɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, nyòko ɨrɔ́, ndɨrɔ̀ nyòko ípìrɔ̌ rɔ̀.» 35 Kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ ndìbvu obvò. Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kàkǎ nɨ̌, ndɨ àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmɨ̀ nʉ́ʉdà tɨ́ dɔ̀na nǎ. 36 Nɨ́ kǎmbɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɔ̀ɔ Àbá, lɛ̀mànʉ ɔ̀nzɨ rɨ́ dhu náarɨ́’ɨ mbǎ. Nɨ́ índrɨ̌ wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kópà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzɨ ndɨ̀ ma mòzè ka dhu bhɛ̌yi, kàkǎ ndɔ̀nzɨ ndɨ̀ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè dhu bhɛ̌yi.» 37 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàdu kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ ábhàlɨ̌-tɨ̀ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌: «Sìmonì, nyɨ tɨ́ ɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tɨ́? Nyɨ nyàdʉ̀ tɨ́ obhó àdɨ ípìrɔ̌ rɔ̀ atdí adyi màtɨ́? 38 Nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌, akyɛ nyɨ̌ nyotsúna umvútá ɔ̀ nɨ̌. Alafí nózè wà kɔnzɨ ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌’ɨ ivíví.» 39 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù indrí ndɨ abádhí tɨ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ ndʉ̀nɔ̀ yà angyi ndɨ ndʉ̀nɔ̀nà ɔtɛ kɛ̀lɛ̌. 40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàdu pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tɨ̀ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ ɨdhɔ rɨ̌’ɨ nyɨ̀kpɔ́ya ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. Nɨ́ abádhí náadʉ̀ nzá kà tɔ̀ ɨ ádǔna dhu nʉ́nɨ. 41 Ɨbhʉ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, Yɛ̌sù adù ndɨ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tɨ̀ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyòko tɨ́ òko ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́? Nyɨ̌ tɨ́ nyǎsɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ́? Ɨwà àkǎ wɔ̀ dhu-bvʉ̀tɨ́! Kàsʉmɨ̀ nákǎ wà! Nyàndà, kànɨ̌ ka kɨ́ Ìndrǔ t’ídhùnà nípfɔ̌ kabhʉ nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́. 42 Nyɨ̀và nyɨ̌, kòwu! Kànɨ̌ ma nípfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ ma òmvǔ-fɔ́ alɛ nɨ́rà wà àhʉ ɨ́kyɛ̀rɔ̌!»

Yɛ̌sù nósò ka kɨ́ dhu
(Màt 26.47-56; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

43 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, yà Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ɔ̀nanǎ, Yudhà, yà ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, nɨ́ɨtɔ ndɨ ihé-yà mànà owùna ɔ̌. Ɨ alɛ-fɔ́ nɨ’ɨ obhi-akpá, mùgǒ mànà. Abádhí nivi nɨ’ɨ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà. 44 Yudhà, yà Yɛ̌sù nípfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ, nɨ’ɨ ɨwà ndɨ ndɔnzɨna Yɛ̌sù ka kʉnɨ tɨ́ rɔ̀ná dhu nʉ̀nɔ̀nà ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ma mámbǒna alɛ nɨ’ɨna ndɨ yà nyɨ̌ nyɨ́ atdyúna nóho alɛ. Nɨ́ nyɨ̌ nyalʉ́na ka, nyǎdʉ̀ òwu nà mbɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ́dɔna rɔ́rɔ̀.» 45 Yudhà níitdègu ndɨtɔ, nɨ́ kǎndrì Yɛ̌sù-tɨ̀ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Màlimò!» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàmbo. 46 Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ Yɛ̌sù nálʉ, ’àdʉ̀ ɔ̀sònà. 47 Nɨ́, ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀’ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nɨ́ɨdhá pbɨ obhi-akpà, ndɨ̀tsà pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ-bɨ nɨ̌. 48 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨma àlʉ nyɨ̌ nyíwu rɔ̀, nyɨ̌ nyàdʉ̀ tɨ́ ìwu fʉkʉ́ obhi-akpá nà mùgǒ mànà, ogbotálɛ nálʉ ríwu alɛ bhɛ̌yi? 49 Bìlǐnganà ma múbhì àdɨ rɔ̌ tɨkʉ́, madʉ̀ àmbɛ dhu núdhe dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ malʉ. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ndɨ́nɨ̌ Andítá ʉ́nɔ̀ dhu náaká tɨ́.» 50 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ábhàlɨ̌ nʉ́ʉbhà àbadhi,

’àdʉ̀ òtse kɔ́rɔ́. 51 Atdí kpatsìbhíngba náadɨ̀ ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yěsù-owù ɔ̌, atsìta tɔ́ mbɛrʉ̀ kɛ̀lɛ̌ ndɨ̀ ndòbvù rɔ̀ná rɔ́rɔ̀. Nɨ́ ka kadʉ̀ àbadhi nálʉ. 52 Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀ nángɔlɔ rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kʉ nzɨ̀nzí rɔ̀.

Yěsù rɨ̌’ɨ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdɨ̀ arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

53 Yà Yěsù nòsò alɛ náawù kà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà, yà kɔ́rɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà núndu ì ɨ. 54 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ ɨtsɛta, ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yěsù-owù ɔ̌, ndàrà òtsù pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì ɔ̀. Nɨ́ ányì, abádhí náadʉ̀ òko atdíkpá sàndɨ̌rì mànà, ’àmbɛ kàzʉ nɔ́vɔ̀ dɔ̌. 55 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdɨ̀ arí mànà, náambɛ́nà Yěsù nɔ́bhʉ ka kɨ́ dɔ̀ná dhu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ’adʉ̀ tí ànyǎna nɔ́tdɨ̀ kohò. Pbɛ́tʉ̀, abádhí náabà nzá atdí dhu mà. 56 Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ nóowúnà ìwu rɔ̌, ’àdʉ̀ Yěsù nɔ́bhʉ̀ tìtɔ̀ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí-ɔ̀tɛ̌ nóowúnà nzɨ̌ ’àsò rɔ̌. 57 Ngúfe alɛ nɨ́ivà ì, ’ɔ̀bhʉ̀ ka tìtɔ̀ dɔ̌, ’àtɨ: 58 «Mǎ mírì kà rǎtɨna: ‹Ma mí yà ìndrʉ̌ asì ɔtsʉ́ya nɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlɔ̌, madʉ̀ ngǎtsi-tsí, yà ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ rɨ̌ kàsʉ̌na nɔ́nzɨ ɔtsʉ́ya nɨ̌ nɔ́sì ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.›» 59 Nɨ́ wɔ̀ ndɨ ɔbhʉta dɔ̌ màtí, abádhí-ɔ̀tɛ̌ náasò nzá ì. 60 Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nɨ́ivà ndì ndìdè kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ t’óbhó dhu àdʉ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dʉ̀nʉ́ dhu dɔ̌?» 61 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ́nà àrà ìnɛ̀ rɔ̀ ìnɛ̀ tí, ìnzɨ̌ ndàdu atdí dhu mà. Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivú dhu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí Krístɔ̀, yà mǎ márí ìfʉ̌na Kàgàwà t’Ídhùnà?» 62 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Obhó, ɨma nɨ́ ndɨ. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyalaya Ìndrʉ̌ t’ídhùnà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí’ɨ̀ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ rɔ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyalaya ka átɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ àpbù ɔ̌ rírà rɔ́.» 63 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rì rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nʉ́ʉfà rɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔ̌nga nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ádhu tɔ́ ngàmbì àlɛ̌ kɨ́’ɨ̀ atdyúna nà tdítdɔ̌! 64 Nyɨ̌ nyɨ̀rì wà kʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌ dhu. Nɨ́, ádhu nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ kà dɔ̌?» Nɨ́, kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ anya ɔ̀tdɨ̀ kà-dɔ̌, ’àtɨ kà ràkǎ kohò. 65 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náapɛ̀ ’ùso ɨsɔ Yěsù dɔ̀. Abádhí owúnà kà-nyɨ nátsì rɔ̌, ’àdʉ̀ kùdù ɔtsʉ́ya nɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ̀nɨ rɔ̀, átɨ pɛ́ nyɨ nɔ̀pbì alɛ fǎkà.» Ndɨrɔ̀ sàndɨ̌rì náalʉ́ Yěsù, ’àdʉ̀ ʉ̀pbìnà ɔtsʉ́ya nɨ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yěsù dhu
(Màt 26.69-75; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

66 Pɛ́tɛrʉ̀ àdɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-lí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨ kamà bhà kasʉ tɔ́ vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨtɔ ndɨ. 67 Nɨ́, kǎla Pɛ́tɛrʉ̀ kàzʉ nɔ́vɔ rí rɔ́, ndàdʉ̀ nyɨ̀kpɔ́na nɔ́dì rɔ̀ná, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Ɨnyɨ átɔ̀, nyɨ nyɨ̀’ɨ̀ atdíkpá Yěsù yà Nàzàretì ɔ̌ alɛ mànà.» 68 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nágò ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ, ndɨrɔ̀ ɨnzá dùdu àlʉ̌ wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu.» Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀và ndɨ ɨdza-lí rɔ̀, ndàrà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì-li’ɔ̀, [à’ʉ̌-akpà ràdʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.] 69 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ kasʉ tɔ́ tsìbhálɛ náala àbadhi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu tdítdɔ̌ ányɨ̀rɔ̌ ɨ’ɨ̀ alɛ tɔ̀ ndàtɨ: «Yàrí alɛ nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ!» 70 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ dhu nágò àgò tí tdítdɔ̌. Nɨ́ ákɛ̌ kàsʉmì dzidɔ̌, ányɨ̀rɔ̌ ɨ’ɨ̀ alɛ náatɨ Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌ tdítdɔ̌: «Obhó nyʉ́, nyɨ nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, nyɨ nɨ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ átɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.» 71 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ

ɔ̀pɛ̀ ndàtɨ: «Dhu apɛ́ ɨ̀ tɨ̀tɔ̀ nʉ́nɔ ma mí dhu tí, ní Kàgàwà àkǎ ndɔ̀tdɨ̀ ànyǎdu. Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu nyʉ́, ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna alɛ.» 72 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí, à'ʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌. Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀nà fǐndà dhu nírɛ̀: «Ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rórɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.» Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzɨ̀.

15

Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ Lɨ̀walɨ̀ Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Yùw 18.28-38)

1 Kútsingá nyʉ́, Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà núundu ɨ̀ pbàkʉ̀rʉ̀ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ̀ arí mànà, ndínɨ̌ ɨ̀ ɨrɨ tí ɨ̀ Yɛ̌sù dɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ kʉtsì, 'àdʉ̀ òwu nà 'òwù àbhʉnà Pìlatɔ̀-fɔ ɔ̀. 2 Ní Pìlatɔ̀ ivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyʉ̀nɔ̀.» 3 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náambɛ́nà Yɛ̌sù nɔ́bhʉ̀ dɔ̌ ibí otu ɔ̌. 4 Ní Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌ tdítdɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyàdu tí nzá atdí dhu mà? Nyɨ nyɨ̀rɨ̀ wà abádhí rɨ̌ nyɔbhʉ dɔ̀ná kɔ́rɔ́ dhu!» 5 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu, ɨdhɔ ràdʉ̀ Pìlatɔ̀ nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́.

Yɛ̌sù-ànyǎ nɔ́tdɨ̀ ka kɨ́, ndínɨ̌ ka koho tí dhu
(Màt 27.15-26; Luk 23.13-25; Yùw 18.39–19.16)

6 Yà Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarɨ́rà dhu bhɛ̌yi, Pìlatɔ̀ nóongónà atdí alɛ níkɔ̀lɔ̀ yà imbi ɔ̀ rí'ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ alɛ nongónà ɨ̀'ɨ̀ yà ihé-yà nózè kɨkɔ̀lɔ̀ fǐyɔ̀ alɛ. 7 Ní, Bàrabà tí kátɨna atdí alɛ níɨ'ɨ̀ imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́. Ka kusó abádhí atdíkpá yà abvo nóhò alɛ mànà. Ɨ alɛ náahò ndɨ abvo yà dhu ɨ̀ ɨ̀và ɨ̀nzɨ̌ àmbɛ kamà-tsʉ̌ dhu nírɨ̀ dɔ̌ ɔ̀ná kasʉmɨ̀ ɔ̌. 8 Ní, ihé-yà níɨvà ɨ̀ 'òwù Pìlatɔ̀ bhà, 'àdʉ̀ kàvi rɨ̀kɔ̀lɔ̀ atdí alɛ fǐyɔ̀, yà bìlǐ ndɨ̀ ndarɔ́nzɨna Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. 9 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyòzè tí mɨkɔ̀lɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà fʉ̌kʉ̀?» 10 Obhó tí, kʉ̌nɨ dhu mbɛ̌yi nyʉ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rìwʉ̌ Yɛ̌sù nà fɔna ɔ̀ kǎdhà ɔ̀nzɨ ɨ̀'ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 11 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ Bàrabà kɛ̀lɛ̌ nonzi tí kɨkɔ̀lɔ̀ fǐyɔ̀. 12 Ní, Pìlatɔ̀ níivú dhu tdítdɔ̀ ihé-yà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ nyɨ̌ nyòzè mɔnzì yà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí nyɨ̌ nyarí ànzina alɛ nɨ̌?» 13 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ìkʉ̌ nyʉ́ ɔ̌ àtɨ: «Ʊ́tɔ̀ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» 14 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kɔ̌nzì nzɛ́rɛ dhu tí?» Ní, abádhí adʉ̀ ɨ̀dʉ̀ àrɨ̌ nyʉ́ tí 'àtɨ: «Ʊ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» 15 Pìlatɔ̀ náazè ndɔ̀nzì ihé-yǎ-dhɛ̀ níkǎ rí dhu. Ní kǎdʉ̀ Bàrabà níkɔ̀lɔ̀ abádhí tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù nábhʉ kʉvɨ asé nɨ, ndàdʉ̀ àbhʉnà kowù ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Pbànówí rɨ̌ Yɛ̌sù ɨ̀kpɔ̌ dhu
(Màt 27.27-31; Yùw 19.2-3)

16 Pbànówí náawù Yɛ̌sù nà lɨ̀walɨ bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨdzá-yà-ba-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ̀ ɔ̀. Abádhí adʉ̀ kɔ́rɔ́ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ núnzì rìwʉ̌ ányɨ̀rɔ̌. 17 Ní, abádhí náafɔ́ òlɔ̌lù ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ Yɛ̌sù rɔ̌, 'àdʉ̀ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nákpɔ̀rɔ̀, 'àfɔ̌ kà-dɔ rɔ̌. 18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náapɛ̀ 'àtsɛ̀ Yɛ̌sù 'òwù àtɨ̀nà rɔ̌: «Yǎmbʉ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà!»

19 Abádhí nóowúnà kà-dɔ̀tsirɔ̀ nɔ́vɨ̀ rɔ̌ ízò nɨ̌, ’àdʉ̀ ɨsɔ núso kà-dɔ̀.
Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ́nà òwu ’ʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ’àgʉ̌ ɨ̀ obvò nyʉ́ kɔ̀nzɨ̌.
20 Ka ɨ̀ ìkpɔ̌ dhu-lutìnă, abádhí nɨ́ɨwa òlɔ̀lù ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ kàrɔ̌ rɔ̀, ’àdʉ̀
kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́fɔ kàrɔ̌ tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ùvò kànà
iri, ’àdʉ̀ òwu kʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yɛ̌sù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Màt 27.32-44; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

21 Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ, Sìmonì tí kátɨna, núubhínà ʉ̀da rɔ̌ ányɨrɔ̌
ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndírà rɔ́rɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ’ɨ̀ Àlìsandʉrʉ̀ mà Rufù nà mà
ť́ábanà. Nɨ́ pbànówí nʉ́ʉtʉ ka ránɔ̀ Yɛ̌sù bhà mʉ̀sàlabhà. 22 Abádhí
náawù Yɛ̌sù nà, ’òwù ùvò nà Gɔ̀lɔ̀gɔtà tɨ́ kátɨna ngari ɔ̀. Gɔ̀lɔ̀gɔtà-tɨ̀
nɨ́ «alɛ-dɔ-kpa tɔ́ ngari.» 23 Abádhí náatsú ’àbhʉ mànɛ̀manɛ̀ tí kátɨna
itsu-dha nà ka kàngbɔ̌ dɨ̀vayì Yɛ̌sù tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá kɔ̀mvʉ̀.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ kʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Abádhí adʉ̀ kàrɔ̌
mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngàlà ɔ̌ ɨ̀ ɔ̀vì rɔ́rɔ̀. Abádhí avɨ̀ ngàlà ndínɨ̌ ɨ̀ ʉnɨ
tí ngǎtsi alɛ ràrɨ̌ ngbǎgà-tsí nábà. 25 Ka kʉtɔ́ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɨ̀bhʉ
adyifɔ̀-sɨsɨ̀ kútsingá nga tɔ́ ɔ̌. 26 Kòho ka kɨ́ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ka kɨ̀tɛ̀
ɔ̀nà andítá náatɨ: «Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà.» 27 Ndɨrɔ̀, abádhí
nʉ́ʉtɔ́ ɔ́yɔ̀ ogbotálɛ átɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ Yɛ̌sù tí: atdí alɛ ka kʉtɔ́, kɔdɨ̀
Yɛ̌sù bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́tɔ, kɔdɨ̀ Yɛ̌sù bhà ígù dɔ̀nǎ
rɔ̀. 28 [Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu
náaká. Ndɨ Andítá rǎtɨna: «Ka kazʉ̀ ka nzɛ́rɛngatálɛ nzínzì ɔ̀*.»]

29 Nɨ́, ányɨrɔ̀ rʉ́da alɛ nóowúnà dɔ̀ya nóbhì rɔ̌, ’àdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kà nɨ̌,
’àtɨ: «Ɔ̀hɔ̌! Ɨnyɨ, yà nyɨ nyátsʉ̀ nyugolo Kàgàwà bhà ɨdza, nyadʉ̀ tí
ɔ̀sìnà ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀, 30 ɨ́gʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ ìfo mʉ̀sàlabhà dɔ̌
rɔ̀!» 31 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà
Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà nʉ́ʉgbɔ́ Yɛ̌sù, ’àdʉ̀ òwu àtɨnà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌:
«Kɨ̌gʉ́ ngʉ̌kpà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kàrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨgʉ ndɨtírɔ̀! 32 Dhu àkǎ Krístɔ̀,
Pbàìsràyélí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà, rìfò kòmbí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ mǎ
mala tí, mǎdʉ̀ kà’ù.» Yà Yɛ̌sù tí ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ, náambɛ́nà
dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ átɔ̀ kà nɨ̌.

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Màt 27.45-56; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

33 Adyíbhengá nga tɔ́ azà adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ɔ̌, ínɔ̌-yà níibvú ndɨ̀ kórɔ́ ndɨ
pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ adyídɔ̀ nga tɔ́ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ɔ̀. 34 Nɨ́ adyídɔ̀ nga
tɔ́ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náakù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà ndàtɨ: «Èloyì,
Èloyì, lamà sàbàkàtanì.» Kàtɨ̀ nɨ́: «pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwà,
ádhu nyɨ nyʉ̀bhà ma nɨ́?» 35 Ányɨrɔ̌ ɨ̀’ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, wɔ̀ dhu nɨ̀rɨ̀
atdídhená alɛ náadʉ̀ àtɨnà: «Nyɨrɨ pɛ́, kà rɨ̌ nabì Ɛ̀lɨyà nánzi!» 36 Atdí
alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náakʉ̀ ndìdyì sɨ̀fɔngɔ̀, ndàfɔ̌ ògyògyè dìvayì ɔ̀.
Kǎdʉ̀ kɨ̀wà ndɔ̀tʉ̀ ízò-tsʉ̀-dɔ̀, ndàbhʉ ndínɨ̌ Yɛ̌sù andʉ́ tí ɔ̀nà rí’ɨ̀ dìvayì
ndɔ̀tɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨnà: «Nyìtse pɛ́! Kàndà pɛ́ Ɛ̀lɨyà ràtí kìfo ìfɔ̌ mʉ̀sàlabhà
dɔ̌ rɔ̀!» 37 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ òkù àrɨ̌ nyʉ́ tí, afína ràdʉ̀ ɨ̀tdɛ̌.

38 Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ka kúsò ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀-ɔ̌nga náadʉ̀ ndɨfa
ɔ̀nánga rùtù ndɨ̀ ɔyɔ, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ɔrʉ̀ rɔ̀ rɨsɨ̌ obvò. 39 Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì
ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ alɛ nɨ́’ɨ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndìdè rɔ́. Nɨ́
Yɛ̌sù ɔ̀vɛ̀ tí dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀, kǎtɨ: «Yàrí alɛ nɨ́’ɨ obhó nyʉ́ Kàgàwà

* **15:28** 15.28 Ìsa 53.12

t'Ídhùnà!» 40 Ngúfe vèbhálɛ nɨɨ'ì átɔ̀ ányìrɔ̌, 'àmbɛ dhu àndà dɔ̌ ɨtsɛ rɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ì ní, Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̌-ngba mà Yɔ̌sɛ̀ mànà-tsánà mà, Sɔ̀lɔmì mànà. 41 Abádhí núubhì Yɛ̌sù-owù ɔ̌, 'ádù òwu kà-kàsʉ̌ ɔ̀nzì rɔ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ kɨ̌'ì rɔ̀. Ibí ngʉ̌kpà vèbhálɛ yà kà mànà upò atdíkpá 'òwù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ nɨɨ'ì ìnè átɔ̀ ányìrɔ̌.

Yɛ̌sù nɔ́tdù ka kí dhu
(Màt 27.57-61; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

42 Ɨnga rǎtɨ dhu-tsù dɔ̌, yà tsútsǎ nínganí Sàbatù nɨɨ'ɨna rórɔ̀ ìndrǔ rɨ̌ ì ɔbhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, 43 Yɔ̀zɛfù nɨɨra àhu. Ka nɨ'ì Àrìmàtayò tí kátɨna pbanga ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì atdídɔ̌ ka kífu Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì átɔ̀ arí ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rɨ̌rà dhu nódɔ atdyúna nà alɛ. Ní, kǎrà ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́na Pìlatɔ̀ bhà, ndàdù Yɛ̌sù-abvò nónzì kàfɔ́. 44 Pbɛ́tù, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pìlatɔ̀ atdídɔ̌ ɨwà Yɛ̌sù ɔ̀vɛ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ rɔ̀. Ní kǎdù Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrùngbǎlɛ návi kanzì, ndàdù angyí màtí Yɛ̌sù nɔ́vɛ̀nà dhu nívu tsùná. 45 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrùngbǎlɛ nádu fǐndà dhu ndì ndɨ̀rɨ rɔ̀, kǎdù Yɔ̀zɛfù návi rìdyì Yɛ̌sù-abvò. 46 Yɔ̀zɛfù náadù abvo t'ɔ́tdùta tɔ́ mbɛrù* nódzì. Kǎdù Yɛ̌sù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndàkpɔ̀rɔ̀ ndɨ mbɛrù ɔ̀. Kǎdù àrà ndɨ abvo nà, ndàrà ɔ̀tdùnà, ndɨ̀lɨ bhalabhala ɔ̀ ka kóbhì ròtsù ibhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù ádrùngbǎ odu-ɨ́yà-ba nígɛ̀rɛ̀, ndàpbǐ ndɨ ibhu-li'ɔ̀ nɨ̌. 47 Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà Yɔ̌sɛ̀-tsánà mànà, náadù òko 'àmbɛ kɔ̀tdù ka kí rɔ́ nga nándà dɔ̌.

16

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvù rɔ̀ dhu
(Màt 28.1-8; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)

1 Sàbatù-ɨdhɔ̀ nʉ́dà dhu-dzidɔ̌, Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̀-tsánà mà, Sɔ̀lɔmì mànà núudzí ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ, ndínɨ̌ 'owu tí Yɛ̌sù-abvò-ngbɔ̀ nútri nɨ̌. 2 Ní kútsingá nyʉ́, Sàbatù dzidɔ̌ rúbho nga ɔ̌, adyifɔ̀ rɨ̌ ndìtɔ rórɔ̀, abádhí náawù Yɛ̌sù ka kɔ́tdù ɨ. 3 Ní otu ɔ̌, abádhí owúnà dhu ɔ̀ngù rɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Ádhɨ wɔ̀ odu-ɨ́yà-ba nógɛrɛ rí àlɛ̌tɔ̀ ibhu-lí rɔ̀?» 4 Pbɛ́tù, yà ì ʉ̀bɛ̀ nga 'àndà rɔ̀, abádhí ala wɔ̀ odu ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ igi rɔ́. Obhó tí, ndɨ odu ɨ'ì ádrùngbǎ nyʉ́. 5 Ní abádhí atsù ibhu ɔ̀, 'ádù ɔ̀wɔ̌wù kanzù nàfɔ̌ kpatsìbhíngba* nála fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ ányɨ rɔ́. Ní ɔdɔ náadù ìsɨ̌ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀. 6 Ní, wɔ̀ kpatsìbhíngba adù àtɨnà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, nyɨ̌ nyɔ́nɛna ní Yɛ̌sù, Nàzàretì ɔ̌ alɛ, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉ́tɔ̌. Kɨ̀ngbɛ̀ wà ndì, ní kàrɨ̌ ìmbǎ ɨrɔ́. Nyàndà, kànɨ̌ kǎ-bvò ka kɨlɨ ràyi rɔ́ nga. 7 Nyòwu nyʉ̀nɔ dhu Pɛ́tɛrù mà tɔ̀, ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ mànà nyǎtɨ, kà ràrɨ̌ àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ányɨ ní ndɨ nyɨ̌ nyí kàlǎ, yà fʉ̌kù kʉ̌nɔ ka dhu bhɛ̌yi.» 8 Ní abádhí núuvò ibhu ɔ̀ rɔ̀, 'ádù òtse ɨtsɛ nyʉ́ ndɨ ibhu tí rɔ̀. Obhó tí, abádhí ambɛ́nà ìvi dɔ̌, ɨdhɔ ràdù 'ʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉnɔ nzá atdí dhu mà atdí alɛ tɔ̀ màtí, ɔdɔ nà ì ɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **15:46** 15.46 Abvo t'ɔ́tdùta tɔ́ mbɛrù nɨ'ì kìtanì tí kátɨna itsukpó-nzo-ɨmvɔ̀ nɨ̌ ka kódyù mbɛrù.
* **16:5** 16.5 Ndɨ kpatsìbhíngba nɨ'ɨ Kàgàwà bhà màlàyikà.

Yěsù rǐ ndàvǐ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀ dhu
(Màt 28.9-10; Yùw 20.11-18)

9 [Yěsù níitdègu ndìngbɛ̀, ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ ɔ̌,
kǎvì ndɨ angyi Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀. Ndɨ Màrɨyà ní ndɨ
àrʉ̀bhʉ̀ nzɛ́rɛ-alafí kǐpfo ɔ̀nà rɔ̀. 10 Ɨyàdhíyà adʉ̀ àrà ndɨ dhu nʉ́nɔ̀ yà
Yěsù mà níɨ'ì mànà alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ níɨ'ì ɨzʉ nà, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌. 11 Pbɛ́tʉ̀,
abádhí níitdègu Màrɨyà rǎtɨna Yěsù rìngbɛ̀ wà ndɨ, ndɨrɔ̀ ɨwà ndɨ ràla
ka dhu nɨ́rɨ, ní abádhí náadʉ̀ nzá kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù.

Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Luk 24.13-35)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náavì ndɨ pbìndà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ tɔ̀.
Kǎvì ndɨ abádhí tɔ̀ ɨ̀nzǐ abádhí rǐ ndʉ̀nǐ ɔ̀ná vurò wɔyɔ̀ ɔ̌. Ɨ ábhàlǐ
núubhínà òwu rɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. 13 Ní ɨ ábhàlǐ náadʉ̀ 'àdu, 'òwù ndɨ
dhu nɔ́vɔ̀ ngʉ̌kpà ábhàlǐ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨ ábhàlǐ náadʉ̀ nzá abádhí rʉ̌nɔna
dhu ná'ù.

Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà ɨdrɛ dɔ̀ná atdí nà ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.6-8)

14 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nǐ, Yěsù náavì ndɨ pbìndà ɨdrɛ dɔ̀ná atdí nà ábhàlǐ
tɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ abádhí rǐ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌. Ní Yěsù apè ndɔ̀rʉ̀ abádhí dɔ̌
ndàtɨ: «Nyǐ nyí'ì mbǎ a'uta nà, ndɨrɔ̀ afíkʉ rǐ'ì odú nyʉ́, ɨnzá nyǐ nyà'ù
yà ma mɨ̀ngbɛ̀ ma dhu nàla alɛ rʉ̌nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» 15 Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòwu yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ,
nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. 16 Nyǐ nyʉ́nɔna dhu
ná'u rí, ndàdʉ̀ bàtizò nálʉ alɛ nɔ́ɔgʉ́ya ɔ̀gʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzǐ rí nyǐ nyʉ́nɔna
dhu ná'u alɛ dɔ̌ ka kɔtdíya anya. 17 Kàrí ní ɨ yà nyǐ nyʉ́nɔna dhu nà'ù
alɛ nʉ́nɨ rɔ̌ ka kowuya rɔ̀yá ize: abádhí nóowuya nzɛ́rɛ-alafí nípfo
rɔ̌ ɨndrǔ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀du rɔ̌. Abádhí nóowuya ɔ̀tɛ rɔ̌ yà ɨnzá ɨ̀ àpɛ̀ ʉ̀nǐna
angyangyɨ alávà ɔ̌. 18 Abádhí nóowuya mbǎ osu mà nʉ́lʉ rɔ̌ ɔtsʉ́ya nǐ,
'àdʉ̀ ɨndrǔ òho rǐ ɨtsu mà nɔ́mvʉ̀, ní atdí nzɛ́rɛ dhu mà náaraya nzǐ
ndɔ̀nzì rɔ̌ abádhí rɔ̌. Abádhí nóowuya ɔtsʉ́ya nʉ́lɨ rɔ̌ andɨtálɛ dɔ̌, ɨ alɛ
ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.»

Yěsù rǐ ndàdǔ Kàgàwà ɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
(Luk 24.50-53; Kas 1.9-11)

19 Wɔ̀ dhu bhěyi Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɔ́vɔ̀ dhu pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, Kàgàwà náadʉ̀ kòdyì tɨna ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, kà ràdʉ̀ àdɨ Kàgàwà
bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. 20 Ní Yěsù bhà ábhàlǐ adʉ̀ òwu Kàgàwà bhà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náaránà abádhí-
dzʉ̀nà nɔ́nzì rɔ̌ ndɨ kasʉ ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà abádhí rʉ̌nɔna ɔtɛ tɔ́ obhónga
nábhʉ rɔ̌ ràvi ndɨ wɨwɨ̀-otù ɔ̌†.]

† **16:20** 16.20 Mrk 16.9-20 rǐ'ì ɨ̀mbǎ ibí ngʉ̌kpà angyè Andítá ɔ̀.

Lukà
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrɨ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ nɨ́ Lukà tɨ́ kátɨna ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀ngangà (Kɔ̀l 4.14) náandí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Kǎndí ka Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ mà àrʉ̀bhʉ̀ kumì atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ Lukà nɨ'ɨ̀ nzɨ̌ Yěsù bhà uvitatálɛ, pbɛ́tʉ̀ kǎtɛ̀ Yěsù nʉ̀nda alɛ mànà ndínɨ̌ ndì ndʉ̀nɨ tɨ́ Yěsù bhà ípìrɔ̌nga nɨ́ɨ'ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ tɨ́ dhu. Ndɨ̀rɔ̀, kʉ̌ndà Yěsù bhà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ atdídhená kàbhà abhi ɔ̌ (Kas 16.10-17; 20.5–21.1). Ka nɨ'ɨ̀ nzɨ̌ Mʉ̀yàhudì (Kɔ̀l 4.10-14).

Lukà andí ndɨ bhʉ̌kù Tòfilò tɨ́ kátɨna Mùgìrikì tɔ̀. Ndɨ alɛ ɨ'ɨ̀ ɔrʉ́ ngarí ɔ̌. Kɔ̌vɔ̀-otù ɔ̌, Lukà ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ yà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí-tɨdɔ̀ tɔ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Kǎzè dhu nɨ́ abádhí-dɔ ràlʉ̌ dhu Yěsù rɨra ɨ̀ nígʉ́ átɔ̀ atdíkpá Pbàyàhúdí mànà.

Lukà àndà nga nà atdídɔ̌ alɛ nɨ́ ɨtsɨ̀ya ɔ̀nzɨ ka karɨ́ alɛ: vèbhálɛ, nzónzo, nzɛ́rɛngatálɛ, nǎkʉ̀tálɛ, andɨtálɛ, nzɛ́rɛ-alafí írǎ alɛ, ndɨ̀rɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí. Kàbhà ɔtɛ-lùkpɔ̌ nɨ́: ɨtsɔ̀ta, ɬlɨ̌lǎ-Alafí, hirò ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu, nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta, ndɨ̀rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ngo dhu tɔ̀ dhu.

Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, kǎndí ndɨ «Uvitatálɛ kàsʉ̌ tɔ́ bhʉ̌kù.»

Bhʉ̌kù-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhʉ̌kù-dɔ̀kpa (1.1-4).
- Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ ʉ̀gʉ ka kɨ́ dhu mà Yěsù ʉ̀gʉ ka kɨ́ dhu mànà dhu (1.5–2.52).
- Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ dhu (3.1-20).
- Yěsù rɨ̌ bàtizò àlʉ̌ dhu mà pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ rɨ̌ kà-afí ùmvʉ̌ dhu mànà dhu (Luk 3.21–4.13).
- Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Yěsù anzɨ kasʉ (4.14–9.50).
- Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndárà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ Yěsù anzɨ kasʉ (9.51–19.44).
- Yèrùsàlɛmà ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀ Yěsù anzɨ dhu mà kʉ̌dà ɔ̀yá dhu mànà (19.45–24.53).

Yàrɨ́ bhʉ̌kù Lukà andí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Kas 1.1-3)

1 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Tòfilɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nómvù wà ɨ̀ ràndɨ̌ dhu yà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ ndɨ̀ nónzɨ̀ dhu dɔ̌. 2 Abádhí nándɨ̌ ɨ dhu àdhàdhɨ̀, yà ɨ dhu rɨ̌ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀nzɨ̀ ɨ̀ dhu nala nyɨ̀kpɔ́ya nyʉ́ nɨ̌ alɛ náawɛ àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi. Ɨ alɛ nɨ́ ɨ adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ʉ̀nɔ̀ ndɨ ɔtɛ ɨndrʉ̌ tɔ̀. 3 Nɨ́ ɨma mà átɔ̀, ma mádʉ̀ kɔ́rɔ́ ɨ dhu tɔ́ obhónga nónɛ̀ mʉ̀nɨ mběyi nyʉ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà ɨ dhu náapɛ̀ ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ Tòfilɔ̌, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mòzè mandɨ̌ yà ma mɔ́nɛ̀ mʉ̀nɨ fɨ̀ndá obhónga dhu ɨndʉ̀, 4 ndínɨ̌ nyɨ nyʉ̀nɨ tɨ́ dhu, yà ɨndʉ̀ ka kúdhe dhu ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́.

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nʉ́gʉ ka kɨ́ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀
(Zǒz 13.12; 1Sà 1.1)

5 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ́ɨ'ɨ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Zàkàrɨyà nɨ'ɨ̀ kùhanɨ̀. Ndɨ Zàkàrɨyà nɨ'ɨ̀ atdí kùhanɨ yà Àbiyà

bhà pbàdzʉkʉrʉ tí ɨ'ì pbàkùhání nzínzì ɔ̀. Kàbhà tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Èlìzàbetì, Àrɔ̀nì-dhú bvʉ̌ tsìbhíngba. Ndɨrɔ̀, ndɨ Àrɔ̀nì nɨ'ì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̀ kamà. 6 Ní Zàkàrɨyà mà Èlìzàbetì mànà ɔ́yɔ̀ kɔ́rɔ́ nɨ'ì obhónángatálɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌ arí atdídɔ̀ alɛ. 7 Pbɛ́tʉ̀ abádhí níí'ì ɨ̀mbǎ atdí ngbángba nà màtí, Èlìzàbetì nɨ'ì ìngò-àyi nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí ɔ́yɔ̀ kɔ́rɔ́ nɨ'ì ɨwà óngò mʉ̀là tí alɛ.

8 Ní atdíku, yà Zàkàrɨyà mà náarí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá pbàkùhání tɔ́ rʉ̀wʉ ɔ̀, Zàkàrɨyà adì ndàmbɛ pbìndà kasʉ nónzì dɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 9 Ní, yà pbàkùhání tɔ́ màndʉ núnɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ɔdhína náavò Zàkàrɨyà ngàlà nɨ̌, ndínɨ̌ otsú tí yà pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌yà dɔ̀ rɔ̀ nóotsúnà ɔ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨdzá kàluga ɔ̀. Kǎhʉ̀ ndrùù arɔ́ngʉ alɨndra-tɨdɔ̀ nɔ́bì pɛrɛ̀ tí màzàbahʉ̀ dɔ̀. 10 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ òko àmbɛ 'ìtsɔ̀ dɔ̀ irinǎ rɔ̀. 11 Nírɔ̀ ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà níitɔ ndì Zàkàrɨyà tí, ndàdʉ̀ ìde alɨndra nʉ́bɨ kà rɨ̌ dɔ̀ná rɔ̀ màzàbahʉ̀ tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. 12 Ní wɔ̀ màlàyikà ndì ndàla rɔ̀, Zàkàrɨyà-afí náabɛ̀ ndì atdídɔ̀, ɔdɔ ràdʉ̀ ìsɨ̌ ɔ̀nà. 13 Pbɛ́tʉ̀ màlàyikà adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Zàkàrɨyǎ, nzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ, Kàgàwà nírì wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta nídhunɨ̌. Pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ Èlìzàbetì rɨ̌ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ ɨndʉ̀, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Yùwanì tí. 14 Ní kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, ɨdhɛ̀nʉ níikaya ndì, nyadʉ̀ àdɨ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, ibí alɛ nyʉ́ nóokoya dhɛ̀dhɛ ɔ̀, ka kʉ̀gʉ̀ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» 15 Ndɨ ngbángba nɨ'ɨya ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀. Kɔ̌mvʉ́ya nzɨ̌ dɨvayì mà, ndɨrɔ̀ kɔ̌mvʉ́ya nzɨ̌ alɛ òrì rádʉ̀ atdí ɨwa-tɨdɔ̀ mà. Kàgàwà nɨɨráya ka pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, àdàdì ɨ́yànà-fɨtsʉ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀. 16 Ndɨrɔ̀, ka ní ndɨ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̀ ibí alɛ nabhʉ̀ya rìngò fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. 17 Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ kʉ̌bhìya nà alɛ-afí-tɨdɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tɨdɔ̀ nɨ'ɨya yà Kàgàwà bhà nabì Ɛ̀lɨyà níí'ì nà alɛ-afí mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà-tɨdɔ̀. Kǎbhʉ̀ya inzo mà rùngbò ì abáya mànà, ndàdʉ̀ ìnzɨ̌ arí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ alɛ nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'ɔ̀ngò obhónángatálɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kɔ̌bhɔlɔya ìndrʉ̌ angyangyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀.

18 Zàkàrɨyà níivú dhu màlàyikà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu tɔ́ obhónga nʉ́nɨ̌ ma mí àdhu rɔ̌? Obhó tí, ɨma ní mʉ̀là-akpà nyʉ́, ndɨrɔ̀ pbàkà tsìbhálɛ bhà atɔ mà nárà wà ádzɨ̌ nyʉ́ átɔ̀.» 19 Ní wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma ní Gàbrìyelì, yà bìlɨ̌ ma marí ìde Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, mambɛ kàbhà kasʉ ɔ̀nzì dɔ̀ alɛ. Ní Kàgàwà ìvì ma tɨnʉ ɔ̀, mɨrà wɔ̀rí ídzì màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ɨndʉ̀. 20 Pbɛ́tʉ̀ yà ɨnzá nyɨ nyà'ù yà ma mʉ̀nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ fɨyɔ́ kàsʉmì ɔ̀ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyóngo ìwɨ̌ tí, ìnzɨ̌ nyongò ɔ̀tɛ, ràrà àhʉ ɨ dhu nóowuya 'ɔ̀nzì ɔ̀yá ɨdhɔ ɔ̀.»

21 Wɔ̀ Zàkàrɨyà mà rɔ̌tɛ màlàyikà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, ihé-yà náadʉ̀ òko 'àmbɛ Zàkàrɨyà nɔ́dɔ̀ dɔ̀ irí rɔ̀. Ní, ìnzɨ̌ kà rǎhʉ sɛsɛ Kàgàwà bhà ɨdzá kàluga ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̀. 22 Ní Zàkàrɨyà níitdègu àrà àhʉ ányì rɔ̀, ní kǎdʉ̀ nzá ɔ̀tɛ ìndrʉ̌ mànà. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ɨnga nʉ́dhɔ̀ dɔ̀ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nɨ̌, ìnzì ndì ndɔ́tɛ rɔ́rɔ̀. Ní ìndrʉ̌ adʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀, ɨwà Kàgàwà ràvi ndì Zàkàrɨyà tɔ̀ ɔnyʉ rɔ̌dzì kà-dɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndɨ kàluga ɔ̌.

23 Zàkàrɨyà mà tɔ́ rʉ̀wʉ níitdègu ìku, ní kǎdù ndì ndàrà àhʉ pbìndà. 24 Ní ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̀, Èlìzàbetì, kàbhà tsìbhálɛ náangò ɔ̀na tí.

Kǎdʉ̀ ndòrù, ràrà àhʉ imbò àbǐ tí. Kǒngónà àtɨ̀nà afína ɔ̀: [25] «Kànǐ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ́nzɨ idù dhu. Àbadhi nípfo wà ma yà nyɨdu àbhʉ̌
arí ràmbɛ ɨ̀wʉ dɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̌ dhu-ɨ́yà ɔ̌ rɔ̀.»

Yɛ̌sù nʉ́gʉ ka kí dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀
(Màt 1.18-23; Ìsa 7.14)

[26] Atdíku, azà àbǐ tɔ́ ɔ̀na nà Èlìzàbetì rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀, Kàgàwà náavì pbɨ̀ndà
màlàyikà Gàbrìyelì ràrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Nàzàretì tí kátɨna atdí
pbanga ɔ̀. [27] Ányɨ kǎrà atdí tsìbhíngba, ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nǐ tɨ'ɔ̀.
Ndɨ tsìbhíngba nɨ'ì ɨwà Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, Yɔ̀zɛfʉ̀ órì. Kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì
Màrɨyà. [28] Màrɨyà tí ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, wɔ̀ màlàyikà náatsɛ ka, ndàtɨ:
«Ílè nyɨ Màrɨyǎ, ɨwà nyɨ nyàbà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ídzìnga, ndɨrɔ̀
ìnè Kàgàwà rɨ̌'ì nyɨ nà.» [29] Wɔ̀ ɔtɛ ndɨ ndìrì rɔ̀, Màrɨyà-afí náabɛ̀
ndɨ atdídɔ̌. Kɨ̌rɛ̀ nga afína ɔ̀ ndàtɨ: «Yàrí mʉ̀lɛ̀mbɛ̀-tì nyʉ́ ní àdhu?»
[30] Ní màlàyikà adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ́ ɔnzɨ ɔdɔ Màrɨyǎ, Kàgàwà bhà
ídzìnga nyɨ nyàbà wà nídhunǐ. [31] Kɔ̀nǐ nyɨ nyóngo ʉ̀nʉ tí, ndɨrɔ̀ nyɨ
nyʉgʉya kpatsìbhá ngbángba, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tí. [32] Ka nɨ'ɨya
ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ka kanziya ka kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì Kàgàwà t'ídhùnà tí.
Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náadʉ̀ya kɨ̀lɨ ràdɨ abhunà, kamà Dàwudì
bhà tombi dɔ̌. [33] Kɔ̀nyʉya idzi Yàkɔbhɔ̀-dhú dɔ̌, ndɨrɔ̀ kàbhà idzi nɨ'ɨya
dhòdhódhónga tɔ́.» [34] Ní, Màrɨyà níivú dhu màlàyikà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀
dhu rǎkǎ ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi idù, yà ɨnzá ma màpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nǐ rɔ̀?»
[35] Ní, màlàyikà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo dʉ̀nʉ́, ndɨrɔ̀
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí Kàgàwà rɨ̌ nyatsì pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ sísí
bhɛ̌yi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyʉ́gʉna ngbángba nɨ'ɨya Kàgàwà ɔ́pì
fíndà, ndɨrɔ̀ ka kanziya ka Kàgàwà t'ídhùnà tí. [36] Kɔ̀nǐ, a'ɛ̀nʉ Èlìzàbetì
rɨ̌'ì azà àbǐ tɔ́ ɔ̀na nà, àzɛ̀mbɛ̀ ɨwà ka katɨ ndɨ ìngò-àyi tí rɔ́rɔ̀. Kà rɨ̌
kpatsìbhíngba nʉ́gʉ mʉ̀là dɔ̌ rɔ̀, [37] ɨ̀mbǎ Kàgàwà lɛ̀mà nɔ́nzɨ rí dhu
náarí'ì nídhunǐ.» [38] Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà náadʉ̀ àtɨ̀nà màlàyikà nɨ̌: «Ma
ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨnɔ-àyi. Ní, ítsè ndɨ dhu rɔnzɨ ndɨ̀ yà nyɨ
nyʉ̀nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà náadʉ̀ ndɨ̀và ndàrà
kà-tí rɔ̀.

Màrɨyà rǎrà Èlìzàbetì nándà dhu

[39] Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí, Màrɨyà náadʉ̀ ndɨ̀và ndàrà kòmbómbí, yà
Yùdhà bhà pbìrì ɔ̌ arí pbìrì-akpá nzínzì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. [40] Ní ányɨ̀, kǎtsù
Zàkàrɨyà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà tsìbhálɛ Èlìzàbetì nátsɛ̀. [41] Èlìzàbetì
níitdègu Màrɨyà nátsɛ̀ ndɨ dhu níri, ní kà-fitsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba náadʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bɛ̌ nga kà'ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà náadʉ̀ Èlìzàbetì níra Ɨ̀lɨ̌lǎ-Afína
nɨ̌. [42] Ní, Èlìzàbetì náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ Màrɨyà
nɨ̌: «Kàgàwà náso wà nyɨ atdídɔ̌ ròsè kɔ́rɔ́ vèbhálɛ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kàso
wà finʉ-tsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba átɔ̀. [43] Ɨngbà dhu-bvʉ̀tí dhu yà, pbàkà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-tsánà nyʉ́ náarírà mandà nɨ̌? [44] Ándà, nyɨ nyàtsɛ̀
ma dhu nítdègu ɨ̀sɨ̌ bɨ̌du ɔ̀, ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, yà fidu-tsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba
nádʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bɛ̌ nga fidu-tsʉ̀ ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. [45] Ɨnyɨ,
nyɨ nyɔ̀nzì wà hirò, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ
ɔ̀nzɨ dhu nyɨ nyà'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Màrɨyà rɨ̌ Kàgàwà nílè dhu
(1Sà 2.1-10; Zàb 113)

46 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Màrɨyà atɨ: «Ma mɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nílè atdyúdu
nyʉ́ nà, 47 ndɨrɔ̀ afídu rɨ̌'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ ɔ̌, Kàgàwà pbàkà
Ɔ̀gʉ̀ba ɔ̀. 48 Kàgàwà nɨ́rɛ̀ ma, yà ɨ̀nzɨ̌ ìndrǔ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu tɨ́ pbìndà
ɨnɔ-àyi. Obhó tɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kombí, kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̋ngo matɨ̀ hirò nɔ́nzɨ̀
tsìbhíngba tɨ́. 49 Kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ ɔbɨ nà Kàgàwà nɔ́nzɨ̀ ádrɔ̀drɔ̌ dhu
nyʉ́ idù. Kɔ̌vɔ̀ nɨ́ ɨ̀lɨ̌lǎ ɔvɔ. 50 Ndɨrɔ̀, yà ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ dɔ̌ kǎrɨ́
ɨzʉ nábà bìlɨ̌nganà. 51 Kǎvi ɔbìna nyʉ́, ndòpfòlò yà ɨdzɨ́tá tɔ́ afíya nà
arɨ́'ɨ̀ alɛ-ɔ̌nga. 52 Kɨ̌fo ádrɔ̀drɔ̌ kámá fɨyó ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀,
ndàdʉ̀ yà ɨ̀nzɨ̌ ka karɔ́zʉ̀na dhu tɨ́ alɛ nɨ́dzɨ, ndʉ̀lɨ ádrɔ̀drɔ̌ ngari ɔ̌.
53 Kǎbhʉ ɨ̀mbǎ dhu arɨ́'ɨ̀ fɔyá alɛ rònzì atdídɔ̌, ndàdʉ̀ ònzɔ̋nzì alɛ nítu,
ndòdì ròwù ɔtsʉ́ya-kpa nà. 54 Kɔ̀nzɨ pbìndà ɨnɔ, Pbàìsràyélí dzʉ̀nà,
ndàdʉ̀ pbìndà ɨzʉ nɨ́rɛ̀ dɔ̀yá, 55 àdhàdhì yà angyangyɨ ndɨ ndavɔ̀ àlɛ̌
t'ábána, Àbràhamʉ̀ mà, pbɨndà pbàdzʉkʉrʉ mànà tɔ̀, bìlɨ̌nganà ndɨ
ndongó tɨ́ ɔ̀nzɨ̀nà dhu bhɛ̌yi.» 56 Nɨ́ Màrɨyà mà náadʉ̀ òko atdíkpá
Èlìzàbetì mànà, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ àbɨ̌ tɨ́. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀
ndɨ̀và, ndàdu ndɨ pbìndà.

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nʉ́gʉ ka kɨ́ dhu
(Luk 1.13-17; 3.4-9)

57 Èlìzàbetì rɨ̌ ndʉ̀gʉ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ níitdègu àkǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ kpatsìbhá
ngbángba nʉ́gʉ̀. 58 Nɨ́, Èlìzàbetì mà aróko mànà atdíkpá pbanga ɔ̌ alɛ
mà, kà mà t'ɨ́dzá-bhà mànà níitdègu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nábà ɨzʉ
Èlìzàbetì dɔ̌, rʉ̀gʉ̀ ngbángba dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɨ́rɨ, nɨ́ abádhí-ɨdhɛ̀ nɨ́ɨka
ndɨ̀ atdíkpá Èlìzàbetì mànà. 59 Nɨ́, wɔ̀ ngbángba nɔ́nzɨ̀ atdí yɛngɛ̀ rɔ̀,
abádhí iwú, kadʉ̀ kɔ̀nzɨ̋nga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí azè kɨlɨ̀ àbanà
Zàkàrɨyà-ɔvɔ̀ kà-dɔ̌. 60 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ngbángba-tsánà Èlìzàbetì náadʉ̀
àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kàkǎ kɔvɔ̀ ɔvɔ̀na Yùwanɨ̀ tɨ́.» 61 Nɨ́,
kɔ̋kɔ̀ Èlìzàbetì mà rɨ̌'ɨ̀ mànà alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ̀mbǎ Yùwanɨ̀ tɨ́
kátɨna ɔvɔ náarɨ́ ɨ'ɨ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà nzínzì ɔ̌ alɛ dɔ̌.» 62 Nɨ́, abádhí adʉ̀
dhu ìvu kà t'ábanà-tsʉ̌ ɔtsʉ́ya nɨ̌, ndínɨ̌ ɨ ʉnɨ tɨ́ kà ròzè kɔvɔ̀ pbìndà
ɨngba-ɔvɔ̀ àdhɨ tɨ́. 63 Nɨ́, Zàkàrɨyà adʉ̀ dhu àndɨ̌ karɨ́ dɔ̀ná odu-afǎ̋
ngba nónzì ɔtsʉ́na nɨ̌ kiwǔ nà, ndàdʉ̀ yàrɨ́ dhu àndi dɔ̀ná: «Kɔ̌vɔ̀ nɨ́
Yùwanɨ̀.» Nɨ́ ɨdhɔ adʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ nʉ́kɔ kɔ́rɔ́. 64 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ Zàkàrɨyà-
tsʉ̀ náadʉ̀ ndàngbɛ, Zàkàrɨyà ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀, ndàmbɛ Kàgàwà nílè
dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà. 65 Ɔ̀dɔ nɨ́ɨsɨ́ kɔ́rɔ́ ányɨ̀rɔ̌ arɨ́'ɨ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ pbanga
ɔ̌ alɛ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ arɨ́'ɨ̀ pbìrì-akpá nzínzì ɔ̌ pbanga ɔ̌,
ìndrǔ nóowúnà wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ kɛ̀lɛ̌ náwɛ rɔ̌. 66 Nɨ́,
kɔ̋kɔ̀ ɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nɨ̀rɨ̀ alɛ náadɔ̀ ɨ dhu afíya ɔ̀,
'àdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrɨ́ ngbángba nɨ'ɨya ɨngbà dhu bhɛ̌yi ngbángba-
tɨdɔ̀?» Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ɨ'ɨ̀ ndɨ
ngbángba nà.

Zàkàrɨyà rɨ̌ Kàgàwà nílè, Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi dhu

67 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà nɨ́ɨrá Zàkàrɨyà, wɔ̀rɨ́ ngbángba t'ábanà,
Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌. Nɨ́, Zàkàrɨyà adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi,
ndàtɨ:
68 «Ilèta nákǎ kabhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Pbàìsràyélí tɔ́ Kàgàwà tɔ̀,

kɨ̌rà pbìndà alɛ nándà, ndàdʉ̀ ʉ̀wʉnà nídhunɨ̌.
69 Kǎdʉ̀ obhónánga tɔ́ ʉwʉta níbhò àlɛ̌ tɔ̀,
pbìndà ɨnɔ-akpà Dàwudì bhà ɨdzá-bhà tírɔ̀.
70 Kàgàwà náavɔ̀ dhu angyí nyʉ́ pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ pbànábí-otù ɔ̌, ndàtɨ:
71 Ndɨ̀ rɨgʉ́ya àlɛ̌ àlɛ̌ tɔ́ òmvǔ-fɔ́ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ndɨ̀ rɨgʉ́ya àlɛ̌ kɔ́rɔ́ alɛ yà àlɛ̌ nɔ́ndrɔ̀-fɔ́ rɔ̀.
72 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ kɨ́tɛ̀ pbìndà ɨzʉ àlɛ̌ t'ábána tɔ̀,
ndàdʉ̀ abádhí tɔ̀ ndɨ̀ ndanzɨ̀ pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ ungbòta tɔ́ làká nírɛ̀.
73 Kǎnzɨ̀ ndɨ dhu àdhàdhɨ̀ yà àlɛ̌ t'ábanà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndɨ̀ ndatsɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
74 Kǎtɨ, ndɨ̀ rɨgʉ́ya àlɛ̌ àlɛ̌ tɔ́ òmvǔ-fɔ́ rɔ̀,
ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí kàsʉ̌na nónzɨ̀ ɨnzɨ̌ àlɛ̌ kí ɔdɔ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀.
75 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, àlɛ̌ kokoya ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀ obhónángatálɛ tí,
kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ yà òko àlɛ̌ kòko àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà ɔ̀ná ɔ̌.
76 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ pbànɨ̌ngbá, ɨnyɨ nɨ'ɨya kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ɨ̀ Kàgàwà bhà nabì.
Obhó tí, nyɨ nyadɨya angyi Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, otu nyɨ nyɔbhɔlɔ tí kà tɔ̀.
77 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyadʉ̀ya dhu ɔ̀vɔ̀ kàbhà alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí ʉnɨ tí dhu, kà ràrɨ̌ ɨ̀rà ɨ̀ nígʉ,
ndàdʉ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà fɨ́yɔ̀.
78 Obhó tí, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà ní atdídɔ̌ arí ìndrǔ-ɨzʉ̀ nálǎ Kàgàwà:
kǎbhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ awáwʉ̀ ràwʉ̀ àlɛ̌-dɔ̌nga, àdhàdhɨ̀ ndɨtɔ rí adyifɔ̀ náarí alɛ-dɔ̌nga náwʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
79 Kǎbhʉ̀ya yà ínɔ̀ ɔ̌ aróko, yà ɔvɛ-sɨsɨ̀ níibvú ndɨ̀ dɔ̀yá alɛ-nyɨ̌nga ràwʉ̀.
Ndɨ dhu adʉ̀ya àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rʉ̀ngʉ màrʉ̀ngà tɔ́ otu.»
80 Wɔ̀rí ngbángba náambɛ́nà òvi dɔ̌, afína ràdʉ̀ àmbɛ ɔbɨ òtsì dɔ̌.
Kǒngónà àdɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ràrà àhʉ Pbàìsràyélí-ɔ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndaraya ndàvi kpangba ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

2

Màrɨyà rɨ̌ Yɛ̌sù nʉ́gʉ dhu
(Màt 1.18-25; 5.1-2; Ìsa 9.5)

1 Ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà Ògústò náabhʉ̀ ʉyátá
ndàtɨ, pbìndà pbìrì ɔ̌ aróko kɔ́rɔ́ alɛ ràkǎ kandɨ̌ físɨ̀ ɔ̀. 2 Wɔ̀ ndɨ
wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ andítá náanzɨ̀ ndɨ̀ yà Kùrèniyò níɨ'ɨ̀ lɨwalɨ̀ tí Sìriyà tɔ́ pbìrì
dɔ̌ nínganí. 3 Kɔ́rɔ́ alɛ náawù ɨ̀ àndi, ngǎtsi alɛ ràrà ndàndi fɨyɔ́ pbanga
nyʉ́ ɔ̀. 4 Ní, Yɔ̀zɛfʉ̀ níɨvà ndɨ̀ átɔ̀, ndùpò Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbanga,
Nàzàretì tí kátɨna ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndàrà àhʉ Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀,
ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì ka kʉgʉ ɔ̀ná pbanga ɔ̀. Kǎrà ányɨ̀ Dàwudì-
dhú bvʉ̌ alɛ tí ndɨ̀ ndí'ɨ̀ nídhunɨ̌. 5 Àbadhi mà náawù ányɨ̀ yà ndɨ̀ ndórì
pbìndà tsìbhálɛ Màrɨyà nà, ɔ̀na nà rí'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌ ka kandí tí ɨ̀ físɨ̀ ɔ̀.
6 Ní ányɨ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, Màrɨyà rɨ̌ ndʉ̀gʉ ɔ̀ná ɨdhɔ náaká. 7 Ní, kʉ̌gʉ
pbìndà sengba tɔ́ kpatsìbhá ngbángba, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀
nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ ngbángba nílɨ ràyi ɨ̀zǎ arí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨ̀walɨ̀ ɔ̀, ɨ̀mbǎ
ngari rɨ̌'ɨ̀ olo-dzà ɔ̀ abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌.

Màlàyíká rɨ̌ 'àvɨ̌ mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ tɔ̀ dhu
(Màt 2.1-15; Ìsa 41.27)

8 Ndɨ pbìrì ɔ̌, mʉ̀tʉngà t’ʉ́ndatatálɛ níɨ’ɨ̀ fɨ̀yɔ́ tàmà tɔ́ màhò nɔ́dɔ
ɨ̀’ɨ́ kúbhingá ɨrɨ́ ɔ̌ rɔ́. 9 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà níɨtɔ
ndɨ̀ abádhí tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ràdʉ̀
ndàtsì abádhí dɔ̌. Ní ɔdɔ níɨsí abádhí-afí ɔ̀ atdídɔ̌. 10 Pbɛ́tʉ̀, màlàyikà
náadʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, ma mìrà kɔ́rɔ́ alɛ-ɨdhɛ̀ rɨ̌
ndɨ̀kǎ nɨ̌ ídzì màkʉ̌rʉ̀ nà fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌. 11 Indo yàrɨ́ iku ɔ̌, ka kʉ̀gʉ̀
Ɔ̀gʉ̀ba fʉ̌kʉ̀, Dàwudì bhà kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨ Ɔ̀gʉ̀ba ní Krístɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
12 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ kʉ̀nɨ̌ nyɨ́ nyí rɔ̀ná dhu: nyɨ́ nyí ɨrɛ́-ngba nótù mbɛrʉ̀
ɔ̀ ka kàkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̀na, kadʉ̀ ɨ̀lɨnà ràyi ɨ̀zǎ náarí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨ̀walɨ̀
ɔ̀ rɔ́.» 13 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí ní ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyíká tɔ́ ihé-yà náandu ɨ̀
wɔ̀rí màlàyikà rɔ̌, ɨ̀ rìlè Kàgàwà, àtɨ:
14 «Ilèta nákǎ kabhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí’ɨ̀ Kàgàwà tɔ̀!
Ndɨrɔ̀, màrʉ̀ngà nákǎ ndɨ̀’ɨ̀ yà adzɨ dɔ̌ ídzì afíya nà alɛ tɔ̀!»

Mʉ̀tʉngà t’ʉ́ndatatálɛ rɔ̌wu Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ dhu

15 Màlàyíká nívà ɨ̀ tɨyá rɔ̀, ’àdu ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, mʉ̀tʉngà t’ʉ́ndatatálɛ
náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌ ’àtɨ: «Kòwu Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kala tí ányɨ ndɨ
nɔ̀nzɨ dhu, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu.» 16 Ní, abádhí
náawù ányɨ tsàkàtsàkà, ’àdʉ̀ Màrɨyà mà nótù Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà, ndɨrɔ̀
ngbángba ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ɨ̀zǎ arí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨ̀walɨ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndàyi rɔ́. 17 Ndɨ
ngbángba ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí náawɛ yà màlàyikà nʉ́nɔ̀nà fɨ̀yɔ̀ kà-dɔ̌ dhu.
18 Ní kɔ́rɔ́ alɛ, yà mʉ̀tʉngà t’ʉ́ndatatálɛ rʉ̌nɔna dhu nɨ̀rɨ̀ ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ
wɔ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu dɔ̌. 19 Pbɛ́tʉ̀, Màrɨyà náadɔ̀ wɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ afína
ɔ̀, ndàdʉ̀ àmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ dɔ̀ná atdídɔ̌. 20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mʉ̀tʉngà
t’ʉ́ndatatálɛ náadù ɨ̀ Kàgàwà nífʉ̌ ɨ̀’ɨ́, ’àdʉ̀ àmbɛ ìlènà dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kɔ́rɔ́
dhu-tsí yà ɨ̀ ɨ̀rɨ̀, ’àdʉ̀ àlanà nɔ́nzɨ ɨ̀ yà abádhí tɔ̀ màlàyikà nʉ́nɔ̀nà dhu
bhɛ̌yi tí nídhunɨ̌.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ ka kɨ́ dhu

21 Atdí yɛngɛ̀ níitdègu àkǎ wɔ̀ ngbángba ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌, ní ka
kadʉ̀ kɔ̀nzɨ̌nga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Ka kadʉ̀ ndɨ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tí,
àdhàdhì yà màlàyikà nʉ́ʉnɔ ɨnzá kà-tsánà àpɛ̀ òngo ɔ̀na tí rɔ́rɔ̀ dhu
bhɛ̌yi.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nɨ́tɛ̀ ka kówu Kàgàwà tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ dhu (Law 12)

22 Yɔ̀zɛfʉ̀ mà, Màrɨyà nà rɨ̌ ’ù’ɔ̌ ’ɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ náaká
àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi. Ní abádhí idyi Yɛ̌sù
tɔ́ ngbángba ’òwù nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ’òwù ɨ̀tɛ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà tɔ̀. 23 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kandí dhu
katɨ, sengba tí ka kʉ̀gʉ̀ kpatsìbhíngba nɔ́pɨ̀ ka ràrɔ̌ngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà tɔ̀. 24 Ní abádhí náadʉ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá
nʉ́nɔ̀ pɛrɛ̀ núbho átɔ̀. Ɨ pɛrɛ̀ nɨ’ɨ́ ɔ́yɔ̌ aliri, ngǎtsi nɨ̌ ɔ́yɔ̌ àmbɔ̌-nzo.
25 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, atdí alɛ, Sìmìyonì tí kátɨna níɨ’ɨ̀ ìnè Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ’ɨ̀ ídzì alɛ nyʉ́. Ka nɨ’ɨ̀ obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀
Kàgàwà nífʉ̌ arí atdídɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, kɔ̌ngónà Pbàìsràyélí ndɨ̀ ndɨgʉ́ tí
ríràà alɛ nɔ́dɔ̀. Ní Kàgàwà níɨrá ka pbɨ̀ndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, 26 ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
ràdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ angyangyɨ kà tɔ̀ ndàtɨ: ɨ̀nzɨ̌ kà rɔvɛ́ya ɨnzá ndɨ̀ ndàla
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌vìna Krístɔ̀ rɔ́rɔ̀. 27 Ní, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ ndʉ̀nda rɔ̀,

kǎrà òtsù Kàgàwà bhà ɨdza. Nírò ní ndɨ Màrɨyà mà, Yɔ̀zɛfʉ̀ nà níiwú
Yěsù tɔ́ ngbángba nà, ndínɨ̌ yà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu náaká tí. 28 Ní, Sìmìyonì
náakɔ̀ ngbángba ndàtdʉ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndàtɨ:
29 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, kòmbí nyɨ nyí mbǎ pbʉ̀kʉ̀ ɨnɔ-akpà nʉ́bha
rɔ̀vɛ̀,
àdhàdhɨ̀ yà angyangyɨ nyɨ nyavɔ̀ idù dhu bhěyi.
30 Obhó tí, ma màla wà pbʉ̀kʉ̀ rɔ̀ ɨ̀rà ɔ̀gʉ̀ nyɨ̀kpódu nyʉ́ nɨ̌.
31 Ndɨ ɔ̀gʉ̀ ní yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ alɛ tɔ̀.
32 Ka ní yà ɨnzá àpɛ̀ nyʉnɨ̌ kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-nyǐnga náwʉ̀ rí awáwʉ̀.
Ndɨrɔ̀ ka ní ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ alɛ Pbàìsràyélí tɔ̀*.»

Sìmìyonì rɨ̌ Yěsù ɔnzɨya dhu nɔ́vɔ angyangyɨ, Kàgàwà bhà nabì bhěyi dhu

33 Yěsù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, wɔ̀ Sìmìyonì
rʉ̌nɔna Yěsù tɔ́ ngbángba nɨ̌ dhu nírɨ ɨ̀'í rɔ̀. 34 Sìmìyonì náaso abádhí,
ndàdʉ̀ àtìnà kà-tsánà Màrɨyà nɨ̌: «Yàrí ngbángba rɨ̌ Pbàìsràyélí nzínzì
ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nábhʉ̌ ràwà ì, ndàdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nídì. Ndɨrɔ̀, ka ní ize yà
ìndrǔ àbhʉ̌ rí ràgò ì nzínzìya ɔ̌, 35 ndínɨ̌ yà ábhɔ̌ alɛ núuru afíya ɔ̀
ɨrɛ̀ta núuvì tí ì kpangba. Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Màrɨyǎ, pbʉ̀kʉ̀ àpbɛ̀ rɨ̌ ndɨ̀lɨ̌ ɨla tɔ́
obhi-akpà ka kòdù, rɔ̀sʉ̀ afína alɛ bhà àpbɛ̀ bhěyi.»

Tsìbhá nabì Anà rɔ̌tɛ Yěsù tɔ́ ngbángba dɔ̌ dhu

36 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Kàgàwà bhà atdí tsìbhá nabì, Anà tí kátɨna,
níɨ'ì ìnè átɔ̀. Anà nɨ'ì Àserì-dhú-bvʉ̌ alɛ, Fànolì t'ívànà. Ka nɨ'ì mʉ̀là-
àyǐ-ngba nyʉ́. Abádhí náakò yà tsìbhíngba tí rɔ̀ ì ʉmbá ì nà alɛ nà
àrʉ̀bhʉ̀ atɔ kɛ̀lɛ̌ tí, ndɨ alɛ ràdʉ̀ ɔ̀vɛ̀. 37 Ní, kǎdʉ̀ àdɨ abvo-àyi tí, ràrà
àhʉ àrʉ̀ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà atɔ nónzɨ ndì ndí dhu ɔ̀. Kǒngónà nzɨ̌ àhʉ iri
Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà Kàgàwà bhà ɨdzá kasʉ kɛ̀lɛ̌ nónzɨ
adyíbhengá màtí ndɨrɔ̀ kúbhingá màtí. Kǒngónà àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-
tsʉ̀ nʉ́tsì, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌. 38 Ní, ndɨ tsìbhá nabì Anà níitɔ ndì
wɔ̀ Sìmìyonì rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà
tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ dhu Yěsù tɔ́ ngbángba dɔ̌, yà Kàgàwà rɨ̌
Yèrùsàlɛmà nʉ́wʉ̌ dhu nɔ́dɔ arí kórɔ́ alɛ tɔ̀.

Yěsù tɔ́ ngbángba nà ka kóngo Nàzàretì dhu

39 Yěsù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà níitdègu kórɔ́ dhu nónzɨ yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi, ní abádhí adʉ̀ 'àdu
Yěsù tɔ́ ngbángba nà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ fɨyɔ́ kɨgɔ̀, Nàzàretì tí kátɨna ɔ̀.
40 Ní, Yěsù tɔ́ ngbángba adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ovi dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ ɔbɨ àbà
dɔ̌. Kàgàwà níirá ka dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nɨ̌, kórɔ́ kà rɔ̌nzɨna dhu
ràdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nófɔ̀ atdídɔ̌.

Yěsù rɨ̌'ì Kàgàwà bhà ɨdzá, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ nà dhu
(Luk 2.41; 1Sà 1.3,7,21-28)

41 Yà atɔ náarírà dhu bhěyi, Yěsù t'ábanà mà kà-tsánà mànà
nóongónà òwu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀. 42 Ní, Yěsù
níitdègu atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ nísě, ní abádhí náawù atdíkpá
Yěsù tɔ́ ngbángba mànà àdhàdhɨ̀ yà angyi ì arɔ́nzɨna dhu bhěyi. 43 Ní,
mʉ̀hɛndʉ̀ ìku rɔ̀, Yěsù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà náadù ì, 'òngò ɨbha.
Pbɛ́tʉ̀, Yěsù tɔ́ ngbángba náadʉ̀ àdɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ɨnzá àbanà

* **2:32** 2.32 Ìsa 42.6; 49.6; 52.10

mà, ɨ́yànà mànà nʉ́nɨ rórò. 44 Abádhí adʉ̀ Yěsù àtɨ ìnè rɨ́ɨ̀ ɔdhɨ́na mànà
ɨ̀ úbhi atdíkpá ró dhu tɨ́. Nɨ́rò nɨ́ ndɨ ɨwà ɨ̀ ùbhi, rɔ̀pɛ̀ ndɨ kútsingáně,
ràrà àhʉ pbɨ́tsɔ̀ngǎ rórò, abádhí apɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ Yěsù, fɨyó alɛ mà, ɔdhɨ́ya
mànà nzínzì ɔ̌. 45 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ nzá kàla. Nɨ́, ndɨ dhu-okú dɔ̀
rò, abádhí náadù ɨ̀ tdɨ́tdɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgò ɔ̀, ’òwù kɔ̀mɛ̀. 46 Nɨ́, ɨ̀bhʉ
ɨdhɔ dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ, abádhí náawù kòtù Kàgàwà bhà ɨdzá àdɨ Ʊyátá tó
màlímó nzínzì ɔ̌ ró. Kǎmbɛ́nà Ʊyátá tó màlímó rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ̀ dɔ̌,
ndàdʉ̀ àrà dhu ɔngʉ̀ rɔ̌ abádhí-tsʉ̌. 47 Kóró alɛ, yà kà rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ
rɨ́ nʉ́kɔ rɔ̌ ɨdhɔ aránà atdídɔ̌, kàbhà ɨnga t’ʉ́nɨta mà, kà rǎrà tsʉ̀ná ka
kìvǔ dhu nádu rɔ̌ tɨ́ dhu mànà dhu dɔ̌. 48 Nɨ́, kà t’ábanà mà kà-tsánà
mànà níitdègu kàlǎ, nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Nɨ́, kà-tsánà adʉ̀ àtìnà kà
nɨ̌: «Pbànɨ̌ngbá, ádhu wɔ̀ nyɨ nyɔ̀nzì rɔ̀ká? Ándà pɛ́, ɨma, àbanʉ mànà,
mǎ mɔ̀nɛ̀ nyɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.» 49 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí
tɔ̀ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyúbhi mɔmɛ̀ rɔ̌ fɨ̌ndà? Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ nzá dhu
ma ràrɨ̌’ɨ̀ Àbadu bhà ɨdzá ma mónzɨna kasʉ nà?» 50 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Yěsù
nʉ́nɔ̀ dhu náadʉ̀ nzá kà t’ábanà mà, kà-tsánà mànà-dɔ nálʉ. 51 Nɨ́,
Yěsù mà náadʉ̀ ɨ̀ àdu abádhí mànà ’òwù Nàzàretì. Kǒngónà abádhí-
tsʉ̌ dhu nɨ́rɨ̀ atdídɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-tsánà ongónà àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu nódɔ̀ kóró
afína ɔ̀ tɨ́. 52 Ndɨrɔ̀, Yěsù tó ngbángba náadɨ̀ ndàmbɛ òvi dɔ̌ ngbɔ̌na
ɔ̀ rɔ̀, dhu-ɔ̌nga t’óvòta tó pbìndà ɨrɛ̀ta ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌. Kǒngónà
àdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nófɔ̀ rɨ́ dhu nɔ́nzɨ̀, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌-nyɨ̀kpó nófɔ̀ rɨ́ dhu
nɔ́nzɨ̀ átɔ̀.

3

Bàtizò nubhónà ìndrʉ̌ tɔ̀ Yùwanɨ̀ nʉ́ʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Yùw 1.6-8,19-28)

1 Tìbèriyò Kàyìsarà nɨ’ɨ̀ Pbàrómá tó pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà.
Nɨ́, atdí kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ tɨ́ kɔ̌nyʉ̀ idzi ró atɔ náhʉ rórò, Pòtiyò
Pìlatɔ̀ nɨ’ɨ̀ Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ lɨ̀walɨ̀. Ndɨrɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ’ɨ̀ Gàlìlayà tó
pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Hɛ̀rɔdɛ̀ t’ádɔ̀nà, Fìlipò ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ Ìtùriyò mà,
Tràkònitì mànà tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndɨrɔ̀, Lìsànɨyà nɨ’ɨ̀ Àbìlenì
tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. 2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Anà mà Kàyafà
mànà nɨ’ɨ̀ pbàkùháɨ́ tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kámá. Nɨ́, rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ Zàkàrɨyà
t’ídhùnà Yùwanɨ̀ rɨ̌’ɨ̀ rórò, Kàgàwà náavɔ̀ pbìndà ɔtɛ kà tɔ̀. 3 Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, Yùwanɨ̀ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi Yɔ̀rɔ̀danɨ̀ tó ɨdha-akpà-bɨdɔ̌ arɨ́’ɨ̀
kóró pbìrì ɔ̀na nǎ. Kǎránà ìndrʉ̌ núnzì rɔ̌ bàtizò tɔ̀, ndàrà àtìnà rɔ̌:
«Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ bàtizò nálʉ. Nɨ́, Kàgàwà
rǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà fʉ̌kʉ̀.» 4 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nabì Ìsayà
náandí pbìndà bhʉ̌kù ɔ̀ dhu náaká. Kǎtɨ:

«Kɔ̀nɨ̌ atdí alɛ-tù rɨ̌ ndɨ̀rɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀:
‹Nyɔ̀bhɔlɔ Àdrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ngʉdhà,
nyùtǒ kà rʉ̌bhi ɔ̀ná otu.
5 Ɨbhʉ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɔ̀yá ngari nákǎ nyʉ̌trɔ adzɨ ɔ̀yá rùlè,
nyǎdʉ̀ pbìrì-akpá mà pbìrɨ̌-nzo mànà núgolo,
nyǒhù ròngò kyèngyɛ̀rʉ̀ tɨ́.
Ɨ nʉ́tdya otu nákǎ nyʉ̌tǒ rìkò tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́,
ndɨrɔ̀, kulukulu arɨ́’ɨ̀ ɔ̀yá ngari nákǎ nyǒhù mběyi.
6 Ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ, kóró alɛ rɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ nígʉ̌ tɨ́ dhu nálǎ.›»

7 Nɨ́, ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ Yùwanɨ̀-tɨ'ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Yùwanɨ̀ núubhò tɨ́
bàtizò fɨ́yɔ̀. Nɨ́, Yùwanɨ̀ aránà àtɨ̀nà rɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nɨ́ ámvɔ̀ tɔ́ osu-
tsè! Ádhɨ ndɨ dhu nɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ, nyɨ̌ ràrɨ̌ ʉ̀gʉ yà rírà Kàgàwà bhà
anya t'ɨ́tdɨ̀ta ɔ̌ rɔ̀? 8 Nyɔ̀nzɨ ɨwà nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ
mʉ̀tsɔ dhu návɨ̀ rɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyɨ̀rɛ̀ nga afíkʉ ɔ̀ nyǎmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:
‹Àbràhamʉ̀ nɨ́ abhukà.› Ma mɨ́ dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà rǎdʉ̀ kàrɨ́ odu
mà nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò Àbràhamʉ̀ t'ídhúna tɨ́. 9 Àlɔ̌ ka kɨyǎ wà kɨlɨ itsu-pfɔ̀
rɔ̌. Nɨ́ kórɔ́ itsu, yà ɨ̀nzɨ arɨ́ ídzì itsu-kpɔ̌ nɨ'ɔ̌, nʉ́kɛ̀rɛ̌ ka kɨ́, kadʉ̀ àwànà
kàzʉ ɔ̀.» 10 Nɨ́ ihé-yà níivú dhu Yùwanɨ̀-tsʉ̌ 'àtɨ: «Mǎ mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbǎ
tɨ́?» 11 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔyɔ rɨ'ɨ̀ mʉ̀dzarʉ̀ nà alɛ,
nákǎ ndàbhʉ ka atdí yà ɨ̀mbǎ rɨ'ɨ̀ kà nà alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ rɨ̌'ɨ fɔná
alɛ nákǎ ndʉ̀ndɔ̀ ka ɨ̀mbǎ rɨ'ɨ̀ kà nà alɛ tɔ̀.» 12 Pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́
níiwú átɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ alʉ́ tɨ́ bàtizò. Nɨ́ abádhí níivú dhu Yùwanɨ̀-tsʉ̌, 'àtɨ:
«Màlimɔ̌, mǎ mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbàtɨ́?» 13 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀,
ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ fʉ̀rangà-bvʉ nɔ́tdɨ̀ rɔ̌ ɔrʉ́ nyʉ́,
ròsè yà ʉyátá ɔ̀ ka kɔ́tdɨ̀ ka tɨ́ dhu dɔ̀nǎ.» 14 Ndɨrɔ̀, pbànówí níivú
dhu átɔ̀ Yùwanɨ̀-tsʉ̌ 'àtɨ: «Olu mǎ'ɨ́ na, mǎ mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbàtɨ́?» Nɨ́,
Yùwanɨ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu atdí alɛ-fɔ́ fʉ̀rangà
mà nɨ́dha rɔ̌ ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyòwu ìndrʉ̌ nɔ́bhʉ̀ rɔ̌ tɨ̀tɔ̀ dɔ̌, nyǎdʉ̀
fɔná fʉ̀rangà nákɔ. Pbɛ́tʉ̀, nyòwu yà àbɨ̌ dɔ̌ ka karɨ́ nyʉ̌bhɔ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́
mʉ̀kɨ̀mbà kɛ̀lɛ̌ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ nyǎlʉ̌.»
15 Ʉrɔ́ ɨ'ɨ alɛ kórɔ́ náambɛ́nà ndɔ̀nzɨ rɨ́ dhu nɔ́dɔ̀ dɔ̌ atdyúya nyʉ́
nà, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ala tɨ́. Ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ náambɛ́nà nga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀
ngǎtsi nɨ̌ Yùwanɨ̀ ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀. 16 Nɨ́, Yùwanɨ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kórɔ́ ɨ́ alɛ
nɨ̌: «Ɨma, ma mɨ́ bàtizò núbhɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɨdha nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, dzidu dɔ̌ rírà alɛ
rɨ̌'ɨ̀ ɔbɨ nà ròsè dùdu nǎ. Ma màkǎ nzá mʉnga kàpfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̀
mà. Ndɨ alɛ náaraya bàtizò núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, ndɨrɔ̀ kàzʉ
nɨ̌. 17 Kàlʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-ɔ̌nga t'ílɛ̀ta tɔ́ kanyà-tɨdɔ̀ fɔná, ndɨ́nɨ̌ ndipfo tɨ́ nganʉ̀-
kpɔ̌ nɨ̌ kɛ́léna ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, kʉ̌nduya nganʉ̀-kpɔ̌-tsʉ̀ pbìndà ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀, ndàdʉ̀
dzɛ́ngɛ́léna nʉ́bɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ arávɛ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀.»
18 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Yùwanɨ̀ náaránà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌
tɔ̀. Kǎránà ìndrʉ̌ àkǎ 'ɔ̀kò tɨ́ dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. 19 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yùwanɨ̀
adʉ̀ lɨ̀walɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà nzɛ́rɛnga nɔ́vɔ̀ kà tɔ̀, adɔ̀nà-ve Hɛ̀rɔ̀diyà kǎkɔ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ abhɔ kʉ̌fǎ ngʉ̌kpà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 20 Nɨ́, Hɛ̀rɔdɛ̀
adʉ̀ dhu àfa tdɨ́tdɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ ròsè, ndàbhʉ Yùwanɨ̀ kosò imbi ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Màt 3.13-17; Mrk 1.9-11; Yùw 1.32-34)

21 Kórɔ́ alɛ níitdègu bàtizò nálʉ̌, nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ bàtizò nálʉ átɔ̀. Nɨ́,
Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀ náangbɛ ndɨ̀, 22 Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
ràdʉ̀ ìfo ɔrʉ̀ rɔ̀, àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdɨ kàdɔ̌. Ndɨrɔ̀, alɛ-tù náadʉ̀ ndɨrɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè, nyɨkpódu nɔ̀fɔ̀
dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ.»

Yɛ̌sù t'ábhúna-ɔvɔ̀
(Ɔpt 5; 11.10-27; Màt 1.1-17)

23 Yɛ̌sù rɨ̌ pbɨndà kasʉ nɔ́pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, kàbhà atɔ nɨ́ɨ'ɨ mbɛ̀mbɛ̀
ɨ̀bhʉ kumì tɨ́ ndɨ ndáhʉ rɔ́. Nɨ́ ìndrʉ̌ ongónà dhu ɨ̀rɛ̀ Yɛ̌sù ràrɨ̌ Yɔ̀zɛfʉ̀
t'ídhùnà. Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ Helì t'ídhùnà. 24 Helì nɨ'ɨ Màtatì t'ídhùnà.
Màtatì nɨ'ɨ Lawì t'ídhùnà. Lawì nɨ'ɨ Mèlekì t'ídhùnà. Mèlekì nɨ'ɨ
Yanà t'ídhùnà. Yanà nɨ'ɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà. 25 Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ Màtàtiyà

t'ídhùnà. Màtàtiyà nɨ'ɨ Àmɔsɛ̀ t'ídhùnà. Àmɔsɛ̀ nɨ'ɨ Nàhumù t'ídhùnà. Nàhumù nɨ'ɨ Èsilì t'ídhùnà. Èsilì nɨ'ɨ Nàgayì t'ídhùnà. 26 Nàgayì nɨ'ɨ Matì t'ídhùnà. Matì nɨ'ɨ Màtàtiyà t'ídhùnà. Màtàtiyà nɨ'ɨ Sìmeyì t'ídhùnà. Sìmeyì nɨ'ɨ Yɔ̌sɛ̀ t'ídhùnà. Yɔ̌sɛ̀ nɨ'ɨ Yudhà t'ídhùnà. 27 Yudhà nɨ'ɨ Yɔ̀wanà t'ídhùnà. Yɔ̀wanà nɨ'ɨ Rɛsà t'ídhùnà. Rɛsà nɨ'ɨ Zèrùbàbelì t'ídhùnà. Zèrùbàbelì nɨ'ɨ Sàrtɨyɛlɛ̀ t'ídhùnà. Sàrtɨyɛlɛ̀ nɨ'ɨ Nerì t'ídhùnà. 28 Nerì nɨ'ɨ Mèlekì t'ídhùnà. Mèlekì nɨ'ɨ Adì t'ídhùnà. Adì nɨ'ɨ Kɔ̀samà t'ídhùnà. Kɔ̀samà nɨ'ɨ Èlìmàdamʉ̀ t'ídhùnà. Èlìmàdamʉ̀ nɨ'ɨ Erì t'ídhùnà. 29 Erì nɨ'ɨ Yɛ̀sʉwà t'ídhùnà. Yɛ̀sʉwà nɨ'ɨ Èlìyèzerì t'ídhùnà. Èlìyèzerì nɨ'ɨ Yòrimù t'ídhùnà. Yòrimù nɨ'ɨ Màtatà t'ídhùnà. Màtatì nɨ'ɨ Lawì t'ídhùnà. 30 Lawì nɨ'ɨ Sìmìyonì t'ídhùnà. Sìmìyonì nɨ'ɨ Yudhà t'ídhùnà. Yudhà nɨ'ɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà. Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ Yɔ̀namà t'ídhùnà. Yɔ̀namà nɨ'ɨ Èlìyàkimù t'ídhùnà. 31 Èlìyàkimù nɨ'ɨ Mɛ̀lɛyà t'ídhùnà. Mɛ̀lɛyà nɨ'ɨ Mɛ́nà t'ídhùnà. Mɛ́nà nɨ'ɨ Màtatà t'ídhùnà. Màtatà nɨ'ɨ Nàtanà t'ídhùnà. Nàtanà nɨ'ɨ Dàwudì t'ídhùnà. 32 Dàwudì nɨ'ɨ Yɛ̌sɛ̀ t'ídhùnà. Yɛ̌sɛ̀ nɨ'ɨ Ɔ̀bɛdɛ̀ t'ídhùnà. Ɔ̀bɛdɛ̀ nɨ'ɨ Bɔ̀azà t'ídhùnà. Bɔ̀azà nɨ'ɨ Sàlmɔnì t'ídhùnà. Sàlmɔnì nɨ'ɨ Nàsɔnì t'ídhùnà. 33 Nàsɔnì nɨ'ɨ Àmɨnàdabhʉ̀ t'ídhùnà. Àmɨnàdabhʉ̀ nɨ'ɨ Àdɨmɨnì t'ídhùnà. Àdɨmɨnì nɨ'ɨ Arnì t'ídhùnà. Arnì nɨ'ɨ Hɛ̀srɔmɨ t'ídhùnà. Hɛ̀srɔmɨ nɨ'ɨ Pàrezì t'ídhùnà. Pàrezì nɨ'ɨ Yudhà t'ídhùnà. 34 Yudhà nɨ'ɨ Yàkɔbhɔ̀ t'ídhùnà. Yàkɔbhɔ̀ nɨ'ɨ Ìsakà t'ídhùnà. Ìsakà nɨ'ɨ Àbràhamʉ̀ t'ídhùnà. Àbràhamʉ̀ nɨ'ɨ Tɛrà t'ídhùnà. Tɛrà nɨ'ɨ Nàhorì t'ídhùnà. 35 Nàhorì nɨ'ɨ Sèrugù t'ídhùnà. Sèrugù nɨ'ɨ Rewù t'ídhùnà. Rewù nɨ'ɨ Pèlegì t'ídhùnà. Pèlegì nɨ'ɨ Èberì t'ídhùnà. Èberì nɨ'ɨ Sɛlà t'ídhùnà. 36 Sɛlà nɨ'ɨ Kàyìnanà t'ídhùnà. Kàyìnanà nɨ'ɨ Àrʉ̀fàsadì t'ídhùnà. Àrʉ̀fàsadì nɨ'ɨ Semù t'ídhùnà. Semù nɨ'ɨ Nʉwà t'ídhùnà. Nʉwà nɨ'ɨ Làmekì t'ídhùnà. 37 Làmekì nɨ'ɨ Mètùsilà t'ídhùnà. Mètùsilà nɨ'ɨ Ɛ̀nɔkà t'ídhùnà. Ɛ̀nɔkà nɨ'ɨ Yɛ̀rɛdɛ̀ t'ídhùnà. Yɛ̀rɛdɛ̀ nɨ'ɨ Màhèlelì t'ídhùnà. Màhèlelì nɨ'ɨ Kàyìnanà t'ídhùnà. 38 Kàyìnanà nɨ'ɨ Ɛ̀nɔsà t'ídhùnà. Ɛ̀nɔsà nɨ'ɨ Setì t'ídhùnà. Setì nɨ'ɨ Àdamʉ̀ t'ídhùnà. Àdamʉ̀ nabhɔ̀lɔ̀ nɨ'ɨ Kàgàwà.

4

Pfɔ̀mvɔ rɨ̌ Yɛ̌sù-afí númvǔ dhu
(Ɔ̀pt 3.1-6; Màt 4.1-11; Mrk 1.12-13)

1 Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ́rǎ ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náadù ndɨ̀ Yɔ̀rɔ̀danɨ̀ tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ràdʉ̀ ndʉ̀ndà ndàrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. 2 Nɨ́ ányì, Pfɔ̀mvɔ núumvú kà-afí ɨ̀fɔ kumì ɨdhɔ tí. Kɔ̌kɔ̀rɨ́ ɨdhɔ́-yà nʉ́ʉdà ɨ̀nzɨ̌ kà rɔ̀nyʉ̀ atdí dhu mà, àwù ràdʉ̀ kàlʉ atdídɔ̌. 3 Nɨ́ ndɨ̀ kàsʉmì ɔ̌, Pfɔ̀mvɔ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀'ɨ Kàgàwà t'ídhùnà tí, nɨ́ ʉ́gɛ̀rɛ̀ pɛ́ wɔ̀rɨ́ odu ròngò mʉ̀gatì tɨ́.» 4 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna: ‹Ɨnzɨ̌ nɨ́ mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ ndɨ ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ̀ rádʉ̀.›» 5 Pfɔ̀mvɔ náadʉ̀ kàbhʉ ràrà ɔrʉ́ nyʉ́ ndɨ̀ nángbɛ ngari ɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ ràndà yà adzɨ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pbìrì kɔ́rɔ́ ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́. 6 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ma mɨ́ nyabhʉ̌ nyɔnyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ kǎkàrɨ́ pbìrì dɔ̌, nyadʉ̀ àdɨ ɨ pbìrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌nga mà, ɔ̀yá ònzì mànà dɔ̌ kɔ́rɔ́. Ka kibho wà ka idù, nɨ́ ma mádʉ̀ kàbhʉ ma mòzè alɛ tɔ̀. 7 Nɨ́rɔ̀, nyɨ nyapɛ́ nyɔkɔ̀ ɔnzɨ̀dú, nyɨfʉ ɨma, nɨ́ ma mɨ́ kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu núbhǒ kɔ́rɔ́ ɨndʉ̀.» 8 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Andítá rǎtɨna: ‹Dhu àkǎ nyɨfʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà, nyadʉ̀ kà kɛ̀lɛ̌ nʉ́lɛ atdírɔ̀.›» 9 Tdítdɔ̌, Pfɔ̀mvɔ adʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ ràrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza tɔ́ mʉ̀narà dɔ̀.

Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà tɨ́, nɨ́ ɔ́bɛ̀ nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀ nyɨsɨ̌ obvò. 10 Andítá rǎtɨna:
‹Kàgàwà rǎdʉ̀ pbɨ̀ndà màlàyikà návi rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌nʉ.›
11 Ndɨrɔ̀, ndɨ Andítá rǎtɨna tdɨ́tdɔ̌:
‹Abádhí rɨ̌ nyitdù ɔtsʉ́ya-tsírɔ́,
akyɛ odu abhʉ̀na pfɔ̌nʉ ràvɔ nɨ̌*.›»
12 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Pfɔ̀mvɔ tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna:
‹Ɨnzá dhu àkǎ nyumvǔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà-afí*.›»
13 Nɨ́ Pfɔ̀mvɔ níitdègu Yɛ̌sù-afí númvǔ kɔ́rɔ́ otu ɔ̌, nɨ́ kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛ Yɛ̌sù-tɨ́ rɔ̀, ràrà àhʉ ngǎtsi kàsʉmì náaraya ndìbhò dhu ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu
(Ìsa 61.1-3; Màt 4.12-17; Mrk 1.1-15)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ɨwà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ́rǎ ndì pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ rɔ́rɔ̀. Nɨ́ kà rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ nʉ́ʉgà ndɨ kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌. 15 Kǎránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ òwu ndì kɛ̀lɛ̌ nɨ́fʉ rɔ̌.

Nàzàretì ɔ̌ bhà rɨ̌ 'ùvǒ ɨ̀nzɨ̌ 'a'u tɨ́ Yɛ̌sù dhu
(Màt 13.53-58; Mrk 6.1-6)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Nàzàretì tɔ́ pbanga yà ndɨ nyʉ́ ndɨ ndavì ɔ̀ná ɔ̀. Nɨ́, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, kǎtsù unduta-dzà ɔ̀, yà bìlɨ̌ ndì ndarɨ́ ɔ̀nzɨna dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, kɨ̌và ndì ndìdè, ndɨ́nɨ̌ ndì ndɔzʉ́ tɨ́ Kàgàwà bhà Andítá.
17 Nɨ́, ka kadʉ̀ nabì Ìsayà náandí bhǔkù nábhʉ kà-fɔ́. Nɨ́, kǎngbɛ ndɨ bhǔkù, ndàdʉ̀ ɨsɨ̌ yà dhu bhɛ̌yi ka kándǐ dhu ɔ̀ná ngari dɔ̌:
18 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɨ̌'ɨ̀ dùdú.
Kǔtri ɨma, ndɨ́nɨ̌ ma mʉnɔ tɨ́ pbɨ̀ndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀.
Kɨ̌vì ɨma, ndɨ́nɨ̌ ma mɔvɔ tɨ́ imbi ɔ̀ ka kúsɔ̌ alɛ nʉ́kɔ̀lɔ̌ ka kɨ́ dhu ɨ alɛ tɔ̀,
madʉ̀ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ rɨ̌ ɨ̀ nʉ́ngbɛ̌ dhu nɔ́vɔ̀ ɨ ndùmùndúmú tɔ̀.
Kɨ̌vì ɨma, ndɨ́nɨ̌ ma mʉkɔlɔ tɨ́ yà rɔ̀yá ka karávu alɛ, ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀,
19 madʉ̀ ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ pbɨ̀ndà ídzìnga návɨ̌ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná atɔ nɔ́vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀*.»
20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ wɔ̀rɨ́ Andítá nápbi, ndàdʉ̀ àdunà unduta-dzà ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ-fɔ ɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. Nɨ́ wɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ ɨ̀'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ náadʉ̀ nyɨ̀kpɔ́ya nʉ́dɨ Yɛ̌sù rɔ̌ tɨ́. 21 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ abádhí nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̀rɨ̀ ma mɔ́zʉ̀na rɔ́ Andítá nákǎ wà indo.»
22 Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ náa'u wɔ̀ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu, ɨdhɔ ràdʉ̀ ɨ̀ ʉ̀kɔ kà-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ídzì ɔtɛ nɨ́rɨ ɨ̀'ɨ́ rɔ̀. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Tɨ́ obhó Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà nyʉ́ wɔ̀?» 23 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyínè ɨ̀'ɨ̀ nyʉ̌nɔ̀ yàrɨ́ mbàyì idù, nyǎtɨ: ‹Mʉ̀ngangǎ, ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀.› Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyínè ɨ̀'ɨ̀ nyǎtɨ ɨma nɨ̌ átɔ̀: ‹Mǎ mírɨ̀ wà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ nyónzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu. Nɨ́rɔ̀, ɔ́nzɨ pɛ́ ɨ dhu átɔ̀ yà fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.›» 24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mɨ́ kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, obhó dhu nyʉ́ nɨ́ ndɨ: Kàgàwà bhà atdí nabì mà nákɔ̌ ka karɨ́ nzɨ̌ mbɛ̌yi yà ndì nyʉ́ ka kʉ́gʉ̀ ɔ̀ná pbanga ɔ̌. 25 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Nabì Ɛ̀lɨyà bhà atɔ ɔ̌, abvo-ayí nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè ibí nyʉ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ndɨ atɔ ɔ̌, igye náadɨ ɨ̀nzɨ̌ ndìkɔ̌ ɨbhʉ atɔ dɔ̀ná azà àbɨ̌ nà tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ àgǎyì ràdʉ̀ ɨ̀tsɨ

* **4:11** 4.11 Zàb 91.11-12 * **4:12** 4.12 Tɔ̀r 6.16 * **4:19** 4.19 Ìsa 61.1-2

kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌. 26 Nɨ́, Kàgàwà náavì nzá nabì Ɛ̀lɨyà ràrà kɔ́rɔ́ ɨ abvo-
ayí-bvʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ kòvì ràrà pbìndà nɨ́ Sìdɔnà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Sàrɛ̀patà tɨ́
kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí abvo-àyi kɛ̀lɛ̌. 27 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà nabì Èlisà bhà
atɔ ɔ̌, kɨ́kɨ́tálɛ nɨ́ɨ'ɨ ìnè ibí nyʉ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌. Nɨ́, abádhí nzínzì
ɔ̌ atdí alɛ mà rɔ̌ kɨ́kɨ́ náagʉ̀ nzá. Pbɛ́tʉ̀, rɔ̀ná kɨ́kɨ́ náagʉ̀ nɨ́ Sìriyà tɔ́
pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, Nàmanɨ tɨ́ kátɨna kɛ̀lɛ̌*.»
28 Nɨ́, wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ìrɨ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ wɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ ɨ'ɨ̀
alɛ náakó atdídɔ̌. 29 Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ɨ̀và, 'àdhà Yěsù, 'ìpfo kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ
dhu-dzidɔ̌ abádhí adʉ̀ ùpo kà nà ndɨ kɨgɔ̀ ka kɔ́sɨ̀ dɔ̀ná pbìrì dɔ̀-tsirɔ̀
ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ 'idzì tɨ́ ka ròbòlò pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̀, ràrà ɨ̀tsɨ pbìrì-pfɔ̀ ɔ̀. 30 Pbɛ́tʉ̀,
Yěsù adʉ̀ ndàwɨlɨ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà fìndá dhu nɨ̌.

Yěsù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná alɛ nɨ́gʉ̀ dhu
(Màt 4.13-16; 8.14-18; Mrk 1.21-39)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náarà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Gàlìlayà tɔ́
pbìrì ɔ̀. Nɨ́ ányɨ kǎdɨ, ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌.
32 Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, kà rɨ̌ dhu núdhě ádrʉ̀ngbǎlɛ bhěyi
nɨ́dhunɨ̌. 33 Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná atdí alɛ nɨ́ɨ'ɨ unduta-dzà
ɔ̌. Nɨ́, ndɨ alɛ akù àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́ ndàtɨ: 34 «Áà! Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà
Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ́? Nyɨ nyɨ̀rà tɨ́ tsěka nyɨ nyɔtdí tɨ́? Ma mʉ̀nɨ
wà dhu mběyi nyʉ́ nyɨ ràrɨ̌ àdhɨ. Nyɨ nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ.» 35 Nɨ́,
Yěsù náarʉ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ: «Ɨ́nɛ̀!
Áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!» Nɨ́ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí níibvú wɔ̀ alɛ-ɔ̌nga kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌,
ndàdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ atdí nzɛ́rɛ dhu mà kà-rɔ̌ rɔ́rɔ̀. 36 Nɨ́,
kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔtɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà
dɔ̌: «Ɨ́ngbà dhu bhěyi ɔtɛ-tɨdɔ̀ wɔ̀? Wɔ̀ alɛ rɨ̌ dhu nʉ́yǎ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀
ádrʉ̀ngbǎlɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà, ɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀
ùvò ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀!» 37 Nɨ́, Yěsù-ɔ̀yɨ́ náadʉ̀ ndʉ̀gà kɔ́rɔ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.

Yěsù rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nɨ́gʉ̀ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 8.14-17; Mrk 1.29-34)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náahʉ̀ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Sìmonì bhà
ɨdza. Ányɨ ɨdzá, Sìmonì bhà agʉna-àyi nɨ́ɨ'ɨ atdídɔ̌ kàzʉ ʉ̀tɔ̀ ndɨ ɔ̀na nǎ
rɔ́. Nɨ́, ka kadʉ̀ Yěsù návi, ndɨ́nɨ̌ ka nɨgʉ́ tɨ́. 39 Nɨ́, ányɨ-dza ndɨ ndɔ̀tsù
rɔ̀, Yěsù náagú ndɨ agʉna-àyi dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà kàbhà
andɨ dɔ̌, ndɨ andɨ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Nɨ́, wɔ̀ agʉna-àyi adʉ̀ ndɨ̀và ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́
ndòyè ɔ̀nyʉ̀ ìndrǔ tɔ̀. 40 Adyifɔ̀ rǒtsù rɔ́rɔ̀, yà dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà
alɛ nà rɨ́'ɨ ɨdzàya ɔ̀nǎ kɔ́rɔ́ alɛ, níiwú ɨ andɨtálɛ nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Nɨ́, Yěsù
nʉ́ʉlɨ ɔtsʉ́na ɨ andɨtálɛ dɔ̌, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ. 41 Nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ ùvò átɔ̀
ibí andɨtálɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu ùkǔ rɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ nɨ́ Kàgàwà
t'ídhùnà!» Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náaránà ɔ̀rʉ̀ rɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀
abádhí à'ù rɔ̀tɛ̀, ɨwà abádhí nʉ́nɨ ndɨ̀ ràrɨ̌ Krístɔ̀ nɨ́dhunɨ̌!

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu
(Màt 4.23; Mrk 1.35-39)

42 Ɨnga níitdègu ubho, nɨ́ Yěsù ahʉ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀
àrà atdí ngari lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ rɨ́'ɨ ɔ̀. Nɨ́, ihé-yà adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ ɔ̀mɛ̀ ka. Abádhí
níitdègu owu kòtù, nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ùvo kàrɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ara tɨ́ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀.
43 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma ka kivi, ndɨ́nɨ̌ ma mʉnɔ tɨ́

* **4:27** 4.27 2Ká 5.1-14

ɔrụ̀-akpà ɔ̌ Ádrụ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkụ̌rụ̀ kɔ́rɔ́ kịgɔ̀ ɔ̀nǎ. Nɪ́ ndɪ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ marà kụ̀nɔ̀ átɔ̀ ngụ̌kpà kịgɔ̀ ɔ̀.»
44 Nɪ́ kǎdụ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndụ̀nɔ̀ ka Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ unduta-dzà ɔ̀nǎ.

5

Yɛ̌sù rɪ̌ pbɪ̀ndà ábhàlɪ̌ nɔ́pɛ̀ ndùnzì dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Yùw 1.35-51; 21.1-11)

1 Atdíku, Yɛ̌sù idè Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ rɛ̀rụ̀-bɪdɔ̌. Nɪ́, ihé-yà adụ̀ ’àndu
íkyɛ̀rɔ̌ nyụ́ kàtɪ́, ndínɪ̌ ɪ̀ ɪrɪ tɪ́ kà rụ̌nɔna Kàgàwà bhà Ɔtɛ. 2 Nɪ́, Yɛ̌sù
ala ɔ́yɔ̌ ibhú rɛ̀rụ̀-bɪdɔ̌. Ɨ ibhú ɔ̀ ɪ̀’ɪ̀ àwɛ̌rù náadụ̀ ìfo, ’àmbɛ fɪyɔ́ ɪ̀bhɛ̀-
mbɪ̌ nú’o dɔ̌. 3 Nɪ́, Yɛ̌sù adụ̀ ùpo ɪ ibhú nzínzì ɔ̌ atdí ibhú ɔ̀. Ndɪ ibhú nɪ’ɪ̀
Sìmonì bhà ibhú. Nɪ́ kǎdụ̀ Sìmonì àvi rɔ̀tụ̀ ibhu rɛ̀rụ̀-bɪdɔ̌ rɔ̀, ròndrì
akɛ ɪdha ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adụ̀ àdɪ ibhú ɔ̀, ndàdụ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe
dhu ihé-yà tɔ̀. 4 Nɪ́, Yɛ̌sù itdègu ndɪ ndúbhi ùdhenà rɔ̌ dhu nɪ́tɔ, nɪ́ kǎdụ̀
àtɪ̀nà Sìmonì nɪ̌: «Ɔ́tụ̀ ibhú, ròndrì ádzɪ̌ ɪdha rɪ̌’ɪ̀ rɔ́.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
nyàdụ̀ nyùpe fụ̀kụ́ ɪ̀bhɛ̀-mbɪ̌ ɪdha ɔ̀. 5 Nɪ́, Sìmonì adụ̀ àtɪ̀nà Yɛ̌sù nɪ̌:
«Ádrụ̀ngbǎlɛ́, mǎ mɔ̀nzì kasụ kurà, ɪ̀nzɪ̌ mǎbà atdí dhu mà. Pbɛ́tụ̀, nyɪ
nyàvi ka dhu bhɛ̌yi, ma mɪ́ kùpɛ̌ ùpɛ̌.» 6 Nɪ́, ɪ̀bhɛ̀-mbɪ̌ ɪ̀ ùpe rɔ̀, Sìmonì
mà ɔdhɪ́na mànà náadụ̀ ábhɔ̌ ɪ̀bhɛ̀-ɪ́yà nyụ́ nɔ́tsì, abádhí tɔ́ ɪ̀bhɛ̀-mbɪ̌
ràdụ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ụ̀drụ ɪ̀ ɪ̀bhɛ̀ à’ɛ ndɪ dhu nɪ̌. 7 Sìmonì mà adụ̀ ngǎtsi ibhú ɔ̀
ɪ̀’ɪ̀ ɔdhɪ́ya nánzì, rìwǔ dzụ̀nàya ɔ̀nzì. Nɪ́, ɪ abádhí t’ɔ́dhɪ́ya níiwú, ’àdụ̀
kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ibhú nɪ́ra ɪ̀bhɛ̀ nɪ̌. Ɨ ibhú náadụ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àmbɛ usu dɔ̌ ɪdha ɔ̀,
ɪ̀bhɛ̀ ná’ɛ ɪ atdídɔ̌ ɔ̀yà nɪ́dhunɪ̌. 8 Sìmonì Pɛ́tɛrụ̀ níitdègu wɔ̀ dhu àlǎ,
nɪ́ kǎdụ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyụ̀na dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɪ̌, ndàdụ̀ àtɪ̀nà kà nɪ̌: «Índrɪ̌ nyɪ ɪtsɛ
tɪdú rɔ̀, Ádrụ̀ngbǎlɛ́, ɪma nɪ́ nzɛ́rɛngatálɛ nɪ́dhunɪ̌.» 9 Obhó tɪ́, ɔdɔ nɪ́ɪsɪ́
atdídɔ̌ nyụ́ Sìmonì mà, yà atdíkpá ɪ ɪ́’ɪ̀ mànà kɔ́rɔ́ ɔdhɪ́na mànà ɔ̀ yà
abhɔ nyụ́ ɪ ɔ̀kyɛ̀ ɪ̀bhɛ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Sìmonì t’ɔ́dhɪ́na: Yàkɔbhɔ̀ mà,
Yùwanì mànà ɔ̀ ɔdɔ nɪ́ɪsɪ́ ndɪ dhu bhɛ̌yi tɪ́. Ɨ kà t’ɔ́dhɪ́na nɪ’ɪ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò
bhà inzo. Pbɛ́tụ̀, Yɛ̌sù adụ̀ àtɪ̀nà Sìmonì nɪ̌: «Ɪ̀nzɪ̌ ɔnzɪ ɔdɔ, Sìmonɪ̌!
Rɔ̀pɛ̀ ndɪ indo, nyɪ nyóngo ìndrǔ tɔ́ àwɛ̌rù tɪ́.» 11 Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ abádhí
náawù fɪyɔ́ ibhú nà ɪnga-kpa dɔ̀, ’àdụ̀ kɔ́rɔ́ fɔyá ɪ̀’ɪ̀ dhu nụ́bhà ányɪ̀rɔ̌,
ndɪ dhu-dzidɔ̌ ’àdụ̀ Yɛ̌sù-owù nụ́ngụ.

Yɛ̌sù rɪ̌ kɪ́kɪ́ nà atdí alɛ nɪ́gụ̌ dhu
(Màt 8.1-4; Mrk 1.40-45; Luk 17.12-19)

12 Atdíku, Yɛ̌sù nɪ́ɪ’ɪ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kịgɔ̀ ɔ̀. Nɪ́, kɪ́kɪ́ álụ̌
ngbɔ̌na kɔ́rɔ́ atdí alɛ nɪ́ɪtɔ ndì, ndàdụ̀ Yɛ̌sù nála. Nɪ́ kɪ̌ra, ndìtsì ndìbvu
Yɛ̌sù-ɔ̀nzɪ̌, ndàpbǎ nyɪna adzɪkpa nyụ́ rɔ̌, ndàdụ̀ ndìtsɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ ndàtɪ:
«Ádrụ̀ngbǎlɛ́, nyɪ nyòzè ka nɪ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɪgụ̌ ma.» 13 Nɪ́ Yɛ̌sù agba
ɔtsụ́na, ndàpbàlǎ kàngbɔ̀, ndàdụ̀ àtɪ̀nà kà nɪ̌: «Ɨwà ma mòzè ka. Nɪ́ ɔ́gụ̀
nà!» Nɪ́ ányɪ̀rɔ̌ rɔ̀ tɪ́, wɔ̀rɪ́ alɛ rɔ̌ kɪ́kɪ́ náadụ̀ ndàwụ. 14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌
Yɛ̌sù adụ̀ dhu ụ̀ya wɔ̀ alɛ tɔ̀, ndàtɪ: «Àpɛ́ nyụnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɪ́.
Pbɛ́tụ̀, árà nyɪtɛ̀ nyɪ nyɔ̀gụ̀ dhu kùhanì tɔ̀, nyadụ̀ yà Músà bhà Ʊyátá
nụ́unɔ pɛrɛ̀ nábhụ Kàgàwà tɔ̀, ndínɪ̌ ɪwà nyɪ nyɔ̀gụ̀ dhu navì tɪ́ kɔ́rɔ́
alɛ tɔ̀.» 15 Wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yɪ̌ nụ́ụgà ndì atdídɔ̌. Nɪ́, ihé-yà náadụ̀
àndu Yɛ̌sù tɪ́, ndínɪ̌ ɪ̀ ɪrɪ tɪ́ kà rụ̌nɔna dhu, ndɪrɔ̀ ndínɪ̌ kɪ̌gụ́ tɪ́ nyụyatsì
rɪ́’ɪ̀ andɪ. 16 Pbɛ́tụ̀, Yɛ̌sù adụ́nà àrà ndɪvà rɔ̌, ndàrà àdɪ lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ rɪ́’ɪ̀
ngari ɔ̀, ndàdụ̀ àmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌ ányɪ̀.

Yěsù rǐ ngbǒna ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Zàb 103.3; Màt 9.1-8; Mrk 2.1-12)

17 Atdíku Yěsù adɨ ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Ní, Pbàfàrìsáyó
mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà níiwú, ’òkò Yěsù tí. Abádhí níiwú Gàlìlayà
mà Yùdɛyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ màtí. Ndɨrɔ̀, yà Yěsù rǐ’ɨ̀ nà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ náaránà kàbhʉ rɔ̌ rìgʉ̌ andɨ nà alɛ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀. 18 Nírɔ̀ ní
ndɨ ìndrǔ níiwú ngbǒna ʉ́vɛ atdí alɛ nà ótdù dɔ̌ ɨ̀ ànɔ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí
ambɛ́nà dhu ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ ɨdza ɨ̀ itsu tí ka, ’àdʉ̀ ɨ̀lɨnà Yěsù-ɔ̀nzǐ. 19 Pbɛ́tʉ̀,
abádhí rǐ kìtsǔ tí ányɨ̀-dza dhu níi’ɨ̀ ɔbɨ tí, ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, abádhí
núupò kà nà ɨdza dɔ̀, ’àdʉ̀ ɨdza dɔ̀-tsirɔ̀ nʉ́ngbɛ, ’ìfo wɔ̀ alɛ pbìndà
ótdù mànà imbi rɔ̌ ɔ̀ná, ’àdʉ̀ ɨ̀lɨnà ihé-yà nzínzì ɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzǐ. 20 Ní,
Yěsù itdègu kɔ̀rí alɛ rǐ’ɨ̀ nà a’uta nálǎ, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbǒna ʉ́vɛ alɛ
nǐ: «Yà alɛ́, pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndɨ̀.» 21 Ní, Ʉyátá tɔ́ màlímó mà,
Pbàfàrìsáyó mànà náadʉ̀ òko ’àmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, ’àmbɛ àtɨ̀nà
dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ wɔ̀ wɔ̀ dhu bhěyi rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà
nǐ? Ádhɨ ndɨ ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà rádʉ̀ ɨnzá ní Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀
nʉ́bà ka rɔ̀?» 22 Ní, Yěsù asʉ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌,
ndàtɨ: «Ádhu nyǐ nyí’ɨ̀ wɔ̀rí ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà afíkʉ ɔ̀ nǐ? 23 Ádhu ndɨ ɨsɔ́ rɔ́’ɔ
ʉ̀nɔna ka kí rɔ̀? Tí katɨ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndɨ̀›, ndɨrɔ̀ tí katɨ:
‹Ɨvà nyɨ, nyubhi?› 24 Pbɛ́tʉ̀ ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ìnè Ìndrǔ t’ídhùnà ràrǐ’ɨ̀
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà yà adzɨ dɔ̌, ndʉ̀bà ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga.» Nírɔ̀ ní
ndɨ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbǒna ʉ́vɛ alɛ nǐ: «Ma mátɨna ɨnyɨ nǐ: ‹Ɨvà nyɨ,
nyitdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀!›» 25 Ní ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ níivà
ndɨ̀ ndìdè, kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ yà ndɨ̀ ka kànɔ̀nà dɔ̀ná ótdù nídyì,
ndàdʉ̀ àrànà pbɨndà Kàgàwà nílè rɔ̌ ndɨ̀ ndárà rɔ́rɔ̀. 26 Ní kɔ́rɔ́ alɛ
ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà Kàgàwà nílè dɔ̌ atdídɔ̌, ùlè tí ɨ̀ ùlè
ɔdɔ nǐ rɔ́rɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Indo mǎ màla dhu ní ɨdhɔ rǐ ìndrǔ
ʉ̀kɔ̌ nǐ dhu!»

Yěsù rǐ Lawì nánzi dhu
(Màt 9.9-13; Mrk 2.13-22)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ pàratà tɔ́ atdí ndɔmbɛ̀,
Lawì tí kátɨna nála pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́ bɨ̀rɔ ɔ̌ àdɨ rɔ́. Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà
kà nǐ: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.» 28 Ní Lawì adʉ̀ ndɨ̀và, ndʉ̀bhà kɔ́rɔ́ fɔná ɨ’ɨ̀
dhu-tsí, ndàdʉ̀ àrà kǒwù ɔ̌.

29 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Lawì adʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzɨ̀ Yěsù tɔ̀ pbìndà
dzá. Ányɨ̀-dzá, abádhí níi’ɨ̀ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ atdíkpá pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́ ibí
pbàndɔ́mbɛ́ mànà, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà. 30 Ní, Pbàfàrìsáyó mà,
fɨyɔ́ Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà ònu dɔ̌ nzínzìya ɔ̌. Ní, abádhí
ivú dhu Yěsù bhà ábhàlǐ-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu nyǐ nyí dhu ɔ̀nyʉ, nyǎdʉ̀ dhu
ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ
mànà nǐ?» 31 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìmbǎ rí’ɨ̀ andɨ
nà alɛ náarí nzǐ mʉ̀ngangà-atdyú nóho. Pbɛ́tʉ̀ kǎtdyú òho arí ní andɨ
nà rí’ɨ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌. 32 Ma mírà nzá ídzì alɛ núnzì. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà ùnzìnà
ní nzɛ́rɛngatálɛ, ndínǐ ɨ̀ nʉgɛ̀rɛ̀ tí ’ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga.»

Yěsù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ t’ʉ́tsɨta dɔ̌
(Màt 9.14-17; Mrk 2.18-22)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó mà, nzínzìya ɔ̌ Ʊyátá tó màlímó mànà
náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Bàtizò núbhɔ̌ arí Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà, fàká ábhàlɨ̌
mànà náarí ɔ̀nyʊ̀ t'ɔ́nyʊta-tsʊ̀ nʊ́tsɨ, 'àdʊ̀ àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ àpàpì. Pbɛ́tʊ̀,
pbʊ̀kʊ̀ ábhàlɨ̌ kɛ̀lɛ̌ náarádʊ̀ òko 'àmbɛ dhu ɔ̀nyʊ̀ dɔ̌, 'àdʊ̀ àmbɛ dhu
ɔ̀mvʊ̀ dɔ̌.» 34 Ní, Yɛ̌sù adʊ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tí dhu
nyɨ̌ ràrǎdʊ̀ àdhìngbǎ ka kʊ̀ndà nɨ̌ mʊ̀hɛndʊ̀ ɔ̀ ìwʊ̌ alɛ nágo ɔbɨ nɨ̌ ìnzɨ̌
ɔ̀nyʊ̀ nɔnyʊ tí, àzèmbè ìnè ì ní'ì atdíkpá akpa-tsi mànà ɔ̀ná kàsʊmì ɔ̌?
35 Pbɛ́tʊ̀, ɨdhɔ níɨ'ɨya ìnè, yà akpa-tsi nívà ka kí abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná.
Ɨ ɨdhɔ ɔ̌ ní ndɨ, abádhí nʊ́ʊtsɨya ɔ̀nyʊ̀ t'ɔ́nyʊta-tsʊ̀.»

36 Yɛ̌sù adʊ̀ yàrí mbólí náwɛ átɔ̀ abádhí tɔ̀. Kǎtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà
rǎdʊ̀ kɛ̀lɛ̀mʊ̀ tí ndì ndílɨ̀na dhu nífa mbɛrʊ̀-ɔwʊ́tá ɔ̌ rɔ̀, ndàdʊ̀ àpbanà
mbɛrʊ̀-ayí ɔ̌. Kǎpɛ kɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní rǎdʊ̀ ndɨ mbɛrʊ̀-ɔwʊ́tá
nínza ìnzǎ tí. Ndɨrɔ̀, ndɨ kɛ̀lɛ̀mʊ̀ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʊ̀ ì àkɔ mbɛrʊ̀-ayí nà.
37 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ka kádʊ̀ dɨvayì-ɔwʊ́tá nʊ́dhɔ andu-ayí ɔ̀, akyɛ ndɨ dɨvayì
níivʊ̀na ɨ andu-ayí ɔ̀, ràdʊ̀ ɨ andu nótrɛ̀, ndɨ dɨvayì ràdʊ̀ ndʊ̀fʊ̀ obvò
nɨ̌. 38 Nírɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga kʊdhɔ dɨvayì-ɔwʊ́tá andu-ɔwʊ́tá ɔ̀. 39 Ndɨrɔ̀,
ìnzɨ̌ dɨvayì-ayí nɔ̀mvʊ̀ alɛ rǎdʊ̀ ndɔ̀zè ndɔ̀mvʊ̀ dɨvayì-ɔwʊ́tá tdítdɔ̌, kà
rǎdʊ̀ àtɨ̀nà dɨvayì-ayí ràrɨ̌ ndɨ ɔ̀vɔ̀vù nídhunɨ̌.»

6

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta sàbatʊ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Màt 12.1-14; Mrk 2.23–3.6; Luk 13.10-17; 14.1-6)

1 Atdíku, sàbatʊ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náakò 'àmbɛ
owu dɔ̌ nganʊ̀ tó ɨnga ɔ̀na nǎ ʊ́dà otu ɔ̌. Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʊ̀ 'ɔ̀pɛ̀
'ɔ̀wù otu-igì dɔ̌ rí'ì nganʊ̀ náfà rɔ̌, 'àdʊ̀ ɔ̀wu ɨ̀nyɨ̀nà rɔ̌ ɔtsʊ́ya-tsíró, 'àdʊ̀
kpɔ̌na nʊ́ka. 2 Ní, ngúfe Pbàfàrìsáyó náadʊ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-
tsʊ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí ɨnzá àlɛ̌ tó Ʊyátá návi kɔnzì sàbatʊ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu
nɔ́nzɨ ní?» 3 Ní, Yɛ̌sù adʊ̀ dhu ìvu abádhí-tsʊ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tí
obhó Dàwudì anzì atdíku, àwù nà ì í'ì rɔ̀ná alɛ mànà rɔ̀ dhu nɔ́zʊ̀?
4 Àbadhi náatsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʊ̀ pɛrɛ̀ tí ka kʊ̀bho Kàgàwà tɔ̀
mʊ̀gatì núgù ndɔ̀nyʊ̀. Kǎdʊ̀ kʊ̀bhà átɔ̀ rɔ̀ná alɛ tɔ̀, àzèmbè àlɛ̌ tó Ʊyátá
nóongó àtɨ̀nà ndɨ mʊ̀gatì ɔ̀nyʊ̀ rádʊ̀ ràrɨ̌ pbàkʊ̀hání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀?»
5 Yɛ̌sù adʊ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ɨ̀ndrʊ̌ t'ídhʊ̀nà, ní sàbatʊ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
ádrʊ̀ngbǎlɛ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtsʊ́na ótsù alɛ nígʊ̌ dhu
(Màt 12.9-14; Mrk 3.1-6)

6 Ngǎtsi nínganí sàbatʊ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náatsù unduta-dzà ɔ̀, ndàdʊ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrʊ̌ tɔ̀. Ní, atdí alɛ, fangà tó ɔtsʊ́na ótsù níɨ'ì ányì-
dzá. 7 Ní Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náambɛ́nà
Yɛ̌sù nándà dɔ̌ atdyúya nyʊ́ nà, ndínɨ̌ ì ala tí kàrà tí àdʊ̀ wɔ̀ alɛ nígʊ̌
ìgʊ̌ sàbatʊ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌. Obhó tí, abádhí azè 'àbà kɔ̀bhʊ̀ ì ádʊ̀ dɔ̀ná dhu.
8 Pbɛ́tʊ̀, Yɛ̌sù nʊ́ʊnɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na dhu. Ní, kǎdʊ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ɔtsʊ́na ótsù
alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidè ndɔrɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.» Ní, wɔ̀ alɛ adʊ̀ ndɨ̀và,
ndìdè wɔ̀ Yɛ̌sù ɨ̀tɛ̀ rɔ́. 9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʊ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma
mí dhu nívʊ̌ tsʊ̀kʊ́: àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvɨ̌ kɔnzì ídzì dhu mà, ndɨrɔ̀
ngǎtsi nɨ̌ kɔnzì nzérɛ dhu mà ìndrʊ̌ tɔ̀? Ndɨrɔ̀, kǎvi tí àvɨ̌ kɨgʊ̌ ìndrʊ̌
bhà ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kʊbhà ndɨ alɛ rɔ̀vɛ̀?» 10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Yɛ̌sù andà kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ dɔ̀ nga, ndàdʊ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ɔtsʊ́na ótsù alɛ nɨ̌:

«Ígba ɔtsʉ́nʉ!» Wɔ̀ alɛ náadʉ̀ ɔtsʉ́na nígbà: ndɨ ɔtsʉ́na ràdʉ̀ ndàto, ndɔ̀gʉ̀. 11 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náakó atdídɔ̌, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àgò ɨ nzínzìya ɔ̌, àdhu mà àkǎ ɨ rɔ̀nzɨ̀ Yɛ̌sù-rɔ̌ dhu dɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ́ pbɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ nóvò dhu
(Màt 10.1-4; Mrk 3.13-19; Kas 1.13)

12 Atdíku Yɛ̌sù núupò pbìrì dɔ̀, ndàrà ndɨ̀tsɔ̀. Ní, kǎdɨ̀ ányɨ̀, ndɨ̀tsɔ̀ ndɨ kurà Kàgàwà rɔ̀. 13 Ní ɨnga núbho rɔ̀, Yɛ̌sù núunzi pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nóvò nzínzìya ɔ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀ abádhí ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ uvitatálɛ tí. Yàrí ní ndɨ ɨ alɛ-ɔvɔ̀: 14 Sìmonì, yà Yɛ̌sù adʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ átɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tí mà, adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà mànà. Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanɨ nà. Fìlipò mà Bàrtɔ̀lɔ̀mayò nà. 15 Màtayò mà, Tʉ̀masɨ nà. Yàkɔbhɔ̀, Àlʉ̀fayò t’ídhùnà mà, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ nugyénà fɨyɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ mànà. 16 Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t’ídhùnà mà, Yudhà Ìskàrìyɔtà, yà Yɛ̌sù nipfo ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ mànà.

Yɛ̌sù rɨ́ dhu núdhɛ̌, ndàdʉ̀ àrà andɨ nà alɛ nígʉ rɔ̌ dhu
(Màt 4.23-25; 5.2-12; Mrk 3.7-13)

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ mànà náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ’ìwʉ̌ ùvò kyɛ̀ngyɛ̀rʉ̀ dɔ̌, yà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ rɨ́ɨ rɔ́. Ányɨ̀rɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà níɨ’ɨ átɔ̀. Ɨ alɛ níiwú Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ arí’ɨ kɨgɔ̀, Tirò mà Sìdɔnà nà tí kátɨna ɔ̀ rɔ̀. 18 Abádhí níiwú, ndínɨ̌ ɨ ɨrɨ tí Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu, ndɨrɔ̀, ndínɨ̌ kɨ̌gʉ́ tí nzínzìya ɔ̌ rí’ɨ andɨ nà alɛ. Ní Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀yá alɛ nígʉ. 19 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà andɨ nà rí’ɨ, nóowúnà ’òzè rɔ̌ ’àpbàlǎ Yɛ̌sù-ngbɔ̀. Obhó tí, kà-nyʉtsì rɔ̀ ráhʉ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ náaránà kɔ́rɔ́ alɛ nígʉ rɔ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀.

Hirò nɔnzɨya alɛ mà, àpbɛ̀ ɔ̌ okoya alɛ mànà
(Màt 5.1-12)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ dɔ̀ nga àndà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ wà hirò yà nǎkʉ̀ tí nyɨ̌ nyí’ɨ rɔ̀,
Kàgàwà nɔ́ɔnyʉya idzi dʉ̀kʉ́ nídhunɨ̌.
21 Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ wà hirò yà àwù nà nyɨ̌ nyarí’ɨ kòmbí rɔ̀,
nyɨ̌ nyulèya ɔ̀nyʉ̀ nɨ̌ nídhunɨ̌.
Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ wà hirò yà nyɨ̌ nyarí ɔ̀dzɨ kòmbí rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya ʉgbɔ́tá ɔ̌ nídhunɨ̌.
22 Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ wà hirò yà ìndrʉ̌ nɔ́ndrɔ̀ nyɨ̌, ’àdʉ̀ nyɨ̌tu nzínzìya ɔ̌ rɔ̀, ’àdʉ̀ òwu dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ’àdʉ̀ òwu nyɔ̌zʉ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ alɛ tí Ìndrʉ̌ t’ídhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
23 Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rìka ndì, ndɨrɔ̀ nyɔ̀bhɛ̀ nyɨ̌ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ níɨ’ɨya ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nídhunɨ̌. Obhó tí wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí abádhí t’ábáya náavù pbànábí rɔ̌.
24 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyí’ɨ àpbɛ̀ ɔ̌, nyɨ̌ ɔ̀nzìtálɛ tí rɔ̀,
nyɨ̌ nyábà wà nyǎbhʉ̌ rí nyɔ̌nzɨ hirò dhu nídhunɨ̌.
25 Nyɨ̌ nyí’ɨ àpbɛ̀ ɔ̌ yà kòmbí nyɨ̌ nyarí’ɨ ɔ̀nyʉ̀ nà abhàbhɔ́ rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya àwù nà nídhunɨ̌.
Nyɨ̌ nyí’ɨ àpbɛ̀ ɔ̌, yà kòmbí nyɨ̌ nyarí ɔ̀ko ʉgbɔ́tá ɔ̌ rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya ɨzʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǎdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌ nídhunɨ̌.

26 Nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̀ yà kɔ́rɔ́ alɛ náarɨ́ nyɨ̌lè rɔ̀,
ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, abádhí t'ábhúya níilè tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí nɨ́dhunɨ̌*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ òmvǔ nózè ka kɨ́ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 5.38-48; 7.12a)

27 «Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyɨ́ ma mʉ́nɔna dhu nɨ́rɨ rɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: Nyòzè fʉ̀kʉ́ òmvǔ. Nyɔ̀nzɨ ídzìnga yà nyɨ̌ nɔ́ndrɔ̀ alɛ tɔ̀. 28 Nyàso nyɔ̌fù arɨ́ alɛ. Ndɨrɔ̀, nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̌dhʉ̌ arɨ́ alɛ dɔ̌. 29 Atdí alɛ náapɛ́ atdídhená bɨnʉ-bhu nɔ́pbɨ, nɨ́ ágɛ̀rɛ̌ ngǎtsi kà rɔ̀pbɨ̀ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ pbʉ̀kʉ̀ ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nídyì, nɨ́ àpɛ́ nyúvɔ̌ nyɨ ɨ̀nzɨ̀ kà rìdyì pbʉ̀kʉ̀ sìmisì átɔ̀. 30 Dhu nɔ̀nzì fʉnʉ́ alɛ tɔ̀ dhu àkǎ nyarà ndɨ dhu àbhʉ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ ɨndʉ́ dhu nídyì, nɨ́ dhu àkǎ nzá nyʉdyɔ̌ ka. 31 Ɔ̀nzɨ dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ àdhàdhì nyɨ nyózè abádhí rɔ̀nzì ka ɨndʉ̀ dhu bhɛ̌yi. 32 Nyɨ̌ nyapɛ́ yà nyɨ̌ nózè alɛ kɛ̀lɛ̌ nózè, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́ nga nyɨ̌ ràrǎdʉ̀ ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà nózè yà ɨ̀ nózè alɛ átɔ̀! 33 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyapɛ́ ídzìnga nɔ́nzɨ yà fʉ̌kʉ̀ arɨ́ kɔ̀nzɨ alɛ tɔ̀ tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́ nga nyɨ̌ ràrǎdʉ̀ ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà náarɨ́ dhu ɔ̀nzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́! 34 Nyɨ̌ nyapɛ́ dhu ʉ̀wʉ̌ yà nyɨ̌ nyà'ù ndɨ dhu àdu rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ tɔ̀ tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́ nga nyɨ̌ ràrǎdʉ̀ ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà átɔ̀ náarɨ́ dhu ʉ̀wʉ̌wʉ̌ yà fɨ̌yɔ̀ rádʉ̀ kàdu alɛ tɔ̀! 35 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyòzè fʉ̀kʉ́ òmvǔ, nyǎdʉ̀ ídzìnga nɔ́nzɨ fɨ̌yɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyʉ̀wʉ ɨ̀ndrǔ tɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ nga abádhí rǎdǔna fʉ̌kʉ̀ dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyabáya ádrʉ̀ngbǎ pɛrɛ̀. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ alɛ náanziya nyɨ̌ pbìndà ìnzo tɨ́. Obhó tɨ́, kǎrɨ́ ídzìnga nɔ́nzɨ yà ɨ̀nzɨ̀ arɨ́ fɨ̌yɔ̀ ka kɔ̀nzì dhu tɔ́ ídzìnga nʉ́nɨ̀ alɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɔ̀ màtɨ́ átɔ̀. 36 Nyàvi fʉ̀kʉ́ ídzìnga ìndrǔ tɔ̀, àdhàdhì Àbakʉ Kàgàwà náarɨ́ kàvɨ̀ dhu bhɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ ìndrǔ-ànyǎ t'ɨ́tdɨ̀ta dɔ̌ dhu
(Màt 7.1-5)

37 «Dhu àkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ ìndrǔ-ànyǎ, akyɛ Kàgàwà náaraya ànyǎkʉ ʉ̀nɔ̀ nɨ̌. Dhu àkǎ nzá nyɨ̌tdɨ̀ anya ìndrǔ dɔ̌, akyɛ Kàgàwà náaraya anya ɨ̀tdɨ̀ dʉ̀kʉ́ nɨ̌. Dhu àkǎ nyʉ̌bà dhu ìndrǔ tɔ̀, ndɨ́nɨ̀ Kàgàwà náadʉ̀ya tɨ́ dhu ʉ̀bà fʉ̌kʉ̀. 38 Dhu àkǎ nyǎbhʉ fʉkʉ́ rɨ́'ɨ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀, ndɨ́nɨ̀ Kàgàwà adʉ̀ya tɨ́ dhu àbhʉ fʉ̌kʉ̀. Ka kɨtrɔ̀ya dhu fʉ̀kʉ́ ɨ́sɔ̀wʉ̌ ɔ̀ ídzì mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, ràlè, ròyì ndɨ, kadʉ̀ òsònà, kape, kadʉ̀ ɨ̀ranà mbɛ̌yi nyʉ́. Obhó tɨ́, ka kudhèya dhu fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà nyɨ̌ nyarɨ́ dhu núdhɛ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔ̀ná mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌.»

39 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí ʉ̀nɔ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Atdí ndùmùndúmú t'ádʉ̀ ngǎtsi ndùmùndúmú nʉ́ndà ʉ̀nda? Ɨnzɨ̀ akɛkpá màtɨ́: abádhí rǎdʉ̀ 'àwà ɔ́yɔ̀ kɔ́rɔ́ ibhu ɔ̀. 40 Ɨnzɨ̀ atdí ábhàlɨ̀ bhà ɨrɛ̀ta mà náaróse pbìndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, mbɛ̌yi ka kùdhe dhu fɨ̌ndà ábhàlɨ̀ bhà ɨrɛ̀ta rǎdʉ̀ àkǎkǎ pbìndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta nà. 41 Ádhu nyɨ nyádʉ̀ nyozè nyala ɔdhɨnʉ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ ɨ̀tsì kɨ̌kɔ̌-ngba kɛ̀lɛ̌, ɨ̀nzɨ̀ nyadʉ̀ nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ ɨ̀tsì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nínè nɨ̌? 42 Nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi ɔdhɨ̀nʉ nɨ̌: ‹Ɔdhí, ítsè midyi nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ kɨ̌kɔ̀,› àzèmbè nyɨ nyongó ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̀ nyɨ nyɨ́ nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba

* **6:26** 6.26 Ìsa 5.22

nyʉ́ nínè rɔ́? Ɨnyɨ, ɔyɔyɔ ɨdàna nà alɛ́, ídyì pɛ́ nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ rí'ɨ̀ itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba angyi, ndɨrɔ̀ ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ ɔdhìnʉ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ rí'ɨ̀ kɨ̌kɔ̀ nídyì nyɨ nyɨ́ tɨ́ dhu nála mbɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ itsu nʉ́nɨ̌ ka karɨ́ kpɔ̌na rɔ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 7.16-20; 12.33-35)

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ́ ídzì itsu-tɨdɔ̀ rádʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌ ní'ɔ. Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ́ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ rádʉ̀ ídzì itsu-kpɔ̌ ní'ɔ. 44 Kɔ́rɔ́ itsu-tɨdɔ̀ nʉ́nɨ̌ ka karɨ́ kpɔ̌na nyʉ́ rɔ̌. Ɨnzɨ́ ka kádʉ̀ mùtinì-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ɨlɛ́ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ́ ka kádʉ̀ vǐnyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ okpèna nà itsu dɔ̌. 45 Ídzì afína nà alɛ náafí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu ní ídzì dhu. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ afína nà alɛ náafí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu ní nzɛ́rɛ dhu. Alɛ-tsʉ̀ náarɨ́ òrìna dhu ní alɛ-afí rʉ̌bhi ɨ̀rɛ̀nà rɔ̌ atdídɔ̌ dhu.»

Ɔyɔ̌ ɨdza-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí
(Màt 7.24-27)

46 «Ádhu nyɨ́ nyárɨ́ mɨtdɛ̀, nyǎmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ! Ádrʉ̀ngbǎlɛ́›, ɨ̀nzɨ́ nyǎdʉ̀ ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ɔ̀nzì ní? 47 Ma mí pɛ́ tɨdu ɔ̀ rírà alɛ, ndɨ̀rɨ̀ ma mʉ́nɔna dhu, ndàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì, ní rádʉ̀ ndɔ̀fɔ̀ nà alɛ nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀. 48 Ndɨ alɛ níli ndì yà pbɨ̀ndà ɨdza napɛ̀ ndɔ̀sì alɛ bhɛ̌yi. Kǎgyè pbɨ̀ndà ɨdza-bhu mbɛ̌yi nyʉ́ ndàrà ɨ̀sɨ̌ bhalabhala dɔ̌, ndàdʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ nɔ́rʉ̀ ndɨ bhalabhala dɔ̌. Ní, igye níkɔ̌, ɨdha rùtʉ̌ nɨ̌ rɔ̀, ɨdha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, ɨ̀nzɨ́ ngbɔ̌na mà ràdʉ̀ ndàyà, mbɛ̌yi nyʉ́ ka kasì ndɨ ɨdza nídhunɨ̌. 49 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɔna dhu níri rí, ɨ̀nzɨ́ ndàdʉ̀ ndɨ dhu nɔ́nzì alɛ, níli ndì yà adzɨ-vǐ ɔ̌ pbɨ̀ndà ɨdza nasì ɨnzá ndì ndògyè bhʉ̌na rɔ́rɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Igye níkɔ̌, ɨdha rùtʉ̌ nɨ̌ rɔ̀, ɨdha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, ràdʉ̀ ndùgòlò ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ràdrù ndɨ atdídɔ̌.»

7

Yɛ̌sù rɨ̌ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.5-13; Yùw 4.46-54)

1 Yɛ̌sù níitdègu yà ndì ndúbhi ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu t'ʉ́nɔta nítɔ, ní kǎdʉ̀ àrà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 2 Ányɨ, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ níɨ'ɨ̀ afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́. Ndɨrɔ̀ ndɨ kasʉtálɛ nɨ'ɨ̀ atdídɔ̌ kɔ̌zè. 3 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ níitdègu Yɛ̌sù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ, ní kǎvì Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ngúfe pbàkʉ̀rʉ̌ rɔ̀wù Yɛ̌sù nánzì, ndínɨ̌ ɨra tɨ́ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nígʉ. 4 Kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ náawù ùvò Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɨtsɔ̀ ɨ̀ atdídɔ̌ Yɛ̌sù rɔ̌, 'àtɨ: «Yà mǎ nìvì tɨnʉ ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ wà nyɔnzì dzʉ̀nàna. 5 Àbadhi nózè tɨkàdɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, ka ní ndɨ fàká unduta-dzà nábhʉ kɔsì.» 6 Ní, Yɛ̌sù mà náadʉ̀ òwu atdíkpá kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà. Ní, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ abádhí òkò wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdza-li'ɔ̀ ɨ̀ owu tɨ́ ùvò rɔ́rɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ ɔdhɨ́na nóvì ròwù dhu ʉ̀nɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, 'àtɨ: «Pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎtɨna nyɨ nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nzɨ̌tʉ̌ afínʉ! Ɨnzá ma mìlɨ ma nyɨ nyádʉ̀ òtsù pbɨ̀ndà ɨdza alɛ bhɛ̌yi.› 7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀ ní ndɨ, ma màdɨnà ɨ̀nzɨ́ marà ma-tírɔ̀ tɨnʉ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, órì atdí dhu kɛ̀lɛ̌, ní pbàkà kasʉtálɛ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀. 8 Ɨma nyʉ́, yà ma mí'ɨ̀ rɔ̀, ma mí'ɨ̀ ìnè dùdu-tsírɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà. Ndɨrɔ̀, ma mí'ɨ̀ ìnè ma marúvǐna pbànówí nà. Ma mapɛ́ àtɨna atdí mùnowì nɨ̌ ‹Árà!› Ní kà rádʉ̀ àrà. Ndɨrɔ̀ ma mapɛ́ àtɨna ngǎtsi nɨ̌ ‹Ɨrà!›, ní ndɨ tsí rádʉ̀ ɨ̀rà. Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ àtɨna pbàkà kasʉtálɛ nɨ̌

‹Ɔnzɨ yà dhu!›, nɨ́ kà rǎdʉ̀ kɔ̀nzɨ̀.» 9 Nɨ́ Yɛ̌sù níitdègu wɔ̀ pbànówí dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́nɔ̀ dhu ìrɨ, nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgɛrɛ
ndàtɨ yà owùna ɔ̌ rúbhi ìwu rɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ɨnzá ma
màpɛ̀ yà dhu bhɛ̌yi a'uta-tɨdɔ̀ nà alɛ nálǎ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ màtɨ́.»
10 Kɔ̌kɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nóvìnà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ɔdhɨ́na níitdègu 'àdʉ̌,
'ìwʉ̌ ùvò ɨdza, nɨ́ abádhí náatù wɔ̀ andɨ nà ɨ'ɨ̀nà kasʉ́tálɛ ɨwà ɔ̀gʉ̀ rɔ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí abvo-àyi bhà ɨngba nɨ́kyɛ̌ dhu

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Nàyinà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Kàbhà
ábhàlɨ̌, ábhɔ̌ ihé-yà mànà náadʉ̀ kʉ̀ndà ányɨ̀. 12 Nɨ́, pbanga ɔ̀ kótsù rɔ́
kàrà àhʉ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ka kubhínà òwu rɔ̌ atdí abvo nà, ndɨ́nɨ̌ ka kowu tɨ́
ɔ̀tdʉ̀nà. Ndɨ abvo nɨ'ɨ̀ atdí tɨ́ arɨ́'ɨ̀ atdí abvo-àyi-fɔ́ ngbángba-abvò. Ndɨ
pbanga ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nɨ́ɨ'ɨ̀ atdíkpá ɨ̀ ówu ndɨ abvo-àyi mànà kàbhʉ̌lì
ɔ̀ rɔ́. 13 Nɨ́ ka ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù náabà ɨzʉ̀ atdídɔ̌ kàdɔ̌,
ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nzɔ̌dzɨ iyá!» 14 Nɨ́ kǎdʉ̀ ìndri ndàlʉ̌ ótdù-ngbɔ̀,
ka nànɔ̀ alɛ ràdʉ̀ ìko. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Mʉ̌lɛ̌-ngbá, ma mátɨna nyɨ
nɨ̌: ɨ́và nyɨ.» 15 Nɨ́ wɔ̀ ɔvɔ̀vɛ̀nà alɛ nɨ́ɨvà ndɨ̀, ndàdɨ sùnátù dɔ̌, ndàdʉ̀
ɔtɛ nɔ́pɛ̀. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ kàdu ɨ́yànà-fɔ ɔ̀. 16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́ kɔ́rɔ́
alɛ ɔ̀. Nɨ́, abádhí níilè Kàgàwà, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ
Nabì náhʉ̀ wà àlɛ̌-nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà nɨ́rà ɨwà pbìndà alɛ-kʉ̀mbà
nɔ́nzɨ̀.» 17 Wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ dhu-ɔ̀yɨ́ náadʉ̀ àkǎ kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌,
tɨná arɨ́'ɨ̀ ngʉ̌kpà pbanga mànà.

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ ròwù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ dhu (Màt 11.2-19)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ dhu náwɛ
kɔ́rɔ́ fɨyɔ́ màlimò tɔ̀. Nɨ́, Yùwanɨ̀ náanzi ɔ́yɔ̀ alɛ abádhí nzínzì ɔ̌,
19 ndàdʉ̀ òvìnà ròwù dhu ìvu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ tɨ́ yà
mǎ marɨ́ ɔ̀dɔna, ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ alɛ? Ndɨrɔ̀ mǎ màkǎ tɨ́ mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?»
20 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanɨ̀ nívì alɛ níitdègu ìwu ùvò Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, nɨ́ abádhí níivú
dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Bàtizò núbhɔ̌ arɨ́ Yùwanɨ̀ nívì mǎ mɨ̌wʉ̌ dhu ìvu
tsʉ̀nʉ́, nyɨ ràtɨ́ yà mǎ marɨ́ ɔ̀dɔna, ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ alɛ, ndɨrɔ̀ mǎ ràkǎ tɨ́
mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?» 21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉ́mɨ̀ ɔ̌ tɨ́, Yɛ̌sù nɨ́ɨgʉ́ ibí alɛ nyʉ́ fɨyɔ́
andɨ mà, nzɛ́rɛ arɨ́ ɨ̀ ɔ̀nzɨ dhu mànà ɔ̌ rɔ̀. Kǎránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌
ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ibí ndʉ̀mùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ nábhʉ̀ rʉ̀ngbɛ ɨ̀. 22 Nɨ́rɔ̀
nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ dhu àdu Yùwanɨ̀ ìvìnà alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyòwu nyàwɛ yà
nyɨ̌ nyálǎna dhu mà, yà nyɨ̌ nyɨ́rɨna dhu mànà Yùwanɨ̀ tɔ̀. Kà tɔ̀ nyɨ̌
nyáwɛ̌na dhu nɨ́: ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ ràrɔ̌wu 'ʉ̀ngbɛ rɔ̌, 'àdʉ̀ ɨnga
àla. Òtsótsù alɛ ràrɔ̌wu ʉ̀gʉ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ ùbhi mbɛ̌yi. Kɨ́kɨ́ nà alɛ ràrɔ̌wu
ʉ̀gʉ̌ rɔ̌, ìwɨ̌ ràdʉ̀ òwu ɨnga nɨ́rɨ̀ rɔ̌. Ʉvʉ̌vɛ alɛ ràrɔ̌wu ɨ̀kyɛ rɔ̌, ʉ̀tdʉ̌ ka
kʉ̀tdʉ̌ alɛ ràdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ. Ndɨrɔ̀, nǎkʉ̀tálɛ ràrɔ̌wu Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɨ́rɨ̀ rɔ̌.
23 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́ yà ɨ̀nzɨ rɨ́ 'àwà okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ.»

24 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanɨ̀ ìvìnà alɛ níitdègu 'ɨvà 'òwù, nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndàwɛ dhu ihé-yà tɔ̀ Yùwanɨ̀ dɔ̌. Kǎpɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Ádhɨ nyɨ̌ nyawù àndànà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀? Tɨ́ awɛ rɨ̌ ɔ̀nánga nʉ́tdyǎ ízò?
25 Ádhɨ nyʉ́ nyɨ̌ nyawù àndànà? Tɨ́ ɔrʉ́ odzìya nà mʉ̀dzarʉ̀ nàfɔ̌ alɛ?
Pbɛ́tʉ̀, ɔrʉ́ odzìya nà mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ, 'àdʉ̀ òko ònzì ɔ̌, nótù nyɨ̌
nyádʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌. 26 Nɨ́ ádhɨ nyʉ́ nyɨ̌ nyawù àndànà olu?
Tɨ́ Kàgàwà bhà nabì? Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyawù Kàgàwà bhà nabì nándà.

Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ɨwà kà ròsè nabì dɔ̀nă màtɨ́. 27 Kŏkú dɔ̀ rɔ̀
nga ní ndɨ ka kandí dhu katɨ:
‹Kɔ̀nɨ̌ ma mòvì pbàkà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ angyi ɨndʉ̀,
ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyʉ́bhi ɔ̀ná otu nɔbhɔlɔ tɨ́*.›
28 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, yà tsìbhálɛ nyʉ́ nʉ́ugʉ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌,
Yùwanɨ̀ dɔ̀nă òsè alɛ rɨ̌'ɨ̀ mbă. Pbɛ́tʉ̀, yà ákɛ̌ alɛ tí ka kálăna ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ alɛ, nósè wà Yùwanɨ̀ dɔ̀nă.
29 Yùwanɨ̀ rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ̀ kórɔ́ alɛ, pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mànà,
náa'u Kàgàwà ózè ɨ̀ rɔ̀nzɨ̀ dhu, 'àdʉ̀ bàtizò àlʉ̌ Yùwanɨ̀-fɔ́. 30 Pbɛ́tʉ̀,
Pbàfàrìsáyó mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà náadhɔ̀ Kàgàwà òzè 'ɔ̀nzɨ̀ dhu.
Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náadʉ̀ nzá 'òzè 'àlʉ̌ bàtizò Yùwanɨ̀-fɔ́.
31 Yà indo arí alɛ nyʉ́ núdhe ma mádʉ̀ àdhà bhà rɔ̌? Abádhí nʉ́lɨ
ɨ̀ àdhà bhà bhɛ̌yi? 32 Abádhí nʉ́lɨ ɨ̀ yà pbanga-tsidɔ̌ ɨ̀ nùndu nzónzo
bhɛ̌yi. Atdídhená rădʉ̀ òwu ɔdhíya núnzì rɔ̌ ìkʉ̌ ɔ̌, 'àtɨ: ‹Mă mʉ̀mɨ
mbă ɔbɛ́ tɔ́ adyi rʉ̀gɛ̌ ɔ̌ màtí fʉ̌kʉ̀, ní nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá ɔ̀bɛ̀. Ndɨrɔ̀, mă
mʉ̀yʉ̀ mbă làngáyí tɔ́ adyi mà fʉ̌kʉ̀, ní nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá ɔ̀dzɨ.› 33 Obhó tí,
bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nɨ́ɨra, ɨ̀nzɨ̌ ndàrà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀
dhu mà nɔ́mvʉ̀. Ní, nyɨ̌ nyadʉ̀ àtìnà, nzɛ́rɛ-alafí ràrɨ̌'ɨ̀ kà-ɔ̀. 34 Ndɨ dhu
bhɛ̌yi tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ́rà, ndàrà dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀. Ní,
nyɨ̌ nyarádʉ̀ kàtì ɔ̀na óvò alɛ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ arí ndɔ̀mvʉ̀ alɛ tí. Ndɨrɔ̀,
nyɨ̌ nyarádʉ̀ kàtì pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà nzɛ́rɛngatálɛ mànà ɨ̀ nózè
alɛ tí. 35 Pbɛ́tʉ̀, dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ obhónga náarí ndàvɨ̌ kà-nyʉtsì rɔ̀
àhʉ dhu-otù ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu nʉ́bà nzɛ́rɛnga tɔ́ tsìbhálɛ tɔ̀ dhu
(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

36 Atdí Mʉ̀fàrìsayò náanzi Yɛ̌sù 'ɔ̀wù dhu ɔ̀nyʉ̀ mànà pbɨndà. Ní,
Yɛ̌sù arà, ndòtsù kàbhà ɨdza, ndàdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌. 37 Ní
kòmbómbí tí, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ nzɛ́rɛnga tɔ́ atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨrɨ Yɛ̌sù rɨ̌ dhu
ɔ̀nyʉ Mʉ̀fàrìsayò bhà ɨdzá rɔ̀ dhu. Ní kădʉ̀ ìrà àlʉ̀batrɔ̀ tí kátɨna odu
nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà fɔná Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ndɨ tsúpà ɔ̀ ɨ̀'ɨ̀ dhu ní ndrùù
rɔ́ngʉ akyɛ. 38 Ní, kɨ̌tsi ìde Yɛ̌sù tí olù nă rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzɨ.
Ní ɔ̀dzɨ ndì ndɔ́dzɨ rórɔ̀, kădʉ̀ ndàgu ndàmbɛ Yɛ̌sù-pfɔ̀-ngbɔ̀ nímɔ dɔ̌
nyìna-dha nɨ̌, ndàdʉ̀ ùndonà dɔ̀na-ká nɨ̌. Tdítdɔ̌, kădʉ̀ Yɛ̌sù-pfɔ̀ námbo,
ndàdʉ̀ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nʉ́dhɔ dɔ̀yá. 39 Ní wɔ̀ Yɛ̌sù nànzìnà ɔ̀nyʉ̀
tɔ̀ Mʉ̀fàrìsayò níitdègu wɔ̀ dhu nálă, náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ àtìnà dɔ̌
afína ɔ̀: «Yàrí alɛ í'ɨ̀ná gukyè Kàgàwà bhà nabì nyʉ́ tí, ní kàmbɛ̀nà
pɛ́ wɔ̀ ngbɔ̌na nʉ́lʉ̌ rí tsìbhálɛ ràrɨ̌ àdhɨ dhu nʉ́nɨ̌. Kàmbɛ̀nà pɛ́ dhu
nʉ́nɨ̌ íyàdhíyà ràrɨ̌ nzɛ́rɛnga tɔ́ tsìbhálɛ.» 40 Ní, Yɛ̌sù apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ wɔ̀
Mʉ̀fàrìsayò nɨ̌: «Sìmonɨ̌, ma mòzè mʉnɔ̀ atdí dhu ɨndʉ̀.» Ní Sìmonì
adʉ̀ àtìnà: «Màlimɔ̌, ʉ́nɔ nà ndɨ dhu.» 41 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Atdí
alɛ náabhʉ̀ fʉ̀rangà ɔ́yɔ̌ alɛ rʉ̀wʉ fɔná: atdí alɛ tɔ̀ kăbhʉ̀ imbò mɨyà
fʉ̀rangà-kpɔ̌, ndɨrɔ̀ ngătsi alɛ tɔ̀ kăbhʉ̀ imbò kumì fʉ̀rangà-kpɔ̌. 42 Ní
ɨ̀mbă kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ rɨ̌'ɨ̀ kórɔ́, wɔ̀ ɨ̀ ʉwʉ̀ fʉ̀rangà nádʉ̀ ɨ̀'í nɨ̌ fangà nà rɔ̀,
wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀bà ɔ́yɔ̌ kórɔ́ abádhí tɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rùbho fɨyɔ́ wànzá. Ní,
ádhɨ ndɨ nyɨ nyʉ̀nɨ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdídɔ̌ rádʉ̀ wɔ̀ fʉ̀rangà
nʉwʉ̀ fɨ́ndà alɛ nózè?» 43 Sìmonì adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ma
mʉ̀nɨ rɔ̀, atdídɔ̌ rádʉ̀ wɔ̀ alɛ òzè alɛ ní yà ábhɔ̌ fʉ̀rangà tɔ́ wànzá ka
kʉ̀bà fɨ́ndà alɛ.» Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà Sìmonì nɨ̌: «Nyɨ nyʉ̀nɔ̀ wà obhó

* **7:27** 7.27 Uvt 23.20; Màl 3.1

dhu nyʉ́.» 44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgɛrɛ, ndàndà wɔ̀ tsìbhálɛ,
ndàdʉ̀ àtɨ̀nà Sìmonì nɨ̌: «Nyɨ nyàla tɨ́ wà wɔ̀ tsìbhálɛ, Sìmonɨ̌? Ándà,
ma mìtsù pbʉ̀kʉ̀ ɨdza, nɨ́ nyɨ nyìbhò nzá alɛ-pfɔ̀ tɔ́ ɨdha mà idù. Pbɛ́tʉ̀,
wɔ̀ tsìbhálɛ nú'o pfɔ̌du nyɨ̀na-dha nyʉ́ nɨ̌, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na núndo dɔ̀na-
ká nyʉ́ nɨ̌. 45 Nyɨ nyàmbɔ̌nà nzá ɨma, nyɨ nyɨ́ makɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà
pbʉ̀kʉ̀ ɨdza ma mìtsùnà rɔ̀, ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ɨ ìnè pfɔ̌du námbo rɔ̌ ndɨ ndárà
rɔ́. 46 Nyɨ nyɨ̀tdɛ̌nà nzá akyɛ mà dùdu-tsí rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ɨ́yàdhíyà nʉ́dhɔ
ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nyʉ́ pfɔ̌du dɔ̌. 47 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mɨ́
dhu nɔ́vɔ kpangba ɨndʉ̀. Wɔ̀ tsìbhálɛ návi ádrʉ̀ngbǎ àzè nyʉ́ idù. Nɨ́,
ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mʉ̀bà wà kàbhà nzɛ́rɛnga kɔ́rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, akɛkpá
dhu ka kʉ̀bà fɨ̌ndà alɛ bhà àzè narɨ́ ákɛ̌ kɛ̀lɛ̌ yà fɨ̌ndà dhu nʉ̀bà alɛ tɔ̀.»
48 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ tsìbhálɛ nɨ̌: «Ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.»
49 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù mà rʉ̌bhi dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌ mànà alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ
àtɨ̀nà dɔ̌ afíya ɔ̀: «Ɨ́ngbà alɛ-tɨdɔ̀ yà ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga mà nʉ́bà rádʉ̀
ìndrʉ̌ tɔ̀?» 50 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ tsìbhálɛ nɨ̌: «Pbʉ̀kʉ̀ a'uta nɨ́gʉ̌
wà nyɨ. Nɨ́ árà mbɛ̌yi.»

8

Yɛ̌sù-owù ɔ̌ ubhì vèbhálɛ

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù núubhì kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtɨ́.
Kǎránà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌
nà kàbhà ábhàlɨ̌ mà, 2 yà kɨ̌pfo nzɛ́rɛ-alafí ɔ̀yà rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà kɨ̌gʉ́ fɨ̀yɔ́
andɨ ɔ̌ rɔ̀ ngúfe vèbhálɛ mànà, nóowúnà ùbhi rɔ̌ atdíkpá kà mànà.
Yàrɨ́ nɨ́ ɨ vèbhálɛ-ɔvɔ̀: Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà, yà àrʉ̀bhʉ̀ nzɛ́rɛ-
alafí Yɛ̌sù ipfo ɔ̀nà rɔ̀, 3 Zǎnì, Kʉzà bhà ɨngba-tsánà. Ndɨ Kʉzà nɨ'ɨ̀
Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà malɨ̀ nɔdɔ́nà alɛ. Ndɨrɔ̀ nɨ'ɨ̀ Sùzanà mà, ibí ngʉ̌kpà vèbhálɛ
mànà. Ɨ vèbhálɛ nɨ́ yà Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌
owúnà fɔyá dhu nɨ̌ vèbhálɛ.

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí
(Màt 13.1-9; Mrk 4.1-9)

4 Atdíku, ìndrʉ̌ níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ dhèdhèrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀. Nɨ́,
ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náandu ɨ̀'ɨ Yɛ̌sù-tɨ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ
abádhí tɔ̀, ndàtɨ: 5 «Atdí alɛ nɨ́ɨvà ndɨ̀, ndàrà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ̀ pbìndà ɨnga
ɔ̌. Nɨ́ yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ kà rɨ̌ ɨnga ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdídhená itse náawà
ì ndɨ ɨnga-gìnǎ ʉ́dà otu ɔ̌, ìndrʉ̌ ràdʉ̀ ɔyánga nótsì pfɔ̌ya nɨ̌. Ndɨrɔ̀, àrɛ̀
adʉ̀ ìwu, 'ùbhɨ̌ ɨ itse otu ɔ̌ rɔ̀. 6 Ngʉ̌kpà-tsí náawà ì ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ dɔ̀ná
abhɔ odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Nɨ́, ɨ tsí nɨ́ɨnga, adyifɔ̀ ràdʉ̀ ìtdyunà, ɨ̀mbǎ ɔ̀dɔ̀dʉ̀
adzɨ rɨ̌'ɨ abhɔ dɔ̀yá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ì okpèya
nà itsukpó-vɛ́ rɨ̌'ɨ ɔ̀nà adzɨ ɔ̌. Nɨ́, ɨ okpèya nà itsu-kpó náadʉ̀ àta, 'òvì
atdíkpá kɔ̀ ɨngɨngà ɔ̀nyʉ̀ mànà, 'àdʉ̀ ɨ òvi róvi ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì ɨ̀nzɨ̌ ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀.
8 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ì ídzì adzɨ ɔ̌. Nɨ́, ɨ tsí nɨ́ɨnga, 'òvì, 'àdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀,
ngǎtsi ràrà atdí mɨyà itse nɔ́dhì rɔ̌.» Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌ tdɨ́tdɔ̌:
«Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌kʉ nà nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀'ì, nɨ́ nyìrɨ nga mbɛ̌yi!»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nɨ̌?
(Màt 13.10-17; Mrk 4.10-12)

9 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ mbólí ì ɨ̀rì dhu-lutìnǎ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níivú ndɨ mbólí-tì
kà-tsʉ̌. 10 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyʉ́nɨ

wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-nyʉtsì ndɨ̀ nórù dhu.
Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka karí kàwɛ̌ mbólí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
ndɨ́nɨ̌ abádhí owu tí ɨnga àndà rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ atdí dhu mà nála,
’àdʉ̀ òwu ɨnga nírì rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ atdí dhu mà ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè tɔ́ mbólí-tɨ̀ náwɛ̌ dhu
(Màt 13.18-23; Mrk 4.13-20)

11 «Yàrí ní ndɨ wɔ̀rí mbólí-tɨ̀: Ɔ̀nyʉ̀-tsè ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
12 Atdídhená alɛ núlɨ ɨ̀ yà itse náawà ɨ̀ ɔ̀ná otu bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà
ɔtɛ abádhí ɨ̀rì rɔ̀, Pfɔ̀mvɔ rǎdʉ̀ ɨ̀rà, ndìpfo ndɨ ɔtɛ abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌
abádhí a’u tí dhu, ’àdʉ̀ ʉ̀gʉ. 13 Ngʉ̌kpà alɛ núlɨ ɨ̀ yà ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌’ɨ̀ dɔ̀ná
abhɔ odu-kɛngɛrɛ-dɔ bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, abádhí rɨ̌ kà’u
dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ’àpbǎ ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ kɛ̀lɛ̌ tí Kàgàwà
bhà ɔtɛ rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dɨ̀ ndɨ̀ afíya ɔ̀. Ní, alɛ-afí ùmvǔ rí
dhu-tɨdɔ̀ nɔ́pè ndɨ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ fɨyɔ́ a’uta nʉ́bhà atdídɔ̌. 14 Okpèna
nà itsu-vɛ́ nà adzɨ bhɛ̌yi ɨ̀ núlɨ alɛ ní, yà Kàgàwà bhà ɔtɛ níri arí, ɨ̀nzɨ̌
yà ɨ̀ ɨ̀rìnà ɔtɛ ràdʉ̀ itse nɔ́dhɨ̀. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí tɔ́ ɨrɛ̀ta mà,
yà adzɨ dɔ̌ ònzì mà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ ka kóko dhu tɔ́ dhɛ̀dhɛ mànà,
náarádʉ̀ abádhí-afí nʉ́tsì. 15 Ídzì adzɨ bhɛ̌yi ɨ̀ núlɨ alɛ ní, yà Kàgàwà
bhà ɔtɛ níri arí atdí afíya nyʉ́ nà, ’àdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà afíya ɔ̀, ’àdʉ̀ ’àpba rɔ̀ná
alɛ.»

Tarà tɔ́ mbólí
(Mrk 4.21-25)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ tarà nɔ́bì,
ndàdʉ̀ àtsì nà ɨ̀tǎ-tsì. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̀bì, ndàdʉ̀ ì̀lɨnà ara-
tsì. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ kɔ̀bì kɨlɨ ɔrʉ́, ndɨ́nɨ̌ ɨdza rítsù alɛ-nyɨ̌nga nawʉ̀
tí. 17 Kɔ́rɔ́ dhu tsí, yà ùru ɨ̀ nuru núuvìya ɨ̀ kpangba. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu-
tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko, ní ka kʉnɨya kɔ́rɔ́, ràdʉ̀ ’ùvi kpangba awáwʉ̀ ɔ̀.
18 Nyàndà nga mbɛ̌yi yà fʉ̌kʉ̀ ka kʉ́nɔna dhu níri nyɨ̌ nyárí tí dhu nà.
Obhó tí, dhu nà arí’ɨ̀ abhɔ alɛ náabáya dhu abhɔ nyʉ́ ròsè. Ndɨrɔ̀,
ɨ̀mbǎ arí’ɨ̀ kà nà alɛ-fɔ́ rɔ̀ ka kakɔ̀ya yà kǎrí ɨ̀rɛ̀na ndɨ̀ ndí’ɨ̀ nà dhu tí
dhu mà.»

Yɛ̌sù-tsánà mà Yɛ̌sù t’ádɔ́na mànà
(Màt 12.46-50; Mrk 3.31-35)

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù-tsánà mà, kà t’ádɔ́na mànà níiwú Yɛ̌sù rɨ̌’ɨ̀ ɨ.
Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɔ̌wu ùvò kà-tí dhu níi’ɨ̀ ɔbɨ tí ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀. 20 Ní,
ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, katɨ: «Ɨ́yànʉ mà adɔ́nʉ mànà níkò irí. Ní,
abádhí òzè ’àla ngbɔ̌nʉ.» 21 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà yà tɨná ɨ̀’ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ
nɨ̌: «Ɨ́yàdu mà, adɔ́du mànà ní yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ níri arí, ’àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀
dhu ɔ̀nzɨ alɛ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ àpùpú nábhʉ̌ rìdè dhu
(Màt 8.18,23-27; Mrk 4.35-41)

22 Atdíku, Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà núupò atdí ibhú ɔ̀. Ní, kǎtɨ
abádhí nɨ̌: «Kàda rɛ̀rʉ̀-adzè.» Ní, abádhí adʉ̀ abhi ɔ̀pè ’ɔ̀wù ányɨ.
23 Ní ɨdha dɔ̌ ɨ̀ ówu rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náayì, ɨdhɔ ròdyì ndɨ̀. Ní, kòmbómbí
tí àpùpú náapè ndòpìlì rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ɨdha ràdʉ̀ ndɔ̀pè ndòtsù ibhú ɔ̀. Ní,
ibhú ɨ’ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndabì tí abádhí nà ɨdha ɔ̀. 24 Nírɔ̀ ní ndɨ
ábhàlɨ̌ náandrì Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, ’ɨ̀nga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,

* **8:10** 8.10 Ìsa 6.9

Ádrùngbǎlɛ́, àlɛ̌ kìku wà!» Nɨ́, Yɛ̌sù nɨ́ivà ndì, ndìsɔ̀ awɛ mà, mùkʉrà mànà rìkò. Ányìrɔ̀ rɔ̀ tɨ́, awɛ nʉ́ʉbhà opilita, ɨdha ràdʉ̀ ìnɛ̀ bhìì. 25 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó ì'ì a'uta nà?» Nɨ́ ɔdɔ nɨ́isɨ́ abádhí ɔ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ 'ʉ̀kɔ. Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ǵngbà dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ yà? Kǎrɔ́tɛ awɛ mà, ɨdha mànà dhu dɔ̌, ràdʉ̀ tsʉ̀ná dhu ìrì!»

Yɛ̌sù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ àvu rɔ̀ná atdí alɛ nɨ́gʉ̀ dhu
(Màt 8.28-34; Mrk 5.1-20)

26 Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Pbàgɛ̀rasì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɨ pbìrì nɨ́i'ì Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-adzènǎ rɔ̀. 27 Nɨ́, ibhú ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù ìfò, ndàhʉ ɨdha-bɨdɔ̀ rɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ nɨ́ira àhʉ kɔ̀nzɨ̌. Ndɨ alɛ nɨ'ì ibí nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́'ì ɔ̀nà. Ndɨrɔ̀, kɨ̌'ì mbǎ mbɛrʉ̀ nà rɔ̀ná ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́. Kǒngónà nzɨ̌ àdɨ atdí ɨdza ɔ̌ màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà àdɨ kàbhǔlì ɔ̀. 28 Nɨ́, Yɛ̌sù ndì ndàla rɔ̀, kǎkù, ndàdʉ̀ ìrà ndìbvu obvò Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀ ɔrʉ́-tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Hɨ̂ɨ! Àdhu àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ rɨ̌'ì Yɛ̌sù, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì Kàgàwà t'Ídhùnǎ? Ma mìtsɔ̀ ma ìtsɔ̀ tɨ́ nyʉ́ rʉ̀nʉ́, nzɨ̌ àvǔ rùdú.» 29 Obhó tɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu nʉ́ya dɔ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɨ̌'ì nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àhʉ tɨ́ kà ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ibí-gʉ̀na ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ongónà dhu ìvà kà rɔ̌. Nɨ́, ka kongónà àdʉ̀ ndɨ alɛ nɔ́dɔ̀ àdrà-mbɨ̌ nɨ̌ ka kʉ̀tsì rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ sìngà-mbɨ̌ nɨ̌ ka kʉ̀tsì pfɔ̌na mà rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà kɔ̌kɔ̀ ndì ka kʉ̀tsì nɨ̌ imbi nátdɨ kɔ́rɔ́. Ndɨrɔ̀, kà'ɔ̀ rɨ̌'ì nzɛ́rɛ-alafí nóongónà àdʉ̀ kìdzì ràrà ìmbǎ ìndrǔ arɨ́'ì ɨ nanǎ. 30 Nɨ́, Yɛ̌sù nɨ́ivú dhu wɔ̀ alɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɔvɔ̀nʉ nɨ́ àdhɨ?» Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔvɔ̀du nɨ́ ‹Ihé-yà.›» Obhó tɨ́, ibí nzɛ́rɛ-alafí nyʉ́ náatsù kà ɔ̀. 31 Ndɨrɔ̀, ì nzɛ́rɛ-alafí nɨ́itsɔ̀ ì Yɛ̌sù rɔ̌, ìnzɨ̌ dhu nʉyá tɨ́ fɨ̌yɔ̀ 'òwù òyɨ̌ ɔ̀.

32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àdʉ̀ tɔ́ màhò nɨ́i'ì ìnè ányìrɔ̀ ì ányʉ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ́. Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ 'ìtsɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ rʉsà nʉfà tɨ́ fɨ̌yɔ̀, 'òwù òtsù ɨ àdʉ̀ ɔ̀. Nɨ́, kǎdʉ̀ ndɨ rʉsà ʉ̀fà abádhí tɔ̀. 33 Kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ 'ʉ̀nyà wɔ̀ ì ɨ́'ì ɔ̀nà alɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu òtsù àdʉ̀ ɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨ àdʉ̀ tɔ́ màhò náadʉ̀ àdrǔ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, 'òwù 'ʉ̀pbà ndɨ pbìrì-pfɔ̀ ɔ̀ rɨ̌'ì rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, tsɛ̌ya rɔ̀tdì ì. 34 Wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu ì àla rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rǔbhi alɛ náatsè kɔ́rɔ́, 'àdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀yɨ̌ nʉ́gà kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtɨ́. 35 Ìndrǔ náawù wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nándà. Nɨ́ abádhí adʉ̀ òwu Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núvò ɔ̀nà rɔ̀ alɛ nótù kà-tɨ́ nyʉ́ àdɨ rɔ̀ná mbɛrʉ̀ mànà, ndɨrɔ̀ ídzì rɔ̌ rɔ̀ nyʉ́ rɔ́. Nɨ́, ɔdɔ náadʉ̀ ìsɨ̌ atdídǎ abádhí ɔ̀. 36 Wɔ̀ ì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu nàla alɛ náawɛ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ àvu rɔ̀ná alɛ nɔ́gʉ̀ tɨ́ dhu kɔ̌kɔ̀ ìwǔ ìwǔ alɛ tɔ̀. 37 Nɨ́ Pbàgɛ̀rasì tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù nónzì rìvà ndì fɨ̌rábvʉ̌ rɔ̀, atdídǎ ì'ɨ́ ɔdɔ nónzì nɨ́dhunɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidǎ, Yɛ̌sù adʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ ndàdu abádhí-bvʉ̀ rɔ̀. 38 Wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núvònà ɔ̀nà rɔ̀ alɛ nɨ́itsɔ̀ ndì, ndɨ́nɨ̌ ì owu tɨ́ atdíkpá Yɛ̌sù mànà. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù àdʉ̀ ndùvo ùvǒ tɨ́ kàrɔ̌, ndàtɨ: 39 «Ádǔ nyɨ pbʉ̀kʉ̀ nyadʉ̀ Kàgàwà ɔ̀nzì rʉ̀nʉ́ kɔ́rɔ́ dhu náwɛ.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ wɔ̀ alɛ náadʉ̀ àrà, ndàdʉ̀ àmbɛ Yɛ̌sù ɔ̀nzì fɨ̌ndà dhu náwɛ dɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ Yàhirò bhà tsìbhíngba mà atdí tsìbhálɛ mànà nɨ́gʉ̀ dhu
(Màt 9.18-26; Mrk 5.21-43)

40 Yěsù níitdègu ndàdǔ, ndàdà rɛ̀rʉ̀-adzè, ní ányɨ ihé-yà nyʉ́ náadʉ̀
kàkɔ, angyangyɨ ɨ̀ úbhi kɔ̀dɔ̀ rɔ̌ nídhunǐ. 41 Ní kombómbí tí, Yàhirò tí
kátɨna atdí alɛ níɨra àhʉ ányɨrɔ̌. Ka nɨ'ɨ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní, kǐbvú ndɨ̀ Yěsù-ɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ kàrɔ̌, ndínǐ ara tí
pbɨ̀ndà. 42 Kǐtsɔ̀ ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi, yà atdí tí arí'ɨ̀ fɔ́ná tsìbhíngba rǐ'ɨ̀
afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ tsìbhíngba ɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀
atdí kumì dɔ́nà ɔ́yɔ̌ nà atɔ nà. Ní, Yàhirò bhà Yěsù rǎrà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀
ɔ̌, ihé-yà nyʉ́ níibòlò ɨ̀ kà-rɔ̌, 'ìpbǒ ka átsǐ. 43 Ndɨrɔ̀, atdí tsìbhálɛ, yà
vèbhàlɛ tɔ́ ɔgɔ́bhà tɔ́ azu náarí ìrà rɔ̀ná, ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌
nà atɔ tí, níi'ɨ̀ ìnè abádhí nzínzì ɔ̌. Ka nɨ'ɨ̀ ɨwà fɔ́ná ongyéngá-tsè nɔ́tdɨ̀
pbàngángá dɔ̀nǎ ndɨ̀ ndarí ùbhi rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, atdí mʉ̀ngangà mà náadʉ̀
nzá kɨ̀gʉ. 44 Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ náawè ndɨ̀ Yěsù-dzidɔ̀ nǎ rɔ̀, ndàpbàlǎ kàrɔ̌
mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀. Ní ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí wɔ̀ tsìbhálɛ rɔ̌ arí ɨ̀rà azu náadʉ̀
ìde. 45 Ní, Yěsù ivú dhu ihé-yà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ngbɔ̌du nàpbàlǎ?» Ní
kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ 'àgò àgò tí. Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù tɔ̀ ndàtɨ:
«Hɔ̀kɔ̀ Màlimò, ihé-yà nyʉ́ ní ndɨ ngbɔ̌nʉ nàkpɔ̀rɔ̀, 'ìpbǒ nyɨ átsǐ!»
46 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ɨwà atdí alɛ nápbàlǎ ngbɔ̌du! Ma mʉ̀nɨ
wà dhu mběyi nyʉ́, atdí ɔbɨ ràhʉ wà nyʉdutsì rɔ̀.» 47 Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ
níitdègu ɨwà Yěsù nɔ́sʉ̀ wɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ dhu dhu nálǎ, nǐ kǎdʉ̀ ìrà ìvǐ
ndɨ̀ ndívi rɔ́rɔ̀, ndìbvǔ ndɨ̀ Yěsù-ɔ̀nzǐ: Ní, kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzǐ rɔ̀, kǎdʉ̀ Yěsù
rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ ndɨ̀ ndàpbàlǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ ndɨ̀
ndɔ̀gʉ̀ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí dhu mànà dhu náwɛ. 48 Ní Yěsù ádʉ̀ àtɨ̀nà ɨyàdhíyà
nǐ: «Pbà nǐ tsìbhíngbá, ɨwà pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ nyɨ! Ní árà màrʉ̀ngà ɔ̌.»

49 Àzèmbè Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdí alɛ níɨra Pbàyàhúdí tɔ́
unduta-dzà ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ, Yàhirò tí kátɨna bhà rɔ̀. Ní, kǐtsi àtɨ̀nà
ndɨ Yàhirò nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨvànʉ́-ngba nɔ́vɛ̀ wà! Ní nzǐ àvǎ Màlimò-
tsì.» 50 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù níitdègu wɔ̀ Yàhirò tɔ̀ ka kʉ̀nɔ̀ dhu níri, ní kǎdʉ̀
àtɨ̀nà ndɨ Yàhirò nǐ: «Nzǐ ɔnzɨ ɔdɔ! Ɨ'ɨ̀ a'uta nà tí! Ní pbʉ̀kʉ̀ tsìbhíngba
rɔ̌gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.» 51 Ní Yàhirò bhà ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, Yěsù náa'u nzá atdí
alɛ mà rɔ̀tsù ɨdza owùna ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kǎ'u ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yùwanɨ̀ mà,
Yàkɔbhɔ̀ mà, wɔ̀ ngbángba t'ábanà mà, kà-tsánà mànà kɛ̀lɛ̌. 52 Ányɨrɔ̌
ɨ'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ náambɛ́nà ɔ̀dzɨ dɔ̌, ɨzʉ ràdʉ̀ 'ʉ̀ka atdídɔ̌ wɔ̀ ngbángba bhà
ɔvɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨ̀nzǐ nyɔ̀dzɨ, ɨnzá wɔ̀
ngbángba nɔ́vɛ̀! Kɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí.» 53 Ní ìndrǔ adʉ̀ Yěsù rʉ̌nɔna dhu
ʉ̀gbɔ ʉ̀gbɔ̌ tí, ɨ̀ ʉ̀nɨ dhu ɨwà wɔ̀ tsìbhíngba rɔ̀vɛ̀ nídhunǐ. 54 Pbɛ́tʉ̀,
Yěsù adʉ̀ wɔ̀ tsìbhíngba nálʉ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǐndà ɔrʉ́ tʉ̌na
nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pbànǐngbá, ɨ́và nyɨ!» 55 Ní, kà-afí náadʉ̀ ìngo, ndàdʉ̀
ndɨ̀và ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí. Ní Yěsù adʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ àvi kabhʉ kà tɔ̀. 56 Ní wɔ̀
tsìbhíngba t'ábanà mà, kà-tsánà mànà nʉ́kɔ ɨ̀dhɔ adʉ̀ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀,
Yěsù adʉ̀ abádhí nísɔ ɨ̀nzǐ wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ dhu nɔvɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

9

Yěsù rǐ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbɨ̀ndà ábhàlǐ núvǐ dhu
(Màt 10.5-15; Mrk 6.7-13)

1 Yěsù andu atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbɨ̀ndà ábhàlǐ-tsʉ̀, ndàbhʉ
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fǐyɔ̀. Ndɨ ɔbɨ nɨ'ɨ̀ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ-alafí nípfo abádhí rǎdʉ̀
nǐ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ nígʉ nǐ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ. 2 Ní, kǔví abádhí rɔ̀wù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà

idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, ’àdʉ̀ andɨ nà alɛ nígʉ̀. 3 Kʉ̌yá dhu abádhí
tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyìdyi atdí dhu mà abhi tɔ̀. Àpɛ́ nyùgu mùgɔ̌ mà, bhɔlɔ
mà, mʉ̀gatì mà, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà mànà. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́.
4 Nyɨ̌ ka kàkɔ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌, nyɨ̌ nyowuna òko rɔ̌, ràrà àhʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌
nyí nyɨ̌và nyɔ̌wù dhu ɔ̀. 5 Ndɨrɔ̀, ɨnzá ka kàkɔ nyɨ̌ ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌
nyowuna ùvò rɔ̌, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́’ɔ̀ ányìrɔ̌, ndínɨ̌ abádhí tɔ́
afátá nɨtɛ̀ tí abádhí tɔ̀.» 6 Ní kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ níivà ì ’òwù, ì rùbhi dhèdhèrɔ̀
pbanga ɔ̀na nǎ, ’àmbɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌, ’àdʉ̀ òwu ìndrʉ̌ nígʉ̀ rɔ̌
kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.

Hɛ̀rɔdɛ̀-dɔ rɨ̌ ndìnzǎ Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna dhu ìrɨ ndì ndí rɔ̀ dhu
(Màt 14.1-12; Mrk 6.14-29)

7 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ níirɨ Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌. Ní ndɨ dhu adʉ̀
kàdɔ àbhʉ̀ rìnza ndì atdídɔ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtɨ̀nà rɔ̌, bàtizò
ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì rìngbɛ̀ wà ndì. 8 Ngʉ̌kpà alɛ adʉ́nà òwu àtɨ̀nà
rɔ̌, Ɛ̀lɨyà ràrɨ̌ wɔ̀ ndì nìtɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náadʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌,
yà angyí ʉvɛ̀ pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ràrɨ̌ wɔ̀ ndì nìngbɛ̀. 9 Pbɛ́tʉ̀,
Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mávi wà bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì-dɔ
kɔkɛ̀rɛ̀. Nírɔ̀, ádhɨ pbá alɛ nyʉ́ wɔ̀ ma márà ɔ̀nzɨna rí dhu-ɔ̀yɨ̌ nírì rɔ̌?»
Nírɔ̀ ní ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ ndòzè ndàla Yɛ̌sù.

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Mrk 6.30-44; Yùw 6.1-15)

10 Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ níitdègu ’àdʉ̌, ní abádhí adʉ̀ ì ɔ̀nzɨ dhu àwɛ
Yɛ̌sù tɔ̀ kɔ́rɔ́. Ní, Yɛ̌sù mà, ɨ ábhàlɨ̌ mànà adʉ̀ ùvò atdíkpá, ’òwù
lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ rɨ̌’ì ngari ɔ̀, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátɨna kɨgɔ̀-tɨ’ɔ̀. 11 Pbɛ́tʉ̀ ihé-yà
níitdègu abádhí òwù ndɨ ngari ɔ̀ dhu ìrɨ, ní ihé-yà adʉ̀ òwu ányì átɔ̀.
Ní, ányì ì òwù ùvò rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí àkɔ, ndàdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàwɛ
fɨ̌yɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ì
nòzè ndìgʉ̌ ì alɛ nígʉ̀ átɔ̀. 12 Ní ɨnga níitdègu ndɔ̀pɛ̀ ndàtɨ, ní Yɛ̌sù
bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kà-tɨ’ɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ’àtɨ: «Ɨrɔ́
àlɛ̌ kɨ́’ì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Ní, óvì ihé-yà ròwù kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɨ́’ì pbanga mà, ɨnga
ɔ̀bhì ka karɨ́ ɔ̀yá ngari mànà ɔ̀nǎ. Ányì nga ní ndɨ abádhí rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ mà,
ɨdhɔ tɔ́ ngari mànà dhu nábà nɨ̌.» 13 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ̌: «Nyàbhʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ abádhí tɔ̀ nyɨ̌-tírɔ̀!» Ní, ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀
’àtɨ: «Mǎ mí imbò mʉ̀gatì mà ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ kɛ̀lɛ̌ mànà nà. Ní, nyɨ nyòzè
tí mɔ̌wù ɔ̀nyʉ̀ ùdzi mǎ-tírɔ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ́-yà tɔ̀ kɔ́rɔ́!» 14 Ányìrɔ̌ kpabhálɛ
ɨ’ì mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ tí. Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ àvi ràbhʉ̀ kɔ̌kɔ̀
alɛ, rɔ̀kɔ̀ obvò, imbìmbó kumì rɔ̀ tsʉ̀na tí. 15 Ɨ ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu ɔ̀nzì
ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ’àbhʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̀kɔ̀ obvò. 16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ugu
kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì mà, ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ mànà, ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Ní, kǎdʉ̀ ɔrʉ̀-akpà-
ɔ̀nga àndà, ndàdʉ̀ wɔ̀rí ɔ̀nyʉ̀ náso. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ,
ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fó, ndínɨ̌ abádhí nʉ́ʉndɔ tí ihé-yà tɔ̀. 17 Ní, kɔ́rɔ́
alɛ náadʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ ’ùlè nɨ̌. Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go
mà, ìbhɛ̀-go mànà-tsʉ̀ núndu, ’àdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ níra
nɨ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Yɛ̌sù nátɨ Kàgàwà bhà Krístɔ̀ tí dhu
(Màt 16.13-19; Mrk 8.27-30; Yùw 6.66-71)

18 Atdíku, Yɛ̌sù núubhínà ndìtsɔ̀ rɔ̌ atdírɔ̀, ìnè pbìndà ábhàlɨ̌ rɨ̌’ì
tɨná rɔ́rɔ̀. Ní, kɨ̌vú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ìndrʉ̌ rɔ̌tɛ dùdú rɔ̀,

abádhí náaróngo àtìnà ma ràrǐ àdhɨ?» 19 Nɨ́ abádhí náadù ɔtɛ kà tɔ̀
'àtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrǐ yà bàtizò nubhónà Yùwanì.
Ngʉ̌kpà alɛ náarátɨna nyɨ ràrǐ Ɛ̀lɨyà. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀
àtìnà nyɨ ràrǐ angyí ʉvɛ̀ pbànábí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ndì nɨ́ngbɛ̀ atdí alɛ.» 20 Nɨ́,
kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu, nyǐ nyʉ́, nyǐ nyarátɨna ma ràrǐ
àdhɨ?» Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Nyɨ nɨ́ Kàgàwà bhà Krístɔ̀.»

Yɛ̌sù rǐ ndì ndɔvɛ́ya kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 16.20-28)

21 Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nɨ́sɔ ɔbɨ nyʉ́ nà ìnzǐ ndɨ dhu nʉnɔ tɨ́ atdí alɛ tɔ̀
màtɨ́. 22 Kadʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ tdɨ́tdɔ̌: «Dhu àkǎ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà
ràbà àpbɛ̀ atdídɔ̌. Pbanga ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùhání́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà dhu nɔ́ɔdhɔya ka. Ka kohoya ka, kadʉ̀
ɔ̀tdʉ̀nà. Ndɨrɔ̀, ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌, kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»

Yɛ̌sù-owù nʉ́ngʉ̌ ka kɨ́ tɨ́ dhu
(Mrk 8.30–9.1)

23 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ányìrɔ̌ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ nǐ: «Ndì nòzè ndùbhi
owùdu ɔ̌ alɛ nákǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndà'ù ndànɔ̀ pbìndà
mʉ̀sàlabhà kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ndàdʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ. 24 Pbìndà ípìrɔ̌nga
nòzè ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɨ́ pbìndà ípìrɔ̌nga
níwǐ alɛ, nɨ́ɨgʉ́ya ka. 25 Ìndrʉ̌ rǐ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ònzì nábà, pbìndà
ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ ndìnza, ngǎtsi nǐ ndì nyʉ́ ndàdʉ̀ àwǐ dhu tɔ́ ídzìnga nɨ́
àdhu? 26 Ìndrʉ̌-nyì náapɛ́ ìwʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ pbàkà ɔtɛ-okú dɔ̀
rɔ̀ màtɨ́, nɨ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà-nyì nɨ́ɨwʉya átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ndì ndítsi ɨ̀rà
pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà Àbanà bhà awáwʉ̀ mà ndɨrɔ̀ ìlɨ̌lǎ
màlàyíká tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà ɔ̌ nɨ́nganɨ́. 27 Ma mɨ́ obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngʉ̌kpà alɛ, yà ɨrɔ́ rǐ'ì alɛ nzínzì ɔ̌, nʉ́ʉvɛ̀ya nzǐ ɨnzá ì
àla Kàgàwà rǐ idzi nɔ́nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu rɔ́rɔ̀.»

Yɛ̌sù-wɔ̀yɔ̌ rǐ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Màt 17.1-9; Mrk 9.2-10)

28 Mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀ ɨdhɔ dzidɔ̌, wɔ̀ dhu ndì ndɔ́tɛ̀ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náanzi
Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yùwanì mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà, 'ádʉ̀ ùpo nà pbìrì dɔ̀, ndɨ́nǐ
ì ɨtsɔ̀ tɨ́ ì. 29 Nɨ́, Yɛ̌sù rǐ ndìtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kà-nyì-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì,
kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ, ndàmbɛ ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ alɛ-nyìkpó nóho rɨ́ dhu
bhɛ̌yi. 30 Nɨ́ ányìrɔ̌, ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ì, 'àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yɛ̌sù mànà. Ɨ alɛ nɨ'ì
Músà mà Ɛ̀lɨyà nà. 31 Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ ì ʉ̀tɔ̀ ì rɔ̀, abádhí
náambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ Yèrùsàlɛmà Yɛ̌sù rǎrà pbìndà kasʉ nʉ́tsà nǐ abhi dɔ̌.
32 Pɛ́tɛrʉ̀ mà, ɔdhɨ́na mànà nɨ́ɨ'ì ɨwà ɨdhɔ nʉ́dà nà atdídɔ̌ rɔ́. Nɨ́, ɨdhɔ ɔ̀
rɔ̀ ì ì̀và ì rɔ̀, abádhí náala Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀, kɔ̌kɔ̀ tɨná
ìkò ɔ́yɔ̌ alɛ mànà. 33 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀rɨ́ alɛ rǐ Yɛ̌sù nʉ́bha ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀
náadʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nǐ: «Màlimǒ, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌ ròkò ɨrɔ́. Kʉ̀dǐ ìbhʉ
hɛmɛ̌-dzà, atdí ɨndʉ̀, ngǎtsi Músà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi Ɛ̀lɨyà tɔ̀.» (Pɛ́tɛrʉ̀
nʉ́ʉnɨ ɨnzá àdhu mà nʉ́nɔ ndì ndɨ́ dhu.) 34 Wɔ̀ dhu nɔ́tɛ kà rǐ rɔ́rɔ̀ nɨ́
ndɨ, ádrʉ̀ngbǎ àpbù nɨ́ibvú ndì, ndàtsì abádhí sɨsìna nǐ. Nɨ́ ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́
Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ ɔ̀, wɔ̀ àpbù rǐ ndàtsì dɔ̀yá dhu ɨ̀ àla rɔ̀. 35 Wɔ̀ àpbù ɔ̀
rɔ̀, atdí alɛ-tù nɨ́ɨrɨ ndì, ndàtɨ: «Yàrɨ́ nɨ́ Idhùdu, idù ma mɔ́pì alɛ. Nɨ́,
nyìrɨ kà-tsʉ̌ dhu.» 36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadʉ̀ ndòtù atdírɔ̀ tɨ́ ányìrɔ̌.

Kàbhà ábhàlɨ́ náadʉ̀ wɔ̀ ɨ̀ àla dhu nɔ́dɔ̀ afíya ɔ̀ tɨ́, ìnzɨ́ àdʉ̀ atdí dhu mà nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná ngbángba nɨ́gʉ̌ dhu
(Màt 17.14-21; Mrk 9.14-29)

37 Tsútsǎ nínganí, Yɛ̌sù mà, kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ pbìndà ábhàlɨ́ mànà náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, ihé-yà náadʉ̀ ìwu Yɛ̌sù tɨ́ ɔ̀. 38 Nɨ́, ɨ ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náavɔ̀ dhu ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mìtsɔ̀ mà ìtsɔ̀ tɨ́ nyʉ́ rʉ̀nʉ́, ágɛ̀rɛ̌ pɛ́ nyɨ nyàndà idhùdu. Obhó tɨ́ àbadhi arɨ́'ì atdírɔ̀ tɨ́ fudú. 39 Nzɛ́rɛ-alafí òtsù kà ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ kǎrókù, ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ ɔ̀nánga nɨ́yà ɔbɨ nyʉ́ nà, ɨsɔ́-yà ràdʉ̀ ndùpbò liná. Ndɨ nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ àrà kʉ̀bhà pbǎ ngbɔ̀rɔ́ rɔ̀, ɨwà ndì ndàbhʉ ka rìngyɛ̌ ndì, ndʉ̀vɛ̌ kpàna atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ́rɔ̀. 40 Nɨ́, ma mìtsɔ̀ ma pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ́ rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nipfo tɨ́ kà ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àdʉ̀ nzá kà-lɛ̀mà ɔ̀nzɨ̀.» 41 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Hàkà! Nyɨ̌ indo arɨ́'ì alɛ tɨ́ rɔ̀, nyɨ̌ nɨ́ ɨ̀mbǎ arɨ́'ì a'uta nà alɛ! Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nɨ́ nzɛ́rɛ alɛ! Àlɛ̌ kokoya atdíkpá nyɨ̌ mànà ìfe kàsʉmɨ tɨ́? Ndɨrɔ̀, ma mondúya fʉ̀kʉ́ dhu-dzi ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tɨ́?» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbángba t'ábanà nɨ̌: «Ɨ́rà ndɨ idhùnʉ nà ɨrɔ́!» 42 Nɨ́, Yɛ̌sù-tɨ̀'ɔ̀ ndɨ ngbángba rɔ̌ndri ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nzɛ́rɛ-alafí níibvú kà-ɔ̌nga obvò, ndàdʉ̀ kà-ɔ̌nga nɨ́yà ɔbɨ nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, wɔ̀ ngbángba ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ ngbángba nádu àbanà-fɔ ɔ̀. 43 Nɨ́, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ʉrɔ́ ɨ̀'ì kɔ́rɔ́ alɛ atdídɔ̌, Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɨ̀ àla rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdɨ́tdɔ̌ dhu
(Màt 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Òko ìndrʉ̌ òko ɨdhɔ rɨ̌ 'ʉ̀kɔ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbìndà ábhàlɨ́ tɔ̀. 44 Kǎtɨ́: «Nyʉ̀dɨ̌ bɨ̌kʉ nyɨ̀rì yà fʉ̀kʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔtɛ mbɛ̌yi: Obhó tɨ́, ka kɨ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nípfɔ̌ kabhʉ ìndrʉ̌-yà-fɔ́.» 45 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ɔtɛ náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ àlʉ. Obhó tɨ́, ndɨ ɔtɛ-tɨ̀ náarù ndì ɔ̀ru tɨ́ abádhí rɔ̌ ìnzɨ́ abádhí ʉnɨ tɨ́. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ ɨ̀'ɨ́ ndɨ ɔtɛ-tɨ̀ nívʉ̌ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ɔ̀nzɨ tɨ́.

Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè nɨ́ àdhɨ
(Màt 18.1-5; Mrk 9.33-37)

46 Ɨ ábhàlɨ́ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ɨ̀ nzínzìya ɔ̌. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè nɨ́ ádhɨ?» 47 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta angyangyɨ. Nɨ́, kǎdʉ̀ ákɛ̌ ngbángba nídyì ndɨ̀lɨ rìdè tɨná nyʉ́, 48 ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbìndà ábhàlɨ́ tɔ̀, ndàtɨ: «Yàrɨ́ ngbángba nàkɔ ɔvɔ̀du rɔ̌ alɛ nákɔ wà ma. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ nákɔ wà yà ɨma nívì alɛ. Obhó tɨ́, nzínzìkʉ ɔ̌ kɔ́rɔ́, ákɛ̌ alɛ tɨ́ rɨ̌'ì alɛ nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

Ɨ̀nzɨ́ ndɨ alɛ náapɛ́ ɨ̀'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ alɛ
(Mrk 9.38-41)

49 Yùwanɨ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, mǎ màla atdí alɛ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ rɔ́. Nɨ́ mǎ mɨsɔ̌ ka ɨ̀nzɨ́ kǎrɨ́ ùbhi atdíkpá mǎ mànà owùnʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» 50 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ́ nyɨ̀sɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀. Obhó tɨ́, ɨ̀nzɨ́ ndɨ alɛ náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ alɛ.»

Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà rɨ̌ 'ùvɔ̌ ɨ̀nzɨ́ 'àkɔ Yɛ̌sù dhu

51 Yěsù rɔ̌dzɨ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀
ndìndù ndɨ̀ rɔ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎká ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
52 Nɨ́, kǎdʉ̀ pbɨ̀ndà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì ròwù angyi fɨ̌ndà. Nɨ́ ɨ alɛ uvò 'òwù,
'òwù òtsù Pbàsàmàrɨ́yá tɔ́ atdí pbanga ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ɔbhɔlɔ tɨ́ kàkɔ̌ ka kɨ́ tɨ́
dhu. 53 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ pbanga ɔ̌ bhà adʉ̀ nzá Yěsù àkɔ fɨ̀rábvʉ̌, Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ kà rǎrà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 54 Nɨ́, Yěsù bhà ábhàlɨ̌, Yàkɔbhɔ̀ mà
Yùwanɨ̀ mànà níitdègu wɔ̀ dhu àlǎ, nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù tɔ̀, 'àtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyòzè tɨ́ wà mǒnzì kàzʉ rìfò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rɔ̀tdɨ̀ kɔ̌kɔ̀
alɛ-tsè?» 55 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ ndàgɛrɛ ndàndà abádhí dɔ̀ nga, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀
abádhí dɔ̌. 56 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náadʉ̀ ùvò,
'òwù ngǎtsi pbanga ɔ̀.

Yěsù-owù nòzè 'ʉ̀ngʉ alɛ
(Màt 8.19-22)

57 Otu ɔ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌wu rɔ́rɔ̀, atdí alɛ náavɔ̀ dhu Yěsù tɔ̀ ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma móngo ùbhi owùnʉ ɔ̌, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nyɨ nyúbhi ɨ
nanǎ.» 58 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ayíwě mà náarɨ́'ɨ̀ ìnè
bhʉ̌ya nà. Ndɨrɔ̀, yà ɔrʉ́ arángɨlɨ̀ àrɛ̀ mà náarɨ́'ɨ̀ ìnè ɨdzàya nà. Pbɛ́tʉ̀,
Ìndrʉ̌ t'ídhùnà, rɨ̌ ndɔ̀kɔ̀, ndɨ̀lɨ dɔ̀na obvò rónga mà náarɨ́'ɨ̀ ɨ̀mbǎ.»
59 Ndɨrɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ngǎtsi alɛ nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌!» Pbɛ́tʉ̀, ndɨ
alɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ʉ́fà rʉsà idù, marà pɛ́
àbadu ɔ̀tdʉ̀ angyi.» 60 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́bhà kɔ̌kɔ̀
abvo rʉ̀tdʉ̌ fɨ̌yɔ́ abvo. Pbɛ́tʉ̀, árà nyʉnɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà Idzi tɔ́ Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.» 61 Ngǎtsi alɛ náatɨ tdɨ́tdɔ̌ Yěsù
nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mòzè mʉngʉ owùnʉ. Pbɛ́tʉ̀, ʉ́fà pɛ́ rʉsà angyi
idù, marà pbàkà ɨdzá-bhà nóvì.» 62 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨwà ɨnga nɔ̀pɛ̀ ndòbhì alɛ náapɛ́ olùnga àndà, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ nzá
ndɔ̀nzɨ̀ kasʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌.»

10

Yěsù rɨ̌ pbɨ̀ndà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ núvɨ̌ ɔyɔ̀yɔ́ rɔ̀ dhu
(Màt 10.7-16)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náavò àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà
ngʉ̌kpà alɛ. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ núvi ɔyɔ̀yɔ́ rɔ̀ ròwù angyi fɨ̌ndà, yà ndɨ̀ nyʉ́
ndɨtɨ́rɔ̀ ndɨ̀ ndàkǎnà ndàrà ɔ̀yà kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ mà, kɔ́rɔ́ ngari mànà ɔ̀. 2 Tdʉ̌
abádhí òwu rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀nyʉ̀ t'óguta-kàsʉ̌
rɨ̌'ɨ̀ abhɔ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ògu rí alɛ rɨ̌'ɨ̀ ngúfe. Nɨ́ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ ɨnga-
àbadhi rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ t'óguta-kàsʉ̌ t'álɛ-bvʉ nɨtró tɨ́. 3 Nɨ́rɔ̀, nyòwu:
Kɔ̀nɨ̌ ma mùvɨ̌ nyɨ̌ tàmà bhěyi tsamangɛ̀rɛ̌ nzínzì ɔ̀. 4 Àpɛ́ nyùgu ɨ́sɔ̀wʉ̌
mà, bhɔlɔ mànà. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu kàyìtò. Àpɛ́ nyòwu ìko rɔ̌ ìko tɨ́
otu ɔ̌, atdí alɛ mà nátsɛ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀. 5 Atdí ɨdza ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù rɔ̀, nyɨ̌
nyowuna ányɨ̀ ɨdzá-bhà àtsɛ̀ rɔ̌ angyi nyǎtɨ: ‹Màrʉ̀ngà àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ àzú-
dzá.› 6 Màrʉ̀ngà nòzè atdí alɛ mà nɨ́'ɨ̀ ányɨ̀-dzá rɔ̀, nɨ́ wɔ̀ nyɨ̌ nyòzè
rɨ̀'ɨ̀ ányɨ̀-dzá màrʉ̀ngà náarana ɨ̀'ɨ̀ rɔ̌ ndɨ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ nyǎkɔ̌ rɨ̌
màrʉ̀ngà ɔ̌ alɛ nɨ́'ɨ̀ rɔ̀, ndɨ màrʉ̀ngà arana ndàdu rɔ̌ fʉkʉ ɔ̀. 7 Nyɨ̌ ka
kàkɔ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌, nyɨ̌ nyowuna òko rɔ̌ ányɨ̀-dzá tɨ́. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyowuna
fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu kɛ̀lɛ̌ nónyʉ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu kɛ̀lɛ̌
nɔ́mvʉ̀. Obhó tɨ́ kasʉtálɛ nákǎ ndàbà pbɨ̀ndà mʉ̀kɨ̀mbà. Àpɛ́ nyòwu

ùda rɔ̌ atdí ɨdza ɔ̀ rɔ̀ ngǎtsi ɨdza ɔ̀. 8 Atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù, kadù nyǎkɔ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna fǔkù ka kàbhu dhu nɔ́nyù rɔ̌ ɔ̀nyu. 9 Nyɨ̌ nyowuna ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ andɨ nà alɛ nígu rɔ̌, nyǎdù àtɨ̀nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ̌: ‹Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyu dùkú ɔ̀ná kàsumì níndù wà ndì.› 10 Pbɛ́tù, atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù, ìnzɨ̌ kadù nyǎkɔ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna ùvò rɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀-tsidɔ̌ ngudhà ɔ̀, nyǎdù àtɨ̀nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ̌: 11 ‹Kànɨ̌, mǎ mɔ̀'ɔ̀ wà pfɔ̌ka-tsítsírɔ́ ɨ̀ nùpbǎ fùkú kɨgɔ̀ ɔ̌ àhù ròngò dùkù. Pbɛ́tù nyùnɨ dhu, Kàgàwà rɨ̌ idzi nɔ́nyu ìndrǔ dɔ̌ ɔ̀ná kàsumì rìndù wà ndì.› 12 Ma mí dhu ɔ̀vɔ fǔkù: Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, wɔ̀rí kɨgɔ̀ dɔ̌ kɔ̌tdíya anya, ròsè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndɨ ndatdɨ anya dɔ̀nǎ.»

Ɔyá alɛ núvǒ ɨ̀ ìnzɨ̌ 'a'u tí Yěsù dhu
(Màt 11.20-24)

13 Tdítdɔ̌, Yěsù adù àtɨ̀nà: «Nyɨ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ Kɔ̀ràzinì tɔ́ kɨgɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɔ́ kɨgɔ̌! Obhó tí, yà ùkú ɨ̀ nɔ̀nzì wɨwì ní'ìyana gukyè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ nɔ́nzì dhu tí, ní ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ní'ìyana angyí nyú ɨ̀ ugɛ̀rɛ̀ ì, 'ùbhà fìyɔ́ nzɛ́rɛ mùtsɔ rɔ́. Abádhí ɨ'ìyana ɨwà ì ufɔ́ gɔ̀nɨ̌yà mbɛrù tí rɔ̀yá, 'àdù ohu nútrɔ dɔ̀ya ɔ̀ rɔ́. 14 Nírɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì nínganí, kɨ̌tdìya dhu dùkú abhàbhɔ́ nyú, ròsè Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndɨtdì dhu dɔ̀nǎ. 15 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Kàpɛ̀rnàwumǔ, nyɨ nyà'ù tí dhu ìdzɨ̌ Kàgàwà ràrǎdù nyɨdzɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̀? Pbɛ́tù kà rɨ̌ nyifɔ̌ obvò, ndàdù nyabhu nyarà àhu ɔvɛ-bvù.

16 Tsùkú dhu nìrì alɛ nírì wà tsùdú dhu. Ndɨrɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nàkɔ alɛ nákɔ nzá ɨma átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨnzá ɨma nàkɔ alɛ nákɔ nzá yà ɨma nívì alɛ.»

Àrùbhù kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ rɨ̌ ɨ̀ àdǔ dhu

17 Kɔ̌kɔ̀ Yěsù ùvinà àrùbhù kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbìndà ábhàlɨ̌ náadù ɨ̀ atdídɔ̌ nyú ɨdhɛ̀ya níka ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Ní, abádhí adù àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ádrùngbǎlɛ́, nzɛ́rɛ-alafí mà nírì tsùká dhu, ɔvɔ̀nu rɔ̌ mǎ mòdì ɨ̀ rɔ̀!» 18 Ní Yěsù adù àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma màla àlǎ Sìtanì ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ rítsì, ràmbɨlɨ ɔvɔ bhěyi rɔ́. 19 Kɔ̀nɨ̌ ma màbhu wà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fǔkù, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔbɛ́ tí osu mà áwìya nɨ̌ arí ìndrǔ ùbɨ̌ àwǔ-tɨdɔ̀ mànà-ɔ̌nga nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ma màbhu wà ɔbɨ fǔkù ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tí wɔ̀ òmvǔ bhà kɔ́rɔ́ ɔbɨ lɛ̀mà nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyɔ̌nzɨ rí nzɛ́rɛ atdí dhu mà rɨ̌'ì ɨ̀mbǎ. 20 Pbɛ́tù, dhu àkǎ nzá ɨdhɛ̀ku rìka ndì nzɛ́rɛ-alafí rɔ̌wu tsùkú dhu ìrì rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Dhu àkǎ kà rìka ndì ɨwà ka kúndɨ̌ ɔvɔ̀ku ɔ̀rù-akpà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Yěsù-ɨdhɛ̀ rɨ̌ ndìkǎ dhu
(Màt 11.25-27; 13.1-17)

21 Wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌ tí, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí náabhù Yěsù ɨdhɛ̀na rìka ndì atdídɔ̌. Ní kǎtɨ: «Ɔ̀ɔ Àba Kàgàwà, ɔ̀rù-akpà mà yà adzɨ mànà ɔ̌ Ádrùngbǎlɛ́, ma mìlè nyɨ atdídɔ̌ nyú, yà ɨnga núnɨ, 'àdù dhu-ɔ̌nga t'óvòta núnɨ alɛ rɔ̌ nyɨ nyarù dhu ní nyɨ nyábhu ìnzɨ̌ ka kádù ɔ̀zùnà dhu tí alɛ nyú rùnɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí Àbá, wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ nyɨ nyazè ndɨ dhu rɔ̀nzì ndì. 22 Àbadu níibho wà kɔ́rɔ́ dhu fudú, ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà núnɨ nzá àdhɨ mà ràrɨ̌ Kàgàwà t'ídhùnà, pbɛ́tù ka núnɨ ní kà t'Ábanà kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà núnɨ nzá Àba ràrɨ̌ àdhɨ mà dhu, pbɛ́tù ka núnɨ ní kà t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ yà kɔ̌zè ndɨtɛ̀ ka fɨ̌yɔ̀ alɛ mànà.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndɨ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ dɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀
fɨ̌yɔ̀ tɨ́ ɔ̀yá, ndàtɨ̀: «Hirò nɔ̀nzɨ̀ alɛ nɨ́ yà nyɨ̌ nyálǎna dhu àlǎ rɨ́
alɛ. 24 Obhó tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ábhɔ̌ pbànábí nyʉ́, ábhɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌
pbàkámá mànà nɨ́ɨ'ɨ̀ dhu-atdyú nà 'àla yà nyɨ̌ nyálǎna dhu, pbɛ́tʉ̀
abádhí adʉ̀ nzá ɨ dhu nála. Ndɨrɔ̀, abádhí ɨ'ɨ̀ dhu-atdyú nà 'ɨrɨ̀ yà nyɨ̌
nyɨ́rɨna dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá ɨ dhu nɨ́rɨ̀.»

Ídzì afína nà Mʉ̀sàmàrɨyà tɔ́ mbólí
(Màt 22.34-40; Mrk 12.28-34)

25 Ʉyátá tɔ́ atdí màlimò nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndìvʉ̌ dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ kà-afí ndɨ̀
ndomvú tɨ́ nɨ̌, ndàtɨ̀: «Màlimɔ̌, ádhu ndɨ̀ àkǎkǎ mɔnzɨ̀, ndɨ́nɨ̌ ma mabá
tɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?» 26 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ̀:
«Ádhu àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá ɔ̀ ka kándɨ̌? Ádhu kà ɔ̀ nyɨ̀ nyarɨ́ ɔ̀zʉ̀na?» 27 Wɔ̀
alɛ náadʉ̀ dhu àdu ndàtɨ̀: «Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
kɔ́rɔ́ afínʉ nyʉ́ nà, kɔ́rɔ́ atdyúnʉ nà, kɔ́rɔ́ ɔbìnʉ nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀
ɨrɛ̀ta mànà. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ̀ nyʉ́ nyɨ̀ nyózè nyɨ̀
nyɨ-tɨ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.» 28 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ̀: «Nyɨ̀ nyɔ̀tɛ̀
mbɛ̌yi nyʉ́. Ɔnzɨ̀ ka, nɨ́ nyɨ̀ nyádʉ̀ ípìrɔ̌nga nábà.» 29 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Ʉyátá
tɔ́ màlimò náazè ndòlè dhu fɨ̌ndà. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ̀:
«Ɔdhìdu nɨ́ àdhɨ?» 30 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ. Kǎtɨ̀:
«Atdí alɛ núubhínà àwʉ̌ rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌
Yɛ̀rɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ otu ɔ̌, ogbotálɛ náakɛ̀rɛ̀ ka, 'àdʉ̀ kɔ̀ngbʉ̀, 'àdʉ̀ kàrɔ̌
mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́dha, 'àdʉ̀ òwu fɨ̌yɔ́ dhu nɨ̌, 'ʉ̀bhà àbadhi ɨwà ɔvɛ-ngbɔ̀
nɔ̀fɔ̀ rɔ́. 31 Nɨ́ pbǎ ngbɔrɔ́ rɔ̀, atdí kùhanɨ̀ núubhínà ʉ̀da rɔ̌ wɔ̀ otu ɔ̌.
Nɨ́ ndɨ̀ alɛ ndɨ̀ ndàla rɔ̀, wɔ̀ kùhanɨ̀ nʉ́ʉdà otu-igì dɔ̀, ndàdʉ̀ àrà fɨ̌ndá
dhu nɨ̌. 32 Ndɨrɔ̀, atdí Mʉ̀lawì nɨ́ɨra àhʉ ányìrɔ̌ ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́. Nɨ́,
kǎndrì ndàla wɔ̀rɨ́ alɛ, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà otu nága igi, ndàdʉ̀ àrà. 33 Pbɛ́tʉ̀,
Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, wɔ̀ ndɨ̀ otu ɔ̌ rárà, náarà àhʉ wɔ̀ ngbɔ̌na
àvɔ alɛ tɨ́. Nɨ́ ka ndɨ̀ ndàla rɔ̀, àbadhi náadʉ̀ ɨzʉ àbà atdídɔ̌ kàdɔ̌. 34 Nɨ́,
kǎdʉ̀ òndri tdɨ́tdɔ̌ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ nyʉ́ kà-tɨ'ɔ̀, ndɨ̀ rʉ̀dhɔ akyɛ, dɨ̀vayì mànà kà-rɔ̌
otú dɔ̌, ndàdʉ̀ ndɨ̀ otú nʉ́tsì. Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ kìtdù ndɨ̀lɨ̀ pbɨ̀ndà kayinò dɔ̌,
ndàdʉ̀ àrànà olo-dzà ɔ̀. Ányì, kǎdʉ̀ kàngbɔ̀ nódɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́. 35 Tsútsǎ
nínganí, kɨ̌dyi óyɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌ ndàbhʉ olo-dzà-àbadhi-fɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà
kà nɨ̌: ‹Ɔdɔ yàrɨ́ alɛ mbɛ̌yi. Tdɨ́tdɔ̌ ma mʉ́da ɨrɔ́ rɔ̀, ma mítsi kɔ̌kú dɔ̀
rɔ̀ nyɨ̀ nyìwɨ̌ tdɨ́tdɔ̌ dhu núbho ɨndʉ̀ ma-tɨ́rɔ̀.›» 36 Wɔ̀rɨ́ mbólí dzidɔ̌,
Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu ndàtɨ̀: «Ádhɨ ndɨ̀ kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ alɛ nzínzì ɔ̌ ndɨ̀ nàvi
nyìkpɔ́nʉ ɔ̌ wɔ̀ ogbotálɛ angbʉ̀ alɛ t'ɔ́dhìnà tɨ́?» 37 Nɨ́, Ʉyátá tɔ́ màlimò
náadʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ̀: «Yà ídzìnga nɔ̀nzɨ̀ kà tɔ̀ alɛ.» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà
kà nɨ̌: «Nyɨ̀ nyʉ́ mà átɔ̀, árà, nyadʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ Màrɨtà mà, Màrɨyà mànà mà t'ídzá dhu

38 Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌'ɨ̀ abhi ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ abádhí awù òtsù atdí
pbanga ɔ̀. Ndɨ̀ pbanga ɔ̌, Màrɨtà tɨ́ kátɨna atdí tsìbhálɛ náakɔ̀ abádhí
pbɨ̀ ɨdzá. 39 Ndɨ̀ Màrɨtà nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè Màrɨyà tɨ́ kátɨna awɛ̀nà nà. Nɨ́, ndɨ̀
Màrɨyà náadì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɨ́ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ nyʉ́, ndàmbɛ kà rʉ̌nɔna dhu
nɨ́rɨ̀ dɔ̌. 40 Pbɛ́tʉ̀, Màrɨtà adʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdídɔ̌ ɨdzá ábhɔ̌ kasʉ náva tsìna rɔ́.
Nɨ́, ɨ́yàdhíyà arà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎtɨ̀: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀
awɛ̀du ʉ̀bhà ɨma, mambɛ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ atdírɔ̀ dhu nɔ́nzì tɨ́ nzá atdí
dhu mà rʉ̀nʉ́? Nɨ́rɔ̀, ávɨ̌ ka rɨ̀rà dzʉ̀nàdu ɔ̀nzì.» 41 Nɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ̀: «Màrɨtà! Màrɨtà! Nyɨ̀ nyɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ abhɔ,

tsìnʉ ràdʉ̀ ndàva ábhɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 42 Atdí dhu kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ àkǎkǎ
dhu tí rǐ'ɨ̀. Màrɨyà òvò ídzì dhu nyʉ́, yà ɨ̀nzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àkɔnà
fɔná rɔ̀.»

11

Yěsù rǐ alɛ ɨ̀tsɔ̀ ka kádʉ̀ tí dhu núdhě pbɨ̀ndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Màt 6.9-13; 7.7-11)

1 Atdíku Yěsù náadɨ ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ atdí ngari ɔ̌ rɔ̀. Ní kǐtdègu
ɨtsɔ̀ta nítɔ, ní kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
údhě mǎ màkǎ mǒngò mǐtsɔ̀ tí dhu fǎkà, àdhàdhɨ̀ Bàtizò nubhónà
Yùwanɨ̀ núudhè ka pbɨ̀ndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu bhěyi.» 2 Ní Yěsù adʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyǐtsɔ̀ nyǐ nyí rɔ̀, nyòngò àtɨ̀nà:
‹Àbakǎ,
ɔvɔ̀nʉ àkǎ kʉnɨ Ɨ̀lǐlǎ Ɔvɔ tí.
Ábhʉ̌ dɔ̀ká nyɨ nyí idzi ɔ̀nyʉ ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ.
3 Óngò mǎ'ɨ nà rákǎ ɔ̀nyʉ̀ níbhò fǎkà bìlǐnganà.
4 Ʊ̀bà fàká nzɛ́rɛnga fǎkà,
átɔ̀ mǎ marí dhu ʉ̀ba ɔnzɨ̀ká dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀ nídhunǐ.
Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyabhʉ̀ mǎ mǒtsù umvútá ɔ̀.›»

5 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ rɨ'ɨ ɔdhɨ̀nà nà,
ndàdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà iku-alìkpa ɔ̌ ndɨ ɔdhɨ̀nà bhà, ndìtsì àtɨ̀nà kà nǐ:
‹Ɔdhí, íbhò pɛ́ ɨ̀bhʉ mʉ̀gatì mʉwʉ fʉnʉ́, 6 atdí ɔdhɨ̀du nírà àhʉ pbàkà,
abhi ɔ̀nǎ rɔ̀, ní ma mábhʉ̌na kà rɔnyʉ̀ dhʉ rǐ'ɨ ɨ̀mbǎ akɛkpá màtí fudú.›
7 Ní, ɨdza nǎ rɔ̀ wɔ̀ alɛ náapɛ́ àdʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: ‹Ɨ̀nzǐ ávǎ tsìdu. Tsǎtsʉ̀
ka kàpbǐ wà. Mǎ mòyì wà pbàkà inzo mànà. Ní, ma mí nzǐ mɨvà marà
mʉ̀gatì àbhʉ ɨndʉ̀.› 8 Ní ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: wɔ̀ alɛ rǐ mbǎ
àdʉ̀ àdɨ ɨ̀nzǐ ndɨ̀và ndì, ndɨ̀rà mʉ̀gatì àbhʉ kà tɔ̀ ɔdhɨ̀nà tí kà rǐ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ ndɨ̀và, ndàdʉ̀ kórɔ́ dhu yà kà rǐ atdyúna òho
nábhʉ kà tɔ̀ dhu ní, ɨ̀nzǐ ndì ndí ndɨngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ kà rʉ̌bhi kònzì rɔ̌ dhu.

9 Nírɔ̀, ma mátɨna nyǐ nǐ: dhu àkǎ nyǒnzì dhu, ndɨrɔ̀ ní ndɨ ka kádʉ̀
kàbhʉ fʉ̌kʉ̀. Dhu àkǎ nyǒnɛ̀ dhu, ní ndɨ nyǐ nyádʉ̀ kàbà. Ndɨrɔ̀ dhu
àkǎ nyǐtdɔ̌ tsǎtsʉ̀, ní ka kádʉ̀ kàpfò fʉ̌kʉ̀. 10 Obhó tí, dhu nònzì alɛ tɔ̀
ka kádʉ̀ dhu àbhʉ. Dhu nɔ̀nɛ̀ alɛ, rǎdʉ̀ dhu àbà. Ndɨrɔ̀, tsǎtsʉ̀ nìtdɔ̌
alɛ ní tɔ̀ ka kádʉ̀ tsǎtsʉ̀ àpfò. 11 Ádhɨ pbá alɛ t'ábanà ndɨ idhùnà nónzì
ɨ̀bhɛ̀ fɔná rɔ̀ rádʉ̀ osu nábhʉ kà tɔ̀? 12 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, idhùnà nónzì
à'ʉ̌-bhǐ fɔná rɔ̀, kà t'ádʉ̀ áwɨna nǐ arí ìndrʉ̌ ʉ̀bǐ àwʉ́-tɨdɔ̀ nábhʉ àbhʉ̌
kà tɔ̀? 13 Nírɔ̀ nyǐ nyʉ́ ngà, nzɛ́rɛ alɛ tírɔ̀ nyǐ nyárí ídzì dhu núbhɔ̌
fʉ̀kʉ́ nzónzo tɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ Àbakʉ rǎdʉ̀ àdɨ ɨ̀ngbà dhu bhěyi
ɨ̀nzǐ ndàbhʉ Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ka nònzì fɔná alɛ tɔ̀?»

Yěsù rǐ ɔtɛ nádʉ̌ ndɨ̀ nɔ̀bhʉ̀ alɛ tɔ̀ dhu
(Màt 12.22-30; Mrk 3.22-27)

14 Atdíku Yěsù adɨ̀ ndàmbɛ atdí alɛ nábhʉ ròngò ìwǐ tí nzɛ́rɛ-alafí
nípfo dɔ̌ ndɨ alɛ ɔ̀ rɔ̀. Ní nzɛ́rɛ-alafí níitdègu àhʉ, ní ndɨ alɛ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndɔ̀tɛ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ ihé-yà nʉ́kɔ atdídɔ̌. 15 Pbɛ́tʉ̀, ngúfe alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà:
«Kàrǐ nzɛ́rɛ-alafí nódì Bɛ̀lìzèbulì tí kátɨna nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ
bhà ɔbɨ nǐ.» 16 Ngʉ̌kpǎká-tsí náazè 'òmvù Yěsù-afí. Ní, abádhí náavì ka
rɔ̀nzì atdí wɨwì, ndínǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ kàbhà ɔbɨ írà dhu navì tí. 17 Pbɛ́tʉ̀
Yěsù nʉ́ʉnɨ abádhí rǐrɛ̀na dhu angyangyɨ. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ:
«Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga náapɛ́ àdʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀, ní ndɨ

ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi-tsʉ̀ rădʉ̀ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀dɨ̀ tí, ɔ̀ná ɨdza ràdʉ̀ ’ùgolo, atdídhená ɨdza ràdrù ɨ̀ ngʉ̌kpà ɨdza dɔ̌. 18 Ní Pfɔ̀mvɔ náapɛ́ àmbɛ ndùgyè dɔ̌ ndɨ̀tírɔ̀, ní kàbhà idzi rădʉ̀ àdɨ ɨ̀ngbà dhu bhěyi ɨ̀nzɨ̌ tsʉ̀na rɔ̀dɨ̀ ndɨ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nyátɨna Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nɨ̌ ma rarí nzɛ́rɛ-alafí nódì rɔ̀? 19 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ̀ Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nɨ̌ ma marí nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ alɛ náarádʉ̀ kòdì àdhɨ bhà ɔbɨ nɨ̌? Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨ fʉ̀kʉ́ alɛ nʉ́ʉnɔya ndɨ ànyăkʉ. 20 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ̀ ma marí nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ modì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbănga tó ɔbɨ nɨ̌ dhu tí, ní nyʉ̀nɨ dhu Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ dʉ̀kʉ́ ɔ̀ná ɨdhɔ nákă wà.

21 Ɔbɨ nà atdí alɛ, ndàdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ kɔ́rɔ́ fɨndá màtsʉ̌mù nà, náapɛ́ àmbɛ pbìndà pbanga-ngbɔ̀ nódɔ̀ dɔ̌, ní kàbhà dhu-tsí rădʉ̀ òko mběyi, ɨ̀nzɨ̌ kɨnza. 22 Pbɛ́tʉ̀ ngătsi alɛ yà ɨ̀dzɨ̌dzɔ̀ rɔ̀sè kà dɔ̀nă náapɛ́ àdʉ̀ ɨ̀rà àhʉ, ndàdʉ̀ kà lɛ̀mà nɔ́nzɨ, ndʉ̀dhă yà kărí ndɔ̀yɔ̀ rɔ̀yá kɔ́rɔ́ kà-fɔ́ màtsʉ̌mù, ní ndɨ alɛ rădʉ̀ kà-fɔ́ rɔ̀ ndɨ̀ ndʉ̀dhă dhu nʉ́ndɔ̀ ɔdhɨ́na tɔ̀. 23 Ɨmbă rí’ɨ̀ tɨdu ɔ̀nă rɔ̀ alɛ ní pbàkà òmvǔ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ rí dhu-tsʉ̀ ùndǔ atdíkpá ɨma mànà alɛ ní rɨ̌ dhu ɨ̀nda ɨ̀nda tí.»

Nzɛ́rɛ-alafí rădʉ̀ ndàdu ndɨ̀ ndahʉ̀ ɔ̀nà rɔ̀ alɛ-ɔ̀ tdítdɔ̌ dhu
(Màt 12.43-45)

24 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Nzɛ́rɛ-alafí náapɛ́ àhʉ atdí alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ nzɛ́rɛ-alafí náarí àrà, ndùbhi rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀nă màtí ndàmbɛ ndɨ̀ ndárà ndàso rɔ́nga nɔ́mɛ̀ dɔ̌. Ní ɨnzá ndɨ̀ ndàbà ka rɔ̀, kà rădʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ma mí madǔ yà ma mahʉ̀ ɔ̀nà rɔ̀ pbà ɨdza ɔ̀.› 25 Ányɨ̀ ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, kà rɨ̌ ányɨ̀-dzá nga nótù ɨwà ka kàtsù, kadʉ̀ nyɨ̀natɨ̀ òhù mběyi nyʉ́ rɔ́. 26 Nírɔ̀ ní ndɨ kà rădʉ̀ àrà àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ-alafí, atdídɔ̌ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-ɔbɨ̀ ósè pbìndà ɔbɨ dɔ̀na nă núnzì, ’ìwǔ òko mànà atdíkpá ndɨ alɛ ɔ̀. Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ alɛ bhà ɔ́fɔ̀ rădʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ nzɛ́rɛ nyʉ́ rɔ̀sè yà angyi ɨ̀’ɨ̀ kàbhà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nă màtí.»

Hirò nɔnzɨya alɛ

27 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdí tsìbhálɛ náatɨ kà nɨ̌ ihé-yà nzínzì ɔ̀ rɔ̀: «Ɨndʉ́ ari ayɔ̀ finatsʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ ɨbàna òndò tsìbhálɛ nɔ́nzɨ wà hirò.» 28 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Hirò nyʉ́ nɔ́nzɨ alɛ ní yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ níɨ arí, ’àdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ rʉ̌nɔna dhu nɔ́nzɨ alɛ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ihé-yà nózè kɔnzɨ wɨwɨ̀ fɨ́yɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 12.38-42)

29 Ihé-yà níitdègu ’ɔ̀pɛ̀ ’àndu ɨ̀ Yěsù tí, ní Yěsù adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàtɨ: «Indo arí’ɨ̀ alɛ narí’ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́. Abádhí nózè kɔnzɨ wɨwɨ̀ kɛ̀lɛ̌ fɨ́yɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kí nzɨ̌ atdí ngătsi wɨwɨ̀ mà nítɛ̀ abádhí tɔ̀, ɨnzá ní Yɔ̀nà rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ dhu kɛ̀lɛ̌ nádɨ wɨwɨ̀ tí abádhí tɔ̀ rɔ̀. 30 Àdhàdhɨ̀ yà nabì Yɔ̀nà rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ dhu níɨ’ɨ̀ wɨwɨ̀ tí Nìnawè ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu bhěyi, Ìndrǔ t’ídhùnà rɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu níɨ’ɨya wɨwɨ̀ tí kăkà indo arí’ɨ̀ alɛ tɔ̀. 31 Ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ànyă nítdɨ̀ ka kí nínganí, Sabà tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbă tsìbhá kamà níɨvàya ndɨ̀, ndìdè indo arí alɛ-nyɨ̀kpa rɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-ànyă nítdɨ̀. Obhó tí, kɨ̌ra yà adzɨ-tsʉ̀ adɨ̀ ndɨ̀ ɨ rɔ̀, ndɨ̀rà dhu-ɔ̌nga t’óvòta nʉ́nɨ ádrʉ̀ngbă kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ rʉ̌nɔna dhu nírɨ̀. Ndɨrɔ̀ nyʉ̀nɨ dhu, yà ɔnzɨ̀kʉ́ ɨ̀dè alɛ nósè wà Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ dɔ̀nă màtí. 32 Ndɨrɔ̀, ìndrǔ-ànyă nítdɨ̀ ka kí nínganí, Nìnawè ɔ̌ bhà níɨvàya ɨ̀, ’ìkò kăkà indo arí alɛ-nyɨ̀kpa rɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí-ànyă nítdɨ̀. Obhó tí, Nìnawè ɔ̌ bhà nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ɨ̀, ’ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ

Yɔ̌nà rʉ̌nɔna dhu ɨ ɨrɨ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyʉ̀nɨ dhu ɨrɔ́ rɨ́'ɨ̀ alɛ rʉ̀dà wà Yɔ̌nà dɔ̀nă màtɨ́.»

Alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɨ́ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà
(Màt 5.15; 6.22-23)

33 Tdɨ́tdɔ̌ Yĕsù adʉ̀ ɔtɛ ìse ndàtɨ: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ tarà nɔ́bɨ̀,
ndàdʉ̀ ɨ̀lɨnà ndɨ̀ nórù ngari ɔ̌, ngǎtsi nɨ̌ ndàdʉ̀ àtsìnà ɨ̀tǎ-tsì. Pbɛ́tʉ̀ kà
rǎdʉ̀ kɔ̀bɨ̀, ndàdʉ̀ àgʉ̀rʉ̀nà ɔrʉ́, ndínɨ̌ ɨdza rítsù alɛ-nyɨ̌nga nawʉ̀ tí.
34 Nyɨ̀kpónʉ rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhì ngbɔ̌nʉ náwʉ̀ rí tarà bhĕyi. Nyɨ̀kpónʉ náapɛ́
ɨ̀'ɨ̀ ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ awáwʉ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̀kpónʉ náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀
mbǎ ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ínɔ̀ ɔ̌. 35 Ní dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɔdɔ̀
afínʉ ɔ̀ rí'ɨ̀ awáwʉ̀ mbĕyi, ɨ̀nzɨ̌ ongo tí ínɔ̀ tí. 36 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ
náapɛ́ àwʉ̀, ɨ̀mbǎ rʉ̀nʉ́ atdí ngari mà rɨ̀'ɨ̀ ínɔ̀ ɔ̌, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀
àwʉ̀, àdhàdhì yà atdídɔ̌ ráwʉ̀ tarà nátdyi ngbɔ̌nʉ dhu bhĕyi.»

Yĕsù rɔ̌rʉ̀ Pbàfàrìsáyó mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà dɔ̌ dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.38-40; Luk 20.45-47)

37 Wɔ̀ Yĕsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌ ní ndɨ, atdí Mʉ̀fàrìsayò náanzi ka ràrà
ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ pbɨ̀ndà. Ní, Yĕsù atsù kàbhà ɨdza, ndàdɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nă. 38 Ní,
ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ wɔ̀ Mʉ̀fàrìsayò atdídɔ̌ nyʉ́ yà Yĕsù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́pɛ̀ ndɔ̀nyʉ̀
ɨnzá ndɨ̀ ndù'o ɔtsʉ́na rɔ́rɔ̀ dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀. 39 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Nyɨ̌, Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, Nyɨ̌ nyárí kɔ́pà mà sǎnɨ
mànà ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nú'ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ nyǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ùlè tí nyɨ̌ nyùlè ogbo
t'ɔ́nzɨta mà, nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta mànà-atdyú nɨ̌ rɔ́. 40 Nyɨ̌ ní ɨ̀mbǎ dɔ̀ya
nà alɛ. Kàgàwà, yà alɛ-ngbɔ̀ nanzɨ̀, náanzɨ̀ tí obhó alɛ-afí átɔ̀? 41 Ní
dhu àkǎ nyʉ̌bho afíkʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀. Ndɨ dhu
bhĕyi ní ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.
42 Nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyárí ɔ̀nyʉ̀ nábhʉ̌ arí
ròvù ɨrɨ́-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà, kɔ́rɔ́ ɨtò-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀
tí Kàgàwà tɔ̀, nyǎdʉ̀ àdzo obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu mà, Kàgàwà
òzè nyɨ̌ nyí dhu mànà dhu rɔ̌ rɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ ní ɨ àkǎkǎnà nyɔ̌nzɨ dhu, ɨnzá
nyɨ̌ nyàdzo kɔ̌kɔ̀ angyangyɨ nyɨ̌ nyarɔ́nzɨna ngʉ̌kpà dhu rɔ̌ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.
43 Nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌,
nyɨ̌ nyárí nyɔ̌zè nyɔ̌kò angyinǎ rɔ̀ rí'ɨ̀ tombi dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀ndrʉ̌ arí 'ùndʉ̌
ɔ̀yá ngari ɔ̌, nyɨ̌ nyárí nyɔ̌zè kowù nyǎtsɛ̀ rɔ̌ ɨfʉta nyʉ́ nà! 44 Nyɨ̌ nyí'ɨ̀
àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyʉ́lɨ nyɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ arí 'àlǎ adzɨdɔ, yà ìndrʉ̌ arúbhi dɔ̀yá ɨnzá ɨ
ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ bhĕyi.»
45 Tdɨ́tdɔ̌, Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò náatɨ Yĕsù nɨ̌: «Màlimɔ̌, wɔ̀ nyɨ
nyɔ́tɛna ɔtɛ ɔ̌, nyɨ nyʉ̀nɔ̀ wà dhu mǎ nɨ̌ átɔ̀.» 46 Ní Yĕsù adʉ̀ dhu àdu kà
tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌, Ʊyátá tɔ́ màlímó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ átɔ̀! Obhó tí, nyɨ̌
nyárí odú rɔ́'ɔ ànɔ̀na ka kí rɔ̀ ànɔ̀ nʉ́gbǎ ìndrʉ̌ dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyɔ̌zè
nyǎpbàlǎ ɨ ànɔ̀-ngbɔ̀ ɔtsʉ́kʉ-dɔ nɨ̌ màtɨ́. 47 Nyɨ̌ nyí'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyárí
Kàgàwà bhà pbànábí-adzɨ̀dɔ nórʉ, àzèmbè pbání abákʉ kɛ̀lɛ̌ náakyɛ̀
abádhí rɔ́rɔ̀! 48 Wɔ̀ dhu bhĕyi ní ndɨ nyɨ̌ nyɨ̀tɛ̀ dhu kpangba ɨwà nyɨ̌
rà'ù abákʉ anzɨ dhu. Obhó tí, abádhí náakyɛ̀ Kàgàwà bhà pbànábí,
ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyarádʉ̀ ɨ pbànábí-adzɨ̀dɔ nórʉ̀. 49 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní
ndɨ, Kàgàwà náavɔ̀ dhu kpangba dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta nɨ̌
ndàtɨ: ‹Ma mí pbàkà pbànábí mà, pbàkà uvitatálɛ mànà núvɨ̌ abádhí
nzínzì ɔ̀. Ní abádhí nɔ́ɔkyɛya kɔ̌kɔ̀ ma mòvì alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ,
'àdʉ̀ àvu ngʉ̌kpà-tsí rɔ̌.› 50 Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ, Kàgàwà níɨtdìya yà

indo arí'ɨ alɛ-ànyǎ, yà yà adzɨ Kàgàwà anzɨ̀na rɔ̀ ndɨ̀ nʉ́fʉ Kàgàwà bhà pbànábí-azù-okú dɔ̀ rɔ̀, 51 rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Àbɛ̌lì-azù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Zàkàrɨyà-azù ɔ̀. Ndɨ Zàkàrɨyà ka kahò Kàgàwà bhà ɨdzá màzàbahʉ̀ mà atdídɔ̌ ílǎ ngari mànà nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ma mí kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà nɨ́itdɨ̀ya yà àkyɛ ka kakyɛ̀ alɛ-abvò-ànyǎ yà indo arí'ɨ alɛ dɔ̌. 52 Nyɨ̌, Ʉyátá tó màlímó tírɔ̀, nyɨ̌ nyí'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ̌ nyíwà ɨnga t'ʉ́nɨta tó tsǎtsʉ̀ tó fʉ̀ngʉlà, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyǒzè nyǒtsù nyɨ̌-tírɔ̀ ndɨ tsǎtsʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǎdʉ̀ nyʉ̌vo ɨ̀ nòzè 'òtsù kà ɔ̌ alɛ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ròtsù!»
53 Yɛ̌sù níitdègu ndɨ̀và ʉ́rɔ́ rɔ̀, ní Ʉyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náakó atdídɔ̌ kà rɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ kà-tsʉ̌. 54 Abádhí nóowúnà kà-afí nómvù rɔ̌ ɔtɛ nɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ idyi tí kà-ɨdà-dɔ 'àdʉ̀ kɔ̀bhʉ̀ dɔ̀ná.

12

Yɛ̌sù rɨ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-nyɨ̀kpɔ́ nítdyʉ̌ dhu
(Màt 10.26-27)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà náandu ɨ̀ Yɛ̌sù tí, 'àkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀, alɛ-pfɔ̀ kafó rɔ́nga mà ràwɨ̌. Nɨ́rɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù apɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ angyi, ndàtɨ: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi Pbàfàrìsáyó tó afi rɔ̌ rɔ̀. Ndɨ afi ní abádhí tó ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà. 2 Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɨ̀ nuru nʉ́ʉnɨya ɨ̀ kpangba. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̌ aróko nʉ́ʉnɨya ɨ̀ kpangba. 3 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀tɛ̀ kúbhingá dhu náaraya ndɨ̀rɨ̀ rɔ̌ kpangba awáwʉ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, yà bhɛ̀lʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ̀tɛ̀ kàluga ɔ̌ rɔ̀ dhu núku rɔ̌ ka kowuya ìkʉ̌ ɔ̌ ɨdza dɔ̌ rɔ̀.»

Ádhɨ ndɨ àkǎkǎ kɔnzɨ̀ ɔdɔ̀na?
(Màt 10.28-31)

4 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Ɔdhídʉ̌, ma mí yà dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzɨ̀ yà ngbɔ̌kʉ kɛ̀lɛ̌ nóho rí, ndɨ dhu-dzidɔ̌ ɨ̀mbǎ 'àdʉ̀ ɨ'ɨ̀ rʉ̀kʉ́ ɨ̀ ónzɨna ngǎtsi dhu nà alɛ-ɔdɔ̀. 5 Ma mí ɔdɔ̀na àkǎ nyɔ̌nzɨ̀ alɛ nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ɔdɔ̀na alɛ ní Kàgàwà, yà ɨndrʉ̌ ndɨ̀ ndòhò rɔ̀ rádʉ̀ ɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà ndòbvù ndɨ alɛ ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ alɛ. Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ndɨ alɛ ní ndɨ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ɔdɔ̀na.
6 Imbò àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nódzi ka ka tí obhó ɔ́yɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo rɔ̌ tí? Pbɛ́tʉ̀, atdí kɔ̌kɔ̀ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nzínzì ɔ̌ mà náarí nzɨ̌ àdzo Kàgàwà ɔ̀nǎ rɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ kà rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌na. 7 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ʉ́nɨ wà dʉ̀kʉ-ká-vɛ́-bvʉ mà kɔ́rɔ́. Ní ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ! Obhó tí, fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nósè wà ábhɔ̌ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo tó ípìrɔ̌nga dɔ̀nǎ màtɨ́.»

Yɛ̌sù bhà alɛ tɨ́ ka kóko dhu mà, kɔ̀dhɔ ka kɨ́ dhu mànà
(Màt 10.32-33; 12.32)

8 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ndɨ alɛ náapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ndàtɨ ndɨ̀ ràrɨ̌ pbàkà alɛ, ní Ìndrʉ̌ t'ídhùnà náadʉ̀ya àtɨ̀nà átɔ̀ Kàgàwà bhà màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌, ndɨ alɛ ràrɨ̌ pbɨ̀ndà alɛ. 9 Pbɛ́tʉ̀, mɔdhɔ rí ɨndrʉ̌-ɔ̀nzɨ̌ alɛ ní ma mɔdhɔya átɔ̀ Kàgàwà bhà màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌. 10 Ndɨrɔ̀, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ̌ rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya àbà pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga tó ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya nzɨ̌ ʉbàta akɛkpá màtɨ́. 11 Nyɨ̌ nà ka kówu ànyǎkʉ kɨtdɨ̀ tí unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ màtɨ́, pbàkámá-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ màtɨ́,

ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ pbanga ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ màtɨ́ rɔ̀, nɨ́ àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́ rʉ̀kʉ́ dhu nɨ́sɔ̌ tɨ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu mà nɨ̌. 12 Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí náaraya ndɨ nyɨ̌ nyʉ́nɔna ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ dhu núdhe rɔ̌ fʉ̌kʉ̀.»

Kpɔ́na ɔ̌ ìwɨ̌ nà ònzìtálɛ tɔ́ mbólí

13 Ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ náatɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ávɨ̌ adɔ̀du rʉ̀ndɔ̀ yà àbadu nʉ́ʉbhà ɔ̀vɛ̀ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ rɔ̀ dhu-ɔ̌nga fɔká.» 14 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ ɨma nɨ́lɨ ndɨ́nɨ̌ mongó tɨ́ ànyǎkʉ nʉ́nɔ̀, madʉ̀ fʉ̀kʉ́ dhu nʉ́ndɔ̀ fʉkʉ́?» 15 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kɔ́rɔ́ alɛ nɨ̌: «Nyàndà nga mběyi! Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ ábhɔ̌ ongyéngá-atdyú òho nyɨ̌ nyɨ́ nyǎbà dhu rɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ábhɔ̌ ongyéngá ndɨ ìndrǔ tɔ̀ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ.»

16 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù náadʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ònzɔ̌nzì atdí alɛ bhà ɨnga ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀ náanzì, ndàdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ mběyi nyʉ́. 17 Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pè ndɨ̀rɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ádhu ndɨ àkǎ àkǎ mɔnzì yà ɨ̀mbǎ ma mɨ́'ɨ̀ pbàkà ɔ̀nyʉ̀-tsè-tsʉ̀ núndǔ ma mɨ́ ɔ̀ná ngari nà rɔ̀? 18 Kànɨ̌ ma mónzɨna dhu: ma mɨ́ pbàkà ɔ́ngɔ̀lɨ̌ núgòlǒ, madʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ngʉ̌kpà-tsí nʉ́sɨ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨ́ kɔ́rɔ́ pbàkà ɔ̀nyʉ̀-tsè mà, kɔ́rɔ́ pbàkà ngʉ̌kpà ongyéngá mànà núndǔ mʉlɨ ɨ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀. 19 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ afídu ɔ̀ matɨ: nyɨ nyɨ́'ɨ̀ ìnè nyɔdɔ rɨ́ ibí atɔ nyʉ́ tɨ́ ábhɔ̌ dhu-tsí-yà nà. Nɨ́ ásǒ nyɨ, ɔ́nyʉ nyɨ, ɔ́mvʉ̀ nyɨ, ndɨrɔ̀ ɔ́nzɨ mʉ̀hɛndʉ̀.› 20 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náadʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: ‹Ɨnyɨ, nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ ìwɨ̌ nà alɛ́, indo yàrɨ́ iku ɔ̌, nyɨ nyɨ́ yàrɨ́ adzɨ nʉ́bha! Nɨ́, yà nyɨ nyúndu nyɔdʉ̀ dhú-yà nʉ́bhà nyɨ nyɨ́ àdhɨ tɔ̀?› 21 Wɔ̀ dhu bhěyi tɨ́ nɨ́ ndɨ ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ yà dhu-tsʉ̀ ùndǔ arɨ́ fɨ́ndà, ɨ̀mbǎ ndàdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ònzìtálɛ tɨ́ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ tɔ̀.»

Kàgàwà arɨ́ pbɨndà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ tɨ́ dhu
(Màt 6.25-34)

22 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌, wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: dhu ràkǎ nzá nyɨ̌tǔ afíkʉ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌kʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ nyǎtɨ, nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu nónyʉ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ àdhu nʉ́fɔ̌ rʉ̀kʉ́. 23 Obhó tɨ́, ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga nósè wà ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ nósè wà mʉ̀dzarʉ̀ dɔ̀nǎ. 24 Nyàndà pɛ́ àkʉ̌rʉ̀! Abádhí náarɨ́ nzɨ̌ dhu òzò, ndɨrɔ̀ abádhí náarɨ́ nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ògu ɔnzɨ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí-fɔ́, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀dɔ ka karɨ́ ɔ̀yà àrɔ̌ mà, ɔ́ngɔ̀lɨ̌ mànà náarɨ́'ɨ̀ mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà náarɨ́ ndɨ abádhí nóngù! Nɨ́rɔ̀, fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nósè wà atdídɔ̌ kɔ̌kɔ̀rɨ́ àrɛ̀ tɔ́ ípìrɔ̌nga dɔ̀nǎ! 25 Ádhɨ-pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ afína ndɨ̀ dìtǔ ndàmbɛ ɨ̀rɛ̀nà dɔ̌ dhu bhěyi, rádʉ̀ ɨdhɔ̀na nítrɔ yà adzɨ ɔ̌ atdí ɨdhɔ nɨ̌ màtɨ́? 26 Nɨ́, dhu rɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ dhu bhěyi rólo dhu sɔ̀wɔ̀rɔ̀ nónzì dhu tɨ́, nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyádʉ̀ afíkʉ nítu ngʉ̌kpà dhu-tsí nɨ̌ nɨ́? 27 Nyàndà pɛ́ kɔ̌kɔ̀ ɨnga ɔ̌ arɨ́ ìnga dhu-tsí náarípfɔ̌ tɨ́ dhu. Abádhí náarɨ́ nzɨ̌ kasʉ nónzɨ, ndɨrɔ̀ abádhí náarɨ́ nzɨ̌ mbɛrʉ̀ nódyù. Pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì nyʉ́ mà, kɔ́rɔ́ pbɨndà ònzì-ɨ́yà ɔ̌, náafɔ́ nzá kɔ̀rɨ́ itsu-opfò nzínzì ɔ̌ atdí itsu-opfò tɔ́ aya dɔ̀nǎ màtɨ́ fɨndá aya rʉ̌da mʉ̀dzarʉ̀. 28 Ɨrɨ́-bɨ̌ nɨ́ indo tɨ́ rɨ́ ndàlǎ ɨnga ɔ̌, tsútsǎ ràdʉ̀ òtdyù, kadʉ̀ òbvùnà kàzʉ ɔ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà náarádʉ̀ abádhí ʉ̀fɔ mběyi nyʉ́. Nɨ́ kà tɨ́ nzɨ̌ ádʉ̀ nyʉ̌fɔ mběyi nyʉ́ rɔ̀sè ɨ ɨrɨ́-bɨ̌ dɔ̀nǎ màtɨ́, nyɨ̌ ákɛ̌ a'uta nà alɛ́? 29 Nɨ́ nyɨ̌, dhu àkǎ nzá nyɨ̌tǔ afíku, nyǎmbɛ nyɨ̌ nyɔ́nyʉna dhu mà, nyɨ̌ nyɔ́mvʉ̀na dhu mànà dhu

nɔ́nɛ̀ dɔ̌. 30 Obhó tí, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nɛ arí ìnzǐ ì'í ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ alɛ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ, yà ɨnzá Kàgàwà ná'ù. Pbɛ́tù nyǐ, Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɨ wà dhu nyǐ ràrǐ'ì ɨ dhu-atdyú nà. 31 Nɨ́rɔ̀, nyɔ̀mɛ pɛ́ Kàgàwà bhà idzi angyi, ndɨrɔ̀ ní ndɨ kà rǎdù kɔ̌kɔ̀ nyǐ nyí atdyúya òho dhu námà àma tí fʉ̌kù. 32 Ɨnzǐ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, wɔ̀ ákɛ̌ tàmà tɔ́ màhɔ̌-ngba bhěyi nyǐ nyí'ì ngúfe rɔ̀! Obhó tí, Àbakʉ-nyìkpɔ́ dhu ɔ́fɔ̀ wà, ndàbhʉ pbìndà Idzi fʉ̌kù.»

Ɔ̀rù-akpà ɔ̀ ka kí ongyéngá-tsù núndǔ dhu
(Màt 6.19-21)

33 Kǎdù àtìnà tdítdɔ̌: «Nyùdzǐ fʉkʉ́ arí'ì dhu-tsí, nyǎdù nyǐ nyòngyè fʉ̀rangà núbho pɛrɛ̀ tí nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀. Nyɔ̀bhɔlɔ ìnzǐ rádù 'ɨnza ísɔ̀wʉ̌, nyǎdù fʉ̀kʉ́ ongyéngá-tsù núndu ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ányì, kà rǐ nzǐ àdù ndì ìnza, ogbotálɛ mà rǐ nzǐ àdù òwu ùvò ányì, ndɨrɔ̀ akuku mà rǐ nzǐ àdù dhu òbhè ányì. 34 Obhó tí, pbʉ̀kù ongyéngá rǐ'ì ɨ nga ní ndɨ afínʉ rǎdù ì'ì ɔ̀nà átɔ̀.»

Kasʉ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐngo dhu nákǎ kɔdɔ̀ tí dhu
(Màt 24.36-44; 25.1-30; Mrk 13.33-37)

35 Tdítdɔ̀ Yěsù adù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyòko kɛngɛ̀ dɔ̌, nyǎdù mvʉkʉ'ɔ̀ níso kùkyě nǐ, fʉ̀kʉ́ tarà ràdù òko ɔ̀rù ì ɔ́rù rɔ́rɔ̀. 36 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyʉ̌lɨ nyǐ átɔ̀ yà fɨyɔ́ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́dɔ rí rìngò àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nǐ mʉ̀hɛndù ɔ̀ rɔ̀ kasʉtálɛ bhěyi. Ní, kìrà àhʉ, ndìtsì tsǎtsù nítdɔ rɔ̀, abádhí rǎdù tsǎtsù nápfò kà tɔ̀ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí. 37 Ní, hirò nɔnzɨya kasʉtálɛ ní yà fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐrà àhʉ dhu nóotúya ípìrɔ̌ rɔ̀ alɛ. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kù, wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐrà àhʉ rɔ̀, kǎfɔ́ya kasʉ tɔ́ pbìndà mbɛrù rɔ̀ná. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya pbìndà kasʉtálɛ nóhù, rɔ̀kɔ̀ ɔ̀nyù-tsʉ̀nǎ, ndàdù ɔ̀nyù nábhʉ abádhí rɔ̀nyù. 38 Iku-alìkpa ɔ̌ màtí, ngǎtsi nǐ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌ màtí kìrà àhʉ rɔ̀, hirò nɔnzɨya ní yà ípìrɔ̌ rɔ̀ kà rǒtùna alɛ.

39 Nyàlʉ̌ yà ma mʉ́nɔna dhu mběyi dʉ̀kʉ ɔ̀. Ɨdza-àbadhi náapɛ́ àdù ogbotálɛ rǐrà ɔ̀ná kàsʉmì nʉ́nɨ, ní rǐ nzǐ àdù pbìndà ɨdza-tsù nábhʉ ogbotálɛ rʉ̀kɔ̀. 40 Ní, nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, Ìndrǔ t'ídhùnà nɨ́iraya ɨnzá nyǐ nyɨrɛ̀nà ndì ndádù ìrà ɔ̀ná dhu tí kàsʉmì ɔ̌ nídhunǐ.»

Ndɨ́ nífʉ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 24.45-51)

41 Pɛ́tɛrù adù dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ tí wɔ̀rí mbólí náwɛ̌ fǎkà tí, ndɨrɔ̀ nyɨ tí kàwɛ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀?» 42 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ adù dhu àdu ndàtɨ: «Ádhɨ-pbá kasʉtálɛ nyɨ̀kpɔ́na ótdyù, yà fǐndà ka kàvinà dhu ɔ̀nzɨ arí? Ndɨ alɛ ní ndɨ yà pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ya ìlinà pbìndà alɛ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ràrà ɔ̀nyù nʉ́ndɔ rɔ̌ abádhí tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌. 43 Ní hirò nɔnzɨya kasʉtálɛ ní yà pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐngo rɔ̀ kà rǒtùna yà fǐndà ka kavì kasʉ nɔ́nzɨ arí rɔ́ alɛ. 44 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kù, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ilɨya ka kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-tsí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. 45 Pbɛ́tù, wɔ̀ kasʉtálɛ náapɛ́ àdù ɨnga nírɛ̀ afína ɔ̀ ndàtɨ: pbàkà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ ní dhu ʉ́mbɛ̀ wà, ndàdù ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀vì yà ì árí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá kpabhálɛ mà, vèbhálɛ mànà, ndàdù àrà ndɔ̀nyù rɔ̌, ndàdù ndɔ̀mvù, ndòrì, 46 ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐ ndàdǔ ɨnzá kìrɛ̀nà ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá kʉ̀nɨnà kàsʉmì ɔ̌

rɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ náabhʉ̀ya atdídɔ̀ órʉ̀ màlɨpɔ̀ kà tɔ̀*, ndàdʉ̀ kòbvù
yà ìnzɨ́ arí fɨ̌yɔ̀ ka kàvi dhu ɔ̀nzɨ alɛ nzínzì ɔ̀. 47 Ndɨ kasʉtálɛ, yà ɨwà ndɨ̀
ndʉ́nɨ pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí nózè dhu rɔ́rɔ̀ rádɨ ìnzɨ́ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀
ndɨ̀, ìnzɨ́ ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎlɛ ózè dhu ɔ̀nzɨ̀, náabáya mùgɔ̌ abhɔ
nyʉ́ ròsè. 48 Pbɛ́tʉ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndʉ́nɨ pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí ózè
dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rí dhu àfǎ alɛ, ndɨ afátá ràdʉ̀ kòzè kʉvɨ, ní ndɨ alɛ
náabáya mùgɔ̌ ngúfe tí. Abhɔ ka kubhò dhu fɔ́ná alɛ-fɔ́ ka konziya
dhu abhɔ, ndɨrɔ̀ abhɔ nyʉ́ ròsè ka kʉbhà dhu fɔ́ná alɛ-fɔ́ ka kadʉ̀ya
dhu ɔ̀nzì abhɔ nyʉ́ ròsè.»

Ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ́ ndʉ̀ndɔ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 10.34-36)

49 «Ma mɨ́rà kàzʉ ma mivó tí yà adzɨ dɔ̌, ní ma mòzè wà ndɨ̀ kàzʉ
rɨ̀rʉ̌. 50 Ma mí atdí bàtizò nà ma málʉ̌na. Ní, ìtʉ̌ kà rɔ̌'ɔ rùdú dhu
bhɛ̌yi, kàkǎ wà ndɔ̀nzɨ ndɨ̀.»

51 «Nyɨ́ nyɨ̀rɛ̀ tí nga ma rírà màrʉ̀ngà níbhò yà adzɨ ɔ̌? Ɨnzɨ́ ní ndɨ
dhu bhɛ̌yi, akɛkpá màtí. Pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́rà ìndrʉ̌-ɔ̌nga nábhʉ rʉ̀ndɔ̀ ɨ.
52 Obhó tí, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kòmbí, imbo rɔ̀ aróko atdí ɨdza ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga náarana
ndùtù rɔ̌ ɔyɔ, ɨ̀bhʉ alɛ rɔ̀ndrɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ ràdʉ̀ ɨ̀bhʉ alɛ
nɔ́ndrɔ̀. 53 Àbanà náaraya idhùnà nɔ́ndrɔ̀ rɔ̌, idhùnà ràdʉ̀ àbanà
nɔ́ndrɔ̀. Ɨyànà náaraya ɨvànà ɔ̀ndrɔ̀ rɔ̌, ɨvànà ràdʉ̀ ɨ́yànà nɔ́ndrɔ̀.
Agʉna-àyi náaraya pbɨ̀ndà àdhìngbǎ nɔ́ndrɔ̀ rɔ̌, àdhìngbǎ ràdʉ̀ pbɨ̀ndà
agʉna-àyi nɔ́ndrɔ̀.»

Kombí rádʉ̀ ndɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɨ̌ ka kɨ́-dhu
(Màt 16.2-3)

54 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà átɔ̀ ihé-yà nɨ̌: «Nyɨ́ nyapɛ́ àpbù nálǎ adyifɔ̀ arótsù
ɨnǎ rɔ̀ rírà rɔ́, ní nyɨ́ nyarí àdʉ̀ àtɨ̀nà ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí ɨ̀kɔ̌ igye ràrɨ́ ɨ̀kɔ̌,
ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí. 55 Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyapɛ́ awɛ àlǎ
mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà rɔ́, ní nyɨ́ nyarí àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀ka adyifɔ̀ ràrɨ́ ɨ̀ka,
ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí. 56 Nyɨ́ ní ɔyɔ-ɔyɔ ɨdàya nà alɛ.
Nyɨ́ nyárí yà adzɨ dɔ̌ rí 'ɔ̀nzɨ dhu mà, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ rí 'ɔ̀nzɨ dhu mànà
dhu nʉ́nɨ̌ mbɛ̌yi nyʉ́. Ní, ádhu ìnzɨ́ nyɨ́ nyárí àdʉ̀ yà kòmbí rí'ì kàsʉmì
ɔ̌ rí 'ɔ̀nzɨ dhu rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu nʉ́nɨ̌ ní?»

Ìndrʉ̌ mà rɨ́ 'ìrɨ ndɨ̀ nɔ̀bhʉ̀ alɛ nà dhu
(Màt 5.25-26)

57 «Ádhu ìnzɨ́ nyɨ́ nyárí dhu-ɔ̌nga òvò nyɨ́-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyʉnɨ tí
obhónánga tó dhu tí rí'ì dhu nɨ̌? 58 Dhʉ̀wanì ɔ̀ nyɨ́ nyówu nyɨ nɔ̀bhʉ̀
alɛ mànà rɔ̀, dhu àkǎ nyɔnzɨ ɔbɨ nyɨ̌rì nyɨ́ ndɨ alɛ nà, nyɨ̌tɔ̀ ndɨ dhu òko
nyɨ́ nyòko otu ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ɨnzá nyɨ nyɔ̀nzɨ ka ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, kà rǎdʉ̀ àrà
nyabhʉ anya t'ítdìta t'álɛ-fɔ́, ɨ alɛ ràdʉ̀ nyabhʉ pùrʉ̌sɨ-fɔ́, ndɨ pùrʉ̌sì
ràdʉ̀ nyosò imbi ɔ̀. 59 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: nyɨ nyí nzɨ́ àdʉ̀ àhʉ
imbi ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá nyɨ nyùbho dʉ̀nʉ́ ka kɔ̀tdì dhu, rìku kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀.»

13

Ìndrʉ̌ rɨ́ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dhu

1 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ngúfe alɛ níiwú Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ bhà rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ
dhu náwɛ Yɛ̌sù tɔ̀. Abádhí atɨ, Pìlatɔ̀ ràbhʉ ɨ alɛ kɔkyɛ̀, azùya rùngbɔ̌

* **12:46** 12.46 Kà-tì ní, kàbhà kasʉ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́ʉ'àya kà-ɔ̌nga ràhʉ ɔyɔ.

ndɨ yà abádhí rŭbhŏna pɛrɛ̀ tí ɨzǎ-azù mànà. 2 Ní Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà
abádhí nɨ̌: «Nyɨ́ nyɨ̀rɛ̀ tí dhu kɔ̌kɔ̀ ɨ Gàlìlayà ɔ̌ bhà rɨ'ɨ̀ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ
ròsè Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngŭ̀kpà alɛ dɔ̀nǎ, wɔ̀ dhu bhĕyi ka kakyɛ̀
abádhí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? 3 Ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌, ɨ̀mbǎ kà rí'ɨ̀ ndɨ dhu bhĕyi.
Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ́ nyɨ́ nyapɛ́ nyŭ̀gɛ̀rɛ̀, nyŭ̀bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, ní nyɨ́ nyʉ́vɛ
kɔ́rɔ́ átɔ̀! 4 Ndɨrɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà alɛ, yà Sìlòamù tɔ́ mʉ̀narà
núugòlò ndɨ dɔ̀yá rʉ̀vɛ, ní nyɨ́ nyɨ̀rɛ̀ tí dhu abádhí rɨ'ɨ̀ nzɛ́rɛngatálɛ ròsè
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngŭ̀kpà alɛ dɔ̀nǎ? 5 Ɨnzɨ́ akɛkpá màtí. Pbɛ́tʉ̀,
ɨ̀nzɨ́ nyɨ́ nyapɛ́ nyŭ̀gɛ̀rɛ̀, nyŭ̀bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, ní nyɨ́ nyʉ́vɛ̀ya kɔ́rɔ́
ndɨ dhu bhĕyi.»

Ɨnzɨ́ arí ɔ̀'ɔ̀ mùtinì-kpa tɔ́ mbólí

6 Tdítdɔ̌ Yĕsù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ átɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ níɨ'ɨ̀ mùtinì-
kpa nà pbìndà vĭnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌. Ní kĭra ndínɨ̌ ndɔpɛ́ tí ɨtsu-kpɔ̌ ndɨ
mùtinì-kpa dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà nótù kà dɔ̌. 7 Ní kǎdʉ̀
àtɨ̀nà ndɨ vĭnyò tɔ́ ɨnga kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arí alɛ nɨ̌: ‹Ándà pɛ́! Kànɨ̌ atɔ náhʉ
wà ɨ̀bhʉ nyʉ́ yà ma marí ɨ̀rà mùtinì-kpɔ̌ ma mɔpɛ́ tí yàrí mùtinì-kpa
dɔ̌ rɔ́, ní ma márí nzɨ́ atdí dhu mà nótù kà dɔ̌. Ní ɔ́kɛ̀rɛ̀ ka, ɨnga-ɔ̌nga
níɨ̌rɨ̌ kǎrí kɔkɔ́rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.› 8 Wɔ̀rí kasʉtálɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀
ndàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítsè kà radɨ pɛ́ yàrí atɔ ɔ̌ tí. Ma mí kà-pfɔ̀-rɔ̌nga
nóbhì, madʉ̀ ɨ̀kyɨ́-zɨ̀ nʉ́trɔ rɔ̀ná. 9 Ní ngǎtsi nɨ̌, kǎdʉ̀ya ɔ̀'ɔ̀ ɔ̀'ɔ̀ tdítdɔ̌
ríɨ̌rà atɔ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨnzá kɔ̀'ɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ nyɨ nyadʉ̀ya kàbhʉ kɔkɛ̀rɛ̀.›»

Yĕsù rɨ̌ òtsótsù tsìbhálɛ nígŭ dhu

10 Atdíku, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yĕsù adɨ̀ ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ undutadzà ɔ̌ rɔ̀. 11 Ní atdí tsìbhálɛ níɨ'ɨ̀ ìnè ányì ɨdzá. Ndɨ tsìbhálɛ nɨ'ɨ̀ yà ɔ̀nà
arí'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí ábhʉ adzína-kpa ràtdɔ̀ ndɨ̀, ɨ̀nzɨ́ ròngò ndàto akɛ màtí,
ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ tí. 12 Ní Yĕsù ɨtdègu wɔ̀ tsìbhálɛ
àlǎ, ní kǎnzi ɨ́yàdhíyà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Tsìbhálɛ́, nyɨ nyɔ̀gʉ̀ wà pbʉ̀kʉ̀
andɨ ɔ̌ rɔ̀.» 13 Ní Yĕsù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ wɔ̀rí tsìbhálɛ dɔ̌, ányìrɔ̌ rɔ̀
tí kǎdzí-kpa ràdʉ̀ ndàto, ɨ́yàdhíyà ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨfʉ Kàgàwà. 14 Ní
unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ níitdègu Yĕsù ɨgŭ wɔ̀rí tsìbhálɛ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
ɔ̌ dhu nálǎ, náakó atdídɔ̌. Ní wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎlɛ náatɨ ihé-yà nɨ̌: «Ìndrŭ
rǎdʉ̀ kasʉ nɔ́nzɨ ɔ̀yá ɨdhɔ náarí'ɨ̀ aza. Ní nyòngò ìwu nyɨ́ nà kɨgŭ nyɨ́
ɨ azà ɨdhɔ ɔ̌, ɨ̀nzɨ́ ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌!» 15 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yĕsù adʉ̀ dhu àdu
kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ́ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ! Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ tí, nyɨ́ kɔ́rɔ́, nyɨ́
nyatí nzɨ́ fʉ̀kʉ́ ìkyì-akpá mà, fʉ̀kʉ́ kayinò mànà nʉ́ngǎ kɨ̀walɨ ɔ̌ rɔ̀ rí
dhu ɔ̀nyʉ rɔ́rɔ̀, nyǎdʉ̀ ʉ̀ndànà ròwù ɨdha nɔ́mvʉ̀? 16 Ní yàrí tsìbhálɛ ní
Àbràhamʉ̀-dhú-bvʉ̌ tsìbhíngba, ndɨrɔ̀ Sìtanì nʉ́ʉtsɨ ka ràrà àhʉ atdí
kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ nyʉ́ tí. Ní dhu àmbɛ̀nà tí obhó àkǎ kɨkɔ̀lɔ̀ ka
Sìtanì bhà imbi ɔ̌ rɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?» 17 Wɔ̀ dhu bhĕyi Yĕsù ìvŭ dhu rɔ̀,
yà kà-rɔ̌ òmvŭ tí rí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̀ náadʉ̀ ɨ̀wʉ atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà-ɨdhɛ̀
náadʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌, yà Yĕsù rǎrà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrŭ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ kɔ́rɔ́
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Hàràdalɨ-tsè tɔ́ mbólí
(Màt 13.31-32; Mrk 4.30-32)

18 Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Ádhu ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi nófɔ̀ ndɨ̀ nà? Ma mádʉ̀ kùdhe àdhu rɔ̌? 19 Kɨ̀lɨ ndɨ̀ yà

atdí alɛ níidyi ndòzò pbìndà ɨnga ɔ̌ hàràdalì-kpɔ̌ bhěyi. Ndɨ hàràdalì-kpɔ̌ níinga, ndòvì, ndàdʉ̀ òngo itsukpó tí, àrɛ̀ ràdʉ̀ ɨdzàya nɔ́sì sɔ̀bǐna nzínzì ɔ̌.»

Afi tɔ́ mbólí
(Màt 13.33)

20 Yěsù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Ádhu ndɨ ma mádʉ̀ Kàgàwà bhà idzi núdhě rɔ̀ná? 21 Yàrí ní ndɨ kɔ̌fɔ̀ ndì nà dhu: Kǐlɨ ndì yà atdí tsìbhálɛ níidyi, ndàngbɔ̌ mbɛ̀mbɛ̀ óyɔ̌ kumì dɔ̀ná imbò nà kìlo nganʉ̀-ra tɔ́ ɔ̀ afi bhěyi, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɨ idyi nábhʉ rìvʉ̀ kɔ́rɔ́.»

Yěsù rɔ̌tɛ ndì nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 7.13-14,21-23)

22 Yěsù adɨ ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní kǎránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ yà ndì ndʉ́da ɔ̀yanǎ kɨgɔ̀ mà pbanga mànà ɔ̀nǎ. 23 Ní atdí alɛ níivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, tí ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ ɨ ʉ̀gʉ̌gʉ̀ya?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: 24 «Nyɔ̀nzɨ ɔbɨ nyǒtsù ndì nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɔ̌. Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowuya ’òmvù rɔ̌ ’òtsù, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu náaraya nzɨ̌ àkǎ rɔ̌ abádhí tɔ̀. 25 Atdíku, ɨdza-àbadhi níivàya ndì, ndàdʉ̀ tsǎtsʉ̀ nápbi ɨdza nǎ rɔ̀. Ní iri nyɨ̌ nyɔ̀tdì nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyokoya gukyè nyǎmbɛ tsǎtsʉ̀ ɔ̀tdɔ̀ dɔ̌, nyǒwù àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ápfo tsǎtsʉ̀ fǎkà,› ní ɨdza-àbadhi náaraya dhu àdu rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ: ‹Ɨnzá ma mʉ̀nɨ nyɨ̌ nyìwǔ àdhà rɔ̀ màtí dhu!› 26 Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyowuya àtɨ̀nà rɔ̌ kànɨ̌: ‹Mǎ manyʉ̀ tí obhó dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɔnzìnʉ́ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ nyɨ nyaránà tí obhó dhu núdhe rɔ̌ fǎkà fàká pbanga-tsidɔ̌ ngʉdhà ɔ̌ rɔ̀?› 27 Ní àbadhi adʉ̀ya àtɨ̀nà nyɨ̌ nɨ̌ tdítdɔ̌: ‹Ɨnzá ma mʉ̀nɨ àdhà rɔ̀ màtí nyɨ̌ nyìwǔ dhu. Ní nyìndrǐ nyɨ̌ ɨtsɛ nyʉ́ tɨdú rɔ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarí rɔ̀!› 28 Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mà kɔ́rɔ́ pbànábí mànà nyɨ̌ nyàla ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ òkò rɔ́, kadʉ̀ nyǒdì iri ányɨrɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, nyǎdʉ̀ àmbɛ kǔkʉ nátri dɔ̌. 29 Ní ìndrǔ níiwúya ɨ̀fɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̌, ’àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌. 30 Ní yà kòmbí arí’ɨ olù alɛ tí alɛ, nóokoya wɛmbɛrɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ yà wɛmbɛrɛ̀ tí arí kombí alɛ, nóokoya olù alɛ tí.»

Yěsù rɨ̌ dhu òzu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̀ dhu
(Màt 23.37-39)

31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù tɔ̀, ’àtɨ: «Ívà nyɨ nyarà ɨrɔ́ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ndabhʉ̀ tí nyɨ kohò nídhunɨ̌.» 32 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòwu nyàtɨ wɔ̀ ayíwě nɨ̌: Rɔ̀pɛ̀ ndɨ indo, ràrà àhʉ tsútsǎ, ma ràrɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌, modì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma ràrɨ̌ andɨ nà alɛ nígʉ̌. Ndɨrɔ̀ ibho ma radʉ̀ya pbàkà kasʉ nítɔ̀. 33 Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ indo, tsútsǎ, ràrà àhʉ ibho, dhu àkǎ mɔdɨ dùdu, mambɛ àrà dɔ̌. Obhó tí, dhu àkǎnà nzá nabì ràrà ɔ̀vɛ̀ igi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.»

34 «Yèrùsàlɛmà, Yèrùsàlɛmǎ, nyɨ̌ nyarí pbànábí nɔ̀kyɛ nyǎdʉ̀ Kàgàwà òvì tɨnʉ ɔ̀ alɛ núbvu odu nɨ̌. Abhɔ-gʉ̀na nyʉ́ ma mómvù mandu ʉ̀nʉ́ aróko alɛ-tsʉ̀ àdhàdhì à’ʉ̌-yà-ba náarí pbìndà inzo-tsʉ̀ nándǔ pékéléna-tsì dhu bhěyi! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyádʉ̀ nzá ndì dhu nózè.

35 Nírɔ̀ kɔ̀nɨ̌, ka kɨ́ pɛ́ fʉ̀kʉ́ ɨdza nʉ́bha fʉkʉ́. Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ
fʉ̌kʉ̀: nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ ma àlǎ tdɨ́tdɔ̌, ràrà àhʉ nyɨ̌ nyowuya àtɨ̀nà: Kàgàwà
ràkǎ ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ rɨ́rà alɛ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

14

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí alɛ nígʉ̌ tdɨ́tdɔ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Atdíku sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù ɨra dhu ɔ̀nyʉ̀ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí
ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdzá. Nɨ́ ìndrʉ̌ adʉ̀ nyìkpɔ́ya nʉ́dɨ, ’àmbɛ kàndà dɔ̌
atdyúya nyʉ́ nà. 2 Nɨ́, ɔ̀na ádhà ndɨ atdí alɛ nɨ́ɨ’ɨ̀ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌. 3 Nɨ́ Yɛ̌sù,
ivú dhu Ʊyátá tɔ́ màlímó mà Pbàfàrìsáyó mànà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Àlɛ̌ tɔ́
Ʊyátá ná’ù tɨ́ wà ìndrʉ̌ ɨ̀gʉ ka kádʉ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi
nɨ̌, kǎtɨ tɨ́ ɨ̀nzɨ̌ ka ràrǎdʉ̀ kɨ̀gʉ?» 4 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ɨ̀nɛ̀, ɨ̀nzɨ̌ ’àdu ɔtɛ.
Nɨ́ Yɛ̌sù idyi wɔ̀rɨ́ alɛ ndɨ̀gʉ̌, ndàdʉ̀ àvinà ràrà. 5 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà
abádhí nɨ̌: «Ádhɨ pbá alɛ nzínzìkʉ ɔ̌, pbìndà ɨngba mà, ndɨrɔ̀ pbìndà
ìkyì mà nítsɨ dzɨ̀wɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rǎdʉ̀ kɨ̀pfo ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ ndɨ dzɨ̀wɔ̀ ɔ̀ rɔ̀
sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?» 6 Nɨ́ abádhí rǎdʉ̌na wɔ̀rɨ́ ɔtɛ dɔ̌ dhu náadʉ̀ abádhí-
lɛ̀mà nɔ́nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tɨ́.

Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ ka kóko ɔ̀ná ngari dɔ̌ rɔ́tɛ mbólí

7 Yɛ̌sù níitdègu yà ɨ̀ ka kùnzìnà mànà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ alɛ nóvò angyinǎ rɔ̀
rɨ́’ɨ̀ tombi, ’àdʉ̀ òko dɔ̀yá dhu nálǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ ɨ alɛ tɔ̀
ndàtɨ: 8 «Atdí alɛ nánzì nyɨ àdhɨ̀ngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀
rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyitsì àdɨ angyinǎ rɔ̀ rɨ́’ɨ̀ tombi dɔ̌. Obhó tɨ́, ngǎtsi nɨ̌
wɔ̀rɨ́ alɛ nádʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ɨwà ànzìnà pbʉ̀kʉ̀ ɨfʉta dɔ̀nǎ pbɨ̀ndà ɨfʉta ósè ngǎtsi
alɛ átɔ̀. 9 Nɨ́ wɔ̀ ngǎtsi alɛ nítɔ̀ ndɨ̀ rɔ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nùnzìnà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀
àrà àtɨ̀nà nyɨ nɨ̌: ‹Ɨvà nyɨ, nyʉbhà ngari wɔ̀ alɛ tɔ̀.› Nɨ́ nyɨ nyɨ́ nyɨvà,
nyarà àdɨ olù rɨ́’ɨ̀ tombi dɔ̌ dhu rǎdʉ̀ nyɨ̀nʉ nábhʉ rɨ̀wʉ̀ atdídɔ̌. 10 Nɨ́,
nyɨ ka kànzì mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyitsì àdɨ olùnǎ rɔ̀
rɨ́’ɨ̀ tombi dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ yà nyɨ nànzìnà alɛ nítsù rɔ̀, kɨ̌tsi tɨ́ ndɨ àtɨ̀nà nyɨ
nɨ̌: ‹Ɔdhí, ʉ́dà nyadɨ angyinǎ rɔ̀.› Nɨ́, ndɨ dhu nádʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɨfʉta
nyʉ́ tɨ́ ɨndʉ̀ yà atdíkpá nyɨ̌ nyɨ́ dhu ɔ̀nyʉ mànà kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. 11 Obhó
tɨ́, ndɨ̀dzɨ̌ rɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ɔrʉ́ alɛ nɨ́ ka kifoya. Ndɨrɔ̀, ndɨ̀fɔ̌ rɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ nɨ́
ka kɨdzɨ́ya.»

Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ rádʉ̀ àkǎ kunzì alɛ-tɨdɔ̀

12 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ndɨ̀ nànzìnà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ alɛ nɨ̌: «Kútsingá
nga tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀
ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyunzì ɔdhɨ́nʉ mà, adónʉ mà, fʉ̀kʉ́ ɨdzá-bhà
mà, ndɨrɔ̀ ɔ̀nzɔ̀nzì ɔdhɨ́nʉ mànà. Obhó tɨ́, abádhí rǎdʉ̀ ɔ̀wu nyanzì átɔ̀
fɨyɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ yà abádhí tɔ̀ nyɨ nyanzɨ dhu-arì ɔ̌ nábà abádhí-
fɔ́. 13 Pbɛ́tʉ̀, dɨ̀nɨ́ nyɨ nyɔ̀nzɨ rɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyunzì alɛ nɨ́: nǎkʉ̀tálɛ mà,
ɔ̀tsótsù alɛ mà, ùkele arúkele alɛ mà, ndùmùndúmú mànà. 14 Nírɔ̀ nɨ́
ndɨ nyɨ nyádʉ̀ hirò ɔ̀nzɨ, ɨ̀mbǎ abádhí rɨ̌’ɨ ɨndʉ̀ ɨ ádʉ̌na dhu nà dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, Kàgàwà náadʉ̀ya ndɨ yà nyɨ nyanzɨ dhu-arì ɔ̌ nádu ɨndʉ̀,
yà Kàgàwà rɨ̌ obhónángatálɛ nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí.»

Ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mbólí
(Màt 22.1-14)

15 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ rɔ̀, kà mà rʉ̌bhi dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌ mànà
atdíkpá alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́, ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ dhu nɔnyʉya alɛ!»

16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ náanzɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ dɨ̀nɨ́
ndàdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ núnzì ɔ̀nà. 17 Nɨ́, ndɨ dɨ̀nɨ́ tɔ́ kàsʉmɨ̀ àkǎ rɔ̀, kǎvì
pbɨ̀ndà kasʉtálɛ ràrà dhu ʉ̀nɔ̀ yà ndɨ̀ ndúnzì alɛ tɔ̀, ndàtɨ: ‹Kɔ́rɔ́ dhu-
tsí ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà, nɨ́ nyìwʉ̌ kòmbí.› 18 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ alɛ náapɛ̀
’òwù ʉbàta nónzì rɔ̌ atdátdírà ɔ̌. Wɛmbɛrɛ̀ t’álɛ atɨ wɔ̀ kasʉtálɛ nɨ̌:
‹Ma módzì atdí ɨnga, nɨ́ dhu àkǎ marà ndɨ ɨnga nándà. Nɨ́, ma mɨ̀tsɔ̀
ma rʉ̀nʉ́ atdídɔ̌, ʉ́bà dhu idù.› 19 Ngǎtsi alɛ náatɨ: ‹Ma módzì ɨnga
t’óbhìta tɔ́ ìkyì-akpá ɨdrɛ, nɨ́ ma mɨ́ abádhí nɨ̌ ma móngo kasʉ ɔ̀nzì tɨ́
dhu nómvù. Nɨ́rɔ̀, ma mɨ̀tsɔ̀ ma atdídɔ̌ rʉ̀nʉ́, ʉ́bà dhu idù.› 20 Ndɨrɔ̀,
ngǎtsi alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Mǎ mʉ́mbǎ mǎ pbàkà tsìbhálɛ nà rɔ́ ɨdhɔ
nápɛ̀ nzá ɔ̀trɔ. Nɨ́, ma mɨ́ nzɨ̌ àrà àwólò.› 21 Nɨ́ wɔ̀ kasʉtálɛ náadù
ndɨ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ, ndàdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌wu àdunà rɔ̌ fɨ̌ndà dhu
náwɛ kɔ́rɔ́ àbadhi tɔ̀. Nɨ́ wɔ̀rɨ́ ɨdza-àbadhi náakó atdídɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà
pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Árà tsàkàtsàkà kɨgɔ̀ ɔ̌ ngʉdhà ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ otu ɔ̀nǎ
màtɨ́, nyundu nǎkʉ̀tálɛ mà, òtsótsù alɛ mà, ndùmùndúmú mà, ndɨrɔ̀
ùkele arúkele alɛ mànà, nyɨ̀rà nà ɨ̀rɔ́.› 22 Nɨ́, ányɨ̀rɔ̀ ndɨ̀ ndìngò rɔ̀,
kɨ̌tsi àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mɔ̀nzì wà yà nyɨ nyàvi dhu, pbɛ́tʉ̀ ngari
nɔ́dì ɔ̀dì tdítdɔ̌ ɨdzá.› 23 Nɨ́ wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà
kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Áhʉ̌, nyarà igigi pbanga ɔ̀ rówu otu ɔ̀nǎ, ɨnga-ngbɔ̀ ka
kʉ́kpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kɔrɔwà ɔ̀nǎ màtɨ́, nyadʉ̀ ìndrʉ̌ nʉ́tʉ rìtsù, ndɨ́nɨ̌ ɨdzá nga
núupílí tɨ́ ndɨ̀ ìndrʉ̌ nɨ̌. 24 Obhó tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: atdí alɛ mà yà ka
kùnzìnà alɛ nzínzì ɔ̌ níinèya nzɨ̌ pbàkà dɨ̀nɨ́ ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-dzi mà.›»

Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ tɨ́ ndɨ̀ nòzè ndàtɨ alɛ nákǎ ndɔ̀nzɨ̀ dhu
(Màt 10.37-38)

25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà núubhínà òwu rɔ̌ atdíkpá Yɛ̌sù mànà.
Nɨ́ Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndɨ̀ abádhí dɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: 26 «Owùdu ɔ̌ ndɨ̀
nòzè ndùbhi alɛ náapɛ́ nzɨ̌ àbanà mà, ɨ́yànà mà, pbɨ̀ndà tsìbhálɛ mà,
pbɨ̀ndà nzónzo mà, adɔ́na mà, awɛ́na mà, ndɨrɔ̀ pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga nyʉ́
mà nóndrɔ̀, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tɨ́. 27 Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ alɛ
náapɛ́ pbɨ̀ndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀, ndàdʉ̀ ùbhi owùdu ɔ̌, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀
àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tɨ́.

28 Ádhɨ pbá alɛ, nzínzìkʉ ɔ̌, ɨdzá-yà-ba ndɨ̀ ndòzè ndɔ̀sɨ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀
àdɨ, ndʉ̀pɨ̌ pɛ́ ìfe màtɨ́ ndɨ ɨdza t’ɔ́sɨ̀ta kàsʉ̌ rǎdʉ̀ fʉ̀rangà nónzì dhu
angyi, ndàdʉ̀ dhu àndà yà fɔná rɨ́’ɨ̀ fʉ̀rangà ràtɨ́ ndɨ kasʉ nɨ́tɔ ɨ̀tɔ?
29 Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ àdʉ̀ ndɨ ɨdza-pfɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́sɨ̀, ndɨ ɨdza-kàsʉ̌ ràdʉ̀ àkpa, nɨ́
kɔ́rɔ́ alɛ wɔ̀rɨ́ dhu nàla rǎdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ʉ̀gbɔ̀ ndɨ alɛ, ’òwù àtɨ̀nà rɔ̌: 30 ‹Yàrɨ́
alɛ náapɛ̀ ndɔ̀sɨ̀ yà ɨdzá-yà-ba, pbɛ́tʉ̀ kà-kàsʉ̌ nɨ́tɔ kà rɨ̌ dhu nádʉ̀ wà
kà-lɛ̀mà nónzì.›

31 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ádhɨ pbá ádrʉ̀ngbǎ kamà, ɨla ùgyè ndɨ̀ ndárà
ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà nà rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rǎdʉ̀ àdɨ, ndàndà fɔná rɨ́’ɨ̀ pbànówí-
bvʉ, ndɨ́nɨ̌ ndʉnɨ tɨ́ dhu, pbɨ̀ndà atdí kumì lʉfʉ̀ pbànówí ràtɨ́ àdʉ̀ ’ùgyè
ùgye kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà òmvʉ̌ rɨ̌rà nà ɔ́yɔ̌ kumì lʉfʉ̀ pbànówí mànà? 32 Kǎpɛ́
ndɨ dhu àlǎ odú fɨ̌ndà, nɨ́ kà rǎdʉ̀ pbɨ̀ndà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ núvi ròwù wɔ̀rɨ́
ngǎtsi kamà bhà, àdɨ kàdɨ ɨtsɛ rɔ́rɔ̀, ròwù màrʉ̀ngà ɔ̌ ɨ́ óko nɨ̌ otu nɔ́mɛ̀.

33 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌, ɨnzá fɔná arɨ́’ɨ̀ kɔ́rɔ́
dhu nʉ̀bhà, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tɨ́.»

Ɨmbǎ ɔ̀nà okyeta nà iko tɔ́ mbólí
(Màt 5.13; Mrk 9.50)

34 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Iko nɨ́ ídzì dhu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ iko ɔ̀ okyeta náapɛ́
ìku, nɨ́ ka kádʉ̀ kàbhʉ ròkyè àdhu nɨ̌ tdɨ́tdɔ̌? 35 Kà-kàsʉ̌ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀
akɛkpá màtɨ́ ɨnga tɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ ɨnga ɔ̌ ka kʉ́trɔ̌na ìkyɨ̌-zɨ̀ tɔ̀ màtɨ́. Nɨ́
ka kádʉ̀ kòyì ɨrɨ́ ɔ̀. Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ɨ̀ alɛ nákǎ ndɨ̀rɨ̀ dhu!»

15

Àwǎwí ndàdʉ̀ ndàbà tàmà tɔ́ mbólí
(Màt 18.11-14)

1 Àlɨ̀tá bhà fʉ̀rangà-tsʉ̀ núndʉ̌ arɨ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛ fɨ̌yɔ́ mʉ̀tsɔ
nà alɛ mànà níiwú kɔ́rɔ́ Yɛ̌sù tɨ́ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ɨrɨ tɨ́ kà rʉ̌nɔna dhu. 2 Nɨ́,
Pbàfàrìsáyó mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà ònu dɔ̌ nzínzìya
ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ alɛ náarɨ́ nzɛ́rɛ fɨ̌yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ nákɔ̌, 'àdʉ̀
àmbɛ dhu nɔ́nyʉ̀ dɔ̌ mànà.» 3 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ abádhí tɔ̀:
4 «Atdí alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ náapɛ́ àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ atdí mɨyà tàmà nà, atdí ràdʉ̀
àwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̌. Nɨ́, ndɨ alɛ tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná
àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà nʉ́bhà ànyʉ̌ rányʉ rɔ́, ndàdʉ̀ àrà àwǎwɨ̌nà-
tsí nɔ́nɛ̀, ràrà àhʉ kàbà ndɨ̀ ndárà dhu ɔ̀? 5 Ndɨrɔ̀ ka ndɨ̀ ndàbà rɔ̀, kà
rǎdʉ̀ kìdyì ndɨ̀lɨ ʉna dɔ̌, atdídɔ̌ ɨdhɛ̀na ìka ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, 6 ndàdu ndɨ̀ nà
ɨbha. Kà rǎdʉ̀ ɔdhɨ́na núnzì, tɨná aróko alɛ mànà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌:
‹Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndɨ̀ ma mànà atdíkpá, ma màbà wà àwǎwɨ̌nà
pbàkà tàmà nɨ́dhunɨ̌.› 7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ádrʉ̀ngbǎ
dhɛ̀dhɛ nyʉ́ rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, atdí nzɛ́rɛngatálɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀ ndʉ̀bhà
pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ròsè àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí
nà ídzì alɛ, yà ɨ̀mbǎ rɨ́'ɨ̀ ɨ̀ ɨ́ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu-atdyú nà
dɔ̀nǎ.»

Àwǎwɨ̌ ràdʉ̀ ndàbà fʉ̀rangà-kpɔ̌ tɔ́ mbólí

8 «Ndɨrɔ̀, ádhɨ pbá tsìbhálɛ, ɨdrɛ fʉ̀rangà-kpɔ̌ nà ndɨ̀ ndɨ'ɨ̀, atdí ràdʉ̀
àwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ tarà nɔ́bɨ̀, ndàtsù ɨdzá nga, ndàdʉ̀ nga
nɔ́nɛ̀ mbɛ̌yi nyʉ́, ràrà àhʉ kàbà ndɨ̀ ndárà dhu ɔ̀? 9 Ndɨrɔ̀, ka ndɨ̀
ndàbà rɔ̀, ɨ́yàdhíyà rǎdʉ̀ ɔdhɨ́na núnzì, tɨná aróko alɛ mànà, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà nɨ̌: ‹Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndɨ̀ ma mànà atdíkpá, ma màbà wà
fudú rɔ̀ àwɨ̌ idú fʉ̀rangà-kpɔ̌ nɨ́dhunɨ̌.› 10 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ma mɨ́ kʉ̀nɔ
fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà bhà màlàyíká-ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌, atdí nzɛ́rɛngatálɛ
kɛ̀lɛ̌ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀, ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga rɔ̀.»

Àwǎwí ndàdʉ̀ àrà ìngo kpatsìbhíngba tɔ́ mbólí
(Màt 7.7-8; 1Yù 3.1)

11 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Atdí alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ kpabhínzo nà ɔyɔ. 12 Nɨ́ olù
ɨngba náatɨ àbanà nɨ̌: ‹Àbá, íbhò yà pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá ɔ̌ rɔ̀ ákǎ kibhò
dzǎkà dhu-tsí fudu ɔ̀.› Nɨ́ abádhí t'ábanà nʉ́ʉndɔ pbɨ̀ndà ongyéngá-
ɔ̌nga pbɨ̀ndà inzo-fɔ́. 13 Nɨ́, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, olù ɨngba núudzí fɨ̌ndà
ka kùbho dhu-tsí, ndàdʉ̀ àrà pbɨ̀ndà fʉ̀rangà nà ɨtsɛ nyʉ́ ngǎtsi pbɨ̀rì ɔ̀.
Ányì, kǎtdɨ̀ fɔná dhu-tsè kɔ́rɔ́, yà adzɨ dɔ̌ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Kɨ̌tdègu
fɔná fʉ̀rangà nínzǎ kɔ́rɔ́, nɨ́ àgǎyì nɨ́ɨsí wɔ̀ ndɨ pbɨ̀rì ɔ̌, àbadhi-ngbɔ̀
ràdʉ̀ ndɔ̀tdɨ̀ atdídɔ̌. 15 Nɨ́, àbadhi náarà òtsù ndɨ pbɨ̀rì ɔ̌ atdí alɛ bhà
kasʉ ɔ̀. Ndɨ alɛ náadʉ̀ kòvì ràrà pbɨ̀ndà àdʉ̀ nóngù ɨnga ɔ̀. 16 Kǎránà
ndòzè rɔ̌ ndòngù ndɨ̀ àdʉ̀ rɔ̌nyʉna itsu-kpɔ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ kà tɔ̀ rɨ́ atdí dhu
mà nábhʉ̌ alɛ náaránà ɨ'ɨ̀ rɔ̌ mbǎ. 17 Nɨ́, kǎpɛ̀ ndɨ̀rɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà: ‹Ífe kasʉtálɛ nyʉ́ àbadu tɔ̀ arɨ́ kasʉ nónzɨ, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ 'ùlè nɨ̌

gòna mà rɔ̀dɨ, madʉ̀ àmbɛ ɔ̀vɛ̀ dɔ̌ ɨrɔ́ àwù nɨ̌! 18 Ma mí mɨvà madu ma
àbadu bhà. Ní ma mítsi àtɨ̀nà àbadu nɨ̌: Àbá, ma máfǎ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-
ɔ̀nzɨ̌, madʉ̀ dhu àfa ɔnzɨ̀nʉ́. 19 Ní ma màkǎ nzá kanzì ma tdítdɔ̌ pbʉ̀kʉ̀
ɨngba tí. Ítsè madì pbʉ̀kʉ̀ kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ màtí.› 20 Ʉrɔ́ rɔ̀,
kǎdʉ̀ ndɨvà, ndàdu ndɨ̀ àbanà bhà.

Ní àdì kàdì ɨtsɛta nyʉ́ rɔ́rɔ̀, kà t'ábanà náala ka, ndàdʉ̀ ɨzʉ ná̀bà
atdídɔ̌ kàdɔ̌. Ní kà t'ábanà náakʉ̀ kà ɨ, ndìtsì ndìbvu kàdɔ̌, ndàdʉ̀
kàmbo. 21 Ní kà t'ídhùnà náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Àbá, ma máfǎ dhu ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀nzì, madʉ̀ dhu àfa ɔnzɨ̀nʉ́. Ní, ma màkǎ nzá kanzì ma pbʉ̀kʉ̀
ɨngba tí.› 22 Pbɛ́tʉ̀, kà t'ábanà náadʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ɨnɔ nɨ̌: ‹Nyɔ̀nzɨ dhu
tsàkàtsàkà nyɨ̌dyì atdídɔ̌ àya kanzʉ̀ nyǎfɔ̌ kà-rɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyìdyi pɛtɛ̀
nyǎfɔ̌ kɔ̌tsʉ́-kpɔ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ kàyìtò nʉ́fɔ kà-pfɔ̀ rɔ̌. 23 Nyìwʉ̌ ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-
akpǎ-ngba nà nyɔ̌dù, àlɛ̌ ràdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzì. 24 Obhó tí,
yàrí pbàkà ɨngba náavɛ̀, ní kɨ̀kyɛ̀ wà. Ndɨrɔ̀ kǎwí, ní kàrà wà ndàdu.›
Ní, ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́pɛ̀ ɨ̀ rɔ̀nzì.

25 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ rɔ̀, wɔ̀ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨngba nɨ́ɨ'ì ɨnga bvʉ̀
ndì ndàrànà rɔ̌. Ní, ányɨ̀rɔ̌ ndɨ ndàrà ìngo rɔ̀, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ɨdza-
li'ɔ̀ ndɨtɔ tí ndɨ rɔ́rɔ̀, kɨ̌rɨ adyi mà, ɔbɛ́ mànà tɔ́ wɔ̀gɔ̀. 26 Ní kǎnzi àbanà
bhà kasʉtálɛ atdí, ndìvʉ̌ wɔ̀ rí ndɔ̀nzɨ dhu-tì tsʉ̀ná. 27 Ní ndɨ kasʉtálɛ
náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Adɔ̀nʉ nírà wà àhʉ. Ní, ídzì rɔ̌ rɔ̀ kàrà
ìngo dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àbanʉ ádʉ̀ ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-akpǎ-ngba nábhʉ kodù.›
28 Ní, ádrʉ̀ngbǎ ɨngba náadʉ̀ àkɔ̌, ndàdʉ̀ ndùvo ɨ̀nzɨ̌ ndotsú tí ɨdza. Kà
t'ábanà náadʉ̀ àhʉ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ kà-afí nópè ndínɨ̌ otsú tí ɨdza. 29 Ní,
kǎdʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Yà atɔ-akpá-tsʉ̀ náarí ndɔ̀vì dhu bhɛ̌yi,
ma marí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨndʉ̀ ɨnɔ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, ma màpɛ̀ nzá mɔbɛ̀ ɔ̀tɛ̌nʉ
dɔ̀nǎ atdíku màtí. Ní, nyɨ nyapɛ̀na nzá ìndrɨ̌-ngba-tsí dhu mà níbhò
mozè, mɔ̌nzì mʉ̀hɛndʉ̀ nɨ̌ ɔdhídu mànà! 30 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨngba,
fʉnʉ́ dhu-tsè natdì kɔ́rɔ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̌ nárà ìngo rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ nyàdʉ̀
ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-akpǎ-ngba nábhʉ kodù kà tɔ̀.› 31 Kà t'ábanà náadʉ̀ àtɨ̀nà
kà nɨ̌: ‹Pbànɨ̌ngbá, àlɛ̌ karóko nyɨ nà bìlɨ̌nganà, ndɨrɔ̀ yà kɔ́rɔ́ fudú rí'ì
dhu ní pbʉ̀kʉ̀ átɔ̀. 32 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎnà àlɛ̌ rɔ̀nzì mʉ̀hɛndʉ̀, àlɛ̌-ɨdhɛ̀
ràdʉ̀ ndìka. Obhó tí, yàrí àvǎvɛ̀ adɔ̀nʉ níkyɛ̀ wà. Ndɨrɔ̀ kǎwí, ní kàla
wà ndì.›»

16

Nyɨkpɔ́na ótdyù kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 6.24; 1Tì 6.17-19; 1Pɛ́ 5.2)

1 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí dhu náwɛ átɔ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀: «Atdí ɔ̀nzìtálɛ nɨ́ɨ'ì
atdí pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nà. Ndɨ kasʉtálɛ kɨ̌lɨ rì'ì kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà dhu-tsí dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Ní ka kadʉ̀ ndɨ kasʉtálɛ nɔ́bhʉ̀ katɨ, kà rarí pbɨ̀ndà
ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà dhu-tsí nínzǎ. 2 Ní wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎlɛ náanzi ka, ndàdʉ̀
dhu ìvu tsʉ̀ná ndàtɨ: ‹Ádhu wɔ̀ ma márà ɨ̀rɨ̀nà rɔ̌ dʉ̀nʉ́ ka kʉ́nɔna rɔ́?
Ɨtɛ̀ pɛ́ pbàkà dhu-tsí nɔ́dɔ nyɨ nyárí tí dhu idù. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ kòmbí, nyí nzɨ̌
adɨ tdítdɔ̌ pbàkà dhu-tsí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí.› 3 Ní wɔ̀rí alɛ nɨ́ɨrɛ̀ nga afína
ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mí dhu ɔ̀nzɨ ɨngbǎ dhu bhɛ̌yi yà pbàkà ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌
ɨma nípfɔ̌ pbɨ̀ndà dhu-tsí t'ɔ́dɔta-kàsʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀? Tí mongò ɨnga nóbhì?
Wɔ̀rí tɔ̀ ma mí'ì ɨmbǎ ɔbɨ nà. Tí mongò dhu núnzi ìndrʉ̌-fɔ́? Wɔ̀rí
nɨ̌ nyìdu rǎdʉ̀ ìwʉ tí ìwʉ. 4 Ɨwà ma mʉ̀nɨ ma mɔ́nzɨna dhu, ndínɨ̌
ìndrʉ̌ ongó tí makɔ mbɛ̌yi fɨ̀rábvʉ̀ nǎ, mipfɔ̌ ka kí kasʉ ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.› 5 Nírɔ̀

nɨ́ ndɨ kǎpɛ̀ ndùnzì pbɨndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà wànzá nà arɨ́'ì alɛ atdátdírà ɔ̌. Angyi ndɨ̀ nɨ̀tɔ̀ alɛ-tsʉ̌ kɨ̌vú dhu, ndàtɨ: ‹Ífe dhu nyɨ nyɨ́'ɨ̀ nà pbàkà ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà wànzá tɨ́?› Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: 6 ‹Atdí mɨyà kàtinì akyɛ tɔ́.› Nɨ́ wɔ̀rɨ́ kasʉtálɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Kànɨ̌ bhàrʉwà. Ádɨ̌ obvò nyadʉ̀ imbò kumì kàtinì akyɛ tɔ́ nándi kà dɔ̌ tsàkàtsàkà.› 7 Tdítdɔ̌ kɨ̌vú dhu ngǎtsi alɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Olu ɨnyɨ, pbʉ̀kʉ̀ nɨ́ ìfe?› Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: ‹Ma mɨ́'ɨ̀ atdí mɨyà gɔ̀nɨ̌yà nganʉ̀-kpɔ̌ tɔ́ nà.› Nɨ́ wɔ̀ kasʉtálɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ bhàrʉwà. Ándɨ̌ àrʉ̀ kumì.› 8 Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎlɛ níilè wɔ̀ ɨ̀mbǎ obhónánga nà pbɨndà kasʉtálɛ atdídɔ̌, àbadhi ɔ̀nzì dhu nyɨ̀kpɔ́na ótdyù alɛ bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nótdyù atdídɔ̌ nyʉ́. Abádhí náarɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu nɔ́bhɔlɔ màgɛ̌zì nà, ròsè yà awáwʉ̀ ɔ̌ arúbhi alɛ dɔ̀nǎ.

9 Nɨ́rɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: nyùfɛ̌ olo yà ɨ̀mbǎ fɨndá obhónánga nà otu ɔ̌ nyɨ̌ nyábà ongyéngá nɨ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, dhu ìtsìnà ndɔ̀tdɨ̀ rʉ̀kʉ́ nínganɨ́, ɨ olo náadʉ̀ya tɨ́ ndɨ nyǎkɔ yà dhòdhódhónga nà nyɨ̌ nyóngo òko ɔ̀yá ɨdza ɔ̀. 10 Obhónánga dɔ̌ arɨ́ akɛkpá dhú-ngba nɔ́dɔ alɛ, nɨ́ ndɨ rádʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu nɔ́dɔ̀ átɔ̀ obhónánga dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ákɛ̌kpá dhu nɔ́dɔ obhónánga dɔ̌ alɛ, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu mà nɔ́dɔ̀ átɔ̀ obhónánga dɔ̌. 11 Nɨ́rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ ádʉ̀ yà fʉkʉ́ arɨ́'ì yà adzɨ dɔ̌ ongyéngá nɔ́dɔ̀ obhónga dɔ̌, nɨ́ ádhɨ ndɨ ídzì ongyéngá-tɨdɔ̀ nábhʉ adʉ̀ya fʉ̌kʉ̀? 12 Ndɨrɔ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyɔ̀dɔ̀ fʉkʉ́ ka kàbhʉ ngǎtsi alɛ bhà dhu mà mbɛ̌yi rɔ̀, ádhɨ ndɨ fʉ̌kʉ̀ adʉ̀ya fʉ̀kʉ́ ongyéngá nyʉ́ nábhʉ?

13 Ɨnzɨ̌ atdí kasʉtálɛ mà rǎdʉ̀ ɔ́yɔ̌ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdí kàsʉmì ɔ̌ tɨ́. Obhó tɨ́, kà rǎdʉ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́ndrɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi nózè. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kà rǎdʉ̀ ndàpba atdí rɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi nɨ́dzɛ̀lɛ̀. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdíkpá fʉ̀rangà-kàsʉ̌ mànà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhèdhèrɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ núdhɛ̌ dhu
(Màt 11.12-13; 5.31-32; Mrk 10.11-12)

14 Pbàfàrìsáyó, abhɔ ɨ́ ózè fʉ̀rangà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, núubhínà Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu nɨ́rì rɔ̌, 'àdʉ̀ òko 'àmbɛ ndɨ dhu nʉ́gbɔ dɔ̌. 15 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌, nyɨ̌ nɨ́ obhónángatálɛ tɨ́ arɨ́ 'àbhʉ̌ ìndrʉ̌ rɔ̀zʉ̀ ɨ́ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ʉ́nɨ wà afíku ɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́rɛ̀na dhu. Obhó tɨ́, yà ìndrʉ̌ rɔ̌zʉ̀na ádrʉ̀ngbǎ dhu tɨ́ dhu nɨ́ ndɨ Kàgàwà ɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu.» 16 Músà bhà Ʊyátá mà, pbànábí mànà tɔ́ kàsʉmɨ̀-tsʉ̀ náarà ìku bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ndɨ Yùwanɨ̀ bhà kàsʉmì ɔ̀ rɔ̀, ka kárʉ́nɔna nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Nɨ́, ngǎtsi alɛ náarɨ́ ɔbɨ ɔ̀nzɨ fɨ́ndà ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndotsú tɨ́ ndɨ idzi ɔ̀. 17 Yà adzɨ mà, ɔ̀rʉ̀-akpà mànà rǎdʉ̀ ʉ̀da ʉ̀da ɨsɔ́ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ yàrɨ́ Ʊyátá ɔ̌ atdí andítá-tʉ́tʉ̌ngba mà náawíya nzɨ̌.

18 «Atdí kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ pbɨndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀ ngǎtsi tsìbhálɛ nɔ́kʉ̀, nɨ́ ndɨ alɛ nónzì wà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀. Ndɨrɔ̀ atdí kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ àdʉ̀ pbɨndà kpatsìbhálɛ ɔ́dhɔ̀ tsìbhálɛ nɔ́kʉ, nɨ́ ndɨ alɛ ɔ̀nzì wà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀.»

Ònzìtálɛ mà Làzarʉ̀ nà tɔ́ mbólí
(Zàb 49.17-21; 73.4-5,19; Luk 6.20-21,24-25)

19 «Atdí alɛ nɨ'ɨ̀ ònzìtálɛ. Ndɨ alɛ nóongónà atdídɔ̌ ʉ́ya ɔrʉ́ odzìya nà mbɛrʉ̀ nʉ́fɔ. Bìlǐnganà kǒngónà àdɨ dhèdhɛ ɔ̌ tɨ́, ndàdʉ̀ ídzì ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nyʉ̀ dɔ̌. 20 Ndɨrɔ̀, Làzarʉ̀ tɨ́ kátɨna alɛ nɨ'ɨ̀ nǎkʉ̀tálɛ. Ka

nɨ’ɨ̀ otú ɨ́pbà ngbɔ̌na kɔ́rɔ́ alɛ. Nɨ́, kɔ̌ngónà àyi wɔ̀ ònzìtálɛ bhà ɨdza-
lí. 21 Kɔ̌ngónà àdʉ̀ ndòzè ndòngù ndì ònzìtálɛ rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀ná rɔ̀
mɨzà dɔ̌ rɔ̀ rɨ́ ’àwà obvò ɔ̀nyʉ̀-ú’ʉ̌-nzo nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ìtsɛ̌ nóongónà àdʉ̀
ìwu, ’àmbɛ kà rɔ̌ otú dɔ̌nga nʉ́tda dɔ̌. 22 Nɨ́ atdíku wɔ̀rɨ́ nǎkʉ̀tálɛ
náavɛ̀, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdʉ̀ afína nódyì, ’òwù nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀,
Àbràhamʉ̀-tɨ’ɔ̀. Ngǎtsi ɨdhɔ ɔ̌, wɔ̀ ònzìtálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀, kadʉ́ ɔ̀tdʉ̀nà.
23 Nɨ́ ɔvɛ-bvʉ̀, àzèmbè ndì ndí àpbɛ̀ nábà abhɔ nyʉ́ rɔ́rɔ̀, wɔ̀ ònzìtálɛ
náangbɛ dɔ̀na, ndàndà nga, ndàdʉ̀ Àbràhamʉ̀ nála ɨtsɛ rɔ̀, Làzarʉ̀ àdɨ
tɨná rɔ́. 24 Nɨ́ wɔ̀ ònzìtálɛ náafà ndì ndàtɨ: ‹Àbadu Àbràhamʉ̌, ábà ɨzʉ
dùdú! Ávɨ̌ Làzarʉ̀ ròdù ɔtsʉ́na-kpɔ̀-dɔ ɨdha ɔ̀, ndàdʉ̀ ɨ̀rà nà ɨdàdu-dɔ
ma mɨdʉ́ tí nɨ̌. Obhó tí, ma mɨ́’ɨ̀ ábhɔ̌ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̌ yàrɨ́ kàzʉ ɔ̀.› 25 Pbɛ́tʉ̀
Àbràhamʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Pbànɨ̌ngbá, ɨ́rɛ̀ pɛ́ dhu: nyɨ nyábà ábhɔ̌
ídzìnga nyʉ́ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Làzarʉ̀ ɨ́’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ pbìndà ípìrɔ̌nga
ɔ̌. Nɨ́ kòmbí Làzarʉ̀ rɨ̌’ɨ̀ ídzìnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ́’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌. 26 Ndɨrɔ̀ ròsè
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, àlɛ̌-nzínzì ɔ̌ nyɨ̌ mànà rɨ́’ɨ̀ dhu nɨ́ ádzɨ̌ ibhu-akpà. Nɨ́
àzú dhená rɔ̀ ìndrʉ̌ rǎda tɨkʉ ɔ̀ nɨ̌ fangà rɨ̌’ɨ̀ ɨ̀mbǎ, ndɨrɔ̀ tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀
màtɨ́ ìndrʉ̌ rɨ̌da tɨka ɔ̀ nɨ̌ fangà rɨ̌’ɨ̀ ɨ̀mbǎ átɔ̀.› 27 Wɔ̀ ònzìtálɛ adʉ̀ àtɨ̀nà
tdɨ́tdɔ̌: ‹Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ atdídɔ̌ àbadú. Ávɨ̌ Làzarʉ̀ ràrà àba bhà pbanga
ɔ̀. 28 Obhó tí, ma mɨ́’ɨ̀ ìnè imbò adɔ́du nà. Nɨ́, dhu àkǎ Làzarʉ̀ ràrà
dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ngàmbì bhɛ̌yi, akyɛ abádhí nóowuya ìwu átɔ̀ yàrɨ́
àpbɛ̀ tó ngari ɔ̀ nɨ̌.› 29 Nɨ́ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Músà
mà pbànábí mànà náandí dhu rɨ̌ ɨ̀’ɨ̀ ìnè àwú. Nɨ́ ɨ adɔ́nʉ àkǎ ɨ̀ rɨ̀rɨ̀ ɨ
Andítá rʉ̌nɔna dhu!› 30 Tdɨ́tdɔ̌ wɔ̀ ònzìtálɛ adʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ɨnzá wɔ̀ dhu àkǎ
wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, àbadu Àbràhamʉ̌. Ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndì nìngbɛ̀ atdí alɛ nyʉ́
náapɛ́ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, nɨ́ abádhí rǎdʉ̀ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ʉ̀gɛ̀rɛ̀, ’ʉ̀bhà fɨyɔ́
nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.› 31 Pbɛ́tʉ̀ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà àbadhi nɨ̌: ‹Ɨnzɨ̌ abádhí
náapɛ́ Músà mà, pbànábí mànà rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ, nɨ́ abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ibhu
ɔ̀ rɔ̀ ndɨ nɨ́ngbɛ̀ alɛ rʉ̌nɔna dhu mà nɨ́rɨ.›»

17

Ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu
(Màt 18.6-9,21-22; Mrk 9.22-28,42; 1Kò 8.9-13; 10.32)

1 Yɛ̌sù atɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ìndrʉ̌ rǎdɨ ɨ̀mbǎ ndɨ̀’ɨ̀ ndàbhʉ̌ rɨ́ ndòtsù
nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu nà dhu rɨ̌’ɨ̀ odú nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ɔdhɨ̀nà nábhʉ̌ rɨ́ ròtsù
nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ rɨ̌’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌. 2 Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mbɛ̌yi nyʉ́, kosò ádrʉ̀ngbǎ
odu-ba ndɨ alɛ-tú, kadʉ̀ ndɨ alɛ nídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, kɨ̀’ɨ̀ kàrɨ́ nzónzo
nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rɨ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ tɨ́ rɔ̀. 3 Nɨ́rɔ̀,
nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌-tɨ́rɔ̀!

Dhu t’ʉ́bàta
(Màt 18.15,21-22)

Ɔdhɨ̀nʉ náapɛ́ dhu àfǎ ɔnzɨ̀nʉ́, nɨ́ dhu àkǎ nyɔvɔ̀ kàbhà afátá kà tɔ̀.
Kǎpɛ́ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga, nɨ́ dhu àkǎ nyʉbà dhu kà tɔ̀.
4 Ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ dhu àfǎ ɔnzɨ̀nʉ́ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na atdí adyi ɔ̌, ndàdʉ̀ ndàdu
àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na ndɨ̀rà àtɨ̀nà nyɨ nɨ̌: ‹Ma mʉ̀gɛ̀rɛ̀ wà ma mʉbhà pbàkà
nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.› Nɨ́ dhu àkǎ nyarà dhu ʉ̀bà rɔ̌ kà tɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ a’uta dɔ̌ dhu
(Màt 17.19-20)

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbìndà uvitatálɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ́:
«Ádrʉ̀ngbǎlé, ɨ́trɔ̌ fàká a’uta.» 6 Nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Fʉ̀kʉ́ a’uta nɨ́’ìná gukyè hàràdalì tí kátɨna itsu-kpɔ̌
bvʉ̌ màtí, nɨ́ nyɨ́ nyàmbɛ̀nà àtɨna yàrí itsu nɨ́: ‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ɨvɛ́nʉ mànà,
nyarà nyɔdì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀›, nɨ́ kàmbɛ̀nà àdʉ̀ tsʉ̀kʉ́ dhu nɨ́rì ìrɨ.»

Yěsù rɨ́ dhu núdhě yà fɨ́ndà ka kàvi dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ̀nzì kasʉtálɛ dɔ̌ dhu

7 «Ádhɨ pbá alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ ndɨ, yà ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ ríngo, ngǎtsi nɨ́ tàmà
ndì ndʉ̀ndà ɨ rɔ̀ ríngo pbìndà kasʉtálɛ nɨ́ rádʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ɨrà tsàkàtsàkà,
ɔ̀nyʉ̀ nyɨ nyɔnyʉ tí!› 8 Pbɛ́tʉ̀ kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ́: ‹Óyè ɔ̀nyʉ̀ idù.
Ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyʉfɔ́ nyɨ mběyi, nyadʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ níbhò idù. Dhu ma mɔ̀nyʉ̀
madʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ, nyɨ nyadʉ̀na dhu ɔ̀nyʉ̀, nyadʉ̀ dhu
ɔ̀mvʉ̀ átɔ̀.› 9 Wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ t’ádʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ àbhʉ̌ ndɨ pbìndà kasʉtálɛ
tɔ̀ yà kà tɔ̀ ndì ndàvinà dhu kɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? 10 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi
tí, nyɨ́ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ́ nyapɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ ka kàvinà dhu ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́, nɨ́ nyɨ́
nyàkǎ nyǎtɨ: ‹Mǎ nɨ́ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà kasʉtálɛ, mǎ mɔ̀nzì yà àkǎ àkǎnà
mɔ̌nzì fàká kasʉ kɛ̀lɛ̌.›»

Yěsù rɨ́ ɨdrɛ̀ kɨ́kɨ́tálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.2-4; Luk 5.12-14)

11 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà rɔ́rɔ̀, Yěsù nʉ́ʉdà Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì
mà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì mànà nzínzì ɔ̌ ifo ɔ̀na nǎ. 12 Nɨ́ atdí pbanga ɔ̀ kà
rɔ̌tsù rɔ́, ɨdrɛ̀ kɨ́kɨ́tálɛ náatù ì kà mànà. Nɨ́, ɨtsɛta ì ìkò rɔ́rɔ̀, 13 abádhí
apɛ̀ ’ùkǔ, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yěsù, Màlimɔ̌, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!» 14 Nɨ́, abádhí
ndì ndàla rɔ̀, Yěsù atɨ abádhí nɨ́: «Nyòwu nyɨ̀tɛ̀ nyɨ́ pbàkùhání tɔ̀.» Nɨ́
ányɨ ì ówu rɔ́rɔ̀, abádhí náala ì ɨwà ì ʉ̀gʉ rɔ́. 15 Nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌
atdí alɛ níitdègu ndì ndɔ̀gʉ̀ dhu nálǎ, náadù ndì owùna-lú, Kàgàwà
nífʉ̌ ndì ndí ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rɔ́rɔ̀. 16 Nɨ́, kɨ̌tsi ndìbvu Yěsù-pfɔ̀ rɔ̌,
ndàpbǎ nyìna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Yěsù tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ alɛ
nɨ’ɨ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ. 17 Nɨ́, Yěsù ivú dhu ndàtɨ: «Nɨ’ɨ tí obhó ɨdrɛ̀
alɛ ɨ ʉ̀gʉ̌ ʉ̀gʉ kɔ́rɔ́? Nɨ́ àrʉ̀gyètdí ngʉ̌kpà alɛ rɨ́’ɨ àdhà? 18 Tí yà vurò
pbìrì ɔ̌ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ ndɨ ndì nàdu ndɨ̀rà Kàgàwà nífʉ?» 19 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀
àtɨ̀nà wɔ̀ ndɨ alɛ nɨ́: «Ívà nyɨ, nyadʉ̀ àrà. Ɨwà pbʉ̀kʉ̀ a’uta nígʉ̌ nyɨ.»

Kàgàwà bhà idzi-dhɔ̀ ìndù ndì dhu nítɛ̀ rí dhu
(Màt 24.23-42)

20 Pbàfàrìsáyó nívʉ̌ Kàgàwà rɨ́ idzi nɔ́nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ Yěsù-
tsʉ̌ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà rɨ́ idzi nɔ́nyʉ ìndrʉ̌
dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ rɨ́ nzɨ̌ ìrà alɛ-nyìkpó nɨ́ kádʉ̀ àlanà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 21 Ka kí nzɨ̌ àdʉ̀
àtɨ̀nà: ‹Nyàndà, kà rɨ́’ɨ ɨrɔ́!› Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́: ‹Kà rɨ́’ɨ ndɔrɔ́!› Obhó tí,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɨ́ rɨ́’ɨ ìnè nzínzìkʉ ɔ̌.»

22 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ábhàlɨ nɨ́: «Ɨdhɔ nɨ́ɨ’ɨya ìnè yà Ìndrʉ̌ t’ídhùnà
bhà ɨdhɔ nózè nyɨ́ nyɨ́ nyǎla atdí màtí ɔ̀ná, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyadʉ̀ya nzɨ̌ kàla.
23 Ka kowuya àtɨ̀nà rɔ̌ nyɨ́ nɨ́: ‹Kà rɨ́’ɨ ndálʉ̀!› ngǎtsi nɨ́: ‹Kà rɨ́’ɨ ɨrɔ́!› Nɨ́,
àpɛ́ nyǒwuya òwu rɔ̌ ányɨ, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyǒwuya òtse rɔ̌ ányɨ. 24 Obhó
tí, àdhàdhì ɔvɔ náarámbɨlɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌, atdídhená adzɨ-igì ɔ̀nǎ rɔ̀,
ndʉ̀dà ngǎtsi adzɨ-igì ɔ̀ dhu bhěyi, Ìndrʉ̌ t’ídhùnà bhà ɨdhɔ ɔ̌ dhu nɨ́ɨ’ɨya
ndɨ dhu bhěyi tí. 25 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ pɛ́ kà ràbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ angyi,
ndɨrɔ̀ yà indo arɨ́’ɨ alɛ ràdʉ̀ kɔ̀dhɔ̀. 26 Nʉwà bhà kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì
dhu-tɨdɔ̀ nɔ́ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhěyi tí Ìndrʉ̌ t’ídhùnà bhà ɨdhɔ ɔ̌.

27 Ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, ìndrʉ̌ nóongónà ’ɔ̀nyʉ̀, ’àdʉ̀ ’ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà
’ʉ̀mba, ’àdʉ̀ fɨ̀yɔ́ nzónzo nábhʉ rʉ̀mbǎ ì, ràrà àhʉ Nʉwà rʉ̌tsù sàfinà
ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, ádrʉ̀ngbǎ igye nɨ́ɨkɔ́, ɨdha ràdʉ̀
yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí àmbili, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌-tsè nɔ́tdì kɔ́rɔ́. 28 Ndɨrɔ̀
kɔ̌nzɨya ndì átɔ̀, yà Lotì bhà kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì dhu bhɛ̌yi. Ndɨ kàsʉmì
ɔ̌, ìndrʉ̌ nóongónà ’ɔ̀nyʉ̀, ’àdʉ̀ ’ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà ɔdhɨ́ya-fɔ́ dhu
núdzi, ’àdʉ̀ òwu fɔyá dhu núbho rɔ̌ ɔdhɨ́ya rùdzǐ átɔ̀. Abádhí ongónà
itse núzo ɨnga ɔ̌, ’àdʉ̀ òwu ɨdza núsɨ rɔ̌. 29 Pbɛ́tʉ̀ Lotì àhʉ Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nínganí, Kàgàwà náabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀ rɔ́rʉ̀ odu tɔ́ kàzʉ rɨ̀pbà ndì ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀, rɔ̀tdì Sɔ̀dɔmɔ̀ ɔ̌ bhà-tsè kɔ́rɔ́. 30 Ní, dhu nɔ́ɔnzɨya ndì ndɨ
dhu bhɛ̌yi tí Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɨ̌ ndàvǐ ìndrʉ̌ tɔ̀ nínganí.
31 Ndɨ nínganí, pbìndà ɨdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nòtù alɛ,
pbìndà dhu-tsí ràdʉ̀ ì’ì ɨdza, náakáya nzǐ ndìfɔ̀, ndàhʉ ɨ dhu-tsí
núgù. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨnga bvʉ̀ ndì nòtù alɛ náakáya nzǐ ndàdu ndì
ɨbha. 32 Nyɨrɛ̀ pɛ́ Lotì-ve rɔ̌ ndì nanzì dhu. 33 Pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè
ndìgʉ̌ alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga níwǐ rɨ́ alɛ náadʉ̀ya kɔ̀dɔ̀
ɔ̀dɔ̀. 34 Ma mí kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, ndɨ iku ɔ̌, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù atdí ara dɔ̌ alɛ nzínzì
ɔ̌ rɔ̀ ka kowuya atdí alɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà. 35 Ɔ́yɔ̌ rɔ̀
rí dhu ɔ̀’ù atdíkpá odu dɔ̌ rɔ́ ì nòtù vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya
atdí nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́bhà. 36 [Ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù ɨnga-bvʉ̌ kpabhálɛ
nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí alɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.»] 37 Ní
Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Wɔ̀rí dhu ɔnzɨya ndì àdhà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Abvo rɨ̌’ɨ rɔ́nga
ní ndɨ pbàsɛ̀gɛ̀ núunduya ì nɨ̌.»

18

Abvo-àyi mà, anya t’ɨ́tdɨ̀ta t’álɛ mànà tɔ́ mbólí

1 Yɛ̌sù awɛ atdí mbólí pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨtɛ̀ tí dhu abádhí ràkǎ
’ɔ̀ngò ’ɨtsɔ̀ bìlǐnganà ìnzǐ ì í ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. 2 Kǎtɨ: «Atdí kɨgɔ̀ ɔ̌, anya t’ɨ́tdɨ̀ta
tɔ́ atdí alɛ nɨ́ɨ’ɨ ìnè. Ndɨ alɛ nɨ’ì ìnzǐ arí Kàgàwà ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ
arí atdí alɛ mà nɨ́fʉ̌ alɛ. 3 Ndɨrɔ̀, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, atdí abvo-àyi nɨ́ɨ’ɨ ìnè átɔ̀.
Ní ndɨ abvo-àyi ongónà ɨ̀rà anya t’ɨ́tdɨ̀ta t’álɛ-tɨ’ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ kà-rɔ̌,
ndàtɨ: ‹Ʉ́nɔ ànyǎka pbàkà anyatálɛ mànà.› 4 Ní ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tí, wɔ̀
anya t’ɨ́tdɨ̀ta t’álɛ náazè nzá ndʉ̀nɔ̀ ndɨ anya. Nírɔ̀ ní ndɨ atdíku kɨ̌rɛ̀
nga, ndàtɨ: ‹Ma mí mbǎ ìnzǐ ma marí Kàgàwà ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ dhu màtí,
ndɨrɔ̀ ìnzǐ ma marí atdí alɛ mà nɨ́fʉ̌ dhu màtí, 5 ní, bìlǐ kǎrí tsìdu àvǎ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ wà mʉnɔ̀ abádhí-ànyǎ pbìndà anyatálɛ mànà,
akyɛ kɔ̌ngóna ɨ̀rà dùdu-ɔ̌nga ʉ̀kpà nɨ̌.›» 6 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà
tdɨ́tdɔ̌: «Nyɨ̀rɨ pɛ́ wɔ̀ ìmbǎ obhónga nà anya t’ɨ́tdɨ̀ta t’álɛ nʉ́ʉnɔ dhu!
7 Ní, Kàgàwà tí nzǐ àdʉ̀ yà adyíbhengá nga mà, kùbhingá nga mànà ɔ̌
arí ’ɨtsɔ̀ rɔ̀ná fǐndà ndɨ̀ ndavò alɛ rɔ̌ dhu nʉ́tsɛ̀? Kà tí àdʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ abádhí
rɔ̌? 8 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kà ràrǎdʉ̀ abádhí-rɔ̌ dhu nʉ́tsɛ̀ tsàkàtsàkà nyʉ́.
Pbɛ́tʉ̀, Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɨ̌ngo nínganí, kɔ̌túya tí tdʉ̌ a’uta nà alɛ yà adzɨ
dɔ̌?»

Mʉ̀fàrɨsayò mà pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ mànà tɔ́ mbólí
(Mbà 28.13; 30.12-13; Yàk 4.6,9; 1Pɛ́ 5.5-6)

9 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù awɛ yàrí mbólí yà obhónángatálɛ tí arí ’ɔ̀zʉ̀, ’àdʉ̀
ngʉ̌kpà alɛ-gàyà nónzì alɛ tɔ̀. 10 Kǎtɨ: «Ɔ́yɔ̌ alɛ náatsù Kàgàwà bhà

ɨdza, ndínǐ ’ɨtsɔ̀ tí ì. Atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ nɨ’ì Mʊ̀fàrìsayò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ nɨ’ì pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀. 11 Ní, Mʊ̀fàrìsayò níidè, ndàmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌ afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɔ̀ɔ Kàgàwǎ, ma màbhʊ ɔ̀tsɔ̀ nyʊ́ ɨndʊ̀, ìmbǎ ma marí’ì ngʊ̌kpà alɛ-tsí bhěyi nídhunǐ. Ɨ alɛ ní kǎkà ogbo ɔ̀nzɨ arí alɛ, kǎkà ìnzǐ ní obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ kǎkà mʊ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí alɛ. Ndɨrɔ̀ ma ní nzǐ pàratà tɔ́ yàrí ndɔmbɛ̀ bhěyi alɛ. 12 Ma márí ɔ̀nyʊ̀ t’ɔ́nyʊtatsʊ̀ nʊ́tsɨ ɔyɔ-gʊ̀na atdí yɛngɛ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ma marí pbàkà kɔ́rɔ́ ongyéngá tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀ tí ɨndʊ̀.› 13 Pbɛ́tʊ̀, wɔ̀ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ níidè ɨtsɛta, ìnzǐ ndɔ̀zè ndàngbɛ dɔ̀na, ndàndà ɔrʊ̀ nga mà. Pbɛ́tʊ̀, kǎdì ndàmbɛ odrùna-dɔ nʊ́pbì dɔ̌ ɨzʊ nà, ndàdʊ̀ àmbɛ àtìnà dɔ̌: ‹Ɔ̀ɔ Kàgàwǎ, ábà ɨzʊ dùdú, ɨma nzɛ́rɛngatálɛ tírɔ̀.› 14 Ma mátɨna nyǐ nǐ: wɔ̀rí pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ náadù ndɨ pbìndà ɨwà Kàgàwà nɔ́zʊ̀ ndì ídzì alɛ tí rɔ́rɔ̀. Obhó tí, ndìdzǐ rí ndìtírɔ̀ ɔrʊ́ alɛ ní ka kifoya obvò. Ndɨrɔ̀, ndìfɔ̌ rí obvò ndìtírɔ̀ alɛ ní ka kɨdzíya ɔrʊ́.»

Yěsù rǐ nìní nzónzo násɔ̌ dhu
(Màt 18.1-4; 19.13-15; Mrk 10.13-16)

15 Ìndrǔ nóowúnà ìwu rɔ̌ ɨba-tsʊ̀nǎ nzónzo nà Yěsù-tɨ’ɔ̀, ndínǐ kʊ̌lɨ tí ɔtsʊ́na dɔ̀yá. Pbɛ́tʊ̀, wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, ábhàlǐ adʊ̀ ɔ̀rʊ̀ ɔ̀rʊ̀ tí ɨ alɛ dɔ̌. 16 Ní Yěsù adʊ̀ ɨ nzónzo nónzì kiwǔ nà tɨna ɔ̀, ndàdʊ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyʊ̀bhà nzónzo rìwǔ tɨdu ɔ̀, ìnzǐ nyǎtɔ̀ tsʊ̀ya. Obhó tí, Kàgàwà bhà idzi ní abádhí bhěyi ì nʊ́lɨ alɛ tɔ́. 17 Ma mí obhó dhu nʊ́nɔ fʊ̌kʊ̀: ìnzǐ rí Kàgàwà bhà idzi nákɔ̌ ákɛ̌ ngbángba bhěyi alɛ, nóotsúya nzǐ akɛkpá màtí kà ɔ̀.»

Yěsù mà rɔ̌tɛ ɔ̀nzìtálɛ nà dhu
(Màt 19.16-30; Mrk 10.17-31)

18 Atdí ádrʊ̀ngbǎlɛ níivú dhu Yěsù-tsʊ̌, ndàtɨ: «Ídzì màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎ àkǎ mɔnzì, ndínǐ ma mabá tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?» 19 Ní Yěsù adʊ̀ dhu ìvu kà-tsʊ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyí ma ànzi ídzì alɛ tí nǐ? Ɨmbǎ ídzì alɛ rǐ’ì atdí màtí. Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ídzì alɛ. 20 Nyɨ nyʊ́nɨ wà Ʊyátá: ‹Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʊ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, dhu àkǎ nzá nyʊnɔ̀ tìtɔ̀ ɔdhìnʊ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨfʊ àbanʊ mà ɨyànʊ nà.›» 21 Ní wɔ̀ alɛ náadʊ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mífʊ kɔ̌kɔ̀rí Ʊyátá kɔ́rɔ́, rɔ̀pɛ̀ ndì idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀.» 22 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Yěsù adʊ̀ àtìnà kà nǐ: «Atdí dhu ní ndɨ ndì nʊ̀bhà tdítdɔ̌ ɨndʊ̀: dhu àkǎ nyudzǐ fʊnʊ́ arí’ì dhu kɔ́rɔ́, nyadʊ̀ kà ɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyòngyè fʊ̀rangà nʊ́ndɔ̀ nǎkʊ̀tálɛ tɔ̀, ní nyɨ nyádʊ̀ ì’ì ɔ̀nzì nà ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nyádʊ̀ nyɨra, nyadʊ̀ owùdu nʊ́ngʊ.» 23 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, ɨzʊ nʊ́ʊka ka atdídɔ̌, abhɔ ndì ndónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 24 Yěsù níitdègu ɨzʊ nʊ́ka ka atdídɔ̌ dhu nálǎ, náadʊ̀ àtìnà kà nǐ: «Ɔ̀nzì t’álɛ rɔ̌tsù Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu rǐ’ì ɔbɨ nyʊ́ tí. 25 Obhó tí, dhu rǐ’ì ɨsɔ́ nyʊ́ ngàmɨyà rɔ̀tsù ndʊ̀dà sìndanì-bhu ɔ̀nǎ, rɔ̀sè ɔ̀nzìtálɛ rɔ̌tsù Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.» 26 Ní, wɔ̀ Yěsù rʊ̌nɔna dhu nìrì alɛ níivú dhu kà-tsʊ̌, ’àtɨ: «Olu, ádhɨ nyʊ́ ndɨ ɔ̀gʊ̀ rádʊ̀ ɔ̀gʊ̀?» 27 Ní Yěsù adʊ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ìndrǔ-lɛ̀mà nɔ̀nzì dhu rǐ nzǐ àdʊ̀ Kàgàwà-lɛ̀mà nɔ́nzì.» 28 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʊ̀ adʊ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Kànǐ, mǎ mʊ́bhà fɔ́ká dhu, mǎdʊ̀ owùnʊ nʊ́ngʊ.» 29 Ní Yěsù adʊ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʊ́nɔ fʊ̌kʊ̀: Ìndrǔ náapɛ́ pbìndà ɨdza mà, pbìndà ɨngba-tsánà mà, adɔ́na mà, àbanà mà, ɨyànà mà, pbìndà inzo mànà

n�bha òrù-akpà ɔ̌ Ádrùngbă kamà Kàgàwà bhà idzi-okú dɔ̀ rɔ̀, 30 ní, yà kòmbí rí'ì kàsɯmì ɔ̌, kà rǐ dhu nábà abhɔ nyɯ́ ròsè. Ndɨrɔ̀, olù ríràà kàsɯmì ɔ̌, kǎdùya dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà.»

Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdù ndì, ndàdù ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 20.17-19; Mrk 10.32-34; Luk 9.22,44-45)

31 Yěsù núugu pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlǐ tɨna ɔ̀, ndàdù àtìnà nǐ: «Kànǐ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà. Ní kɔ́rɔ́ dhu, yà pbànábí náandí Ìndrǔ t'ídhùnà dɔ̌, ní ràkǎ ányì. 32 Obhó tí, ka kí àbadhi nípfɔ̌, kabhɯ yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-fɔ́. Ndɨrɔ̀ ka kí kùgbɔ̀ kadù àvu rɔ̀ná, kadù ɨsɔ núso kà dɔ̀. 33 Ndɨrɔ̀, asé nǐ ka kùvɨ ka dhu-dzidɔ̌, ka kadùya kòhò, kadù ɔ̀tdùnà. Ní ìbhɯ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdùya ndìngbɛ̀.» 34 Pbɛ́tù wɔ̀ Yěsù ùnɔ̀ dhu náadù nzá abádhí-dɔ nálɯ akɛkpá màtí. Ndɨ ɔtɛ-tì náarù ndì òru tí abádhí rɔ̌, ìnzǐ abádhí ràdù àdhu dɔ̌ màtí Yěsù rɔ̌tɛ dhu nɯ́nɨ.

Yěsù rǐ atdí ndùmùndúmú nígɯ́ Yèrɨkɔ̀ dhu
(Màt 20.29-34; Mrk 10.46-52)

35 Yěsù níitdègu Yèrɨkɔ̀ tó kɨgɔ̀ níndù, ní kǎtù atdí ndùmùndúmú otu-igì dɔ̌ àdɨ, ndàmbɛ dhu núnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́ rɔ́. 36 Ní, wɔ̀ ndùmùndúmú níirɨ ihé-yà rɯ̌da dhu, ndàdù dhu ìvu, àdhu mà rǐ ndɔ̀nzɨ dhu ndì ndɯnɨ tí. 37 Ní ka kadù dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ katɨ: Yěsù, Nàzàretì ɔ̌ alɛ ràrǐ wɔ̀ rɯ́da. 38 Ní kǎkù, ndàtɨ: «Yěsù, Dàwudì nǐngbá, ábà ɨzɯ dùdú!» 39 Ní yà angyi òkò 'àmbɛ òwu dɔ̌ alɛ náarù kà dɔ̌, àdù kàvi rìnɛ̀. Pbɛ́tù kǎdù òkù tdítdɔ̌ àrǐ nyɯ́ tí, ndàtɨ: «Dàwudì nǐngbá, ábà ɨzɯ dùdú!» 40 Ní Yěsù adù ìde ndàdù kàvi kiwǔ nà tɨna ɔ̀. Ní, íkyɛ̀rɔ̌ kìrà àhɯ tɨná rɔ̀, Yěsù ivú dhu kà-tsǔ ndàtɨ: 41 «Ádhu nyɨ nyòzè mɔnzì ɨndù?» Ní kǎdù dhu àdu ndàtɨ: «Ádrùngbǎlɛ́, ma mòzè mala nga.» 42 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Álǎ nà ɨnga! Ɨwà pbùkù a'uta nígɯ́ nyɨ!» 43 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ ndùmùndúmú-nyɨkpɔ́ náadù ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga, àbadhi ràdù àrà Yěsù-owù ɔ̌, Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè ndɨ ndí rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nàla, náadù Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè átɔ̀.

19

Zàkayò rǐ Yěsù nózè ndàla dhu
(Luk 5.32)

1 Yèrɨkɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndòtsù rɔ̀, Yěsù náadì ndàmbɛ ùda dɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ. 2 Ní atdí alɛ Zàkayò tí kátɨna níi'ì ìnè ányì. Ndɨ Zàkayò ni'ì pàratà tó pbàndɔ́mbɛ́ dɔ̌ ádrùngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ka ni'ì ònzìtálɛ. 3 Ní kǎzè ndàla Yěsù ràrǐ àdhɨ. Pbɛ́tù, kà rǐ Yěsù nálǎ ihé-yà nzínzì ɔ̌ dhu níi'ì odú, ídɔ̌ ndì ndí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 4 Ní kǎkù angyi, ndàdù ùpo mùkuyù tí kátɨna itsu dɔ̀, ndínǐ ndì ndala tí Yěsù, ányìrɔ̌ kà rɯ̌da dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Ní, Yěsù níitdègu ìrà àhɯ ányìrɔ̌, ní kǎndà ɔrù nga, ndàdù àtìnà Zàkayò nǐ: «Zàkayǒ, ífo tsàkàtsàkà. Indo dhu àkǎ mɔdhɔ̀ pbùkù ɨdzá.» 6 Ní Zàkayò adù ìfo tsàkàtsàkà, ndàdù kàkɔ dhɛ̀dhɛ nyɯ́ nà. 7 Ní wɔ̀ dhu nàla kɔ́rɔ́ alɛ náanù afíya ɔ̀, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Kàrà ɔ̀dhɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ bhà nyɯ́!» 8 Pbɛ́tù Zàkayò níivà ndì ndìdè, ndàdù àtìnà Ádrùngbǎlɛ Yěsù nǐ: «Ádrùngbǎlɛ́, kànǐ ma màbhɯ pbàkà ongyéngá tó atdínga ɔ́yɔ̀ dɔ̌ nǎkùtálɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ dhu ɨ'ɨna gukyè ìndrǔ bhà dhu ma makɔ̀ tìtɔ̀ dɔ̌ dhu tí, ní ma mí ndɨ dhu nádǔ ìfɔ-rà-dɔ̌ ndɨ alɛ tɔ̀.» 9 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Indo ɔ̀gù níràà wà àhɯ àzú-dzá, yàrí alɛ ní

Àbràhamʉ̀ t'ídhùnà átɔ̀ nídhunɨ̌. 10 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà írà ùwʉ̌wí alɛ nɔ́nɛ̀, ndínɨ̌ ndadʉ̀ tí ìgʉnà.»

Ɨdrɛ̀ fʉ̀rangà tɔ́ mbólí
(Màt 25.14-30)
11 Yà ndì ndʉ́nɔna dhu ìrɨ rí alɛ tɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ tdítdɔ̌. Obhó tí, yà íkyɛ̀rɔ̌ Yɛ̌sù rɨ̌'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ ndotsú tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìndrʉ̌ náambɛ́nà ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, kòmbí nga ràrɨ̌ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ nɨ̌. 12 Ní kǎtɨ: «Atdí alɛ nɨ'ì kamà-tɨdɔ̀. Ní ndɨ alɛ níɨvà ndì fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndàrà ɨtsɛ nyʉ́ vurò pbìrì ɔ̀, ndínɨ̌ ka kʉdɔ tí ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, ndɨ dhu-dzidɔ̌, ndàdʉ̀ ìngo fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀. 13 Ní, kʉ̌nzi ɨdrɛ̀ alɛ pbɨndà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàbhʉ ɨdrɛ̀ fʉ̀rangà*fɔyá. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Nyɔ̀nzɨ mùtùruzì wɔ̀ fʉ̀rangà dɔ̌, ràrà àhʉ ma míngo dhu ɔ̀.› 14 Pbɛ́tʉ̀, kà mà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ náandrɔ̀ ka atdídɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ ìndrʉ̌ òvì ròwù kɔ̌wù ɔ̌, ròwù àtɨ̀nà: ‹Mǎ mòzè nzá wɔ̀ alɛ rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀ká.› 15 Ní, ádrʉ̀ngbǎ kamà tí ka kʉ́dɔ ndɨ dhu-dzidɔ̌, ndɨ ndìngò fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, kǎvì kunzì kɔ̌kɔ̀ fʉ̀rangà ndɨ ndʉndɔ fɔyá pbɨndà kasʉtálɛ, ndínɨ̌ ndɨ ndʉnɨ tí ìngbǎ dhu bhɛ̌yi màtí abádhí nɔ́nzɨ kasʉ ndɨ fʉ̀rangà nɨ̌ dhu. 16 Ní, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ alɛ níɨra, ndàtɨ kà nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà nísɛ̌ ndɨ atdí kumì fʉ̀rangà nɨ̌.› 17 Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu ní wɔ̀! Nyɨ ní ídzì kasʉtálɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhʉ́-ngba nyʉ́ mbɛ̌yi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyɨlɨ̌ nyadɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ɨdrɛ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌.› 18 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ kasʉtálɛ níɨra ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà nísɛ̌ ndɨ imbò fʉ̀rangà nɨ̌.› 19 Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ɨnyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ nyádɨ imbò kɨgɔ̀ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí.› 20 Ngǎtsi kasʉtálɛ níɨra, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ, kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà. Ma makpɔrɔ ka mbɛrʉ̀ ɔ̀, madʉ̀ òrùnà. 21 Obhó tí, ma marúbhi ɔdɔ̀nʉ nɔ́nzɨ rɔ̌, ɨnyɨ ní atdídɔ̌ arórʉ̀ alɛ nídhunɨ̌. Nyɨ nyárí dhu ìdyi ɨnzá nyɨ nyɨlɨ dhu rɔ́, ndɨrɔ̀ nyɨ nyárí ɔ̀nyʉ̀ ògu ɨnzá nyɨ nyazò dhu rɔ́.› 22 Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ma mí anya ɔ̀tdɨ̀ dʉ̀nʉ́ tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̌. Ɨnyɨ ní nzɛ́rɛ kasʉtálɛ. Nyɨ nyʉnɨ wà dhu ma ràrɨ̌ ɔ̀rʉ̀ arórʉ̀ alɛ, ma rarí dhu ìdyi ɨnzá ma mɨlɨ dhu rɔ́, ndɨrɔ̀ ma rarí ɔ̀nyʉ̀ ògu ɨnzá ma mazò dhu rɔ́. 23 Nírɔ̀, ádhu ɨnzá nyɨ nyadʉ̀ àrà idú fʉ̀rangà nílɨ bǎkì ɔ̀ nɨ̌, ndínɨ̌ ma mírà àhʉ nínganí, ma madʉ̀ya tí àkɔnà ɨwà dɔ̀ná nídɔ̀ rórɔ̀?› 24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ányɨ̀rɔ̌ ɨ'ì alɛ nɨ̌: ‹Nyàkɔ wɔ̀ kà-fɔ́ rí'ì fʉ̀rangà, nyǎdʉ̀ àbhʉnà yà ɨdrɛ rí'ì kà nà alɛ tɔ̀.› 25 Ní ɨ alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kà rɨ̌'ì ìnè ɨdrɛ̀ fʉ̀rangà nyʉ́ nà.› 26 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ka kabhʉ̀ya dhu ìnè dhu rɨ̌'ì fɔná alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ yà ìmbǎ rí'ì dhu nà alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà kà-fɔ́ rí'ì dhu mà. 27 Ndɨrɔ̀ nyìwʉ́ pɛ́ yà ɨnzá ma nazè mɔnyʉ̀ idzi dɔ̀yá pbàkà òmvʉ̌-tsí nà ɨrɔ́, nyǎdʉ̀ àzènà ɔnzɨdú rɔ̀.»

Yɛ̌sù rǎrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàk 9.9; Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Yùw 12.12-19)
28 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndɨ ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù àdʉ̀ ʉ̀da ndàdɨ angyi ihé-yà tɔ̀, ndàdʉ̀ ùpo ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 29 Ní kɨ̌tdègu Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ mà Bɛ̀tànɨyà mànà tɔ́ pbanga níndù, Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì ɨnǎ rɔ̀, ní

* **19:13** 19.13 Ndɨ fʉ̀rangà-bvʉ nɨ'ì ìkyì-akpà òdzì rádʉ̀ fʉ̀rangà-bvʉ.

kǎvì ɔ́yɔ̌ alɛ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ròwù angyi, 30 ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Nyòwu wɔ̀ angyi rɨ́ɨ̀ pbanga ɔ̀. Nɨ́, ányɨ̀ nyɨ̌ nyówu ùvò rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́ ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ùbhi dɔ̀ná angyi kayinɔ̌-ngba nótù ɔ̀sɔ̀ ka kɔ̀sɔ̀ rɔ́. Nɨ́ nyàdʉ̀ nyʉ̌nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu nà ɨrɔ́. 31 Ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà níivúna gukyè dhu tsʉ̀kʉ́ ndàtɨ: ‹Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ kʉ̀ngǎ nɨ̌?› Nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀na dhu àdu kà tɔ̀ nyǎtɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ ràrɨ̌ɨ̀ kǎtdyú nà.» 32 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù òvì alɛ náawù, ’ádʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nótù yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà fɨ̌yɔ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́. 33 Nɨ́ abádhí rɨ̌ kayinɔ̌-ngba nʉ́ngǎ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ndɨ kayinɔ̌-ngba-abádhí níivú dhu abádhí-tsʉ̌, ’àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ kayinɔ̌-ngba nʉ́ngǎ nɨ̌?» 34 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu ’àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ɨ̀ kǎtdyú nà.» 35 Abádhí náadʉ̀ òwu wɔ̀rɨ́ kayinɔ̌-ngba nà Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà, ’ùhu dɔ̀ná, ’àdʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ̀ rùpò ndàdɨ ndɨ kayinɔ̌-ngba dɔ̌. 36 Nɨ́ yà Yɛ̌sù rǎrà angyi dhu bhɛ̌yi, ìndrʉ̌ nóowúnà rɔ̀yá mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà rɔ̌, ’ùhu otu ɔ̌. 37 Nɨ́ Yɛ̌sù itdègu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ níndù, yà Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀ rɔ̀ ráwʉ̌ otu ɔ̌, nɨ́ kɔ̌wu ɔ̌ ríwu ábhàlɨ̌ tɔ́ ihé-yà náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ìlè Kàgàwà ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà, yà Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ wɨwì ɨ̀ àla dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 38 Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌:

«Asota nákǎ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ rɨ́rà ádrʉ̀ngbǎ kamà nà.
Màrʉ̀ngà àkǎ ndɨ̀’ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀,
ndɨrɔ̀, ilèta nákǎ ndɨ̀’ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ɔrʉ́ ngari ɔ̀*.»

39 Nɨ́ ihé-yà nzínzì ɔ̌ ɨ’ɨ̀ ngúfe Pbàfàrìsáyó náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ísɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɨ̀nɛ̀.» 40 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: abádhí nɨ́ɨnɛ̀na gukyè, nɨ́ odu rɨ̌ ndɨ ùkʉ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌dzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu

41 Yɛ̌sù itdègu ɨ̀rà àhʉ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ tɨ́ ndàdʉ̀ kàla, nɨ́ kǎpɛ̀ ndɔ̀dzì kà dɔ̌, 42 ndàmbɛ atɨ̀nà dɔ̌: «Yàrɨ́ ɨdhɔ ɔ̌, nyɨ nyʉ́ mà átɔ̀ nyɨ nyʉ́nɨ̌yana gukyè màrʉ̀ngà nábà nyɨ nyádʉ̀ tɨ́ dhu! Pbɛ́tʉ̀ kombí ndɨ dhu ɔ̀rù wà ndɨ̀ rʉ̀nʉ́. 43 Obhó tɨ́, ɨdhɔ nɨ́ɨ’ɨya ìnè, yà pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀mvʉ̌ rɨ̌ nyɔkɛ̀rɛ̀, ɨ̀ ràkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌nʉ̀ ɔ̀ná odu tɔ́ kàlɨ̀ nɨ̌, ɨ̀ rɨ̀lɨ nyɨ átsɨ̌, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ùgyè nyɨ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀. 44 Abádhí rɨ̌ nyugòlɔ̌, ɨ̀ rɔ̀bɛ̀ ʉ̀nʉ́nga, ɨnyɨ, kɔ́rɔ́ ʉ̀nʉ́ aróko alɛ mànà. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ɨnyɨ ka kasì nɨ̌ atdí odu mà nʉ́bha ràdɨ ngǎtsi odu dɔ̌, ɨnzá nyɨ nyʉ̀nɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ mʉ̀dzʉ̀nà ɨ́rà ɨndʉ̀ ɔ̀ná kàsʉ̀mì nɨ́dhunɨ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu ùdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-17; Mrk 11.15-17; Yùw 2.13-17)

45 Kàgàwà bhà ɨdza ndɨ̀ ndòtsù rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòdì ányɨ̀ ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu ùdzɨ̌ alɛ. 46 Kǎmbɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌ abádhí nɨ̌:

«Andítá átɨ: ‹Pbàkà ɨdza nɨ’ɨya ɨtsɔ̀ta-dzà›,
pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyádʉ̀ kʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ogbotálɛ náarɨ́ ɨ̀ núru ɔ̀nà ngari tɨ́*.»

47 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ ndàrà dhu ùdhe rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ kàbhʉ̀ ɨ̀ ádʉ̀ kohò ɔ̀ná otu. 48 Pbɛ́tʉ̀ abádhí nʉ́ʉnɨ ɨnzá ɨ̀ ádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu, kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̌wu Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu nɨ́rì rɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà nɨ́dhunɨ̌.

---

* **19:38** 19.38 Zàb 118.26; Luk 2.14 * **19:46** 19.46 Ìsa 56.7; Yèr 7.11

20

Yɛ̌sù arí pbìndà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ ìdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌?
(Màt 21.23-27; Mrk 11.27-33)

1 Kɔ̌kɔ̀rí ɨdhɔ nzínzì ɔ̌, atdíku Yɛ̌sù adɨ̀ ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌,
ndàdʉ̀ àmbɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Ní
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mà, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí
ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà náadʉ̀ ’ʉ̀tɔ̀ ányɨ̀rɔ̌. 2 Ní abádhí ivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ’àtɨ:
«Ʉ́nɔ pɛ́ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ màtí nyɨ nyárí kɔ̌kɔ̀rí dhu
nɔ́nzɨ dhu fǎkà. Ndɨrɔ̀, ádhɨ nyʉ́ ndɨ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ
ɨndʉ̀?» 3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma
mí atdí dhu nívǔ tsʉ̀kʉ́: Nyàdu pɛ́ dhu idù. 4 Yùwanì bhà bàtizò nɨ’ɨ tí
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà? Ka nɨ’ɨ tí ìndrǔ-bvʉ̌ rɔ̀ áhʉ bàtizò?» 5 Pbɛ́tʉ̀ abádhí
adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɨ̀rɛ̀ nga nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdǔ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀ kà rírà, ní kǎdʉ̀na àtɨ̀nà: ‹Olu ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyadʉ̀ Yùwanì
rʉ̌nɔna dhu ná’ù nɨ̌?› 6 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdǔ ìndrǔ-bvʉ̌ rɔ̀ kà ráhʉ,
ní kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀na àlɛ̌ núbvu odu nɨ̌, ɨwà kɔ́rɔ́ alɛ ná’ù dhu Yùwanì
rɨ’ɨ̀ Kàgàwà bhà nabì nídhunɨ̌.» 7 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu, ɨnzá ì rʉ́nɨ
àdhà rɔ̀ màtí ndɨ bàtizò írà dhu. 8 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨma
nyʉ́ mà átɔ̀, ma mí nzɨ̌ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ màtí ma marí
ɨ dhu ɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

Vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ arí kasʉ̀ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 21.33-46; Mrk 12.1-12)

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ yàrí mbólí ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ:
«Atdí alɛ náazò vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga, ’àdʉ̀ ’ɨ̀rì ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzì róngo alɛ
mànà. Wɔ̀ dhu-lutìnǎ, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tí.
10 Ní vɨ̌nyò-kpɔ̌ t’ɔ́pɛ̀ta tɔ́ kàsʉmì nákǎ rɔ̀, wɔ̀rí ɨnga-àbadhi náavì atdí
pbìndà kasʉtálɛ ràrà fɨ̌ndà ka kùtù vɨ̌nyò-kpɔ̌ nákɔ ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ
arí alɛ-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉtálɛ náadʉ̀ kɔ̀ngbʉ̀, ’àdʉ̀ kàdu ròngò ɔtsʉ́na-kpa
nà. 11 Wɔ̀rí ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi kasʉtálɛ tdɨ́tdɔ̌ ràrà ányɨ̀. Pbɛ́tʉ̀
vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arí alɛ náangbʉ̀ ndɨ alɛ átɔ̀, ’ʉ̀nɔ̀ dhu nɨ̌, ’àdʉ̀
àdunà ròngò ɔtsʉ́na-kpa nà. 12 Tdɨ́tdɔ̌ kǎvì ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ kasʉtálɛ ràrà
ányɨ̀. Ní abádhí náavì ndɨ tsí átɔ̀, ngbɔ̌na rʉ̀ngbɨlɨ ndɨ otú tí, ’àdʉ̀ òdìnà.
13 Ní wɔ̀ ɨnga-àbadhi náatɨ: ‹Ma mí dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbǎ tí? Ɔ̀tsɔ̀! Ma mí
idhùdu nyʉ́, afídu-mbi nóvì ányɨ̀. Ngǎtsi nɨ̌ abádhí rɨ̌ kɨ̀fʉ̌ ɨ̀fʉ̌.› 14 Pbɛ́tʉ̀,
kɔ̌kɔ̀rí kasʉtálɛ níitdègu wɔ̀rí kà t’ídhùnà nálǎ, ní abádhí náadʉ̀ ɔ̀tɛ
nzínzìya ɔ̌ ’àtɨ: ‹Kɔ̀nɨ̌ ɨnga-àbadhi tí adɨya ngǎtsi nínganí alɛ nyʉ́ ní
wɔ̀. Ní kòho ka, ndínɨ̌ ɨnga adʉ̀ya tí àdɨ àlɛ̌ tɔ̀.› 15 Ní abádhí adʉ̀ kòdì
ɨnga ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ òhònà. Ní, ádhu nyʉ́ ndɨ wɔ̀rí ɨnga-àbadhi rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà
kɔ̌kɔ̀rí kasʉtálɛ nɨ̌? 16 Kà rǎdʉ̀ ɨ̀rà, ndàbhʉ abádhí kɔkyɛ̀, ndàdʉ̀ ndɨ
ɨnga-kàsʉ̌ nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́.»

Ní ìndrǔ níitdègu wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨnzá wɔ̀rí dhu
àkǎ ndɔ̀nzɨ ndɨ wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi.» 17 Ní, Yɛ̌sù andà abádhí dɔ̀
nga, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀
dhu-tɨ̀ ní àdhu? Ndɨ Andítá átɨ:
‹Yà odu-dzà nɔ́sɨ̀ arí alɛ náabvù igi odu,
ní ndɨ adʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ̀ rádʉ̀ àkǎkǎ odu tí*.›
18 Ndɨ odu dɔ̌ rítsì alɛ níikɔ̀ya ndɨ̀ ɨ̀kɔ̀ tí kà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌tsì dɔ̀ná alɛ
ní ɔ̌nga kɨ̌nyɨrɨya ɨ̀nyɨrɨ tí.»

* **20:17** 20.17 Zàb 118.22

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ pàratà t'ʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu

19 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mànà náatsú 'àlʉ̌ Yɛ̌sù, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzì. Abádhí
nɨ'ì ɨwà dhu nɔ̀sʉ̀ ì ràrɨ̌ ndɨ Yɛ̌sù rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀yá mbólí ɔ̌. 20 Ní abádhí
náapɛ̀ 'àmbɛ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu mà kà rɔ̌nzɨna dhu mànà nándà dɔ̌
kɔ́rɔ́, 'àdʉ̀ abhábhɔ nʉ́lɨ ròkò Yɛ̌sù tí ídzì alɛ bhɛ̌yi. Ɨ abhábhɔ akò
kà-tí ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí kàlʉ nzɛ́rɛ alɛ tí tsʉ̀na-bvʉ rɔ̌, 'àdʉ̀ kìpfo 'àbhʉ anya
t'ítdìta t'álɛ mà, lìwalì mànà-fɔ́. 21 Ní ɨ abhábhɔ níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ì
ràtɨ: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ nyárí ʉ̀nɔna dhu mà, nyɨ nyárí
ùdhɛ̌na ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyárí ìnzɨ̌
ìndrǔ-ɔ̌nga nóvò, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyárí Kàgàwà ózè ìndrǔ ròkò tí dhu núdhɛ̌
obhónga dɔ̌. 22 Nírɔ̀, àlɛ̌ tó ʉyátá návi tí àvɨ̌ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ Kàyìsarà bhà
pàratà?» 23 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌rɛ̀na dɔ̀ná dhu ndì ndɔ̀sʉ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀
àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìbho pɛ́ atdí dìnarì fudu ɔ̀. 24 Ádhɨ yà, nyìna-
wɔ̀yɔ̌ mà pbìndà andítá mànà rɨ̌'ì kà dɔ̌?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ:
«Kàyìsarà ní ndɨ.» 25 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyùbho Kàyìsarà
bhà dhu-tsí Kàyìsarà tɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà-tsí núbho Kàgàwà tɔ̀.»
26 Ní abádhí rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ nzɛ́rɛ alɛ tí wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
náadʉ̀ abádhí lɛ̀mà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tí. Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nʉ́kɔ ì atdídɔ̌ fɨ̌yɔ̀ kàdu
ɔtɛ nɨ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí.

Pbàsàdùkáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ ʉ̀ngbɛ̌ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 22.23-33; Mrk 12.18-27; 1Kò 15)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàsàdùkáyó nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ níiwú Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀.
Abádhí nɨ'ì ɨnzá á'ù yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu
alɛ. Ní abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ: 28 «Màlimɔ̌, yàrí ní Músà náandí
fǎkà Ʊyátá: Atdí alɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ndʉ̀bhà pbìndà tsìbhálɛ ìmbǎ atdí
ngbángba nà màtí, ní dhu àkǎ kà t'ádɔ̀nà rùndu ndɨ abvo-àyi-tsʉ̀,
'àdʉ̀ nzónzo ɔ̀dhì mànà yà àvǎvɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*. 29 Nírɔ̀, atdí alɛ níi'ì
àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo nà. Ní ádrʉ̀ngbǎ ɨngba náakʉ̀ tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀
ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà. 30 Ní kà-lutìnǎ kpatsìbhíngba mà,
31 ìbhʉ rí kìsɛ̌ mànà núundu wɔ̀rí abvo-àyi-tsʉ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀vɛ. Ndɨ dhu
anzì ndì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí kɔ̌kɔ̀rí àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo rɔ̌, rʉ̀vɛ kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌
'ʉ̀bhà atdí ngbángba mà. 32 Abádhí ʉ́vɛ kɔ́rɔ́ dhu-dzidɔ̌, ndɨ tsìbhálɛ
náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀. 33 Ní, ʉngbɛta-ɨdhɔ̀ ɔ̌, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɨ'ɨya àdhɨ bhà, yà
kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀rí àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo tɔ̀ kɨ̌'ì tsìbhálɛ tí rɔ̀?» 34 Ní Yɛ̌sù adʉ̀
dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Yà kòmbí rɨ́'ì adzɨ ɔ̌, kpabhálɛ mà vèbhálɛ
mànà náarí 'ʉ̀mbʉ̌mbǎ. 35 Pbɛ́tʉ̀ yà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àkǎkǎnà 'òkò yà olù
rírà adzɨ ɔ̌ dhu tí alɛ, kà-tì ní yà 'ʉ̀ngbɛ̌ rí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ vèbhálɛ
mà kpabhálɛ mànà, nóokoya ìnzɨ̌ 'ʉ̀mbǎ ì. 36 Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉvɛ̀ya
nzɨ̌ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí, màlàyíká bhɛ̌yi abádhí nʉ́ʉlɨya ì nídhunɨ̌.
Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ'ɨya Kàgàwà bhà inzo ɨwà abádhí ʉ̀ngbɛ ì nídhunɨ̌.
37 Músà avɔ̀ dhu kpangba ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì. Pbìndà andítá
ɔ̀, yà kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná kìdzʉ̀mbà dɔ̌ rɔ́tɛ ngari ɔ̌, kǎnzi Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀
bhà Kàgàwà tí. 38 Nírɔ̀, Kàgàwà ní nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tó Kàgàwà, pbɛ́tʉ̀ ka
ní ípìrɔ̌ rɔ̀ arí'ì alɛ tó Kàgàwà. Obhó tí, Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌'ì ìnè ípìrɔ̌
rɔ̀.» 39 Ní, Ʊyátá tó ngúfe màlímó náakɔ̀ ɔtɛ 'àtɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, nyɨ

* **20:28** 20.28 Tòr 25.5

nyɔ̀tɛ̀ mbɛ̌yi nyʉ́.» 40 Abádhí náadʉ̀ nzá ’òmvù ’ìvʉ̌ atdí dhu mà tdɪ́tdɔ̌
Yɛ̌sù-tsʉ̌.

Krɪ́stɔ̀ nátɪ́ Dàwudì t’ídhùnà?
(Yèr 23.5-6; Màt 22.41-46; Mrk 12.35-37)

41 Tdɪ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɪ: «Ka kádʉ̀ àtìnà ìngbǎ
dhu bhɛ̌yi Krɪ́stɔ̀ ràrɪ̌ Dàwudì t’ídhùnà? 42 Dàwudì nyʉ́ ndìtɪ́rɔ̀ rǎtɪna
Zàburì* tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɪna pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɪ̌:
Ádɪ̌ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
43 ràrà àhʉ ma mɪ́ pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀.›
44 Nɪ́, Dàwudì rɪ̀’ɪ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɪ́ rɪ́ kànzi, nɪ́ kà rǎdʉ̀ ɪ̀’ɪ̀ ìngbǎ dhu bhɛ̌yi
Dàwudì t’ídhùnà tɪ́?»

Yɛ̌sù rɪ̌ pbìndà ábhàlɪ̌ návɪ̌ rɔ̀dɔ̀ ɪ̀ Ʉyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.37-40)

45 Àzèmbè ihé-yà nókò ’àmbɛ ndɪ̀ ndʉ́nɔna dhu ɪ̀rɪ̀ dɔ̌ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀
àtìnà pbìndà ábhàlɪ̌ nɪ̌: 46 «Nyɔ̀dɔ nyɪ̌ Ʉyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀. Abádhí
arózèna dhu nɪ́ ’ùbhi ádzàdzɪ̀ kanzʉ̀ ɪ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ́rɔ̀, ’àdʉ̀ ìndrʉ̌ nózè ràtsɛ̀ ɪ̀
ɪfʉta nyʉ́ nà yà ìndrʉ̌ arɪ́ ’ùndu ɔ̀yá ngari ɔ̌. Abádhí arɪ́ ’òzè ’òkò ’àvɪ̀ rɪ́
tombi dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌, ’àdʉ̀ ’òzè ’òkò angyinǎ rɔ̀ rɪ́’ɪ̀ ngari ɔ̌ mʉ̀hɛndʉ̀
ɔ̀. 47 Abádhí arɪ́ abvo-ayí-fó dhu òvo kɔ́rɔ́, ’àdʉ̀ àmbɛ ’ɪ̀tsɔ̀ dɔ̌ ádzàdzɪ̀,
ndɪ́nɪ̌ ka katɪ tɪ́ ɪ̀ ídzì alɛ tɪ́. Nɪ́ Kàgàwà ɪtdɪ̀ya anya abádhí dɔ̌ ɔbɪ nyʉ́
nà.»

21

Nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi rɪ̌ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Mrk 12.41-44)

1 Yɛ̌sù angbɛ ndɪ̀ ndàndà nga, ndàdʉ̀ ònzìtálɛ nála pɛrɛ̀ tɪ́ ɪ̀ úbhǒna
Kàgàwà tɔ̀ fʉ̀rangà nʉ́dɔ̌ rɪ́ sàndukù ɔ̀ rɔ́. 2 Kǎdʉ̀ atdí nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi
nála átɔ̀ rɪ̌ ɔ́yɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo nídɔ̀ ndɪ̀ sàndukù ɔ̀ rɔ́. 3 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀
àtìnà ányì ɪdzá ɪ̀’ɪ̀ alɛ nɪ̌: «Ma mɪ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Wɔ̀rɪ́ nǎkʉ̀ tɔ́
abvo-àyi nídɔ̀ fʉ̀rangà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nǎ. 4 Obhó tɪ́, kɔ́rɔ́
kɔ̌kɔ̀rɪ́ ngʉ̌kpà alɛ núbho pɛrɛ̀ tɪ́ fʉ̀rangà nɪ́ yà ìmbǎ rɪ́’ɪ̀ kasʉ nà fɪ̌yɔ̀
kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɪ́yàdhíyà, pbìndà nǎkʉ̀ ɔ̌, nádʉ̀ kɔ́rɔ́ fɔ́ná rɪ́’ɪ̀ fʉ̀rangà yà
dzʉ̀nàna ɔ̀nzɪ àmbɛ̀nà nɪ́dɔ̀ pɛrɛ̀ tɪ́ Kàgàwà tɔ̀.»

Yɛ̌sù rɪ̌ Kàgàwà bhà ɪdza núgòlǒ ka kɪ́ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.1-2; Mrk 13.1-2)

5 Ngúfe alɛ náakò ’àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Kàgàwà bhà ɪdza dɔ̌. Abádhí ambɛ́nà
àtìnà dɔ̌ ka rɔ́sɪ̀ ka ʉ̀yʉ̌ya odu mà, Kàgàwà tɔ̀ ka kúbho pɛrɛ̀ tɪ́ dhu
mànà nɪ̌. Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: 6 «Ɪdhɔ nɪ́ɪ̀’ɪya ìnè, yà ìnzɪ̌ atdí odu mà
nʉ́ʉbhàya ndɪ̀ ngǎtsi odu dɔ̌ ɪnzá ka kùgòlò rɔ́rɔ̀ ɔ̀yá, kɔ̌kɔ̀ nyɪ̌ nyálǎna
dhu nzínzì ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ tdʉ̌ ndɪ̀ ndingo rɔ̀ ɪ̀ nɔnzɪya dhu dɔ̌ dhu
(Màt 24.3-14; Mrk 13.3-13)

7 Tdɪ́tdɔ̌ ɪ alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ’àtɪ: «Màlimǒ, ɪ́ngbà tɪ́ngá nga
ndɪ kɔ̌kɔ̀rɪ́ dhu nɔ́ɔnzɪya ɪ̀ nɪ̌? Ádhu ndɪ ɪ dhu rɪ̌ ’ɔ̀nzɪ ɔ̀ná kàsʉmɪ̀ àkǎ
dhu nɪtɛ̀ya fǎkà?» 8 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ndàtɪ: «Nyàndà nga mbɛ̌yi,
ìnzɪ̌ nyǎbhʉ nyɪ̌ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɪ̌. Obhó tɪ́, ábhɔ̌ alɛ níiwúya ɔvɔ̀du

* **20:42** 20.42 Zàb 110.1

rɔ̌, ngǎtsi alɛ ràrà àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Ɨma ní Krístɔ̀.› Ndɨrɔ̀: ‹Yà adzɨ dɔ̀ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀-tsʉ̀ níndù wà ndɨ̀.› Ní, àpɛ́ nyòwu òwu rɔ̌ ɨ alɛ-owù ɔ̌. 9 Nyɨ̌ nyowuya gukyè ɨla-ɔ̀yɨ̌ nírɨ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ ìndrʉ̌ ɨ̀và dhu ɨ̀nzɨ̌ ’àmbɛ fɨyɔ́ kámá-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ̀ dɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌ nírɨ̀ rɔ̌, ní àpɛ́ nyǒwuya ɔdɔ nábhʉ rɔ̌ rɨ̀sɨ̌ ʉ̀kʉ̀. Obhó tí, dhu akáya kɔ̌kɔ̀rí dhu rɔ̀nzɨ̀ ɨ angyi, pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu náavìya nzɨ̌ dhu yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ ràrɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ kòmbí tí.»

10 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdídhená alɛ-tɨdɔ̀ nóowuya ’ùgyè rɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ-tɨdɔ̀ mànà, ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ nóowuya ’ùgyè rɔ̌ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. 11 Ádrɔ̀drɔ̌ mùtìtì náabhʉ̀ya adzɨ rìvi, ndɨrɔ̀ ozokpa mà àgǎyì mànà ràdʉ̀ ɨ’ì dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ. Ɔdɔ àbhʉ̌ rí rɨ̀sɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ì, ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ dhu ràdʉ̀ ’ɔ̀nzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌. 12 Pbɛ́tʉ̀, tdʉ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨ ɨ kɔ́rɔ́ rɔ̀, ka kʉlʉ́ya pɛ́ nyɨ̌, kadʉ̀ àvu rʉ̀kʉ́. Ka kubhòya nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ ndínɨ̌ ka kɨtdì tí ànyǎkʉ. Ka kusóya nyɨ̌ imbi ɔ̀, ndɨrɔ̀ ka kowuya nyɨ̌ nà ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, lɨ̀wálí mànà ɔ̀nzɨ̌, ɔvɔ̀du-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Ndɨ kàsʉmɨ̀-ɔ̌nga ní ndɨ nyɨ̌ nyowuya dùdú nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu náwɛ rɔ̌ abádhí tɔ̀ nɨ̌. 14 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, ɨnzá dhu ràkǎnà nyɨ̌tǔ afíkʉ, nyɨ̌ nyí mʉ̀sambà ɔ̀nzɨ tí dhu nɨ̌. 15 Obhó tí, ɨma ní ndɨ ma maraya nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu mà, àkǎ àkǎ dhu-ɔ̀nga t’óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀. Ní fʉ̀kʉ́ òmvǔ nóowuya nzɨ̌ ìko rɔ̌ nyɨ̀kʉ-kpa rɔ̌, ’àgò nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu. 16 Abákʉ mà, ayíkʉ mà, adɔ́kʉ mà, fʉ̀kʉ́ ɨdzá-bhà mà, ɔdhíkʉ mànà nóowuya nyɨ̌pfo rɔ̌, ’ùbho nyɨ̌ òmvǔ-fɔ́, ’àdʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ núbho kɔkyɛ̀. 17 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀. 18 Pbɛ́tʉ̀, dʉ̀kʉ rɔ̌ atdí àyɨ̌-ngba mà náawíya nzɨ̌. 19 Nyɨ̌ nyí dhu-dzi òndù tí dhu náabhʉ̀ya ndɨ nyɔ̌dɔ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʉ̀kɔ̌ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.15-21; Mrk 13.14-19)

20 «Nyɨ̌ nyalaya gukyè Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɨwà òmvǔ tɔ́ pbànówí àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ́, ní nyɨ̌ nyʉnɨya dhu ndɨ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʉ̀kɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀-tsʉ̀ rìndù wà ndɨ̀. 21 Ní, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɨ̀ nòtù alɛ, náakáya ’òtsè pbìrì-akpá dɔ̀. Yèrùsàlɛmà ɨ̀ nòtù alɛ náakáya ’ùvò ányɨ̀rɔ̀, àdʉ̀ òtse. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà pbanga ɔ̀nǎ ɨ̀ nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ ’òtsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 22 Obhó tí, ɨ ɨdhɔ ní’ɨya dhu t’ʉ́tsɛ̀ta tɔ́ ɨdhɔ, ndínɨ̌ yà Andítá náarʉ́nɔna kɔ́rɔ́ dhu náaká tí. 23 Ndɨ nínganí, ɔ̀ya nà rí ’òtù vèbhálɛ mà, ɨba òndo rí nzónzo rɨ̌ ’òtù fɔyá vèbhálɛ mànà, níí’ɨya àpbɛ̀ ɔ̌. Obhó tí, Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà náabáya àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà nàwí náadʉ̀ya ndàvi kpangba abádhí dɔ̌. 24 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ-tsè ka kɔtdíya obhi nɨ̌, kadʉ̀ ngʉ̌kpǎkà núso kʉmbà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, ɨ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ alɛ nɔ́ɔbɛ́ya Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-dɔ, ràrà àhʉ fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ ɨ̀ í ’àdǔ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ rǎkǎ dhu ɔ̀.»

Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Màt 24.29-31; Mrk 13.24-27)

25 «Nyɨ̌ nyalaya ize adyifɔ̀ rɔ̌, àbɨ̌ rɔ̌, ndɨrɔ̀ alalɨ rɔ̌ màtí. Ndɨrɔ̀, yà adzɨ dɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ níí’ɨya ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, mʉ̀kʉrà mànà rɔ̌nzɨna wɔ̀gɔ̀ nírɨ ɨ̀ í, ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ àdhu mà nɔ́nzɨ ɨ̀ í dhu nʉ́nɨ rɔ̀. 26 Ìndrʉ̌ nʉ́ʉvɛ̀ya ʉ̀vɛ̌ tí ɔdɔ nɨ̌, yà adzɨ rɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu nɔ́dɔ ɨ̀ í rɔ̀. Obhó tí, ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ ɔbɨ nà arí’ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ dhu-tsí

níivìya kɔ́rɔ́. 27 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kalaya Ìndrǔ t'ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríra rɔ́. Kɨ̌raya ádrʉ̀ngbǎ àpbù nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà. 28 Ní, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀rí dhu nɔ́ɔpɛ́ya gukyè 'ɔ̀nzɨ ì, ní nyɨ̌ nyikòya mbɛ̌yi, nyǎngbɛ dʉ̀kʉ, ɨwà nyʉ̌kɔ̀lɔ̌ ka kí àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ níndù ndɨ̀ nídhunɨ̌.»

Mùtinì tí kátɨna itsu mà,
kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà itsu-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ mbólí rǎvǐna dhu
(Màt 24.32-35; Mrk 13.28-31)

29 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà pɛ́ mùtinì tí kátɨna itsu mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà itsu mànà. 30 Nyɨ̌ nyapɛ́ abádhí-bɨ̌ nálǎ ɨwà ì nɔ̀pɛ̀ 'àtà rɔ́, ní ka nyɨ̌ nyàndà rɔ̀, nyɨ̌ nyarí dhu nʉ́nɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ tí ɨwà lábhú tɔ́ kàsʉmì rìndù ndì. 31 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ dhu, ní nyɨ̌ nyʉniya dhu Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ ìndrǔ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ-tsʉ̀ rìndù wà ndì. 32 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà kòmbí rí'ì rʉ̀gànda rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀da ɨnzá kɔ̌kɔ̀rí dhu nɔ́nzɨ ì rɔ́rɔ̀. 33 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yàrí adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya nzɨ̌ akɛkpá màtí.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ìndrǔ návǐ ràndà nga mbɛ̌yi,
'àdʉ̀ àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ bìlǐnganà dhu

34 «Nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ ɔnyʉ́ mà, ɨwa t'órita mà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu t'írɛ̀ta mànà náatdúna afíkʉ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ ndɨ ɨdhɔ náaraya ìsɨ̌ dʉ̀kʉ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ nɨ̌. 35 Àdhàdhɨ̀ àdà náarí ìsɨ̌ ɨzǎ dɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ndɨ ɨdhɔ níisíya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌. 36 Nírɔ̀, nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyadʉ̀ya yà ríra kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́gʉ nɨ̌, ndɨrɔ̀ Ìndrǔ t'ídhùnà-ɔ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyíko nɨ̌ ɔbɨ nábà.»

37 Adyíbhengá, Yɛ̌sù aránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀, ndɨrɔ̀ kúbhingá ndàdʉ̀ àrà àhʉ rɔ̌, ndàrà àyi Mìzèyìtunì tí kátɨna pbìrì dɔ̀. 38 Ndɨrɔ̀ bhɔ̌tsʉngáně nyʉ́, kɔ́rɔ́ alɛ nóowúnà 'ɨ̀và rɔ̌, 'òwù Kàgàwà bhà ɨdza, Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ì ɨrɨ tí kà rǔdhěna dhu.

22

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ɨ̀rɨ ndínɨ̌ 'abhʉ̀ tí Yɛ̌sù kohò dhu
(Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Yà ìmbǎ ɔ̀ná afi nà Mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀, Pásìka tí kátɨna, níi'ɨ̀ ɨwà ɨdhɔ̀na níndù ndɨ̀ rɔ́. 2 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà Yɛ̌sù nábhʉ ì ádʉ̀ kohò ɔ̀ná otu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì í nídhunɨ̌.

Yudhà rɨ̌ Yɛ̌sù ìpfɔ̌ ndàbhʉ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ dhu
(Màt 26.14-16; Mrk 14.10-11)

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Sìtanì náatsù Yudhà, Ìskàrìyɔtà tí kátɨna alɛ-afí ɔ̀. Ndɨ Yudhà nɨ'ì atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. 4 Ní kǎrà, òwù 'ɨ̀rɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà, Yɛ̌sù nípfɔ̌ ndɨ ndí ndàbhʉ abádhí-fɔ́ tí dhu dɔ̌. 5 Ní, abádhí-ɨdhɛ̀ níika ndɨ atdídɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɨ̀rɨ fʉ̀rangà ì abhʉ̀ tí Yudhà tɔ̀. 6 Ní Yudhà náadʉ̀ ndɨ dhu ná'ù, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù nípfɔ̌ ndɨ ndí ndàbhʉ abádhí-fɔ́ ɔ̀ná otu, ɨnzá ihé-yà nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀.

Yěsù rǐ Pásɨka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ návǐ kɔbhɔ̀lɔ̀ dhu
(Màt 26.17-25; Mrk 14.12-21; Yùw 13.21-30)

7 Yà ɨ̀mbǎ ɔ̀ná afi nà Mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náaká. Ndɨ ɨdhɔ nɨ́'ɨ̀ yà
tàmǎ-nzo náze ka kí Pásɨka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ tí ɔ̀ná ɨdhɔ. 8 Ní, Yěsù avì Pɛ́tɛrʉ̀
mà Yùwanì nà ndàtɨ nǐ: «Nyòwu nyɔ̀bhɔlɔ Pásɨka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ ndínǐ àlɛ̌
kɔnyʉ tí.» 9 Ní, abádhí ivú dhu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhà nga ndɨ nyɨ nyòzè
mǒwù ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà?» 10 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ:
«Kɨgɔ̀ ɔ̀ nyǐ nyótsù rɔ̀, nyǐ nyí nyǎsò ɨdha nànɔ̀ andu ɔ̌ atdí alɛ nà.
Ní, nyòwu kǒwù ɔ̌ tí, nyǒwù òtsù kà rǎrà òtsù ɔ̀nà ɨdza ɔ̀. 11 Ní nyǐ
nyadʉ̀na àtɨ̀nà ndɨ ɨdza-àbadhi nǐ: ‹Màlimò nívǔ dhu tsʉ̀nʉ́ ndàtɨ: Mǎ
mí Pásɨka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ɔ̀ná rɔ̀ pbàkà ábhàlǐ mànà kàluga rǐ'ì àdhà?›
12 Ní kǎdʉ̀na ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rí'ì ádrʉ̀ngbǎ kàluga, yà kɔ́rɔ́ dhu ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀
ɔ̀nà nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Ányì nga ní ndɨ nyǐ nyɔbhɔlɔna ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nǐ.» 13 Ní
abádhí náawù kɨgɔ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nótù yà Yěsù ʉ̀nɔ̀nà ka fǐyɔ̀ dhu
bhěyi tí, 'àdʉ̀ Pásɨka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.

Yěsù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-30; Mrk 14.22-26; 1Kò 11.23-25)

14 Ɔ̀nyʉ̀ tɔ́ kàsʉmì níitdègu àkǎ, ní Yěsù mà náakò 'àmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀
dɔ̌ pbìndà uvitatálɛ mànà. 15 Ní Yěsù atɨ abádhí nǐ: «Atdyúdu ɨ'ɨ̀nà
atdídɔ̌ àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀ yàrí Pásɨka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá nyǐ mànà tdʉ̌ ma mabá
àpbɛ̀ rɔ̀. 16 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ, ma ràrǐ nzɨ̀ kɔ̀nyʉ tdítdɔ̌, ràrà
àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ kǎraya àkǎ dhu ɔ̀.»
17 Ní, Yěsù idyi dɨvayì rǐ'ì ɔ̀nà kɔ́pà, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà: «Nyàkɔ yàrí kɔ́pà, nyʉ̌dà nzínzìkʉ ɔ̌, nyɔ̌mvʉ̀ ɔ̀nà rí'ì dɨvayì.
18 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ, ma ràrǐ nzɨ̀ dɨvayì ɔ̀mvʉ̀ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ
Kàgàwà rǐ idzi nónyʉ ɨndrǔ dɔ̌ dhu ɔ̀.» 19 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ mʉ̀gatì nídyì, ní
ɔ̀tsɔ̀ ndɨ ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ ndɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga, ndàdʉ̀
àbhʉnà pbìndà uvitatálɛ-fó, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: yàrí ní ngbɔ̌du, okúkʉ dɔ̀ rɔ̀
ma màbhʉ. Nyòngò dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi, nyǎmbɛ mɨrɛ̀ dɔ̌ rɔ̀ná.
20 Ɔ̀nyʉ̀ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɨvayì rǐ'ì ɔ̀nà kɔ́pà nábhʉ ndɨ dhu bhěyi tí abádhí
tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí kɔ́pà ní ɔwʉ́tána tí rí nyǔngbò Kàgàwà nà, yà
okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ rí ndʉ̀fʉ azùdu-otù ɔ̌. 21 Pbɛ́tʉ̀, kànǐ ɨma nípfɔ̌ rí ndàbhʉ
ma ɔ̀mvǔ-fó alɛ rǐ ɨnè atdíkpá ɨma mànà ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ. 22 Obhó tí, Ìndrǔ
t'ídhùnà rǎrà fɨndá dhu nǐ yà dɔ̀ná ka kudhé dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ka nìpfo
ndàbhʉ ɔ̀mvǔ-fó alɛ rǐ'ì àpbɛ̀ ɔ̌.» 23 Ní, Yěsù bhà uvitatálɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀
'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌ 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌, ràrǐ àdhɨ pbá alɛ nzínzìya
ɔ̌, wɔ̀ dhu bhěyi dhu ɔ̀nzì rádʉ̀.

Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní àdhɨ?
(Màt 18.1-4; Mrk 10.35-45; Yùw 13.2-17)

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù bhà ábhàlǐ náakò 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ nzínzìya ɔ̌
ɔbɨ nyʉ́ nà. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, ràrǐ àdhɨ nyʉ́ ndɨ
ádrʉ̀ngbǎlɛ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀sè. 25 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Yà adzɨ ɔ̌
pbìrì dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá náarí ɨ pbìrì-dɔ nɔ́nyʉ ɔbɨ nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ ɨ pbìrì
dɔ̌ rí'ì ɔbɨ nà alɛ náarádʉ̀ 'ɔzè kanzì ɨ ídzìnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tí. 26 Ní, fʉ̌kʉ̀
kà rǐ'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí'ì nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ nákǎ
ndì'ì ákɛ̌kpá alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ ɨndrǔ ʉ̀nda rí alɛ nákǎ ndì'ì ɨndrǔ-kàsʉ̌
ɔ̀nzɨ rí alɛ bhěyi. 27 Nírɔ̀, ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ ní àdhɨ? Tí yà mɨzà dɔ̌ rɔ̀ rí
ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ alɛ? Ngǎtsi nǐ, tí yà ɔ̀nyʉ̀ nʉ̀lɨ mɨzà dɔ̌ alɛ? Tí obhó yà ɔ̀nyʉ̀

nɔ́nyʉ rí mɨzà dɔ̌ rɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌ ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ? Pbɛ́tʉ̀ ma mí'ɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì yà ɔ̀nyʉ̀ núlǐ rí mɨzà dɔ̌ alɛ bhěyi. 28 Nyǐ, nyǐ'ɨ ní ndɨ nyǐ nyádzi nyǐ, nyǒndù àpbɛ̀-dzi atdíkpá ɨma mànà alɛ. 29 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mútri nyǐ ádrʉ̀ngbǎ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ̀, àdhàdhì Àbadu Kàgàwà núutri ma kà tɔ̀ dhu bhěyi. 30 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyǐ nyɔnyʉya dhu, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá ɨma mànà pbàkà idzi ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyǐ nyadʉ̀ya ɔ̀ko kamà tɔ́ tombi dɔ̌, nyǎmbɛ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀-ànyǎ nʉ́nɔ̀ dɔ̌.»

Yěsù rǐ Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Yùw 13.37-38)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Sìmonì, Sìmonǐ, ɨ́rɨ pɛ́! Sìtanì nónzì nyǐ, ndɨ́nǐ ndɨlɛ̀ tí ʉ̀kʉ́nga, àdhàdhì nganʉ̀-ɔ̀nga nɨ́lɛ̀ ka karí dhu bhěyi. 32 Pbɛ́tʉ̀ ma mɨ̀tsɔ̀ ma okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ɨ̀nzǐ pbʉ̀kʉ̀ a'uta nóongo tí olù. Ní, nyɨ nyapɛ́ ìngo tɨdu ɔ̀, ní dhu àkǎ nyabhʉ ɔbɨ adɔ́nʉ-afí tɔ̀.» 33 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mà'ù wà dhu kusɔ̌ àlɛ̌ atdíkpá imbi ɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ ràdʉ̀ ʉ̀vɛ atdíkpá nyɨ mànà.» 34 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ma mátɨna nyɨ nǐ: indo, à'ʉ̌-akpà rǐ nzǐ ɔ̀ngɔ̀ ɨnzá nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ɨ̀bhʉ-gʉ̀na nyatɨ, ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́rɔ̀.»

Yěsù rǐ pbɨndà uvitatálɛ návǐ rʉ̀gù ɨ́sɔ̀wʉ̌ mà,
bhɔlɔ mà, ɨla tɔ́ obhi-akpá mànà dhu

35 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù ivú dhu pbɨndà ábhàlǐ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà ma muví nyǐ nyǒwù ɨ̀mbǎ ɨ́sɔ̀wʉ̌ mà, ɨ̀mbǎ bhɔlɔ mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ kàyìtɔ̌ na rɔ̀, ní atdí dhu mà náawí tí àwǐ rʉ̀kʉ́? Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Ɨnzá atdí dhu mà náawí rɔ̀ká.» 36 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ɨ́sɔ̀wʉ̌ nà rí'ɨ̀ alɛ nákǎ ndìdyì ka, bhɔlɔ nà alɛ ràdʉ̀ pbɨndà bhɔlɔ nídyì. Ndɨrɔ̀, ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ ɨla tɔ́ obhi-akpà nà alɛ nákǎ ndàbhʉ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀ kodzì, ndɨ́nǐ ndadʉ̀ tí ɨla tɔ́ obhi-akpà nódzì ndɨ fʉ̀rangà rɔ̌. 37 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ: yà Andítá nʉ́nɔ̀ dùdú dhu nákǎ wà rɔ̀nzì ndì. Ndɨ Andítá rǎtɨna: ‹Ka kazʉ̀ àbadhi nzɛ́rɛ alɛ nzínzì ɔ̀.› Ní obhó tí, ɨma nàndà dhu ní rǐ ndɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ.» 38 Ní, abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànǐ ɔ́yɔ̌ ɨla tɔ́ obhi-akpá.» Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨwà àkǎ.»

Yěsù rǐ ndɨ̀tsɔ̀ Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 26.36-46; Mrk 14.32-42; Yùw 18.1-2)

39 Yěsù náahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀, yà bìlǐ ndɨ ndarí ɔ̀nzɨna dhu bhěyi. Kàbhà uvitatálɛ náadʉ̀ ɔ̀wu kɔ̌wù ɔ̌ ányɨ. 40 Ní ányɨ ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎtɨ pbɨndà ábhàlǐ nǐ: «Nyɨ̀tsɔ̀ nyǐ, akyɛ nyǐ nyotsúna umvútá ɔ̀ nǐ.» 41 Tdɨ́tdɔ̌, kǐndrí ndɨ ɨtsɛta abádhí tí rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ ɔ̀bvù ka kɔ̀bvù odu námbɛ̀nà ɨ̀tsɨ rónga adzí tí, ndàdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndɨ̀tsɔ̀ ndì, 42 ndàtɨ: «Àbá, nyɨ nyòzè ka nǐ, índrǐ pɛ́ yàrí kɔ́pà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ kɨ̀'ɨ ma mòzè dhu rǐ ndɔ̀nzɨ dhu tí, kàkǎ ndɨ̀'ɨ ndɨ nyɨ nyòzè dhu tí.» 43 [Nírɔ̀ ní ndɨ màlàyikà nɨ́ɨtɔ ndɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨ̀rà ɔbɨ nábhʉ kà tɔ̀. 44 Ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nʉ́ka ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà ndɨ̀tsɔ̀ rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ nyʉ́ nà tdɨ́tdɔ̌, rɔ̀ná rɔ̀ rʉ́tdɛ̌ adyɔ ràdʉ̀ ndɨ̀lɨ azu rʉ̌tdɛ̌ obvò dhu bhěyi.] 45 Ɨtsɔ̀ta dzidɔ̌, kǐvà ndì, ndàdʉ̀ ndàdu pbɨndà ábhàlǐ-tɨ̀ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí òtù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ ɨzʉ nʉ́ka ɨ̀ nídhunǐ. 46 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ádhu nyǐ nyɔ́dhɔ̀ nǐ? Nyɨ̀và nyǐ, ndɨrɔ̀ nyɨ̀tsɔ̀ nyǐ, akyɛ nyǐ nyotsúna umvútá ɔ̀ nǐ.»

Yěsù nósò ka kɨ́ dhu
(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Yùw 18.3-11)

47 Àzèmbè Yěsù rɔ̌tɛ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ihé-yà nʉ́ʉnyà ɨ̀, Yudhà tɨ́ kátɨna alɛ ràdʉ̀ àdɨ fɨyɔ́ pìkɔ̀ dɔ̀-tsírɔ́. Ndɨ Yudhà nɨ'ɨ̀ Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Nɨ́ kǐndri Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndambó tɨ́ ka. 48 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Yudhǎ, tɨ́ ambótá-otù ɔ̌ nga ndɨ nyɨ nyɨ́ Ìndrǔ t'ídhùnà nábhʉ̌ òmvǔ-fɔ́ nɨ̌?» 49 Kǎkà Yěsù mànà ɨ'ɨ̀nà alɛ níitdègu wɔ̀ rɨ́ ndàpà ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ dhu nálǎ, níivú dhu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu àkǎ tɨ́ mʉ̌'a ìndrǔ ɨla tɔ́ obhi-akpá nɨ̌?» 50 Nɨ́, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nʉ́ʉ'à pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ, ndɨ̀tsà fangà dɔ̀ná bǐna. 51 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ìnzě, ʉ́bhà! Ɨwà àkǎ wɔ̀ dhu bvʉ̀tí!» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ndɨ alɛ-bì-ngbɔ̀ nápbala, ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. 52 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kɔ̌kɔ̀ rɔ̀ná ìwǔ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arɨ́ sàndǐrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàdʉ̀ tɨ́ ìwu fʉ̀kʉ́ ɨla tɔ́ obhi-akpá nà, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ mùgǒ mànà ogbotálɛ nósò ríwu alɛ bhěyi? 53 Àlɛ̌ kúbhì ɨ'ɨ̀ rɔ̌ nyɨ̌ mànà bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ malʉ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí rɨ́ kàsʉmɨ̀ nɨ́ fʉ̀kʉ́, yà ɨ́nɔ̀ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ɔbɨ mànà.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndɨ̀ rʉ̀nɨ Yěsù dhu
(Màt 26.57-58,69-75; Mrk 14.53-54,66-72; Yùw 18.12-18,25-27)

54 Yěsù ɨ̀ àlʉ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ òwu kà nà pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà. Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ olùnǎ rɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ abádhí-owù ɔ̌. 55 Kɔ̌kɔ̀rɨ́ alɛ nʉ́ʉtɔ kàzʉ rʉ̀wʉgà dɔ̌, 'àdʉ̀ òko tsʉ̀na nǎ. Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ìrà, ndàdɨ átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌. 56 Nɨ́, kasʉ tɔ́ atdí tsìbhálɛ náala Pɛ́tɛrʉ̀ kàzʉ-tsʉ̀nǎ àdɨ rɔ́. Nɨ́ kǎdì nyɨ̀kpóna kà rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrɨ́ alɛ mà nɨ́'ɨ̀nà átɔ̀ kà mànà.» 57 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kà-tsʉ̌ dhu nágò, ndàtɨ: «Yà tsìbhálɛ́, ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ alɛ!» 58 Ákě kàsʉmɨ̀ dzidɔ̌ tɨ́, ngǎtsi alɛ náala ka tdɨ́tdɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ nɨ́ atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ.» Pbɛ́tʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ìnzɨ̌ nɨ́ ma abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ.» 59 Tdɨ́tdɔ̌, mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà atdí adyifɔ̀-sisì nyʉ́ nʉ́dà rɔ́rɔ̀, ngǎtsi alɛ náavɔ̀ dhu ɔbɨ nyʉ́ nà ndàtɨ: «Obhó nyʉ́, yàrɨ́ alɛ mà nɨ́'ɨ atdíkpá kà mànà, ka nɨ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nɨ́dhunɨ̌.» 60 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ nyòzè nyʉnɔ̀ dhu.» Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɨ́, àzèmbè Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, à'ʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀. 61 Nɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náagɛ́rɛ́ ndɨ̀, ndàndà Pɛ́tɛrʉ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nʉ́nɔ̀nà fɨ́ndà dhu nɨ́rɛ̀. Kǎtɨ: «Indo, ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ɨ̀bhʉ-ràdɔ̌ rɔ́.» 62 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ iri, ndàdʉ̀ ɔ̀dzɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.

Yěsù nɨ̌ ka kɨ́ dhu nʉ́nɔ, kadʉ̀ àmbɛ ɔ̀vɨ̀nà dɔ̌ dhu
(Màt 26.57-68; Mrk 14.65; Yùw 18.12-24)

63 Yà Yěsù rɨ̌'ɨ̀ fɔyá alɛ náambɛ́nà kʉ̀gbɔ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ kɔ̀vɨ̀ dɔ̌. 64 Abádhí owúnà kà-nyɨ̀ àtsì rɔ̌, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Átɨ pɛ́ nyɨ nʉ̀tì alɛ fǎkà?» 65 Ndɨrɔ̀ abádhí náadʉ̀ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ nʉ́nɔ̀ kà nɨ̌.

Yěsù nà ka kówu ùvò Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨtdɨ̀ arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Yùw 18.19-24)

66 Ɨnga níitdègu ùbho, ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùháníɨ tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tɔ́ màlímɔ́ mànà, núundu ì, ’àdʉ̀ Yɛ̌sù nábhʉ
kowù nà fɨ̀rábvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌. 67 Ní, abádhí níivú
dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ’àtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀’ì Krístɔ̀ tí, ní ʉ́nɔ pɛ́ ka fǎkà.» Ní Yɛ̌sù
adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mapɛ́ kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ kà’u.
68 Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ dhu ìvʉ̀ tsʉ̀kʉ́, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ dhu àdu idù. 69 Pbɛ́tʉ̀
rɔ̀pɛ̀ ndì kombí, Ìndrʉ̀ t’ídhùnà rǎrà àdɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.» 70 Ní, kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Olu
nyɨ tí ndɨ Kàgàwà t’ídhùnà?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌
ní ndɨ nyɨ̌ nyàtɨ, ɨma ràrɨ̌ ndɨ.» 71 Ní abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà: «Àlɛ̌ tí’ì ìnè
ngàmbì-atdyú nà tdɨ́tdɔ̌? Àlɛ̌ kɨ̀rì wà kʉ̀nɔ̀ dhu àlɛ̌-bì nyʉ́ nɨ̌.»

23

Yɛ̌sù rɨ̌ mʉ̀sambà ɔ̀nzɨ Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu

1 Abádhí níivà ì kɔ́rɔ́ atdíkpá, ’òwù Yɛ̌sù nà, ’òwù ùvò nà Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌.
2 Ní abádhí apɛ̀ ’ɔ̀bhʉ̀ ka, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Mǎ mòtù yàrí alɛ àlɛ̌ tɔ́
pbìrì ɔ̌ alɛ-dɔ ɨdzɨ̌ rí, ndɨ́nɨ̌ dhu nɨvà tí rɔ́. Kà rǎrà ìndrʉ̀-tsʉ̀ nátɔ̀ rɔ̌
ɨ̀nzɨ Kàyìsarà bhà pàratà nʉfɔ́ tí. Ndɨrɔ̀ kà rǎrà ndàtɨ rɔ̌ ndɨ̀tírɔ̀ Krístɔ̀,
ádrʉ̀ngbǎ kamà tí.» 3 Ní Pìlatɔ̀ ivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ tí
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ:
«Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.» 4 Ní Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà pbàkùháníɨ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ mà, ihé-yà mànà nɨ̌: «Ɨnzá ma màla atdí afátá mà yàrí alɛ dɔ̌ ka
kádʉ̀ anya ɔ̀tdì okúna dɔ̀ rɔ̀.» 5 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ dhu nʉ́tʉ atdídɔ̌,
’àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kà rʉ̌dhěna dhu náarí ìndrʉ̀-dɔ nɨ́dzɨ̌. Kɔ̌pɛ̀ ka Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀dà nà kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, ndɨ̀rà àhʉ nà ɨrɔ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌’ɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu

6 Pìlatɔ̀ níitdègu wɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, náadʉ̀ dhu ìvu wɔ̀ ndɨ alɛ ràtí Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ. 7 Ní, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà pbìrì ɔ̌ alɛ tí kà rɨ̌’ɨ dhu
ndì ndɨ̀rì rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ kàbhʉ kowù nà Hɛ̀rɔdɛ̀-fɔ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌,
Hɛ̀rɔdɛ̀ náadʉ̀ ndɔ̀tù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndírà átɔ̀ rɔ́. 8 Ní Yɛ̌sù
ndì ndàla rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀-ɨdhɛ̀ nɨ́ɨka ndì atdídɔ̌. Obhó ka nɨ’ɨ angyangyi tí
ubhínà ndòzè rɔ̌ ndàla Yɛ̌sù-ngbɔ̀, yà kà dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ ndì
ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎzè ndàla kà rɔ̌nzɨna atdí wɨwì mà. 9 Ní
Hɛ̀rɔdɛ̀ náangʉ̀ dhu ádzɨ̌ta nyʉ́ Yɛ̌sù-tsʉ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà
nádu kà tɔ̀. 10 Pbàkùháníɨ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tɔ́ màlímɔ́ mànà
nɨ́ɨ’ì ányɨ̀rɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù ɔ̀bhʉ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà. 11 Nírɔ̀ ní ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀
mà, yà ngbɔ̌na ɔ̀dɔ rí pbànówí mànà, náambɛ́nà kʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨtsɨ dɔ̌. Ní
ka ndì ndʉ̀gbɔ̀, ndàdʉ̀ àyǎya mbɛrʉ̀ náfɔ kà-rɔ̌ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù
àdu kowù nà tdɨ́tdɔ̀ Pìlatɔ̀-fɔ ɔ̀. 12 Ndɨ níganí tí, Hɛ̀rɔdɛ̀ mà Pìlatɔ̀ nà,
náadʉ̀ ’òzè òzè tí, àzèmbè òmvʉ̀ tí ì árúbhi ɨ̀’ɨ rɔ̌ angyinǎ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.

Yɛ̌sù-ànyǎ nɔ́tdì ka kí ndɨ́nɨ̌ ka koho tí dhu

13 Pìlatɔ̀ náandu pbàkùháníɨ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ mànà. 14 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌
nyìwʉ́ yàrí alɛ nà fudu ɔ̀, nyǎdʉ̀ àtɨ̀nà kà rarí ìndrʉ̀-dɔ nɨ́dzɨ̌ ndɨ́nɨ̌ dhu
nɨvà tí. Nírɔ̀, kànɨ̌ ma mɔ̀ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌ nyɨ̀kpɔ́kʉ ɔ̌ rɔ̀. Ní ma màla
nzá atdí afátá mà kà-dɔ̌ ka kí anya nɔ́tdì okúna dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí dhu
mà rɨ̌’ɨ ɨmbǎ yà nyɨ̌ nyɔ̀bhʉ̀ ka dɔ̀ná. 15 Hɛ̀rɔdɛ̀ nyʉ́ mà nála nzá atdí
afátá mà kà dɔ̌, kàdʉ̀ kàdu tdɨ́tdɔ̌ àlɛ̌-fɔ ɔ̀ nídhunɨ̌. Ní, yà kɔ̌nzì dhu

ɔ̌, atdí dhu mà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ, yà kàbhʉ rádʉ̀ kohò. 16 Nɨ́, ma mɨ́ kɨ̀kɔlɔ ɨwà
ma màbhʉ ka kʉ̀vɨ rórɔ̀.» 17 [Yà Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu
bhěyi, ka kongónà atdí alɛ nɨ́kɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀ abádhí tɔ̀.] 18 Nɨ́, abádhí
kórɔ́ náapɛ̀ 'ùkǔ atdíkpá, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ábhʉ̌ wɔ̀ alɛ kohò, nyadʉ̀
Bàrabà nɨ́kɔ̀lɔ̀ fǎkà.» 19 Ndɨ Bàrabà ka kasò imbi ɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀
wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìndrǔ kɔ̌hò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Pìlatɔ̀ abhʉ̀ tǔna tdɨ́tdɔ̌ ihé-yà tɔ̀, Yěsù ndɨ̀ ndòzè ndɨ̀kɔ̀lɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.
21 Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɨdʉ̀: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌! Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà
dɔ̌!» 22 Ɨbhʉ rí kìsě nɨ̌, kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kǎfǎ? Ɨnzá ma
màla atdí afátá mà, yà kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ma mɨ́ kàbhʉ̌ kʉ̀vɨ,
madʉ̀ ɨ̀kɔ̀lɔ̀nà ràrà.» 23 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ dhu ʉ̀tʉ, 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌
àrɨ̌ nyʉ́ tí, ndínɨ̌ ka kʉtɔ́ tí ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Nɨ́ abádhí tɔ́ ìkǔ-ɔbɨ̀ òsè
dɔ̀na nǎ rɔ̀, 24 Pìlatɔ̀ adʉ̀ abádhí-afí òzè dhu nɔ́nzɨ̀. 25 Nɨ́ kɨ̌kɔ̀lɔ̀ yà imbi
ɔ̀ ka kósò kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ abvo nóhò dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ yà abádhí rǔbhi ònzìnà rɔ̌ kɨkɔ̀lɔ̀ alɛ. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ
kǎdʉ̀ Yěsù nábhʉ abádhí-fɔ́, ndínɨ̌ abádhí ɔnzɨ tí afíya nózè dhu bhěyi.

Yěsù nʉ́tɔ̌ ka kɨ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu

26 Yěsù nà ɨ ówu ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, abádhí náalʉ́ Sìmonì tɨ́ kátɨna atdí
alɛ ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ rírà rórɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Nɨ́ abádhí
náadʉ̀ mʉ̀sàlabhà nágba kà-dɔ̌, ndínɨ̌ kǎnɔ́ tɨ́, ndàmbɛ àrà dɔ̌ nà Yěsù-
owù ɔ̌. 27 Ábhɔ̌ ihé-yà mà, vèbhálɛ mànà náambɛ́nà òwu dɔ̌ Yěsù
owù ɔ̌. Ɨ vèbhálɛ náambɛ́nà odrùya-dɔ nʉ́pbɨ̀ dɔ̌ ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀
àmbɛ Yěsù ɔ̀dzɨ dɔ̌. 28 Nɨ́ Yěsù agɛ́rɛ́ ndɨ ndàndà abádhí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Yèrùsàlɛmà ɔ̌ vèbhínzó, ìnzɨ̌ nyɔ̀dzɨ ma! Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dzɨ nyɨ́ nyɨ-tírɔ̀,
ndɨrɔ̀ nyɔ̀dzɨ fʉ̀kʉ́ nzónzo. 29 Obhó tɨ́, ɨdhɔ rɨ̌'ɨ̀ ìnè yà ɔ̀yá ka kowuya
àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Hirò nɔ̀nzɨ̀ nɨ́ ìngò-ayí, ndɨrɔ̀ hirò nɔ̀nzɨ̀ nɨ́ ɨnzá ɨ̀ nʉgʉ
vèbhálɛ, yà ɨnzá inzo apɛ̀na ɨbàya-tsʉ̀ nɨ́ndʉ̀ vèbhálɛ.› 30 Ndɨ nínganí,
ìndrǔ owuya àtɨ̀nà rɔ̌ pbìrì-akpá nɨ̌: ‹Nyàgbǔ nyɨ̌ dɔ̀ká!› Ndɨrɔ̀ abádhí
owuya àtɨ̀nà rɔ̌ pbìrì nɨ̌: ‹Nyàtsì nyɨ̌ dɔ̀ká!› 31 Obhó tɨ́, yà dhu bhěyi ka
kɨ́ dhu ɔ̀nzɨ kázǔ itsu rɔ̌ rɔ̀, òtdyǒtdyù itsu rɔ̌ ka kɔ́nzɨna dhu nóoloya
ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi?»
32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɨ́, ka kambɛ́nà òwu dɔ̌ átɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́
ɔ́yɔ̌ alɛ nà, ndínɨ̌ ka kɔkyɛ tɨ́ atdíkpá Yěsù mànà. 33 Nɨ́, «Alɛ-dɔ-kpa» tɨ́
kátɨna ngari ɔ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí nʉ́ʉtɔ́ Yěsù mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ányɨrɔ̌,
kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ ɔ́yɔ̌ alɛ mànà. Atdí alɛ ka kʉtɔ́ Yěsù bhà fangà
dɔ̀nǎ rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́tɔ kàbhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀. 34 [Nɨ́, Yěsù ambɛ́nà àtɨ̀nà
dɔ̌: «Àbá, ʉ́bà dhu abádhí tɔ̀, ɨnzá abádhí ʉ̀nɨ ɨ̀ ɔ́nzɨna dhu nɨ́dhunɨ̌.»]
Abádhí náadʉ̀ Yěsù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngàlà ɔ̌ ɨ̀ ɔ̀vɨ̀ rórɔ̀. 35 Ìndrǔ
náadʉ̀ ìko ányɨrɔ̌, 'àmbɛ ndɔ̀nzɨ rɨ́ dhu nándà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ɔ̀ko 'àmbɛ Yěsù nʉ́gbɔ dɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kɨ́gʉ̌
ngʉ̌kpà alɛ, nɨ́ kɨgʉ̌ pɛ́ ndɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀, kǎpɛ́ ɨ'ɨ̀ Krístɔ̀, Kàgàwà ɔ́pɨ̀ fǐndà alɛ
tɨ́!» 36 Pbànówí náambɛ́nà kʉ̀gbɔ dɔ̌ átɔ̀, 'àdʉ̀ òwu ògyògyè dɨvayì náva
rɔ̌ kà-tsʉ̌. 37 Abádhí adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Pbàyàhúdí tɔ́
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́, nɨ́ ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀.» 38 Kà-dɔ̀nǎ ka kadʉ̀ dhu àndi
yà dhu bhěyi: «Yàrɨ́ alɛ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà.»
39 Yà Yěsù tɨ́ ka kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nʉ́ʉnɔ
dhu kà nɨ́ ndàtɨ: «Nyɨ tɨ́ obhó Krístɔ̀? Ɨgʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ mǎ
nígʉ!» 40 Pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi kà t'ɔ́dhìnà náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ kà dɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tɨ́ obhó
Kàgàwà-ɔdɔ̀ mà nɔ́nzɨ, àzèmbè nyɨ nyongó ɨ'ɨ̀ ndɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nábà

nyɨ nyí? 41 Àlɛ̌ kí àpbɛ̀ nábà obhónánga dɔ̌, àlɛ̌ tɔ́ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌
kí kàbà nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ yàrí alɛ náfǎ nzá atdí dhu mà.» 42 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀
àtìnà: «Yɛ̌sʉ̌, ɨ̀rɛ̀ nyírɛ̀ ma pbʉ̀kʉ̀ idzi ɔ̀ nyɨ nyótsù rɔ̀.» 43 Ní Yɛ̌sù adʉ̀
dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: àlɛ̌ kótsù nyɨ mànà
indo tí pàràdisò ɔ̀.»

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu

44 Mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sɨsɨ̀ adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ínɔ̌-yà níibvú ndɨ
kórɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̀.
45 Adyifɔ̀ náavɛ̀, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ka kúsò ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ pàziyà tí
kátɨna-ɔ̌nga ràdʉ̀ ndìfa átsɨ̌ rɔ̀. 46 Ní Yɛ̌sù akù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ndàtɨ:
«Àbá, ma màbhʉ̀ afídu fʉnʉ́.» Wɔ̀ dhu ndɨ ndòrì dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ,
kà-afí náadʉ̀ ɨtdɛ̌ dòtsí. 47 Wɔ̀ ndɨ nɔ̀nzɨ dhu ndɨ ndàla rɔ̀, Pbàrɔ́má tɔ́
pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ níilè Kàgàwà ndàtɨ: «Obhó
nyʉ́, yàrí alɛ ní'ɨ obhónángatálɛ!» 48 Kórɔ́ alɛ́-yà, yà ibí rɔ̀ ìwʉ̌nà dhu
àndà, náala wɔ̀ ndɨ nɔ̀nzɨ dhu. Ní abádhí náadù ɨ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ dɔ̀ya-tsirɔ̀
ʉ̀lʉ̌ ɨzʉ̀ nyʉ́ nà rórɔ̀. 49 Yà Yɛ̌sù nʉ́nɨ kórɔ́ alɛ, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ka
nʉ́ndà vèbhálɛ mànà, níikò ɨtsɛta, 'àmbɛ ʉ̀da rʉ́da dhu nándà dɔ̌.

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kí dhu

50 Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ arí alɛ nzínzì ɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ tí kátɨna
atdí alɛ níɨ'ɨ ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ ídzì alɛ, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ obhónángatálɛ.
51 Kǎtsù nzá yà Yɛ̌sù dɔ̌ rí 'ɨ̀rɨ alɛ tɔ́ ɔtɛ ɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna
dhu ɔ̀ màtí. Wɔ̀ ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ Àrìmàtayò tí kátɨna Pbàyàhúdí-bvʉ̌
atdí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ kɔ̌ngónà Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ̀ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ
nɔ́dɔ̀. 52 Ní kǎrà Pìlatɔ̀ bhà, ndàrà Yɛ̌sù-abvò nónzì kà-fɔ́. 53 Kǎdʉ̀ Yɛ̌sù-
abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀
àrà ndɨ abvo nɔ́tdʉ̀ bhalabhala ɔ̀ ka kóbhì ibhu ɔ̀. Ndɨ ibhu nɨ'ɨ ɨnzá
ka kàpɛ̀ atdí alɛ mà nɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà angyi. 54 Wɔ̀ dhu anzì ndɨ yà ìndrʉ̌ rɨ̌
'ɔ̀bhɔlɔ ndínɨ̌ sàbatʉ̀ adʉ̀ tí ndɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌. 55 Yà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì
ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù nʉ́ndà vèbhálɛ, náadʉ̀ òwu atdíkpá Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà. Abádhí
náala Yɛ̌sù-abvò nɔ́tdʉ̀ ka kí ɔ̀nà ibhu, 'ádʉ̀ Yɛ̌sù ka kɨ̀lɨ ibhu ɔ̀ tí dhu
nála. 56 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ 'àdu fɨ̀rábvʉ̀, 'òwù andrɔ̀kɔ mà,
ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ mànà nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí náadʉ̀ 'àso
yà Ʉyátá nónzì dhu bhɛ̌yi.

24

Yɛ̌sù rɨ̌ ndìngbɛ̀ dhu
(Màt 28.1-10; Mrk 16.1-8; Yùw 20.1-13)

1 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ rúbho nga ɔ̌, vèbhálɛ náawù kútsingá nyʉ́
kàbhʉ̌lì ɔ̀. Abádhí awù ányɨ̀ yà angyangyɨ ɨ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ mbɛ̌yi rɔ́ngʉ̀ akyɛ
mànà fɔyá. 2 Ní, abádhí adʉ̀ odu nótù ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ ibhu-lí rɔ̀ rɔ́.
3 Ní abádhí atsù ndɨ ibhu ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-
abvò nótù. 4 Ní atdídɔ̌ ɨdhɔ nʉ́kɔ abádhí ndɨ dhu dɔ̌ rórɔ̀ ní ndɨ, ɔ́yɔ̌
alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ abádhí tí, atdídɔ̌ rʉ́mbɨlɨ mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ̀yá. 5 Ní atdídɔ̌
ɔdɔ ní́sɨ̌ ɔ̀yà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dɔ̀ya nʉ́tdɔ̀ obvò. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí
alɛ adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí ìnè rí'ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà
alɛ nómɛ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ̌? 6 Kà rɨ̌'ɨ mbǎ ɨrɔ́, kɨ̀ngbɛ̀ wà ndɨ ɔvɛ-
bvʉ̀ rɔ̀. Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ kʉ̌nɔ àdɨ ndɨ ndàdɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rórɔ̀
dhu. 7 Kǎtɨ: ‹Dhu àkǎ kipfo Ìndrʉ̌ t'ídhùnà kabhʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́,

kadʉ̀ ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kà ràdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀.›»
8 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí náadʉ̀ yà Yɛ̌sù ʉnɔ ɔtɛ nɨ́rɛ̀. 9 Nɨ́ abádhí adù
ɨ̀ ibhu-tɨ̀'ɔ̀ rɔ̀, 'ɔ̀wù yà ɨ̀ àla kɔ́rɔ́ dhu nʉ́nɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà
ábhàlɨ̌ tɔ̀, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà. 10 Ɨ vèbhálɛ nɨ'ɨ̀ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌
Màrɨyà mà, Zǎnɨ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀-tsánà, Màrɨyà mànà. Ndɨrɔ̀, yà abádhí
ɨ̀'ɨ̀nà mànà ngʉ̌kpà vèbhálɛ, náadʉ̀ dhu àwɛ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ Yɛ̌sù
bhà uvitatálɛ tɔ̀. 11 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ ʉ̀nɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu nátɨ̀ uvitatálɛ
adʉ̀ zèze tɨ́. Nɨ́ abádhí adʉ̀ nzá ndɨ dhu ná'ù. 12 Pbɛ́tʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ náadʉ̀
ndɨ̀và, ndɔ̀kʉ̀ kàbhʉ̌lì ɔ̀. Nɨ́, ndɨ ndàgʉ̌ ndɨ ndàndà ɨbhu-ɔ̀nga rɔ̀,
kǎla mbɛrʉ̀-mbɛ́lɛ́mbɛ̀lɛ̀ kɛ̀lɛ̌ ányɨ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàdu ndàrà
pbɨ̀ndà atdídɔ̌ ɨdhɔ nʉ́kɔ ndɨ̀ wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàvɨ̌ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ tɔ̀ Ɛmawù rárà otu ɔ̌ dhu
(Mrk 16.12-13)

13 Ndɨ nínganí tɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ náakò 'àmbɛ òwu
dɔ̌ Ɛmawù tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́ɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí
nà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. 14 Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌
yà ɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌. 15 Nɨ́ wɔ̀ abádhí rɔ̌tɛ, 'àdʉ̀ àmbɛ 'àgò dɔ̌
ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ náandrì abádhí tɨ́ ɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ òwu dɔ̌
atdíkpá abádhí mànà. 16 Pbɛ́tʉ̀, dhu adʉ̀ abádhí-nyɨ̌nga nítɨ ɨ̀nzɨ̌ rʉ̀nɨ
Yɛ̌sù. 17 Nɨ́ Yɛ̌sù ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ nyǎgò dɔ̀ná,
àzèmbè nyɨ̌ nyongó òwu?» Nɨ́ kɔ̀rɨ́ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìko, ɨzʉ ràdʉ̀ 'ʉ̀ka
atdídɔ̌. 18 Atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ, Kìlìyɔpà tɨ́ kátɨna, náadʉ̀ dhu ìvu
kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tɨ́ ndɨ atdírɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ ɨnzá
nyɨ nyʉ̀nɨ kàrɨ́ ɨdhɔ nzínzì ɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu?» 19 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
«Ádhu ndɨ?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Yà Yɛ̌sù, Nàzàretì
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu. Ndɨ alɛ nɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ nà nabì.
Kǎrà ndɨ pbɨ̀ndà ɔbɨ návi rɔ̌ kàsʉ̌na ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌na ɔ̌ màtɨ́, Kàgàwà-
ɔ̀nzɨ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ màtɨ́. 20 Nɨ́ fàká pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, fàká ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nípfo ka, 'àbhʉ kɔtdɨ̀ anya dɔ̀ná ndínɨ̌
ka koho tɨ́, 'àdʉ̀ kàbhʉ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. 21 Mǎ nyʉ́, mǎ múbhì
dhu ɨ̀rɛ̀ rɔ̌ ka ràrɨ̌ ndɨ Pbàìsràyélí nʉ́wʉ̌ rí ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ròsè
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, indo kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu ɔ́nzì ɨ̀ rɔ́ ɨdhɔ náhʉ wà ɨ̀bhʉ. 22 Nɨ́
obhó tɨ́, nzínzìka ɔ̌ ngúfe vèbhálɛ nábhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ mǎ atdídɔ̌. Abádhí
òwùnà bhɔ̌tsʉngá kàbhʉ̌lì ɔ̀. 23 Nɨ́ ɨnzá ɨ̀ òtù Yɛ̌sù-abvò rɔ̀, abádhí àdʉ̀
ìngo, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà màlàyíká ràvi ɨ̀ fɨ́yɔ̀. Nɨ́, ɨ̀ màlàyíká ràtɨ ìnè Yɛ̌sù ràrɨ̌'ɨ̀
nyɨ̀kpóna nà. 24 Yà mǎ mɨ̀'ɨ̀ mànà atdíkpá alɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe alɛ nádʉ̀
òwu átɔ̀ kàbhʉ̌lì ɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ dhu nótù àdhàdhì yà vèbhálɛ náwɛnà dhu
bhɛ̌yi tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ abádhí àdʉ̀ nzá ndɨ Yɛ̌sù-ngbɔ̀ nyʉ́ nála.»
25 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nɨ́ ɨ̀mbǎ ɨrɛ̀ta nà alɛ! Ndɨrɔ̀
nyɨ̌ nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ pbànábí nʉ́ʉnɔ kɔ́rɔ́ dhu ná'u tsàkàtsàkà alɛ! 26 Dhu
aká tɨ́ obhó Krístɔ̀ ràbà àpbɛ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tdʉ̌ ndɨ̀ ndotsú pbɨ̀ndà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ rɔ̀?» 27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀ná ka kandí
Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tɨ̀ nɔ́pɛ̀ ndàwɛ abádhí tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Músà
bhà Andítá ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ pbànábí náandí dhu ɔ̀.
28 Abádhí níitdègu yà ɨ̀ úbhi òwu rɔ̌ ɔ̀nà pbanga níndù, nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀
dhu ɔ̀nzɨ̀ ɨtsɛ rárà alɛ bhɛ̌yi. 29 Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù àgo 'àtɨ: «Ádɨ̌
atdíkpá mǎ mànà. Obhó tɨ́, adyifɔ̀ àrà wà, ndɨrɔ̀ ɨnga rǎtɨ kòmbí tɨ́.»
Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀tsù, 'ɔ̀kò atdíkpá abádhí mànà. 30 Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ ɨ̀ ɔ̀kò
atdíkpá abádhí mànà rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù níidyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ

nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ ndʉ̀ndɔ̀ abádhí-fɔ́. 31 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí-nyɨ̌nga náarà ndùtù, ’àdʉ̀ Yěsù nʉ́nɨ. Pbɛ́tʉ̀ Yěsù náadʉ̀ àwǐ dòtsí abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀. 32 Ní abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌-afí nígběnà tí obhó àlɛ̌ ɔ̀, yà otu ɔ̌ kà rǔbhi Kàgàwà bhà Andítá-tɨ̀ náwɛ rɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ rɔ̀?»

33 Abádhí adʉ̀ ’ɨvà ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, ’àdu ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányɨ abádhí atù kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà uvitatálɛ ɔdhíya mànà ɨ̀ nàndu ró. 34 Ní ɨ uvitatálɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ́ngbɛ̀ wà ndɨ̀. Kàvi wà ndɨ Sìmonì tɔ̀.» 35 Ní kɔ̀rí ɔ́yɔ̀ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ rɔ̀yá ndɨ nɔ̀nzɨ otu ɔ̌ dhu mà, ìngbǎ dhu bhěyi màtí ɨ̀ òwù Yěsù nʉ́nɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ̌ rí ró dhu mànà dhu náwɛ abádhí tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàvǐ pbɨndà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Yùw 20.19-23; Kas 1.1-8)

36 Yà Ɛmawù rɔ̀ ìwǔ alɛ rɔ̌tɛ ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌ tí ní ndɨ, Yěsù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ náavì ndɨ abádhí nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.» 37 Ní atdídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nísɨ̌ ɔ̀yà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dhu àtɨ̀ alɛ-mùlǐ ɨ̀ àla dhu tí. 38 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nìnza? Ndɨrɔ̀ ádhu wɔ̀rí ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ rɨ̌’ɨ afíku ɔ̀ nɨ̌? 39 Nyàndà pɛ́ ɔtsʉ́du mà pfɔ̌du mànà! Ɨma nyʉ́ ní yà! Nyàpbàlǎ pɛ́ ngbɔ̌du, ndɨrɔ̀ nyàndà pɛ́, alɛ-mùlǐ náarí’ɨ ɨ̀mbǎ ɨ̀zǎ nà rɔ̀ná, ndɨrɔ̀ kà-kpa mà náarí’ɨ ɨ̀mbǎ yà rùdú nyɨ̌ nyálǎna dhu bhěyi.» 40 Wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ndɨ ndí rɔ̀, kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na mà, pfɔ̌na mànà nítɛ̀ abádhí tɔ̀. 41 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ɨ́’ɨ nà ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ ɔ̌, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ndɨ ndʉ́nɔna dhu ná’u, ndɨrɔ̀ atdídɔ̀ ɨdhɔ àdʉ̀ abádhí nʉ́kɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ tí’ɨ ìnè ɔ̀nyʉ̀nà ka kádʉ̀ dhu nà fʉ̀kʉ́ ɨrɔ́?» 42 Ní abádhí adʉ̀ ìkùrǔ ìkuru ɨ̀bhɛ̀-rɔrɔ̌-ngba nábhʉ kà tɔ̀. 43 Kǎdʉ̀ ndɨ ɨ̀bhɛ̀ nákɔ, ndàdʉ̀ à’ànà àzèmbè abádhí rǎlǎna rórɔ̀. 44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ yà fʉ̌kʉ̀ ma mongónà ʉ̀nɔ̀nà òko alɛ kòko atdíkpá rórɔ̀ dhu ní wɔ̀. Dhu aká yà kɔ́rɔ́ ka kandí dùdú Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ màtí, Kàgàwà bhà pbànábí tó Andítá ɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ Zàburì ɔ̀ màtí dhu rɔnzɨ ɨ̀ kɔ́rɔ́.» 45 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ abádhí tó ɨrɛ̀ta nʉ́ngbɛ, ndɨ́nɨ̌ abádhí alʉ́ tí Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu dɔ̀ya ɔ̀. 46 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu katɨ: Krístɔ̀ àkǎ ndàbà àpbɛ̀, kàkǎ ndɔ̀vɛ̀, ɨ̀bhʉ rí kìsě ɨdhɔ ɔ̌ ndàdʉ̀ ndɨngbɛ̀. 47 Ndɨrɔ̀ kɔ̌vɔ̀ rɔ̌, dhu àkǎ kʉnɔ̀ ìndrǔ rɨ̌ ’ʉ̀gèrɛ̀, ’ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, Kàgàwà ràdʉ̀ dhu ʉ̀bà fɨ́yɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ Yèrùsàlɛmà rɔ̀. 48 Nyɨ̌ ní ndɨ dhu tó ngàmbì. 49 Ndɨrɔ̀ kɔ̀nɨ̌ ma mí yà Àbadu náakɔ̀ fɨndá làká fʉ̌kʉ̀ dhu nívì fʉ̌kʉ̀. Ní nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌ tí, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríra ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nábà nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ ndàdǔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Kàgàwà ɨ dhu
(Mrk 16.19; Kas 1.9-11)

50 Yěsù adʉ̀ àrà pbɨndà ábhàlɨ̌ nà Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga-tɨ’ɔ̀. Ní, kǎngbɛ ɔtsʉ́na ndàso abádhí nɨ̌. 51 Ní yà abádhí násɔ̌ ndɨ ndí ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, àbadhi mà nʉ́ʉbhá ɨ̀ pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà, ndàdʉ̀ ɔ̀dzɨ, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. 52 Ní Yěsù ɨ̀ ɨ̀fʉ dhu-lutìnǎ, abádhí náadʉ̀ ’àdu ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. 53 Abádhí nóongónà ’ùndu bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá, ’àmbɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè dɔ̌.

Yùwanɨ
andí Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrɨ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, Yùwanì tí ka kátɨna alɛ rɨ̌'ì ibí nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, yàrɨ́ bhʉ̌kù nandí tsí tí ka kɨ̀rɛ̀ ní Zɛ̀bɛ̀dayò mà pbɨ̀ndà tsìbhálɛ Sàlɔmɛ̀ mànà t'ídhùnà, yà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ tí ɨ'ì. Pbɨ̀ndà bhʉ̌kù ɔ̀, kà rɔ̌tɛ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀, ndàtɨ̀ ndɨ̀ «Yɛ̌sù ózè ábhàlɨ̌» tí (21.20-25). Kʉ̌ndí átɔ̀ dhu nɨ'ì Upfòta tɔ́ bhʉ̌kù, 1 Yùwanì, 2 Yùwanɨ̀, ndɨrɔ̀ 3 Yùwanɨ̀ tɔ́ bhàrʉwà.

Yùwanɨ̀ andí yàrɨ́ bhʉ̌kù mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mà nzínzì ɔ̌ àrʉ̀gyètdí kumì atɔ nà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Kǎndí Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà yàrɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndabhʉ̀ tɨ́ pbàkrístɔ̀-afí ròtsì ɔbɨ nɨ̌. Kǎndí ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀ yà iri ɨ'ì fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u nzá dhu Yɛ̌sù ràrɨ̌ Màsiyà. Yùw 20.31 ɔ̀, Yùwanɨ̀ rǎtɨna, ndɨ̀ randí dhu ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ náa'u tɨ́ dhu Yɛ̌sù ràrɨ̌ Màsiyà, Kàgàwà t'ídhùnà, 'àdʉ̀ ɨ'ì ípìrɔ̌nga nà kɔ̌vɔ̀ rɔ̌.

Pbɨ̀ndà andítá ɔ̀, Yùwanɨ̀ rɔ̌tɛ ɔ́yɔ̌ dhu dɔ̌: «Pbàyàhúdí» (2.18-20, ndɨrɔ̀ 5.10-16), yà Yɛ̌sù nugyénà atdídɔ̌ alɛ, mà «a'uta» mànà. Pbàyàhúdí ní Pbàfàrìsáyó mà Pbàyàhúdí tɔ́ ngʉ̌kpà kámá mànà (11.57). A'uta tɔ́ atdí ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ì 2.23-24 ɔ̀. Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u Yɛ̌sù yà kà rǎrà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ wɨwì àlǎ ɨ ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, kà tɔ̀ ɨnga nafɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ka kɨ'ɨ tí obhóná a'utatálɛ tí dhu nɨ'ì yà ndɨ̀ ndùdhe dhu ìfʉ̌ ka kɨ́ atdídɔ̌ dhu (8.31).

Bhʉ̌kù-nyɨtɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Yùwanɨ̀ rɨ̌ Yɛ̌sù àtɨ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ rɨ́ kpangba Ɔtɛ tí dhu (1.1-18).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì rɨ̌ Yɛ̌sù, Màsiyà rɨ̌rà dhu ɔ̀vɔ dhu (1.19-34).
- Yɛ̌sù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ òvò dhu (1.35-51).
- Yɛ̌sù rɨ̌ àrʉ̀bhʉ̀ ize nítɛ̀, rɨ̀tɛ̀ ndɨ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ dhu (2.1–12.50).
- Yɛ̌sù rɨ̌ kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu ùdhě pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ abádhí dɔ̌ dhu (13.1–17.26).
- Yɛ̌sù ɔ̀sò ka kɨ́ dhu mà kà rɔ̌vɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu mànà dhu (18.1–20.9).
- Yɛ̌sù ɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tɛ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu (20.10–21.25).

Kàgàwà t'Ídhùnà Yɛ̌sù nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ̀ ndòngò ìndrʉ̌ tɨ́ dhu (1Yù 1.1-3; 5.20)

1 Ɔpɛ̀ tí kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ rɔ̀, Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ nɨ́ɨ'ì ìnè. Ndɨ Ɔtɛ tɨ́ ka kátɨna alɛ mà nɨ́ɨ'ì atdíkpá Kàgàwà mànà. Ndɨrɔ̀ ndɨ Ɔtɛ nɨ'ɨ Kàgàwà. 2 Ɔpɛ̀ tí kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ rɔ̀, kɨ̌'ì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. 3 Kàgàwà náanzì kɔ́rɔ́ dhu kɔ̌tù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà náanzì nzá atdí dhu mà ɨnzá ndɨ̀ ndɔ̀nzì kɔ̌tù ɔ̌ rɔ́rɔ̀. 4 Ndɨ Ɔtɛ-nyʉtsì ɨ'ì dhu nɨ'ì ípìrɔ̌nga, ndɨ ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ ɨ'ì awáwʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. 5 Ndɨ awáwʉ̀ nátdyi nga ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ínɔ̀ náadʉ̀ nzá ndɨ awáwʉ̀ nákɔ. 6 Nɨ́rɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà nívì atdí alɛ nɨ́ɨtɔ ndɨ̀. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Yùwanì. 7 Kɨ̌ra ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndadì tí ngàmbì tí ndɨ awáwʉ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ náadʉ̀ tí ndɨ awáwʉ̀ ná'ù kà rʉ̌nɔna ndɨ awáwʉ̀ dɔ̌ dhu-okú

dɔ̀ rɔ̀. 8 Ndɨ Yùwanì nyʉ́ ndìtɨ́rɔ̀ nɨ'ì nzɨ̀ awáwʉ̀, pbɛ́tʉ̀ kɨ̀ra ndɨ́nɨ̀ ndadì tɨ́ ngàmbì tɨ́ ndɨ awáwʉ̀ tɔ̀.

9 Ndɨ Ɔtɛ nɨ'ì obhóná awáwʉ̀ nyʉ́, yà kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̀nga náwʉ̀ rǎdʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ndì ndɨ̀rà àhʉ rɔ̀ awáwʉ̀. 10 Kɨ̀'ì ìnè yà adzɨ ɔ̌. Ndɨ̀rɔ̀ Kàgàwà náanzì yà adzɨ kɔ̌tù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náadʉ̀ nzá kʉ̀nɨ. 11 Kɨ̀ra àhʉ fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ nzínzì ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ alɛ nádʉ̀ nzá kàkɔ. 12 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà ka nakɔ̀ 'àdʉ̀ kà'ù tɔ̀, kǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ɔ̀ngò Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tɨ́. 13 Abádhí nóngò Kàgàwà bhà inzo tɨ́, ìnzɨ̀ nɨ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̌ ɔ̌, ndɨ̀rɔ̀ ìnzɨ̀ nɨ́ ìndrʉ̀-afí nózè ka dhu bhɛ̌yi ka kʉgʉ ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí nóngò kà bhà inzo tɨ́ Kàgàwà ózè ka rɨ'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Ɔtɛ tɨ́ ka kátɨna alɛ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì, ndòngò ìndrʉ̀ tɨ́, ndàdʉ̀ ìrà àdɨ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àlè tɨ́ ndì ndàlè ídzìnga mà, obhónga mànà nɨ̀ rɔ́rɔ̀. Àlɛ̌ kala kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨ awáwʉ̀ nɨ́, yà Àbanà Kàgàwà-fɔ́ ndɨ atdí tɨ́ arɨ́ ì'ì kàbhà ɨngba náabà. 15 Kà dɔ̌ ndì ndɨ́ dhu àwɛ̌ rɔ̀, bàtizò nubhónà Yùwanì náavɔ̀ dhu àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́, ndàtɨ: «Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ yà ma mʉnɔ alɛ, matɨ: ‹Dzidu dɔ̌ rɨ́rà alɛ ràrɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́, ròsè dùdunǎ. Kɨ̀'ì ìnè angyangyɨ ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ rɔ́rɔ̀ nɨ́dhunɨ̀.›»

16 Pbìndà ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎso àlɛ̌, àlɛ̌ ràbà ídzìnga, ídzìnga dɔ̀. 17 Kàgàwà níibho pbìndà Ʊyátá àlɛ̌ tɔ̀, Músà-otù ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ pbìndà ídzìnga mà, pbìndà obhónga mànà níbhò àlɛ̌ tɔ̀ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌. 18 Atdí alɛ mà nápɛ̀ nzá Kàgàwà àlǎ akɛkpá màtɨ. Pbɛ́tʉ̀ ka nábhʉ àlɛ̌ rʉ̀nɨ nɨ́ yà atdí tɨ́ arɨ́'ì kà t'Ídhùnà. Ndɨ kà t'Ídhùnà nɨ́ ndì Àbanà tɨ́ arádɨ, ndɨ̀rɔ̀ ka nɨ́ Kàgàwà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì náawɛ ndìtɨ́rɔ̀ dɔ̀ná dhu
(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 5.33-36)

19 Atdíku Yèrùsàlɛmà rɔ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náavì pbàkùhání mà, pbàláwí mànà ròwù dhu ìvu Bàtizò nubhónà Yùwanì-tsʉ̌ ka ràrɨ̌ àdhɨ. Nɨ́, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Yùwanì adʉ̀ àdunà dhu. 20 Ɨnzá ndì ndàgò ndì rɔ́rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu kpangba ndàtɨ: «Ɨma, ma nɨ́ nzɨ̀ Krɨ́stɔ̀.» 21 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Olu, ɨnyɨ nɨ́ àdhɨ? Nyɨ tɨ́ Ɛ̀lɨyà?» Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̀ nɨ́ ma Ɛ̀lɨyà.» Abádhí níivú dhu tdítdɔ̌: «Nyɨ tɨ́ Kàgàwà bhà nabì yà mǎ márɔ́dɔna?» Yùwanì náadʉ̀ dhu àdu: «Ɨ̀nzɨ̀ nɨ́ ma Kàgàwà bhà Nabì.» 22 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu, nyɨ nɨ́ àdhɨ, ndɨ́nɨ̀ mǎ madʉ̀ tɨ́ òwu nyɨ nyádǔna fǎkà dhu ɔ̀vɔ̀ yà mǎ nìvìnà alɛ tɔ̀? Ádhu nyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ nyɨ-tɨ́rɔ̀ dʉ̀nʉ́?» 23 Nɨ́, Yùwanì adʉ̀ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà náandí dhu nádu abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨma nɨ́ yà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ rúkǔ, tǔna ràmbɛ ndɨ̀rɨ̀ dɔ̌ alɛ:
‹Nyùtǒ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà otu*.›» 24 Kɔ̌kɔ̀ ka kìvìnà alɛ nɨ'ì Pbàfàrìsáyó.

25 Nɨ́ abádhí níivú dhu tdítdɔ̌ Yùwanì-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu, ìnzɨ̀ nɨ́ nyɨ Krɨ́stɔ̀ mà, ndɨ̀rɔ̀ Ɛ̀lɨyà mà, ndɨ̀rɔ̀ ìnzɨ̀ nɨ́ nyɨ yà mǎ marɨ́ ɔ̀dɔna Kàgàwà bhà nabì mà rɔ̀, ádhu nyɨ nyárɨ́ bàtizò núbhɔ̌ ìndrʉ̀ tɔ̀ nɨ̀?»

26 Nɨ́ Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma, ma márɨ́ bàtizò núbhɔ̌ ìndrʉ̀ tɔ̀ ɨdha nɨ̀. Pbɛ́tʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̀'ì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ́

* **1:23** 1.23 Ìsa 40.3

ɨnzá nyɨ́ nyʉ́nɨ alɛ. 27 Kà rɨ̌rà dzidu dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma màkǎ nzá mɔkɔ̀ ma,
mʉnga kà-pfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ mà.»
28 Wɔ̀ dhu náanzɨ̀ ndɨ̀ Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀, yà Yùwanì ongónà
bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná rɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danì tɨ́ kátɨna ɨdha-akpà-adzènǎ rɔ̀.

Yɛ̌sù nɨ́ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba dhu

29 Tsútsǎ nɨ́nganɨ́, Yùwanì náala Yɛ̌sù tɨna ɔ̀ rɨ́rà rɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Kànɨ̌ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba, yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga nú'ɔ̌ rɨ́. 30 Ka
nɨ́ ndɨ yà ma mʉnɔ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀, matɨ: ‹Dzidu dɔ̌ rɨ́rà alɛ ràrɨ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ ròsè dùdunǎ, kɨ̌'ɨ ìnè angyangyɨ, ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ
rɔ́rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.› 31 Ɨma nyʉ́ mà ma mʉnɨ nzá ka. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́rà bàtizò
núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ Ìsràyelì ɔ̌ bhà nabhʉ̀ tɨ́ rʉ̀nɨ ka.»
32 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdɨ́tdɔ̌, ndàtɨ: «Ma mala Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdɨ kà-dɔ̌ rɔ́. 33 Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ mà,
ma mʉnɨ nzá ka. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà, yà ɨma nivi mɨrà bàtizò núbho ìndrʉ̌
tɔ̀ ɨdha nɨ̌, náatɨ ɨma nɨ̌: ‹Nyɨ nyálǎna Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo, ndàdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná
alɛ nɨ́ ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rɨ́ bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ.› 34 Nɨ́rɔ̀, ma mála
wà ndɨ dhu, ndɨrɔ̀ ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba, àbadhi ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà
t'ídhùnà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà ábhàlɨ̌ núnzi dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

35 Tsútsǎ nɨ́nganɨ́ tdɨ́tdɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanì mà nɨ́ɨ'ɨ yà inzì ɨ
ɨ́'ɨ̀ná ɔ̀ná ngari ɔ̌ tɨ́, pbìndà ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ mànà. 36 Nɨ́, Yɛ̌sù ndɨ ndàla
ʉ̀da rʉ́da rɔ́ rɔ̀, kǎtɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba.»
37 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ́ɨrɨ wɔ̀ Yùwanì ʉ̀nɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ 'ɨvà, 'òwù Yɛ̌sù-
owù ɔ̌. 38 Nɨ́, àrà ndɨ ndárà rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náagɛ́rɛ́ ndɨ ndàndà olùnga,
ndàdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ nála owùna ɔ̌ ríwu rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɔ́nɛna?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ:
«Rabɨ̌, nyɨ nyarádɨ ìngbɔrɔ́?» Rabì-tɨ̀ nɨ́ Màlimò. 39 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyìwʉ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyala tɨ́ ka.» Nɨ́ abádhí adʉ̀
òwu, 'àdʉ̀ kǎrádɨ rɔ́ nga àla. Abádhí adʉ̀ òko atdíkpá kà mànà ndɨ
nɨ́nganɨ́. Ndɨ dhu nɨ'ɨ mbɛ̀mbɛ̀ ɨdrɛ̀ adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌ dhu.
40 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu nɨrɨ̀nà, 'àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌
atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ Àndɛ̀rɛyà. Ndɨ Àndɛ̀rɛyà nɨ'ɨ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ t'ádɔ̀nà.
41 Nɨ́ Yɛ̌sù-tɨ́ rɔ̀ ɨ ɨvà ɨ rɔ̀, Àndɛ̀rɛyà náadʉ̀ àrà angyi adɔ̀nà Sìmonì rɨ̌'ɨ
ɨ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Mǎ màla Màsiyà.» Màsiyà-tɨ̀ nɨ́ Krístɔ̀. 42 Kǎdʉ̀
wɔ̀ ndɨ adɔ̀nà, Sìmonì, nʉ́ndà 'òwù nà Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ ɨ. Nɨ́ ányɨ abádhí òwù
ùvò rɔ̀, Yɛ̌sù ʉdí nyɨkpɔ́na ndàndà Sìmonì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Ɨnyɨ, nyɨ
nɨ́ Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnà. Nɨ́ rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kòmbí, ka kóngo nyanzì Kɛfà
tɨ́.» Kà-tɨ̀ nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Fìlipò mà Nàtànelì mànà núnzi owùna nʉngʉ tɨ́ dhu

43 Tsútsǎ nɨ́nganɨ́, Yɛ̌sù azè ndàrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Nɨ́ ányɨ ndɨ
ndárà rɔ́rɔ̀, kǎtù Fìlipò, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Fìlipɔ̌, ɨ́rà owùdu ɔ̌.» 44 Wɔ̀
ndɨ Fìlipò nɨ'ɨ Àndɛ̀rɛyà mà Pɛ́tɛrʉ̀ mànà mà tɔ́ pbanga, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɨ́
kátɨna ɔ̌ alɛ. 45 Nɨ́ Fìlipò arà, ndàrà àhʉ Nàtànelì-tɨ́, ndìtsì àtɨ̀nà kànɨ̌:
«Mǎ màla wà yà pbìndà Ʊyátá ɔ̀ Músà avɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà
fɨyɔ́ andítá ɔ̀ Kàgàwà bhà pbànábí náavɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ alɛ*. Ndɨ
alɛ nɨ́ Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà.» 46 Nɨ́, Nàtànelì

* **1:45** 1.45 Tɔ̀r 18.18; Ìsa 9.5

adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ídzì dhu nyʉ́ t'ádʉ̀ àhʉ̀ àhʉ̌ Nàzàretì rɔ̀ dhéè?» Ní, Fìlipò adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà pɛ́ ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyala tɨ́ ka.»
47 Ní, Yɛ̌sù itdègu Nàtànelì àlǎ tɨna ɔ̀ rɨ́rà rɔ́, ní kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Kànɨ̌ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ní yà, ìmbǎ ʉtrátá rɨ̌'ì nyʉnatsì.» 48 Ní Nàtànelì adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ̀nɨ ma ìngbǎ dhu bhɛ̌yi?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá Fìlipò àpɛ̀ nyanzi rɔ́rɔ̀, ma màlanà nyɨ mùtinì-kpa-tsìnǎ nyɨ nyìdè rɔ́.» 49 Ní Nàtànelì adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimǒ, ɨnyɨ ní Kàgàwà t'ídhùnà, ndɨrɔ̀ nyɨ ní Pbàìsràyélí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà!» 50 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyà'ù tɨ́ dhu, yà ma màtɨ, ma ràlanà nyɨ mùtinì-kpa-tsìnǎ nyɨ nyìdè rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ róse ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́ nálǎ!» 51 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̌ nyí ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀ nálǎ ndɨ̀ nàngbɛ, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdʉ̀ òwu ùpo rɔ̌ ɔrʉ̀, 'àdʉ̀ ìfo obvò Ìndrʉ̌ t'ídhùnà dɔ̌ rɔ́*.»

2

Yɛ̌sù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà wɨwì nɔ́nzɨ dhu

1 Ɨbhʉ ráhʉ ɨdhɔ ɔ̌, ka kanzì àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ Kanà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̌, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Yɛ̌sù tsánà, Màrɨyà, nɨ́ɨ'ì ìnè ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌. 2 Ndɨrɔ̀ ka kadʉ̀ Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà núnzì átɔ̀ rìwʉ̌ ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀. 3 Ní, yà ɔ̀mvʉ̀na ka kɨ́ dɨvayì níku rɔ̀, Yɛ̌sù tsánà náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Kàrɨ́ alɛ rɔ̌mvʉ̀na dɨvayì rɨ̌'ì mbǎ.» 4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Iyá, ádhu ndɨ nyɨ nyòzè mɔnzì? Ɨnzá pbàkà kàsʉmì nápɛ̀ àkǎ.» 5 Ní kà-tsánà adʉ̀ àtɨ̀nà kasʉtálɛ nɨ̌: «Ɔ̀nzɨ nyɔ̀nzɨ kà rǎvɨ̀na nyɔ̌nzì kórɔ́ dhu.» 6 Ányɨrɔ̌, yà odu nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ andu-abábá nɨ́ɨ'ì ìnè aza. Ɨ andu nɨ'ì yà Pbàyàhúdí náarɨ́ 'ù'ɔ̌ 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ nɨ̌ ɨdha nʉ́dhɔ̌ ka karɨ́ ɔ̀yà andu. Ndɨrɔ̀, ɨ andu nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà lítrè mà rǎdʉ̀ ɔ̀tsù atdí ɔ̀ nɨ̌ dhu bvʉ̀tɨ́ andu. 7 Ní Yɛ̌sù atɨ kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ nɨ̌: «Nyùtdyɔ́ ɨdha, nyɨ̌rǎ kɔ̀rɨ andu nɨ̌ kórɔ́.» Ní abádhí adʉ̀ ɨ andu nɨ́ra ɨdha nɨ̌ rùlè liyá.
8 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìtdyo pɛ́ ka akɛ, nyɔ̌wù nà mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rìnè.» Ní abádhí adʉ̀ òwu kà nà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ rìnè. 9 Wɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ níinè yà dɨvayì tɨ́ Yɛ̌sù ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ɨdha, ìnzɨ ndàdʉ̀ àdhà rɔ̀ màtɨ́ ka kìwʉ̌ ndɨ dɨvayì nà dhu nʉ́nɨ. Pbɛ́tʉ̀ yà ndɨ ɨdha nùtdyɔ̀nà kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ní ɨ ɨwà ka nʉnɨ. Ní wɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náanzi akpatsi, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: 10 «Ìgyò! Kórɔ́ alɛ náarɨ́ atdídɔ̀ òvù dɨvayì nábhʉ̌ kɔpɛ̀ ɔmvʉ́ rɔ̀ná rɔ̀ angyi, kadʉ̀ yà ɨnzá òvù mbɛ̌yi-tsí níbhò olù, ɨwà ìndrʉ̌ ɔ̀mvʉ̀ ì 'òrì rórɔ̀. Ní, nyɨ nyàdʉ̀ tɨ́ atdídɔ̀ òvù dɨvayì nyʉ́ nɔ́dɔ̀ rɨ̀rà àhʉ kòmbínga ɔ̀ màtɨ́?» 11 Wɔ̀rɨ́ ní ndɨ Yɛ̌sù anzì pbìndà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ wɨwì. Kǎnzì ka Kanà tɨ́ kátɨna Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. Ndɨ dhu adʉ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nítɛ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ kà'ù.
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà náadʉ̀ òwu Kàpɛ̀rnàwumù tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀ atdíkpá, ɨ́yànà mà, adɔ́na mà, ndɨrɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà. Abádhí náadʉ̀ òko ányɨ ngúfe ɨdhɔ kɛ̀lɛ̌ tɨ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ̌ dhu ùdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

---

* **1:51** 1.51 Ɔpt 28.12

13 Atdíku, Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ́ɨ̀'ì ɨwà ndì ndìndù
ndì rɔ́. Nɨ́ Yɛ̌sù ɨvà ndì, ndàrà Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 14 Nɨ́ ányì, kǎtsù
Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ìkyì-akpá mà, tàmà mà, àmbò mànà nábhʉ̌
rɨ́ kudzǐ alɛ mà nótù obvò òkò rɔ́. Ndɨrɔ̀ ányì-dza kǎtù ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì
fʉ̀rangà ɔ̌ nga nábhʉ̌ rɨ́ kʉwʉ alɛ. 15 Nɨ́, Yɛ̌sù akyɛ̀ imbi asé bhɛ̌yi,
ndàdʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ nódì nɨ̌ kɔ́rɔ́, ndìpfo Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀, fɨyɔ́ tàmà
mà, ndɨrɔ̀ fɨyɔ́ ìkyì-akpá mànà. Kǎdʉ̀ yà fʉ̀rangà-ɔ̌nga nábhʉ rɔ̌ rúbhi
kʉwʉ alɛ tɔ́ fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́vɔ obvò, ndàdʉ̀ abádhí tɔ́ mɨzà nátdi ràwà
ì adzíya dɔ̌. 16 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà àmbò nábhʉ rɔ̌ rúbhi kudzǐ alɛ nɨ̌:
«Nyìpfo kɔ̌kɔ̀ dhu ɨrɔ́ rɔ̀. Ɨnzǐ nyɨ̌ nyádʉ̀ Àbadu bhà ɨdza nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò
dhu t'údzítá-ɨdzà tí.» 17 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ yà Kàgàwà
bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu nɨ́rɛ̀. Ndɨ andítá rǎtɨna: «Pbʉ̀kʉ̀ ɨdza ma
mózè nɨ̌ àzè náarɨ́ mɔbɨ àdzò bhɛ̌yi*.» 18 Nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Íngbǎgà wɨwì nyɨ nyávǐna fǎkà wɔ̀
nyɨ nyɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?» 19 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
«Nyùgolo pɛ́ wɔ̀rɨ́ Kàgàwà bhà ɨdza, nɨ́ ma mɨ́ kɔ̀sì rìdè ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.»
20 Nɨ́, kɔ̀rɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Wɔ̀rɨ́
ɨdza ka kasì ràrà àhʉ ìfɔ kumì dɔ̀ná azà nà atɔ nyʉ́ tí, nɨ́ nyɨ tí àdʉ̀ kɔ̀sì
ɔ̀sì ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌?» 21 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù ɨpbɛ́ ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ɨdza tí dhu nɨ'ì
ngbɔ̌na nyʉ́ ndì ndìtɨ́rɔ̀. 22 Nɨ́, yà ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù
nɨ́itdègu ndìngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀, nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ yà kʉ̌nɔ
dhu nɨ́rɛ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá mà, Yɛ̌sù ʉnɔ fɨ̌yɔ̀ ɔtɛ
mànà dhu ná'ù.

Yɛ̌sù arɨ́ alɛ-afí ɔ̀ dhu nʉ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu

23 Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ nɨ́itdègu Yɛ̌sù ɔ̀tù Yèrùsalɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u ka yà kà rǎrà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ wɨwì-okú
dɔ̀ rɔ̀. 24 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nyʉ́ ndìtɨ́rɔ̀ náa'u nzá ɨwà abádhí ná'ù ndɨ dhu,
kʉ̌nɨ abádhí kɔ́rɔ́ nɨ́dhùnɨ̌. 25 Ndɨrɔ̀, kǎránà mbǎ ì'ì rɔ̌ ngàmbì-atdyú
nà ìndrʉ̌ bhà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìwà ndì ndʉ̀nɨ ndɨ alɛ-afí ɔ̀ dhu kɔ́rɔ́
angyangyɨ nɨ́dhunɨ̌.

3

Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ mà rɔ̌tɛ Yɛ̌sù nà dhu
(Màt 18.3; Yùw 1.12-13; 2Kò 5.17; Zèk 36.26)

1 Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ nɨ́ɨ̀'ì Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌. Ndɨ alɛ
nɨ'ì Pbàyàhúdí tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ. 2 Nɨ́ atdíku, kɨ̌và ndì ndɨ̀rà àhʉ
kúbhingánǎ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu
nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà ívì rɨ̀rà dhu ùdhe fǎkà alɛ. Obhó tɨ́, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna wɨwì-tɨdɔ̀ nɔ́nzì ìmbǎ Kàgàwà ì'ì atdíkpá ndì
nà rɔ̀.» 3 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀. Atdí
alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀
ɨnzá ka kʉ̀gʉ̀ ndì ɔwʉ́tána tɔ́ ʉgʉta nɨ̌ rɔ́rɔ̀*.» 4 Nɨ́, Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ adʉ̀ dhu
ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨwà óngò mʉ̀là tí alɛ nʉ́gʉ̀ ka kádʉ̀ ìngbà dhu
bhɛ̌yi tdítdɔ̌? Ndɨ alɛ tí àdʉ̀ ndàdu tdítdɔ̌ íyànà-fɨtsʉ̀ ɔ̀, kadʉ̀ ndʉ̀gʉ̀
ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ʉgʉta nɨ̌?» 5 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ:
«Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: ìnzǐ ndɨ alɛ náapɛ́ ndàbhʉ̌ kʉgʉ̀ ndì
ɨdha mà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí mànà-otù ɔ̌, nɨ́ ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òtsù ɔ̀rʉ̀-akpà

* **2:17** 2.17 Zàb 69.10 * **3:3** 3.3 Kà-tì nɨ́, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀gʉ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu.

ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀*. 6 Ìndrǔ ɔ̀dhɨ arí ngbɔ̌na ɔ̀nǎ
rɔ̀ ní ìndrǔ. Ndɨrɔ̀ ìndrǔ ɔ̀dhɨ arí afína ɔ̀nǎ rɔ̀ ní Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-
Alafí. 7 Ní, dhu àkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ yà ma mátɨna dhu ràkǎ kʉ̀gʉ̀
nyɨ̌ ɔwʉ́tána tó ʉ̀gʉ̀ta nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 8 Awɛ náarópili, ndàmbɛ àrà
dɔ̌ afína òzè ɨ, nyadʉ̀ àmbɛ tǔna nírì dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ àdhà
rɔ̀ màtí ka rɨ̌rà dhu, ndɨrɔ̀ àdhà màtí kà rǎrà dhu nʉ́nɨ. Ní ndɨ dhu rɨ̌'ì
ndɨ dhu bhěyi tí, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí-otù ɔ̌ ndì nʉ́gʉ̀ alɛ tɔ̀.» 9 Ní,
Nìkɔ̀dɛmʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀rí dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzì ìngbà
dhu bhěyi?» 10 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní atdídɔ̌ ndì
nʉ́nɨ Pbàìsràyélí tó pbìrì ɔ̌ màlimò nyʉ́, ní nyɨ nyʉ́nɨ tí ɨnzá wɔ̀ dhu?
11 Ma mí ɔbhó dhu nʉnɔ ɨndʉ̀. Mǎ marʉ́nɔna dhu ní ʉ̀nɨ̌ mǎ mʉ́nɨ
dhu. Ndɨrɔ̀ mǎ maróko fìndá ngàmbì tí dhu ní nyìkpɔ́ka nɨ̌ mǎ mála
dhu, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyárí nzɨ̌ àdʉ̀ mǎ mʉ́nɔna dhu ná'ù. 12 Yà ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyárí
fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna yà adzɨ dɔ̌ arí 'ɔ̀nzɨ dhu ná'u rɔ̀, ní nyɨ̌ nyádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ma
mʉ́nɔna ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí 'ɔ̀nzɨ dhu ná'ù ìngbà dhu bhěyi? 13 Atdí alɛ mà
núpò nzá ányì. Pbɛ́tʉ̀ ányì úpò ní Ìndrǔ t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, yà ányìrɔ̀ ifo alɛ.
14 Ní àdhàdhì Músà nɨ́ɨdì osu-wɔ̀yɔ̌ itsu dɔ̌ rɔ̀ ɔrʉ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ dhu bhěyi*,
dhu-àkǎ kɨdì Ìndrǔ t'ídhùnà ɔrʉ́, 15 ndɨ́nɨ̌ ka nà'ù ìngbà tí ɨ́lɨ ndì alɛ
mà náadʉ̀ya tí dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà. 16 Obhó tí, Kàgàwà
náazè yà adzɨ ɔ̌ alɛ atdídɔ̌. Ní kɨ̌bho yà atdí tí arí'ì Idhùnà yà adzɨ ɔ̌,
ndɨ́nɨ̌ ka nà'ù ìngbà tí ɨ́lɨ ndì alɛ mà náadʉ̀ya tí nzɨ̌ àwɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ndɨ alɛ
adʉ̀ya tí dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà. 17 Obhó tí, Kàgàwà níivi nzá
Idhùnà rɨ̀rà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nítdì, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌vi ka rɨ̀rà ndɨ́nɨ̌ yà adzɨ ɔ̌
alɛ nʉ́ʉgʉ̀ tí otùna ɔ̌. 18 Ndì alɛ náapɛ́ kà'u, ní ndɨ alɛ dɔ̌ Kàgàwà adʉ̀ya
nzɨ̌ anya ɔ̀tdì. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka ná'ù alɛ dɔ̌ kɔ̌tdì wà anya angyangyɨ, ɨnzá
kǎ'ù Idhùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Yàrí ní ndɨ Kàgàwà nɨ́ɨtdìya anya ìndrǔ
dɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. Awáwʉ̀ nɨ́ira àhʉ yà adzɨ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìndrǔ náadʉ̀
ɨ́nɔ̀ ɔ̌ ì óko dhu nózè atdídɔ̌, ròsè ndɨ awáwʉ̀ dɔ̀nǎ, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ì arí
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 20 Obhó tí, nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí awáwʉ̀ ɔ̀ndrɔ̀
ɔ̀ndrɔ̀ tí, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndòzè ndàhʉ awáwʉ̀ ɔ̀, akyɛ ndì ndarɔ́nzɨna nzɛ́rɛ
dhu náadʉ̀na àrà ndàla rɔ̌ kpangba nɨ̌. 21 Pbɛ́tʉ̀, obhó dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ
náarí ndòzè ndùbhi awáwʉ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ndì ndarɔ́nzɨna dhu náala tí ndì
Kàgàwà ózè dhu bhěyi ndì ndarɔ́nzɨna dhu tí.»

Yěsù ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ ròsè Yùwanì dɔ̀nǎ
(Yùw 1.19-24)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù Yùdɛyà tɔ́
pbìrì ɔ̀. Ní ányì, abádhí náakò ngúfe ɨdhɔ tí, 'àdʉ̀ òwu bàtizò núbho
rɔ̌ ìndrǔ tò. 23 Yùwanì náaránà bàtizò núbho rɔ̌ átɔ̀ ìndrǔ tò Sàlimù tí
kátɨna pbanga tí arí'ì ngǎtsi pbanga, Àyìnonì tí kátɨna ɔ̌. Obhó tí, ndɨ
pbanga ɔ̌ ɨdha nɨ́ɨ'ì abhɔ nyʉ́. Ní ìndrǔ nóowúnà ìwu rɔ̌ Yùwanì rɨ̌'ì ɨ,
kà ràdʉ̀ bàtizò núbho fɨ̌yɔ̀. 24 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yùwanì nɨ́ɨ'ì ɨnzá ka
kàpɛ̀ òsòna imbi ɔ̀ rɔ́.

25 Nírɔ̀ ní ndɨ Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà atdí Mʉ̀yàhudì mànà náakò
'àmbɛ 'àgò dɔ̌ ìndrǔ rɨ̌ ndù'ɔ̌ ndɨ̀lǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ tí dhu dɔ̌. 26 Ní,
ɨ ábhàlɨ̌ níiwú Yùwanì-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Màlimǒ, yà Yɔ̀rɔ̀danì tó
ɨdha-akpà-adzè nyɨ̌ nyí'ì mànà atdíkpá alɛ, yà nyɨ nyʉ́ tírɔ̀ nyɨ nyɔ́vɔ̀
dhu dɔ̀ná fǎkà alɛ, ní rɨ̌'ì bàtizò ùbhǒ ndì ndí ìndrǔ tò rɔ́. Ndɨrɔ̀ kórɔ́

* **3:5** 3.5 Zèk 36.25-27; Yùw 7.37-39 * **3:14** 3.14 Ɔzt 21.9

alɛ rǒwu òwu rɔ̌ kà-tɨ’ɔ̀.» 27 Nɨ́ Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìndrǔ rǎdʉ̀ àbànà dhu nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ka kìbhò fǐndà dhu kɛ̀lɛ̌. 28 Nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌-tírɔ̀, nyɨ̌ nɨ́ yà ma mʉnɔ dhu tɔ́ ngàmbì. Ma mátɨ ɨma ràrɨ̌ nzɨ̌ Krístɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ma ràrɨ̌ Kàgàwà ívì angyinǎ rɔ̌ kà tɔ̀ alɛ. 29 Àdhìngbǎ-ɔwʉ́tá nà rɨ́’ì alɛ nɨ́ ndɨ ndɨ àdhìngbǎ bhà alɛ. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ kà bhà alɛ t’ɔ́dhìnà, yà kà-tɨ́ ìdè ndàmbɛ kà rʉ̌nɔna dhu ìrì dɔ̌, nɨ́ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀ ndìka atdídɔ̌ kà-tù ìrɨ ndì ndɨ́ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, ma mɨ́’ì dhɛ̀dhɛ nà, ndɨrɔ̀ ndɨ dhɛ̀dhɛ nákǎ wà atdídɔ̌ nyʉ́ kòmbí. 30 Nɨ́ dhu àkǎ wà Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ ràmbɛ ndɔ̀tɔ̀ dɔ̌, ɔvɔ̀du ràdʉ̀ àmbɛ àwɨ̌ dɔ̌.»

Yùwanì rɨ̌ Yɛ̌sù àtɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà alɛ tɨ́ dhu

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì náadʉ̀ dhu-ɔvɔ̀ tdɨ́tdɔ̌, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà alɛ nɨ́ ndɨ rɨ́’ì kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ ka kʉ́gʉ̀ alɛ nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ kà rǎdʉ̀ ɔ̀tɛ yà adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌ tɨ́. Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà alɛ rɨ̌’ì kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. 32 Kǎrʉ́nɔna dhu nɨ́ nyìkpɔ́na nyʉ́ nɨ̌ ndì ndála dhu, ndɨrɔ̀ nɨ́ bǐna nyʉ́ nɨ̌ ndì ndɨ́rì dhu. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ arɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu ná’ù. 33 Kà rʉ̌nɔna dhu nà’ù alɛ návi dhu kpangba Kàgàwà ràrɨ̌ obhó dhu ʉ̀nɔ arɨ́ alɛ. 34 Obhó tɨ́, Kàgàwà ívì alɛ náarɨ́ Kàgàwà bhà ɔtɛ nʉ́nɔ, atdídɔ̌ kìrǎ ndì pbìndà ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 35 Kàgàwà ózè Idhùnà atdídɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga nábhʉ kà-fɔ́. 36 Kàgàwà t’ídhùnà nà’ù alɛ, nɨ́ rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. Pbɛ́tʉ̀, ndì nùvɔ̌ ìnzɨ̌ ndìrì kà t’Ídhùnà-tsʉ̌ dhu alɛ, náabáya nzɨ̌ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà nàwí rǒngo àdɨ dhòdhódhónganà ndɨ alɛ dɔ̌.»

4

Yɛ̌sù mà rɔ̌tɛ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nà dhu
(Ìsa 55.1; Yùw 7.37-39; Kas 8.25)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Pbàfàrìsáyó nɨ́ɨrɨ ìndrǔ rʉ̌nɔna Yɛ̌sù dɔ̌ dhu. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌, Yɛ̌sù ràrɨ̌ àrà ibí alɛ nyʉ́ nʉ́gèrɛ̀ rɔ̌ ròngò pbɨndà ábhàlɨ̌ tɨ́, ndàdʉ̀ àrà bàtizò núbho rɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀, ròsè yà Yùwanì arɨ́ kɔ̀nzɨ tɨ́ dhu dɔ̀nǎ. 2 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ náaránà nzɨ̌ bàtizò núbho rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, kùbho rɔ̌ owúnà nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌. 3 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɨvà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàdu ndì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 4 Nɨ́ ányɨ ndì ndárà rɔ̀, kǎká ndʉ̀dà Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀na nǎ. 5 Nɨ́ kǎrà àhʉ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Sìkarì tɨ́ kátɨna ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́ɨ’ì kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ yà idhùnà Yɔ̀zɛfʉ̀ tɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ náabhʉ̀ adzɨ tɨ́. 6 Ndɨrɔ̀, Yàkɔbhɔ̀ bhà dzɨ̀wɔ̀ nɨ́ɨ’ì ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù itsi àdɨ wɔ̀rɨ́ dzɨ̀wɔ̀-bɨdɔ̌ atdídɔ̌ ndì ndɨngyɛ̌ ndì abhi nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu nɨ’ì mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌ dhu. 7 Nɨ́, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨra ɨdha nítdyò. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Íbho pɛ́ ɨdha mɔmvʉ̀.» 8 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ì’ì kɨgɔ̀ ɔ̀ ì òwù ɔ̀nyʉ̀ núdzi ndɨ́nɨ̌ ì ɔnyʉ tɨ́ rɔ́. 9 Nɨ́, wɔ̀ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ tsìbhálɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀! Ɨngbà dhu bhɛ̌yi dhu, ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tɨ́ rɔ̀, nyɨ nyɨ́ ìdha nónzi fudú ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɔmvʉ́ tɨ́, àzèmbè ɨma nongó ì’ì Mʉ̀sàmàrɨyà-àyi?» Obhó tɨ́, ɨrita nɨ́ɨ’ì ɨmbǎ Pbàyàhúdí mà nzínzì ɔ̌ Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà mànà. 10 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyɨ́’ìná gukyè Kàgàwà arábhʉ̌na ìndrǔ tɔ̀ dhu nʉ́nɨ alɛ tɨ́, nyadʉ̀ yà fʉnʉ́ rɨ́ ɨdha nónzi ndɔ̀mvʉ̀ alɛ ràrɨ̌ àdhɨ dhu

nʉ́nɨ, nɨ́ nyɨ nyàmbɛ̀nà ndɨ ɨdha nónzi kà-fɔ́, kà ràdʉ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌
rɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nábhʉ ɨndʉ̀.» 11 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌,
ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨdha ìtdyò nyɨ nyádʉ̀ nɨ̌ ngɛmɛkʉ̀ mà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ
fʉnʉ́, ndɨrɔ̀ yàrɨ́ dzɨ̀wɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ádzɨ̌ nyʉ́. Nɨ́ nyɨ nyɨ́ wɔ̀ ndɨ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌
rɨ́ ɨdha nábà àdhà? 12 Abhukà Yàkɔbhɔ̀ nɨ́ ndɨ yàrɨ́ dzɨ̀wɔ̀ nʉbhà fǎkà.
Ka nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀, kàbhà inzo mà, kà bhà mʉ̀tʉngà mànà, nʉ́ʉmvʉ́ kà
ɔ̌ ɨdha átɔ̀. Nɨ́ ɨnyɨ, nyɨ tɨ́ ndɨ adrʉ̀ngbǎlɛ ròsè ndɨ abhukà Yàkɔbhɔ̀
dɔ̀nǎ?» 13 Nɨ́ Yěsù àdʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà yàrɨ́
dzɨ̀wɔ̀ ɔ̌ ɨdha nɔ̀mvʉ̀, nóhò ɨdha-atdyú rǎdʉ̀ òho tdɨ́tdɔ̌. 14 Pbɛ́tʉ̀, yà
ɨma nyʉ́ ma mábhʉ̌na ɨdha nɔ́mvʉ̀ rɨ́ alɛ, nóhò ɨdha-atdyú rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀
tdɨ́tdɔ̌ akɛkpá màtɨ́. Obhó tɨ́, ma mábhʉ̌na ndɨ alɛ tɔ̀ ɨdha rǎdʉ̀ òngo
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha rǒngo ɨ̀tʉ ɔ̀nà rɔ̀
ɨdha-dɔ̀tɨ tɨ́.» 15 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, íbhò
wɔ̀rɨ́ ɨdha idù, ɨ̀nzɨ̌ ɨdha-atdyú nóongó tɨ́ mohò, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ma mongó
tɨ́ ɨ̀rà ɨdha nítdyò ɨrɔ́ tdɨ́tdɔ̌.» 16 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Árà nyanzi
pbʉ̀kʉ̀ kpatsìbhálɛ, nyǎdʉ̀ ìwu mànà ɨrɔ́.» 17 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu
àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ ma mɨ́'ɨ kpatsìbhálɛ nà.» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà
kà nɨ̌: «Nyɨ nyàdu dhu mběyi nyʉ́ nyatɨ, ɨ̀mbǎ nyɨ ràrɨ̌'ɨ̀ kpatsìbhálɛ
nà. 18 Obhó tɨ́, nyɨ nyʉ́mbǎ nyɨ imbò kpabhálɛ nyʉ́ tɔ̀. Nɨ́, yà kombí
nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ nà kpatsìbhálɛ nɨ́ nzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ alɛ. Nɨ́, wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɨ́ obhó
dhu nyʉ́.» 19 Nɨ́, wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ɨwà ma mʉ̀nɨ dhu nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nyʉ́. 20 Abhúka nóongónà
Kàgàwà nʉ́lɛ yàrɨ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ Pbàyàhúdí-tɨ́rɔ̀, nyɨ nyarádʉ̀
àtɨ̀nà, Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà nʉ́lɛ ka kádʉ̀ òwu ɔ̀nà rɔ̀
kɨgɔ̀.» 21 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Yàrɨ́ tsìbhálɛ́, á'u yà ma mʉ́nɔna
ɨndʉ̀ dhu. Atdí kàsʉmɨ̀ nɨ́ɨ'ɨya ìnè, yà ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyʉlɛ́ya àlɛ̌ t'Ábanà
Kàgàwà yàrɨ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ màtɨ́ ɔ̀ná.
22 Nyɨ̌, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyárɨ́ Kàgàwà nʉ́lɛ̌ ɨnzá nyɨ
nyʉ́nɨ mbɛ̌yi rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mǎ, Pbàyàhúdí tɨ́rɔ̀, mǎ márɨ́ kʉ̀lɛ̌ ɨwà mǎ
mʉ́nɨ mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, Kàgàwà rɨ̌bhona ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀gʉ̀ rǎhʉ
Pbàyàhúdí nzínzì-bvʉ̌ rɔ̀*. 23 Pbɛ́tʉ̀, kàsʉmɨ̀ níndù wà ndɨ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ
kàsʉmɨ̀ nákǎ wà. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ nɨ́, yà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi
arɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ rɨ̌ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀lɛ̌ ka afíya ɔ̀, ndɨrɔ̀ obhónga nyʉ́ dɔ̌ ɔ̀ná
kàsʉmɨ̀. Obhó tɨ́, àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà arónɛna nɨ́ ndɨ dhu bhěyi rɨ́
ndʉ̀lɛ̌ alɛ-tɨdɔ̀. 24 Kàgàwà nɨ́ Alafí. Nɨ́ dhu àkǎ kʉ̀lɛ̌ rɨ́ alɛ rʉ̀lɛ̌ ka afíya
ɔ̀, ndɨrɔ̀ obhónga nyʉ́ dɔ̌.» 25 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ma
mʉ̀nɨ wà dhu Màsiyà, Krístɔ̀ tɨ́ kátɨna alɛ rɨraya ɨ̀rà. Nɨ́, kà rɨ̌rà ninganí,
kǎwɛya kɔ́rɔ́ dhu fǎkà.» 26 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nɨ́
ndɨ Krístɔ̀, yà ɨnyɨ nà ma mɔ́tɛ.» 27 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ nɨ́ ndɨ, Yěsù bhà
ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'ʉ̀tɔ̀ ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌, ɨ̀ àla Yěsù mà
rɔ̌tɛ atdí tsìbhálɛ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà abádhí nzínzì
ɔ̌ náadʉ̀ nzá ndòmvù ndìvʉ̌ dhu Yěsù-tsʉ̌, ràrɨ̌ àdhu Yěsù rɨ̌'ɨ̀ atdyúna
nà, ndɨrɔ̀ ràrɨ̌ àdhu abádhí rɔ̌tɛ dɔ̀ná wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ mànà. 28 Nɨ́rɔ̀ nɨ́
ndɨ wɔ̀ tsìbhálɛ nʉ́ʉbhà fɔná ɨdha-andù ʉrɔ́, ndàdʉ̀ òngo ndàrà kɨgɔ̀
ɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ányɨ ndɨ̀ ndòtù alɛ nɨ̌: 29 «Nyìwʉ̌ nyàndà pɛ́ yà kɔ́rɔ́
ma marɔ́nzɨna dhu nàwɛ idù alɛ! Ngǎtsi nɨ̌, pbǎ ɨ̀nzɨ̌ Krístɔ̀ ndɨ.» 30 Nɨ́
kɔ̀rɨ́ alɛ náadʉ̀ 'ɨ̀và, 'òwù Yěsù rɨ̌'ɨ̀ ɨ. 31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, pbɨndà ábhàlɨ̌

* **4:22** 4.22 Ìsa 2.3

nʉ́ʉtʉ Yɛ̌sù ’àtɨ: «Màlimɔ̌, ɔ́nyʉ dhu akɛ.» 32 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mɨ́’ɨ ìnè ma mɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀ nà. Ndɨ ɔ̀nyʉ̀ nɨ́ ɨnzá
nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ɔ̀nyʉ̀.» 33 Nɨ́ ɨ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya
ɔ̌ ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Atdí alɛ mà nɨ́rà tɨ́ ɨ̀rà ɔ̀nyʉ̀ nà kàtɔ̀?» 34 Nɨ́ Yɛ̌sù
adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Pbàkà ɔ̀nyʉ̀ nɨ́ mɔnzɨ̀ yà ma nívì alɛ-afí òzè
dhu, madʉ̀ yà kɨ̌bhò ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ kasʉ nɔ́nzì mɨtɔ̀. 35 Tɨ́ obhó nyɨ̌
ndɨ nyɨ̌ nyarɨ́ àtɨna: ‹Ɨnga ɔ̌ rɔ́’ɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ nógu ka kɨ́ ɔ̀ná àbɨ̌ nʉ́bhà ndɨ
ɨ̀fɔ àbɨ̌ tɨ́.› Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ ràngbɛ pɛ́ dʉ̀kʉ nyǎndà
ɨnga. Ɔnyʉ̀ nɔ́’ɔ̀ wà ɨnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ kàkǎ wà oguta nà! 36 Ɔnyʉ̀-tsʉ̀ nùndu
ɨnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ náarɨ́ pbɨ̀ndà mʉ̀kɨ̀mbà nábà. Ndɨrɔ̀ kǎrɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndʉ̌
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nazò
ɨnga ɔ̌ alɛ mà, kà-tsʉ̀ núndu adʉ̀ ɨnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ mànà-ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀ ndɨ̀ka
atdíkpá. 37 Obhó tɨ́, yàrɨ́ mbólí nʉ́nɔ̀ dhu nɨ́ obhó dhu nyʉ́: ‹Atdí alɛ
náarɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsè nózò ɨnga ɔ̌, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ nógù ɨnga ɔ̌ rɔ̀.›
38 Nɨ́ ɨma, ma móvì nyɨ̌ nyɔ̌wù ɔ̀nyʉ̀ ògù ɨnzá nyɨ̌ nyazò dhu ɔ̀ná ɨnga
ɔ̌. Ngʉ̌kpà alɛ náanzɨ ndɨ kasʉ kà ɔ̌ angyinǎ rɔ̀, nyǎdʉ̀ ídzìnga nábà
abádhí tɔ́ kasʉ-nyʉ-tsì.»

39 Nɨ́, wɔ̀rɨ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ aróko Sàmàrɨyà ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa’u Yɛ̌sù, wɔ̀rɨ́
tsìbhálɛ náwɛnà fɨ́yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎtɨ: «Kàwɛ ma mɔ́nzɨ dhu kɔ́rɔ́
idù.» 40 Nɨ́, Sàmàrɨyà ɔ̌ alɛ níitdègu ìwu ùvò Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, nɨ́ abádhí adʉ̀
kɔ̀nzì ndɨ́nɨ̌ adì tɨ́ ɨ̀ mànà fɨ̀rábvʉ̌. Nɨ́ Yɛ̌sù mà náadʉ̀ ɔ̀ko abádhí mànà
ɔ́yɔ̌ ɨdhɔ tɨ́. 41 Nɨ́, ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù ná’ù, yà kà rʉ̌nɔna
ndì nyʉ́ tɨ́rɔ̀ ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 42 Abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ wɔ̀ tsìbhálɛ nɨ̌:
«Mǎ mà’ù Yɛ̌sù, ìnzɨ nɨ́ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ mǎ mà’ù ka
yà bɨ̌ka nyʉ́ nɨ̌ mǎ mɨ̀rì kà rʉ̌nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, mǎ mʉ̀nɨ
wà dhu ka nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ Ɔgʉ̀ba.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨngba nígʉ̌ dhu (Màt 8.5-13; Luk 7.1-10)

43 Ɔyɔ̌ ɨdhɔ ndì ndɔ̀nzɨ Sàmàrɨyà dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndì ndàrà
Gàlìlayà. 44 Obhó tɨ́, ka nɨ’ɨ̀ ɨwà átɨ ndì nyʉ́ tɨ́rɔ̀, ìnzɨ̌ ka rarɨ́ nabì
nɨ́fʉ̌ pbɨ̀ndà pbìrì nyʉ́ ɔ̌*. 45 Pbɛ́tʉ̀, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ Yɛ̌sù àrà àhʉ
rɔ̀, ányɨ bhà náakɔ̀ ka mbɛ̌yi nyʉ́, ɨwà ɨ awù átɔ̀ Yèrùsalɛmà, Pásìka
tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ’àdʉ̀ kà rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ dhu àla nɨ́dhunɨ̌.

46 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àrà tdɨ́tdɔ̀ Kanà tɨ́ kátɨna atdí pbanga ɔ̀,
Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́ ndɨ kʉ̌gɛ̀rɛ̀ ɨdha ròngò dɨ̀vayì tɨ́
ɔ̀ná. Gàlìlayà, Kàpɛ̀rnàwumù tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̌, àlɨ̀tá bhà kasʉ tɔ́
atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ɨ’ɨ̀ ìnè. Ndɨ alɛ t’ídhùnà nɨ́ɨ’ɨ andɨ nà. 47 Nɨ́, Yɛ̌sù
ìrà Yùdɛyà rɔ̀ ndɨ̀rà àhʉ Gàlìlayà dhu ndì ndɨ̀rɨ rɔ̀, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ
náarà Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ awú tɨ́, ndàrà idhùnà nígʉ
Kàpɛ̀rnàwumù. Ndɨ kà t’ídhùnà nɨ́ɨ’ɨ afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́. 48 Nɨ́
Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ dhu à’u, ɨnzá nyɨ̌ nyàla wɨwì mà,
ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu rɔ̀!» 49 Nɨ́ wɔ̀
ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨ́rà nyawú pbàkà ɨnzá
pbàkà ɨngba-afí nápɛ̀ ɨ̀tdɛ̌ rɔ́rɔ̀.» 50 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Árà ɨbha!
Ìnè idhùnʉ rɨ̌’ɨ nyɨ̀kpɔ́na nà.» Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náa’u Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ fɨ́ndà
dhu, ndàdʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà. 51 Nɨ́ ɨbha ndì ndóngo rɔ́rɔ̀, abádhí núusò
ɨ̀ otu ɔ̌ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ mànà, ɨ alɛ ràdʉ̀ àtɨ̀nà ɨwà kà t’ídhùnà rɔ̀gʉ̀.

---

* **4:44** 4.44 Màt 13.57

52 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Kɔ̌gʉ̀ná ìfe adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌?»
Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀ ’àtɨ: «Kɔ̌gʉ̀ná inzì, àrʉ̀bhʉ̀ adyifɔ̀-sɨsì
adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌.» 53 Nɨ́ wɔ̀ ngbángba t’ábanà adʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀ ányɨrɔ̌
rɔ̀ tɨ́, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́ Yěsù rátɨná ndì nɨ̌: ɨwà pbìndà ɨngba rɔ̀gʉ̀.
Nɨ́ àbadhi mà, kɔ́rɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ Yěsù ná’ù atdídɔ̀.
54 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Yěsù anzì ɔyɔ rɨ́ kìsě pbìndà wɨwì, Yùdɛyà rɔ̀
ndì ndìrà àhʉ Gàlìlayà rɔ̀.

5

Yěsù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nígʉ̌ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà Pbàyàhúdí rɨ̌ fìyɔ́ sɔmà tɔ́ atdí mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzɨ
ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù ɨvà ndì ndàrà Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 2 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ka
kótsù ɔ̀ná atdí tsǎtsʉ̀-ɔvɔ̀ nɨ’ì «Tàmà tɔ́ Tsǎtsʉ̀.» Nɨ́, ùye ka kúyè ɨdha
nɨ́ɨ’ì ndɨ tsǎtsʉ̀ tɨ́. Pbàyàhúdí t’ávàna ɔ̌, ndɨ ɨdha-ɔvɔ̀ nɨ’ì Bɛ̀tɛ̀sàyidà.
Ndɨrɔ̀, kɔ̌gì rɔ̌ ka kasì imbò mbàrazà. 3 Nɨ́, dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ
nóongónà òyì ɨ mbàrazà tsìnǎ. Ɨ alɛ nɨ’ì ndùmùndúmú mà, òtsótsù
alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ mànà. [4 Nɨ́, abádhí ongónà òyì ányɨrɔ̌,
’àmbɛ Kàgàwà bhà màlàyikà rɨ̌ ndɨ ɨdha-ɔ̌nga nángbɔ̌ dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.
Obhó tɨ́, atdí kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà màlàyikà nóongónà ìfo ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ rɔ̀, ndòtsù ndɨ ɨdha ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀nánga àngbo. Nɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ òtsù
ndɨ ɨdha ɔ̀ alɛ nóongónà àdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ dòtsí pbìndà andɨ ɔ̌ rɔ̀.] 5 Nɨ́, ányɨrɔ̌
ɨ’ì atdí alɛ nɨ’ì ɨwà andɨ alʉ́ ndì rɔ́ atɔ árà àhʉ ɨ̀bhʉ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà
atɔ tɨ́ alɛ. 6 Nɨ́, wɔ̀ alɛ ndì ndàla àyǎyi rɔ́, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ ɨwà ka rɔ́nzɨ
ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ andɨ nà rɔ̀, Yěsù ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tɨ́
ɨwà nyɔgʉ̀?» 7 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ɨdha-ɔ̌nga màlàyikà àngbɔ̌ rɔ̀, ma marí mbǎ àdʉ̀ ɨ’ì mitdu rɨ́, ndàfɔ̌ ma
ndɨ ɨdha ɔ̀ alɛ nà. Ndɨrɔ̀, yà ma mí momvù ndínɨ̌ ma mofo tɨ́ ɨdha ɔ̀
rɔ̀, ngǎtsi alɛ kɛ̀lɛ̌ náarádʉ̀ òfo angyi rùdú ndɨ ɨdha ɔ̀.» 8 Nɨ́ Yěsù adʉ̀
àtìnà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyitdù ɨndʉ́ ara, nyadʉ̀ àrà.» 9 Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀
tɨ́, wɔ̀ alɛ náagʉ̀, ndàdʉ̀ pbìndà ara nítdù ndàrà nà.

Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ’ì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀. 10 Nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ àtìnà wɔ̀ ɔ̀gɔ̀gʉ̀ alɛ nɨ̌: «Indo rɨ́’ì nɨ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀!
Nɨ́ dhu àkǎ nzá nyanɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ara nyambɛ ùbhi dɔ̌ nà.» 11 Nɨ́, wɔ̀ alɛ
adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nìgʉ̌ alɛ nɨ́ ndɨ àtɨ ɨma nɨ̌, ma rìtdu
pbàkà ara, madʉ̀ àrà nà.» 12 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀
dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyɨ nɨ̌ àtɨ, nyɨ rìtdu pbʉ̀kʉ̀ ara,
nyadʉ̀ àrà nà?» 13 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ka kɨgʉ̌ alɛ náadʉ̀ nzá àdhɨ mà ʉ̀nɔ̀nà
ndɨ dhu dhu nʉ́nɨ. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yěsù adʉ̀ ɨ’ì ɨwà ndì
ndàwìlɨ̌ ndì, ndàrà ányɨrɔ̌ ɨ’ì ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀ rɔ́. 14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Yěsù adʉ̀ àrà wɔ̀ alɛ nótù Kàgàwà bhà ɨdzá, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌
nyɨ nyɔ̀gʉ̀ wà. Nɨ́ àpɛ́ nyɔnzɨ nzɛ́rɛnga tdítdɔ̌, akyɛ nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ rɔ̀sè
wɔ̀rí dɔ̀nǎ náarana nyabà tdítdɔ̌ nɨ̌.» 15 Nɨ́ wɔ̀ alɛ náadʉ̀ àrà, ndìtsì
àtìnà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌, Yěsù ràrɨ̌ ndɨ ndì nìgʉ̌nà. 16 Ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ’ɔ̀pè ’ɔ̀nè Yěsù, ndínɨ̌ ɨ abhʉ̀
tɨ́ kohò, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ kà rǎrà ìndrǔ ɨgʉ rɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. 17 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀
àtìnà abádhí nɨ̌: «Àbadu Kàgàwà rɨ̌’ì ìnè kòmbí màtí ndì ndí kasʉ ɔ̀nzɨ
rɔ́, nɨ́ ɨma mà átɔ̀, ma mɨ́’ì kasʉ ɔ̀nzɨ ma mí rɔ́.» 18 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nɨ́ ndɨ, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ’ɔ̀pè ’ɔ̀nè Yěsù tdítdɔ̌ atdyúya
nyʉ́ nà, ndínɨ̌ ɨ abhʉ̀ tɨ́ kohò. Abádhí ambɛ́nà kɔ̀nè dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ɨnzá kɨ̌fʉ

sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kárádʉ̀ Kàgàwà àtɨ̀ àbanà nyʉ́ tí, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndàbhʉ ì'ì àdhàdhì Kàgàwà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kàgàwà t'ídhùnà, Yěsù bhà ádrʉ̀ngbǎnga

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà t'Ídhùnà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì dɔ̀na rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kà rădʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu ní yà Àbanà rɔ̌nzɨna rɔ́ ndì ndálǎna dhu kɛ̀lɛ̌. Obhó tí, Àbanà arɔ́nzɨna dhu nɔ́nzì kà t'Ídhùnà rădʉ̀ átɔ̀. 20 Obhó tí, Àbanà ózè Idhùnà, ndàdʉ̀ ndì ndarɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ dhu núvi kà tɔ̀. Kàrɨ̌ yà ndì ndɔ́nzì dhu dɔ̀nă róse ádrɔ̀drɔ̌ dhu núvɨ̀ tdítdɔ̌ ndɨ Idhùnà tɔ̀, ndínɨ̌ ɨdhɔ adʉ̀ tí nyʉ̌kɔ nɨ̌ atdídɔ̌. 21 Àdhàdhì Àbadu náarí ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga ùbho fɨ́yɔ̀ dhu bhěyi tí, ní ka t'Ídhùnà rădʉ̀ ípìrɔ̌nga núbho yà ndì ndòzè ndùbho ka fɨ́yɔ̀ alɛ tɔ̀. 22 Ndɨrɔ̀, Àbadu náarí nzɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò anya t'ítdìta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ kɔ́rɔ́ Idhùnà-fɔ́, 23 ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ níifʉ tí Idhùnà, àdhàdhì ì arí Àbanà nífʉ̌ dhu bhěyi. Ní, ìnzɨ̌ arí Kàgàwà t'Ídhùnà nífʉ̀ alɛ, nífʉ nzá yà ka nívì Àbanà. 24 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Yà ma mʉ́nɔna dhu níri rí alɛ, ndàdʉ̀ yà ɨma nívì alɛ ná'ù, nábà wà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga. Ndirɔ̀, ka kɔtdíya nzɨ̌ anya kà dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌dà wà ɔvɛ ɔ̀na nă, ndàdʉ̀ òtsù ípìrɔ̌nga ɔ̀. 25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: kàsʉmì níndù wà ndì, ndirɔ̀ ndɨ kàsʉmì àkǎ wà. Ndɨ kàsʉmì ní yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà-tù níri ɔ̀ná, ndirɔ̀ kà-tù ìri rí alɛ ràdʉ̀ ípírɔ̌nga nábà. 26 Obhó tí, àdhàdhì Àba Kàgàwà náarí'ì ípìrɔ̌nga nà nyʉnatsì dhu bhěyi, ní kǎbhʉ Idhùnà rì'ì ípìrɔ̌nga nà átɔ̀ nyʉnatsì. 27 Ndirɔ̀, kǎdʉ̀ ìndrʉ̌-ànyǎ t'ítdìta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ Idhùnà tɔ̀, Ìndrʉ̀ t'ídhùnà ní ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 28 Ní, àpɛ́ nyàbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ ndɨ dhu dɔ̌. Obhó tí, kàsʉmì níndù wà ndì, yà kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì rɨ̌ tǔdu ìri ɔ̀ná, 29 'àdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní yà ídzì nga ɔ̀nzɨ ì arí rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì, 'àdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. Pbɛ́tʉ̀, yà nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ì arí rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ, nʉ́ʉngbɛya ì, kadʉ̀ anya nítdì dɔ̀yá*.»

Yěsù rɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga návɨ̀ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɔ́vɔ dhu

30 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́, ma mí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì dùdu rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mádʉ̀ ìndrʉ̌-ànyǎ nɔ́tdì Àbadu Kàgàwà nɔ́vɔ̀ ka idù dhu bhěyi. Ndirɔ̀ ndɨ anya nɔ́tdì ma mádʉ̀ obhónánga dɔ̌. Obhó tí, ma marí nzɨ̌ ma mòzè dhu nɔ́nzɨ, pbɛ́tʉ̀ ma marɔ́nzɨna dhu ní yà ɨma nivi alɛ nózè dhu kɛ̀lɛ̌. 31 Ma mapɛ́ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ngàmbì tí ma-tírɔ̀, ní ma mʉ́nɔna dhu ní nzɨ̌ àdʉ̀ ì'ì obhó dhu. 32 Pbɛ́tʉ̀, ngǎtsi alɛ ní ndɨ pbàkà ngàmbì, ndirɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, kà rʉ̌nɔna dùdú dhu ràrɨ̌ obhó dhu. 33 Nyɨ̌ nyóvì ìndrʉ̌ ròwù dhu ɔ̀ngʉ̀ bàtizò núbhɔ̌ arí Yùwanì-tsʉ̌, ní kǎdʉ̀ obhó dhu tí rí'ì dhu nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ɨ alɛ dɔ̌. 34 Ɨma nyʉ́, ma mózè nzá ìndrʉ̌ rădɨ pbàkà ngàmbì tí dhu, pbɛ́tʉ̀ ma mí yàrí dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉgʉ̀ tí. 35 Yùwanì í'ì nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì ɔ̀bɨ ka kɔ̀bì ràmbɛ ɨnga náwʉ̀ dɔ̌ tarà bhěyi. Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨdhɛ̀kʉ nábhʉ rìka ndì ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí kà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌. 36 Ní ɨma nyʉ́, ma mí'ì ìnè Yùwanì ʉnɔ dhu dɔ̀nă

---

* **5:29** 5.29 Dàn 12.2

òsè ngǎtsi dhu nà. Obhó tí, ndɨ dhu nɨ́ yà Àbadu Kàgàwà íbhò ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tí ràkǎ kasʉ, yà ìnè rɨ́'ì ɔ̀nzɨ ma mɔ́nzɨna rɔ́. Nɨ́ ɨ kasʉ arí ndɨ dhu àvǐ, Àbadu Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ɨma nívì. 37 Yà ma nívì Àbadu nɨ́ átɔ̀ pbàkà ngàmbì. Nɨ́, nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá kà-tù nɨ́rɨ akɛkpá màtɨ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá kà-nyɨ̀-kpa nálǎ. 38 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́'ì mbǎ kàbhà ɔtɛ nà afíkʉ ɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyá'ù yà kɨ̌vì alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 39 Nyɨ̌ nyózè nyǒgyè Kàgàwà bhà Andítá-ɔ̀nga, nyɨ̌ nyárɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ kǒtù ɔ̌ nyɨ̌ ràrǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, ɨ Andítá nɨ́ ɨ pbàkà ngàmbì. 40 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyózè nzá nyɨ̌wǔ tɨdu ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabá tɨ́ obhóná ípìrɔ̌nga. 41 Ma mózè nzá ìndrǔ rɨ̌ milè dhu. 42 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɨ wà nyɨ̌: nyɨ̌ nyózè nzá Kàgàwà. 43 Ɨma, ma mɨ́rà Àbadu Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá makɔ. Pbɛ́tʉ̀, ngǎtsi alɛ náapɛ́ àdʉ̀ ɨ̀rà ɔvɔ̀na nyʉ́ rɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ ndɨ alɛ àkɔ akyɛ. 44 Nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu à'ù ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi, yà nyɨ̌ nyózè nyɨ̌fʉ nyɨ̌ nyɨ̀-tɨ́rɔ̀ nzínzɨ̀kʉ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ Kàgàwà atdírɔ̀ rɨ̌ nyɨ̌fʉ̌ dhu ɔ̀nɛ̀ rɔ̀? 45 Àpɛ́ nyɨ̀rɛ̀ nga ɨma ràrɨ̌ ndɨ ma mɨ́ nyɔ̌bhʉ Àbadu-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀ nyɔ̌bhʉ rɨ́ nɨ́ Músà, yà atdídɔ̌ nyɨ̌ nyá'ù tsʉ̀ná dhu alɛ*. 46 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyá'ùyana gukyè Músà náandí dhu, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀yana ma mʉ́nɔna dhu à'ù átɔ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀ kǎndí ɨ dhu nɨ́dhunɨ̌. 47 Nɨ́ yà ɨnzá nyɨ̌ nyá'ù kǎndí dhu rɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔtɛ ná'ù ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi*?»

6

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-adzè. Ndɨ rɛ̀rʉ̀ ka kanzínà átɔ̀ Tìbèriyà tɨ́. 2 Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náadʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌, andɨ nà alɛ rɔ̌ ka rǎrà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ wɨwì nála rɔ̌ ɨ ówu nɨ́dhunɨ̌. 3 Nɨ́ Yɛ̌sù núupò pbìrì dɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò ányɨ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà. 4 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀, Pásɨ̀ka tɨ́ kátɨna-ɨdhɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà ndìndù ndɨ rɔ́. 5 Nɨ́ Yɛ̌sù ʉbɛ̀ nga ndàndà, ndàdʉ̀ ihé-yà nála tɨna ɔ̀ ríwu rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Àlɛ̌ kówu mʉ̀gatì òdzì àdhà ndɨ́nɨ̌ kǎkà alɛ ɔnyʉ tɨ́?» 6 Kɨ̌vú wɔ̀ dhu Fìlipò-tsʉ̌, àbadhi-afí kɛ̀lɛ̌ ndɨ ndomvú tɨ́ nɨ̌. Obhó tɨ́, kʉ̌nɨ wà ndɨ ndádʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà dhu. 7 Nɨ́ Fìlipò adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Àlɛ̌ kɨ́ mbǎ mʉ̀gatì nódzi ɔ́yɔ̌ mɨyà fʉ̀rangà-kpɔ̌ rɔ̌ màtɨ́, kadʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà nìnɨ́ màtɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ-fɔ́, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àkǎ abádhí rɔ̌.» 8 Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌, Àndɛ̀rɛyà tɨ́ kátɨna atdí alɛ, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ t'ádɔ̀nà, náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: 9 «Atdí kpatsìbhíngba rɨ̌'ì ɨ̀nè ɨrɔ́ sàyirì tɨ́ kátɨna nganʉ̀-ra nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ imbò mʉ̀gatì nà, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ ɨ̀bhɛ̀ nà. Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ndɨ dhu mà rɔ̌nzɨna yà dhu bvʉ̀ tɨ́ alɛ rɔ̌ dhu nɨ́ àdhu?» 10 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyàvi ìndrǔ ròkò obvò.» Ányɨ̀rɔ̌ ɨrɨ́ nɨ́ɨ'ì ɨ̀nè abhɔ. Nɨ́ ihé-yà adʉ̀ òko obvò ndɨ ɨrɨ́ dɔ̌. Ɨ alɛ-bvʉ nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ kpabhálɛ. 11 Nɨ́ Yɛ̌sù ugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndɨ ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɨ mʉ̀gatì àbhʉ kʉndɔ̀ ʉrɔ́ ɨ'ì alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ɨ̀bhɛ̀ nábhʉ átɔ̀ kʉndɔ̀ abádhí tɔ̀, abádhí nà rákǎ dhu bhɛ̌yi. 12 Ihé-yà níitdègu dhu ɔ̀nyʉ 'ùlè nɨ̌, nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyùndu ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀, akyɛ ndì nɨnzana kɔkɔ́rɔ̀ nɨ̌.» 13 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ̀nyʉ ka kɔ̀nyʉ̀ imbò mʉ̀gatì ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, rùlè atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngè ɔ̌. 14 Nɨ́ wɔ̀

* **5:45** 5.45 Tɔ̀r 31.26-27 * **5:47** 5.47 Tɔ̀r 18.15

Yěsù ɔnzɨ wɨwì ɨ àla rɔ, ihé-yà adʉ̀ ɔtɛ ɔpɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Obhó nyʉ́, yàrí alɛ ní yà ka kʉ̀nɔ ìrà ɨraya yà adzɨ ɔ̌ dhu tí Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.» 15 Ní Yěsù itdègu abádhí rɨ̌ dhu ɔnzɨ ndínɨ̌ ɨ alʉ́ tí ndì, ’ʉ̀dɔ ndì fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí dhu ʉ̀nɨ̌, ní kǎdʉ̀ ndɨdha abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ, ndàdʉ̀ àrà atdírɔ pbìrì dɔ̀.

Yěsù rǔbhi rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 14.22-33; Mrk 6.45-52)

16 Ɨnga níitdègu àtɨ, ní Yěsù bhà ábhàlɨ́ náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ìwǔ ùvò rɛ̀rʉ̀-tsʉ̀. 17 Ní abádhí núupò atdí ibhú ɔ̀, ’àdʉ̀ abhi ɔpɛ̀ ’àmbɛ òwu dɔ̌ rɛ̀rʉ̀-adzè, Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ pbanga ɔ̀. Ɨnga níi’ì ɨwà ndɨ̀ ndàtɨ rɔ́, Yěsù ràdʉ̀ ɨ’ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ ɨ̀rà àhʉ abádhí ɨ rɔ́. 18 Ndɨrɔ̀ ɨdha adʉ̀ ɨ’ì atdídɔ̌ tsìna àva ndì awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nyʉ́ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ́. 19 Ní Yěsù bhà ábhàlɨ́ níi’ì ɨwà ɨ ɔ̀tʉ̀ ibhú ràrà mbɛ̀mbɛ̀ imbò kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ azà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí rɛ̀rʉ̀-alìkpa ɔ̀ rɔ́. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí náala Yěsù ɨdha dɔ̌ rúbhi pfɔ̌na dɔ̌, ndàmbɛ ɨ̀rà dɔ̌ ibhú ɨ rɔ́. Ní ɔdɔ níisí atdídɔ̌ abádhí ɔ̀. 20 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ́ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ! Ɨma ní yà.» 21 Ní abádhí náatsú ’àbhʉ Yěsù rùpò ibhú ɔ̀, ní kòmbómbí tí ibhú náadʉ̀ àrà àhʉ adzènǎ ɨdha-bɨdɔ̀, yà abádhí rǔbhi àda rɔ̌ ɨnǎ rɔ̀.

Ihé-yà rɨ̌ Yěsù ɔ̀nɛ ndínɨ̌ ɨ ala tí dhu
(Màt 14.34-36; Mrk 6.53-56)

22 Tsútsǎ nínganí, rɛ̀rʉ̀-adzè ɨ nʉ́bhàná ihé-yà níirɛ̀ dhu atdí tí ibhú rí’ìná ɨdha-tsʉ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, abádhí ɨrɛ̀ dhu Yěsù rúpònà nzá ndɨ ibhú ɔ̀, ’àdà atdíkpá pbɨndà ábhàlɨ́ mànà, pbɛ́tʉ̀ ɨ ábhàlɨ́ rówùná ɔyá. 23 Ní, ngʉ̌kpà ibhú náadʉ̀ ìwu Tìbèriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔnǎ rɔ̀, ìwǔ ùvò íkyɛ̀rɔ̌ yà ɔtsɔ̀ ndɨ̀ ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ábhʉná mʉ̀gatì ihé-yà rɔ̀nyʉ̀ rɔ́. 24 Ní ihé-yà níitdègu dhu àlǎ, ɨ̀mbǎ Yěsù mà, pbɨndà ábhàlɨ́ mànà ràrɨ̌’ì nzínzìya ɔ̌, ní abádhí adʉ̀ ùpo Tìbèriyà rɔ̀ ìwǔ ibhú ɔ̌, ’òwù Yěsù ɔnɛ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàtɨ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ mʉ̀gatì tí dhu

25 Kɔ̌kɔ̀ ihé-yà náawù ùvò rɛ̀rʉ̀-adzè, ’àdʉ̀ Yěsù ɔ̀tù ányɨ. Ní abádhí níivú dhu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Màlimò! Nyɨ nyɨ̀rà àhʉ ɨ̀ngbǎ tí ngá àzú?» 26 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: nyɨ̌ nyí mɔnɛ dhu ní mʉ̀gatì nyɨ̌ nyɔ́nyʉ̀ná nyʉ̀lè nɨ̌ dhu, ɨ̀nzɨ́ ní yà ma márɔ́nzɨna wɨwì nyɨ̌ nyála, nyǎdʉ̀ à’ùnà dhu. 27 Ní, dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì kasʉ ndìnza rádʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyɔ̌nzì kasʉ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ní Ìndrǔ t’ídhùnà. Obhó tí, ka ní ndɨ Àbanà Kàgàwà níilɨ pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ize rɔ̀ná alɛ, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndívì ndɨ ka dhu navì tí.» 28 Ní kɔ̌kɔ̀ ihé-yà adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu ndɨ àkǎkǎ mɔ̌nzì, ndínɨ̌ mà mɔnzɨ tí Kàgàwà bhà kasʉ?» 29 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà kasʉ ní, nyǎ’ù yà ndɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀ ndɨ̀ ndívì alɛ.» 30 Abádhí adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ɨ́ngbà wɨwì nyɨ nyɔ́nzɨna mǎla, ndínɨ̌ mǎ madʉ̀ tí nya’ù? Ádhu ndɨ nyɨ nyɔ́nzɨna? 31 Abhúka náanyʉ̀ manà tí kátɨna mʉ̀gatì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi. Ndɨ Andítá rǎtɨna: ‹Kàgàwà náabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀rà mʉ̀gatì abádhí rɔ̀nyʉ̀*.›» 32 Ní Yěsù

* **6:31** 6.31 Uvt 16.4,15; Zàb 78.24

adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzɨ̌ ní
Músà ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà mʉ̀gatì nabhʉ̀ fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, Àbadu Kàgàwà
ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà obhóná mʉ̀gatì nábhʉ̌ rí fʉ̌kʉ̀. 33 Obhó tí,
Kàgàwà bhà mʉ̀gatì ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɪ́rà mʉ̀gatì. Ndɨrɔ̀, ndɨ mʉ̀gatì ní
dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ̀ mʉ̀gatì.» 34 Ní,
ihé-yà adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, óngò wɔ̀rí mʉ̀gatì níbhò fǎkà
bìlǐngànà.» 35 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ kpangba, ndàtɨ: «Ɨma ní
ndɨ yà ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ mʉ̀gatì. Ndɨ alɛ náapɛ́ ìrà tɨdu
ɔ̀, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àwù níné akɛkpá màtí. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ náapɛ́ ma'u, ní
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀mvʉ̀na ndì ndí dhu-atdyú nóhò akɛkpá màtí. 36 Kɔ̀nɨ̌ ma
mʉ̀nɔ̀ wà ɨ dhu fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̌ nyála wà ma, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá ma'u.
37 Àba Kàgàwà níbhò idù alɛ nákǎ 'ìwʉ̌ kɔ́rɔ́ tɨdu ɔ̀. Ndɨrɔ̀, tɨdu ɔ̀ ìrà
alɛ nódì ma mí nzɨ̌ àdʉ̀ iri. 38 Obhó tí, ma mírà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌
ma mɔnzɨ tí yà ma nívì alɛ-afí ózè dhu. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà nzá ndínɨ̌
ma mɔnzɨ tí afídu ózè dhu. 39 Yàrí ní ndɨ yà ma nívì Àbadu-afí ózè
dhu: ‹Dhu àkǎ nzá mabhʉ yà fudú kɨ̌bhò alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà ràwɨ̌.
Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi ndɔ̀dì nínganí, dhu akáya mabhʉ abádhí
rʉ̀ngbɛ ì.›» 40 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí ní ndɨ Àbadu ózè dhu:
kɔ́rɔ́ alɛ yà Idhùnà àlǎ rí, 'àdʉ̀ à'ùnà, rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga
nábà. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ya abádhí nábhʉ rʉ̀ngbɛ ì yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀
rɨ̌tsi ndɔ̀dì nínganí.» 41 Ní wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
náapɛ̀ 'àmbɛ ònu dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí anù wɔ̀ Yɛ̌sù
àtɨ, ndì ràrɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɪ́rà mʉ̀gatì nídhunɨ̌. 42 Ní, abádhí ambɛ́nà
àtɨ̀nà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Tí obhó Yɛ̌sù, Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà nyʉ́ yà? Àlɛ̌ kʉ́nɨ
wà kà t'ábanà mà, kà-tsánà mànà. Ní, kà rǎdʉ̀ àtɨ̀nà ìngbǎ dhu bhɛ̌yi
ndì ríra ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀*?» 43 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨ̀nzɨ̌ nyònu nzínzìkʉ ɔ̌. 44 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ìrà tɨdu ɔ̀, ìnzɨ̌ ní
yà ɨma nívì Àbadu Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ndì ndìrà tɨdu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ
ní ndɨ ma madʉ̀ya àbhʉnà rìngbɛ̀ ndì, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi ndɔ̀dì
nínganí. 45 Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu 'àtɨ: ‹Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀
núudhèya dhu kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀*.› Àbadu Kàgàwà rʉ̌nɔna dhu nɨ̀rì, ndàdʉ̀
à'ùnà alɛ ní ndɨ rádʉ̀ ìrà tɨdu ɔ̀. 46 Atdí alɛ mà nápɛ̀ nzá Àbadu àlǎ.
Pbɛ́tʉ̀, ka nála ní yà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀ ɪ́rà alɛ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀. 47 Ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Yɛ̌sù nà'ù alɛ ní rɨ̌'ì dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nà.
48 Ɨma ní ndɨ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ mʉ̀gatì.
49 Abhúkʉ náanyʉ̀ manà tí kátɨna mʉ̀gatì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ní abádhí adʉ̀ wà
ùvɛ. 50 Pbɛ́tʉ̀, yàrí ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɪ́rà mʉ̀gatì. Ndɨ mʉ̀gatì nɔ̀nyʉ̀
alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀. 51 Ɨma ní ndɨ ípìrɔ̌nga tó ndɨ mʉ̀gatì, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀
rɔ̀ ɪ́rà. Ndɨ alɛ apɛ́ ndɨ mʉ̀gatì nɔ́nyʉ, ní ndɨ alɛ adʉ̀ya dhòdhódhónga
tó ípìrɔ̌nga nábà. Ma mábhʉ̌na ndɨ alɛ rɔ̀nyʉ̀ mʉ̀gatì tí dhu ní ngbɔ̌du.
Ma mí ndɨ ngbɔ̌du nábhʉ̌, ndínɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náabá tí ípìrɔ̌nga otùna
ɔ̌.»

52 Wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, Pbàyàhúdí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì ɔbɨ nyʉ́ nà nzínzìya ɔ̌.
Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Yàrí alɛ
rǎdʉ̀ ngbɔ̌na níbhò ìngbǎ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀?»

53 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ɨnzɨ̌ nyɨ̌

* **6:42** 6.42 Mrk 6.3; Màt 13.55; Luk 4.22 * **6:45** 6.45 Ìsa 54.13

nyapɛ́ Ìndrǔ t'ídhùnà-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ, ìnzɨ́ nyǎdʉ̀ kǎzù nɔ́mvʉ̀, ní nyɨ́ nyí nzɨ́ àdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. 54 Ndɨ alɛ apɛ́ ngbɔ̌du nɔ́nyʉ, ndàdʉ̀ azùdu ɔ̀mvʉ̀, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà, ndɨrɔ̀ ma madʉ̀ya ndɨ alɛ àbhʉ rìngbɛ̀ ndì yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̌ rǐtsi ndɔ̀dì nínganí. 55 Obhó tí, ngbɔ̌du ní obhóná ɔ̀nyʉ̀, ndɨrɔ̀ azùdu ní obhóná ɔmvʉ́. 56 Ní ndɨ alɛ apɛ́ ngbɔ̌du nɔ́nyʉ, ndàdʉ̀ azùdu ɔ̀mvʉ̀, ní ma mí'ì ìnè ndɨ alɛ-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rǐ'ì ìnè nyʉdutsì. 57 Ɨma nívì Àbadu Kàgàwà náarí'ì ìnè ípìrɔ̌nga nà, ndɨrɔ̀ ma márí'ì ìnè ípìrɔ̌nga nà kǒkú dɔ̀ rɔ̀. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, ngbɔ̌du nɔ̀nyʉ̀ alɛ ní rǎdʉ̀ ɨ'ì ípìrɔ̌nga nà otùdu ɔ̌. 58 Yàrí ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ífò mʉ̀gatì. Ndɨ mʉ̀gatì rǐ'ì mbǎ yà abhúkʉ náanyʉ̀ mʉ̀gatì bhěyi. Ndɨ mʉ̀gatì ɨ̀ ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ wà ʉ̀vɛ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ náapɛ́ yàrí mʉ̀gatì nɔ́nyʉ, ní rǐ nzɨ́ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ìngbǎ tí ngá màtí.»

59 Wɔ̀rí ní ndɨ Yěsù ʉnɔ dhu, yà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ pbanga ɔ̌ undutadzà ɔ̌ rɔ̀ ndɨ ndí dhu núdhě ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌.

Dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ́ rí ìndrǔ tɔ̀ ɔtɛ
(Ɛ̀br 4.12-13)

60 Wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ìrɨ rɔ̀, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrí alɛ rǔdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu nídzɔ̀ ɨ̀dzɔ tí. Ní ádhɨ pbá alɛ ndɨ kɨ̀rì rádʉ̀?» 61 Yěsù itdègu kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌nu nzínzìya ɔ̌ yà ndì ndùdhe fǐyɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu nʉ́nǐ, ní kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu nábhʉ tí nyɨ̌ nyǒtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀? 62 Olu, nyɨ̌ nyálǎyana gukyè Ìndrǔ t'ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rúpo yà angyi ndì ndɨ'ì ɨ rɔ́, ní ádhu nyɨ̌ nyʉ́nɔ̀yana? 63 Ɨlǐlǎ-Alafí ní ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ́ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ nyʉ́ rǎdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà dhu rǐ'ì ìmbǎ. Yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ní Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò mʉnɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔtɛ ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ́ rí ìndrǔ tɔ̀ ɔtɛ. 64 Pbɛ́tʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ ná'ù nzá ndɨ ɔtɛ.» Obhó tí, angyangyɨ nyʉ́, Yěsù nʉ́unɨ wà abádhí nzínzì ɔ̌ ɨnzá ndì ná'ù alɛ mà, ndì nipfoya ndàbhʉ ndì ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ mànà. 65 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ, ma mɔ́vɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ matɨ: ìnzɨ́ atdí alɛ mà ràrǎdʉ̀ ɨ̀rà tɨdu ɔ̀, ɨnzá Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ndì ndìrà rɔ̀.»

66 Ní rɔ̀pɛ̀ ndì ʉrɔ́ rɔ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉdhá ɨ̀ olù, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ ɨ̀nzɨ́ 'ɔ̀wù ùbhi rɔ̌ kǒwù ɔ̌ tdítdɔ̌. 67 Ní wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ nyòzè tí nyǒwù átɔ̀?» 68 Ní Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mówu àdhɨ bhà? Nyɨ nyarʉ́nɔna ɔtɛ ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ ɔtɛ. 69 Ní kòmbí mǎ'í na, mǎ mà'ù wà nyɨ. Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà rɔ̀ írà Ɨlǐlǎ alɛ.» 70 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà nyɨ̌ nyí'ì rɔ̀, tí obhó ɨma ndɨ ma mavò nyɨ̌? Pbɛ́tʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ ní Pfɔ̀mvɔ nyʉ́!» 71 Yěsù ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ dɔ̀ná ní Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà t'ídhùnà. Obhó tí, ndɨ Yudhà nɨ'ì ndɨ Yěsù ìpfɔ̌ rí ndàbhʉ ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ, àzèmbè ndì ndongó ɨ'ì kàbhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

7

Yěsù t'ádɔ́na rǐ 'ùvɔ̌ ìnzɨ́ à'ù ka dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ubhì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀nă. Obhó tɨ́, kǎzè nzá
ndùbhi Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nă, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rŏwu ndɔ̀nɛ̀
rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ì abhʉ̀ tɨ́ ndì kohò ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌,
Pbàyàhúdí tɔ́ hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà ndìndù ndì rɔ́. 3 Nɨ́
Yěsù t'ádɔ́na náatɨ kà nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀, nyarà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨ́nɨ̌
pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ náala tɨ́ nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu átɔ̀. 4 Ɨnzɨ̌ ndì nòzè kʉnɨ ndì
alɛ rǎdʉ̀ ndì ndarɔ́nzɨna dhu núrù ùru tɨ́. Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu
àkǎ nyarà ɔ̀nzìnà rɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ àlanà.» 5 Obhó tɨ́, ɨ Yěsù t'ádɔ́na nyʉ́
mà ɨtɨ́rɔ̀ náa'u nzá kàbhà dhu. 6 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨnà abádhí nɨ̌: «Idù ídzì
kàsʉmì nápɛ̀ nzá àkǎ. Pbɛ́tʉ̀, fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì nɨ́ ídzì kàsʉmì. 7 Yà
adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ nyɔ̌ndrɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨma abádhí ɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌, yà ma
márádʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kpangba matɨ: abádhí arɔ́nzɨna dhu ràrɨ̌ nzɛ́rɛ dhu
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 8 Nɨ́ nyɨ̌, nyòwu mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀. Ɨmá na, ma mɨ́ nzɨ̌ àrà wɔ̀
mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, ɨnzá ányì ma márà nɨ̌ pbàkà kàsʉmì àpɛ̀ àkǎ nɨ́dhunɨ̌.»
9 Wɔ̀ dhu ndɨ ndʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ àdɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

Yěsù rɨ̌ dhu ùdhě hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ dhu
(Law 23.34)

10 Yěsù t'ádɔ́na níitdègu òwu mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨvà ndàrà átɔ̀
ányì. Kǎrà ányì ɨnzɨ̌ ndɨtɛ̀ ndɨ kpangba ìndrǔ tɔ̀. 11 Nɨ́, Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náambɛ́nà kɔ̀nɛ̀ dɔ̌ wɔ̀ ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌. Abádhí owúnà
dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ 'àmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Ka nyʉ́ rɨ̌'ì ɨngbɔrɔ́?»
12 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà náambɛ́nà 'àgò dɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ nzínzìya
ɔ̌ Yěsù nàndà dhu dɔ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtɨnà rɔ̌: «Wɔ̀rɨ́ alɛ nɨ́
ídzì alɛ nyʉ́.» Ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ òwu àtɨnà rɔ̌: «Ɨnzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ dhu bhěyi!
Wɔ̀rɨ́ alɛ náarɨ́ ìndrǔ nʉ́trǎ atdídɔ̌.» 13 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí
alɛ mà náaránà nzɨ̌ ndì ndòzè ndʉ̀nɔ̀ Yěsù dɔ̌ dhu nóvɔ̀ rɔ̌ kpangba,
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì'ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Nɨ́, ɨwà mʉ̀hɛndʉ̀-ɔ̌nga nálì ndì rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Yěsù atsù Kàgàwà bhà
ɨdza ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀. 15 Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pbàyàhúdí
atdídɔ̌ nyʉ́. Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá, 'àmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Yàrɨ́ alɛ
nyʉ́ nʉ́nɨ Andítá ɨngbǎ dhu bhěyi, àzèmbè ɨnzá ndì ndɔ́zʉ̀ dhu rɔ́rɔ̀?»
16 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma marúdhěna ìndrǔ tɔ̀
dhu nɨ́ nzɨ̌ dùdu ɔ̀ rɔ̀ áhʉ dhu, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu aráhʉ yà ma nívì Àbadu
Kàgàwà-dɔ ɔ̀ rɔ̀. 17 Kàgàwà ózè dhu nòzè ndɔ̀nzì alɛ nɨ́ ndɨ rádʉ̀ dhu
ʉ̀nɨ, yà ma marúdhěna dhu ràtɨ́ Kàgàwà údhe idù dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌,
yà ma marʉ́nɔna ɔtɛ ràtɨ́ dùdu ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ. 18 Dɔ̀na ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu dɔ̌ tɨ́
arɨ́ ndòzè ndìdè alɛ nɨ́ ndì nòzè kɨfʉ ndɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, yà ndì nívì alɛ nòzè
kɨfʉ alɛ rǎdʉ̀ obhó dhu nʉ́nɔ̀. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ dhu mà rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀
rɔ̀. 19 Músà nʉ́ʉbhà tɨ́ nzá Ʊyátá fʉ̌kʉ̀? Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌
náarɨ́ nzɨ̌ ádʉ̀ ndɨ Ʊyátá nɨ́fʉ. Nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyárɨ́ mɔnɛ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabhʉ̀
tɨ́ ma kohò nɨ̌?» 20 Nɨ́ ihé-yà adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Nyɨ nyɨ́'ì nzɛ́rɛ-
alafí nà ʉ̀nʉ̀! Ádhɨ ndɨ nyɔnɛ rɨ́ ndɨ́nɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tɨ́ nyɨ kohò?» 21 Nɨ́,
Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ́nzì atdí dhu kɛ̀lɛ̌ sàbatʉ̀-
ɨdhɔ̀ ɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ nyʉ̌kɔ kɔ́rɔ́. 22 Músà nʉ́ʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ nyɔ̌ngò fʉ̀kʉ́
kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. (Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu nyʉ́ napɛ̀ nɨ́ nzɨ̌ Músà. Ka
napɛ̀ nɨ́ abhúkʉ). Nɨ́, nyɨ̌ nyarádʉ̀ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀ sàbatʉ̀-
ɨdhɔ̀ ɔ̌ màtɨ́. 23 Nyɨ̌ nyárɨ́ fʉ̀kʉ́ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔlɔ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
ɔ̌ màtɨ́, ɨnzɨ̌ ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyʉ̌kɔ̀ Músà bhà Ʊyátá. Nɨ́ ádhu
ìndrǔ-ngbùlǔ nyʉ́ ma mɨgʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̀ àkɔ̌ rùdú nɨ̌?

24 Ɨnzɨ̌ nyòngò ìndrǔ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ yà nyɨ̀kpɔ́kʉ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyálǎna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, nyòngò ìndrǔ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ obhónánga dɔ̌.»

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù ràtɨ́
yà Kàgàwà ʉ̀nɔ ɨ̀rɨ̌raya dhu tɨ́ Ɔgʉ̀ba dhu

25 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨ̀gɔ̀ ɔ̌ atdídhená alɛ náapɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Tɨ́ obhó yà ka kúbhi ɔ̀nɛ̀nà rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ kabhʉ̀ tɨ́ kohò alɛ nyʉ́ wɔ̀? 26 Nyàndà pɛ́ kà rɔ̌tɛ kpangba, ɨ̀nzɨ̌ kadʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzɨ̀ rɔ̀ná! Àlɛ̌ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́nɨ tɨ́ nzá wà dhu, yàrɨ́ alɛ ràrɨ̌ obhó nyʉ́ Krɨ́stɔ̀? 27 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà àdhà rɔ̀ màtɨ́ yàrɨ́ alɛ nɨ́rà dhu. Krɨ́stɔ̀ rɨ̌rà nɨ́nganɨ́, atdí alɛ mà nʉ́ʉnɨya ɨ̀nzɨ̌ àdhà rɔ̀ màtɨ́ kɨ̀rà dhu.»

28 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù atɛ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ma, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà àdhà alɛ màtɨ́ ma mɨ́’ɨ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́rà nzá ɔvɔ̀du dɔ̌ ma-tɨ́rɔ̀. Ɨma nívì alɛ nɨ́ àkǎ àkǎ nyǎ’ù alɛ, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ nɨ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ alɛ. 29 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɨ wà àbadhi. Obhó tɨ́, ma mɨ́rà kà bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ka nɨ́ ndɨ ɨma nívì alɛ.» 30 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ alʉ́ tɨ́ Yɛ̌sù, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ɔtsʉ́na nɨ́lɨ kà-rɔ̌, ɨnzá kà bhà kàsʉmì nápɛ̀ àkǎ nídhunɨ̌.

31 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù à’ù. Ɨ alɛ nóowúnà àtɨ̀nà rɔ̌: «Krɨ́stɔ̀ rɨ̌rà nɨ́nganɨ́, kɔ̌nzɨya tɨ́ ɔ̀nzɨ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu rɔ̀sè yàrɨ́ alɛ rǎrà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ dhu dɔ̀ná?»

32 Pbàfàrìsáyó níitdègu kɔ̌kɔ̀ ihé-yà rʉ̌nɔna obvò tǔyá na Yɛ̌sù dɔ̌ dhu nɨ́rɨ, nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà, náavì Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ nɔ́dɔ arɨ́ sàndɨ̌rì, rɔ̀wù Yɛ̌sù nósò. 33 Nɨ́ abádhí níwǔ ùvò tɨná rɔ̀ Yɛ̌sù atɨ: «Àlɛ̌ kòko òko atdíkpá nyɨ̌ mànà ákɛ̌ kàsʉmì tɨ́ tdɨ́tdɔ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌, ma mɨ́ madǔ yà ɨma nivi alɛ-tɨ’ɔ̀. 34 Nɨ́, nyɨ̌ nyowuya ɨma nɔmɛ̀ rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ mala. Obhó tɨ́, yà ma márà ɨ nga nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ òwu ùvò ɨ nga.»

35 Nɨ́, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kà rɨ̌ ndɨvà ndàrà àdhà, ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kadʉ̀ tɨ́ ndàla? Kà tɨ́ àrà yà Pbàgìríkí-bvʉ̀nǎ ɨ̀ nɨ́fàlà Pbàyàhúdí-bvʉ̀? Kà tɨ́ àrà dhu ùdhe Pbàgìríkí tɔ̀? 36 Nyàndà pɛ́ kàtɨ, àlɛ̌ ràrɨ̌ ndɔ̀nɛ ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ ndàla, ndɨrɔ̀ ndɨ̀ ndárà ɨ nga ràrɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ ka kádʉ̀ òwu ùvò ɔ̀nà ngari. Nɨ́ wɔ̀ dhu-tɨ̀ nɨ́ àdhu?»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rɨ́ ɨdha dɔ̌ dhu

37 Hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ rɨ̌ku ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ’ɨ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́. Nɨ́, ndɨ nɨ́nganɨ́, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ̀ ndìdè ihé-yà-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨdha-atdyú nà rɨ́’ɨ̀ alɛ nákǎ ndɨ̀rà tɨdu ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndadʉ̀ tɨ́ ɨdha nɔ́mvʉ̀. 38 Àdhàdhɨ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi tɨ́, ɨma nà’ù alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rɨ́ ìndrǔ tɔ̀ ɨdha rǎdʉ̀ àhʉ, rɨ̀lɨ ndɨ̀ yà bhʉ̀na ɔ̌ rɔ́kʉ ɨdha-akpà ɔ̌ ɨdha bhěyi.» 39 Yɛ̌sù ʉnɔ wɔ̀ dhu, yà Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ̀ nà’ù alɛ ɨ̀ra nɨ̌ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà nɨ́ɨ’ɨ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndàpɛ̀ pbìndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nívì rɨ̀rà yà adzɨ dɔ̌ rɔ́. Obhó tɨ́, Kàgàwà nɨ́ɨ’ɨ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndàpɛ̀ Yɛ̌sù ɨ̀dzɨ̌, ndɨ̀lɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́.

40 Nɨ́ wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Yàrɨ́ alɛ nɨ́ obhó nyʉ́ Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.» 41 Ngǔkpà alɛ

adʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrɨ́ alɛ nɨ́ Krɨ́stɔ̀.» Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Hɔ̋yì! Krɨ́stɔ̀ tɨ́ àdʉ̀ ìrà ìrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀? 42 Kàgàwà bhà Andítá nátɨ́ obhó àtɨna Krɨ́stɔ̀ rahʉ̀ya Dàwudì-dhú bvʉ̌ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, kǎtɨ́ obhó àtɨna àbadhi rahʉ̀ya Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, yà Dàwudì adɨ̀ ɔ̀ná pbanga ɔ̌ rɔ̀?» 43 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ihé-yà-ɔ̌nga náadʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀. 44 Nɨ́ atdídhená abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ náatsú ʼòsò Yɛ̌sù, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ɔtsúna nɨ́lɨ kà-rɔ̌.

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ ʼùvɔ̌ ɨnzɨ̌ ʼà'ù Yɛ̌sù dhu

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà nóvìnà rɔ̀wù Yɛ̌sù ɔ̀sò sàndɨ̌rì níitdègu ʼàdʉ̌, nɨ́ ɨ alɛ níivú dhu ɨ sàndɨ̌rì-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyìwʉ̌ Yɛ̌sù nà nɨ̌?» 46 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ sàndɨ̌rì náadʉ̀ dhu àdu ʼàtɨ: «Ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ɔ̀tɛ angyi wɔ̀rɨ́ alɛ rǎrà ɔ̀tɛ rɔ̌ dhu bhɛ̋yi!» 47 Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà, nyɨ̌ nyʉ̀bhà tɨ́ nyɨ̌ kà rʉ̀trǎ nyɨ̌ átɔ̀? 48 Nyɨ̌ nyála tɨ́ àlǎ àlɛ̀ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà, ndɨrɔ̀ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà ka ná'ù rɔ́? 49 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ka ná'ù ihé-yà nɨ́ ɨnzá àlɛ̀ tɔ́ Ʊyátá nʉ́nɨ alɛ. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ nɨ́ òfù tɨ́ ka kófù alɛ.»

50 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀, yà kúbhingánǎ arà àhʉ Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀ alɛ nɨ́ɨʼɨ̀ ìnè ɨ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: 51 «Àlɛ̀ tɔ́ Ʊyátá návi tɨ́ àvɨ̌ kɔtdɨ anya ìndrʉ̌ dɔ̌, ɨnzá ka kɨ̀rɨ ndɨ alɛ rʉ̌nɔna dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀nɨ ndɨ alɛ ɔ́nzì dhu mà rɔ́rɔ̀?» 52 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ tɔ̀ ʼàtɨ: «Nyɨ nátɨ́ átɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ? Ɔ̌nɛ pɛ́ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ nga mbɛ̋yi! Nɨ́ nyɨ nyɨ́ dhu àlǎ, ɨnzá Kàgàwà bhà nabì ràpɛ̀ àhʉ atdí màtɨ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀.» [53 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngǎtsi alɛ adʉ̀ ndɨ̀và ndɔ̀dɨ dɔ̀na, ndàrà pbɨndà.

8

Mʉ̀nyɔ̀nɨ tɔ́ tsìbhálɛ nà ka kíwu ùvò Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀ dhu
(Zàb 50.18)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ ndàrà mìzèyìtunì tɨ́ kátɨna itsu náarɨ́ʼɨ̀ dɔ̀ná pbìrì dɔ̀. 2 Nɨ́, tsútsǎníganí kútsingá nyʉ́, kǎdù ndɨ̀ tdítdɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza, kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ ʼàndu tɨná. Nɨ́ kǎdɨ̀ obvò, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀dhe dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. 3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà, níiwú atdí tsìbhálɛ nà Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀ àbhʉnà rìdè kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ tsìbhálɛ nɨʼɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ rɨ́ rɔ́ ka kɔ̀tdɨ̀. 4 Nɨ́ abádhí atɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, yàrɨ́ tsìbhálɛ mà ka kɔ̀tdɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ rɨ́ rɔ́. 5 Músà nʉ́ʉyá dhu fǎkà ndàtɨ, ɨ dhu bhɛ̋yi vèbhálɛ núbvu mǎ ròngò odu nɨ̌, rʉ̀vɛ. Nɨ́ nyɨ nyʉ́, nyɨ nyátɨna ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̋yi yàrɨ́ tsìbhálɛ nɨ̌?»

6 Abádhí níivú wɔ̀ dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ʼòmvù kà-afí nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ idyi tɨ́ kǎ-dà-dɔ, ʼàdʉ̀ kɔ̀bhʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgu obvò, ndàdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu àndi dɔ̌ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nɨ̌ adzɨkpa dɔ̌. 7 Nɨ́ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà nʉ́tʉ dhu, ʼàmbɛ dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀ná tɨ́ rɔ̀, Yɛ̌sù angbɛ ndɨ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nzínzìkʉ ɔ̌, ɨnzá àpɛ̀ dhu àfǎ atdíku màtɨ́ alɛ nákǎ ndɨ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bvʉ̌ ka wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ odu nɨ̌.»

8 Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgu tdítdɔ̌, ndàmbɛ dhu àndi dɔ̌ adzɨkpa dɔ̌. 9 Nɨ́ abádhí níitdègu wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ, nɨ́ abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùwɛ̌ ɨ̀ atdátdírà ɔ̌ ányɨrɔ̌ rɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kǎkà ɨwà atɔ̀ya ówù angyi alɛ rɔ̌ rɔ̀. Yɛ̌sù mà

náadʉ̀ ’ʉ̀bhà ɔ́yɔ̌ rɔ̀ tɪ́ wɔ̀ ndɪ̀ ɔnzɪ̀ná ìdènà tsìbhálɛ mànà. 10 Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ̀
kǎngbɛ ndì tdɪ́tdɔ̌, ndàdʉ̀ àtɪ̀nà wɔ̀ tsìbhálɛ nɪ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ nyɔbhʉ̀
rɔ̌ rúbhi alɛ rɪ̌’ɪ̀ ɪ̀ngbɔrɔ́? Atdí alɛ mà nɔ́tdɪ̀ tɪ́ obhó anya dʉ̀nʉ́?» 11 Nɪ́
wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɪ̀: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɪ̀nzá atdí alɛ mà
nɔ́tdɪ̀ anya dùdú.» Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɪ̀nà kà nɪ̌: «Ma nyʉ́ mà, ma mɪ́ nzɪ̌
anya ɔ̀tdɪ̀ dʉ̀nʉ́. Nɪ́ árà, ndɪrɔ̀ àpɛ́ nyɔnzɪ̀ nzɛ́rɛnga tdɪ́tdɔ̌.»]

Yɛ̌sù rɪ̌ ndàtɪ̀ yà adzɪ̀ ɔ̌ alɛ-nyɪ̌nga àwʉ̀ rɪ́ awáwʉ̀ tɪ́ dhu
(Yùw 1.4-5; 12.46)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdɪ́tdɔ̌ ihé-yà tɔ̀ ndàtɪ̀: «Ɪma nɪ́
ndɪ̀ yà adzɪ̀ ɔ̌ alɛ-nyɪ̌nga àwʉ̀ rɪ́ awáwʉ̀. Ndɪ̀ alɛ náapɛ́ owùdu nʉ́ngʉ̌,
nɪ́ rɪ̌ nzɪ̌ àdʉ̀ ùbhi ínɔ̀ ɔ̌ akɛkpá màtɪ́, pbɛ́tʉ̀, kà rǎdʉ̀ ì’ì ípìrɔ̀nga nábhʉ̌
rɪ́ awáwʉ̀ nà.» 13 Nɪ́, Pbàfàrìsáyó adʉ̀ àtɪ̀nà Yɛ̌sù nɪ̌: «Nyɪ̀ nyarádɪ̀ nyɪ̀-
tɪ́rɔ̀ nyɪ̀ nyarónzɪ̀na dhu tó ngàmbì tɪ́. Nɪ́, nyɪ̀ nyarʉ́nɔna dhu nɪ́ nzɪ̌
obhó dhu.»

14 Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɪ̀nà abádhí nɪ̌: «Ì̀mbǎ dhu rɪ̌’ì ma marádɪ̀ pbàkà
ngàmbì tɪ́ ma-tɪ́rɔ̀ dhu màtɪ́, nɪ́ ma marʉ́nɔna dhu nɪ́ obhó dhu. Obhó
tɪ́, ma mʉ́nɪ̀ wà àdhà rɔ̀ màtɪ́ ma mɪ́rà dhu, ndɪrɔ̀ ma mʉ́nɪ̀ wà àdhà
màtɪ́ ma márà dhu. Pbɛ́tʉ̀, nyɪ̌ nyʉ́nɪ̀ nzá àdhà rɔ̀ màtɪ́ ma mɪ́rà dhu,
ndɪrɔ̀ nyɪ̌ nyʉ́nɪ̀ nzá àdhà màtɪ́ ma márà dhu. 15 Nyɪ̌ nyárɪ́ ìndrʉ̌-ànyǎ
nɪ́tdɪ̀ yà adzɪ̀ ɔ̌ alɛ náarɪ́ ìndrʉ̌-ànyǎ nɪ́tdɪ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma marɪ́
nzɪ̌ atdí alɛ-ànyǎ mà nɔ́tdɪ̀. 16 Ndɪrɔ̀, ma mapɛ́ àdʉ̀ ìndrʉ̌-ànyǎ nɔ́tdɪ̀,
nɪ́ ma mádʉ̀ kɔ̀tdɪ̀ obhónga dɔ̌. Obhó tɪ́, ma mɪ́’ì mbǎ atdírɔ̀ ndɪ̀ anya
t’ɪ́tdɪ̀ta ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ mǎ mɪ́’ì yà ɪ̀ma nívì Àbadu mànà. 17 Fʉ̀kʉ́ Ʉyátá ɔ̀ ka
kándɪ̌ dhu katɪ̀, ɔ́yɔ̌ alɛ rapɛ́ òko atdí dhu tó ngàmbì tɪ́, nɪ́ ɪ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu
ràrǎdʉ̀ ì’ì obhó dhu. 18 Nɪ́ ma marádɪ̀ pbàkà ngàmbì tɪ́ ma-tɪ́rɔ̀, ndɪrɔ̀
yà ma nívì Àbadu nɪ́ átɔ̀ pbàkà ngàmbì.» 19 Nɪ́ Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu
ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ’àtɪ̀: «Ndɪ̀ Àbanʉ rɪ̌’ì àdhà?» Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu, ndàtɪ̀:
«Nyɪ̌ nyʉ́nɪ̀ nzá ma, ndɪrɔ̀ nyɪ̌ nyʉ́nɪ̀ nzá Àbadu. Nyɪ̌ nyʉ́nɪ̌yana gukyè
ɪ̀ma, nɪ́ nyɪ̌ nyʉ́nɪ̌yana ʉ̀nɪ̌ Àbadu átɔ̀.»

20 Yɛ̌sù ambɛ́nà wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà bhà ɪ̀dzá ndɪ̀ ndàdɪ̀ ndàmbɛ
dhu ùdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ́rɔ̀. Kǎdɪ̀ yà pɛrɛ̀ tɪ́ ka kúbhɔ̌na Kàgàwà tɔ̀
fʉ̀rangà nʉ́dɔ̌ ka kárɪ́ ɔ̀nà sàndukù tɪ́. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá
kòsò, ɪ̀nzá kàbhà kàsʉmɪ̀ nápɛ̀ àkǎ nɪ́dhunɪ̌.

Yɛ̌sù rǎtɪ̀na ìndrʉ̌ ràrɪ̌ nzɪ̌ àdʉ̀ òwu ndɪ̀ ndárà ɪ̀ dhu

21 Tdɪ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɪ̀nà Pbàyàhúdí nɪ̌: «Kànɪ̌ ma màrà wà, nɪ́ nyɪ̌
nyɪ́ nyɔ̌pɛ̀ nyɔ̀nɛ̀ ma, pbɛ́tʉ̀, nyɪ̌ nyʉ́vɛ ʉ̀vɛ̌ tɪ́ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌. Ma
márà ɪ̀ nyɪ̌ nyɪ́ nzɪ̌ àdʉ̀ òwu ùvò.» 22 Nɪ́, Pbàyàhúdí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dhu
tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌: «Kà tɪ́ ndòho òho tɪ́, wɔ̀ kà rǎtɪ̀na
ìnzɪ̌ àlɛ̌ ràrǎdʉ̀ òwu ùvò ndɪ̀ ndárà ɪ̀ rɔ̀?»

23 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɪ̀nà abádhí nɪ̌: «Nyɪ̌ nɪ́ obvò bhà, pbɛ́tʉ̀ ɪ̀ma nɪ́ ɔrʉ̀
alɛ. Nyɪ̌ nɪ́ yà adzɪ̀ ɔ̌ bhà, pbɛ́tʉ̀ ɪ̀ma nɪ́ nzɪ̌ yà adzɪ̀ ɔ̌ alɛ. 24 Ndɪ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ ma màtɪ̀, ʉ̀vɛ̌ tɪ́ nyɪ̌ ràrʉ̌vɛ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ nɪ̌. Obhó tɪ́,
ìnzɪ̌ nyɪ̌ nyapɛ́ dhu à’u ɪ̀ma ràrɪ̌ ndɪ̀ yà ì’ì arɪ́’ì alɛ, nɪ́ nyɪ̌ nyʉ́vɛ ʉ̀vɛ̌ tɪ́
fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌.»

25 Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ’àtɪ̀: «Nyɪ̀ nyʉ́, nyɪ̀ nɪ́ àdhɪ̀?» Nɪ́
Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɪ̀: «Ɪma nɪ́ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndɪ̀
napɛ̀na rɔ̀ ma marʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ alɛ. 26 Ma mɪ́’ì ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà okúkʉ
dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna. Ndɪrɔ̀, ma mɪ́’ì dʉ̀kʉ́ ma mádʉ̀ anya ɪ̀tdɪ̀ okúya dɔ̀

rɔ̀ dhu nà abhɔ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, yà ɨma nívì alɛ náarʉ́nɔna dhu ní obhó dhu. Ndɨrɔ̀, ma márádʉ̀ ɔ̀vɔ̀nà yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu ní kà-tsʉ̌ ma mírì dhu.»

27 Ní Pbàyàhúdí náadʉ̀ nzá dhu ʉ̀nɨ Àbanà Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀ kà
ràrʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ fǐyɔ̀. 28 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ìndrʉ̌ t'ídhùnà
nʉ́tɔ̌ nyǐ nyí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ nínganí ní ndɨ nyǐ nyʉnɨya dhu ma ràrǐ
ndɨ yà ì'ì arí'ì alɛ. Ndɨrɔ̀, nyǐ nyadʉ̀ya dhu ʉ̀nɨ, ìnzǐ ma rarí atdí dhu
mà nɔ́nzɨ ma mòzè ka dhu bhěyi, pbɛ́tʉ̀, ma marʉ́nɔna dhu ràrǐ Àbadu
Kàgàwà núudhè idù dhu kɛ̀lɛ̌. 29 Yà ɨma nívì Àbadu náarí'ì ìnè atdíkpá
ma mànà. Kʉ̌bhà nzá ma atdírɔ̀, yà ma márɔ́nzɨna bìlǐnganà dhu ní
kà-nyìkpó nófɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ nídhunǐ.» 30 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù
ɔ̀tɛ̀ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ kà'ù.

Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ nyʉ́ ní àdhɨ mà?
(Rɔm 6.14; Gàl 3.7,29; 1Yù 3.8-10)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà yà ndì nà'ù Pbàyàhúdí nǐ: «Nyǐ
nyapɛ́ yà ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nífʉ̌, ní nyǐ nɨ'ɨna obhó nyʉ́ pbàkà ábhàlǐ.
32 Nyǐ nyí obhónga nʉ́nǐ, ndɨ obhónga ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǐ'ì dʉ̀kʉ́ nyǐ-
tírɔ̀.» 33 Ní kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Mǎ ní
Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ. Ndɨrɔ̀, mǎ mapɛ̀na nzá òko atdí alɛ bhà
ɨnɔ mà tí. Ní ádhu nyɨ nyátɨna, mǎ ràrǐ mʉ̌gɛ̀rɛ̀ mǐ'ì dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀
nǐ?» 34 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ
fʉ̌kʉ̀: Ndɨ alɛ náapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga nónzì dɔ̌, ní ndɨ alɛ ní nzɛ́rɛnga
tó ɨnɔ. 35 Ɨnɔ ní ìnzǐ rádʉ̀ àdɨ ɨdzá alɛ nyʉ́ tí bìlǐnganà alɛ. Pbɛ́tʉ̀, alɛ
t'ídhùnà nyʉ́ náarádɨ ɨdzá alɛ tí bìlǐnganà. 36 Nírɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà
nyʉ́ náapɛ́ àdʉ̀ nyǐpfo ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, ní nyǐ nyádʉ̀ ì'ì obhó tí dʉ̀kʉ́ nyǐ-
tírɔ̀. 37 Ma mʉ́nɨ wà dhu nyǐ ràrǐ Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ. Pbɛ́tʉ̀,
nyǐ nyarádʉ̀ mɔnɛ̀, ndínǐ nyǎbhʉ̀ tí ma kohò, ìnzǐ yà ma mʉ́nɔna dhu
náarádʉ̀ ngari àbà afíkʉ ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 38 Ma marʉ́nɔna dhu ní
Àbadu Kàgàwà bhà ma mála dhu. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyarɔ́nzɨna dhu ní yà
àbakʉ nʉ́ʉnɔ fʉ̌kʉ̀ dhu.»

39 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ 'àtɨ: «Àbakà nɨ'ì Àbràhamʉ̀.»
Ní kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ nyí'ìyana gukyè Àbràhamʉ̀ bhà inzo
nyʉ́ tí, ní nyǐ nyóngòyana Àbràhamʉ̀ anzì kasʉ nɔ́nzì. 40 Ma mʉ́nɔ̀
yà Kàgàwà nɨ́ítɛ̀ idu obhó dhu fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyarádʉ̀ mɔnɛ̀ ndínǐ
nyǐ nyǎbhʉ̀ tí ma kohò. Àbràhamʉ̀ náanzì nzá dhu wɔ̀ nyǐ nyarɔ́nzɨna
dhu bhěyi. 41 Nyǐ nyarɔ́nzɨna dhu ní àbakʉ arɔ́nzɨna dhu.» Ní abádhí
adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Mǎ ní nzǐ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̌ ka kɔ́dhì nzónzo. Àbakà rǐ'ì
atdí tí. Ndɨ Àbakà ní Kàgàwà.»

42 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Kàgàwà ɨ'ìyana gukyè Àbakʉ tí,
ní nyǐ nyózèyana ma òzè, Àbadhi-tɨ'ɔ̀ rɔ̀ ma mírà, ndɨrɔ̀ kǐvì ndɨ ɨma
nídhunǐ. Ma mírà nzá ɔvɔ̀du dɔ̌ ma-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨma nívì nì Àbadhi
ndìtírɔ̀. 43 Ní ádhu ìnzǐ ma mʉ́nɔna dhu náarí dʉ̀kʉ àlʉ̌ nǐ? Obhó tí,
kǎrí nzǐ dʉ̀kʉ àlʉ̌, ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ìrì dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. 44 Nyǐ ní àbakʉ Pfɔ̀mvɔ bhà inzo. Ndɨrɔ̀, nyǐ nyarózèna nyɔ̀nzì dhu
ní ndɨ àbakʉ ózè dhu kɛ̀lɛ̌. Mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, àbadhi nɨ'ì ìndrʉ̌-tsè ɔ̀tdì arí
alɛ. Kǎpɛ̀na nzá obhó dhu nʉ́nɔ akɛkpá màtí, ìmbǎ obhónga náarí'ì kà
ɔ̀ nídhunǐ. Tìtɔ̀ ʉ̀nɔ ndì ndí rɔ̀, kǎrɔ́nzɨna dhu ní pbìndà màndʉ nyʉ́.

Obhó tí, àbadhi ní tìtò ʉnɔ arí alɛ, ndɨrò ka ní tìtò t'ábanà. 45 Pbɛ́tʉ̀
ɨma, ma marʉ́nɔna dhu ní obhó dhu. Ní, ndɨ dhu-okú dò rò nyɨ̌ nyárí
nzɨ̌ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ná'ù. 46 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rádʉ̀
pbàkà nzɛ́rɛnga nítɛ̀? Ádhu obhó dhu nʉ́nɔ ma mí fʉ̌kʉ̀ rò, nyɨ̌ nyárí
nzɨ̌ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ná'ù nɨ̌? 47 Kàgàwà bhà inzo rǎdʉ̀ kàbhà ɔtɛ
ìrì. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyárí nzɨ̌ kàbhà ɔtɛ ìrì, nyɨ̌ ní nzɨ̌ kàbhà inzo dhu-okú
dò rɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàtɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí Àbràhamʉ̀ rɔ̌ dhu

48 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tò 'àtɨ: «Mǎ mʉ̀nɔ̀
obhó dhu nyʉ́, yà mǎ màtɨ nyɨ ràrɨ̌ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ, ndɨrò nzɛ́rɛ-
alafí ràrɨ̌'ì ʉ̀nʉ̀ rò.» 49 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tò ndàtɨ: «Nzɛ́rɛ-
alafí rɨ̌'ì mbǎ ùdù. Ma márí Àbadu Kàgàwà nífʉ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyárí nzɨ̌
àdʉ̀ mɨfʉ. 50 Ma márí nzɨ̌ ìndrǔ rɨ̌ mɨfʉ̌ dhu nɔ́nɛ. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ rɨ̌
mɨfʉ̌ dhu nɔ́nɛ arí, ndàdʉ̀ ìndrǔ-ànyǎ ìtdì atdí alɛ rɨ̌'ì ìnè. 51 Ma mí
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ̌, ní ndɨ alɛ
náalaya nzɨ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ akɛkpá màtí.»

52 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ɔ̀tsɔ̀! Kòmbí nga ní ndɨ mǎ mà'ù
dhu ìnè nzɛ́rɛ-alafí ràrɨ̌'ì ʉ̀nʉ̀ nɨ̌. Àbràhamʉ̀ náavɛ̀ wà, ndɨrò Kàgàwà
bhà pbànábí mà nʉ́ʉvɛ̀ wà átɔ̀. Ní nyɨ nyádʉ̀ àtìnà ìngbǎ dhu bhɛ̌yi
nyɨ nyʉ́nɔna dhu nífʉ̌ rí alɛ ralaya nzɨ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ akɛkpá màtí? 53 Nyɨ
tí ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́, ròsè yà àvǎvɛ̀ abhukà Àbràhamʉ̀ dɔ̀nǎ? Ndɨrò,
Kàgàwà bhà pbànábí mà nʉ́ʉvɛ̀ wà átɔ̀. Ní nyɨ nyʉ́, nyɨ nyózʉ̀ nyɨ
àdhɨ tí?»

54 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tò, ndàtɨ: «Dhu ɨ́'ɨyana gukyè ma-tírò
ma márí mɨfʉ̌ dhu tí, ní ndɨ ɨfʉta nɨ́'ɨyana mbǎ tɨ̌na nà. Pbɛ́tʉ̀, mɨfʉ̌ arí
ní Àbadu Kàgàwà, yà nyɨ̌ nyarátɨna fʉ̀kʉ́ Kàgàwà tí. 55 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ nzá
Àbadhi, pbɛ́tʉ̀ ma mʉ́nɨ wà ka. Ma mapɛ́ àdʉ̀ àtìnà ɨnzá ma rʉ́nɨ ka,
ní ma nádʉ̀ ɨ'ì ɨwà ma mòngò tìtɔ̀tálɛ tí átɔ̀ nyɨ̌ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ ma mʉ́nɨ
wà ka, ndɨrò ma márí kà bhà ɔtɛ nífʉ̌. 56 Abhukʉ Àbràhamʉ̀ nʉ́ʉnɨ
dhu, àhʉ̌ ndì raraya àhʉ ma mírà yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Ní ndɨ ɨdhɔ
ndì ndàla pbìndà a'uta ɔ̌ rò, kɨ̌dhɛ̀ níika ndì atdídɔ̌.» 57 Ní Pbàyàhúdí
adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ nyàpɛ̀ nzá imbò kumì atɔ mà
nísě. Ní, nyɨ nyala tí àlǎ Àbràhamʉ̀?» 58 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌:
«Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ɨnzá ka kàpɛ̀ Àbràhamʉ̀ nʉ́gʉ rórò, ma
mɨ'ì ìnè.» 59 Níro ní ndɨ, Pbàyàhúdí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀wǎ odu, ndínɨ̌ ì ubvú
tí ka nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ndòrù dòtsí, ndàdʉ̀ àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rò.

9

Yɛ̌sù rɨ̌ ndùmùndúmú tírò ka kʉgʉ atdí alɛ nígʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu (Mrk 8.22-25; 10.46-52)

1 Otu ɔ̌ ì ówu pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rórò, Yɛ̌sù ala ndùmùndúmú tírò
ka kʉgʉ atdí alɛ. 2 Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Màlimǒ,
ádhɨ nzɛ́rɛnga nanzì ndínɨ̌ wɔ̀rí alɛ nabhʉ̀ tí kʉgʉ̀ ndùmùndúmú tírò?
Tí ka nyʉ́ ndɨ ndìtírò nzɛ́rɛnga nanzì? Ndɨrò ngǎtsi nɨ̌, tí kà t'ábanà mà
kà-tsánà mànà ɨ nzɛ́rɛnga nanzì?» 3 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tò,
ndàtɨ: «Ɨnzɨ̌ ní àbadhi bhà nzɛ́rɛnga mà ndɨ, ndɨrò ìnzɨ̌ ní kà t'ábanà
mà kà-tsánà mànà tó nzɛ́rɛnga mà ndɨ. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí dhu anzì ndì kà-rɔ̌
ndínɨ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ náavì tí ndì kà-nyʉtsì. 4 Ní, dhu

àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ yà ma nívì alɛ bhà kasʉ ̀ adì ɨnga ̀adì adyíbhengá nga tí
ró. Kɔ̀nǐ ɨnga rǐrà ndínǐ ndatì tí, yà ìnzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ kasʉ ̀ ɔ̀nzì iku
ɔ̌ nǐ. 5 Yà ̀adǐ ma màdɨ yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ɨma ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌
awáwʉ̀.»
6 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù isò ɨsɔ obvò, ndàdʉ̀ ɔtdɔ
nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɨsɔ nǐ. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ ɔtdɔ nídyì ndàbòlǒ, ndàdʉ̀ àtrinà
wɔ̀ ndùmùndúmú-nyɨkpɔ́ rɔ̌. 7 Kǎdʉ̀ àtɨnà kà nǐ: «Árà nyu'o nyɨkpɔ́nʉ
Sìlòamù tí kátɨna ùye ka kúyè ɨdha ɔ̀.» (Silòamù-tì ní: ìvì tí ka kívì
alɛ.) Ní wɔ̀ ndùmùndúmú arà ɨdha ɔ̀, ndàdʉ̀ nyɨkpɔ́na nú'o. Ní, ányɨrɔ̀
kà rǐ ndàdǔ rɔ̀, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla ɨnga mběyi.
8 Ní, yà atdíkpá abádhí aróko mànà alɛ mà, yà kàlǎ arí dhu ùnzǐ rí
ìndrǔ-fɔ́ ró alɛ mànà, náapɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá, 'àmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Tí obhó
yà obvò arádɨ, ndàmbɛ dhu ùnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́ alɛ yà?» 9 Atdídhená alɛ
náambɛ́nà àtɨnà dɔ̌: «Ka nyʉ́ ní yà,» ngʉ̌kpà ràdʉ̀ àtɨnà: «Tìtɔ̀! Ɨnzǐ ní
ka wɔ̀! Kà mà ɔ́fɔ̀ ɨ̀ nà alɛ ní wɔ̀.» Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndùmùndúmú náadʉ̀ dhu
à'ù ndìtírɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ ní yà.» 10 Ní kɔ̀rí alɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌
'àtɨ: «Olu, nyɨkpɔ́nʉ nyʉ́ nʉ́ngbɛ ɨ̀ ɨngbǎ dhu bhěyi?» 11 Ní kǎdʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù tí kátɨna alɛ ní ndɨ ɔtdɔ nàbòlǒ, ndàtri
nyɨkpɔ́du rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨnà ma nǐ, ma ràra maru'o nyɨkpɔ́du Sìlòamù
ɔ̀. Ní ma màrà ányɨ, mu'o nyɨkpɔ́du, madʉ̀ mɔpɛ̀ mala ɨnga dòtsí.»
12 Kɔ̀rí alɛ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Wɔ̀ ndɨ alɛ rǐ'ɨ̀ ɨngbɔrɔ́?» Ní
kǎdʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ.»

Pbàfàrìsáyó rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀
nyɨkpɔ́na ʉ̀ngbɛ ndì ndùmùndúmú-tsʉ̌ dhu

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kadʉ̀ òwu wɔ̀rí alɛ nà, kowù ùvònà Pbàfàrìsáyó-
ɔ̀nzǐ. 14 Obhó tí, wɔ̀ Yěsù àbòlǒ ɔtdɔ, ndʉ̀ngbɛ ndùmùndúmú-nyɨkpɔ́ nǐ
ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ'ì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀. 15 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pbàfàrìsáyó
mà átɔ̀ níivú dhu wɔ̀rí alɛ-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨkpɔ́nʉ nyʉ́ nʉ́ngbɛ-ndì ɨngbǎ
dhu bhěyi?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù ìdyì ɔtdɔ ɔtsʉ́na-
kpɔ̀ rɔ̌, ndàtri nyɨkpɔ́du rɔ̌, madʉ̀ àrà nyɨkpɔ́du nú'o ɨdha ɔ̀. Ní, kòmbí
ma mí ɨnga nálǎ àlǎ.» 16 Ní Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀
àtɨnà: «Wɔ̀rí dhu nɔ̀nzɨ alɛ níra nzá Kàgàwà bhà rɔ̀, ɨnzá kɨ̀fʉ sàbatʉ̀-
ɨdhɔ̀ nídhunǐ.» Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ àtɨnà: «Nzɛ́rɛngatálɛ rǎdʉ̀
wɔ̀rí wɨwì-tɨdɔ̀ nónzì ɨngbǎ dhu bhěyi*?» Wɔ̀ dhu adʉ̀ abádhí-ɔ̌nga
nábhʉ rʉ̀ndɔ̀ ndì ʉ̀ndɔ tí. 17 Ní Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ wɔ̀ ɨ̀gʉ̌
Yěsù ɨ̀gʉ̌ ndùmùndúmú-tsʉ̌, 'àtɨ: «Olu ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ nyátɨna ɨngbǎ tí wɔ̀
nyɨkpɔ́nʉ nàbhʉ rʉ̀ngbɛ ɨ̀ alɛ nǐ?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ.
«Wɔ̀rí alɛ ní Kàgàwà bhà nabì.»
18 Pbɛ́tʉ̀, ɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ† núuvó ɨ̀ dòtsí ɨnzǐ à'ù dhu, wɔ̀rí
alɛ rí'ɨ̀ ndùmùndúmú, ní kà rɔ̀pɛ̀ wà ndàla nga kòmbí. Ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, abádhí núunzi kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà rìwǔ. 19 Ní
abádhí ìwǔ ùvò rɔ̀, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níivú dhu, 'àtɨ: «Tí yà ndùmùndúmú
tírɔ̀ ka kʉgʉ dhu tí nyǐ nyarátɨna idhùkʉ nyʉ́ yà? Olu kàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndàla nga ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi kòmbí?»

---

* **9:16** 9.16 Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ka kɔzʉ́nà ɔtdɔ àbòlǒ ka kí kadʉ̀ ìndrǔ ɨ̀gʉ nǐ dhu ɨwà ka kɔ̀nzì kasʉ dhu tí. Ní ɨ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ ka kí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu ka kisó ìsɔ̀ tí. Ní, wɔ̀ Yěsù ɔ̀nzì dhu nɨ'ɨ̀ afátá, ràdʉ̀ kàbhʉ kɔzʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ tí.

† **9:18** 9.18 Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní Pbàfàrìsáyó tí ka kàtì alɛ kɛ̀lɛ̌.

20 Nɨ́ wɔ̀ ndùmùndúmú t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀ 'àtɨ: «Mǎ nyʉ́, mǎ mʉ̀nɨ dhu nɨ́, yàrɨ́ nɨ́ idhùkà nyʉ́. Ndɨrɔ̀,
mǎ mʉgʉ ka ndùmùndúmú tírɔ̀. 21 Pbɛ́tʉ̀, kàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga ìngbǎ
dhu bhɛ̌yi màtɨ́ kòmbí dhu nɨ́ mǎ mʉ̀nɨ nzá. Ndɨrɔ̀, àdhɨ mà nábhʉ
kà-nyìkpó rʉ̀ngbɛ ì dhu mǎ mʉ̀nɨ nzá. Àbadhi nɨ́ ɨwà óvì alɛ. Nɨ́ nyìvʉ̌
dhu kà-tsʉ̌, ndɨ́nɨ̌ kǎdʉ̀ tɨ́ rɔ̀ná dhu àwɛ ndìtɨ́rɔ̀.»
22 Kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadù dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pbàyàhúdí
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, abádhí-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, ɨ
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ'ì ɨwà ì nírì angyangyɨ ndɨ́nɨ̌ ì ongó tɨ́
Yɛ̌sù nàtì Krístɔ̀ tɨ́ ìngbàtɨ́ ɨ́lì ndì alɛ mà nípfo, 'òdì unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀,
ìnzɨ̌ kadʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà Mʉ̀yàhudì tɨ́ tdɨ́tdɔ̌. 23 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, wɔ̀
ndùmùndúmú t'ábanà mà, kà-tsánà mànà náadʉ̀ àtìnà Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Àbadhi nɨ́ ɨwà óvì alɛ, nɨ́ nyìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌ nyʉ́.»
24 Nɨ́ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náanzi wɔ̀
ndùmùndúmú tɨ́ arúbhi ì'ì rɔ̀ alɛ, 'ádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̌ndà 'àtɨ: «Ɔ́tsɔ pɛ́
dhu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, nyɨ ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́ nʉ́nɔ. Mǎ nyʉ́, mǎ mʉ́nɨ wà
dhu wɔ̀rɨ́ alɛ ràrɨ̌ nzɛ́rɛngatálɛ.» 25 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ alɛ adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌:
«Nzɛ́rɛngatálɛ mà tɨ́ kà rɨ̌'ì dhu ma mʉ̀nɨ nzá. Pbɛ́tʉ̀, ʉ̀nɨ̌ tɨ́ ma mʉ̀nɨ
atdí dhu nɨ́, ɨma nɨ'ì ndùmùndúmú, nɨ́ kòmbí ma mɨ́ ɨnga nálǎ àlǎ.»
26 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu wɔ̀rɨ́ alɛ-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀rɨ́ alɛ nɔ́nzì
ɨndʉ̀? Kàbhʉ nyìkpónʉ rʉ̀ngbɛ ndì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi?» 27 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu
àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màwɛ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàdʉ̀
nzá ma mʉ́nɔna dhu ìrì. Nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyòzè mawɛ nyɨ̌rì tdɨ́tdɔ̌? Nyɨ̌
nyòzè tɨ́ nzá wà nyǒngò átɔ̀ kàbhà ábhàlɨ̌ tɨ́?»
28 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́ʉnɔ dhu wɔ̀rɨ́ alɛ nɨ̌ 'àtɨ:
«Ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ nɨ́ ndɨ kàbhà ábhàlɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ mǎ, mǎ'ɨ nɨ́ Músà bhà ábhàlɨ̌.
29 Mǎ nyʉ́, mǎ mʉ́nɨ wà dhu Kàgàwà mà ratɛ̀ Músà nà. Pbɛ́tʉ̀, àdhà
rɔ̀ màtɨ́ wɔ̀rɨ́ alɛ́ ɨ́rà dhu mǎ mʉ̀nɨ nzá.» 30 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ àtìnà kɔ̌kɔ̀
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̀nɨ̌ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu
nyʉ́ nɨ́ ndɨ wɔ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nyátɨna ɨnzá nyɨ̌ rʉ̀nɨ àdhà rɔ̀ màtɨ́ kɨ̌rà dhu.
Pbɛ́tʉ̀ nyìkpódʉ̀ na kʉ̀ngbɛ wà! 31 Mǎ mʉ̀nɨ ɨwà dhu, Kàgàwà ràrɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta nírì. Pbɛ́tʉ̀, ka rǎdʉ̀ pbìndà ɨtsɔ̀ta nírì alɛ nɨ́,
pbìndà Ʉyátá nɨ́fʉ̌ arɨ́, ndàdʉ̀ ndì ndózè dhu ɔ̀nzì alɛ. 32 Yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀
rɔ̀ ndì napɛ̀na rɔ̀, ka kapɛ̀na nzá dhu ìrɨ atdí alɛ mà rʉngbɛ yà àdhɨ tɨ́
ka kadhì ndùmùndúmú tírɔ̀ alɛ-nyìkpó. 33 Ɨnzɨ̌ dhu ɨ́'ìná gukyè Kàgàwà
bhà rɔ̀ wɔ̀rɨ́ alɛ ɨ́rà dhu tɨ́, nɨ́ kàmbɛ̀nà nzɨ̌ atdí dhu mà nɔ́nzɨ.» 34 Nɨ́rɔ̀
nɨ́ ndɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu wɔ̀rɨ́ alɛ-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ɨnyɨ
nyʉ́, ɨnyɨ ka kadhì ɔ̀dhɨ tɨ́ ngbùlʉ̀nʉ nyʉ́ mànà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̌. Nɨ́
nyɨ tɨ́ ndɨ àdʉ̀ dhu ùdhe fǎkà?» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kìpfo, ràhʉ
unduta-ɨdzà ɔ̀ rɔ̀.

Ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ nɨ́ ndùmùndúmú afína ɔ̀nǎ rɔ̀
(Luk 10.21; 2Kò 4.3-6)

35 Yɛ̌sù itdègu Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nípfo wɔ̀rɨ́ alɛ iri unduta-
ɨdzà ɔ̀ rɔ̀ dhu nírɨ, nɨ́ kǎrà ndɨ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ìtsi àtìnà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ nyʉ́,
nyɨ nyá'ù tɨ́ wà Ìndrʉ̌ t'ídhùnà?» 36 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Màlimǒ, ádhɨ pbá alɛ ndɨ, ndɨ́nɨ̌ ma madʉ̀ tɨ́ à'ùnà?» 37 Nɨ́ Yɛ̌sù adù
dhu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyàla wà ka! Ndɨrɔ̀ ka nɨ́ yà nyɨ̌ nyótɛ nà kòmbí
alɛ.» 38 Nɨ́, wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ɨwà ma mà'ù nyɨ.» Kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, ndìfʉ ka.

39 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mírà yà adzɨ ɔ̌, ndínǐ ma mʉnɔ
tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ. Ma mírà, ndínǐ yà adzɨ ɔ̌ ndùmùndúmú nɔ́ɔpɛ́
tí ’àla nga, yà ɨnga àlǎ arí alɛ ràdʉ̀ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ’òngò ndùmùndúmú tí.»
40 Nírɔ̀ ní ndɨ yà Yěsù mà ì’ì mànà atdíkpá ngúfe Pbàfàrìsáyó‡ náadʉ̀
dhu ìvu kà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Mǎ nyʉ́ mà, mǎ nátí ndùmùndúmú átɔ̀?» 41 Ní
Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyǐ nyʉ́nǐyana gukyè dhu nyǐ
ràrǐ ndùmùndúmú, ní ka kàmbɛ̀nà nzǐ àtɨna nyǐ ràrǐ’ì nzɛ́rɛnga nà.
Pbɛ́tʉ̀ kòmbí nyǐ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà àlǎ nyǐ rarí ɨnga àlǎ. Ní ka kʉ̀nɨ wà
dhu, fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ràrǐ’ì otùna nyʉ́ ɔ̌.»

10

Tàmà t’ʉ́ndatatálɛ tɔ́ mbólí
(Zàb 23; Zèk 34.1-4; 1Pɛ́ 2.24-25; 5.1-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ kɔ̌kɔ̀ Pbàfàrìsáyó nǐ: «Ma mí
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Ɨnzǐ arótsù kàlì-lí*, tàmà tó kàlì ɔ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ yà
kàlì dɔ̀nǎ arúpo ndɔ̀yɔ̀ ndɨ kàlì ɔ̀ alɛ ní ogbotálɛ, ndɨrɔ̀ ka ní ɔbɨ nǐ
arí dhu ʉ̀dhǎ ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ alɛ. 2 Pbɛ́tʉ̀, yà kàlì-lí arótsù alɛ ní ndɨ tàmà
ʉ̀nda arí alɛ. 3 Kà tɔ̀ nga ní ndɨ kàlì-li’ɔ̀ ɔ̀dɔ arí alɛ rǎdʉ̀ kàlì-átʉ̀ ʉ̀ngbɛ
kà ròtsù ɔ̀ná kàlì ɔ̀, tàmà ràdʉ̀ kʉ̀nɨ tǔna rɔ̌ nǐ. Ní, kà rǎdʉ̀ pbɨ̀ndà
tàmà nyʉ́ núnzì ɔvɔ̀ya rɔ̌, ndàdʉ̀ ìpfonà rùvò kàlì ɔ̀ rɔ̀†. 4 Ní kɔ́rɔ́ ndɨ
ndìpfo pbɨ̀ndà tàmà, rùvò kàlì ɔ̀ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kà rǎdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ àrà
dɔ̌ angyi abádhí dɔ̀-tsírɔ́, abádhí ràdʉ̀ ’ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌, kà-tù ì ʉ̀nɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Tàmà rǐ nzǐ àdʉ̀ òwu olo tí rí’ì alɛ-owù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí
rǎdʉ̀ òtse òtse tí kà-tsʉ̌ rɔ̀, ɨnzá ì ʉ̀nɨ kà-tù nídhunǐ.»
6 Yěsù ʉnɔ wɔ̀rí mbólí Pbàfàrìsáyó tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu
náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ nálʉ.

Yěsù ní ídzì undataba

7 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀,
ɨma ní ndɨ tàmà tó kàlì tó tsǎtsʉ̀. 8 Kɔ́rɔ́ alɛ yà angyinǎ rɔ̀ íwǔ idù
ní’ì ogbotálɛ, ndɨrɔ̀ ɔbɨ nǐ arí dhu ʉ̀dhǎ ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, tàmà
ádʉ̀ nzá abádhí-tù nʉ́nɨ. 9 Ní, ɨma ní ndɨ kàlì tó tsǎtsʉ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́
ìtsù ùdunǎ, ní rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Kà rǎdʉ̀ òtsù kàlì ɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ kàlì ɔ̀ rɔ̀.
Ndɨrɔ̀ kà rǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ nábà àbà. 10 Ogbotálɛ náarírà dhu kɛ̀lɛ̌ ndì nduwé
tí. Ndɨrɔ̀ kǎrí ɨrà, ndínǐ ndì ndɔkyɛ tí dhu, ndàdʉ̀ dhu ìnza. Pbɛ́tʉ̀ ɨma
nyʉ́, ma mírà ndínǐ ìndrǔ abá tí ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ ndínǐ abádhí abá tí ka
abhɔ nyʉ́ ròsè.

11 Ɨma ní ídzì ʉndataba. Ídzì ʉndataba náarí pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga nádzǐ
ɔvɛ tɔ̀ pbɨ̀ndà tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Tàmà ʉ̀nda arí ndínǐ ka kubhò tí ndì
alɛ ní nzǐ tàmà-àbadhi. Kǎpɛ́ nyàmǎsɔ̀ rǐrà dhu nálǎ, ní kà rǎdʉ̀ ɔ̀kʉ tí
ɔ̀kʉ, ndàdʉ̀ tàmà ʉ̀bhà vǐyà dɔ̀ rɔ̀. Ní, nyàmǎsɔ̀ rǎdʉ̀ atdídhená tàmà
nʉ́mbà ndàrà nà, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà-ɔ̌nga nífàlà. 13 Obhó tí, fʉ̀rangà-okú
dɔ̀ rɔ̀ rí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ, náafí àtdu tàmà rʉ̌vɛ dhu rǐ nzǐ àdʉ̀. 14 Ɨma ní
ndɨ ídzì ʉndataba. Ma mʉ́nɨ wà pbàkà tàmà, ndɨrɔ̀ pbàkà tàmà nʉ́nɨ
wà ma. 15 Àdhàdhì Àbadu nʉ́nɨ ma, madʉ̀ Àbadu nʉ́nɨ dhu bhěyi, ma
mádzi wà pbàkà ípìrɔ̌nga ɔvɛ tɔ̀ pbàkà tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀. 16 Ndɨrɔ̀, ma

‡ **9:40** 9.40 Ɔzʉ̀ 18 otu ɔ̌ ka kàndǐ dhu * **10:1** 10.1 Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ka kitsúnà tàmà kàlì ɔ̀ kúbhingá, kadʉ̀ atdí ʉndatatálɛ ìli rɔ̀dɔ̀ ndɨ kàlì-li’ɔ̀. † **10:3** 10.3 Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌, tàmà okónà màhò ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ màhò nóongónà ì’ì fiyɔ́ ʉndatatálɛ nyʉ́ nà.

mí'ɨ ìnè ngʉ̌kpà pbàkà tàmá nà, kǎkà ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ yàrí kàlɨ̀ ɔ̀. Ní, ma màkǎ
marà ɨ tsí nídì átɔ̀ madu kàlì ɔ̀. Abádhí rǎdʉ̀ tʉ̌du ɨ̀rì ɨ̀rɨ. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ, tàmá tɔ́ màhò rǎdʉ̀ ɨ'ì atdí tí, ʉ̀ndana rí alɛ ràdʉ̀ ɨ'ì atdí tí átɔ̀.
17 Àbadu ózè ma, pbàkà ípìrɔ̌nga ma mádzi ɔvɛ tɔ̀, ndínǐ madʉ̀ya tí
àbànà tdítdɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 18 Pbàkà ípìrɔ̌nga nódyì rí atdí alɛ mà rǐ'ì
mbǎ, pbɛ́tʉ̀, ma mí pbàkà ípìrɔ̌nga nádzǐ ma-tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀. Ma mí'ɨ ìnè
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà madzi pbàkà ípìrɔ̌nga ɔvɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ ma mí'ɨ ìnè
ɔbi nà mabà ndɨ ípìrɔ̌nga tdítdɔ̌. Wɔ̀rí ní ndɨ Àbadu nʉ́yǎ idù dhu.»
19 Ní wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí-ɔ̌nga náadʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀
ʉ̀ndɔ tí tdítdɔ̌. 20 Abádhí nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌:
«Ìnè pfɔ̀mvɔ rǐ'ì yàrí alɛ ɔ̀. Àrǐ rǐ'ì kà dɔ̌. Ní ádhu nyǐ nyí kà-tsʉ̌ dhu
ɨ̀rɨ nǐ?» 21 Pbɛ́tʉ̀ ngʉ̌kpà-tsí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨ̀nzǐ pfɔ̀mvɔ rǐ'ì ɔ̀nà alɛ
rǎdʉ̀ ɔ̀tɛ wɔ̀ dhu bhěyi. Pfɔ̀mvɔ tí àdʉ̀ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ ʉ̀ngbɛ
ʉ̀ngbɛ̌?»

Ìndrʉ̌ rǐ Yěsù àpà 'ùbvʉ̌ odu nǐ dhu

22 Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí náambɛ́nà yà Kàgàwà bhà ɨdza
ka kitsu tdítdɔ̌ dhu nírɛ̀ ka kongónà nǐ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzì dɔ̌. Ndɨ kàsʉmì
nɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì. 23 Ní ndɨ ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù ambɛ́nà ùbhi dɔ̌
Kàgàwà bhà ɨdza-lí, «Sɔ̀lɔ̀mɔnì bhà mbàrazà» tí kátɨna mbàrazà-tsìnǎ.
24 Ní ngúfe Pbàyàhúdí andu ì, 'àkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌,
'àtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ nyabhʉ̀ya afíka ràgʉ̀rʉ̀ ndì ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tí? Nyɨ
nyapɛ́ ɨ'ì Krístɔ̀ nyʉ́ tí, ní ɔ́vɔ pɛ́ ndɨ dhu kpangba fǎkà.»
25 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ́vɔ̀ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀,
pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyá'ù nzá ndɨ dhu. Yà Àba Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ ma márɔ́nzɨna
wɨwì, náarí ndɨ àdhɨ-pbá alɛ màtí ma mí'ɨ dhu nítɛ̀. 26 Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyárí
nzǐ ndɨ dhu ná'u, ɨ̀nzǐ nárí nyǐ pbàkà tàmà nzínzì ɔ̌ tàmà dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. 27 Pbàkà tàmà náarí tʉ̌du ɨ̀rɨ ɨ̀rɨ. Ma mʉ́nɨ wà abádhí, ndɨrɔ̀
abádhí náarádʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ. 28 Ndɨrɔ̀, ma mí dhòdhódhónga tɔ́
ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ owùdu nʉ́ngʉ alɛ tɔ̀. Ní abádhí núuwíya nzǐ akɛkpá
màtí afíya ɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà nʉ́ʉdháya nzǐ abádhí fudú rɔ̀.
29 Àba Kàgàwà yà abádhí nibho fudú, ní ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ
dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà rǐ'ɨ ɨ̀mbǎ ɔbɨ nà ndɨ̀dhǎ atdí dhu mà Àbadu-fɔ́
rɔ̀. 30 Ɨma, Àbadu Kàgàwà mànà, mǎ'ɨ ní atdí alɛ nyʉ́.»
31 Ní, Pbàyàhúdí náadʉ̀ odu ʉ̀wa tdítdɔ̌, ndínǐ ì ubvú tí Yěsù nǐ.
32 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ma mábhʉ nyǐ nyǎla ábhɔ̌ ídzì
dhu nyʉ́ yà Àba Kàgàwà íbhò idù ɔbɨ nǐ. Ní, ádhu ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ dhu nzínzì
ɔ̌, nyǐ nyí mapà nyʉ̌bvʉ̌ ma odu nǐ okúna dɔ̀ rɔ̀?» 33 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀
dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨ̀nzǐ ní ídzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ mǎ mí mǎpà
mʉ̌bvʉ̌ nyɨ nǐ. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè mʉ̌bvʉ̌ nyɨ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, nyɨ
nyʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nǐ dhu. Ɨnyɨ ní ìndrʉ̌-tsí dhu, ní nyɨ
nyádʉ̀ àtɨ̀nà ɨngbǎ dhu bhěyi, nyɨ ràrǐ Kàgàwà!» 34 Yěsù adʉ̀ dhu àdu
tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Fʉ̀kʉ́ Ʉyátá* ɔ̀ ka kándǐ tí nzá dhu, katɨ: ‹Ɨma
Kàgàwà, ma mátɨ nyǐ nǐ, nyǐ ràrǐ mʉ̌ngʉ̌-nzo?› 35 Àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu atdí
alɛ mà ràrǐ nzǐ àdʉ̀ Kàgàwà bhà Andítá-tɨ̀ nʉ́gɛrɛ. Kàgàwà átì pbìndà
ɔtɛ ka kʉ̀nɔ̀ fǐyɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo tí. 36 Ní, Àba Kàgàwà ɔ́pì ndɨ ɨma,
ndìvì ma yà adzɨ ɔ̌. Ní, yà ma mátɨna, ɨma ràrǐ kà t'Ídhùnà rɔ̀, nyǐ

* **10:34** 10.34 Zàb 82.6

nyádʉ̀ àtìnà ìngbǎ dhu bhěyi ma rʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ kà nǐ? 37 Dhu
apɛ́ ì'ì ìnzǐ ma márí Àbadu bhà kasʉ ɔ̀nzi dhu tí, ní dhu àkǎ nzá nyǎ'ù
ma. 38 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ɔ̀nzi ma márí kàbhà kasʉ ɔ̀nzi dhu tí, ní ìnzá
màtí nyǐ nyà'ù ìma nyʉ́ rɔ̀, dhu àkǎ nyǎ'ù yà ma márónzìna kasʉ. Ma
mʉ̀nɔ̀ wà dhu, ndínǐ ndi dhu alʉ́ tí dʉ̀kʉ, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀ni mběyi nyʉ́
Àbadu ràrǐ'ì nyʉdutsì, ndirò ma ràrǐ'ì kà-nyʉtsì.» 39 Ní, Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ dhu ɔ̀nzì tdítdɔ̌ ndínǐ ì alʉ́ tí Yěsù 'òsò. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù
adʉ̀ ndàwili abádhí-fɔ́ rɔ̀, ndàrà.
40 Ní Yěsù adʉ̀ ndàdu, ndàrà tdítdɔ̌ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ idha-akpà-adzè, yà
Yùwanì úbhì bàtizò ùbho rɔ̌ angyinǎ rɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ i, ndòngò àdi ányì.
41 Ní ányì, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ìwu rɔ̌ kà i, 'àdʉ̀ òwu àtìnà rɔ̌
nzínzìya ɔ̌: «Obhó tí, Yùwanì nónzì nzá atdí wiwì mà. Pbɛ́tʉ̀, yàrí
alɛ dɔ̌ kǎrà àwɛnà rɔ̌ kórɔ́ dhu ní'ì obhó dhu nyʉ́.» 42 Ní ábhɔ̌ alɛ nyʉ́
náadʉ̀ Yěsù à'ù ányì.

11

Làzarʉ̀ bhà ɔvɛ
(Yùw 5.21; 6.40)

1 Làzarʉ̀ tí kátina atdí alɛ níi'ì andì nà. Ndi alɛ nóongónà àdi
Bɛ̀tànìyà tí kátina pbanga ɔ̌. Ndirò, Bɛ̀tànìyà ni'ì Màriyà mà, awɛ̀nà
Màrità mànà, mà tɔ́ pbanga. 2 Ndi Màriyà ní ndi, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-
pfɔ̀ dɔ̌ adʉ̀ àrà ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nɔ́dhɔ̀, ndàdʉ̀ kà-pfɔ̀-ngbɔ̀ núndo
dɔ̀na-ká nǐ. Ndirò, ka ni'ì ndi wɔ̀ andi nà i'ì Làzarʉ̀ t'áwɛ̀nà. 3 Ní,
Làzarʉ̀ t'áwɛ́na náavì ìndrʉ̌ ràrà dhu ɔvɔ̀ Yěsù tɔ̀, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
kànǐ yà atdídɔ̌ nyi nyózè alɛ, Làzarʉ̀ rǐ'ì andi nà.» 4 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì
rɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ alɛ nǐ: «Wɔ̀ Làzarʉ̀ rǎndi nǐ andi rǐ nzǐ kàbhʉ̌
rɔ̀vɛ̀ dòtsí. Pbɛ́tʉ̀, ndi andi àlʉ̌ ka ndínǐ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbi nitɛ̀ tí, ndàdʉ̀ kà t'Ídhùnà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi nítɛ̀ átɔ̀.»
5 Yěsù azè Màrità mà, awɛ̀nà Màriyà mànà, ndàdʉ̀ Làzarʉ̀ nózè átɔ̀.
6 Ní, Làzarʉ̀ rǎndi dhu ndì ndìrì rɔ̀, Yěsù adʉ̀ ɔ́yɔ̌ idhɔ nyʉ́ nónzì, yà
ndi andi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ótù ndì ɔ̀ná ngari ɔ̀. 7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà
pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Kàdu àlɛ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.» 8 Ní, ábhàlǐ adʉ̀ dhu
ìvu kà-tsʉ̌ 'àti: «Hɔ̀kɔ̀ Màlimò! Kòmbí tí ní Pbàyàhúdí nápà 'ùbvʉ̌ nyi
odu nǐ. Ní nyi nyòzè tí nyadu nyi ányì tdítdɔ̌?» 9 Ní Yěsù adʉ̀ dhu
ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàti: «Adyíbhengá nga ɔ̌, adyifɔ̀-sisì náatí obhó ongo
i'ì atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà? Ní ìndrʉ̌ apɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ adyíbhengá,
ní ndi alɛ rǐ nzǐ àdʉ̀ ndàgili ndìtsì, yà adzi dɔ̌ awáwʉ̀ nálǎ ndì ndí
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ kúbhingá, ní kà rǎdʉ̀ àrà
ndàgili rɔ̌ ndìtsì, ìnzǐ ndì ndí inga nálǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» 11 Wɔ̀ dhu
ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Àlɛ̌ t'ɔ́dhìnà
Làzarʉ̀ nɔ́dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ma márà ndínǐ ma mitsi tí kìnga idhɔ
ɔ̀ rɔ̀.» 12 Ní, Yěsù bhà ábhàlǐ adʉ̀ dhu àdu 'àti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kǎpɛ́ ì'ì
ɔ̀dhɔ̀ tí ɔ̀dhɔ̀ dhu tí, ní kà rɔ̌gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.» 13 Obhó tí, Yěsù azè ndʉ̀nɔ̀ dhu
ni'ì, iwà Làzarʉ̀ rɔ̀vɛ̀. Pbɛ́tʉ̀, kàbhà ábhàlǐ adʉ̀ dhu ìrɛ̀ idhɔ nyʉ́ dɔ̌ kà
ràrɔ̌tɛ. 14 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu ɔvɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀, ndàti: «Làzarʉ̀ ɔvɛ̀
wà. 15 Ndirò, idhèdu nìka okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ìmbǎ ma mi'ì ányì dhu.
Ní, wɔ̀ ndi dhu ɔ̀nzì ndì, ndínǐ nyǐ nyadʉ̀ tí ma à'ù. Ní, kòwu pɛ́ ndi
Làzarʉ̀ ɔvɛ̀ i.» 16 Nírɔ̀ ní ndi Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Tʉ̀masì tí

kátɨna, yà ka kongónà àdʉ̀ ànzìnà átɔ̀ Dìdimò* tí, náadʉ̀ àtɨ̀nà ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kòwu átɔ̀ ányì, ndínɨ̌ àlɛ̌ kʉvɛ̀ tí atdíkpá Màlimò mànà.»

Yɛ̌sù ní ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì,
ndɨrɔ̀ ípìrɔ̀nga àbhʉ rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ dhu

17 Yɛ̌sù itdègu àrà àhʉ Bɛ̀tànɨyà, ní kǎtù Làzarʉ̀ ɨwà ka kɔ́tdʉ̀ ka rɔ́ ɨdhɔ àhʉ ìfɔ rɔ́. 18 Ndɨ Bɛ̀tànɨyà tɔ́ pbanga níɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. 19 Ní, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwú Màrɨtà mà Màrɨyà mànà-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ì opé tí abádhí-afí adɔ̀yà Làzarʉ̀ bhà ɔvɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 20 Ní, Màrɨtà níitdègu Yɛ̌sù rɨ̌rà dhu ìrɨ, ní kǎdʉ̀ ndɨvà, ndàrà kàkɔ otu ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Màrɨyà adʉ̀ àdɨ ɨdza. 21 Ní, Màrɨtà itsi àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyí'ìyana gukyè ɨrɔ́, ní adɔ̀du ɔ́vɛ̀yana nzɨ̌. 22 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu, kòmbí màtí Kàgàwà ràrɨ̌ fɔná nyɨ nyónzina kɔ́rɔ́ dhu nábhʉ̌ àbhʉ̌ ɨndʉ̀.» 23 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà Màrɨtà nɨ̌: «Adɔ̀nʉ rɨ̌ ndìngbɛ̀ ìngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀.» 24 Ní, Màrɨtà adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ma mʉ̀nɨ wà dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ kɔ́rɔ́ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀, àbadhi rɨngbɛ̀ya ndì ìngbɛ̀ átɔ̀.» 25 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨma ní ndɨ ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì, ndàdʉ̀ ípìrɔ̀nga nábhʉ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ní, ɔ̀vɛ̀ tí màtí ɨma ná'ù alɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ní rǎdʉ̀ ípìrɔ̀nga nábà àbà. 26 Ndɨrɔ̀, ìnè rí'ì pbìndà ípìrɔ̀nga nà, ndàdʉ̀ ma'ù alɛ, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ akɛkpá màtí. Nyɨ nyà'ù tí wà yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu?» 27 Ní, Màrɨtà adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ma mà'ù ndɨ dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ́. Ma mà'ù wà dhu ɨnyɨ ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà, yà yàrí adzɨ ɔ̌ ríràà dhu tí ka katɨ alɛ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Làzarʉ̀ ɔ̀dzɨ dhu

28 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndì ndàdu dhu Yɛ̌sù tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Màrɨtà náadʉ̀ àrà awɛ̀nà Màrɨyà nánzì. Ní, ɨdza ndì ndòtsù Màrɨyà ɨ rɔ̀, Màrɨtà náadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kàtɔ̀ bhɛ̀lʉ ɔ̌, ndàtɨ: «Màlimò ìrà wà. Ní kà rɨ̌ nyanzi.» 29 Ní wɔ̀ Màrɨtà ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndɨrì rɔ̀, Màrɨyà adʉ̀ àhʉ àrɨ̌ nyʉ́ tí, ndàrà Yɛ̌sù rɨ̌'ì ɨ.

30 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù ɨ'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ ìtsù pbanga ɔ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ì'ì àdì ndì ndàdì yà Màrɨtà mànà ì òtùnà ì ɔ̀ná ngari ɔ̌ rɔ́. 31 Pbàyàhúdí níɨ'ì atdíkpá Màrɨyà mànà ɨdzá, 'àdʉ̀ àmbɛ kà-afí nópè dɔ̌. Ní, Màrɨyà ìvà ndì, ndàhʉ àrɨ̌ nyʉ́ tí dhu ì àla rɔ̀, abádhí adʉ̀ 'ìvà átɔ̀, 'òwù kɔ̌wù ɔ̌. Abádhí atɨ ka yà Làzarʉ̀ ka kɔ́tdʉ̀ ɨ rárà, ndàrà ɔ̀dzɨ ányìrɔ̀ dhu tí.

32 Ní, yà Yɛ̌sù rɨ̌'ì rɔ́ ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, Màrɨyà níitdègu Yɛ̌sù àlǎ, ní kǎdʉ̀ ndìbvu obvò kà-pfɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyí'ìyana gukyè ɨrɔ́, ní adɔ̀du ɔ́vɛ̀yana nzɨ̌.» 33 Ní Màrɨyà mà, yà owùna ɔ̌ ìwʉ̌ Pbàyàhúdí mànà rɔ̌dzɨ dhu ndì ndàla rɔ̀, ɨzʉ nʉ́ʉka Yɛ̌sù atdídɔ̌, afína ràmbɛ ɨnga ìrɛ̀ dɔ̌. 34 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɔ́tdʉ̀ ka ìngbɔrɔ́?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, írà ndínɨ̌ nyɨ nyala tí ányìrɔ̌ nga.» 35 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀dzɨ. 36 Ní, Pbàyàhúdí adʉ̀ òko 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ìgyò! Nyàndà pɛ́ kɔ̌zè Làzarʉ̀ tí dhu!» 37 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Hɔ̀kɔ̀! Wɔ̀ alɛ nyʉ́ ní ndɨ ndùmùndúmú-nyìkpó nábhʉ rʉ̀ngbɛ ndì. Ní kǎbhʉ̀yana tí obhó Làzarʉ̀ ìnzɨ̌ rɔ̀vɛ̀?»

---

* **11:16** 11.16 Dìdimò-tì ní ozo tí ka kʉ́gʉ̀ alɛ.

Yěsù rǐ Làzarʉ̀ nábhʉ̌ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu

38 Kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí rʉ̌nɔna dhu ndì ndɨrì rɔ̀, ɨzʉ náadʉ̀ Yěsù ʉ̀ka
atdídɔ̌ nyʉ́. Ní, abádhí adʉ̀ òwu Làzarʉ̀ ka kɔ́tdʉ̀ ɨ. Ka katdʉ̀ ka
ɔ̀nà ibhu nɨ'ì bhalabhala ɔ̀ ka kógyè, kadʉ̀ lina'ɔ̀ nápbi odu-ɨ́yà-ba nǐ
ibhu. 39 Ní, ányì ì òwù ùvò rɔ̀, Yěsù atɨ yà tɨná ì'ì alɛ nǐ: «Nyɔ̀gɛrɛ
wɔ̀ odu ibhu-lí rɔ̀.» Ní Làzarʉ̀-bvʉ̀ t'áwɛ̀nà Màrɨtà náadʉ̀ Yěsù ìsɔ,
ndàtɨ: «Ìnzě Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Wɔ̀ abvo nɔ́pè wà ndɔ̀ngʉ̀ atdídɔ̌. Kɔ̀nzì
wà ìfɔ ɨdhɔ nyʉ́ ibhu ɔ̀.» 40 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu Màrɨtà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ma màtɨnà tí obhó nyɨ nǐ, nyɨ rapɛ́ ɨma ná'u, ní nyɨ ràrǐ àdʉ̀ Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nála?» 41 Ní, ka kadʉ̀ odu nɔ́gɛ̀rɛ̀ ibhu-lí
rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ nyìkpɔ́na náva ndàndà ɔrʉ̀ nga, ndàdʉ̀
ndìtsɔ̀, ndàtɨ: «Àba Kàgàwǎ, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ ɨndʉ̀, tsʉ̀dú dhu nyɨ
nyìrì nídhunǐ. 42 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu ìrɨ nyɨ raróngo tsʉ̀dú dhu
ìrì bìlǐnganà. Pbɛ́tʉ̀, ma mìtsɔ̀ ma wɔ̀ dhu bhěyi dhu ní, ndínǐ kǎkà
ngbɔ̌du nàkpɔ̀rɔ̀ ɨrɔ́ alɛ náa'u tí dhu ɨnyɨ ràrǐ ndɨ nyɨ nyívì ma.»
43 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ Làzarʉ̀ nánzì ɔrʉ́ tǔna nyʉ́
nà, ndàtɨ: «Làzarʉ̌, áhʉ̌ wɔ̀rí ibhu ɔ̀ rɔ̀.» 44 Ní, Làzarʉ̀ adʉ̀ àhʉ ibhu
ɔ̀ rɔ̀, ɔtsʉ́na mà, pfɔ̌na mànà ka kʉ̀ndìlǐ abvo ʉ̀tdʉ̌ ka karí ɔ̀ná mbɛrʉ̀
nǐ, kadʉ̀ nyìna níso mbɛ̌rɛ̀sɛ nǐ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà
ihé-yà nǐ: «Nyʉ̀nga Làzarʉ̀, nyǎdʉ̀ ʉ̀bhànà ràrà ɨbha.»

Yěsù ɔ̀nɛ ka kɨ́ ndínǐ ka koho tí dhu
(Zàb 71.10; Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

45 Yà Màrɨyà mǎrábvʉ̀ ìwǔnà, 'àdʉ̀ Yěsù ɔ̀nzì Làzarʉ̀ rɔ̌ dhu àla
Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yěsù à'ù. 46 Pbɛ́tʉ̀, abádhí
nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ òwu Pbàfàrìsáyó-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ yà Yěsù ɔ̀nzì
dhu àwɛ abádhí tɔ̀. 47 Ní, ndɨ dhu ì ìrì rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, Pbàfàrìsáyó mànà, náadʉ̀ yà Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì
arí alɛ-tsʉ̀ núndu. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá
nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀rí alɛ rǎrà ábhɔ̌ wɨwì nyʉ́ nɔ́nzì rɔ̌.
Ní ádhu ndɨ àkǎ àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì? 48 Àlɛ̌ kapɛ́ kʉ̀bha ràmbɛ ndɨ dhu ɔ̀nzì
dɔ̌, ní kɔ́rɔ́ alɛ rǐ kà'u. Ndɨrɔ̀ Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ya
ìwu, 'ùgolo àlɛ̌ tɔ́ Sɔmǎ-dzà, 'àdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì nínza.»
49 Kɔ̌kɔ̀ ɨ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ nzínzì ɔ̌, atdí
alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Kàyafà. Ní ndɨ atɔ ɔ̌, ka nɨ'ì ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
dɔ̌ kamà. Ní, kǎtɨ ɔdhína nǐ: «Nyǐ nyʉ́ nyǐ nyʉ̀nɨ nzá atdí dhu mà
wɔ̀ dhu ɔ̀. 50 Nyǐ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, dhu ràkǎnà atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔ̀vɛ̀
kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌, ìnzǐ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tsè náadʉ̀ tí ndɔ̀tdì?»
51 Kʉ̌nɔ nzá wɔ̀rí dhu dɔ̀na nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ atɔ ɔ̌ ndì
ndɨ'ì ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu
angyangyɨ, Kàgàwà bhà Nabì bhěyi, ndàtɨ: Yěsù ràkǎ ndɔ̀vɛ̀ Pbàyàhúdí
tɔ́ ngari ɔ̌. 52 Ndɨrɔ̀, kǎtɨ átɔ̀ kà ràrǐ nzǐ ɔ̀vɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ngari ɔ̌ tí,
pbɛ́tʉ̀ kà ràkǎ ndɔ̀vɛ̀ ndínǐ ndì ndundu tí yà adzɨ ɔ̌ ì nɨfàlà Kàgàwà
bhà inzo-tsʉ̀, ròkò atdíkpá.
53 Ní, rɔ̀pè ndì ndɨ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náapè 'ɔ̀nè
Yěsù ndínǐ ì adʉ̀ tí àbhʉnà kohò. 54 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Yěsù adʉ̀
ndɔ̀pè ìnzǐ ndàrà ùbhi rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ àbadhi
mà, pbìndà ábhàlǐ mànà, náadʉ̀ 'ìvà 'òwù yà rʉ̀ngʉ̀-tɨ'ɔ̀ arí'ì mʉ̀lɛngʉ̀
ɔ̌ atdí pbanga Ɛfʉ̀ràyimʉ̀ tí kátɨna ɔ̀, 'àdʉ̀ òko ányì.

55 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà
ndɨ̀ ndìndù ndì rɔ́. Nɨ́, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwú fɨ̀yɔ́ pbanga ɔ̀nă rɔ̀, 'ìwʉ̌ ùvò
angyină rɔ̀ Pásɨ̀ka tɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ì u'o tɨ́ ì, 'ìlǎ Kàgàwà-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌†. 56 Nɨ́, Yèrùsàlɛmà ì òwù ùvò rɔ̀, abádhí ambɛ́nà Yěsù ɔ̀nɛ̀
dɔ̌. Nɨ́ Kàgàwà bhà-dzá ì ɨ́'ì rɔ́rɔ̀, abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá
nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ kà-dɔ̌? Tɨ́ ìnzì kà ràrɨ̌
ìrà mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀?» 57 Pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà
náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ìndrʉ̀ tɔ̀ 'àtɨ: «Atdí alɛ mà náapɛ́ Yěsù rɨ̌'ì rɔ́ nga nʉ́nɨ̌,
nákǎ ndɨ̀tɛ̀ ka ndɨ́nɨ̌ kadʉ̀ tɨ́ òwu kòsò.»

12

Màrɨyà rɨ̌ Yěsù-pfɔ̀ nútrɨ̌ ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ nɨ̌ dhu
(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

1 Azà ɨdhɔ tɨ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nʉ́bhà ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, Yěsù ɨvà ndɨ̀
ndàrà Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ'ì yà kǎbhʉ̀ rìngbɛ̀
ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Làzarʉ̀ mà tɔ́ pbanga. 2 Nɨ́ ányɨ, ka kabhʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ kà tɔ̀.
Màrɨtà náambɛ́nà ɔ̀nyʉ̀ nʉ́ndɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀, Làzarʉ̀ ràdʉ̀ ɨ'ì átɔ̀ ndɨ
ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ rɨ́ atdíkpá Yěsù mànà alɛ nzínzì ɔ̌.
3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Màrɨyà níidyi ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ tɔ́ atdí lítrè-ɔ̌nga ka
kʉ̀ndɔ̀ ɔyɔ tɔ́ atdínga, ndɔ̀dhɔ̀ Yěsù-pfɔ̀ dɔ̌. Ndɨ akyɛ nɨ'ì nardɔ̀ tɨ́
kátɨna ɨrɨ́-vɨ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, odzìna ràdʉ̀ ɨ'ì ɔrʉ́ nyʉ́ akyɛ. Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, Màrɨyà adʉ̀ Yěsù-pfɔ̀-ngbɔ̀ núndo dɔ̀na-ká nɨ̌, ndɨ akyɛ-dzi ràdʉ̀
ndìtu, ndàkǎ kɔ́rɔ́ ányɨ-dzá. 4 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Yěsù bhà ábhàlɨ̌
nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà tɨ́ kátɨna, yà Yěsù ìpfo arana ndàbhʉ
ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ, níivú dhu, ndàtɨ: 5 «Ádhu ɨnzá ka kàbhʉ wɔ̀rɨ́ akyɛ kodzì
ɨ̀bhʉ mɨyà dìnarɨ* rɔ̌, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ nɨ̌?» 6 Kʉ̌nɔ
nzá wɔ̀ dhu nǎkʉ̀tálɛ-ɨzʉ̀ ndɨ̀ ndàla dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɔ ka
ogbotálɛ tɨ́ ndɨ̀ ndɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, kǒngónà ndɨ fʉ̀rangà tɔ́
ɨ́sɔ̀wʉ̌ nódɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ndɨ fʉ̀rangà núwe rɔ̌ afína òzè dhu bhěyi. 7 Nɨ́,
Yěsù adʉ̀ dhu àdu Yudhà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʊ́bhà Màrɨyà radì! Ítsè ka rɔdɔ
wɔ̀rɨ́ akyɛ ɨma ka kɔtdʉ́ya ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀. 8 Nyɨ̌ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ
mànà bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kɨ́ nzɨ̌ ongo òko nyɨ̌ mànà bìlǐnganà.»

Pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ɨ̀rɨ, ndɨ́nɨ̌ ì abhʉ̀ tɨ́ Làzarʉ̀ kohò dhu

9 Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà níitdègu Yěsù rɨ̌'ì Bɛ̀tànɨyà dhu ɨ̀rɨ, nɨ́ abádhí
adʉ̀ òwu ányɨ. Abádhí awù nzá ányɨ Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí
awù ányɨ ndɨ́nɨ̌ ì adʉ̀ tɨ́ yà Yěsù ábhʉ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Làzarʉ̀-
ngbɔ̀ mà nála átɔ̀. 10 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀
'ɨ̀rɨ ndɨ́nɨ̌ ì abhʉ̀ tɨ́ Làzarʉ̀ kohò átɔ̀. 11 Obhó tɨ́, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí nyʉ́
nóowúnà ùvò rɔ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ Yěsù ná'ù kǒkú dɔ̀ rɔ̀.

Yěsù rǒtsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

12 Tsútsǎ nínganí, yà Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ íwʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀ ihé-yà nɨ́ɨrɨ dhu, Yěsù ràrɨ̌'ì otu ɔ̌ ndɨ̀ ndírà átɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀
rɔ́. 13 Nɨ́, abádhí adʉ̀ ngazɨ-kpa-dɔ̀ká nɔ́kɔ̀, 'ùvò nà, 'òwù Yěsù àkɔ nà

---

† **11:55** 11.55 Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ nɨ'ì 'ù'o ì, 'ìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀, àdhàdhì yà fɨ̀yɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ nózè ka dhu bhěyi (2 Ɨ nanzì 30.17-20). * **12:5** 12.5 Ɨ̀bhʉ mɨyà dìnarɨ nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí atɔ nyʉ́ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà.

otu ɔ̀ rɔ̀. Ní, Yěsù ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí apɛ̀ ’ùkǔ, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀sanà†!
Ilèta nákǎ kabhʉ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ rírà Pbàìsràyélí tɔ́
Ádrʉ̀ngbǎ Kamà tɔ̀!»
14 Nírɔ̀ ní ndɨ̀ Yěsù abà kayinǒ-ngba, ndàdʉ̀ ùpo, ndàdɨ̀ dɔ̀ná, yà
Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu bhěyi. Ɨ Andítá rǎtɨna:
15 «Nyɨ̌ Sàyunì tɔ́ kɨgɔ̀‡ ɔ̌ bhǎ, ɨ̀nzɨ̀ nyɔ̀nzɨ̀ ɔdɔ.
Kɔ̀nɨ̌ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà rɨ̌rà,
kayinǒ-ngba dɔ̌ ndì ndàdɨ̀ rɔ́rɔ̀.»
16 Wɔ̀ dhu náalʉ́ nzá Yěsù bhà ábhàlɨ̌-dɔ. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù ɔ́dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀
pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, abádhí awù dhu
ɨ̀rɛ̀, yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu, ka randí Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀.
Ndɨrɔ̀, ka rádʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ kà-rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi tí.
17 Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, yà Yěsù rɨ̌ Làzarʉ̀ ànzi rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rɔ́ ɨ’ì,
náadʉ̀ òko ’àmbɛ Yěsù ɔ́nzì dhu àwɛ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. 18 Ní, kǎrí wɨwì ɔ̀nzɨ
dhu ì ɨ́rì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ihé-yà náadʉ̀ òwu Yěsù àkɔ otu ɔ̀ rɔ̀. 19 Nírɔ̀ ní
ndɨ Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ̌ nyàla
tí wà! Nyɨ̌ nyí nzɨ̀ yà dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ. Kɔ́rɔ́ alɛ òkò wà ’àmbɛ òwu dɔ̌
kɔ̌wù ɔ̌ tí.»

Ngúfe Pbàgìríkí rɨ̌ Yěsù ɔ̀nɛ ndínɨ̌ ɨ ala tí dhu

20 Yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ íwǔ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ’ìwǔ Kàgàwà
ʉ̀lɛ alɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe Pbàgìríkí níi’ì ìnè átɔ̀. 21 Ní, ɨ Pbàgìríkí níindri
Fìlipò tí kátɨna ábhàlɨ̌-tɨ’ɔ̀. Ndɨ Fìlipò nɨ’ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí
pbanga, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátɨna ɔ̌ alɛ. Ní, abádhí avɔ̀ dhu Fìlipò tɔ̀, ’àtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mòzè mǎla Yěsù-ngbɔ̀.»
22 Ní Fìlipò adʉ̀ àrà wɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Àndɛ̀rɛyà tí kátɨna ngǎtsi ábhàlɨ̌
tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ’ɨ̀và ’òwù wɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ atdíkpá Yěsù tɔ̀.
23 Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ʉ̀rɔ́ ɨ’ì alɛ nɨ̌: «Àba Kàgàwà rɨ̌ Ìndrǔ-t’ídhùnà-ɔvɔ̀
nábhʉ̌ rìlè ndì ɔ̀ná kàsʉmì nírà wà. 24 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀:
ɨ̀nzɨ̌ nganʉ̀-kpɔ̌ náapɛ́ ɨ̀tsì adzɨ ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀mɔ̀, ní ndɨ nganʉ̀-kpɔ̌ rǎdʉ̀
àdɨ atdírɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ ɔ̀mɔ̀, ndàdʉ̀ ɨ̀nga, ní ndɨ rádʉ̀ ábhɔ̌ itse nyʉ́
nɔ́dhì. 25 Pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndɔ̀dɔ̀ fɨ̌ndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀,
pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndìwɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, náadʉ̀ya kɔ̀dɔ̀
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ̀. 26 Ndɨ alɛ náapɛ́ ndòzè ndɔ̀nzɨ kàsʉ̌du,
ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀ngʉ̀ owùdu. Ndɨrɔ̀, ma mí’ì rɔ́, pbàkà kasʉtálɛ rǎdʉ̀
ì’ì átɔ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́ kàsʉ̌du ɔ̀nzɨ, ní Àba Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ alɛ ɨ̀fʉ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu dɔ̌ dhu

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Afídu rɨ̌ ɨnga ɨ̀rɛ̀ atdídɔ̌ kòmbí. Ní,
ma mátɨna ɨ̀ngbà tí? Ma tí àtɨna: Àba Kàgàwǎ, ígʉ́ ma yà yàrí kàsʉmì
ɔ̌ rí ndàpà ndɔ̀nzì ndì rùdú dhu ɔ̌ rɔ̀? Pbɛ́tʉ̀, ma mírà wɔ̀ ndɨ kòmbí
rí ndàpà ndɔ̀nzì ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 28 Ní Àbá, ábhʉ̌ ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì.»
Nírɔ̀ ní ndɨ atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndɨ̀rì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Ma màbhʉ
wà ɔvɔ̀du rìlè ndì, ndɨrɔ̀ ma mí kàbhʉ̌ àbhʉ̌ rìlè ndì tdítdɔ̌.» 29 Ní,
ányɨrɔ̌ ɨ ìkò rɔ́ ɨ’ì ihé-yà níirɨ wɔ̀ dhu, ’ádʉ̀ àtɨ̀nà: «Ìgyò! Ɔvɔ nyʉ́ ní wɔ̀
àtà!» Ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Hɔ̀kɔ̀! Kàgàwà-bhà màlàyikà ní wɔ̀ dhu
nʉ̀nɔ̀ kà tɔ̀.» 30 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̀rì alɛ-tù

† **12:13** 12.13 Pbàyàhúdí t’ávàna ɔ̌, Hɔ̀sanà-tì nyʉ́ ní «ɨ́rà nyɔnzɨ dzʉ̀nàka.» Pbɛ́tʉ̀, ɨrɔ́ kà-tì
ní: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà.» ‡ **12:15** 12.15 Sàyunì tɔ́ kɨgɔ̀-tì ní Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀.

nʉ́nɔ̀ nzá dhu idù, pbɛ́tʉ̀ kʉ̀nɔ̀ ka fʉ̌kʉ̀. 31 Kòmbí rɨ̌rà kàsʉmì ní yà
Kàgàwà rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nítdì ɔ̀ná kàsʉmì. Ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmì ní
ndɨ Kàgàwà rɨ̌ Pfɔ̀mvɔ, yà adzɨ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, nípfɔ̌ ɔ̀ná, ndòdì yà adzɨ
ɔ̌ rɔ̀. 32 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ ka kí modyì marà ɔrʉ̀ rɔ̀, ma madʉ̀ya
kɔ́rɔ́ alɛ-tsʉ̀ nándu tɨdu ɔ̀.» 33 Wɔ̀ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̌, Yěsù azè ndìtè dhu
ní ìngbà dhu bhěyi ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtí ndì ndɔ́vɛ̀ dhu.
34 Ní ihé-yà adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ’àtɨ: «Mǎ mɔ́zʉ̀ dhu Músà bhà
Ʊyátá ɔ̀, Krístɔ̀ radɨya dhòdhódhónganà. Ní, ádhu nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà
Ìndrǔ t’ídhùnà ràkǎ pɛ́ ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nɨ̌? Ndɨrɔ̀, ndɨ Ìndrǔ t’ídhùnà
nyʉ́ ní àdhɨ?» 35 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Awáwʉ̀ rɨ̌’ì
inè nzínzìkʉ ɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Ní, dhu àkǎ nyǔbhi yà ìnè nyɨ̌ nyɨ́’ì
ndɨ awáwʉ̀ nà rɔ́, akyɛ ɨ́nɔ̀ adʉ̀na tsʉ̀kʉ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌. Obhó tí, ɨ́nɔ̀ ɔ̌ rúbhi
alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àdhà màtí ndì ndárà dhu nʉ́nɨ. 36 Ní dhu àkǎ nyǎ’ù ndɨ
awáwʉ̀, yà òko nyɨ̌ nyòko atdíkpá kà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌
nyadʉ̀ya tí òko awáwʉ̀ ɔ̌ nzónzo tí.» Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Yěsù adʉ̀ àrà ndòrù ɨtsɛ ihé-yà rɔ̌ rɔ̀.

Pbàyàhúdí rɨ̌ ’ùvǒ ìnzɨ̌ ’à’ù Yěsù dhu

37 Yěsù anzì mbǎ ábhɔ̌ wɨwì mà Pbàyàhúdí-ɔ̀nzɨ̌, ní abádhí adʉ̀ nzá
kà à’ù. 38 Wɔ̀ ndɨ dhu anzì ndì ndɨ́nɨ̌ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ
dhu náaká tí. Kǎtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, ádhɨ tsʉ̀ká dhu na’u?
Ndɨrɔ̀, ádhɨ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀ pbìndà ɔbɨ fɨ̌ndà*?»
39 Ndɨrɔ̀, ndɨ Ìsayà kɛ̀lɛ̌ nʉ́ʉnɔ ɨnzá Pbàyàhúdí náa’u dhu okúna dɔ̀ rɔ̀
dhu. Kǎtɨ:
40 «Kàgàwà nɨ́ɨtɨ abádhí-nyɨ̌nga ròngò ndùmùndúmú tí,
ìnzɨ̌ ɨnga nala tí.
Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ abádhí-afí nábhʉ rɔ̀’ɔ̀ odú,
akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya, ràdʉ̀ ’ʉ̀gèrɛ̀ ’ʉ̀bhà fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga,
ndɨ́nɨ̌ ndadʉ̀ tí abádhí nígʉ nɨ̌.»
41 Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ wɔ̀rí dhu Yěsù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ndɨ
ndala angyangyɨ, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ kà dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Pbɛ́tʉ̀, nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ mbǎ wɔ̀ dhu mà, ní Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ nzínzì ɔ̌ màtí, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa’u Yěsù. Ní, abádhí adʉ́nà nzɨ̌ òwu
ndɨ dhu àvi rɔ̌ kpangba, Pbàfàrìsáyó-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, akyɛ
ka kadʉ̀na òwu ’ìpfo, kodì ì unduta-ɨdzà ɔ̌ rɔ̀ nídhunɨ̌. 43 Abádhí náazè
ìndrǔ rɨ̌ ’ɨ̀fʉ̌ dhu, rɔ̀sè Kàgàwà rɨ̌ ’ɨ̀fʉ̌ dhu dɔ̀ná.

Kàgàwà nɨ́ɨtdìya ìndrǔ-ànyǎ Yěsù bhà ɔtɛ-bvʉ rɔ̌ dhu

44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù apɛ̀ ɔtɛ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ náapɛ́
ɨma ná’u, ní kà’ù nzá ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kà’ù wà yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ
ɔ̌ alɛ mà átɔ̀. 45 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ɨma àlǎ, nála wà yà ɨma nivi yà adzɨ
ɔ̌ alɛ mà átɔ̀. 46 Ɨma, yà adzɨ ɔ̌ awáwʉ̀ tírɔ̀, ma mírà ndɨ́nɨ̌ ìnzɨ̌ ɨma
nà’ù alɛ náadʉ̀ tí àdɨ ɨ́nɔ̀ ɔ̌. 47 Ndɨ alɛ náapɛ́ ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ, ìnzɨ̌
ndàdʉ̀ ndɨ dhu níli afína ɔ̀, ní ndɨ alɛ-dɔ̌ rádʉ̀ anya ɔ̀tdì ní nzɨ̌ ɨma.
Obhó tí, ma mírà nzá ndɨ́nɨ̌ mɨtdì tí anya yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma
mírà ndɨ́nɨ̌ ma mɨgʉ́ tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ ìgʉ̌ tí. 48 Ndɨ alɛ apɛ́ ɨma nɔ́dhɔ,
ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ná’ù, ní ndɨ alɛ nábà wà ànyǎna ɔ̀tdì rí
dhu. Yà ma mʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ní ndɨ kà-ànyǎ nɔtdíya yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì

* **12:38** 12.38 Ìsa 53.1

nínganí. 49 Obhó tí, yà ma marʉ́nɔna dhu nʉ́nɔ ma marí nzɨ̌ ràhʉ ùdù rɔ̀ ma-tírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎráhʉ Àbadu Kàgàwà, yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhà rɔ̀. Ka nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ní ndɨ dhu nʉ́yǎ idù ma màkǎ mʉnɔ̀ dhu mà, ma màkǎ mɔvɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu mànà dhu dɔ̌. 50 Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu yà kʉ̌yǎ dhu ràrɨ̌ ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga níbhò rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu. Ní, yà ma mʉ́nɔna dhu nʉ́nɔ ma mí àdhàdhɨ̀ Àbadu Kàgàwà nʉ́yǎ ka idù dhu bhěyi.»

13

Yěsù rɨ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ nú'ǒ dhu

1 Tsútsǎ níganí Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ níɨ'ɨna rɔ́rɔ̀, Yěsù ʉnɨ dhu, yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ ndɨ̀ ndí ndɨ̀và, ndàrà Àbanà Kàgàwà bhà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ràkǎ wà. Ní Yěsù, yà atdídɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ arí'ɨ̀ pbɨ̀ndà alɛ nazè, náadʉ̀ abádhí ɔ̀zè tdítdɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ɨ̀kʉ àzè nɨ̌.

2 Ní pbítsɔ̀ngǎnǎ, Yěsù mà níɨ'ɨ̀ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ Pfɔ̀mvɔ níitsu dhu Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà t'ídhùnà-afí ɔ̀, ndínɨ̌ Yěsù nipfo tí ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́. 3 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù nyʉ́ nʉ́ʉnɨ dhu, ɨwà Àbanà Kàgàwà ribho kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fɔná. Ndɨrɔ̀, kʉ̌nɨ wà dhu, ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ríràà Àbanà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ̀ ràrɨ̌ ndàdʉ̌ Àbanà-tɨ'ɔ̀. 4 Ní, Yěsù ɨvà ndɨ̀ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ rɔ̀, ndɨwà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀, ndɨ̀lɨ igi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ bɛ̌rɛ̀sɛ nídyì ndìsɔ̌ mvʉna 'ɔ̀ nɨ̌. 5 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ɨdha ìdyì ndɔ̀dhɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ sǎnì ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndù'o pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ àrà ùndonà rɔ̌ yà mvʉna 'ɔ̀ ndɨ ndìsɔ̌nà nɨ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌. 6 Ní, Yěsù níitdègu àrà àhʉ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tí, ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nyʉ́ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́ tírɔ̀, nyɨ nyòzè tí nyu'o pfɔ̌du?» 7 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma mɔ́nzɨna dhu nʉ́nɨ̌ nyɨ nyí nzɨ̌ kòmbí, pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyaraya kʉ̀nɨ olù.» 8 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà Yěsù nɨ̌: «Nyɨ nyí nzɨ̌ pfɔ̌du ù'ǒ akɛkpá màtí.» Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ ma mapɛ́ pfɔ̌nʉ nú'ǒ, ní àlɛ̌ kí'ɨ̀ ɨ̀mbǎ ɨrɨta nà ɨnyɨ mànà.» 9 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀ dhu bhěyi kà rɨ̌'ɨ̀ rɔ̀, nyɨ nyí nzɨ̌ pfɔ̌du kɛ̀lɛ̌ nú'ǒ, pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí ɔtsʉ́du mà, dùdu mànà nú'ǒ átɔ̀!» 10 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Ɨwà ndɨ̀ nù'o alɛ rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ndɨ̀ ndí ndù'ǒ tdítdɔ̌ dhu-atdyú nà. Pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ àkǎ ndù'o pfɔ̌na kɛ̀lɛ̌, ɨwà ndɨ̀ ndɨ̀lǎ kɔ́rɔ́ otu ɔ̌ nɨdhunɨ̌. Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyɨ̀lǎ wà Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyɨ̀lǎ nzá kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.» 11 Obhó tí, Yěsù nʉ́ʉnɨ ndìpfɔ̌ rí ndàbhʉ ndɨ̀ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ angyangyɨ. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ kǎtɨ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyɨ̀lǎ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»

12 Pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ ndɨ̀ ndù'o dhu lutɨ̀nǎ, Yěsù adʉ̀ yà rɔ̀ná rɔ̀ ndɨ̀ ndɨwànà mʉ̀dzarʉ̀ nídyì ndàfɔ̌ rɔ̀ná, ndàdʉ̀ ndàdu ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ kɨ̌vú dhu pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí ʉ̀nɨ̌ yà ma mɔ̀nzɨ̀ rʉ̀kʉ́ dhu-tì? 13 Nyɨ̌ nyárí ɨma nánzi Màlimò tí, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Ní ndɨ dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ɨma ní ndɨ Màlimò. Ndɨrɔ̀, ɨma ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. 14 Nírɔ̀ ɨma, fʉ̀kʉ́ Màlimò tírɔ̀ nyʉ́, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tírɔ̀ nyʉ́, ma mù'o pfɔ̌kʉ rɔ̀, dhu àkǎ nyǒngò pfɔ̌kʉ ù'o nzínzìkʉ ɔ̌ átɔ̀. 15 Obhó tí, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɨ̀tɛ̀ dhu ní ɔ́fɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí dhu ɔ̀nzɨ̀ átɔ̀ ɔdhíkʉ rɔ̌ yà rʉ̀kʉ́ ma mɔ̀nzɨ̀ dhu bhěyi. 16 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè nzá pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ

bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, òvì ka kòvì alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè nzá yà ndì nòvì alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ*. 17 Kɔ̀nɨ̌, kòmbí nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà kɔ̌kɔ̀ dhu. Nɨ́, nyɨ́ nyádʉ̀ hirò ɔ̀nzì ɨ dhu nyɨ́ nyɔ̀nzì nɨ̌.»

18 Tdɨ́tdɔ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́. Ma mʉ̀nɨ wà ɨma nyʉ́ ma móvò nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Andítá arʉ́nɔna dhu nákǎ rɔ̀nzì ndì. Ndɨ Andítá arátɨna: ‹Yà atdíkpá mǎ marɨ́ dhu ɔ̀nyʉ mànà alɛ, nóngò wà rùdú òmvǔ tɨ́.› 19 Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, ɨnzá ndɨ dhu àpɛ̀ ndɔ̀nzɨ rórò. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, ndɨ dhu rɨ̌tsi ndɔ̀nzì nɨ́nganí, nyɨ́ nya'uya dhu, ɨma ràrɨ̌ ‹ɨ'ì arɨ́'ì alɛ.› 20 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ma mòvì alɛ nàkɔ alɛ, nákɔ wà ɨma átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ nákɔ wà yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ átɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yudhà rɨ̌ ndìpfɔ̌, ndàbhʉ ndɨ̀ òmvǔ-fɔ́ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù-afí náadʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ɨnga nɨ́rɛ̀ dɔ̌ atdídɔ̌. Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ ndɨ mipfɔ̌, ndàbhʉ ma òmvǔ-fɔ́.» 22 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ òko, 'àmbɛ 'àndà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ɨnzɨ̌ 'àdʉ̀ àdhɨ dɔ̌ màtɨ́ kà rɔ̌tɛ dhu nʉ́nɨ. 23 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, yà atdídɔ̌ Yɛ̌sù ózè pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí ábhàlɨ̌ nɨ́ɨ'ì Yɛ̌sù-tɨ́ ndì ndàdɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ rɔ́. 24 Nɨ́, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kàvi ìwɨ̌na ɔ̌ rìvǔ dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ràrɨ̌ àdhɨ ndɨ kà rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná. 25 Nɨ́, wɔ̀ ábhàlɨ̌ adʉ̀ ndìlò Yɛ̌sù dɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ ndɨ?» 26 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ nɨ́ yà ma mɨ́ mʉ̀gatì-afà nídyì modù supù ɔ̀, madʉ̀ àbhʉnà fɨ̌ndà alɛ.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ mʉ̀gatì-afà nídyì, ndòdù supù ɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà t'ídhùnà tɔ̀. 27 Yudhà níitdègu wɔ̀ mʉ̀gatì-afà àkɔ̌, nɨ́ Sìtanì adʉ̀ ɔ̀tsù kà-afí ɔ̀. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà Yudhà nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyòzè nyɔnzì dhu, nákǎ nyɔnzì tsàkàtsàkà.» 28 Kɔ̌kɔ̀ ʉ́rɔ́ ɨ'ì alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ mà nʉ́ʉnɨ nzá àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́ Yɛ̌sù rɨ̌ wɔ̀ dhu nʉ́nɔ kà tɔ̀ dhu. 29 Yà fʉ̀rangà tɔ́ ɨ́sɔ̀wʉ̌ nɔ́dɔ Yudhà arɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ dhu àtì, Yɛ̌sù àvi ka rùdzɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ àkǎ kudzɨ̌ dhu dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, abádhí adʉ̀ dhu àtì Yɛ̌sù àvi ka rʉ̀ndɔ̀ fʉ̀rangà nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ dhu tɨ́. 30 Pbɛ́tʉ̀, mʉ̀gatì-afà ndì ndàkɔ Yɛ̌sù-fɔ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà dhu-dzidɔ̌, Yudhà náadʉ̀ àhʉ dòtsí ndàrà. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ɨnga náadʉ̀ ɨ'ì ɨwà ndì ndàtɨ rɔ́.

Ʉyátá-ɔwʉ́tá

31 Yudhà àhʉ ɨdza rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kòmbí nga nɨ́ ndɨ Ìndrǔ t'ídhùnà-ɔvɔ̀ ìlè ndì nɨ̌. Ndɨrɔ̀, kòmbí nga nɨ́ ndɨ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè ndì kà-nyʉtsì nɨ̌. 32 Kàgàwà-ɔvɔ̀ náapɛ́ ndìlè kà-nyʉtsì, nɨ́ Kàgàwà adʉ̀ya kɔ̌vɔ̀ àbhʉ rìlè ndì átɔ̀ nyʉnatsì, ndɨrɔ̀ kàrɨ̌ ndɨ kɔ̌vɔ̀ àbhʉ̌ rìlè ndì kòmbí tɨ́. 33 Pbànɨ̌nzó, àlɛ̌ kɨ́'ì atdíkpá nyɨ́ mànà ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́. Nyɨ́ nyɨ́ mɔnɛ ɔ̀nɛ. Nɨ́ àdhàdhì yà ma mʉ̀nɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌ átɔ̀, yà ma márà ɨ nyɨ́ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òwu ùvò. 34 Nɨ́, kànɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀bhà ʉyátá ɔwʉ́tá: nyòzè nyɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌. Àdhàdhì yà ɨma nyʉ́ ma mózè nyɨ́ dhu bhɛ̌yi, dhu àkǎ

* **13:16** 13.16 Yùw 15.20

nyǒzè nyɨ́ átɔ̀ nzínzìkʉ̀ ɔ̌. 35 Nyɨ́ nyapɛ́ nyǒzè nzínzìkʉ̀ ɔ̌, nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, nyɨ́ ràrɨ̌ pbàkà ábhàlɨ̌ nyʉ́.»

Yɛ̌sù rɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ́ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyárà àdhà?» Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyɨ́ nzɨ̌ ìrà owùdu ɔ̌ kòmbí, yà ma márà ɨ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyaraya ìrà owùdu ɔ̌ olù.» 37 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ɨ̀nzɨ̌ ma márà kòmbí owùnʉ ɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀? Ma mòzè wà miwɨ̌ pbàkà ípìrɔ̌nga okúnʉ dɔ̀ rɔ̀.» 38 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨ́nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè tɨ́ wà nyiwɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga okúdu dɔ̀ rɔ̀? Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀, ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ɨ̀bhʉ-gʉ̀na, nyàtɨ ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.»

14

Yɛ̌sù nɨ́ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɨ́ ìndrʉ̌ àbhʉ̌ ràrà àhʉ otu dhu

1 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyàbhʉ afíkʉ ràrɛ̀ ɨnga abhɔ. Nyɨ́ nyàkǎ nyǎ'ù Àba Kàgàwà, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyǎ'ù ma átɔ̀. 2 Àba Kàgàwà bhà ɨdzá, ɔ̀yá ka kóko ngari rɨ́'ì abhɔ. Ɨmbǎ kà rɨ́'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi nánɨ̌, ma màmbɛ̀nà nzɨ̌ àtɨna ma ràrà wà ngari ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀. 3 Ndɨrɔ̀, ma márà, madʉ̀ ngari ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ma mɨ́ madʉ̌ àdʉ̌ mɨrà nyʉ̌gù, ndɨ́nɨ̌ ma márà àdɨ rɔ́, nyɨ́ nyadʉ̀ya tɨ́ òwu òko átɔ̀. 4 Ndɨrɔ̀, yà ma márà ɨ rárà otu nyɨ́ nyʉ́nɨ wà.»

5 Nɨ́, Tʉ̀masì adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mʉ̀nɨ nzá nyɨ nyárà ɨ nga. Olu, mǎ mádʉ̀ ányì rárà otu nʉ́nɨ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi?» 6 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nɨ́ ndɨ otu, obhónga, ndɨrɔ̀ ípìrɔ̌nga. Atdí alɛ mà rɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ àrà àhʉ Àbadu Kàgàwà ɨ, ɨnzá ndɨ̀ ndʉ̀dà otùdu ɔ̀nǎ rɔ́rɔ̀. 7 Dhu apɛ́ ɨ̀'ì ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ ma dhu tɨ́, nɨ́ nyɨ́ nyʉ́nɨ wà Àbadu átɔ̀. Nɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ kòmbí, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà ka, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàla wà ka.»

8 Nɨ́, Fìlipò adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítɛ̀ pɛ́ ndɨ Àbanʉ mǎ ràla, wɔ̀rɨ́ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ àkǎ àkǎ fǎkà dhu.» 9 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀, Fìlipò! Àlɛ̌ kókò wà nyɨ́ mànà ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́, nɨ́ nyɨ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá mʉnɨ̌? Ɨma nála alɛ, nála wà Àbadu átɔ̀. Nɨ́ ínɡbà dhu bhɛ̌yi dhu nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà, ma rɨ̀tɛ̀ pɛ́ Àbadu nyala nɨ̌? 10 Nyɨ nyà'ù tɨ́ nzá dhu, ma ràrɨ̌'ì Àbadu-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Àbadu ràrɨ̌'ì nyʉdutsì? Yà ma maráwɛ̌na fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ ùdù rɔ̀ àhʉ dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà nyʉdutsì arádɨ Àbadu nɨ́ ndɨ arɨ́ pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̀nzɨ. 11 Nyà'u ɨma, yà ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌, ɨma ràrɨ̌'ì Àbadu-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Àbadu ràrɨ̌'ì nyʉdutsì rɔ̀. Ɨmbǎ kɨ̀'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, nyà'u ɨma yà nyʉdutsìnǎ rɔ̀ rɨ́ ndɔ̀nzɨ kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ndɨ alɛ apɛ́ ɨma ná'u, nɨ́ yà ma márɔ́nzɨna kasʉ nɔ́nzì ndɨ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀nzɨ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà rǎdʉ̀ kɔ̀nzì abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè yà ma marɔ́nzɨna-tsí dɔ̀nǎ, Àbadu bhà ma márà nɨ́dhunɨ̌. 13 Ɔvɔ̀du rɔ̌ nyɨ́ nyɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí, nɔ́nzì ma móngo ɔ̀nzɨ, ndɨ́nɨ̌ Àbadu-ɔvɔ̀ náadʉ̀ tɨ́ ndìlè Idhùnà-nyʉtsì. 14 Nyɨ́ nyapɛ́ óngo dhu nɔ́nzì fudú ɔvɔ̀du rɔ̌, nɔ́nzì ma móngo ɔ̀nzɨ fʉ̌kʉ̀.»

Yěsù rǐ Kàgàwà rǐ Ɨlǐlǎ-Alafí níbhò dhu nɔ́vɔ dhu
(Yùw 16.5-15)

15 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyǐ nyapɛ́ ì'ì ɨma nyǐ
nyózè dhu tí, ní nyǐ nyàkǎ nyǐfʉ pbàkà ʉyátá. 16 Ɨma, ma mí Àbadu
Kàgàwà nónzi rìbhò ngǎtsi Mʉ̀dzʉ̀nàba fʉ̌kʉ̀, ndínǐ nyǐ nyongó tí òko
mànà dhòdhódhónganà. 17 Ka ní obhónga núdhě arí ìndrǔ tɔ̀ Ɨlǐlǎ-
Alafí. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǐ nzǐ àdʉ̀ kàkɔ, ìnzǐ ì í kàlǎ, ndɨrɔ̀ ɨnzá ì
ʉ́nɨ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyǐ nyʉ́nɨ wà ka, atdíkpá nyǐ nyaróko
ka mànà, ndɨrɔ̀ afíkʉ ɔ̀ kǎrádɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Ma mí nzǐ nyʉ̌bha ɨzʉ̀ tí, ma míngo ìngo tɨkʉ ɔ̀ tdítdɔ̌. 19 Ɨnzá ɔ̀trɔ̀
ɨdhɔ ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǐ nzǐ malǎ tdítdɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyǐ nyí malǎ àlǎ, inè
ma mɨ'ɨya nyìkpɔ́du nà, ndɨrɔ̀ inè nyǐ nyɨ'ɨya nyìkpɔ́kʉ nà átɔ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. 20 Ndɨ ɨdhɔ rǎkǎ níganí ní ndɨ, nyǐ nyʉnɨya dhu, ɨma rarí'ì ìnè
Àbadu-nyʉtsì, nyǐ rarí'ì ìnè nyʉdutsì, ndɨrɔ̀ ma rarí'ì ìnè nyʉkʉtsì.
21 Pbàkà ʉyátá nà'ù, ndàdʉ̀ ìfʉnà alɛ, ní ndɨ ma nózè alɛ. Ɨma nózè
alɛ, nózè Àbadu rǎdʉ́ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma mádʉ̀ kòzè átɔ̀, madʉ̀ mɨtɛ̀ fǐndà.»
22 Nírɔ̀ ní ndɨ Yudhà, ìnzǐ ní Yudhà Ìskàrìyɔtà, níivú dhu Yěsù-tsʉ̌,
ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlé, ádhu ndɨ nyɨ nyádʉ̀ nyɨtɛ̀ fǎkà tí, ìnzǐ nyadʉ̀ nyɨtɛ̀
yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ nǐ?» 23 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ndɨ
alɛ náapɛ́ ɨma nózè, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ. Àbadu rǎdʉ̀
ndɨ alɛ nózè átɔ̀. Ndɨrɔ̀, mǎ mádʉ̀ ìwu Àbadu mànà ndɨ alɛ bhà, mǎdʉ̀
mǎ móko rónga nɔ́bhɔ̀lɔ̀ kàbhà. 24 Pbɛ́tʉ̀, ìnzǐ ndɨ alɛ náapɛ́ mozè, ní
rǐ nzǐ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ. Yà nyǐ nyírɨna ma mʉ́nɔna rɔ́ dhu ní
rǐ nzǐ àhʉ ùdù rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǎhʉ yà ma nívì Àbadu ɔ̀ rɔ̀.
25 Kɔ̀nǐ, ma mʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu fʉ̌kʉ̀, àdì ma màdì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́rɔ̀. 26 Ní,
Àbadu rǐvìna ɔvɔ̀du rɔ̌ Mʉ̀dzʉ̀nàba, Ɨlǐlǎ-Alafí, rǒngo kórɔ́ dhu núdhe
fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ àrà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ kórɔ́ dhu nábhʉ rɔ̌ nyǐrɛ̀.
27 Ma mʉ̀bhà màrʉ̀ngà fʉ̌kʉ̀, ma màbhʉ pbàkà màrʉ̀ngà nyʉ́ fʉ̌kʉ̀.
Ndɨrɔ̀, ma màbhʉ nzá ka fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarí kàbhʉ̌ ìndrǔ
tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ní, afíkʉ àkǎ nzá ndɨrɛ̀ nga abhɔ, ndɨrɔ̀ nyǐ nyàkǎ nzá
nyɔ̀nzɨ ɔdɔ. 28 Nyǐ nyírɨ wà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu, matɨ: ‹Ma màrà wà,
ndɨrɔ̀ ma mí madǔ àdǔ tɨkʉ ɔ̀.› Ní nyǐ nyí'ìná gukyè ɨma nyǐ nyózè dhu
tí, ní ɨdhɛ̀kʉ àmbɛ̀nà ndɨkǎ ìkǎ tí Àbadu ɨ ma márà rɔ̀. Obhó tí, ndɨ
Àbadu bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè wà pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. 29 Kɔ̀nǐ,
ma mʉ̀nɔ̀ wà ka fʉ̌kʉ̀ kòmbí ɨnzá ndɨ dhu àpɛ̀ ndɔ̀nzɨ rórɔ̀, ndínǐ ndɨ
dhu rǐ ndɔ̀nzɨ níganí, nyǐ nyadùya tí dhu à'ù. 30 Ma mí nzǐ ɔ̀tɛ abhɔ
nyǐ mànà tdítdɔ̌. Obhó tí, kɔ̀nǐ yà adzɨ ɔ̌ kamà Pfɔ̀mvɔ rǐrà. Pbɛ́tʉ̀,
rùdú kà rɔ̀nzɨna atdí dhu mà rǐ'ì mbǎ. 31 Pbɛ́tʉ̀, kà rǐrà, ndínǐ yà adzɨ
ɔ̌ alɛ nʉ́ʉnɨ tí dhu ɨwà ma rózè Àbadu, ndɨrɔ̀ ma rarí dhu ɔ̀nzɨ kʉ̌yǎ
idù dhu bhěyi. Nírɔ̀, nyɨ̀và nyǐ, kòwu ɨrɔ́ rɔ̀.»

15

Yěsù rǐ ndàtɨ vǐnyò-kpa nyʉ́ tí dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ɨma ní ndɨ vǐnyò-
kpa nyʉ́*. Ndɨrɔ̀, Àbadu Kàgàwà ní ndɨ vǐnyò-kpa-ngbɔ̀ ɔ̀bhɔlɔ arí
alɛ. 2 Ní kórɔ́ ɔpbɨ́du, yà ìnzǐ arí ɨtsu-kpɔ̌ ì'ɔ̌, nʉ́'a kà rǎdʉ̀ ʉ̀'ǎ tí rùdú

* **15:1** 15.1 Ungbòta-Ayí ɔ̀, vǐnyò-kpa rǐtɛ̀na dhu ní Pbàìsràyélí (Ìsa 5.1-7).

rɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà mbɛ̌yi arí itsu-kpɔ̌ ì’ɔ̌ ɔpbídu-ngbɔ̀ nʉ́wa kà rǎdʉ̀, ndínɨ̌ adʉ̀ tí itsu-kpɔ̌ ì’ɔ abhɔ nyʉ́ tdítdɔ̌. 3 Ní nyɨ̌, ɔpbídu tírɔ̀, nyɨ̌ nyílǎ wà
Àbadu-nyìkpɔ́ ɔ̌, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 4 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǒkò
nyʉdutsì, àdhàdhì ma marádɨ nyʉkʉtsì dhu bhɛ̌yi. Vǐnyò-ɔpbí rɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ ɔ̀’ɔ̀, ìmbǎ ndì ndí’ì ndɨ vǐnyò-kpa rɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ní, ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌
nyí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì ɨnzá nyɨ̌ nyòkò nyʉdutsì rɔ̀.

5 Ɨma ní ndɨ vǐnyò-kpa, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní vǐnyò-ɔpbí. Ní, nyʉdutsì rádɨ,
madʉ̀ àdɨ nyʉnatsì alɛ, rǎdʉ̀ itse nɔ́dhì abhɔ nyʉ́. Obhó tí, ɨnzá nyɨ̌
nyòkò nyʉdutsì rɔ̀, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì. 6 Ɨnzá àdɨ
nyʉdutsì alɛ, nóbvù ka kádʉ̀ igi, àdhàdhì yà ìnzɨ̌ arí itsu-kpɔ̌ ì’ɔ̌ vǐnyò-
ɔpbí nʉ́’à ka karí, kadʉ̀ òbvùnà igi dhu bhɛ̌yi. Kà rǎdʉ̀ òtdyù, kadʉ̀
àndunà kawà kàzʉ ɔ̀, ràdʉ̀ ògbe. 7 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ òko nyʉdutsì,
nyǎdʉ̀ pbàkà ɔtɛ nɔ́dɔ̀ afíkʉ ɔ̀, ní nyònzi nyɨ̌ nyòzè kɔ́rɔ́ dhu Àbadu-
fɔ́, ní ka rǎdʉ̀ ndɨ dhu àbhʉ fʉ̌kʉ̀. 8 Nyɨ̌ nyapɛ́ ídzì kasʉ tɔ́ itse nɔ́dhɨ
abhɔ, nyǎdʉ̀ dhu ìtɛ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌ pbàkà ábhàlɨ́ nyʉ́, ní Àbadu-ɔvɔ̀ rǎdʉ̀
ndìlè. 9 Àdhàdhì Àbadu ózè ma dhu bhɛ̌yi, ma mózè nyɨ̌ átɔ̀. Ní dhu
àkǎ nyǒkò ndɨ ma mózè nyɨ̌ nɨ̌ àzè ɔ̌. 10 Nyɨ̌ nyapɛ́ pbàkà ʉyátá nífʉ̌,
ní nyɨ̌ nyádʉ̀ òko nyɨ̌ ma mózè nɨ̌ àzè ɔ̌, àdhàdhì ma mífʉ Àbadu bhà
ʉyátá, madʉ̀ àdɨ kǒzè ma nɨ̌ àzè ɔ̌ dhu bhɛ̌yi.

11 Ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɨ̌’ì pbàkà dhɛ̀dhɛ nà,
ndɨ fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ ràdʉ̀ àkǎ. 12 Yàrí ní ndɨ pbàkà ʉyátá fʉ̌kʉ̀: ‹Nyòzè nyɨ̌
nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì ma mózè nyɨ̌ dhu bhɛ̌yi.› 13 Ìndrǔ rɨ̌ ndàdzǐ ndɔ̀vɛ̀
ɔdhína tɔ́ ngari ɔ̌ nɨ̌ àzè dɔ̀nǎ róse ngǎtsi àzè rɨ̌’ì mbǎ. 14 Nyɨ̌ nyádʉ̀
òko ɔdhídu tí, yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀yǎ dhu nyɨ̌ nyìfʉ rɔ̀. 15 Ma mí nzɨ̌ nyǎnzi
tdítdɔ̌ pbàkà kasʉtálɛ tí, ìnzɨ̌ kasʉtálɛ rǎdʉ̀ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ
rɔ̌nzɨna dhu nʉ́nɨ nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma márí nyǎnzi ɔdhídu tí, Àbadu-
tsʉ̌ ma mɨrɨ dhu ní ma mɔ́vɔ̀ wà kɔ́rɔ́ fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌. 16 Ɨnzɨ̌ ní nyɨ̌ ndɨ
nyɨ̌ nyóvò ma, pbɛ́tʉ̀ ɨma ní ndɨ ma móvò nyɨ̌. Ní, ma mòvì nyɨ̌ nyǒwù,
ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔdhɨ tí dhòdhódhónganà róngo àdɨ itse. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní
ndɨ, Àbadu rǎdʉ̀ fɔná nyɨ̌ nyònzì ɔvɔ̀du rɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
17 Nírɔ̀, fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀yǎ dhu ní, nyɨ̌ ràkǎ nyǒzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.»

Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ́ mànà nɔ́ndrɔ̀ dhu
(Màt 10.22-33; Yùw 16.1-3,33)

18 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù àdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ́ nɨ̌: «Yà adzɨ ɔ̌ alɛ náapɛ́
nyɔ̌ndrɔ̀, ní nyʉ̀nɨ dhu abádhí rɔ́ndrɔ̀ wà ɨma átɔ̀ angyinǎ rɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
19 Nyɨ̌ nyí’ìyana gukyè yà adzɨ ɔ̌ alɛ tí, ní abádhí ádʉ̀yana nyǒzè òzè
tí, fɨ̌yɔ́ alɛ ní nyɨ̌ nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma móvò nyɨ̌ abádhí nzínzì ɔ̌
rɔ̀, mʉlɨ nyɨ̌ igi. Ní nyɨ̌ ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tdítdɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ ní ndɨ abádhí ɔ́ndrɔ̀ nyɨ̌. 20 Nyìrɛ̀ pɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu, matɨ:
Kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga rósè nzá pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. Ní, dhu apɛ́ ì’ì abádhí ávu rùdú dhu tí, ní abádhí
rǎvu àvǔ rʉ̀kʉ́ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì’ì abádhí ífʉ ma múdhe fɨ̌yɔ̀ dhu
dhu tí, ní abádhí rɨ̌ nyɨ̌ nyúdhěna fɨ̌yɔ̀ dhu nífʉ̌ ìfʉ̌ átɔ̀. 21 Obhó tí,
abádhí rǒngo kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̀nzì rʉ̀kʉ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ɨnzá ì úní ɨma
nívì mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 22 Ɨnzá ma mírà yà adzɨ ɔ̌,
madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ nánɨ̌, abádhí úníyana nzɨ̌ nzɛ́rɛnga nà ì í’ì
dhu. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí abádhí dɔ̌ ka kí ɨzʉ àbà kʉbà fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga tí dhu

rǐ’ì mbǎ. 23 Ɨma nɔ̀ndrɔ̀ alɛ nɔ́ndrɔ̀ wà Àbadu átɔ̀. 24 Ɨnzá ma mɔ́nzɨ yà
ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ɔ̀nzɨna dhu abádhí nzínzì ɔ̌ nánɨ̌, abádhí ʉ́nɨ̌yana
nzɨ̌ nzɛ́rɛnga nà ì ɨ́’ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí abádhí àla wà ma mɔ́nzɨ dhu.
Nɨ́ ɨwà ì àla ɨ dhu rɔ́rɔ̀ màtɨ́, abádhí òko òko ɨma ì ɔ́ndrɔ̀, ’àdʉ̀ Àbadu
nɔ́ndrɔ̀ átɔ̀ rɔ́. 25 Abádhí ɔ́nzì kɔ̀rɨ́ dhu kɔ́rɔ́, ndɨ́nɨ̌ fîyɔ́ ʉyátá ɔ̀ ka
kʉnɔ dhu náaká tɨ́. Ndɨ ʉyátá ɔ̀ ka katɨ: ‹Abádhí ɔ́ndrɔ̀ ɨma ìmbǎ tǐná
na*.›»
26 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Àbadu Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ rɔ̀,
ma mɨ́ Mʉ̀dzʉ̀nàba nívì ìvì fʉ̌kʉ̀. Ndɨ Mʉ̀dzʉ̀nàba nɨ́ kà bhà rɔ̀ rɨ́rà
obhónga tɔ́ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí. Nɨ́ kà rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, ka nɨ’ɨya ndɨ pbàkà ngàmbì.
27 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nɨ’ɨya pbàkà ngàmbì, yà ndɨ napɛ̀na rɔ̀,
àlɛ̌ karɨ́’ì ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

16

1 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu
angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, akyɛ nyɨ̌ nyowuya nyǎwà fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌ rɔ̀ nɨ̌. 2 Ka
kowuya nyǐpfo rɔ̌, kodì nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà rɨ́rà kàsʉmì ɔ̌,
nyɔ̌kyɛ rɨ́ alɛ nóowuya dhu ʉ̀nɨ rɔ̌ Kàgàwà ràrɨ̌ yà ì ʉ́lɛ̌na. 3 Ndɨrɔ̀,
abádhí owuya ndɨ dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ɨnzá ì ʉ́nɨ Àbadu Kàgàwà mà, ndɨrɔ̀
ɨnzá ì ʉ́nɨ ɨma mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 4 Nɨ́rɔ̀, ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ
fʉ̌kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ kàsʉmì rǎkǎ rɔ̀, nyɨ̌ nyɨrɛ̀ya tɨ́ dhu, ɨwà ma ravɔ̀ ka
fʉ̌kʉ̀.»

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-kàsʉ̌

Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mɔ́vɔ̀ nzá wɔ̀ dhu
angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, òko àlɛ̌ kòko atdíkpá nyɨ̌ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Nɨ́rɔ̀,
kànɨ̌ kòmbí ma màdu wà ma yà ma nívì mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-tɨ’ɔ̀. Ndɨrɔ̀,
nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nívʉ̌ nzá dhu tsʉ̀dú, ndàtɨ: ‹Nyɨ nyárà àdhà?›
6 Obhó tɨ́, wɔ̀ dhu bhěyi mà mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nábhʉ wà nyɨ̌ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌
atdídɔ̌! 7 Nɨ́rɔ̀, kànɨ̌ ma mɨ́ obhó dhu nɔ́vɔ fʉ̌kʉ̀ kòmbí: ídzì dhu tɨ́ àkǎ
atdídɔ̌ fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ marà Àbadu Kàgàwà-tɨ’ɔ̀. Obhó tɨ́, ɨnzá ma màrà
kà-tɨ’ɔ̀ rɔ̀, kàbhà rɔ̀ àmbɛ̀nà ìrà Mʉ̀dzʉ̀nàba rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìrà tɨkʉ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
ma mapɛ́ àrà, nɨ́ ma mádʉ̀ ndɨ Mʉ̀dzʉ̀nàba nívì ìvì rìrà tɨkʉ ɔ̀. 8 Nɨ́ kà
rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kà rǒngo yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga nɨ́tɛ̀ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀
abádhí àkǎnà ’ùbhi ɔ̀ná obhónánga tɔ́ otu nɨ́tɛ̀ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà
rǒngo àdʉ̀ Kàgàwà nɨ́ɨtdɨya anya ìndrʉ̌-dɔ̌ tɨ́ dhu nɨ́tɛ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀.
9 Kà rǒngo ɨnzá abádhí ná’ù ɨma dhu tɔ́ nzɛ́rɛnga nɨ́tɛ̀ abádhí tɔ̀. 10 Kà
rǒngo obhónánga nɨ́tɛ̀ fʉ̌kʉ̀, ma mɨ́ madʉ̌ Àbadu-tɨ’ɔ̀, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ òwu
ma àla rɔ̌ tdɨ́tdɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. 11 Ndɨrɔ̀, kà rǒngo Kàgàwà rɨ̌ anya ìtdɨ ìndrʉ̌
dɔ̌ tɨ́ dhu nɨ́tɛ̀, ɨwà kǎtdɨ anya angyangyɨ yà adzɨ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ Pfɔ̀mvɔ
dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Ma mɨ́’ì ìnè fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna tdɨ́tdɔ̌ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ dhu
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ kòmbí. 13 Ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí, yà obhónga nɨ́tɛ̀ rɨ́ ìndrʉ̌
tɔ̀ rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kà rǒngo nyʉ̌ndà kɔ́rɔ́ obhónga* tɔ́ otu ɔ̌. Obhó tɨ́, kà
rɨ̌ nzɨ̌ ongo ɔ̀nà rɔ̀ nyʉ́ àhʉ dhu nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǒngo ʉ̀nɔ̀nà
fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ Àbadu-tsʉ̌ ndɨ ndɨ́rɨna dhu. Ndɨrɔ̀, kà rǒngo ɔ̀vɔ̀nà fʉ̌kʉ̀
dhu nɨ́ ì nɔnzɨya dhu. 14 Kǎraya ɔvɔ̀du nábhʉ rɔ̌ rìlè ndì, ma maraya
dhu náwɛ rɔ̌ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ ʉ̀dànà fʉ̌kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 15 Àbadu-fɔ́

* **15:25** 15.25 Zàb 69.5 * **16:13** 16.13 14.6

rí'ì kɔ́rɔ́ dhu ní pbàkà dhu. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma màtɨ nyɨ̌ nɨ̌, obhónga tɔ́ ndɨ ɨ̌lɨ̌lă-Alafí raraya ma màwɛ fɨ̌ndà dhu nʉ́dà rɔ̌ fʉ̌kʉ̀.»

Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ tɔ́ ɨzʉ rɨ̌ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò dhɛ̀dhɛ tí dhu

16 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ngúfe ɨdhɔ ɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ mală. Ndɨrɔ̀, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́ mală àlă tdɨ́tdɔ̌.»
17 Nɨ́, kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ kà rǎwɛ̌na àlɛ̌ tɔ̀ dhu-tì ní àdhu? Kà rǎtɨna: ‹Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ mală, ndɨrɔ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́ mală àlă tdɨ́tdɔ̌.› Ndɨrɔ̀, kà rǎtɨna átɔ̀: ‹Ma márà Àbadu Kàgàwà-tɨ’ɔ̀.›» 18 Abádhí adʉ̀ òko, ’àmbɛ dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá tdɨ́tdɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ kà rʉ̌nɔna ngúfe ɨdhɔ-tì nyʉ́ ní àdhu?» Nɨ́, abádhí adʉ́nà òwu dhu àdu rɔ̌ ɨ̀tírɔ̀ tí, ’àtɨ: «Ɨnzá àlɛ̌ kʉ̀nɨ wɔ̀ kà rʉ̌nɔna dhu-tì.»
19 Ní, Yɛ̌sù ʉ̀nɨ dhu abádhí ràrɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ́nɨ̌ ì ivú tí dhu tsʉ̀ná. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyátí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀kʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌, yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̌? Ma màtɨ, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌ nyɨ̌ ràrɨ̌ nzɨ̌ mală, ndɨrɔ̀, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌ ràrɨ̌ mală àlă tdɨ́tdɔ̌. 20 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Nyɨ̌ nyɔdzɨya, ɨzʉ ràdʉ̀ nyʉ̌ka atdídɔ̌ fʉ̀kʉ́ àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu adʉ̀ya yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ɨdhɛ̀ nábhʉ rìka ndì ɨ̀kǎ tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyokoya ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ fʉ̀kʉ́ ɨzʉ náadʉ̀ya ndʉ̀gɛ̀rɛ̀, ndòngò dhɛ̀dhɛ tí. 21 Ɔna rɨ̌ ndàkà tsìbhálɛ, náaróngo ɨ'ì ɨzʉ ɔ̌, ndì ndí ndʉ̀gʉ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ndì ndʉ̀gʉ̀ ndì rɔ̀, kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ yà ndì ndàbànà àpbɛ̀ nírɛ̀ tdɨ́tdɔ̌, ngbángba ndì ndʉ̀gʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu ɨ̀ka ɨdhɛ̀na dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì ɨzʉ nà kòmbí. Pbɛ́tʉ̀, ma mí nyǎlǎ àlǎ tdɨ́tdɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ɨdhɛ̀kʉ nɨ́ikaya ndì, ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà ràdʉ̀ ndɨ fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ nɔ́tdì. 23 Ndɨ ɨdhɔ rɨ̌rà nínganí, nyɨ̌ nyowuya nzɨ̌ atdí dhu mà nívu rɔ̌ tsʉ̀dú. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔvɔ̀du rɔ̌ nyɨ̌ nyònzì kɔ́rɔ́ dhu, nábhʉ Àbadu Kàgàwà rǒngo àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀. 24 Rɨrà àhʉ kòmbínga ɔ̀, nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá atdí dhu mà nónzi kà-fɔ́ ɔvɔ̀du rɔ̌. Nírɔ̀, nyòngò dhu ònzì kà-fɔ́, ní kà rǒngo àdʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨdhɛ̀kʉ náadʉ̀ tí ndìka atdídɔ̌.»

Yɛ̌sù rǎtɨna ɨwà ndɨ rɔ̀nzì yà adzɨ lɛ̀mà dhu

25 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mʉ̀nɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ mbólí ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kàsʉmì rɨ̌rà ìrà, yà ɨ̀nzɨ̌ ma móngo dhu ɔvɔ̀ ɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ mbólí ɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ma móngo Àbadu Kàgàwà dɔ̌ dhu nɔ́vɔ̀ kpangba fʉ̌kʉ̀. 26 Ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyóngo dhu ònzì ɔvɔ̀du rɔ̌ Àbadu-fɔ́. Ma màtɨ nzá nyɨ̌ nɨ̌, ma ràrɨ̌ ndɨ òngo mɨtsɔ̀ Àbadu rɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. 27 Obhó tí, Àbadu nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nózè wà nyɨ̌, nyɨ̌ nyózè ɨma, nyǎdʉ̀ dhu à'ù, ma rírà Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 28 Ɨma nyʉ́, ma mírà Àbadu-tɨ’ɔ̀ rɔ̀, mɨrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌. Ní kòmbí, ma mí mɨvà yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, madu ma kà ɨ.»
29 Ní, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌, kòmbí nga ní ndɨ nyɨ nyɔ̀tɛ̀ kpangba fǎkà, ɨ̀nzɨ̌ nyʉnɔ̀ atdí dhu mà mbólí ɔ̌ nɨ̌. 30 Ndɨrɔ̀ kòmbí mǎ mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rʉ́nɨ wà kɔ́rɔ́ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ rarí ìndrǔ rɨ̌rɛ̀na ndɨ́nɨ̌ ndì ndivú tí dhu nʉ́nɨ̌ angyangyɨ. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, mǎ mà'ù wà dhu nyɨ ríra Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ rɔ̀.»
31 Ní, Yɛ̌sù àdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyà'ù tí wà dhu kòmbí? 32 Kànɨ̌ kàsʉmì rɨ̌rà, ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmì nyʉ́ nákǎ wà. Ní, nyɨ̌ nyí nyɨ̌ndà rùdú rɔ̀, ngǎtsi alɛ ròdyì otùna, nyǎdʉ̀ mʉbhà atdírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,

ma mí nzǐ mʉbha atdírɔ̀, ìnè Àbadu rǐ'ì atdíkpá ɨma mànà nídhunǐ.
33 Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ndínǐ nyǐ nyabá tí màrʉ̀ngà nyʉdutsì. Obhó
tí, yà adzɨ ɔ̌ nyǐ nyí àpbɛ̀ nábà àbà. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, ma mɔ̀nzì
wà yà adzɨ-lɛ̀mà nídhunǐ.»

17

Yɛ̌sù rǐ ndɨ̀tsɔ̀ Àbanà rɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlǐ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Rɔm 8.34; Ɛ̀br 7.24-25)

1 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ nga, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀, ndàtɨ: «Àba Kàgàwǎ, kàsʉmì nákǎ wà. Ní,
ábhʉ̌ Idhùnʉ-ɔvɔ̀ rìlè ndì, ndínǐ Idhùnʉ adʉ̀ tí ɔvɔ̀nʉ àbhʉ rìlè ndì átɔ̀.
2 Nyɨ nyábhʉ ka rì'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi
ní ndɨ, kà rɔ̌ngo dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ fɔná nyɨ nyábhʉ
kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. 3 Ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ní: abádhí rʉ̀nɨ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌
atdírɔ̀ ràrǐ ndɨ obhóná Kàgàwà, ndɨrɔ̀ abádhí rʉ̀nɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà nyɨ
nyívì rɨ̀rà yà adzɨ ɔ̌ alɛ. 4 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì yà adzɨ dɔ̌, madʉ̀
yà fudú nyɨ nyibho ndínǐ ma mɔnzɨ tí kasʉ nɔ́nzì mɨtɔ̀. 5 Ní kòmbí, ɨnyɨ
Àbá, ábhʉ̌ ɔvɔ̀du rìlè ndì tɨnʉ́ ɔ̀, àdhàdhɨ yà ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ yà adzɨ
ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, ɔvɔ̀du níilè ndì tɨnʉ́ ɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
6 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ, yà adzɨ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ nyɨ nyóvò, nyibhò
fudú alɛ rʉ̀nɨ. Abádhí ní'ì pbʉ̀kʉ̀ alɛ, ní nyɨ nyádʉ̀ abádhí níbhò fudú.
Ndɨrɔ̀, abádhí nódɔ̀ wà pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ afíya ɔ̀. 7 Ní kòmbí, abádhí nʉ́nɨ wà
dhu, yà fudú nyɨ nyíbhò kɔ́rɔ́ dhu ráhʉ fʉnʉ́ rɔ̀. 8 Obhó nyʉ́, ma mʉ́dà
wà yà abádhí tɔ̀ ma mʉdà tí nyɨ nyíbhò fudú ɔtɛ abádhí tɔ̀, abádhí
ràdʉ̀ àkɔnà mbɛ̌yi nyʉ́. Abádhí ʉ́nɨ wà dhu, obhó tí ma rírà tɨnʉ ɔ̀ rɔ̀,
'àdʉ̀ dhu à'ù átɔ̀ nyɨ rívì ndɨ ɨma.
9 Abádhí-dɔ̌ nga ní ndɨ ma mí mɨtsɔ̀ nǐ. Ma mí nzǐ mɨtsɔ̀ yà adzɨ ɔ̌
ngʉ̌kpà alɛ-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀ yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ dɔ̌, pbʉ̀kʉ̀
alɛ tí abádhí rǐ'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà fudú rí'ì ní pbʉ̀kʉ̀
alɛ, ndɨrɔ̀ yà fʉnʉ́ rí'ì kɔ́rɔ́ alɛ ní pbàkà alɛ. Ndɨrɔ̀ ɔvɔ̀du náarí ndìlè
abádhí-nyʉtsì. 11 Àbá, ma mí nzǐ àdɨ tdítdɔ̀ yà adzɨ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí
nóko òko yà adzɨ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kòmbí ma márà tɨnʉ ɔ̀. Ní ɨlǐlǎ Àba Kàgàwǎ,
ɔ́dɔ abádhí yà dùdú nyɨ nyɔ́vɔ̀ ɔvɔ̀nʉ-ɔbɨ̀ nǐ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ,
abádhí rǎdʉ̀ òko atdí alɛ tí, àdhàdhɨ ɛ̀lɛ̌ ní atdí alɛ ɨnyɨ mànà dhu bhɛ̌yi.
12 Yà abádhí mànà mǎ mí'ì atdíkpá ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mɔ̀dɔ̀ abádhí, yà
dùdú nyɨ nyavɔ̀ ɔvɔ̀nʉ-ɔbɨ̀ nǐ. Ndɨrɔ̀, ma mɔ̀dɔ̀ abádhí mbɛ̌yi nyʉ́, ɨ̀nzǐ
atdí alɛ mà ràwǐ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ àwǐ atdí alɛ
ní, yà pbʉ̀kʉ̀ Andítá* ɔ̀ ka kandí dhu dɔ̀ná, àwǎwíya dhu tí alɛ kɛ̀lɛ̌,
ndínǐ ndɨ Andítá náadʉ̀ tí àkǎ. 13 Ɔ̌ɔ! Àba Kàgàwǎ, kànǐ kòmbí ma mí
madǔ tɨnʉ ɔ̀. Ní ma mɔ́tɛ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, àdɨ̀ ma màdɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ rɔ́rɔ̀,
ndínǐ pbàkà dhɛ̀dhɛ níirá tí abádhí. 14 Ɨma, ma mɔ́vɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ abádhí
tɔ̀, ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ nádʉ̀ abádhí ɔ̀ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tí. Ɨ alɛ ɔ́ndrɔ̀ abádhí,
abádhí ní nzǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, àdhàdhɨ ɨma mà átɔ̀, ɨma ní nzǐ yà adzɨ
ɔ̌ alɛ dhu bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 15 Àbá, ma mí nzǐ mɨtsɔ̀ rʉ̀nʉ́, ndínǐ
nyɨ nyugu tí abádhí yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀ rʉ̀nʉ́, ndínǐ nyɨ
nyɔdɔ tí abádhí Nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ rɔ̌ rɔ̀. 16 Obhó tí Àbá, abádhí ní nzǐ
yà adzɨ ɔ̌ alɛ, àdhàdhɨ ɨma mà átɔ̀, ɨma ní nzǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu bhɛ̌yi.

* **17:12** 17.12 Zàb 41.10; Yùw 13.18

17 Ní, útrĭ abádhí ròkò pbʉkʉ alɛ tí obhónga-otù ɔ̌. Ndɨ obhónga ní
pbʉkʉ ɔtɛ. 18 Nyɨ nyívì ma mɨrà yà adzɨ ɔ̌. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, ma
mòvì abádhí átɔ̀ ròwù yà adzɨ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̀. 19 Abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ ní
ndɨ, ma mábhʉ ma kɔ́rɔ́ ɨma nyʉ́ tírɔ̀ ɨndʉ̀, ndínĭ abádhí adʉ̀ tí 'àbhʉ
átɔ̀ ɨndʉ̀ obhónga-otù ɔ̌.

Yěsù rĭ ndɨ̀tsɔ̀ olù ndɨ̀ na'uya ngʉ̌kpà ábhàlĭ dɔ̌ dhu

20 Àbá, ma mí nzĭ mɨtsɔ̀ yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀,
ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀ yà abádhí rɔ̌vɔna pbʉkʉ obhónga tɔ́ ɔtɛ níri rí, 'àdʉ̀
ma'ù alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí. 21 Ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀, ndínĭ abádhí kɔ́rɔ́ níi'ɨ
tí atdí alɛ tí, àdhàdhì ɨnyɨ Àbá, nyɨ nyarí'ì nyʉdutsì, madʉ̀ ì'ì nyʉnʉtsì
dhu bhěyi. Ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀ ndínĭ abádhí ɨ'ɨ tí atdí alɛ tí àlĕ-nyʉtsì,
ndínĭ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náa'u tí dhu, nyɨ rívì ndɨ ɨma, mɨrà yà adzɨ ɔ̌. 22 Ma
mábhʉ wà abádhí-ɔvɔ̀ rìlè ndì, àdhàdhì nyɨ nyábhʉ ɔvɔ̀du rìlè ndì dhu
bhěyi, ndínĭ abádhí ɨ'ɨ tí atdí alɛ tí, àdhàdhì àlĕ karí'ì atdí alɛ tí ɨnyɨ
mànà dhu bhěyi. 23 Ma mí'ì abádhí-nyʉtsì, nyadʉ̀ ì'ì nyʉdutsì, ndínĭ
abádhí oko tí kɔ́rɔ́ atdí alɛ nyʉ́ tí, yà adzɨ ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ rívì
ndɨ ɨma yà adzɨ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ rózè ì, àdhàdhì nyɨ
nyózè ɨma dhu bhěyi.

24 Ndɨrɔ̀ Àba Kàgàwǎ, nyɨ nyíbhò ndɨ abádhí fudú. Ní, ma mòzè
mŏwù òko atdíkpá abádhí mànà yà tɨnʉ́ ma márà àdɨ rɔ́, ndínĭ abádhí
ala tí pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nyɨ
nyɨbho idù, nyɨ nyazè ma ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. 25 Obhónánga tɔ́ Àba Kàgàwǎ, yà adzɨ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ mà nókò mbǎ
ìnzĭ 'ʉ̀nɨ nyɨ, ní ɨma, ma mʉ́nɨ wà nyɨ. Ndɨrɔ̀, yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ
nʉ́nɨ wà dhu nyɨ rívì ndɨ ma, mɨrà yà adzɨ ɔ̌. 26 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ
abádhí rʉ̀nɨ. Ndɨrɔ̀, ma mí kàbhʉ̌ àbhʉ̌ olù ríwu ngʉ̌kpà alɛ mà rʉ̀nɨ
átɔ̀. Ma mí wɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ndínĭ yà nyɨ nyózè ma nĭ àzè-tɨdɔ̀ náadʉ̀ tí
àdɨ abádhí-afí ɔ̀, ndɨrɔ̀ madʉ̀ àdɨ abádhí-afí ɔ̀ átɔ̀.»

18

Yěsù nálʉ̌ ka kí kosò dhu
(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɨ̀tsɔ̀ ndì dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbɨndà ábhàlĭ
mànà núuvò, 'àdʉ̀ àda Kìdrɔ̌nì tí kátɨna ɨdhá-ngba-adzè. Ní ányɨ, atdí
ɨnga níi'ì ìnè. Ní, abádhí adʉ̀ òtsù ndɨ ɨnga ɔ̀. 2 Yudhà, yà Yěsù ìpfɔ̌
rí ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ ábhàlĭ, nɨ'ì ɨwà ányɨrɔ̌ nga nʉ́nɨ átɔ̀. Obhó tí, Yěsù
mà pbɨndà ábhàlĭ mànà, nóongónà òwu 'ùndu bìlĭnganà ányɨrɔ̌. 3 Ní,
Yudhà ìdè fɨndá pɨkɔ̀-dɔ̀tsírɔ alɛ níiwú ùvò ndɨ ɨnga ɔ̌. Ndɨ pɨkɔ̀ ɔ̌
nɨ'ì pbànówí mà, yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Pbàfàrìsáyó mànà
nívì sàndĭrì mànà. Abádhí-fɔ́ nɨ'ì, ɔ̀rʉ̀ rɔ́rʉ̀ tarà mà, mʉ̀lɛ rɔ̌ kàzʉ mà,
màtsʉ̌mù mànà. 4 Ní Yěsù, yà angyangyɨ rɔ̀ná rí ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu nʉ̀nɨ,
náandrì abádhí tí ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ́ nyɔ́nɛna?»
5 Ní, abádhí àdʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Mǎ mɔ́nɛna ní Yěsù, Nàzàretì tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ.» Ní, Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nĭ: «Ɨma ní ndɨ.» Ndɨ kàsʉmì ɔ̌,
Yudhà yà Yěsù ìpfɔ̌ rí ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ, níi'ì ìnè átɔ̀ abádhí nzínzì
ɔ̌. 6 Ní, Yěsù ɨtdègu ndɨ̀tɛ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma ní ndɨ.» Ní abádhí adʉ̀
'àdu dziyà-dɔ nĭ olù, 'àdʉ̀ 'àwà obvò. 7 Yěsù ivú dhu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌,
ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ́ nyɔ́nɛna?» Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ 'àtɨ: «Mǎ

mónɛna ní Yěsù, Nàzàretì tó kigò ɔ̌ alɛ.» 8 Ní, Yěsù àdù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàti: «Ma mùnɔ̀ wà dhu fǔkù mati, ima ràrǐ ndi. Ní, dhu apɛ́ ì'ì ima nónɛ nyǐ nyí dhu tí, ní nyùbhà kǎkà ngǔkpà alɛ ròwù.» 9 Yěsù atɛ̀ wɔ̀ dhu bhěyi, ndínǐ yà angyinǎrɔ̀ ndi ndùnɔ̀nà dhu náaká tí. Kǎti: «Àba Kàgàwǎ, yà fudú nyi nyíbhò alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ma mábhu nzá atdí alɛ mà ràwǐ*.»

10 Sìmonì Pɛ́tɛrù níi'ì pbìndà obhi-akpà nà. Ní, kǐdhá ka ɔ̀dhǔna ɔ̀ rɔ̀, ndù'à pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasutálɛ nǐ, ndìtsà fangà dɔ̀nǎ bǐna. Ndi kasutálɛ-ɔvɔ̀ ni'ì Malkɔ̀. 11 Pbɛ́tù, Yěsù adù àtìnà Pɛ́tɛrù nǐ: «Pɛ́tɛrǔ, ádǔ pbùkù obhi-akpà ɔ̀dhǔna ɔ̀! Nyi nyòzè tí obhó yà Àba Kàgàwà ìbhò ndínǐ ma mɔmvú tí àpbɛ̀ tó kɔ́pà-tsù mɔmvù?» 12 Nírɔ̀ ní ndi pbànówí tó pìkɔ̀, ɔ̀yá ádrùngbǎlɛ mà, Pbàyàhúdí tó sàndǐrì mànà, náalú Yěsù 'òsò, 'àdù ɔtsúna nútsì.

Yěsù nà ka kówu ùvò pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Anà-ɔ̀nzǐ dhu
(Màt 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ Yěsù nòsò alɛ náawù kà nà wɛmbɛrɛ̀ tí Anà bhà. Ndi Anà ni'ì Kàyafà bhà agna-akpà. Ndirɔ̀, wɔ̀ dhu rǐ ndɔ̀nzi ɔ̀ná atɔ ɔ̌, Kàyafà ni'ì ndi pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà. 14 Wɔ̀ ndi Kàyafà ní ndi dhu navɔ̀ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàti: «Dhu àkǎ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔvɛ̀ àlɛ̌ tó pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tó ngari ɔ̌.»

Pɛ́tɛrù rǎtina inzá ndì rúni Yěsù dhu
(Màt 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

15 Yěsù nà ka kówu Anà bhà ɔ̀ná kàsumi ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrù mà, Yěsù bhà ngǎtsi ábhàlǐ mànà, náambɛ́nà òwu dɔ̌ átɔ̀ Yěsù-owù ɔ̌ ányi. Wɔ̀ ndi ngǎtsi ábhàlǐ ni'ì iwà ndi pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà úni angyangyi. Ní, ndi ábhàlǐ adù òtsù Yěsù-owù ɔ̌, ndi pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà idza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nǐ kàli ɔ̀. 16 Pɛ́tɛrù adù ndùbhà irinǎ rɔ̀ tsǎtsùnǎ. Ní, wɔ̀ Yěsù-owù ɔ̌ òtsù ngǎtsi ábhàlǐ, yà iwà pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà úni angyangyi náahù iri, 'ìwǔ ɔtɛ yà tsǎtsù-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ rí tsìbhá sàndǐrì nà. Ndì sàndǐrì adù Pɛ́tɛrù àvi ròtsù kàli ɔ̀. 17 Ní, kàli ɔ̀ Pɛ́tɛrù òtsù rɔ̀, wɔ̀rí tsìbhá sàndǐrì níivú dhu kà-tsǔ, ndàti: «Nyi nyú, nyi tí nzǐ átɔ̀ wɔ̀ alɛ bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ?» Ní, Pɛ́tɛrù adù dhu àdu kàtɔ̀, ndàti: «Hɔ́ɔ̀! Ìnzǐ ní ma kàbhà ábhàlǐ.» 18 Wɔ̀ ndi kàsumì ɔ̌, gìrì ambɛ́nà ɔ̀'ɔ dɔ̌ atdídɔ̌. Ní, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasutálɛ mà, Kàgàwà bhà idza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì mànà, náadù òko 'àmbɛ yà ì ùtɔ kàzu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌. Ní, Pɛ́tɛrù adù àdi átɔ̀, ndàmbɛ kàzu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ atdíkpá abádhí mànà.

Anà rǐ dhu ɔ̀ngù Yěsù-tsǔ dhu
(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

19 Wɔ̀ Pɛ́tɛrù mà rǐ kàzu ɔ̀vɔ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, Anà, pbàkùhání dɔ̌ ádrùngbǎ kamà, náadù ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngù dhu Yěsù-tsǔ, kàbhà ábhàlǐ mà, ndirɔ̀ yà ìndrǔ tɔ̀ kǎrúdhěna dhu mànà dhu dɔ̌. 20 Ní, Yěsù adù dhu àdu kàtɔ̀, ndàti: «Ma márà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ndirɔ̀, ma márà dhu ùdhe rɔ̌ bìlínganà Pbàyàhúdí tɔ̀, yà abádhí núndu ì fìyó unduta-dzà ɔ̌ mátí, ndirɔ̀, Kàgàwà bhà idza ɔ̌ mátí ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, ìnzǐ madù àrà atdí dhu mà nórù rɔ̌ abádhí rɔ̌. 21 Ní, ádhu nyi nyí dhu ɔ̀ngù

* **18:9** 18.9 17.12

tsʉ̀dú nǐ? Nyɨ nyàkǎ nyɔngʉ̀ yà tsʉ̀dú abádhí ír̀ì fǐyɔ̀ ma mʉ́nɔna rɔ́ dhu abádhí-tsʉ̌. Abádhí ʉ́nɨ ndɨ fǐyɔ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu mbɛ̌yi.»
22 Ní, wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ Yɛ̌sù rǐ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, ányìrɔ̌ ɨ̀'ì atdí sàndǐrì
níindri Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndɔ̀pbɨ̀ kà-bɨ-bhù, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ
tí àdʉ̀ ɔtɛ àdu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi pbàkùhání tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀?» 23 Ní,
Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ma mapɛ́ ɨ̀'ì nzɛ́rɛ ma mɔ̀tɛ̀ dhu tí, ní
ítɛ̀ pɛ́ ndɨ nzɛ́rɛ ma mʉ̀nɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ɨ̀'ì mbɛ̌yi ma màdu dhu
kàtɔ̀ dhu tí, ní ádhu nyɨ nyí ɨma nʉ́pbɨ okúna dɔ̀ rɔ̀?» 24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Anà náadʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ kowù nà ʉ̀tsɨ ka kʉ̀tsɨ ɔtsʉ́na rɔ́rɔ̀ pbàkùhání tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà Kàyafà bhà.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna tdítdɔ̌ ɨnzá ndɨ rʉ́nɨ Yɛ̌sù dhu
(Màt 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

25 Wɔ̀ ndɨ Yɛ̌sù nà ka kówu Kàyafà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀
adɨ kàzʉ-tsʉ̀nǎ tí, ndàmbɛ kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌. Ní, ka kivú dhu kà-tsʉ̌, katɨ:
«Nyɨ tí nzɨ̌ átɔ̀ wɔ̀ ka kówu nà alɛ bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ?» Ní,
Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndàgò, ndàtɨ: «Hɔ́ɔ̀! Ɨnzɨ̌ ní ma wɔ̀ alɛ bhà ábhàlɨ̌.» 26 Ní,
Anà bhà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Hɔ̀kɔ̀! Ma màlanà tí obhó nyɨ̌ atdíkpá wɔ̀ alɛ mànà ɨnga ɔ̌?» Wɔ̀ ndɨ
alɛ nɨ'ì, yà Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀'ànà, ndɨ̀tsà bǐna alɛ mà t'ídzá alɛ. 27 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀
ndàgò àgò tí tdítdɔ̌, ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, à'ʉ̌-akpà ràdʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.

Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ Lɨwalɨ̀ rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kuvò Yɛ̌sù nà kútsingá nyʉ́ Kàyafà bhà rɔ̀,
kowù nà Lɨwalɨ̀ Pìlatɔ̀ bhà ɨdzá-yà-ba ɔ̀. Pɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù nà òwù
ányì Pbàyàhúdí náadʉ̀ 'ùvo ùvǒ tí, ìnzɨ̌ 'ɔ̀tsù Pìlatɔ̀ bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka
kákpɔ̀rɔ̀ nǐ kàlì ɔ̀. Abádhí anzì ndɨ dhu, akyɛ ì owuna ɔ̀tì Kàgàwà-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ nǐ. 29 Ní, Pìlatɔ̀
náadʉ̀ àhʉ ndàrà abádhí-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu
nyɨ̌ nyɔ̀bhʉ̀ yà alɛ okúna dɔ̀ rɔ̀?» 30 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀,
'àtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ kɨ̌'ìná gukyè nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí, ní mǎ màmbɛ̀nà nzɨ̌
kòsò mǐwǔ nà fʉnʉ ɔ̀.» 31 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìdyi ka
nyɔ̌tdì ànyǎna nyɨ̌ nyʉ́ tírɔ̀ yà fʉ̀kʉ́ ʉyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.» Ní,
kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù nà òwù ányì Pbàyàhúdí náadʉ̀ àtɨ̀nà Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Ɨ̀mbǎ mǎ
mí'ì ìndrǔ-ànyǎ nɔ́tdì mǎ mí, ndínɨ̌ ka koho tí nɨ̌ rʉsà nà.» 32 Wɔ̀ dhu
anzì ndì, ndínɨ̌ yà Yɛ̌sù avɔ̀ angyangyɨ ɨngbà dhu bhɛ̌yi ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtí
ndì ndɔvɛ́ya dhu náaká tɨ*.

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pìlatɔ̀ adʉ̀ ndàdu pbɨndà ɨdzá-yà-ba ɔ̀, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù
ànzì ndìvǔ dhu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà?» 34 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ tí wɔ̀ dhu
ìvǔ afínʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ rɔ́rɔ̀? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nyɨ tí kìvǔ ngʉ̌kpà alɛ
náwɛ ndɨ dhu ɨndʉ̀ dùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?» 35 Pìlatɔ̀ ivú dhu tdítdɔ̌ Yɛ̌sù-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨma tí Mʉ̀yàhudì? Fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ mà, pbàkùhání
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nípfo ndɨ nyɨ 'ìbhò nyɨ fudú. Ní ádhu nyʉ́ nyɨ
nyáfǎ?» 36 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Pbàkà idzi ní nzɨ̌ yà
adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀. Pbàkà idzi í'ɨná gukyè yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀ tí, ní pbàkà
alɛ àmbɛ̀nà 'ùgye ùgye dùdú ɨnzɨ̌ ka kipfo tí ɨma, kabhʉ ma Pbàyàhúdí
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́. Pɛ́tʉ̀, kòmbí pbàkà idzi ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀.»

---

* **18:32** 18.32 12.32-33

37 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ tdítdɔ̀, ndàtɨ: «Olu ɨnyɨ, nyɨ tí ádrʉ̀ngbă
kamà?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ nyɨ nyátɨna ɨma
ràrĭ ádrʉ̀ngbă kamà. Ɨma ka kʉ́gʉ̀ yà adzɨ ɔ̌, madʉ̀ ìrà ndínĭ ma mongó
tí obhónga nítɛ̀ ìndrŭ tɔ̀. Obhónga nózè ’ʉ̀nɨ alɛ rădʉ̀ tŭdu nírì ìrɨ.»
38 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Obhónga nyʉ́ ní àdhu?»

Yěsù-ànyă nɔ́tdɨ̀ ka kí ndínĭ ka koho tí dhu
(Màt 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Wɔ̀ dhu bhěyi ndɨ̀ ndìvŭ dhu Yěsù-tsʉ̌ dhu-dzidɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ àhʉ
tdítdɔ̀ kàlɨ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Pbàyàhúdí-tɨ’ɔ̀. Ní kădʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀,
ndàtɨ: «Ma màla nzá wɔ̀ alɛ dɔ̌ ka kí anya nɔ́tdɨ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí
dhu mà. 39 Pbɛ́tʉ̀, yà fʉ̀kʉ́ màndʉ nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi, ma marí imbi
ɔ̀ ka kósò atdí alɛ níkɔ̀lɔ̀ bílĭngana fʉ̌kʉ̀ yà Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ náarí
ìrà dhu bhěyi. Ní, nyɨ̌ nyòzè tí mɨkɔ̀lɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà
fʉ̌kʉ̀?» 40 Ní, abádhí àdʉ̀ dhu àdu ìkŭ nyʉ́ ɔ̌ Pìlatɔ̀ tɔ̀, ’àtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ ní wɔ̀
alɛ ndɨ mă mòzè kɨkɔ̀lɔ̀! Pbɛ́tʉ̀, mă mɔ̌zè kɨkɔ̀lɔ̀ alɛ ní Bàrabà!» Wɔ̀
ndɨ Bàrabà nɨ’ɨ̀ àrĭ ɔ̀nzɨ arí alɛ*.

19

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà nádu dhu fíndà dhu-dzidɔ̀, lɨ̀walɨ̀ Pìlatɔ̀ náadʉ̀
Yěsù àvi kalʉ̌, kʉvɨ asé nɨ̌. 2 Nírɔ̀ ní ndɨ pbànówí náadʉ̀ okpèna nà
itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nákpɔ̀rɔ̀, ’àfɔ̌ Yěsù-dɔ rɔ̌, ’àdʉ̀ òlŏlù kanzʉ̀ náfɔ
kà-rɔ̌. 3 Abádhí nóowúnà ìwu rɔ̌ Yěsù-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ kàtsɛ̀, ’àtɨ: «Yǎmbʉ̀,
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà!» Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ́nà òwu kà-bɨ-bhù
nɔ́pbɨ̀ rɔ̌ átɔ̀.
4 Pìlatɔ̀ náahʉ̀ tdítdɔ̀ kàlɨ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà ihé-yà ɨ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌, ma mí wɔ̀ alɛ návĭ kuvò nà kàlɨ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí dhu
ɨnzá ma ràla kà-dɔ̌ ka kí anya ɔ̀tdɨ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.» 5 Nírɔ̀
ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àhʉ kàlɨ̀ ɔ̀ rɔ̀ dɔ̀na rɔ̌ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́
nà, ndɨrɔ̀ rɔ̀ná òlŏlù kanzʉ̀ nà. Ní, Pìlatɔ̀ àdʉ̀ àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌: «Kànɨ̌
ndɨ fʉ̀kʉ́ alɛ!» 6 Ní, pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-
ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndĭrì mànà níitdègu Yěsù àlă, ní abádhí náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀
’ùkŭ, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Ábhʉ̌ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌! Ábhʉ̌ kʉtɔ̌
mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìdyi ka nyʉ̌tɔ̌ nyɨ̌-tírɔ̀
ndɨ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Obhó tí, ɨma nyʉ́, ma màla nzá kà-dɔ̌ ka kí anya
nɔ́tdɨ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.» 7 Ní, Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀
tɔ̀, ’àtɨ: «Mă mí’ɨ̀ ìnè atdí ʉyátá nà. Ndɨ ʉyátá rătɨna kà ràkă ndɔ̀vɛ̀,
Kàgàwà t’Ídhùnà tí kărí ndàtɨ ndɨ̀tírɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
8 Pìlatɔ̀ itdègu wɔ̀ ɔtɛ ìrɨ, ní ɔdɔ adʉ̀ ìsɨ̌ kà-ɔ̀ atdídɔ̌ rɔ̀sè yà angyinărɔ̀
kɨ’ìnà nà dɔ̀nă màtí. 9 Ní, pbìndà ɨdzá-yà-ba ɔ̀ ndɨ̀ ndàdu ndɨ̀ tdítdɔ̌ rɔ̀,
Pìlatɔ̀ àdʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ ní àdhà alɛ?» Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀
nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀. 10 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Nyɨ nyòzè tí obhó nyadu ɔtɛ idù? Nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, ma ràrĭ’ɨ̀
ìnè ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà mɨkɔ̀lɔ̀ nyɨ? Ndɨrɔ̀, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu,
ma ràrĭ’ɨ̀ ìnè ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà mabhʉ nyɨ kʉtɔ̌ nyɨ mʉ̀sàlabhà
dɔ̌?» 11 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀! Ɨmbă nyɨ nyí’ɨ̀
atdí ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà màtí dùdú, ɨnzá Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ka
ɨndʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mátɨna nyɨ nɨ̌: Yà ma

* **18:40** 18.40 Ndɨ Bàrabà ka kasò imbi ɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìndrŭ kŏhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

nìpfo ndàbhʉ ma fʉnʉ́ alɛ bhà nzɛ́rɛnga nósè wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga dɔ̀nă màtí.»
12 Ní, rɔ̀pɛ̀ ndì ʉrɔ́ rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀ Yĕsù ìkɔ̀lɔ̀ ndì ndí ɔ̀ná otu. Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ùkŭ, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nĭ: «Nyɨ nyʉ́ nyɨ nyapɛ́ wɔ̀rí alɛ ìkɔlɔ, ní nyɨ nɨ’ɨna ɨnzá nyɨ nyózè Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà alɛ. Ndɨ alɛ apɛ́ ndàtɨ ndìtírɔ̀ ádrʉ̀ngbă kamà tí, ní ndɨ alɛ ní ndɨ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà nà arí ndùgye alɛ.» 13 Ní, kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ Yĕsù àvi kuvò nà iri, ndàdʉ̀ àdɨ odu nĭ ka kɔ́rʉ̀, rìvà ndì ɔrʉ́ ngari ɔ̌. Pbàyàhúdí t’ávàna ɔ̌, ka kí kànzi Gàbatà tí. 14 Wɔ̀ dhu rĭ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ’ì ya Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ ìndrŭ rĭ ’ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu anzì ndì mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌. Ní, Pìlatɔ̀ atɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà nĭ: «Kɔ̀nĭ fʉ̌kʉ̀ ádrʉ̀ngbă kamà!» 15 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí ihé-yà náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ùkŭ, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nĭ: «Kàkă ndɔ̀vɛ̀! Kàkă ndɔ̀vɛ̀! Ábhʉ̌ ka kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» Pìlatɔ̀ àdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyĭ nyòzè tí mabhʉ fʉ̀kʉ́ ádrʉ̀ngbă kamà kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌?» Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, ’àtɨ: «Ìmbă mă mí’ɨ ngătsi ádrʉ̀ngbă kamà nà! Fàká ádrʉ̀ngbă kamà ní kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbă kɛ̀lɛ̌.» 16 Nírɔ̀ ní ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ Yĕsù àbhʉ abádhí-fɔ́, ndínĭ ka kowu tí ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yĕsù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Màt 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Pìlatɔ̀ àvi ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ihé-yà adʉ̀ Yĕsù ìdyì ’ɔ̀wùnà kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndínĭ ì owu tí ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌. 17 Ní, kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ì ùvò rɔ̀, Yĕsù anɔ̀ ndʉ̀tɔ̌ ka kí dɔ̀ná mʉ̀sàlabhà ndìtírɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ nà alɛ-dɔ-kpa tɔ́ ngari tí ka kátɨna ngari ɔ̀. Pbàyàhúdí t’ávàna ɔ̌, ka kí kànzi Gɔ̀lɔ̀gɔtà tí. 18 Ányì ní ndɨ pbànówí nʉ́ʉtɔ́ Yĕsù mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Ka kʉtɔ́ abádhí dhèdhèrɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ka kʉtɔ́ atdí alɛ, kɔdì Yĕsù bhà fangà dɔ̀nă rɔ̀, kadʉ̀ ngătsi alɛ nʉ́tɔ, kɔdì Yĕsù bhà ígù dɔ̀nă rɔ̀. 19 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àvi kandĭ, kapbă mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kà-dɔ̀nă. Ndɨ andítá nɨ’ì: «YÀRƗ NƗ YĔSÙ, NÀZÀRETÌ TƆ̀ KƗGƆ̀ Ɔ̀ ALƐ, PBÀYÀHÚDÍ TƆ̀ ÁDRỪNGBĂ KAMÀ.» 20 Ní, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí nyʉ́ nóowúna wɔ̀ dhu ɔ̀zʉ̀ rɔ̌. Obhó tí, yà Yĕsù ka kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́nga níi’ɨ íkyɛ̀rɔ̌ kɨgɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ka kandí Pbàyàhúdí t’ávàna mà, Pbàrɔ́má t’ávàna mà, ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí t’ávàna mànà ɔ̌. 21 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ òwu Pìlatɔ̀ ìsɔ, ’atɨ: «Nzăndĭ dhu ka ràrĭ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà. Pbɛ́tʉ̀, ándĭ dhu nyatɨ: Àbadhi rátɨ ndɨ, ndì ràrĭ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà.» 22 Pbɛ́tʉ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma màndĭ dhu ní ma màndĭ wà!»
23 Yĕsù ì ʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-dzidɔ̌, pbànówí adʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ núgù, ’ʉ̀ndɔ̀ ɔyánga ìfɔ àdhàdhì, ’ádʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà fɔyá, ngătsi alɛ rìdyì atdínga ìfɔ dɔ̌ fĭndà. Ʊrɔ́ adʉ̀ ndʉ̀bhà ní kà-rɔ̌ kanzʉ̀ kɛ̀lɛ̌. Ndɨ kanzʉ̀ nɨ’ì ɨnzá ka kʉ́pbă ʉ̀pbă tí. Pbɛ́tʉ̀, ka nɨ’ì atdí-nyìna kɛ̀lɛ̌ tí ka kódyù, rɔ̀pɛ̀ ndì tŭna ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ pfɔ̌na ɔ̀. 24 Ní, kɔ̌kɔ̀ pbànówí adʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya ɔ̌, ’àtɨ: «Apɛ́ kʉ̀fa wɔ̀ kanzʉ̀-ɔ̀nga ʉ̀fă tí, pbɛ́tʉ̀, kàkă àlɛ̌ rɔ̀vì ngàlà ɔ̌, ndínĭ àlɛ̌ kala tí kà rădɨ fĭndà alɛ.» Wɔ̀ dhu anzì ndì, ndínĭ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí. Ndì Andítá rătɨna:
«Abádhí ʉndɔ rùdú mʉ̀dzarʉ̀ fɔyá,

’àdʉ̀ rùdú kanzʉ̀ nɔ́vɨ̀ ngàlà ɔ̌*.»
Wɔ̀rí ní ndɨ pbànɔ́wí anzì Yɛ̌sù rɔ̌ dhu.
25 Yà Yɛ̌sù ka kʉ̀tɔ̌ dɔ̀ná mʉ̀sàlabhà tí ikò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ní: Màrɨyà, Yɛ̌sù-
tsánà mà, ndɨ kà-tsánà t’áwɛ̀nà nà, ndɨrɔ̀ ní Màrɨyà, Kìlìyɔpà bhà
ɨngba-tsánà mà, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mànà. 26 Ní Yɛ̌sù itdègu
ɨ́yànà nálǎ, ndàdʉ̀ yà atdídɔ̌ ndɨ̀ ndózè pbɨ̀ndà ábhàlǐ nála kà-tí ìdè átɔ̀
rɔ́, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ́yànà nǐ: «Iyá, kɔ̀nǐ idhùnʉ.» 27 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀
ábhàlǐ nǐ: «Pbǎlɛ́, kɔ̀nǐ ɨ́yànʉ.» Ní, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ʉ̀rɔ́ rɔ̀, wɔ̀ ábhàlǐ náadʉ̀
Yɛ̌sù-tsánà nídyì ndàrà nà pbɨ̀ndà.

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Màt 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)
28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ʉ̀nɨ dhu, yà ndɨ̀ ndɨra ɔ̀nzɨ̀nà yà adzɨ ɔ̌ kasʉ̀
ràkǎ wà kɔ́rɔ́. Ní, ndɨ́nǐ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí,
kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mɨ́’ɨ̀ ɨdha-atdyú nà*.» 29 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, òdyògyè
dɨ̀vayì rɨ̌’ɨ̀ ɔ̀nà atdí andu nɨ́’ɨ̀ ìnè ányɨ̀rɔ̌. Ní, pbànɔ́wí adʉ̀ sìfɔngɔ̀ nídyì,
’òdù ndɨ dɨ̀vayì ɔ̀, ’àdʉ̀ ndɨ sìfɔngɔ̀ ɔ̀tʉ̀ hìsɔpɔ̀ tí kátɨna itsukpó-tsʉ̀-dɔ̌,
’àva Yɛ̌sù-tsʉ̌. 30 Ní, Yɛ̌sù itdègu ndɨ dɨ̀vayì àndʉ̌ ndɔ̀tɔ̀, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Kɔ́rɔ́ dhu àkǎ wà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀na ɨ̀yʉ̀, afína ràdʉ̀ ɨ̀tdɛ̌
dɔ̀tsí.

Atdí mùnowì rɨ̌ Yɛ̌sù-ɔngɔ̀-kpa òdù àlǐ nɨ̌ dhu
31 Wɔ̀ dhu anzì ndɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ’ɨ̀, sàbatʉ̀ tɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ ’ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná
ɨdhɔ. Obhó tí, ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́ Pbàyàhúdí tɔ̀.
Ní, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náazè nzá abvo rǒko mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndɨ
ɨdhɔ ɔ̌ dhu. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náawù Pìlatɔ̀ bhà, ’òwù
ɨ abvo nónzì, ndɨ́nǐ ka kʉkɔ tí agàya-kpa, kadʉ̀ ìfonà mʉ̀sàlabhà dɔ̌
rɔ̀. 32 Ní pbànɔ́wí náawù, ’àdʉ̀ ìtsi mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɨ̀’ɨ̀ Yɛ̌sù mànà alɛ-
agà-kpa nʉ́kɔ. Abádhí nʉ́ʉkɔ wɛmbɛrɛ̀ t’álɛ-agà-kpa, ’àdʉ̀ ɔyɔ rí kìsě
alɛ-agà-kpa nʉ́kɔ átɔ̀. 33 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù-tí ɨ̀ ìwǔ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ kòtù
ɨwà afína ɨ̀tdɛ̌ rɔ́, ɨ̀nzǐ ’àdʉ̀ agàna-kpa nʉ́kɔ. 34 Ní, kɔ̌kɔ̀ pbànɔ́wí nzínzì
ɔ̌ atdí mùnowì náadù Yɛ̌sù-ɔngɔ̀-kpa àlǐ nɨ̌. Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, azu mà ɨdha
mànà ràdʉ̀ ’ɨ̀sɔ̀lɔ̀ ndɨ kɔ̌ngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀. 35 Wɔ̀rí dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ dhu nala
nyɨ̀kpóna nyʉ́ nɨ̌ alɛ náawɛ ka kpangba. Ndɨrɔ̀ kʉ̌nɨ dhu, ndɨ ràwɛ
obhó dhu nyʉ́, ndɨ́nǐ nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ nya’u tí ka átɔ̀. 36 Obhó tí, wɔ̀
Yɛ̌sù-rɔ̌ ndɨ̀ nanzì dhu náanzì ndɨ̀, ndɨ́nǐ yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka
kandí dhu náaká tí. Ndɨ Andítá rǎtɨna: «Kà-kpa nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-kpa
mà ka kʉkɔ̀ya nzɨ̌*.» 37 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi ngari ɔ̌, ndɨ Andítá rǎtɨna tdɨ́tdɔ̌:
«Abádhí agɛ́rɛ́ya pɛ́ ɨ̀, ’àndà yà ɔngɔ̀na-kpa ɨ̀ udù àlǐ nɨ̌ alɛ*.»

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kí dhu
(Màt 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)
38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ yà Àrìmàtayò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, náarà
Pìlatɔ̀ bhà, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nónzì kà-fɔ́, ndɨ́nǐ ka kifo tí mʉ̀sàlabhà
dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ’ɨ̀ átɔ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ. Pbɛ́tʉ̀, kǎbhʉ̀ nzá kʉnɨ
ndɨ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ tí, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nónzɨ ndɨ̀ ndarí
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, Pìlatɔ̀ níitdègu wɔ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ná’u, ní kǎdʉ̀
àrà, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀. 39 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌,
Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀, yà atdíku arà àhʉ Yɛ̌sù-tí kúbhingá alɛ, náadʉ̀ ɨ̀rà àhʉ átɔ̀

* **19:24** 19.24 Zàb 22.19 * **19:28** 19.28 Zàb 69.22 * **19:36** 19.36 Uvt 12.46; Zàb 34.21
* **19:37** 19.37 Zàk 12.10

Yɔ̀zɛfʉ̀-tí. Kĭra yà mbɛ̌yi arɔ́ngʉ akyɛ-tɨdɔ̀ tɔ́ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ kumì kìlo nà fɔná. Ndɨ akyɛ nɨ́'ɨ̀ mànɛ̀manɛ̀ tí kátɨna itsu-dha mà, kàdzagulè-dha mànà ka kángbɔ̌ atdíkpá. 40 Ní, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ nà níitdu Yɛ̌sù-abvò, 'àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na wɔ̀ ndɨ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ ɨ̀ ʉ̀dhɔ dɔ̀ná mbɛrʉ̀ nɨ̌. Abádhí anzì ndɨ dhu àdhàdhì yà fɨ̀yɔ́ mànduʉ ɔ̌ Pbàyàhúdí náarɔ́nzɨna abvo ɔ̀tdʉ̀ ɨ̀ í rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. 41 Wɔ̀ ndɨ Yɛ̌sù ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́, atdí ɨnga níi'ɨ̀ ìnè. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɨnga ɔ̌, atdí ibhu-ɔwʉ́tá yà ɨnzá ka kàpɛ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀tdʉ̀ angyi ɔ̀nà náadʉ̀ ɨ'ì ìnè átɔ̀. 42 Ní, sàbatʉ̀ tɔ̀ Pbàyàhúdí rɨ̌ 'ɔ̀bhɔlɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndɨ ibhu nótù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Nɨ̀kɔ̀dɛmʉ̀ nà náadʉ̀ ùvò Yɛ̌sù ɔ̀tdʉ̀ ndɨ ibhu ɔ̀.

20

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu
(Màt 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

1 Yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ bhɔ̌tsʉngá, ɨnzá ɨnga àpɛ̀ ùbho mbɛ̌yi rɔ́rɔ̀, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà níivà ndì, ndàrà Yɛ̌sù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ. Ní, kǎtù ibhu li'ɔ̀ ka kápbɨ̌ nɨ̌ odu-ɨ́yà-ba ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ igi rɔ́. 2 Ní, kǎngbó ndì owùna-lú, ndɔ̀kʉ̀ wɔ̀ dhu àwɛ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ mà, ngǎtsi ábhàlɨ̌ yà atdídɔ̌ Yɛ̌sù azè mànà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ka kìtdù àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-abvò ibhu ɔ̀ rɔ̀, kowù nà. Ní, àlɛ̌ kʉ̀nɨ nzá ka kɔ̀wù kìlɨ rɔ́-nga!» 3 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, wɔ̀ ndɨ ngǎtsi ábhàlɨ̌ mànà, náadʉ̀ ɔ̀wu Yɛ̌sù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ. 4 Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tse dɔ̌ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ atdíkpá. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ngǎtsi ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀kʉ, ndʉ̀bhà Pɛ́tɛrʉ̀ olù, ndàdʉ̀ àrà àhʉ angyi yà Yɛ̌sù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ. 5 Ní, kǐtsi ndàgu, ndàndà ibhu-ɔ̀nga, ndàdʉ̀ yà Yɛ̌sù-abvò-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nála ányì. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá ɔ̀tsù ányì. 6 Tdítdɔ̌, yà olù ndì nʉ̀bhànà Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀, níira àhʉ ányìrɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tsù ibhu ɔ̀. Ní, kǎdʉ yà Yɛ̌sù-abvò-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ mà, 7 yà kà-dɔ ka kátsì nɨ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ mànà kɛ̀lɛ̌ nótù ndɨ ibhu ɔ̀. Ndɨ bɛ̌rɛ̀sɛ mà níi'ɨ̀ mbǎ atdíkpá abvo-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ mànà, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌'ì atdírɔ̀ ka kɔ̀kɔ̀ kɨlɨ rɔ́. 8 Nírɔ̀ ní ndɨ yà angyi àrànà àhʉ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀tsù ibhu ɔ̀ átɔ̀. Ní kǎla wɔ̀ dhu, ndàdʉ̀ dhu à'ù ɨwà Yɛ̌sù rìngbɛ̀ ndì. 9 Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kʉ́nɔ̀ Yɛ̌sù dɔ̌ dhu níi'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ kàbhà ábhàlɨ̌-dɔ àlʉ̌ rɔ́. Ndɨ Andítá rǎtɨna: Ɨngbɛ̀ kà rɨngbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀*. 10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'àdu, 'ɔ̀wù fɨ̀rábvʉ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàvɨ̌ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀ dhu
(Màt 28.9-10; Mrk 16.9-11)

11 Kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ ɔ̀wù dhu-dzidɔ̌, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà níira àhʉ átɔ̀ Yɛ̌sù ka kɔ́tdʉ̀ rɔ́, ndàdʉ̀ itsi ìde ndɨ ibhu tí ndàmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌. Ní, ɔ̀dzɨ ndì ndɔ́dzɨ rɔ́rɔ̀, kǎgú ndì, ndàndà ibhu-ɔ̀nga. 12 Kǎdʉ̀ Kàgàwà bhà ɔ́yɔ̌ màlàyíká nála ányì ɔ̀kɔ̀ rɔ́. Ɨ màlàyíká nʉ́ʉfɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀, 'àdʉ̀ ɔ̀ko yà Yɛ̌sù-abvò ka kɨlɨ ràyi rɔ́. Atdí màlàyikà náadì kà-dɔ ka kɨlɨ ràyi ɨnǎ rɔ̀, ngǎtsi ràdʉ̀ àdɨ kà-pfɔ̀ ɨnǎ rɔ̀. 13 Ní ɨ màlàyíká níivú dhu Màrɨyà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Iyá, ádhu nyɨ nyɔ́dzɨ nɨ̌?» Ní, Màrɨyà àdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ka kìtdù wà pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ-abvò ibhu ɔ̀ rɔ̀ kɔwù nà. Ní ma mʉ̀nɨ nzá àdhà màtí ka kɔ̀wù kìlɨ dhu.»

14 Ní wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ rɔ̀, Màrɨyà agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà olù nga, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù nála ìdìdè rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɨ nzá dhu Yɛ̌sù ràrɨ̌ ndɨ. 15 Ní, Yɛ̌sù ivú

* **20:9** 20.9 Zàb 16.10-11

dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Iyá, ádhu nyɨ nyódzɨ nǐ? Ádhɨ nyɨ nyónɛna?» Ní wɔ̀ Yěsù ka kɔ̀tdʉ̀ ɔ̀ná ɨnga-àbadhi tí ndì ndí Yěsù àtɨ rɔ̀, Màrɨyà adʉ̀ àtɨ̀nà kànǐ: «Pbǎlɛ́, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ nyɨ nyìtdù ndɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ-abvò, nyarà nà dhu tí, ní ítɛ̀ nyɨ nyàrà kìlɨ rɔ́ nga idù, ndínǐ ma madʉ̀ tí àrà kìdyì.» 16 Ní, Yěsù adʉ̀ kànzì ɔvɔ̀na rɔ̌, ndàtɨ: «Màrɨyà!» Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà náagɛ́rɛ́ ndɨ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌: «Ràbunì!» Kà-tɨ ní: «Màlimò.» 17 Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ɨ̀nzǐ ʉ̀tɔ̀ tsʉ̀du! Obhó tí ma màpɛ̀ nzá madǔ Àbadu-tɨ'ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɔvɔ dhu adódu tɔ̀ nyatɨ, ma ràrǐ àrà Àbadu-tɨ'ɔ̀. Ndɨ Àbadu ní Àbakʉ̀ átɔ̀. Ka ní pbàkà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ka ní fʉ̀kʉ́ Kàgàwà átɔ̀.» 18 Ní, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà náadʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù bhà ábhàlǐ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màla Ádrʉ̀ngbǎlɛ!» Kǎdʉ̀ yà Yěsù àvinà ndʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu náwɛ abádhí tɔ̀.

Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

19 Ndɨ yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ tí, pbɨ́tsɔ̀ngǎ, Yěsù bhà ábhàlǐ náandu ɨ̀ atdí ɨdza ɔ̌, 'àdʉ̀ tsǎtsʉ̀ ùpbi ɨdzaná rɔ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ɨ̀ í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù ɨtɔ ndì, ndìdè abádhí nzínzìya ɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌!» 20 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na-tsirɔ̀ mà, ɔngɔ̀na-kpa mànà nítɛ̀ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀. Ní ɨ ábhàlǐ-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ̀ àla nídhunǐ. 21 Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nǐ: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌. Àdhàdhɨ yà Àba Kàgàwà níivi ma mɨrà yà adzɨ ɔ̌ dhu bhěyi, ma mòvì nyɨ̌ átɔ̀.» 22 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, kǐvò ɨhɛ̀na abádhí dɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyàkɔ Kàgàwà bhà ɨ̀lǐlǎ-Alafí! 23 Fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nyɨ̌ nyʉ̀bà fǐyɔ̀ alɛ tɔ̀, Kàgàwà rǒngo dhu ʉ̀bà átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀bà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga fǐyɔ̀ alɛ tɔ̀, kà rǐ nzǐ ongo àdʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀.»

Yěsù rǐ ndàvǐ Tʉ̀masì tɔ̀ dhu

24 Wɔ̀ Yěsù rǐ ndàvǐ ɨdzá pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Tʉ̀masì tí kátɨna ní'ɨ̀ ɨmbǎ. Ngǎtsi ndɨ Tʉ̀masì-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Dìdimò*. 25 Ní, Tʉ̀masì ɨrà àhʉ̀ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ábhàlǐ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Mǎ màla wà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ!» Pbɛ́tʉ̀, Tʉ̀masì adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨnzá ma màla kɔ̌tsʉ́-tsírɔ́ mʉ̀sʉ̀malì-bhu, madʉ̀ ɔtsʉ́du-kpɔ̀ nɔ́tʉ̀ ndɨ mʉ̀sʉ̀malì-bhu ɔ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̌ngɔ̀-kpa rɔ̌ àlǐ-bhu ɔ̀ rɔ̀, ma mí nzǐ wɔ̀ dhu ná'u akɛkpá màtí!»

26 Ní atdí yɛngɛ̀ dzidɔ̌, Yěsù bhà ábhàlǐ náandu tsʉ̀ya tdítdɔ̌ ɨdzá, Tʉ̀masì ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ átɔ̀ nzínzìya ɔ̌. Ní, àzèmbè inè tsǎtsʉ̀ rǐ'ɨ̀ ɨdzaná rɔ̀ ka kàpbì rɔ́ rɔ́rɔ̀, abádhí ala Yěsù ɨwà ìdè nzínzìya ɔ̌ rɔ́. Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌!» 27 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Tʉ̀masì nǐ: «Ɨ́rà ɔtsʉ́nʉ-kpɔ̀ nà ɨrɔ́, ndɨrɔ̀, ándà pɛ́ ɔtsʉ́du-tsírɔ́ nga. Ɨ́gba ɔtsʉ́nʉ, nyadʉ̀ ɔtsʉ́nʉ-kpɔ̀ nɔ́tʉ̀ ɔngɔ̀du rɔ̌ àlǐ-bhu ɔ̀. Nzǎbhʉ̌ afínʉ rùgùrù, dhu àkǎ nya'ù dhu à'u tí.» 28 Ní, Tʉ̀masì adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nǐ: «Ɨnyɨ ní pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbàkà Kàgàwà.» 29 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànǐ: «Nyɨ nyà'ù tí ma nyìkpónʉ nyʉ́ nǐ nyɨ nyàla ma dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Hirò nɔ́nzɨ alɛ ní, yà ɨnzá ɨ̀ àla dhu rɔ́rɔ̀ arí dhu à'u alɛ!»

Yùwanì andí pbìndà bhǔkù okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu

---

* **20:24** 20.24 Dìdimò-tɨ̀ ní ozo tí ka kʉgʉ alɛ.

30 Yěsù anzɨ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà wɨwɨ̀ nyʉ́ pbɨndà ábhàlɨ̌-ɔ̀nzɨ̌. Nɨ́, ɨ wɨwɨ̀
àndi ka kadʉ̀ nzá yàrɨ́ bhʉ̌kù ɔ̀. 31 Pbɛ́tʉ̀, yàrɨ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí wɨwɨ̀-
tsí, nɨ́ ka kandí, ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ náa'u tɨ́ dhu, Yěsù ràrɨ̌ Krístɔ̀, Kàgàwà
t'ídhùnà. Ndɨrɔ̀ ka kandí ka ndɨ́nɨ̌ ka nà'ù alɛ, náadʉ̀ tɨ́ ípìrɔ̌nga nábà
kɔ̌vɔ̀ rɔ̌.

21

Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ pbɨndà àrʉ̀bhʉ̀ ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù avì ndɨ̀ tdɨ́tdɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ pbɨndà ábhàlɨ̌ tɔ̀,
Tìbèriyà tɨ́ kátɨna rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌*. Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ, kǎvì ndɨ̀ abádhí tɔ̀ tɨ́ dhu.
2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Tʉ̀masì Dìdimò tɨ́ kátɨna mà,
Nàtànelì, Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Kanà tɨ́ kátɨna ɔ̌ alɛ mà,
Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo mà, ndɨrɔ̀ Yěsù bhà ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ mànà, nɨ́ɨ'ɨ̀
atdíkpá. 3 Nɨ́ pbɨ́tsɔ̀ngǎ, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ atɨ ɔdhɨ́na nɨ̌: «Ma màrà wà
ìbhɛ̀ ùpe.» Nɨ́, ɨ kà t'ɔ́dhɨ́na adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Mǎ'ɨ mà átɔ̀, mǎ mówu
atdíkpá nyɨ mànà.» Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, abádhí adʉ̀ 'ɨ̀và 'òwù, 'àdʉ̀ ùpo
ibhú ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ iku ɔ̌, abádhí abà nzá atdí dhu mà.
4 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ màmbì òzè ndɨ̀ rɔ̀, Yěsù idè rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌. Nɨ́, ka ɨ̀ àla rɔ̀,
ábhàlɨ̌ adʉ̀ nzá dhu ʉ̀nɨ Yěsù ràrɨ̌ ndɨ. 5 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Nzónzɔ̌, nyɨ̌ tɨ́'ɨ̀ ìnè ɔ̀nyʉ̀ nà akɛ màtɨ́?» Nɨ́, abádhí adʉ̀
dhu adu kàtɔ̀, 'àtɨ: «Ɨ̀mbǎ!» 6 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyàpe
pɛ́ imbi fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ibhú tɔ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ dhu nábà àbà.» Nɨ́, abádhí
adʉ̀ imbi nápe yà Yěsù ɨ̀tɛ̀ rɔ́, ndɨ imbi ɨ̀dha abádhí rɨ̌ dhu ràdʉ̀ abádhí
lɛ̀mà nɔ́nzɨ ɔ̀nzɨ tɨ́, abhɔ ɨ̀bhɛ̀ rɨ̌'ɨ̀ kà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Nɨ́, wɔ̀ dhu
ndɨ̀ ndàla rɔ̀, yà atdídɔ̌ Yěsù ózè pbɨndà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌:
«Hàkà! Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ́ wɔ̀!» Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
tɨ́ kà rɨ̌'ɨ̀ dhu nɨ́rɨ, náadʉ̀ mbɛrʉ̀ àfɔ rɔ̀ná, ɨ̀wa ndɨ̀ ndɨ̀wà rɔ̀ná rɔ̀ rɔ́
ndɨ mʉ̀dzarʉ̀ ɨ'ɨ̀ nɨ́dhunɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndìbvu ɨdha ɔ̀. 8 Ngʉ̌kpà
ábhàlɨ̌ náadʉ̀ òko 'àmbɛ ìwu dɔ̌ ibhú ɔ̌, ɨ̀bhɛ̀-mbɨ̀ àdha ɨ̀ ɨ́ rɔ́rɔ̀. Ndɨ
imbi nɨ'ɨ̀ abhɔ nyʉ́ ɨ̀bhɛ̀ nɔ̀tsɨ̀, ndàlè nɨ̌. Ndɨrɔ̀, ɨ ábhàlɨ̌ nɨ́ɨ'ɨ̀ mbǎ ɨtsɛta
nyʉ́ ɨdha-bɨdɔ̌ rɔ̀. Abádhí ɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ kɛ̀lɛ̌ tɨ́ ɨdha-bɨdɔ̌
rɔ̀.
9 Nɨ́, ibhú ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ìfò 'ʉ̀dà ɨdha-bɨdɔ̌ rɔ̀, abádhí ala kàzʉ-li ɨ̀bhɛ̀ ka
kʉ̀lɨ ràmbɛ ɨ̀bɨ dɔ̌ dɔ̀ná, ndɨrɔ̀ mʉ̀gatì ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ átɔ̀ tɨná rɔ́. 10 Nɨ́, Yěsù
adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìwʉ́ pɛ́ kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀kyɛ̀ ɨ̀bhɛ̀-rɔrɔ̀ nà.» 11 Nɨ́,
Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ùpo tdɨ́tdɔ̌ ibhú ɔ̀, 'àdʉ̀ imbi ìpfo ibhú ɔ̀ rɔ̀ áyà-
bvʉdɔ̀. Ndɨ imbi nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀ ndàlè atdí mɨyà, imbò kumì dɔ̀ná ɨ̀bhʉ
nà ádrɔ̀drɔ̌ ɨ̀bhɛ̀ nɨ̌ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ dhu ɨ'ɨ̀ wɔ̀ dhu bvʉ̀tɨ́ màtɨ́ ɨ̀bhɛ̀ àlè
kà 'ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ndɨ imbi náadʉ̀ nzá ndʉ̀drʉ. 12 Nɨ́, ɨ̀bhɛ̀ nɨ́bɨ dhu-dzidɔ̌,
Yěsù adʉ̀ pbɨndà ábhàlɨ̌ nánzì, ndàtɨ: «Nyìwʉ́ nyɔ̀nyʉ dhu!» Wɔ̀ ndɨ
kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ,
kà ràrɨ̌ àdhɨ. Obhó tɨ́, abádhí nʉ́ʉnɨ wà dhu fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràrɨ̌ ndɨ.
13 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ ìndri abádhí-tɨ'ɔ̀, ndìdyì mʉ̀gatì, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà abádhí-
fɔ́. Kǎdʉ̀ ɨ̀bhɛ̀ núgù átɔ̀, ndʉ̀ndɔ̀ abádhí-fɔ́. 14 Wɔ̀rɨ́ nɨ'ɨ̀ ɨ̀bhʉ rɨ́ kìsě nɨ̌
Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ pbɨndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ngbɛ̀ ndɨ̀ dhu-dzidɔ̌
dhu.

Yěsù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ ɨ̀lɨ̌ ràdɨ pbɨndà tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tɨ́ dhu

---

* **21:1** 21.1 Ngǎtsi ndɨ Tìbèriyà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-ɔvɔ̀ nɨ́ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀.

15 Ɔnyʉ̀ pbìndà ábhàlǐ ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu Sìmonì
Pɛ́tɛrʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnǎ, nyɨ nyʉ́, nyɨ nyózè tí wà
ma, ròsè kɔ́rɔ́ kǎkà ngʉ̌kpà ɔdhínʉ nózè ɨma tí dhu dɔ̀nǎ?» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀
àdʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Nyɨ nyʉ́, nyɨ nyʉ̀nɨ wà
dhu ɨwà ma rózè atdídɔ̌.» Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Óngù pbàkà
tàmà.» 16 Ɔyɔ rí kìsě nǐ, Yěsù ivú dhu Sìmonì-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì,
Yùwanì t'ídhùnǎ, nyɨ nyózè tí wà ma?» Ní, Sìmonì adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀,
ndàtɨ: «Ɨwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨwà ma rózè nyɨ.» Ní, Yěsù
adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Ádǐ pbàkà tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tí.» 17 Ɨbhʉ rí kìsě nǐ,
Yěsù ivú dhu Sìmonì-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnǎ, ɨnyɨ nyʉ́
nyɨ nyózè tí wà ma?» Ní, wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ɨzʉ náadʉ̀ Sìmonì ʉ̀ka
atdídɔ̌, ɨ̀bhʉ-gʉ̀na Yěsù ìvʉ̌ dhu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ nyózè tí wà ma?»
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, Sìmonì adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ́nɨ wà kɔ́rɔ́ dhu. Ní, nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨwà ma rózè
nyɨ.» Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Óngù pbàkà tàmà. 18 Ma mí obhó dhu
nʉ́nɔ ɨndʉ̀. Ìndrǔ-ɔwʉ́ tí nyɨ nyɨ'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ nyongónà rʉ̀nʉ́
dhu ìso nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ àrà afínʉ òzè ɨ. Pbɛ́tʉ̀, mʉ̀là tí nyɨ nyóngo
rɔ̀, nyɨ nyóngo okùnʉ nʉ́yɨ†, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndɨ rʉ̀nʉ́ dhu ìso, ndàdʉ̀
dʉ̀nʉ òtdì, ndàrà nyɨ nà ɨnzá afínʉ òzè ɨ.» 19 Yěsù avɔ̀ dhu wɔ̀ dhu
bhěyi Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndínǐ ɨngbà dhu bhěyi ɔvɛ-tɨdɔ̀ nǐ màtí Pɛ́tɛrʉ̀ ɔvɛ́ya
dhu nɨtɛ̀ tí, ndɨ kàbhà ɔvɛ ràdʉ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ àbhʉ rìlè ndì. Wɔ̀ dhu
ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Ʉ́ngʉ̌ owùdu.»

Yěsù rǐ dhu àwɛ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀ yà atdídɔ̌ ndɨ ndózè pbɨndà ábhàlǐ dɔ̌ dhu

20 Ní, òwu ɨ ówu rɔ́rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ agɛ́rɛ́ ndɨ, ndàndà olùnga, ndàdʉ̀ yà
atdídɔ̌ Yěsù ózè pbɨndà ábhàlǐ nála owùya ɔ̌ rírà rɔ́. Wɔ̀ ndɨ ábhàlǐ ní
ndɨ yà ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ ɨ í'ɨ rɔ́rɔ̀ ndɨ nilo Yěsù-dɔ̀, ndìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
ràrǐ àdhɨ ndɨ kìpfǒ rí ndàbhʉ òmvʉ́-fɔ́. 21 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu wɔ̀ ábhàlǐ
àlǎ, ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ndɨ wɔ̀
atdídɔ̌ nyɨ nyózè pbʉ̀kʉ̀ ábhàlǐ rɔ̌ ndɨ̀ nɔnzɨya?» 22 Ní, Yěsù àdʉ̀ yà
àdu Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mapɛ́ kòzè ràdɨ, ɨ̀nzǐ rɔ̀vɛ̀, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀ ma míngo tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀, ní ndɨ dhu àndà tí
ɨnyɨ? Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ nǐ: ‹Ʉ́ngʉ̌ owùdu!›» 23 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù
ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̀yǐ náadʉ̀ ndʉ̀gà ka ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌, ɨ alɛ ràdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà
dɔ̌, ɨ̀nzǐ wɔ̀ atdídɔ̌ kɔ̌zè ábhàlǐ rɔvɛ́ya. Obhó nyʉ́, Yěsù atɨ nzá ɨ̀nzǐ kà
rɔvɛ́ya, pbɛ́tʉ̀, kǎtɨ Sìmonì nǐ: ndì rapɛ́ ndɨ ábhàlǐ nózè ɨ̀nzǐ rɔ̀vɛ̀, ràrà
àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ndɨ ndíngo tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀, ní ndɨ dhu
ràndà tí ka.

24 Kɔ̀rí dhu nawɛ, ndàdʉ̀ àndinà alɛ ní yà atdídɔ̌ Yěsù azè ábhàlǐ.
Ndɨrɔ̀, mǎ mà'ù wà dhu kǎndí dhu ràrǐ obhó dhu nyʉ́. 25 Yěsù anzɨ
ábhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu nyʉ́. Ní, ka kandíyana gukyè ɨ dhu atdátdírà ɔ̌, ní
kɔ́rɔ́ ɨ dhu ka kàndǐ ɔ̀yà bhʉ̌kù náakána nzǐ yà adzɨ ɔ̌.

---

† **21:18** 21.18 Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ okùna ʉ̀yǐ, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ rɔ̀ná dhu ìso dhu tí Yěsù atɨ dhu ní, mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtɔ́ya Pɛ́tɛrʉ̀ dhu.

Uvitatálɛ-kàsʉ̌
tɔ́ bhʉ̌kù
Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí Uvitatálɛ-kàsʉ̌ tɔ́ bhʉ̌kù nandí ní Lukà tí kátɨna alɛ. Ka kɨrɛ̀ nga kà randí ka azà kumì atɔ mà azà kumì dɔ̀ná ìfɔ nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌, Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Kǎndí ndɨ bhʉ̌kù Tòfilò tí kátɨna alɛ tɔ̀. Ka kɨrɛ̀ dhu ní ndɨ Tòfilò rɨ'ì ɔrʉ́ ngari ɔ̌ arí'ì ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí Mʉ̀gìrikì. Kɔ̌vɔ̀-otù ɔ̀, Lukà ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tí rɨ'ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà Pbàyàhúdí nyʉ́ tí rɨ'ì tsí mànà tɔ̀.

Ndɨ bhʉ̌kù ɔ̀ kǎndí dhu ní Yěsù Krɨ́stɔ̀ adzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ tí dhu mà (1.9-11), Kàgàwà adʉ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìvì tí dhu mànà (1–2). Ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ní ndɨ ɔbɨ nabhʉ̀ Uvitatálɛ tɔ̀, ràbhʉ Kànɨsà rʉ̀ndɔ̀ ndɨ̀ ràkǎ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, rɔ̀pɛ̀ ndɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, rʉ̀dà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨrɔ̀ ràrà àhʉ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-bvʉ̀ màtí. Ndɨ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kɔ̀tɛ̀ dɔ̀yá abhɔ nyʉ́ alɛ ní ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ: yàrí ní Pɛ́tɛrʉ̀ (1–2), ndɨrɔ̀ ní Pɔlɔ̀ (13–28).

Bhʉ̌kù-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Yěsù ɔ́dzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kàbhà ábhàlɨ̌ rɨ̌ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ 'ɨ̀rǎ dhu nɔ́dɔ̀ dhu (1.1-26).
- Yěsù dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ka kí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ Yùdɛyà mà, Sàmàrɨyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu (2.1–12.25).
- Pɔlɔ̀ bhà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi ɔ̌ kà rɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdídhená kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (13.1–14.28).
- Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ unduta Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ (15.1-35).
- Pɔlɔ̀ bhà ɔyɔ rí kìsě abhi ɔ̌ kà rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (15.36–18.22).
- Pɔlɔ̀ bhà ɨ̀bhʉ rí kìsě abhi ɔ̌ kà rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu (18.23–20.38).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ìnè ndɨ̀ ndí'ì imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀ Yèrùsalɛmà mà, Kàyìsàriyà mà, Rɔmà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu (21.1–28.31).

Yěsù rɨ̌ dhu ʉ̀yǎ pbìndà uvitatálɛ tɔ̀
tdʉ̌ ndɨ̀ ndɔdzí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Tòfilɔ̀ pbǎlɛ́, yà angyɨ ma mándɨ̌ ɨndʉ̀ bhʉ̌kù ɔ̀, ma máwɛ Yěsù anzì
kɔ́rɔ́ dhu, kʉ̌dhè ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu mànà, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀, 2 ràrà àhʉ
kà rɔ̌dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Tdʉ̌ ndɨ̀ ndɔdzí rɔ̀, kʉ̌yá dhu Kàgàwà
bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌, yà fǐndà ndɨ̀ ndóvò uvitatálɛ tɔ̀ abádhí rɔ̌ngo
ɔ̀nzɨ̀nà dhu dɔ̌. 3 Ndɨ̀ ndóvɛ̀ kɔtdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, Yěsù ɨtɛ̀ ndɨ̀ ibí otu nyʉ́ ɔ̌ pbìndà uvitatálɛ tɔ̀, ìfɔ kumì ɨdhɔ
nzínzì ɔ̌. Kǎnzì wɔ̀ dhu ndínɨ̌ ìnè ndɨ̀ ndí'ì ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà dhu
tɔ́ obhónga nɨtɛ̀ tí abádhí tɔ̀. Kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌.

4 Ní atdíku, atdíkpá Yěsù mà rɨ̌'ì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbìndà uvitatálɛ mànà
rɔ́rɔ̀, kʉ̌yá dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyɨ̀và nyɨ̌ Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌

rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dɔ yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ Àbadu Kàgàwà náakɔ̀ fʉ̌kʉ̀ làká.
5 Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì núubhónà bàtizò ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌.
Pbɛ́tʉ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌, nyɨ̌ nyí ɬlɨ̌lă-Alafí tɔ́ bàtizò nálʉ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
(Màt 28.18-20; Mrk 16.15-19; Luk 1.1-4; 24.33-51; Ɛ̀fɛ 4.8-10)

6 Yɛ̌sù-tí ɨ̀ nùndu kàbhà uvitatálɛ níivú dhu kà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Ádrʉ̀ngbằlɛ́,
tí kòmbí nga ndɨ nyɨ nyí Pbàìsràyélí tɔ́ idzi nádʉ̌ abádhí-fɔ ɔ̀ nɨ̌?» 7 Ní,
Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̀ ní ɔ̀tɛ̌kʉ ndɨ nyʉ̌nɨ ndɨ ɨdhɔ
mà, ndɨ kàsʉmɨ̀ mànà. Àbadu náatdɨ̀ ka atdírɔ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbằnga
tɔ́ ɔbɨ-bvʉ rɔ̌. 8 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyabáya ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ ɬlɨ̌lă-Alafí rɨ̌fo
dʉ̀kʉ́ nínganí. Ní, nyɨ̌ nyadʉ̀ya òngo pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ndɨrɔ̀ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ yà adzɨ-tsʉ̀
náadɨ̀ ndɨ̀ ɨ.» 9 Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ Yɛ̌sù náapɛ̀ ndɔ̀dzɨ̀
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, àzèmbè abádhí rǎndàna rɔ́rɔ̀, àpbù ràrà ndìwi abádhí-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀*. 10 Ní, òko abádhí òko nyɨ̀kpɔ́ya ɨ̀ ʉ̀dɨ̌ ’àmbɛ Yɛ̌sù àrànà
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɨ nga nándà dɔ̌ rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá ɔ́yɔ̌
alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ̀ abádhí-tí, 11 ’àdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Gàlìlayà ɔ̌ bhă, ádhu nyɨ̌
nyòkò ʉrɔ́, nyǎmbɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nga nándà dɔ̌ ní? Wɔ̀ Yɛ̌sù, nzínzìkʉ ɔ̌
rɔ̀ ndɨ̀ nɨ̀và ndɔ̀dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ alɛ, náadùya ndɨ̀ ányɨ̀rɔ̀ àdhàdhɨ̀ wɔ̀ nyɨ̌
nyàla kà rǎrà ányɨ dhu bhɛ̌yi tí.»

Màtíyà nóvò ka kí rʉ̀wʉ Yudhà Ìskàrìyɔtà dhu
(Zàb 133; Luk 24.52-53)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náadù ɨ̀ pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ’òwù
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ pbìrì-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ Mìzèyìtunì, ndɨrɔ̀ ndɨ pbìrì
ɨ’ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ tírɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí†. 13 Ní,
abádhí níitdègu òwu ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní abádhí atsù ɨdza,
’àdʉ̀ ùpo ɔrʉ̀nă rɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ányɨ̀dzá kàluga ɔ̀. Ndɨ kàluga nɨ’ɨ̀
angyinǎrɔ̀ màtí abádhí arí ’ùndʉ̌ ɔ̀ná bìlɨ̌nganà kàluga. Ɨ uvitatálɛ
nɨ’ɨ̀ Pɛ́tɛrʉ̀, Yùwanɨ̀, Yàkɔbhɔ̀, Àndɛ̀rɛyà, Fìlipò, Tʉ̀masɨ̀, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò,
Màtayò, Yàkɔbhɔ̀, Àlʉ̀fayò t’ídhùnà, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ̀ nugyénà
fɨyɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t’ídhùnà. 14 Abádhí andu ɨ̀
atdíkpá, ’òngò ’ɨ̀tsɔ̀ bìlɨ̌nganà atdyúya nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀, abádhí nzínzì
ɔ̌ ɨ’ɨ̀ átɔ̀ nɨ’ɨ̀ Màrɨyà, Yɛ̌sù tsánà mà, ngʉ̌kpà vèbhálɛ mà, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù
t’ádɔ́na mànà.

15 Ní atdíku, kɔ̀rí alɛ núundu ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ kumì nà
alɛ tí rɔ̀. Ní ndɨ nínganí, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨvà ndɨ̀ ndìdè abádhí nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà: 16 «Àbanɨ̌nzó, dhu àkǎ wà yà ɬlɨ̌lă-Alafí náavɔ̀ ɬlɨ̌lă Andítá ɔ̀ dhu
ràkǎ. Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-otù ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu angyangyi Yudhà-okú
dɔ̀ rɔ̀*. Ndɨ Yudhà ní ndɨ yà Yɛ̌sù òsò rówu alɛ tɔ́ pɨ̀kɔ̀-dɔ̀tsírɔ́ idè alɛ.
17 Ka nɨ’ɨ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ kà-kàsʉ̌ níi’ɨ̀ ìnè. 18 Kǎdzì atdí ɨnga
ɨnzá àkǎ otu ɔ̌ ndɨ̀ ndóngyè fʉ̀rangà rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨnga ɔ̌ kɨ̌tsɨ, nyɨ̀na-
ndri rɔ̀pbɨ̀ ndɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí adzɨ rɔ̌, ɔ̀na rɨ̀kpà ndɨ̀, tsùna márámàrà ràdʉ̀
ndʉ̀vɔ adzɨ-bvʉ̌. 19 Ní Yèrùsàlɛmà ɔ̌ bhà kɔ́rɔ́ níirɨ kà-rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu,

---

* **1:9** 1.9 Wɔ̀ ndɨ dhu náanzì ndɨ̀ Bɛ̀tàniyà tí kátina pbanga-tí arí’ɨ pbìrì dɔ̌ (Luk 24.50). † **1:12** 1.12 Wɔ̀rí ní ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ka kavì kongò ùbhi dhu-adzí nga. Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̌ ka kí kàtɨ «sàbatʉ̀ tɔ́ otu» tí. * **1:16** 1.16 Zàb 41.10

’àdʉ̀ ndɨ ɨnga-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Àkɛ̀ldamà tɨ́ ávàya ɔ̌. Àkɛ̀ldamà-tɨ̀ nɨ́: ‹Azu tɔ́ ɨnga.› 20 Zàburì tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándǐ dhu, katɨ:
‹Kàbhà pbanga rʉ̌ngo rʉ̀ngʉ̀ tɨ́,
ìnzɨ̌ atdí alɛ mà rʉ̀bhà ndɨ̀ ɔ̀ná*.›
Ndɨrɔ̀ kà rʉ̌tɨna átɔ̀:
‹Kàbhà kasʉ̀ àbhʉ̌ ka kɨ́ ngʉ̌tsi alɛ tɔ̀*.›
21 Yà Yɛ̌sù-owù ɔ̌ àlɛ̌ kúbhì ùbhi rɔ̌ mànà atdíkpá alɛ rɨ̌’ɨ̀ ìnè, 22 rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ndɨ Yɛ̌sù rɨ̌ bàtizò àlʉ̌ Yùwanɨ-fɔ́ dhu ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ̀ kà rɔ̌dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Nɨ́, dhu àkǎ wà àlɛ̀ ròvò abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̀ koko tɨ́ mànà Yɛ̌sù ɨ́ngbɛ̀ ndɨ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́.»
23 Nɨ́, abádhí adʉ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀ nípfo: Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Màtíyà nà. Yɔ̀zɛfʉ̀ ka kanzínà átɔ̀ Bàrɨsabà tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨtdɛ̀ta tɔ́ kɔ̌vɔ̀ nɨ’ɨ̀ Yèsitò. 24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ mà náadʉ̀ ’ɨtsɔ̀ ɨ̀ ràtɨ: «Àdrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, nyɨ nyʉ́nɨ kɔ́rɔ́ alɛ-afí ɔ̀ dhu. Nɨ́, ɨ́tɛ̀ pɛ́ kǎkà ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòvò alɛ, 25 ndɨ́nɨ̌ uvitatálɛ tɔ́ kasʉ̀ nɔnzɨ tɨ́ yà Yudhà ʉ́bhà ngari ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà yà pbìndà dhu tɨ́ ndɨ̀ ndʉ́nɨ ngari ɔ̀.» 26 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ mà ɔdhɨ́na mànà náadʉ̀ ngàlà nɔ́vɨ̀. Ndɨ ngàlà adʉ̀ Màtíyà àlʉ̀, Màtíyà ràdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ɨ̀ nʉ́bhà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-bvʉ̀ níse.

2

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀* níitdègu àkǎ, nɨ́ Yɛ̌sù ná’ù alɛ nɨ́ɨ’ɨ̀ atdíkpá ɨ̀ àndu tsʉ̀ya atdí ngari ɔ̌ rɔ́. 2 Nɨ́ kòmbómbí, awɛ rʉ̌pili ɔbɨ nyʉ́ nà dhu bhɛ̌yi rɔ́’ɔ dhu tɔ́ wɔ̀gɔ̀ nɨ́ɨrɨ ndɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ abádhí ɔ̀kɔ̀ ɔ̀ná ɨdza níra. 3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí ala kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi rólo dhu-ɨdà-dɔ ányìdzá, ɔ̀nánga ràdʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ rɔ̀kɔ̀ abádhí-dɔ̀tsírɔ́. 4 Nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ɨrá abádhí kɔ́rɔ́, abádhí ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ t’ávàna-tɨdɔ̀ àdhàdhɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́tɛ̀ ka fɨ̌yɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
5 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ̀ íwʉ̌, Kàgàwà rɔ̌ afíya nápbǎ Pbàyàhúdí, nɨ́ɨ’ɨ̀ ìnè átɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. 6 Nɨ́, wɔ̀rɨ́ wɔ̀gɔ̀ ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ìndrʉ̌ náandu ɨ̀ Yɛ̌sù ná’ù alɛ rɨ̌’ɨ̀ rɔ́, ɨdhɔ ràdʉ̀ ’ʉ̀kɔ atdídɔ̌ ngʉ̌tsi alɛ rɨ̌ abádhí ɨ̀rɨ ávàna nyʉ́ nɔ́tɛ rɨ́ rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Nɨ́, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌, ’àdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ rɔ́tɛ alɛ kɔ́rɔ́ tɨ́ obhó Gàlìlayà ɔ̌ bhà nyʉ́? 8 Nɨ́, ádhu ngʉ̌tsi alɛ rɨ̌ abádhí ɨ̀rɨ ávàna nyʉ́ nɔ́tɛ rɨ́ rɔ́ nɨ̌? 9 Kǎkà àlɛ̀ nzínzì ɔ̌ rɨ́’ɨ̀ atdídhená alɛ níwʉ̌ Pbàpartɛ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Pbàmedì mà Pbàèlamù mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ níwʉ̌ Mɛ̀zɔ̀pɔ̀tàmiyà mà, Yùdɛyà mà, ndɨrɔ̀ Kàpàdòkiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ngʉ̌kpà-tsí níwʉ̌ Pɔtɔ̀ mà Àziyà mànà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, 10 ngʉ̌kpà ràdʉ̀ ìwu Fùrùgiyà rɔ̀, Pàfùliyà rɔ̀, Mísrì rɔ̀, ndɨrɔ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ Lìbiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga Kùrenì tɨ́ kátɨna ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ íwʉ̌ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ mà, Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ pbìrì mà, Àràbiyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̀ rɔ̀. 11 Atdídhená alɛ nɨ́ Pbàyàhúdí nyʉ́, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà nɨ́ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ tɨ́ ɨ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀, ’ɔ̀ngò Pbàyàhúdí tɔ́ sɔmà tɔ́ Ʊyátá nífʉ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̀ kɨ́ abádhí ɨ̀rɨ Kàgàwà anzɨ ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ àwɛ̌ rɨ́ àlɛ̀ t’ávàna nyʉ́ ɔ̌ rɔ́.»

---

* **1:20** 1.20 Zàb 69.25 * **1:20** 1.20 Zàb 109.8 * **2:1** 2.1 Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̌ Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-tɨ̀ nɨ́ imbò kumì rɨ́ ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ. Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ̀ ɔ̌ ka nɨ’ɨ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ dzidɔ̌ rɨ́ imbò kumì rɨ́ ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌ ka kɔnzínà mʉ̀hɛndʉ̀ (Law 23.15-21; Tɔ̀r 16.9-11).

12 Nɨ́, ɨdhɔ nʊ́ʊkɔ kɔ̀rɨ́ alɛ, fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta rìku. Abádhí ambɛ́nà dhu
ɔ̀ngʊ̀ dɔ̌ tsʊ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ dhu-tɨ̀ nyʊ́ nɨ́ àdhu?»
13 Pbɛ́tʊ̀, ngʊ̌kpà alɛ-tsí náambɛ́nà Yɛ̌sù ná’ù alɛ rʊ̌nɔna dhu gàyà
nɔ́nzɨ dɔ̌ ɔ̀nzɨ tɨ́, ’àdʊ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨwà kɔ̌kɔ̀ alɛ òrì atdídɔ̌.»

Pɛ́tɛrʊ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ dhu

14 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ tɨ́rɔ̀ ɨ̀ ìkò atdíkpá atdí kumì dɔ̀ná atdí
nà ngʊ̌kpà ɔdhɨ́na mànà rɔ́rɔ̀, Pɛ́tɛrʊ̀ apɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu ɔrʊ́ tʊ̀na nyʊ́ nà
ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Nyɨ̌ Pbàyàhúdí tɨ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́’ɨ̀ rɔ̀, nyɨ̀kpɛ̀lɛ̀ bɨ̌kʊ nyɨ̌rì yà ma mʊ́nɔna dhu mbɛ̌yi. 15 Kɔ̀rɨ́
alɛ nórì nzá wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́rɛ̀na dhu bhɛ̌yi, àlɛ̌ kòko òko ɨ̀bhʊ adyifɔ̀-sɨsì
kútsingá nga tɔ́ ɔ̌ tɨ́ nɨ́dhunɨ̌. 16 Pbɛ́tʊ̀, wɔ̀ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu nɨ́ yà Kàgàwà
bhà nabì Yɔ̀wɛlɛ̀ náavɔ̀ ìndrʊ̌ tɔ̀ dhu. Kǎtɨ:
17 ‹Kàgàwà rǎtɨna: yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʊ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ nɨ́nganɨ́,
ma mɨráya kɔ́rɔ́ alɛ Afídu nɨ̌.
Nɨ́ fʊ̀kʊ́ kpabhínzo mà vèbhínzo mànà nóongoya pbànábí tɨ́,
Fʊ̀kʊ́ zàdhà náalaya dhu ɔnyʊ bhɛ̌yi rɔ́dzɨ̀ dɔ̀yà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
Fʊ̀kʊ́ mʊ̀là-akpá tɔ̀, madʊ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ɔ̀nyʊ̀ ɔ̌.
18 Obhó tɨ́, ndɨ nɨ́nganɨ́, ma mɨráya pbàkà ɨnɔ-akpá mà, pbàkà ɨnɔ-ayí mànà Afídu nɨ̌,
ràdʊ̀ òngo pbànábí tɨ́.
19 Ma mɔnzɨya yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʊ̌-nzínzì ɔ̌ dhu ɔ̀rʊ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌,
madʊ̀ wɨwɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ yà adzɨ dɔ̌. Ɨ dhu nɨ’ɨya azu mà, kàzʊ mà, ndɨrɔ̀ àpbù bhɛ̌yi ʊ̀tɨ̀ ɨkɔ mànà.
20 Tdʊ̌ wɔ̀ ndɨ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨdhɔ náaká rɔ̀,
adyifɔ̀ nʊ́ʊgɛ̀rɛ̀ya ndɨ̀ ndòngò ɨ́nɔ̀ tɨ́,
ndɨrɔ̀ àbɨ̌ nʊ́ʊgɛ̀rɛ̀ya ndɨ̀ ndòlù azu bhɛ̌yi.
Ndɨ ɨdhɔ nɨ’ɨya ádrʊ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʊ́.
Ndɨrɔ̀, ndɨ ɨdhɔ nɨ’ɨya Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ rɨ̌ ndàvɨ̌ kpangba ɔ̀ná ɨdhɔ.
21 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà araya ɔvɔ̀na nànzì ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà nɨ́gʊ rɔ̌*.›

22 Nyɨ̌ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̀rɨ yà ma mʊ́nɔna fʊ̌kʊ̀ dhu.
Kàgàwà nɨ́tɛ̀ wà dhu ndɨ̀ rɔ́pɨ̀ ndɨ Yɛ̌sù, yà Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Obhó
tɨ́, kɔ̌tù ɔ̌, Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ wà wɨwɨ̀ mà, yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʊ̌-
nzínzì ɔ̌ dhu mànà, ndàdʊ̀ ize nɨ́tɛ̀ nzínzìkʊ ɔ̌. Nɨ́ nyɨ̌ nyʊ́nɨ ɨ dhu mbɛ̌yi
nyʊ́. 23 Wɔ̀ ndɨ alɛ ka kipfo kabhʊ fʊkʊ́, àdhàdhì yà angyangyɨ Kàgàwà
udhé, ndɨrɔ̀ angyangyɨ kʊ̌pɨ́ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, nyɨ̌ nyípfo ka, nyǎbhʊ
ɨnzá àpɛ̀ Kàgàwà ʊ̀nɨ̌ alɛ ròhò, ’ʊ̀tɔ̀ mùsàlabhà dɔ̌. 24 Ka kɔ́tdʊ̀ ka,
pbɛ́tʊ̀ Kàgàwà ádʊ̀ kàbhʊ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʊ̀ rɔ̀, ndɨ dhu ràdʊ̀ kàbhʊ
ràhʊ ɔvɛ tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀, ɨ̀mbǎ ɔvɛ nɨ́’ɨ̀ ɔbɨ nà kà dɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. 25 Obhó tɨ́,
ádrʊ̀ngbǎ kamà Dàwudì náavɔ̀ dhu kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ:
‹Ma mongónà Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àla ɔnzɨ̀dú bìlǐnganà.
Kà rɨ̌’ɨ̀ ɨ̀nè idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, nɨ́ ùdúnga rɨ̌ nzɨ̌ ɨ̀vi ɔdɔ nɨ̌.
26 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ afídu rɨ̌’ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà,
dhɛ̀dhɛ tɔ́ ɔtɛ ràdʊ̀ ɨ’ɨ̀ ɨdàdu dɔ̌.
Ndɨrɔ̀ ma mʊ̀nɨ wà dhu, ɔvɛ-bvʊ̀ màtɨ́ ngbɔ̌du radɨya ɨnga t’ɔ́dɔta nà tɨ́.

---

* **2:21** 2.21 Yɔ̀w 3.1-5

27 Obhó tí, nyɨ nyʉbhàya nzǐ afídu ràdɨ ɔvɛ-bvʉ̀.
Ndɨrɔ̀, nyɨ nyadʉ̀ya nzǐ ɨma, pbʉ̀kʉ̀ ìlǐlǎ alɛ-abvò nyʉ́ nʉ́bhà rɔ̀mɔ̀ ibhu
ɔ̀.
28 Nyɨ nyítɛ̀ wà ípìrɔ̌nga tɔ́ otu idù,
ndɨrɔ̀, ɔnzìnʉ́ ma mí motù níinganí,
ɨdhɛ̀du níɨkaya ndì atdídɔ̌ nyʉ́*.›»
29 Tdítdɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨnà ihé-yà nǐ: «Ɔdhídǔ, ma mòzè mɔvɔ̀ dhu
kpangba fʉ̌kʉ̀ àlɛ̌ t'ábhunà-nzɨnzì, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-okú dɔ̀
rɔ̀: kǎvɛ̀, kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀. Ndɨrɔ̀ indo màtí, kǎ-dzɨdɔ rǐ'ì ìnè àlɛ̌-rábvʉ̌.
30 Pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ì Kàgàwà bhà nabì. Ní, kʉ̌nɨ dhu angyangyɨ Kàgàwà
ratsɔ̀ dhu ndàtɨ, ndì rɨliya kàbhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ràdɨ kǎrì
dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí. 31 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náala ndì nɔnzɨya
dhu angyangyɨ. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ kǎvɔ̀ dhu angyangyɨ Krístɔ̀
níingbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌. Kǎtɨ:
‹Kàgàwà nʉ́ʉbhàya nzǐ ka ɔvɛ-bvʉ̀.
Ndɨrɔ̀, kǎ-bvò nɔ́ɔmɔ́ya nzǐ ibhu ɔ̀*.› 32 Kàgàwà abhʉ̀ wà wɔ̀ ndɨ Yěsù
rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ ní ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì.
33 Nírɔ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ràdʉ̀ àdɨ fɨndá
fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎkɔ wà yà Àbanà akɔ̀ fɨndá làká Ɨlǐlǎ-
Alafí. Ní, kɨrǎ wà mǎ kà nǐ. Wɔ̀ ndɨ Ɨlǐlǎ-Alafí rɔ̌nzɨna dhu ní
ndɨ wɔ̀ nyǐ nyálǎna nyǎdʉ̀ àmbɛ ɨrɨnà dɔ̌ kòmbí. 34 Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Dàwudì núupò nzá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎtɨ:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náatɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nǐ:
Ádǐ pbàkà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
35 ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.› 36 Nírɔ̀,
kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà nákǎ ɨ̀ rʉ̀nɨ dhu mbɛ̌yi nyʉ́, Yěsù
wɔ̀ nyǐ nyábhʉ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ, ní Kàgàwà rábhʉ wà
ròngò Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ndɨrɔ̀ Màsiyà tí.»
37 Ní, wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ɔ̀vɔ̀ fɨ̃yɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ndɨ dhu náasʉ̀ ihé-yà atdídɔ̌.
Ní abádhí adʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀ mà ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà-tsʉ̌, 'àtɨ:
«Àbanǐnzó, mǎ màkǎ mɔ̌nzì dhu ìngbàtí?» 38 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyǐ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀ nyàlʉ̌
bàtizò Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndínǐ Kàgàwà ʉbà tí fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀
kàbhà Ɨlǐlǎ-Alafí tɔ́ pɛrɛ̀ nákɔ. 39 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náakɔ̀
ndɨ làká fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzónzo mànà. Ndɨrɔ̀ kǎkɔ̀ ka átɔ̀ yà ndì ndúnzina
kɔ́rɔ́ alɛ, yà ɨtsɛ arí'ì rʉ̀kʉ́ rɔ̀ tɔ̀.»
40 Pɛ́tɛrʉ̀ ʉnɔ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu nyʉ́ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndínǐ abádhí
nabhʉ̀ tí rà'ù ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ ndínǐ abádhí-afí nabhʉ̀ tí rɔ̀tsì ɔbɨ.
Kǎvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàbhʉ nyǐ Kàgàwà rɨgʉ̌ nyǐ, ɨ̀nzǐ nyǐ
nyabá tí kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀.» 41 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu nà'ù alɛ kɔ́rɔ́
náadʉ̀ bàtizò à'ù kubho fɨ̃yɔ̀. Ní ndɨ níinganí, Yěsù ná'ù alɛ-bvʉ níisé
ndì mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ lʉfʉ̀ alɛ nǐ. 42 Ní ɨ alɛ náapbá afíya atdídɔ̌, 'òngò
Yěsù bhà uvitatálɛ rǔdhěna fɨ̃yɔ̀ dhu ɨ̀rɨ̀. Abádhí andu tsʉ̀ya, 'òngò
òko atdíkpá, 'òngò dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá, ndɨrɔ̀ 'òngò 'ɨ̀tsɔ̀ atdíkpá.

Yěsù ná'ù alɛ nóongónà òko tí dhu

---

* **2:28** 2.28 Zàb 16.8-11 * **2:31** 2.31 Zàb 16.10 * **2:35** 2.35 Zàb 110.1

43 Ɔdɔ ongónà ɨsɨ́ kórɔ́ alɛ ɔ̀, yà Yěsù bhà uvitatálɛ rɔ̌nzɨna yà ɨnzá
apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mà, abádhí rɔ̌nzɨna wɨwì mànà
dhu àlǎ ɨ ɨ́ rɔ̀. 44 Kórɔ́ alɛ, yà Yěsù ná’ù, nóongónà òko atdíkpá.
Ndɨrɔ̀, abádhí ongónà fɔyá dhu ʉ̀lɨ atdíkpá kàsʉ̌ya nɔnzɨ tɨ́. 45 Abádhí
ongónà fɔyá dhu-tsí mà fɔyá ongyéngá mànà núdzi, ’àdʉ̀ ɨ̀ òngyè
fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngǎtsi alɛ ràbà ka dzʉ̀nàna nyʉ́ ɔ̀nzɨ rádʉ̀ dhu-
bvʉ̀tɨ́. 46 Abádhí ongónà tsʉ̀ya àndu kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá.
Ndɨrɔ̀, abádhí ongónà ɨdzàya ɔ̀nǎ ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ̀ atdíkpá dhèdhɛ nyʉ́ nà,
ndɨrɔ̀ atdí afíya nyʉ́ nà. 47 Abádhí ongónà Kàgàwà ìlè, kórɔ́ alɛ ràdʉ̀
abádhí ɨ̀fʉ. Ndɨrɔ̀, yà ɨnga náarúbho dhu bhěyi, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
nóongónà àrà abádhí-bvʉ níse rɔ̌ yà ɔwʉ́tána tɨ́ ndɨ nà’ù alɛ nɨ̌.

3

Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ nà rɨ̌ atdí òtsótsù alɛ nígʉ̌ dhu
(Kas 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

1 Atdíku, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ nà náava ɨ ndínɨ̌ ɨ owu tɨ́ ’ɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà
bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀, arʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tó ɔ̌. 2 Nɨ́, Kàgàwà bhà
ɨdza ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀-tɨ́, abádhí atù òtsótsù rɔ́rɔ̀ ka kʉ̀gʉ atdí alɛ.
Wɔ̀ ndɨ tsǎtsʉ̀-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ «Àyǎya Tsǎtsʉ̀.» Bìlǐnganà ka kongónà ndɨ alɛ
nítdù, kɨwǔ ɨ̀lɨnà ràdɨ ndɨ tsǎtsʉ̀-tɨ́, ràmbɛ mʉ̀dzʉ̀nà núnzi dɔ̌ ányɨ dza
rótsù alɛ-fɔ́. 3 Nɨ́, wɔ̀ alɛ itdègu Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ nà nálǎ Kàgàwà
bhà ɨdza rótsù rɔ́, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ dhu ùnzi dɔ̌ abádhí-fɔ́. 4 Nɨ́,
Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ nà nʉ́ʉdí nyɨ̀kpɔ́ya wɔ̀ alɛ rɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ràdʉ̀ àtìnà kà
nɨ̌: «Ándà pɛ́ dɔ̀kà nga.» 5 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ abádhí dɔ̀ nga nándà atdyúna
nyʉ́ nà, dhu ɔ̀dɔ ndɨ̀ ndɨ́ ndínɨ̌ ndɨ̀ ndabá tɨ́ abádhí-fɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ma mɨ́’ɨ̀ ɨ̀mbǎ ɔrɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà
tɨ́ kátɨna sʉma mà nà màtɨ́. Ɨndʉ̀ ma mábhʉ̌na nɨ́ fudú rɨ́’ɨ̀ dhu kɛ̀lɛ̌.
Nɨ́ ma mátɨna ɨnyɨ nɨ̌: ‹Nàzàretì ɔ̌ alɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ívà nyɨ nyidè,
nyadʉ̀ ùbhi.›»

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ alɛ àlʉ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndɨ̀và
ɔrʉ̀. Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tɨ́, kà-pfɔ̀ mà kà-pfɔ̀-kɨ̀lìtà mànà náadʉ̀ ɔbɨ nábà. 8 Nɨ́
wɔ̀ alɛ ɨbɛ ndɨ̀ ndìdè pfɔ̌na dɔ̌, ndàdʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀. Àbadhi mà náadʉ̀
òtsù atdíkpá Kàgàwà bhà ɨdza, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ mànà nà. Nɨ́ àrà
ndɨ̀ ndárà rɔ́rɔ̀, wɔ̀ alɛ ambɛ́nà ndɔ̀bhɛ̀ dɔ̌ ɔ̀bhɛ̀ tɨ́, Kàgàwà nílè ndɨ̀
ndɨ́ rɔ́rɔ̀. 9 Kàgàwà bhà ɨdzá ɨ’ɨ̀ kórɔ́ alɛ náala ka ùbhǐ rúbhi ndàdʉ̀
àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ rɔ́. 10 Nɨ́, abádhí itdègu kʉ̀nǐ yà Kàgàwà bhà ɨdza
tɔ́ «Àyǎya Tsǎtsʉ̀» tɨ́ kátɨna tsǎtsʉ̀-tɨ́ arádɨ ndàmbɛ mʉ̀dzʉ̀nà ùnzi dɔ̌
ìndrǔ-fɔ́ alɛ tɨ́, nɨ́ ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́ abádhí ɔ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ abádhí ʉ̀kɔ atdídɔ̌ wɔ̀
alɛ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ dhu
(Kas 2.22-36; 4.5-12; 5.30-32)

11 Wɔ̀ alɛ náapbá ndɨ̀ atdídɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ mànà rɔ̌. Nɨ́ abádhí
adʉ̀ òwu atdíkpá, ’ɔ̀wù òko Kàgàwà bhà ɨdza tɔ́ mbàrazà-tsìnǎ. Ndɨ
mbàrazà-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ «Ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ bhà mbàrazà.» Nírɔ̀ nɨ́
ndɨ ìndrǔ náadʉ̀ ìtse, ɨ̀ ràndu ɨ̀ abádhí-tɨ́, ɨdhɔ ʉ̀kɔ ɨ̀ atdídɔ̌ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. 12 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu wɔ̀ dhu àlǎ, náadʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Nyɨ̌, Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tírɔ̀, ádhu nyɨ̌ nyàbhʉ nyɨ̌ ɨdhɔ rʉ̀kɔ
nyɨ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀gʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌? Ndɨrɔ̀, ádhu nyɨ̌ nyʉ̀dɨ̌ nyɨ̀kpɔ́kʉ rɔ̀ká,

nyǎmbɛ mǎndà dɔ̌ fàká ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ mǎ màbhʉ ka rɔ̀gʉ̀ dhu bhěyi nɨ́? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ mǎ marí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ mǎ màbhʉ ka rɔ̀pɛ̀ ndùbhi dhu bhěyi nɨ́? 13 Àlɛ̌ t'ábhúna Àbràhamʉ̀, Ìsakà, Yàkɔbhɔ̀ mà tɔ́ Kàgàwà nɨ́ ndɨ pbɨ̀ndà ɨnɔ-akpà Yěsù Krístɔ̀, yà nyɨ́ nyípfo nyǎbhʉ ɔ̀mvǔ-fɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔ̀ nàbhʉ rìlè ndɨ̀. Nyɨ́ nyuvó nyɨ́ lɨwalɨ̀ Pìlatɔ̀ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ka nɨkɔ̀lɔ̀ tí imbi ɔ̀ rɔ̀, àzèmbè ɨwà àbadhi ɔ̀tdɨ̀ kà-ànyǎ ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndɨkɔ̀lɔ̀ tí rɔ́rɔ̀. 14 Nyɨ́ nyadhɔ̀ yà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ́lǎ alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ obhónángatálɛ nyʉ́, nyǎdʉ̀ abvo ɔ̀kyɛ arí alɛ nyʉ́ nábhʉ kɨkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀. 15 Nɨ́ ndɨ dhu-otù ɔ̌, nyɨ́ nyábhʉ kohò alɛ nɨ́ yà ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɨ́ mǎ nɨ́ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì. 16 Wɔ̀ nyɨ́ nyálǎna alɛ nyɨ́ nyʉ́nɨ wà mběyi nyʉ́. Nɨ́ ka nàbhʉ ràbà ɔbɨ dhu nɨ́ yà mǎ má'ù Yěsù-ɔvɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ. Yěsù ná'u ka kɨ́ dhu nábhʉ ndɨ ka rɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌ wɔ̀ nyɨ́ nyálǎna dhu bhěyi.

17 Nɨ́ àbanɨ̌nzó, kòmbí mǎ mʉ̀nɨ wà dhu wɔ̀ nyɨ́ nyɔ́nzɨ̀ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà Yěsù rɔ̌ dhu, nɨ́ nyɨ́ rónzɨ̀ ɨnzá nyɨ́ nyʉ̀nɨ nga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 18 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Kàgàwà ádʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà kà-rɔ̌ dhu nɨ́ yà angyangyɨ ndɨ̀ ndavɔ̀ kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà pbànábí-otù ɔ̌ dhu. Kǎtɨ pbɨ̀ndà Màsiyà rabáya àpbɛ̀*. 19 Nírɔ̀, nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ ìngo Kàgàwà-tɨ'ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kǎdʉ̀ tí fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga níndò. 20 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ nyɨ́ nyí nyǎsɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì nábhʉ̌ ràkǎ, ndàdʉ̀ Yěsù, yà angyangyɨ ndɨ̀ ndapì Màsiyà nívì rìrà fʉ̌kʉ̀. 21 Kòmbí dhu àkǎ kà ràdɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò ɔwʉ́tána tí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Kàgàwà avɔ̀ wà ndɨ dhu angyangyɨ nyʉ́ pbɨ̀ndà ɨ̀lɨ̌lǎ pbànábí-otù ɔ̌*. 22 Obhó tí, Músà atɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ fʉ̀kʉ́ Kàgàwà níipfoya ɨma bhěyi atdí pbɨ̀ndà nabì fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ dhu akáya nyǒngò kà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nírì. 23 Ɨnzɨ̌ róngo ndɨ nabì rʉ̌nɔna dhu ɨ̀rì alɛ-tsè nɔ́tdɨ̀ Kàgàwà rǒngo àdʉ̀ kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀*.›»

24 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìse átɔ̀ ihé-yà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà pbànábí kɔ́rɔ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Sàmɔlɛ̀ rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ dzina dɔ̌ uvò kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbànábí ɔ̀, náavɔ̀ dhu átɔ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌ ɨ̀ nɔnzɨya dhu dɔ̌. 25 Nyɨ́ nɨ́ pbànábí tɔ́ inzo. Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà pbànábí-otù ɔ̌ Kàgàwà anzɨ̀ làká nɨ́ kǎnzɨ̀ fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyùngbò wà nyɨ́ Kàgàwà nà yà abhúkʉ mànà Kàgàwà mà núungbò ɨ̀ dhu-otù ɔ̌. Obhó tí, Kàgàwà atɨ Àbràhamʉ̀ nɨ́: ‹Pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ-otù ɔ̌, ma masoya yà adzɨ ɔ̌ rʉ̀gànda-tsʉ̀ kɔ́rɔ́*.› 26 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ Kàgàwà ívì pbɨ̀ndà ɨnɔ-akpà Yěsù Krístɔ̀ fʉ̌kʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí, ndɨ́nɨ̌ nyɨ́ naso tí ndàbhʉ nyɨ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga.»

4

Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà núsɔ̌ ka kɨ́, kadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá dhu

1 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ nɨ́ ndɨ pbàkùhání mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ alɛ mà, Pbàsàdùkáyó mànà nʉ́ʉtɔ ɨ̀ ányìrɔ̌. 2 Nɨ́, abádhí-ɨdhɛ̀ nɨ́ika nzá ndɨ̀ wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà rɨ̌ dhu ùdhě ihé-yà tɔ̀ Yěsù ɨngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ ɨ̀kyɛ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rǎdʉ̀ ɨ̀kyɛ dhu, ndɨrɔ̀ ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ kʉtdʉ̌ ɨ̀ alɛ rǎdʉ̀ ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu. 3 Nɨ́,

* **3:18** 3.18 Luk 24.26-27 * **3:21** 3.21 Ìsa 34.4; 51.6; 65.17 * **3:23** 3.23 Tɔ̀r 18.15,18,19 * **3:25** 3.25 Ɔpt 22.18; 26.4

abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà núso. Ní ɨnga rǎtɨ nídhunǐ, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà nʉ́lɨ imbi ɔ̀, ràrà àhʉ tsútsǎ nínganí nga ɔ̀.
4 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlǐ rʉ̌dhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nìrì, náa'u Yěsù, ndɨ dhu ràdʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ-bvʉ nábhʉ rìsě ndì, ràhʉ mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ alɛ tí.
5 Tsútsǎ nínganí, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náandu ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. 6 Abádhí náandu ì atdíkpá pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà Anà mà, Kàyafà mà, Yùwanì mà, Àlìsandʉrʉ̀ mà, ndɨrɔ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌ bhà mànà. 7 Ní, kɔ̌kɔ̀ ì nàndu alɛ náavì Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà kiwʉ̌ nà nzínzìya ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá. Abádhí atɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyígʉ̌ wɔ̀ òtsótsù alɛ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndɨrɔ̀ àdhɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌?»
8 Ní, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí níirá Pɛ́tɛrʉ̀, ràdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà tírɔ̀, 9 kɔ̀nɨ̌ indo nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀ká wɔ̀ òtsótsù alɛ rɔ̌ mǎ mɔ́nzì ídzìnga mɨ̌gʉ̌ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà dhu ní, nyɨ̌ nyábhʉ Yěsù Krístɔ̀, Nàzàretì tɔ́ pbanga ɔ̌ alɛ, kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu. Ní, Kàgàwà ádʉ̀ wà kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Kɔ̌vɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ wɔ̀ alɛ ìdè ɔnzìkʉ́ ídzì rɔ̌ rɔ̀ nɨ̌. 11 Ndɨ Yěsù ní ndɨ Kàgàwà bhà Andítá nɔ́vɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ ndàtɨ:
‹Yà nyɨ̌ nyabvù igi odu, nyɨ̌, ɨdza ɔ̀rʉ arí alɛ tírɔ̀,
ní ndɨ òngò ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ̀ rádʉ̀ odu tí*.›
12 Ɔ̀gʉ̀ rǎdʉ̀ ndàbà kɔ̌tù ɔ̌ tí atdírɔ̀, ìmbǎ ngǎtsi alɛ-ɔvɔ̀ rɨ̌'ì yà adzɨ ɔ̌ atdí màtí, yà Kàgàwà íbhò ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ʉgʉ̀ tí otùna ɔ̌ nídhunǐ.»
13 Ní wɔ̀ dhu bhěyi Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà àdu dhu fɨ̌yɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na dhu náadʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨtdì arí alɛ àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí asʉ̀ dhu Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà ràrɨ̌ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ ndɨrɔ̀ ɨnzá dhu nɔ́zʉ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ abádhí asʉ̀ dhu átɔ̀ Yěsù mànà arúbhi ùbhi rɔ̌ atdíkpá alɛ ràrɨ̌ ɨ. 14 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ɔ̀gɔ̀gʉ̀ òtsótsù alɛ nálǎ ì í nzínzìya ɔ̌ ìdè rɔ́ rɔ̀, abádhí rʉ̌nɔna dhu náadʉ̀ àwɨ̀ àwɨ̀ tí.
15 Ní, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà návi rùvò dhʉ̀wanɨ̌-dzà ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì nzínzìya ɔ̌. 16 Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Àlɛ̌ kí kɔ̀rí alɛ ɔ̀nzɨ ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà kɔ́rɔ́ nʉ́nɨ wà wɔ̀ abádhí ɔ̀nzì wɨwì mběyi nyʉ́. Ní, àlɛ̌ kí nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ dhu àgò. 17 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ndɨ dhu-ɔ̀yɨ̌ rʉ̀gà ndì kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɨsɔ̌ abádhí ìnzɨ̌ Yěsù-ɔvɔ̀ natɨ tí tdítdɔ̌ atdí alɛ-bì ɔ̌ màtí.»
18 Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà návi rìtsù tdítdɔ̌ tɨya ɔ̀. Abádhí adʉ̀ dhu ìsɔ Pɛ́tɛrʉ̀ mà tɔ̀ ìnzɨ̌ Yěsù-ɔvɔ̀ natɨ tí akɛkpá màtí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ dhu nudhè tí tdítdɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌. 19 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, 'àtɨ: «Nyɔ̀tdì pɛ́ yà anya nyɨ̌ nyʉ́ tírɔ̀. Ádhu Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀: tí kɨrì tsʉ̀kʉ́ dhu, ndɨrɔ̀, tí kɨrì tsʉ̀ná dhu? 20 Mǎ'ɨ́ na ní ndɨ, ìnzɨ̌ mǎ mádʉ̀ ɨwà mǎ màla dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨwà mǎ mìrì dhu mà nɔ́vɔ mǎ mí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nʉ́bhà.»
21 Ní, abádhí dɔ̌ ì ɔ̀rʉ̀ tdítdɔ̌ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌-anya ìtdì arí alɛ náadʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ ròwù. Ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ala nzá abádhí dɔ̌ ì í anya ɔ̀tdì okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà. Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ òko 'àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ wɔ̀ ndɨ nɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 22 Wɔ̀ ndɨ

* **4:11** 4.11 Zàb 118.22

Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà náanzɨ̀ wɨwɨ̀ rɔ̀ná ’ɨ̀gʉ̀ alɛ nɨ’ɨ̀ ɨwà pbɨ̀ndà atɔ ísɛ̌ ndɨ̀ rɔ̀sè ɨ̀fɔ kumì atɔ dɔ̀nǎ alɛ.

Yɛ̌sù ná’ù alɛ rɨ̌ ’ɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ dhu

23 Ɨ ka kʉ̀kɔlɔ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà náadʉ̀ òwu ɔdhíya rɨ̌’ɨ̀ ɨ, ’àdʉ̀ yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɔ́vɔ̀ fɨ̃yɔ̀ dhu náwɛ abádhí tɔ̀. 24 Ní wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù ná’ù alɛ náadʉ̀ ’ɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ’àtɨ: «Ɔ̀ɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyanzɨ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzɨ mà, ádrɔ̀drɔ̌ rɛ̀rʉ̀-abábá mànà ɔ̀yá arí’ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu mànà. 25 Pbʉ̀kʉ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ̌ nyɨ nyabhʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨnɔ-akpà, abhukà, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì rɔ̀vɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Kǎtɨ:

‹Ádhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-tsì àva ndɨ̀ nɨ̌?
Ndɨrɔ̀, ádhu ìndrʉ̌ òko ’àmbɛ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà dhu ùdhe dɔ̌ ndínɨ̌ ɨ̀ ɔnzɨ tí nɨ̌?
26 Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ɨ̀ ɨla t’úgyeta tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kámá nádʉ̀ wà ’ɨ̀rɨ̀ atdíkpá, ndínɨ̌ ɨ̀ ugye tí ɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nà, pbɨ̀ndà Màsiyà mànà*.› 27 Obhó tí, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mà, lɨwalɨ̀ Pòtiyò Pìlatɔ̀ mà, ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà, Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà núndu wà ɨ̀ yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌. Abádhí ùndu ɨ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ ugye tí Yɛ̌sù, pbʉ̀kʉ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ ɨnɔ-akpà, yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyútri alɛ. 28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí ɔ̀nzɨ̀ pbʉ̀kʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyudhè ndɨrɔ̀ nyɨ nyazè rɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ angyangyi dhu. 29 Nírɔ̀ kòmbí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, ándà pɛ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ rǎpàna ’ɔ̀nzɨ̀ rɔ̀ká dhu. Ábhʉ̌ pbʉ̀kʉ̀ ɨnɔ rɔ̀wù pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨ̀mbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na. 30 Ɨ̀gba ɔtsʉ́nʉ, ndínɨ̌ ìndrʉ̌ nɨgʉ́ tí, ràdʉ̀ wɨwɨ̀ mà, yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà nɔ́nzɨ pbʉ̀kʉ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ ɨnɔ-akpà Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌.»

31 Ní Yɛ̌sù ná’ù kɔ̌kɔ̀ alɛ níitdègu ɨtsɔ̀ta nɨ́tɔ, ní yà abádhí ɨ̀’ɨ̀ ɨ̀ àndu ɨ̀ rɔ́ nga náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndìvi, Kàgàwà ràdʉ̀ abádhí ɨ̀ra pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nɨ̌. Ní, abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔ̀tɛ ɨ̀mbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na.

Yɛ̌sù ná’ù alɛ rɨ̌ fɔyá dhu nʉ́lɨ̌ atdíkpá ròngò dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ̀ dhu (Luk 12.33; Kas 2.44-47; 2Kò 8.13-15; 1Yù 3.16-19)

32 Yɛ̌sù ná’ù alɛ níɨ’ɨ̀ atdí alɛ bhɛ̌yi afíya mà, atdyúya mànà ɔ̀ rɔ̀. Atdí alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ nóongónà nzɨ̌ fɔná dhu àtɨ̀ pbɨ̀ndà dhu nyʉ́ tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ongónà kɔ́rɔ́ fɔyá dhu nʉ́lɨ atdíkpá. 33 Abádhí ongónà àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ongónà àdʉ̀ abádhí àso kɔ́rɔ́ atdídɔ̌. 34 Dhu ɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀ rɔ̀ná alɛ níɨ’ɨ́nà mbǎ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí màtí. Obhó tí, ɨnga nà alɛ mà kɔ́rɔ́, ɨdza nà alɛ mànà kɔ́rɔ́, nóongónà ɨ dhu-tsí núdzi, ’àdʉ̀ ìwu ɨ̀ òngyè fʉ̀rangà nà, 35 ’ùbho Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-fɔ́. Ɨ uvitatálɛ ongónà àdʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ngǎtsi alɛ ràbà ka dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ̀ rádʉ̀ dhu-bvʉ̀tí.

36 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Yɔ̀zɛfʉ̀ tí kátɨna atdí Mʉ̀lawì níɨ’ɨ̀ ɨnga nà. Ka nɨ’ɨ̀ Kìpurɔ̀ tí kátɨna pbìrì ɔ̀ ka kʉgʉ alɛ. Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ ongónà àdʉ̀ kànzì átɔ̀ Bàrnabà tí. Bàrnabà-tɨ̀ ní ìndrʉ̌-afí òpè arí alɛ. 37 Ní kǎbhʉ̀ pbɨ̀ndà ɨnga kodzì, ndàdʉ̀ ɨ̀rà ndɨ fʉ̀rangà nà, ndɨ̀rà àbhʉ nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-fɔ́.

---

* **4:26** 4.26 Zàb 2.1-2

5

Ànànɨyà mà pbìndà tsìbhálɛ Sàfirà nà rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ̀ dhu
(Tɔ̀r 23.21-23; 2Ká 5.20-27; Kas 4.35-37)

1 Pbɛ́tʉ̀, Ànànɨyà tí kátɨna alɛ mà nɨ́ɨrɨ ɨ̀ pbìndà tsìbhálɛ Sàfirà nà
’àbhʉ fɨ̀yɔ́ ɨnga kodzì. 2 Nɨ́, Ànànɨyà idyi ndɨ ɨnga ka kodzì rɔ̀ná
fʉ̀rangà-rɔrɔ̀ fɨ̌ndà, ɨwà pbìndà tsìbhálɛ ʉ̀nɨ átɔ̀ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
kǎdʉ̀ àrà ndɨ fʉ̀rangà-go àbhʉ Yěsù bhà uvitatálɛ-fɔ́. 3 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ ivú
dhu Ànànɨyà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ànànɨyǎ, ádhu nyɨ nyàbhʉ pfɔ̀mvɔ Sìtanì
rìrǎ afínʉ nɨ̌? Nyɨ nyʉ̀trǎ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí, nyadʉ̀ ɨnga nyɨ
nyàbhʉ kodzì rɔ̀ nyɨ nyàbà fʉ̀rangà-rɔrɔ̀ nídyì ɨndʉ̀. 4 Ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀
ndɨ ɨnga àbhʉ̌ kodzì rɔ̀, ka nɨ̀’ɨ̀ t’óbhó pbʉ̀kʉ̀? Ndɨrɔ̀, ɨwà màtɨ́ nyɨ
nyàbhʉ ka kodzì rɔ̀, nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà nɨ̀’ɨ̀ t’óbhó pbʉ̀kʉ̀ kɛ̀lɛ̌? Nɨ́,
ádhu nyʉ́ nyɨ nàbhʉ nyɔnzɨ dhu wɔ̀ dhu bhěyi? Nyɨ nyʉ̀nɔ̀ nzá tʉ̀tɔ̀
ìndrǔ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ ka Kàgàwà tɔ̀.»

5 Nɨ́ wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨrɨ̀ rɔ́rɔ̀ tɨ́, Ànànɨyà nɨ́ɨtsɨ obvò, ndàdʉ̀
ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ, wɔ̀ Ànànɨyà rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu nɨ̀rɨ̀ ɔ̀ ɔdɔ ɨsɨ́
atdídɔ̌. 6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kpabhínzo adʉ̀ ìwu, ’àkpɔ̀rɔ̀ Ànànɨyà-abvò-
ngbɔ̀ mbɛrʉ̀* ɔ̀, ’àdʉ̀ òwu ɔ̀tdʉ̀nà.

7 Mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ adyifɔ̀-sɨsɨ̀ tí Ànànɨyà ɔ̀vɛ̀nà rɔ́ adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ʉ̀dà rɔ́rɔ̀
ní ndɨ, kàbhà tsìbhálɛ, Sàfirà náatsù tdɨ́tdɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ mà-tɨ’ɔ̀. Kʉ̌nɨ nzá
pbìndà alɛ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu. 8 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ʊ́nɔ
pɛ́! Tɨ́ nyɨ̌ nyàbhʉ ɨnga kodzì rɔ̀ná fʉ̀rangà-bvʉ yà?» Nɨ́, Sàfirà adʉ̀
dhu àdu ndàtɨ: «Ɨ̀ɨ̀! Ka nɨ́ wɔ̀.»

9 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà Sàfirà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàdʉ̀ nyɨ̌rɨ̀ ɨ̀ngbà dhu bhěyi
pbʉ̀kʉ̀ alɛ nà, nyǒwù Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nyʉ́ nʉ́tra? Ándà! Kɔ̀nɨ̌
pbʉ̀kʉ̀ alɛ ɔ̀tdʉ̀ òwù kpabhínzo rɨ̌tsù kɔ̀kɔ̀ dɔ̌. Nɨ́, abádhí rɨ̌ abvònʉ
ìtdu átɔ̀, ’òwù ɔ̀tdʉ̀nà.» 10 Ʊ́rɔ́ rɔ̀ tɨ́, Sàfirà nɨ́ɨtsɨ gbùù obvò Pɛ́tɛrʉ̀-
ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Nɨ́, ɨdza ɨ̀ ìtsù rɔ̀, kpabhínzo adʉ̀ Sàfirà òtù ɨwà
ɔ̀vɛ̀ rɔ́, ’àdʉ̀ kǎ-bvò ìtdù, ’òwù ɔ̀tdʉ̀nà átɔ̀ yà kàbhà alɛ ɨ̀ ɔ̀tdʉ̀nà rɔ́.

11 Nɨ́, ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́ atdídɔ̌ kànɨsà ɔ̀, wɔ̀ Ànànɨyà mà Sàfirà nà rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀
dhu ɨ̀ ɨrɨ̀ rɔ̀.

Yěsù bhà uvitatálɛ rɨ̌ andɨ nà ibí alɛ nígʉ̌ dhu

12 Yěsù bhà uvitatálɛ náanzɨ̀ ábhɔ̌ wɨwɨ̀ mà, yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ
angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ dhu mànà ìndrǔ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yěsù
ná’ù alɛ kɔ́rɔ́ nóongónà ’àndu bìlǐnganà. Abádhí ongónà òko atdíkpá
«Ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ bhà mbàrazà» tɨ́ kátɨna mbàrazà-tsìnǎ.
13 Ndɨrɔ̀, yà ɨnzá Yěsù ná’ù alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ mà nóongónà nzɨ̌
ndòmvù ndàngbò ndɨ̀ abádhí nzínzì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ ongónà àdʉ̀
àmbɛ Yěsù ná’ù alɛ ìlè dɔ̌ atdídɔ̌. 14 Ábhɔ̌ kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà
nóowúnà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù à’ù rɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà ka ná’ù alɛ-bvʉ
àbhʉ rɔ̌ rìsɛ̌ ndɨ̀ atdídɔ̌.

15 Nɨ́, ìndrǔ nóowúnà andɨ nà alɛ nʉ́mbà rɔ̌ ’ìwǔ nà ngʉdhà ɔ̀.
Abádhí owúnà ɨ alɛ nʉ́lɨ rɔ̌ ròyì fɨ̀yɔ́ ara mà fɨ̀yɔ́ ótdù mànà dɔ̌, ndɨ́nɨ̌
Pɛ́tɛrʉ̀ rʉ̌da ányɨ̀rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àbadhi-sɨsɨ̀ nyʉ́ mà náara tí ndìbvu
rɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtɨ́. 16 Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ìwu rɔ̌ andɨ nà alɛ nà,

---

* **5:6** 5.6 Ndɨ mbɛrʉ̀-tɨdɔ̀ nɨ̀’ɨ̀ abvo-ngbɔ̀ t’ákpɔrɔta tɔ̀ tí ka kapì.

nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀yá alɛ mànà yà kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɨ́'ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-tɨ́ pbanga ɔ̀nă rɔ̀. Nɨ́ ɨ alɛ owúnà ʉ̀gʉ rɔ̌ kɔ́rɔ́.

Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ núsɔ̌ ka kɨ́, kadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá dhu
(Ìsa 65.13; Kas 4.5-12; 12.3-11; 18.20)

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, yà ɨ ɨ'ɨ̀ mànà atdíkpá Pbàsàdùkáyó tɔ́ mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà, náambɛ́nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rɔ̌nzɨna dhu-adhà ɔ̀nzì dɔ̌ atdídɔ̌. 18 Nɨ́ abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ àbhʉ kusɔ̌, kʉdɔ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ imbi-dzà ɔ̀. 19 Pbɛ́tʉ̀ kúbhingá nă, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà atdí màlàyikà náadʉ̀ ɨ̀rà imbi-dzà-tsʉ̀ núpfò, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ àbhʉ rùvò iri. Ndɨrɔ̀, ndɨ màlàyikà adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: 20 «Nyòwu nyɨ̌kò Kàgàwà bhà ɨdzá, nyǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá dɔ̌ rɔ́tɛ kɔ́rɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.» 21 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ adʉ̀ 'ɨ̀và bhɔ̀tsʉngá nyʉ́, 'ɔ̀wù Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ ùdhe dhu ìndrʉ̌ tɔ̀.

Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà, yà ɨ ɨ'ɨ̀ mànà atdíkpá alɛ mànà níwʉ̌ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌-anya ɨ̀tdɨ̌ arɨ́ pbàkʉ̀rʉ̌-tsʉ̀ àndu. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ sàndɨ̌rì àvi rɔ̀wù Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ ùgù, 'ìwʉ̌ nà imbi ɔ̀ rɔ̀. 22 Nɨ́ imbi-dzà ɔ̀ ɨ ìwʉ̌ ùvò rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ sàndɨ̌rì adʉ̀ nzá ɨ uvitatálɛ òtù abádhí ka kʉ́dɔ ɔ̀nà kàluga ɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'àdu anya t'ɨ́tdɨ̀ta t'álɛ-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀, 'àtɨ: 23 «Mǎ mòwù ùvò imbi-dzà-li'ɔ̀, nɨ́ mǎ mòtù ndɨ imbi-dzà-tsʉ̀ mbɛ̌yi nyʉ́ ka kùpbɨ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀, sàndɨ̌rì nɨ́'ɨ̀ ìnè fɨyɔ́ ngari ɔ̌ tɨ́ ɨ ìkò rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mìtdègu tsǎtsʉ̀ ùpfo, nɨ́ mǎ màdʉ̀ nzá atdí alɛ mà nótù kàluga ɔ̀.»

24 Nɨ́ wɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arɨ́ sàndɨ̌rì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà níitdègu wɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, nɨ́ abádhí-dɔ ɔ̀ nga adʉ̀ ìkʉ̌ tɨ́ ìku. Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ-rɔ̌?» 25 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdí alɛ ɨtɔ ndɨ̀, ndìtsì àtɨ̀nà kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ dhu! Kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyábhʉ kusɔ̌, kʉdɔ imbi ɔ̀ alɛ rɨ̌'ɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá ɨ ìkò, 'àmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ́.»

26 Nɨ́, sàndɨ̌rì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, rɔ̀ná ngʉ̌kpà sàndɨ̌rì mànà náawù Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨ́nɨ̌ ɨ ugu tɨ́ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ 'ìwʉ̌ nà anya t'ɨ́tdɨ̀ta t'álɛ-ɔ̀nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nʉ́ʉlʉ́ nzá ɨ uvitatálɛ ɔbɨ nɨ̌ ìwʉ̌ nà, ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ 'ùbvu odu nɨ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ 'ɨ dhu-ɔkú dɔ̀ rɔ̀.

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, sàndɨ̌rì abhʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rìwʉ̌ ùvò ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Nɨ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: 28 «Mǎ mísɔ̌ wà nyɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyowu tɨ́ dhu ùdhe rɔ̌ wɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌. Nɨ́, nyàndà pɛ́ nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu: Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà núlè wà ùlè tɨ́ fɨ́yɔ̀ nyɨ̌ nyúdhěna wɔ̀ alɛ dɔ̌ dhu nɨ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòzè nyɨ̌fo wɔ̀ alɛ-azù dɔ̀ká átɔ̀!» 29 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ mà ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Àkǎkǎ dhu tɨ́ kɨfʉ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ tɨ́ kɨfʉ ìndrʉ̌ ʉ̀nɔ̀ dhu? 30 Nyɨ̌ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyabhʉ̀ Yɛ̌sù kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀vɛ̀, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀, abhúka tɔ́ Kàgàwà nábhʉ wà ka rɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. 31 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rɔ̀dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà ràdɨ fɨndá fangà dɔ̀nă rɔ̀. Kǎbhʉ ka ràdɨ Kamà tɨ́ ndɨrɔ̀ Ɔgʉ̀ba tɨ́, ndɨ́nɨ̌ otu nabhʉ̀ tɨ́ Pbàìsràyélí tɔ̀ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ràdʉ̀ ʉbàta tɔ́ otu àbà. 32 Mǎ nɨ́ ɨ ɨ nɔ́nzɨ̀ dhu tɔ́ ngàmbì. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ nɨ́rǎ kǎrɨ́ nɨ̌ pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ ɨ dhu tɔ́ ngàmbì átɔ̀.»

33 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́ alɛ náakó atdídɔ̌, ’àdʉ̀ dhu
òzè ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ abhʉ̀ tɨ́ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ kɔkyɛ̀. 34 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì
ɔ̌ Gàmàlìyelì tɨ́ kátɨna atdí Mʉ̀fàrìsayò nɨ́ɨ’ɨ̀ ìnè. Ndɨ alɛ nɨ’ɨ̀ Músà bhà
Ʉyátá tɔ́ màlimò, ndɨrɔ̀ ka nɨ’ɨ̀ atdídɔ̌ kórɔ́ alɛ arɨ́fʉ̌na alɛ. Nɨ́, kɨ̌và ndì
ndìdè ɔrʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́ alɛ nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ
àvi kipfo iri ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ tɨ́. 35 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ uvitatálɛ ùvò iri dhu-dzidɔ̌,
kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ Pbàìsràyélí
tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyàndà nga mbɛ̌yi kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌ nyɨ̌ nyápàna nyɔ̀nzɨ dhu
nà. 36 Kɔ̀nɨ̌, tdèku tɨ́ Tèwudhà nɨ́và ndì, ndàrà ndàtì rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́,
mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ mɨya alɛ ràdʉ̀ ’ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌. Nɨ́ ka kóhò ka, yà kà-tsʉ̌
dhu ná’ù alɛ ràdʉ̀ ’ɨ̀fàlà, wɔ̀ abádhí ɨ́tsɔ̌ dhu ràdʉ̀ ɨ̀nè.
37 Tèwudhà-dzidɔ̌, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà tɨ́ kátɨna nɨ́và
ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ yà ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ ka kɨ́ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ihé-yà ràdʉ̀
’ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ka kòhò ka rɔ̀, yà kà-tsʉ̌ dhu ná’ù alɛ nádʉ̀
’ɨ̀fàlà átɔ̀. 38 Nɨ́ kòmbí ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyùvò kɔ̌kɔ̀ alɛ tɔ́ dhu ɔ̀ rɔ̀.
Nyʉ̀bhà abádhí ròwù. Wɔ̀ abádhí ùdhe ɨ̀ ɔnzɨ tɨ́ dhu mà, wɔ̀ abádhí
rɔ̌nzɨna dhu mànà nɨ́ɨ’ɨna gukyè ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu tɨ́, nɨ́ ɨ dhu rɨ̌nè
ɨ̀tɨ́rɔ̀. 39 Pbɛ́tʉ̀, ɨ dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ̀ Kàgàwà nyʉ́ ùdhě ndì ndɔnzɨ tɨ́ dhu tɨ́, nɨ́
nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ ɨ dhu àbhʉ̌ rɨ̀nè. Nyàndà nga mbɛ̌yi! Akyɛ nyɨ̌ nyowuna
nyɔ̌tù Kàgàwà nà nyɨ̌ nyɨ́ nyǔgye rɔ́.› » Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́
alɛ náadʉ̀ wɔ̀ Gàmàlìyelì ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu ɨ̀rɨ̀.
40 Abádhí adʉ̀ uvitatálɛ àvi rìtsù tɨya ɔ̀. Nɨ́ ɨdza abádhí ìtsù rɔ̀, ɨ
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ abádhí àbhʉ kʉvɨ, ’àdʉ̀ dhu ɨ̀sɔ fɨ́yɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ natɨ
tɨ́ tdítdɔ̀ ìndrǔ nzínzì ɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨ alɛ adʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ, ròwù.
41 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ uvò kɔ̀rɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, ɨ̀ ka kɔ̀zʉ̀
ɨwà àkǎ ’àbà àpbɛ̀ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ tɨ́ nɨ́dhunɨ̌. 42 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà
bhà ɨdza ɔ̌ màtɨ́, ɨdzàya ɔ̀nǎ màtɨ́, abádhí ʉbhà nzá kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ ɨ̀ ’ɨ́ dhu
ùdhě ìndrǔ tɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉbhà nzá Yɛ̌sù ràrɨ̌ Màsiyà dhu tɔ́
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ ɨ̀ ’ɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu.

6

Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ róngo àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nóvò ka kɨ́ dhu (Uvt 18.13-26; 1Tì 3.8-13)

1 Kɔ̌kɔ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-bvʉ náadɨ̀ ndàrà ndìse rɔ̌. Nɨ́ yà
Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̀tɛ arɨ́ Pbàyàhúdí* náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀nù yà ávàya nyʉ́
nɔ́tɛ arɨ́ Pbàyàhúdí† nɨ̌, fɨyɔ́ abvo-ayí rɔ̌wu ùdzɔ̌ tɨ́ ùdzo rɔ̌ bìlǐnganà
ɔ̀nyʉ̀ ʉ̀ndɔ ka kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Nɨ́, atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náandu Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̀ kórɔ́, ’àdʉ̀
àtɨ̀nà nɨ̌: «Ɨnzá dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀bhà Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ àlɛ̌ kɨ́ ìndrǔ
tɔ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Nɨ́rɔ̀ àbanɨ̌nzó, dhu àkǎ nyɔ̌vò àrʉ̀bhʉ̀ alɛ
nzínzìkʉ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ mǎ madʉ̀ tɨ́ ndɨ kasʉ àbhʉ fɔyá. Ɨ alɛ àkǎ ɨ̀’ɨ̀ ídzì
mʉ̀tsɔ nà alɛ tɨ́, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨ́rǎ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ dhu-ɔ̌nga t’óvòta
nʉ́nɨ alɛ tɨ́. 4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kàsʉ̌ka nádʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ìndrǔ dɔ̌ mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀
dhu mà, Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ mǎ mɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà dhu
kɛ̀lɛ̌.»
5 Nɨ́, wɔ̀ dhu adʉ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ kórɔ́. Nɨ́, abádhí avò
Stɨfanʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ a’uta nà alɛ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨ́rǎ alɛ

* **6:1** 6.1 Ɨ alɛ ka kanzínà átɔ̀ Ɛ̀lɛ̀nístɛ̀ tɨ́. † **6:1** 6.1 Ɨ-tsí nɨ́’ɨ̀ Pbàɛ̀bràniyà.

mà, Fìlipò mà, Pɔ̀rɔ̀kɔrɔ̀ mà, Nɨ̀kànɔrà mà, Tìmonì mà, Pàràmɨnà mà, Nɨ̀kʉ̀la mànà. Nɨ̀kʉ̀la nɨ'ɨ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ‡, yà Pbàyàhúdí tɔ́ sɔmà ɔ̀ ndɨ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀ alɛ. 6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ òvò alɛ nɨ́tɛ̀ Yěsù bhà uvitatálɛ tɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù bhà uvitatálɛ adʉ̀ 'ìtsɔ̀ ɔtsʉ́ya ɨ̀ ʉ̀lɨ abádhí dɔ̀-tsírɔ́ rɔ́rɔ̀.
7 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ ndànga atdídɔ̀ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yěsù bhà ábhàlɨ̌-bvʉ náadʉ̀ àdɨ ndàrà ndìse rɔ̌ atdídɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ibí pbàkùhání mà ràdʉ̀ Yěsù ná'ù átɔ̀.

Stìfanʉ̀ òsò ka kɨ́ dhu

8 Kàgàwà nɨ́ɨrá Stìfanʉ̀ pbìndà ídzìnga mà, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nɨ̌. Nɨ́, kǎránà yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mà, wɨwì-abábá mànà nɔ́nzɨ rɔ̌ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌. 9 Nɨ́ ngúfe alɛ, yà «Ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀ ka kʉ́kɔlɔ alɛ» tɨ́ kátɨna unduta-dzà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ɨ̀ kà nà. Ɨ alɛ nɨ'ɨ̀ Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí, Àlìsàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí, Kìlìkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí, ndɨrɔ̀ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí. 10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí anzì nzá Stìfanʉ̀ lɛ̀mà, kɨ̌'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ màgɛ̌zì nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ambɛ́nà kʉ̀ndà dɔ̌ kà rɔ̌tɛ rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. 11 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ ìndrʉ̌ nódzì fʉ̀rangà rɔ̌ ndínɨ̌ ɨ alɛ ɔvɔ tɨ́ dhu 'àtɨ: «Mǎ mírì wɔ̀ alɛ nzɛ́rɛ nyʉ́ rɨ́ dhu ʉ̀nɔ Músà nɨ̌ ndɨrɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ rɔ́.» 12 Abádhí adʉ̀ dhu ìtsu ihé-yà mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà-dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ dhu nɨvà tɨ́ Stìfanʉ̀ rɔ̌. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí alʉ́ ka 'òsò, 'àdʉ̀ òwu nà, 'òwù ùvò nà ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. 13 Abádhí adʉ̀ òwu tìtɔ̀ dɔ̌ rɨ́ Stìfanʉ̀ ɔ̀bhʉ alɛ nà átɔ̀ ányì, ndínɨ̌ ka nɔbhʉ tɨ́ 'àtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ ndɨ ndɨ́ ndìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀, wɔ̀ alɛ náarɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̀lǎ ɨdza nɨ̌, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá nɨ̌. 14 Mǎ mírì wà ka ìtɨ́ rátɨna: Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlɔ̌, ndàdʉ̀ yà Músà ʉbhà àlɛ̌ tɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ màndʉ nʉ́gɛrɛ.»
15 Nɨ́, wɔ̀ anya t'ɨ́tdìta-ɨdzà ɔ̌ ɨ̀'ɨ̀ alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́ʉdí nyɨ̀kpɔ́ya Stìfanʉ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ kà-nyɨ àla Kàgàwà bhà màlàyikà-nyɨ bhěyi rólo rɔ́.

7

Stìfanʉ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ anya t'ɨ́tdìta-ɨdzà ɔ̌ rɔ̀ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivú dhu Stìfanʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ dʉ̀nʉ́ ka kʉ̀nɔ̀ dhu tɨ́ obhó dhu?» 2 Nɨ́ Stìfanʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Abádʉ̌ ndɨrɔ̀ adódʉ̌, nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arɨ́'ɨ̀ Kàgàwà náavì ndɨ̀ àlɛ̌ t'ábhunà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ Mɛ̀zɔ̀pɔ̀tàmiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, tdʉ̌ kǎra àdɨ Hàranì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. 3 Nɨ́, kǎtɨ Àbràhamʉ̀ nɨ̌: ‹Ɨvà nyɨ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ fʉ̌-dzá-bhà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, nyarà yà ɨndʉ̀ ma mɨ́tɛ̀na pbìrì ɔ̀.›
4 Nɨ́ Àbràhamʉ̀ ɨvà ndɨ̀ Kàlìdɛyà tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndàrà àdɨ Hàranì. Àbràhamʉ̀ t'ábanà ɔ́vɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ Àbràhamʉ̀ àbhʉ rɨvà ndɨ̀ Hàranì rɔ̀, ràrà àdɨ yà kòmbí nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná pbìrì ɔ̌. 5 Nɨ́ ndɨ pbìrì ɔ̌, kǎbhʉ̀ nzá atdí adzɨ mà, ndɨrɔ̀ pfɔ̌na-owù kʉ̀lɨ rónga bvʉ̀tɨ́ ngarí-ngba mà kà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎkɔ̀ wà làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndàtɨ, àbhʉ̌ ndɨ rabhʉ̀ya ndɨ pbìrì kà tɔ̀ pbìndà pbàdzʉkʉrʉ mànà. Kʉ̌nɔ wɔ̀ dhu

‡ **6:5** 6.5 Ka kanzínà ka átɔ̀ prɔ̀zɛ̀litɛ̀ tɨ́.

ìmbă Àbràhamʉ̀ arí'ì atdí ngbángba nà màtí rɔ́rɔ̀. 6 Kàgàwà atɨ yà
dhu bhɛ̌yi: ‹Pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ nóowuya òko ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ pbìrì ɔ̀.
Ányɨ, ka kabhʉ̀ya abádhí ròngò ɨnɔ tí, kadʉ̀ àvu rɔ̀yá, ràrà àhʉ ìfɔ
mɨyà atɔ tí.› 7 Kàgàwà atɨ átɔ̀: ‹Ma mɨtdɨya ndɨ anya nyằbhʉ̌ ɔ̀yá alɛ
rɨ̌ nyŏngò ɨnɔ tí pbìrì ɔ̌ alɛ-dɔ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, ma mabhʉ̀ya
abádhí rùvò ndɨ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, rìwʉ̌ òko, 'òngò ɨma nʉ́lɛ yàrí ngari ɔ̌
rɔ̀.› 8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ kpabhínzo-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu
nídì ize tí ndínɨ̌ Àbràhamʉ̀ mànà ì ùngbò ì dhu nɨtɛ̀ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi
ní ndɨ, Ìsakà ka kʉ̀gʉ̀ rɔ̀, Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ kɔ̀nzɨ̌nga kɔbhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀ rí
ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌. Ìsakà anzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tí idhùnà Yàkɔbhɔ̀-rɔ̌,
Yàkɔbhɔ̀ ràdʉ̀ kɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà idhúna,
àlɛ̌ t'ábhúna-nzɨ̀nzì rɔ̌.
9 Adɔ̀yà Yɔ̀zɛfʉ̀-adhà ɔ̀nzɨ ì arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ àlɛ̌ t'ábhúna-nzɨ̀nzì
náabhʉ̀ ka Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà ròdzì. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɨ'ì ìnè atdíkpá kà
nà. 10 Ní, kằdʉ̀ kàbhʉ ràrà ʉ̀da rɔ̌ ndì ndábàna kɔ́rɔ́ àpbɛ̀ ɔ̀nă. Ndɨrɔ̀,
Kàgàwà abhʉ̀ ka ràbà ídzìnga Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà Fàrawʉ̀-
ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ màgɛ̌zì àbhʉ kà tɔ̀. Ní, Fàrawʉ̀ adʉ̀
Yɔ̀zɛfʉ̀ ìli Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ lìwalì tí. Ndɨrɔ̀, kằdʉ̀ kìli ádrʉ̀ngbălɛ tí pbìndà
ɨdzá kɔ́rɔ́ dhu-dɔ̌.
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àgằyì níisí Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ndɨrɔ̀ Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̌
màtí. Ndɨ dhu nɨ'ɨ ádrʉ̀ngbă àpbɛ̀ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ t'ábhúna rɨ̌ ì ɔ́nyʉna
dhu mà àbà rɔ́ nga mà níɨ'ì ìmbă. 12 Ní, Yàkɔbhɔ̀ itdègu ìnè ɔ̀nyʉ̀
rɨ̌'ì Mísrì dhu ìrɨ, náadʉ̀ àlɛ̌ t'ábhúna* nóvì, ròwù wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi
nɨ̌ ányɨ*. 13 Ɔyɔ rí abádhí tɔ́ abhi nísɛ̌ ányɨ abhi ɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ ndɨtɛ̀
abádhí tɔ̀ abádhí t'ádɔ̀nà nyʉ́ tí. Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbă kamà Fàrawʉ̀
adʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ mă-dzá-bhà nʉ́nɨ átɔ̀. 14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ àbanà
Yàkɔbhɔ̀ mà, kɔ́rɔ́ fɨ́-dzá-bhà mànà návi rìwʉ̌ òko Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ɨ alɛ-
bvʉ kɔ́rɔ́ nɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà alɛ. 15 Ní, Yàkɔbhɔ̀ adʉ̀ òtse
Mísrì. Àbadhi mà, pbɨ inzo àlɛ̌ t'ábhúna mànà náawù ʉvɛ̀ ányɨ. 16 Ka
kadʉ́nà òwu abádhí-abvò nʉ́mbà rɔ̌, kiwʉ̌ ʉ̀tdʉnà Sìkemù tɔ́ pbìrì ɔ̀,
yà àlɛ̌ t'ábhunà Àbràhamʉ̀ náadzì fʉ̀rangà rɔ̌ Hɛ̀mɔrà bhà inzo-fɔ́ ibhu
ɔ̀.
17 Ní, yà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká rằkă ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ níitdègu
ndìndù, ní àlɛ̌ tɔ́ alɛ-bvʉ níisé ndɨ̀ ndɔ̀trɔ̀ atdídɔ̌ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌. 18 Nírɔ̀
ní ndɨ yà ɨnzá Yɔ̀zɛfʉ̀ nʉ́nɨ ádrʉ̀ngbă kamà náanyʉ̀ idzi Mísrì tɔ́ pbìrì
dɔ̌. 19 Ní ndɨ ádrʉ̀ngbă kamà nʉ́ʉtrá àlɛ̌ tɔ́ alɛ, ndàdʉ̀ àvu àlɛ̌ t'ábhúna
rɔ̌. Kằdʉ̀ abádhí ʉ̀tʉ átɔ̀ rʉ̀bhă fɔyá nzónzo ndínɨ̌ ʉvɛ̀ tí. 20 Wɔ̀ ndɨ
kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, ka kʉgʉ Músà. Músà nɨ'ɨ atdídɔ̌ áya, ndàdʉ̀ Kàgàwà-
nyìkpó ɔ̀fɔ̀ ngbángba. Ní ka kadɔ̀ ndɨ Músà tɔ́ ngbángba ìbhʉ àbĭ tí
àbanà bhà ɨdzá. 21 Ɨyànà itdègu Músà tɔ́ ngbángba ʉ̀bha, ní ádrʉ̀ngbă
kamà Fàrawʉ̀ t'ívànà adʉ̀ kìdyì, ndàrà ìvinà pbìndà ngbángba nyʉ́
bhɛ̌yi. 22 Ní ányɨ-dzá, ka kudhè Mísrì ɔ̌ bhà tɔ̀ ka karúdhɛ̌na dhu-tsí-
tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́ Músà tɔ̀, àbadhi ràdʉ̀ ɨ'ì ádrʉ̀ngbằnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà ɔ̀tɛ̌na ɔ̌,
ndɨrɔ̀ kàsʉ̌na ɔ̌ màtí.
23 Ní atdiku, ìfɔ kumì atɔ nà ndɨ ndí'ì rɔ́rɔ̀, Músà núudhé dhu ndɨ
ràkă ndàrà adɔ́na Pbàìsràyélí nándà. 24 Ní, kằtù abádhí nzínzì ɔ̌ atdí
alɛ rɔ̀ná Mísrì ɔ̌ atdí alɛ rằvu rɔ́. Ní, kằzè ndìsɔ̌ kà-rɔ̌ dhu. Ní, adɔ̀nà-
rɔ̌ dhu ndɨ ndʉtsɛ̀ tí, kằdʉ̀ wɔ̀ Mísrì ɔ̌ alɛ nóhò òho tí. 25 Kằtɨ dhu ʉ̀nɨ̌

* **7:12** 7.12 Ɨ àlɛ̌ t'ábhúna nɨ'ɨ kàbhà inzo. * **7:12** 7.12 Ɔpt 42–45

adɔ́na Pbàìsràyélí rɨ̌ dhu ṵ̀nɨ̌, Kàgàwà rívì ndɨ ndì, ndínɨ̌ ndì ndʉ̱wṵ̀ tí ì ɨnɔ-kàsʉ̱ ɔ̌ rɔ̀ dhu tí. Pbɛ́tṵ̀ abádhí adṵ̀ nzá ndɨ dhu ṵ̀nɨ.

26 Tsútsă nínganí, Músà atù ɔ́yɔ̌ Pbàìsràyélí ʼɔ̀ngbʉ̱ rí rɔ́. Ní kăzè ndṵ̀kɔlɔ abádhí-ɔ̌nga ròkò màrṵ̀ngà ɔ̌. Ní, kăti abádhí nɨ̌: ‹Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ ní atdí ɔdhɨ! Ní ádhu nyɨ̌ nyávu rṵ̀kʉ́ nyɨ̌-tírɔ̀ nɨ̌?› 27 Pbɛ́tṵ̀, yà ɔdhɨ̀nà rɔ̌ rúbhi àvu rɔ̌ alɛ níidzì Músà, ndàdṵ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Ádhɨ ndɨ ɨnyɨ níli dɔ̀ká kamà tí? Ndɨrɔ̀ ádhɨ ndɨ nyɨ níli ndínɨ̌ nyɨ nyongó tí ànyăka ṵ̀nɔ̀? 28 Nyɨ nyòzè tí nyohò ma yà ɨnzì nyɨ nyóhònà Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ dhu bhɛ̌yi?› 29 Ní, wɔ̀ dhu ndì ndɨrì rɔ̀, Músà akṵ̀ dòtsí, ndàrà àdɨ Pbàmìdìyanì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ányì kădhì kpabhá nzónzo ɔyɔ.

30 Ɨfɔ kumì atɔ dzidɔ̌, Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɨ kà tɔ̀ Sìnayì tí kátɨna pbìrì-akpà tí arí’ì rṵ̀ngṵ̀ ɔ̌, kàzʉ̱ rɔ̌rṵ̀ rɔ̀ná ɨ̀nzɨ̌ rógbe rɔ́rɔ̀ kìdzṵ̀mbà ɔ̌. 31 Ní ɨdhɔ nṵ́ṵ̱kɔ Músà atdídɔ̌ wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀. Pbɛ́tṵ̀, yà ndì ndóndri ndínɨ̌ ndì ndandá tí dhu mbɛ̌yi rɔ̀, Músà ɨrɨ Ádrṵ̀ngbălɛ Kàgàwà-tù wɔ̀ kàzʉ̱ ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́. 32 Kăti: ‹Ɨma ní abhúnʉ̱ tɔ́ Kàgàwà. Ɨma ní Àbràhamṵ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà tɔ́ Kàgàwà.› Ní, ɔdɔ nɨ̌ ndì ndívi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Músà adṵ̀ nzá ndòmvù ndàndà ndɨ kàzʉ̱-dɔ̀nga mà tdítdɔ̌. 33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrṵ̀ngbălɛ Kàgàwà adṵ̀ àtìnà kànɨ̌: ‹Ʊwa pfɔ̌nʉ̱ rɔ̌ kàyìtò, wɔ̀ nyɨ nyìdè rɔ́ nga ní ɨ̀lɨ̀lă ngari nídhunɨ̌. 34 Obhó tí, ma màla wà pbàkà alɛ răbàna Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà fɔ́ àpbɛ̀! Ndɨrɔ̀, ma mìrɨ wà abádhí rɨ̌ ʼṵ̀hṵ̀ tí dhu. Ní, ma mìfò wà ɔ̀rṵ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ma mipfo tí abádhí ndɨ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀. Ní, írà! Kòmbí ma mí nyovì Mísrì.›»

35 Stɨfanṵ̀ adṵ̀ dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ ndɨ Músà Pbàìsràyélí adhɔ̀ angyɨnă rɔ̀. Abádhí atɨ kànɨ̌: ‹Ádhɨ ndɨ ɨnyɨ níli dɔ̀ká kamà tí? Ndɨrɔ̀ ádhɨ ndɨ nyɨ níli ndínɨ̌ nyɨ nyongó tí ànyăka ṵ̀nɔ̀?› Ndɨ Músà kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ Kàgàwà adṵ̀ òvìnà ràrà kamà tí, ndɨrɔ̀ Pbàìsràyélí ṵ̀kɔ̀lɔ̀ rí ɨnɔ-kàsʉ̱ ɔ̌ rɔ̀ alɛ tí. Kɨ̌tɛ̀ ndì kà tɔ̀ pbɨ̀ndà màlàyikà-otù ɔ̌, yà ɨ̀nzɨ̌ rógbe rɔ́rɔ̀ kàzʉ̱ rɔ̌rṵ̀ rɔ̀ná kìdzṵ̀mbà ɔ̌. 36 Ndɨ Músà ní ndɨ, Pbàìsràyélí nipfo Mísrì rɔ̀, yà ɨnzá apèna ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrŭ-nzínzì ɔ̌ dhu mà, ize mànà nónzɨ ndì ndí dhu-otù ɔ̌. Kănzì ɨ dhu Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ‹Òlŏlù ádrṵ̀ngbă rɛ̀rṵ̀› tí kátɨna ádrṵ̀ngbă rɛ̀rṵ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ rṵ̀ngṵ̀ ɔ̌ ɨfɔ kumì atɔ ɔ̌. 37 Ndɨ Músà kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ dhu navɔ̀ Pbàìsràyélí tɔ̀ ndàtɨ: ‹Kàgàwà níipfoya ɨma bhɛ̌yi atdí pbɨ̀ndà nabì fṵ̀kṵ̀ nzínzìkʉ̱ ɔ̌ rɔ̀.› 38 Pbàìsràyélí àndu tsṵ̀ya rṵ̀ngṵ̀ ɔ̌ rɔ̀, kŏngónà ndɨ ìde àlɛ̌ tʼábhúna mà nzínzì ɔ̌ yà Sìnayì tɔ́ pbìrì dɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ fɨ̌ndà Kàgàwà bhà màlàyikà mànà. Kăkɔ̀ ndɨ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɔtɛ, ndàdṵ̀ ṵ̀dànà àlɛ̌ tɔ̀. 39 Pbɛ́tṵ̀, àlɛ̌ tʼábhúna náazè nzá ʼɨ̀fʉ̱ Músà rṵ̌nɔna dhu. Abádhí ongónà kà-tsṵ̀ dhu àsà àsa tí, atdyúya ràdṵ̀ ɨ̀ʼɨ ndínɨ̌ ɨ̀ adù tí ɨ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀.

40 Ní atdíku, abádhí atɨ Àrɔ̌nɨ̀† nɨ̌: ‹Mă mṵ̀nɨ nzá yà Mísrì rɔ̀ mă nábhʉ̱ mŭvò Músà rɔ̌ ndɨ nɨ̀pè yà kărà ɨ dhu. Ní, ɔ́bhɔlɔ mṵ̌ngṵ̌-nzo-wɔ̀yɔ̌* făkà, ndínɨ̌ ka kongó tí ànɔ̀nà kambɛ òwu dɔ̌ nà angyɨ făkà.› 41 Ní abádhí abhɔ̀lɔ̀ ìkyɨ̌-ngba-wɔ̀yɔ̌, ʼàdṵ̀ ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ṵ̀bì ndɨ sànamṵ̌-ngba-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí anzì mṵ̀hɛndṵ̀ dhɛ̀dhɛ nyṵ́ nà ndɨ ɨ̀tírɔ̀ ɨ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 42 Ní, Kàgàwà ʉ̱gɛ̀rɛ̀ dzinà-dɔ abádhí tɔ̀, ndṵ̀bhà rɔ̀ngɔ̀ àmbɛ ɔ̀rṵ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ dhu nṵ́lɛ dɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí tɔ́ bhŭkù ɔ̀ ka kandí dhu bhɛ̌yi. Ndɨ andítá átɨ:

† **7:40** 7.40 Àrɔ̌nɨ̀ nɨ’ɨ Músà tʼádɔ̀nà drṵ̀ngbă. * **7:40** 7.40 Uvt 32.1-6

‹Ìsràyelì ɔ̌ bhǎ,
yà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ nyɨ́ nyɔ́nzì ɨ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌, nyɨ́ nyʉ́bì tí ʉ̀bì ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ɔnzɨdú?
Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyúbho tí ùbhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu-tsí tɔ́ pɛrɛ̀ idù?
43 Ɨnzá akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyúbhì Mòlokì‡ bhà hɛmɛ̀ nánɔ̀ rɔ̌,
nyǎdʉ̀ òwu fʉ̀kʉ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba Rɛ̀fanì§ bhà alalɨ-wɔ̀yɔ̌ nánɔ̀ rɔ̌.
Ɨ dhu-wɔ̀yɔ̌ nyɨ́ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ́ nyongó tí ʉ̀lɛnà.
Nɨ́, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ nyǎbhʉ̌ kʉmbà nyɨ́, karʉ̀ nyɨ́ nà
àrʉ̀ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ*.›
44 Rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ ì ɨ'ì nínganí, àlɛ̌ t'ábhúna nɨ́ɨ'ì ìnè Kàgàwà rɨ̌'ì nzínzìya
ɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ rí hɛmɛ̌-dzà nà. Ndɨ ɨdza ka kupe àdhàdhì yà Kàgàwà nyʉ́
nɨ́ɨtɛ̀ ka Músà tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 45 Olùnǎ rɔ̀, abáya adʉ̀ ndɨ hɛmɛ̌-dzà ʉ̀dà
àlɛ̌ t'ábhúna-fɔ'ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Yɛ̀sʉwà arí 'ʉ̀nda ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ t'ábhúna
náadʉ̀ kìdyì 'ìwʉ̌ nà yà ɔ̀yá alɛ Kàgàwà ábhʉ 'òdì pbìrì ɔ̀. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà
náadì abádhí nzínzì ɔ̌, ràrà àhʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà kàsʉmì
ɔ̀. 46 Dàwudì tɔ̀ Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà ídzìnga atdídɔ̌. Nɨ́ Dàwudì adʉ̀
rʉsà ɔ̀nzì ndɨ́nɨ̌ ndì ndɔbhɔlɔ tí adɨta tɔ́ ngari àlɛ̌ t'ábhunà Yàkɔbhɔ̀
bhà Kàgàwà tɔ̀*. 47 Pbɛ́tʉ̀, ɨdza ɔ̀sì adʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ alɛ nɨ́ Sɔ̀lɔ̀mɔnì†.
48 Pbɛ́tʉ̀ngàtí, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì Kàgàwà náarí nzɨ̌ àdɨ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ asì
ɨdza ɔ̌. Wɔ̀rí nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà nabì nʉ́ʉnɔ dhu, ndàtɨ:
49 ‹Ɔrʉ̀-akpà nɨ́ pbàkà tombi,
ndɨrɔ̀ yà adzɨ nɨ́ pfɔ̌du ʉ̀lɨ̌ ma marí dɔ̀ná dhu.
Nɨ́ ɨ́ngbà tí ɨ̀lɨ ndì ɨdza ndɨ idù nyɨ́ nyɔ́sɨna?
Ndɨrɔ̀ ɨ́ngbà tí ɨ̀lɨ ndì ngari ndɨ ma mádʉ̀ maso ɔ̀ná?
50 Tɨ́ obhó ɔtsʉ́du ndɨ ɨ dhu nabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́*?›»
51 Stɨ̀fanʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̀: «Nyɨ́ atdídɔ̌ dɔ̀ya ɨ́dzɔ̀ alɛ́, ndɨrɔ̀ afíya
mà bɨ̌ya mànà nʉ́tsì Kàgàwà rɔ̌ alɛ́, bìlɨ̌nganà nyɨ́ nyarí nzɨ̌ Kàgàwà
bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɔ̌vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ɨ̀rɨ. Nyɨ́ nyí dhu ɔ̀nzɨ abhúkʉ bhɛ̌yi!
52 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Kàgàwà bhà pbànábí nzínzì ɔ̌ ɨnzá abhúkʉ ávu
rɔ̀ná? Abádhí akyɛ̀ yà angyangyɨ dhu navɔ̀ Obhónángatálɛ rɨ̌rà dhu
dɔ̌ alɛ. Nyɨ́ nɨ́ ndɨ nyɨ́ nyípfo ndɨ Obhónángatálɛ nyǎbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́. Nɨ́
kòmbí, nyɨ́ nyòngò wà ka nahò alɛ tí. 53 Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyábà Kàgàwà bhà
Ʊyátá kàbhà màlàyíká-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyádʉ̀ nzá ndɨ Ʊyátá nɨ́fʉ.»

Stɨ̀fanʉ̀ ùbvʉ̌ ka kɨ́ odu nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ dhu

54 Anya t'ítdɨta-ɨdzà ɔ̌ ɨ'ì alɛ níitdègu wɔ̀ Stɨ̀fanʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, nɨ́
abádhí akó atdídɔ̌, 'àdʉ̀ kʉ̌ya àtri Stɨ̀fanʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nàwí rɨ̌ 'òri
nɨ́dhunɨ̌. 55 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨ̀rǎ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Stɨ̀fanʉ̀
adʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga àndà. Nɨ́ ányɨ, kǎla Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ awáwʉ̀, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù àla Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ìdè rɔ́. 56 Nɨ́,
Stɨ̀fanʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mí ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ àlǎ ndɨ nàngbɛ rɔ́. Ndɨrɔ̀, ma
mɨ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nálǎ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ìdè rɔ́.»
57 Nɨ́, wɔ̀ dhu nɨ̀rɨ alɛ nɨ́ídʉ̀ ìkʉ̌ nà kɔ́rɔ́, 'àdʉ̀ ɔtsʉ́ya-kpɔ̀ nʉ́fɔ bɨ̌ya-
bhu ɔ̀ akyɛ ɨ ɨrɨna kà rʉ̌nɔna dhu tdɨ́tdɔ̌ nɨ̌. Abádhí náalà ɨ atdíkpá
kàdɔ̀, 'ɔ̀dì ɨ kà-dɔ̌, 58 'àdhà ka 'ìpfo iri kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ̀pɛ̀ 'ùbvʉ̌ odu
nɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ɔvɛ́ tí. Wɔ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tí ɨ'ì alɛ, nʉ́ʉwa rɔ̀yá mʉ̀dzarʉ̀ 'ʉ̀lɨ

‡ **7:43** 7.43 Mòlokì nɨ́ Kànanà ɔ̌ bhà tɔ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba. § **7:43** 7.43 Rɛ̀fanì nɨ́ Mísrì ɔ̌ bhà ongónà ʉ̀lɛnà alalɨ-ɔvɔ̀. * **7:43** 7.43 Àmɔ 5.25-27 * **7:46** 7.46 Atdídhená andítá rɨ̌ kàtɨ Yàkɔbhɔ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀ ka kɨ́ ɨdza ɔ̀sì dhu tí. † **7:47** 7.47 Ndɨ Sɔ̀lɔ̀mɔnì nɨ'ɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì t'ídhùnà. * **7:50** 7.50 Ìsa 66.1-2

Sáwúlò tí kátɨna kpatsìbhíngba-pfɔ̀ tí. 59 Yà odu nɨ̌ ka kí ndùbvǔ ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, Stɨfanʉ̀ ambɛ́nà ndɨtsɔ̀ dɔ̌, ndàtɨ yà dhu bhěyi: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsǔ, ákɔ̌ afídu!» 60 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀kù
ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, àpɛ́ nyɔzʉ́ wɔ̀rí nzɛ́rɛnga abádhí
dɔ̌.»
Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndòrì rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, kà-afí náadʉ̀ ɨ̀tdɛ̌ atdídɔ̌.

8

1 Sáwúlò adʉ̀ dhu òlè òlè tí kɔ̌kɔ̀ Stɨ̀fanʉ̀ nòhò alɛ tɔ̀.

Sáwúlò rǎvu Kànɨsà rɔ̌ dhu
(Yùw 6.70; Kas 11.21; Fìl 1.12)

Wɔ̀ Stɨfanʉ̀ ka kòhò ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ tí, ka kapɛ̀ kavu atdídɔ̌ kànɨsà rɔ̌
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Ní, Yěsù ná'ù alɛ uvò Yèrùsàlɛmà rɔ̀, 'ɨ̀fàlà ɨ̀
Yùdɛyà tɔ́ pbìrì mà Sàmàrɨyà mànà ɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ kɛ̀lɛ̌
náadʉ̀ 'ʉ̀bhà vǐya dɔ̌ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. 2 Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌
arí ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ Stɨfanʉ̀-abvò ìdyì 'òwù ɔ̀tdʉ̀nà, 'àdʉ̀ kɔ̀dzɨ atdídɔ̌.
3 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Sáwúlò náazè ndùgolo kànɨsà. Ní ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎlʉ́ ɨdza tsʉ̀nà rɔ̌ ndàrà ùtsǔ rɔ̌ ɔ̀yà, ndàdʉ̀ ányɨ-dzá
ndɨ̀ ndòtù Yěsù ná'ù kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nípfo ɔbɨ nɨ̌, ndàrà
àwànà imbi-dzà ɔ̀.
4 Kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɨ́ nífàlà alɛ núubhì dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ, 'àmbɛ Kàgàwà
bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀.

Fìlipò rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu

5 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Fìlipò* náawú Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀,
ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ Màsiyà dɔ̌. 6 Ní, ihé-yà náapbá afíya atdíkpá
Fìlipò rʉ̌nɔna dhu rɔ̌, kà rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì-ɔ̀yɨ́ ɨ ìrì, 'àdʉ̀ ɨ dhu nála
nyìkpɔ́ya nyʉ́ nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Obhó tí, nzɛ́rɛ-alafí nóowúnà ùvò rɔ̌
ádrʉ̀ngbǎ ìkǔ nà yà ɨ arávu rɔ̀yá ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ
kǎkà ngbɔ̀ya ʉ́vɛ, ndɨrɔ̀ òtsótsù, nóowúnà ʉ̀gʉ rɔ̌. 8 Ní, ndɨ dhu abhʉ̀
ìndrǔ-ɨdhɛ̀ rʉ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌.
9 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Sìmonì tí kátɨna atdí alɛ níɨ'ɨ̀ ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀
màzǐtálɛ. Kǒngónà Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀,
kǒngónà àdʉ̀ ndàtɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. 10 Ní kɔ́rɔ́ alɛ, nzónzo mà,
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nóongónà afíya àpba atdídɔ̌ kà rʉ̌nɔna dhu rɔ̌.
Abádhí adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Yàrí alɛ ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ, yà ‹Ádrʉ̀ngbǎ Ɔbɨ› tí ka karátɨna.» 11 Abádhí apbá afíya kà rɔ̌ dhu
ní, angyíta tí kɔ̌pɛ̀ ndɨ̀, ndàrà ìndrǔ àbhʉ rɔ̌ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌ pbìndà
màzǐ ɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. 12 Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ níitdègu
Fìlipò rʉ̌nɔna fíyɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ mà, Yěsù Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mànà ná'u, ní abádhí àdʉ̀
bàtizò àlʉ Fìlipò-fɔ́. Ɨ alɛ nɨ'ɨ̀ kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà. 13 Ní, Sìmonì
náa'u dhu átɔ̀, ndàdʉ̀ bàtizò àlʉ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàpba atdídɔ̌
Fìlipò rɔ̌. Ndɨrɔ̀, wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyɨ dhu mànà dhu ndɨ̀
ndàla rɔ̀, ɨdhɔ adʉ́nà àrà kʉ̀kɔ rɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́.
14 Ní, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ ɔ̀tù Yěsù bhà uvitatálɛ níitdègu ɨwà
Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà nírɨ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ 'àdʉ̀ à'ùnà dhu ʉ̀nǐ, ní abádhí adʉ̀
Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà nóvì ròwù ányɨ. 15 Ní, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ nówù

* **8:5** 8.5 Fìlipò ní yà Yěsù bhà uvitatálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ongó tí ka kavò àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 6.5).

ùvò Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, abádhí ɨtsɔ̀ ɨ ndɨ pbìrì ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ dɔ̌ ndínɨ̌ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nabá tí. 16 Obhó tí, abádhí ɨ'ɨ̀ bàtizò kɛ̀lɛ̌ ɨ̀ álʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨnzá Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àpɛ̀ ìfo nzínzìya ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí ró. 17 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà nʉ́ʉlɨ ɔtsʉ́ya abádhí dɔ̌, ràdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àbà.

18 Ní, Sìmonì itdègu ìndrʉ̌ àbà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ ʉ̀lɨ ɔtsʉ́ya dɔ̀yá rɔ̀ dhu nálǎ, ní kǎdʉ̀ fʉ̀rangà àbhʉ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ mànà tɔ̀. 19 Kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìbho wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ nà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-tɨdɔ̀ átɔ̀ idù, ndínɨ̌ ɔtsʉ́du ma mìlɨ dɔ̀ná alɛ nóongó tí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nábà átɔ̀.» 20 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàkǎ tsɛ̌kʉ rɔ̀tdì ɨ kɔ́ró wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà mànà, nyɨ nyàtì dhu fʉ̀rangà rɔ̌ ka kádʉ̀ yà tírɔ̌rɔ̀ Kàgàwà arábhʉ̌na dhu òdzì dhu tí nídhunɨ̌. 21 Nyɨ nyɨ́'ɨ̀ ìmbǎ nyɨ nyábàna ndirɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna yà mǎ mɔ́nzɨna dhu ɔ̀ dhu nà, ìmbǎ afínʉ rɨ̌'ɨ̀ tʉ̀mbà tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ nídhunɨ̌. 22 Nírɔ̀, ʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʉbhà wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta. Ndɨrɔ̀, ɨ́tsɔ̀ nyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ kʉ̌bà tí wɔ̀ afínʉ ɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɨndʉ̀, àkǎkǎ nɨ̌. 23 Obhó tí, ma màla wà afínʉ ògyè tí dhu, ndɨrɔ̀ ma màla wà nzɛ́rɛnga ʉ̀tsì afínʉ tí dhu.» 24 Ní, Sìmonì adʉ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ mànà nɨ̌: «Nyɨtsɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ dùdú Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ̌ wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu nɔ́ɔnzɨ tí ndì rùdú.»

25 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ tó obhónga ɨ ìtɛ̀, 'àdʉ̀ ɔ̀vɔ̀nà ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ mànà náadʉ̀ òwu Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí adʉ́nà òwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ yà ɨ ʉ́da ɔ̀na nǎ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ ibí pbanga ɔ̀nǎ.

Fìlipò mà rɨ̌ 'òtù Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nà dhu

26 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavɔ̀ dhu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ́và nyɨ ɨró rɔ̀, nyarà mùsùngú dɔ̀, yà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ráwʉ̌ ndàrà Gǎzà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ otu ɔ̀. Ndɨ otu ɔ̌ ìndrʉ̌ arí nzɨ̌ ùbhi gbɔ̀kà.»

27 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Fìlipò ɨvà ndì ndàrà ányì. Ní otu ɔ̌, kǎtù Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ àmǎ†, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbǎ kamà, Kàndakɛ̀‡ tí kátɨna bhà kɔ́ró malì dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní, kʉ̌bhínà ndàdu rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà Kàgàwà ʉ̀lɛ ɨnǎ rɔ̀, 28 ndàmbɛ àrà dɔ̌ pbìndà, yà mʉ̀hàgʉ̀ arádhana gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ndɨ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̀ kǎdì, ndàdʉ̀ àmbɛ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà náandí dhu ɔ̀zʉ̀ dɔ̌. 29 Ní wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí atɨ Fìlipò nɨ̌: «Índrɨ̌ nyɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ nyʉ́ wɔ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tí.» 30 Ní, Fìlipò adʉ̀ ɔ̀kʉ tsàkàtsàkà, ndàrà àhʉ wɔ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tí, ndàdʉ̀ wɔ̀ Ètìyòpiyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ ìrì Kàgàwà bhà nabì Ìsayà andí dhu ɔ̀zʉ̀ rí ró. Ní, Fìlipò ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyózʉ̀na dhu àlʉ̌ tí àlʉ̌ dʉ̀nʉ?» 31 Ní, wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Ìmbǎ ndɨ dhu-tì àwɛ̌ rí idù alɛ ɨ'ɨ̀ rɔ̀, kà rǎdʉ̀ dùdu àlʉ ɨngbà dhu bhɛ̌yi?» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,

† **8:27** 8.27 Angyè Ungbòta ɔ̀, Àmǎ-tì ní pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌, àmǎ-tì ní ɔnzìnánga ɔ́vɛ̀ alɛ, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔbɨ nɨ̌ ka kóhò ɔnzìnánga alɛ (1Ká 22.9; 2Ká 9.32; Ɛ̀st 1.12; Yèr 38.7; Màt 19.12). ‡ **8:27** 8.27 Kàndakɛ̀ ní Ètìyòpiyà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ vèbhá kámá-ɔvɔ̀, àdhàdhì Fàrawʉ̀ nɨ'ɨ̀ Mísrì ɔ̌ kámá-ɔvɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

kǎdʉ̀ Fìlipò àvi rùpò ràdɨ tɨná gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̀. 32 Wɔ̀ ndɨ kǎmbɛ́nà ɔ̀zʉ̀nà
dɔ̌ Andítá ɔ̀ ngari nɨ́ yà dhu bhěyi rátɨna:
«Kɨ̌lɨ ndì yà òzènà ka kowu tɨ́ ka kówu nà tàmà bhěyi.
Àdhàdhì ɨkána àze ka kɨ́ tàmǎ-ngba náarɨ́nɛ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàpfò tsʉ̀na mà dhu
bhěyi,
kɨ̌nɛ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàpfò tsʉ̀na mà.
33 Ka kazʉ̀ nzá ka dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ka katdì nzá kà-ànyǎ ndɨ anya nyʉ́
àkǎnà kɔtdì dhu bhěyi.
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ, kàbhà pbàdzʉkʉrʉ dɔ̌ dhu nawɛya,
ɨwà ka kadʉ̀ kàbhà ípìrɔ̌nga níwi yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌*?»
34 Nɨ́ wɔ̀ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ma mɨ̀tdɛ̀
nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́! Ádhɨ nyʉ́ ndɨ wɔ̀ Kàgàwà bhà nabì rɨ̌ dhu àwɛ̌ dɔ̀ná? Kà
t'ɔ́tɛ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ kà t'ɔ́tɛ vurò alɛ dɔ̌?» 35 Nɨ́ Fìlipò adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀,
ndɔ̀vɔ̀ Yěsù dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kà tɔ̀ wɔ̀ ndɨ Andítá tó ngari ɔ̌ rɔ̀ tɨ́. 36 Nɨ́
otu ɔ̌ ɨ́ ówu rɔ́rɔ̀, abádhí awù ùvò ɨdha rɨ̌'ɨ́ ɔ̀ná ngari ɔ̌. Nɨ́, wɔ̀ Ètìyòpiyà
ɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌ ndàtɨ: «Kànɨ̌ ɨdha rɨ̌'ɨ́ ìnè ɨrɔ́! Nɨ́ ádhu ndɨ
ndùvo rádʉ̀ rùdú ɨ̀nzɨ̌ ma malʉ́ tɨ́ bàtizò fʉnʉ́?» 37 [Nɨ́ Fìlipò adʉ̀ dhu
àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ Yěsù à'u atdí afínʉ nyʉ́ nà, nɨ́ nyɨ nyádʉ̀
bàtizò àlʉ àlʉ̌.» Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ àtìnà Fìlipò nɨ̌: «Ma mà'ù wà dhu Yěsù
Krístɔ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà.»] 38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ àvi
kòdì rɨ́ alɛ ràlʉ̌ rìdè. Nɨ́, abádhí adʉ̀ òfo ɨdha ɔ̀ ɔ́yɔ̀ rɔ̀ Fìlipò mànà,
Fìlipò ràdʉ̀ bàtizò àbhʉ kà tɔ̀. 39 Nɨ́, ɨdha ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ùvò rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí adʉ̀ Fìlipò òdyì ndàrà nà, ɨ̀nzɨ̌ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ
ràdʉ̀ àlanà tdítdɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ náadʉ̀ fɨndá otu ʉ̀ngʉ,
ndàmbɛ àrà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.
40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Fìlipò adʉ̀ àrà ndòtù Àzɔtɔ̀ tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀
àdɨ ndàrà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ yà ndɨ ndʉ́da
ɔ̀nanǎ kɨgɔ̀ ɔ̌, ndàrà àhʉ nà Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

9

Yěsù rɨ̌ Sáwúlò ànzi owùna nʉngʉ tɨ́ dhu
(Kas 22.6-16; 26.12-18)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, Sáwúlò tɨ́ kátɨna alɛ azè dhu nɨ́ ndàvu Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù bhà ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ʉvɛ̀ tɨ́. Nɨ́ kɨ̌và ndì, ndàrà pbàkùhánɨ́ tó
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà. 2 Kǎrà bhàrʉwà àkɔ kà-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndarana
tɨ́ ɨ̀tɛ̀nà rɔ̌ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀. Ɨ bhàrʉwà
nɨ'ɨ́ rʉsà nʉ́fà rɨ̌ kà tɔ̀ rùsɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kà rǒtùna Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà
otu nʉ́ngʉ̌ arɨ́ ró kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà, ndʉ̀mbà, ndàrà nà àdrà-
mbɨ̌ dɔ̌ ka kùsɔ̌ rɔ́rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. 3 Nɨ́, otu ɔ̌ kà rǎrà rɔ́rɔ̀,
ɨ́kyɛ̀rɔ̀ kɔ̀dì Dàmàsikì ndɨ ndotsú tɨ́ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, awáwʉ̀ nɨ́isɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ rɔ̀, ndàtdyi ka atdɨ́rɔ̀. 4 Nɨ́, Sáwúlò ɨtsɨ obvò, ndàdʉ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rɨ,
ràtɨ: «Sáwúlò, Sáwúlǒ, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌?» 5 Nɨ́, Sáwúlò adʉ̀
dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ nyʉ́ nɨ́ àdhɨ?» Nɨ́ wɔ̀ alɛ-tù
adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nɨ́ Yěsù, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀. 6 Nɨ́,
ɨ́và nyɨ nyotsù kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányɨ nga nɨ́ ndɨ ka kɨ́ nyɨ nyàkǎ nyɔnzì dhu nɔ́vɔ̀
ɨndʉ̀ nɨ̌.» 7 Kɔ̌kɔ̀ Sáwúlò mà rǔbhi òwu rɔ̌ mànà atdíkpá kà t'ɔ́dhína

* **8:33** 8.33 Ìsa 53.7-8

níikò, ɨdhɔ rʉ̀kɔ ɨ̀, ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ tsʉ̀ya mà nápfò. Abádhí ambɛ́nà alɛ-tù kɛ̀lɛ̌ nírì dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ ndɨ̀ alɛ mà nála. 8 Ní, Sáwúlò ɨvà ndɨ̀ obvò rɔ̀, ndìdè. Kǎngbɛ nyɨ̀kpɔ́na, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɨnga àla akɛ̀kpá màtɨ́. Ní, kà t’ɔ́dhína adʉ̀ kàlʉ ɔtsʉ́na rɔ̌ ’òwùnà, ’òwù òtsùnà Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 9 Ányì, kǎnzɨ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndí ɨnga àlǎ rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎnyʉ̀ nzá dhu mà, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ dhu mà nɔ́mvʉ̀.

10 Wɔ̀ ndɨ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Yěsù bhà atdí ábhàlɨ̌, Ànànɨyà tí kátɨna alɛ níí’ì ɨnè. Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù avì ndɨ̀ kà tɔ̀ ɔnyʉ rɔ̌dzì kàdɔ̀ dhu bhěyi dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndànzì ka ndàtɨ: «Ànànɨyà!» Ní Ànànɨyà adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànɨ̌ ɨma ɨrɔ́.» 11 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ívà nyɨ nyarà yà ‹Túrútúrú ídè ngʉdhà› tí kátɨna ngʉdhà ɔ̀, nyadʉ̀ òtsù Yudhà tí kátɨna atdí alɛ bhà ɨdza. Ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyivú Sáwúlò, Társɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ányì-dzá-bhà-tsʉ̌. Obhó tí, ndɨ alɛ rɨ̌’ì ɨnè ndɨ̀tsɔ̀ ndɨ̀ ndí rɔ́. 12 Ndɨrɔ̀, kà tɔ̀ ma mɔ̀vɔ̀ wà dhu ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì kàdɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, matɨ: Ànànɨyà tí kátɨna alɛ ràrǒtsù ányì ɨdza, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀lɨ kà-dɔ̌, ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tí ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga tdítdɔ̌.» 13 Ànànɨyà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mírì wà ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ wɔ̀ alɛ bhà dhu àwɛ̌ rí rɔ́. Ndɨrɔ̀ ma mírì wà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ̌nzì ɨnyɨ ná’ù alɛ rɔ̌ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu. 14 Ndɨrɔ̀, ɨrɔ́ kìrà nà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àbhʉ kà tɔ̀, ndínɨ̌ kʉ̌só tí ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rí ’ɨtsɔ̀ alɛ.»

15 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Ànànɨyà nɨ̌: «Árà yà ma mòvì nyɨ ɨ. Mà mòvò wà wɔ̀rí alɛ kàsʉ̌du nɔnzɨ tí: kà rɨ̌ ɔvɔ̀du àbhʉ̌ rɔ̀tɔ̀ ndɨ̀ kɔ́rɔ́ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà, kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí mànà nzínzì ɔ̌. 16 Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́, ma mí okúdu dɔ̀ rɔ̀ kà rǎbàna àpbɛ̀ nítɛ̀ kɔ́rɔ́ kà tɔ̀.» 17 Ní, Ànànɨyà adʉ̀ ndɨvà, ndàrà Yudhà bhà ɨdza. Ní ányì, kʉ̌lɨ ɔtsʉ́na Sáwúlò dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Àbanɨ̌ngba Sáwúlǒ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àvi ndɨ̀ ɨndʉ̀ otu ɔ̌ àzú nyɨ nyírà rɔ́rɔ̀. Ní kìvì ma tɨnʉ ɔ̀ ndínɨ̌ nyɨ nyala tí ɨnga tdítdɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ràdʉ̀ nyɨra.»

18 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, ɨ̀bhɛ̀-kɛ́lɛ́ bhěyi ɨ̀ nʉ̀lɨ dhu náadʉ̀ ’ʉ̀pbà Sáwúlò-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ rɔ̀, Sáwúlò ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àrà bàtizò àlʉ. 19a Nírɔ̀ ní ndɨ kǎnyʉ̀ dhu, ndàdʉ̀ ɔbɨ àbà tdítdɔ̌.

Sáwúlò rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

19b Sáwúlò mà náadʉ̀ òko ngúfe ɨdhɔ tí atdíkpá ábhàlɨ̌ mànà Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. 20 Ní ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌, Yěsù ràrɨ̌ Kàgàwà t’Ídhùnà. 21 Ní, wɔ̀ dhu nɨ̀rɨ̀ alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́kɔ rɔ̌ ɨdhɔ aránà atdídɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Tí obhó yàrí alɛ nyʉ́ yà Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ɨ̀ nɨ̀tsɔ̀ alɛ rɔ̌ arúbhi àvu rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌? Ndɨrɔ̀ kìrà àzú okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí obhó ndínɨ̌ ndɨ̀ ndusó tí ɨ ɨ alɛ, ndàrà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ ɔ̀?»

22 Pbɛ́tʉ̀, Sáwúlò adʉ́nà àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà. Ní, Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ nòtù Pbàyàhúdí rǎdǔna kà tɔ̀ dhu adúnà àrà àwɨ̌ rɔ̌ àwɨ̌ tí yà Sáwúlò rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba Yěsù ràrɨ̌ Màsiyà rɔ̀.

23 Ní, ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ dzidɔ̌, Pbàyàhúdí adʉ̀ ’ɨrɨ̀ ndínɨ̌ ɨ̀ oho tí Sáwúlò. 24 Pbɛ́tʉ̀, Sáwúlò adʉ̀ abádhí ɨrɨ̀ ɨ̀ dɔ̀ná dhu ʉ̀nɨ angyangyi. Ɨ Pbàyàhúdí

ambɛ́nà kɨgɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ adyíbhengá nǎ ndɨrɔ̀ kúbhingánǎ màtɨ́, ndɨ́nɨ̌ Sáwúlò rǎhʉ rɔ̀, ’adʉ̀ tɨ́ kòhò. 25 Nɨ́, wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Sáwúlò bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ àbadhi ìdyì kúbhingá, ’ìpfo iri pɔ́lɔ́ ɔ̌, imbi rɔ̌ ka kɔ̀sɔ̀ sɛ̌ngɛ̌-yà-ba ɔ̌ rɔ̀, ràwʉ̌ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ̀-kutì rɔ̌.

Sáwúlò rɨ̌ ndàdʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

26 Sáwúlò itdègu àrà àhʉ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ kǎmvù ndɨ̀ ndòtsù Yěsù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨ ábhàlɨ̌ adʉ̀ kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tɨ́, ɨnzá ɨ̀ à’ù dhu, ɨwà kà rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀, ndòngò Yěsù bhà ábhàlɨ̌ nyʉ́ tɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 27 Nɨ́, Bàrnabà tɨ́ kátɨna atdí ábhàlɨ̌ náadʉ̀ Sáwúlò ìdyì, ’òwùnà atdíkpá Yěsù bhà uvitatálɛ-tɨ’ɔ̀. Nɨ́, kǎdʉ̀ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ Sáwúlò ála Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù, Dàmàsikì rárà otu ɔ̌ dhu mà, ndɨrɔ̀ àdhu mà ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ dhu mànà dhu àwɛ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Bàrnabà adʉ̀ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ Sáwúlò ʉ̀nɔ̀ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu àwɛ átɔ̀ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀. 28 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ nɨ́ ndɨ, Sáwúlò mà náadʉ̀ òko atdíkpá Yěsù bhà uvitatálɛ mànà, ’ádʉ̀ òwu ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Kǎdʉ́nà àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na. 29 Sáwúlò mà adʉ́nà òwu ’òtù rɔ̌ átɔ̀ yà Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̀tɛ arɨ́ Pbàyàhúdí mànà, ’ádʉ̀ àmbɛ ’àgò dɔ̌ abádhí mànà. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ Pbàyàhúdí adʉ́nà òwu dhu ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ oho tɨ́ ka. 30 Nɨ́, wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Yěsù ná’ù alɛ adʉ̀ kʉ̀ndà, ràrà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ kàbhʉ ràrà Társɔ̀ tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. 31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kànɨsà ongónà òko màrʉ̀ngà ɔ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì mà, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì mà, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̌. Abádhí adʉ̀ òko, ’àmbɛ ɔbɨ àbà dɔ̌ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀, ’ádʉ̀ àmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʉyátá nɨ́fʉ dɔ̌ mběyi nyʉ́. Ndɨrɔ̀ abádhí-bvʉ ongónà àdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rǎrà dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Àyìnɛyà tɨ́ kátɨna alɛ nígʉ̌ dhu

32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adɨ̀ ndàrà ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ pbanga ɔ̀nǎ. Nɨ́ atdíku, kǎrà ùbhi átɔ̀ Ludà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̌ arɨ́’ɨ̀ Yěsù ná’ù alɛ-bvʉ̀. 33 Nɨ́ ányì, kǎtù Àyìnɛyà tɨ́ kátɨna atdí alɛ ɨwà ara dɔ̌ ndɨ̀ ndaráyi rɔ́ atɔ árà àhʉ àrʉ̀ atɔ nyʉ́ tɨ́ rɔ́. 34 Nɨ́ kǎtɨ wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Àyìnɛyǎ, Yěsù Krístɔ̀ ɨ̀gʉ̌ wà nyɨ. Nɨ́, ɨ́và nyɨ ara dɔ̌ rɔ̀, nyadʉ̀ ndɨ ara núhu nyɨ-tɨ́rɔ̀.» Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ ɨvà ndɨ̀ ndìdè ɔrʉ́. 35 Nɨ́ Ludà ɔ̌ bhà mà Sàrɔnɨ̀ tɔ́ kyèngyɛ̀rʉ̀ ɔ̌ arɨ́’ɨ̀ pbanga ɔ̌ bhà mànà náala wɔ̀ dhu, ’ádʉ̀ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ kɔ́rɔ́, ’à’ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Tàbǐtà ɨ̀kyɛ̌ dhu

36 Yěsù ná’ù atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨ’ɨ̀ ìnè Yɔpà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨ tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ Tàbǐtà*. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔvɔ-tɨ̀ nɨ́ «ɨ̀sà». Kǒngónà ídzì dhu ɔ̀nzɨ̀ abhɔ nyʉ́ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà nǎkʉ̀tálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌. 37 Nɨ́ atdíku, andɨ alʉ́ ka, ràdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Nɨ́ ka kadʉ̀ kǎ-bvò ù’o, kʉfɔ̌, kadʉ̀ ɨ̀tdùnà kupò nà, kowù ɨ̀lɨnà ràyi ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rí’ɨ̀ kàluga ɔ̀. 38 Ludà tɔ́ pbanga nɨ́ɨ’ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀-tɨ́ rɔ̀. Nɨ́ Yɔpà rí’ɨ̀ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ níitdègu dhu ɨ̀rɨ Pɛ́tɛrʉ̀ ràrɨ̌’ɨ̀ ndɨ pbanga ɔ̌, nɨ́ abádhí adʉ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ nóvì ròwù Pɛ́tɛrʉ̀ ànzì, ’àtɨ: «Mǎ mɨtdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ nyʉ́. Ɨ́rà kòwu atdíkpá tsàkàtsàkà fàrábvʉ̀.»

---

* **9:36** 9.36 Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̌, kɔ̌vɔ̀ nɨ́ Dòríkà.

39 Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà adʉ̀ òwu atdíkpá abádhí mànà. Nɨ́, Yɔpà
Pɛ́tɛrʉ̀ àrà àhʉ rɔ̀, ka kʉnda ka rùpò ndàrà àhʉ yà Tàbɨ̌tà-abvò ka kɨ̀lɨ
ɔ̀nà kàluga ɔ̀. Kɔ́rɔ́ abvo-ayí náadʉ̀ ’àndu Pɛ́tɛrʉ̀-tɨ́, ’àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌.
Abádhí adʉ́nà òwu yà àdì ndì ndàdì nyɨ̀kpɔ́na nà rɔ́rɔ̀ Tàbɨ̌tà ɔ́bhɔ̀lɔ̀
mbɛrʉ̀ mà ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ mànà nɨ́tɛ̀ rɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀. 40 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀
avì kɔ́rɔ́ alɛ rùvò kàluga ɔ̀ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀
dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàgɛrɛ abvo dɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Tàbɨ̌tǎ, ɨ́và nyɨ.» Nɨ́, ɨ́yàdhíyà náadʉ̀ nyɨ̀kpɔ́na àngbɛ. Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ ndì
ndàla rɔ̀, kǎdʉ̀ ndàngbɛ, ndàdɨ sùnátù dɔ̌. 41 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà,
ndàlʉ̌ Tàbɨ̌tà nɨ̌, ndìvà ɔrʉ̀. Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù ná’ù alɛ mà abvo-ayí
mànà núnzì rìwʉ̌, ndàdʉ̀ Tàbɨ̌tà nɨ́tɛ̀ fɨ́yɔ̀ ɨwà ɨ̀kyɛ̀ rɔ́rɔ̀. 42 Nɨ́ Yɔpà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nɨ́ɨrɨ wɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
ná’ù. 43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nɔ́nzì Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌, yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ nɔnyɨ́nà Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ bhà ɨdzá.

10

Kɔ̀rnòliyò dɔ̀ dhu rɔ̌dzɨ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Kɔ̀rnòliyò tɨ́ kátɨna atdí alɛ nɨ́ɨ’ì ìnè. Ka nɨ’ì
«Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀» tɨ́ kátɨna pbànówí* dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ.
2 Àbadhi mà pbì ɨdzá-bhà mànà kɔ́rɔ́ nóongónà Kàgàwà ʉ̀lɛ, ’àdʉ̀ Kɔ̌dɔ̀
ɔ̀nzì. Kǒngónà ábhɔ̌ mʉ̀dzʉ̀nà nyʉ́ nɔ́nzì Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ nǎkʉ̀tálɛ
tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ndɨ̀tsɔ̀ rɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌.
3 Nɨ́ atdíku, àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌, dhu adzì kà dɔ̀ ɔnyʉ
tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nɨ́, kǎla Kàgàwà bhà màlàyikà pbì ɨdza rítsù rɔ́, ràdʉ̀ kànzì,
ndàtɨ: «Kɔ̀rnòliyò!» 4 Nɨ́, Kɔ̀rnòliyò adʉ̀ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀dì wɔ̀ màlàyikà rɔ̌
ɔdɔ ɔ̀nzɨ ndì ndɨ́ rɔ́rɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu
nyɨ nyɨ́ ɨma ànzi nɨ̌?» Nɨ́, màlàyikà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà
ɨ̀rì wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyarúbhɔ̀na nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ pɛrɛ̀ návi wà
ndì kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Nɨ́, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà àdzo nzá
rʉ̀nʉ́ rɔ̀. 5 Nɨ́ kòmbí, óvì ìndrʉ̌ rɔ̀wù Yɔpà, rɔ̀wù Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ
ànzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀. 6 Ndɨ alɛ rɨ̌’ì yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arɨ́
Sìmonì bhà ɨdzá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ì’ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.»
7 Nɨ́, wɔ̀ Kɔ̀rnòliyò mà rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ nà màlàyikà níitdègu àwɨ̌ kà-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ pbɨndà kasʉ tɔ́ ɔ́yɔ̌ alɛ mà, atdí pbɨndà mùnowì
mànà núnzì. Ndɨ mùnowì nɨ’ì Kàgàwà bhà Ʊyátá nɨ́fʉ̌ arɨ́ alɛ, ndàdʉ̀
Kɔ̀rnòliyò-tsʉ̌ dhu ɨ̀rì atdídɔ̌. 8 Nɨ́, Kɔ̀rnòliyò awɛ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu
kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí òvì rɔ̀wù Yɔpà.

Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̀ dhu rɔ̌dzɨ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

9 Tsútsǎ nɨ́nganí, kɔ̌kɔ̀ Kɔ̀rnòliyò óvìná alɛ nɨ́ɨ’ì abhi nà tɨ́. Nɨ́, azà
adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, abádhí ɨ’ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ì otsú tɨ́ Yɔpà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ upò ndàrà ndɨ̀tsɔ̀ ɨdza-dɔ̀tsirɔ̀ ɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
asota tɔ̀ ngari ɔ̀ rɔ̀*. 10 Nɨ́ àwù alʉ́ ka atdídɔ̌, ràdʉ̀ ndòzè ndɔ̀nyʉ̀ dhu.
Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ òyè ka kɨ́ kà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ nɨ́ ndɨ, dhu adzì kà-dɔ̀ ɔnyʉ bhɛ̌yi.
11 Nɨ́ kǎla ɔ̀rʉ̀-akpà-li’ɔ̀ ndì nàngbɛ rɔ́, ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi ndì nɨ̀lɨ
atdí dhu ràdʉ̀ àmbɛ ìfo dɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀fɔ pbɨnàdɔ rɔ̌ ka kʉ̀lʉ̌ ndì
rɔ́rɔ̀, rɨ̀rà àhʉ yà adzɨ dɔ̌. 12 Wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ɔ̀ ɨ’ì dhu nɨ́: ɨ̀fɔ

* **10:1** 10.1 Ndɨ pɨ̀kɔ̀ nɨ’ì atdátdí mɨyà pbànówí tɔ́ azà mʉ̀tʉ̀.
* **10:9** 10.9 Mrk 13.15

pfɔ̌ya dɔ̀ arúbhi ìzǎ-tɨdɔ̀ mà kɔ́rɔ́, ɔ̀ya dɔ̀ arɨ́ ’àdha yà adzɨ dɔ̀ ìzǎ-tɨdɔ̀ mà, ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà kɔ́rɔ́.

13 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨrɨ atdí alɛ-tù dhu ɔ̀vɔ rɨ́ fɨ̌ndà rɔ́, ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ívà nyɨ nyazè kɔ̀rɨ́ ìzǎ, nyadʉ̀ à’ànà.» 14 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ìnzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Ɨnzá ma mapɛ̀na yà Kàgàwà ɨsɔ́ ìnzɨ̌ ka kongó tɨ́ à’ànà ìzǎ-tɨdɔ̀ ná’a. Ndɨrɔ̀, ma màpɛ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tɨ̀ ìzǎ-tɨdɔ̀ ná’a.» 15 Ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨrɨ wɔ̀ alɛ-tù ràtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ɨwà Kàgàwà ú’o rìlǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ dhu nákǎ nzá nyatɨ̀ ɔ̀tɔ̀tɨ̀ dhu tɨ́.» 16 Wɔ̀ dhu adù ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ ɨbhʉ-gʉ̀na. Ɨbhʉ ka nìsɛ̌ dhu-dzidɔ̌, ka kadʉ̀ wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ìdha ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ rɔ̀dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

17 Pɛ́tɛrʉ̀ adɨ̀ ndàmbɛ ɨnga ɨrɛ̀ dɔ̀ wɔ̀ ndɨ̀ ndàla dhu dɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò ívìná alɛ níiwú, ìtsì ìko Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɔ̀ná ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ̀-lí, ɨwà ɨ̀ ɔ̀ngʉ̀ dhu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arɨ́ Sìmonì bhà ɨdza ràrɨ̌’ɨ̀ ngbɔrɔ́ rɔ́rɔ̀. 18 Nɨ́, abádhí anzi dhu, ’àdʉ̀ dhu ìvu ányɨ̀-dzá-bhà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tɨ́ kátɨna alɛ nátɨ́ àdɨ àzú-dzá?»

19 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ́ɨ’ɨ̀ ìnè wɔ̀ ndɨ̀ ndàlanà dhu dɔ̀ tɨ́ ndɨ̀ ndɨ́ ɨnga ɨrɛ̀ tdɨ́tdɔ̀ rɔ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, kɔ̀nɨ̌ ɨbhʉ alɛ rɨ̌ nyɔmɛ. 20 Nɨ́ ívà nyɨ nyawʉ̌ tsàkàtsàkà, nyǎdʉ̀ òwu abádhí mànà atdíkpá ìnzɨ̌ afínʉ rʉ̌guru rɔ́rɔ̀, ɨma nyʉ́ ma mìvì ndɨ abádhí nɨ́dhunɨ̌.» 21 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ ìfò, ndɨ̀rà àhʉ kɔ̀rɨ́ alɛ-tɨ’ɔ̀ rɔ̀, kǎtɨ: «Ɨma nɨ́ ndɨ yà nyɨ̌ nyɔ́mɛna alɛ. Nɨ́, ádhu nyɨ̌ nyìwʉ̌ ɨrɔ́ okúna dɔ̀ rɔ̀?» 22 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu àdu, ’àtɨ: «Mǎ nìvì nɨ́ Kòrnòliyò, pbànówí dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨ alɛ nɨ́ obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí arɨ́ ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ àwɛ̌ kà-dɔ̌. Nɨ́ Kàgàwà bhà màlàyikà návi ndɨ̀ kà tɔ̀, ndàdʉ̀ kàvi ránzì ɨnyɨ pbɨ̀ndà, ndɨ́nɨ̌ ndɨrɨ tɨ́ nyɨ nyáwɛ̌na fɨ̌ndà dhu.» 23 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ nákɔ ròtsù ɨdza, ndàdʉ̀ abádhí àbhʉ ròyì mbɛ̌yi nyʉ́.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌’ɨ̀ Kòrnòliyò bhà ɨdzá dhu

Tsútsǎ nínganí, Pɛ́tɛrʉ̀ mà kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò ívì alɛ mà, Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù ná’ù alɛ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ mànà nɨ́ɨvà ɨ̀ Yɔpà rɔ̀, ’ɔ̀wù Kòrnòliyò bhà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 24 Nɨ́ tsútsǎnínganí tdɨ́tdɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ arà àhʉ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányì, Kòrnòliyò ɨ’ɨ̀ abádhí ɔ̀dɔ ndɨ̀ ndɨ́ rɔ́, atdíkpá yà ndɨ̀ ndùnzìnà kɔ́rɔ́ fɨ̌-dzá bhà mà, atdídɔ̌ ndɨ̀ ndózè ɔdhɨ́na mànà. 25 Nɨ́, ɨdza Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tsù ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kòrnòliyò ahʉ̀ kàkɔ. Nɨ́ kǎkɔ̀ ndɨ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndìbvʉ̌ ndɨ̀ kɔ̌nzɨ̀-tsʉ̀ ɔ̌, ndʉ̀lɛ̌ ka. 26 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kàlʉ ndɨvà ɔrʉ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ ɔrʉ̀. Ɨma mà átɔ̀ nɨ́ ɨnyɨ bhɛ̌yi alɛ kɛ̀lɛ̌.» 27 Nɨ́, ɨdza ɨ̀ ótsù àzèmbè ɨ̀ ótɛ Kòrnòliyò nà rɔ́rɔ̀ rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ atù ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɨdzá ɨ̀ nàndu rɔ́. 28 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́ Ʊyátá rísɔ̌ dhu atdídɔ̌, Mʉ̀yàhudì ràkǎ nzá ndɨ̀’ɨ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Mʉ̀yàhudì t’ɔ́dhɨ̀nà tɨ́, ndɨrɔ̀ kà ràkǎnà nzá ndòtsù ìnzɨ̌ nɨ́ Mʉ̀yàhudì bhà ɨdza. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨtírɔ̀ nɔ́vɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: Ɨnzá ma ràkǎ mɔzʉ̀ atdí alɛ mà ɨnzá ílǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎ kokò mànà atdíkpá alɛ tɨ́. 29 Nɨ́rɔ̀, kɔ̀nɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, yà nyɨ̌ nyòvì ìndrʉ̌ ròwù manzì rɔ̀, ma mɨvà ma mɨrà àzú ìnzɨ̌ pfɔ̌du rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Nɨ́ kòmbí, ma mòzè mʉnɨ àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́ nyɨ̌ nyànzì ma mɨrà àzú dhu.» 30 Nɨ́ Kòrnòliyò adʉ̀ dhu àdu Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Indo ɨdhɔ àhʉ wà ɨfɔ, yà mbɛ̀mbɛ̀ yàrɨ́

kàsʉmì ɔ̌ tí ma mádɨ mambɛ mɨtsɔ̀ dɔ̌ ɔ̀ná pbà ɨdzá rɔ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌. Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ma mála atdí alɛ ɨwà ìdè ɔnzìdú, ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ mʉ̀dzarʉ̀ ndì ndʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná rɔ́rɔ̀. 31 Ní ndɨ alɛ átɨ ɨma nɨ̌: ‹Kòrnòliyɔ̌, Kàgàwà ìrì wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta. Ndɨrɔ̀, kàla wà nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ nyɨ nyarúbhɔ̌na pɛrɛ̀. 32 Nírɔ̀, óvì ìndrʉ̌ rɔ̀wù Yɔpà, rɔ̀wù Sìmonì tí kátɨna alɛ ànzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ ní Pɛ́tɛrʉ̀. Ndɨ alɛ rɨ̌ʼɨ yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arí Sìmonì bhà ɨdzá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.› 33 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ma mòvì ìndrʉ̌ pbʉ̀kʉ̀ rɔ̀wù nyanzì. Ní, nyɨ nyàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì mbɛ̌yi màtí nyɨrà. Nírɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kɨ́ʼì kɔ́rɔ́ kòmbí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndínɨ̌ mǎ mɨrɨ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ́vɔ̀ ɨndʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ nyawɛ tí fǎkà dhu kɔ́rɔ́.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ Kòrnòliyò bhà ɨdzá rɔ̀ dhu

34 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Kòmbí ma mʉ̀nɨ wà dhu obhó tí, ìnzɨ̌ Kàgàwà rarí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò. 35 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌, Kàgàwà ará'una alɛ ní yà ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ arí ndàdʉ̀ obhónánga ɔ̀nzì alɛ. 36 Kàgàwà íbhò pbìndà ɔtɛ Pbàìsràyélí tɔ̀. Ndɨ ɔtɛ ní, màrʉ̀ngà tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. 37 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu, rɔ̀pɛ̀ ndì Gàlìlayà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, yà Yùwanì ɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ bàtizò dzidɔ̌. 38 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà ɨ́rǎ Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ dhu. Ndɨ Yɛ̌sù úbhi kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ndàrà ídzì dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Pfɔ̀mvɔ arávu rɔ̀yá kɔ́rɔ́ alɛ nígʉ rɔ̌, Kàgàwà ɨʼì ndì mànà nídhunɨ̌. 39 Mǎʼɨ ní yà Yɛ̌sù ɔ́nzì Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì mà, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ mànà ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ ngàmbì. Ka kóhò ndɨ Yɛ̌sù, kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. 40 Pbɛ́tʉ̀ ɨbhʉ rí kìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌, Kàgàwà ádʉ̀ kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì ibhu ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìtɛ̀ ndì kpangba. 41 Kɨ̌tɛ̀ nzá ndì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɨ̌tɛ̀ ndì fǎkà yà Kàgàwà avò mǎ mɨ̌ʼɨ pbìndà ngàmbì tí alɛ tírɔ̀. Kàbhà ɨngbɛ̀ta dzidɔ̌, mǎ mɔ́nyʉ̀ dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá kà mànà. 42 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya fǎkà, ndínɨ̌ mǎ mɔvɔ tí dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, mǎdʉ̀ dhu ɨ̀tɛ kpangba, ndì ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà avò ndì ndínɨ̌ ndì ndɨtdìya tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mà, ípìrɔ̌rɔ̀ rɨ́ʼì alɛ mànà-ànyǎ. 43 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà pbànábí náavɔ̀ dhu kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ: ‹Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, Kàgàwà arí Yɛ̌sù nà'ù ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà ní bhà nzérɛnga nʉ́bà kɔ́rɔ́ ndɨ alɛ tɔ̀.›»

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu

44 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí níifo kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rʉ̌nɔna fɨ̌yɔ̀ dhu ìrì rɔ̌ rúbhi kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. 45 Ní, kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà níwʉ̌ mànà atdíkpá Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà àbhʉ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí tɔ́ pɛrɛ̀ átɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 46 Obhó tí, ɨ Pbàyàhúdí níirɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ ɨnzá ɨ̀ apɛ̀na ìrɨna angyɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga ìlè dɔ̌ rɔ́. Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Pbàyàhúdí-tsʉ̌, ndàtɨ: 47 «Kòmbí, kǎkà alɛ nábà wà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí átɔ̀ àlɛ̌ bhɛ̌yi. Ní ádhu ndɨ ndùvo rádʉ̀ abádhí rɔ̌ ìnzɨ̌ bàtizò nalʉ́ tí?» 48 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ bàtizò àvi kubhɔ kɔ̌kɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ bàtizò nàlʉ̌ alɛ náadʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ àgo, 'òkò mànà atdíkpá ngúfe ɨdhɔ tí.

11

Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu àwɛ̌ dhu

1 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɨ̀ nòtù uvitatálɛ mà, Yɛ̌sù ná'ù ngʉ̌kpà alɛ mànà
nɨ́ɨrɨ dhu yà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mà nɨ́ rɨ̀rɨ̀ wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ átɔ̀.
2 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu ndàdʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ Yɛ̌sù ná'ù ndɨ kɨgɔ̀
ɔ̌ Pbàyàhúdí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ kà-dɔ̌, 'àtɨ: 3 «Nyɨ nyárà ɔ̀tsù
ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí* nzínzì ɔ̀, nyʌ̀dʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá
abádhí mànà?»
4 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu ɔ̀pɛ̀ ndàwɛ tsʉ̀nàrɔ̌ abádhí
tɔ̀. Kʌ̌tɨ: 5 «Ma mɨ́'ɨ̀ Yɔpà, nɨ́ ma mádɨ mambɛ mɨtsɔ̀ dɔ̌ adyídɔ̌, dhu
ràdʉ̀ ɔ̀dzɨ̀ dùdù ɔnyʉ bhɛ̌yi. Nɨ́, ma mála ádrʉ̀ngbʌ̀ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi ndɨ̀
nɨ̀lɨ atdí dhu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, ndàmbɛ àwʌ̌ dɔ̌ dùdù ɨ̀fɔ pbɨ̀nàdɔ rɔ̌
ka kʉ̀lʉ̌ ndɨ̀ rɔ́rɔ̀. 6 Nɨ́, yà ma mʉ̀dɨ̌ nyɨ̀kpɔ́du mambɛ wɔ̀ dhu àndà
dɔ̌ rɔ̀, ma mála yà adzɨ dɔ̌ arúbhi ɨ̀fɔ pfɔ̌ya dɔ̌ ɨ̀zʌ̀ mà, ɨrɨ́ ɔ̌ ɨ̀zʌ̀ mà,
ɔya dɔ̌ arɨ́ 'àdha ɨ̀zʌ̀ mà, ɔrʉ́ arángɨlɨ ìrɛ̀ mànà. 7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma
mɨ́rɨ̀ atdí alɛ-tù dhu ɔ̀vɔ rɨ́ idù rɔ́, ndàtɨ: ‹Pɛ́tɛrʉ̌, ɨ́và nyɨ nyazè kɔ̀rɨ́
ɨ̀zʌ̀, nyadʉ̀ à'ànà.› 8 Nɨ́, ma mádʉ̀ dhu àdu, matɨ: ‹Ɨnzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi
Ádrʉ̀ngbʌ̀lɛ́! Ɨnzá ma mapɛ̀na yà Kàgàwà ɨsó ɨ̀nzɨ̌ ka kongó tɨ́ à'ànà
ɨ̀zʌ̀-tɨdɔ̀ à'a. Ndɨrɔ̀ ma màpɛ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tɨ ɨ̀zʌ̀-tɨdɔ̀ ná'a.›
9 Ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, ma mɨ́rɨ̀ wɔ̀ alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́, ndàtɨ: ‹Pɛ́tɛrʉ̌,
ɨwà Kàgàwà ú'o rɨ̀lʌ̀ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ dhu nákʌ̀ nzá nyatɨ ɔ̀tɔ̀tɨ̀ dhu tɨ́.› 10 Wɔ̀
dhu nádù ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na. Ɨbhʉ ka nìsɛ̌ dhu-dzidɔ̌, ka kádʉ̀
wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbʌ̀ mbɛrʉ̀ ɨ̀dha ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ rɔ̀dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
11 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɨ́ nɨ́ ndɨ, rùdú ka kɨ̀vì Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀
ɨ̀bhʉ alɛ nádʉ̀ 'ʉ̀tɔ̀ yà ma mɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná ɨdza-lí. 12 Nɨ́, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lʌ̀-
Alafí ádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù ndàtɨ, mʌ̌ ròwu atdíkpá abádhí mànà ɨ̀nzɨ̌ afídu
rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Kʌ̌kà nyɨ̌ nyálʌ̀na ɨrɔ́ azà ɔdhídu nádʉ̀ mʉndà ányɨ̀
Kàyìsàriyà, mʌ̌dʉ̀ ìtsi ɔ̀tsù yà ɨma nànzì Kòrnòliyò bhà ɨdza. 13 Nɨ́rɔ̀
nɨ́ ndɨ Kòrnòliyò ádʉ̀ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ Kàgàwà bhà màlàyikà àvi
ndɨ̀ fɨ̌ndà pbɨ̀ndà ɨdzá dhu náwɛ fʌ̌kà. Màlàyikà átɨ kà nɨ̌: ‹Óvì ɨ̀ndrʉ̌
ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ nánzì. Ngʌ̌tsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ́
Pɛ́tɛrʉ̀. 14 Ndɨ alɛ rɨ̌ ndɨ ɨnyɨ mà, kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà mànà rʉ̌gʉ nɨ̌
ɔtɛ náwɛ̌ ɨndʉ̀.› 15 Nɨ́, ɔtɛ ma mɔ̀pɛ̀ mawɛ ndɨ Kòrnòliyò bhà ɨdzá-bhà
tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lʌ̀-Alafí nádʉ̀ ɨ̀fo abádhí dɔ̌, àdhàdhɨ̀ yà
wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ndɨ ndɨfo àlɛ̌ dɔ̌ dhu bhɛ̌yi. 16 Nɨ́, ndɨ dhu ádʉ̀ mabhʉ mɨrɛ̀
yà Ádrʉ̀ngbʌ̀lɛ Yɛ̌sù ʉnɔ àlɛ̌ tɔ̀ dhu. Kʌ̌tɨ: ‹Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀
núubhò bàtizò ɨndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyɨ́ Ɨ̀lɨ̀lʌ̀-Alafí tɔ́ bàtizò
àlʉ̌.› 17 Kàgàwà úbho yà Ádrʉ̀ngbʌ̀lɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àlɛ̌ ka'u nínganí ndɨ
ndubhò àlɛ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀. Nɨ́, ɨma nɨ́'ɨyana àdhɨ ndínɨ̌ ma muvó
tɨ́ ma Kàgàwà rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀nzɨ̀ pbɨ̀ndà kasʉ?»
18 Wɔ̀ ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà rʉ̌bhi 'àgò rɔ̌ mànà alɛ náadʉ̀
afíya ɔ̀tù, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ìlè Kàgàwà, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hàkà! Kàgàwà
pbání àbhʉ̌ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mà nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ fɨyó mʉ̀tsɔ, ràdʉ̀
obhóná ípìrɔ̌nga nábà átɔ̀!»

Kànɨsà rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ Àtɨyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

---

* **11:3** 11.3 Ɨnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɨ́ ka kátɨna alɛ nátɨ ka kɨ́ átɔ̀ ɨnzá ka kɔ́bhòlɔ̀ ɔnzɨyánga alɛ tɨ́.

19 Stìfanù ka kòhò dhu-dzidɔ̌, ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ rɔ̌ avuta náabhù
ɨ alɛ rɨ̀fàlà ì dhèdhèrɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀nă. Atdídhená alɛ náatsè Fòyìnikè, ngʉ̌kpà
alɛ náatsè Kìpurɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náadù òtse Àtìyòkiyà. Abádhí
owúnà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rù nʉ́nɔ̀ rɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ̀ tɨ́. 20 Pbɛ́tù,
yà abádhí nzínzì ɔ̌ ì nòtù Kùrenì ɔ̌ ngúfe alɛ mà, Kìpurɔ̀ ɔ̌ ngúfe alɛ
mànà náawù ùvò Àtìyòkiyà, 'àdù 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀nɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù dɔ̌ rɔ́tɛ
Ídzì Màkʉ̌rù ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. 21 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náabhù ɔbɨ
atdídɔ̌ abádhí tɔ̀, ndɨ dhu ràdù àrà yà abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ fɨ̌yɔ̀ ábhɔ̌ alɛ
nyʉ́ nábhʉ rɔ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'àdù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù.
22 Wɔ̀ abádhí rɔ̀nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ níitdègu àrà òtsi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌
kànɨsà ɔ̌ bhà-bì ɔ̀, nɨ́ ɨ alɛ adù Bàrnabà nóvì ràrà Àtìyòkiyà. 23 Bàrnabà
níitdègu àrà àhʉ ányì, ndàdù Kàgàwà àso Yɛ̌sù ná'ù alɛ dhu nótù, nɨ́
kɨ̌dhɛ̀ adù ndìka atdídɔ̌. Kǎdù ɨ alɛ-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ ndínɨ̌ ì napbá tɨ́
atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌ tɨ́. 24 Ndɨ Bàrnabà nɨ'ì ídzì alɛ, atdídɔ̌ Ɨ̀lɨ̌lǎ-
Alafí írǎ alɛ, ndɨ̀rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ a'uta nà alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, ábhɔ̌
ihé-yà nyʉ́ náadù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù.
25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Bàrnabà adù àrà Sáwúlò nɔ́mɛ̀Ársɔ̀ tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀
ɔ̀. 26 Nɨ́ ka ndì ndàla rɔ̀, kǎdù kìdyì ìwʉ̌ mànà atdíkpá, ìwʉ̌ ùvò nà
Àtìyòkiyà. Ndɨ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌, abádhí anzì atdí atɔ nyʉ́.
Ndɨ̀rɔ̀ ndɨ kànɨsà ɔ̌, abádhí udhè dhu ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ Àtìyòkiyà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nga nɨ́ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka kapɛ̀ kunzì Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ pbàkrɨ́stɔ̀
tɨ́ nɨ̌.
27 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí núuvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀ rɔ̀, 'ɔ̀wù Àtìyòkiyà. 28 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Àgabù. Nɨ́,
Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ʉnda ka rɔ̀vɔ̀ dhu ndàtɨ, ádrʉ̀ngbǎ àgǎyì ràrɨ̌
ìsɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌. Obhó tɨ́, ndɨ àgǎyì adù ìsɨ̌ yà Klòdiyò nɨ́ì'ì
kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌†. 29 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́ nɨ́ ndɨ,
Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ adù 'ìrì, 'ìtsà fɔyá dhu, ngǎtsi alɛ ràrà kìbhò rɔ̌ fɔná
ndì nàbà dhu-bvʉ rɔ̌, ndínɨ̌ ì ɔnzɨ tɨ́ ɔdhíya dzʉ̀nà nɨ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
30 Pɛrɛ̀ ì ìtsà dhu-dzidɔ̌, abádhí adù kàbhʉ Bàrnabà mà, Sáwúlò mànà
ròwù àbhʉnà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌‡-fɔ́ Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

12

Yàkɔbhɔ̀ òho ka kɨ́, kadù Pɛ́tɛrù òsò dhu

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ apɛ̀ ndàvu Kànɨsà ɔ̌ bhà
nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɔ̌. 2 Nɨ́, kǎbhù Yàkɔbhɔ̀, Yùwanì t'ádɔ̀nà kɔkɛ̀rɛ̀
dɔ̀na ɨla tɔ́ obhi-akpà nɨ̌, rɔ̀vɛ̀. 3 Kɨ̌tdègu wɔ̀ ndì ndàbhʉ kɔnzì dhu
àlǎ Pbàyàhúdí-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ rɔ́, nɨ́ kǎdù Pɛ́tɛrù àvi kosò. Wɔ̀ ndɨ dhu
anzì ndì yà ìmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndù tɔ́ kàsʉmì ɔ̌. 4 Nɨ́,
Pɛ́tɛrù ka kòsò dhu-dzidɔ̌, Hɛ̀rɔdɛ̀ adù kàbhʉ kɨdɔ̀ imbɨ-dzà ɔ̀. Kǎdù
ɨfɨ̀fɔ́ pbànówí tɔ́ ìfɔ mʉ̀tù núlɨ, rɔ̀dɔ̀ kà-ngbɔ̀ ányì-dzá. Kʉ̌dhè dhu nɨ́,
Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndù-ɨdhɔ̀ rʉ̌da rɔ̀ ndì ndɨ́ kàbhʉ̌ kɔtdì ànyǎna ibí alɛ
nzínzì ɔ̌ rɔ̀ dhu. 5 Nɨ́, ka kambɛ́nà Pɛ́tɛrù-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ imbɨ-dzà ɔ̀, pbɛ́tù
Kànɨsà ɔ̌ bhà adù òko, 'àmbɛ 'ìtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ìnzɨ̌ ì ɨ́ ɔ̀ná
nga ɔ̀tdì rɔ́rɔ̀.

---

† **11:28** 11.28 Kɨ̌'ì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌. ‡ **11:30** 11.30 Pbàkʉ̀rʉ̌ nɨ́ kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ.

Kàgàwà bhà màlàyikà rǐ Pɛ́tɛrù ɨkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu

6 Yà tsútsǎ nínganí Hèrɔdɛ̀ rǐ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndabhù tí Pɛ́tɛrù kɔtdɨ̀ ànyǎna ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ́ iku ɔ̌, Pɛ́tɛrù ɨ'ɨ̀ ɔ́yɔ̌ pbànówí nzínzì ɔ̌ ndɨ̀ ndàyi rɔ́, ɔtsú́na ràdù ɨ'ɨ̀ ɔ́yɔ̌ àdrà-mbǐ nǐ ka kùtsì rɔ́. Ndɨ̀rɔ̀, sàndǐrì adù ɨ'ɨ̀ tsǎtsù-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ ɨ́ í rɔ́. 7 Ní kòmbómbí tí, ɨnzá kɔ̌kɔ̀ alɛ ùnɨ kàsʉmì ɔ̌, Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà níɨtɔ ndɨ̀, awáwù ràdù Pɛ́tɛrù mà rǐ'ɨ̀ ɔ̀nà kàlugá-ngba ɔ̌ nga àtdyi, ràwù hwé. Ní, wɔ̀ màlàyikà náaya Pɛ́tɛrù-ngbɔ̀ ɔngɔ̀na rɔ̌ rɔ̀, ndɨ̀nga ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdù àtɨ̀nà nǐ: «Ɨ́và nyɨ tsàkàtsàkà.» Ní, Pɛ́tɛrù-ɔtsú rɔ̌ ɨ'ɨ̀ àdrà-mbǐ náadù 'ɨtdɨ̀ ɨ̀tírɔ̀, 'àwà ɨ̀ obvò. 8 Wɔ̀ màlàyikà adù àtɨ̀nà tdítdɔ̌ kà nǐ: «Ísɔ̌ mvʉnʉ ɔ̀, nyadù pfɔ̌nʉ rɔ̌ kàyìtò-mbǐ ìso mbɛ̌yi.» Ní, Pɛ́tɛrù adù wɔ̀ màlàyikà àvi fǐndà dhu ɔ̀nzɨ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà adù atɨ̀nà tdítdɔ̌ kà nǐ: «Áfɔ̌ rùnú ɔrú mùdzarù, nyadù ɨ̀rà owùdu ɔ̌.» 9 Ní, Pɛ́tɛrù adù àhʉ, ndàrà kɔ̌wù ɔ̌. Kǔnɨ nzá dhu, wɔ̀ màlàyikà rɔ̌nzɨna dhu ràrǐ obhó dhu. Pbɛ́tù, kǎmbɛ́nà dhu àtɨ̀ dɔ̌ ɔnyʉ rǐ ndɔ̀nyʉ dhu tí. 10 Ní, abádhí ʉdà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ sàndǐrì tɔ́ mùtù tí. Tdítdɔ̌ abádhí ʉdà ɔyɔ rí kìsɛ̌ sàndǐrì tɔ́ mùtù tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, abádhí awù ùvò yà dòtsí ka kúvò nǐ kɨgɔ̀ ɔ̀ tsʉmà tɔ́ tsǎtsù-tí. Ní ndɨ tsǎtsù adù ndàpfò ndɨ̀tírɔ̀ abádhí tɔ̀, abádhí ràdù ùvò iri, 'àdù òko àmbɛ òwu dɔ̌ ngʉdhà ɔ̌. Ní kòmbómbí tí, wɔ̀ màlàyikà adù àwǐ Pɛ́tɛrù-tí rɔ̀.

11 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ rɔ̀ná ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu arà Pɛ́tɛrù-dɔ àlʉ. Ní kǎtɨ: «Kòmbí, ma mùnɨ wà dhu Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà nyú ní yà pbìndà màlàyikà nìbhò rɨ̀rà mɨkɔ̀lɔ̀ Hèrɔdɛ̀-fɔ́ rɔ̀, ràdù mabhʉ mɔgù yà Pbàyàhúdí rǔbhi àpànà rɔ̌ rùdú ɨ ɔnzɨ tí kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀.» 12 Wɔ̀ dhu àlǔ dɔ̀na rɔ̀ ní ndɨ, kǎdù àrà Màrɨyà, Yùwanɨ̀-tsánà bhà. Ngǎtsi ndɨ Yùwanɨ̀-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Mǎrkɔ̀. Ní ndɨ Màrɨyà bhà ɨdzá, ibí alɛ nyú níɨ'ɨ̀ ɨ̀ àndu ɨ̀, 'àmbɛ 'ɨtsɔ̀ dɔ̌ rɔ́. 13 Ní, Pɛ́tɛrù itsi tsǎtsù ɨ̀tdɔ irinǎ rɔ̀, Rɔdhà, kasʉ tɔ́ atdí tsìbhíngba ràdù òndri ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tsǎtsù tí. 14 Ní, Pɛ́tɛrù ndɨ̀ ndùnɨ tǔna rɔ̌ rɔ̀, kɨ́dhɛ̀ ɨka ndɨ̀ atdídɔ̌. Ní, ɨnzá ndɨ̀ ndàpfò tsǎtsù mà kà tɔ̀ rɔ́rɔ̀, kǎdù ndàngbo, ndɔ̀kù Pɛ́tɛrù rǐ'ɨ̀ tsǎtsùnǎ dhu ɔvɔ̀ ɨdza rí'ɨ̀ alɛ tɔ̀. 15 Ní ɨ alɛ adù dhu àdu Rɔdhà tɔ̀, 'àtɨ: «Tí àrǐ dùnú rí'ɨ̀ dhé?» Pbɛ́tù, Rɔdhà adù àdɨ ndàmbɛ ìnè Pɛ́tɛrù rǐ'ɨ̀ obhó tí tsǎtsùnǎ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́vɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀. Ní abádhí adù àtɨ̀nà wɔ̀ tsìbhíngba nǐ: «Pɛ́tɛrù-mùlǐ ní wɔ̀.» 16 Pbɛ́tù, Pɛ́tɛrù adù àdɨ, ndàmbɛ tsǎtsù kɛ̀lɛ̌ nɔ́tdɔ̀ dɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ka kawù tsǎtsù àpfò, kà ràdù òtsù ɨdza. Ní, ka ɨ àla rɔ̀, ɨdhɔ adù ɨdza ɨ'ɨ̀ alɛ ùkɔ atdídɔ̌. 17 Ní, Pɛ́tɛrù adù abádhí nágo ɔtsú́na nǐ ɨ̀nzǐ ɔtɛ tí. Kǎdù ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtí Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà àbhʉ ndɨ̀ ndàhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu abádhí tɔ̀. Tdítdɔ̌, kǎdù àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòwu nyàwɛ wɔ̀ rùdú ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu Yàkɔbhɔ̀ mà tɔ̀, ngǔkpà àlɛ̌ t'ɔ́dhí́na mànà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù àhʉ ɨdza rɔ̀, ndàdù àrà ngǎtsi ngari ɔ̀.

18 Ní ɨnga ùbho rɔ̀, pbànówí-tsì ava ndɨ̀ atdídɔ̌, 'àmbɛ dhu ɔ̀ngù dɔ̌ tsùyá nzínzìya ɔ̌, 'àtɨ: «Pɛ́tɛrù nyú àrà àdhà?» 19 Ádrùngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ adù kàvi kɔmɛ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, pbɛ́tù ka kadù nzá kàbà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdù dhu àvi kɔngù Pɛ́tɛrù-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ rɔ̌ rúbhi sàndǐrì-tsǔ, ndàdù àbhʉnà kɔkyɛ̀ kɔ́rɔ́. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Hɛ̀rɔdɛ̀ adù ndɨvà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà àdɨ ányɨ ákɛ̌ kàsʉmì tí.

Ádrùngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ rɔ̌vɛ̀ dhu

20 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ náakó atdídɔ̀ Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà rɔ̌. Nɨ́, atdíku, abádhí ɨrɨ ɨ̀ ndínɨ̌ ɨ̀ oví tɨ́ ìndrʉ̌ ɔvɔ̀ya rɔ̌ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ròwù ɔ̀tɛ Hɛ̀rɔdɛ̀ nà. Nɨ́, ndínɨ̌ ndɨ dhu aká tɨ́ fɨ̌yɔ̀, abádhí adʉ̀ ʼɨ̀rɨ̀ Blǎstɔ̀ tɨ́ kátɨna alɛ nà. Ndɨ alɛ nɨʼɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ɨdhɔ tɔ́ kàluga ɔ̌ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Nɨ́ abádhí awù ʼònzì ndínɨ̌ ɨ̀ oko tɨ́ màrʉ̀ngà ɔ̌ Hɛ̀rɔdɛ̀ mànà, abádhí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà òngù rɨ́ ɔ̀nyʉ̀ ongónà ɨ̀rà ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà pbìrì ɔ̀ rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. 21 Nɨ́, yà abádhí ɨ̀rɨ̀ ɨ̀ ndínɨ̌ ɨ̀ ɔtɛ tɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà mànà ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, ndɨ kamà nʉ́ʉfɔ́ ndɨ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ mʉ̀dzarʉ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ àdɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ihé-yà tɔ̀. 22 Nɨ́ wɔ̀ kà rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ihé-yà adʉ̀ ɨdʉ̀ ʼàtɨ: «Ìgyò! Ɨnzɨ̌ nɨ́ ìndrʉ̌ nyʉ́ yà rɔ́tɛ dhemǎ! Mʉ̌ngʉ̌-ngba nyʉ́ nɨ́ yà rɔ́tɛ!» 23 Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náapbɨ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀, ɨnzá kàbhʉ ɨfʉta Kàgàwà tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, asa ràdʉ̀ àkanà, rɔ̀vɛ̀ dòtsí.

24 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ndànga dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ ndʉ̀ndɔ̀ dɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. 25 Bàrnabà mà Sáwúlò mànà níitdègu fɨ̌yɔ̀ ka kavì ʼòwù ɔ̀nzɨnà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kasʉ nítɔ, nɨ́ abádhí adʉ̀ ʼɨvà, ʼàdu ɨ̀ Àtìyòkiyà. Ányɨ abádhí adʉ̀ òwu atdíkpá Yùwanɨ tɨ́ kátɨna atdí alɛ mànà. Ngǎtsi ndɨ Yùwanɨ̀-ɔvɔ̀ nɨʼɨ́ Mǎrkɔ̀.

13

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ Bàrnabà mà Sáwúlò mànà nóvò Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀ dhu
(Gàl 2.7-9; 2Tì 3.8-9)

1 Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí mà, ìndrʉ̌ tɔ̀ arɨ́ dhu ùdhě alɛ mànà nɨ́ɨʼɨ́ ìnè. Ɨ alɛ nɨʼɨ́ Bàrnabà, Nìgerì tɨ́ kátɨna Sìmìyonì, Lùkiyò, Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Mànàyenì, yà atdíkpá avì ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mànà alɛ, ndɨrɔ̀ Sáwúlò.

2 Nɨ́ atdíku, yà abádhí rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌, ʼàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí atɨ abádhí nɨ̌: «Nyɔ̀pɨ̀ Bàrnabà mà Sáwúlò nà idù, nyʉ̌lɨ igi, ndínɨ̌ yà ma munzi ɨ̀ fɨ̌yɔ̀ kasʉ nɔnzɨ tɨ́.»

3 Nɨ́, ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉta-tsʉ̀ ɨ̀ ʉ̀tsɨ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ átɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ɔtsʉ́ya nʉ́lɨ Bàrnabà mà dɔ̌ Sáwúlò nà, ʼàdʉ̀ ʉ̀bhànà ròwù.

Bàrnabà mà Sáwúlò nà rɔ̌wu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu

4 Wɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nóvì ɨ̀ ɨ ɨ̀ ówu rɔ̀, Bàrnabà mà Sáwúlò nà náawù ùvò Sèlèkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ òtsù ádrʉ̀ngbǎ ibhú ɔ̀, ʼòwù Kìpurɔ̀ tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. 5 Nɨ́, Sàlàminò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí apɛ̀ ʼʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ìndrʉ̌ tɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Yùwanɨ̀ nɨ́ɨʼɨ́ ìnè átɔ̀ atdíkpá abádhí mànà, ndàdʉ̀ arà abádhí dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rɔ̌. 6 Nɨ́ ɨwà ɨ̀ ʉ̀dà Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̀nǎ kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀, abádhí awù ùvò ndɨ sɔ̀ngà ɔ̌ kɨgɔ̀, Pafɔ̀ tɨ́ kátɨna ɔ̀. Nɨ́, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, abádhí atù Bǎrà-Yěsù tɨ́ kátɨna màzɨ̌tálɛ. Àbadhi nɨʼɨ́ átɔ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì. 7 Abádhí ongónà òko atdíkpá Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ lɨwalɨ, Sɛ̀rgiyò Pɔlò tɨ́ kátɨna alɛ, yà atdídɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ mànà. Nɨ́, ndɨ lɨwalɨ avì Bàrnabà mà Sáwúlò nà kunzì, rìwʉ̌ tɨna ɔ̀, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ndɨ̀ ndòzè atdídɔ̌ ndɨrɨ̀ nɨ́dhunɨ̌. 8 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ màzɨ̌tálɛ, Ɛ̌lɛmà, wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ kɔ̌vɔ̀-tɨ̀

Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, náadʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ ndàgò dɔ̌ abádhí mànà. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ́nɨ̌ ndʉgɛ́rɛ́ tí lìwalì-afí, ìnzɨ̌ dhu na'u tí. 9 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìrǎ ndì rɔ̀, Sáwúlò, yà Pɔlɔ̀ tí kátɨna átɔ̀ nʉ́ʉdí nyìkpɔ́na wɔ̀ màzɨ̌tálɛ Ɛ̀lɛmà rɔ̌, 10 ndàdʉ̀ àtɨnà nɨ̌: «Nyɨ nyarí'ì nzɛ́rɛ màgɛ̌zì nà abhɔ. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ abhɔ. Ɨnyɨ nɨ́ Pfɔ̀mvɔ t'ídhùnà nyʉ́, ndɨrɔ̀ ɨnyɨ nɨ́ obhónánga rɔ̌ òmvʉ̌. Nyɨ nyʉbhàya tɨ́ obhó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ídè otu t'ʉ́tdyata? 11 Nɨ́ Kòmbí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔtsʉ́ ìsɨ̌ wà dʉ̀nʉ́. Nyɨ nyóngo ndùmùndúmú tɨ́, ìnzɨ̌ nyala adyifɔ̀-nyìkpó atdí kàsʉmì ɔ̌ màtɨ́.» Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tí, Ɛ̀lɛmà-nyɨ̌nga nʉ́ʉtì mbìì, ínɔ̌-yà rìbvʉ̌ ndì dɔ̀ná. Nɨ́, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòrì ndì, ndàmbɛ ndʉ̀nda rí alɛ ɔ̀nɛ̀ dɔ̌. 12 Nɨ́, lìwalì itdègu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu àlǎ, náadʉ̀ Yɛ̌sù à'ù, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ùdhɛ̌ ka kɨ́ dhu ɔ̀sʉ̀ ndì atdídɔ̀ nídhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɔ̌wu ùvò Àtìyòkiyà tɨ́ kátɨna atdí pbanga ɔ̀ dhu (Kas 7.1-50; 10.36-43)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà ɔdhɨ́na mànà núupò ibhú ɔ̀ Pafɔ̀ rɔ̀, 'òwù, 'òwù ùvò Pɛrgà tɨ́ kátɨna Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. Ányìrɔ̌ nɨ́ ndɨ, Yùwanì* náadʉ̀ abádhí nʉ́bhà, ndàdʉ̀ ndàdu, ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 14 Nɨ́, abádhí adʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ Pɛrgà rɔ̀, 'òwù, 'òwù ùvò Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Àtìyòkiyà tɨ́ kátɨna ɔ̀. Nɨ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà ɔdhɨ́na mànà náatsù unduta-dzà ɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò.

15 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kazʉ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu mà, Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ ìndrʉ̌ òvì, rɔ̀wù dhu ʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀, 'àtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ'ì ìndrʉ̌ tɔ̀ nyɨ́ nyɔ́vɔna abádhí-afí nyɨ́ nyopé tí nɨ̌ ɔtɛ nà, nɨ́ nyɔ̀vɔ ka kòmbí.» 16 Nɨ́, Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndìdè, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ àpe ɔtsʉ́na nɨ̌, rìnɛ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎpɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ: «Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, ndɨrɔ̀ nyɨ́ yà Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyarí rɔ̀, nyɨrɨ yà ma mʉ́nɔna dhu. 17 Àlɛ̌, Pbàìsràyélí tírɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà náavò ndɨ àlɛ̌ t'ábhúna. Nɨ́, Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ abádhí aróko ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀trɔ̀, rɔ̀ngò ábhɔ̌ alɛ́-yà nyʉ́ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí ìpfo, rùvò ányìrɔ̀ pbìndà ɔbɨ nyʉ́ nɨ̌. 18 Kǎdʉ̀ abádhí-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ kumì atɔ tí. 19 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀-tsʉ̀ tɔ́ rʉ̀gànda-tsè nɔ́tdì Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ pbìrì àbhʉ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀. 20 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu anzɨ ì, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ mɨyà dɔ̀ná imbò kumì nà atɔ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ àlɛ̌ t'ábhúna-ànyǎ nɨ́tdì róngo alɛ nʉ́lɨ abádhí nzínzì ɔ̌, ràrà àhʉ pbìndà nabì Sàmɔlɛ̀ nɨ́dì ndì ndaraya abádhí nzínzì ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀. 21 Ndɨrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ ʉrɔ́ rɔ̀, àlɛ̌ t'ábhúna náadʉ̀ kamà ɔ̀nzì Kàgàwà-fɔ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà adʉ̀ Sàwulò nɨ́dì abádhí dɔ̌ kamà tɨ́, rɔ̀nyʉ̀ idzi abádhí dɔ̌, ràrà àhʉ ɨ̀fɔ kumì atɔ tí. Ndɨ Sàwulò nɨ'ì Kisì t'ídhùnà. Ndɨrɔ̀ Kisì nɨ'ì Bɛ̀nyàmɨnì-dhú-bvʉ̌ alɛ. 22 Kàgàwà níitdègu Sàwulò nífɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ Dàwudì nɨ́dì tdɨ́tdɔ̀ abádhí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ átɔ̀ Dàwudì-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma màbà wà Dàwudì, Yɛ̌sɛ̀ t'ídhùnà, atdídɔ̀ afídu ózè alɛ. Ka nɨ́ ndɨ ma mòzè dhu ɔ̀nzì róngo kɔ́rɔ́ alɛ.› 23 Dàwudì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà ipfo Yɛ̌sù, ndìdì Pbàìsràyélí tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba tɨ́, àdhàdhì yà angyangyi ndì ndakɔ̀ fɨndá

* **13:13** 13.13 Ngǎtsi ndɨ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɨ'ì Mǎrkɔ̀.

làká dhu bhěyi. 24 Tdʉ̆ Yěsù ɨra rɔ̀, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ náavɔ̀ dhu
Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ kɔ́rɔ́, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́, ’ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga,
’àdʉ̀ bàtizò àlʉ. 25 Nɨ́, pbɨ̀ndà kasʉ-tsʉ̀ àmbɛ̀nà àrà ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌
nɨ́ ndɨ, Yùwanɨ̀ ivú dhu Pbàìsràyélí-tsʉ̆, ndàtɨ: ‹Nyɨ̌ nyárɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ ɨma
ràrɨ̌ àdhɨ? Ɨma nɨ́ nzɨ̌ wɔ̀ nyɨ̌ nyarɔ́dɔna ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌
dzidu dɔ̌ rɨ́rà alɛ nɨ́ ɨnzá ma màkǎ mʉnga pfɔ̌na rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ mà
alɛ.› 26 Nɨ́rɔ̀ nyɨ̌ adɔ́dʉ̆, yà Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ʼɨ̀ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ nyɨ̌, yà Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarɨ́ rɔ̀, àlɛ̌ tɔ̀ nga nɨ́ ndɨ Kàgàwà
íbhò yàrɨ́ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ ɔtɛ nɨ̌. 27 Obhó tɨ́, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mà fɨyɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nʉ́ʉnɨ nzá dhu Yěsù ràrɨ̌ àdhɨ. Ndɨrɔ̀, yà bìlǐ ka
karózʉ̀na sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, yà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu mà náadʉ̀
nzá abádhí-dɔ nálʉ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɨ dhu àbhʉ ràkǎ, yà Yěsù-dɔ̌
ɨ̀ abhʉ̀ kɔtdɨ̀ anya ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ dhu-otù ɔ̌. 28 Nɨ́, ɨnzá ɨ̀ àbà atdí
dhu mà, yà Yěsù-ànyǎ ɔ̀tdɨ̀ ka kádʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀, abádhí anzì ka
Pìlatɔ̀-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ ka nabhʉ̀ tɨ́ kohò. 29 Nɨ́ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ka kandí kɔ́rɔ́ dhu ɨ̀
àbhʉ rɔ̀nzɨ ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náabhʉ̀ kǎ-bvò kifo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀,
’àdʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. 30 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà adʉ̀ àbadhi àbhʉ rɨ̀ngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀
rɔ̀. 31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàvi ibí ɨdhɔ̀ nyʉ́ ɔ̌ yà Gàlìlayà rɔ̀ ɨ̀ iwú
mànà atdíkpá, ’ìwǔ ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ tɔ̀. Kòmbí ɨ alɛ nɨ́
ɨ kàbhà ngàmbì Pbàìsràyélí-ɔ̀nzɨ̌. 32 Mǎ nyʉ́ mà, mǎ mɔ́vɔna dhu nɨ́
ndɨ Ídzì Màkʉ̆rʉ̀, yà àlɛ̌ tʼábhúna tɔ̀ Kàgàwà náakɔ̀ fɨndá làká. 33 Nɨ́,
Kàgàwà náabhʉ̀ wà ndɨ làká ràkǎ àlɛ̌ tɔ̀, abádhí tɔ́ pbàdzʉkʉrʉ tírɔ̀.
Kǎbhʉ̀ Yěsù rɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, àdhàdhɨ̀ yà Zàburì tɔ́ bhǔkù* ɔ̀ ka
kandí ɔyɔ rɨ́ kìsě kà tɔ́ ngari ɔ̌ dhu bhěyi. Ndɨ andítá rǎtɨna:
‹Ɨnyɨ, ɨnyɨ nɨ́ Idhùdu.
Ndɨrɔ̀ indo ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma nɨ́ Àbanʉ.› 34 Ndɨrɔ̀, Yěsù nábhʉ̆ ndɨ̀ ndɨ́
rɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ abvòna rɔ̀mɔ̀ dhu kǎvɔ̀ angyangyi.
Kǎtɨ:
‹Ma mɨ́ nyasɔ̌ nɨ̌ asota nɨ́ ɨ̀lɨ̌lǎ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rǎʼuna,
yà angyangyi ma makɔ̀ fɨndá làká Dàwudì tɔ̀ asota*.› 35 Ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ kà rǎtɨna átɔ̀ Zàburì* tɔ́ ngǎtsi ngari ɔ̌:
‹Nyɨ nyabhʉ̀ya nzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alɛ-abvò rɔ̀mɔ̀ ibhu ɔ̀.› 36 Obhó tɨ́,
pbɨ̀ndà idzi ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náanzɨ̀ Kàgàwà ózè dhu.
Nɨ́, kǎvɛ̀, kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀ abhúna ka kʉtdʉ́ rɔ́, abvòna ràdʉ̀ ɔ̀mɔ̀.
37 Pbɛ́tʉ̀, yà Kàgàwà àbhʉ rɨngbɛ̀ ndɨ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀ Yěsù-abvò nɔ́mɔ̀
nzá.
38 Nɨ́rɔ̀ adɔ́dʉ̆, nyʉ̀nɨ dhu kɔ̌tù ɔ̌ nga ràrɨ̌ ndɨ ɨ̀ndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga rɨ̌
ndʉ̀ba dhu rɨ̌ ndɔ̀vɔ fʉ̆kʉ̀ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, Músà bhà Ʊyátá mà náabhʉ̀ nzá
nyɨ̌ kɔzʉ̀ nyɨ̌ obhónángatálɛ tɨ́. 39 Yěsù-otù ɔ̌ nga nɨ́ ndɨ ɨ̀ngbàtɨ́ ílɨ ndɨ̀
alɛ mà yà ka nàʼù, nɔ́zʉ̀ ka kádʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ nɨ̌. 40 Nɨ́rɔ̀, nyàndà
nga mběyi adɔ́dʉ̆, akyɛ yà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu nɔ́ɔnzɨna ndɨ̀
rʉ̀kʉ́ nɨ̌. Abádhí atɨ:
41 ‹Nyàndà dhu, nyɨ̌, ɨndrǔ-tsɨ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarɨ́ rɔ̀.
Nyàbhʉ nyɨ̌ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌, ndɨrɔ̀ nyàbhʉ nyɨ̌ tsěkʉ rɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀.
Obhó tɨ́, ma mɨ́ atdí dhu ɔ̀nzɨ, yà ɨ̀nè nyɨ̌ nyɨ́ʼɨ nyɨ̀kpɔ́kʉ nà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌.
Ndɨ dhu nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ àʼùnà ngǎtsi alɛ náwɛ fʉ̆kʉ̀ rɔ̀ dhu*.››

---

* **13:33** 13.33 Zàb 2.7 * **13:34** 13.34 Ìsa 55.3 * **13:35** 13.35 Zàb 16.10 * **13:41** 13.41 Hàb 1.5

42 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà níitdègu ùvò unduta-dzà ɔ̀
rɔ̀, ní iyé-yà náadʉ̀ abádhí òǹzì ndínǐ iwúya tí tdítdɔ̌ rí'ɨ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀
ɔ̌, 'ìwʉ̌ wɔ̀ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nádu 'àwɛ tdítdɔ̌ fɨ̃yɔ̀. 43 Wɔ̀ unduta-dzidɔ̌, ábhɔ̌
Pbàyàhúdí mà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí tɔ́ dɨ̃nì ɔ̀ ɨ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀ 'òngò
Kàgàwà ʉ̀lɛ mànà, náadʉ̀ ùvò, 'òwù Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà-owù ɔ̌.
Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ 'òpè abádhí-afí nɨ̌,
ndínǐ ɨ̀ napbá tí 'òngò òko pɔ́tsɔ́ Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ otu ɔ̌ tí.

Pbàyàhúdí rɨ̌ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌vɔna fɨ̃yɔ̀ ɔtɛ nɔ́dhɔ dhu

44 Tdítdɔ̌ ɨ̀'ɨ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, mbɛ̀mbɛ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ pbanga ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ
núundu ɨ̀ ndínǐ ɨ̀ ɨrɨ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ. 45 Ní Pbàyàhúdí
níitdègu wɔ̀ ihé-yà àlǎ, ní adha tɔ́ alɛ-afí mà agòta mànà náadʉ̀ abádhí
ɨ̀ra, ràdʉ̀ 'ɔ̀pè 'àgò Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna fɨ̃yɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ 'àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ
kà nɨ̌. 46 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà náadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ɨ̀mbǎ
ɔ̀yá ɔdɔ́ na, 'àtɨ: «Fʉ̌kʉ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà bhà yàrí Ɔtɛ nákǎ kʉnɔ̀
wɛmbɛrɛ̀ tí nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyɔ̀dhɔ̀ ka, nyǎdʉ̀ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌-tírɔ̀ ɨnzá àkǎ
'àbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mí mʉ̌gɛ̀rɛ̀
kòmbí mɔ̌wù kʉ̀nɔ̀ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. 47 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà ʉyá wà ka ndɨ dhu bhɛ̌yi tí fǎkà. Kǎtɨ:
‹Ma míli nyɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ awáwʉ̀ tí,
ndínǐ nyɨ̌ nyɨ'ɨ tí ɔ̀gʉ̀ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ rí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ alɛ tí, ràrà àhʉ
yà adzɨ-tsʉ̀ náadì ndì ɨ.›»

48 Ní, ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí níitdègu wɔ̀ ɔtɛ ɨ̀rɨ, ní abádhí-ɨdhɛ̀ náadʉ̀
ndɨ̀ka atdídɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pè 'ìlè Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ,
yà Kàgàwà apɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nabáya tí, náadʉ̀ Kàgàwà
à'ù.

49 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ kɔ́rɔ́ ndɨ Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì
ɔ̌. 50 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu ìtsu Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí ɨ̀ návi vèbhálɛ mà,
kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà dɔ ɔ̀, ndínǐ dhu nɨvà tí Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà
rɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'àvu Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌, 'àdʉ̀ ìpfonà 'òdì
fɨ̃yɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀. 51 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ pfɔ̃ya-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀
abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ɨ̀và, 'òwù Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀. 52 Ndɨrɔ̀ Yěsù-owù nʉ́ngʉ̀ alɛ-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌, Kàgàwà bhà
Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ràdʉ̀ 'ɨ̀ra.

14

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
nʉ́nɔ Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

1 Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náatsù átɔ̀
Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̀. Ní ányɨ̀dzá, abádhí ʉnɔ Kàgàwà bhà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ Pbàyàhúdí mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ ábhɔ̌ ihé-yà
nyʉ́ nábhʉ rà'ù Yěsù. 2 Pbɛ́tʉ̀, yà ɨ̀ nùvǒ ɨ̀nzɨ̌ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí náadʉ̀
dhu ìtsu ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-dɔ ɔ̀, 'àbhʉ afíya rìnza ɨ̀ ndínǐ dhu nɨvà tí
kɔ̌kɔ̀ Yěsù ná'ù adɔ́ya rɔ̌. 3 Ní, àzèmbè wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀ tí, Pɔlɔ̀
mà Bàrnabà nà náadʉ̀ òko ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tí Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Abádhí
adʉ́nà òwu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ kpangba,
ɨ̀mbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na, kà-rɔ̌ ɨ̀ ɨ̀pbɨ̀ ɨ̀ nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
adʉ́nà àrà yà abádhí rʉ̌nɔna pbɨndà ídzìnga dɔ̌ dhu tɔ́ obhónga nábhʉ

rɔ̌ ràvi ndɨ kpangba, yà abádhí rɔ̌nzɨna wɨwɨ mà yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu-otù ɔ̌. 4 Ní wɔ̀rí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga nʊ́ʊndɔ ndɨ ɔyɔ, atdídhena alɛ rɔ̀lè ɨ̀ Pbàyàhúdí-tɨ’ɔ̀nǎ rɔ̀, ngʊ̌kpà alɛ ràdʊ̀ ’ɔ̀lè Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-tɨ’ɔ̀nǎ rɔ̀. 5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí mà ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà, ɔ̀yá ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà náadʊ̀ ’ɨ̀rɨ ndínɨ̌ ɨ̀ ɔpɛ́ tí ’àvu Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌, ’ádʊ̀ abádhí àbhʊ kubvʊ̌ odu nɨ̌ rʊ̀vɛ. 6 Ní, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà níitdègu wɔ̀ dhu ɔ̀sʊ̀, ní abádhí uvò Ìkòniyò ɔ̌ rɔ̀, ’òtsè Lìkàòniyà tó pbìrì ɔ̌ pbanga, Lístrà mà Dɛ̌rbɛ̀ mànà, tɨyá arí’ɨ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ pbìrì mànà ɔ̀. 7 Ányɨ abádhí adʊ̀ òko ’ɔ̀wù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ nʊ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ̌’ɨ̀ Lístrà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

8 Lístrà tó kɨgɔ̀ ɔ̌, ɨ̀nzɨ́ aríde pfɔ̌na dɔ̌ atdí alɛ níɨ’ɨ̀ ìnè. Ndɨ alɛ nɨ’ɨ̀ ɔ̀dhɨ tí ka kadhɨ̀ òtsótsù rɔ́rɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ ka nɨ’ɨ̀ ɨnzá apɛ̀na ùbhi yà ka kadhɨ̀na ndɨ̀ rɔ̀ alɛ. 9 Ní, atdíku kǎdɨ̀ ndàmbɛ Pɔlɔ̀ rʊ̌nɔna dhu ɨ̀rɨ̀ dɔ̌. Ní Pɔlɔ̀ ʊdí nyɨ̀kpɔ́na kà-rɔ̌, kà’ù dhu ɔ̀gʊ̀ ndɨ̀ ràmbɛ̀nà ɔ̀gʊ̀ dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀. 10 Ní, Pɔlɔ̀ adʊ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ ɔrʊ́ tʊ̌na nyʊ́ nà, ndàtɨ: «Ífvà nyɨ, nyidè tʊ́rʊ́tʊ́rʊ́ pfɔ̌nʊ dɔ̌.» Ní wɔ̀ alɛ níɨbɛ ndɨ̀ ndìdè, ndàdʊ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi. 11 Ní wɔ̀ Pɔlɔ̀ ɔ̀nzì dhu ɨ̀ àla rɔ̀, ihé-yà náapɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ ɔrʊ́ tʊ̌ya nyʊ́ nà Lìkàòniyà ɔ̌ bhà t’ávàna ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Mʊ̌ngʊ̌-nzo ʊ̀gɛ̀rɛ̀ wà ɨ̀ ’ɔ̀ngò ìndrǔ tí, ’ìtsù àlɛ̌ nzínzì ɔ̀.» 12 Abádhí adʊ̀ Bàrnabà nátɨ̀ Zɛ̌wù tí, ’àdʊ̀ Pɔlɔ̀ nátɨ̀ Hɛ́rmɛ̀ tí. Obhó tí, Pɔlɔ̀ ní ndɨ aránà ɔtɛ ʊ̀dà rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà Lístrà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ró nɨ’ɨ̀ ndɨ Zɛ̌wù tí kátɨna Pbàgìríkí tó mʊ̌ngʊ̌-ngba bhà sɔmǎ-dzà. 13 Ní wɔ̀ ndɨ kàsʊmɨ̀ ɔ̌, Zɛ̌wù bhà atdí kùhanɨ náadʊ̀ ɨ̀rà ìkyì-akpá nà, ɨwà ndɨ ndʊ̀kpɔ̀rɔ̀ itsu-opfò tó mʊ̀kàkʊ́ ndʊ̀fɔ̌ dɔ̀ya rɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨ̀rà àhʊ nà kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀yá tsǎtsʊ̀ tí. Abádhí nɨ’ɨ̀ ɨwà ɨ̀ nɨ̀rɨ ihé-yà mànà ndínɨ̌ ɨ̀ ubhò tí ɨ ìkyì-akpá pɛrɛ̀ tí kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ tɔ̀. 14 Ní, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà níitdègu kɔ̌kɔ̀ alɛ rǎpàna ndínɨ̌ ɨ̀ ɔnzɨ tí dhu ɨ̀rɨ, nʊ́ʊfa rɔ̀yá ɔrʊ́ mʊ̀dzarʊ̀-ɔ̌nga, ’ádʊ̀ ɔ̀tse ihé-yà nzínzì ɔ̀, ’àmbɛ ùkʊ̌ dɔ̌, ’àtɨ: 15 «Hɔ̀kɔ̀! Ádhu wɔ̀ nyɨ́ nyápàna nyɔ̌nzì dhemǎ? Mǎ’ɨ nyʊ́, mǎ ní ìndrǔ àdhàdhɨ nyɨ́ ní ìndrǔ dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, yà fʊ̌kʊ̀ mǎ mɔ̀vɔ̀ dhu ní Kàgàwà bhà Ídzì Màkʊ̌rʊ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyʊbhà tí nyɨ́ nyarónzɨna ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà dhu, nyǎdʊ̀ nyʊ̌gɛ̀rɛ̀ nyɔ̌ngò yà ɨ̀nzɨ́ arɔ́vɛ̀ Kàgàwà bhà alɛ tí. Ndɨ Kàgàwà ní ndɨ yà adzɨ mà ɔ̀rʊ̀-akpà mà ndɨrɔ̀ rɛ̀rʊ̀-abábá mà, ɔ̀yá arí’ɨ̀ kórɔ́ dhu mànà nanzì alɛ. 16 Angyíta nyʊ́ Kàgàwà ʊbhà pɛ́ kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rɔ̀ngò ùbhi afíya ozè otu ɔ̌. 17 Pbɛ́tʊ̀, kʊ̌bhà nzá ndɨ ndí ndìtɛ̀ abádhí tɔ̀ yà ndɨ ndɔ́nzɨna ídzìnga-otù ɔ̌ dhu. Obhó tí, kǎrí igye àbhʊ̌ rɨ̀kɔ̌ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ fʊ̌kʊ̀, ndàdʊ̀ ɨnga ɔ̌ dhu àbhʊ rɔ̀’ɔ̀ fɨ́yɔ́ kàsʊmɨ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ indo màtí, kǎrádʊ̀ nyɔ̌ngù, ndàdʊ̀ afíkʊ níra pbìndà ídzìnga tó dhɛ̀dhɛ nɨ̌.» 18 Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náatɛ̀ mbǎ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi màtí, ní abádhí rɨ̌ ihé-yà nísɔ̌ ɨ̀nzɨ́ ɨ̀zǎ tó pɛrɛ̀ nubhò tí fɨ́yɔ̀ dhu níɨ’ɨ̀ ɔbɨ tí.

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí níiwú Àtɨyòkiyà* tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ìkòniyò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ màtí, ’ìwʊ̌ ùvò Lístrà. Ní abádhí níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ’ùbvʊ̌ Pɔlɔ̀ mà odu nɨ́, ndínɨ̌ ʊvɛ̀ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʊ̀ Pɔlɔ̀ àdhà ’ìpfo iri kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ɨwà ɔ̀vɛ̀ dhu tí

* **14:19** 14.19 Ndɨ Àtɨyòkiyà nɨ’ɨ̀ Pìsìdiyà tí kátɨna atdí pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀.

ɨ í kàtɨ ńdhunǐ. 20 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ níitdègu 'àndǔ 'àkpɔ̀rɔ̀ Pɔlɔ̀-
ngbɔ̀, ní àbadhi adʉ̀ ndɨvà, ndìdè, ndàdʉ̀ ndàdu ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní tsútsǎ
nínganí, abádhí adʉ̀ òwu Bàrnabà nà Dɛ̌rbɛ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rǐ 'àdǔ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

21 Dɛ̌rbɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náapɛ̀ 'ʉ̀nɔ̀
Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀. Ní, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ɨ̀, 'à'ù
Yěsù. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ 'àdu Dɛ̌rbɛ̀ rɔ̀, 'òwù Lístrà. Lístrà
rɔ̀, abádhí adʉ̀ 'ɨvà, 'òwù Ìkòniyò ndɨrɔ̀ Àtìyòkiyà, Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
22 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀nă, abádhí owúnà Yěsù ná'ù alɛ-afí nópè rɔ̌, 'àdʉ̀
òwu ɨ alɛ àvi rɔ̌ rìkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu dhu ɔ̀vɔ̀
rɔ̌ ɨ alɛ tɔ̀, 'àtɨ: «Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dà ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̀na nă, ndínǐ
àlɛ̌ kotsú tí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀.» 23 Kɔ́rɔ́
kànísá ɔ̀na nă, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ́nà òwu ìndrǔ òvò rɔ̌, 'ʉ̀lɨ
ndɨ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tí. Ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ɨ̀ ʉ̀tsɨ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌
dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ́nà òwu yà ɨ óvò alɛ ʉ̀lɨ rɔ̌ yà ɨ á'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù-fɔ́.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉdà Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nă, 'àdʉ̀ òwu ùvò
Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 25 Ní, Pɛrgà tí kátɨna ndɨ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀
ɨ ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔ̀tɛ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'àsɔ̀lɔ̀, 'òwù Àtàliyà tí
kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. 26 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ 'ɨvà 'òwù ibhú ɔ̌, 'òwù ùvò
Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, yà abhi ɨ apɛ̀ ɔ̀ná rɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌
rɔ̀ nga ní ndɨ, ka kabhʉ abádhí Kàgàwà ràso wɔ̀ abádhí òwù ʉ̀tsànà
pbìndà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Ní, Àtìyòkiyà ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí andu Yěsù ná'ù alɛ-tsʉ̀, 'àdʉ̀
Kàgàwà àbhʉ ɨ̀ 'ɔ̀nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu náwɛ fɨ́yɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ ɨ̀ngbà
dhu bhěyi màtí ɨ̀ àpfò a'uta tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɨ̀nzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu náwɛ
átɔ̀ abádhí tɔ̀. 28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀ òko ábhɔ̌
ɨdhɔ nyʉ́ tí Yěsù ná'ù alɛ mànà Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.

15

Yěsù ná'ù alɛ tɔ́ unduta Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀
(Ɔpt 2.1-9)

1 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ngúfe alɛ, náapɛ̀
'ùdhe dhu Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, 'òwù àtɨnà rɔ̌ ɨ̀tí: «Ɨ̀nzǐ nyǐ nyapɛ́ nyǎbhʉ̌
kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀kʉ́nga yà Músà bhà Ʉyátá nónzì ka dhu bhěyi, ní Kàgàwà
rǐ nzǐ nyǐgʉ̌ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀.» 2 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀
ndɨ dhu ɔ̀dhɔ̀ atdídɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ agòta nyʉ́ ràdʉ̀ ɨ̀tsɨ̀ nzínzìya ɔ̌ ɨ alɛ
mànà wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀tsɨ̀ atdíkpá,
ndínǐ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ndɨrɔ̀ Àtìyòkiyà ɔ̌ ngúfe ngʉ̌kpà alɛ mànà
nóowu tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, 'òwù ɔ̀tɛ ndɨ dhu dɔ̌ Yěsù bhà uvitatálɛ
mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-ɔ̀nzǐ rɔ̀. 3 Ní, Àtìyòkiyà ɔ̌ kànɨsà náadʉ̀ abádhí
dzʉ̀nà nónzì àkǎkǎ dhu bhěyi ndɨ abhi tɔ̀. Ní Fòyìnikè mà Sàmàrɨyà
mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀nă ɨ ʉ́da ɨ nanǎ, abádhí owúnà ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtí
ɨ̀nzǐ ní Pbàyàhúdí nʉ́gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ Kàgàwà tɔ̀ dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndɨ dhu
ràdʉ̀ àrà Yěsù ná'ù alɛ àbhʉ rɔ̌ ɨdhɛ̀ya rɨka ndɨ atdídɔ̌. 4 Ní, kɔ̌kɔ̀ alɛ
níitdègu owu ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà mà Yěsù
bhà uvitatálɛ mà ndɨ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, náakɔ̀ abádhí mběyi

nyʉ́. Abádhí náadʉ̀ Kàgàwà àbhʉ ’ɔ̀nzɨ dhu náwɛ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ nàkɔ alɛ tɔ̀. 5 Pbɛ́tʉ̀, atdídhená alɛ, Yɛ̌sù ná’ù Pbàfàrìsáyó tɔ́ mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̌, náadʉ̀ ’ɨ̀và ’àtɨ: «Dhu àkǎ kɔbhɔ̀lɔ̀ Yɛ̌sù ná’ù ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-ɔ̀nzɨ̌nga, kadʉ̀ dhu ʉ̀ya fɨ́yɔ̀ ròngò Músà bhà Ʊyátá nɨ́fʉ.» 6 Nɨ́rɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, náandu ɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ andá tɨ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̀nga. 7 Nɨ́, atdídɔ̌ ɨ̀ àgò ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨ̀và ndɨ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu Kàgàwà róvò wà mǎ angyíta tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ma mongó tɨ́ pbɨ̀ndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí nɨ́ɨrɨ tɨ́ ’àdʉ̀ dhu à’ù. 8 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà, yà ìndrʉ̌-afí ɔ̀ dhu mà nʉ́nɨ̌ arɨ́ alɛ, nɨ́tɛ̀ wà dhu ɨwà ndɨ̀ rákɔ abádhí, yà abádhí ndɨ̀ ndɨ́rǎ pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, àdhàdhɨ̀ yà ndɨ̀ ndɨrá àlɛ̌ dhu bhɛ̌yi dhu-otù ɔ̌. 9 Kʉ̌ndɔ̀ nzá àlɛ̌-ɔ̌nga abádhí mànà akɛkpá màtɨ́, kʉ̀’o abádhí-afí rɨ̀lǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌, a’uta-otù ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. 10 Nɨ́rɔ̀, ádhu kòmbí nyɨ̌ nyɨ́ Kàgàwà-afí númvʉ̌ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, nyǎmbɛ ndɨ̀ nà’ɛ ànɔ̀ nʉ́gba dɔ̌ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ dɔ̌ nɨ̌? Nyɨ̌ nyɨ́ ndɨ ànɔ̀ nʉ́gbǎ abádhí dɔ̌ àzèmbè ɨ̀nzá àlɛ̌ t’ábhúna nyʉ́ mà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ mà àlɛ̌ kanzɨ̀ kànɔ̀ àlɛ̌ kɨ́ dhu-lɛ̀mà rɔ́rɔ̀! 11 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kà’ù wà dhu àlɛ̌ rʉ̀gʉ wà àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhɨ̀ abádhí nʉ́gʉ dhu bhɛ̌yi.» 12 Nɨ́, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ̌ Kàgàwà àbhʉ ’ɔ̀nzɨ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ wɨwɨ̀ mà, yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu náwɛ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ nàndunà alɛ náadʉ̀ ɨ̀nɛ̀ bhìì, ’àmbɛ abádhí rǎwɛ̌na dhu nɨ́rɨ dɔ̌. 13 Nɨ́ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà nɨ́itdègu ɨ̀nɛ̀, ní Yàkɔbhɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. 14 Sìmìyonì náwɛ wà ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́, mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà arɨ́ pbɨ̀ndà alɛ nɔ́pì ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tɨ́ dhu àlɛ̌ tɔ̀. 15 Wɔ̀ ndɨ dhu nákɔ wà ndɨ̀ Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu nà. Ndɨ andítá rǎtɨna:

16 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna: wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨ́ madʉ̌
mɨrà wɔ̀ ndɨ̀ nadrʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà ɨdza nɔ́sɨ̀ tdɨ́tdɔ̌.
Nɨ́ ma mɨ́ ndɨ ɨdza-dúdù nángbɛ̌,
madʉ̀ ɨ̀dɨ̀nà rìdè pfɔ̌na dɔ̌.

17 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yà ɨ̀ nʉbhà alɛ-go rɨ̌ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
ɨ alɛ nɨ́ kǎkà ɔvɔ̀du ka kánzì dɔ̀yá alɛ.
Obhó nyʉ́, kɔ́rɔ́ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, yà pbàkà alɛ nyʉ́ tɨ́ oko tɨ́ ma múnzì alɛ rɨ̌ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ ma.
Wɔ̀rɨ́ ní ndɨ yà ndɨ dhu ɔ̀nzɨ rɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́ʉnɔ dhu*.

18 Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ndɨ ɨ dhu nábhʉ̌ ìndrʉ̌ rʉ̀nɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ napɛ̀na rɔ̀ alɛ.›»

19 Tdɨ́tdɔ̌, Yàkɔbhɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨma, ma màla dhu nɨ́, dhu ràkǎ nzá kɔbhɨ̀lɨ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-tsʉ̀. 20 Pbɛ́tʉ̀, abádhí tɔ̀ dhu ràkǎ kandɨ̀ dhu, katɨ: ‹Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌ngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀zǎ ná’à*. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò nyɔ̌dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ rɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ dàna-tsì ka kìpbɔ̌ ɔbɨ nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ ɨ̀zǎ mà, ànzʉ̀bhà mànà ná’à.› 21 Obhó tɨ́, angyí ndɨ̀ napɛ̀na rɔ̀, ìndrʉ̌ náarɨ́’ɨ̀ ɨ̀nè Músà bhà Ʊyátá nɔ́vɔ ɨ̀ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ́. Kɔ́rɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí náarɨ́ ɨ Ʊyátá nɔ́zʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.»

---

* **15:17** 15.17 Àmɔ 9.11-12 * **15:20** 15.20 Ndɨ ɨzǎ nɔ́tʉ̀ wà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

Yèrùsàlɛmà ɨ nùndu alɛ rɨ̌ bhàrʉwà àbhʉ̌ Àtìyòkiyà ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ dhu

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà,
Yèrùsàlɛmà ɔ̌ kórɔ́ Kànɨsà mànà náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌. Abádhí nɨ́ɨrɨ ɨ̀ ndɨ́nɨ̌
ɨ̀ ovó tɨ́ nzínzìya ɔ̌ alɛ, ’àdʉ̀ òvìnà ròwù atdíkpá Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà
mànà nà Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Nɨ́, abádhí avò Yudhà mà Sílà
nà. Ngǎtsi ndɨ Yudhà-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ Bàrìsabà. Ɔdhɨ́ya pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌,
abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ’ɨ̀ atdídɔ̌ ka kɨ́fʉ alɛ. 23 Nɨ́, abádhí adʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ
nóvì ròwù bhàrʉwà nà. Ndɨ bhàrʉwà ka kandí yà dhu bhěyi: «Mǎ’ɨ̀
ɔdhɨ́kʉ, Yěsù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, mǎ mòvì nyɨ̌
atdídɔ̌ ɔdhɨ́kǎ, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɨ́rɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́’ɨ̀ Àtìyòkiyà mà, Sìriyà mà,
Kìlìkiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. 24 Mǎ mɨ́rì dhu, nzínzìka ɔ̌ rɔ̀, atdídhená
alɛ rówù ɨnzá mǎ mʉ̀fà rʉsà fɨ́yɔ̀ rɔ́rɔ̀, ’òwù dʉ̀kʉ ɨ̀nza àwú ɔ̀tɛ̌ya nɨ̌,
ndɨ dhu ràdʉ̀ ɨzʉ nábhʉ afíkʉ ɔ̀. 25 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, mǎ mɨ̀rì
mǎ mɔ̌vò ìndrʉ̌, mǎdʉ̀ òvìnà ròwù tɨkʉ ɔ̀. Abádhí rɔ̌wu atdíkpá yà
atdídɔ̌ mǎ mózè ɔdhɨ́ka, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà nà. 26 Ndɨ Pɔlɔ̀ mà
nádzi wà fɨ̀yɔ́ ípìrɔ̌nga ɔvɛ tɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà kasʉ-
okú dɔ̀ rɔ̀. 27 Nɨ́rɔ̀, kɔ̀nɨ̌ mǎ mòvì Yudhà mà Sílà nà, ndɨ́nɨ̌ yà bhàrʉwà
ɔ̌ mǎ màndǐ ɔtɛ nɔvɔ tɨ́ tsʉ̀ya ɔ̌ fʉ́kʉ̀. 28 Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí
mà, mǎ nyʉ́ mànà, mǎ màla dhu nɨ́, dhu ràkǎ nzá mʉ̌gbǎ ndɨ̀ nà’ɛ
vurò ànɔ̀ tdɨ́tdɔ̌ dʉ̀kʉ́, ròsè yàrɨ́ ʉyátá dɔ̀nǎ. 29 Ndɨ ʉyátá rǎtɨna: ‹Nyɨ̌
nyàkǎ nzá nyǒngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀zǎ mà, ànzʉ̀bhà mà,
dàna-tsì ka kìpbǒ ɔbɨ nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ ɨ̀zǎ mànà ná’à. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò
nyɔ̌dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ rɔ̌ rɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ dhu nyɨ̌ nyɨ̀fʉ dhu nɨ́ ndɨ àdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ɨwà nyɨ̌
nyɔ̀nzɨ̀ ídzì dhu dhu. Mběyi nyòko.› » 30 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̌kɔ̀ òvì ka kòvì alɛ
nɨ́ɨvà ɨ̀ ’òwù wɔ̀ bhàrʉwà nà Àtìyòkiyà. Nɨ́ ányɨ̀ ɨ̀ ’òwù ùvò rɔ̀, abádhí
andu Yěsù ná’ù alɛ-tsʉ̀, ’àdʉ̀ ndɨ bhàrʉwà àbhʉ abádhí rɔ̀zʉ̀. 31 Nɨ́ wɔ̀
bhàrʉwà ɨ̀ ’ɔ̀zʉ̀ rɔ̀, kɔ̀rɨ́ alɛ-ɨdhɛ̀ nɨ́ɨka ndɨ̀ atdídɔ̌ ndɨ bhàrʉwà ɔ̌ ka kòpè
afíya tɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 32 Kàgàwà bhà pbànábí tɨ́ ɨ̀ àdʉ̀ ’òtù dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, Yudhà mà Sílà nà náadʉ̀ ɔ̀tɛ ádzǐta nyʉ́ kɔ̌kɔ̀ Yěsù ná’ù alɛ mànà, ɨ̀
ròpè abádhí-afí, ’àdʉ̀ abádhí àbhʉ ròtsì ɔbɨ fɨ̀yɔ́ a’uta ɔ̌. 33 Ngúfe ɨdhɔ
ɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ Àtìyòkiyà dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ abádhí t’ɔ́dhɨ́ya náadʉ̀ abádhí ʉ̀bhà
ràdu ɨ̀, ’òwù yà ɨ́ nívì alɛ-tɨ’ɔ̀. 34 [Pbɛ́tʉ̀ Sílà adʉ̀ ndòzè ndàdɨ Àtìyòkiyà.
Nɨ́ Yudà adʉ̀ àrà atdírɔ̀ Yèrùsàlɛmà.] 35 Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà adʉ̀ òko
Àtìyòkiyà. Ibí ngʉ̌kpà alɛ mànà, abádhí owúnà dhu ùdhe rɔ̌, ’àdʉ̀
Kàgàwà bhà Ɔtɛ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ átɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

36 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ atɨ Bàrnabà nɨ̌: «Ɔdhɨ́, kàdu pɛ́ àlɛ̌, àlɛ̌
ròwù àlɛ̌ t’ɔ́dhɨ́na nándà yà angyi àlɛ̌ kʉ́nɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà
Ɔtɛ ɔ̀yá kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ kórɔ́, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kala tɨ́ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ abádhí
aróko dhu.» 37 Nɨ́, Bàrnabà azè ndìdyì Yùwanɨ̀ Mǎrkɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ owu tɨ́
mànà atdíkpá. 38 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ndɨ dhu òzè, Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀
rɔ̀ Yùwanɨ̀ Mǎrkɔ̀ adù ndɨ owùya ɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀nzɨ̀ kasʉ atdíkpá ɨ̀ mà
nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 39 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náagò
ɨ̀ atdídɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ’àbhʉ ’ʉ̀ndɔ̀ ɨ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Bàrnabà adʉ̀ Mǎrkɔ̀
nídyì, ’òwù nà atdíkpá ibhú ɔ̌ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̀. 40 Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ Sílà
òvò. Nɨ́, Yěsù ná’ù alɛ ɨ̀tsɔ̀ ɨ̀ dɔ̀yá, ndɨ́nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà aso tɨ́ ɨ̀
dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ’ɨ̀và, ’òwù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀. 41 Nɨ́, kʉ̌dà Sìriyà tɔ́ pbìrì

mà, Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̀na nǎ, ndàrà kànísá-afí òpè rɔ̌, ndínǐ ɔbɨ notsi tí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌.

16

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rǐ ndàpbǎ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà owù ɔ̌ dhu
(Rɔm 16.21; Gàl 4.13-15; Fìl 2.19-22)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ arà àhʉ Dɛ̌rbɛ̀. Ányìrɔ̀, kǎdʉ̀ ʉ̀da Lístrà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányì, kǎtù Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ì ɨwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ. Kà-tsánà nɨ'ì ɨwà Yɛ̌sù ná'ù Mʉ̀yàhudì-àyi, ndɨrɔ̀ kà t'ábanà nɨ'ì Mʉ̀gìrikì. 2 Ní, Lístrà mà Ìkòniyò mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù alɛ owúnà ídzì dhu nyʉ́ náwɛ rɔ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ dɔ̌. 3 Ní, Pɔlɔ̀-afí adʉ̀ ndɔ̀tdɨ, ndínǐ ì ongó tí ùbhi atdíkpá kà mànà. Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̀nzǐnga àbhʉ kɔbhɔ̀lɔ̀, wɔ̀ ndɨ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ arí ì'ì Pbàyàhúdí-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ nɨ'ì kɔ́rɔ́ ɨwà dhu nʉ́nɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ t'ábanà rɨ'ì Mʉ̀gìrikì nídhunǐ. 4 Kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀, yà ì úbhi ɔ̀ná ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nóowúnà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́tsì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ì ùndu ì rɔ̀ ʉyátá ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀, 'àdʉ̀ òwu abádhí àvi rɔ̌ rɨfʉ ndɨ dhu. 5 Nírɔ̀ ní ndɨ kànɨsà apɛ̀ 'àmbɛ ìdzɔ dɔ̌ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, bvʉ̀ya ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌ bìlǐnganà.

Ɔnyʉ rǐ Pɔlɔ̀ ɔ̀nyʉ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀ ka kí ndànzi dhu-rɔ̌ dhu

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí náagó Pɔlɔ̀ mà Sílà nà, ìnzǐ owu tí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní, abádhí ʉdà Fùrùgiyà mà Gàlàtiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ. 7 Ní, Mìsiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ì ótsù nǐ ifo ɔ̌ ì òwù ùvò rɔ̀, abádhí azè 'òwù Bìtìniyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí adʉ̀ abádhí àgo ìnzǐ owu tí ányì. 8 Ní, abádhí ʉdà Mìsiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, 'àdʉ̀ 'àsɔ̀lɔ̀, 'òwù ùvò Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 9 Ní atdíku kúbhingá, dhu adzì Pɔlɔ̀ dɔ̀ ɔnyʉ-bhɛ̌yi. Ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀, Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ níidè kɔ̀nzǐ, ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ kà-rɔ̌, ndàtɨ: «Áda Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ nyarà dzʉ̀nàka ɔ̀nzì.» 10 Ní, wɔ̀ dhu Pɔlɔ̀ àla dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mɔ̌pè mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ mǎ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ndínǐ mǎ mowu tí Màkɛ̀dɔ̀nɨyà. Obhó tí, mǎ mʉnɨ dhu Kàgàwà ránzì wà mǎ ndínǐ mǎ mowu tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ndɨ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀.

Lùdiyà rǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù à'u Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

11 Ní mǎ muvò Trɔwà rɔ̀, mʉ̌pò ibhú ɔ̌, mɔ̌wù tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ Sàmɔ̀tìrakì tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Òbhɔ̌ nínganí, mǎ madʉ̀ ùvò ányìrɔ̌ rɔ̀, mɔ̌wù ùvò Nɛ̀yàpolì tɔ́ kìfukù ɔ̀. 12 Ányìrɔ̌ rɔ̀, mǎ madʉ̀ òwu Fìlipì. Ndɨ Fìlipì nɨ'ì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nyʉ́, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì Pbàrɔ́má ɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀ná kɨgɔ̀. Ní, mǎ manzì ngúfe ɨdhɔ ányì. 13 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, mǎ muvò kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mɔ̌wù atdí ɨdha-akpà-bɨdɔ̀. Mǎ mɨrɛ̀ nga ányìrɔ̌ nga ràrǐ ndɨ ɨtsɔ̀ta tɔ́ ngari. Ní ányì mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ makò obvò, mǎdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ányìrɔ̌ ì nándu vèbhálɛ mànà. 14 Abádhí nzínzì ɔ̌, Lùdiyà tí kátɨna tsìbhálɛ níí'ì ìnè. Ka nɨ'ì Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tsìbhíngba. Ní, kǒngónà ùbhi òlɔ̀lù mʉ̀dzarʉ̀ nà ndàmbɛ ùdzinà dɔ̌, ndɨrɔ̀ kǒngónà Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzì. Ní, kǎdì ndàmbɛ mǎ mʉ́nɔna dhu ìrì dɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ràdʉ̀ afína àngbɛ, ndínǐ kǎdʉ̀ tí ndàpba Pɔlɔ̀ mà rʉ̌nɔna dhu rɔ̌. 15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨyàdhíyà mà, pbìndà ɨdzá-bhà

mànà níitdègu bàtizò àlʉ̌, ní kǎdʉ̀ mǎnzì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɨ̌ ɨwà ma rà'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù, ní nyìwʉ́ nyǒngò òko pbàkà ɨdzá.» Obhó tɨ́, kǎdʉ̀ mʉ̌tʉ mǒwù pbɨ̀ndà.

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà núsɔ̌ ka kɨ́ dhu
(Kas 19.23-24; Fìl 1.12; 1Tè 2.2; 1Pɛ́ 4.12-13)

16 Atdíku, mǎ makò mǎmbɛ òwu dɔ̌ ɨtsɔ̀ta-bhʉ̌dɔ̀. Ní kasʉ tɔ́ atdí tsìbhíngba níɨra, mǎdʉ̀ mǎsò ndɨ̀ mànà otu ɔ̌. Ndɨ tsìbhíngba ɔ̀ ɨ'ì nzɛ́rɛ-alafí nɨ'ì ndɔ̀nzì araya dhu ɨ̀tɛ arí angyangyi ìndrʉ̌ tɔ̀ alafí. Nɨ́, kà rɔ̌nzɨna dhu-otù ɔ̌, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ongónà dhu òngyè abhɔ nyʉ́. 17 Ní, kǎdɨ̀ ndàmbɛ ɨ̀rà dɔ̌ owùka ɔ̌ Pɔlɔ̀ nà, ndàdʉ̀ àmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌: «Kǎkà alɛ ní yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔrʉ́ Kàgàwà bhà ɨnɔ-akpá. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ nyɨ̌ nyʉ́gʉ ɔ̀ná otu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀.» 18 Kǎnzì wɔ̀ dhu ibí ɨdhɔ nyʉ́ tí. Nírɔ̀ ní ndɨ atdíku, wɔ̀ dhu àrà ndɨngyɛ rɔ̀, Pɔlɔ̀ agɛ́rɛ́ ndɨ̀, ndàtɨ wɔ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rí'ì nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌: «Ma mí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Yěsù Krístɔ̀-ɔ̀vɔ̀ rɔ̌, áhʉ̌ wɔ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.» 19 Ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níitdègu fɨyó ongyéngá-otù rɨ̌ ndɔ̀tdɨ dhu ɔ̀sʉ̀, ní abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nʉ́lʉ, 'àdʉ̀ òwu nà pbanga-tsidɔ̌ rʉ̀wʉgà dɔ̀, Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ anya t'ɨ́tdɨ̀ta tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ní kɔ̌kɔ̀ anya t'ɨ́tdɨ̀ta tɔ́ kɔ̀ngɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, 20 abádhí ɨtɛ̀ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ɨ alɛ tɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàrí alɛ nífí wɔ̀gɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ pbanga ɔ̌. Abádhí ní Pbàyàhúdí, 21 ní abádhí arí yà àlɛ̌ tɔ̀ ka kísɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ ka'u tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ɔ̀nzɨ̀nà màndʉ núdhě àlɛ̌ tɔ̀ Pbàrómá tírɔ̀.» 22 Ní, ányɨ̀rɔ̌ ɨ'ì ihé-yà náadʉ̀ dhu ɨ̀và átɔ̀ Pɔlɔ̀ mà rɔ̌ Sílà nà. Ní kɔ̌kɔ̀ anya t'ɨ́tdɨ̀ta t'álɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rɔ̌ mbɛrʉ̀ àbhʉ kʉwà, 'àdʉ̀ àvinà kʉvɨ bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ asé nɨ̌. 23 Abádhí ɨ̀ àbhʉ kʉvɨ atdídɔ̌ asé nɨ̌ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ anya t'ɨ́tdɨ̀ta t'álɛ náadʉ̀ abádhí àbhʉ kusɔ̌ imbi ɔ̀. Ányɨ̀ abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀ya Sàndɨ̌rì tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-ngbɔ̀ nɔdɔ tí mbě̀yi nyʉ́. 24 Ní wɔ̀ ʉyátá ndɨ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Sàndɨ̌rì níitsu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà átsɨ̌ rí'ì kàluga nyʉ́ ɔ̀, ndàdʉ̀ pfɔ̌ya nʉ́bɛ kɔ̀mɔ̀ ɔ̀. 25 Ní mbɛ̀mbɛ̀ iku-alìkpa ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà náakò 'àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ adyi nʉ́yʉ̀ dɔ̌, 'ɨ̀fʉ Kàgàwà ɔ̀ná. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ùsɔ̌ ka kùsɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ òko 'àmbɛ abádhí rɔ̌nzɨna dhu kɛ̀lɛ̌ nírɨ̀ dɔ̌. 26 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nɨ́ísí, imbi-dzà-pfɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndìvi. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí tsǎtsʉ̀ núupfo ɨ̀ kɔ́rɔ́, ùsɔ̌ ka kùsɔ̌ alɛ-pfɔ̀ rɔ̌ àdrà-mbɨ̌ ràdʉ̀ 'ɨ̀tdɨ̀ kɔ́rɔ́. 27 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ Sàndɨ̌rì atdà ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ imbi-dzà-tsʉ̀ nótù ɨwà ɨ̀ nùpfò rɔ́. Ní kɨ̌dhá pbɨ̀ndà ɨla tɔ́ obhi-akpà, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndodú tí ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ̌, ndɔ̀vɛ̀, ɨwà òtsè dhu tí ndɨ̀ ndí ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ nátɨ rɔ̀. 28 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ òkù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pɔ̌rà, nzɔ̌nzɨ nzɛ́rɛ dhu rʉ̀nʉ́ nyɨ-tírɔ̀. Ìnè mǎ mí'ì kɔ́rɔ́ ɨrɔ́.» 29 Ní wɔ̀ Sàndɨ̌rì anzì awʉ́wʉ̀ kitsě nà fɨ́ndà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎlì ndɨ̀ ɨdza ìvɨ̀ tí ndɨ̀ ndívi ɔdɔ nɨ̌ rɔ́rɔ̀, ndìtsì ndìbvu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-ɔ̀nzɨ̌. 30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà návi rùvò iri. Kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̀, ndàtɨ: «Pbàkà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, ma mí dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbà dhu bhě̀yi ndínɨ̌ ma mɔgʉ́ tí?» 31 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Dhu àkǎ nya'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí ʉ̀gʉ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà mànà.» 32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà náadʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà Ɔtɛ nɔ́vɔ̀ kà tɔ̀, kɔ́rɔ́ kàbhà ɨdzá ɨ'ì alɛ mànà. 33 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí kúbhingáná, Sàndɨ̌rì adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ùgù, ndù'o rɔ̀yá otú. Kɔ̌kɔ̀ alɛ-rɔ̌ otú ndɨ̀ ndù'o rɔ́rɔ̀ tí, àbadhi mà kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ bàtizò àlʉ. 34 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ùgù ndàrà nà

pbìndà ɨdza, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ fǐyɔ̀. Nɨ́ wɔ̀ alɛ mà, kɔ́rɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌ Kàgàwà ì à'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

35 Ɨnga níitdègu ùbho, nɨ́ anya t'ɨ́tdìta t'álɛ avì ìndrʉ̌ ròwù dhu ɔ̀vɔ̀ Sàndǐrì tɔ̀, 'àtɨ: «Ʉ́kɔ̀lɔ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ ròwù.» 36 Nɨ́ Sàndǐrì adʉ̀ wɔ̀ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àvi wà ɨma, ndínǐ ma mʉkɔlɔ tí nyǐ. Nɨ́rɔ̀, kòmbí dhu àkǎ nyʉ̀vɔ̀, nyǎdʉ̀ òwu màrʉ̀ngà ɔ̌.» 37 Pbɛ́tʉ̀ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu kɔ̌kɔ̀ ka kìvì alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Kɔ̌kɔ̀ anya t'ɨ́tdìta t'álɛ àbhʉ kʉvɨ mǎ asé nǐ ibí alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ɨnzá ì ʉ̀nɔ̀ ànyǎka mà rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ mʉ̌so imbi ɔ̀ àzèmbè mǎ mongó ì'ì Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́. Nɨ́ kòmbí abádhí òzè tí 'ʉ̀kɔlɔ mǎ ɨnzá kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀? Ɨnzǐ rákǎ akɛkpá màtí! Abádhí àkǎ 'ìwʉ̌ mʉ̌kɔlɔ ì nyʉ́ tírɔ̀.» 38 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ìvì ka kìvìnà alɛ náadʉ̀ 'àdu 'òwù wɔ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu náwɛ anya t'ɨ́tdìta t'álɛ tɔ̀. Nɨ́ ndɨ dhu ì ìrì rɔ̀, ɔdɔ nɨ́ísí abádhí ɔ̀ atdídɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nɨ́ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ dhu ì ìrì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 39 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ ìwu, 'àdʉ̀ ʉbàta ònzì Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-fó. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ imbi ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àvinà rùvò 'òwù kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. 40 Nɨ́ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà níitdègu ùvò imbi ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ abádhí adʉ̀ òwu Lùdiyà bhà. Ányì abádhí ala ì Yěsù ná'ù alɛ mànà. Ɨ alɛ-afí ì òpè dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ɨ̀và, 'òwù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀.

17

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rǒwu ùvò Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Yùw 15.19-21,25; 16.2-3; Fìl 4.16; 1Tɛ̀ 1.4-7; 2.11-16; 5.21)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nʉ́ʉdà Àmùfìpolì mà Àpɔ̀lɔ̀nɨyà nà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ, 'òwù ùvò Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ atdí unduta-dzà nɨ́ɨ'ì ìnè. 2 Nɨ́ yà bìlǐ ndɨ ndarɔ́nzɨna dhu bhěyi, Pɔlɔ̀ atsù ndɨ unduta-dzà ɔ̀. Nɨ́, ɨ̀bhʉ-gʉ̀na mbàlìmbàlì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí owúnà 'àgò rɔ̌ Kàgàwà bhà Andítá dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ anyɨ̀-ɨdzá rí'ì alɛ mànà. 3 Ndɨ agòta ɔ̌, kǎránà dhu àwɛ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà dhu ɨ̀tɛ̀ rɔ̌ Krístɔ̀ raká wà ndàbà àpbɛ̀, ndɨrɔ̀ kà raká wà ndìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎránà àtɨ̀nà rɔ̌: «Yà fʉ̌kʉ̀ ma mí dhu ɔ̀vɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ Yěsù nɨ́ ndɨ Krístɔ̀.» 4 Nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ náa'u Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rʉ̌nɔna dhu, 'àdʉ̀ 'àpba abádhí-rɔ̌. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ábhɔ̌ Pbàgìríkí mà, atdídɔ̌ tʉ̀ya arí 'ɨ̀rɨ vèbhálɛ mànà náadʉ̀ dhu ɔ̀nzì átɔ̀ ndɨ dhu bhěyi tí. 5 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí náadʉ̀ ndɨ dhu-adhà nónzì ɔ̀nzɨ tí. Nɨ́ abádhí andu ngʉdhà ɔ̌ arí ùbhi ɨ̀mbǎ dɔ̀ya nà àkyǎkyɛ̀ alɛ-tsʉ̀, 'àdʉ̀ àbhʉnà rɨ̀và dhu ihé-yà nzínzì ɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ wɔ̀gɔ̀ nífi kɨgɔ̀ ɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí awù Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ɔ̀mɛ̀ Yàsɔnà bhà, ndínǐ ì ʉlʉ́ tí 'ìwʉ̌ nà ihé-yà-ɔ̀nzǐ. 6 Pbɛ́tʉ̀ ányì ì òwù ùvò rɔ̀, abádhí atù nzá kɔ̌kɔ̀ alɛ. Nɨ́ abádhí adʉ̀ Yàsɔnà mà kɛ̀lɛ̌ nʉ́lʉ Yěsù ná'ù ngúfe alɛ mànà, 'ìwʉ̌ nà kɨgɔ̀ ɔ̌ anya t'ɨ́tdìta t'álɛ-ɔ̀nzǐ. Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ atɨ̀nà dɔ̌: «Yàrí adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì-tsì náva alɛ níwʉ̌ wà 'ʉ̀nyà átɔ̀ ɨrɔ́ kòmbí. 7 Nɨ́ Yàsɔnà ákɔ abádhí pbì ɨdzá. Ndɨrɔ̀ ɨ alɛ kɔ́rɔ́ nífʉ nzá kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ʉyátá, pbɛ́tʉ̀ abádhí arádʉ̀ àtɨ̀nà ìnè Yěsù tí kátɨna ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà ràrǐ'ì.» 8 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ihé-yà mà anya t'ɨ́tdìta t'álɛ mànà-dɔ nɨ́ɨnza ndì atdídɔ̌. 9 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ anya t'ɨ́tdìta t'álɛ adʉ̀ fʉ̀rangà ɨ̀tdì Yàsɔnà mà ɔdhɨ́na mànà dɔ̌ abádhí rùbho, 'àdʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ ròwù.

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rǒwu Bɛ̀rɔyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

10 Ɨnga níitdègu àtɨ, ní Yěsù ná'ù alɛ náavì Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ròwù
Bɛ̀rɔyà. Ní ányɨ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí atsù Pbàyàhúdí tó unduta-dzà
ɔ̀. 11 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ'ì ídzì afíya nà alɛ ròsè Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà dɔ̀nǎ.
Abádhí a'u Kàgàwà bhà Ɔtɛ kòmbómbí nyʉ́. Ndɨrɔ̀ abádhí ongónà
Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀zʉ̀ bìlǐnganà, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ala tɨ́ yà Pɔlɔ̀ mà náarʉ́nɔna
fɨ̌yɔ̀ dhu ràtɨ́ obhó dhu. 12 Ní abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u
Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí nzínzì ɔ̌, atdídɔ̌ ka kárí ìfʉ̌na vèbhálɛ
mà ábhɔ̌ kpabhálɛ mànà náa'u Kàgàwà átɔ̀. 13 Pbɛ́tʉ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌
Pbàyàhúdí níitdègu Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɔ́vɔ átɔ̀ Bɛ̀rɔyà ɔ̌ bhà tɔ̀
dhu ìrɨ, ní abádhí adʉ̀ 'ìvà 'òwù ányɨ. Ní ányɨ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí itsu
dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ràdʉ̀ dhu ɨvà Pɔlɔ̀ mà rɔ̌. 14 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yěsù ná'ù
alɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi ràrà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà
náadʉ̀ òko Bɛ̀rɔyà. 15 Kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀ nʉ̀ndà alɛ náawù kà nà, 'òwù ùvò nà
Àtɛnɛ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'àdu Bɛ̀rɔyà ɨwà Pɔlɔ̀ ʉ̀yǎ
dhu fɨ̌yɔ̀ ndɨ́nɨ̌ Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà navì tɨ́ rìwǔ ndòtù tsàkàtsàkà nyʉ́
rɔ́rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ùdhě Àtɛnɛ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Zàb 69.10; Kas 14.14-17; 26.17-20; 1Kò 1.18-25)

16 Àtɛnɛ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndí Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà ɔ̀dɔ ɔ̀ná kàsʉmì
ɔ̌, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pɔlɔ̀ atdídɔ̌ àlè tɨ́ ndɨ kɨgɔ̀-ɔ̌nga nálè sànamʉ̌-nzo nɨ̌ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Ní kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ Pbàyàhúdí mà,
Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀. Ndɨrɔ̀ bìlǐnganà, àbadhi mà
náadʉ́nà òwu 'àgò rɔ̌ pbanga-tsidɔ̌ rʉ̀wʉgà dɔ̌ rɔ̀ tɨná rǒwu 'ʉ̀tɔ̀ rɔ̌ alɛ
mànà. 18 Ndɨrɔ̀, yà abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá, Ɛ̀pìkurò mà Sìtòyikò mànà
tó ɨrɛ̀ta rɔ̌ ɨ̀ nípbɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ mà, nóowúnà ìwu rɔ̌ 'àmbɛ
ɔ̀tɛ dɔ̌ kà mànà. Atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ nóowúnà dhu ɔ̀ngʉ̀
rɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ tsʉ̀na arɔ́pɛ atdídɔ̌ alɛ òzè ndʉ̀nɔ̀
ìndrǔ tɔ̀?» Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Kà rɔ̌'ɔ vurò pbìrì ɔ̌
mʉ̌ngʉ̌-nzo dɔ̌ rɔ́tɛ dhu bhěyi.» Obhó tɨ́, abádhí owúnà ɔ̀tɛ rɔ̌ wɔ̀ dhu
bhěyi yà Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ùdhě Yěsù dɔ̌ dhu mà, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ ɔvɛ-
bvʉ̀ rɔ̀ dhu mànà dhu dɔ̌ dhu ɨ̀ ìrɨ rɔ̀. 19 Ní, abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ ìdyì 'òwù
nà, 'òwù ùvò nà Àrɛ̀ɔ̀pagò tɨ́ kátɨna unduta-bhǔdɔ̀. Abádhí adʉ̀ dhu ìvu
kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Nyɨ nyàmbɛ̀nà tɨ́ tdʉ̌ wɔ̀ ɔwʉ́tána tɨ́ nyɨ nyúdhěna ìndrǔ
tɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ̌ fǎkà? 20 Obhó tɨ́, wɔ̀ nyɨ nyáwɛ̌na dhu rɨ̌'ì olo nyʉ́ tɨ́ fǎkà.
Ní, mǎ mòzè nyawɛ ɨ dhu-tɨ̀ fǎkà.» 21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Àtɛnɛ̀ tó kɨgɔ̀
ɔ̌ kórɔ́ alɛ mà, kà-ɔ̌ aróko ìwǔ tɨ́ íwǔ alɛ mànà, nóowúnà fɨyɔ́ ábhɔ̌
kàsʉmì nyʉ́ nʉ́dà rɔ̌ ɔ̀tɛ ɨ̀ ɔ́tɛ rɔ́, ndɨrɔ̀ àwɛ̌na ka kí màkʉ̌rʉ̀ ɔwʉ́tá nírɨ
ɨ̀ í rɔ́. 22 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ̀ ndìdè Àrɛ̀ɔ̀pagò-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀,
ndàtɨ: «Àtɛnɛ̀ ɔ̌ bhǎ, ma màndà nyɨ̌, madʉ̀ nyǒtù kɔ́rɔ́ dhu-tsí-tɨdɔ̀ ɔ̌
atdídɔ̌ fɨyɔ́ sɔmà nífʉ alɛ tɨ́. 23 Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ ma mùbhi fʉ̀kʉ́
kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨnanǎ rɔ̀, ma márà fʉ̀kʉ́ mʉ̌ngʉ̌-nzo-wɔ̀yɔ̌ nála rɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma
mìtdɛ̌ atdí fʉ̀kʉ́ màzàbahʉ̀ dɔ̌, yà ka kándǐ dhu rɔ̀ná, katɨ: ‹Ɨnzá ka
kʉ̀nɨ mʉ̌ngʉ̀ tɔ̀.› Ní Kàgàwà, yà nyɨ̌ nyarʉ́lɛ̌na ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀, ní
ndɨ yà ma mírà ɔvɔ̀nà fʉ̌kʉ̀. 24 Kàgàwà, yà adzɨ nanzɨ̀ ɔ̀ná arí'ì kɔ́rɔ́
dhu-tsí mànà alɛ, ní ndɨ yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
Kǎrí nzɨ̌ àdɨ ìndrǔ-ɔtsʉ́ náasɨ sɔmǎ-dzà ɔ̌. 25 Ndɨrɔ̀, kǎrí'ì mbǎ ìndrǔ
rǎdʉ̀ dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ ní ɔtsʉ́ya nɨ̌ ɨ̀ ɔ̀nzɨ dhu-atdyú nà. Obhó tɨ́, Ka ní

ndɨ kɔ́rɔ́ dhu àbhʉ̌ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ: ípìrɔ̀nga mà, alɛ-ɨhɛ̀ mà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mànà. 26 Ndɨrɔ̀, kǎnzì kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɔ̀ngɔ̀ rùvò atdí alɛ-nyʉtsì rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ okoya tɨ́ yà adzɨ dɔ̌. Kʉ̌pɨ́ abádhí tɔ́ kàsʉmì-bvʉ, ndàdʉ̀ abádhí rɔ̀ngo òko ɔ̀yá pbìrì-ifò nʉ́fa. 27 Kǎnzì ɨ dhu, ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ ongó tɨ́ ndɔ̀mɛ̀ onzi ɔ̀bɛ̀ ì rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí adʉ̀ tɨ́ ndùmvu ùmvʉ̀ tɨ́ màtɨ́ ’òwù ndàbà, tàmànyà pbánɨ́ ìnè ndì ndɨ́’ì ɨ́kyɛ̀rɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ́rɔ̀. 28 Obhó tɨ́,
kà-nyʉtsì nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kábà ípìrɔ̀nga, àlɛ̌ kárúbhi, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kárɨ́’ì.
Ndɨrɔ̀, fʉ̀kʉ́ andítátálɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe alɛ ʉnɔ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ átɔ̀, ’àtɨ:
‹Àlɛ̌’ɨ átɔ̀, àlɛ̌ nɨ́ kàbhà rʉ̀gànda.› 29 Nɨ́ àzèmbè àlɛ̌’ɨ nɨ́ Kàgàwà bhà rʉ̀gànda rɔ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɨ̀rɛ̀ nga Kàgàwà bhà ɔ́fɔ̀ rɨ́lɨ ndì ɔrɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ fʉ̀rangà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ mà nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-ngba bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɨ̀rɛ̀ nga kà rɨ́lɨ ndì odu nɨ̌ màtɨ́ ìndrʉ̌ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔtsʉ́ya nɨ̌ yà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta nálʉ̌ ka ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. 30 Ɨnzá ìndrʉ̌ àpɛ̀ ɨnga ʉ̀nɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà andà nzá nga ìndrʉ̌ arónzɨna nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀, kòzè kòmbí dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ràkǎ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì ’ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga. 31 Obhó tɨ́, kɨ̌lɨ wà atdí ɨdhɔ ìndrʉ̌-ànyǎ ndì ndɨtdɨya tɨ́ ɔ̀ná obhónánga dɔ̌, yà ndì ndɔ́pì ndɨ anya nɨtdɨya tɨ́ alɛ-otù ɔ̌. Ndɨ otu ɔ̌ nga nɨ́ ndɨ kɨ̌tɛ̀ pbìndà obhónánga kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Kǎbhʉ̀ ka rɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.»
32 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rɨ́ alɛ níitdègu Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ ìndrʉ̌ rɨ̌ ’ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu ɨ̀rɨ, nɨ́ atdídhená alɛ náadʉ̀ ndɨ dhu gàyà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tɨ́. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpǎkà-tsí náadʉ̀ àtìnà, tdʉ̌ ì ràrɨ̌ Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu ɨ̀rɨ tdítdɔ̌ ngǎtsi ɨdhɔ ɔ̌. 33 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɨvà ndàhʉ, ndàrà abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀. 34 Pbɛ́tʉ̀, ngúfe alɛ adʉ̀ ’àpba Pɔlɔ̀-rɔ̌, ’àdʉ̀ Yɛ̌sù ná’ù. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ’ì Dènesì, Àrɛ̀ɔ̀pagò* tɨ́ kátɨna unduta ɔ̌ atdí alɛ mà, Dàmàrɨ́yà tɨ́ kátɨna atdí tsìbhálɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ mànà.

18

Pɔlɔ̀ rǎrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(1Kò 1.1-9; 2.1-5; 2Kò 11.5-12; 12.12-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 2 Nɨ́ ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, abádhí atù ì Àkilà tɨ́ kátɨna atdí Mʉ̀yàhudì nà. Ndɨ Àkilà nɨ’ì Pɔtɔ̀ tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ’ì kòmbí tɨ́ íwʉ̌ Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ pbɨndà tsìbhálɛ Pèrèsílà mànà, ’ìwʉ̌ ùvò Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Klòdiyò nɨ’ì ɨwà dhu nʉ́yǎ, ndàtɨ: Kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí ràkǎ ’ùvò Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ Pɔlɔ̀ arà Àkilà mà, Pèrèsílà nà-tɨ’ɔ̀, 3 ’àdʉ̀ ’ɨ̀rɨ ’ɔ̀ngò òko atdíkpá, ’àdʉ̀ òwu kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̌ atdíkpá abádhí mànà. Obhó tɨ́, abádhí nɨ’ì atdí kasʉ-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ. Ndɨ abádhí-kàsʉ̌ nɨ’ì hɛmɛ̀ t’ódyùta. 4 Nɨ́, yà sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ náarɨ́rà dhu bhɛ̌yi, Pɔlɔ̀ ongónà àrà unduta-dzà ɔ̀, ndàrà dhu ɔvɔ̀ rɔ̌ Pbàyàhúdí mà Pbàgìríkí mànà tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ì nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́ ’à’ù ndì ndʉ́nɔna fɨ́yɔ̀ dhu. 5 Pbɛ́tʉ̀, Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà níitdègu ìwu Màkɛ̀dɔ̀nɨya rɔ̀, ’ìwʉ̌ ùvò Kòritò, nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndàpba Kàgàwà bhà Ɔtɛ t’ʉ́nɔta rɔ̌ tɨ́. Kǎránà dhu ɔvɔ̀ rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí tɔ̀, ndàtɨ, Yɛ̌sù

* **17:34** 17.34 Àrɛ̀ɔ̀pagò nɨ́ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kundúnà alɛ anya t’ɨ́tdɨta tɔ̀ dɔ̀ná pbìrì-ɔvɔ̀.

ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀. 6 Nírɔ̀ ní ndɨ yà atdídɔ̌ Pbàyàhúdí rɨ̌ ’àgò ndɨ nà, ’ànù
àmbɛ dhu ùnɔ̀ dɔ̌ nzérɛ nyʉ́ ndɨ̀ nɨ̌ rɔ̀, Pɔlɔ̀ a’ɔ̀ rɔ̀ná mùdzarù-ɔ̌nga
ndàdù àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Azùkʉ àkǎ ndɔ̀dzɨ̀ dùkʉ-tsírɔ́ nyʉ́. Ma mùtsù
wà ma fùkʉ́ dhu ɔ̀ rɔ̀. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kòmbí, ma mí mʉgɛ̀rɛ̀ mongò Kàgàwà
bhà Ídzì Màkʉ̌rù nʉ́nɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀.» 7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀
adù ndɨ̀và ndàrà Titò Yèsitò tí kátɨna alɛ bhà. Ndɨ alɛ nɨ’ɨ̀ atdídɔ̌ arí
Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ bhà ɨdza náadù ɨ’ɨ́ ɨ́kyɛ̀rɔ̀ undutadzà tí. 8 Ní Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rù ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Krìsipò mà
kɔ́rɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadù Yěsù ná’ù. Ndɨ Krìsipò nɨ’ɨ̀ undutadzà ɔ̌ ádrùngbǎlɛ. Ndɨrɔ̀, Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadù Yěsù
à’ù átɔ̀, ’àdù bàtizò àlʉ. 9 Nírɔ̀ ní ndɨ atdíku kúbhingá, Ádrùngbǎlɛ
Kàgàwà náavì ndɨ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀ ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzɨ kà-dɔ̀ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdù
àtɨ̀nà kànɨ̌: «Àpɛ́ nyɔnzɨ ɔdɔ Pɔlɔ̌. Dhu àkǎ nyambɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌
ìndrǔ tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ nyɨ́nɛ̀ rɔ́rɔ̀. 10 Obhó tí, ma mí’ɨ̀ ìnè atdíkpá nyɨ mànà.
Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ ɔtsʉ́na ɨ̀lɨ̌ rùnʉ́, ndɔ̀nzɨ̀ nyɨ nɨ̌ nzérɛ. Ndɨrɔ̀,
dhu àkǎ nyʉnɨ dhu átɔ̀ ìnè pbàkà alɛ ràrɨ̌’ɨ̀ ibí nyʉ́ yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌.» 11 Ní
Pɔlɔ̀ adù àdɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí atɔ nyʉ́ tí dɔ̀ná azà àbɨ̌ nà, ndòngò Kàgàwà
bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀. 12 Gǎliyò níitdègu òngo Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ lɨ̀walɨ̀
tí, ní kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí ɨrɨ ɨ̀ Pɔlɔ̀ dɔ̌, ’àdù kòsò ’òwù nà dhùwanɨ̀ ɔ̀ lɨ̀walɨ̀
Gǎliyò-ɔ̀nzɨ̌. Ní abádhí atɨ kànɨ̌: 13 «Yàrí alɛ arí ìndrǔ-afí ùlɛ̌ ràmbɛ
Kàgàwà ɨ̀fʉ dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ní yà àlɛ̌ tɔ́ ʉyátá nónzì ka dhu bhěyi.» 14 Ní yà
Pɔlɔ̀ àmbɛ̀nà ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ ní ndɨ lɨ̀walɨ̀ Gǎliyò adù ndɨ ɔtɛ ɔ̀tdɨ̀
ɔ̀tdɨ̀ tí, ndàtɨ Pbàyàhúdí nɨ̌: «Dhu í’ɨ̀ná gukyè abvo mà kòhò dhu tí,
ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ kǎfǎ dhu mà dhu tí, ní ma màmbɛ̀nà madzɨ̀ àdzɨ̌ mɨrɨ̀ nyɨ̌
nyáwɛ̌na kà-dɔ̌ dhu tɨ̌na dɔ̌. 15 Pbɛ́tù, wɔ̀ nyɨ̌ nyí nyǎgò okúna dɔ̀ rɔ̀
dhu ní fùkʉ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ mà, ɔvɔ mà, ndɨrɔ̀ fùkʉ́ ʉyátá mànà. Ní
ndɨ dhu àndà nyɨ̌. Ɨnzá ma mòzè mʉnɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi dhu-tsí-ànyǎ
nzínzìkʉ ɔ̌.» 16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù abádhí ùnyà iri dhùwanɨ̌-dzà ɔ̀ rɔ̀.
17 Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ náalʉ́ unduta-dzà ɔ̌ ádrùngbǎlɛ, Sòsìtěnì
tí kátɨna, ’àdù ɔ̀pɛ̀nà ’ɔ̀vì dhùwanɨ̀-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Pbɛ́tù, lɨ̀walɨ̀ Gǎliyò náadù
nzá afína mà nátdu abádhí tɔ́ dhu nɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndàdǔ Àtìyòkiyà dhu
(Kas 20.16; 21.23-26)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà náadù pɛ́ òko ibí ɨdhɔ nyʉ́ tí atdíkpá Kòritò
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yěsù ná’ù alɛ mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adù ’ɨ̀và ’òwù ibhú
ɔ̌ atdíkpá Pèrèsílà mà Àkilà mànà nà Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányɨ ɨ̀ ówu
rɔ́rɔ̀, abádhí itdègu òwu ùvò Kèkùrɛyà tí kátɨna kìfukù ɔ̌, ní tdʉ̌ ɨ̀ ɔpɛ́
abhi ányìrɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, kǎdù dɔ̀na-ká àbhʉ kakpà, angyangyi ndɨ̀ ndatsɔ̀
dhu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Ní Ɛ̌fɛsɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ ɔ̀wù
ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ adù Pèrèsílà mà Àkilà nà nʉ́bhà ɔ̀yá ányɨ̀rɔ̌, ndàdù ndɨ̀và
ndòtsù unduta-dzà ɔ̀. Ní ányɨ̀-dzá abádhí adù ’ɔ̀pɛ̀ ’àgò ɨ̀ Pbàyàhúdí
mànà. 20 Ɨ Pbàyàhúdí adù kǎtdyú òhò ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ oko tí mànà ibí ɨdhɔ
tí. Pbɛ́tù, Pɔlɔ̀ adù nzá ndɨ dhu ná’ù abádhí tɔ̀. 21 Abhi ɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ndɨ́
rɔ́rɔ̀, kǎdù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà òzè ka nɨ̌, ma mí madǔ
àdǔ tdɨ́tdɔ̌ mɨrà nyǎndà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adù ɔ̀tsù ibhú ɔ̌ Ɛ̌fɛsɔ̀
rɔ̀, ndàrà Kàyìsàriyà. 22 Ní Kàyìsàriyà ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎdù pɛ́ àrà
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà kànɨsà àtsɛ̀ angyi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù
dɔ̀na ɔ̀dɨ̀ ndàrà Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 23 Kɨ̌tdègu ngúfe ɨdhɔ

ɔ̀dhɔ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ní kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi dhèdhèrɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ, Gàlàtiyà mà Fùrùgiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ndùbhi Yěsù ná'ù alɛ-afí òpè rɔ̌.

Àpɔlɔ̀ rǎrà àhʉ Ɛ̀fɛsɔ̀ mà Kòritò mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Kas 15.41; 16.4-6; 1Kò 3.4-8)

24 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Àpɔlɔ̀ tí kátɨna atdí Mʉ̀yàhudì níɨra àhʉ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Kà nɨ'ɨ̀ Àlɛ̀sàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ɨ̀ atdídɔ̌ ɔtɛ nótsì, ndàdʉ̀ Kàgàwà bhà Andítá arʉ́nɔna dhu ʉ̀nɨ mběyi nyʉ́ alɛ. 25 Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ɨ̀ ɨwà ka kúdhe dhu fǐndà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà otu dɔ̌ alɛ. Ní, kǒngónà àdʉ̀ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ fǐndá obhónánga nyʉ́ dɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɨ dhu ní yà bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ bhà bàtizò kɛ̀lɛ̌. 26 Ní. Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ unduta-dzà ɔ̀ ndɨ ndòtsù rɔ̀, kǎpɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na. Ní, Pèrèsílà mà Àkilà nà níitdègu kà rǎwɛ̌na dhu ɨ̀rɨ, ní abádhí adʉ̀ kìdyì 'òwù mànà atdíkpá, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà otu tɔ́ obhónánga nítɛ̀ fǐndà. 27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Apɔlɔ̀ náazè ndàrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní, kà t'ɔ́dhína náadʉ̀ ndɨ dhu ná'ù à'u tí kà tɔ̀, 'àdʉ̀ dhu àndi ndɨ pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ adʉ̀ tí kàkɔ mběyi nyʉ́. Ní, Kòritò ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎnzɨ̀ yà pbɨ̀ndà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà ʉ́bà dhu fǐyɔ̀ rà'ù Yěsù alɛ ní dzʉ̀nà atdídɔ̌. 28 Obhó tí, yà Pbàyàhúdí mànà ì í 'àgò kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̀ rɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ́nà àrà abádhí-lɛ̀mà nónzɨ̀ rɔ̌ ɔ̀nzɨ tí. Andítá-otù ɔ̌, kǎránà dhu ɨ̀tɛ̀ rɔ̌ kpangba Yěsù ràrɨ̌ ndɨ Krɨ́stɔ̀.

19

Pɔlɔ̀ rɨ̌ kànɨsà ɨ̀dɨ̀ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Kas 5.15-16; 8.14-17; Rɔm 15.25-27)

1 Àdɨ̀ Àpɔlɔ̀ àdɨ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀, Pɔlɔ̀ núubhì ndʉ̀dà Fùrùgiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbìrì-akpá ɔ̀nǎ, ndàrà àhʉ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ányɨ ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎtù atdídhená ábhàlɨ̌, 2 ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá ndàtɨ: «Yà Yěsù nyɨ̌ nyá'ù nínganí, Kàgàwà ɨ́rǎ tí ɨ̀rǎ nyɨ̌ pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌?» Ní kɔ̀rɨ́ alɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ màpè Kàgàwà ɔ́pè ndɨ̀rǎ ìndrʉ̌ pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ dhu ɨ̀rɨ.» 3 Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu, wɔ̀ nyɨ̌ nyálʉ̌ bàtizò ní'ɨ̀ ɨngbà bàtizò-tɨdɔ̀?» Abádhí adʉ̀ dhu àdu Pɔlɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Mǎ málʉ̌ bàtizò ní Yùwanɨ̀ bhà bàtizò.» 4 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Yùwanɨ̀ úbhì ùbhonà rɔ̌ bàtizò ní'ɨ̀ yà ìndrʉ̌ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀, ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga dhu ɨ̀tɛ̀ rí bàtizò. Ndɨrɔ̀ kʉ̌bhì dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndínɨ̌ yà olù rírà fǐndà alɛ na'u tí. Ndɨ alɛ ní Yěsù.» 5 Ní, wɔ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ adʉ̀ bàtizò àlʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌. 6 Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀lɨ abádhí dɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀ abádhí ɨ̀ra pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌. Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̀rɨ́ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀tɛ̀ yà ɨnzá ɨ̀ àpè ʉ̀nɨ̌na angyi alávà-tɨdɔ̀, 'àdʉ̀ òwu dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, àdhàdhɨ̀ Kàgàwà bhà pbànábí arɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu bhěyi. 7 Ɨ alɛ nɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà alɛ.

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ anzɨ̀ ɨ̀bhʉ ábɨ̌ nyʉ́, ndòngò àrà unduta-dzà ɔ̀. Nɨ́ ányɨ-dzá, kǎdʉ́nà àrà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ rɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà ìndrʉ̌ tɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ 'àgò dɔ̌ ɨ alɛ mànà. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ́nà àrà ndòzè rɔ̌, ndʉ̀gɛ̀rɛ̌ ìndrʉ̌-afí rà'ù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌ ndɨ̀ ndʉ́nɔna dhu. 9 Pbɛ́tʉ̀ atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ̀ odú afíya nà

alɛ. Nɨ́, ɨ alɛ-tsí náadʉ́nà òwu ’ùvo rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀ a’u tɨ́ Pɔlɔ̀ rɔ̌vɔna fɨ́yɔ̀ Ádrʉ̀ngbă Kamà Yěsù bhà otu dɔ̌ dhu. Abádhí adʉ́nà òwu dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ nyʉ́ ndɨ otu nʉ́ngʉ alɛ nɨ̌. Nɨ́, Pɔlɔ̀ adʉ̀ abádhí ʉ̀bhà, ndàdʉ̀ ábhàlɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nóvò, ’òwù mànà. Nɨ́, bìlǐnganà kǎdʉ̀ àdɨ ndòngò dhu ùdhe ɨ ábhàlɨ̌ tɔ̀, Tìranɔ̀ tɨ́ kátɨna atdí alɛ bhà dàrasǎ-dzà ɔ̌ rɔ̀. 10 Wɔ̀ dhu anzɨ ndɨ̀ ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ óyɔ̌ atɔ nyʉ́ tɨ́. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ, Pbàyàhúdí mà, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà nɨ́ɨrɨ Ádrʉ̀ngbălɛ Yěsù dɔ̌ ɔtɛ.

Sìkɛwà bhà inzo rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nómvù ’òdì dhu

11 Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pɔlɔ̀ rɨ̌’ɨ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà anzɨ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ ábhɔ̌ wɨwɨ̀ nyʉ́ kɔ̌tù ɔ̌. 12 Nɨ́ ìndrǔ owúnà Pɔlɔ̀-ngbɔ̀ nʉ̀pbàlǎ lɛsɔ̀ mà mbɛrʉ̀ mànà núgù rɔ̌, ’òwù andɨ nà alɛ-ngbɔ̀ nʉ́pbala nɨ̌, ɨ alɛ ràdʉ̀ òwu ʉ̀gʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà alɛ ɔ̀ rɔ̀, ɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ òwu ùvò rɔ̌.

13 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdídhená Pbàyàhúdí níitú ɨ̀ ’òwù ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nă, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ owu tɨ́ nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌, ’òdì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌. Abádhí owúnà àtɨnà rɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌: «Yà Pɔlɔ̀ arúbhi pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, nyùvò wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!» 14 Wɔ̀ ndɨ dhu nanzɨ alɛ nɨ’ɨ̀ Sìkɛwà tɨ́ kátɨna atdí alɛ bhà àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo. Ndɨ Sìkɛwà nɨ’ɨ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ atdí kamà. 15 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdíku, yà abádhí ɔ̀tɛ̀ nɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí náadù ɔtɛ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù ma mʉ́nɨ wà, ndɨrɔ̀ ma mʉ́nɨ wà dhu Pɔlɔ̀ ràrɨ̌ àdhɨ pbá alɛ. Nɨ́ nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nɨ́ àdhɨ mà?» 16 Nɨ́, wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌’ɨ ɔ̀nà alɛ náalà ndɨ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ dɔ̀, ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngbʉ̀, ndɔ̀nzɨ lèmàya kɔ́rɔ́. Nɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ nʉ́ʉnyà ɨ̀ ɨdza rɔ̀ nzɨ̀nzɨ́ rɔ̀, ùlè tɨ́ ngbɔ̌ya ùlè otú nɨ̌ rórɔ̀, ’òtsè. 17 Nɨ́, wɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌ níitdègu ndʉ̀gà Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí mà, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà dhu rɨ̀rɨ̀, nɨ́ ɔdɔ adʉ̀ ɨ̀sɨ̌ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀. Ndɨ dhu adʉ̀ abádhí nábhʉ rɨ̀fʉ Ádrʉ̀ngbălɛ Yěsù-ɔvɔ̀ atdídɔ̌.

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ná’ù ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ɨ̀ arónzɨna nzɛ́rɛnga nóvɔ̀ rɔ̌ kpangba. 19 Ndɨrɔ̀, abádhí nzínzì ɔ̌, yà òndrù òndrù rɔ̌ arúbhi ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ìwu ndɨ òndrù òndrù ɨ̀ arɨ́ nɨ̌ bhǔkù nà, ’ʉ̀bɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ ʉ̀bɨ̀ ka kʉ̀bɨ̀ bhǔkù-odzì ka kʉ̀pɨ̌, náahʉ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì lʉfʉ̀ fʉ̀rangà tɨ́*. 20 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà bhà ɔbɨ náabhʉ̀ kàbhà ɔtɛ rʉ̀gà ndɨ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ɔbɨ nà atdídɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌rɛ̀na ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndɔnzɨ tɨ́ dhu
(Ɔvt 9.17; 1Kò 15.32; 16.8-9; 2Kò 1.8-10)

21 Kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ́nzɨ ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨrɛ̀ dhu afína ɔ̀, ndɨ̀ ràkǎnà ndàhʉ Ɛ̌fɛsɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́, ányɨ ndɨ̀ ndara tɨ́, dhu ràkǎ ndʉ̀dà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ná. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨnà: Yèrùsàlɛmà ndɨ̀ ndárà àhʉ rɔ̀, ndɨ̀ ràrǎdʉ̀ ʉ̀da átɔ̀, ndàrà àhʉ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 22 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ yà dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ arɨ́ óyɔ̌ alɛ, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Rǎstɔ̀ nà nóvì, ròwù angyi fɨ́ndà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨ̀ nyʉ́, ndàdʉ̀ ndʉ̀bhà ngúfe ɨdhɔ tɨ́ tdɨ́tdɔ̌ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

Dèmètrǐyò rɨ̌ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà àbhʉ̌ rɨvà dhu Pɔlɔ̀ rɔ̌ dhu

---

* **19:19** 19.19 Ndɨ dhu nɨ’ɨ atdí mɨyà dɔ̀ná imbò kumì nà atɔ ɔ̌ ka kɔ̀nzɨ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà-bvʉ.

23 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ wɔ̀gɔ̀ náatà ìndrǔ nzínzì ɔ̌ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà otu ʉ̀ngʉ́ ka kɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 24 Obhó tɨ́, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Dèmètrǐyò tɨ́ kátɨna atdí álì-ba nɨ́ɨ'ì ìnè. Ndɨ alɛ ongónà sʉma nódù, ndàdʉ̀ ʉ̀yʉ̌ya dhú-nzo-wɔ̀yɔ̌ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ nɨ̌. Nɨ́, àbadhi mà, ì arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá mànà alɛ mànà nóongónà Àrìtɛmʉ̀ tɨ́ kátɨna tsìbhá mʉ̌ngʉ̀ bhà sɔmǎ-dzà-wɔ̀yɔ̌ tɔ́ sànamʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ndɨ sʉma nɨ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà 'àbhʉ rɔ̌, 'òngyè fʉ̀rangà abhɔ nyʉ́. 25 Nɨ́ atdíku, kǎndu ɔdhɨ́na-tsʉ̀ yà ndɨ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àbanǐnzó, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu, yà àlɛ̌ karábàna ongyéngá raráhʉ yà àlɛ̌ kárónzɨna àlɛ̌ tɔ́ kasʉ ɔ̀ rɔ̀. 26 Nɨ́, nyɨ́ nyàla wà, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyìrɨ wà Pɔlɔ̀ tɨ́ kátɨna alɛ rǎrà ábhɔ̌ alɛ nyʉ́-afí nʉ́lɛ rɔ̌, rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì àlɛ̌ tɔ́ mʉ̌ngʉ̌-nzo rɔ̌ rɔ̀ dhu. Kà rǎrà àtɨ̀nà rɔ̌, alɛ-ɔtsʉ́ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo ràrɨ̌ nzɨ̌ mʉ̌ngʉ̀. Wɔ̀ ndɨ dhu kɔ̌nzì nzá Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tɨ́, pbɛ́tʉ̀, kɔ̌nzì ndɨ dhu mbɛ̀mbɛ̀ kɔ́rɔ́ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌. 27 Nɨ́, wɔ̀ dhu rɨ̌'ì ìnè ndìbhò àpbɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ kasʉ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌'ì ìnè átɔ̀ ndàbhʉ Àrìtɛmʉ̀, àlɛ̌ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nʉ́lɛ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná rɔ̀ sɔmǎ-dzà ìnzɨ̌ kɔzʉ̀ dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ yà ndɨ kɔ́rɔ́ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mà, kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà dhu náarʉ́lɛ̌na mʉ̌ngʉ̀, Àrìtɛmʉ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nábhʉ̌ rìtsì.»

28 Nɨ́, wɔ̀rɨ́ ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Dèmètrǐyò àndunà-tsʉ̀ya alɛ náakó atdidɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ùkǔ dɔ̌, 'àtɨ: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhà tɨ́rɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nyʉ́!» 29 Wɔ̀rɨ́ dhu tɔ́ wɔ̀gɔ̀ náanga ndì, ndàkǎ kɔ́rɔ́ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ìndrǔ nʉ́ʉlʉ́ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ, Gǎyò mà Àstarɨkɔ̀ nà, ì rɔ̀mɛ̀ ì nà yà ádrɔ̀drɔ̌ ɨkpa ɨ̀kpa ka karɨ́ ɔ̀ná rɔ̀ ɨdza ɔ̀. Ɨ Gǎyò mà Àstarɨkɔ̀ nà nɨ'ɨ Pɔlɔ̀ mà náarúbhi mànà atdíkpá alɛ. 30 Nɨ́, Pɔlɔ̀ azè ndì, ndòtsù átɔ̀ ihé-yà rɨ̌'ì ɨ, pbɛ́tʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ náadʉ̀ nzá ndɨ dhu ná'ù kà tɔ̀. 31 Ndɨrɔ̀, Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ àlìtá tɔ́ atdídhená alɛ nɨ'ɨ kà mànà ì nózè. Nɨ́, ɨ alɛ adʉ̀ ìndrǔ àvi átɔ̀ rɔ̀wù kìsɔ ìnzɨ̌ otsú tɨ́ ɨkpa-dzà ɔ̀.

32 Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ányì-dzá ì nàndu alɛ-dɔ nɨ́ɨnza ndì atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, atdídhená alɛ ràmbɛ ɨnzá ndì nɔ̀fɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌nɔna dhu nà dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̌, nʉ́ʉnɨ nzá àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́ ìndrǔ àndu tsʉ̀ya ányì-dzá dhu. 33 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pbàyàhúdí abhʉ̀ Àlìsandʉrʉ̀ tɨ́ kátɨna atdí alɛ rʉ̀dà angyɨnǎ rɔ̀ ihé-yà tɔ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀ atdídhená alɛ ràdʉ̀ wɔ̀rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu-tì náwɛ fǐndà. Nɨ́, kǎgó ìndrǔ ɔtsʉ́na nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ndì ndɔvɔ tɨ́ dhu fǐyɔ̀. 34 Nɨ́, ihé-yà itdègu dhu ɔ̀sʉ̀ Àlìsandʉrʉ̀ ràrɨ̌ Mʉ̀yàhudì, nɨ́ abádhí adʉ̀ òko 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌ atdíkpá, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ adyifɔ̀-sɨsì nyʉ́ tɨ́. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhà tɨ́rɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nyʉ́!»

35 Nɨ́, wɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí ndɔmbɛ̀ náarà ìndrǔ àbhʉ rìnɛ̀. Kǎdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhǎ, ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ ɨnzá àpɛ̀ dhu ʉ̀nɨ̌, Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná rɔ̀ ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arɨ́, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́sɨ̌ wɔ̀yɔ̌na tɔ́ sànamʉ̀ mànà? 36 Wɔ̀ dhu àgò rɨ́ alɛ rɨ̌'ì mbǎ. Nɨ́, dhu àkǎ pɛ́ nyɨ̀nɛ̀, nyǎdʉ̀ ɨnga ɨ̀rɛ̀ tdʉ̌ nyɨ́ nyɔnzɨ atdí dhu rɔ̀. 37 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ́ nyìwʉ̌ nà ɨrɔ́ alɛ nɨ́ ɨnzá atdí dhu mà nàfǎ àlɛ̌ tɔ́ sɔmǎ-dzà nɨ̌, ndɨrɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ nzá dhu nzɛ́rɛ àlɛ̌ tɔ́ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nɨ̌

màtí. 38 Ní, Dèmètrǐyò mà yà ì arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ mànà náapɛ́ ì'ì ì òzè 'ɔ̀bhʉ̀ alɛ nà, ní anya t'ʉ́nɔta-ɨdhɔ̀ arí ìnè òngo ì'ì, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ arí'ì ìnè. Ní, abádhí àkǎ 'ɔ̀wù dhu ɔ̀bhʉ̀ ányì. 39 Ndɨrɔ̀, nyǐ nyapɛ́ ì'ì nyǐ nyòzè kɔbhɔ̀lɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tsí nà, ní ɨ-tsí ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kádʉ̀ yà kɔ́rɔ́ alɛ ʉ́nɨ unduta-dhɔ̀ ɔ̌. 40 Àlɛ̌ kí'ì ìnè kɔbhʉ̀ àlɛ̌ yà indo ndì nɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, àlɛ̌ kí'ì mbǎ atdí dhu nà màtí, yà ɨrɔ́ àlɛ̌ kùndu àlɛ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí àlɛ̌ kádʉ̀ àtìnà.» 41 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ì nàndunà alɛ návi rʉ̀ndɔ̀ ì ʉrɔ́ rɔ̀.

20

Pɔlɔ̀ rǎrà tdítdɔ̌ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ dhu
(Rɔm 15.25-27; 1Kò 16.1-7; 2Kò 7.5)

1 Wɔ̀ wɔ̀gɔ̀-ɨyà àrà ìnɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ andu Yěsù ná'ù alɛ-tsʉ̀. Ní, abádhí-afí ndì ndàbhʉ ròtsì ɔbɨ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí nóvì, ndàdʉ̀ ndɨvà ndàrà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 2 Ndɨ pbìrì ɔ̀nǎ ndì ndʉ́da rɔ̀, kǎránà Yěsù ná'ù alɛ-afí àbhʉ rɔ̌ ròtsì ɔbɨ yà abhɔ-gʉ̀na ndì ndʉ́nɔna Kàgàwà bhà ɔtɛ nǐ. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àrà Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̀, 3 ndàdʉ̀ ìbhʉ àbǐ nɔ́dhɔ̀ ányì. Ní Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ndì ndara tí ibhú ɔ̌ ndì ndí dhu ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, kǐrɨ dhu ɨwà Pbàyàhúdí rìrì ì dɔ̀ná. Ní, kǎdʉ̀ ndàdu tdítdɔ̌ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà, ndàrà àhʉ ndɨ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ Fìlipì tí kátɨna ɔ̀. 4 Ndɨ abhi ɔ̌, ka nʉnda alɛ nɨ'ì Sɔ̀pàtɛrɛ̀, Bɛ̀rɔyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ Pirò t'ídhùnà. Ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Àsìtarɨkɔ̀ mà Sèkundò nà. Ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì Gǎyò, Dɛ̌rbɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà. Ndɨrɔ̀ nɨ'ì Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ Dɔ̀kíkò mà Tròfímò nà. 5 Ní Fìlipì rɔ̀, kɔ̀rí alɛ adʉ̀ ʉ̀da angyi fǎkà*, 'ɔ̀wù mɔ̌dɔ̀ Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀. 6 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'í na, yà ìmbǎ ɔ̀ná afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mǐvà Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, mɔ̌pɛ̀ abhi ibhú ɔ̌. Ní imbò ɨdhɔ-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu abádhí òtù Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ní ndɨ mǎ madʉ̀ atdí yɛngɛ̀ nyʉ́ nɔ́nzì.

Pɔlɔ̀ rǐ Ètikò tí kátɨna kpatsìbhíngba ìkyɛ̌ dhu
(1Ká 17.17-24; 2Ká 4.32-37; Kas 9.36-42)

7 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ pbítsɔ̀ngǎ†, mǎ mundu mǎ ndínǐ mǎ mʉkɔ tí Yěsù bhà ɔvɛ ìrɛ̀ mǎ mí nǐ mʉ̀gatì-ɔ̌nga, mǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ ɔtɛ àdhà ádzǐ nyʉ́, ràrà àhʉ azà adyifɔ̀-sɨsì kúbhingá nga tɔ́ ɔ̀, tsútsǎ níganí ndì ndarana nídhunǐ. 8 Yà ndɨ mǎ mùndu mǎ ɔ̀ná ɔrʉ̀nǎ kàluga ɔ̌, ɨnga àwʉ̀ rí tarà níi'ì abhɔ nyʉ́. 9 Ní, Ètikò tí kátɨna atdí kpatsìbhíngba adì ndɨ kàluga tɔ́ atdí pɔ́lɔ́-bɨdɔ̌, ndàmbɛ ɔtɛ ìrì dɔ̌. Ní, ádzǐta nyʉ́ ɔtɛ rǎrà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ètikò-nyìkpɔ́ adì ndàmbɛ ɔ̀rɨ dɔ̌. Ní ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ kǐtsɨ obvò, wɔ̀ ìbhʉ ka kágbǎ dɔ̀yá ɨdza tɔ́ ɔrʉ̀nǎ ɨdza tɔ́ pɔ́lɔ́ ɔ̌ rɔ̀. Ka kadʉ̀ kìvà ɨwà ɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀. 10 Ní, ɔrʉ̀ rɔ̀ ndì ndàwǔ rɔ̀, Pɔlɔ̀ itsi ndàgu kà dɔ̌, ndàdʉ̀ kìvà ndàmbɔ̌ fɔná, ndàdʉ̀ àtìnà: «Ìnzǐ nyìtǔ afíkʉ. Ìnè kà rǐ'ì ípìrɔ̌nga nà.» 11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ùpo tdítdɔ̌ wɔ̀ ɔrʉ́ kàluga ɔ̀, ndàdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ ɔ̀tɛ tdítdɔ̌ ràrà àhʉ ɨnga rǔbho

* **20:5** 20.5 Yàrí bhǔkù nandí alɛ, Lukà mà náawù 'ɔ̀tù Pɔlɔ̀ nà Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ (Kas 16.12).

† **20:7** 20.7 Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ɨdhɔ-ɔwʉ́tá nóongónà ndɔ̀pɛ̀ adyifɔ̀ rɔ̌tsù rɔ́ rɔ̀. Ní Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ pbítsɔ̀ngǎnga nɨ'ì abádhí tɔ́ yɛngɛ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ rǐ ndɔ̀pɛ̀ dhu. Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀ ka ní yɛngɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ.

dhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà fɨ̀ndá dhu nɨ̌. 12 Nɨ́, ka kadʉ̀ wɔ̀ kpatsìbhíngba ʉ̀ndà fɨ̀rábvʉ̀ ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ ròtù afíya atdídɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀và Trɔwà rɔ̀, ndàrà Mìlɛtɔ̀ Yèrùsàlɛmà ndʉ́da rórɔ̀ dhu (Màt 7.15-20; 1Tɛ̀ 2.1-12; Tit 1.9-14; 1Pɛ́ 5.1-4; 2Pɛ́ 2.1-3)

13 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́, mǎ muvò, mɔ̌dì dɔ̀ka mɔ̌wù angyi Àsosì ibhú ɔ̌, Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ ɨ̀rà pfɔ̌na dɔ̌ olù. Nɨ́, mǎ mudhè dhu mɨ̌dyì Pɔlɔ̀ ibhú ɔ̌ Àsosì rɔ̀. 14 Nɨ́, kɨ̌tdègu ɨ̀rà mɔ̀tù Àsosì, kʉ̌pò ibhú ɔ̀, mǎdʉ̀ òwu atdíkpá mɔ̌wù ùvò Mìtìlɛnì. 15 Tsútsǎ nɨ́nganí, mǎ madʉ̀ mɨ̌và ányìrɔ̌ rɔ̀, mɔ̌wù ùvò Kiyò tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà-tɨ'ɔ̀. Ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ madʉ̀ òwu ùvò Sàmɔsì tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Tsútsǎ nɨ́nganí tdɨ́tdɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu ùvò Mìlɛtɔ̀ tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. 16 Pɔlɔ̀ azè ndì ndùbhi ibhú ɔ̌ tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ ndòtsù Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, akyɛ ndɨ ndadʉ̀na fɨ̀ndá kàsʉmì ìwi Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. Obhó tɨ́, ka nɨ'ì ɨwà dhu núdhě afína ɔ̀, ndì ràmbɛ̀nà àrà àhʉ Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ angyinǎ rɔ̀ Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ tɔ̀, ndɨ dhu rǎdʉ̀ àkǎ fɨ̀ndà nánɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ dhu

17 Mìlɛtɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ avì ìndrʉ̌ rɔ̀wù Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ ùnzì. 18 Nɨ́, ɨ pbàkʉ̀rʉ̌ itdègu ìwu ùvò kà-tɨ́, nɨ́ kǎvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ ma mádɨ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu, rɔ̀pɛ̀ ndì yà Àziyà tɔ́ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ ma mɨra àhʉ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀. 19 Ma mɔ́nzì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ yɔrɔwà nyʉ́ nà, nyɨdu-dha ɔ̌, ndɨrɔ̀ yà Pbàyàhúdí rɨ̌rɛ̀na ɨ ɔnzɨ tɨ́ rùdú nzɛ́rɛ dhu tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌. 20 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀ ɨnzá ma rórù atdí dhu mà, yà dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì rádʉ̀ dhu nzínzì ɔ̌. Ma márà kórɔ́ dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, madʉ̀ ùdhenà fʉ̌kʉ̀ rʉ̀wʉgà dɔ̌ rɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ɨdzá rɔ̀ màtɨ́. 21 Ma márà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀, 'àdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ ná'ù.

22 Nɨ́rɔ̀, kànɨ̌ ma márà kòmbí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, àdhàdhì yà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nʉ́tʉ ɨma ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ ka dhu bhěyi. Ma mʉ̀nɨ nzá àdhu mà rɨ̌ mabà ányì dhu. 23 Pbɛ́tʉ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí àbhʉ mʉnɨ yà ma múbhi ɔ̀yanǎ kórɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu nɨ́, ɨma ɔ̀dɔ rɨ́ dhu ràrɨ̌ usótá mà àpbɛ̀ mànà. 24 Ma mɔ̀zʉ̀ nzá pbàkà ípìrɔ̌nga rì'ì ádrʉ̀ngbǎ dhu tɨ́ idù. Atdí ma mɔ̀zè dhu nɨ́, mɔnzì pbàkà kasʉ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ibho fudú, marà ʉ̀tsànà. Ndɨ kasʉ nɨ́ mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà ɨzʉ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.

25 Kòmbí, ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ̌ ràrɨ̌ nzɨ̌ nyɨ̀du-kpa àlǎ tdɨ́tdɔ̌, nyɨ̌ yà ma múbhi nzínzìkʉ ɔ̌, mambɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tɔ́ Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀. 26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ indo ma mátɨna nyɨ̌ nɨ́, nzínzìkʉ ɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ̌ ndàwɨ̌ alɛ-azù nɨ́ɨ'ɨya ndɨ alɛ-dɔ̀-tsírɔ́ nyʉ́. 27 Obhó tɨ́, ma mʉ́bhà nzá atdí dhu mà ɨnzá ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rórɔ̀, yà Kàgàwà ózè kɔnzì dhu nzínzì ɔ̌. 28 Nɨ́rɔ̀, nyòngò nyɔ̌dɔ̀ mběyi nyɨ̌-tírɔ̀, nyǎdʉ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ʉ́lɨ nyɨ̌ nyɔ̌ngò ʉ̀ndànà Kàgàwà bhà Kànɨsà ʉ̀ndà mběyi. Ndɨ Kànɨsà nɨ́ yà Idhùnà-azù nyʉ́ rɔ̌ Kàgàwà adzì fɨ̀ndà Kànɨsà. 29 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ ma mɨ́ mɨ̀và marà dhu-dzidɔ̌, tsamangɛ̀rɛ̌ bhěyi órʉ̀ atdídɔ̌ alɛ ràrɨ̌ ìtsù nzínzìkʉ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ òwu Kàgàwà bhà tàmà-ɨzʉ̀ ɔ̀nzì rɔ̌. 30 Ndɨrɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ màtɨ́, atdídhená alɛ rʉ̌vò ùvò, 'àmbɛ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndɨ tɨ̀tɔ̀ ràdʉ̀ àrà ìndrʉ̌ àbhʉ rɔ̌ rʉgɛ̀rɛ̀ ì, 'òngò fɨyɔ́ ábhàlɨ̌ tɨ́. 31 Nɨ́rɔ̀, nyàndà

nga mběyi, nyǎdʉ̀ àmbɛ yà ɨ̀bhʉ̀ atɔ ɔ̌ ma múdhe nyɨ̀du-dha nyʉ́ nà nzínzìkʉ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌ dhu ɨ̀rɛ̀ dɔ̌.
32 Nɨ́, kòmbí ma mʉ̀bhà nyɨ̌ Kàgàwà-fɔ́. Ndɨ̀rɔ̀, ma mʉ̀bhà nyɨ̌ yà Kàgàwà ózè àlɛ̌ dhu dɔ̌ rɔ́tɛ ɔtɛ ongó tɨ́ nyɔ̌dɔ̀. Ndɨ ɔtɛ rɨ̌ nyɔ̌sɨ̀, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ̀ nyǎbà yà pbɨ̀ndà dhu tɨ́ rɨ́'ɨ̀ alɛ kɔ́rɔ́ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká asota. 33 Yà àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉ̀mì ɔ̌, ma móhò nzá atdí alɛ bhà fʉ̀rangà-atdyú mà, ɔrɔ̀-atdyú mà, ndɨ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀-atdyú mà. 34 Nyɨ̌ nyʉ́ mà, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà dhu yà dzʉ̀nàdu nɔ́nzì dhu mà, mǎ marɨ́ òko mànà atdíkpá alɛ dzʉ̀nà nɔ́nzì dhu mànà ma rɔ́nzì kǎkà ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌. 35 Ma marɨ́ dhu ɨ̀tɛ̀ bìlǐnganà fʉ̌kʉ̀, dhu ràkǎnà nyɔ̌nzì kasʉ̀ ndɨ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tɨ́ òwu ɨ̀mbǎ rɨ́'ɨ̀ ɔbɨ nà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì rɔ̌ nɨ̌. Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ʉ̀nɔ dhu, ndàtɨ: dhu nàbhʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ alɛ rɔ̀nzì wà hirò, ròsè yà ndɨ dhu ndì ndàbhʉ̀ fɨ̌ndà alɛ dɔ̀nǎ‡.»
36 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́ʉ̀kɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ ndɨtsɔ̀. 37 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʉ̀ Pɔlɔ̀ àmbo, ì ròvì ka nɨ̌. 38 Abádhí nabhʉ̀ ɨzʉ̀ rʉ̀ka atdídɔ̌ dhu nɨ'ɨ̀ Pɔlɔ̀ àtɨnà abádhí ràrɨ̌ nzɨ̌ nyɨ̀na-kpa àlǎ tdítdɔ̌ dhu. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀ndà, ràrà òtsù bàtɔ́ ɔ̀.

21

Pɔlɔ̀ rʉ̌da Tirò mà Kàyìsàriyà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ Yèrùsàlɛmà ndɨ̀ ndárà rɔ́rɔ̀ dhu
(Kas 8.5,40; 20.22-24,36-38)

1 Ɛ̀fɛsɔ̀ Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà mǎ mʉ̀bhǎ mǎ rɔ̀, mǎ mawù tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ibhú ɔ̌, mǒwù ùvò Kosì tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Tsútsǎ nɨ́nganɨ́, mǎ madʉ̀ òwu, mǒwù ùvò Rɔdɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀. Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, mǎ madʉ̀ òwu Pàtarà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. 2 Nɨ́ ányɨ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ matù atdí ádrʉ̀ngbǎ ibhú abhi ndɨ̀ ndɔpɛ́ tɨ́, ndàrà Fòyìnikè tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀nzɨ rɔ́. Nɨ́, mǎ madʉ̀ ùpo ndɨ ibhú ɔ̀, mǒwù Fòyìnikè. 3 Mǎ mitdègu òwu Kìpurɔ̀ tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà níndù, mǎmbɛ àlanà dɔ̌ ibhú ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ mǎ madʉ̀ kànyɨ, mʉ̌bhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀, mǎdʉ̀ òwu Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Nɨ́ ányɨ mǎ mówu rɔ̀, mǎ mawù ùvò Tirò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányɨ nga nɨ́ ndɨ ka kubhínà ibhú ɔ̀ ànɔ̀ ɨ̀fo rɔ̌ nɨ̌. 4 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matù Yěsù ná'ù alɛ. Nɨ́ ndɨ dhu adʉ̀ mǎbhʉ̀ mɔ̀nzì atdí yɛngɛ̀ nyʉ́ ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ɔ̀vɔ̀ dhu fɨ̌yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ ɨ̀sɔ ɨ̀nzɨ̌ ara tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 5 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ atdí yɛngɛ̀ itdègu ìku, nɨ́ mǎ madʉ̀ ùvò Tirò rɔ̀, mǒwù. Nɨ́, Yěsù ná'ù alɛ mà, fɨyɔ́ vèbhálɛ mà, fɨyɔ́ nzónzo mànà kɔ́rɔ́ nʉ́ʉ̀nda mǎ mǔvò kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mǒwù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-tsʉ̀. Nɨ́ ányɨ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ mʉ̀kɔ mǎ ɔtdyʉ̀ka dɔ̌ atdíkpá, mǎdʉ̀ mɨ̌tsɔ̀. 6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mǒvì abádhí mànà, mǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, mǒwù. Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀ mǎ nʉ̀ndà alɛ adʉ̀ 'àdu 'ɔ̀ngò bvʉ̀yà nanǎ.
7 Tirò rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ mawù ibhú ɔ̌, mǒwù ùvò Tɔ̀lɛ̀mayì tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀, mʉ̌tsà ɨdha-adzí-kpa dɔ̌ abhi. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matsɛ mǎ Yěsù ná'ù alɛ mànà, mǎdʉ̀ atdí ɨdhɔ ɔ̀nzì atdíkpá abádhí mànà. 8 Tsútsǎ nɨ́nganɨ́ mǎ mɨ̀và mǎ rɔ̀, mǎ mawù ùvò Kàyìsàriyà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matsù mǒngò ɔ̀dhɔ̀ Fìlipò tɨ́ kátɨna alɛ bhà-dzá. Ndɨ Fìlipò nɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ. Ndɨ̀rɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ yà Yèrùsàlɛmà

‡ **20:35** 20.35 Màt 10.8b

tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kavò ìndrǔ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.
9 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ ɨ'ì ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ ʉ̀nǐ vèbhínzo nà ìfɔ. Ɨ vèbhínzo nɨ'ì Kàgàwà bhà pbànábí. 10 Nɨ́, mǎ mitdègu ibí ɨdhɔ ɔ̀nzɨ Kàyìsàriyà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, nɨ́ Kàgàwà bhà nabì Àgabʉ̀ ɨra Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rà
àhʉ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀. 11 Nɨ́ tɨká ndì ndɨ̀rà àhʉ rɔ̀, kǐdyi Pɔlɔ̀ bhà kùkyě, ndʉ̀tsɨ
pfɔ̌na mà ɔtsʉ́na mànà nǐ. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba fǎkà ndàtɨ: «Kànǐ
ɨ̀lǐlǎ-Alafí ɔ̀vɔ̀ idù dhu. Kàtɨ: ‹Yèrùsàlɛmà ɔ̀ yà kùkyě àbadhi rǎrà àhʉ
rɔ̀, Pbàyàhúdí rǐ kʉ̀tsɨ yà dhu bhěyi, 'àdʉ̀ àbhʉnà ìnzǐ nɨ́ Pbàyàhúdí-
fɔ́.›» 12 Nɨ́ wɔ̀ dhu mǎ mɨ̀rì rɔ̀, mǎ Kàyìsàriyà ɔ̌ bhà mànà, mǎ madʉ̀
Pɔlɔ̀ ìsɔ ìnzǐ ara tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 13 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu
fǎkà, ndàtɨ: «Ádhu wɔ̀ nyɨ̀kʉ-dha nyʉ́ nà nyǐ nyápàna nyɔ̀nzɨ? Nyǐ
nyòzè tɨ́ nyʉ̌kɔ̀ afídu? Nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́ ɨma, ma mà'ù wà ìnzǐ nɨ́
mʉtsɨ ka kɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mà'ù wà moho ka kɨ́ mɔvɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu mà átɔ̀.» 14 Nɨ́, ìnzǐ kà rǐ
mǎ mʉ́nɔna dhu à'u rɔ̀, mǎ madʉ̀ ìnè tɨ́ ìnɛ̀, mǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù òzè dhu kɛ̀lɛ̌ àkǎ ndɨ ndɔ̀nzì ndì.»
15 Nɨ́ ngúfe ɨdhɔ mǎ mɔ̀nzì Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌, mǎ
madʉ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ abhi tɔ̀, mǎdʉ̀ mǎva, mǒwù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
16 Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Yěsù ná'ù ngúfe alɛ adʉ̀ ùvò átɔ̀ 'òwù atdíkpá
mǎ mànà. Nɨ́ ányì mǎ mòwù ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ mʉ̌ndà, mǒwù
Mʉ̀nàsonì tɨ́ kátɨna atdí alɛ yà mǎ mowuna ɔ̀dhɔ̀ rɔ̌ pbɨ̀-dzá bhà. Ndɨ̀
Mʉ̀nàsonì nɨ'ì Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì angyíta tɨ́ Yěsù ná'ù
alɛ.

Pɔlɔ̀ mà rǐ 'ɔ̀tù Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà Yèrùsàlɛmà ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀ dhu
(1Kò 9.19-23)

17 Mǎ mitdègu òwu ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ányì, Yěsù ná'ù alɛ
akɔ̀ mǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà. 18 Tsútsǎ nínganí, mǎ madʉ̀ òwu Pɔlɔ̀ mànà
Yàkɔbhɔ̀* bhà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ ìwu átɔ̀ ányìrɔ̌. 19 Nɨ́ abádhí
mànà ì àtsɛ̀ ì dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ yà ìnzǐ nɨ́ Pbàyàhúdí
nzínzì ɔ̌ Kàgàwà abhʉ̀ ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́ pbìndà kasʉ tɨ́ dhu atdatdí-rà ɔ̌
abádhí tɔ̀. 20 Wɔ̀ Pɔlɔ̀ àwɛ dhu ì ìrì rɔ̀, abádhí ɨfʉ Kàgàwà atdídɔ̌. Nɨ́rɔ̀
nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà Pɔlɔ̀ nǐ: «Àbanǐngbá, nyɨ nyàla tɨ́ wà ábhɔ̌
Pbàyàhúdí nyʉ́ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ì à'ù Yěsù dhu? Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàla tɨ́ wà abádhí
kɔ́rɔ́ rǐ'ì ìnè afíya ì àpbǎ atdídɔ̌, 'àmbɛ Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ dɔ̌ rɔ́ tɨ́
dhu? 21 Ka kàwɛ wà dhu abádhí tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ katɨ, nyɨ ràrǐ dhu
ùdhě kǎkà ìnzǐ nɨ́ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ aróko Pbàyàhúdí tɔ̀ ìnzǐ Músà
bhà Ʊyátá nɨfʉ tɨ́. Ka kàwɛ wà dhu átɔ̀, nyɨ rarí dhu ùdhě abádhí tɔ̀
ìnzǐ fìyɔ́ kpabhá nzónzo-ɔ̀nzǐnga nabhʉ̀ tɨ́ kɔbhɔ̀lɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzǐ àlɛ̌ tɔ́
ngʉ̌kpà mànduʉ Pbàyàhúdí tírɔ̀ nɨfʉ tɨ́. 22 Nírɔ̀, ka kɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ìngbà
dhu bhěyi? Obhó tɨ́, abádhí rǐ ɨwà nyɨ nyìrà àhʉ ɨrɔ́ dhu ìrɨ ìrɨ. 23 Nɨ́,
dhu àkǎ nyɔnzì yà mǎ mʉ́nɔna ɨndʉ̀ dhu: Kànǐ ìfɔ alɛ rǐ'ì ìnè ɨrɔ́. Ɨ
alɛ nɨ́ ɨwà dhu nɔ́tsɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ alɛ*. 24 Nɨ́, úgu abádhí nyǒwù nyǔ'o
mànà atdíkpá, nyǐlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ádʉ̀ nyubhò yà abádhí
àmbɛ̀nà ùbhǒna ndɨ́nǐ ka kakpá tɨ́ dɔ̀ya-ká dhu. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́
ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ yà dʉ̀nʉ́ ka kàwɛ dhu ràrǐ nzǐ obhó dhu,

---

* **21:18** 21.18 Ndɨ Yàkɔbhɔ̀ nɨ'ì Yěsù t'ádɔ̀nà, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì ndɨ Yèrùsàlɛmà ɔ̌ Kànɨsà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ (Kas 12.17; 15.13). * **21:23** 21.23 Ɔzt 6.1-21

pbɛ́tʉ̀ nyɨ rarí Músà bhà Ʊyátá ìfʉ̌ ɨfʉ̌ átɔ̀. 25 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù ná'ù ìnzǐ ní
Pbàyàhúdí tɔ̀ mǎ mírɨ̀ wà mǎ mǎndǐ dhu mǎtɨ, abádhí ràkǎ nzá 'òngò
sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨzǎ mà, ànzʉ̀bhà mà, dàna-tsì ka kìpbǒ
ɔbɨ nǐ rɔ̀vɛ̀ ɨzǎ mànà ná'à. Ndɨrɔ̀, mǎ mándǐ dhu átɔ̀ mǎtɨ abádhí ràkǎ
'òngò 'ɔ̀dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ rɔ̌ rɔ̀.»
26 Ní tsútsǎ níganí, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ núgù, 'òwù 'ɔ̀pɛ̀ 'ù'o ɨ mànà
atdíkpá yà fɨyó sɔmà tó mànduʉ nózè dhu bhěyi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀
adʉ̀ àrà, ndòtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ányɨ ɨdzá ndàtɨ ka
ràrǐ pɛrɛ̀ ùbhǒ ɔvɔ̀ya dɔ̌ kɔ́rɔ́, yà Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ka kí alɛ ù'ǒ kɨlǎ
ɔ̀ná dhu tí ka kópɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ̀ rǎkǎ níganí.

Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí rǐ Pɔlɔ̀ ɨgʉ̌ Pbàyàhúdí-fɔ́ rɔ̀ dhu
(Kas 20.23; 24.5-19; Rɔm 15.30-31; 1Tì 2.15)
27 Wɔ̀ alɛ ù'ǒ ka kí kɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nǐ àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ̀-tsʉ̀ níitdègu
ndìndù ndínǐ ndikù tí, ní Àziyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ íwʉ̌ ngúfe Pbàyàhúdí ala
Pɔlɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ dhu ìtsu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínǐ
dhu nɨvà tí Pɔlɔ̀-rɔ̌. Ní, ihé-yà adʉ̀ Pɔlɔ̀ àlʉ. 28 Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌,
'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Pbàisràyélí tó pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̀mɔ̀ mǎ! Kànǐ yà kɔ́rɔ́
ngari ɔ̌ arí nzɛ́rɛ dhu ùdhě kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ àlɛ̌ tó pbìrì ɔ̌ bhà dɔ̌, Músà
bhà Ʊyátá dɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̌ màtí alɛ ní yà. Ròsè
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀ná, kàbhʉ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà ròtsù Kàgàwà bhà ɨdza,
ndɨ dhu ràdʉ̀ wɔ̀ ɮlǐlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ngari nábhʉ rɔ̀tɨ̀.» 29 Obhó tí,
abádhí nɨ'ɨ ɨwà Pɔlɔ̀ mà nàlanà kɨgɔ̀ ɔ̌ atdíkpá rúbhi Tròfímò tí kátɨna
alɛ mànà rɔ́. Ndɨ Tròfímò nɨ'ɨ Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ní, abádhí adʉ̀ dhu
àtɨ ɨwà Pɔlɔ̀ ìtsu Tròfímò átɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza dhu tí.
30 Ní, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-ɔ̌nga-tsì náava ndì, ihé-yà ràdʉ̀ ìtse ndɨ
kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀ná rɔ̀, 'ìwʉ̌ ùvò Pɔlɔ̀ mà rǐ'ɨ rɔ́. Ní, abádhí alʉ́ Pɔlɔ̀,
'ɨdhà ràhʉ iri Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nǐ kàlɨ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ
kàlɨ-li'ɔ̀ núpbi ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí. 31 Ní, yà abádhí rǐ dhu ɔ̀nzɨ ndínǐ ɨ oho tí
Pɔlɔ̀ rɔ̀, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-ɔ̌nga-tsì náva ndì kɔ́rɔ́ dhu-ɔ̀yǐ náarà àhʉ
Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ dɔ̀. 32 Ní, ndɨ
dhu ndì ndɨrɨ̀ rɔ́rɔ̀ tí, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ ugu pbànówí mà fɨyó ádrɔ̀drɔ̌
alɛ mànà, 'ɔ̀tsè mànà kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀ nàlʉ̌ alɛ rǐ'ɨ ɨ. Ní, ihé-yà níitdègu
wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àlǎ owùna ɔ̌ pbànówí mànà ríwu rɔ́, ní abádhí adʉ̀
Pɔlɔ̀ t'ɔ́vɨ̀ta ʉ̀bhà. 33 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ andrì Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàlʉ̌
ka, ndàdʉ̀ àvinà kʉtsɨ ɔ́yɔ̌ àdrà-mbǐ nǐ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dhu ìvu
ihé-yà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yàrí alɛ nyʉ́ ní àdhɨ? Ádhu kɔ̀nzɨ?» 34 Pbɛ́tʉ̀, ihé-
yà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rǎdǔna ìkʉ̌ ɔ̌ dhu adúnà nzǐ àrà ndɔ̀fɔ̀ rɔ̌
ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌nɔna dhu nà. Ní, wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà rʉ̌kʉ̌ dhu adʉ̀
wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àbhʉ ìnzǐ ʉ̀nɔna ka kí fíndà dhu ràlʉ̌ dɔ̀na. Nírɔ̀ ní
ndɨ kǎdʉ̀ pbìndà pbànówí návi rʉ̀ndà Pɔlɔ̀, 'ɔ̀wù nà yà ɨ arí ɔ̀ko ɔ̀ná
ádrʉ̀ngbǎ kàlɨ ɔ̀. 35 Pɔlɔ̀ itdègu àrà àhʉ ndɨ kàlɨ ɔ̀ ka kúpo kotsù rɔ́,
ní pbànówí adʉ̀ kìtdù ìtdu tí ɔrɔ́rʉ́, ihé-yà rǐ kàpà ndínǐ ɨ ɔnzɨ tí nzɛ́rɛ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 36 Obhó tí, ihé-yà ambɛ́nà ɔ̀wu dɔ̌ ìkʉ̌ nà Pɔlɔ̀-owù ɔ̌,
'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ alɛ àkǎ ndɔ̀vɛ̀!»

Pɔlɔ̀ rǐ tǐna àwɛ̌ adɔ́na Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu
37 Yà pbànówí rǐ ndɔ̀nzɨ 'ìtsu ndì fɨyó ádrʉ̀ngbǎ kàlɨ ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌ ní
ndɨ, Pɔlɔ̀ ivú dhu ɨ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ma màmbɛ̀nà tí
atdí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀vɔ ɨndʉ̀?» Ní, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:

«Nyɨ nyʉ́nɨ tí wà Pbàgìríkí t’ávàna! 38 Nyɨ tí nzɨ̌ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ,
yà tdèkuta tí ɨ̀fɔ lʉfʉ̀ alɛ yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí-dɔ nídzɨ̌, ndàdʉ̀ dɔ̀ya
ɔ̀dì ndàrà nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀?» 39 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́, ɨma
ní Mʉ̀yàhudì,Ársɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌. NdɨÁrsɔ̀ ní yà
atdídɔ̌ ɔvɔ̀na ɔ́tɔ̀ ndì kɨgɔ̀. Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tí, ítsè
mɔvɔ dhu yàrí ihé-yà tɔ̀.» 40 Ní, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́fà rʉsà fɨ̌ndà rɔ̀,
Pɔlɔ̀ idè ndɨ kàlì ɔ̀ ka kúpo, kotsù dɔ̀ná màngazì dɔ̌, ndàdʉ̀ ìndrǔ àgo
ɔtsʉ́na nɨ̌ rìnɛ̀. Ní ɨnga ìmbè bhìì rɔ̀ ní ndɨ, kǎpɛ̀ ɔtɛ Pbàyàhúdí t’ávàna
ɔ̌, ndàtɨ:

22

1 «Abádǔ ndɨrɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyìrɨ yà ma mɔ́vɔna kòmbí, mawɛ tɨ̌du
ɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ dhu.» 2 Ní, Pbàyàhúdí t’ávàna nyʉ́ ɔ̌ Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ dhu ì ìrì rɔ̀, ihé-
yà náadʉ̀ ìnɛ̀ atdídɔ̌ nyʉ́ ròsè, ɨnga ràdʉ̀ ìmbè bhìì. 3 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎtɨ:
«Ɨma ní Mʉ̀yàhudì. Ɨma ka kʉgʉÁrsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌.
Ndɨrɔ̀, ma móvì òvi tí yàrí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Ma mábà ɨnga t’ʉ́nɨta
màlimò Gàmàlìyelì-fɔ́. Kǔdhe ndɨ kɔ́rɔ́ dhu idù àlɛ̌ t’ábhúna tɔ́ Ʊyátá
ɨ̀fʉ́ ka kí atdídɔ̌ dhu dɔ̌. Ɨma nɨ’ì atdídɔ̌ Kàgàwà nózè ndɨ̀fʉ alɛ, yà kɔ́rɔ́
nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kòmbí dhu bhɛ̌yi tí. 4 Ndɨrɔ̀, ma mávu ìndrǔ rɔ̌ atdídɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà otu ʉ̀ngʉ̌ abádhí rɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, atdídhená
alɛ rʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌ màtí. Ma maránà kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nábhʉ rɔ̌
kusɔ̌, kʉdɔ imbi-dzà ɔ̀. 5 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà, yà
ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdì arí pbàkʉ̀rʉ́ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ mànà kɔ́rɔ́ ní yà ma mʉ́nɔna
dhu tɔ́ ngàmbì. Abádhí nɨ’ì ndɨ bhàrʉwà nibho fudú, ndínɨ̌ ma mara tí
dɔ̀ná Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ma mubhínà àrà rɔ̌ ányì, ndínɨ̌ ma musó
tí Yɛ̌sù ná’ù alɛ, madʉ̀ ìrà nà imbi dɔ̌ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ ka
kadʉ̀ tí àbhʉnà ràbà àpbɛ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndì ndʉgɛ̀rɛ̀ ndì, ndà’ù Yɛ̌sù tí dhu àwɛ̌ dhu
(Kas 9.1-19; 26.12-18)

6 Tdítdɔ̌, Pɔlɔ̀ awɛ dhu ndàtɨ: «Ma mɨ’ɨ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ma márà
rɔ́. Ní ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ma mɔ̀dì ndínɨ̌ ma motsú tí ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, azà
adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀ nɨ́isí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀,
ndàtdyi ma. 7 Ní, ma mɨtsɨ obvò, madʉ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rì manzi rí rɔ́. Ndɨ
alɛ-tù atɨ: ‹Sáwúlò, Sáwúlɔ̌, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌?› 8 Ní, ma madʉ̀
dhu ìvu kà-tsʉ̌, matɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyʉ́ ní àdhɨ?› Ní, wɔ̀ alɛ-tù adʉ̀
dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨma ní Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, wɔ̀ nyɨ nyávu
rùdú rɔ̀.› 9 Kǎkà atdíkpá mǎ mɨ’ɨ mànà alɛ náala ndɨ awáwʉ̀ átɔ̀, pbɛ́tʉ̀
abádhí adʉ̀ nzá wɔ̀ idù rí dhu ɔ̀vɔ alɛ-tù ɨ̀rì. Ní, ma madʉ̀ dhu ìvu
tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌, matɨ: 10 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ndɨ ma màkǎ mɔnzì?› Ní
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨvà nyɨ nyarà Dàmàsikì tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì nga ní ndɨ ka kí Kàgàwà àvi ndínɨ̌ nyɨ nyɔnzɨ tí dhu ɔ̀vɔ
kɔ́rɔ́ ɨndʉ̀ nɨ̌.› 11 Ma mubhínà nzɨ̌ atdɨ dhu mà nála rɔ̌, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ
awáwʉ̀ nóhò nyɨ̀kpɔ́du, nyɨ̀dú nga rʉ̀tɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní kɔ̌kɔ̀ mǎ mɨ’ì
mànà alɛ náadʉ̀ ma àlʉ ɔtsʉ́du-rɔ̌, ’òwù ma nà, marà àhʉ Dàmàsikì tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀.

12 Ányì, ma matù Ànànɨyà tí kátɨna atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ’ì atdídɔ̌ arí
Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ, ndàdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá ɨ̀fʉ alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́
Pbàyàhúdí ongónà ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ náwɛ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀. 13 Ní, ndɨ alɛ ɨra àhʉ

tɨdú, ndàdʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌: ‹Àbanɨ̌ngba Sáwúlǒ, nyìnʉ́nga àkǎ ndùtù ndì.› Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, nyìdúnga núutù ndì, madʉ̀ kàla. 14 Kǎdʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̀ ɨma nɨ̌: ‹Àlɛ̌ t'ábhúna tɔ́ Kàgàwà nóvò wà nyɨ, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyʉ̀nɨ tɨ́ ndì ndózè kɔnzì dhu. Kǒvò wà nyɨ ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyala tɨ́ yà obhónángatálɛ Yěsù, nyadʉ̀ lina'ɔ̀ ɔtɛ nyʉ́ nɨ́rì. 15 Obhó tɨ́, nyɨ nyɨ́ ndɨ àdɨ wɔ̀ nyɨ nyàla dhu mà, wɔ̀ nyɨ nyìrì dhu mànà tɔ́ ngàmbì tɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. 16 Nɨ́rɔ̀ kòmbí, ádhu nyɨ nyɔ́dɔna? Ɨvà nyɨ nyalʉ̌ bàtizò, Yěsù ràdʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga ù'o ɔvɔ̀na-rɔ̌ nyɨ nyɨ́ nyɨtsɔ̀ rɔ́rɔ̀.›»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yěsù àvi ndì ndàrà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí-bvʉ̀ dhu àwɛ̌ dhu

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àwɛ, ndàtɨ: «Ma mitdègu madǔ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ atdíku Kàgàwà bhà-dzá rɔ̀ ma mɨ́ mɨtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, dhu adzì dùdù ɔnyʉ rɨ̌ mɔnyʉ dhu bhěyi. 18 Nɨ́ ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀, ma mala Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù. Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌: ‹Ɔ̀nzɨ dhu tsàkàtsàkà nyahʉ Yěrùsàlɛmà rɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nóowuna nzɨ̌ nyɨ nyáwɛ̌na okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu ná'ù rɔ̌.›» 19 Nɨ́ ma madʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ: «Hɔ̀kɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, abádhí ʉ́nɨ wà dhu ɨma ràrɨ̌ ndɨ yà unduta-dzà ɔ̀na nǎ ma múbhì ùbhi rɔ̌ mambɛ ɨnyɨ ná'ù alɛ ùso dɔ̌, madʉ̀ àrà àbhʉnà rɔ̌ kʉvɨ asé nɨ̌, kadʉ̀ ʉ̀dɔnà imbi-dzà ɔ̀ alɛ. 20 Ndɨrɔ̀ yà pbʉ̀kʉ̀ ngàmbì Stɨfanʉ̀-azù ka kʉfʉ nínganí, ɨma nyʉ́ ma mɨ'ì ìnè átɔ̀ ányìrɔ̌. Ma ma'u kòho ka kɨ́ dhu átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ àdɨ mambɛ kòho rɨ́ alɛ ʉ̀wà rɔ̀yá rɔ̀ ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌*.» 21 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ nyarà, ma mòzè nyɨ nyarà ɨtsɛ nyʉ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà-bvʉ̀ nɨ́dhunɨ̌.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨtɛ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tɨ́ dhu
(Kas 16.22-23; 25.16)

22 Ihé-yà ɨrɨ Pɔlɔ̀ rǎwɛ̌na dhu, ràrà àhʉ kà rɨ̌ àtɨna: «Ma mɨ́ nyovì nyarà ɨtsɛ nyʉ́, ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí-bvʉ̀» dhu ɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkǔ, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Nyòho wɔ̀ alɛ! Ɨnzá wɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ àkǎ kʉbhà ràdɨ nyìkpɔ́na nà yà adzɨ dɔ̌.» 23 Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ òbhè dɔ̌, ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ àmbɛ adzɨ-ra mà ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ̀. 24 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Pbàrɔ́má-bvʉ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kitsu kàlì ɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà pbànówí ràkǎ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌, àzèmbè ì í kɔ̀vì asé nɨ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndì ndʉnɨ tɨ́ wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà rǔkǔ kà-dɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. 25 Nɨ́ yà ndì ka kʉ̀tsì ndɨ́nɨ̌ ka kɔpɛ́ tɨ́ kɔvì ndì asé nɨ̌ rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ ivú dhu wɔ̀ tɨná ìdè pbànówí tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ka kávi tɨ́ wà nyɨ̌ nyǒngò Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ɔvì asé nɨ̌, ɨnzá ka kòtdì ànyǎna rɔ́rɔ̀?» 26 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ arà yà dɔ̀na-tsírɔ́ rɨ́'ɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̌ndà, ndàtɨ: «Nyɨ nyàmbɛ̀nà dhu ɔ̀nzɨ ìngbàtɨ́? Wɔ̀ alɛ pbání Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ!» 27 Nɨ́ wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ andrì Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu-tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádǔ pɛ́ dhu idù! Ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ tɨ́ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ?» Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu à'ù, ndàtɨ: «Ɔ̀ɔ! Ɨma nɨ́ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́.» 28 Wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtìnà tdɨ́tdɔ̀: «Ɨma nyʉ́, ma madzì Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɨ́ ma mɨ́ mʉgɛ̀rɛ̀ mongò dhu ábhɔ̌ malì nyʉ́ rɔ̌.» Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Olu,

* **22:20** 22.20 Pɔlɔ̀ ambɛ́nà ìrènà dɔ̌ dhu ní, Pbàyàhúdí rapɛ́ ndì nyʉ́ ndì ndʉ́gɛ̀rɛ̀ ndì tɨ́ dhu àlǎ, nʉ́kɔ̌ ɨdhɔ ràrɨ̌ átdídɔ̀, ràdʉ̀ Yěsù ná'ù.

ɨmá na ní ɔ̀dhɨ tí ka kadhì ma ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí alɛ.» 29 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀
tí, kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀-tsʉ̌ àmbɛ̀nà dhu ɔ̀ngʉ̀ pbànówí ʉbhà Pɔlɔ̀ ʉrɔ́. Ndɨrɔ̀, ɔdɔ
náadʉ̀ ìsɨ̌ wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀, ɨwà ndì ndàbhʉnà Pɔlɔ̀ kʉtsì
rórɔ̀ ndì ndàrà dhu ʉ̀nɨ Pbàrómá tó pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrɨ̌ ka dhu-okú dɔ̀
rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu

30 Tsútsǎ nínganí, wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ azè ndì ndʉ̀nɨ
Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ Pɔlɔ̀ dɔ̀ná dhu tó obhónga nyʉ́. Ní, kǎbhʉ̀ Pɔlɔ̀ rɔ̌ imbi
kʉnga. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-
bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí ngʉ̌kpà alɛ mànà àvi ràndu ì. Ndɨ dhu-dzidɔ̌
ní ndɨ, kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwʉ̌ nà, kiwʉ̌ ùvò nà kɔ̌kɔ̀ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.

23

1 Kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ka kìwʉ̌ ùvò ndì nà rɔ̀, Pɔlɔ̀ ʉdí nyɨ̀kpɔ́na
abádhí rɔ̌ ndàndà abádhí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àbanɨ̌nzó, rɨ̀rà àhʉ indo nga
ɔ̀, ma marúbhi Kàgàwà bhà otu ɔ̌ ídzì afídu nyʉ́ nà, ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu
tí ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà rɨ̀'ì nyʉdutsì.» 2 Ní, wɔ̀ dhu Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ rɔ̀,
pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Ànànɨyà, náavì Pɔlɔ̀-tí ìkò alɛ rɔ̀pbì
Pɔlɔ̀-tsʉ̀. 3 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàgàwà rɨ̌ ndɨ nyɔpbɨ, wɔ̀
mʉ̀kʉ̌ngbà nɨ̌ ka kùtri ɨdza-kutì bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀wʉ̀ rɔ̀! Nyɨ nyàdɨ ʉrɔ́
nyambɛ ìndrʉ̌-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá òzè ka dhu bhɛ̌yi,
pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ nyadʉ̀ ndɨ Ʊyátá nʉ́kɔ̀ ɨma nyɨ nyàvi kɔpbì rɔ̀.» 4 Ní,
Pɔlɔ̀-tí ɨ̀'ì alɛ náadʉ̀ kɨ̀sɔ, 'àtɨ: «Ìnzɛ̌! Nzʉ̌nɔ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà
bhà pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nɨ̌!» 5 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ̌: «Àbanɨ̌nzó, ɨnzá ní ma mʉ̀nɨ pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí
kà rɨ̌'ì dhu. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna ɨnzá nyɨ ràkǎ nyʉnɔ̀
dhu pbʉ̀kʉ̀ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌*.»

6 Pɔlɔ̀ ʉnɨ wà dhu, kɔ̌kɔ̀ ànyǎna ʉnɔ rí alɛ nzínzì ɔ̌, atdídhená alɛ
ràrɨ̌ Pbàsàdùkáyó, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ràrɨ̌ Pbàfàrìsáyó. Ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, Pɔlɔ̀ angbɛ tʉ̌na kɔ̀rí alɛ nzínzì ɔ̌, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, ɨma nyʉ́ ní
Mʉ̀fàrìsayò, Pbàfàrìsáyó tó ɨngba. Ní, yà ànyǎdu ʉ̀nɔ ka kí okúna dɔ̀
rɔ̀ dhu ní, ma má'ù dhu ɔbɨ nyʉ́ nà ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rʉngbɛya
ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu.» 7 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pɔlɔ̀ òrì dhu adʉ̀ Pbàfàrìsáyó mà,
Pbàsàdùkáyó mànà àbhʉ ràmbɛ 'àgò dɔ̌ atdídɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ihé-
yà-ɔ̌nga àbhʉ rʉ̀ndɔ̀ ndì. 8 Obhó tí, Pbàsàdùkáyó ongónà àtɨ̀nà ɨ̀nzɨ̌
ʉ̀vʉvɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí a'u nzá dhu
ìnè màlàyíká mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí mà ràrɨ̌'ì. Pbɛ́tʉ̀, Pbàfàrìsáyó nɨ'ì
kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ná'ù alɛ. 9 Ní, ádrʉ̀ngbǎ wɔ̀gɔ̀ nyʉ́ níifí ndì kɔ̀rí alɛ
nzínzì ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ Músà bhà Ʊyátá tó ngúfe
màlímó náapè 'àgò ì ɔbɨ nyʉ́ nà, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Mǎ mabà nzá atdí
afátá mà yàrí alɛ dɔ̌. Atdí alafí mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ màlàyikà mà pbɔ̀vɔ̀
tí nzá wà dhu kà tɔ̀!» 10 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Músà bhà Ʊyátá tó màlímó
ʉ̀nɔ̀ dhu náabhʉ̀ Pbàsàdùkáyó mà, Pbàfàrìsáyó mànà ràgò ì abhɔ nyʉ́
tdɨtdɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ àpà ka kí ndínɨ̌ ka kʉdrʉ tí ɔ̀ná nga dhu ɔdɔ̀
ɔ̀nzɨ ndì ndí rɔ̀, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ avì pbìndà pbànówí rìwʉ̌ Pɔlɔ̀
ɔ̀dyì ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, 'ɔ̀wù ɔ̀rùnà fɨyó lubhà ɔ̀.

---

* **23:5** 23.5 Uvt 22.28

11 Ndɨ iku ɔ̌ tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ ndàvi Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ótù afínʉ!
Àdhàdhì wɔ̀ nyɨ nyìdè pbàkà ngàmbì tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu bhěyi,
dhu àkǎ nyɔnzì dhu ndɨ dhu bhěyi tɨ́ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ nyárà àhʉ rɔ̀.»

Pbàyàhúdí rɨ̌ ’ìrɨ ndɨ́nɨ̌ ɨ oho tɨ́ Pɔlɔ̀ dhu
(Zàb 3.1-7; Kas 9.22-25; 2Kò 11.23,26)

12 Tsútsǎ nínganí kútsingá, ngúfe Pbàyàhúdí ɨrɨ ɨ ’ɔ̀tsɔ̀ dhu nyʉ́ ’àtɨ,
ìnzɨ́ ní Pɔlɔ̀ kɛ̀lɛ̌ ɨ òhò rɔ̀vɛ̀ nɨ̌, ɨ ràrɨ̌ nzɨ́ atdí dhu mà ɔ̀nyʉ, ìnzɨ́ ’àdʉ̀ atdí
dhu mà ɔ̀mvʉ̀. 13 Wɔ̀ dhu natsɔ̀ alɛ nɨ’ɨ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ kumì dɔ̀nǎ bvʉ̀ya
rǒse alɛ. 14 Ní, abádhí awù pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌
mànà-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ ìtsi dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̃yɔ̀, ’àtɨ: «Mǎ mɔ̀tsɔ̀ wà dhu atdídɔ̌ nyʉ́
mǎtɨ mǎ ràrɨ̌ nzɨ́ atdí dhu mà àfɔ̌ lika ɔ̀, ɨnzá ní Pɔlɔ̀ kɛ̀lɛ̌ mǎ mòhò rɔ̀vɛ̀
nɨ̌. 15 Ní kòmbí, dhu àkǎ nyɨ mà, yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ʉ̀nɔ arí ngʉ̌kpà alɛ
mànà, nyǒwù Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ’ɔ̀.
Nyɨ̌ nyówu Pɔlɔ̀ ʉ̀tsɨ kà rìrà nà pbìndà dhu-ɔ̀nga àndà nyɨ̌ nyí mběyi
dhu-abhɛ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, mǎ madʉ̀na ɔbɨ ɔ̀nzì mǒhò ka
ɨnzá àpɛ̀ àrà àhʉ ɔnzɨ̀kʉ́ rɔ́rɔ̀.»

16 Ní Pɔlɔ̀ t’áwɛ̀nà bh’ɨngba níí’ɨ ìnè wɔ̀ dhu ɔtɛ ka kí rɔ́. Ní kɔ̌kɔ̀
alɛ ùyɨ̌ Pɔlɔ̀ tɨ́ dhu ndì ndɨ̀rɨ rɔ̀, àbadhi arà lubhà ɔ̀ Pɔlɔ̀ rɨ̌’ì ɨ, ndàdʉ̀
kɔ́rɔ́ dhu àwɛ kà tɔ̀. 17 Ní wɔ̀ dhu ndì ndɨ̀rɨ rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ pbànówí
tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nánzì. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́nda yàrí
kpatsìbhíngba, nyarà nà dʉ̀kʉ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌’ì ɨ, kà rɨ̌’ì àbadhi tɔ̀
ndì ndɔ́vɔna atdí dhu nà nídhunɨ̌.» 18 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ idyi wɔ̀
kpatsìbhíngba ndʉ̀ndà, ndàrà àhʉ nà wɔ̀ ndɨ fɨ̃yɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ’ɔ̀.
Kǎdʉ̀ ìtsi àtɨ̀nà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: «Wɔ̀ imbi ɔ̀ ka kósò atdí alɛ,
Pɔlɔ̀ tɨ́ kátɨna nánzì ɨma, ndàdʉ̀ mivì mʉndà yàrí kpatsìbhíngba tɨnʉ
ɔ̀. Ní kà rɨ̌’ì ɨndʉ̀ ndì ndɔ́vɔna atdí dhu nà.» 19 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎlɛ alʉ́ wɔ̀ kpatsìbhíngba ɔtsʉ́na rɔ̌, ndìndrɨ̌ ndì nà igi, ndàdʉ̀
dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ nyɨ nyòzè nyʉnɔ̀ idù?» 20 Ní wɔ̀
kpatsìbhíngba adʉ̀ dhu àwɛ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Pbàyàhúdí ɨ̀rì
wà ì ndɨ́nɨ̌ tsútsǎ ì iwúna tɨ́ Pɔlɔ̀ ʉ̀tsɨ, nyɨrà nà ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdì arí
alɛ-ɔ̀nzɨ́, pbìndà dhu-ɔ̀nga àndà ka kí mběyi dhu àbhɛ̀ ɔ̌. 21 Ní, àpɛ́
nya’u abádhí rʉ̌nɔna ɨndʉ̀ dhu. Wɔ̀ abádhí ùpe Pɔlɔ̀ rɔ̌ dhu ní àdà.
Obhó tɨ́, mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ kumì dɔ̀nǎ bvʉ̀ya rǒse alɛ nírì wà ì, ’ɔ̀tsɔ̀ dhu nyʉ́,
ì ràrɨ̌ nzɨ́ dhu ɔ̀nyʉ, ndɨrɔ̀ ì ràrɨ̌ nzɨ́ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɨnzá ì òhò Pɔlɔ̀ rɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀.
Ní kòmbí, abádhí ùdhe wà ì ’àmbɛ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ́nɔna fɨ̃yɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌
ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.» 22 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ kpatsìbhíngba nɨ̌: «Àpɛ́
nyʉnɔ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, nyatɨ ɨwà nyɨ ràwɛ ndɨ dhu dzǎkà.» Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ wɔ̀ kpatsìbhíngba návi ràrà fɨndá dhu nɨ̌.

Pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ Pɔlɔ̀ bhà anya nábhʉ̌ ràrà lɨ̀walɨ̀ Fèlisì dɔ̀ dhu

23 Wɔ̀ kpatsìbhíngba àrà dhu-dzidɔ̌, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ náanzi
atdátdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ɔyɔ rìwǔ tɨna ɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu
ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàndà ɔ́yɔ̀ mɨyà pbànówí mà, àrʉ̀bhʉ̀ kumì
pbànówí, yà mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ arúbhi mà, ndɨrɔ̀ fɔyá àlɨ̌ nà ɔ́yɔ̀ mɨyà
pbànówí mànà, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɔpɛ́ tɨ́ abhi mànà ɨ̀bhʉ adyifɔ̀-sɨsì kúbhingá
nga tɔ́ ɔ̌, nyǒwù nà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 24 Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyɨ̌ randá
mʉ̀hàgʉ̀ átɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ka nʉnda tɨ́ ɨ̀nzɨ́ ngbɔ̌na ràvɔ akɛkpá màtɨ́,
ràrà àhʉ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-ɔ̀nzɨ́.» 25 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎdʉ̀

bhàrɯwà àndi yà dhu bhěyi, ndàtɨ: 26 «Ɨfɯta nà àkǎ atdídɔ̌ lɨ̀walɨ̀ Fèlisɨ̌,
ɨma Klòdiyò Lìsiyà, ma mòvì nyɨ mběyi nyɯ́ atdídɔ̌. 27 Yàrí alɛ, yà ma
mòvì kowù nà tɨnɯ ɔ̀, ní Pbàyàhúdí álɯ̌, ’àdɯ̀ ɔ̀nzɨnà ndínɨ̌ ɨ̀ oho tí. Ní,
ma mítdègu dhu ɯ̀nɨ̌ Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyɯ́ ràrɨ̌ ndɨ, ní ma múgù
pbànówí, mǒwù kɨ̀dha mànà abádhí-fɔ́ rɔ̀. 28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mózè
mɯnɨ Pbàyàhúdí ɔ̀bhɯ̀ ka okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀. Ní, ma mádɯ̀ kàbhɯ
kowù ùvò nà yà abádhí-bvɯ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌. 29 Ní, kàbhà
dhu-ɔ̀nga kɔ̌kɔ̀ alɛ àndà rɔ̀, ma mótù dhu ní Pbàyàhúdí rɔ̀bhɯ̀ ka ɨnzá
kɨ̌fɯ fɨyɔ́ Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tɯ̀, ɨma nyɯ́ ma mála nzá atdí afátá
mà, yà kàbhɯ rádɯ̀ kɔtdɨ ànyǎna kohò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kàbhɯ rádɯ̀
kosò. 30 Ndɨrɔ̀ kànɨ̌, ka kɔ̀vɔ̀ wà dhu idù ɨwà Pbàyàhúdí rɨrì ɨ̀ ndínɨ̌ ɨ̀
oho tí ka rɔ̀vɛ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ ma madɯ̀ kòvì ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí kowù nà dɯ̀nɯ̀,
madɯ̀ dhu ɯ̀nɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kɔ̀bhɯ arí alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ adɯ̀ tí òwu kɔ̀bhɯ̀ fɯnɯ́.»
31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ pbànówí anzɨ fɨ̌yɔ̀ ádrɯ̀ngbǎlɛ àvi dhu. Ní
abádhí idyi Pɔlɔ̀, ’àdɯ̀ ɯ̀ndànà kúbhingá tí, ’òwù ùvònà Àtìpatrì tí
kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. 32 Tsútsǎ nínganí, kɔ̌kɔ̀ pfɔ̌ya dɔ̌ ùbhi pbànówí adɯ̀
’àdu fɨyɔ́ lubhà ɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ’àdɯ̀ mɯ̀hàgɯ̀ dɔ̌ rúbhi-tsí kɛ̀lɛ̌
ɯ̀bhà rɯ̀ndà Pɔlɔ̀, ’òwù ùvò nà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 33 Ní ányɨ ɨ̀ òwù
ùvò rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ pbànówí abhɯ̀ yà fɨyɔ́ ádrɯ̀ngbǎlɛ àndǐnà bhàrɯwà lɨ̀walɨ̀-
fɔ́, ’àdɯ̀ Pɔlɔ̀ ɨ̀tɛ̀ kà tɔ̀. 34 Ní, wɔ̀ bhàrɯwà ndɨ ndɔ̀zɯ̀ dhu-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀
Fèlisì ivú dhu Pɔlɔ̀-tsɯ̌, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ɨ̀ngbà pbìrì ɔ̌ alɛ?» Ní Kìlìkiyà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tí Pɔlɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ dhu ndɨ ndɯ̀nɨ rɔ̀, kǎdɯ̀ àtɨnà Pɔlɔ̀ nɨ̌: 35 «Tdɯ̌
ma mí pbɯ̀kɯ̀ dhu-ɔ̀nga nándà ɨnyɨ nóbhɯ̀ alɛ rɨ̌wu ùvò rɔ̀.» Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, kǎdɯ̀ Pɔlɔ̀ àbhɯ kowù nà, kowù ɔ̀dɔ̀nà ádrɯ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀
bhà ɨdzá-yà-ba ɔ̀.

24

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ Pɔlɔ̀ ɔ̀bhɯ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-fɔ́ dhu
(Màt 5.11-12; Kas 6.11-12; 21.27-36)

1 Imbò ɨdhɔ-dzidɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Ànànɨyà tí
kátɨna, níɨra Yèrùsàlɛmà rɔ̀, ndɨ̀rà àhɯ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí
iwú atdíkpá ngúfe pbàkɯ̀rɯ̌ mà, ndɨrɔ̀ Tɛ̀rtulò tí kátɨna atdí alɛ mànà,
ndínɨ̌ ɨ̀ ɔbhɯ tí Pɔlɔ̀ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-fɔ́. Ndɨ Tɛ̀rtulò nɨ’ɨ̀ àvɯ̀kǎ. 2 Nírɔ̀ ní
ndɨ lɨ̀walɨ̀ avì Pɔlɔ̀ kanzì. Ní Pɔlɔ̀ ɨ̀rà àhɯ tɨyá rɔ̀, Tɛ̀rtulò adɯ̀ kɔ̀bhɯ̀
lɨ̀walɨ̀-fɔ́, ndàtɨ: «Ɨfɯta nà àkǎ ádrɯ̀ngbǎlɛ Fèlisɨ̌, mǎ maróko màrɯ̀ngà
ɔ̌ okúnɯ dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ pbɯ̀kɯ̀ ídzì ɯndata-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyàbhɯ wà
ábhɔ̌ dhu nyɯ́ rɯ̀wɯ ɨ̀, rɨ̀’ɨ̀ mběyi yàrí Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̌. 3 Ní mǎ mí
wɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna ɨ dhu nákɔ̌ ádrɯ̀ngbǎ ɔ̀tsɔ̀ nyɯ́ nà kɔ́rɔ́ kàsɯmɨ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀
kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. 4 Pbɛ́tɯ̀, akyɛ ma miwína pbɯ̀kɯ̀ kàsɯmɨ̀ abhɔ nɨ̌, ma
mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tí pbɯ̀kɯ̀ ídzìnga ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ nyɨrɨ tí ɨndɯ̀ ma máwɛ̌na
ídǒ kàsɯmɨ̀ ɔ̌ tí dhu. 5 Obhó tí, yàrí alɛ ní nzérɛ alɛ nyɯ́ rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀,
àbadhi ní yà rɔ̀ká rɔ̀ ɨ̀ nútù Nàzàretì ɔ̌ bhà tɔ́ ádrɯ̀ngbǎlɛ. Kǎrí kɔ́rɔ́
Pbàyàhúdí-dɔ ɨ̀dzɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ yà adzɨ ɔ̌. 6 Ndɨrɔ̀,
kǒmvù wà ndɨ ndɨ̀tɨ Kàgàwà bhà ɨdza mà Kàgàwa-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ átɔ̀. Ní, mǎ
mádɯ̀ kàlɯ mǒsò. [Mǎ mátsǔ mɯ̌nɔ̀ kà-ànyǎ àdhàdhɨ̀ yà àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá
nózè ka dhu bhěyi. 7 Pbɛ́tɯ̀, Pbàrómá tɔ́ pbànówí dɔ̌ ádrɯ̀ngbǎlɛ, Lìsiyà
tí kátɨna, nádɯ̀ ɨ̀rà ɔbɨ nyɯ́ nà, ndɨ̀dhǎ ka fɔká rɔ̀. 8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ
ádrɯ̀ngbǎlɛ ádɯ̀ ka nɔ̀bhɯ̀ alɛ àvi rìwǔ kɔ̀bhɯ̀ fɯnɯ́.] Nírɔ̀ nyɨ nyí ndɨ
dhu ɔ̀ngɯ̀ kà-tsɯ̌ nyɨ-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyɯnɨ tí mǎ mɔ̀bhɯ̀ ka okúna dɔ̀ rɔ̀

dhu.» 9 Pbàyàhúdí adʉ̀ wɔ̀ Tɛ̀rtulò àwɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ná'ù 'àtɨ, obhó dhu ràrɨ̌ ndɨ.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ ndɨ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu àwɛ̌ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Luk 21.12-15; 1Pɛ́ 3.15-16)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀ Fèlisì nʉ́ʉ̀fà rʉsà Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɔtɛ tɨ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ nyɔ́pɛ̀ nyʉnɔ̀ yàrɨ́ pbìrì ɔ̌ alɛ-ànyǎ rɔ́ atɔ ráhʉ wà abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ rùdú dhu àwɛ̌ ɔnzìnʉ́, madʉ̀ dhu à'ù ɨ̀rɨ nyɨ ràrɨ̌ kɨ̀rɨ mbɛ̌yi nyʉ́. 11 Nyɨ nyɨ́ɨ̀ ìnè nyɔnɛ̀ yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ obhónga nyʉnɨ. Ɨdhɔ àpɛ̀ nzá òse atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ɨdhɔ dɔ̀nǎ màtɨ́, yà ma márà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, marà Kàgàwà ʉ̀lɛ rɔ́. 12 Nɨ́ ányɨ̀, kǎkà mɔbhʉ rɨ́ alɛ mà nótù nzá ɨma Kàgàwà bhà ɨdzá màtɨ́, unduta-dzà ɔ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ngari ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ màtɨ́ mǎ mɨ́ mǎgò ìndrǔ nà rɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mǎ mɨ́ ihé-yà-dɔ mà nɨ́dzɨ̌ rɔ́. 13 Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ mà rɨ̌ ɨ̀ ɔ̀bhʉ ma kòmbí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tɔ́ obhónga ɨ̀tɛ̀ tɨ́ dhu mà rɨ̌ɨ̀ ɨmbǎ.

14 Pbɛ́tʉ̀, ʉ̀nɨ̌ tɨ́ ma mʉ̀nɨ ɔnzìnʉ́ rɔ̀ dhu nɨ́, ma marɨ́ ùbhi ɔ̀ná otu nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà otu. Nɨ́, abádhí arádʉ̀ ndɨ otu àtì nzɛ́rɛ otu tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ma marɨ́ ʉ̀lɛ̌na alɛ nɨ́ abhúka tɔ́ Kàgàwà. Ndɨrɔ̀, ma má'ù wà Músà bhà Ʉyátá mà, yà Kàgàwà bhà pbànábí andí dhu mànà kɔ́rɔ́. 15 Ndɨrɔ̀, ma má'ù wà dhu Kàgàwà ràrɨ̌ atdí dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, abádhí mà ná'ù wà ndɨ dhu átɔ̀. Ndɨ dhu nɨ́, atdíku Kàgàwà rɨ̌ yà ídzìnga ɔ̀nzɨ ɨ̀ arɨ́ rɔ́ rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ mà, nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ɨ̀ arɨ́ rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ mànà nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu. 16 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨma nyʉ́ ma-tɨ́rɔ̀, ma márɨ́ ɔbɨ ɔ̀nzɨ átɔ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà rɨ̀ɨ̀ nyʉdutsì Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ɔ̀nzɨ̌.»

17 Tdɨ́tdɔ̌ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ábhɔ̌ atɔ nyʉ́ dzidɔ̌, ma mádu ma marà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, marà fàká pbìrì ɔ̌ bhà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ fudú malɨ̀ nɨ̌, madʉ̀ pɛrɛ̀ ùbho átɔ̀ Kàgàwà tɔ̀. 18 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí ótù ma Kàgàwà bhà ɨdzá. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ma mɨ́ɨ̀ ɨwà ma mù'o ma mɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀ tɨdú tsʉ̀ya nàndu alɛ mà, ndɨrɔ̀ tsìya àva ndɨ̀ alɛ mà nɨ́ɨ̀ ɨmbǎ. 19 Pbɛ́tʉ̀ ngúfe Pbàyàhúdí, yà Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ, nɨ́ɨ̀ ìnè ányìrɔ̌. Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɨ tsí nɨ́ ɨ àmbɛ̀nà àkǎ 'ìwǔ mɔbhʉ̀ fʉnʉ́, ma mónzɨ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ dhu nà ɨ̀ ɨ́ɨ̀ nánɨ̌. 20 Ndɨrɔ̀, kǎkà ɨrɔ́ rɨ́ɨ̀ alɛ nyʉ́ ɨ̀tɨ́rɔ̀ nákǎ ndɨ 'ʉ̀nɔ̀ yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ma mɨ̀ɨ̀ nɨ́nganí ɨ̀ ala dùdú afátá. 21 Ngǎtsi nɨ̌, pbǎ nzɨ̌ yà abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ma makù àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́ ɔrʉ́ ma mìdè rɔ́rɔ̀ dhu ndɨ. Ma makù, matɨ: ‹Indo nyɨ̌ nyɨ́ ànyǎdu ʉ̀nɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́ ma má'ù dhu ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉvɛ̀ alɛ rʉngbɛya ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu!›»

22 Wɔ̀ ndɨ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì nɨ̀ɨ̀ ɨwà dhu nʉ́nɨ angyangyi Yɛ̌sù bhà otu dɔ̌ alɛ. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kǎdʉ̀ anya t'ʉ́nɔta-tsʉ̀ nʉ́tsì, ndòdì olùnga tɔ̀. Kǎtɨ: «Ma mɨ́ fʉ̀kʉ́ dhu-ɔ̀nga àndà Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Lìsiyà rɨ̌rà àhʉ ɨrɔ́ nɨ́nganí.» 23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀ adʉ̀ tɨná ɨ̀ɨ̀ pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ àvi ràrà Pɔlɔ̀ ɔ̀dɔ̀ imbi-dzà ɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, rʉ̀bhà hɛ̀gʉ̀rà Pɔlɔ̀ tɔ̀, ɨ̀nzɨ ndʉ̀tsì, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ àrà kà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rɨ́ kà t'ɔ́dhína-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rɔ̌.

Pɔlɔ̀ mà rɔ̌tɛ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì mà, pbɨndà tsìbhálɛ Dùrùsílà mànà dhu
(Zàb 95.8; Ìsa 55.6-7; Kas 17.30-32)

24 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀ Fèlisì mà níiwú pbɨ̀ndà tsìbhálɛ Dùrùsílà mànà. Ɨ́yàdhíyà nɨ'ɨ́ Mʉ̀yàhudì-àyi. Nɨ́ lɨ̀walɨ̀ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kanzì imbi-dzà ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ Pɔlɔ̀ ɨ̀rà àhʉ rɔ̀, wɔ̀ lɨ̀walɨ̀ adʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ kà rǎwɛ̌na Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná'u ka kɨ́ dhu dɔ̌ dhu ɨ̀rɨ̀ dɔ̌. 25 Pbɛ́tʉ̀ yà Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àwɛ̌ Kàgàwà ózè ìndrǔ ràdɨ tɨ́ dhu dɔ̌ dhu mà, ìndrǔ àkǎ ndɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ dhu dɔ̌ dhu mànà náadʉ̀ ɔdɔ àbhʉ rɨ̀sɨ̌ Fèlisì-afí ɔ̀. Nɨ́ Fèlisì adʉ̀ àtɨ̀nà Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Kòmbí, nyɨ nyàkǎ wà nyarà. Kàsʉmɨ̀ àbà ma mɨ́ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ ìndrǔ àvɨ̌ ránzì nyɨ.» 26 Fèlisì ɨrɛ̀ nga átɔ̀ àbhʉ̌ Pɔlɔ̀ ràmbɛ̀nà fʉ̀rangà àbhʉ̌ fɨ̌ndà. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà ìndrǔ àvi rɔ̌ lɔ̀kɔ̀lɔ̀kɔ̀ ránzì Pɔlɔ̀ ɨ ɾɔ̀tɛ̀ nà.

27 Ɔ̀yɔ̀ atɔ-dzidɔ̌, Pɔ̀rkiyò Fɛ́stɔ̀ náadʉ̀ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì ʉ̀wʉ. Nɨ́, ngari ʉ̀bha ndɨ ndɨ́ rɔ̀, Fèlisì adʉ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀bhà imbi-dzà ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Pbàyàhúdí-ɨdhɛ̀ nɨka tɨ́.

25

Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbɨ̀ndà anya ònzi lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀-fɔ́ ràrà kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà dɔ̀ dhu

(Zàb 27.12; 82.5; Kas 23.12-15,30)

1 Lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ ɨ̀rà àhʉ Kàyìsàriyà tɨ́ kátɨna Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, kɨ̌và ndɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɨbhʉ ɨdhɔ-dzidɔ̌, ndàrà Yèrùsàlɛmà. 2 Nɨ́ ányɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níiwú Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ kà-fɔ́. Nɨ́ abádhí akò 'àmbɛ 'ɨtsɔ̀ dɔ̌ Fɛ́stɔ̀ rɔ̌, 3 ndɨ́nɨ̌ Pɔlɔ̀ navì tɨ́ kiwǔ nà Yèrùsàlɛmà yà ɨ nyʉ́ ɨ òzè ka dhu bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, abádhí núuyí Pɔlɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ adʉ̀ tɨ́ òhònà òho tɨ́ otu ɔ̌ rɔ̀. 4 Pbɛ́tʉ̀, Fɛ́stɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kɔ̌kɔ̀ alɛ nɨ̌: «Pɔlɔ̀ rɨ̌'ɨ ìnè imbi-dzà ɔ̌ ka kɨ́ ngbɔ̌na ɔ̀dɔ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ró. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ ma-tírɔ̀, ma mɨ́ madǔ kòmbí tɨ́ ányɨ.» 5 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀, ndàtɨ: «Nzínzìkʉ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ 'ìwǔ owùdu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ ndɨ Pɔlɔ̀ rɨ̌'ɨ afátá nà dhu tɨ́, nɨ́ ɨ alɛ àkǎ ìtsì kɔ̀bhʉ̀ dòtsí.»

6 Fɛ́stɔ̀ anzì nzá àrʉ̀ ɨdhɔ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ɨdhɔ mà Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ndàdu Kàyìsàriyà. Nɨ́ ányɨ ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, tsútsǎ nínganí kǎdɨ anya t'ʉ́nɔta tɔ́ pbɨ̀ndà tombi dɔ̌, ndàdʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwǔ nà ɔnzìná. 7 Pɔlɔ̀ ɨ̀rà àhʉ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Yèrùsàlɛmà rɔ̀ ìwǔ Pbàyàhúdí adʉ̀ Pɔlɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀, 'ɨ̀lɨ átsɨ̌. Abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ̀, 'àwɛ ìtǔ rɔ́'ɔ ábhɔ̌ afátá nyʉ́ dɔ̀ná. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ kɔ̌kɔ̀ ɨ afátá tɔ́ obhónga ɨtɛ̀ kpangba dhu nɨ́i'ɨ odú nyʉ́. 8 Nɨ́, Pɔlɔ̀ adʉ̀ mʉ̀sambà ɔ̀nzì, ndàtɨ: «Ma màfǎ nzá atdí dhu mà Pbàyàhúdí tɔ́ Ʊyátá nɨ̌ màtɨ́, Kàgàwà bhà ɨdza nɨ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ kamà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ̌ màtɨ́.»

9 Lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ azè ndɔ̀nzì Pbàyàhúdí-ɨdhɛ̀ ɨ̀kǎ rɨ́ dhu. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tɨ́ wà nyarà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ka kʉnɔ tɨ́ ànyǎnʉ ɔnzìdú nyʉ́ rɔ̀, wɔ̀ ɨnyɨ ka kɔ̀bhʉ̀ dɔ̀yá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»

10 Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu Fɛ́stɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma nyʉ́ ma mìdè ɔnzìná nɨ́, kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ngari ɔ̌ rɨ́'ɨ alɛ bhà anya t'ɨ́tdɨ̀ta tɔ́ tombi. Nɨ́ dhu àkǎ kʉnɔ̀ ànyǎdu ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀. Pbàyàhúdí nɨ̌ ma màfǎ nzá atdí dhu mà, yà nyɨ nyʉ̀nɨ ka mbɛ̌yi nyʉ́ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. 11 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ ma màfǎ dhu dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ma màfǎ dhu apɛ́ ɨ'ɨ ɔvɛ nà àkǎ dhu tɨ́, nɨ́ ma mɔ̀dhɔ̀ nzá ɨma nóho ka kɨ́ dhu. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ obhónga náapɛ́ ɨ'ɨ kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀bhʉ̀ ma dɔ̀yá dhu ɔ̀, nɨ́ atdí alɛ mà rɨ̌ mbǎ ndìpfo ma, ndàbhʉ

ma abádhí-fɔ́. Ma mònzì kámá dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà kɛ̀lɛ̌ rʊ̀nɔ̀ ànyǎdu.»
12 Anya ʊ̀nɔ ɨ arí mànà atdíkpá alɛ nà ɨ ɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Fɛ́stɔ̀ adʊ̀ dhu
ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyònzì kámá dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà rʊ̀nɔ̀ ànyǎnʊ.
Nɨ́ ma mɨ́ nyovì nyarà kà-tɨ'ɔ̀.»

Lɨwalɨ̀ Fɛ́stɔ̀ rɨ̌ Pɔlɔ̀ bhà dhu ɔ̀vɔ
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʊ̀ngbă kamà Àgìripà tɔ̀ dhu
(Kas 9.15)

13 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, ádrʊ̀ngbă kamà Àgìripà mà awɛ̀nà Bèrènɨ̀kè
mànà níiwú Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ìwǔ lɨwalɨ̀ Fɛ́stɔ̀ àtsɛ̀. 14 Nɨ́ ányɨrɔ̌
abádhí rɨ̌ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʊ́ nónzì rɔ̀, nɨ́ ndɨ Fɛ́stɔ̀ awɛ Pɔlɔ̀ bhà dhu
ndɨ ádrʊ̀ngbă kamà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ádrʊ̀ngbă kamă, àrà ndárà rɔ̀, lɨwalɨ̀
Fèlisì ʊ́bhà atdí alɛ imbi-dzà ɔ̌ ɨrɔ́. 15 Nɨ́ Yèrùsàlɛmà ma mɨ́'ɨ̀ nínganí,
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʊ̀rʊ̌ mànà nɔ́bhʊ̀ ka
fudú, 'àdʊ̀ ma nónzì, ndɨ́nɨ̌ ma mɔtdɨ́ tɨ́ anya kà-dɔ̌.» 16 Nɨ́ ma mádʊ̀
dhu àdu abádhí tɔ̀, matɨ: «Pbàrɔ́má tɔ́ màndʊ na'ù nzá kɔtdɨ̀ ìndrǔ-
ànyǎ, ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ ɨnzá ka kàsò dɔ̀ya ndɨ̀ nɔ̀bhʊ̀ alɛ mànà rɔ́rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ɨnzá mʊ̀sambà nɔ̀nzì rɔ́rɔ̀.» 17 Nɨ́ mǎ mádʊ̀ ìwu atdíkpá ɨ alɛ
mànà, mɨ̌wǔ ùvò ɨrɔ́. Nɨ́ ɨnzá kàsʊmì mà nʊ́dà rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ tsútsǎ
nínganí ma mádɨ anya t'ʊ́nɔta tɔ́ pbàkà tombi dɔ̌, madʊ̀ ndɨ alɛ Pɔlɔ̀
tɨ́ kátɨna ònzì kiwǔ nà. 18 Nɨ́ yà ka nɔ̀bhʊ̀ alɛ ìwǔ ùvò rɔ̀, ɨ alɛ ádʊ̀
nzá yà ma múbhi ɨrɛ̀nà rɔ̌ kǎfǎ dhu tɨ́ ádrʊ̀ngbă afátá mà náwɛ.
19 Pbɛ́tʊ̀, abádhí ádʊ̀ òko 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ kà mànà dɔ̀ná dhu nɨ́ fɨyɔ́
sɔmà Pbàyàhúdí tɨ́rɔ̀ tɔ́ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí ádʊ̀ òko àmbɛ 'àgò
dɔ̌ dɔ̀ná ngǎtsi dhu nɨ́, Yěsù tɨ́ kátɨna atdí alɛ, yà ɨwà avɛ̀ kɔtdʊ̀ ndɨ
rɔ́rɔ̀ ndɨ Pɔlɔ̀ arí àdʊ̀ àtìnà ìnè rɨ́'ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà dhu tɨ́. 20 Nɨ́ ma mʊ́nɨ
nzá wɔ̀ dhu bhěyi agòta dɔ̌ ma mádʊ̀ ɔ̀nzɨnà dhu. Nɨ́ ma mádʊ̀ dhu
ìvu Pɔlɔ̀-tsʊ̌, matɨ kà ràmbènà tɨ́ nzɨ̌ ndòzè, ndàrà Yèrùsàlɛmà rɔ̀ ka
kadʊ̀ tɨ́ ànyǎna ʊ̀nɔ̀. 21 Pbɛ́tʊ̀, kǎdʊ̀ ndònzì kɔdɔ̀ ndɨ̀ imbi-dzà ɔ̌ tɨ́, ràrà
àhʊ kámá dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà araya ànyǎna ʊ̀nɔ̀ dhu ɔ̀. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ma
mádʊ̀ kàvi kongò ɔ̀dɔ̀nà imbi-dzà ɔ̌, ràrà àhʊ ma maraya kòvì, kowù
nà kámá dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà-fɔ ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. 22 Àgìripà adʊ̀ àtɨnà: «Ma
mòzè mɨrì wɔ̀ alɛ rʊ̌nɔna dhu ɨma nyʊ́ tɨ́rɔ̀.» Nɨ́ Fɛ́stɔ̀ adʊ̀ dhu àdu kà
tɔ̀, ndàtɨ: «Tsútsǎ tɨ́ nyɨ nyí kà rʊ̌nɔna dhu ɨrì.»

23 Nɨ́ tsútsǎ nínganí, ádrʊ̀ngbă kamà Àgìripà mà awɛ̀nà Bèrènɨ̀kè
mànà níiwú ùvò ìndrǔ àkɔ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná rɔ̀ ádrʊ̀ngbă kàluga-lí, atdídɔ̌
nyʊ́ ɨ ʊ̀fɔ̌ ɨ rɔ́rɔ̀. Nɨ́, abádhí atsù ányì-dza, owùya ɔ̌ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì
ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. Kɔ̌kɔ̀ alɛ
ɔ̀tsù ɨdza dhu-dzidɔ̌, lɨwalɨ̀ Fɛ́stɔ̀ adʊ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwǔ nà. 24 Nɨ́ Pɔlɔ̀ ɨrà
àhʊ rɔ̀, Fɛ́stɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Ádrʊ̀ngbă kamà Àgìripă, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kɔ́ró
àzú-dzá àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nyɨ̌ mànà rɔ̀, nyɨ̌ nyàla tɨ́ wà yà alɛ? Àbadhi nɨ́ ndɨ yà
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ma mɨ́'ɨ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yàrɨ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ màtɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́
ihé-yà íwǔ tɨdu ɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀, 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌, 'àtɨ kà ràkǎ nzá kʊbhà
ràdɨ nyɨ̀kpɔ́na nà. 25 Nɨ́ pbàkà ɔ̌, ma mála dhu nɨ́ ɨnzá kà ràfǎ atdí
dhu mà, yà kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʊ̀, yà angyangyi kɔ̀nzì ndɨ
ndɨtɨ́rɔ̀ ndɨ́nɨ̌ kámá dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà ɔtdí tɨ́ ànyǎna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
ma mádʊ̀ kàvi ndɨ́nɨ̌ ka kowu tɨ́ nà ndɨ kámá dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà-fɔ ɔ̀.
26 Pbɛ́tʊ̀, ma mɨ́'ɨ̀ ɨ̀mbǎ kàbhà afátá nyʊ́ tɨ́ ma mándǐna mabhʊ kámá
dɔ̌ ádrʊ̀ngbă kamà tɔ̀ atdí dhu nà màtɨ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma

mìbhò ka kiwǔ nà ɔnzìkʉ ɔ̀, ròsè dòtsí ɔnzìnʉ ɔ̀ nyʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ. Ní, ɔ́ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ kà-dɔ̀ ma mádʉ̀ àndinà dhu. 27 Obhó tɨ́, òsò ka kòsò alɛ òvì ka kɨ́ kámá dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ ɔ̀, ìnzɨ̌ kadʉ̀ pbɨndà afátá ɨtɛ̀ dhu-tɨ̀ rɨ̌'ɨ̀ mbǎ!»

26

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàyàhúdí arɨ́ ndɔ̀bhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà tɔ̀ dhu

(Màt 10.18-20; Kas 9.1-30; 22.1-21; 1Pɛ́ 2.12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà atɨ Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Nyɨ nyàkǎ wà nyawɛ pbʉ̀kʉ̀ dhu kòmbí nyɨ-tírɔ̀.» Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ava ɔtsʉ́na, ndìfʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ̌, ndàdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: 2 «Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, ɨdhɛ̀du níka ndɨ̀ atdídɔ̀ indo ma màbà kàsʉmɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ma mawɛ tɨ́ yà Pbàyàhúdí arɨ́ mɔbhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀ ɔnzìnʉ́ nɨ́dhunɨ̌. 3 Obhó tɨ́, nyɨ nyʉ́nɨ wà àlɛ̌ tɔ́ màndʉ kórɔ́ àlɛ̌'ɨ Pbàyàhúdí tírɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ́nɨ àlɛ̌ kárɨ́ àlɛ̌ àgò tɨ́ dhu mànà dhu mbɛ̌yi nyʉ́. Ní ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ nyɨrì yà ma máwɛ̌na ɨndʉ̀ dhu.

4 Kórɔ́ Pbàyàhúdí nʉ́nɨ wà idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀ ma móvì tɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, abádhí ʉ́nɨ wà nzínzìya ɔ̀ ma mɨ́'ɨ̀ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ nyʉ́ ɔ̀ kórɔ́ pbàkà mʉ̀tsɔ, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀. 5 Abádhí ʉ́nɨ wà ɨma angyíta tɨ́. Ní ɨ̀ òzè ka rɔ̀, abádhí rɨ̌'ɨ̀ ìnè 'ɨ̀tɛ̀ dhu ɨma rɨ'ɨ̀ Mʉ̀fàrìsayò, yà ɔbɨ nyʉ́ nà arɨ́ Músà bhà Ʊyátá mà, sɔmà tɔ́ ngʉ̌kpà màndʉ mànà nífʉ̌ fàká sɔmà ɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀. 6 Ní kòmbí, ka kɨdɨ̀ ma ɨrɔ́ ɔnzìnʉ́ ànyǎdu ka kʉnɔ tɨ́, yà àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká ma má'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Àlɛ̌ tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ ná'ù wà ɔ̀nzɨ ndɨ dhu ɔnzɨya ndɨ̀ dhu. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, abádhí arɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ adyíbhengá màtɨ́, ndɨrɔ̀ kúbhingá màtɨ́, ìnzɨ̌ ɨ̀ 'ɨ́ ɨ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. Ní ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, kɔ̀nɨ̌ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ ma okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní wɔ̀. 8 Ní ádhu nyɨ̌ Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ̌ nyɔ́zʉ̀ Kàgàwà rɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ àbhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu ɨ̀nzɨ rádʉ̀ ndà'ù dhu tɨ́ nɨ̌?

9 Ɨma nyʉ́, yà nyɨ̌ nyɨ́ mandà rɔ̀, pbàkà ɨrɛ̀ta nɨ'ɨ̀ mongò magò ɔbɨ nyʉ́ nà Yɛ̌sù Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ nàtì ìngbàtɨ́ íli ndɨ̀ alɛ mà nà. 10 Wɔ̀rɨ́ ní ndɨ ma mɔ́nzì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu: pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ rɔ̌wu movì rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma nyʉ́ ma márà Yɛ̌sù ná'ù ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ ábhʉ rɔ̀ kusɔ̀, kʉdɔ imbi-dzà ɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ ka kòzè kɔkyɛ̀ rɔ̀, ma madʉ́nà àrà ndɨ dhu à'ù rɔ̀ à'u tɨ́. 11 Ndɨrɔ̀, ibí-gʉ̀na nyʉ́, ma madʉ́nà àrà ʉ̀da rɔ̀ unduta-dzà ɔ̀na nǎ, mambɛ àvu dɔ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ-rɔ̀. Ma madʉ́nà àrà abádhí ʉ̀tʉ rɔ̀ rʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Yɛ̌sù nɨ̌. Ma mɨ'ɨ̀ nàwí nà atdídɔ̀ abádhí rɔ̀. Ní ndɨ nàwí adʉ̀ mabhʉ, marà àvu rɔ̀ abádhí rɔ̀ ɨ̀nzɨ ní Pbàyàhúdí tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ màtɨ́.

12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, atdíku ma madɨ̀ mambɛ àrà dɔ̀ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ abhi tɔ́ rʉsà nʉfà idù, 'ádʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ núsɔ̀ ma mɨ́ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ níbhò idù nɨ'ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ. 13 Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ́, azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̀, otu ɔ̀ mǎ mówu rɔ́rɔ̀, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà awáwʉ̀, ràtdye tɨká nga, yà mʉnda rí alɛ mànà. Ndɨ awáwʉ̀ bhà ɨnga t'áwʉ̀ta asè adyifɔ̀ arɨ́ ɨnga àwʉ̀ tɨ́ dhu dɔ̀nǎ màtɨ́. 14 Ní ndɨ dhu mǎ màla rɔ̀, mǎ mawà mǎ kórɔ́ obvò. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rɨ Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ̀ idù rɔ́. Ndɨ

alɛ-tù atɨ: ‹Sáwúlò, Sáwúlǒ, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌? Nyɨ nyɨ́ tsùdu ɔ̀bhɨ, nyambɛ àpbɛ̀ àbhʉ dɔ̌ ɨndʉ̀ nyɨ-tɨ́rɔ̀, àdhàdhɨ̀ ìkyì arɨ́ ndɔ̀vì rɨ́ mùgǒ nɨ̌ alɛ-tsʉ̀ ɔ̀bhɨ dhu bhɛ̌yi.› 15 Nɨ́ ma madʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌, matɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyʉ́ nɨ́ àdhɨ?› Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨma nɨ́ Yɛ̌sù, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀. 16 Pbɛ́tʉ̀, ɨ́và nyɨ nyidè pfɔ̀nʉ dɔ̌. Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ma màvi ma ɨndʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu: Ma mòzè nyɨ nyadɨ pbàkà kasʉtálɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀, ma mòzè nyɨ nyɨ'ì yà nyɨ nyàla ɨma dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́, ndɨrɔ̀ nyɨ'ì olù ma mɨ́tɛ̀na ɨndʉ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́. 17 Ma mɨ́ ngbɔ̌nʉ ɔ̀dɔ ɔ̀dɔ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ bhà mà, ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà rɔ̌ rɔ̀. Nɨ́, ma mòvì nyɨ abádhí nzínzì ɔ̀, 18 ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyʉngbɛ tɨ́ abádhí-nyìkpɔ́ rùvò ɨ́nɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, rʉ̀dà awáwʉ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀ ma mòvì nyɨ ndɨ́nɨ̌ abádhí uvò tɨ́ pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsì rɔ̀, 'ʉ̀dà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsì. Ndɨrɔ̀, ma mòvì nyɨ ányì, ndɨ́nɨ̌ ɨma abádhí à'ù rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ tɨ́ abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà abádhí tɔ̀, ràdʉ̀ ngari àbà pbɨndà alɛ mànà.›

19 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ ma muvó nzá ma ìnzɨ̌ mɨfʉ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ̀vɔ̀ idù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu. 20 Nɨ́ ma mapɛ̀ mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ ʉ̀da kà nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ kɔ̀vɔ̀ átɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Ìndrʉ̌ tɔ̀, ma maránà ɔ̀vɔ̀nà rɔ̌ dhu nɨ́, abádhí ràkǎ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, 'àdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí tɔ́ mʉ̀tsɔ ràkǎ ndɨ̀tɛ̀ dhu ɨwà abádhí rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga. 21 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ Pbàyàhúdí álʉ̌ ma Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ lubhà ɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ́nɨ̌ ì oho tɨ́ ma. 22 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɔ́dɔ̀ ndɨ ngbɔ̌du dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́'ì nyìkpɔ́du nà rìrà àhʉ indo nga ɔ̀, madʉ̀ àmbɛ kàbhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ, nzónzo mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà tɔ̀. Músà mà, Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà pbànábí mànà nʉ́ʉnɔ ì nɔnzɨya dhu. Nɨ́ wɔ̀ dhu dɔ̌ ma marɨ́ ìsɛ̌na atdí dhu mà rɨ̌'ì mbǎ. 23 Ɨ dhu nɨ́: Krístɔ̀ rabáya àpbɛ̀ ràrà àhʉ pbìndà ɔvɛ ɔ̀, ka rɨngbɛ̀ya ndɨ ndì wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ɨ dhu ràdʉ̀ awáwʉ̀ àbhʉ Pbàyàhúdí mà, ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà tɔ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà àvɨ̌ rà'ù Yɛ̌sù dhu

24 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pɔlɔ̀ àwɛ Pbàyàhúdí arɨ́ ndɔ̀bhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ lìwalì Féstɔ̀ akù ɔrʉ́-tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pɔlɔ̌, tɨ́ àrɨ̌ dʉ̀nʉ́ rɨ'ì? Wɔ̀ abhɔ nyʉ́ nyɨ nyózʉ̀ dhu nɨ́dɔ̀ wà àrɨ̌ dʉ̀nʉ́!» 25 Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ìmbǎ àrɨ̌ rɨ̌'ì dùdú. Pbɛ́tʉ̀ yà ma mʉ́nɔna dhu nɨ́ obhó dhu nyʉ́, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu nɨ́ tɨ̌na nà dhu nyʉ́. 26 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà nyʉ́ nʉ́nɨ wà ndɨ dhu. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ dhu àwɛ̌ kɔ̀nzɨ̌, ìmbǎ ùdú ɔdɔ́ na. Ma mà'ù dhu ɨwà kà rʉ̀nɨ ɨ dhu kɔ́rɔ́. Obhó tɨ́, ɨ dhu ɔ́nzì nzá ì ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀. 27 Nɨ́ ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ, nyɨ nyá'ù tɨ́ wà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu? Ma mʉ̀nɨ dhu ɨwà nyɨ rá'ù ka.» 28 Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà adʉ̀ dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tɨ́ mʉgɛ̀rɛ̀ ma, mongò mʉ̀krístɔ̀ tɨ́ yà ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́?» 29 Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ìmbǎ àmbɛ̀nà ì'ì ákɛ̌ kàsʉmì màtɨ́, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ kàsʉmì màtɨ́, nɨ́ ma mɨ́ mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ mɨtsɔ̀ dʉ̀kʉ́ kɔ́rɔ́, yà ma mʉ́nɔna

dhu ìrɨ nyɨ̌ nyɨ́ indo rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ tɨ́ nyɨ̌ nyɔ̌ngò ɨma bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ nɨ́ kʉ̀tsì nyɨ̌ àdrà-mbɨ̌ nɨ̌ yà ɨma ka kʉ̀tsì dhu bhɛ̌yi.»

30 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà, lìwalì Fɛ́stɔ̀ mà, Bèrènɨ̌kè mà, ndɨ́rɔ̀ kɔ̌kɔ̀ ányɨ̀-dzá ɨ̀'ìnà ngʉ̌kpà alɛ mànà adʉ̀ ɨ̀và 'ìkò ɔrʉ́. 31 Nɨ́ iri ɨ̀ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ òko 'àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrɨ́ alɛ ɔ́nzì nzá atdí dhu mà yà kàkǎ kosò, ndɨ́rɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀.» 32 Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà adʉ̀ àtɨ̀nà lìwalì Fɛ́stɔ̀ nɨ̌: «Ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ka kàmbɛ̀nà yàrɨ́ alɛ ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ɨnzá kɔ̌nzì ndɨ angyangyi ndɨ́nɨ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà ʉnɔ tɨ́ ndɨ ànyǎna nánɨ̌.»

27

Pɔlɔ̀ nà ka kówu Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàb 107.23-31; Ìsa 43.1-2; 2Kò 11.25-26)

1 Lɨwalì Fɛ́stɔ̀ níitdègu dhu ùdhɛ̌ mǎ* ràkǎ mɔ̌wù bàtɔ́ ɔ̌ Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, nɨ́ ka kadʉ̀ Pɔlɔ̀ mà, ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà núbho Zʉ̌líyò tɨ́ kátɨna atdí alɛ-fɔ́. Ndɨ Zʉ̌líyò nɨ'ɨ́ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzì pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ. 2 Nɨ́ mǎ mupò Àdràmitì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí bàtɔ́ ɔ̀, mɔ̌wù atdíkpá Àstarɨkɔ̀ tɨ́ kátɨna atdí alɛ mànà. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ́ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɨ́ kátɨna ɔ̌ alɛ. Ndɨ bàtɔ́ nɨ'ɨ́ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ibí kìfukù ɔ̀nǎ rʉ́da. 3 Nɨ́ tsútsǎ nínganɨ́, mǎ mawù ùvò Sìdɔnà tɔ́ kìfukù ɔ̀. Nɨ́ ányɨ̀, Zʉ̌líyò anzì ídzì dhu nyʉ́ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndʉ̀bhà ka ràrà ɔdhɨ́na àndà, ndɨ́nɨ̌ ɨ kà t'ɔ́dhɨ́na náadʉ̀ tɨ́ kà dzʉ̀nà nɔ́nzì kà rɨ̌'ɨ́ atdyúya nà dhu-tsí nɨ̌. 4 Sìdɔnà rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ marì Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà-igì dɔ̀nǎ, awɛ rɔ̌pili tʉ̀mbà tɨ́ nyìka-kpa rɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ bàtɔ́-tsʉ̀ àtɔ̀ dɔ̌ nídhunɨ̌. 5 Nɨ́ mǎ mawù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì mà, Pàfùliyà mànà igì dɔ̀nǎ, mɔ̌wù ùvò Mirà tɨ́ kátɨna kìfukù ɔ̀, Lìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 6 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ nɨ́ ndɨ, yà Pɔlɔ̀ mà ka kùbhonà fɔná Zʉ̌líyò, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ, náatù Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rárà Àlɛ̀sàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdɨ́ bàtɔ́. Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ mǎvi mʉ̌pò kà ɔ̀.

7 Nɨ́ mǎ mawù rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, mʉ̌bhi ibí ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́, ìnzɨ̌ mǎ móndri rɔ́rɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨwà mǎ màbà ábhɔ̌ àpbɛ̀ nyʉ́ rɔ́rɔ̀, mǎ mawù mʉ̌tɔ̀ Kìnidɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀-nyìkpa rɔ̌. Nɨ́, ìnzɨ̌ awɛ rɨ̌ mǎbhʉ̌ mǎmbɛ òndri dɔ̌ ányìnǎ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ madʉ̀ mʉ̌nyì mɔ̌wù Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà tɔ́ mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀, yà ìnzɨ̌ awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nà ɨ nǎ rɔ̀, mʉ̌dà ndɨ sɔ̀ngà tɔ́ adzɨ-rɔrɔ̀, Sàlmɔnà tɨ́ kátɨna tɨ́. 8 Nɨ́ mǎ marì ɔbɨ nyʉ́ tɨ́ ndɨ pbìrì-kutì rɔ̌, mǎdʉ̀ òwu ùvò Ídzì kìfukù tɨ́ kátɨna atdí kìfukù ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kìfukù ɨ'ɨ́ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ Làsɛyà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀-tɨ́.

9 Mǎ miwí ábhɔ̌ kàsʉmì nyʉ́, mǎ mówu abhi nà tɨ́ dhu ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ́ odú nyʉ́. Ròsè dòtsí, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ ka kɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì náadʉ̀ ɨ̀'ɨ́ ɨwà ndɨ ndʉ̀dà rɔ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ awɛ arópili atdídɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà. Nɨ́ Pɔlɔ̀ avɔ̀ dhu ɔdhɨ́na tɔ̀, ndàtɨ: 10 «Àbanɨ̌nzó, yàrɨ́ àlɛ̌ tɔ́ abhi ɔ̌ àlɛ̌ kɨ́ àpbɛ̀ àbà àbà abhɔ nyʉ́. Ndɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kíwɨ̌na dhu nɨ́ nzɨ̌ nɨ́ yàrɨ́ bàtɔ́ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀ná anɔ̀ mànà, àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga nyʉ́ mà nápà àlɛ̌ rìwɨ̌ átɔ̀.» 11 Pbɛ́tʉ̀, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ wɔ̀ bàtɔ́ òdì rɨ́ alɛ mà, ndɨ bàtɔ́ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà-tsʉ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ nírì, Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ìrɨ ndɨ

* **27:1** 27.1 Mǎ-tì nɨ́ Lukà, yàrɨ́ bhʉ̌kù nandí alɛ, nírà ndùngbò Pɔlɔ̀ mà nzínzì ɔ̀ dhu (Kas 21.18).

ndàmbɛ̀nà rɔ̀. 12 Kìfukù ɔ̌ ka kóko ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ dhu nɨ́i̇'ì mbǎ mbɛ̌yi. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ adʉ̀ dhu à'ù ìndrʉ̌ rɔ̀pɛ̀ abhi 'ɔ̀wù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀. Abádhí azè dhu nɨ́, àkǎkǎ fɨ̌yɔ̀ nɨ̌, 'ɔ̀wù ùvò Fɔ̀yìnikè tɔ́ kìfukù ɔ̀, 'ádʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ʉ̀dà ányɨ̀rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ Fɔ̀yìnikè nɨ'ì Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ atdí kìfukù, yà ɨ̀nzɨ̌ mùsùngú mà, ngɔ̀mà nà ndɨrɔ̀ mʉ́layí mà ngɔ̀mà nà tɨ́ kátɨna awɛ nóongónà òpili tʉ̀mbà tɨ́ nyìna-kpa rɔ̌†.

Àpùpú rɨ̌ Pɔlɔ̀ nà ka kówu ɔ̀ná Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ bàtɔ́-ɔ̌nga nʉ́tdyǎ dhu

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨsɔ́ tɨ́ rɔ́'ɔ awɛ náapɛ̀ ndìvɔ̌ nga mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀. Nɨ́, bàtɔ́ ɔ̀ ɨ'ì alɛ náadʉ̀ dhu àtì àkǎ fɨyɔ́ abhi àmbɛ̀nà àkǎ dhu tɨ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí ɨvà nàngà, bàtɔ́ ràdʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ òrì dɔ̌ Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà-bɨdɔ̌. 14 Pbɛ́tʉ̀ kòmbómbí tɨ́, Hɛ̀ràkulò tɨ́ ka kɨ́ ɔvɔ̀na ànzi àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì ɔbɨ nyʉ́ nà Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀nǎ rɔ̀. 15 Nɨ́ ndɨ àpùpú náapbì bàtɔ́, ndàmbɛ àrà dɔ̌ nà, ndɨ bàtɔ́ ʉ̀lɛ̀ ka kɨ́ ràrà otùna ɔ̀ dhu ràdʉ̀ ɨ'ì odú nyʉ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ madʉ̀ bàtɔ́ ʉ̀bhà ʉ̀bhà tɨ́ ndɨ awɛ ràmbɛ àrà dɔ̌ nà. 16 Kàwʉdà tɨ́ kátɨna sɔ̀ngǎ-ngba-tɨ́ mǎ mʉ̀dà rɔ̀, mǎ mabà ɔbɨ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dzidɔ̌, mǎlʉ̌ yà olùnǎ rɔ̀ ka kósò bàtɔ́ rɔ̌ ìndrʉ̌ t'ígʉ́tá tɔ̀ ibhú, mɨ̌dzɨ̌ bàtɔ́ ɔ̀. 17 Nɨ́ ka mǎ mìdzɨ̌ bàtɔ́ ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náadʉ̀ dhu dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ imbi nídyì, 'ádʉ̀ ʉ̀kpɔ̀rɔ̀nà bàtɔ́ rɔ̌, 'ìsɔ̌ ndɨ bàtɔ́ nɨ̌ rìdzɔ̀. Abádhí anzì Lìbiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ̀ bàtɔ́ rǎtsɨ Sírtì tɨ́ kátɨna ɔsɔkpɔ́-gʉ̀gʉ̀ dɔ̌ dhu-ɔdɔ̀ átɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ itsu tɔ́ nàngà nɨ́dɔ̀ ɨdha dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ bàtɔ́ nabhʉ̀ tɨ́ ràmbɛ àrà dɔ̌ awɛ rǎrà dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ abádhí ʉbhà bàtɔ́ awɛ ràmbɛ àrà dɔ̌ nà ɨyɔ̀. 18 Tsútsǎ nínganí, awɛ ambɛ́nà ɔ̀ká nga nʉ́tdya dɔ̌ atdídɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náadʉ̀ ànɔ̀ ɔ̀pɛ̀ 'àwà ɨdha ɔ̀. 19 Nɨ́ ɨ̀bhʉ ráhʉ ɨdhɔ ɔ̌, kɔ̀rɨ́ alɛ náapɛ̀ 'àwà ɨ̀ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ dhu ɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀ ɨdha ɔ̀. 20 Ibí ɨdhɔ nyʉ́ nʉ́ʉdà ɨ̀nzɨ̌ mǎ ràla adyifɔ̀-nyɨ̀kpɔ́-mbì mà, ndɨrɔ̀ alalɨ nyʉ́ mà. Ndɨ àpùpú adì ndàmbɛ òpili dɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ ma'u nzá dhu ʉ̀gʉ̌ mǎ ràrɨ̌ àdʉ̀ ʉ̀gʉ.

21 Mǎ nɨ'ì ɨnzá mǎ màpɛ̀ atdí dhu mà náfɔ̌ lika ɔ̀, ràrà àhʉ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́ rɔ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndìdè nzínzìka ɔ̌, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyírɨ̌yana gukyè ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ɨ̀nzɨ̌ alɛ rɨvà àlɛ̌ Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ nìnza dhu námbɛ̀nà nzɨ̌ 'ɨ̀nzǎ. Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ àlɛ̌ kìwɨ̌ dhu-tsí námbɛ̀nà nzɨ̌ ùwɨ̌. 22 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ rɔ̀tù afíkʉ. Obhó tɨ́, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ pbìndà ípìrɔ̌nga níwɨ̌. Àlɛ̌ kɨ́ bàtɔ́ kɛ̀lɛ̌ níwɨ̌. 23 Obhó tɨ́, indo kúbhingá, yà pbìndà alɛ tɨ́ ma marɨ́'ì, ndɨrɔ̀ yà ma marʉ́lɛ̌na Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́rà àhʉ tɨdú. 24 Nɨ́ kàtɨ ma nɨ̌: ‹Pɔlɔ̌, nzɔ̌nzɨ ɔdɔ! Dhu àkǎ wà nyarà àhʉ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ka kʉnɔ tɨ́ ànyǎnʉ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kɔ̀nɨ̌ pbìndà ídzìnga ɔ̌ Kàgàwà ʉ̀bhà wà wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́bhi mànà alɛ kɔ́rɔ́, rɔ̀kò nyɨ̀kpóya nà.› 25 Nɨ́ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ rɔ̀tù afíku! Obhó tɨ́, ma mà'ù wà dhu Kàgàwà ràrɨ̌ yà idù ndì ndɔ̀vɔ̀ dhu nónzɨ ɔ̀nzɨ. 26 Ndɨrɔ̀, ɨdha rǎrà àlɛ̌ ɨvɨvɔ̀ atdí sɔ̀ngà-igì dɔ̀.»

27 Atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rɨ́ iku nísɛ̌ iku ɔ̌, àpùpú ɨ'ì ìnè ɔ̀ká nga ʉ̀tdyǎ ndì ndɨ́ Àdìriyà tɨ́ kátɨna ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ rɔ́. Nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ ndɨ iku-alìkpa ɔ̌, wɔ̀ bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náadʉ̀ dhu àtì ɨwà mǎ mìndù

† **27:12** 27.12 Ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌ kàtɨ: mùsùngú mà ngɔ̀mà nà ndɨrɔ̀ mʉ́layí mà ngɔ̀mà nà dɔ̀ nga nándà kìfukù tɨ́.

ɨdha-igì-dɔ dhu tí. 28 Ní abádhí udhè ɨdha tó ádzǐnga, ’àdʉ̀ kòtù ɨ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí. Bàtɔ́ itdègu òndri tdítdɔ̌ ɨtsɛta, ní abádhí udhè ka tdítdɔ̌, ràdʉ̀ àhʉ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí. 29 Wɔ̀ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí adʉ̀ bàtɔ́ rǎrà ndɔ̀pbɨ̀ bhalabhala rɔ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ̀. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ɨ̀fɔ nàngà nʉ́dɔ ɨdha ɔ̀ olùnǎ rɔ̀ bàtɔ́ tɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ ɨnga rʉ̌bho dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà. 30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtɔ́ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náanzɨ̀ dhu ndínǐ ɨ̀ uwé tí ɨ̀, ’òtsè. Ní abádhí ifo ɨgʉ́tá tó ibhú bàtɔ́ ɔ̀ rɔ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Mǎ mówu nàngà ʉ̀dɔ ɨdha ɔ̀ angyinǎ rɔ̀ bàtɔ́ tɔ̀.» 31 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbànówí tó ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, pbɨ̀ndà pbànówí mànà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzǐ kɔ̌kɔ̀ alɛ apɛ́ òko bàtɔ́ ɔ̀, ní nyǐ nyí nzǐ ʉ̀gʉ.» 32 Ní ɨ pbànówí adʉ̀ ɨgʉ́tá tó ibhú-mbǐ ɨ̀tdɨ̀, ràdʉ̀ ndʉ̀bhà rɛ̀rʉ̀ dɔ̌.

33 Ɨnga ɔ̀dɔ ɨ̀ ɨ́ rùbho dhu ɔ̀nanǎ, Pɔlɔ̀ avì kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ ɨ́’ɨ̀ mànà alɛ kɔ́rɔ́ rɔ̀nyʉ̀ dhu. Kǎvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Indo, ɨdhɔ àhʉ wà atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà ɨdhɔ tí, yà nyǐ nyúbhì òko rɔ̌ ɨ̀nzǐ nyǎfɔ̌ atdí dhu mà likʉ ɔ̀ nǐ. 34 Nírɔ̀, ma mɨtdɛ̀ nyǐ ɨ̀tdɛ̀ tí matɨ, nyǐ rɔ̀nyʉ dhu. Obhó tí, ɔ̀nyʉ̀ àkǎnà wà nyɔ̀nyʉ̀, ndínǐ nyǐ nyotsi tí ɔbɨ nǐ, nyʉ̌gʉ. Ndɨrɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, atdí alɛ mà rǐ nzǐ dɔ̀na rɔ̌ atdí àyǐ-vɛ́-ngba mà níwǐ.» 35 Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ mʉ̀gatì ìdyì, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌ kɔ́rɔ́ ɔdhína-ɔ̀nzǐ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀pɛ̀nà ndɔ̀nyʉ̀. 36 Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ ɔbɨ òtsì Pɔlɔ̀ rɔ̌, ’àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ átɔ̀. 37 Wɔ̀ ndɨ bàtɔ́ ɔ̌ mǎ mɨ’ɨ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́yɔ̌ mɨyà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná azà nà alɛ tí rɔ̀. 38 Ní kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀nyʉ̀ dhu ’ùlè nǐ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, abádhí adʉ̀ nganʉ̀ ùgù bàtɔ́ ɔ̀ rɔ̀, ’àwà ɨdha ɔ̀, ndínǐ bàtɔ́ nabhʉ̀ tí rɔ̀’ɔ̀ ɨsɔ́.

Bàtɔ́ rǐ ndɨ̀nzǎ ɔ̀ná alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ dhu

39 Ɨnga níitdègu ùbho, ní bàtɔ́ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ ʉ̀nɨ nzá wɔ̀ ɨ̀ óndri tɨna ɔ̀ pbìrì. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ala dhu ní yà rɛ̀rʉ̀ óbì ndɨ̀ adzɨ-kpa nzínzì ɔ̌ rónga, ɔsɔkpó-gʉ̀gʉ̀ ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ányɨ̀rɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ òzènà dhu ní, àkǎkǎ fǐyɔ̀ nǐ, ’àbhʉ̀ bàtɔ́ ròtsù ányɨ̀. 40 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí ʉ̀nga nàngà-mbǐ bàtɔ́ rɔ̌rɔ̀, ’àdʉ̀ ɨ nàngà ʉ̀bhà ròsù ɨdha ɔ̀. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉ̀mì ɔ̌ tí, abádhí ʉ̀nga ngayì-mbǐ, ’ìsɔ̌ dɔ̀lɔ̀dɔ̀lɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí usò awɛ àtɔ̀ arí íhǔ mbɛrʉ̀-ba, ndínǐ awɛ adʉ̀ tí bàtɔ́ ɔ̀pbɨ̀ rɔ̀ná, ndàrà nà ɔsɔkpó-gʉ̀gʉ̀ dɔ̀. 41 Pbɛ́tʉ̀, bàtɔ́ adʉ̀ àrà àtsɨ ɔsɔkpó-gʉ̀gʉ̀ dɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ bàtɔ́ ʉ̀bhà ányɨ̀rɔ̌ àtsɨ, ɔndɨ̀na-kpa ràfɔ̌ ndɨ̀, ròtsù ɔsɔkpó ɔ̀, ɨ̀nzǐ ngbɔ̌na ràmbɛ ndʉ̀ya dɔ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀, mʉ̀kʉrà-ɔbɨ náadʉ̀ ndɨ bàtɔ́ rɔ̌ olùnǎ nga ùgòlò rɨ̀nza ndɨ̀.

42 Wɔ̀ ndɨ kàsʉ̀mì ɔ̌, pbànówí anzɨ dhu ndínǐ ɨ̀ ɔkyɛ tí ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ, akyɛ yarà nɔnzɨna ’àdʉ̀ òtse nǐ. 43 Pbɛ́tʉ̀, ɨ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ azè dhu ní ndɨ̀gʉ̌ Pɔlɔ̀. Ní kǎdʉ̀ ɨ pbànówí ɨ̀sɔ ɨ̀nzǐ wɔ̀ ɨ̀ ɨ́rɛ̀na dhu nɔnzɨ tí. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ bàtɔ́ ɔ̌ rí’ɨ̀ alɛ tɔ̀, ndínǐ yarà t’ɔ́nzɨta nʉ́nɨ abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ nʉ́ʉ̀bɛ́ tí ɨ̀ angyi ɨdha ɔ̀, ’àdʉ̀ yarà ɔ̀nzɨ̀ ’ùvò ndɨ ɨdha ɔ̀ rɔ̀. 44 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ yà ɨnzá yarà t’ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ-tsí tɔ̀ rɔ̀nzɨ̀ yarà bhǎwʉ̀ dɔ̌, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀ nùgolo bàtɔ́ rɔ̌ rɔ̀ dhu àpàkálá dɔ̌, ’ùvò átɔ̀ ɨdha ɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ mǎ muvò kɔ́rɔ́ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzǐ mʉ̌vɛ.

28

Mèlità tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà rɨ̌ Pɔlɔ̀ mà nákɔ̌ dhu
(Màt 8.14-16; Luk 10.19; Kas 14.11-12; Ɛ̀br 13.2)

1 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi mǎ mùgʉ ɨdha ɔ̌ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ ka kadʉ̀ dhu
ɔ̀vɔ̀ fǎkà katɨ yà mǎ mí'ì ɔ̀ná sɔ̀ngà-ɔvɔ̀ ràrɨ̌ Mèlità. 2 Wɔ̀ ndɨ sɔ̀ngà ɔ̌
bhà níɨtɛ̀ fǎkà ídzìnga ní yà ìnzɨ̌ kórɔ́ alɛ arɔ́nzɨna ídzìnga. Abádhí
ʉtɔ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ́-yà-ba nyʉ́ fǎkà, igye rɔ̌gye, ndɨ dhu ràdʉ̀ gìrì ìbhò
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ tsʉ̀ka àndu kórɔ́ ndɨ kàzʉ-tsʉ̀nǎ. 3 Nírɔ̀
ní ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndàrà ákǎlì-nzo àndu, ndìrà nà okùna dɔ̌, ndìpbà
kàzʉ ɔ̀. Ní kàzʉ ìgbɛ̌ rɔ̀ná ámvɔ̀ tó osu náahʉ̀ wɔ̀ ákàlǐ ɔ̀ rɔ̀, ndàpbɛ̀lɛ̌
ndì Pɔlɔ̀-ɔtsʉ́-rɔ̌. 4 Wɔ̀ pbanga ɔ̌ bhà itdègu osu àlǎ Pɔlɔ̀-ɔtsʉ́-rɔ̌ rɔ́bhɛlɛ
rɔ́, ní abádhí adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Obhó nyʉ́, yàrí
alɛ ní ìndrǔ ɔ̀kyɛ arí alɛ. Ádhu nɨ̌? Kɔ̀gʉ̀ ɨdha ɔ̌ rɔ̀ ìnzɨ̌ ndɔ̀vɛ̀, ní
Kàgàwà bhà làmí nózè nzá kà ràdɨ nyìkpɔ́na nà!» 5 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀
ɔtsʉ́na-ɔ̌nga kɛ̀lɛ̌ níyà, osu ràdʉ̀ ìtsì kàzʉ ɔ̀, ìnzɨ̌ Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ atdí nzɛ́rɛ
dhu mà nínè. 6 Ìndrǔ ambɛ́nà Pɔlɔ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ ì ala tí ɨwà ɔtsʉ́na
ɔ̀pè rɔ́, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨwà ìtsì ndɔ̀vɛ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, abádhí adɔ̀ nga ádzɨ̌ta
nyʉ́, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà àla Pɔlɔ̀-rɔ̌ ndì nɔ̀nzì rɔ́. Nírɔ̀ ní ndɨ
abádhí adʉ̀ fìyɔ́ ɨrɛ̀ta ʉ̀gɛ̀rɛ̀, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yàrí alɛ ní mʉ̌ngʉ̌-ngba
nyʉ́!»

7 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, Mèlità tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà pbanga
níɨ'ì ìnè kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Pùbliyò. Ní àbadhi akɔ̀ mǎ àzè
nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ mǎbhʉ mɔ̀nzì ìbhʉ ɨdhɔ pbì ɨdzá ɔdhɨ́na nyʉ́ bhɛ̌yi.
8 Ndɨ Pùbliyò t'ábanà níɨ'ì andɨ àlʉ̌ ndì, ndàdʉ̀ àmbɛ àyi dɔ̌ ara-dɔ̌ rɔ́.
Kǎmbɛ́nà àndɨ dɔ̌, kàzʉ rʉ̀tɔ̀ ndì atdídɔ̌ ɔ̀na nǎ, ndirɔ̀ ndàdʉ̀ àmbɛ
afali ɔ̀pì dɔ̌. Ní Pɔlɔ̀ atsù ndàhʉ kàndà. Kǎdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-dɔ̌ ɔtsʉ́na ndì
ndʉ̀lɨ kà-dɔ̌ rɔ́rɔ̀, wɔ̀ dhu ràdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀gʉ̀ dòtsí. 9 Mèlità tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌
andɨ nà ngʉ̌kpà alɛ níiwú átɔ̀ Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, àbadhi ràdʉ̀ ì nígʉ. 10 Ní ìndrǔ
ɨfʉ mǎ ábhɔ̀ otu nyʉ́ ɔ̌. Ndirɔ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ mǎ mí rɔ̀, abádhí adʉ̀ abhi tɔ̀
mǎ mí atdyúya òho kórɔ́ dhu núbho fǎkà.

Pɔlɔ̀ mà rɔ̌wu ùvò Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Kas 23.11; Rɔm 1.9-15; 15.29)

11 Ɨbhʉ àbɨ̌ mǎ mɔ̀nzì Mèlità dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu Àlɛ̀sàndùriyà
tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ bàtɔ́ ɔ̌. Ndɨ bàtɔ́-ɔvɔ̀ nɨ'ì: «Ozo tí ka kódhì mʉ̌ngʉ̌-
nzo». Ní ka kalʉ́ ka rìdè Mèlità ádrʉ̀ngbǎ gìrì tó kàsʉmì ɔ̌. 12 Mèlità
rɔ̀ mǎ mùvò bàtɔ́ ɔ̌ rɔ̀, mǎ mawù ùvò Sìràkusè tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ kìfukù
ɔ̀, mǎdʉ̀ ìbhʉ ɨdhɔ nónzì ányìrɔ̌. 13 Ndɨ kìfukù ɔ̌ rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ
mawù ɨdha-igì dɔ̀nǎ, mɔ̌wù ùvò Règiyò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀. Ní
tsútsǎ nínganí mǎ mɔ̀pɛ̀ abhi rɔ̀, mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà awɛ náapɛ̀
ndɔ̀pìlì. Ní ɔ́yɔ̌ ɨdhɔ ɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu ùvò Pùtèolì tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌
kìfukù ɔ̀. 14 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matù ɨwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ. Ní abádhí adʉ̀
mɔ̌nzì ndínɨ̌ mǎ mɔnzɨ tí atdí yɛngɛ̀ ì mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ mǎ madʉ̀ òwu
Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 15 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ níitdègu mǎ mìwʉ̌ dhu
ìrɨ, ní abádhí adʉ̀ ìwu mɔ̌dɔ̀ Àpiyò tí kátɨna kòbɨ̌ ɔ̌ rɔ̀. Ndirɔ̀ ngʉ̌kpà
alɛ-tsí náadʉ̀ ìwu mɔ̌dɔ̀ Olo tɔ́ Ɨbhʉ Ɨdza-tí rɔ̀. Ní Pɔlɔ̀ níitdègu abádhí
àlǎ, ní kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀, afína ràdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì. 16 Ní Rɔmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, ka kadʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi ràrà ɔ̀dhɔ̀ rɔ̌ atdírɔ̀ yà ndì
ndùbho dɔ̀na ɨdza ɔ̌, atdí mùnowì kɛ̀lɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌na ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ
Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu
(Ìsa 49.5-6; Rɔm 11.1-11; Ɛ̀fɛ 6.19-20; Kɔ̀l 1.24-29)

17 Ɨbhʉ ɨdhɔ ndɨ ndɔ̀nzɨ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ unzi
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rìwʉ̌ tɨna ɔ̀. Nɨ́ abádhí àndu ɨ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀
dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, ma mɔ́nzɨ̀ nzá atdí nzɛ́rɛ dhu
mà àlɛ̌ t'álɛ rɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ́ màndʉ rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ka kálʉ̌ ma
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, kadʉ̀ mabhʉ Pbàrɔ́má-fɔ́, ràdʉ̀ mosò. 18 Nɨ́ tsʉ̀dú
ɨ̀ ɔ̀ngʉ̀ dhu dhu-dzidɔ̌, abádhí ózè 'ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ma ɨnzá ɨ̀ àla yà ɨma nóhò
ka kádʉ̀ dɔ̀ná atdí afátá mà nɨ́dhunɨ̌. 19 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí ádʉ̀ nzá
kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ná'ù. Nɨ́ ma mádʉ̀ dhu àla dhu ràkǎ monzì kámá
dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, ndɨ́nɨ̌ ànyǎdu nʉnɔ tɨ́. Ndɨrɔ̀, pbàkà ɨrɛ̀ta nɨ́'ɨ̀ nzɨ̌
mɔbhʉ̀ pbàkà pbìrì ɔ̌ bhà. 20 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, ma
mòzè mala nyɨ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ nɨ̌. Obhó tɨ́, ma mɨ́'ɨ̀ yàrɨ́ imbi ɔ̀ yà
Pbàìsràyélí arɨ́ atdyúna òho 'àla alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.»

21 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀ 'àtɨ:
«Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ mǎ mákɔ nzá pbʉ̀kʉ̀ dhu dɔ̌ rɔ́tɛ atdí bhàrʉwà
mà. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ t'ádɔ́na nzínzì ɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ mà nɨ́rà nzá atdí nzɛ́rɛ dhu
mà náwɛ dʉ̀nʉ́ fǎkà. 22 Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè mɨ̌rì nyɨ nyʉ́ nyɨ nyáwɛ̌na
pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta. Obhó tɨ́, mǎ mʉ̀nɨ dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ ìndrʉ̌ rɨ̌ nzɛ́rɛ
dhu àwɛ̌ nyɨ nyarɨ́'ɨ̀ ɔ̀nà sɔmà dɔ̌ dhu.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ ɨdhɔ ɔ̀kɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ otú tɨ́ ɨ̀ ɔ̀ná
Pɔlɔ̀ nà kǎrɔ́dhɔ̀ rɔ́. Nɨ́ ndɨ ɨdhɔ àkǎ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ìwu, 'ìwʉ̌
Pɔlɔ̀ òtù ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́ Pɔlɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ ɨ alɛ tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ kútsingá nga ɔ̀ rɔ̀,
ràrà àhʉ pbɨ́tsɔ̀nga nga ɔ̀. Àbadhi ambɛ́nà dhu àwɛ dɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kǎnɛ̀ dhu ndɨ́nɨ̌
kɔ̌kɔ̀ alɛ náa'u tɨ́ Yɛ̌sù, yà abádhí tɔ̀ ndɨ ndáwɛ̌na Músà bhà Ʊyátá ɔ̀
ka kándɨ̌ ɔtɛ mà, Kàgàwà bhà pbànábí tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ ɔtɛ mànà-
otù ɔ̌. 24 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náa'u Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu, pbɛ́tʉ̀
ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ nzá kà'ù. 25 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ abádhí ɨrɨ nzá
ɨ̀ nzínzìya ɔ̌. Nɨ́ abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ adù tɨ́ ɨ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀
tdɨ́tdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́
yà abhúkʉ tɔ̀ kǎvɔ̀ dhu Kàgàwà bhà nabì Ìsayà-otù ɔ̌ rɔ̀! 26 Kǎtɨ Ìsayà
nɨ̌ kà ràra kɔ̌kɔ̀ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ̌yɔ̀, ndàtɨ: Kàgàwà rǎtɨna:

‹Nyɨ̌ nyɨ́ ɨnga nɨ́rɨ ìrɨ mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ yà nyɨ̌ nyìrì dhu ràdʉ̀ dʉ̀kʉ
àlʉ akɛkpá màtɨ́.
Nyɨ̌ nyɨ́ ɨnga nándà àndà mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛtʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà
nála.
27 Obhó tɨ́, atdí dhu mà náarɨ́ nzɨ̌ kàrɨ́ alɛ-afí-ngbɔ̀ nʉ́bɛ̀lɛ̀.
Abádhí nʉ́rɨ̌ bɨ̌ya,
ndɨrɔ̀ abádhí núpbɨ̌ nyɨ̀kpɔ́ya,
akyɛ ɨ̀ alana nga nɨ̌,
akyɛ ɨ̀ ɨrɨna nga nɨ̌,
ndɨrɔ̀ akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya,
'àdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga,
madʉ̀ ɨ̀ nígʉ nɨ̌.›»

28 Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtɛ ʉ̀tsà, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́, Kàgàwà rívì wɔ̀
ɔ̀gʉ̀ tɔ́ ɔtɛ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Nɨ́ ɨ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí rɨ̌ ndɨ ɔtɛ nɨ́rɨ

ɨ̀rɨ.» [29 Pɔlɔ̀ itdègu wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ, nɨ́ Pbàyàhúdí adʉ̀ ’ɨ̀và ’òwù atdídɔ̌ ɨ̀ ’ɨ́ ’àgò nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀.]

30 Pɔlɔ̀ anzɨ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nyʉ́ wɔ̀ dɔ̀na ndɨ̀ ndubhò ndòngò ɔ̀dhɔ̀ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌. Ndɨrɔ̀, kɔ̌ngónà yà ndàndà ìwʉ̌ kɔ́rɔ́ alɛ àkɔ ányɨ̀dzá rɔ̀. 31 Ndɨrɔ̀, àbadhi aránà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu núdhe abádhí tɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ dɔ̌, ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ tsʉ̀na nʉ́tɔ̀ rɨ́ dhu rɨ̌’ɨ̀ rɔ́rɔ̀.

Pbàrɔmà
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ ndí'ì, Àkayà tó pbìrì ɔ̀ rórɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rórɔ̀. Rɔmà tó kɨgɔ̀ ní'ì ɨnzá kàpɛ̀ àrà àhʉ ɔ̀nà angyi kɨgɔ̀ (15.22-24).

Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóongónà 'ùndu dhèdhèrɔ̀ ɨdza ɔ̌ (16.5,10-11,14-15). Ní Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà kórɔ́ ɨ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ka kìrɛ̀ nga Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ì nʉgɛ̀rɛ̀ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí rʉngbɛ ndɨ kànísá Rɔmà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ yà Pɔlɔ̀ ʉ̀tì ɔvɔ̀ya Pbàrɔmà 16 ɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rʉngbɛ ndɨ ka.

Wɛmbɛrɛ̀ tí Yěsù na'u Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ ní'ì Pbàyàhúdí. Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ rǐ pbìndà bhàrʉwà àndǐ rɔ̀, ndɨ Yěsù ná'ù ì̀nzǐ ní pbàyàhúdí-bvʉ náasè ndɨ atdídɔ̌ Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí-bvʉ dɔ̀nǎ.

Kǎndí yàrí bhàrʉwà ì̀bhʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀: (1) Kàgàwà arí kórɔ́ alɛ yà Yěsù Krístɔ̀ ná'ù nígʉ̌ nǐ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ núdhě ndɨ ndí dhu (1.16-17), (2) Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ ndárà nǐ pbìndà abhi nóvɔ ndɨ ndí ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (15.22-29), (3) ndɨrɔ̀, Spànɨyà tó pbìrì ɔ̀ ndɨ ndárà nǐ pbìndà abhi tɔ̀ kà rǐ mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzi abádhí-fɔ́ dhu (15.24).

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-17).
- Kàgàwà arí ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ dhu (1.18–4.25).
- Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí nʉ́wʉ wà mʉ̀krístɔ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga-ayí, yà nzérɛnga ɨ'ì ɔbɨ nà kà-dɔ̌ nǐ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, mʉ̀krístɔ̀ mà rǎdʉ̀ ɔ̀ko màrʉ̀ngà ɔ̌ Kàgàwà mànà Yěsù Krístɔ̀ ndì ndá'ù dhu-otù-ɔ̌, kà ràdʉ̀ ì'ì ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nà (5-8).
- Kàgàwà udhé ndì ndɔnzɨ tí pbìndà alɛ Pbàìsràyélí tɔ̀, ndɨrɔ̀ ì̀nzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu (9-11).
- Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà 'ɔ̀nzɨ ì̀nzǐ ì í ì̀ngyɛ̌ rɔ́ rɔ̀ dhu (12-15).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (16).

Pɔlɔ̀ rǐ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Tit 1.1-4)

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà ní ndɨ yàrí bhàrʉwà ma màndǐ. Kàgàwà ánzì ma mí'ì Yěsù bhà uvitatálɛ tí, ndàdʉ̀ mɔpì ndínǐ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀.

2 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tó làká kǎkɔ̀ angyangyɨ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ Ɨlǐlǎ-Andítá ɔ̀*. 3 Ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌tɛ dɔ̀ná alɛ ní kà t'Ídhùnà, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-dhú nzínzì ɔ̌ ka kʉgʉ ìndrǔ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ alɛ. 4 Ndɨrɔ̀, Ɨlǐlǎ-Alafí níitɛ̀ ka ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nyʉ́ nà Kàgàwà t'Ídhùnà tí, yà kǐngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ kà t'Ídhùnà ní àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀. 5 Ndɨ Krístɔ̀-otù ɔ̌, mǎ mábà Kàgàwà bhà ídzìnga mǐ'ì uvitatálɛ tí, ndínǐ mǎ mabhʉ̀ tí kɔ̌vɔ̀ kilè, yà mǎ mí kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀nda rà'ù ka,

* **1:2** 1.2 Ìsa 52.7; 61.1-3

ràdʉ̀ kìfʉ dhu-otù ɔ̌. 6 Nyɨ́ mà átɔ̀, nyɨ́ ní ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ, yà Kàgàwà
únzì nyɨ́ ndínɨ̌ nyɨ́ nyɨ́'ɨ tí Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tí rɔ̀.
7 Ma màndɨ̀ dhu fʉ̌kʉ́ kórɔ́ yà atdídɔ̌ Kàgàwà ózè nyɨ́, nyǎdʉ̀ ɨ'ì Rɔmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Kǎnzì nyɨ́ nyɨ́'ì pbìndà alɛ tí. Ní ndɨ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà
mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ́, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ
nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ òzè ndàrà Rɔmà ɔ̌ pbàkrístɔ̀-ngbɔ̀ àla dhu
(Rɔm 15.23-32; 1Tè 1.1-3; 3.7-13)

8 Wɛmbɛrɛ̀ tí, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ pbàkà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ kórɔ́,
Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, fʉ̀kʉ́ a'uta tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́ndɔ̀ ndɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́
ngari ɔ̀nǎ nídhunɨ̌. 9 Ndɨ Kàgàwà, yà ma marí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ kórɔ́ afídu
nà kà t'Ídhùnà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-otù ɔ̌ alɛ, ní ndɨ yàrí dhu tɔ́
ngàmbì: ma márí nyɨ̌rɛ̀ bìlǐnganà, 10 kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌ ma mí mɨtsɔ̀ rɔ̀.
Ma mí mɨtsɔ̀, Kàgàwà òzè nɨ̌, kà ràngbɛ otu idù marà àhʉ bvʉ̀kʉ̀ ɨnzá
ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. 11 Obhó tí, atdyúdu rɨ̌'ì atdídɔ̌ mala ngbɔ̌kʉ, ndínɨ̌ ma
mabhʉ̀ tí Ɨlǐlǎ-Alafí bhà rɔ̀ ríra pɛrɛ̀ fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌.
12 Kà-tì ní, bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí afíkʉ àbhʉ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ pbàkà
a'uta nɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ́ nyadʉ̀ tí afídu àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ átɔ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta nɨ̌.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ɨgʉ̌ nɨ̌ ɔbɨ dhu

13 Àbanɨ̌nzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu: ibí-gʉ̀na nyʉ́ ma rúbhì dhu ùdhe
rɔ̌ marà fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ pbàkà kasʉ nɔ́ɔdhɨ tí itse abhɔ nzínzìkʉ ɔ̌,
àdhàdhì kɔ̌dhì ka ngʉ̌kpà ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀
rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, ma mádʉ̀ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rɨ̌ dhu nábà. 14 Obhó tí,
dhu àkǎ marà kórɔ́ alɛ-tɨdɔ̀-bvʉ̀: ma màkǎ marà yà ɨnga nʉ́nɨ alɛ-bvʉ̀
ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ alɛ-bvʉ̀, dhu nɔ́zʉ̀ alɛ-bvʉ̀ ndɨrɔ̀ ɨnzá dhu nɔ́zʉ̀
alɛ-bvʉ̀. 15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, atdyúdu rɨ̌'ì atdídɔ̌ mʉnɔ̀ Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀ fʉ̌kʉ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ́ nyɨ́'ì rɔ̀. 16 Obhó tí, nyɨ̀du rɨ̌ nzɨ́
ɨ̀wʉ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ka ní ndɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ,
yà Kàgàwà arí kórɔ́ alɛ Yěsù Krístɔ̀ ná'ù nígʉ̌ nɨ̌, rɔ̀pɛ̀ ndì Pbàyàhúdí
rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí ɔ̀. 17 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
ní ndɨ arí Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ ɔ̀ná otu
ɨ̀tɛ̀. Ndɨ obhónánga nábà ka karí a'uta-otù ɔ̌ tí. Ndɨrɔ̀, ka kádʉ̀ kàbà
ɔ̀ná ngǎtsi otu rɨ̌'ì mbǎ. Àdhàdhì yà Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi:
«Obhónángatálɛ tí Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ pbìndà a'uta-otù ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga
nábà*.»

Ìndrʉ̌ ní nzɛ́rɛngatálɛ dhu
(Zàb 81.12-13; Ìsa 44.9-20; Ɛ́fɛ 4.17-19; 1Pɛ́ 4.3-5)

18 Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ ndì rarí'ì nàwí nà ndɨ nɔ́dhɔ̀
alɛ, yà nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí rɔ̌. Ɨ alɛ ní yà obhónga tɔ́ otu-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ arí fɨyɔ́
nzɛ́rɛnga nɨ̌ alɛ. 19 Obhó tí, Kàgàwà dɔ̌ ka kádʉ̀ ʉ̀nɨnà dhu rɨ̌'ì kpangba
abádhí tɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nítɛ̀ ka kpangba abádhí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. 20 Obhó tí, ɨ̀mbǎ dhu rɨ̌'ì ɨ̀nzɨ́ ka karí Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌ àlǎ yà adzɨ
kǎnzìna rɔ̀ dhu màtí, ní kàbhà dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ
mà, Kàgàwà tí kǎrí'ì dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu mànà, náarí 'àlǎ kpangba yà kǎnzì
dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ 'ùgyè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu

* **1:17** 1.17 Hàb 2.4

rǐ’ì ìmbǎ ɨnzá ì ìfʉ ka rɔ̀. 21 Obhó tí, ɨwà ì ʉ̀nɨ Kàgàwà rɔ́rɔ̀, abádhí arí
nzǐ kìfʉ̌ Kàgàwà ìfʉ̌ ka kàmbɛ̀nà dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzǐ ɔ̀tsɔ̀
nábhʉ̌ kà tɔ̀ ɔ̀tsɔ̀ àkǎnà kabhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, abádhí
àdʉ̀ òngo àkyǎkyɛ̀ alɛ tí fìyó ɨrɛ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ abádhí-afí yà ìnzǐ rí dhu
àlʉ̌ nádʉ̀ àdɨ ínɔ̀ ɔ̌. 22 Yà ì í ’ɔ̀zʉ̀ dhu-ɔ̌nga t’óvòtatálɛ tí rɔ̀, abádhí ádʉ̀
òngo ìmbǎ tǐya nà alɛ tí. 23 Ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nà arí’ì Kàgàwà,
yà dhòdhódhónganà arádɨ alɛ nʉ́lɛ̌ ì àmbɛ̀nà rɔ̀, abádhí arí yà ɔ̀vɛ̀
rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ dhu mà, àrɛ̀ mà, ɨfìfó pfɔ̌ya nà ìzǎ
mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí ’àdha ìzǎ mànà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ.

24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí ràmbɛ afíya ózè
nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌ya ìtɨ dɔ̌ alɛ-nyì rǐwʉ nǐ ɔ́fɔ̀
ɔ̌. 25 Abádhí arí Kàgàwà bhà obhónga nʉ́wʉ̌ tìtɔ̀ nǐ, ’àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà
anzì dhu ʉ̀lɛ dɔ̌ ’àdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì fǐyɔ̀, ɨ dhu nanzì Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ì àmbɛ̀nà
rɔ̀. Ilèta àkǎ kabhʉ ndɨ Kàgàwà tɔ̀ tí dhòdhódhónganà! Àmìnà.

26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí rɔ̀nzì yà abádhí-
afí ózè ’ɔ̀nzì alɛ-nyì rǐwʉ nǐ dhu. Abádhí tó vèbhálɛ mà nʉ́gɛ̀rɛ̌ fìyó
kpabhálɛ mànà ì àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna dhu, ’ʉ̀wʉ ìnzǐ arí ’ɔ̀nzɨ dhu-tɨdɔ̀
nǐ, ’àmbɛ ɔ̀dhɔ̀ dɔ̌ ì nà nzínzìya ɔ̌ vèbhálɛ tírɔ̀. 27 Ndɨ dhu bhěyi tí,
kpabhálɛ mà nʉ́gɛ̀rɛ̌ kpatsìbhálɛ mà tsìbhálɛ mànà arɔ́nzɨna nzínzìya
ɔ̌ dhu, ’àdʉ̀ àmbɛ atdyúya òhò dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ kpabhálɛ tírɔ̀. Abádhí arí
alɛ-nyì rǐwʉ nǐ dhu ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ abádhí àbhʉ ràbà
fìyó uwítá nà àkǎ mʉ̀kìmbà nyʉyatsì.

28 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, wɔ̀ abádhí úvǒ ì ìnzǐ ì ɨfʉ tí Kàgàwà dhu-
otù ɔ̌, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí ròngò ìmbǎ tǐya nà fìyó ɨrɛ̀ta-owù ʉ̀ngʉ,
ndɨ́nǐ abádhí ɔnzɨ tí ɨnzá àkǎnà ì rɔ̀nzì dhu. 29 Abádhí ùlè ùlè tí kɔ́rɔ́
nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ mà, nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mà, ɔdhíya-fɔ́ rí’ì dhu dɔ̌ ì í afíya ʉ̀lǐ
dhu mà, ɔ̀rʉ̀ mà, adha mà, abvo t’ɔ́kyɛta mà, anya t’ɔ́nzɨta mà, ʉtrátá
mà, akyɛ ì í dhu ɔ̀nzɨ dhu mà, ʉdhʉ́tá mànà nǐ. 30 Abádhí ní tìtɔ̀ ʉ̀nɔ
arí ìndrǔ dɔ̌ alɛ, Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ, ìnzǐ arí ìndrǔ ìfʉ̌ alɛ, ’ìdzǐ arí ìtírɔ̀
alɛ, ndɨrɔ̀ ’ɔ̀yɔ̀ arí alɛ. Abádhí ní nyìkpɔ́ya úbho nzɛ́rɛ dhu t’ɔ́nzɨta rɔ̌
alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ arí ì nɔ́dhì alɛ-tsʉ́ dhu ìrɨ alɛ. 31 Abádhí rǐ mbǎ ɨnga
t’írɛ̀ta tó alɛ-afí nà, abádhí rǐ’ì mbǎ yà ì ɔ̀kɔ̀ fìndá làká dhu t’ɔ́nzɨta tó
alɛ-afí nà, abádhí rǐ mbǎ àzè tó alɛ-afí nà, ndɨrɔ̀ abádhí rǐ mbǎ ɨzʉ
àbà ka kí ìndrǔ dɔ̌ nǐ alɛ-afí nà. 32 Ɨwà màtí ì ʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà bhà
obhónánga tó ʉyátá rarátɨna, kɔ̌kɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ ràkǎ ’ʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌
tí rɔ́rɔ̀, abádhí arí ɨ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ, ’àdʉ̀ ɨ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ rí alɛ rɔ̌nzɨna
dhu à’ù à’u tí.

2

Kàgàwà arí ìndrǔ-ànyǎ ʉ̀nɔ obhónánga dɔ̌ dhu
(Ɔvt 12.13-14; Màt 7.1-5; Kas 10.34-35; Rɔm 14.10-12)

1 Ní ɨnyɨ, yà nyɨ nyílɨ nyɨ nyongò kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ nɔ̀nzì ngʉ̌kpà
alɛ-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyí mbǎ nyɨ nyádʉ̀ nyugyè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà,
ìmbǎ nyɨ nyí àdhɨ pbá alɛ màtí. Obhó tí, nyɨ nyarí ngʉ̌kpà alɛ-ànyǎ ʉ̀nɔ,
pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ ɨ alɛ ɔ̀nzì dhu-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì. Ní ngǎtsi alɛ-ànyǎ ʉ̀nɔ nyɨ
nyí rɔ̀, nyɨ nyɔ̀tdì wà ànyǎnʉ nyɨtírɔ̀. 2 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Kàgàwà rarí
anya ìtdì kɔ̌kɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ nɔ̀nzì alɛ-dɔ̌ obhónga dɔ̌. 3 Ní ɨnyɨ, wɔ̀ ngʉ̌kpà
alɛ-dɔ̌ nyɨ nyarí anya ìtdì yà átɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu-tɨdɔ̀ dɔ̌ rɔ̀, nyɨ
nyìrɛ̀ tí nga obhó nyʉ́ ʉ̀wa nyɨ ràrǐ nyʉwa Kàgàwà rǐ anya ɔ̀tdì dʉ̀nʉ́

dhu ɔ̌ rɔ̀? 4 Nyɨ nyàla tɨ́ Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ábhɔ̌nga mà, kǎrɨ́ dhu-dzi òndù dhu mà, ádzǐ afína nà kǎrɨ́'ì dhu mànà dhu ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu tɨ́? Nyɨ nyʉ̀nɨ tɨ́ nzá dhu kàbhà ídzìnga ràrɨ̌ ìnè ndàbhʉ nyɨ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyɨ, nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga? 5 Pbɛ́tʉ̀, ɨnyɨ nɨ́ afína arɔ́'ɔ odú alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arɨ́ afína ná'u ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga alɛ. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyìdhà wà Kàgàwà bhà ábhɔ̌ nàwí dʉ̀nʉ̀, kà rɨ̌ ndɨ pbìndà nàwí mà pbìndà obhónánga tɔ́ anya t'ʉ́nɔta mànà ɨtɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀. 6 Ndɨ nínganí, kʉ̌bhòya ìngbàtɨ́ ílɨ ndì alɛ mà ndɨ alɛ bhà kasʉbvʉ nyʉ́ rɔ̌. 7 Kàgàwà abhʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga yà ídzìnga t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ì ádzi ì dhu-otù ɔ̌ arɨ́ ilèta mà, ɨfʉta mà, dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga mànà ɔ̀nɛ alɛ tɔ̀. 8 Pbɛ́tʉ̀, kɨ̌tɛ̀ya ɨnzá ɨdhɛ̀na ìka ndì dhu mà pbìndà ádrʉ̀ngbǎ nàwí mànà kǎkà afíya òzè dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́. Ɨ alɛ nɨ́ kǎkà kàbhà obhónga àgò arɨ́ 'àdʉ̀ 'ʉ̀bhà nzɛ́rɛnga-ɔbɨ ròsè dɔ̀ya nǎ alɛ. 9 Ɨ alɛ kɔ́rɔ́ yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́, náabáya àpbɛ̀ mà ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ mànà: wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka nabáya nɨ́ Pbàyàhúdí, ndɨ dhu-dzidɔ̌ adʉ̀ya kàbà nɨ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí. 10 Pbɛ́tʉ̀, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ kɔ́rɔ́ náabáya ilèta mà, ɨfʉta mà màrʉ̀ngà mànà: wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka nabáya nɨ́ Pbàyàhúdí, ndɨ dhu-dzidɔ̌ adʉ̀ya kàbà nɨ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí. 11 Obhó tɨ́, Kàgàwà arɨ́ nzɨ̌ ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò.

12 Kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí, kǎkà ɨnzá ì ʉ̀nɨ Músà bhà Ʊyátá rɔ́rɔ̀ arɨ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ alɛ, nʉ́ʉvɛ̀ya ɨnzá Kàgàwà ìtdì ànyǎya ndɨ Ʊyátá nɨ̌ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí, kǎkà ɨwà ì ʉ̀nɨ ka rɔ́rɔ̀ arɨ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ alɛ, nányǎ Kàgàwà ɨtdìya ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ Ʊyátá nɨ̌. 13 Obhó tɨ́, ìnzɨ̌ nɨ́ Músà bhà Ʊyátá ìrɨ arɨ́ ìrɨ tɨ́ alɛ ɨ obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà arɔ́zʉ̀na nyìkpɔ́na ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ndɨ Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu nífʉ̌ arɨ́ alɛ nɨ́ ɨ obhónángatálɛ tɨ́ kǎrɔ́zʉ̀na. 14 Dhu apɛ́ ì'ì ɨnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí, kǎkà ɨnzá Músà bhà Ʊyátá nʉ́nɨ alɛ, náarɨ́ ndɨ Ʊyátá àvi dhu ɔ̀nzɨ ràhʉ ɔ̀yà rɔ̀ ìtɨ́rɔ̀ rɔ̀, ɨnzá màtɨ́ ì ʉ̀nɨ ndɨ Ʊyátá rɔ́rɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ dhu rɔ̌lo ìnè abádhí rɨ̌'ì ndɨ Ʊyátá nà nyʉyatsì dhu bhɛ̌yi. 15 Ndɨ otu ɔ̌, abádhí ìtɛ̀ dhu, Ʊyátá àvi kɔnzì dhu rùndǐ wà ì afíya ɔ̀. Abádhí-afí nɨ́ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì. Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta ìtɨ́rɔ̀ rɨ̌ abádhí ɔ̀bhʉ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà rɨ̌ ndùgye abádhí dɔ̌. 16 Kɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ ì nɔnzɨya yà Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ arɨ́ ùruna ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ dhu-ànyǎ ʉ̀nɔ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ dhu. Kɔ̌nzɨya ndɨ dhu Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌, àdhàdhì yà ma marɔ́vɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi.

Ɨnzá Pbàyàhúdí nɨ́ɨfʉ Ʊyátá dhu

17 Ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tɨ́rɔ̀, nyɨ nyɨ́pbì nyɨ Ʊyátá rɔ̌ nyadʉ̀ àmbɛ nyɔyɔ̀ dɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀. 18 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà kɔ̌zè kɔnzì dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ́'ì ìnè nyovò ídzì dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu, ɨwà Ʊyátá ábhʉ ka nyʉnɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Nyɨ nyà'ù nyɨ nyɨ ràrɨ̌ ndùmùndúmú ʉ̀nda arɨ́ alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ nyɨ ràrɨ̌'ì ìdhàdhì awáwʉ̀ bhɛ̌yi kǎkà ínɔ̀ ɔ̀ rɨ́'ì alɛ tɔ̀. 20 Nyɨ nyà'ù nyɨ nyɨ ràrɨ̌ ɨnzá nga nʉ́nɨ alɛ nʉ́dhɔ̌ arɨ́ rʉ̀nɨ nga alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ nzónzo tɔ̀ arɨ́ dhu ùdhɛ̌ màlimò, Ʊyátá ábhʉ nyɨ nyʉnɨ nga mbɛ̌yi nyʉ́, nyadʉ̀ obhó dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu ʉ̀nɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 21 Nírɔ̀ ɨnyɨ, yà ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ nyɨ nyarɨ́ dhu ùdhɛ̌ rɔ̀, ádhu ìnzɨ̌ nyɨ nyádʉ̀ dhu ùdhe ɨndʉ̀ nyɨtɨ́rɔ̀ nɨ̌? Ɨnyɨ, yà nyɨ nyarɨ́ dhu ùdhɛ̌ ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì ogbo rɔ̀, nɨ́ ádhu nyɨ nyarɨ́ ogbo ɔ̀nzɨ nɨ̌? 22 Ɨnyɨ, yà nyɨ nyarɨ́ àtɨna ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̀, nɨ́ ádhu nyɨ nyarɨ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ nɨ̌? Ɨnyɨ, yà nyɨ nyɔ́ndrɔ̀ sànamʉ̀ rɔ̀, nɨ́ ádhu nyɨ nyarɨ́ abádhí nʉ́lɛ̌ ka karɨ́ ɔ̀yá rɔ̀ sɔmǎ-dzà

ɔ̌ dhu núwě nɨ̌*? 23 Nyɨ nyarí nyɨdzɨ̌, nyambɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ɨwà nyɨ rʉ̀nɨ
Ʊyátá, pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ Kàgàwà-nyì àbhʉ rìwʉ̀ ìnzɨ̌ nyɨ nyí ndɨ Ʊyátá ʉ̀nɔ̀
dhu ìfʉ̌ rɔ̀! 24 Obhó tí, àdhàdhì Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí Pbàyàhúdí dɔ̌
dhu bhěyi: «Okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́
Kàgàwà nɨ̌*.»

25 Obhó tí, ɔnzɨ̀nʉ́nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu rɨ̌'ì ídzì dhu tí ɨndʉ̀ Mʉ̀yàhudì
tírɔ̀*, Ʊyátá ʉ́nɔ̀ dhu ìfʉ̌ nyɨ nyapɛ́ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ nyɨ nyapɛ́ Ʊyátá ɨfʉ̌,
ní nyɨ nyí mbǎ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nʉ́nga dhu màtí, ní ka kɔ̀zʉ̀ wà nyɨ
ìnzɨ̌ ní Mʉ̀yàhudì, yà ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nánga alɛ tí. 26 Ndɨrɔ̀ ɨnzá
ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nánga alɛ náapɛ́ Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu ìfʉ̌, ní Kàgàwà tí nzɨ̌
àdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ pbɨ̀ndà alɛ nyʉ́, yà ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nánga alɛ tí? 27 Ndɨ
alɛ, yà Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu nìfʉ ní rɨ̌ ndɨ ànyǎnʉ ɔ̀tdì, ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì yà ɨnzá
nyɨ nyífʉ Ʊyátá rɔ̀. Ndɨ alɛ ɔtdíya ànyǎnʉ ɨwà màtí nyɨ nyʉ́nɨ Ʊyátá ɔ̀
ka kándɨ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nʉ́nga rɔ́rɔ̀ tí. 28 Obhó tí, obhó
Mʉ̀yàhudì ní nzɨ̌ yà ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ tí ka kálǎna Mʉ̀yàhudì tí alɛ. Ndɨrɔ̀
obhó nyʉ́ ka kí alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ dhu ní nzɨ̌ yà alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ka kɔ̀nzɨ
ràla ndì kpangba dhu. 29 Pbɛ́tʉ̀, obhó Mʉ̀yàhudì nyʉ́ ní nyʉnatsìnǎ rɔ̀
rɨ̌'ì Mʉ̀yàhudì tí alɛ. Ndɨrɔ̀ obhó nyʉ́ ka kí alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ dhu ní yà
ìndrǔ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀bhɔlɔ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu. Kɔ̀nzɨ arí ní Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí, ìnzɨ̌ ní yà Ʊyátá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu ìfʉ̌ ka kí dhu. Obhó Mʉ̀yàhudì
rǎdʉ̀ pbɨ̀ndà ɨfʉta àbà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀, ìnzɨ̌ ní ìndrǔ-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀.

3

1 Nírɔ̀, Mʉ̀yàhudì tí ka kɨ́'ì dhu nʉ́dà ìnzɨ̌ ní Mʉ̀yàhudì tí ka kɨ́'ì dhu
àdhu nɨ̌? Ndɨrɔ̀, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu tɔ́ ídzìnga t'ínè ì'ì?
2 Ìnè Mʉ̀yàhudì tí ka kɨ́'ì dhu rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga nyʉ́ nà kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀
ɔ̌. Pbàyàhúdí-fɔ́ nga ní ndɨ Kàgàwà abhʉ̀ àndɨ̌ ka kándɨ̌ pbɨ̀ndà Ɔtɛ
angyi nɨ̌. 3 Nírɔ̀, àlɛ̌ kí àdhu ʉ̀nɔ? Dhu apɛ́ ì'ì atdídhená alɛ abádhí
nzínzì ɔ̌ níifʉ nzá yà Kàgàwà mànà ì ungbò ì rɔ̀ ì akɔ̀ làká dhu tí, ní
ndɨ dhu ìtɛ̀ tí dhu Kàgàwà ràrɨ̌ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ʉ̀bha ìnzɨ̌ ndɨfʉ? 4 Ɨnzɨ̌
akɛkpá màtí! Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì kɔ́rɔ́ alɛ narí tìtɔ̀tálɛ dhu màtí, ní wɔ̀ dhu
rɨ̌ nzɨ̌ ndùvǒ Kàgàwà rɔ̌ ìnzɨ̌ rì'ì obhó dhu ʉ̀nɔ arí alɛ tí, àdhàdhì Ɨlɨ̌lǎ
Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ kà-dɔ̌ dhu bhěyi. Ɨ Andítá rǎtɨna:
«Kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ nyʉnɨ̌ Obhónángatálɛ tí ɔ̀tɛ̌nʉ ɔ̌.
Ndɨrɔ̀ nyɨ ka kɔ̀bhʉ̀ rɔ̀, nyɨ nyí dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ*.»

5 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá àlɛ̌ kífʉ yà àlɛ̌ kakɔ̀ làká dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà
àla ndì rì'ì Obhónángatálɛ tí dhu dhu tí, nírɔ̀ àlɛ̌ tí àtɨna Kàgàwà ràrɨ̌
ìmbǎ obhónánga nà, àlɛ̌ ndì ndàbhʉ àlɛ̌ ràbà àpbɛ̀ pbɨ̀ndà nàwí-lú rɔ̀?
(Ma mɔ́tɛ ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.) 6 Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! Obhó tí, ìmbǎ Kàgàwà ì'ì
obhónánga nà rɔ̀, kàmbɛ̀nà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ìtdɨ ìngbà dhu bhěyi?

7 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì pbàkà tìtɔ̀, ɨma Mʉ̀yàhudì tírɔ̀-otù ɔ̌*, Kàgàwà
bhà Obhónga àla ndì, kadʉ̀ Àbadhi ìlè atdídɔ̌ rɔ̀sè dhu tí, nírɔ̀ ádhu
tdítdɔ̌ ka kádʉ̀ anya ɔ̀tdɨ dùdú nzɛ́rɛngatálɛ bhěyi nɨ̌? 8 Kǎpɛ́ ì'ì ndɨ
dhu bhěyi, nírɔ̀ dhu àkǎ tí àlɛ̌ ràtɨ: dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu, ndínɨ̌
ídzìnga ahʉ̀ tí nyʉnatsì rɔ̀? Obhó tí, atdídhená alɛ rɨ̌'ì ìnè mʉ̌dhʉ̌ arí

* **2:22** 2.22 Tɔ̀r 7.25 * **2:24** 2.24 Ìsa 52.5 * **2:25** 2.25 Pbàyàhúdí tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu nɨ'ì Kàgàwà bhà alɛ nyʉ́ tí rí ìndrǔ ìtɛ̀ ize. * **3:4** 3.4 Zàb 51.6 * **3:7** 3.7 Tìtɔ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu ní ìmbǎ ka kɨ́'ì obhónánga nà dhu. Ndɨrɔ̀ Obhónga tí ka kátɨna dhu ní obhónánga (Rɔm 3.5).

’àmbɛ àtɨnà dɔ̌, mǎ raɾɔ́tɛ ndɨ dhu bhěyi. Ɨ alɛ àkǎ Kàgàwà rɨtdɨ anya dɔ̀yá.

Ɨmbǎ obhónángatálɛ rɨ̌’ɨ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu

9 Nɪ́rɔ̀, ádhu àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Àlɛ̌ Pbàyàhúdí tɪ́rɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀dà ɨ̀nzɨ̌ nɪ́ Pbàyàhúdí àdhu nɨ̌? Àlɛ̌ kʉ̀dà nzá abádhí atdí dhu nɨ̌ màtɪ́! Obhó tɪ́, ma mɨ̀tɛ̀ wà dhu, Pbàyàhúdí mà ɨ̀nzɨ̌ nɪ́ Pbàyàhúdí mànà kɔ́ɾɔ́ ràrɨ̌’ɨ̀ nzɛ́ɾɛnga bhà ɔbɨ-tsìnǎ. 10 Àdhàdhɨ̀ yà Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí dhu bhěyi:

«Ɨ̀mbǎ atdí alɛ mà rɨ̌’ɨ̀ obhónángatálɛ tɪ́!
11 Ɨmbǎ pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta rɨ̌ dhu àlʉ̌ atdí alɛ mà rɨ̌’ɨ̀.
Ɨmbǎ Kàgàwà ɔ̀nɛ rɨ̌ atdí alɛ mà rɨ̌’ɨ̀.
12 Kɔ́ɾɔ́ alɛ ʉ́bhà wà Kàgàwà bhà otu, kɔ́ɾɔ́ alɛ úwɨ̌ wà.
Ɨmbǎ ídzì dhu ɔ̀nzɨ arɪ́ alɛ rɨ̌’ɨ̀.
Ɨmbǎ rɪ́’ɨ̀ atdí màtɪ́.
13 Abádhí-li’ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɔtɛ nɪ́ ɔ̀ngʉ rɔ́ngʉ, àdhàdhɨ̀ lina’ɔ̀ ka kàngbɛ abvo ka kɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà ibhu ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ abvo-dzi bhěyi.
Abádhí-ɨdà-dɔ nɪ́ tɨ̀tɔ̀ t’ʉ́nɔta tɔ́.
Abádhí-li’ɔ̀ rɔ̀ rǎhʉ ɔtɛ nɪ́ atdídɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɔbɨ nà àdhàdhɨ̀ osu-dyádyà bhěyi.
14 Abádhí-li’ɔ̀ nálè àlè tɪ́ ofúngá mà ɔ̀gyǒgyè ɔtɛ mànà nɨ̌.
15 Abádhí-pfɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɨsɔ́ nyʉ́ ɔ̀tsè azu ʉ̀fʉ̀.
16 Abádhí rɨ̌ dhu ɨ̀nzǎ, ’àdʉ̀ ìndrǔ ʉ̀bhà àpbɛ̀ ɔ̌ ɨ̀ ʉ̀dà ɔ̀ná kɔ́ɾɔ́ ngari ɔ̀nǎ.
17 Abádhí ʉ́nɨ nzá màrʉ̀ngà ìbhò rádʉ̀ otu.
18 Ndɨrɔ̀, abádhí arɪ́ nzɨ̌ Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ akɛkpá màtɪ́†.»

19 Nɪ́rɔ̀, mǎ mʉ́nɨ wà dhu Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu kɔ́ɾɔ́ nɪ́ kà rʉ̀nɔ̀ ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ arɪ́’ɨ̀ alɛ tɔ̀, ndɪ́nɨ̌ ɨ̀ngbàtɪ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà-tsʉ̀ nʉtsɨ tɪ́, ndɨrɔ̀ ndɪ́nɨ̌ ka kʉnɨ tɪ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ kɔ́ɾɔ́ afátátálɛ tɪ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 20 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ́ ndɨ, obhónángatálɛ tɪ́ Kàgàwà rɔ̌zʉ̀na Ʊyátá nɨ̀fʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ rɨ̌’ɨ̀ mbǎ. Obhó tɪ́, Ʊyátá arɪ́ ìndrǔ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rʉ̀nɨ ɨwà ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ nzɛ́ɾɛnga dhu kɛ̀lɛ̌.

Kàgàwà arɪ́ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɪ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀

21 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ wà ndɨ̀ ndádʉ̀ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɪ́ ɨnzá ka kɨ̀pbɨ̀ alɛ Ʊyátá rɔ̌ rɔ́ɾɔ̀ ɔ̀ná otu. Ʊyátá mà pbànábí tɔ́ andítá mànà nɪ́tɛ̀ wà ndɨ dhu. 22 Kàgàwà arɪ́ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɪ́ Yěsù Krɪ́stɔ̀ ka kà’ù dhu-otù ɔ̌. Ndɨ otu Kàgàwà ángbɛ kɔ́ɾɔ́ alɛ yà Yěsù ná’ù tɔ̀. Obhó tɪ́, abádhí ʉ̀dà ɨ̀ nzínzìya ɔ̌ nɨ̌ dhu rɨ̌’ɨ̀ mbǎ. 23 Obhó tɪ́, kɔ́ɾɔ́ alɛ ɔ́nzɨ̀ nzɛ́ɾɛnga, ’àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ ɨ̀ ótsù dhu-fàngǎ níwi. 24 Pbɛ́tʉ̀, pbɨ̀ndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àlɛ̌ obhóngatálɛ tɪ́ tɪ́rɔ̌rɔ̀, yà àlɛ̌ nʉ́wʉ nzɛ́ɾɛnga ɔ̌ rɔ̀ Yěsù Krɪ́stɔ̀-otù ɔ̌. 25 Krɪ́stɔ̀ nɪ́ ndɨ Kàgàwà ípfo rɨ̀ɨ nzɛ́ɾɛnga t’ʉ́bàta tɔ́ pɛrɛ̀ tɪ́ azùna-otù ɔ̌, kà’u rɪ́ alɛ tɔ̀. Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ dhu ndɨ dhu bhěyi ndɪ́nɨ̌ obhónángatálɛ tɪ́ ndɨ̀ ndɪ́’ɨ̀ dhu nɨtɛ̀ tɪ́. Angyinǎ rɔ̀ Krɪ́stɔ̀ tɔ̀, Kàgàwà ʉbhà ìndrǔ tɔ́ nzɛ́ɾɛnga-ànyǎ ɨ̀nzɨ̀ ndòngò ɨ̀tdìnà. 26 Kɨ̌’ɨ̀ dhu-dzi t’óndùta tɔ́ afína nà. Nɪ́ Krɪ́stɔ̀ bhà ɔvɛ-otù ɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ kòmbí rɪ́’ɨ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ átɔ̀, ndɨ̀ ràrɨ̌ obhónángatálɛ, ndàdʉ̀ Yěsù ná’ù alɛ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɪ́.

27 Nɪ́rɔ̀, alɛ ɔ̀yɔ̀ ka kɪ́ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu t’ɪ́’ɨ̀ ɨnè? Ɨmbǎ rɪ́’ɨ̀ atdí màtɪ́! Ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Àkǎkǎ dhu nɪ́ nzɨ̌ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ka kɪ́ dhu, pbɛ́tʉ̀ Yěsù

† **3:18** 3.18 Zàb 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4; Ìsa 59.7-8

à'u ka kɨ́ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 28 Obhó tɨ́, àlɛ̌ kàla wà dhu, Kàgàwà
rarɨ́ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ a'uta-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ Ʊyátá ìfʉ̌ ka kɨ́
dhu-otù ɔ̌. 29 Kàgàwà tɨ́ Pbàyàhúdí tó Kàgàwà kɛ̀lɛ̌? Ndɨrɔ̀ Ka tɨ́ ìnzɨ̌
nɨ́ Pbàyàhúdí tó Kàgàwà átɔ̀? Obhó nyʉ́, Ka nɨ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tó
Kàgàwà átɔ̀, 30 atdí tɨ́ Kàgàwà arɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ Ka nɨ́ ndɨ
Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà nɔzʉ́ya obhónángatálɛ tɨ́ a'uta-
otù ɔ̌ alɛ. 31 Nɨ́rɔ̀, wɔ̀ dhu-tì tɨ́ àlɛ̌ ròbvù wà Ʊyátá a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀? Ɨnzɨ̌
nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi! Pbɛ́tʉ̀, ìdì tɨ́ nga nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kìdì Ʊyátá nɨ̌‡.

4

Àbràhamʉ̀ nɨ́ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà t'ábanà dhu
(Uvt 15.5-6; Zàb 32.5-7; Gàl 3.6-9,29)

1 Nɨ́rɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ Àbràhamʉ̀, alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀
àlɛ̌ t'ábhunà rɔ̌ ndì nanzì dhu dɔ̌? 2 Dhu ɨ'ìna gukyè Kàgàwà azʉ̀
Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ nyìkpóna nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ kà rɨ̌ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ kɨ̌'ìna ìnè ndìdzɨ ndì. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ kà rɨ̌'ì mbǎ ndɨ
dhu bhɛ̌yi. 3 Obhó tɨ́, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna: «Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà
ʉ̀nɔ̀ fɨ́ndà dhu. Nɨ́ Kàgàwà adʉ̀ kɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ ndɨ a'uta-okú
dɔ̀ rɔ̀*.» 4 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, kasʉ̀ nɔ̀nzì alɛ tɔ̀ ka ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ mʉ̀kìmbà
ɔ̀zʉ̀ tɨ́rɔ̌rɔ̀ ka kàbhʉ̀ kà tɔ̀ dhu tɨ́, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ́ àkǎkǎnà kà ràbà kàsʉ̌na-
okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. 5 Kɨ̀rɛ̀ pɛ́ atdí alɛ, yà ɨnzá atdí dhu mà nɔ́nzì ndɨ́nɨ̌
Kàgàwà nɨ́ɨgʉ́ tɨ́ ndì, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ Àbadhi kɛ̀lɛ̌ ná'ù. Nɨ́ Kàgàwà, yà
nzɛ́rɛngatálɛ nɔ́zʉ̀ arɨ́ obhónángatálɛ tɨ́ alɛ, rǎdʉ̀ ndɨ alɛ bhà a'uta ɔ̀zʉ̀
dhu tɨ́, ndàdʉ̀ ndɨ alɛ nɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́. 6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ
ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́,
ɨnzá ndì ndàndà nga kàsʉ̌na nà rɔ́rɔ̀ alɛ ɔ̀nzì hirò dhu dɔ̌.
7 «Hirò nɔ̀nzì alɛ nɨ́ fɨ̀yɔ́ afátá Kàgàwà ʉ́bà alɛ,
yà fɨ́yɔ́ nzɛ́rɛnga kɨ̌ndò alɛ.
8 Hirò nɔ̀nzì alɛ nɨ́ yà ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga
alɛ*.»
9 Ndɨ hirò ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɨ́ Pbàyàhúdí, yà ɔnzɨ̀yánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌?
Ndɨrɔ̀ tɨ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí, yà ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀yánga alɛ átɔ̀? Obhó
tɨ́, mǎ mɔ̀vɔ̀ wà dhu mǎtɨ, Kàgàwà razʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́
nyìkpóna ɔ̌ pbɨ̀ndà a'uta-otù ɔ̌. 10 Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tɨ́
ìngbà kàsʉmì ɔ̌? Tɨ́ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ̀nzɨ̌nga rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ tɨ́ ɨnzá ka
kàpɛ̀ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀? Ndɨ dhu anzì ndì ɨnzá ka kàpɛ̀ kɔ̀nzɨ̌nga
ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, ìnzɨ̌ nɨ́ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ka rɔ́rɔ̀! 11 Ɨnzá ka kàpɛ̀ Àbràhamʉ̀-
ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tɨ́ ndì àbadhi
à'ù nɨ́dhunɨ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ nga kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ Kàgàwà adʉ̀ kàvi ràbhʉ̀
ɔnzɨ̀nánga kɔbhɔ̀lɔ̀ nɨ̌. Ndɨ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu nɨ'ì Kàgàwà ɔ̀zʉ̀
ka obhónángatálɛ tɨ́ dhu ɨtɛ̀ rɨ́ ize. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Àbràhamʉ̀
náangò kɔ́rɔ́ ɨnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí yà Kàgàwà ná'ù t'ábanà tɨ́, ɨnzá màtɨ́ ka
kàpɛ̀ ɔnzɨ̀yánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀. Nɨ́ Kàgàwà arɨ́ ɨnzá ka kàpɛ̀ ɔnzɨ̀yánga
ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀ ndì ná'ù alɛ mà nɔ́zʉ̀ átɔ̀ obhónángatálɛ tɨ́. 12 Àbadhi
nɨ́ átɔ̀ yà ɔnzɨ̀yánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ́rɔ̀ ádʉ̀ àlɛ̌ t'ábanà

‡ **3:31** 3.31 Ɨdì tɨ́ ka kɨ́ Ʊyátá ìdì dhu-tì nɨ́, Yɛ̌sù ka kà'ù dhu rǎdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ̀ ròhò Ʊyátá ìfʉ̌ ndì ndɨ́ dhu-atdyú atdídɔ̌ dhu. * **4:3** 4.3 Ɔpt 15.6 * **4:8** 4.8 Zàb 32.1-2

Àbràhamʉ̀ nɩ́ɩ̀ nà a’uta-tɩdɔ̀-owù nʉ́ngʉ̀ átɔ̀ Pbàyàhúdí t’ábanà. Kɩ̌ɩ̀ ndɩ a’uta nà ɩ̀nzá ka kàpɛ̀ ɔnzìnánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀.

A’uta-otù ɔ̌ ka karí Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɩndá làká dhu àbà dhu
(Gàl 3.8-18,26-28; Ɛ̀br 11.8-19)

13 Kàgàwà akɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ mà pbìndà pbàdzʉ̀kʉ̀rʉ̀ mànà tɔ̀ ndàtɩ, ndɩ ràrɩ̌ yà adzɩ̀ àbhʉ̌ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀. Ndɩ làká kǎkɔ̀ nzá ʉ̀yátá Àbràhamʉ̀ ɩ̀fʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kǎkɔ̀ ndɩ làká Àbràhamʉ̀ ndɩ̀ ndazʉ̀ obhónángatálɛ tí kàbhà a’uta-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Obhó tí, dhu ɩ̀ìna gukyè ʉ̀yátá ka kɩ̀fʉ̀ dhu rǎdʉ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ̀ rɩ̀ɩ̀ yà fɩndá làká Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ dhu-kàmǎ tí dhu tí, ní Kàgàwà à’u ka kí dhu nɩ̀ìna kɔkɔ́rɔ̀ dhu. Ndɩ̀rɔ̀ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ làká nɩ́ɩ̀ìna mbǎ tɩ̌na nà. 15 Obhó tí, ʉ̀yátá arí Kàgàwà bhà nàwí àngbɛ̌, ɩ̀nzá ka kɩ̀fʉ̀ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɩ̀mbǎ ʉ̀yátá rɩ̌ɩ̀ rɔ́, ʉ̀kɔ̀nà ka kádʉ̀ ʉ̀yátá tí dhu rɩ̌ɩ̀ mbǎ*. 16 Nírɔ̀, Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɩndá làká dhu nábà ka karí a’uta-otù ɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀ ndɩ dhu ní tírɔ̌rɔ̀nga tɔ́ dhu nyʉ́. Nírɔ̀ Kàgàwà bhà làká rɩ̌ɩ̀ tɩ̌na nà fɩ̌yɔ̀ ní yà Àbràhamʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ úvò pbàdzʉ̀kʉ̀rʉ̀ kɔ́rɔ́. Kà rɩ̌ɩ̀ mbǎ tɩ̌na nà Pbàyàhúdí yà ʉ̀yátá nʉ́nɩ alɛ tɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kà rɩ̌ɩ̀ tɩ̌na nà átɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ yà Àbràhamʉ̀ bhɛ̌yi Kàgàwà ná’ù tɔ̀. 17 Obhó tí, ɬlɩ̌lǎ Andítá rɩ̌ ndɩ dhu ɔ̀vɔ ndàtɩ: «Ma mábhʉ̀ nyɩ nyɩ́ɩ̀ ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ t’ábhunà tí*.» Àbràhamʉ̀ ní àlɛ̌ t’ábanà kɔ́rɔ́ yà ndì nda’u Kàgàwà-ɔ̀nzɩ̌. Ndɩ Kàgàwà ní ndɩ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ̀ arí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌, ndɩ̀rɔ̀ yà ìmbǎ arɩ́ɩ̀ dhu àbhʉ̌ arí rɩ̀ɩ̀ alɛ. 18 Ɩmbǎ màtí ndì ndɩ́ɩ̀ Kàgàwà akɔ̀ fɩndá làká fɩ̌ndà dhu nábà ndɩ̀ ndí ɔ̀ná otu nà rɔ́rɔ̀, Àbràhamʉ̀ náa’u Kàgàwà, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɩ kǎkɔ̀ fɩndá làká dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Ní ndɩ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ kǎngò «ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ t’ábhunà*» tí, àdhàdhì Kàgàwà ʉ́nɔ̀ ɬlɩ̌lǎ Andítá ɔ̀ dhu bhɛ̌yi: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉ̀kʉ̀rʉ̀ nɩ́ɩ̀ya abhɔ nyʉ́*.» 19 Àbadhi nɩ́ɩ̀ atɔ nà mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɩyà tí, pbɛ́tʉ̀ kàbhà a’uta náadù nzá ndì olù yà ɩ̀wà ɪ́ngyɛ̌ ndɩ̀ ngbɔ̌na ndì ndɩ̀rɛ̀ rɔ̀, ndɩ̀rɔ̀ yà ìngò-àyi tí rɩ́ɩ̀ pbìndà tsìbhálɛ, Sárà ndɩ̀ ndɩ̀rɛ̀ rɔ̀. 20 Kà-afí núuguru nzá, ìmbǎ ndɩ̀ ndɩ́ɩ̀ a’uta nà dhu bhɛ̌yi, Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɩ̌ndà làká dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kàbhà a’uta náabhʉ̀ ɔbɩ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌. 21 Kʉ̌nɩ dhu mbɛ̌yi nyʉ́ Kàgàwà ràrɩ̌ ìnè ɔbɩ nà ndàbhʉ̀ yà ndɩ ndɔ̀kɔ̀ fɩndá làká dhu ràkǎ. 22 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɩ Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí nɩ̌. 23 Andítá átɩ: «Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí.» Ndɩ dhu ka kandí nzá kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ tí atdírɔ̀, 24 pbɛ́tʉ̀ ka kandí ka àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀, yà Kàgàwà àkǎ ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí a’uta-otù ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, àlɛ̌ ká’ù Kàgàwà, yà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ. 25 Kàgàwà ipfo ndɩ Yɛ̌sù rɔ̀vɛ̀ àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì, ndínɩ̌ ndɔzʉ́ tí àlɛ̌ obhónángatálɛ tí.

5

Kàgàwà núungbò àlɛ̌ ndɩ̀ mànà Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-otù ɔ̌ dhu
(Rɔm 8.32; 1Pɛ́ 1.3-9; 1Yù 4.9-10)

1 Ɩwà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí yà àlɛ̌ ká’ù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ní àlɛ̌ kɩ́ɩ̀ màrʉ̀ngà nà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ kà mànà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù

* **4:15** 4.15 Àkǎkǎ kʉ̀nɩ dhu ní ìmbǎ ʉ̀yátá rɩ̌ɩ̀ rɔ́, Kàgàwà ɔ́kɔ̀ làká ràrɩ̌ɩ̀ ìnè. * **4:17** 4.17 Ɔpt 17.5 * **4:18** 4.18 Ɔpt 17.5 * **4:18** 4.18 Ɔpt 15.5

Krístɔ̀-otù ɔ̌. 2 Ndɨ Yěsù Krístɔ̀ nɨ́ ndɨ otu nápfò àlɛ̌ tɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀
ídzìnga ɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌ tɔ̀ yà àlɛ̌ ká'ù ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ídzìnga ɔ̌ àlɛ̌
kíkò wà pótsɔ́. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ arɨ́ ndɨ̀kǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́, Kàgàwà
bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ àlɛ̌ kɨ́ ngari ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà dhu. 3 Ròsè wɔ̀
dhu dɔ̀nǎ, àlɛ̌-ɨdhɛ̀ arɨ́ ndɨ̀kǎ átɔ̀ àpbɛ̀ àbà àlɛ̌ kɨ́ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̀ màtɨ́.
Obhó tɨ́, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu àpbɛ̀ rarɨ́ dhu-dzi àbhʉ̌ àlɛ̌ ròndù. 4 Ndɨrɔ̀,
dhu-dzi òndù àlɛ̌ kɨ́ dhu náarɨ́ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rìkò pótsɔ́ àlɛ̌ tɔ́ a'uta ɔ̌,
a'uta ɔ̌ àlɛ̌ kìkò dhu ràdʉ̀ àlɛ̌ àbhʉ̀ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ Kàgàwà rɔ̌nzɨna àlɛ̌ tɔ̀
ídzìnga. 5 Ndɨ Kàgàwà rɔ̌nzɨna ídzìnga ɔ̀dɔ àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌ ràbà dhu náarɨ́
nzɨ̌ àlɛ̌ ʉ̀bha àlɛ̌-ɔtsʉ́-kpa nà, Kàgàwà nɨ́ɨrá wà àlɛ̌-afí pbɨ̀ndà àzè nɨ̌,
yà àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ̀ ndibho pbɨ̀ndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌.
6 Obhó tɨ́, Kàgàwà núudhé kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Krístɔ̀ náavɛ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arɨ́
alɛ tɔ́ ngari ɔ̌. Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, àlɛ̌ kɨ'ɨ̀ mbǎ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ ɨ̀gʉ nɨ̀ atdí ɔbɨ
nà màtɨ́. 7 Ìndrǔ rɨ̌ ndà'u ndɔ̀vɛ̀ obhónángatálɛ tɔ́ ngari ɔ̌ dhu rɨ̌'ɨ̀ ìnè
ɔbɨ tɨ́. Ngǎtsi nɨ̌, ìndrǔ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndàbhʉ ndɨ̀ ndɔ̀vɛ̀ ídzì dhu nyʉ́ ɔ̀nzɨ rɨ̌
alɛ tɔ́ ngari ɔ̌. 8 Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ Kàgàwà ɨtɛ̀ pbɨ̀ndà àzè àlɛ̌ tɔ̀ tɨ́ dhu: òko
àlɛ̌ kòko nzɛ́rɛngatálɛ tɨ́ rɔ́rɔ̀, Krístɔ̀ náavɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ ngari ɔ̌. 9 Nɨ́ kòmbí,
Kàgàwà ɔ́zʉ̀ wà àlɛ̌ obhónángatálɛ tɨ́ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ kǎzù ʉfʉ ndɨ̀ dhu-otù
ɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu atdídɔ̌, ɨ̀gʉ̌ Krístɔ̀ ràrɨ̌ àlɛ̌ ɨ̀gʉ̌ Kàgàwà bhà nàwí ɔ̌
rɔ̀*. 10 Obhó tɨ́, yà Kàgàwà-rɔ̌ òmvǔ tɨ́ àlɛ̌ kɨ'ɨ̀ rɔ̀, àbadhi ungbò àlɛ̌ ndɨ̀
mànà Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi kǔngbò àlɛ̌ ndɨ̀ mànà
rɔ̀, àlɛ̌ kʉ́gʉ ʉ̀gʉ̌ kà t'Ídhùnà rɨ̌'ɨ̀ ípìrɔ̌ rɔ̀ kòmbí dhu-otù ɔ̌. 11 Ròsè wɔ̀
dhu dɔ̀nǎ, àlɛ̌ rɨ̌'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀, yà àlɛ̌ núngbò kòmbí
ndɨ̀ mànà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌.

Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-nyʉtsì rɔ̀ ahʉ̀ dhu nósè wà
Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-nyʉtsì rɔ̀ ahʉ̀ dhu dɔ̀nǎ dhu
(Rɔm 6.23; 1Kò 15.12-22,41-49,56-57)

12 Nzɛ́rɛnga níitsu yà adzɨ ɔ̌ atdí alɛ, Àdamʉ̀-otù ɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛnga
ràdʉ̀ ɔvɛ ìbhò. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ ɔvɛ ibho ndɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ
anzɨ̀ nzɛ́rɛnga Àdamʉ̀-nyʉtsì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Nzɛ́rɛnga ɨ'ɨ̀ ìnè yà adzɨ
ɔ̌ ɨnzá Kàgàwà àpɛ̀ Ʊyátá àbhʉ̌ Músà-fɔ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ìmbǎ Ʊyátá rɨ̌'ɨ̀ rɔ́
ka kɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀zʉ̀ ìndrǔ dɔ̌. 14 Pbɛ́tʉ̀, ìnè màtɨ́ ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀
ndɨ dhu bhěyi rɔ́rɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ wɔ̀ ndɨ Àdamʉ̀ bhà kàsʉmɨ̀ ɔ̀ rɔ̀ rìrà àhʉ
Músà bhà kàsʉmɨ̀ ɔ̀, ɔvɛ náanyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌, ìmbǎ rì'ɨ̀ yà ɨnzá fɨyɔ́
nzɛ́rɛnga nɔ́fɔ̀ ɨ̀ Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga nà alɛ màtɨ́.

Ndɨ Àdamʉ̀ nɨ'ɨ̀ yà ka kongónà ɔ̀dɔ̀nà ndɨ́nɨ̌ ɨraya tɨ́ alɛ, Krístɔ̀, bhà
ɔ́fɔ̀ ɔ̌ alɛ†. 15 Pbɛ́tʉ̀, kàbhà nzɛ́rɛnga ɔ̀ rɔ̀ ahʉ̀ dhu mà, Kàgàwà bhà
tɨ́rɔ̌rɔ̀nga tɔ́ pɛrɛ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà ɔvɛ ɔ̀ rɔ̀ ahʉ̀ dhu mànà rɨ̌'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀
nyʉ́. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ atdí alɛ, Àdamʉ̀, bhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́
alɛ náarʉ́vɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga nósè wà. Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ atdí
alɛ, Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, kʉ̌ndɔ̀ pbɨ̀ndà ídzìnga abhàbhɔ́ nyʉ́ ábhɔ̌ alɛ
nyʉ́ tɔ̀. 16 Ndɨrɔ̀, ndɨ pɛrɛ̀-nyʉtsì rɔ̀ aráhʉ dhu nɔ́fɔ̀ nzá ndɨ̀ Àdamʉ̀
bhà nzɛ́rɛnga-nyʉtsì rɔ̀ aráhʉ dhu nà. Obhó tɨ́, ndɨ kàbhà nzɛ́rɛnga
níibho dhu nɨ́ Kàgàwà rɨ̌ anya ɨtdɨ̀ ìndrǔ dɔ̌ dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà Kàgàwà

---

* **5:9** 5.9 Ndɨ nàwí ɨ'ɨya Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ ɨtdɨ̀ níganí. † **5:14** 5.14 Àdamʉ̀ anzɨ̀ dhu mà Krístɔ̀ anzɨ̀ dhu mànà ɔ̀ rɔ̀ ùvò dhu nʉ́ʉpbá kɔ́rɔ́ alɛ-ngbɔ̀ yà adzɨ ɔ̌, rìrà àhʉ indonga ɔ̀ màtɨ́.

níibho ndɨ pbɨndà ídzìnga tɔ́ pɛrɛ̀, náabhʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ yà nzɛ́rɛnga nanzì kà rɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí. 17 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ɔvɛ náanyʉ̀ idzi ìndrʉ̌ dɔ̌, rɨrà àhʉ indonga ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, Kàgàwà abhʉ̀ ábhɔ̌ pbɨndà ídzìnga fǐyɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà obhónángatálɛ tí alɛ, níɨ'ɨya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nà, 'àdʉ̀ idzi ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Yěsù Krístɔ̀ mànà.

18 Níɨrɔ̀, àdhàdhì atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga náabhʉ̀ Kàgàwà rìtdì anya àlɛ̌-dɔ̌ dhu bhěyi tí, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yěsù Krístɔ̀ bhà obhónánga tɔ́ kasʉ, kà-tì ní kàbhà ɔvɛ, rǐ'ì ìnè ndàbhʉ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ obhónángatálɛ tí, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ fǐyɔ̀. 19 Atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀, níifʉ nzá Kàgàwà ʉnɔ fǐndà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ náangò nzɛ́rɛngatálɛ tí. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yěsù Krístɔ̀, níifʉ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tí.

20 Ʉyátá náahʉ̀ ndínǐ dhu nɨtɛ̀ tí yà Àdamʉ̀ anzì nzɛ́rɛnga ránga ndì kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ dhu ɨ'ì ndɨ nzɛ́rɛnga náanga ndì dhu màtí, ní Kàgàwà bhà ídzìnga náadʉ̀ ndìse atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè. 21 Àdhàdhì nzɛ́rɛnga náanyʉ̀ idzi àlɛ̌ dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔvɛ ìbhò àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi, ní kòmbí, Kàgàwà bhà ídzìnga nónyʉ̀ wà idzi àlɛ̌ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ ɔ́nzì àlɛ̌ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rǐ'ì ìnè ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga níbhò àlɛ̌ tɔ̀.

6

Kàgàwà bhà ídzìnga arí ìndrʉ̌ ʉ̀wʉ̌
nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ ka kí'ì dhu ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Kòl 2.11-13; 3.1-10; Gàl 2.19-20; 1Pé 4.1-2)

1 Níɨrɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌? Àlɛ̌ kàkǎ tí àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzì dɔ̌ ndínǐ ndɨ ídzìnga náambè tí ndìse dɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀? 2 Ɨnzǐ akɛkpá màtí! Àlɛ̌ kʉ́dà wà ɔvɛ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ ndɨ ɔvɛ níndà wà àlɛ̌ yà angyi àlɛ̌ kɨ'ì nà àlɛ̌-nyʉtsì nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. Ní, àlɛ̌ kádʉ̀ òko tdítdɔ̌ ìngbà dhu bhěyi àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌? 3 Nyǐ nyʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́, àlɛ̌ kɔ́rɔ́ yà bàtizò àlɛ̌ kalʉ́ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì rɔ̀, àlɛ̌ rʉvè wà atdíkpá kà mànà. 4 Obhó tí, ndɨ bàtizò-otù ɔ̌, yà angyi àlɛ̌ kɨ'ì nà nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔ́fɔ̀ náavè, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà kà mànà. Ní Àba Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ ɔbɨ náabhʉ̀ Krístɔ̀ rìngbè ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndínǐ àlɛ̌ mà átɔ̀ àlɛ̌ kubhì tí ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nónzì ka dhu bhěyi. 5 Obhó tí, àdhàdhì àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ Krístɔ̀ nà kà mànà àlɛ̌ kʉ́vɛ atdíkpá dhu-otù ɔ̌ dhu bhěyi, ní Kàgàwà abhʉ̀ya àbhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ átɔ̀, àdhàdhì ndì ndabhʉ̀ ka rìngbè ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu bhěyi. 6 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɨ dhu, angyè àlɛ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ravè wà yà Krístɔ̀ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nzɛ́rɛnga rǐ'ì mbǎ ɔbɨ nà àlɛ̌ dɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ ní nzǐ kàbhà ɨnɔ. 7 Obhó tí, atdí alɛ mà náapé ʉ̀vɛ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ní ndɨ alɛ àhʉ wà nzɛ́rɛnga tɔ́ kòmɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ'ì dɔ̀ná ndɨtírɔ̀. 8 Àlɛ̌ kapé ɨ'ì Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kʉ́vɛ atdíkpá dhu tí, ní àlɛ̌ kà'ù wà dhu àlɛ̌ rɨ'ɨya ípìrɔ̌nga nà atdíkpá Àbadhi mànà átɔ̀. 9 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Krístɔ̀ rɨngbè wà ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ní kà ràrǐ nzǐ ɔ̀vè tdítdɔ̌. Ɔvɛ rǐ'ì mbǎ ɔbɨ nà kà-dɔ̌ akɛkpá màtí. 10 Ɔvè ndì ndɔ́vè rɔ̀, kǎvè atdí-gʉ̀na tí ndàdʉ̀ nzɛ́rɛnga-ɔbì nítɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà

rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà, ndɨrɔ̀ ndɨ kàbhà ípìrɔ̌nga rɨ̌'ì ndínɨ̌ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ tí rìlè ndì. 11 Ndɨ dhu bhěyi tí, kòmbí nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ́ ɨwà ʉ́dà ɔvɛ ònǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨwà ndɨ ɔvɛ índà nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀ alɛ tí. Ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ dhu-otù ɔ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ́ kòmbí ípìrɔ̌nga nà rɨ'ì ndínɨ̌ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ tí rìlè ndì alɛ tí.

12 Nírɔ̀, àpɛ́ nyʉ̀bhà nzɛ́rɛnga rì'ì ɔbɨ nà wɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ngbɔ̌kʉ dɔ̌, nyǎmbɛ ndɨ ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌. 13 Àpɛ́ nyìpfo ngbɔ̌kʉ tdítdɔ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, àdhàdhì ìnzɨ́ ní obhónánga tɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ka kíli wɨtù bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyǎbhʉ nyɨ́ nyɨ́-tírɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ àdhàdhì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ì nʉ́ngbɛ alɛ bhěyi. Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyǎbhʉ ngbɔ̌kʉ rì'ì àdhàdhì obhónánga tɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí nɨ̌ dhu bhěyi. 14 Obhó tí, nzɛ́rɛnga rɨ̌ nzɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ tdítdɔ̌ dʉ̀kʉ́. Nyɨ́ nyí'ì mbǎ Ʊyátá bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyí'ì Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ.

15 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ì'ì rɨ̌'ì? Dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌ ìmbǎ àlɛ̌ kí'ì Ʊyátá tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí'ì Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! 16 Nyɨ́ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, nyɨ́ rapɛ́ nyǎbhʉ̌ nyɨ́-tírɔ̀ nyɨ́'ì atdí alɛ tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ tí, nyǎdʉ̀ ndɨ alɛ ìfʉ, ní nyɨ́ ràrɨ̌ wɔ̀ ndɨ nyɨ́ nyífʉ̌na alɛ bhà ɨnɔ? Dhu apɛ́ ì'ì nzɛ́rɛnga tɔ́ ɨnɔ tí nyɨ́ nyí'ì dhu tí, ní nzɛ́rɛnga rǎdʉ̀ nyʉ̌ndà ɔ̀nà dhu ní ɔvɛ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyapɛ́ ì'ì Kàgàwà ìfʉ̌ ka kí dhu tɔ́ ɨnɔ tí, ní ndɨ ɨfʉta rǎdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò obhónánga ɔ̌. 17 Ɔtsɔ̀ nyʉ́ Kàgàwà tɔ̀! Angyi nyɨ́ ní'ì nzɛ́rɛnga tɔ́ ɨnɔ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ́ nyífʉ yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe dhu, nyǎdʉ̀ àkɔnà atdí afíkʉ nyʉ́ nà. 18 Nyɨ́, yà Kàgàwà ʉ́kɔlɔ nyɨ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyʉ́gèrè wà nyɨ́ nyɔ̌ngò obhónánga tɔ́ ɨnɔ tí. 19 Ma mɔ́tɛ ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà ìnzɨ́ dhu arí dʉ̀kʉ alʉ̌ nɨ̌ sɛsɛ fʉ̀kʉ́ ivívínga-okú dɔ̀ rɔ̀. Angyi nyɨ́ nyadzì nyɨ́ atdídɔ̌, nyʉ̌lɨ ngbɔ̌kʉ ròngò nzɛ́rɛnga mà ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu mànà ɔ̀nzì, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ ìnzɨ́ nyɨ́fʉ Kàgàwà. Ní kòmbí, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌lɨ ngbɔ̌kʉ ròngò obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzì, ndínɨ̌ nyɨ́ nyoko tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tí.

20 Yà nzɛ́rɛnga tɔ́ ɨnɔ tí nyɨ́ nyɨ'ì rɔ̀, ní obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí dhu níɨ'ì mbǎ ɔbɨ nà dʉ̀kʉ́. 21 Ní, ádhu ídzìnga tí nyɨ́ nyabà yà angyi nyɨ́ nyanzì dhu ɔ̀ rɔ̀? Indo, ɨ dhu rɨ̌ nyìkʉ àbhʉ̌ rìwʉ̀, abádhí-nyʉtsì rɔ̀ ráhʉ dhu ní ɔvɛ nídhunɨ̌. 22 Pbɛ́tʉ̀, kòmbí Kàgàwà ìpfo wà nyɨ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ nyʉ̌gèrè nyɔ̌ngò pbìndà kasʉtálɛ tí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyarí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga. 23 Obhó tí, nzɛ́rɛnga arí àbhʉ̌na mʉ̀kìmbà tí pbìndà ɨnɔ tɔ̀ dhu ní ɔvɛ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arí àbhʉ̌na pbìndà ɨnɔ tɔ̀ tírɔ̌rɔ̀nga tɔ́ pɛrè ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà abádhí ùngbò ì dhu-otù ɔ̌.

7

Ɔwʉ́tána tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kí Kàgàwà-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ dhu
(Gàl 2.19-20)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ʊyátá arí'ì ɔbɨ nà ìndrʉ̌ dɔ̌ yà àdì ndɨ alɛ àdì nyìkpóna nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí. 2 Atdí ndɨ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ní, ɨwà árà ambabvʉ̀ tsìbhálɛ ní ʉmbátá tɔ́ Ʊyátá nʉ́tsì wà pbìndà ípìrɔ̌nga ɔ̌ pbìndà

kpatsìbhálɛ nà yà àdɨ ndɨ kpatsìbhálɛ àdɨ nyɨkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kàbhà kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ní ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ì mbǎ tdítdɔ̌ wɔ̀ ndì nʉtsɨ ndɨ kpatsìbhálɛ nà Ʊyátá-tsìnǎ. 3 Nírɔ̀, kǎpɛ́ àrà amba-bvʉ̀ ngǎtsi alɛ bhà, àdì pbìndà kpatsìbhálɛ àdì nyɨkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ní ka kí kɔ̀zʉ̀ rì'ì mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, kàbhà kpatsìbhálɛ apɛ́ ɔ̀vɛ̀, ní ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ì mbǎ tdítdɔ̌ wɔ̀ ndì nʉtsɨ Ʊyátá-tsìnǎ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ mbǎ àrà amba-bvʉ̀ ngǎtsi kpatsìbhálɛ bhà, nɔ́zʉ̀ ka kí nzɨ̌ mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì dhu tí. 4 Ní nyɨ̌ mà àbanɨ̌nzó, ndɨ dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀. Ʊyátá nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyʉ́dà wà ɔvɛ ɔ̀nǎ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndɨ ɔvɛ ràdʉ̀ nyɨ̌ndà Ʊyátá bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ rɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kòmbí, nyɨ̌ ní ngǎtsi alɛ bhà alɛ. Ndɨ alɛ ní Krístɔ̀, yà ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ. Àlɛ̌ ní Krístɔ̀ bhà alɛ nídhunɨ̌, àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzì rìbhò itse. 5 Obhó tí, angyè ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Ʊyátá rɔ̌zʉ̀na nzɛ́rɛ dhu tí dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-atdyú náanzì kasʉ àlɛ̌-nyʉtsì ndàbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɨ nzɛ́rɛ dhu, yà àlɛ̌ ʉ̀ndà rádʉ̀ ɔvɛ ɔ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu. 6 Angyi àlɛ̌ kɨ'ì Ʊyátá bhà ɨnɔ tí. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ́dà wà ɔ̀vɛ ɔ̀nǎ Krístɔ̀ mànà, ndɨ dhu ràdʉ̀ àlɛ̌ nʉ́wʉ Ʊyátá bhà ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀. Ní kòmbí, àlɛ̌ kɨ'ì ìnè àlɛ̌ rɔ̀nzì kasʉ Kàgàwà tɔ̀ ɔwʉ́tána tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, kàbhà Ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí bhà ʉndata-tsìnǎ, ìnzɨ̌ ní angyè ɔ́fɔ̀ yà ʉ̀tʉ̌ tí Ʊyátá arí ìndrʉ̌ ʉ̀tʉ̌ nɨ̌ ɔ̌.

Nzɛ́rɛnga rɨ̌ ndʉ̀nɨ̌ Ʊyátá-otù ɔ̌ dhu
(Rɔm 3.19-20; 5.20; Gàl 3.21-22)

7 Nírɔ̀ àlɛ̌ kí àdhu ʉ̀nɔ? Ʊyátá tí nzɛ́rɛnga? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛnga tí rɨ̌'ì dhu nábhʉ mʉnɨ ní Ʊyátá. Obhó tí, ɨnzá Ʊyátá átɨ dhu ràkǎ nzá ngǎtsi alɛ-fɔ́ rɨ̌'ì dhu ràtdʉ̌ afínʉ nánɨ̌, ma mʉ́nɨyana nzɨ̌ ngǎtsi alɛ-fɔ́ rɨ̌'ì dhu rɨ̌ alɛ-afí àtdʉ̌ dhu ràrɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ka kí dhu dhu. 8 Nzɛ́rɛnga abà otu ndɨ ʉyátá-otù ɔ̌, ndàbhʉ ma mongò kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀-atdyú òhò. Obhó tí, ɨ̀mbǎ Ʊyátá na, nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì àdhàdhì ɨwà ɔ́vɛ̀ dhu bhɛ̌yi nyʉdutsì. 9 Angyi, ɨnzá ma màpɛ̀ Ʊyátá rʉ̌nɔna dhu-tì ʉ̀nɨ̌ mbɛ̌yi rɔ̀, ma mongónà àdɨ akyɛ. Pbɛ́tʉ̀, ma mitdègu kà-tì ʉ̀nɨ̌, ní nzɛ́rɛnga adʉ̀ ìde pfɔ̌na dɔ̌ nyʉdutsì, 10 ndàdʉ̀ òngo ànyǎdu nɔ̀tdì ɔvɛ tɔ̀ dhu tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Ʊyátá, yà ìndrʉ̌ àbhʉ̌ àmbɛ̀nà ràbà ípìrɔ̌nga dhu, náadʉ̀ ìbhònà idù dhu ní afídu ɔ̀nǎ rɔ̀ ma mɔ́vɛ̀ dhu. 11 Obhó tí, nzɛ́rɛnga náabà otu Ʊyátá-otù ɔ̌ ndʉ̀trǎ ma, ndɨ dhu ràdʉ̀ mabhʉ mɔvɛ̀ afídu ɔ̀nǎ rɔ̀. 12 Kʉ̀tsa ma mí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, ma mátɨna: Ʊyátá ní ìlɨ̌lǎ dhu, ndɨrɔ̀ kà rǎvɨ̌na àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu ní ìlɨ̌lǎ dhu, obhónánga tɔ́ dhu, ndɨrɔ̀ ídzì dhu. 13 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu t'átɨna wɔ̀ ndɨ ídzì dhu, Ʊyátá, rahò ndɨ ma? Ɨnzɨ̌ ní ndɨ dhu bhɛ̌yi! Pbɛ́tʉ̀, ɨma nahò ní nzɛ́rɛnga, ndìdyì wɔ̀ ndɨ ídzì dhu ndòhò ma nɨ̌. Ní ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌ nga ní ndɨ nzɛ́rɛnga níɨtɛ̀ ndì nzɛ́rɛnga nyʉ́ tí nɨ̌.

Nzɛ́rɛ dhu mà ídzì dhu mànà rɨ̌ anya ɔ̀nzɨ alɛ-nyʉtsì dhu

14 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Ʊyátá nàndà dhu nɨ̌, Ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí ríbhò ndɨ ka àlɛ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨmá na, ma ní ìndrʉ̌, yà ɨwà ka kábhʉ kodzì rì'ì nzɛ́rɛnga tɔ́ ɨnɔ tí alɛ. 15 Obhó tí, yà ma mɔ́nzɨna dhu náarí nzɨ̌ dùdu àlʉ̌: yà ma mòzè mɔnzì dhu nɔ́nzì ma marí nzɨ̌ àdʉ̀, pbɛ́tʉ̀ yà ma mɔ̀ndrɔ̀ dhu ní ndɨ ma marádʉ̀ ɔ̀nzɨnà. 16 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà ma mɔ́nzɨna dhu rarɨ̌ nzɛ́rɛ dhu. Ní ndɨ dhu ìtɛ̀ dhu ɨwà ma rà'ù Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu ídzì dhu tí. 17 Nírɔ̀ kòmbí, ìnzɨ̌ ní ɨma ndɨ ma mí ndɨ dhu ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀nzɨ rɨ̌ ní yà nyʉdutsì rí'ì nzɛ́rɛnga. 18 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ

wà dhu ídzì dhu ràrɨ̌'ɨ̀ mbǎ nyʉdutsì. Kà-tɨ̀ ní, ìndrǔ tɔ́ pbàkà ɔ́fɔ̀ ɔ̌, atdyúdu rɨ̌'ɨ̀ ìnè mɔnzì ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ma mí nɨ̌ ɔbɨ rɨ̌'ɨ̀ mbǎ. 19 Obhó tí, ma marí nzɨ̌ yà ma mòzè mɔnzì ídzì dhu ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ ma maráduʉ̀ ɔ̀nzìnà ní nzɛ́rɛ dhu yà ɨnzá ma mózè mɔnzì. 20 Nírɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì ma marí yà ɨnzá ma mòzè mɔnzì dhu ɔ̀nzɨ dhu tí, ní ìnzɨ̌ ní ɨma ndɨ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ma marí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀nzɨ arí ní yà nyʉdutsì rí'ì nzɛ́rɛnga.

21 Nírɔ̀, ma mɔ̀sʉ̀ wà nyʉdutsì arí ndɔ̀nzɨ dhu. Ndɨ dhu ní: yà ma mòzè mɔnzì ídzì dhu ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma maráduʉ̀ ɔ̀nzìnà ní nzɛ́rɛ dhu. 22 Afídu ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨdhɛ̀du nìka ní Kàgàwà bhà Ʊyátá, 23 pbɛ́tʉ̀ nyʉdutsì, ma mìnè nzɛ́rɛnga rǐbhòna ngǎtsi ɔbɨ ndùgye rɨ̌ ndɨ afídu ɔ̀ rí'ì ídzì ɨrɛ̀ta tɔ́ ɔbɨ nà rɔ́. Ndɨ dhu ɔ̀nzì ma mɨ'ì yà nyʉdutsìnǎ rɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ tɔ́ imbitálɛ tí. 24 Ma mɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Ní ádhɨ pbá alɛ ndɨ mɨgʉ̌ rí yà ɔvɛ ɔ̀ rí mʉnda alɛ-ngbɔ̀-fɔ́ rɔ̀? 25 Ilèta àkǎ mabhʉ Kàgàwà tɔ̀! Ka ní ndɨ mɨgʉ̌ rí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌!

Nírɔ̀, pbàkà ɨrɛ̀ta ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨma ní Kàgàwà bhà Ʊyátá tɔ́ ɨnɔ, pbɛ́tʉ̀ ìndrǔ tɔ́ pbàkà ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ɨma ní nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ tɔ́ ɨnɔ.

8

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ tí ka kádʉ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu

1 Nírɔ̀ kòmbí, yà Yěsù Krístɔ̀ nà ì nùngbò alɛ dɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ anya ɔ̀tdì akɛkpá màtí. 2 Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀ nà àlɛ̌ kúngbò alɛ rɔ̀, àlɛ̌ kɨ́'ì Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ-tsìnǎ. Ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní ndɨ àlɛ̌ nʉ́kɔlɔ nzɛ́rɛnga mà ɔvɛ mànà tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá níbhò àlɛ̌ tɔ̀. 3 Músà bhà Ʊyátá tɔ̀ ndɨ dhu akána nzɨ̌, àlɛ̌ tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ tɔ́ ivívínga nʉ́ʉtɔ̀ kà-tsʉ̀ ìnzɨ̌ rɔ̀nzì ndɨ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ní ndɨ adʉ̀ kɔ̀nzì. Kǐvi Idhùnà àlɛ̌ tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌'ɨ nʉkɔlɔ tí nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌ ní ndɨ kǎtdì nzɛ́rɛnga-ànyǎ. 4 Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndabhʉ̀ tí Ʊyátá ònzì obhónánga ràkǎ àlɛ̌-nyʉtsì. Àlɛ̌'ɨ ní nzɨ̌ yà ì òzè dhu bhěyi arí 'ʉ̀nda ìtírɔ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ ní Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arí ʉ̀ndana alɛ. 5 Obhó tí, wɔ̀ ì òzè dhu bhěyi arí 'ʉ̀nda ìtírɔ̀ alɛ náarí afíya ìtǔ ì í atdyúya òho dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náarʉ́ndana alɛ, náarí afíya ìtǔ ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí òzè 'ɔ̀nzì dhu nɨ̌. 6 Alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu nɨ̌ ka kí alɛ-afí ìtǔ dhu náarí ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí òzè dhu nɨ̌ ka kí alɛ-afí ìtǔ dhu náarí ìndrǔ ʉ̀nda ípìrɔ̌nga mà màrʉ̀ngà mànà ɔ̀. 7 Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu átdǔ afíya alɛ ní Kàgàwà-rɔ̌ òmvǔ. Obhó tí, abádhí nífʉ nzá kàbhà Ʊyátá, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kìfʉ̌ dhu rɨ̌'ɨ odú nyʉ́. 8 Ɨ òzè dhu bhěyi arí 'ʉ̀nda ìtírɔ̀ alɛ rɨ̌ Kàgàwà-ɨdhɛ̀ níkǎ dhu rɨ̌'ɨ odú nyʉ́.

9 Nyɨ̌'í na, nyɨ̌ ní nzɨ̌ ngbɔ̌ya arʉ́ndana alɛ, pbɛ́tʉ̀ nyʉ̌nda arí ní Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí, dhu apɛ́ ì'ì ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ì nyʉkʉtsì dhu tí. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ Krístɔ̀ bhà ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náapɛ́ ì'ì nyʉkʉtsì, ní nyɨ̌ ní nzɨ̌ kàbhà alɛ. 10 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì Krístɔ̀ rɨ̌'ì nyʉkʉtsì dhu tí, ní ngbɔ̌kʉ mà rɨ̌ mbǎ ɔ̀vɛ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ní nyɨ̌ nyí ípìrɔ̌nga àbà àbà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌, ɨwà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ nyɨ̌ obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 11 Yà Yěsù Krístɔ̀ nabhʉ̀ rɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Kàgàwà ní bhà

---

* **8:3** 8.3 Ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kàmbènà kʉ̀nɔ yà dhu bhěyi: ... àlɛ̌ tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ tɔ́ ivívínga nʉ́ʉtɔ̀ àlɛ̌-tsʉ̀ ìnzɨ̌ àlɛ̌ rìfʉ ndɨ Ʊyátá àkǎkǎ dhu bhěyi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

ƛlǐlǎ-Alafí náapɛ́ ɨ'ì nyʉkʉtsì, ní ndɨ Kàgàwà rǐ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ átɔ̀ wɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ngbɔ̌kʉ tɔ̀, yà nyʉkʉtsì rǐ'ì pbìndà ƛlǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌.

12 Nírɔ̀ àbanǐnzó, àlɛ̌ kí'ì wànzá nà. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ wànzá ní nzǐ alɛ-ngbɔ̀ nàndà dhu tɔ́, yà kɔ̌zè dhu bhěyi àlɛ̌ kádʉ̀ òko nǐ wànzá. 13 Obhó tí, nyǐ nyapɛ́ òko nyɔ̌nzì alɛ-ngbɔ̀ ózè dhu, ní nyǐ nyádʉ̀ ʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyapɛ́ nyʉkʉtsì nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nɔ́kyɛ ƛlǐlǎ Alafí bhà ɔbɨ nǐ, ní nyǐ nyádʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà àbà. 14 Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ yà Kàgàwà bhà Alafí náarí ʉ̀ndana ní Kàgàwà bhà inzo. 15 Yà nyǐ nyabà ƛlǐlǎ-Alafí ní nzǐ ɨnɔ tí rí nyǎbhʉ̌ nyɔ̌kò, ndɨrɔ̀ ɔdɔ nà rí nyǎbhʉ̌ nyɨ'ì tdítdɔ̀ Alafí. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyabà ƛlǐlǎ-Alafí ní Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tí rí nyʉ̌gèrè nyɔ̌ngò Alafí. Ndɨ Alafí ní ndɨ rí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ ràfà àlɛ̌, àlɛ̌ ràtɨ: «Àba, Àbadu!» 16 Ndɨ Alafí ndìtírɔ̀ ní ndɨ rí dhu ìtɛ̀ kpangba àlɛ̌-afí ɔ̀ àlɛ̌ ràrǐ Kàgàwà bhà inzo. 17 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ì Kàgàwà bhà inzo tí, ní àlɛ̌ nɨ'ɨya kàbhà dhu-kàmǎ. Àlɛ̌ nɨ'ɨya Kàgàwà bhà dhu kàmǎ atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Obhó tí, dhu apɛ́ ɨ'ì atdíkpá àlɛ̌ kí àpbɛ̀ àbà Krístɔ̀ mànà dhu tí, ní àlɛ̌ kɨ'ɨya ngari nà átɔ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

Kàgàwà náabhʉ̀ya pbɨndà inzo
ròtsù pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ dhu

18 Ndɨrɔ̀ ma màla dhu, yà kòmbí àlɛ̌ kábàna àpbɛ̀ ní ràkǎ nzá kudhe yà Kàgàwà udhé àlɛ̌ tɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà. 19 Obhó tí, yà Kàgàwà anzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí rɔ̌dɔna atdyúya nyʉ́ nà dhu ní Kàgàwà rǐ pbìndà inzo tí rí'ì alɛ ɨtɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì. 20 Rɔ̀pɛ̀ ndì mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí-ànyǎ kǎtdì wà ɨ̀mbǎ rì'ì yà ɨ akána ɨ'ì nà ɔbɨ nà, 'ɔ̀nzì ɨ ákǎnà 'ɔ̀nzì dhu*. Ƛnzǐ ní ɨ dhu-tsí ɨ ndɨ dhu nazè, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ní ndɨ ka nazè rì'ì ndɨ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu-tsí rɔ̌dɔna rɔ̀nzì ndì dhu rǐ'ì ìnè. 21 Obhó tí, Kàgàwà udhé wà yà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí àbhʉ̌ ndì ndí rùvò yà abádhí arí'ì tsìnanǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ yà dhu ìnzǎ arí ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ ɨ dhu-tsí nʉ́ʉgèrèya ì, 'ɔ̀ngò ɔwʉ́tána tí, 'àdʉ̀ ɨ'ì ngari nà Kàgàwà bhà inzo tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀. 22 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu ɨ dhu-tsí rarí tagà ɔ̀nzɨ kòmbí, 'àdʉ̀ àmbɛ àpbɛ̀ àbà dɔ̌ àdhàdhì ndʉ̀gʉ rí tsìbhálɛ náarí àpbɛ̀ àbà dhu bhěyi. 23 Pbɛ́tʉ̀, ìnzǐ ní Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu-tsí kɛ̀lɛ̌ ɨ ndɨ tagà ɔ̀nzɨ arí. Àlɛ̌ mà àlɛ̌ karí tagà ɔ̀nzɨ átɔ̀ àlɛ̌-nyʉtsì, àzèmbè àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ Kàgàwà rìtɛ̀ àlɛ̌ pbɨndà inzo nyʉ́ tí, ndàdʉ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ ʉ̀gèrè ròngò ɔwʉ́tána tɔ́ alɛ-ngbɔ̀, yà ɨnzǐ rádʉ̀ ɔ̀vè tí rɔ́rɔ̀. Ɨ dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ kí ɔ̀nanǎ, àlɛ̌ kábà wà Kàgàwà bhà ƛlǐlǎ-Alafí rì'ì yà kǎkɔ̀ fɨndá làká àlɛ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ nzínzì ɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pɛrɛ̀ tí. 24 Obhó tí, Kàgàwà ígʉ̌ wà àlɛ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kà'ù wà dhu ìbho kà rarǐ kɔ́rɔ́ dhu yà ndɨ ndakɔ̀ fɨndá làká àlɛ̌ tɔ̀ ìbho àlɛ̌ tɔ̀. Àlɛ̌ kapɛ́ yà àlɛ̌ tɔ̀ kǎkɔ̀ fɨndá làká dhu àlǎ, ní àlɛ̌ kɔ́dɔna àlɛ̌ ràbà tdítdɔ̌ dhu rǐ'ì mbǎ. Àzèmbè àlǎ ka kálǎna alɛ-nyɨkpɔ́ nǐ dhu nɔ́dɔ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀dɔ ndínǐ ka kabá tí? 25 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ ɨnzá àlɛ̌ kàpɛ̀ àlǎna dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà, ní àlɛ̌ kádʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀dɔ̀ àlɛ̌ ràbà àlɛ̌-afí àlɛ̌ kòtù rɔ̀.

26 Ndɨ dhu bhěyi tí, Kàgàwà bhà ƛlǐlǎ-Alafí rǐ àlɛ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ àlɛ̌ tɔ́ ivívínga ɔ̌, ɨnzá àlɛ̌ kʉ̀nɨ ɨtsɔ̀ta àkǎkǎ dhu bhěyi nídhunǐ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ƛlǐlǎ-Alafí ndìtírɔ̀ rǐ ndɨtsɔ̀ ɔ̀hʉ̌nà Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, yà ɨnzǐ ka kádʉ̀ àwɛnà alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 27 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà yà àlɛ̌-afí ɔ̀ dhu àlǎ arí alɛ, nʉ́nɨ wà pbɨndà ƛlǐlǎ-Alafí òzè ndònzì fɔ́ná dhu. Obhó tí, ndɨ Alafí arí

* **8:20** 8.20 Ɔpt 3.17-19

ndɨtsɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ dɔ̌ Kàgàwà nyʉ́ nózè ka dhu bhěyi. 28 Ndɨrɔ̀,
àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, Kàgàwà rarí kɔ́rɔ́ dhu-tsí àbhʉ̌ rìbhò ídzìnga ndɨ̀
nózè alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ ní yà kʉ̌nzi yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndudhé ka dhu bhěyi alɛ.
29 Obhó tí, Kàgàwà avò ɨ alɛ angyangyɨ, ndàdʉ̀ dhu ùdhe átɔ̀ ndínɨ̌ ndɨ̀
ndabhʉ̀ya tí abádhí rɔ̀fɔ̀ ɨ̀ Idhùnà nà. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ndɨ kà
t'Ídhùnà náadʉ̀ya ɨ'ɨ̀ sengba tí kɔ́rɔ́ adɔ́na tɔ̀. 30 Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ yà Kàgàwà
avò angyangyɨ, ní kʉ̌nzi átɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ kʉ̌nzi alɛ kǎzʉ̀ átɔ̀ obhónángatálɛ tí.
Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ obhónángatálɛ tí kǎzʉ̀ alɛ tɔ̀ kǎkɔ̀ wà làká, ndɨ̀ rabhʉ̀ya
abádhí ròtsù átɔ̀ pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

Kàgàwà ózè àlɛ̌ nɨ̌ àzè rɔ̌ rɔ̀ rí àlɛ̌ ɨndà atdí dhu mà rɨ́'ɨ mbǎ dhu

31 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌? Kàgàwà apɛ́ ɨ'ɨ̀
àlɛ̌-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀, ní ádhɨ ndɨ àlɛ̌ rɔ̌ òmvǔ tí rádʉ̀ ɨ'ɨ̀? 32 Àbadhi níɨwá nzá
Idhùnà nyʉ́ mà, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌pfo ka rɨ̀rà ɔ̀vɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́. Ní kà rǎdʉ̀
àdɨ ɨngbà dhu bhěyi ɨnzɨ̌ ndìbhò kɔ́rɔ́ dhu àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ Idhùnà mànà?
33 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Kàgàwà óvò fɨ́ndà alɛ nóbhʉ̀ rádʉ̀? Ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ atdí
màtɨ́! Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nózʉ̀ wà abádhí obhónángatálɛ
tí. 34 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ anya ɔ̀tdɨ̀ rádʉ̀ abádhí dɔ̌? Ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ atdí màtɨ́!
Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀ náavɛ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ rɔ̀sè ndɨ dhu dɔ̀nǎ,
kǎdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ka ní ndɨ àdɨ kɔ̀mbí Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ
rɔ̀, ndàmbɛ ndɨtsɔ̀ dɔ̌ àlɛ̌-dɔ̌. 35 Ádhu ndɨ àlɛ̌ ɨndà rádʉ̀ Krístɔ̀ ózè àlɛ̌
nɨ̌ àzè rɔ̌ rɔ̀? Tí àpbɛ̀, tí ɨzʉ, tí avuta, tí àwù, tí ɨmbǎ àfɔ̌na ka kí mbɛrʉ̀
rɨ́'ɨ̀ dhu, tí arɨta, ndɨrɔ̀ tí ɔvɛ? 36 Àdhàdhɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɔ̌vɔna dhu bhěyi:
«Okúnʉ dɔ̀ rɔ̀, ka karí mǎpà kɔkyɛ̀ mǎ bìlǐnganà Kàgàwǎ.
Ka karí mɔ̌zʉ̀ àzɛ̀nà ka kówu tàmà bhěyi*.» 37 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̌,
àlɛ̌ kábà mʉ̀lɛ̀mà atdídɔ̌ wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ nózè Krístɔ̀-otù ɔ̌. 38 Obhó
tí, ma mà'ù wà dhu, ɨ̀nzɨ̌ atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ àlɛ̌ ɨndà Kàgàwà
ózè àlɛ̌ nɨ̌ àzè rɔ̌ rɔ̀: ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ ɔvɛ màtɨ́, ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga màtɨ́,
ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ màlàyíká màtɨ́, ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí màtɨ́, ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ yà
kɔ̀mbí rɨ́'ɨ̀ dhu màtɨ́, ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ ɨrà rɨ̌rà dhu màtɨ́, ndɨrɔ̀ ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́'ɨ̀ alɛ màtɨ́. 39 Ndɨ dhu bhěyi tí, ɨmbǎ
rɨ́'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ɔbɨ nà dhu màtɨ́, ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ ɔbɨ nà dhu
màtɨ́, ɨmbǎ rɨ́'ɨ̀ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu màtɨ́, ní rɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ àlɛ̌ ɨndà yà Kàgàwà ɨtɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ Yěsù Krístɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-
otù ɔ̌ àzè rɔ̌ rɔ̀.

9

Pɔlɔ̀ rɨ́'ɨ ɨzʉ nà ábhɔ̌ Pbàìsràyélí nyʉ́
ná'ù nzá Yěsù Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Krístɔ̀ nà mǎ mùngbò mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí obhó dhu ʉ̀nɔ, ma
mí nzɨ̌ tìtɔ̀ ʉ̀nɔ. Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ mʉnda nídhunɨ̌, afídu rɨ̌ ndɨ
dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba idù. 2 Ma mòzè mʉnɔ̀ dhu ní, afídu ràrɨ̌'ɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ
nà ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ríku àpbɛ̀ nà. 3 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní mɨ'ɨ̀ Kàgàwà
ófù alɛ tí ndɨrɔ̀ Krístɔ̀-rɔ̌ rɔ̀ ndɨ níndà alɛ tí, àbanɨ̌nzo, kǎkà atdí
rʉ̀gànda tí mǎ mɨ́'ɨ̀ mànà tɔ́ ngari ɔ̌, ndɨ dhu bhěyi ma mɔ̀nzɨ dhu dhu
rǎdʉ̀ abádhí ɨ̀gʉ̌ nánɨ̌. 4 Ɨ àbanɨ̌nzo ní Pbàìsràyélí, yà Kàgàwà náavò
rɨ'ɨ̀ pbɨndà inzo tí. Kɨ̌tɛ̀ pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ abádhí tɔ̀, kǎnzɨ

* **8:36** 8.36 Zàb 44.23

ungbòta tó làká abádhí t'ábhúna mànà, kǎbhʉ̀ Ʉyátá abádhí tɔ̀ Músà-otù ɔ̌, kɨ́tɛ̀ ndʉ̀lɛ abádhí rǎdʉ̀ tí dhu abádhí tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎkɔ̀ ábhɔ̌ dhu tó làká abádhí tɔ̀. 5 Abádhí ní àlɛ̌ t'ábhúna-nzìnzì tó pbàdzʉkʉrʉ, ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ ka kʉgʉ alɛ-ngbɔ̀ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ abádhí-dhú nzínzì ɔ̌. Ndɨ Krístɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì alɛ. Kàkǎ kilè dhòdhódhónganà! Àmìnà.

6 Ma màtɨ nzá Kàgàwà akɔ̀ làká ràkǎ nzá. Obhó tí, ìnzǐ ní kɔ́rɔ́ alɛ yà Pbàìsràyélí ɔ̀ rɔ̀ úvò ndɨ obhóná Pbàìsràyélí, 7 ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní Àbràhamʉ̀-dhú ɔ̀ rɔ̀ úvò alɛ kɔ́rɔ́ ɨ obhóná Àbràhamʉ̀ bhà inzo. Obhó tí, Kàgàwà akɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ìsakà-otù ɔ̌ nga ní ndɨ nyɨ nyabáya pbʉ̀kʉ̀ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na pbàdzʉkʉrʉ nǐ*.» 8 Kà-tì ní, ìnzǐ ní kɔ̌kɔ̀ ka kʉgʉ àdhàdhì ìndrǔ ʉ̀gʉ ka karí dhu bhɛ̌yi nzónzo ɨ ka kɔ́zʉ̀na rì'ì Kàgàwà bhà inzo tí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ka kʉgʉ Kàgàwà akɔ̀ làká-otù ɔ̌ nzónzo ní ɨ ka kɔ̀zʉ̀ rì'ì kàbhà obhóná pbàdzʉkʉrʉ tí. 9 Yàrí ní ndɨ Kàgàwà akɔ̀ làká, ndàtɨ: «Yà dhu bhɛ̌yi kàsʉmì ɔ̌, ma mírà tdítdɔ̌, ní Sárà rǐ kpatsìbhá ngbángba núgʉ*.»

10 Ndɨrɔ̀, ì'ì rí'ì ní nzǐ wɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Rʉ̀bhɛkà rǐ'ì ìnè átɔ̀. Ɨyàdhíyà núugʉ ɔ́yɔ̌ ozó-nzo Ɛ̀sawʉ̀ mà Yàkɔbhɔ̀ nà, atdí àba, àlɛ̌ t'ábhunà Ìsakà tɔ̀. 11 Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka kàpɛ̀ ɨ nzónzo mà núgʉ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨ nzónzo àpɛ̀ atdí ídzì dhu mà ndɨrɔ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà nónzɨ rɔ́rɔ̀, ndɨ́nǐ Kàgàwà udhé dhu náaká tí, àdhàdhì kǎrí dhu òvò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, 12 ndɨ ɔ́fɔ̀ nɨ ɨnzá nga nàndà ìndrǔ-kàsʉ̌ nà, pbɛ́tʉ̀ kàndà nga yà indrǔ nunzi Kàgàwà-afí òzè dhu kɛ̀lɛ̌ nà. Nɨ́ Kàgàwà avɔ̀ dhu Rʉ̀bhɛkà tɔ̀ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎ-ɨngba nɔ́ɔnzɨya kasʉ olù-ɨngba tɔ̀*.» 13 Ɨlǐlǎ Andítá rǐ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Ma mózè Yàkɔbhɔ̀, madʉ̀ Ɛ̀sawʉ̀ nɔ́ndrɔ̀*.»

Kàgàwà arí dhu ɔ̀nzɨ ndì ndòzè dhu bhɛ̌yi pbìndà alɛ nǐ dhu

14 Nírɔ̀, ádhu àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Tí ìnzǐ Kàgàwà rarí obhónánga ɔ̀nzɨ? Ɨnzǐ akɛkpá màtí! 15 Obhó tí, kǎvɔ̀ dhu Músà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí ɨzʉ àbà dɔ̀ná ní ma mòzè mabà ɨzʉ dɔ̀ná alɛ, ndɨrɔ̀ ma mí ídzìnga ɔ̀nzɨ fǐndà ní ma mòzè mɔnzì ídzìnga fǐndà alɛ*.» 16 Nírɔ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga nándà nzá nga ìndrǔ òzè dhu nà ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rɔ̌nzɨna dhu nà, pbɛ́tʉ̀ kàndà nga kà rǐ ɨzʉ àbà ìndrǔ dɔ̌ dhu nà. 17 Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀, Kàgàwà rǐ dhu ɔ̀vɔ Mísrì tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mídì nyɨ nyɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, ndɨ́nǐ ma mɨtɛ̀ tí pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ otùnʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ndɨ́nǐ ìndrǔ ɨgá tí ɔvɔ̀du yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.» 18 Nírɔ̀, Kàgàwà arí ɨzʉ àbà ndì ndòzè ndàbà ɨzʉ dɔ̀ná alɛ-dɔ̌, ndɨrɔ̀ kǎrí ndì ndòzè afína rɔ̀'ɔ̀ odú alɛ-afí àbhʉ̌ rɔ̀'ɔ̀ odú.

19 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà arí dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, nyɨ nyínè nyatɨ ɨma nǐ: «Ádhu Kàgàwà rɔ̌rʉ̀ nǐ ìndrǔ dɔ̌ tdítdɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀? Atdí alɛ mà tí'ì ìnè ndʉ̀wʉ kà-afí òzè ndɔ̀nzì dhu?» 20 Ní kòmbí, ɨnyɨ ní àdhɨ ndɨ́nǐ nyɨ nyagò tí nyɨ Kàgàwà nà? Adzɨ nǐ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wɨtʉ̀ tí àdʉ̀ àtìnà àtɨ ndì nɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ nǐ: «Ádhu nyɨ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɨma wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nǐ?» 21 Ɨtǎ ɔ̀rʉ arí alɛ tí nzǐ àdʉ̀ ndì ndòzè ndɔ̀nzì dhu ɔ̀nzì pbìndà anzɨ nǐ? Ndɨ atdí anzɨ-adì nǐ tí, kà tí nzǐ àdʉ̀ ɨfʉta nà àkǎ wɨtʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ yà bìlǐnganà ka karí ngbɔ̌ya ɔ̀kɔ wɨtʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ átɔ̀?

---

* **9:7** 9.7 Ɔpt 21.12 * **9:9** 9.9 Ɔpt 18.10-14 * **9:12** 9.12 Ɔpt 25.23 * **9:13** 9.13 Màl 1.2-3 * **9:15** 9.15 Uvt 33.19 * **9:17** 9.17 Uvt 9.16

22 Ndɨ dhu bhěyi tɨ́, Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndɔ̀nzɨ̀ dhu ndɨ̀ ndòzè dhu bhěyi
pbɨ̀ndà alɛ nɨ̌. Kǎzè ndɨ̀tè pbɨ̀ndà nàwí yà àkǎkǎnà ndɨ̀tdɨ̀ ànyǎya alɛ
tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨtè tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ɨ alɛ tɔ́ dhu-
dzi òndù atdídɔ̀. 23 Kǎzè átɔ̀ ndɨ̀tè pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́
ábhɔ̀nga yà ɨzʉ ndɨ̀ ndábà dɔ̀yá alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ kǎbhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ ndɨ́nɨ̌
otsúya tɨ́ ndɨ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀. 24 Ɨ alɛ nɨ́ àlɛ̌'ɨ. Kǔnzì
nzá àlɛ̌ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kǔnzì àlɛ̌ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí
nzínzì ɔ̌ rɔ̀ átɔ̀. 25 Ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ yà nabì Ɔ̀sɛyà bhà bhǔkù ɔ̀
Kàgàwà avɔ̀ dhu bhěyi. Kǎtɨ:
«Ɨ̀mbǎ ɨ'ɨ̀ pbàkà alɛ tɨ́ alɛ
nɨ́ ma manziya ‹Pbàkà Alɛ› tɨ́.
Yà ɨnzá ma matɨ atdídɔ̌ ma mózè dhu tɨ́ alɛ,
nɨ́ ma manziya ‹Atdídɔ̌ ma mózè Alɛ› tɨ́*.
26 Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ̀ ka kavɔ̀ dhu ɔ̀ná rɔ̀ ngari, katɨ: ‹Nyɨ̌ nɨ́ nzɨ̌ pbàkà
alɛ,›
nɨ́ ɔ̌ rɔ̀ ka kanziya abádhí Kàgàwà, yà Ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ɨ alɛ bhà Inzo
tɨ́*.»
27 Nabì Ìsayǎ na náavɔ̀ dhu kpangba Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨ̀mbǎ Pbàìsràyélí àmbɛ̀nà ɨ'ɨ̀ abhɔ̀ àdhàdhɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌
ɔsɔkpó bhěyi màtɨ́, nɨ́ ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɨ̌ ndɨ ʉ̀gʉ. 28 Obhó
tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ àkǎkǎ dhu bhěyi, yà
ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndʉnɔ ka dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ɨnzá ndɨ̀
ndɔ̀dɔ̀ nga ádzɨ̌ rɔ́rɔ̀*.» 29 Ndɨrɔ̀ ndɨ nabì Ìsayà náavɔ̀ dhu angyinǎ rɔ̀
átɔ̀ ndàtɨ:
«Ɨnzɨ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ ɔbɨ nà alɛ nígʉ̌yana gukyè àlɛ̌-dhú
nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ àlɛ̌ tɔ̀,
nɨ́ àlɛ̌ kʉ́lɨ̌yana àlɛ̌ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà nà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà, yà kǎtdɨ̀ tsěya
bhěyi*.»

Krístɔ̀ nɨ́ yà ìndrǔ-pfɔ̀ ʉ̀bɛ̌ arɨ́ bhalabhala tɔ́ odu dhu

30 Nɨ́rɔ̀, ádhu ndɨ̀ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Ɨnzɨ̌ nɨ́ Pbàìsràyélí yà ɨnzá dhu
nanɛ̀ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ɨ̀ obhónángatálɛ tɨ́ alɛ, nɨ́ kɔ̀zʉ̀ wà obhónángatálɛ tɨ́
a'uta-otù ɔ̌. 31 Pbɛ́tʉ̀ Pbàìsràyélí, yà Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀
obhónángatálɛ tɨ́ dhu ɔ̀nɛ̀ rɔ̌ ubhínà alɛ, náawù nzá ùvò ndɨ bhěyi ka
rɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ dhu ɔ̀. 32 Ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Abádhí anɛ̀ nzá ndɨ obhónánga
a'uta-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí anɛ̀ ka yà ɨ́ ɔ́nzɨna kasʉ-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Abádhí-pfɔ̀ onzi abɛ̀ wɔ̀ ìndrǔ-pfɔ̀ àbhʉ̌ arɨ́ onzi rɔ̀bɛ̀ odu rɔ̌,
33 àdhàdhɨ̀ Kàgàwà rʉ̌nɔna Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ dhu bhěyi. Kà rǎtɨna:
«Kànɨ̌ ma mɨ̀lɨ ìndrǔ-pfɔ̀ ʉ̀bɛ̌ rɨ́ odu Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌.
Ka nɨ́ ìndrǔ àbhʉ̌ rɨ̌ ràwà ɨ̀ bhalabhala tɔ́ odu.
Pbɛ́tʉ̀, kà'u rɨ̌ alɛ-nyɨ rɨ̌ nzɨ̌ ɨ̀wʉ*.»

10

Pbàìsràyélí núvǒ ɨ̀ ɨnzɨ̌ 'ʉ̀ngʉ ídzì otu dhu

1 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ́ atdyúna òho dhu, ndɨrɔ̀ ma mɨ́ mɨtsɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌
Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌ dhu nɨ́ Kàgàwà ràkǎ ndɨ̀gʉ̌ abádhí. 2 Obhó tɨ́,

* **9:25** 9.25 Ɔsɛ 2.25 * **9:26** 9.26 Ɔsɛ 2.1 * **9:28** 9.28 Ìsa 10.22-23 * **9:29** 9.29 Ɔpt 19.23-28; Ìsa 1.9 * **9:33** 9.33 Ìsa 8.14; 28.16

ɨma ní yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì: abádhí ní atdídɔ̌ Kàgàwà nózè
’ɨfʉ alɛ, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɨfʉta náhʉ nzá obhóná ɨnga t’ʉ́nɨta ɔ̀ rɔ̀. 3 Abádhí-dɔ
álʉ̌ nzá ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ Kàgàwà arɨ́ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́
dhu, ’àdʉ̀ dhu ɔ̀nɛ̀ ɨ̀dì fɨyɔ́ obhónánga ɨ̀tɨ́rɔ̀. Abádhí úvɔ̌ ɨ ɨ̀nzɨ̌ ’ʉ̀ngʉ
obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà rɨ̌ ’ɔ̀zʉ̀ ɔ̀ná otu. 4 Obhó tɨ́, Krístɔ̀-otù ɔ̌, Ʊyátá
nárà àhʉ ndì ndàkǎnà ndàrà àhʉ rɔ́, ndɨ́nɨ̌ Krístɔ̀ nà’ù ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì
alɛ mà nózʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ tɨ́ obhónángatálɛ tɨ́.

Ɔgʉ̀ rɨ̌’ì yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná’ù alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu

5 Yàrɨ́ ní Músà andí Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ka kɨ́ dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀
obhónángatálɛ tɨ́ dhu dɔ̌ dhu. Kǎtɨ: «Ʊyátá ʉ́nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ rɨ́ alɛ, nɨ́
rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga àbà ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌*.» 6 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀
obhónángatálɛ tɨ́ a’uta-otù ɔ̌ dhu rɨ̌ mbǎ ɨ̀’ì ɔbɨ tɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá
ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu ndɨ dhu dɔ̌ katɨ, nyɨ ràkǎ nzá nyatɨ afínʉ ɔ̀: «Ádhɨ
ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rúpo?» Ndɨ dhu nádʉ̀ ɨ̀’ì àdhàdhì Krístɔ̀ àbhʉ̌ nyɨ nyɨ́
rìfò ányìrɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu. 7 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyatɨ: «Ádhɨ ndɨ
ɔvɛ-bvʉ̀ rófo?» Ndɨ dhu nádʉ̀ ɨ̀’ì àdhàdhì Krístɔ̀ àbhʉ̌ nyɨ nyɨ́ rùpò
ányì rɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu. 8 Pbɛ́tʉ̀, yàrɨ́ ní ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ʉ́nɔ̀ Kàgàwà
rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ a’uta-otù ɔ̌ dhu dɔ̌ dhu: «Kàgàwà bhà
Ɔtɛ rɨ̌’ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tɨnʉ́, kà rɨ̌’ì linʉ́ ndɨrɔ̀ kà rɨ̌’ì afínʉ ɔ̀*.» Ndɨ Ɔtɛ ní Krístɔ̀
à’u ka kɨ́ dhu dɔ̌ mǎ marɔ́vɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɔtɛ. 9 Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɔ
kpangba tsʉ̀nʉ nyʉ́ nɨ̌ nyatɨ Yɛ̌sù ràrɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, nyadʉ̀ dhu à’ù atdí
afínʉ nyʉ́ nà ɨwà Kàgàwà rabhʉ̀ ka rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ní nyɨ nyádʉ̀
ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀. 10 Obhó tɨ́, ìndrʉ̌ apɛ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná’u afína nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀, nɔ́zʉ̀
Kàgàwà rǎdʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀, kǎpɛ́ ka ndì ndà’ù dhu ʉ̀nɔ
kpangba tsʉ̀na nyʉ́ nɨ̌, ní Kàgàwà rǎdʉ̀ kɨ̀gʉ ɨ̀gʉ̌. 11 Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá
rǎtɨna: «Ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà náapɛ́ kà’u, ní ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ dhu ɔ̀zù
ndàtɨ, kɔkɔ́rɔ̀ ndì ra’u ka*.» 12 Nírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, Pbàyàhúdí mà ɨ̀nzɨ̌
ní Pbàyàhúdí mànà nʉ́dà ɨ nɨ̌ dhu rɨ̌ ɨ̀mbǎ ɨ̀’ì atdí màtɨ́. Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́
alɛ rɨ̌’ì nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ alɛ ní atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ kǎrɨ́ ídzìnga ɔ̀nzɨ
kɔ́rɔ́ alɛ yà fɔ́ná dhu nònzì tɔ̀. 13 Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Ndɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-rɔ̌ ndì nɨ̀tsɔ̀ ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà ní rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀*.»

14 Nírɔ̀, ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ ’ɨ̀tsɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi yà ɨnzá ɨ á’ù Krístɔ̀-rɔ̌?
Ndɨrɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ kà’ù ìngbà dhu bhɛ̌yi ɨnzá ɨ àpɛ̀ kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀rɨ
rɔ́rɔ̀? Ndɨrɔ̀ abádhí rǎdʉ̀ kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀rɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi ɨ̀mbǎ ndɨ
dhu ʉ̀nɔ rí abádhí tɔ̀ alɛ rɨ̌’ì rɔ̀? 15 Ndɨrɔ̀, ka kádʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀
ìngbà dhu bhɛ̌yi dhu apɛ́ ɨ̀’ì ɨnzá ka kòvì ìndrʉ̌ abádhí-tɨ’ɔ̀ dhu tɨ́? Ɨ̀lɨ̌lǎ
Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ mbɛ̌yi nyʉ́ ndàtɨ: «Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà ríwu alɛ rɨ̌wu
dhu àlǎ ka kɨ́ dhu ní ídzì dhu*.» 16 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ alɛ náa’u nzá ndɨ Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀. Obhó tɨ́, nabì Ìsayà náavɔ̀ dhu ndàtɨ: «Ɔ̀ɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ
ndɨ mǎ mʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ná’ù?*» 17 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ìndrʉ̌ arɨ́
dhu à’u Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɨ ɨ̀rɨ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní Krístɔ̀ dɔ̌ rɔ́tɛ
Ɔtɛ.

18 Nírɔ̀ ma mɨ́ dhu ìvʉ̌, matɨ: Pbàyàhúdí nɨ́ɨrɨ tɨ́ ɨnzá ndɨ màkʉ̌rʉ̀?
Abádhí ɨrɨ wà ka! Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
«Màkʉ̌rʉ̀ nà ríwu alɛ-tù nírɨ ndì kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌,

---

* **10:5** 10.5 Law 18.5 * **10:8** 10.8 Tɔ̀r 30.12-14 * **10:11** 10.11 Ìsa 28.16 * **10:13** 10.13 Yɔ̀w 3.5 * **10:15** 10.15 Ìsa 52.7 * **10:16** 10.16 Ìsa 53.1

abádhí-ɔ̀tɛ̌ àrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.»
19 Ma mí dhu ìvʉ̌ tdítdɔ̌, matɨ: Ndɨ dhu alʉ́ tí obhó Pbàìsràyélí-dɔ?
Kǎlʉ́ wà abádhí-dɔ. Obhó tí, Músà nɨ'ì ndɨ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ, yà Kàgàwà
avɔ̀ dhu otùna ɔ̌, ndàtɨ:
«Ma mí nyǎbhʉ̌ nyɨ̌'ì adha tɔ́ alɛ-afí nà yà ɨ̀mbǎ arí'ì pbàkà alɛ tí alɛ
dɔ̌.
Ma mí nyǎbhʉ̌ nyǎkɔ̌ yà ɨnzá nga nʉ́nɨ dhu tí nyɨ̌ nyarózʉ̀na alɛ rɔ̌*.»
20 Nabì Ìsayà náavɔ̀ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fǐndà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu átɔ̀
ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàtɨ:
«Ma mábà ma fǐyɔ̀ alɛ ní kǎkà ɨ̀nzɨ̌ úbhì mɔnɛ̀ rɔ̌ alɛ,
ma mítɛ̀ ma fǐyɔ̀ alɛ ní kǎkà ɨ̀nzɨ̌ úbhì dhu ɔ̀nzì rɔ̌ fudú alɛ*.»
21 Pbɛ́tʉ̀, Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna yà dhu bhɛ̌yi:
«Bìlǐnganà ma márà ɔtsʉ́du ɨ̀yì rɔ̌ mambɛ ɨ̀nzɨ̌ arí ɨnga ɨ̀rɨ, ndɨrɔ̀ dɔ̀ya
ɨ́dzɔ̀ alɛ ùnzì dɔ̌ nɨ̌ ndínɨ̌ ingo tí tɨdu ɔ̀*.»

11

Kàgàwà náadhɔ̀ nzá pbɨndà alɛ Pbàìsràyélí dòtsí dhu

1 Nírɔ̀, ma mí dhu ìvʉ̌ matɨ: Kàgàwà náadhɔ̀ tí ɔ̀dhɔ pbɨndà alɛ?
Ɨnzá akɛkpá màtí! Obhó tí, ɨmá na, ɨma ní Mʉ̀ìsràyelì, Àbràhamʉ̀ bhà
mʉ̀dzʉkʉrʉ, Bɛ̀nyàminì bhà rʉ̀gànda. 2 Kàgàwà náadhɔ̀ nzá pbɨndà
alɛ kǎkà angyinǎ rɔ̀ ndì ndapì fǐndà. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí nzá yà Ɨlǐlǎ Andítá
náarʉ́nɔna nabì Ɛ̀liyà dɔ̌ dhu? Pbàìsràyélí ɔ̀bhʉ ndì ndí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌
rɔ̀, kʉ̌nɔ dhu ndàtɨ: 3 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, abádhí ɔ́kyɛ̀ pbʉ̀kʉ̀ pbànábí, 'àdʉ̀
pbʉ̀kʉ̀ màzàbáhʉ́ núgolo. Ní ɨma, ma mɔ̀dì atdí rɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌
mɔnɛ ndínɨ̌ ì oho tí ma*.» 4 Ní, ádhu Kàgàwà adʉ̀ àdunà kà tɔ̀? Kǎdù
dhu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ̀dɔ̀ wà àrʉ̀bhʉ̀ lʉfʉ̀ alɛ idù. Ɨ alɛ ní kǎkà ì
núvɔ̌ ɨnzɨ̌ 'ɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀ya-dɔ Bǎlì tí kátɨna mʉ̌ngʉ̌-ngba-ɔ̀nzɨ̌ alɛ*.» 5 Ndɨ
dhu bhɛ̌yi tí, indo màtí, ì núbhà alɛ-go rɨ̌'ì ìnè. Ɨ alɛ ní, yà Kàgàwà ɔ́pì
fǐndà pbɨndà ídzìnga ɔ̌ àdhàdhɨ afína nyʉ́ nózè ka dhu bhɛ̌yi alɛ. 6 Ní,
dhu apɛ́ ì'ì Kàgàwà ɔ́pì abádhí pbɨndà ídzìnga-otù ɔ̌ dhu tí, ní kɔ̌pɨ
nzá abádhí ɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi kì'ì rɔ̀, kàbhà ídzìnga
ní nzɨ̌ àdʉ̀ ì'ì ídzìnga.
7 Ní, ádhu olu? Pbàìsràyélí náabà tí nzá yà ì arɔ́nɛna Kàgàwà bhà
ídzìnga? Ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ yà Kàgàwà ɔ́pì fǐndà ní ɨ ka nabà. Pbɛ́tʉ̀
ngʉ̌kpà, kǎkà ɔ̀dɔ̀dì, nábhʉ kǎdʉ̀ rɔ̀ngò dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ tí. 8 Obhó tí, Ɨlǐlǎ
Andítá ɔ̀ ka kandí dhu katɨ: «Kàgàwà abhʉ̀ abádhí-afí rɔ̀ngò odú, ɨ̀nzɨ̌
abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ala tí nga, ɨ̀nzɨ̌ abádhí-bì ràdʉ̀ ɨnga ɨ̀rì. Ní abádhí náarí'ì
ìnè ndɨ dhu bhɛ̌yi tí indo màtí.» 9 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì rǎtɨna átɔ̀:
«Abádhí tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ àkǎ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì abádhí rɔ̌, ndòngò abádhí ɔ̀tsɨ
rí àdà tí,
ndínɨ̌ abádhí awá tí ì, 'àdʉ̀ fǐyɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ pɛrɛ̀ nábà.
10 Abádhí-nyǐnga àkǎ ndʉ̀tì, ɨ̀nzɨ̌ ràla nga,
ndɨrɔ̀ abádhí-adzíkpa àkǎ rʉ̀tdɔ̀ ì bìlǐnganà*.»

Pbàìsràyélí náadhɔ̀ Krístɔ̀ dhu
náabhʉ̀ ídzìnga yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu

---

* **10:18** 10.18 Zàb 19.5 * **10:19** 10.19 Tɔ̀r 32.21 * **10:20** 10.20 Ìsa 65.1 * **10:21** 10.21 Ìsa 65.2 * **11:3** 11.3 1Ká 19.10,14 * **11:4** 11.4 1Ká 19.18 * **11:10** 11.10 Zàb 69.23-24

11 Nírɔ̀, ma mí dhu ìvǔ matɨ: Pbàìsràyélí-pfɔ̀ dhu ʉbɛ́ tí, ràrà àhʉ
abádhí rǐ ’àwà dòtsí dhu ɔ̀? Ɨnzá akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀, Pbàìsràyélí ɔ́dhɔ̀
Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzǐ ní Pbàìsràyélí náabà ì ʉ́gʉ ɔ̀ná otu, ndínǐ ɨ
Pbàìsràyélí ambɛ̀ tí adhàya ɔ̀nzì dɔ̌. 12 Ní, dhu apɛ́ ì’ì Pbàìsràyélí tɔ́
afátá mà abádhí tɔ́ ivívínga mànà náabhʉ̀ ídzìnga yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà
alɛ tɔ̀ dhu tí, ní yà Kàgàwà únzì Pbàìsràyélí rǐ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ otu nʉ́ngʉ̌ atdídɔ̌
rɔ̀, ndɨ ídzìnga náadʉ̀ya tí mbǎ ì’ì abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè?
13 Kòmbí ma mí dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀ ìnzǐ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀. Ɨma nyʉ́, ɨma
ní ìnzǐ ní Pbàìsràyélí tɔ́ uvitatálɛ. Ní ma mí milè ndɨ pbàkà kasʉ-okú dɔ̀
rɔ̀. 14 Nírɔ̀, ma mí’ì ìnè mabhʉ fàká pbìrì ɔ̌ bhà nyʉ́ rɔ̀nzì ngʉ̌kpà pbìrì
ɔ̌ alɛ-adhà, ɨngɔ́ ma maraya tí abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ mà nígʉ.
15 Obhó tí, dhu apɛ́ ì’ì Kàgàwà ɔ́dhɔ̀ Pbàìsràyélí dhu níbhò ungbòta
Kàgàwà mà nzínzì ɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu tí, ní Kàgàwà à’ù
Pbàìsràyélí tdítdɔ̌ dhu tí mbǎ àdʉ̀ ì’ì àdhàdhì abádhí, kǎkà ɨwà ʉvɛ̀ alɛ
bhěyi ɨ’ì alɛ, nábà ípìrɔ̌nga tdítdɔ̌ dhu bhěyi?

Pɔlɔ̀ rǐ ɔ́yɔ̌ ɔ́fɔ̀ ìbho Pbàìsràyélí mà abhúya-nzìnzì mànà dɔ̌ dhu

16 Ɔ̀bhɔlɔ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ mʉ̀gatì-dɔ̀kpa* nábhʉ̌ ka kapɛ́ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà
tɔ̀, ní ndì nʉ̀bhà gòna nádʉ̀ ì’ì kàbhà átɔ̀. Ndɨrɔ̀, Pbàìsràyélí rǐ’ì
àdhàdhì òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa bhěyi. Ní, ndɨ mìzèyìtunì-
kpa-vɛ́ náapɛ́ ì’ì kàbhà dhu tí, ní ndɨ mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí nádʉ̀ ì’ì
kàbhà átɔ̀. 17 Ní, Kàgàwà ʉ́’a ndɨ mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí-rɔrɔ̀, ndàdʉ̀ nyǐ,
ìnzǐ ní Pbàìsràyélí, yà ɨrí ɔ̌ arí ìnga mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí nʉ́pba ndʉ̀tsì
kɔ̌kɔ̀ ʉ̀’ǎ ndì ndʉ̀’a mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí tɔ́ ngari ɔ̌. Ní kòmbí nyǐ, ìnzǐ ní
Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyǐ nyarí Pbàìsràyélí náabà ídzìnga àbà átɔ̀, àdhàdhì
ɨrí ɔ̌ mìzèyìtunì-ɔpbí náarí yà òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa-vɛ́
ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨdha nómvʉ̀ átɔ̀ dhu bhěyi. 18 Nírɔ̀, nyǐ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì
kǎkà ʉ̀’ǎ Kàgàwà ʉ́’a mìzèyìtunì-ɔpbí gàyà. Nyǐ nyí mbǎ nyǐ nyí nyɔyɔ̀
okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà. Obhó tí, ìnzǐ ní nyǐ ndɨ nyǐ nyarí ɔbɨ àbhʉ̌ ndɨ
mìzèyìtunǐ-vɛ́* tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎ-vɛ́ náarí ndɨ ɔbɨ àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.
19 Nyǐ nyí’ì ìnè nyǎtɨ ma nǐ: kɔ̀rí mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí ka kʉ’a, ndínǐ
mǎ, mǎ mabá tí ngari arìya dɔ̌. 20 Ní, nyǐ nyʉ̀nɔ̀ obhó dhu. Ka kʉ’a
abádhí, abádhí uvó ì ìnzǐ ì a’u tí dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyǐ, nyǐ
nyí’ì ìnè pótsó nyǐ nyʉ̀pbǎ nyǐ ndɨ itsu rɔ̌ rɔ́, a’uta nà nyǐ nyí’ì dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. Ní kòmbí, nyǐ nyàkǎ nzá nyɔ̌yɔ̀ nyǐ, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkǎ nyǎndà
nga mběyi! 21 Obhó tí, dhu apɛ́ ì’ì ɨnzá Kàgàwà ʉbhà kɔ̀rí itsu-ɔpbí-ayí,
ròngò àmbɛ ɔ̀’ɔ̀ dɔ̌ dhu tí, ní kǎdʉ̀ya nyʉ̌bhà ìngbà dhu bhěyi? 22 Nírɔ̀,
nyɨrɛ̀ pɛ́ nga Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨrɛ̀ pɛ́ nga kàbhà nàwí
dɔ̌ átɔ̀. Àbadhi ní pbìndà nàwí ɨtɛ̀ arí kǎkà ì núvǒ ìnzǐ ’à’ù ndì alɛ-okú
dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, ka nádʉ̀ ì’ì ídzì alɛ fʉ̌kʉ̀, kàbhà ídzìnga ɔ̌ nyǐ nyòkò
rɔ̀. Ɨmbǎ kɨ’ì ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, ní nyǐ nyʉ́ mà kʉ̌’àya nyǐ átɔ̀. 23 Ndɨrɔ̀,
Pbàìsràyélí na náapɛ́ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀, ’à’ù Kàgàwà tdítdɔ̌, ní kà rǐ ìnè ndʉ̀pbǎ
abádhí tdítdɔ̌, ndʉ̀tsì yà abádhí ɨ’ì ɔ̀yá fɨyɔ́ ngari ɔ̌. Obhó tí, Kàgàwà
rǐ’ì ìnè ndʉ̀pbǎ abádhí, ndʉ̀tsì tdítdɔ̌. 24 Nyǐ, ìnzǐ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀,
nyǐ nyí’ì àdhàdhì ɨrí ɔ̌ mìzèyìtunì-ɔpbí, yà Kàgàwà ʉ́’à ndàdʉ̀ àpbanà,
ndʉ̀tsì yà òzò tí ndì ndazò mìzèyìtunì-kpa rɔ̌ bhěyi, ìnzǐ ní yà mʉ̀hàngʉ́
ɔ̀ rɔ̀ ka karí kòzò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, Pbàìsràyélí rǐ’ì àdhàdhì wɔ̀ ndɨ òzò

* **11:16** 11.16 Ɔzt 15.19-21 * **11:18** 11.18 Mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní Pbàìsràyélí t’ábhúna-nzìnzì.

tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa bhěyi. Ní dhu rǐ ìmbǎ ì'ì odú Kàgàwà tɔ̀, ndʉ̀pbǎ yà ʉ̀'ǎ ndì ndʉ́'a ndɨ mìzèyìtunì rɔ̌ rɔ̀ ɔpbɨ́na, ndàdʉ̀ ʉ̀tsìnà kà-rɔ̌ tdítdɔ̌.

Kàgàwà rǐ'ì ɨzʉ tɔ́ afína nà
Pbàìsràyélí mà ìnzǐ ní Pbàìsràyélí mànà dɔ̌ dhu

25 Àbanǐnzó, ma mòzè nzá nyǒkò ìnzǐ nyʉ̌nɨ yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ dhu, akyɛ nyǐ nyɔzʉ́na nyǐ atdídɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ alɛ tí nǐ. Ndɨ dhu yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ ní yàrí: atdídhená Pbàìsràyélí nóokoya afíya ròngò ɔ̀'ɔ odú, ràrà àhʉ yà Kàgàwà únzì ìnzǐ ní Pbàìsràyélí rǐ ɔ̀gʉ̀-otù ʉ̀ngʉ̌ atdídɔ̌ dhu ɔ̀. 26 Nírɔ̀ ní ndɨ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ya àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rɔ̌vɔna dhu bhěyi, ndàtɨ:
«Ʊwʉtaba rǐ ndìtɔ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌.
Kàrǐ nzɛ́rɛ dhu ìtɔ Yàkɔbhɔ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
27 Wɔ̀rí ní ndɨ yà abádhí mànà mǎ mungbòya mǎ nǐ ungbòta,
abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́ba ma mí abádhí tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌*.»

28 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Pbàìsràyélí ɔ́dhɔ̀ dhu ka kàndà rɔ̀, abádhí ní Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ, ndɨ dhu ràdʉ̀ ì'ì mʉ̀gàsʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà avò abádhí fǐndà dhu ka kàndà rɔ̀, abádhí ní atdídɔ̌ Kàgàwà ózè abhúya-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. 29 Obhó tí, Kàgàwà náarí nzǐ ìndrǔ tɔ̀ ndì ndàbhʉ pɛrɛ̀ àkɔ̌ ndɨ alɛ-fɔ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎrí nzǐ fǐndà ndì ndóvò alɛ ɔ̀dhɔ. 30 Angyi nyǐ, ìnzǐ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyǐ nyuvó nyǐ ìnzǐ nyǐrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kʉ̌bà dhu fʉ̌kʉ̀ Pbàìsràyélí úvǒ ì ìnzǐ 'ìrì kà-tsʉ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 31 Àdhàdhì abádhí úvǒ ì kòmbí ìnzǐ 'ìrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu nábhʉ Kàgàwà rì'ì ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà dʉ̀kʉ́ dhu bhěyi, ní kǐ'ìya ìnè ɨzʉ tɔ́ afína nà átɔ̀ abádhí dɔ̌, abádhí rǐ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ìngò tɨna ɔ̀ rɔ̀. 32 Obhó tí, Kàgàwà ábhʉ Pbàìsràyélí mà ìnzǐ ní Pbàìsràyélí mànà rì'ì ìnzǐ rí tsʉ̀ná dhu ìrɨ alɛ tí, ndínǐ ndì ndɨ'ì tí ɨzʉ tɔ́ afína nà abádhí dɔ̌ kɔ́rɔ́.

33 Ándà pɛ́ Kàgàwà bhà ídzìnga náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ tí dhu! Kǎrí dhu-ɔ̀nga òvò tí dhu mà, kàbhà ɨnga t'ʉ́nɨta mànà rǐ'ì abhàbhɔ́ nyʉ́ rɔ̀sè! Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kàbhà ɨrɛ̀ta àwɛ rádʉ̀? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kùdhě ndì ndɔnzɨ tí dhu rǎdʉ̀ dɔ̀na àlʉ? 34 Àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá rɔ̌vɔna dhu bhěyi:
«Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ?
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kà tɔ̀ rádʉ̀ sedzà àbhʉ*?»
35 «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ dhu nábhʉ angyi Kàgàwà tɔ̀,
ndínǐ kǎdʉ̀ tí ndɨ dhu-arì ɔ̌ dhu àdu fǐndà*?» 36 Obhó tí, kɔ́rɔ́ dhu náaráhʉ kà-fɔ́ rɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu kǎbhɔ̀lɔ̀ ndɨ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rǐ'ì kà tɔ̀. Ní, kàkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

12

Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí atdí alɛ-afí nyʉ́ na dhu

1 Nírɔ̀ àbanǐnzó, àdhàdhì Kàgàwà nɨ́itɛ̀ pbìndà ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi, ma mìtdɛ̀ nyǐ ìtdɛ̀ tí, nyǔbho ngbɔ̌kʉ kà tɔ̀, rì'ì àdhàdhì Kàgàwà tɔ̀ ka kùbho ípìrɔ̌rɔ̀ rí'ì ɨzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ bhěyi, kà-nyɨkpɔ́ ɔ̌ ɨlǎ, ndɨrɔ̀ kà-nyɨkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ pɛrɛ̀ bhěyi. Wɔ̀rí ní ndɨ àdʉ̀ ì'ì obhónánga tɔ́ ɔ́fɔ̀, yà

* **11:27** 11.27 Ìsa 59.20-21 * **11:34** 11.34 Ìsa 40.13-14 * **11:35** 11.35 Yɔ̌b 41.3

Àbadhi ʉ̀lɛ nyɨ̌ nyádʉ̀ nɨ̌. 2 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzɨ nyɨ̌ àdhàdhɨ̀ yà kòmbí arɨ́ɨ̀ adzɨ ɔ̌ alɛ náarɨ́ ’ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ Kàgàwà rʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, ndàbhʉ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ròngò ɔwʉ́tána tɨ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ Kàgàwà ózè nyɔ̌nzɨ dhu. Ɨ dhu nɨ́: ídzì dhu tɨ́ rɨ́ɨ̀ dhu mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ obhónánga tɔ́ dhu nyʉ́ tɨ́ rɨ́ɨ̀ dhu mànà.

3 Àdhàdhɨ̀ yà Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ná idù ídzìnga mɨ’ɨ̀ uvitatálɛ tɨ́ dhu-bvʉ rɔ̌, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌ kɔ́rɔ́: atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ nzá ndɔ̀zʉ̀ ndɨ̀ ɔrʉ́ nyʉ́, ròsè yà ndì ndɨ́ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌ nyɨ́ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌dzɨ̌ rɔ́rɔ̀, àdhàdhɨ̀ yà Kàgàwà ʉ́ndɔ̀ fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ a’uta-otù ɔ̌ pɛrɛ̀-bvʉ rɔ̌. 4 Atdí alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo náarɨ́ɨ̀ ibí, ndɨrɔ̀ ɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌ mbǎ ɨ̀ɨ̀ kɔ́rɔ́ atdí kasʉ nà tɨ́. 5 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, àlɛ̌ kɨ́ mbǎ ɨ̀ɨ̀ ibí rɔ̀ màtɨ́, nɨ́ àlɛ̌ nɨ́ atdí alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌’ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ àlɛ̌ rɨ̀ɨ̀ atdí alɛ-ngbɔ̀ tɨ́, ɨ̀ngbàtɨ́ ílɨ ndɨ̀ alɛ mà rɨ̀ɨ̀ pbɨ̀ndà ngari ɔ̌ àdhàdhɨ̀ atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga bhɛ̌yi. 6 Pbɨ̀ndà ídzìnga-bvʉ rɔ̌, Kàgàwà íbhò dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀. Nɨ́, kàbhà nabì bhɛ̌yi ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ yà kɔ́rɔ́ àlɛ̌ ká’ù obhónánga tɔ́ ɔtɛ-bvʉ rɔ̌. 7 Ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t’ɔ́nzɨta tɔ́ pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndɔ̀nzɨ ka mbɛ̌yi. Ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kɨ́ dhu ùdhɛ̌ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndùdhe dhu mbɛ̌yi ìndrʉ̌ tɔ̀. 8 Ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kɨ́ sedzà àbhʉ̌ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndàbhʉ sedzà mbɛ̌yi abádhí tɔ̀. Ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kɨ́ pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndùbho ka ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́zʉ̀na rɔ́rɔ̀. Ìndrʉ̌ ɔ̀dɔ arɨ́ alɛ, nákǎ ndɔ̀dɔ̀ abádhí mbɛ̌yi. Ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà ka kɨ́ɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndɔ̀nzɨ̀ ka dhɛ̀dhɛ nà.

Yɛ̌sù ná’ù alɛ àkǎ ’òkò tɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu

9 Fʉ̀kʉ́ àzè nákǎ ndɨ̀ɨ̀ ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ʉtrátá na. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí kǎkà nzɛ́rɛ dhu tɨ́ rɨ́ɨ̀, nyǎdʉ̀ nyǎpba ídzì dhu tɨ́ rɨ́ɨ̀ dhu rɔ̌. 10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhɨ̀ atdí àba bhà alɛ náarɨ́ ’ɔ̀zè nzínzìya ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ t’álɛ tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌fʉ̌ dhu ɔ̌. 11 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ atdyúkʉ nyʉ́ nà, ɨ̀mbǎ ɨtsɨ́ na, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ka afíkʉ nyʉ́ nà. 12 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò dhɛ̀dhɛ ɔ̌, yà àlɛ̌ tɔ̀ Kàgàwà ɔ́kɔ̀ fɨ̀ndá làká dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌ nyabá tɨ́ rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndù dhu-dzi àpbɛ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌. 13 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà fɨyɔ́ mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu olo tɨ́ rɨ́ɨ̀ alɛ àkɔ rɔ̌.

Àzè àkǎ kɨtɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ɨ̀mbǎ rɨ̀ɨ̀ òmvʉ̌ tɔ̀ màtɨ́ dhu

14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎso rʉ̀kʉ́ rávu alɛ. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎso abádhí, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ nyɔ̌fù abádhí òfù tɨ́. 15 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ dhɛ̀dhɛ atdíkpá kǎkà dhɛ̀dhɛ ɔ̌ rɨ́ɨ̀ alɛ mànà, nyǎdʉ̀ ɔ̀dzɨ atdíkpá kǎkà ɔ̀dzɨ rɔ́dzɨ alɛ mànà. 16 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ɨrɨta nà nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà alɛ ɨ̀dzɨ̌ ka kɨ́ dhu ràtdʉ̀ afíkʉ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bhà nyɨ̌ yɔrɔwà ɔ̌ ka kóko dhu ràtdʉ̀ ndɨ afíkʉ. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ dhu-ɔ̌nga t’óvòta nʉ́nɨ alɛ tɨ́.

17 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎdu nzɛ́rɛ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ nzɛ́rɛ dhu nɨ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ɨ̀ ídzìnga ɔ̀nzɨ ka kɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ nɨ̌ alɛ-afí nà. 18 Àkǎkǎ nɨ̌, tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ɔbɨ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ mànà. 19 Ɔdhɨ́dʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌tsɛ̀ rʉ̀kʉ́ dhu nyɨ̌-tírɔ̀,

pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bhà ngari Kàgàwà bhà nàwí tɔ̀ rɔ̀nzɨ ndɨ kasʉ. Obhó tí, ka kándǐ dhu ƖƖǐlǎ Andítá ɔ̀, katɨ: «Ìndrǔ rɔ̌ dhu ʉ̀tsɛ ka kɨ́ dhu ní kàsʉ̌du. Ɨma, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ní ndɨ ma mʉtsɛ̀ya rʉ̀kʉ́ dhu*.» 20 Pbɛ́tʉ̀, àdhàdhì yà ƖƖǐlǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Rʉ̀nʉ́ arí'ì òmvǔ tí alɛ náapɛ́ ì'ì àwù nà, ní nyɨ nyàkǎ nyabhʉ ɔ̀nyʉ̀ kà tɔ̀. Kǎpɛ́ ì'ì ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ nyàkǎ nyabhʉ ɨdha kà rɔ̀mvʉ̀. Obhó tí, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzì dhu rǎdʉ̀ ì'ì àdhàdhì kàzʉ-li nyɨ nyɨtrɔ̀ kà-dɔ̀-tsírɔ́ dhu bhɛ̌yi*.» 21 Nyɨ nyàkǎ nzá nyabhʉ nzɛ́rɛ dhu rɔ̀nzì lɛ̀mànʉ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyɔnzì nzɛ́rɛ dhu lɛ̀mà ídzìnga t'ɔ́nzɨta nɨ̌.

13

Àlɨtá bhà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ kɨfʉ dhu

1 Ɨngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ mà nákǎ ndɨfʉ idzi nɔ́nyʉ̀ ìndrǔ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ. Obhó tí, ɨnzá áhʉ Kàgàwà bhà rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga náarí mbǎ ì'ì. Ndɨrɔ̀, kǎkà idzi nɔ́nyʉ̀ ìndrǔ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́lɨ ní Kàgàwà. 2 Nírɔ̀, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ nà rí ndàgò alɛ ní Kàgàwà ʉ̀yǎ dhu nà rí ndàgò alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu bhɛ̌yi arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà rɨ̌ anya ɨ̀tdì dɔ̀yá dhu nìdhà dɔ̀yà ì tírɔ̀ alɛ. 3 Obhó tí, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí nzɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ abádhí-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ní nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ. Nyɨ nyózè tí wà nyongò àdɨ ìnzɨ̌ nyɨ nyí ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀? Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ídzì dhu, ní kà rǎdʉ̀ nyɨfʉ. 4 Obhó tí, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ, ndínɨ̌ nyɨ nabhʉ̀ tí nyɔnzì ídzì dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ nyarí dhu tí, ní nyɨ nyàkǎ nyɔnzì abádhí-ɔdɔ̀. Obhó tí, ìnzɨ̌ ní kɔkórɔ̀ nga ndɨ abádhí rɨ̌'ì ìndrǔ tɔ̀ ì í màlɨpɔ̀ àbhʉ̌ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà nɨ̌. Màlɨpɔ̀ àbhʉ̌ abádhí rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzì alɛ tɔ̀ rɔ̀, abádhí rɔ̌nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ, ndínɨ̌ kàbhà nàwí nɨtɛ̀ tí ɨ alɛ tɔ̀. 5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu nyʉ́ ní kɨfʉ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ, ìnzɨ̌ ní Kàgàwà bhà nàwí-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀, alɛ-afí rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ átɔ̀ ídzì dhu ràrɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyárí pàratà ʉ̀fɔ̌ átɔ̀. Obhó tí, àlɨtá bhà kasʉ ɔ̀nzɨ arí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náarɔ́nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ. 7 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ìngbàtí ɨ̀lɨ ndì ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà obhónánga mà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ pàratà yà pàratà àbhʉ̌ arí kʉfɔ̌ ndɔmbɛ̀-fɔ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǎtsà tákísì yà tákísì àtsà arí alɛ-fɔ́. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ, nyǎdʉ̀ ilèta nà àkǎ-tsí nílè.

Ìndrǔ rɨ̌ 'òzè nzínzìya ɔ̌ dhu ní Kàgàwà bhà Ʊyátá ìfʉ̌ ka kɨ́ dhu

8 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì atdí alɛ bhà wànzá nà màtí. Wànzá tí nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu ní, nyǒzè nyɨ̌ nyí nzínzìkʉ ɔ̌ dhu. Obhó tí, ɔdhìnà nòzè alɛ nɨ́fʉ wà Ʊyátá atdídɔ̌. 9 Kàgàwà bhà Ʊyátá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyɨlɨ afínʉ ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌*.» Kɔ̌kɔ̀ ɨ Ʊyátá mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà-tsí mànà, ní ka kʉ́tsì yàrí atdí Ʊyátá ɔ̀: «Nyɨ nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ àdhàdhì yà ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.» 10 Ɔdhìnà nòzè alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛ

* **12:19** 12.19 Tɔ̀r 32.35 * **12:20** 12.20 Mbà 25.21-22. Kà-tì ní, ngǎtsi nɨ̌, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzì dhu dhu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ àbhʉ nyìna rìwʉ̀, ràdʉ̀ ndʉ̀gèrɛ̀ ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga.
* **13:9** 13.9 Uvt 20.13-15,17; Tɔ̀r 5.17-19,21 * **13:9** 13.9 Law 19.18

dhu ɔ̀nzɨ̀ kà-rɔ̌. Nírɔ̀, alɛ t'ɔ́dhɨ̀nà ɔ̀zè ka kí dhu ní Ʊyátá ɨ́fʉ́ ka kí àkǎkǎ dhu bhěyi dhu.

Krístɔ̀ rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ àkǎ kɔdɔ̀ tí dhu

11 Nyɨ́ nyàkǎ nyǒzè nyɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà yà àlɛ̌ kí'ɨ̀ ɔ̀ná kòmbí kàsʉmɨ̀ nídhunɨ̌. Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀ àlɛ̌ ka'u ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, àlɛ̌ kʉ́gʉ dòtsí ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ níɨ'ɨ̀ àdɨ̀ ndɨ̀ ndàdɨ̀ ɨtsɛ rɔ́. Ní kòmbí, kìndù wà ndɨ̀ íkyɛ̀rɔ̌ nyʉ́ àlɛ̌ tí. Nírɔ̀, kànɨ̌ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyí nyɨ̌và ɔ̀ná fʉ̀kʉ́ kàsʉmɨ̀ nákǎ wà! 12 Iku-ɔ̌nga àlì wà ndɨ̀, ndɨrɔ̀ ɨnga rǔbho dhu níndù wà ndɨ̀. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràwà ɨ́nɔ̀ tó mʉ̀tsɔ igi, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɨla ùgye àlɛ̌ kí nɨ̌ awáwʉ̀ ɔ̌ màtsǔmù núgù. 13 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ adyíbhengá nga nà àkǎ ídzì mʉ̀tsɔ nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ ɔ̀dɔ̀ kǎkà dhu-tsí rɔ̌rɔ̀. Ɨ dhu ní: pɨ̀rà bhěyi ka kí dhu ɔ̀nyʉ dhu, ɨwa t'órita, kórɔ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀-tɨdɔ̀ t'ɔ́nzɨta, anya t'ɔ́nzɨta, ndɨrɔ̀ adha tó alɛ-afí nà ka kí'ɨ̀ dhu. 14 Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ yà Yěsù íbhò àlɛ̌ tɔ̀ màtsǔmù. Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà yà ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho dhu ròvò nyɨ́, nyǎmbɛ kǒzè dhu ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌.

14

Ɨnzá ìndrǔ àkǎ ndɔ̀tdɨ̀ ɔdhɨ̀nà-ànyǎ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Nyɨ́ nyàkǎ nyǎkɔ yà ivíví a'uta nà arí'ɨ̀ alɛ ɨnzá nyɨ́ nyàgò nyɨ́ nà pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta dɔ̌ rɔ́rɔ̀. 2 Atdí ɔ́fɔ̀ ní, atdí alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndɔ̀nyʉ̀ kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ pbɨ̀ndà ɔbɨ nà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndà'ù ndɔ̀nyʉ̀ ìtò-bɨ̌* kɛ̀lɛ̌ pbɨ̀ndà ivíví a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Ní, wɔ̀ ndɨ kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ nákǎ nzá ndɔ̀nzɨ̀ yà ɨ̀nzɨ̌ arí ɨ̀zǎ ná'a alɛ-ɨtsɨ̀. Ndɨ dhu bhěyi tí, yà ɨ̀nzɨ̌ arí ɨ̀zǎ ná'a alɛ, nákǎ nzá ndɔ̀tdɨ̀ yà kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ-ànyǎ, Kàgàwà nákɔ wà kɔ̀nyʉ arí alɛ átɔ̀ nídhunɨ̌. 4 Ɨnyɨ, ɨnyɨ ní àdhɨ wɔ̀ ngǎtsi alɛ bhà kasʉtálɛ dɔ̌ nyɨ nyarí anya ɨtdɨ̀ rɔ̀? Kàrɨ̌ kórɔ́ dhu ɔ̀nyʉ dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ kà rɨ̌ kórɔ́ dhu ɔ̀nyʉ dhu mà ní kàbhà kasʉ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀tɛ̌. Ndɨrɔ̀, kàbhà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌'ɨ̀ ìnè ɔbɨ nà ndɨ̀dɨ̀ ka pɔ́tsɔ́ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌.

5 Atdídhená alɛ náarí atdídhená ɨdhɔ ɔ̀zʉ̀ atdídɔ̌ rí'ɨ̀ tɨ̌ya nà ròsè ngʉ̌kpà ɨdhɔ dɔ̀nǎ dhu tí. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ arádʉ̀ kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̀zʉ̀ rɨ̀'ɨ̀ àdhàdhɨ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ngǎtsi alɛ náarí dhu à'u àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndírɛ̀na ndɨ̀tírɔ̀ dhu bhěyi. 6 Afína nìtǔ atdí ɨdhɔ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɨfʉ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù. Kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɨfʉ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù átɔ̀. Obhó tí, kà rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ pbɨ̀ndà ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ arí kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ alɛ ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi átɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɨfʉ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀. 7 Obhó tí, àlɛ̌ karí mbǎ ípìrɔ̌nga nà àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ kà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ karí nzɨ̌ ʉ̀vɛ àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 8 Kà-tɨ̀ ní, àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà, ní àlɛ̌ kí'ɨ̀ kà nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ʉ̀vɛ, ní àlɛ̌ kʉ́vɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ àlɛ̌ kí'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà dhu tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu tí, ní àlɛ̌'ɨ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ongyéngá. 9 Obhó tí, Krístɔ̀ avɛ̀ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀

* **14:2** 14.2 Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànisà ɔ̌, ivíví a'uta nà alɛ náazè 'ɔ̀nyʉ̀ ìtò-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌, akyɛ ì owuna yà ɨwà Músà bhà Ʊyátá ísɔ̌ ìnzɨ̌ kongò à'ànà ɨzǎ mà mǔngʉ̌-nzo tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀ tí ɨzǎ mànà ná'à nɨ̌.

ndadɨ tí Ádrʉngbǎlɛ tí kǎkà ɨwà ʉ́vɛ alɛ mà, ípìrɔ̀nga nà rí'ì alɛ mànà tɔ̀. 10 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, ádhu nyɨ nyarí anya ɔ̀tdì ɔdhìnʉ dɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ ádhu ɨnyɨ, nyɨ nyarí ɔdhìnʉ-ɨtsì ɔ̀nzɨ okúna dɔ̀ rɔ̀? Obhó tí, àlɛ̌'ɨ kórɔ́ àlɛ̌ kikòya Kàgàwà bhà anya t'ʉ́nɔta tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌. 11 Obhó tí, ka kǹndǐ dhu Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ katɨ:
«Ádrʉngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna:
‹Ɨma, ma mí'ì ìnè nyìkpɔ́du nà. Ní, kórɔ́ alɛ nʉ́ʉkɔya ɔtdyʉ̀ya-dɔ ɔnzìdú, ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔya dhu kpangba 'àtɨ: ma ràrɨ̌ Kàgàwà*.›» 12 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ìngbàtí íli ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ náawɛya ndì ndanzì dhu ndìtírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
13 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rìtdì àlɛ̌-ànyǎ àlɛ̌tírɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu: nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌lɨ ɔdhíkʉ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu dhu abádhí-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì abádhí àbhʉ rádʉ̀ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu. 14 Ma mʉ̀nɨ wà dhu madʉ̀ dhu à'ù, Ádrʉngbǎlɛ Yɛ̌sù-otù ɔ̌: Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ mà ràrɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ mà ɔ̀zʉ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì dhu tí, ní ndɨ alɛ tɔ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀tì wà. 15 Dhu apɛ́ ì'ì yà nyɨ nyɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyàbhʉ ɔdhìnʉ-afí rì'ì ɨzʉ nà dhu tí, ní nyɨ nyí'ì ìmbǎ àzè tɔ́ alɛ-afí nà. Pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyàkǎ nzá nyabhʉ wɔ̀ Krístɔ̀ náavɛ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ alɛ nyʉ́ rìtsì pbìndà a'uta ɔ̌. 16 Nírɔ̀, ídzì dhu tí nyɨ̌ nyɔ̀zʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu nákǎ nzá ndì'ì nzɛ́rɛ dhu ʉ̀nɔ̀ yà ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ rǎdʉ̀ nyɨ̌ nɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí. 17 Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ní nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀, ndɨrɔ̀ ka ní nzɨ̌ ɔmvʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ka ní yà Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí arɔ́nzɨna àlɛ̌-nyʉtsì dhu. Ɨ dhu ní: kǎrí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì obhónánga tɔ́ dhu, àlɛ̌ rɔ̀kɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ rɔ̀kɔ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌. 18 Ní wɔ̀rí ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kí Krístɔ̀ bhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ ndɨ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀fɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́, ndɨrɔ̀ ìndrǔ-nyìkpɔ́.
19 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà ìbhò rádʉ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ dhu. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀sì rádʉ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu. 20 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨnza Kàgàwà rɔ̌nzɨna àlɛ̌-nyʉtsì kasʉ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kórɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì ìnè kɔnyʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnʉ àbhʉ rádʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dhu ní nzɛ́rɛ dhu. 21 Dhu rǎdʉ̀ àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́ nyʉbhà ɨzǎ ìnzɨ̌ nya'à, nyʉbhà dɨvayì ìnzɨ̌ nyɔmvʉ̀, nyadʉ̀ àdɨ ìnzɨ̌ nyɔnzì kórɔ́ dhu-tsí yà ɔdhìnʉ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu. 22 Ɨnyi, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà pbʉ̀kʉ̀ a'uta ábhʉ nyɔzʉ̀ ídzì dhu tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu afínʉ ɔ̀. Hirò nɔ́nzì alɛ ní yà ìnzɨ̌ arí ànyǎna ɔ̀tdì ndɨ̀tírɔ̀ yà afína ùdhɛ̌ dhu ndì ndɔ̀nzì rɔ̀. 23 Pbɛ́tʉ̀, yà afína rǔguru ndì ndɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nányǎ Kàgàwà ɔ́tdì wà. Obhó tí, kà rɨ̌ nzɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ a'uta nónzì ka ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔ̀nzɨna ka kí kórɔ́ dhu-tsí, yà ɨnzá ndì nàkɔ a'uta nà ní nzɛ́rɛnga.

15

Ɨnzá dhu àkǎ ìndrǔ rɔ̀nzì nyìkpɔ́na nɔ̀fɔ̀ ndɨ̀tírɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ dhu

1 Àlɛ̌'ɨ yà ɔbɨ nà àlɛ̌ kí'ì àlɛ̌ tɔ́ a'uta ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì kǎkà ɨ̀mbǎ rí'ì ɔbɨ nà fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ alɛ dzʉ̀nà fɨyɔ́ ivívínga ɔ̌, ìnzɨ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌-nyìkpɔ́ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀fɔ̀ rí àlɛ̌tírɔ̀ dhu. 2 Ɨngbàtí íli ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ nákǎ ndɔ̀nzì ɔ̀dhìnà-nyìkpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu kà tɔ̀ ndì ndí ídzìnga ɔ̀nzɨ dhu-otù ɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ

* **14:11** 14.11 Ìsa 45.23

dhu adʉ̀ tí ndɨ alɛ ɔ̀sɨ̀ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌. 3 Obhó tí, Krístɔ̀ nyʉ́ mà náanzɨ̀
nzá nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀fɔ̀ rí ndɨ̀tírɔ̀ dhu, àdhàdhɨ̀ yà Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí
Màsiyà dɔ̌ dhu bhěyi: «Yà abádhí arʉ́nɔna ɨnyɨ, Kàgàwà, nɨ̌ nzérɛ dhu
tó ìtʉ̀tánga náarà ndà'ɛ dùdú*.» 4 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu yà angyí ka kandí
Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ɔ̀, ní ka kandí ndínɨ̌ dhu nudhè tí àlɛ̌ tɔ̀. Ɨ Andítá náarí àlɛ̌
àbhʉ̌ àlɛ̌ ròndù dhu-dzi, ndàdʉ̀ àlɛ̌-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ, ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá
tí yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká àlɛ̌ tɔ̀ dhu. 5 Nírɔ̀, Kàgàwà, yà dhu-dzi
t'óndùta tó ɔbɨ àbhʉ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ ndàdʉ̀ alɛ-afí òpè alɛ, nákǎ ndàbhʉ
nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ ɨrɨta nà nzínzìkʉ ɔ̌, Krístɔ̀ Yěsù bhà ɔ́fɔ̀ nódyì nyɨ̌ nyí dhu-otù
ɔ̌. 6 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
Krístɔ̀ t'ábanà, nílè atdí afíkʉ́ na ndɨrɔ̀ atdí tʉ̌kʉ́ na.

Krístɔ̀ ɨra Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀ dhu

7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò nyǎkɔ nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhɨ̀ Krístɔ̀ náakɔ̀ nyɨ̌
dhu bhěyi, ndínɨ̌ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ilè tí ndɨ. 8 Obhó tí, ma mátɨna kpangba
nyɨ̌ nɨ̌, Krístɔ̀ ɨra Pbàyàhúdí tó kasʉtálɛ bhěyi, ndínɨ̌ ndɨ ndabhʉ̀ tí
yà abádhí t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká ràkǎ, ndɨ dhu ràdʉ̀ dhu ɨtɛ̀
Kàgàwà ràrɨ̌ yà ʉ̀nɔ ndɨ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ. 9 Kɨ̌ra átɔ̀ ndínɨ̌ ìnzɨ̌ ní
Pbàyàhúdí níilè tí Kàgàwà átɔ̀ pbɨ̀ndà ɨzʉ tó alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhɨ̀
yà Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ ka dhu bhěyi. Ɨ Andítá rǎtɨna:

«Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma móngo nyilè ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ma móngo adyi ʉ̀yʉ̀ mɨfʉ nyɨ nɨ̌*.»

10 Ndɨrɔ̀, Andítá rǎtɨna tdítdɔ̌:

«Nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɔ̀nzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ
mànà*!»

11 Ndɨrɔ̀ kà rǎtɨna tdítdɔ̌ yà dhu bhěyi:

«Nyɨ̌ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, nyìlè Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
Nyɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ́, nyìlè ka*!»

12 Ndɨrɔ̀, nabì Ìsayà rǎtɨna:

«Yěsɛ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ* níɨtɔya ndɨ.
Ní, kɔ̀nyʉya idzi ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí dɔ̌,
ndɨrɔ̀ ɨ alɛ adʉ̀ya nyɨ̀kpɔ́ya ìlɨ kà-rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ̀ nɨgʉ́ tí*.»

13 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà àlɛ̌ àbhʉ̌ arí àlɛ̌ rʉ̀lɨ àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ ndɨ ndɔ́nzɨna dhu
rɔ̌ alɛ, nákǎ ndɨrǎ nyɨ̌ àkǎkǎ dhɛ̀dhɛ nɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà
ɔ̌, ka nyɨ̌ nyá'ù nídhunɨ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ ʉ̀lɨ
atdídɔ̌ kà rɔ̌nzɨna fʉ̌kʉ̀ dhu rɔ̌ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ndɨ ndɔ́nzɨna kasʉ dɔ̌ dhu

14 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyʉ́ nàndà dhu nɨ̌, ma mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́,
nyɨ̌ rùlè ùlè tí ídzìnga t'ónzɨta nɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ rʉ́nɨ wà obhó dhu tí rí'ɨ
dhu mběyi nyʉ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎmbɛ sedzà àbhʉ̌ dɔ̌ fʉ̌kʉ̀
nzínzìkʉ ɔ̌. 15 Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ngʉ̌kpà ngari ɔ̌, ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀
ɔbɨ nyʉ́ nà, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɨ̌rɛ̀ yà angyi ka kúdhe fʉ̌kʉ̀ dhu. Ma
márà kɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi, ma mábàná Kàgàwà bhà ídzìnga, 16 mɨ'ɨ
Yěsù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ tí ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ma
marí kùhanì tó kasʉ ɔ̀nzɨ, mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndínɨ̌ ma

---

* **15:3** 15.3 Zàb 69.10 * **15:9** 15.9 2Sà 22.50; Zàb 18.50 * **15:10** 15.10 Tɔ̀r 32.43 * **15:11** 15.11 Zàb 117.1 * **15:12** 15.12 Yěsɛ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ tí ka kánzina ɨrɔ́ alɛ ní Krístɔ̀. * **15:12** 15.12 Ìsa 11.10

mɨtɛ̀ tí ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí Kàgàwà tɔ̀ pɛrɛ̀ tí. Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ pɛrɛ̀
àkɔ ɨwà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ú'o ka rɨlǎ nyɨ̀kpóna ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Yà Yɛ̌sù
Krístɔ̀ mànà mǎ múngbò mǎ nɨdhunɨ̌, ma mɨ́'ɨ ìnè milè ma Kàgàwà tɔ̀
ma mɔ́nzɨna kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. 18 Obhó tí, ma mí nzɨ́ momvù misě vurò
dhu, ɨnzá ní yà Krístɔ̀ ɔ́nzɨ otùdu ɔ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ ma mɔ̀vɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌nzɨ ndɨ
dhu, ndínɨ̌ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ tí ɨ 'ɨ̀fʉ Kàgàwà. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nzɨ
ka yà ndɨ ndábhʉ mʉnɔ̀ dhu mà, ndɨ ndábhʉ mɔnzɨ dhu mànà-otù
ɔ̌. 19 Kɔ̌nzɨ ka átɔ̀ yà ndɨ ndábhʉ mɔnzɨ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ ize mà yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì
ɔ̌ dhu mànà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma
mʉ́nɔ̀ Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ Ìlìrikò† tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. 20 Ndɨrɔ̀, atdí ma mɨ'ɨ nà ɨrɛ̀ta
nɨ'ɨ mʉnɔ̀ Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɨnzá ndɨ màkʉ̌rʉ̀ apɛ̀na ndɨ̀rɨ ɔ̀yá
kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Ma mazè mɔnzɨ ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ́ ma mʉnɔ tí Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ yà ɨwà ngǎtsi alɛ náapɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ ka ɔ̀yá ngari ɔ̌, 21 àdhàdhɨ̀ yà
Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kàndɨ̌ ka dhu bhɛ̌yi. Ɨ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Màsiyà-okú
dɔ̀ rɔ̀ 'àtɨ:
«Kǎkà ɨnzá ka kapɛ̀na kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ fɨ̌yɔ̀ alɛ, náalaya ka.
Kǎkà ɨnzá ka kapɛ̀na kàwɛ̌ fɨ̌yɔ̀ alɛ ní ɨ kǎdʉ̀ya dɔ̀ya àlʉ*.»

Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ Yɛ̀rùsàlɛmà mà, Rɔmà mà,
Spànɨyà mànà ɔ̀ ndɨ̀ ndárà nɨ̌ abhi dɔ̌ dhu

22 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ma mí yà ɨnzá apɛ̀na kɨ̀rɨ alɛ tɔ̀ dhu ní ndɨ tsʉ̀du
nʉ́tɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́ ìnzɨ́ marà àhʉ àwú fʉ̌rábvʉ̀. 23 Obhó tí ibí atɔ nyʉ́
ɔ̌, ma mɨ́'ɨ dhu-atdyú nà atdídɔ̌ marà nyǎndà. Ní kòmbí, ma mí mbǎ
ma mɔ́nzɨna tdítdɔ̌ yàrí mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ kasʉ nà. 24 Ní Spànɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀
ma márà rɔ̀ ma mʉ́da fʉ̌rábvʉ̀nǎ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mʉ̀nɨ wà dhu ma
ràrɨ̌ ngbɔ̌kʉ ála àlǎ. Ndɨrɔ̀, ɨwà ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ yà atdíkpá àlɛ̌ kòkò nyɨ̌
mànà ídɔ̌ kàsʉmì tí dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀, ma mòzè nyɔ̌nzɨ dzʉ̀nàdu ányɨ
ma márà nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌. 25 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mí pɛ́ àrà mʉ̀dzʉ̀nà
nà angyi Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɨ́'ɨ Kàgàwà bhà alɛ tɔ̀. 26 Obhó tí, dhu
ɔ́fɔ̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà‡ mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Kàgàwà bhà alɛ-nyɨ̀kpɔ́,
rùndu malɨ-tsʉ̀, ndínɨ̌ ɨ ɔnzɨ tí Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ rɨ́'ɨ
nǎkʉ̀tálɛ dzʉ̀nà nɨ̌. 27 Obhó tí, abádhí ɔ̀nzɨ ndɨ dhu ɨ nyʉ́ ɨ òzè ka dhu
bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎnà wà atdídɔ̌ abádhí rɔ̀nzɨ ɨ nǎkʉ̀ tɔ́ Pbàyàhúdí
dzʉ̀nà. Obhó tí, dhu apɛ́ ɨ'ɨ ɨ ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí nábà yà Pbàyàhúdí
tɔ̀ Kàgàwà udhé alɛ-afí tɔ́ asota átɔ̀ dhu tí, ní dhu àkǎnà wà ɨ ɨ̀nzɨ́ ní
Pbàyàhúdí ròwù Pbàyàhúdí dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rɔ̌ átɔ̀ fɔyá rɨ́'ɨ dhu-tsí nɨ̌. 28 Ní,
ndɨ kasʉ ɨ̀tɔ ma mí, madʉ̀ wɔ̀ ndɨ tsʉ̀na ka kùndu malɨ̀ àbhʉ abádhí-fɔ́
kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ́ rɔ̀ rɔ̀, ma mʉ́da fʉ̌rábvʉ̀nǎ yà Spànɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ma márà
nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌. 29 Ɨma nyʉ́ ma mʉ̀nɨ wà dhu, fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ
ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma ràrǎrà ábhɔ̌ asota nyʉ́ nà fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀ ɨnǎ rɔ̀.

30 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú
dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náaríbhona àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ nɨ̌ àzè-
okú dɔ̀ rɔ̀, kùngbò àlɛ̌ atdíkpá ɨtsɔ̀ta ɔ̌, àlɛ̌ rɨ̀tsɔ̀ àlɛ̌ atdídɔ̌ Kàgàwà
rɔ̌ dùdú. 31 Nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínɨ̌ ɨ̀nzɨ́ nzɛ́rɛ dhu náabá tí ɨma kǎkà

† **15:19** 15.19 Ìlìrikò nɨ'ɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì tí ɨ'ɨ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ atdí mʉ̀lɛngʉ̀. * **15:21** 15.21 Ìsa 52.15 ‡ **15:26** 15.26 Pbàrɔ́má tɔ̀ ndɨ ndí bhàrʉwà àndɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨ'ɨ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ arí'ɨ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ ɨnă rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨtsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ náakɔ̀ tí yà ma márà nà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ mùdzʉ̀nà mběyi. 32 Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu bhěyi Kàgàwà òzè ka rɨ'ɨ nɨ̌, ma mírà àhʉ̀ àhʉ̌ bvʉ̀kʉ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌, madʉ̀ maso akɛ nzínzìkʉ̀ ɔ̌. 33 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà màrʉ̀ngà ìbho arí àlɛ̌ tɔ̀ alɛ, nákǎ ndɨ'ɨ atdíkpá nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́. Àmɨnà!

16

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ɨ Kàgàwà bhà alɛ nóvì dhu

1 Ma mòzè mɨtɛ̀ a'uta ɔ̌ àlɛ̌ t'áwɛ̀nà, Fòyibɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Ɨyàdhíyà arí kasʉ̀ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ Kèkùrɛyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌. 2 Ní fʉ̌rábvʉ̀ kà rǎrà àhʉ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ ɨyàdhíyà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌, àdhàdhɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà ɨ̀ rɔ̀nzɨ ka dhu bhěyi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ kà dzʉ̀nà kà rɨ̌ atdyúna òho fʉ̀kʉ́ kɔ́rɔ́ dhu nɨ̌. Obhó tí, ɨyàdhíyà ɔ́nzɨ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ dzʉ̀nà. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nzɨ dzʉ̀nàdu nyʉ́ mà átɔ̀.

3 Òvì nyòvì Pèrèsílà mà pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ Àkilà nà*. Abádhí ní yà atdíkpá mǎ marí Yěsù Krístɔ̀ bhà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ mànà alɛ. 4 Abádhí átsǔ mbɛ̀mbɛ̀ 'ʉ̀vɛ pbàkà ípìrɔ̌nga àpà ɨ ɨ́ 'ɨgʉ̌ rɔ̀. Ní ma màdu ɔ̀tsɔ̀ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ní ɨma kɛ̀lɛ̌ ndɨ atdírɔ̀ ma màdu ɔ̀tsɔ̀ abádhí tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tó pbìrì ɔ̌ kórɔ́ kànísá nádu ɔ̀tsɔ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀. 5 Òvì nyòvì yà abádhí mà t'ɨ́dzá arí 'ùndǔ kànɨsà átɔ̀. Òvì nyòvì yà atdídɔ̌ ma mózè Pàyìnatɔ̀. Àbadhi ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Krístɔ̀ na'u Àziyà tó pbìrì ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ alɛ. 6 Òvì nyòvì Màrɨyà yà atdídɔ̌ aránà afína ìtu rɔ̌ fʉ̀kʉ́ dhu nɨ̌ alɛ. 7 Òvì nyòvì Àndɛ̀rɛ̀nɨkɔ̀ mà Yùniyà nà. Abádhí ní fàká pbìrì ɔ̌ bhà, yà atdíkpá ka kusó mǎ mànà imbi ɔ̀. Abádhí ní uvitatálɛ yà atdídɔ̌ ka kárí ɨfʉ̌na, ndɨrɔ̀ abádhí ní angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ ná'ù rùdú alɛ.

8 Òvì nyòvì Àpùlìyatɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyʉ́tsì alɛ. 9 Òvì nyòvì Rʉ̀banʉ̀, Krístɔ̀ bhà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ mǎ marí nà ɔdhɨ̀kà. Ndɨrɔ̀, òvì nyòvì Sìtakì, yà atdídɔ̌ ma mózè alɛ. 10 Òvì nyòvì Àpɛlɛ̀, yà Krístɔ̀-nyʉ́tsì pbɨ̀ndà a'uta tó obhónga nɨtɛ̀ kpangba alɛ. Òvì nyòvì Àrìstòbulò bhà ɨdzá aróko alɛ. 11 Òvì nyòvì Yèrèdǐyò, fàká pbìrì ɔ̌ alɛ. Òvì nyòvì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ná'ù alɛ, kǎkà Nàrkisò bhà ɨdzá aróko. 12 Òvì nyòvì Tìrìfɛnà mà Tìrìfɔsà mànà, yà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà dhu arí afíya àtdǔ vèbhálɛ. Òvì nyòvì yà atdídɔ̌ ma mózè Persì átɔ̀, yà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà dhu arí afína àtdǔ tsìbhálɛ. 13 Òvì nyòvì Rufù, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ́pɨ fǐndà alɛ. Ndɨrɔ̀ òvì nyòvì kà-tsánà yà ma marɔ́zʉ̀na átɔ̀ ɨyàdu bhěyi alɛ. 14 Òvì nyòvì Àsìkrɨtɔ̀ mà, Fùlɛgɔ̀ mà, Hɛ́rmɛ̀ mà, Pàtrɔ̌bà mà, Ɛ́rmà mà, yà atdíkpá abádhí arí'ɨ mànà ɔdhɨ́ya mànà. 15 Òvì nyòvì Fìlɔ̀lɔgɔ̀ mà Yùliyà nà, nyǎdʉ̀ Nèrewù mà òvì awɛ̀nà mànà. Ndɨrɔ̀ òvì nyòvì Ɔ̀lɨpà mà yà ɨ arí'ɨ mànà atdíkpá Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ alɛ mànà. 16 Òvì nyòvì nyɨ̌ mběyi nzínzìkʉ̀ ɔ̌, nyǎtsɛ̀ nyɨ̌ àdhàdhɨ̀ ɔdhɨ arɔ́nzɨna dhu bhěyi. Krístɔ̀ bhà kànísá kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ̌.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ Rɔmà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu

---

* **16:3** 16.3 Kas 18.1-3

17 Àbanɨ̌nzó, ma mɨtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tɨ́, nyàndà nga mbɛ̌yi kǎkà ìndrǔ-ɔ̌nga àpà arɨ́ ’ʉ̀ndɔ̀ alɛ nà. Ɨ alɛ nɨ́ kǎkà ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ rádʉ̀ rùvò ídzì otu ɔ̌ rɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe dhu àgò dɔ̌ alɛ. Nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌tù nyɨ̌, nyɔ̌kò ɨtsɛ abádhí rɔ̌ rɔ̀. 18 Obhó tɨ́, ɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ náarɨ́ kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ nɨ́ nzɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Krɨ́stɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí arɨ́ kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ dhu nɨ́ ɔ̀ya kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arádʉ̀ kǎkà ɨsɨ́sɔ́ afíya nà alɛ nʉ́tra òvɔ̌vù ndɨrɔ̀ ʉtrátá tɔ́ ɔ̀tɛ̌ya nɨ̌. 19 Nyɨ̌ nàndà dhu nɨ̌, kɔ́rɔ́ alɛ ʉ́nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyarɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ̀fʉ̌ dhu. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè nyɨ̌’ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t’ɔ́vòtatálɛ tɨ́ ídzìnga t’ɔ́nzɨta-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tɨ́, nyɨ̌ndà nyɨ̌ nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀. 20 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ dhu rɔ̀, Kàgàwà, yà màrʉ̀ngà ìbho arɨ́ alɛ, rɨ̌ pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀-ɔbɨ̀ ɨ̀tɔ, ndàbhʉ nyɔ̌bɛ̀ dɔ̀na pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌.

Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà ídzìnga nákǎ ndɨ̀’ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà!

21 Tìmɔ̀tɛwʉ̀, kasʉ tɔ́ ɔdhɨ̀du nóvì nyɨ̌’ɨ. Ndɨrɔ̀ fàká pbìrì ɔ̌ bhà: Lùkiyò, Yàsɔnà, Sòsìpátrɔ̀ mànà nóvì nyɨ̌ átɔ̀.

22 Yàrɨ́ bhàrʉwà Pɔlɔ̀ ávi ràndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ nɨ́ ɨma, Tɛ̀rtɨ̌yò. Nɨ́ ma mòvì nyɨ̌ yà àlɛ̌ núngbò Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌.

23 Gǎyò, yà ɨma, Pɔlɔ̀ nakò pbɨ̀ ɨdzá ndɨrɔ̀ yà kànɨsà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nákɔ̌ arɨ́ ròngò ’ùndu pbɨ ɨdzá alɛ, nóvì nyɨ̌’ɨ. Àlɛ̌ t’adɔ̀nà Kwartɔ̀ mà, Rǎstɔ̀ yà kɨgɔ̀ ɔ̌ malɨ̀ ɔ̀dɔ arɨ́ alɛ mànà nóvì nyɨ̌.

[24 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà ídzìnga nákǎ ndɨ̀’ɨ̀ nyɨ̌ nà kɔ́rɔ́. Àmɨ̀nà.]

Atdírɔ̀ tɨ́ Kàgàwà àkǎ ilèta nà dhu

25 Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Àbadhi rɨ̌’ɨ ìnè ɔbɨ nà ndàbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ a’uta ɔ̌ yà ma marɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ kʉnɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ okónà órù ɔ̀ dhu. 26 Nɨ́ kòmbí, àdhàdhɨ̀ Àbadhi, yà dhòdhódhónga nà arádɨ alɛ nʉ́ʉyá dhu bhɛ̌yi, mǎ móvɔ̀ yà pbànábí andí Krɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ náa’u tɨ́ ka, ’àdʉ̀ kɨfʉ.

27 Nɨ́rɔ̀ Kàgàwà, yà atdírɔ̀ tɨ́ arɨ́’ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t’ɔ́vòtatálɛ tɨ́ alɛ, nákǎ ilèta nà dhòdhódhónganà Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌ kǎnzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Àmɨ̀nà.

Kòritò
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉwà nandí nɨ́ Pɔlɔ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ. Kǎngbɛ ndɨ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà wɛmbɛrɛ̀ tɨ́, mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà imbò kumì atɔ nʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀ (Kas 18.1-3). Kǎndí bhàrʉwà ndɨ Kànɨsà tɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà imbò atɔ nʉ́dà rɔ́rɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌ kǎtù ndì Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

Kòritò nɨ'ì Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ (Kòmbí ka kárɨ́ ndɨ pbìrì ànzi Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì tɨ́). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ'ì alɛ-tɨdɔ̀ nɨ'ì dhèdhèrɔ̀ pbìrì ɔ̌ bhà: Pbàgìríkí mà, Pbàrɔ́má mà, Pbàyàhúdí mànà. Tdʉ̌ ì a'u Yěsù rɔ̀, ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóongónà sànamʉ̌-nzo-owù nʉ́ngʉ, 'àdʉ̀ dhèdhèrɔ̀ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀-owù nʉ́ngʉ átɔ̀.

Pɔlɔ̀ náabà màkʉ̌rʉ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌ arɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ (1Kò 1.11; 5.1). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ náazè dhu nɨ́ Pɔlɔ̀ rìtɛ̀ ìngbà dhu bhěyi màtɨ́ ì ádʉ̀ òko ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ dhu fɨ́yɔ̀. Nɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉwà ɔ̌, Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ yà ndɨ̀ ndábà màkʉ̌rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ dhu àdu yà tsʉ̀ná ka kóngʉ̀ dhu dɔ̌.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-9).
- Ìndrǔ-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ Kànɨsà ɔ̌ dhu (1.10–4.21).
- Ɨnzá ìndrǔ àkǎ 'ɔ̀nzì mʉ̀nyɔ̀nì dhu mà, ì nʉ́mbǎ alɛ àkǎnà 'òkò tɨ́ fɨ́-dzá dhu mànà dhu (5.1–7.40).
- Pbàkrɨ́stɔ̀ rɨ̌'ì dɔ̀yá ìtɨ́rɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu (8.1–11.1).
- Sɔmǎ-dzà ɔ̌ vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà àkǎ 'ì'ì nà ɔ́fɔ̀ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àbhʉ̌ rɨ́ kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ dhu mànà (11.2-34).
- Ɨlǐlǎ-Alafí arúbhǒna dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀, kà nɨ̌ ka kádʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì tɨ́ Kànɨsà ɔ̌ dhu mànà (12.1–14.40).
- Krɨ́stɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ nʉ́ʉngbɛya ì dhu nídè dhu (15.1-58).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu (16.1-24).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu
(1Kò 1.1-7; Kas 18.1-11; Fìl 1.3-6; Kɔ̀l 1.3-6)

1 Yàrɨ́ bhàrʉwà nàndɨ̌ nɨ́ ɨma, Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà ánzì ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndózè
ka dhu bhěyi rɨ'ì Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ tɨ́ alɛ. Mǎ mɨ'ì atdíkpá àlɛ̌
t'ádɔ̀nà Sòsìtěnì* mànà. 2 Ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀, Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ'ì
Kàgàwà bhà kànɨsà tɨ́rɔ̀. Nyɨ̌ nɨ́ yà nyɨ̌ nyú'o nyɨ̌ nyɨ̌lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̌ Yěsù Krɨ́stɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù dhu-otù ɔ̌ alɛ. Kàgàwà únzì nyɨ̌ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyoko
tɨ́ pbìndà alɛ tɨ́, kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀-ɔvɔ̀
ìfʉ̌ arɨ́ kórɔ́ ngari ɔ̌ mànà. Ndɨ Yěsù Krɨ́stɔ̀ nɨ́ abádhí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
ndɨrɔ̀ ka nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ átɔ̀. 3 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, ndɨ àlɛ̌
tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò
màrʉ̀ngà ɔ̌.

Yěsù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌ àlɛ̌ karábàna asota

* **1:1** 1.1 Kas 18.17

4 Ma marí ɔ̀tsɔ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, yà
Kàgàwà ábhʉ nyǎbà Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Obhó tí,
Krístɔ̀ mànà fʉ̀kʉ́ ungbòta-otù ɔ̌, Kàgàwà írǎ nyɨ́ kɔ́rɔ́ dhu nɨ̌, rɔ̀sè
dòtsí ní yà alɛ-dɔ àlʉ̌ rí ɔtɛ ʉ̀nɔ nyɨ́ nyárí dhu mà, ɨnga nyɨ́ nyʉ́nɨ
dhu mànà dhu nɨ̌. 6 Krístɔ̀ dɔ̌ ka káwɛ dhu nábà ngari ɔbɨ nyʉ́ nà
afíkʉ ɔ̀. 7 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rɨ̌
ndɨ̀tɛ̀ kpangba ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ́ nyí ɔ̀nanǎ, rʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀tdì ɬlǐlǎ-Alafí
aríbhona ìndrǔ tɔ̀ pɛrɛ̀ rɨ̌ mbǎ ɨ̀ɨ̀ atdí màtí. 8 Ka ní ndɨ nyɨ́ nabhʉ̀ya
nyɨ̀kò pɔ́tsɔ́, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ, nyɔ̌bhʉ rí atdí afátá dɔ̌ màtí atdí alɛ mà níɨ'ɨya ɨ̀mbǎ, wɔ̀ ndɨ àlɛ̌
tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌. 9 Kàgàwà ní ndì ndʉ̀nɔ̀
dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ. Àbadhi ní ndɨ nyɨ́ nunzi nyǔngbò nyɨ́ Idhùnà Yěsù
Krístɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà.

Ìndrǔ-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ Kànɨsà ɔ̌ dhu

10 Àbanǐnzó, ma mìtdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀
rɔ̌, ndínǐ nyɨ́ kɔ́rɔ́ nyɨ́ nyowu tí ɔ̀tɛ rɔ̌ atdí dhu dɔ̌, ɨ̀mbǎ ìndrǔ-ɔ̌nga rɨ̌
ndʉ̀ndɔ dhu ràdʉ̀ ɨ̀ɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nyǒkò atdínga ɔ̌, nyɨ́ɨ̀ atdí
ɨnga t'ʉ́nɨta nà, nyǎdʉ̀ ɨ̀ɨ̀ atdí ɨrɛ̀ta nà. 11 Obhó tí, àbanǐnzó, Klɔ̌ɛ̀ bhà-
dzá-bhà-tsʉ̌, ma mírì dhu atsʉ rarí'ɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. 12 Ma mátɨna yà dhu
bhěyi: ɨ̀ngbàtí íli ndɨ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ náarí vurò dhu ʉ̀nɔ ngǎtsi alɛ
rʉ̌nɔna dhu nà. Atdí alɛ náarátɨna: «Ɨma, ma ní Pɔlɔ̀ bhà alɛ,» ngǎtsi
alɛ ràdʉ̀ àtìnà: «Ɨma, ma ní Apɔlɔ̀ bhà alɛ.» Ndirɔ̀ ngǎtsi alɛ arátɨna:
«Ɨma, ma ní Kɛfà* bhà alɛ,» ngǎtsi-tsí ràdʉ̀ àtìnà: «Ɨma, ma ní Krístɔ̀
bhà alɛ.» 13 Ní, Krístɔ̀-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ tí ʉ̀ndɔ ndì? Tí ɨma Pɔlɔ̀ ndɨ ka
kʉtó ma mʉ̀sàlabhà dɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀? Nyɨ́ nyalʉ́ tí bàtizò, ɨma, Pɔlɔ̀
nɔ́ɔvɔ̀ rɔ̌? 14 Ma marí ɔ̀tsɔ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀, ɨnzá ma mábhʉ bàtizò
nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ tɔ̀ màtí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, ma múbho ka fǐyɔ̀
ní Krìsipò* mà kɛ̀lɛ̌ Gǎyò* nà, 15 akyɛ atdí alɛ mà náarana àtìnà, nyɨ́
rálʉ̌ bàtizò ɔvɔ̀du rɔ̌ nɨ̌. 16 Mbɛ̀mbɛ̀ àdzo dhu ní, ma múbho bàtizò átɔ̀
Stɨfanʉ̀ bhà-dzá-bhà tɔ̀ dhu*. Rɔ̀sè kɔ̀rí alɛ dɔ̀nǎ, ma mʉ̀nɨ nzá ɨwà ma
mábhʉ bàtizò ngǎtsi alɛ tɔ̀ màtí dhu.

Yěsù Krístɔ̀ ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà,
kàbhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ mànà

17 Krístɔ̀ níivi nzá ma mɨrà bàtizò ùbho ìndrǔ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǐvi ma ndínǐ
ma mɔvɔ tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀. Kǐvi ma ndínǐ ma mara tí kɔ̀vɔ̀ rɔ̌
ɨnzá ma mìtsu ìndrǔ arí'ɨ̀ nà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀tɛ̌du ɔ̀ rɔ́rɔ̀.
Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Krístɔ̀ avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu níwǐ nzá ndì ndí'ɨ̀
nà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ. 18 Obhó tí, Krístɔ̀ avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu tɔ́
màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ ka kí ìndrǔ tɔ̀ dhu, nɔ́zʉ̀ kǎkà dhòdhódhónganà ɨ̀ uwíya
tí arówu alɛ náarádʉ̀ ɨ̀mbǎ tǐna nà dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀, yà àlɛ̌ ɨ̀gʉ̌ kà
rɨ̌ rɔ̀, ndɨ màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌tɛ̀na ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ. 19 Obhó
tí, ɬlǐlǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Ma mɨnzaya dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta.
Ma mabhʉ̀ya yà ɨnga t'ʉ́nɨta nà arí'ɨ̀ alɛ tɔ́ ɨnga t'ʉ́nɨta rùwǐ*.»

---

* **1:12** 1.12 Kɛfà ní Pɛ́tɛrʉ̀ Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌. * **1:14** 1.14 Kas 18.8 * **1:14** 1.14 Kas 19.29
* **1:16** 1.16 1Kò 16.15-17 * **1:19** 1.19 Ìsa 29.14

20 Nírò, ádhɨ pbá alɛ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta nà arí'ì? Ádhɨ pbá
alɛ ndɨ Ʊyátá tó màlimò tí rí'ì? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ yà kòmbí arí'ì adzɨ ɔ̌ ka
kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà ɔtɛ tó kɔ̀ngɔ̀ tí? Kàgàwà nábhʉ tí nzá yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga
t'óvòta rì'ì ìmbǎ tǐna nà dhu tí?
21 Obhó tí, ìnzǐ ní ìndrǔ arí dhu-ɔ̌nga òvò nǐ ɨrɛ̀ta-otù ɔ̌ nga ndɨ ìndrǔ
rǎdʉ̀ Kàgàwà ʉ̀nɨ Kàgàwà bhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ nǐ. Pbɛ́tʉ̀, yà
àlɛ̌ karɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ, Kàgàwà núudhé
ndɨ̀gʉ̌ ndì ná'ù alɛ nǐ, ìmbǎ atdídhená alɛ mà ràmbɛ ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀zʉ̀ dɔ̌
ìmbǎ tǐna nà dhu tí. 22 Tdʉ̌ ì a'u Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí náarózèna
dhu ní, 'àla pɛ́ ɨdhɔ rǐ 'ʉ̀kɔ̌ nǐ ize angyi, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí
náarɔ́nɛna dhu ní, 'ìrì pɛ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta tó ɔtɛ. 23 Pbɛ́tʉ̀
mǎ'ɨ, mǎ márí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ alɛ ní Krístɔ̀, yà mʉ̀sàlabhà
dɔ̌ ka kʉtó alɛ. Ní, ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ka kí ìndrǔ tɔ̀ dhu náarádʉ̀
Pbàyàhúdí-ɔ̌nga ɨwà ɨwa tí, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí ràdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ ìmbǎ tǐna nà
dhu tí. 24 Pbɛ́tʉ̀, kǎkà Kàgàwà núunzi rì'ì pbìndà alɛ tí alɛ tɔ̀, ìmbǎ rì'ì
Pbàyàhúdí màtí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí màtí, Krístɔ̀ rǐtɛ̀na
dhu ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mà, kàbhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó
ɔ́fɔ̀ mànà. 25 Obhó tí, yà ìndrǔ rɔ̌zʉ̀na rì'ì ìmbǎ tǐna nà dhu tí Kàgàwà
bhà Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́dà wà ìndrǔ tó dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta. Ndɨrɔ̀ yà
abádhí rɔ̌zʉ̀na rì'ì ivíví dhu tí Kàgàwà bhà Màkʉ̌rʉ̀ rǐ'ì ɔbɨ nà rɔ̀sè
ìndrǔ rǐ'ì nà ɔbɨ dɔ̀nǎ.
26 Nírò àbanǐnzó, nyɨrɛ̀ pɛ́ nyǐ nyí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀, yà Kàgàwà únzì nyǐ nyǐ'ì
pbìndà alɛ tí rɔ̀: ìnzǐ ní ábhɔ̌ alɛ ɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta
tó ɨrɛ̀ta nà àdhàdhì yà ìndrǔ rǐrɛ̀na dhu bhɛ̌yi. Ɨnzǐ ní ábhɔ̌ alɛ mà ɨ
nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní ábhɔ̌ alɛ ɨ nzínzìkʉ
ɔ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà kámá-tɨdɔ̀ tí. 27 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà óvò yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀
ɔ̀zʉ̀nà ìmbǎ tǐya nà dhu tí alɛ, ndínǐ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta nà alɛ-
nyì nɨwʉ tí. Ndɨrɔ̀ kɔ̌vò ivíví dhu tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ, ndínǐ
ɔbɨ nà alɛ-nyì nɨwʉ tí. 28 Kǎvò yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà àkyǎkyɛ̀ dhu
tí dhu, ndɨrɔ̀ gàyàna ɔ̀nzɨ abádhí rǐ dhu, yà ìmbǎ tǐya nà dhu tí rí'ì
ìndrǔ-nyìkpó ɔ̌ dhu, ndínǐ yà àkǎkǎ dhu tí ìndrǔ rɔ̌zʉ̀na dhu nugolo
tí. 29 Kǎnzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, akyɛ atdí alɛ mà náarana ndɨ̀dzɨ ndɨ̀tírɔ̀
ɔnzɨ̀ná nǐ. 30 Kàgàwà ní ndɨ nyǐ núngbò Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà. Kǎbhʉ
Krístɔ̀ rì'ì àlɛ̌ tɔ̀ yà ndì ndarí dhu-ɔ̌nga òvò nǐ ɨrɛ̀ta tí. Kà-tì ní, Krístɔ̀-otù
ɔ̌ kɔ̌zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí, kʉ̌'o àlɛ̌ àlɛ̌ rìlǎ nyìkpóna ɔ̌, ndɨrɔ̀ kʉ̌wʉ
àlɛ̌ àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. 31 Àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu
bhɛ̌yi: «Ndì nòzè ndɨ̀dzǐ ndì alɛ, nákǎ ndɨ̀dzǐ ndì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-
okú dɔ̀ rɔ̀ tí*.»

2

Krístɔ̀ yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtó dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀
(2Kò 4.5-7; Ɛfɛ 3.2-11; 1Yù 2.20,27)

1 Àbanǐnzó, ɨma nyʉ́ mà, yà fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ, madʉ̀ àrà órù ɔ̀
aróko dhu yà Kàgàwà ítɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɔ́vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma márà
nzá ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɨ̀dzɨdzɔ̀ ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ma márà nzá kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ yà
adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ ɔ̌. 2 Obhó tí, yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ì nyǐ
mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mudhé ndínǐ ma mara tí ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná ní atdí

* **1:31** 1.31 Yèr 9.23

dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu nɨ́ Yěsù Krístɔ̀, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kʉtɔ́ dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀.
3 Ndɨrɔ̀, fʉ̌rábvʉ̀ ma mɨ́'ɨ̀ nínganí, ma mɨ́'ɨ̀ ivívínga nà, ma mɨ́'ɨ̀ ɔdɔ nà,
madʉ̀ àmbɛ ìvi dɔ̌*. 4 Ma márà dhu ùdhe rɔ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀,
ma mɔ́nzɨ̀ nzá ɨ dhu ndɨ́nɨ̌ ma mɨdha tɨ́ afíkʉ nyǎ'ù dhu yà dhu-ɔ̌nga
t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta náaríbhona ìndrʉ̌ tɔ̀ òvɔ̌vù ɔtɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ́nzɨ̀ ɨ
dhu Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, 5 ɨ̀nzɨ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta
níidè tɨ́ ìndrʉ̌ arɨ́ dhu-ɔ̌nga òvò nɨ̌ ɨrɛ̀ta dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ndɨ́nɨ̌ kɨ̌dè tɨ́ Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ dɔ̌.

Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ Kàgàwà arɨ́ dhu-ɔ̌nga òvò tɨ́ dhu ɨtɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu

6 Ìnè màtɨ́ kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, mǎ márɨ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta
tɔ́ dhu nɔ́vɔ kǎkà ɨwà ɔ́'ɔ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ tɔ̀. Ɨ dhu nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌
dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀,
yà nzɨ̌ fɨyɔ́ idzi rǎdʉ̀ àpɛrɛ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀. 7 Mǎ maróvɔna nɨ́ Kàgàwà
bhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta yà órù ɔ̀ okónà. Ɨnzá ndɨ̀ ndàpɛ̀ yà adzɨ
ɔ̀bhɔlɔ rórɔ̀, kǎvò wɔ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kotsúya
tɨ́ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ otùna ɔ̌. 8 Yà adzɨ dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀
alɛ nzínzì ɔ̌, wɔ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta dɔ̌ dhu nʉ́nɨ atdí alɛ mà
nɨ́ɨ'ɨ̀ mbǎ. Dhu ɨ'ɨ̀na gukyè abádhí ʉnɨ ka dhu tɨ́, nɨ́ abádhí ʉtɔ́na nzɨ̌
wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. 9 Kàgàwà
anzɨ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi:

«Yà ɨnzá atdí alɛ mà náapɛ̀na àlǎna, ndɨrɔ̀ ɨnzá atdí alɛ mà náapɛ̀na
ɨrɨna dhu,
yà ɨnzá apɛ̀na ìse atdí alɛ-afí ɔ̀ màtɨ́ dhu,
nɨ́ ndɨ, Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ kǎkà ndɨ̀ nózè alɛ tɔ̀*.»

10 Àlɛ̌ tɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà ɨtɛ̀ yà órù ɔ̀ ndɨ̀ ndɨlɨ pbìndà dhu pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí-otù ɔ̌. Obhó tɨ́, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arɨ́ kórɔ́ dhu àndà, ɨ̀mbǎ rɨ̀'ɨ̀ Kàgàwà
údhě ndɨ̀ ndɔnzɨ tɨ́ dhu, yà atdídɔ̀ kǎdʉ̀ òrùnà màtɨ́. 11 Ádhɨ pbá alɛ
ndɨ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌, ngǎtsi alɛ-afí rɨ̌rɛ̀na dhu ʉ̀nɨ rádʉ̀, ɨnzá nɨ́ ndɨ alɛ-afí
yà kà'ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ ka rɔ̀? Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ rádʉ̀ atdí
alɛ mà rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ, ɨnzá nɨ́ kàbhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ ka rɔ̀. 12 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌,
àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nà nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ arɨ́'ɨ̀ nà alɛ-afí-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nà nɨ́
Ɨlɨ̌lǎ-Alafí yà Kàgàwà bhà rɔ̀ írà, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kʉnɨ tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ Kàgàwà íbhò
kórɔ́ dhu. 13 Ndɨrɔ̀, yà mǎ mɨ́ Kàgàwà bhà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀, mǎ
marɨ́ nzɨ̌ kɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌,
pbɛ́tʉ̀ mǎ marɨ́ kɔ̀vɔ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí níbhò fǎkà obhóná ɔtɛ-tɨdɔ̀
ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, mǎ marɨ́ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nàndà dhu àwɛ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀
ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí íbhò fǎkà ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ dɔ̌ pbìndà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tɨ́ arúbhi alɛ, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ
Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɔtɛ à'ù. Obhó tɨ́ kà rǎdʉ̀ kàla rɨ̀'ɨ̀ ɨ̀mbǎ
tɨ̌na nà dhu tɨ́ fɨ̌ndà, ìnzɨ̌ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀na àlʉ, ndɨrɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌
tɨ́ ndɨ dhu rǎdʉ̀ alɛ-dɔ àlʉ nídhunɨ̌. 15 Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nà rɨ́'ɨ̀ alɛ
rɨ̌'ɨ̀ ìnè ìndrʉ̌-nyʉtsì rɨ́'ɨ̀ kórɔ́ dhu ràlʉ̌ dɔ̀na, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀mbǎ rɨ́'ɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
nà alɛ-dɔ nálʉ̌ ndɨ Alafí nà rɨ́'ɨ̀ alɛ-nyʉtsì rɨ́'ɨ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̌.
16 Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:

«Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ?
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kà tɔ̀ rádʉ̀ sedzà àbhʉ?»

---

* **2:3** 2.3 Kas 18.8-10 * **2:9** 2.9 Ìsa 64.3; 52.15

Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ, yà Ɩɨǐlǎ-Alafí nà àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nà ɨrɛ̀ta nɨ́ Krístɔ̀ bhà rɔ̀ ɨ́rà ɨrɛ̀ta.

3

Kàgàwà bhà kasʉtálɛ
(1Kò 4.1-6; Ɛ̀br 5.11-14)

1 Pbàkà ɔ̌ àbanǐnzó, nzínzìkʉ ɔ̌ ma mɨ́'ɨ̀ nɨ́nganí, ma mábà nzá fangà mɔ̌tɛ̀ nyɨ̌ mànà àdhàdhì Kàgàwà bhà Ɩɨǐlǎ-Alafí nà rɨ́'ɨ̀ alɛ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ́tɛ̀ nyɨ̌ mànà àdhàdhì yà adzɨ ɔ̌ dhu átdʉ̌ afíya alɛ bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ òko òko ɨrɛ tɨ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ Krístɔ̀-nyʉtsì alɛ bhɛ̌yi. 2 Ma mábhʉ nyɨ̌ nyɔ̌mvʉ̀ dhu nɨ́'ɨ̀ màkyɨ̌*. Ma mábhʉ nzá odú rɔ́'ɔ ɔ̀nyʉ̀ nyɔ̀nyʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ kà-lɛ̀mà ɔ̀nzɨ alɛ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kòmbí màtɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kà-lɛ̀mà ɔ̀nzì, 3 òko nyɨ̌ nyòko yà adzɨ ɔ̌ dhu átdʉ̌ afíkʉ rɔ́ nɨ́dhunɨ̌. Obhó tɨ́, yà òko adha mà anya mànà nóko nzínzìkʉ ɔ̌ dhu, nɨ́tɛ̀ tɨ́ nzá dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu rátdʉ̌ afíkʉ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ raróko yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ náaróko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌? 4 Wɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rǎtɨna: Ɨma, ɨma nɨ́ Pɔlɔ̀ bhà alɛ, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ àtɨ̀nà: Ɨma, ɨma nɨ́ Apɔlɔ̀ bhà alɛ rɔ̀, nɨ́ wɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu tɨ́ nzɨ̌ ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu?

5 Nɨ́rɔ̀, Apɔlɔ̀ nɨ́ àdhɨ? Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ nɨ́ àdhɨ? Mǎ'ɨ nɨ́ Kàgàwà bhà kasʉtálɛ, yà nyɨ̌ nyá'ù Krístɔ̀ otùya ɔ̌ alɛ. Mǎ mɔ́nzɨ ndɨ kasʉ, ngǎtsi alɛ rɔ̀nzɨ ka yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ abhʉ̀ fɨ́ndà pɛrɛ̀-bvʉ rɔ̌. 6 Mǎ mɨ́'ɨ̀ àdhàdhì yà ɨnga ɔ̌ kasʉ nanzì alɛ bhɛ̌yi: Ɨma, ma mazò itse, ndɨrɔ̀ Apɔlɔ̀ adʉ̀ ɨdha ʉ̀dhɔ kà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nɨ́ ndɨ adʉ̀ kàbhʉ ròvì. 7 Nɨ́, wɔ̀ ndɨ itse nòzò alɛ mà, kà-dɔ̌ ɨdha nʉ̀dhɔ alɛ mànà, kɔ́rɔ́ nɨ́ nzɨ̌ dhu. Kàgàwà nɨ́ ndɨ rɨ́'ɨ̀ ngari nà, kàbhʉ ndɨ ndɨ itse ròvì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 8 Itse nòzò alɛ mà, kà-dɔ̌ ɨdha nʉ̀dhɔ alɛ mànà kɔ́rɔ́ rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhì: ndɨrɔ̀, Kàgàwà núubhòya ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ bhà mʉ̀kɨ̀mbà mà, àdhàdhì ndɨ alɛ anzì kasʉ-bvʉ rɔ̌. 9 Obhó tɨ́, mǎ, mǎ'ɨ nɨ́ atdíkpá arɨ́ Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ. Nyɨ̌, nyɨ̌ nɨ́ Kàgàwà bhà ɔnzɨbvʉ.

Kàgàwà udhèya pbɨndà kasʉtálɛ-kàsʉ̌ kàzʉ nɨ̌ dhu

Nyɨ̌ nɨ́ átɔ̀ Kàgàwà rɔ̌sɨna ɨdza. 10 Nɨ́, yà idù Kàgàwà íbhò ídzìnga-bvʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ àdhàdhì yà ɨdza ɔ̀sì arɨ́ nyɨ̀kpɔ́na ótdyù alɛ bhɛ̌yi, ma mɔ́pɛ̀ ndɨ mɔrʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ [Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-otù ɔ̌.] Ndɨrɔ̀ kòmbí, ngǎtsi alɛ nádʉ̀ ndɨ ndɨ ɨdza ɔ̀sì kà-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà ràndà nga mbɛ̌yi, ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ ndɨ̀ ndɔ́sì kà-dɔ̌ dhu nà. 11 Obhó tɨ́, ɨ̀mbǎ ngǎtsi ɨdza-pfɔ̀ ɔ̀pɛ̀ rádʉ̀ ndɔ̀rʉ̀, yà ɨwà ka kɔ́rʉ̀-tsí tɔ́ ngari ɔ̌ alɛ rɨ̌'ɨ̀. Ndɨ ɨdza-pfɔ̀ nɨ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀. 12 Ìndrʉ̌ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀nè ndɔ̀sì wɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ ka kɔ́rʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ dɔ̌ abhɔ rádʉ̀ ɔ̀dhɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ nɨ̌: ɔrɔ̀, tsʉmà, ndɨrɔ̀ ɔrʉ́ odzìna nà odu-tɨdɔ̀ mà. Ngǎtsi alɛ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀nè ndɔ̀sì kà-dɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀dhɔ̀ abhɔ dhu-tɨdɔ̀ nɨ̌: itsu, tsɨ̌tsɔ̀, ayi mà. 13 Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdì nɨ́nganí rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu nɨ́ɨtɛ̀ya ɨ̀ngbà tɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ bhà kasʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ kpangba. Obhó tɨ́ ndɨ nɨ́nganí, Kàgàwà núudhèya ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ bhà kasʉ mà kàzʉ nɨ̌, kàzʉ ràdʉ̀ ndɨ ndɨ alɛ bhà kasʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ nɨ́tɛ̀. 14 Nɨ́, dhu ɨ'ɨya gukyè ɨnzá yà ndɨ alɛ asì wɔ̀ ndɨ ɨdza-pfɔ̀ dɔ̌ dhu nógbè kàzʉ ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ náabáya mʉ̀kɨ̀mbà. 15 Pbɛ́tʉ̀ yà ndɨ alɛ asì

* **3:2** 3.2 Màkyɨ̌ tɨ́ Pɔlɔ̀ rǎtɨna dhu nɨ́ yà ndì ndudhè kǎkà ɨnzá àpɛ̀ ɔ̀'ɔ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ alɛ tɔ̀ ɨsísɔ́ rɔ́'ɔ dhu.

dhu nóogbeya gukyè, nɨ́ ndɨ alɛ náabáya nzɨ̌ mʉ̀kɨ̀mbà. Àbadhi nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɔ́ɔgʉ́ya ɔ̀gʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu nɨ'ɨya àdhàdhɨ̀ kàzʉ ɔ̀nă ndɨ̀ nɔ̀tɔ̀ ndàdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ alɛ bhɛ̌yi.

16 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tɨ́ obhó dhu nyɨ̌ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨrɔ̀ kàbhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rarádɨ nyʉkʉtsì? 17 Obhó tɨ́ Kàgàwà bhà ɨdza nɨ́ ɨ̀lɨ̌lǎ ɨdza, nɨ́ nyɨ̌ nɨ́ ndɨ kàbhà ɨdza. Nɨ́rɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ Kàgàwà bhà ɨdza ùgòlǒ, nɨ́ Kàgàwà adʉ̀ya ndɨ alɛ ùgolo átɔ̀.

Kàgàwà íbhò kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀

18 Atdí alɛ mà àkǎ nzá ndʉ̀trǎ ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà náapɛ́ ndɔ̀zʉ̀ ɨwà ndɨ ndʉ́nɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀bhà ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, kà rǎdʉ̀ ɨ'ɨ obhóná dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tɨ́. 19 Obhó tɨ́, yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nɨ́ ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà ɨrɛ̀ta Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ɨlɨ̌lǎ Andítá náarátɨna: «Kàgàwà arɨ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta ɨ̀ ʉ́nɨ dhu tɨ́ arɨ́ 'àtɨ alɛ nɔ́tsɨ yà ɨ̀tɨ́rɔ̀ abádhí ùpe fɨyɔ́ àdà ɔ̌*.» 20 Ndɨrɔ̀ Andítá rǎtɨna átɔ̀: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɨ wà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà alɛ tɨ́ rɨ́ 'ɔ̀zʉ̀ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta. Kʉ̌nɨ wà dhu, ndɨ ɨrɛ̀ta ràrɨ̌ mbǎ tɨ̌na nà dhu*.»

21 Nɨ́rɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀yɔ̀ ndɨ̀ ngǎtsi alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌'ɨ fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. 22 Ɨma Pɔlɔ̀, Apɔlɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀, Kàgàwà íbhò mǎ fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà adzɨ, ípìrɔ̌nga, ɔvɛ, yà kòmbí rɨ́'ɨ dhu, olù ríwu dhu mànà kɔ́rɔ́ Kàgàwà íbhò fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. 23 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌'ína, nyɨ̌ nɨ́ Krístɔ̀ bhà alɛ, ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ.

4

Ɨnzá dhu àkǎ kɔnzɨ Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ gàyà dhu
(Rɔm 14.10-12; 1Kò 3.5-9)

1 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ ìndrǔ rɔ̀zʉ̀ mǎ'ɨ Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà obhónga ùdhɛ̌ arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ alɛ tɨ́. Rɨrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, ɨ obhónga náaróko órù ɔ̀. 2 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga-tɨdɔ̀ ka kábhʉ fɔná alɛ ràrǎdʉ̀ àkǎ ndɨ̀'ɨ yà fíndà ka kàvi dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́. 3 Pbàkà ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ àpbɛ̀ ndɨ akɛkpá màtɨ́ nyʉ̌nɔ̀ ànyǎdu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ìndrǔ-bvʉ̌ dhʉ̀wanɨ̀ rʉ̀nɔ̀ ndɨ ànyǎdu. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ matírɔ̀ ma mɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ ànyǎdu ʉ̀nɔ̀. 4 Obhó tɨ́, pbàkà ɨrɛ̀ta nyʉ́ mà nɔ́bhʉ̀ nzá ma atdí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àtɨna, ɨma ràrɨ̌ obhónángatálɛ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ndɨ ànyǎdu ʉ̀nɔ̀ rádʉ̀. 5 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ ìndrǔ-ànyǎ angyɨnǎ rɔ̀, ɨnzá àkɔ̀ ka kakɔ̀ kàsʉmì àpɛ̀ àkǎ rórɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nga, ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ngo dhu ɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu yà ùru ka kuru ínɔ̀ ɔ̀ nɨtɛ̀ya kpangba awáwʉ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ yà ìndrǔ arɔ́dɔna afíya ɔ̀ dhu núpfò kpangba. Nɨ́ Kàgàwà nɨ́ifʉya ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌.

6 Àbanɨ̌nzó, ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, midyì Apɔlɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ mà pbàkà ɔ́fɔ̀ nyʉ́ mànà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ma mìdyì ɨ ɔ́fɔ̀, ndɨ́nɨ̌ rɔ̀ká nyɨ̌ nyʉnɨ tɨ́ dhu, nyɨ̌ ràkǎ nzá nyɔ̌wù igi Andítá rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà ràkǎ nzá ndɨ̀dzɨ̌ ndɨ̀, ndòlè ndɨ̀ atdí alɛ ɨnǎ rɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi alɛ nɨ́dzɛ̀lɛ̀. 7 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyɨ níli nyɨ'ɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ ròsè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ? Tɨ́ obhó Kàgàwà ndɨ yà nyɨ nyarɨ́'ɨ nà kɔ́rɔ́ dhu nubhò ɨndʉ̀? Kǎpɛ́ ɨ'ɨ wɔ̀

---

* **3:19** 3.19 Yɔ̌b 5.13 * **3:20** 3.20 Zàb 94.11

dhu bhěyi, nɨ́ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ nyɨ nyádʉ̀ àmbɛ nyɔyɔ̀ dɔ̌, ɨnzá nyɨ nyabà ɨ dhu Kàgàwà-fɔ́ dhu bhěyi nɨ̌?

8 Nyɨ̌ pbánɨ́ ɨwà nyɨ̌ nyábà yà nyɨ̌ nyɨ́ atdyúya òho kɔ́rɔ́ dhu! Nyɨ̌ pbánɨ́ ɨwà nyɨ̌ nyóngò ònzìtálɛ tɨ́! Nyɨ̌ pbánɨ́ ɨwà nyɨ̌ nyóngò ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɨ́! Pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ́ na, mǎ nɨ́ nzɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá. Nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ná gukyè obhóngàtɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɨ́, nɨ́ mǎ màmbɛ̀nà ɨ̀'ɨ̀ átɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɨ́ atdíkpá nyɨ̌ mànà. 9 Obhó tɨ́, ɨma nɨ̌ dhu rɔ̌lo Kàgàwà ʉ́lɨ mǎ'ɨ, mǎ uvitatálɛ tɨ́rɔ̀, mɨ́'ɨ̀ olù alɛ tɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̌ dhu bhěyi. Mǎ mɨ́'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ ànyǎya ka kɨ̀tdɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ka kɔkyɛ tɨ́ alɛ bhěyi. Obhó tɨ́, mǎ mɨ́'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà, màlàyíká mànà dhu rɨ̌ rɔ̀yá rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu àndà alɛ bhěyi*. 10 Mǎ pbánɨ́ ndɨ àkyǎkyɛ̀ alɛ Krɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà alɛ Krɨ́stɔ̀-nyʉtsì. Mǎ pbánɨ́ ndɨ ivíví alɛ, nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔbɨ nà alɛ. Ìndrʉ̌ arɨ́ ɨtsìka ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀, abádhí arádʉ̀ nyɨ̌fʉ! 11 Rɨ̀rà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, mǎ mɨ́'ɨ̀ àwù nà, mǎ mɨ́'ɨ̀ ɔ̀mvʉ̀na mǎ mɨ́ dhu-atdyú nà, mǎ mɨ́'ɨ̀ ɨ̀mbǎ mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ̀ká. Ka karávu rɔ̀ká, mǎdʉ̀ àmbɛ ùbhi dɔ̌, ɨ̀mbǎ mǎ móko rɔ́ nga rɨ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀. 12 Mǎ márɨ́ adyɔ ɨ̀vɔ̀, mǎmbɛ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ mǎ mabá tɨ́. Mǎ'ɨ nɨ̌ ka kɨ́ dhu ʉ̀nɔ rɔ̀, mǎ márɨ́ ɨ alɛ àsɔ̌ àsɔ̌ tɨ́. Ìndrʉ̌ rɨ̌ mǎbhʉ̌ mǎbà àpbɛ̀ rɔ̀, mǎ márɨ́ dhu-dzi òndù òndù tɨ́. 13 Mǎ'ɨ ka kʉ̀dhʉ̌ rɔ̀, mǎ márɨ́ ɔtɛ àdǔ ɨyɔ̀nga ɔ̌. Kòmbí màtɨ́ ka kɨ́ mɔ̌zʉ̀ àdhàdhɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ tsɨ̌tsɔ̀ bhěyi, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ mà náarɨ́ mɔ̌zʉ̀ mɨ́'ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ andrɨta bhěyi.

Pɔlɔ̀ bhà ɨrɛ̀ta yà atdídɔ̌ ndɨ̀ ndózè pbɨ̀ndà nzónzo-okú dɔ̀ rɔ̀

14 Ma màndɨ̌ nzá yà dhu fʉ̌kʉ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̀kʉ nabhʉ̀ tɨ́ rɨ̀wʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ma màndɨ̌ ka ndɨ́nɨ̌ nyɨ̀kpɔ́kʉ nabhʉ̀ tɨ́ ròtdyù àdhàdhɨ̀ pbàkà nzónzo yà atdídɔ̌ ma mózè bhěyi. 15 Obhó tɨ́, atdí kumì lʉfʉ̀ alɛ mà rɨ̌ mbǎ dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀ Krɨ́stɔ̀-nyʉtsì ka kóko tɨ́ dhu dɔ̌, nɨ́ abákʉ rɨ̌ mbǎ ɨ'ɨ̀ ibí. Obhó tɨ́, ɨma nɨ́ ndɨ ma mɔ́dhɨ̀ nyɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu-otù ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyoko tɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀-nyʉtsì. 16 Nɨ́rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒdyì pbàkà ɔ́fɔ̀. 17 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mòvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɨkʉ ɔ̀. Ka nɨ́ pbànɨ̌ngba yà atdídɔ̌ ma mózè, ndɨrɔ̀ mběyi arɨ́ fɔ́ná ka kàbhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ. Kàrɨ̌ ndɨ Krɨ́stɔ̀-nyʉtsì ma marádɨ tɨ́ dhu tɔ́ gɨ̀lɨ̀má àbhʉ̌ nyɨ̌rɛ̀. Ndɨ gɨ̀lɨ̀má nɨ́ ndɨ ma marúdhěna kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ kɔ́rɔ́ kànɨ́sá ɔ̌.

18 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ nɔ́pɛ̀ 'àmbɛ ɨnga ɨ̀rɛ̀ dɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ma ràrǎrà nyǎndà, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'àmbɛ 'ɨ̀dzɨ dɔ̌. 19 Pbɛ́tʉ̀, ma márà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nɨ̌. Nɨ́ ányɨrɔ̌ nɨ́ ndɨ, ma mɨ́ nzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ ɨ 'ɨ̀dzɨ̌ arɨ́ ɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ arʉ́nɔna dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́ abádhí rǎdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà dhu nálǎ átɔ̀! 20 Obhó tɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi náarɨ́ nzɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ yà alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu-otù ɔ̌ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kǎrɨ́ ndɨ̀tɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-otù ɔ̌. 21 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyòzè nɨ́ àdhu? Tɨ́ marà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ fudú mùgɔ̌ nà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, tɨ́ marà àhʉ àzè mà ɨyɔ̀nga mànà nɨ̌ àlè afídu nà?

---

* **4:9** 4.9 Ànyǎya ka kɨ̀tdɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ka kɔkyɛ tɨ́ alɛ ka kabhʉ̌nà rùvò rʉ̀wʉgà dɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ nugye tɨ́ ɔ̀rʉ̀ tɔ́ ɨzǎ nà, ìndrʉ̌ ràdʉ̀ 'àndu 'àmbɛ ɨ alɛ rɔ̌ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu àndà dɔ̌.

5

Mụ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ́ rɨ́ alɛ àkǎ kodì Kànɨsà ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Gàl 5.9; 1Tì 1.19-20; Ɛ̀br 10.22)

1 Dhu arɨ́ ndɨ̀rɨ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ kambɛ àtɨ̀nà dɔ̌, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ rarɨ́ mụ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ. Ndɨ mụ̀nyɔ̀nɨ̀-tɨdɔ̀ nɨ́ yà ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ndɔ̀nzɨ kǎkà ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ màtɨ́: ka karátɨna nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ ródyì olù-ɨ́yànà* ràdɨ pbɨ̀ndà tsìbhále tɨ́! 2 Nɨ́ àzèmbè ɨzʉ àmbɛ̀nà nyʉ̌kǎ, nyǎdʉ̀ ndɨ dhu nɔ̀nzì alɛ ìpfo, nyǒdì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀ òko nyǎmbɛ nyɔ̌yɔ̀ dɔ̌ ɔ̀yɔ̀ tɨ́! 3 Ɨma, ma mɨ́'ɨ̀ ɨtsɛ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́'ɨ̀ ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀. Nɨ́, ma mɔ̀tdɨ wà ndɨ dhu nɔ́nzì alɛ-ànyǎ, àdhàdhɨ ìnè àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà dhu bhɛ̌yi. 4 Ma mɔ̀tdɨ ndɨ alɛ-ànyǎ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, nyʉ̌ndʉ̌ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀, ma mɨ'ɨya ìnè átɔ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ɨ'ɨya ìnè nzínzìkʉ ɔ̌. 5 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌pfo wɔ̀ ndɨ alɛ, nyǎbhʉ pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ tɔ̀*, ndɨ́nɨ̌ kà-nyʉtsì rɨ́'ɨ̀ nzɛ́rɛnga nabhʉ̀ tɨ́ rìku yà kà rǎbàna àpbɛ̀-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kà rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

6 Nyɨ̌ nyɨ́ nyɔ̌yɔ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́ nzɨ̀ ídzì dhu! Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tɨ́ obhó dhu, ákɛ̌ afí-ngba rarɨ́ ábhɔ̌ idyi nyʉ́ nábhʉ̌ ràmɔ̌? 7 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌pfo wɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ afi-ayɨ́ nyʉkʉtsì rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɨlá tɨ́ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ idyi-ɔwʉ́tá, yà ɨnzá ka kàngbɔ̌ afi ɔ̀nà bhɛ̌yi, yà kòmbí nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, Kàgàwà ú'o wà nyɨ̌ nyɨ̌lǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌. Kǎbhʉ̀ wà Krɨ́stɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhɨ̀ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ Pbàyàhúdí arózèna 'à'à tàmǎ-ngba bhɛ̌yi*. 8 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ afi-ayɨ́ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà mʉ̀gatì nɨ̌. Kà-tɨ̀ nɨ́, nzɛ́rɛnga mà nzɛ́rɛ dhu mànà tɔ́ afi-ayɨ́ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ka ɨ̀mbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì nɨ̌. Kà-tɨ̀ nɨ́, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀kò ɨ̀lǎ àlɛ̌ kɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ obhóná dhu ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kɨ́ rɔ́rɔ̀.

9 Yà olù ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà ɔ̌, ma mándɨ̌ dhu matɨ, nyɨ̌ ràkǎ nzá nyǒwù òko rɔ̌ atdíkpá mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ mànà. 10 Ndɨ bhàrʉwà ɔ̀ ma mɔ́tɛ̀ nzá yà adzɨ ɔ̌ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ dɔ̌, ɔdhɨ́ya-fɔ́ rɨ́'ɨ̀ dhu dɔ̌ arɨ́ afíya ʉ̀lɨ̌ alɛ dɔ̌, ìndrʉ̌-fɔ́ dhu ʉ̀dhǎ arɨ́ ɔbɨ nɨ̌ alɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀ sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ dɔ̌. Obhó tɨ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɨndà tɨ́ nyɨ̌ abádhí rɔ̌ rɔ̀, dhu àkǎnà nyʉ̌vò yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀! 11 Pbɛ́tʉ̀ ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ okúya dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ kǎkà pbàkrɨ́stɔ̀ tɨ́ arɨ́ 'àtɨ alɛ. Ndɨ alɛ apɛ́ àtɨna ndɨ̀ ràrɨ̌ mʉ̀krɨ́stɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ɨ'ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɔdhɨ́na-fɔ́ rɨ́'ɨ̀ dhu dɔ̌ arɨ́ afína ɨ̀lɨ̌ alɛ tɨ́, kapɛ́ ɨ'ɨ̀ sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ tɨ́, ndàdʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhu ʉ̀nɔ arɨ́ ìndrʉ̌ nɨ̌ alɛ tɨ́, kapɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨwa òri arɨ́ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɔbɨ nɨ̌ arɨ́ dhu ʉ̀dhǎ ìndrʉ̌-fɔ́ rɔ̀ alɛ tɨ́, nɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nà nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ mà atdíkpá! 12 Ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ-ànyǎ t'ʉ́nɔta tɨ́ ɔ̀tɛ̌du? Tɨ́ obhó pbàkrɨ́stɔ̀ nyʉ́ ɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ ànyǎya nʉ́nɔ̀? 13 Ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ-ànyǎ nʉ́nɔ̀ rǎdʉ̀ nɨ́ Kàgàwà. Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌pfo nzɛ́rɛ alɛ nyǒdì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀*.»

---

* **5:1** 5.1 Law 18.8; Tòr 23.1 * **5:5** 5.5 Màt 18.15-20 * **5:7** 5.7 Uvt 13.7; 12.21 * **5:13** 5.13 Tòr 17.7

6

MụKrístɔ̀ àkǎ nzá ndɔ̀bhụ ɔdhìnà mụkrístɔ̀ ɨnzá Yěsù ná'ù anya t'ítdɨ̀ta t'álɛ-fɔ́ dhu

(Mbà 20.3; Màt 5.23-24; Rɔm 12.17-18; Ɛ̌fɛ 5.3-8; Yàk 4.1)

1 Nzínzìkụ ɔ̌ atdí alɛ mà náapɛ́ ɨ'ì anya nà ɨwà Yěsù ná'ù ɔdhìnà nà,
ní dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga kà ràrà ndɨ ɔdhìnà ɔ̀bhụ ɨnzá Yěsù ná'ù anya t'ítdɨ̀ta
t'álɛ-fɔ́? Ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní kà ràrà kɔ̀bhụ Kàgàwà bhà alɛ-fɔ́. 2 Nyǐ
nyụ́nɨ tí nzá dhu, Kàgàwà bhà alɛ ràrǐ ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nɨtdɨ̀ya?
Nírɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nyǐ nyɨtdɨ̀ya dhu bhěyi, ádhu ìnzǐ nyǐ nyádụ̀
kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi àkyǎkyɛ̀ dhu nụ̀fǎ alɛ-ànyǎ nítdɨ̀ nǐ? 3 Nyǐ nyụ̀nɨ tí
nzá dhu àlɛ̌ rɨtdɨ̀ya màlàyíká mà-ànyǎ? Ní ndɨ dhu bhěyi kà rí'ì rɔ̀,
àlɛ̌ ní ụ̀nɔ àlɛ̌ kádụ̀ yà adzɨ ɔ̌ ì nɔ̀nzì dhu-ànyǎ ụ̀nɔ̀ olu! 4 Ní dhu apɛ́
ì'ì nyǐ nyí'ì anya nà nzínzìkụ ɔ̌ dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ nyǐ
nyádụ̀ òwu ɨ anya nà kɔ̌kɔ̀ ìnzǐ arí ɔ̀tɛ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ dhu ɔ̀ alɛ-ɔ̀nzǐ
nǐ? 5 Ma mụ̀nɔ̀ dhu wɔ̀ dhu bhěyi ndínǐ nyìkụ nabhụ̀ tí rìwụ̀. Obhó
tí, nzínzìkụ ɔ̌ yà Yěsù ná'ù ɔdhína nzínzì ɔ̌ dhu-ànyǎ ụ̀nɔ̀ rádụ̀ dhu-
ɔ̌nga t'óvòta nụ́nɨ atdí alɛ mà t'í'ì mbǎ? 6 Pbɛ́tụ̀, ụ̀kụ́ nyǐ nyàmbɛ̀nà
nzínzìkụ ɔ̌ dhu-ɔ̀nga àndà rɔ̀, nyǐ nyarádụ̀ òwu nyɔ̌bhụ̀ ɨnzá Yěsù ná'ù
alɛ-fɔ́ dhu-tì ní àdhu?
7 Obhó tí, anya nà nyǐ nyí'ì nzínzìkụ ɔ̌ dhu nítɛ̀ wà dhu kpangba, ɨwà
dhu rɔ́nzì lɛ̀màkụ atdídɔ̌. Ní ádhu ìnzǐ nyǐ nyádụ̀ nzɛ́rɛ dhu-dzi òndù
nǐ? Ádhu ìnzǐ nyǐ nyádụ̀ nyụ̌bhà kụdhǎ fụkụ́ ongyéngá mà nǐ? 8 Pbɛ́tụ̀
nyǐ, nyǐ ní ndɨ nyǐ nyarí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ, nyǒwù Yěsù ná'ù ɔdhíkụ ɔ̀bhụ̀
iri alɛ-fɔ́! Ndɨrɔ̀ nyǐ ní ndɨ nyǐ nyarí ɨ alɛ tɔ́ obhónánga ụ̀dhǎ ɔbɨ nǐ!
9 Nyǐ nyụ́nɨ wà dhu mběyi nyụ́, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ ní rabáya nzǐ
ngari ɔ̀rụ̀-akpà ɔ̌ Ádrụ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌. Ɨnzǐ nyàbhụ
kụtrǎ nyǐ: mụ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, sànamụ̀ ụ̀lɛ̌ arí alɛ mà, kǎkà ɨnzá
ì ụ́mbǎ ì nà alɛ nà arí mụ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ alɛ mà, ndɨrɔ̀ mụ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ arí
nzínzìya ɔ̌ kpabhálɛ-tírɔ̀, ndɨrɔ̀ vèbhálɛ-tírɔ̀ alɛ mà, náabáya nzǐ ngari
Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌. 10 Ndɨrɔ̀, ogbo ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ɔdhíya-fɔ́ rí'ì dhu
dɔ̌ arí afíya ụ̀lǐ alɛ mà, ɨwa òri arí alɛ mà, dhu ụ̀nɔ arí ìndrǔ nǐ alɛ mà,
kǎkà ìndrǔ-fɔ́ dhu ụ̀dhǎ arí ɔbɨ nǐ alɛ mànà, ní kɔ̀rí alɛ kórɔ́, náabáya
nzǐ ngari ɔ̀rụ̀-akpà ɔ̌ Ádrụ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌ átɔ̀. 11 Angyi,
nzínzìkụ ɔ̌ atdídhená alɛ nóongónà dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tí. Pbɛ́tụ̀
kòmbí, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nú'o wà nyǐ, nyǐlǎ fụ̀kụ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. Kǎbhụ
nyǐ nyǒngò pbìndà alɛ tí, ndàdụ̀ nyɔ̌zụ̀ obhónángatálɛ tí. Kɔ̌nzì kórɔ́
ɨ dhu àlɛ̌ tɔ́ Ádrụ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ nyǐ nyá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀
Ɨlǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌.

Yěsù ná'ù alɛ ní Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga dhu

(1Tɛ̀ 4.1-17; 1Pɛ́ 1.14-19)

12 Nyǐ nyarátɨna: «Kórɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ rụsà ka kụ́fà wà fǎkà
pbàkrístɔ̀ tírɔ̀.» Ndɨ dhu ní obhó dhu, pbɛ́tụ̀ kórɔ́ dhu ní nzǐ àkǎkǎ
kɔnzì dhu. Ɨma mà átɔ̀ ma mínè matɨ: «Kórɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ rụsà ka
kụ́fà wà idù,» pbɛ́tụ̀ ma mí nzǐ àdụ̀ dhu à'ù mɨ'ì atdí dhu mà tɔ́ ɨnɔ tí.
13 Ndɨrɔ̀ nyǐ nyarátɨna átɔ̀: «Kàgàwà anzì ɔ̀nyụ̀ alɛ-ɔ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎnzì
alɛ-ɔ̀ ɔ̀nyụ̀ tɔ̀.» Pbɛ́tụ̀, ma mátɨna kà rɨtɔ̀ya kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ dhu kórɔ́. Alɛ-
ngbɔ̀ Kàgàwà anzì nzá mụ̀nyɔ̀nɨ t'ɔ́nzɨta tɔ̀, pbɛ́tụ̀ kǎnzì ka Ádrụ̀ngbǎlɛ
Yěsù bhà kasụ t'ɔ́nzɨta tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ Ádrụ̀ngbǎlɛ rǐ'ì alɛ-ngbɔ̀ t'ụ́ndata

tɔ̀. 14 Ndɨrɔ̀ ròsè dòtsí, Kàgàwà yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndɨ̀
ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, náabhʉ̀ya àlɛ̌-ngbɔ̀ rʉ̀ngbɛ
ì átɔ̀.
15 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ nzá dhu, ngbɔ̌kʉ ràrɨ̌ Krɨ́stɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga? Nɨ́rɔ̀ ma
tɨ́ àdʉ̀ Krɨ́stɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga nyʉ́ ìdyì ìdyì, mʉgɛ̀rɛ̀ ròngò mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́
tsìbhálɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tɨ́? Ɨnzɨ́ akɛkpá màtɨ́! 16 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ nzá
dhu ndɨ alɛ mà rapɛ́ ’ùngbò mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ nà, nɨ́ róngò wà atdí
alɛ-ngbɔ̀ tɨ́ kà mànà? Obhó tɨ́, Ɨlɨ̌lǎ Andítá náarátɨna: «Abádhí ɔ́yɔ̌
rɔ̀ rǎdʉ̀ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ’òngò atdí alɛ-ngbɔ̀ tɨ́*.» 17 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà ì
nùngbò alɛ, nɨ́ rǎdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ’òngò atdí alɛ tɨ́ kà mànà, alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀.
18 Nyɨ̌ nyàkǎ, nyɔ̌tsè mʉ̀nyɔ̀nì-tsʉ̌ rɔ̀! Yà ìndrǔ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà
nzɛ́rɛnga rɨ̌’ì igi ndɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ nɔ́nzì wà
nzɛ́rɛnga ngbɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ ndìtɨ́rɔ̀*. 19 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tɨ́ nzá dhu ngbɔ̌kʉ ràrɨ̌
yà nyʉkʉtsì arádɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɨdza? Ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nábhʉ fʉ̌kʉ̀ nɨ́
Kàgàwà. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ́ nzɨ̌ kàmǎkʉ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀. 20 Obhó tɨ́, Kàgàwà náadzì
nyɨ̌ ɔrʉ́ odzi nyʉ́ ɔ̌. Nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌lè ka ngbɔ̌kʉ nɨ̌.

7

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàkòritò arɨ́’ì nà ʉmbátá dɔ̌ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɔ̀bhɔlɔ dhu
(Ɔpt 2.18-25; Màt 19.3-12; Rɔm 6.18-22)

1 Kòmbí, ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ yà idù nyɨ̌ nyándɨ̌ dhu dɔ̌. Nyɨ̌
nyátɨ: «Ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu nɨ́ kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndɔ̀dhɔ̀ pbìndà tsìbhálɛ
nà.» 2 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ìndrǔ oko tɨ́ ɨ̀mbǎ mʉ̀nyɔ̀nì rɨ̀’ì nzínzìya ɔ̌, ma
mátɨna dhu ràkǎ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ kpatsìbhálɛ mà rɨ̀’ì pbìndà tsìbhálɛ
nyʉ́ nà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ tsìbhálɛ mà rɨ̀’ì pbìndà kpatsìbhálɛ nyʉ́
nà. 3 Kpatsìbhálɛ nákǎ ndɔ̀nzì pbìndà tsìbhálɛ rɨ̌ atdyúna òho dhu,
ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ mà nákǎ ndɔ̀nzì pbìndà kpatsìbhálɛ rɨ̌ atdyúna òho
dhu átɔ̀. 4 Tsìbhálɛ-ngbɔ̀ nɨ́ nzɨ̌ ndɨ tsìbhálɛ bhà, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ́ kàbhà
kpatsìbhálɛ bhà. Ndɨrɔ̀ kpatsìbhálɛ-ngbɔ̀ nɨ́ nzɨ̌ ndɨ kpatsìbhálɛ bhà,
pbɛ́tʉ̀ ka nɨ́ kàbhà tsìbhálɛ bhà. 5 Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌lè nyɨ̌, ɨnzá nɨ́
ɨtsɔ̀ta tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ̀rì nyɨ̌ nyʉ̌bhà ka ákɛ̌ kàsʉmì tɨ́ rɔ̀. Ndɨ ɨtsɔ̀ta
tɔ́ kàsʉmì dzidɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ ìngo nyɔ̌kò atdíkpá tdítdɔ̀, akyɛ pfɔ̀mvɔ
Sìtanì náarana nyʉ̌tra fʉ̀kʉ́ ivívínga ɔ̌ nɨ̌. 6 Wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́
nzɨ̌ ʉyátá, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu dhu nɨ́ nzɨ̌ nzɛ́rɛ dhu.
7 Obhó tɨ́, ma màmbɛ̀nà òzèna dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̀kò ɨma bhɛ̌yi, ɨ̀mbǎ
vèbhálɛ́ na. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nábà pbìndà pɛrɛ̀ nyʉ́ atdírɔ̀
Kàgàwà-fɔ́: atdí alɛ ràbà tsìbhálɛ nà ndɨ̀ ndádɨ dhu tɔ́ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀, ngǎtsi
alɛ ràdʉ̀ ɨ̀mbǎ tsìbhálɛ́ na ndɨ̀ ndádɨ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nábà.
8 Ndɨrɔ̀ kǎkà ɨ̀mbǎ rɨ́’ì vèbhálɛ nà alɛ mà, abvo-ayí mànà tɔ̀, ma mɨ́
dhu ɔ̀vɔ matɨ, dhu ràmbɛ̀nà àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́ abádhí tɔ̀ abádhí ròngò
òko yà ma marádɨ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ ’ɔhò ʉmbátá-atdyú. 9 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́
ɨ̀’ì ɨ̀nzɨ̌ abádhí rǎdʉ̀ afíya ɔ̀tɔ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ abádhí rǎdʉ̀ àkǎ ’ʉ̀mbǎ ɨ̀.
Obhó tɨ́, dhu rǎdʉ̀ àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́, ndɨ alɛ rɨ̀’ì pbìndà tsìbhálɛ nyʉ́ nà,
ròsè ndɨ̀ ndarana àdɨ ndàmbɛ tsìbhálɛ-atdyú òhò dɔ̌ dhu dɔ̀nǎ.
10 Kǎkà ɨwà ì nʉ́mbǎ alɛ tɔ̀, ma mábhʉ̌na nɨ́ yàrɨ́ ʉyátá, yà ɨnzá
àhʉ fudú rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kɨ̀rà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà rɔ̀: tsìbhálɛ àkǎ

---

* **6:16** 6.16 Ɔpt 2.24 * **6:18** 6.18 Ka kɨ́’ì ìnè kʉgɛ̀rɛ̌ ka átɔ̀ yà dhu bhɛ̌yi: «Nyɨ̌ nyarátɨna: ‹Yà ìndrǔ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga rɨ̌’ì igi ndɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.› Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna: mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ rɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga ngbɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ ndìtɨ́rɔ̀.»

nzá ndʉ̀bhà pbìndà kpatsìbhálɛ. 11 Pbɛ́tʉ̀, tsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà
kpatsìbhálɛ ʉ̀bha, ní ndɨ tsìbhálɛ àkǎ nzá ndàrà amba-bvʉ̀ tdítdɔ̀.
Ɨmbǎ kɨ̀'ì ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, dhu àkǎ abádhí rùngbò ì tdítdɔ̀ pbìndà
kpatsìbhálɛ nà. Ndɨrɔ̀, kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà pbìndà tsìbhálɛ.

Pɔlɔ̀ rǐ sedzà àbhʉ̌ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ mànà ì nʉ́mbǎ Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀ dhu

12 Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ɨma, ma mí ya dhu ɔ̀vɔ, ndɨ dhu àhʉ nzá
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kàhʉ ùdù rɔ̀. Ní ma mátɨna: ɨwà Yěsù
ná'ù kpatsìbhálɛ náapɛ́ ì'ì ɨnzá Yěsù ná'ù tsìbhálɛ nà, ndɨ tsìbhálɛ
ràdʉ̀ ndà'ù 'ɔ̀ngò òko kà mànà, ní ndɨ kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà
ndɨ tsìbhálɛ. 13 Ndɨ dhu bhěyi tí, Yěsù ná'ù tsìbhálɛ náapɛ́ ì'ì ɨnzá Yěsù
ná'ù kpatsìbhálɛ nà, ndɨ kpatsìbhálɛ ràdʉ̀ ndà'ù 'ɔ̀ngò òko kà mànà,
ní kàkǎ nzá ndʉ̀bhà pbìndà kpatsìbhálɛ. 14 Obhó tí, ɨnzá Yěsù ná'ù
kpatsìbhálɛ rǐ'ì ìnè ábhɔ̀ onzi nà ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò Kàgàwà bhà alɛ
tí Yěsù ná'ù pbìndà tsìbhálɛ-otù ɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi tí, ɨnzá Yěsù ná'ù
tsìbhálɛ rǐ'ì ìnè ábhɔ̀ onzi nà ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò Kàgàwà bhà alɛ tí
Yěsù ná'ù pbìndà kpatsìbhálɛ-otù ɔ̀. Ɨmbǎ kà rǐ'ì ndɨ dhu bhěyi nánǐ,
abádhí tɔ́ nzónzo nózʉ̀ ka kádʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ ɔ̀tì alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀
obhónánga nyʉ́ ɔ̀, ɨ nzónzo ní Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ ɨ̀lǎ alɛ. 15 Pbɛ́tʉ̀ dhu
apɛ́ ì'ì ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ nózè ndʉ̀bhà yà ì ʉmbá ì nà Yěsù ná'ù alɛ
dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎ wà ndʉ̀bhà ì ʉ́mbǎ ì nà alɛ. Kɔ̀rí dhu-tɨdɔ̀ nàndà
dhu nǐ, Yěsù ná'ù alɛ nʉ̀tsì ì ʉ́mbǎ ì mànà ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ nà dhu
rǐ mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyǒkò atdíkpá, Kàgàwà núunzi nyǐ ndínǐ
nyǐ nyoko tí màrʉ̀ngà ɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 16 Ɨnyɨ Yěsù
ná'ù tsìbhálɛ́, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó ɨ̀gʉ̌ nyɨ nyádʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ kpatsìbhálɛ nígʉ
dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, ɨnyɨ Yěsù ná'ù kpatsìbhálɛ́, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó ɨ̀gʉ̌
nyɨ nyádʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ nígʉ dhu?

Pɔlɔ̀ rǐ dhu àndǐ ɨnzá dhu àkǎ kokò ìndrʉ̌ tɔ́ ʉyátá tɔ́ ɨnɔ tí dhu dɔ̀ dhu

17 Ròsè yà angyi ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà nákǎ
ndòngò àdɨ àdhàdhì yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù abhʉ̀ fǐndà ɔ́fɔ̀ ɔ̀: ndɨ ɔ́fɔ̀ ní,
yà Kàgàwà rǐ ndànzi rɔ̀ kǐ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀*. Wɔ̀rí ní ndɨ àkǎkǎnà kɨfʉ dhu tí
ma marúdhěna kɔ́rɔ́ kànísá ɔ̀ dhu. 18 Kàgàwà rǐ nyanzi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀,
nyɨ nyɨ'ì tí ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnʉ́nga rɔ́? Ní nyɨ nyàkǎ nyadɨ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̀.
Kàgàwà rǐ nyanzi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, nyɨ nyɨ'ì tí ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnʉ́nga
rɔ́? Ní nyɨ nyàkǎ nzá nyabhʉ ka kɔbhɔ̀lɔ̀. 19 Alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí
dhu nɔ́nzì nzá atdí dhu mà. Ndɨrɔ̀, ìnzǐ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu nɔ́nzì nzá
atdí dhu mà átɔ̀. Àkǎkǎ dhu ní kɨfʉ Kàgàwà àvi kɔnzì dhu. 20 Dhu
àkǎ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà ràdɨ yà Kàgàwà rǐ ndànzi rɔ̀ ndì ndɨ'ì ɔ̀ná
ɔ́fɔ̀ ɔ̀. 21 Dhu apɛ́ ì'ì nyɨ nyɨ'ì ɨnɔ tí Kàgàwà rǐ nyanzi rɔ̀ dhu tí, ní nyɨ
nyàkǎ nzá nyitǔ afínʉ. Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ì'ì inè nyɨ nyí nyadɨ dʉ̀nʉ́ nyɨ-
tírɔ̀ dhu tí, ní nyɨ nyàkǎ nzá nyiwǐ ndɨ onzi. 22 Obhó tí, ɨnɔ tí arí'ì alɛ,
yà Kàgàwà ánzì rùngbò ì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nà, ní nzǐ ɨnɔ Yěsù-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi tí, dɔ̀ná arí'ì ndɨtírɔ̀ alɛ, yà Kàgàwà ánzì, ní Krístɔ̀

---

* **7:17** 7.17 Kàgàwà rǐ nyǎnzi rɔ̀ nyǐ nyɨ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ tí ka kátɨna dhu-tì ní: Alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, ìnzǐ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨnɔ tí ka kí'ì dhu mà, ìmbǎ ka kí'ì ɨnɔ tí dhu mànà. Kʉ̀tɔ̀ nzá Kàgàwà àvi dhu ɔ̀nzi ka kí dhu-tsʉ̀. Wɔ̀rí ní nzǐ ɨ̀tí ka kátɨna, Kàgàwà rǐ ndànzi dhu atù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ ràkǎnà ndòngò àdɨ ndɨ nzɛ́rɛnga ɔ̀ tí.

bhà ɨnɔ. 23 Kàgàwà náadzì nyɨ̌ ɔrʉ́ odzi nyʉ́ ɔ̌. Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá
nyɨ̌'ɨ tdítdɔ̌ ìndrǔ tó ʉyátá tó ɨnɔ tí. 24 Àbanɨ̌nzó, ɨngbàtí ɨ̀lì ndɨ̀ alɛ mà
nákǎ ndàdɨ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ yà kà rɨ̌ ndànzi rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

Ɨnzá àpɛ̀ 'ʉ̀mbǎ alɛ àkǎ 'òkò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀
(Ɛbr 13.4; 1Pɛ́ 4.7)

25 Kǎkà ɨnzá àpɛ̀ vèbhálɛ ʉ̀nɨ̌ kpabhínzo mà, ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ ʉ̀nɨ̌
vèbhínzo mànà tɔ̀, ma mʉ́yǎna Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ̀vɔ̀ idù dhu tí dhu
nà ma mí'ɨ ɨ̀mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, tɨdu ɔ̀nǎ rɔ̀, ma mábhʉ̌na abádhí tɔ̀ dhu ní
pbàkà ɨrɛ̀ta. Ndɨ ɨrɛ̀ta ní, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ́nzɨ ídzìnga fɨ́ndà rɨ'ɨ
tsʉ̀ná dhu ɨ̀rɨ ka kádʉ̀ dhu tí alɛ bhà. 26 Obhó tí, yà kòmbí rí'ɨ ɨ̀pbɛ̀-okú
dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ̀rɛ̀ nga ídzì dhu ràrɨ̌ ìndrǔ ròkò yà ɨ̀ í'ɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 27 Dhu
apɛ́ ɨ'ɨ ìnè nyɨ nyarí'ɨ tsìbhálɛ nà dhu tí, ní nyɨ nyàkǎ nzá nyɔnɛ̀ ndɨ
tsìbhálɛ ʉ̀bha nyɨ nyí dhu. Dhu apɛ́ ɨ'ɨ ɨ̀mbǎ nyɨ nyarí'ɨ tsìbhálɛ nà dhu
tí, ní nyɨ nyàkǎ nzá nyɔnɛ̀ tsìbhálɛ. 28 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ nyʉ̌mbǎ nyɨ̌
nyí dhu-atdyú nà nyɨ nyí'ɨ dhu tí, ní nyɨ nyɔ̀nzɨ nzá nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀,
ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ ʉ̀nɨ̌ tsìbhíngba náapɛ́ àrà amba-bvʉ̀, ní ɨ́yàdhíyà
nónzɨ nzá nzɛ́rɛnga átɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎkà ɨwà ɨ̀ nʉ́mbǎ alɛ ní rǒngo ɨ'ɨ ìnè
àpbɛ̀ nà fɨ́yó ípìrɔ̌nga ɔ̌. Ní ɨma, ma mòzè mɔdò nyɨ̌ ɨ̀ àpbɛ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Ɨnzá yà adzɨ ɔ̌ dhu àkǎ ndàtdǔ ìndrǔ-afí dhu

29 Àbanɨ̌nzó, ma mòzè matɨ yà dhu bhěyi: kàsʉmɨ ʉ̀bhà ndɨ̀ ídǒ. Ní
rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kòmbí, tsìbhálɛ nà arí'ɨ kpatsìbhálɛ, nákǎ ndàdɨ ɨ̀mbǎ arí'ɨ
tsìbhálɛ nà alɛ bhěyi. 30 Ɔdzɨ ródzɨ alɛ nákǎ 'òkò ɨ̀nzɨ̌ ródzɨ alɛ bhěyi.
Dhɛ̀dhɛ nà rí'ɨ alɛ nákǎ 'òkò ɨ̀mbǎ rí'ɨ dhɛ̀dhɛ nà alɛ bhěyi. Dhu òdzi rí
alɛ nákǎ 'òkò ɨ̀mbǎ rí'ɨ dhu nà alɛ bhěyi. 31 Yà adzɨ ɔ̌ malɨ nɨ̌ arí kasʉ
ɔ̀nzɨ alɛ, nákǎ 'òkò ɨ̀nzɨ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ kà nɨ̌ alɛ bhěyi. Obhó tí, yà ndɨ̀
ndí'ɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà adzɨ rǎrà tsʉ̀na rɨ̌ ndɔ̀dɨ dhu ɔ̀.

32 Ma mòzè dhu ní, nyǒkò ɨ̀mbǎ afíkʉ ɨ̀tǔ rí dhu rɨ̌'ɨ rórɔ̀. Ɨmbǎ arí'ɨ
tsìbhálɛ nà alɛ náarí afína ɨ̀tǔ nɨ̌ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà dhu kɛ̀lɛ̌,
ndàdʉ̀ ndòzè ndɔ̀nɛ̀ kà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí dhu kɛ̀lɛ̌. 33 Pbɛ́tʉ̀
tsìbhálɛ nà alɛ náarí afína àtdǔ nɨ̌ ní yà adzɨ ɔ̌ dhu, ndàdʉ̀ ndòzè
ndɔ̀nɛ̀ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí dhu, 34 pbɨ̀ndà
ɨrɛ̀ta ràdʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ ʉ̀ndɔ tí. Ndɨ dhu bhěyi tí, ɨ̀mbǎ arí'ɨ kpatsìbhálɛ nà
tsìbhálɛ mà, ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ ʉ̀nɨ tsìbhíngba mànà náarí afíya ɨ̀tǔ
nɨ̌ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà dhu kɛ̀lɛ̌. Abádhí ózè dhu ní 'àbhʉ afíya
mà ngbɔ̌ya mànà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kpatsìbhálɛ nà tsìbhálɛ
náarí afína ɨ̀tǔ nɨ̌ ní yà adzɨ ɔ̌ dhu, ndàdʉ̀ ndòzè ndɔ̀nɛ̀ pbɨ̀ndà alɛ-
nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí dhu. 35 Wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ní ma
mʉ̀nɔ̀ ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí mʉ̀gàsʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ ní ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí àdà ma mùpe rʉ̀kʉ́
dhu tí. Ma mòzè mɨtɛ̀ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtí nyɨ̌ nyádʉ̀ òko ɨnga nɔ̀fɔ̀
dhu bhěyi dhu fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ nyǎpba Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɔ̌ tí ɨ̀mbǎ fʉ̀kʉ́
ɨrɛ̀ta-ɔ̌nga ʉ̀ndɔ rí atdí dhu mà rɨ̌'ɨ rórɔ̀.

Órì nàndà dhu

36 Ndɨ alɛ apɛ́ dhu àlǎ, ɨnzá ndɨ rónzɨ yà ndɨ ndórì tsìbhíngba-
nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu, yà ɨnzá ɨ ʉ́mbǎ ɨ kà nà dhu-otù ɔ̌, ɨ́yàdhíyà mànà
ɨ̀ í 'ʉ̀mbǎ dhu-atdyú ràdʉ̀ ndàlʉ tdítdɔ̌, ní abádhí àkǎ 'ʉ̀mbà ɨ̀, yà ndɨ
kpatsìbhíngba òzè ka dhu bhěyi. Àbadhi ɔ̀nzɨ nzá nzɛ́rɛnga. 37 Pbɛ́tʉ̀,
ndɨ kpatsìbhíngba apɛ́ dhu ùdhě afína nyʉ́ ɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndɨ̀ ʉ̀tʉ̌ tí

rórò, ndà'ù dhu ɨnzɨ̌ ɨ̀ ràrɨ̌ 'ʉ̀mbă, ndɨrò ɨnzɨ̌ ɨ̀ ràrɨ̌ ngbɔ̌ya ʉ̀pbă yà ndɨ̀ ndórì tsìbhíngba nà, ndàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ̀ yà ndì nyʉ́ ndì ndòzè ka dhu bhěyi, nɨ́ ndɨ alɛ ɔ̀nzɨ̀ dhu mběyi. 38 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, yà ndɨ̀ ndórì tsìbhíngba nà ɨ̀ nʉ̀mbă alɛ nɔ́nzɨ̀ dhu mběyi, ndɨrò wɔ̀ ndɨ tsìbhíngba nɔ̀dhɔ̀ ɨnzɨ̌ 'ʉ̀mbă ɨ̀ nà alɛ, nɔ́nzɨ̀ dhu mběyi nyʉ́ ròsè.

Abvo-ayí nàndà dhu

39 Ɨwà árà amba-bvʉ̀ tsìbhálɛ náarádɨ Ʊyátá-tsìnă yà ìnè pbìndà alɛ rɨ̌'ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kàbhà kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, nɨ́ ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀ 'ʉ̀mbă ɨ̀ ndɨ̀ ndòzè alɛ nà. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kpatsìbhálɛ àkă ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀krístɔ̀ tɨ́. 40 Pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔ̌, kà rădʉ̀ hirò ɔ̀nzɨ̀, yà ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tɨ́ ndɨ̀ ndàdɨ rò. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ pbàkà ɨrɛ̀ta, ndɨrò ɨma nyʉ́ ma mà'ù wà dhu átɔ̀, ma ràrɨ̌'ɨ̀ ìnè Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lă-Alafí nà.

8

Pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho sànamʉ̀ tɔ̀ ɨ̀ză nàndà dhu
(Rɔm 14.13-23; 1Kò 10.19-33)

1 Sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀ză nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyándɨ̌ dhu, nyăti: «Mă'ɨ kórɔ́, mă mʉ́nɨ wà dhu ndɨ dhu dɔ̌.» Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna: ɨnga ʉ̀nɨ̌ ka kɨ́ dhu náarɨ́ alɛ àbhʉ̌ kambɛ alɛ ɨ̀dzɨ dɔ̌ alɛ-tɨ́rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ alɛ òzè ka kɨ́ dhu náarɨ́ alɛ ɔ̀sì ɔ̀sì tɨ́. 2 Ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zʉ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ɨnga ndɨ̀ ndʉ́nɨ dhu tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ obhóná nyʉ́ yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndàkǎnà ndʉ̀nɨ ka dhu bhěyi alɛ. 3 Pbɛ́tʉ̀ ndɨ alɛ apɛ́ Kàgàwà òzè, nɨ́ Kàgàwà ʉ̀nɨ wà ndɨ alɛ.

4 Nɨ́rɔ̀, ka tɨ́ àdʉ̀ sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀ză ná'à à'a? Àlɛ̌'ɨ nyʉ́, àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu sànamʉ̀ rarɨ́'ɨ̀ mbă yà adzɨ ɔ̌, ndɨrò àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu Kàgàwà rarɨ́'ɨ̀ atdí tɨ́. 5 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ arátɨna mʉ̌ngʉ̌-nzo rarɨ́'ɨ̀ ìnè ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndɨrò yà adzɨ ɔ̌. Nɨ́ obhó tɨ́, abádhí tɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo rɨ̌'ɨ̀ ibí, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ibí. 6 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀, Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ atdí tɨ́. Ka nɨ́ àlɛ̌ t'Ábanà yà kórɔ́ dhu nanzɨ̀, ndɨrò àlɛ̌ karóko kà tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ɨ atdí tɨ́. Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ Yěsù Krístɔ̀, yà kɔ́rɔ́ dhu anzɨ̀ ndɨ̀ otùna ɔ̌. Ndɨrò ka nɨ́ ndɨ ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ àlɛ̌ tɔ̀.

7 Pbɛ́tʉ̀ ɨnzɨ̌ nɨ́ kórɔ́ alɛ ɨ ndɨ dhu nʉ́nɨ. Rɨrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ kǎkà ɨwà avù 'òngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀ză ná'à, náarɨ́'ɨ̀ ìnè sànamʉ̀ ɨ̀ á'ù obhó dhu tɨ́ rɔ́. Abádhí arɨ́ ndɨ ɨ̀ză ná'a, 'àdʉ̀ àmbɛ dhu ɨrɛ̀ dɔ̌ ndɨ ɨ̀ză ka ràbhʉ pɛrɛ̀ tɨ́ yà ìnè rɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dɔ̀yá sànamʉ̀ tɔ̀. Nɨ́ olùnă rɔ̀, ndɨ dhu arádʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀zʉ̀ ɨ̀ ɨwà ndɨ ɨ̀ză àbhʉ ɨ̀ 'ɔ̀tɨ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu tɨ́. Wɔ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta ràrɨ̌'ɨ̀ ivíví. 8 Obhó tɨ́, ɨnzɨ̌ nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ ndɨ àlɛ̌ ìndri rádʉ̀ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà tɨ́. Àlɛ̌ kapɛ́ ɔ̀nyʉ̀ ʉ̀bha ɨnzɨ̌ àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀, nɨ́ àlɛ̌ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀tdɨ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbă. Ndɨrò àlɛ̌ kapɛ́ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ, nɨ́ àlɛ̌ kábàna atdí dhu mà rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbă. 9 Pbɛ́tʉ̀, nyàndà nga mběyi, akyɛ yà nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ dʉ̀kʉ́ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌ nyòzè dhu ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ dhu náarana kǎkà ivíví fɨyɔ́ a'uta nà alɛ àbhʉ ràwà ɨ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀ nɨ̌. 10 Obhó tɨ́, ivíví pbìndà a'uta nà alɛ náapɛ́ ɨnyɨ, ɨnga nʉ́nɨ alɛ nyʉ́ nálă sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀ză ná'a nyɨ nyɨ́ sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná rɔ̀ sɔmă-dzà ɔ̌ rɔ̀ rɔ́, nɨ́ kàbhà ɨrɛ̀ta tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀tʉ rɔ̀nyʉ̀ sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɔ̀nyʉ̀? 11 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, pbʉ̀kʉ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta-okú dɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ ndɨ ivíví a'uta nà alɛ, ndɨrò yà Krístɔ̀ nyʉ́ náavɛ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀, nɨ́ rădʉ̀

àwĩ atdídɔ̌. 12 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyí dhu ʉ̀fǎ adɔ́kʉ mà awɛ́kʉ
mànà ɔ̀nzɨ̌, nyǎdʉ̀ afíya ìnza dhu, rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ àdhàdhì ɨwà nyɨ̌ nyàfǎ dhu
Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ nyʉ́ dhu bhěyi. 13 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ náapɛ́ Yěsù
ná'ù adɔ̀du mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ awɛ̀du mà nábhʉ̌ rɨ̀tsì nzɛ́rɛnga ɔ̀, ní ma
mádʉ̀ àdɨ ìnzɨ̌ mongò ɨ̀zǎ à'à kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̌, akyɛ ndɨ dhu arana abádhí
àbhʉ rùwĩ nɨ̌.

9

Uvitatálɛ àkǎ àbà fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ rí dhu yà ɨ arɔ́nzɨna kasʉ-nyʉtsì dhu

(Luk 10.7; Kas 20.34-35; 2Kò 11.7-12; Gàl 6.6; 1Tì 5.17-18)

1 Ɨma tí obhó uvitatálɛ ngʉ̌kpà uvitatálɛ bhěyi? Ma mátí obhó ɨ̀'ɨ̀
dùdú matírɔ̀? Ɨma mála tí nzá Yěsù, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ? Nyɨ̌ nyʉ́,
nyɨ̌ tí obhó yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tɔ̀ ma mɔ́nzì kasʉ-nyʉtsì rɔ̀ úvò alɛ?
2 Ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ma mapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ìnzɨ̌ ní uvitatálɛ tí, ní fʉ̌kʉ̀ ɨma ní uvitatálɛ
nyʉ́. Obhó tí, nyɨ̌ ní yà ma mɔ́nzì uvitatálɛ tɔ́ kasʉ ɨ̀tɛ̀ rí alɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-
nyʉtsì.
3 Yàrí ní ndɨ ìndrǔ rɨ̌ mɔbhʉ rɔ̀, ma marí mugye dùdú tí dhu:
4 mǎ'ɨ uvitatálɛ tírɔ̀, mǎ tí nzɨ̌ àdʉ̀ àkǎ mɔ̌nyʉ̀ dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀
fàká kasʉ-otù ɔ̌? 5 Tsìbhálɛ nà ma mɨ̀'ɨ̀ rɔ̀, ma màkǎnà tí nzá ndɨ
tsìbhálɛ rʉ̀ndà ma abhi ɔ̀ ma márà rɔ̀, àdhàdhì ngʉ̌kpà uvitatálɛ mà,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù t'ádɔ́na mà Pɛ́tɛrʉ̀ mànà náarɔ́nzɨna dhu bhěyi? 6 Tí
mǎ'ɨ kɛ̀lɛ̌ ndɨ Bàrnabà nà mǎ mádʉ̀ àkǎ mɔ̌nzì kasʉ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nɨ̌ ndínɨ̌
mǎ mabá tí ɔ̀nyʉ̀? 7 Ádhɨ pbá mùnowì ndɨ kàsʉ̌na ùbhɔ̌ arí ndɨ̀tírɔ̀?
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ vĩnyɔ̀-kpa òzò arí ɨ̀nzɨ̌ ndì ndí ndɨ vĩnyò-kpɔ̌ ɔ̀tɔ rɔ́rɔ̀?
Ndɨrɔ̀ ádhɨ pbá alɛ ndɨ ìkyì ʉ̀nda arí ìnzɨ̌ ndì ndí fɨndá màkyĩ ɔ̀mvʉ̀
rɔ́rɔ̀?
8 Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu tí obhó ìndrǔ arɔ́nzɨna dhu? Músà bhà Ʉyátá
náatí nzɨ̌ àdhàdhì dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ átɔ̀? 9 Obhó tí, ndɨ Ʉyátá ɔ̀ ka kándĩ
dhu katɨ: «Nyɨ nyàkǎ nzá nyʉtsì nganʉ̀-ɔ̌nga òtsi rí, ndínɨ̌ kpɔ̌na uvò
tí kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀ ìkyì-akpà-tsʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ nganʉ̀ nɔnyʉ tí*.» Kàgàwà náatí
afína ìtǔ ìkyì-akpá tɔ́ dhu nɨ̌? 10 Ròsè dòtsí, kʉ̌nɔ tí ɨnzá wɔ̀ dhu àlɛ̌-
okú dɔ̀ rɔ̀? Obhó tí, wɔ̀ dhu ka kandí àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨnga òbhì rí alɛ
nákǎ ndòbhì ɨnga ndàdʉ̀ dhu à'ù àbà ndɨ ràrɨ̌ ndɨ ɨnga ɔ̌ rɔ́'ɔ̀ dhu-rɔrɔ̀
nábà fɨndà átɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨnga ɔ̌ rɔ̀ rí dhu ògu alɛ nákǎ ndà'ù dhu, àbà ndɨ
ràrɨ̌ ndɨ ɨnga ɔ̌ ka kògù dhu-rɔrɔ̀ nábà. 11 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ alɛ-afí tɔ́ itse mǎ
mózò afíkʉ ɔ̀ dhu tí, ní mǎ mí alɛ-ngbɔ̀ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rí dhu nábà fʉkʉ́
dhu tí nzɛ́rɛ dhu? 12 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ngʉ̌kpà uvitatálɛ náarí ɨ dhu àbà fʉkʉ́
dhu tí, ní ròsè dòtsí, mǎ nyʉ́, mǎ màkǎ tí nzá mǎbà ka átɔ̀? Pbɛ́tʉ̀ mǎ
mónzì nzá nyɨ̌ nyɔ̌nzɨ dzʉ̀nàka atdí dhu nɨ̌ màtí. Mǎ móndù kɔ́rɔ́ dhu-
dzi akyɛ mǎ mowuna Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌. 13 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí
obhó dhu Kàgàwà bhà-dzá arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ rarí fɨyɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nábà ányɨ̀-
dzá ɨ ɔ́nzɨna kasʉ ɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu màzàbahʉ̀ dɔ̌
arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ rarí fɨyɔ́ ɔ̀nyʉ̀ àbà ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌ ɨ ʉ́bǐna pɛrɛ̀ tí
ɨ̀zǎ ɔ̀ rɔ̀? 14 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nʉ́ʉyá dhu kǎkà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ tɔ̀ ndàtɨ, abádhí ràrǎdʉ̀ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ
rí dhu-tsí àbà ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌.

---

* **9:9** 9.9 Tɔ̀r 25.4

15 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mónzì nzá atdí dhu mà kɔnzɨ̀ dzʉ̀nàdu nɨ̌. Nɨ́ ma
mɨ́ milè ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà ma màndǐ dhu, nɨ́ ma màndǐ nzá,
ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyibho tɨ́ dhu idù. Ɨnga nɔ̀fɔ̀ idù dhu nyʉ́ nɨ́ mɔvɛ̀ ɔ̀vɛ̀ tɨ́, dhu
ùnzi dɔ̌ ma mambɛ̀na ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀. Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ wɔ̀ ma mɨ́ milè
okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu àkɔ̌ fudú rɔ̀. 16 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ma mɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu
nɨ́ nzɨ̌ mabhʉ̌ rɨ́ mɨdzɨ̌ ma dhu. Ndɨ dhu nɨ́ ɨwà àkǎnà atdídɔ̌ nyʉ́ mʉnɔ̀
ìndrǔ tɔ̀ dhu. Ɨnzɨ̌ ma mɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu, nɨ́ rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀
àpbɛ̌ nyʉ́ tɨ́ idù. 17 Dhu ɨ́'ɨ̀yǎna gukyè ma nyʉ́ tírɔ̀ ma móvò yàrɨ́ kasʉ
mongò ɔ̀nzìnà dhu tɨ́, nɨ́ ma mákǎna mabà pbàkà mʉ̀kɨ̀mbà. Pbɛ́tʉ̀,
ma mɨ́ kɔ̀nzɨ Kàgàwà íbhò ndɨ ndɨ kasʉ mongò ɔ̀nzìnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Nɨ́rɔ̀, pbàkà mʉ̀kɨ̀mbà nyʉ́ nɨ́ àdhu? Pbàkà mʉ̀kɨ̀mbà nɨ́ mɔvɔ̀ Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ka kɨ́ mubhǒ rɔ́rɔ̀. Kà-tɨ̀ nɨ́ mɔvɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
ìndrǔ tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ma mɨ́ kǒtù ɔ̌ àkǎnà mabà dhu ɔ̀nzi rɔ́rɔ̀.
19 Ma mɨ́'ɨ̀ dùdú matɨ́rɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mɔ́nzɨ ma matɨ́rɔ̀
mɨ'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨnɔ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ ábhɔ̌ alɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ tɔ̀.
20 Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ma marádɨ Mʉ̀yàhudì bhěyi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá
tɨ́ Pbàyàhúdí. Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ abádhí rɨ̌ rɔ̀, mǎ maróko abádhí
mànà ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ma mɨ́ dhu bhěyi, pbɛ́tʉ̀ ɨma nyʉ́, ɨ̀mbǎ ma mɨ́'ɨ̀
ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ rɔ́rɔ̀. Ma marɨ́ kɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́
ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ. 21 Ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ alɛ nzínzì ɔ̌,
ma marádɨ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ alɛ bhěyi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ abádhí
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tɔ̀. Wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̌ atɨna ɨnzá ma rɨ́fʉ Kàgàwà bhà
Ʊyátá. Ma márɨ́ kɨ̀fʉ̌ ɨ̀fʉ̌, Krɨ́stɔ̀ bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ma márɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Ndɨrɔ̀ kǎkà ivíví fɨ̀yɔ́ a'uta arɨ́'ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, ma márɨ́ mɔnzɨ matɨ́rɔ̀
ivíví a'uta nà alɛ bhěyi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ ɨ ivíví a'uta nà alɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù tɔ̀. Nɨ́, kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ma márà mɔnzɨ rɔ̌ abádhí rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
ndɨ́nɨ̌ ma mara tɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ɨ̀gʉ rɔ̌ dhèdhèrɔ̀ otu
ɔ̌. 23 Ma márɨ́ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́
kà-nyʉtsì rɨ́'ɨ̀ ídzìnga átɔ̀.

24 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ obhó dhu ɨkpa tɔ́ odhó dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ rarɨ́ ɔngʉ tɔ́ kàsʉ́sù
ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rarɨ́ ndɨ àrà mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀ àbà? Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌
nyàkǎ nyǎmbɛ ɔ̀tse dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabá tɨ́ mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀. 25 Kàsʉ́sù
tɔ́ ɨkpa nòzè 'ɨ̀kpà alɛ kɔ́rɔ́ náarɨ́ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu ʉ̀bha, 'àdʉ̀ afíya
àpba ɔngʉ t'údheta rɔ̌. Abádhí arɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ abá
tɨ́ mʉ̀kàkʉ́, àzèmbè pbání ndìnza rádʉ̀ mʉ̀kàkʉ́ kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ, àlɛ̌
kárɨ́ kàsʉ́sù ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tɨ́ yà ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ndìnza
mʉ̀kàkʉ́. 26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨma, ma márɨ́ nzɨ̌ àngɨlɨ, mambɛ
mubi dɔ̌ akyɛ. Ma mɨ́'ɨ̀ àdhàdhì ɔtsʉ́na ndì ndàngùrǔ rɔ́rɔ̀ rɨ́ anya
ɔ̀nzɨ, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀pbì mbàrátánga alɛ bhěyi. 27 Pbɛ́tʉ̀, ma marávu ngbɔ̌du
rɔ̌ ma-tírɔ̀ ɨdzídzɔ̀ ɨkpa-tɨdɔ̀ nɨ, madʉ̀ lɛ̀màna ɔ̀nzì, akyɛ Kàgàwà araya
mɔdhɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ mabà pɛrɛ̀ nɨ̌, ɨma yà ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ma marɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
nʉ́nɔ rɔ̀.

10

Sànamʉ̀ àkǎ nzá kʉlɛ̌ dhu
(Zàb 78.13-33; 106.9-22; Ɛ̀br 3.7-19)

1 Àbanɨ̀nzó, ma mòzè nzá nyǎdzo yà Músà-owù nʉngʉ àlɛ̌ t'ábhúna
rɔ̌ ndì nanzɨ dhu rɔ̌ rɔ̀. Abádhí kɔ́rɔ́ núubhì yà 'ʉ̀nda rɨ́ àpbù tɔ́ sísí

tsìnă*, ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ núʉdà pfɔ̌ya dɔ̌ ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nă ɔ̀nánga ùtù ndɨ ɔyɔ rɔ́rɔ̀*. 2 Àpbù-tsìnă abádhí ubhì dhu mà ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nă abádhí ʉdà dhu mànà, nɨ́ɨ'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ ɨwà Kàgàwà ùbho bàtizò abádhí tɔ̀ kórɔ́ ndɨ́nɨ̌ Músà-owù nʉngʉ tɨ́ dhu bhɛ̌yi. 3 Abádhí kórɔ́ náanyʉ̀ Kàgàwà àbhʉ fɨ̌yɔ̀ atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀*. 4 Abádhí kórɔ́ náamvʉ̀ Kàgàwà àbhʉ ràhʉ bhalabhala tɔ́ odu ɔ̀ rɔ̀ fɨ̌yɔ̀ ɨdha. Wɔ̀ ndɨ bhalabhala tɔ́ odu nɨ'ɨ̀ Krístɔ̀ yà abádhí nʉnda*. 5 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̌ náafɔ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí núʉvɛ̀, abvòya ròyì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌.

6 Kɔ̌kɔ̀ dhu náanzɨ̀ ɨ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ'ɨ̀ tɨ́ ídzì ɔ́fɔ̀ tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kadʉ̀ tɨ́ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌ kɨ́ dhu-atdyú nóhò, àdhàdhɨ̀ abádhí náahò kătdyú dhu bhɛ̌yi*. 7 Nɨ́rɔ̀ nyɨ̌ nyàkă nzá nyɨ̌'ɨ̀ sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ tɨ́, àdhàdhɨ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ núʉlɛ́nà sànamʉ̀ dhu bhɛ̌yi*. Àdhàdhɨ̀ ɨ̀lɨ̀lă Andítá náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Ìndrʉ̌ náakò obvò ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta tɔ̀ ndɨrɔ̀ dhu t'ɔ́mvʉ̀ta tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ɨvà ɔrʉ́, 'ɔ̀bɛ̀ sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ̀*.» 8 Àlɛ̌ kàkă nzá àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀, àdhàdhɨ̀ atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náanzɨ̀ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌, ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀bhʉ nà lʉfʉ̀ alɛ núʉvɛ̀ atdí ɨdhɔ ɔ̌ tɨ́*. 9 Àlɛ̌ kàkă nzá àlɛ̌ rùmvʉ̌ Krístɔ̀-afí àdhàdhɨ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náanzɨ̀ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, osu núubhí abádhí, rʉ̀vɛ*. 10 Nyɨ̌ nyàkă nzá nyɔ̌nù, àdhàdhɨ̀ atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náanù dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ìndrʉ̌-tsè ɔ̀tdɨ̀ arɨ́ màlàyikà náatdɨ̀ abádhí-tsè kórɔ́*.

11 Kɔ̌kɔ̀ dhu náanzɨ̀ ɨ̀ abádhí rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ɨ'ɨ̀ tɨ́ atdí ɔ́fɔ̀ tɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka kandí ka ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nitdyu tɨ́, yà ípìrɔ̌rɔ̀ àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rărà ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndara tɨ́ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ rɔ̀. 12 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀ nɨrɛ̀ ɨwà ndɨ̀ ndídè pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌ dhu tɨ́ alɛ, nákă ndɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀tsɨ̀ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌ rɔ̀. 13 Wɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì náarɨ́ afíkʉ ùmvʉ̌ nɨ̌ umvútá nɨ́ yà kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ-afí ùmvʉ̌ kărɨ́ nɨ̌. Kàgàwà nɨ́ yà ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ, nɨ́ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nyăbhʉ pfɔ̀mvɔ rùmvʉ̌ afíkʉ ròsè ɔbɨ̀kʉ dɔ̀nă. Pfɔ̀mvɔ náapɛ́ afíkʉ ùmvʉ̌, nɨ́ Kàgàwà rădʉ̀ ɔbɨ àbhʉ fʉ̌kʉ̀ nyɔ̌ndù ndɨ dhu-dzi, nyădʉ̀ lɛ̀màna ɔ̀nzɨ̀. 14 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkă nyɨ̌ndà nyɨ̌ ɨtsɛ sànamʉ̀ t'ʉ́lɛ́tá rɔ̌ rɔ̀.

Ɨnzá dhu àkă kungbò alɛ pfɔ̀mvɔ nà dhu

15 Ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ àdhàdhɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ bhɛ̌yi. Nɨ́ nyɨrɛ̀ pɛ́ yà ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu-ɔ̌nga nyɨ̌-tírɔ̀. 16 Yà Kàgàwà tɔ̀ àlɛ̌ kɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ nɨ̌ kópà-tsʉ̀ àlɛ̌ kɔ̀mvʉ̀ rɔ̀, ndɨ kópà-otù ɔ̌ àlɛ̌ kùngbò tɨ́ nzá àlɛ̌ Krístɔ̀-azù mànà? Ndɨrɔ̀, yà àlɛ̌ kɨ́ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà rɔ̀, ndɨ mʉ̀gatì-otù ɔ̌ àlɛ̌ kùngbò tɨ́ nzá àlɛ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀ nà? 17 Obhó tɨ́, mʉ̀gatì rɨ̌'ɨ̀ atdí tɨ́. Ndɨrɔ̀, abhɔ rɔ̀ màtɨ́ àlɛ̌ kɨ́ mbă ɨ'ɨ̀, nɨ́ àlɛ̌'ɨ̀ kórɔ́ nɨ́ atdí alɛ-ngbɔ̀, àlɛ̌'ɨ̀ kórɔ́ àlɛ̌ kɨ́ ndɨ atdí mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ nɔ́nyʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

18 Nyàndà pɛ́ Pbàìsràyélí tɔ́ ɔ́fɔ̀ átɔ̀: pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho màzàbahʉ̀ dɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀zǎ ná'a abádhí arɨ́ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ungbò tɨ́ ɨ̀ otùna ɔ̌ Kàgàwà nà.

---

* **10:1** 10.1 Uvt 13.21-22 * **10:1** 10.1 Uvt 14.21-22 * **10:3** 10.3 Uvt 16.4-35 * **10:4** 10.4 Uvt 17.5,6; Ɔzt 20.7-11 * **10:6** 10.6 Ɔzt 11.4,34 * **10:7** 10.7 Uvt 32.1-5 * **10:7** 10.7 Uvt 32.6 * **10:8** 10.8 Ɔzt 14.37; 25.1-9 * **10:9** 10.9 Ɔzt 21.5-6 * **10:10** 10.10 Ɔzt 17.6-14

19 Nírò, ádhu ndɨ ma mòzè mʉnò wò ma mʉ̀nò dhu ɔ̌? Tí ìnè sànamʉ̀
tò ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨzǎ ràrɨ̌'ì mʉ̀gàsʉ̀ nà? Ndɨrò tí ìnè sànamʉ̀ ràrɨ̌'ì
mʉ̀gàsʉ̀ nà? 20 Ɨnzɨ́ akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna yà màzàbahʉ̀ dɔ̌
ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ arí ùbhǒna pɛrɛ̀ tí dhu núbhǒ abádhí rarí pfɔ̀mvɔ
tò, ɨnzɨ́ ní Kàgàwà tò. Ní, ɨma nyʉ́ ma mòzè nzá nyǔngbò nyɨ́ pfɔ̀mvɔ
nà. 21 Nyɨ́ nyí nzɨ́ àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò bhà kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀,
nyǎdʉ̀ pfɔ̀mvɔ bhà kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ átò. Ndɨ dhu bhěyi tí, nyɨ́ nyí nzɨ́
àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̀mvɔ bhà-tsí nɔ́nyʉ̀ átò.
22 Ndɨrò àlɛ̌ kòzè tí àlɛ̌ ràngbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà nàwí? Àlɛ̌ tí'ì ɔbɨ nà
ròsè kà dɔ̀nǎ?

Dhu àkǎ kɔnzɨ kɔ́rɔ́ dhu Kàgàwà-ɔvɔ̀ nilè tí dhu

23 Atdídhená alɛ arátɨna: «Kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ rʉsà ka kʉ́fà wà.» Ndɨ dhu ní
obhó dhu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ní nzɨ́ dhu-dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rádʉ̀ dhu. «Kɔ́rɔ́
dhu tɔ́ rʉsà ka kʉ́fà wà», pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ní nzɨ́ ìndrǔ ɔ̀sì rádʉ̀ dhu.
24 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɔ̀nɛ̀ fĩndà tí rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ
ndɔ̀nɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ tò rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu.
25 Nyɨ́ nyí'ì ìnè nyɔ̀nyʉ̀ ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì dhu mà yà kòbǐ ɔ̌ ka kòdzì, ɨnzá
nyɨ́ nyɔ̀ngʉ̀ dhu dɔ̀ná afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀. 26 Obhó tí, yà
adzɨ ɔ̀ná rí'ì kɔ́rɔ́ dhu mànà ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà malì*.
27 Dhu apɛ́ ɨ'ì ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nánzì nyɨ́ ɔ̀nyʉ̀
tò dhu tí, nyǎdʉ̀ nyǎ'ù nyǒwù ányì, ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nyʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu yà
àbadhi àbhʉ fʉ̌kʉ̀ ɨnzá nyɨ́ nyɔ̀ngʉ̀ tǐna yà afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀
rɔ́rɔ̀. 28 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ndàtɨ: «Yàrí ɨzǎ ní pɛrɛ̀ tí ka
kàbhʉ sànamʉ̀ tò,» ní nyɨ́ nyàkǎ nzá nyǎ'à ndɨ ɨzǎ, wò ndɨ dhu nɔ̀vɔ̀
fʉ̌kʉ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrò yà alɛ-afí ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀. 29 Ma mɔ̀tɛ̀
nzá afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀tɛ̀ yà ndɨ dhu nɔ̀vɔ̀nà fʉ̌kʉ̀ alɛ-afí
ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta dɔ̌.
Tí ídzì dhu ndɨ, ɨnyɨ mʉ̀krístò tírò, nyɨ nyíde ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì dhu mà
ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dhu tɔ́ ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí, àzèmbè ɔdhìnʉ rǐ kɔ̀zʉ̀ nzɛ́rɛnga tí
rɔ́rɔ̀? 30 Tí ídzì dhu ndɨ átò nyɨ nyíde pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí, nyɔnyʉ̀ yà
ɨwà nyɨ nyàbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tò okúna dɔ̀ rò dhu, àzèmbè ɔdhìnʉ rɔ̌rʉ̀
dʉ̀nʉ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rò rɔ́rɔ̀?
31 Nírò, dhu apɛ́ ɨ'ì nyɨ́ nyí dhu ɔ̀nyʉ dhu tí, nyɨ́ nyí dhu ɔ̀mvʉ̀ dhu
tí, ndɨrò nyɨ́ nyí kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̀nzɨ dhu tí, ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ kɔ́rɔ́ ɨ
dhu Kàgàwà-ɔvɔ̀ nilè tí. 32 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ Pbàyàhúdí mà, ɨnzɨ́
ní Pbàyàhúdí mà, ndɨrò Kàgàwà bhà Kànɨsà mà ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ nyɨ́
nyɔ́nzɨna dhu-otù ɔ̌. 33 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ dhu yà ɨma nyʉ́ ma marí
dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi: ma marí ɔbɨ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌, ndínɨ̌ ma mónzɨna kɔ́rɔ́
dhu nɔ́ɔfɔ́ tí kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̀kpɔ́. Obhó tí, ma marí nzɨ́ idù rí ídzìnga ìbho
atdírò dhu ɔ̀nɛ, pbɛ́tʉ̀ ma marí ábhɔ̌ alɛ tò rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu ɔ̀nɛ,
ndínɨ̌ Kàgàwà ɨgʉ́ tí abádhí.

11

1 Nyɨ́ nyàkǎ nyǒdyì pbàkà ɔ́fɔ̀, àdhàdhɨ ɨma nyʉ́ ma mídyì Krístò bhà
ɔ́fɔ̀ dhu bhěyi.

Vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà nákǎnà 'ɨ'ì nà sɔmǎ-dzà ɔ̌ ɔ́fɔ̀
(1Kò 14.40; Ɛfɛ 5.22-24; 1Tì 2.8-14)

---

* **10:26** 10.26 Zàb 24.1

2 Ma mɨfʉ nyɨ̌ ɨfʉ̌ tí nyɨ́ nyárí mɨrɛ̀ kórɔ́ dhu ɔ̌, nyǎdʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ma
múdhe dhu ɔ̀dɔ̀ àdhàdhì yà ma nyʉ́ ma múdhe ka fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Pbɛ́tʉ̀ ma mòzè nyʉ̌nɨ yàrí dhu: Krɨ́stɔ̀ ní ndɨ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ
ndì kpatsìbhálɛ-dɔ, kpatsìbhálɛ ní pbɨ̀ndà tsìbhálɛ-dɔ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà
ní Krɨ́stɔ̀-dɔ. 4 Nɨ́rɔ̀, ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndì kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ dɔ̀na àtsì
Kàgàwà rɔ̌ ndì ndí ndɨ̀tsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nabì bhɛ̌yi
ndì ndí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ní ndɨ alɛ ní Krɨ́stɔ̀ yà dɔ̀na tí
rí'ì gàyà nɔ̀nzì alɛ. 5 Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndì tsìbhálɛ mà náapɛ́ nzɨ̌ dɔ̀na
àtsì Kàgàwà rɔ̌ ndì ndí ndɨ̀tsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀
ndì ndí dhu ɔ̀vɔ nabì bhɛ̌yi ɔná kàsʉmì ɔ̌, ní ndɨ tsìbhálɛ ní pbɨ̀ndà
kpatsìbhálɛ yà dɔ̀na tí rí'ì gàyà nɔ̀nzì*. Wɔ̀ dhu rǎdʉ̀ ndàla àdhàdhì
kà-dɔ̀ká ka kàkpà dhu bhɛ̌yi†. 6 Dhu apɛ́ ì'ì ɨ̀nzá tsìbhálɛ àtsì dɔ̀na dhu
tí, ní kàkǎnà ndàbhʉ dɔ̀na-ká kazè! Pbɛ́tʉ̀, tsìbhálɛ-dɔ̀ká ka kàzè dhu,
ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà-dɔ̀ká ka kàkpà dhu rɨ̌ alɛ-nyì àbhʉ̌ rɨwʉ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, dhu àkǎ kà ràtsì dɔ̀na.
7 Kpatsìbhálɛ́ na nákǎ nzá ndàtsì dɔ̀na. Ka ní Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌, ndɨrɔ̀
ka ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ ní pbɨ̀ndà
kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. 8 Obhó tí, Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀
nzá kpatsìbhálɛ ràhʉ tsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ
kǎbhɔ̀lɔ̀ ràhʉ kpatsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀. 9 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀
nzá kpatsìbhálɛ tsìbhálɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀
kpatsìbhálɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Ní, tsìbhálɛ rɨ̌'ì pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà ràtsì dɔ̀na rɨ'ì
pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnǎ ndɨ ndarí'ì dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu tí,
màlàyíká-okú dɔ̀ rɔ̀*. 11 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà udhé dhu-bvʉ rɔ̌, tsìbhálɛ
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀mbǎ ndɨ ràrɨ̌'ì kpatsìbhálɛ-atdyú nà, ndɨrɔ̀ kpatsìbhálɛ
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀mbǎ ndɨ ràrɨ̌'ì tsìbhálɛ-atdyú nà. 12 Obhó tí, àdhàdhì
tsìbhálɛ Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ràhʉ kpatsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi
tí, kpatsìbhálɛ aráhʉ tsìbhálɛ-nyʉtsì rɔ̀ ʉgʉta-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ní
ndɨ abádhí nanzì ɔ́yɔ̌ rɔ̀ kórɔ́.
13 Nyɔ̀tdì pɛ́ yà anya nyɨ́ nyʉ́ tírɔ̀: tsìbhálɛ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ ɨ̀nzá
ndì ndàtsì dɔ̀na rɔ́rɔ̀ dhu tí ídzì dhu? 14 Yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ alɛ-dɔ̀ká
ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nɨ́tɛ̀ tí nzá dhu, kpatsìbhálɛ rɨ̌ dɔ̀na-ká ìvɨ̌ ádzàdzɨ̌ dhu ràrɨ̌ kà-
nyì àbhʉ̌ rí rɨwʉ̀ dhu? 15 Pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ tɔ̀, dɔ̀na-ká rɔ̌vi ádzàdzɨ̌ dhu
ní ɨfʉta. Obhó tí, ádzàdzɨ̌ aróvi àyɨ̌ Kàgàwà abhʉ̀ tsìbhálɛ tɔ̀, rɨ'ì dɔ̀na
àtsì kà rǎdʉ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi. 16 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zè ndàgò ndì
wɔ̀rí ɔtɛ dɔ̌, nákǎ ndʉ̀nɨ dhu àlɛ̌'ɨ mà, àlɛ̌ ràrɨ̌'ì mbǎ ngǎtsi ndɨ mànduʉ
nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà kànɨ́sá nyʉ́ mà ràrɨ̌'ì mbǎ kà nà.

Ònzìtálɛ rɨ̌ ɨzʉ àbhʉ̌ nǎkʉ̀tálɛ-afí ɔ̀ àzè nɨ́tɛ̀ rí ɔ̀nyʉ̀-otù ɔ̌ dhu

17 Yà kòmbí ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ ɔ̌, ma mí nzɨ̌ nyɨ̌fʉ̌ ɨfʉ̌ tí. Obhó tí,
yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ unduta náaríbhona fʉ̌kʉ̀ ní nzɨ̌ ídzì dhu,
pbɛ́tʉ̀ kǎríbhona ní nzɛ́rɛ dhu. 18 Angyɨnǎ rɔ̀ ma mɨ́rì wà dhu yà nyɨ̌
nyùndu nyɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ʉ̀kʉ́nga rarí ndʉ̀ndɔ ʉ̀ndɔ tí. Ní ma mà'ù
wà ndɨ dhu gòna tí. 19 Obhó tí, dhu àkǎnà wà ʉ̀kʉ́nga rʉ̀ndɔ̀ ndì, ndɨ́nɨ̌

---

* **11:5** 11.5 Pɔlɔ̀ bhà kàsʉmì ɔ̌, tsìbhálɛ rɨ̌ dɔ̀na àtsì dhu nɨ'ì ɨfʉta ɨ̀tɛ̀ ɨ́yàdhíyà rɨ̌ nɨ̌ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ̌ nɨ̌ ize. † **11:5** 11.5 Pbàgìríkí-bvʉ̀ ka kakpánà dɔ̀na-ká tsìbhálɛ ní mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ rí rɔ́ ka kɔ̀tdì. Ka kakpánà ka, ndɨ́nɨ̌ kà-nyì nabhʉ̀ tí rɨwʉ̀. * **11:10** 11.10 Ìsa 6.2; Màt 18.10; Ɛfɛ 3.9-10

ka kʉnɨ tí atdí afíya nyʉ́ nà arí Yěsù-owù ʉ̀ngʉ̌ alɛ. 20 Yà nyɨ̌ nyùndu
nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyárɔ́nyʉna ní nzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ɔ̀nyʉ̀. 21 Obhó tí,
ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ̌ nyí rɔ̀, ngǎtsi alɛ arí ndàpà ndɔ̀nyʉ̀ pbɨ̀ndà ɔ̀nyʉ̀ nyʉ́
ndɨ̀tírɔ̀ angyi. Ní ndɨ dhu bhěyi, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ náarádʉ̀ òko
àwù nà, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ 'òri nɨ̌‡. 22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyátí mbǎ ɨ̀'ɨ̀
ɨdza nà, yà nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɔ̀yá rɔ̀? Ndɨrɔ̀, nyɨ̌
nyɔ̀zʉ̀ tí Kàgàwà bhà Kànɨsà àkyǎkyɛ̀ dhu tí? Nyɨ̌ nyózè tí nyɨ́wʉ kǎkà
ɨ̀mbǎ dhu arí'ɨ̀ fɔyá alɛ-nyì? Ádhu nyʉ́ ndɨ nyɨ̌ nyòzè mʉnɔ̀ fʉ̌kʉ̀? Dhu
àkǎ tí mɨfʉ nyɨ̌ ɨ̀fʉ̌ tí? Ma mí nzɨ̌ nyɨ̌fʉ̌ akɛkpá màtí wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀!

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-29; Mrk 14.22-25; Luk 22.15-20)

23 Obhó tí, yàrí ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù udhè idù dhu, yà ma madʉ̀
àbhʉnà nyʉ̌nɨ átɔ̀. Yà ndɨ̀ ka kipfona kabhʉ ndɨ̀ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ ɔ̀ná iku
ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù idyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔná. 24 Ní, ɔ̀tsɔ̀ ndɨ̀ ndàbhʉ
Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí ní ngbɔ̌du, yà
fʉ̌kʉ̀ ma màbhʉ. Nyòngò dhu ɔ̀nzɨ̀ ndɨ dhu bhěyi, nyǎmbɛ mɨrɛ̀ dɔ̌
rɔ̀ná.» 25 Ndɨ dhu bhěyi tí, ɔ̀nyʉ̀ ɨ̀ ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̀, kɨ̌dyi dɨvayì rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà
kɔ́pà ndàlʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí kɔ́pà rɨ̌tɛ̀na ní yà Kàgàwà mànà
ɨ̀ndrʉ̌ ùngbò ɨ̀ nɨ̌ ungbòta-ɔwʉ́tá, yà azùdu-otù ɔ̌ ndɨ nàvi kpangba.
Bìlɨ̌ngana kɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyòngò kɔ̀nzɨ wɔ̀ dhu bhěyi, ɨma nyɨ̌ nyɨrɛ̀
tí rɔ̀ná. 26 Obhó tí, yà nyɨ̌ nyí yàrí mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ nyǎdʉ̀ yàrí dɨvayì ɔ̀mvʉ̀
ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ɔvɛ-ɔ̀yɨ̌ nígǎ, ràrà àhʉ
kǎraya ìngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

27 Nírɔ̀, ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ
rí, ndɨrɔ̀ kàbhà kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ rí ɨnzá ndɨ ndàkǎnà ndɔ̀nyʉ̀ ka ndɨrɔ̀
ɨnzá ndɨ ndàkǎnà ndɔ̀mvʉ̀ ka rɔ́rɔ̀, ní ndɨ alɛ àfǎ wà dhu ɨnzá ndɨ
ndɨ̀fʉ kà-ngbɔ̀ mà kǎ-zù mànà dhu-otù ɔ̌. 28 Ní ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà
nákǎnà ndàndà pɛ́ nyʉnatsì nga ndɨ̀tírɔ̀ angyi, tdʉ̌ ndɨ̀ ndɔnyʉ yàrí
mʉ̀gatì ndàdʉ̀ yàrí kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ rɔ̀. 29 Obhó tí, ndɨ alɛ apɛ́ mʉ̀gatì
ɔ̀nyʉ ndàdʉ̀ kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndʉ̀nɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ngbɔ̀-tì rɔ́rɔ̀,
ní kɔ̀tdɨ wà anya ndɨ̀tírɔ̀ dɔ̀ná wɔ̀ mʉ̀gatì ndɨ̀ ndɔ̀nyʉ̀, ndàdʉ̀ ndɨ kɔ́pà-
tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ dhu-otù ɔ̌. 30 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ábhɔ̌ alɛ nzínzìkʉ
ɔ̌ náarí'ɨ̀ andɨ nà 'àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ivíví. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́vɛ wà. 31 Àlɛ̌
kándǎna gukyè àlɛ̌-nyʉtsì nga àlɛ̌tírɔ̀ angyangyɨ, ní Kàgàwà ɨ́tdɨ̌yana
nzɨ̌ anya àlɛ̌-dɔ̀. 32 Pbɛ́tʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà arí anya nítdɨ̀ àlɛ̌-dɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ ndutó tí àlɛ̌, akyɛ ndɨ̀ ndadʉ̀ya àrà anya ɨ̀tdɨ̀ àlɛ̌-dɔ̀ atdíkpá yà
adzɨ ɔ̌ alɛ mànà nɨ̌.

33 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àbanɨ̌nzó, yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ̌
nyɔnyʉ tí atdíkpá ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, dhu àkǎ wà nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ nzínzìkʉ
ɔ̌. 34 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ndɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ àwù nà dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎnà ndɔ̀nyʉ̀ pɛ́
dhu angyi pbɨ̀ ɨdzá, akyɛ nyɨ̌ nyowuna nyʉ̌ndu Kàgàwà ràdʉ̀ anya ɨ̀tdɨ̀
dʉ̀kʉ́ nɨ̌.

Nírɔ̀ ngʉ̌kpà dhu yà ɔ̀dɔ̀dɨ, nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ma mítsi fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ
rɔ̀.

‡ **11:21** 11.21 Fɨyɔ́ unduta ɔ̌, Yěsù ná'ù alɛ nóongónà ɨ̀wu ɔ̀nyʉ̀ nà fɔyá, 'àndu tsʉ̀na, 'àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà atdíkpá, tdʉ̌ ɨ̀ ɔnyʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɨ̀rɛ̀ ka kí nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ rɔ̀.

12

Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rʉ̌ndana alɛ ʉ̀nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu
(Ɛ̌fɛ 4.6; Fìl 2.1-4; 1Pɛ́ 4.10-11)

1 Àbanɨ̌nzó, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ nàndà dhu nɨ̌, ma mòzè nzá nyǒkò ɨ̀nzɨ́ nyʉ̌nɨ dhu ɨ pɛrɛ̀ dɔ̌. 2 Nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu yà ɨnzá nyɨ́ nyàpɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná'u ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ́ rʉbhà nyɨ́ dhu rʉ̀mbɛ nyɨ̀kʉ nyǒwù kǎkà ɨ̀nzɨ́ tʉ̌ya arí 'ɨ̀rɨ sànamʉ̀ ɨ. 3 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu: Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nyʉ́ rʉ̌ndana alɛ ràrɨ́ nzɨ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yɛ̌sù àkǎ ofúngá nà!» Ndɨrɔ̀ ɨnzá Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ nʉ́ndà ndɨ̀ rɔ̀, atdí alɛ mà rɨ́ nzɨ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yɛ̌sù ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ!»

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀

4 Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kʉ̀ndɔ arí ní atdí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌. 5 Kànɨsà ɔ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀nzìnà kasʉ-tɨdɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí fǐndà ní atdí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù kɛ̀lɛ̌. 6 Kànɨsà ɔ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí tí dhu rɨ̌'ɨ̀ dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉ àbhʉ̌ arí rɔ̀nzì ɨ̀ kɔ́rɔ́, ní atdí Kàgàwà kɛ̀lɛ̌. 7 Ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà náarí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɨ̀tɛ̀ rí pɛrɛ̀ nábà, ndínɨ̌ ndɨ pɛrɛ̀ ɨ'ɨ tí mʉ̀gàsʉ̀ tí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. 8 Nírɔ̀, atdí alɛ tɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ábhʉ ní dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔtɛ tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tɔ̀ wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ ábhʉ ní, ɨnga t'ʉ́nɨta tɔ́ ɔtɛ tɔ́ pɛrɛ̀. 9 Ngǎtsi alɛ ábà wɔ̀ ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-fɔ́ tí ní ɔbɨ nà a'uta tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ-tsí nábà ní andɨ nà alɛ t'ɨ́gʉ́tá tɔ́ pɛrɛ̀. 10 Ngǎtsi alɛ ábà ní wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ pɛrɛ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ nabì bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nábà. Ndɨrɔ̀, ngǎtsi alɛ ábà ní tìtɔ̀ tɔ́ alɛ-afí mà ɔ̌nga nábhʉ̌ rí kʉndɔ̀ mbɛ̌yi obhónga tɔ́ Alafí mànà pɛrɛ̀. Ngǎtsi alɛ ábà ní ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tsí adʉ̀ àbànà ní ɨ aláva-tɨ̀ náwɛ̌ ka kí dhu tɔ́ pɛrɛ̀. 11 Wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí, ndʉ̀ndɔ̀ ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ̌ àdhàdhì ndɨ̀ ndɔ̀zè ka dhu bhɛ̌yi.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhì atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo bhɛ̌yi dhu

12 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu alɛ-ngbɔ̀ rarɨ́'ɨ̀ atdí tí, rɔ̀ná-ngá-nzo ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ibí nyʉ́. Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ɨ̀ ibí ndɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌'ɨ̀ dhu màtɨ́, ní ka ní atdí alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Krístɔ̀ mà yà ndɨ̀ ná'ù alɛ mànà ní atdí alɛ-ngbɔ̀ átɔ̀. 13 Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ Pbàyàhúdí màtɨ́, ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí màtɨ́, ɨnɔ tí arí'ɨ̀ alɛ màtɨ́, ndɨrɔ̀ dɔ̀yá arí'ɨ̀ ɨ̀tírɔ̀ alɛ màtɨ́, àlɛ̌ kalʉ́ bàtizò wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-nyʉtsì tí, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌-nyʉtsì rí'ɨ̀ ní wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌.

14 Alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌nga rɨ̌'ɨ̀ mbǎ atdí tí, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ibí nyʉ́. 15 Alɛ-pfɔ̀ náapɛ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ́ ní ma alɛ-ɔtsʉ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma ní nzɨ́ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga,» ní wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ́ àdʉ̀ kàbhʉ ràdɨ ɨ̀nzɨ́ ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí. 16 Ndɨrɔ̀, alɛ-bɨ apɛ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨ̀nzɨ́ ní ɨma alɛ-nyɨ̀kpɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma ní nzɨ́ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga,» ní wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ́ àdʉ̀ kàbhʉ ràdɨ ɨ̀nzɨ́ ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí. 17 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ alɛ-ngbɔ̀ kɔ́rɔ́ rɨ̌'ɨ̀ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ tí dhu tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ ɨnga ɨ̀rɨ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi? Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ alɛ-ngbɔ̀ kɔ́rɔ́ rɨ̌'ɨ̀ alɛ-bɨ tí dhu tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ dhu ànì ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi? 18 Obhó tí, Kàgàwà nʉ́ʉlɨ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo àdhàdhì ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀

ndazè ka dhu bhěyi. 19 Alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ náapɛ́ àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba kɛ̀lɛ̌ tí, ní alɛ-ngbɔ̀ rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀mbǎ! 20 Nírɔ̀, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌'ɨ̀ ibí, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ nyʉ́ rɨ̌'ɨ̀ atdí tí.

21 Alɛ-nyɨ̀kpɔ́ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà alɛ-ɔtsʉ́ nɨ̌: «Ma mí'ɨ̀ ɨ̀mbǎ atdyúnʉ nà!» Ndɨrɔ̀ alɛ-dɔ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà alɛ-pfɔ̀ nɨ̌: «Ma mí'ɨ̀ ɨ̀mbǎ atdyúkʉ nà!» 22 Pbɛ́tʉ̀, kǎkà ivíví dhu nyʉ́ tí ka karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo mà ní ɨ atdídɔ̌ ka karí'ɨ̀ atdyúya nà. 23 Ndɨrɔ̀, kǎkà ɨnzá àkǎ ɨfʉta nà dhu tí àlɛ̌ karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo ní ɨ atdídɔ̌ àlɛ̌ karádʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà. Ndɨrɔ̀ kǎkà ɨ̀nzɨ̌ ka kádʉ̀ ɔvɔ̀ya ʉ̀tɨ dhu tí àlɛ̌ karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo, ní ɨ yà atdídɔ̌ àlɛ̌ karádʉ̀ àndànà. 24 Kǎkà akyɛ ka karí ɔvɔ̀ya ʉ̀tɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo, rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ngbɔ̌ya ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kí atdídɔ̌ dhu-atdyú nà. Kàgàwà náanzɨ̀ alɛ-ngbɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kongó tí yà ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ ɨfʉta nà alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo nándà atdídɔ̌. 25 Kǎnzɨ̀ ka ndɨ dhu bhěyi, ɨ̀nzɨ̌ alɛ-ngbɔ̀-ɔ̌nga nʉ́ʉndɔ tí ndɨ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ́nɨ̌ kà-rɔ̌ngá-nzo kórɔ́ nóowu tí dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ àdhàdhɨ nzínzìya ɔ̌. 26 Alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ atdí ngarí-ngba mà náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌, ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà ngari kórɔ́ rádʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌. Alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ atdí ngarí-ngba náapɛ́ ɨfʉta nábà, ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ kórɔ́ ngʉ̌kpà ngari rádʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌ átɔ̀.

27 Ní nyɨ̌, nyɨ̌ ní Krístɔ̀-ngbɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ ní ndɨ Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba. 28 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí, Kàgàwà nʉ́ʉlɨ uvitatálɛKànɨsà ɔ̌. Ɔyɔ rí kìsě nɨ̌, kʉ̌lɨ ní pbànábí. Ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ rí kìsě nɨ̌ kǎdʉ̀ ʉ̀lɨnà ní màlímó. Kɔ̀rí alɛ-dzɨdɔ̌ rí'ɨ̀ ní wɨwì t'ɔ́nzɨta tó pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ mà, andɨ t'ɨ́gʉ́tá tó pɛrɛ̀ nà arɨ́'ɨ̀ alɛ mànà. Ɨ dzɨdɔ̌ rí'ɨ̀ ní ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tó pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ t'ʉ́ndata tó pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ mànà. Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kʉ̌lɨ dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ. 29 Abádhí kórɔ́ tí uvitatálɛ? Abádhí kórɔ́ tí pbànábí? Abádhí kórɔ́ tí màlímó? Ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ tí wɨwì t'ɔ́nzɨta tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà alɛ? 30 Abádhí kórɔ́ tí andɨ t'ɨ́gʉ́tá tó pɛrɛ̀ nà alɛ? Ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ tí dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà alɛ? Abádhí kórɔ́ tí dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ʉ́gɛ́rɛ́tá tó pɛrɛ̀ nà alɛ? Ɨ̀nzɨ̌ ní ndɨ dhu bhěyi akɛkpá màtí. 31 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌hò atdyúya atdídɔ̌ pɛrɛ̀ ní, kǎkà ídzì dhu nyʉ́ tí rí'ɨ̀ rɔ̀sè.

Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mí kórɔ́ ngʉ̌kpà otu dɔ̀nǎ òsè otu nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀.

13

Alɛ òzè ka kí dhu nósè kórɔ́ dhu dɔ̀nǎ dhu
(Màt 22.36-40; Rɔm 13.8-10; 1Yù 3.16-19; 4.7-21)

1 Ma mí mbǎ àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɨndrʉ̌ arɔ́tɛna kórɔ́ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà ma marí'ɨ̀ dhu tí, ngǎtsi nɨ̌ màlàyíká t'ávàna t'ɔ́tɛta tó pɛrɛ̀ nà ma marɨ́'ɨ̀ dhu tí, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ madʉ̀ ɔdhídu nózè, ní ɔ̀tɛ̌du rɨ̌'ɨ̀ kɔkórɔ̀ dhu tí àdhàdhɨ ɔ̀ngɔ̀ róngɔ̀ ndʉ̀rɨ̌ alɛ-bɨ kɔkórɔ̀ idzi-tù mà, ngɛ̀lɛ̀ngɛlɛ̀-tù mànà bhěyi. 2 Ma mɨ́'ɨ̀ ɨnè mɨ'ɨ̀ nabì bhěyi ma mí dhu ɔ̀vɔ ɨndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà. Ma mɨ́'ɨ̀ ɨnè mʉnɨ kórɔ́ dhu-tsí mà. Ma mɨ́'ɨ̀ ɨnè mʉnɨ Kàgàwà udhé kórɔ́ dhu-tsí yà órù ɔ̀ ongónà òko. Ndɨrɔ̀ ma mɨ́'ɨ̀ ɨnè mɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ a'uta, yà pbìrì àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndɨ fɨndá ngari ɔ̌ rɔ̀, ràrà ndɔ̀dɨ vurò ngari ɔ̌ nà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ma mapɛ́ ɔdhídu nózè, ní ɨma ní kɔkórɔ̀ dhu nyʉ́. 3 Ma mí mbǎ àdʉ̀ kórɔ́ pbàkà ongyéngá nʉ́ndɔ̀

nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, madʉ̀ ngbɔ̌du nádzi ndínǐ ogbeya tí kàzʉ ɔ̀*, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ madʉ̀ ɔdhídu nózè, ní ma mábàna mʉ̀gàsʉ̀ tí dhu rǐ'ì mbǎ.

4 Àzè arí afína òtù, ndirɔ̀ àzè arí ìndrʉ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzi. Àzè arí nzǐ adha ɔ̀nzi, àzè arí nzǐ ndɔ̀yɔ̀, ndirɔ̀ àzè arí nzǐ ndìdzǐ. 5 Àzè arí nzǐ alɛ-nyì rǐwʉ nǐ dhu ɔ̀nzi, ndirɔ̀ kǎrí nzǐ gàsàna ɔ̀nzi rí atdírɔ̀ dhu ɔ̀nɛ. Àzè arí nzǐ àkɔ̌ akyɛ, ndirɔ̀ kǎrí nzǐ ìndrʉ̌ ɔ̀nzì rɔ̀ná nzérɛ dhu ɔ̀dɔ afína ɔ̀. 6 Àzè idhɛ̀ arí nzǐ ndìkǎ nzérɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎ-dhɛ̀ náarí ndìkǎ obhónga-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Àzè arí kɔ́rɔ́ dhu ʉ̀ba, ndirɔ̀ kǎrí a'uta ɔ̀dɔ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Àzè arí ɔ̀dɔna ka kí kabà kɔ́rɔ́ dhu à'u, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù.

8 Àzè arí nzǐ ìku akɛkpá màtí. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kí dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi dhu rǎdʉ̀ ʉ̀da ʉ̀da. Dhèdhèrɔ̀ alávà-tidɔ̀ ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ rǎdʉ̀ ìku ìkʉ̌, ndirɔ̀ inga t'ʉ́nita rǎdʉ̀ ìku ìkʉ̌. 9 Obhó tí, àlɛ̌ karí dhu ʉ̀nǐ gòna kɛ̀lɛ̌ tí, ndirɔ̀ àlɛ̌ karí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ nabì bhěyi gòna kɛ̀lɛ̌ tí. 10 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà rǐ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀bhɔlɔ rì'ì mběyi nyʉ́ rɔ̀, yà gòya kɛ̀lɛ̌ tí arí'ì dhu-tsí níikùya ìkʉ̌.

11 Ngbángba tí ma mi'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mongónà ɔ̀tɛ ngbángba bhěyi, ma mongónà inga ìrɛ̀ ngbángba bhěyi, ndirɔ̀ ma mongónà dhu-ɔ̌nga òvò ngbángba bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ma mitdègu òngo ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ní ma mʉbhà wà ngbángba tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ma mí dhu ɔ̀nzi dhu. 12 Obhó tí, yà kòmbí rí'ì kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ tɔ̀ kà rǐ'ì ndi dhu bhěyi tí. Àlɛ̌ kí nzǐ dhu àlǎ mběyi, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí dhu àndà ìnzǐ rí dhu-wɔ̀yɔ̌ nyʉ́ nítɛ̀ kìyó ɔ̌. Olù ríràà kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kalaya dhu kpangba. Kòmbí ma mʉ̀ni Kàgàwà gòna kɛ̀lɛ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ olù ríràà kàsʉmì ɔ̌, ma mʉniya ka àkǎkǎ dhu bhěyi, àdhàdhì kʉ̌ni ma dhu bhěyi.

13 Nírɔ̀ kòmbí màtí, kǎkà ìbhʉ dhu rǐ'ì ìnè atdíkpá tí. Ɨ dhu ní: a'uta, ɔ̀dɔna ka kí ndínǐ ka kabá tí dhu, àzè mànà. Pbɛ́tʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ dhu nzínzì ɔ̌ ní àzè.

14

Nabì bhěyi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ mà
inzá ka kʉ́ni alávà ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ mànà
(Rɔm 14.19; 1Kò 12.4-7,27-31; 1Pé 4.10-11)

1 Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nɛ̀ ɔdhíkʉ ɔ̀zè nyǐ nyí dhu. Ndirɔ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̌hò Ɨlǐlǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀ àbà nyǐ nyí dhu-atdyú atdídɔ̌, rɔ̀sè dɔ̀tsí ní nyǐ'ì yà ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kí dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi nǐ pɛrɛ̀ nà. 2 Obhó tí, ndi alɛ apɛ́ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò fǐndà inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌, ní ndi alɛ rǐ nzǐ ɔ̀tɛ ìndrʉ̌ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kà rɔ̌tɛ Kàgàwà tɔ̀. Kà rʉ̌nɔna Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi nǐ, yà Kàgàwà ʉli órù ɔ̀ dhu rǐ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ rǐ'ì ìmbǎ. 3 Pbɛ́tʉ̀, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu ní, abádhí ɔ̀sì rí fìyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu, abádhí-afí òpè rí dhu, ndirɔ̀ abádhí-afí rǐ ɔbi ɔ̀tsi nǐ dhu. 4 Yà Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌ rɔ́tɛ alɛ, ní rǐ ndɔ̀sì ndìtírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ rɔ̌sìna ní Kànisà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nyʉ́. 5 Ma mòzè nyǐ kɔ́rɔ́ nyɔ̌ngò ɔ̀tɛ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ rɔ̀sè dɔ̀tsí ma mòzè ní, nyɔ̌ngò dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ pbànábí bhěyi. Obhó tí, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ nʉ́dà wà yà Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò inzá ka kʉ́ni alávà-tidɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ,

* **13:3** 13.3 Ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ka kàmbènà «ndínǐ ogbeya tí kàzʉ ɔ̀» nʉ́gèrɛ̌ kati: «ndínǐ ma mambè tí milè dɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀.»

ìmbă dhu apɛ́ ɨ'ɨ ka kádʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ ndínɨ̌ Kànɨsà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɔsí tí dhu tí.
6 Nírɔ̀ àbanǐnzó, dhu apɛ́ ɨ'ɨ ma márà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀, madʉ̀ ɔ̀tɛ nyɨ̌ mànà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ìbhò yà ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ma mádʉ̀ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì ìngbà dhu bhěyi? Ma mí nzɨ̌ àdʉ̀ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì, ɨnzá ní Kàgàwà ítɛ̀ idù dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ɨnzá ní ma mʉ́nɨ dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ɨnzá ní nabì bhěyi ma mɔ̀vɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá ní dhu kɛ̀lɛ̌ mà mùdhe fʉ̌kʉ̀ rɔ̀.
7 Kàndà pɛ́ adyi ʉ̀yʉ ka karí ɔ̀yá dhu tó ɔ́fɔ̀, àdhàdhì rʉ̀gɛ̌ mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ dʉ̀mʉ̀ mà bhěyi. Ɨnzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu tó ɔ̀ngɔ̀ apɛ́ àdʉ̀ ɨ'ɨ dhèdhèrɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ní ka kádʉ̀ rʉ̀gɛ̌ tí dhu rɨ̌'ɨ dhu mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ dʉ̀mʉ̀ tí dhu rɨ̌'ɨ dhu mà nʉ́nɨ ìngbà dhu bhěyi? 8 Ɨnzɨ̌ ka kapɛ́ leku ɔ̀mɨ ɨla tó dhu bhěyi, ní ádhɨ pbá alɛ ndɨ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ rádʉ̀ ɨla t'úgyeta tɔ̀? 9 Ní, ndɨ dhu rɨ̌'ɨ ndɨ dhu bhěyi tí fʉ̌kʉ̀ átɔ̀. Dhu apɛ́ ɨ'ɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyáwɛ̌na Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ìbhò fʉ̌kʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu-tɨ̀ rɨ̌'ɨ ìmbă kpangba dhu tí, ní nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu rǎdʉ̀ alɛ-dɔ àlʉ ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ'ɨ àdhàdhì awɛ ɔ̌ rɔ́tɛ ɨnzɨ̌ ɔ̀tɛ̌na rɨ̌ ndɨrɨ rɔ́rɔ̀ alɛ bhěyi. 10 Yà adzɨ ɔ̌, alávà-tɨdɔ̀ rɨ̌'ɨ ibí nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ yà ìmbă tǐna rǎdʉ̀ ɨ'ɨ atdí alávà-tɨdɔ̀ mà rɨ̌'ɨ mbă. 11 Nírɔ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ nà mǎ mɔ́tɛ dhu tí, ní ma mádʉ̀ ɨ'ɨ ile tí ndɨ alɛ tɔ̀, ndɨ alɛ ràdʉ̀ ɨ'ɨ átɔ̀ ile tí idù. 12 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, yà nyɨ̌ nyí Ɨ̀lǐlǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀-atdyú òho atdídɔ̀ nyǎbà dhu bhěyi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyǎbà dòtsí pɛrɛ̀ ní kǎkà Kànɨsà àbhʉ rádʉ̀ rɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌.
13 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ wɔ̀ ndɨ Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ́tɛ alɛ rònzì Kàgàwà ràbhʉ kà-tɨ̀ t'áwɛta tó pɛrɛ̀ fǐndà. 14 Obhó tí, dhu apɛ́ ɨ'ɨ ma mí mɨtsɔ̀ Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ma mí mɨtsɔ̀ afídu ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨnzɨ̌ pbàkà ɨrɛ̀ta ràdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì. 15 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ma màkǎ mɔnzì? Ma màkǎ mɨtsɔ̀ ma yà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí àbhʉ mɨtsɔ̀ ma ɔ̀ná ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, madʉ̀ mɨtsɔ̀ átɔ̀ yà ʉ̀nɨ̌ ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ma màkǎ mʉyʉ̀ adyi yà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí àbhʉ mʉyʉ̀ adyi ɔ̀ná ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, madʉ̀ kʉ̀yʉ̀ átɔ̀ yà ʉ̀nɨ̌ ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌. 16 Obhó tí, dhu apɛ́ ɨ'ɨ nyɨ nyí nyɨtsɔ̀ nyambɛ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ dɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ yà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí àbhʉ ɨndʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ɨnzá ndɨ alávà nʉ̀nɨ alɛ, yà tɨnʉ́ ndɨ̀ nòtù unduta ɔ̌, rǎdʉ̀ dhu à'ù ìngbă dhu bhěyi ndàtɨ «Àmɨnà» ndɨ ɔ̀tsɔ̀ nyɨ nyàbhʉ dhu dɔ̌? Kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kà'ù ndɨ dhu bhěyi, ɨnzá ndɨ̀ ndɨrɨ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Obhó tí ɨnyɨ, nyɨ nyí ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ dhu rɨ̌'ɨ ìnè mběyi, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ nzɨ̌ ngǎtsi alɛ nɔ́sì. 18 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀, ma márí Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ ròsè dʉ̀kʉnǎ kɔ́rɔ́ nídhunɨ̌. 19 Pbɛ́tʉ̀, unduta ɔ̌ ma mózè dhu ní, morì ndɨrɨ rí ɔtɛ akɛ tí, ndínɨ̌ ma mudhè tí dhu ɔ̀ná ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ròsè Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà ɔ̌ ma màmbɛ̀nà ɔ̀tɛ abhɔ nyʉ́ dhu dɔ̀nǎ.
20 Àbanǐnzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌rɛ̀ nga nzónzo bhěyi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ nga ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ bhěyi. Nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ obhó tí nyɨ̌'ɨ ɨrɛ́-nzo bhěyi, yà ɨnzá nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ. 21 Ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎtɨna:
‹Ma móngo ɔ̀tɛ kàrí alɛ, Pbàìsràyélí tɔ̀
vurò alávà ɔ̀tɛ arí alɛ-otù ɔ̌,
yà olo tí rɨ́'ɨ alɛ-otù ɔ̌.

Nɨ́, ndɨ dhu bhɛ̌yi màtɨ́, abádhí rǒngo ’ùvo ɨ̀nzɨ̌ ’ɨ̀rɨ̀ ma mʉ́nɔna dhu*.›»
22 Nɨ́rɔ̀, yà ɬlɨ̌lǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ ka kɨ́ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ nɨ́ Kàgàwà ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ dhu ɨ̀tɛ̀ rɨ́ ize kǎkà ’ùvɔ̌ arɨ́ ɨ̀nzɨ̌ a’u tɨ́ Kàgàwà alɛ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ kǎkà ɨwà ka ná’ù alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà ìndrǔ tɔ̀ ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ nabì bhɛ̌yi nɨ̌ pɛrɛ̀ nɨ́ Kàgàwà bhà ídzìnga ɨ̀tɛ̀ rɨ́ ize kǎkà ɨwà Kàgàwà ná’ù alɛ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ kǎkà ɨ́ núvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ’à’ù ka alɛ tɔ̀. 23 Dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ́ kànɨsà ɔ̌ nyɨ̌ nyàndu nyɨ̌ kórɔ́ dhu tɨ́, nyǎdʉ̀ nyɔ̌pɛ̀ nyɔ̀tɛ̀ kórɔ́ ɬlɨ̌lǎ-Alafí ìbhò fʉ̌kʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ɨnzá ɨ alávà nʉ̀nɨ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨnzá Yěsù ná’ù alɛ ràdʉ̀ ɨ̀tsù fʉ̀kʉ́ unduta ɔ̀, nɨ́ ɨ alɛ tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ àtìnà nyɨ̌ ràrɨ̌ àrɨ̌tálɛ? 24 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ́ kórɔ́ alɛ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nabì bhɛ̌yi dhu tɨ́, atdí alɛ yà ɨnzá Kàgàwà ná’ù ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɨ̀tsù tɨ́ ɨ̀tsù atdí alɛ ràdʉ̀ ndòtù ndɨ unduta ɔ̌, nɨ́ ndɨ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ dhu rǎdʉ̀ kàbhʉ rʉ̀nɨ pbìndà nzɛ́rɛnga, kà ràdʉ̀ ndìnè kórɔ́ alɛ ɔ̀tdɨ̀ ànyǎna yà ɨ́ ɔ́tɛna dhu-otù ɔ̌ alɛ tɨ́. 25 Kà-nyʉtsì ɨ́ nuru kórɔ́ dhu rǎdʉ̀ ’ɨ́tɛ̀ kpangba kà tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, kà rǎdʉ̀ ndàgu ndàpbǎ nyɨ̀na adzɨ nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ Kàgàwà ɨ̀fʉ, ndàtɨ: «Obhó tɨ́, Kàgàwà rɨ̌’ɨ́ ìnè nzínzìkʉ ɔ̌!»

Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ìndrǔ àkǎ ’ɨ́’ɨ́ nà mʉ̀tsɔ

26 Àbanɨ̌nzó, ádhu ndɨ àkǎkǎ nyɔ̀nzì? Yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ sɔmà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdí alɛ rǎdʉ̀ ɨ̀’ɨ́ ìnè ndʉ̀yʉ̀ adyi, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ dhu ùdhe ìndrǔ tɔ̀. Ngǎtsi alɛ rɨ̌’ɨ́ ìnè ndɔ̀vɔ̀ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fɨ́ndà dhu ìndrǔ tɔ̀ nabì bhɛ̌yi, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ɔ̀tɛ ɬlɨ̌lǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, vurò alɛ ràdʉ̀ ndɨ ɔtɛ ʉ̀gɛrɛ. Nɨ́rɔ̀ kɔ̀rɨ́ dhu kórɔ́ àkǎ rɔ̀nzì ɨ́ ndɨ́nɨ̌ Kànɨsà ɔ̌ kórɔ́ alɛ nɔsɨ́ tɨ́. 27 Dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ́ ɬlɨ̌lǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rɨ́ alɛ rɨ̌’ɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎ ɔ́yɔ̌ alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀sosè nɨ̌, ɨ̀bhʉ alɛ rɔ̀tɛ̀. Abádhí àkǎ ’ɔ̀tɛ̀, atdátdírà ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ wɔ̀ ka kʉ́nɔna ɔtɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ rɨ́ atdí alɛ ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ́. 28 Dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ́ ɨ̀mbǎ ndɨ ɔtɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ rɨ́ alɛ rɨ̌’ɨ́ unduta ɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ nákǎ ndɨ̀nè ɨ̀nɛ̀ tɨ́, ndàmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ afína ɔ̀ tɨ́ pbìndà Kàgàwà nà. 29 Ndɨrɔ̀, nabì bhɛ̌yi rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ ɨ̀’ɨ́ rɔ̀, dhu àkǎ ɔ́yɔ̌ alɛ ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨ̀bhʉ alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔ̀tɛ̀, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ wɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̌nga nóvò. 30 Pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ apɛ́ ɨ̀’ɨ́ ɔ̀tɛ ndɨ̀ ndɔ́tɛ rɔ́, kà-tɨ́ àdɨ ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ́ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fɨ́ndà, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndɔvɔ tɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu nà, nɨ́ dhu àkǎ wɔ̀ ndɨ ɔ̀tɛ rúbhi ɔ̀tɛ rɔ̌ alɛ rɨ̀nè. 31 Nyɨ̌ nyɨ́’ɨ́ ìnè kórɔ́ nyɔ̌vɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhɛ̌yi. Nɨ́ dhu rǎdʉ̀ àkǎ, atdí alɛ rɔ̀vɔ̀ ka ngǎtsi alɛ dzidɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kórɔ́ alɛ ʉnɨ tɨ́ fɨ́yɔ̀ ka kùdhe dhu, afíya ràdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì. 32 Nabì bhɛ̌yi ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà arɨ́’ɨ́ alɛ rɨ̌’ɨ́ ìnè ndɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ ndàmbɛ̀nà ɔ̀vɔna ìndrǔ tɔ̀ dhu afína ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀vɔ̀. 33 Obhó tɨ́, Kàgàwà nɨ́ nzɨ̌ pbàdzangà tɨ́ arɨ́ dhu ɔ̀nzɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Àbadhi nɨ́ màrʉ̀ngà t’álɛ.

Àdhàdhɨ̀ yà Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ kórɔ́ Kànɨ́sá ɔ̌ arɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, 34 vèbhálɛ àkǎ ’ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ tɨ́ Kànɨsà tɔ́ unduta ɔ̌*. Abádhí tɔ̀ ka kʉ́fà nzá rʉsà rɔ̀ngò ɔ̀tɛ Kànɨsà ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ ’ɨ̀fʉ ɨ́, àdhàdhɨ̀ Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi. 35 Dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ́ abádhí rɨ̌’ɨ́ ɨ́ ívʉ̌na dhu nà dhu tɨ́, nɨ́ abádhí àkǎ ’ɔ̀ngʉ̀ ɨ dhu fɨ̀yɔ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ fɨ̌-dzá rɔ̀. Tsìbhálɛ rɔ̌tɛ ìndrǔ ùndu ɨ́ Kànɨsà ɔ̌ rɔ́ dhu nɨ́ ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu.

---

* **14:21** 14.21 Ìsa 28.11-12 * **14:34** 14.34 «Vèbhálɛ àkǎ ’ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ tɨ́ Kànɨsà tɔ́ unduta ɔ̌» rɨ̌’ɨ́ ìnè átɔ̀ kʉgɛ̀rɛ̌ katɨ: «Vèbhálɛ àkǎ nzá ’àbɛ̀lɛ̀ nabì bhɛ̌yi ka kɔ́vɔna Kànɨsà tɔ́ unduta ɔ̌ dhu-ɔ̌nga»

36 Nyɨ nyɨrɛ̀ tí dhu Kàgàwà bhà Ɔtɛ ráhʉ fʉ̌rábvʉ̌ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨrɛ̀
tí dhu kà ríràà àhʉ fʉ̌kʉ̀ vʉ̌kʉ dɔ̌ rɔ̀ tí? 37 Ndɨ alɛ apɛ́ dhu ɨrɛ̀ ndɨ̀ ràrɨ̌
nabì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ràrɨ̌ ndʉ̀nda, ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀nɨ dhu,
yà ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà Ʊyátá. 38 Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌
kǎpɛ́ ndɨ dhu ʉ̀nɨ̌, ní Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ alɛ ʉ̀nɨ. 39 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó,
nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌hò nabì tí nyɨ nyí'ɨ dhu-atdyú, ndɨrɔ̀ nyɨ nyàkǎ nzá nyʉ̌tɔ̀
ìndrʉ̌-tsʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀tɛ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ìbhò fɨ̌yɔ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀. 40 Pbɛ́tʉ̀
kɔ́rɔ́ dhu nákǎ ndɔ̀nzɨ ndɨ̀ yà ndɨ dhu nyʉ́ àkǎnà ndɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi,
ndɨrɔ̀ nyɨ̀natɨ rɔ̀hù ndɨ̀ mběyi.

15

Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀

1 Àbanɨ̌nzó, ma mɔ̀zè misè yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, yà nyɨ
nyákɔ, nyǎdʉ̀ afíkʉ àpba rɔ̀ná. 2 Kɔ̌tù-ɔ̌nga ní ndɨ Kàgàwà rɨ̌ nyɨ̌gʉ̌
nɨ̌, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ ka dhu bhěyi nyɨ̌ nyɔ̀dɔ̀ ka rɔ̀. Ɨmbǎ kɨ'ɨ ndɨ dhu
bhěyi nánɨ̌, fʉ̀kʉ́ a'uta nàmbɛ̀nà ɨ'ɨ kɔkórɔ̀ dhu.

3 Ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ tí ma mʉ́dà fʉ̌kʉ̀ dhu ní yà idù ka kúdhe átɔ̀
dhu. Ndɨ dhu ní: Krístɔ̀ avɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lǎ
Andítá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi*. 4 Ka katdʉ̀ ka, ràdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀
ìbhʉ ráhʉ ɨdhɔ ɔ̌, àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi*. 5 Kɨ̌tɛ̀
ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌ ndàdʉ̀ ndɨ̀tɛ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà pbɨ̀ndà
uvitatálɛ tɔ̀. 6 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀tɛ̀ imbò mɨyà dɔ̀nǎ róse ndɨ̀ ná'ù alɛ tɔ̀
atdíkpá. Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɨ alɛ nzínzì ɔ̌, rɨ̌'ɨ ìnè nyɨ̀kpɔ́ya nà kòmbí màtɨ́,
ndɨrɔ̀ atdídhená alɛ nʉ́vɛ wà. 7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɨ̌tɛ̀ ndɨ̀ Yàkɔbhɔ̀ tɔ̀*,
ndàdʉ̀ ndɨ̀tɛ̀ kórɔ́ uvitatálɛ tɔ̀.

8 Kʉ̀tsa ndɨ̀ ndí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kǎdʉ̀ àrà ndɨ̀tɛ̀ idù átɔ̀, ɨma kàtɔrɔgɔ̀-
ngba tírɔ̀†. 9 Obhó tí, ɨma ní ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà alɛ nyʉ́ rɔ̀sè kórɔ́ uvitatálɛ
nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma màkǎnà nzá kanzì ma uvitatálɛ mà tí, Kàgàwà bhà
Kànɨsà rɔ̌ ma mavù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga-okú
dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ ma mí'ɨ yà nyɨ̌ nyí malǎ kòmbí ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kàbhà
ídzìnga idù nɨ'ɨ nzɨ̌ kɔkórɔ̀ nga tɔ́. Ma mɔ́nzɨ kasʉ rɔ̀sè kórɔ́ ngʉ̌kpà
uvitatálɛ dɔ̀nǎ. Obhó tí, ɨ̀nzɨ̌ ní ɨma ndɨ ma mɔ́nzɨ ndɨ kasʉ, pbɛ́tʉ̀
ka nɔ́nzɨ ní yà nyʉdutsì rí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà bhà ídzìnga. 11 Nírɔ̀,
dhu rɨ̌ mbǎ ɨ'ɨ ɨma màtɨ́, ngǎtsi nɨ̌ abádhí màtɨ́, ní kɔ̀nɨ̌ mǎ'ɨ kórɔ́ mǎ
marʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̀nɨ̌ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyá'ù.

Kàgàwà náabhʉ̀ya ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉ̀ngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu

12 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ àlɛ̌ karí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ àlɛ̌ ràtɨ Krístɔ̀ rɨ́ngbɛ̀ wà ndɨ
dhu tí, ní ɨ́ngbà dhu bhěyi dhu nzínzìkʉ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtìnà
ɨ̀nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nɨ̌? 13 Ní, dhu apɛ́ ɨ'ɨ obhó tí ɨ̀nzɨ̌
ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ dhu tí, ní Krístɔ̀ nɨ́ingbɛ̀ nzá ndɨ átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.
14 Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ ɨnzá Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ̀ dhu tí, ní yà mǎ marʉ́nɔna
ìndrʉ̌ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní kɔkórɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta ní kɔkórɔ̀ dhu
átɔ̀. 15 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè dɔ̀tsí, ka kɔ̀zʉ̀ wà mǎ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ arí tìtɔ̀ ʉ̀nɔ
alɛ tí, yà mǎ mɔ́vɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ mǎ ràtɨ kà rábhʉ Krístɔ̀ rɨngbɛ̀ ndɨ

---

* **15:3** 15.3 Ìsa 52.13–53.12. * **15:4** 15.4 Zàb 16.9-11; Ɔsɛ 6.2 * **15:7** 15.7 Kas 12.17 † **15:8** 15.8 Kàtɔrɔgɔ̀ ní ɨnzá fɨndá àbɨ̌ ìku rórɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ ngbángba. Pɔlɔ̀ ɔ̀zʉ̀ ndɨ̀ kàtɔrɔgɔ̀ tí uvitatálɛ nzínzì ɔ̌, ɨwà Yěsù ɔ́vɛ̀ ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ndɨ ndarà uvitatálɛ-kàsʉ̌ ɔ̀pɛ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní ndɨ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà rabhʉ̀ nzá Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. 16 Ma mí dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌ matɨ: dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní Krístɔ̀ ndɨ̀tírɔ̀ níɨngbɛ̀ nzá ndɨ̀. 17 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨnzá Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ̀ dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ a'uta ní kɔkórɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòko òko fʉ̀kʉ́ nzérɛnga ɔ̌. 18 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀rí dɔ̀nǎ, kǎkà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ Krístɔ̀ ɨ̀ á'ù rórɔ̀ alɛ núwǐ wà atdídɔ̌. 19 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ àlɛ̌ kʉ́lɨ̀ àlɛ̌ tó a'uta Krístɔ̀ ɔ̀ yà àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà yà adzɨ dɔ̌ ípìrɔ̌nga-okú dɔ̀ rɔ̀ tí dhu tí, ní àlɛ̌'ɨ ní ndɨ ɨzʉ rǎdʉ̀ ʉ̀kanà rɔ̀sè kórɔ́ alɛ dɔ̀nǎ alɛ.

20 Pbɛ́tʉ̀ obhó nyʉ́, Krístɔ̀ níɨngbɛ̀ wà ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ̀'ɨ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tó ngàngàyi‡ tí. 21 Obhó tí, àdhàdhɨ̀ ìndrʉ̌ rʉ̌vɛ dhu níibho ndɨ̀ atdí alɛ-otù ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ dhu níbhò ndɨ̀ atdí alɛ-otù ɔ̌. 22 Àdhàdhɨ̀ kórɔ́ alɛ náarʉ́vɛ Àdamʉ̀ mànà ɨ̀ ungbò ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, kórɔ́ alɛ náabáya ípìrɔ̌nga Krístɔ̀ mànà ɨ̀ úngbò ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 23 Pbɛ́tʉ̀, ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà níɨngbɛ̀ya ndɨ̀ fǐndà ka kudhé kàsʉmɨ̀ ɔ̌: Krístɔ̀ níɨngbɛ̀ wà ndɨ̀ ndɨ̀'ɨ̀ ngàngàyi tí. Ndɨrɔ̀ kà rǐngo nínganí, kàbhà alɛ tí ɨ̀ nòtù alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ átɔ̀. 24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Krístɔ̀ níɨtɔ̀ya yà ìndrʉ̌ dɔ̌ arí'ɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà kórɔ́ nzérɛ-alafí mà ɔ̀yá ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. 25 Obhó tí, Krístɔ̀ nákǎ wà ndɔ̀nyʉ̀ idzi, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ kórɔ́ pbìndà òmvʉ̌ àbhʉ̌ ndɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya dhu*ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ yà adzɨ dɔ̌ kórɔ́ dhu-tsʉ̀ náadʉ̀ya ndɔ̀dɨ̀, Krístɔ̀ ràdʉ̀ Idzi àdu Àbanà Kàgàwà-fɔ ɔ̀. 26 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ òmvʉ̌, yà Kàgàwà ɨtɔ̀ya ní ɔvɛ. 27 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna: «Kàgàwà ábhʉ wà kórɔ́ dhu kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya*.» Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ rǎtɨna: «Ɨwà ma mɔ́bɛ̀ kórɔ́ dhu dɔ» rɔ̀, ní nɨ'ɨya ka kátɨna: Kà rɔ́bɛ̀ kórɔ́ dhu-dɔ, Kàgàwà yà kórɔ́ dhu nábhʉ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya kɛ̀lɛ̌ rɔ̀dì. 28 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ kórɔ́ dhu nábhʉ̌ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya rɔ̀ ní ndɨ, ndɨ kà t'Ídhùnà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀, yà Kàgàwà ábhʉ rɔ̀bɛ̀ kórɔ́ dhu dɔ, náadʉ̀ya àdɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnǎ, ndínɨ̌ Kàgàwà nɔ́ɔnyʉ tí idzi dɔ̀tsí kórɔ́ dhu dɔ̌.

29 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ kǎkà bàtizò àlʉ̌ arí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ náarɔ́nzɨna dhu-tì nádʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ àdhu§? Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarí 'ʉ̀ngbɛ̌ dɔ̀tsí dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ ìndrʉ̌ arádʉ̀ bàtizò àlʉ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌? 30 Ndɨrɔ̀ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ àlɛ̌'ɨ nyʉ́ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga ɨ̀lɨ àpbɛ̀ ɔ̌ kórɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ nɨ̌? 31 Àbanɨ̌nzó, bìlǐnganà ma márí motù ɔvɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ dhu ní obhó dhu. Ndɨrɔ̀, obhó dhu tí rí'ɨ̀ ngǎtsi dhu ní, ma márí mɔyɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ nídhunɨ̌. 32 Ma mábà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ yàrí Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌, tsʉ̀dú dhu àgò rí ɨrí ɔ̌ ɨzǎ bhɛ̌yi órʉ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ ma mádʉ̀ àpbɛ̀ àbà ndɨ dhu bhɛ̌yi, ɨnzá ka kà'ù dhu ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nɨ̌? Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarí 'ʉ̀ngbɛ̌ dhu tí, nírɔ̀: kònyʉ àlɛ̌ wʉ́gʉ́wʉ́gʉ́, ndɨrɔ̀ kòmvʉ̀ àlɛ̌ bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ tsútsǎ tí àlɛ̌ kʉ́vɛ nídhunɨ̌*. 33 Ɨnzɨ̌ nyàbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌ wɔ̀ dhu nàndà dhu nɨ̌: nzérɛ alɛ t'ɔ́dhína náarí ìndrʉ̌ tó ídzì mʉ̀tsɔ nínzǎ. 34 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ

‡ **15:20** 15.20 Ngàngàyi ní wɛmbɛrɛ̀ tí ɔ́'ɔ̀ ɨnga ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-dɔ̀kpa. Yɛ̌sù ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ndɨ̀ nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. * **15:25** 15.25 Zàb 110.1 * **15:27** 15.27 Zàb 8.7 § **15:29** 15.29 Kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tí kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní ngǎtsi nɨ̌ atdídhená alɛ yà Yɛ̌sù ná'ù, 'àdʉ̀ ʉ̀vɛ ɨnzá ɨ̀ àpɛ̀ bàtizò àlʉ̌ rórɔ̀, ndɨrɔ̀ ní kǎkà ɨnzá ɨ̀ á'ù Yɛ̌sù rórɔ̀ ʉvɛ̀ atdídhená alɛ. * **15:32** 15.32 Ìsa 22.13

nyʉ̌gèrè fʉ̀kʉ́ ɨrèta, nyǎdu nyɨ́ ídzì ɔ́fɔ̀ ɔ̀, nyǎdʉ̀ nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta ʉ̀bhà. Obhó tí, atdídhená alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà. Ma mí kʉ̀nɔ ndínɨ̌ nyìkʉ nabhʉ̀ tí rìwʉ̀.

Ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rí 'ʉ̀ngbɛ̌ alɛ níɨ'ɨya nà alɛ-ngbɔ̀-tɨdɔ̀

35 Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndìvʉ̌ dhu ndàtɨ: «Ʊ̀vʉ̌vɛ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ ìngbà dhu bhěyi? Ndɨrɔ̀, abádhí níɨ'ɨya ìngbà dhu bhěyi alɛ-ngbɔ̀-tɨdɔ̀ nà ɨ̀ í 'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀?» 36 Ní ndɨ dhu nìvʉ́ alɛ ní mʉ̀dhɔmà nyʉ́! Itse nyɨ nyòzò rɔ̀, ndɨ itse rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìnga ɨnzá ndì ndɔ̀vɛ̀ pɛ́ angyi rɔ́rɔ̀. 37 Wɔ̀ nyɨ nyózòna dhu ní nzɨ̌ ìnga rádʉ̀ ìnga itsu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyózòna ní ákɛ̌ itsé-ngba kɛ̀lɛ̌. Kà rǎdʉ̀ ɨ'ì nganʉ̀ tɔ́ itse màtí, ngǎtsi nɨ̌ vurò itse-tɨdɔ̀ màtí. 38 Tdítdɔ̌, Kàgàwà rǎdʉ̀ àbhʉnà ndɨ itse ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ itsu tɔ̀ ngbɔ̌na ní yà ndì ndòzè. Ɨngbàtí ìlɨ ndì itse ɔ̀ rɔ̀ rádʉ̀ àhʉ itsu-ngbɔ̀ ní ndɨ itse nà àkǎ tɨnàdɔ kɛ̀lɛ̌.

39 Kàgàwà anzɨ dhu-tsí náarí'ɨ ɨmbǎ kɔ́rɔ́ àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ nà: ìndrʉ̌-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ atdírɔ̀, ɨzǎ-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ atdírɔ̀, àrɛ̀-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ atdírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨbhɛ̀-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ atdírɔ̀.

40 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mà, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mànà rɨ̌'ɨ̀ ìnè átɔ̀. Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ aya mà rɨ̌'ɨ̀ dhèdhèrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ aya nà. 41 Adyifɔ̀ bhà ɨnga t'áwʉ̀ta rɨ̌'ɨ̀ atdírɔ̀, àbɨ̌ bhà tsí rɨ̌'ɨ̀ atdírɔ̀, ndɨrɔ̀ alalɨ tɔ́ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀yá tí. Ɨ alalɨ nzínzì ɔ̌ màtí, ɨnga t'áwʉ̀ta nʉ́dǎ wà ɨ̀.

42 Ní, dhu ɨ'ɨya yà dhu bhěyi yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀: yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà alɛ-ngbɔ̀ ní ndìnzǎ arí alɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ ʉ̀ngbɛ̌ àlɛ̌ kí ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kɨ'ɨya nà alɛ-ngbɔ̀ ní ìnzɨ̌ rádʉ̀ ndìnza alɛ-ngbɔ̀. 43 Ka kí kɔ̀tdʉ̀ ɨtsìna ɔ̀nzɨ ka kí ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ kà rɨ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, kà ràdʉ̀ ndìngbɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌. Ka kí kɔ̀tdʉ̀ ivívínga ɔ̌ kà rɨ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, kà rǎdʉ̀ ndìngbɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà. 44 Ka kí kɔ̀tdʉ̀ rɔ̀, kà rɨ̌'ɨ̀ nà ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ ndìngbɛ̀ rɔ̀, kà ràdʉ̀ ɨ'ì nà ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Dhu apé ɨ'ì ìnè yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ náarí'ɨ̀ dhu tí, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ìnè átɔ̀. 45 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ Andítá rǎtɨna: «Wɛmbɛrè t'álɛ, Àdamʉ̀, nɨ'ì àbà tí ípìrɔ̌nga nábà alɛ*.» Pbɛ́tʉ̀, olùnǎ rɔ̀ ɨ'ì Àdamʉ̀, Krístɔ̀, nɨ'ì ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí-otù ɔ̌ alɛ. 46 Wɛmbɛrè tí àlɛ̌ kabà alɛ-ngbɔ̀ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ ìnzɨ̌ ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Ndɨtsí rɨ̌rà olùnǎ rɔ̀. 47 Wɛmbɛrè t'álɛ, Àdamʉ̀, nɨ'ì yà adzɨ ɔ̌ alɛ. Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ka adzɨ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɔyɔ rí kìsě Àdamʉ̀ níɨra ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. 48 Yà adzɨ ɔ̌ alɛ nɔ́fɔ̀ ɨ̀ yà adzɨ nɨ̌ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ Àdamʉ̀ nà. Ndɨrɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ owuya ɨ̀ nʉ̀ngbɛ alɛ, nɔ́ɔfɔ́ya ɨ̀ wɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨra alɛ nà. 49 Àdhàdhì àlɛ̌ kɔ́fɔ̀ àlɛ̌ wɔ̀ adzɨ nɨ̌ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ alɛ nà dhu bhěyi, ní àlɛ̌ kɔfɔ́ya àlɛ̌ átɔ̀ wɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨra alɛ nà.

50 Àbanɨ̌nzó, kànɨ̌ ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu: Ɨzǎ mà azu mànà nà rí'ɨ̀ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ɨ'ì ngari nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔ̀mɔ̀ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ dhu mà ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òko atdíkpá ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ dhu mànà.

51 Kànɨ̌ ma mí ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ okónà dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀: àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kʉvɛ̀ya nzɨ̌, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kʉwʉ̀ya àlɛ̌. 52 Ndɨ dhu ɔnzɨya ndì ákɛ̌ kàsʉmɨ̌-ngba ɔ̌, àdhàdhì yà ìndrʉ̌ rɨ̌ nyɨ̀kpɔ́na àpbɨ̌, ndàdʉ̀ àngbɛnà dhu bhěyi, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nɨ̌ wàndà rɔ̌ngɔ̀ nínganí. Obhó tí, ndɨ wàndà rɔ̌ngɔ̀ rɔ̀, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́

* **15:45** 15.45 Ɔpt 2.7

ɔ́fɔ̀ nà. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ, yà àlɛ̌-nyɨkpɔ́ nà àlɛ̌ kòtù àlɛ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya àlɛ̌ nʉ́wʉ átɔ̀. 53 Obhó tí, dhu àkǎ ɔ̀mɔ̀ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ràfɔ̌ yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀. Wɔ̀ ndɨ ɔ̀vɛ̀ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ nákǎ wà ndàfɔ̌ yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀. 54 Yà ndìnza rádʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ náafɔ́ya gukyè yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ndìnza alɛ-ngbɔ̀, wɔ̀ ndɨ ɔ̀vɛ̀ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ ràdʉ̀ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ náfɔ, nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ yà Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí ɔtɛ náakáya. Ndɨ ɔtɛ rǎtɨna: «Ɔ̀vɛ dhu ɔ̀tɔ̀ wà. Ɔ̀vɛ lɛ̀mà dhu ɔ̀nzɨ̀ wà dòtsí*.
55 Ɨnyɨ ɔ̀vɛ́, pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀lɛ̀mà rɨ̌'ɨ̀ ngbɔ̀rɔ́?
Ɨnyɨ ɔ̀vɛ́, okpènʉ rɨ̌'ɨ̀ ngbɔ̀rɔ́*?»
56 Ɔ̀vɛ-okpè nɨ́ nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛnga bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ Ʉyátá*. 57 Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ Kàgàwà tɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ àbhʉ̌ arɨ́ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ ɔvɛ lɛ̀mà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌!

58 Nɨ́rɔ̀ àbanɨ̌nzó, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mɔ̀vɔ̀ obhónga ɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎbhʉ nyɨ̌ kʉmbɛ nyɨ̀kʉ akyɛ. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎmbɛ òwu dɔ̌ angyi tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta nà, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ wɔ̀ kà-nyʉtsì nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kasʉ ràrɨ̌ nzɨ̌ àwɨ̌ kɔkɔ́rɔ̀.

16

Pbàkrɨ́stɔ̀ rɨ̌ fʉ̀rangà àtsà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà dzʉ̀nà ɨ̀ ɔnzɨ tɨ́ nɨ̌ dhu

1 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà nɔnzɨ tɨ́ ka kátsàna fʉ̀rangà nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ dhu átɔ̀ àdhàdhɨ̀ Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànɨ́sá tɔ̀ ma mʉ́yǎ dhu dhu bhɛ̌yi*. 2 Yà yɛngɛ̀ ɨdhɔ̀ náaríku dhu bhɛ̌yi, ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ ndàrà yà ndɨ̀ ndòngyè fʉ̀rangà-go nɨ́lɨ rɔ̌ ndɔ̀dɔ̀ pbɨndà, tsángbátɨ́ nyɨ̌ nyowuna bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ dhu ɔ̀dɔ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyatsá tɨ́ fʉ̀rangà nɨ̌. 3 Nɨ́ bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mɨ́ nyɨ̌ nyóvòna alɛ òvì bhàrʉwà nà, ròwù fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 4 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ ɨwà ma màkǎ marà átɔ̀ ányɨ̀ dhu tɨ́, nɨ́ mǎ màkǎ mɔ̌wù atdíkpá abádhí mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ abhi ɔ̀ ndɨ̀ ndárà dhu ùdhɛ̌ angyangyɨ dhu

5 Ma márà àhʉ bvʉ̀kʉ̀ ɨwà ma mʉ̀dà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mʉ́da ʉ̀da ányɨ̀ nanǎ. 6 Ngǎtsi nɨ̌ ma mádɨ àdɨ̌ fʉ̌rábvʉ̌ ákɛ̌ kàsʉmì tɨ́. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ma mádɨ àdɨ̌ átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ bvʉ̀kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyibho tɨ́ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ rɨ́ pbàkà abhi ɔ̌ dhu-tsí idù. 7 Obhó tɨ́, ma mòzè nzá àlɛ̌ ràla àlɛ̌ nyɨ̌ mànà ʉ̀da ma mʉ́da ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tɨ́. Ma mòzè dhu nɨ́ àlɛ̌ rɔ̀kò pɛ́ atdíkpá nyɨ̌ mànà ngúfe ɨdhɔ tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nɨ̌.

8 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè madɨ ɨrɔ́ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ràrà àhʉ Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̀. 9 Obhó tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ kasʉ ɔ̀nzɨ ma mɨ́ ɨrɔ́ nɨ̌ dhu tɔ́ tsǎtsʉ̀ àpfò wà ndɨ̀ idù, ndɨrɔ̀ ɨma nà rɨ́ 'ùgye alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè abhɔ nyʉ́.

10 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ apɛ́ ɨ̀rà àhʉ, nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ ka mbɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̀ ìnzɨ̌ rɔ̀nzɨ̀ ɔdɔ. Obhó tɨ́, àbadhi arɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ àdhàdhɨ̀ ma marɨ́ kɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi. 11 Nɨ́rɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀nzɨ̀ kà gàyà. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ kà dzʉ̀nà ràdu ndɨ̀ tɨdu ɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌

* **15:54** 15.54 Ìsa 25.8 * **15:55** 15.55 Ìsa 25.8; Ɔsɛ 13.14 * **15:56** 15.56 Nzɛ́rɛnga bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ Ʉyátá dhu-tʉ̀ nɨ́, Ʉyátá arɨ́ ndɨ nzɛ́rɛnga tɨ́ rɨ́'ɨ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ ìndrʉ̀ tɔ̀. * **16:1** 16.1 Gàl 2.10

afína rɨ̌'ɨ́ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mɨ́ àbadhi mà nɔ́dɔ rìwʉ̌ atdíkpá Yěsù ná'ù adɔ́du mànà.
12 Àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Apɔlɔ̀ nàndà dhu nɨ̌, ma mɨ̀tdɛ̀ ka atdídɔ̌ ndɨ́nɨ̌ owu
tɨ́ fʉ̌rábvʉ̀ atdíkpá ngʉ̌kpà àlɛ̌ t'ádɔ́na mànà, pbɛ́tʉ̀ kàdʉ̀ nzá ndòzè
ndàrà kòmbí ányɨ̀. Nɨ́ kà rǎrà ányɨ̀ kàsʉmɨ̀ àbà ndɨ̀ ndɨ́ rɔ̀.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ sedzà mà, ovìta mànà

13 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta
ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ mànzɨ̀ tɔ́ alɛ-afí nà, nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔbɨ nà alɛ tɨ́. 14 Nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu àzè ɔ̌.
15 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà Stɨfanà mà pbɨ ɨdzá-bhà mànà kɔ́rɔ́.
Abádhí nɨ'ɨ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Yěsù na'u fʉ̀kʉ́ pbìrì Àkayà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌.
Ndɨrɔ̀ abádhí adzì ɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ-kàsʉ̌ t'ɔ́nzɨta tɔ̀. Nɨ́ ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌
ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, 16 nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀-tsʉ̌ dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌
nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ kǎkà atdyúya nyʉ́ nà arí kasʉ ɔ̀nzɨ, 'ɨvɔ̀ adyɔ nyʉ́ atdíkpá
abádhí mànà alɛ-tsʉ̌ dhu átɔ̀.
17 Ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ̀ Stɨfanà mà, Fɔ̀rtùnatɔ̀ mà Àkàyikò mànà níwʉ̌
ùvò tɨdú dhu dɔ̌. Abádhí ìwʉ̌ oko fʉ̀kʉ́ ngari ɔ̌ tɨdú. 18 Ndɨrɔ̀ abádhí
nábhʉ afídu ràyi àdhàdhɨ̀ abádhí ábhʉ afíkʉ ràyi dhu bhěyi. Nɨ́rɔ̀,
dhu àkǎnà wà kʉnɨ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ tɔ́ ídzìnga.
19 Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ Kànɨ́sá nóvì nyɨ̌. Ndɨrɔ̀ Àkilà mà Pèrèsílà nà,
atdíkpá kǎkà fɨ́-dzá arɨ́ 'ùndʉ̌ kànɨsà mànà, nóvì nyɨ̌ atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù-nyʉtsì. 20 Kǎkà ɨrɔ́ rɨ'ɨ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ mà
átɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǒvì nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ mběyi nyʉ́.
21 Ɨma Pɔlɔ̀, yàrí nɨ́ ndɨ ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌ ma màndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ dhu, movì nyɨ̌
ɔ̀ná.
22 Ndɨ alɛ apɛ́ nzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nózè, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ ofúngá nà.
Màrànatà! Kà-tɨ̀ nɨ́: Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndìrà!
23 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nákǎ ndàso nyɨ̌!
24 Ma mózè nyɨ̌ kɔ́rɔ́ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì.

Kòritò
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉwà nandí nɨ́ Pɔlɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka imbò kumì atɔ mà azà kumì atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɨ́ ka kátɨna kà t'ɔ́dhìnà ɨ'ì kòmbíta tɨ́ árà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ àndà rɔ́ (1.1).

Pɔlɔ̀ andí ndɨ bhàrʉwà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́'ì rɔ́rɔ̀.

Kǎndí ka Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀. Ndɨ Kòritò nɨ'ì Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀. Kòmbí ka kárɨ́ ndɨ pbìrì ànzi Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì tɨ́. Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ bhàrʉwà àndɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, tìtɔ̀ tɔ́ màlímó nɨ́ɨ'ì vurò dhu ùdhɛ̌ ɨ ɨ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ yà Pɔlɔ̀ udhé abádhí tɔ̀ dhu rɔ̌rɔ̀ rɔ́ (11.3-4). Nɨ́, ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà kɔ̌kɔ̀ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhɛ̌na dhu nátdʉ̀ afíya rɔ́, 'àdʉ̀ yà Pɔlɔ̀ rʉ̌dhɛ̌na fɨ̌yɔ̀ dhu násà àsa tɨ́. Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ nítdyu ɨ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ fɨyɔ́ ɨrɨta dɔ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà mànà dhu. Kà rɨ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ rɨ̌'ì nà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga ìse. Kà rɨ̌ yà atdídɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́rʉ̀ ɔ̀ná bhàrʉwà nà ndɨ ndávi Tìtò ràrà okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tì àwɛ̌. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ atdídɔ̌ ɨdhɛ̀na ɨ̀ka ndɨ yà pbàkrístɔ̀ ʉ́gɛ̀rɛ̀ fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta mbɛ̌yi tɨna ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ (1–7).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ ka kɨ́ dhu àtsà tɨ́ dhu dɔ̌ dhu (8–9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndùgye pbìndà uvitatálɛ tɔ́ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̌ dhu. Kà rǎtɨna Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà obhóná uvitatálɛ ràkǎ ndɔ̀zʉ̀ ndɨ ndɨ'ì ákɛ̌ alɛ tɨ́. Kàkǎ ndà'ù kɔzʉ̀ ndɨ ivíví alɛ tɨ́, Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔbɨ àbhʉ fɨ̌ndà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàkǎ nzá ndònzì atdí dhu mà fɨ̌ndà ndɨtírɔ̀ (10–13).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu
(Gàl 1.1-5; Kɔ̀l 1.1-8)

1 Yàrɨ́ bhàrʉwà nàndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ nɨ́ ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà ánzì rɨ'ì Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tɨ́, ndɨ ndòzè ka dhu bhɛ̌yi alɛ. Mǎ mɨ́'ì atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà. Nɨ́ ma màndɨ̌ ka fʉ̌kʉ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì Kàgàwà bhà kànɨsà tírɔ̀, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ pbìrì Àkayà ɔ̌ rɨ́'ì Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀. 2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Kàgàwà arɨ́ pbìndà alɛ-afí òpè fɨyɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌ dhu

3 Ilèta àkǎ kabhʉ Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ t'Ábanà tɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ t'Ábanà yà ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà arɨ́'ì ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̌ arɨ́ alɛ-afí òpè alɛ! 4 Kǎrɨ́ àlɛ̌-afí òpè àlɛ̌ tɔ́ kɔ́rɔ́ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kowu tɨ́ kɔ́rɔ́ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì alɛ-afí òpè rɔ̌, yà Kàgàwà ópè àlɛ̌-afí nɨ̌ alɛ-afí t'ópèta-tɨdɔ̀ nɨ̌. 5 Obhó tɨ́, àdhàdhì àlɛ̌ kɨ́ Krístɔ̀ abà ábhɔ̌ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ àbà dhu bhɛ̌yi tɨ́, Krístɔ̀ rɨ̌ àlɛ̌-afí òpè átɔ̀ abhɔ. 6 Dhu apɛ́ ɨ'ì mǎ mɨ́ àpbɛ̀ àbà mǎ mɔ́nzɨna kasʉ ɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ mǎ mɨ́ kàbà ndɨ́nɨ̌ ndɨ dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà opé tɨ́ afíkʉ, ndàdʉ̀ nyɨ̌gʉ. Kǎpɛ́ afíka nyʉ́ nópè, nɨ́ ndɨ dhu rɨ̌

afíkʉ òpè átɔ̀, nyǎdʉ̀ ɔbɨ àbà rɔ̀nzɨ dzʉ̀nàkʉ, nyǒndù mǎ mábà àpbɛ̀-tɨdɔ̀-dzi. 7 Ndɨrɔ̀, mǎ mí'ɨ̀ a'uta nà atdídɔ̀ nyʉkʉtsì. Obhó tí, mǎ mʉ̀nɨ wà dhu àdhàdhɨ̀ nyɨ́ nyùngbò nyɨ́ atdíkpá mǎ mànà fàká àpbɛ̀ ɔ̌ dhu bhěyi, nyɨ́ rùngbò wà nyɨ́ átɔ̀ mǎ mànà Krístɔ̀ ópè afíka dhu-nyʉtsì.

8 Àbanɨ̌nzó, mǎ mòzè nzá nyǎdzo Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ mǎ mabà àpbɛ̀ rɔ̌rɔ̀. Ndɨ àpbɛ̀-ɔbɨ̀ asè dɔ̀kanǎ atdídɔ̀. Mǎ ma'u nzá dhu òko mǎ ràrɔ̀ko nyɨ̀kpɔ́ka nà. 9 Obhó tí, mǎ mambɛ́nà ɨnga ɨ̀rɛ̀ dɔ̌, ka rɔ̀tdɨ wà anya dɔ̀ká ndínɨ̌ ka kɔkyɛ tí mǎ'ɨ. Ndɨ dhu anzɨ ndɨ ndɨ dhu bhěyi, ɨ̀nzɨ́ mǎ mɨlɨ tí nyɨ̀kpɔ́ka ɔbɨ̀ka rɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ mǎ mɨlɨ tí nyɨ̀kpɔ́ka yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ ʉ̀ngbɛ̌ arí ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌ tí. 10 Àbadhi, yà mǎ nʉkɔlɔ mʉ̌vò wɔ̀rí ɔvɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ alɛ, rɨ́ mʉ̌kɔ̀lɔ̌ ʉ̀kɔ̀lɔ̌ tdítdɔ̀ kà-ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, mǎ mà'ù wà dhu atdídɔ̀, kà rʉkɔlɔya mǎ ʉ̀kɔ̀lɔ̌. 11 Nyɨ́ mà átɔ̀, nyɨ́ nyí dzʉ̀nàka ɔ̀nzɨ dɔ̀ká nyɨ́ nyí nyɨ́tsɔ̀ rɔ̀. Ní, ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta-bvʉ rɔ̌, Kàgàwà rɨ́ ídzìnga àbhʉ̌ mǎbà. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ábhɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nádu Kàgàwà ɔ̀nzɨ rɔ̀ká dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ́ ndùgye fɨyɔ́ kasʉ dɔ̌ ndɨ̀ nà rí 'àgò alɛ-ɔ̀nzɨ́ dhu

12 Ɨdhɛ̀ka ɨ̀ka ndɨ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní yàrí: mǎ mʉ̀nɨ dhu afíka ɔ̀ mǎ rókò yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròsè dòtsí, mǎ rókò nzínzìkʉ ɔ̌ obhónga tɔ́ afíka nà, ndɨrɔ̀ ɨ̀lǎ mǎ mɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Mǎ'ɨ nʉ́ndà ní nzɨ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta, pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ nʉ́ndà ní Kàgàwà bhà ídzìnga. 13 Obhó tí, fàká bhàrʉwà ɔ̌ mǎ màndɨ̌ nzá vurò dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ màndɨ̌ dhu ní yà nyɨ́ nyádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, ma mà'ù wà dhu ndɨ dhu ràrɨ̌ dʉ̀kʉ àlʉ̌ àlʉ̌ àkǎkǎ dhu bhěyi, 14 ɨ̀mbǎ dhu rɨ́'ɨ̀ kà rɨ́ dʉ̀kʉ àlʉ̌ gòna kɛ̀lɛ̌ tí kòmbí dhu màtí. Yàrí ní ndɨ wɔ̀ ma mɔ̀tɛ̀ dɔ̀ná dhu: àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, ɨdhɛ̀kʉ níikaya ndɨ okúka dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhɨ̀ ɨdhɛ̀ka níikaya ndɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi.

15 Ndɨ a'uta-bvʉ rɔ̌, ma mazè marà bvʉ̀kʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí, ndínɨ̌ nyɨ́ nyabá tí ídzìnga nyǎla ngbɔ̌du ɔyɔ-gʉ̀na. 16 Obhó tí, ma múdhe dhu, mʉdà fʉ̌rábvʉ̀nǎ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ma márà rɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌, madʉ̀ madu Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀, mɨrà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ tdítdɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ́ nyɔ́nzɨyana dzʉ̀nàdu fʉkʉ́ dhu-tsí nɨ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ma márà nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌. 17 Ní, wɔ̀ dhu bhěyi ma mùdhě dhu ma ràrɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, ma móngò tí nzá ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tí? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ma mí ma mónzɨna atdí dhu ùdhě rɔ̀, ma matí kɔ̀nzɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ arí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi, matɨ atdí nyɨ̀nǎ tí: «Obhó» ndɨrɔ̀ «ɨ̀nzɨ́» atdí dhu dɔ̌ tí? 18 Kàgàwà ní yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì: yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ dhu ní'ɨ̀ nzɨ́ atdí nyɨ̀nǎ tí mǎ mátɨna: «Obhó» ndɨrɔ̀ «ɨ̀nzɨ́». 19 Obhó tí, Kàgàwà t'Ídhùnà, Yěsù Krístɔ̀, yà ɨma Pɔlɔ̀, Sɨ̀lɨ̀vanʉ̀*, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà mǎ mɔ́vɔ̀ fɨndá dhu fʉ̌kʉ̀, nɨ'ɨ̀ nzɨ́ pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta ʉ̀wʉ̌ arí alɛ, ndàtɨ atdí nyɨ̀nǎ tí: «Obhó» ndɨrɔ̀ «ɨ̀nzɨ́». Pbɛ́tʉ̀, kà-nyʉtsì rí'ɨ̀ dhu ní «Obhó» dhu kɛ̀lɛ̌. 20 Obhó tí, ka ní ndɨ yà nyʉnatsì Kàgàwà atɨ «Obhó», yà ndɨ̀ ndakɔ̀ fɨndá làká kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀, Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ ɨ̀lɛ̌ kátɨna «Àmɨ̀nà», ɨ̀lɛ̌ rìlè Kàgàwà nɨ̌. 21 Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ní ndɨ mǎbhʉ̌ rí mǎ ròtsì ɔbɨ atdíkpá nyɨ́ mànà Krístɔ̀ mànà ɨ̀lɛ̌ kúngbò ɨ̀lɛ̌ dhu-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ɨ̀lɛ̌ nútri pbɨ̀ndà kasʉ

* **1:19** 1.19 Sɨ̀lɨ̀vanʉ̀ ní yà Sílà tí ka kátɨna Uvitatálɛ-kàsʉ̌ tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ alɛ (Kas 15.22-40; 16.19-29).

tò. 22 Kĩlɨ pbɨndà alɛ tí rí àlɛ̌ ɨtɛ̀ ize àlɛ̌ rɔ̌, ndàdʉ̀ pbɨndà Ɨlĩlǎ-Alafí ɨlɨ
àlɛ̌-afí ɔ̀, rɨ̀'ɨ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ̀ ndʉlɨ kórɔ́ dhu tɔ́ tsɛ̀nzɛrʉ̀ tí.
23 Kàgàwà ní yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì. Ma mà'ù wà mɔvɛ̀,
tɨ̀tɔ̀ tí ma mʉ́nɔna dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ rɔ̀. Ma múdhɛ̌ dhu ɨ̀nzɨ̌ madu ma tdítdɔ̌
Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, akyɛ ma mabhʉ̀na ɨzʉ afíkʉ ɔ̀ ɔ̀tɛ̌du ɔ̌ nɨ̌. 24 Mǎ mòzè
nzá akɛkpá màtí mʉ̌tʉ nyɨ̌ ʉ̀tʉ̌ tí fʉ̀kʉ́ a'uta nàndà dhu nɨ̌. Mǎ mʉ̀nɨ
wà dhu nyɨ̌ ríkò wà pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kí kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá
nyɨ̌ mànà, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀kʉ adʉ̀ tí ndɨ̀ka.

2

1 Nírɔ̀, ma múdhɛ̌ dhu ɨ̀nzɨ̌ madu ma tdítdɔ̌ bvʉ̀kʉ̀, akyɛ ma
mabhʉ̀na ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ tdítdɔ̌ nɨ̌. 2 Obhó tí, ma mapɛ́ nyǎbhʉ̌ ɨzʉ rʉ̀ka
nyɨ̌, ní ádhɨ ndɨ ɨdhɛ̀du àbhʉ rádʉ̀ rɨ̀ka ndɨ̀ tdítdɔ̌? Tí nzɨ̌ yà ma mábhʉ
ɨzʉ rʉ̀ka alɛ kɛ̀lɛ̌? 3 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ wɔ̀
ma mɔ́nzɨ̀ ka dhu bhɛ̌yi: bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mózè nzá yà
ɨdhɛ̀du àbhʉ̌ àmbɛ̀nà rɨ̀ka ndɨ̀ alɛ rɨ̌ ɨzʉ àbhʉ̌ rʉ̀ka ma dhu. Obhó tí,
ma mʉ̀nɨ wà dhu, ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ rɔ̀, nyɨ̌ kórɔ́ ɨdhɛ̀kʉ ràrǎdʉ̀ ndɨ̀ka átɔ̀.
4 Ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ atdídɔ̌ ma mí'ɨ̀ ɨzʉ nà ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ afídu rɨ̌ ɨnga
ɨ̀rɛ̀ rórɔ̀. Ma mándɨ̌ ka ábhɔ̌ nyɨ̀du-dha nyʉ́ nà, ɨ̀nzɨ̌ ní ɨzʉ nabhʉ̀ tí
fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ma mózè nyɨ̌ atdídɔ̌ tí dhu.

Dhu àkǎ kʉbà dhu Pɔlɔ̀ nɨ̌ dhu nàfǎ alɛ tɔ̀ dhu
(Luk 17.3; 2Kò 7.5-16)

5 Atdí alɛ apɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨndrʉ̌ nábhʉ ɨzʉ rʉ̀ka dhu tí, ní kǎbhʉ nzá ka rʉ̀ka
ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ròsè dùdunǎ, kǎbhʉ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ kórɔ́. Pbɛ́tʉ̀,
dhu àkǎ nzá kɨzɨ ndɨ dhu ɨ̀zɨ tí. 6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi dhu nɔ́nzɨ alɛ tɔ̀,
nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ ábhʉ màlɨpɔ̀ dhu nákǎ wà. 7 Nírɔ̀ kòmbí, dhu ɔ̀fɔ̀
nga nyʉ̌bà dhu kà tɔ̀, nyǎdʉ̀ kà-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ, akyɛ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ
ʉkana ka afína ràdʉ̀ ndɔ̀bɛ̀ nɨ̌. 8 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌
ɨ̀tdɛ̀ tí nyɨ̌tɛ̀ fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ obhónánga ndɨ alɛ tɔ̀. 9 Obhó tí, ma mándɨ̌
ngǎtsi bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ma mózè mudhe nyɨ̌, ndínɨ̌
ma mʉnɨ tí dhu, nyɨ̌ ràtí'ɨ̀ ɨ̀nè nyɨ́rɨ̀ tsʉ̀dú dhu kórɔ́ dhu ɔ̌. 10 Nyɨ̌ nyʉ̀bà
dhu fɨ́ndà alɛ tɔ̀, ma mádʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀. Obhó tí, ma mʉ́bà wà dhu
ndɨ alɛ tɔ̀, yà ní ndɨ alɛ tɔ̀ ma mʉ́bana dhu ɨ'ɨ̀ nɨ̌. Ndɨ dhu ma mɔ́nzɨ̀
okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌. 11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ rɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ àlɛ̌ lɛ̀mà ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí ɔ̀ná otu nábà. Obhó tí, àlɛ̌ kàdzo nzá kàbhà
nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta rɔ̌ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Titò rɨ̌rà nà Kòritò rɔ̀ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀dɔ ɨzʉ nyʉ́ nà Trɔwà rɔ̀ dhu

12 Ma mívà ma marà Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ma
mʉnɔ tí. Ní ányɨ̀ ma màrà àhʉ rɔ̀, ma mótù dhu ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
róbhɔ̀lɔ̀ wà otu idù ka ma mʉnɔ tí. 13 Ìnè màtí kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi
rórɔ̀, afídu írɛ̀ nga atdídɔ̌ ɨnzá ma mòtù adɔ̀du Titò ányɨ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Ní ma mádʉ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ òvì, madʉ̀ àrà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
14 Kàgàwà àkǎ kabhʉ ɔ̀tsɔ̀ fɨ́ndà! Krístɔ̀-otù ɔ̌, kǎrúbhi mǎ mànà
ndɨ Krístɔ̀ ɔ̀nzɨ̀ dhu lɛ̀mà nɨ̌ gàràsɨ̌sì tɔ́ ɔbɛ́ ɔ̌. Kǎrí kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉkatsì,
ndàbhʉ Krístɔ̀ kʉnɨ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ àdhàdhɨ̀ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ dzìna ɔ̀tɔ̀
ndɨ̀ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ bhɛ̌yi. 15 Obhó tí, mǎ mí'ɨ̀ ádhàdhɨ̀ Kàgàwà tɔ̀
Krístɔ̀ àbhʉ ndrùù dzìna rɔ̀ngʉ akyɛ bhɛ̌yi. Ndɨ akyɛ-dzi rǎrà òtsi yà
Kàgàwà òzè ndɨ̀gʉ̌ alɛ-ɔndɨ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ùwɨ̌ rúwɨ̌ ɨtsɛ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ-
ɔndɨ̀ ɔ̀ átɔ̀. 16 Ùwɨ̌ rúwɨ̌ alɛ tɔ̀, ka ní ɔvɛ-dzi, yà ɔvɛ ɨ̀bhò rádʉ̀ ɨndrʉ̌ tɔ̀.

Ndɨrɔ̀ yà Kàgàwà òzè ndɨgʉ̌ alɛ tɔ̀, ka nɨ́ ípìrɔ̌nga-dzi, yà ípìrɔ̌nga ìbhò rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɔbɨ nà rɨ́'ì ndɔ̀nzì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi kasʉ-tɨdɔ̀ ràkǎ? 17 Nɨ́rɔ̀, mǎ mɨ́'ì mbǎ àdhàdhì ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ, yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ arɨ́ ndɨ́nɨ̌ ì onzí tɨ́ otùna ɔ̌ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ívì ndɨ mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ marɨ́ obhó dhu ʉ̀nɔ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Krístɔ̀-nyʉtsì.

3

Pɔlɔ̀ mà nɨ́ Ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ kasʉtálɛ dhu
(1Kò 9.1-3; 2Kò 5.18-21)

1 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ma màndɨ̌ dhu àtɨ tɨ́ ɨwà mǎ'ɨ rɔ̀pɛ̀ mǎmbɛ mɨ̌tɛ̀ dɔ̌ mǎ-tɨ́rɔ̀? Atdídhená màlímó arɨ́ 'ìtɛ̀ rɨ́ bhàrʉwà-atdyú òho 'ìtɛ̀ fʉ̌kʉ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, 'ònzì ndɨ bhàrʉwà fʉkʉ́. Nɨ́, mǎ'ɨ tɨ́ ɨ bhàrʉwà-atdyú òho átɔ̀? 2 Nyɨ̌ nyʉ́ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ fàká bhàrʉwà, yà Krístɔ̀ ándɨ̌ afíka ɔ̀. Ndɨ bhàrʉwà rɨ̌'ì ìnè kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀nɨ 'àdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà. 3 Dhu àla ndì kpangba Krístɔ̀ rándɨ̌ ndɨ ndɨ bhàrʉwà, ndɨrɔ̀ kà ríbhò ka fɔ́ká mɔ̌wù nà. Ndɨ bhàrʉwà kǎndɨ̌ nzá wɨ̌nò nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎndɨ̌ ka yà Ípìrɔ̌rɔ̀ arɨ́'ì Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌. Ndɨ bhàrʉwà kǎndɨ̌ nzá odu-afǎ-nzo dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎndɨ̌ ka afíkʉ ɔ̀.

4 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Krístɔ̀-otù ɔ̌ mǎ mɨ́'ì nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ a'uta. 5 Mǎ mʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, mǎ'ɨ ràkǎ nzá mǎ-tɨ́rɔ̀ mɔ̌nzì wɔ̀ kasʉ ɔbɨ̀ka nyʉ́ nɨ̌. Kàgàwà nɨ́ ndɨ ɔbɨ ìbho arɨ́ fǎkà mɔ̌nzì ka nɨ̌. 6 Ka nɨ́ ndɨ ɔbɨ níbhò fǎkà mɨ̌'ì pbìndà kasʉtálɛ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ mǎ mʉnɔ tɨ́ ndì ndɔ́nzì ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨ ungbòta-ɔwʉ́tá rɨ̌'ì mbǎ àdhàdhì yà angyi Músà andí Ʊyátá bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌dè dɔ̀ná nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɔ̌nzɨna kasʉ. Yà angyi Músà andí Ʊyátá arɨ́ ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arɨ́ obhóná ípìrɔ̌nga ìbho ìndrʉ̌ tɔ̀.

7 Músà andí wɔ̀ ndɨ ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rɨ́ rɔ̀vɛ̀ Ʊyátá odu-afǎ-nzo dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ kà rɨ̌ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ àbhʉ ràmbɛ ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌. Ndɨ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ abhʉ̀ Músà-nyì ràmbɛ ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ átɔ̀. Nɨ́ atdídɔ̌ kà rʉ̌mbɨlɨ nɨ́dhunɨ̌, Pbàìsràyélí nóowúnà nzɨ̌ 'òmvù rɔ̌ 'àndà Músà-nyì-kpa tʉ̀mbà tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ʉmbɨlita nɨ'ì nzɨ̌ nɨ́ ádzɨ̌ kàsʉmì mà tɨ́ rádʉ̀ àdɨ. Nɨ́ dhu rɨ'ì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ìndrʉ̌ ʉ̀nda rɨ́ ɔvɛ ɔ̀ Ʊyátá nɨ́itɛ̀ wà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu tɨ́, 8 nɨ́ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rǎdʉ̀ ndɨtɛ̀ ìngbà dhu bvʉ̀ tɨ́ rɔ̀sè àlɛ̌ tɔ̀ kàbhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nyʉ́ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̀? 9 Ma mátɨna tdɨ́tdɔ̌, yà ìndrʉ̌-dɔ̌ rɨ́ anya àbhʉ̌ Kàgàwà rɔ̀tdì ɔvɛ tɔ̀ Ʊyátá kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu nɨ́i'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà. Nɨ́ Kàgàwà àbhʉ̌ rɨ́ rɔ̀zʉ̀ ìndrʉ̌ obhónángatálɛ tɨ́ ɔnzɨ̀ná ungbòta-ɔwʉ́tá tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ìtɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè? 10 Àlɛ̌ kɨ́'ì ìnè àlɛ̌ ràtɨ, yà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nɨ́tɛ̀ ongónà ìndrʉ̌ tɔ̀ Músà bhà Ʊyátá rarɨ́ nzɨ̌ kɨ̀tɛ̀ kòmbí, yà atdídɔ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nósè ungbòta-ɔwʉ́tá nɨ́tɔ̀ ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 11 Dhu apɛ́ ì'ì yà ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́ adì tɨ́ Kàgàwà ibho ungbòta-ayɨ́ nɨ́i'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà dhu tɨ́, nɨ́ yà dhòdhódhónga nà rádɨ ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nɨ́i'ɨya abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. 12 Nɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ kɨ́ dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà rɔ̀, àlɛ̌ kɨ́'ì mbǎ ɔdɔ nà ìndrʉ̌ tɔ̀ àlɛ̌ kɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba rɔ̀. 13 Àlɛ̌ kɨ́ nzɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ àdhàdhì Músà aránà dhu ɔ̀nzì rɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Kǎránà nyɨna àtsì rɔ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ Pbàìsràyélí nabhʉ̀ tɨ́

ràla yà ídǒ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí rádi ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rǐku nyìna-ndri rɔ̌ rɔ̀ tí dhu. 14 Ɨ Pbàìsràyélí tɔ́ ɨrɛ̀ta nɨ́i'ì ìtǔ dhu t'ʉ́nɨta tɔ̀. Obhó tí, rìrà àhʉ indo màtí, ndi dhu rǐ'ì ndi bhɛ̌yi tí abádhí tɔ̀. Abádhí apɛ́ Ungbòta-Ayí tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀zʉ̀, ní abádhí-dɔ arí nzǐ ì ɔ̀zʉ̀ dhu àlʉ̌, àdhàdhì Músà atsì nyìna nǐ bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ ì àtsì fìyɔ́ ɨrɛ̀ta dhu bhɛ̌yi. Ndi bɛ̌rɛ̀sɛ arí àhʉ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà ka kʉ̀ngbò alɛ rɔ̀ tí. 15 Obhó tí, rìrà àhʉ indo nga ɔ̀ màtí, Músà andí bhʉ̌kù ɔ̀zʉ̀ abádhí rǐ rɔ̀, abádhí rǐ'ì àdhàdhì bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ fìyɔ́ ɨrɛ̀ta nàtsì alɛ bhɛ̌yi. 16 Pbɛ́tʉ̀, ndi alɛ apɛ́ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, ní ndi bɛ̌rɛ̀sɛ arí àhʉ̌ tí àhʉ. 17 Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí kátɨna ɨrɔ́ ní Ɨ̀lǐlǎ-Alafí. Ɨ̀lǐlǎ-Alafí rǐ'ì nyʉyatsì alɛ rǐ'ì mbǎ Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ. 18 Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kʉ̀tsì nzá àlɛ̌-nyì bɛ̌rɛ̀sɛ nǐ. Ní àlɛ̌-nyì rʉ̌mbɨli, ndàmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɨtɛ̀ dɔ̌ àdhàdhì kìyó arí awáwʉ̀ ɨtɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndi Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní Ɨ̀lǐlǎ-Alafí. Ní kà rǎmbɛ àlɛ̌ ʉ̀wʉ dɔ̌, ndàbhʉ àlɛ̌ rʉ̀li àlɛ̌ ndì bhɛ̌yi, ndínǐ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ambè tí ndìtɛ̀ dɔ̌ dɔ̀nárà̀dɔ̌ àlɛ̌-nyʉtsì.

4

Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
náarí ndìtɛ̀ kàbhà kasʉtálɛ tɔ́ ivívínga ɔ̌ dhu
(2Kò 2.14-17; 1Tɛ̀ 2.1-6)

1 Pbìndà ábhɔ̌ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà íbhò wɔ̀ Ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ dhu tɔ́ kasʉ fɔká. Ní afíka rǐ nzǐ ndìngyɛ̌ ndi kasʉ t'ɔ́nzɨta rɔ̌ rɔ̀. 2 Mǎ màsà wà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ka kɔ́nzɨna alɛ-nyì rǐwʉ nǐ dhu. Mǎ mí'ì mbǎ ʉtrátá tɔ́ mʉ̀tsɔ nà, ndirɔ̀ mǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ nzá Kàgàwà bhà Ɔtɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mí obhó dhu ɔ̀vɔ kpangba ìndrǔ tɔ̀. Ní ndi dhu bhɛ̌yi, mǎ mòzè kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀ni dhu mǎ ràrǐ obhóngatálɛ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ. 3 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ngʉ̌kpà alɛ arátɨna, yà mǎ mʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-dɔ̌nga rɔ́fʉ̀ ndì ìnzǐ ràmbɛ dɔ̀ya àlʉ dɔ̌ dhu tí, ní kɔ̌fʉ̀ ndì fǐyɔ̀ alɛ ní uwítá tɔ́ otu nʉ́ngʉ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌. 4 Ɨ alɛ ná'ù nzá Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, Pfɔ̀mvɔ, yà adzi ɔ̌ mʉ̌ngʉ̌, nʉ́tsì fìyɔ́ ɨrɛ̀ta dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǐti abádhí-nyǐnga ìnzǐ ala tí dɔ̀yá nga àtdyǐ rí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǐbhona Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndi Krístɔ̀ ní ndi Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌ nyʉ́. 5 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ mǎ mí rɔ̀, mǎ marí nzǐ ɔ̀tɛ dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ marí ɔ̀tɛ dɔ̀ná ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀. Mǎ'í na, mǎ'ɨ ní fʉ̀kʉ́ ɨnɔ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. 6 Yà adzi ɔ̀bhɔlɔ ndì ndí rɔ̀, Kàgàwà náavɔ̀ dhu ndàti: «Awáwʉ̀ àkǎ ndàtdyi nga ínɔ̀ ɔ̌*.» Ní, àbadhi ní ndi afíka ɔ̀ nga natdyi, ndàdʉ̀ mǎbhʉ mʉ̌ni yà Krístɔ̀-nyì rɔ̌ rʉ̌mbɨli pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.

7 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ, yà ndi awáwʉ̀ tɔ́ ongyéngá nà mǎ mí'ɨ nyʉkatsì rɔ̀, mǎ'ɨ ní ivíví alɛ àdhàdhì yà anzi nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨtʉ̀ bhɛ̌yi. Kàgàwà ɔ́nzì dhu ndi dhu bhɛ̌yi, ndínǐ ìndrǔ ala tí dhu ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi yà kɔ́rɔ́ ɔbi dɔ̀nǎ ósè ríràà pbìndà rɔ̀, ìnzǐ ní bvʉ̀kà rɔ̀. 8 Ìndrǔ áva tsìka kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ɔ́nzì nzá lɛ̀màka. Abádhí arí afíka àbhʉ̌ ràmbɛ òri dɔ̌ akyɛ, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ afíka ràdʉ̀ ndìngyɛ. 9 Ìndrǔ arávu rɔ̀ká, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ Kàgàwà ràdʉ̀ mʉ̌bhà. Abádhí arí ɔ̀kánga ɔ̀vì obvò, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ mǎdʉ̀ ʉ̀vɛ. 10 Kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ka kárí mɔ̌nɛ ka kɔkyɛ tí mǎ àdhàdhì

* **4:6** 4.6 Ɔpt 1.3

ka kanɛ̀ Yɛ̌sù ndɪ́nɪ̌ ka koho tɪ́ dhu bhɛ̌yi, ndɪ́nɪ̌ Yɛ̌sù bhà ípìrɔ̌nga ala
tɪ́ ndì átɔ̀ nyʉ̀katsì. 11 Obhó tɪ́, fàká ípìrɔ̌nga ɔ̌ kɔ́rɔ́, mǎ marɪ́'ì ɔvɛ tɔ́
àpbɛ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɪ́nɪ̌ kàbhà ípìrɔ̌nga ɪtɛ̀ tɪ́ ndì átɔ̀ ngbɔ̌ka ɔ̀.
12 Nɪ́ ndɪ dhu bhɛ̌yi tɪ́, mǎ márɪ́ mɔ̌tù ɔ̀vɛ-ɔ̀nzɪ̌ kàsʉ̌ka ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ndɪ dhu
ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.
13 Kàgàwà bhà Bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɪ̌ dhu katɪ: «Ma má'ù wà Kàgàwà,
nɪ́ ndɪ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ́ ndɪ ma mɔ́tɛ̀*.» Nɪ́, wɔ̀ Kàgàwà ná'ù alɛ bhɛ̌yi
tɪ́, mǎ mà átɔ̀, mǎ má'ù wà Kàgàwà. Ndɪ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ́ ndɪ, mǎ
mà átɔ̀ mǎ mɔ́tɛ. 14 Mǎ mʉ̀nɪ wà dhu, Kàgàwà, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ràrɪ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ átɔ̀,
Yɛ̌sù mànà àlɛ̌ kúngbɔ̀ àlɛ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ mǎbhʉ mɔ̌wù ùvò
atdíkpá nyɪ̌ mànà Yɛ̌sù-ɔ̀nzɪ̌. 15 Obhó tɪ́, yà rɔ̀ká rɪ́ ndɔ̀nzɪ kɔ́rɔ́ dhu
rɪ̌ ndɔ̀nzɪ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndɪ́nɪ̌ Kàgàwà bhà ídzìnga níisé tɪ́ ndì atdídɔ̌
ábhɔ̌ alɛ tɔ̀. Ndɪ dhu bhɛ̌yi nɪ́ ndɪ, ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ rɪ́ Kàgàwà tɔ̀ kàbhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ-bvʉ ràdʉ̀ ndìse.
16 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, afíka rɪ̌ nzɪ̌ ndɪ̀ngyɛ̌ akɛkpá màtɪ́. Ndɪrɔ̀
àzèmbè irinǎ ngbɔ̌ka rǎrà ndàmbɛ ndɪ̀ngyɛ dɔ̌ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà arɪ́ ɔbɪ
ìbho bìlǐnganà fǎkà afíka ɔ̀nǎ rɔ̀. 17 Obhó tɪ́, yà mǎ mábàna kòmbí
àpbɛ̀ rɪ̌'ì ɪsɔ́ tɪ́, ndɪrɔ̀ ka rɪ̌'ì ngúfe ɪdhɔ kɛ̀lɛ̌ tɪ́. Pbɛ́tʉ̀ ndɪ àpbɛ̀ rɪ̌bhona
mǎbà nɪ́ ìtǔ rɔ́'ɔ, ndɪrɔ̀ dhòdhódhónga nà rádɪ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.
18 Mǎ mɪ́lɪ nyɪ̀kpɔ́ka rɔ̀yá dhu nɪ́ yà ìnzɪ̌ arɪ́ 'àlǎ dhu, pbɛ́tʉ̀ mǎ mɪ́lɪ nzá
ka yà 'àlǎ arɪ́ dhu rɔ̌. Obhó tɪ́, yà kpangba rɪ́ 'àlǎ dhu náaróko ngúfe
ɪdhɔ kɛ̀lɛ̌ tɪ́, pbɛ́tʉ̀ ìnzɪ̌ rɪ́ 'àlǎ dhu náaróko dhòdhódhónganà.

5

Yà adzɪ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mànà

1 Obhó tɪ́, àlɛ̌-ngbɔ̀, yà adzɪ ɔ̌ àlɛ̌ karóko ɔ̀ná hɛmɛ̌-dzà náapɛ́
ndùgòlǒ, nɪ́ àlɛ̌ kʉ̀nɪ wà dhu, àlɛ̌ ràrɪ̌'ì ìnè Kàgàwà ɔ́sì àlɛ̌ tɔ̀ ɪdza nà
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndɪ ɪdza nɪ́ dhòdhódhónga nà rádɪ ɪdza, yà ìnzɪ̌ nɪ́ ìndrʉ̌-
ɔtsʉ́ ɔ́sì. 2 Kòmbí àlɛ̌ karɪ́ àlɛ̌ ʉ̀hʉ̌ ndɪ hɛmɛ̌-dzà tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̌, Kàgàwà
rɪ̌bhona ndɪ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ àlɛ̌ kɪ́ àlɛ̌-atdyú nyʉ́ nà àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌
àlɛ̌ rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Ndɪ alɛ-ngbɔ̀ àlɛ̌ kʉ̀fɔ̌ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ya nzɪ̌
àlɛ̌ ɔ̀tù nzɪ̀nzɪ́ rɔ̀, ìmbǎ àlɛ̌-ngbɔ̌ na. 4 Obhó tɪ́, yà ɔ̀ko àlɛ̌ kɔ̀ko yà
adzɪ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kɪ́ àlɛ̌ ʉ̀hʉ̌ tǔ rɔ̌'ɔ
ànɔ̀ nànɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Ndɪ dhu nɪ́ nzɪ̌ àlɛ̌ kɔ̀zè àlɛ̌ rùvò yà adzɪ ɔ̌ àlɛ̌-
ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka nɪ́ àlɛ̌ kɔ̀zè àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ dhu,
ndɪ́nɪ̌ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ nɔ́ɔtɔ tɪ́ yà ɔ̀vɛ̀ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀
alɛ-ngbɔ̀. 5 Kàgàwà nyʉ́ ndɪ̀tɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ àlɛ̌ nʉ́lɪ ndɪ ípìrɔ̌nga tɔ̀. Kǎdʉ̀
ɪ̀lǐlǎ-Alafí ìlɪ àlɛ̌-nyʉtsì rɪ̀'ì àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndʉlɪ àlɛ̌ kabáya tɪ́ kɔ́rɔ́ dhu tɔ́
tsɛ̀nzɛrʉ̀ tɪ́.
6 Nɪ́rɔ̀, àlɛ̌ kɪ́'ì ìnè a'uta nà atdídɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ɪwà màtɪ́ àlɛ̌ kʉ̀nɪ
dhu, yà ɔ̀ko àlɛ̌ kɔ̀ko alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ tɪ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ rɔ̀ko ɔ̀ko ɪtsɛ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌ rɔ̀ rɔ́rɔ̀. 7 Àlɛ̌ ʉ̀nda arɪ́ dhu nɪ́ a'uta, ìnzɪ̌ nɪ́ yà
alɛ-nyɪ̀kpɔ́ ɔ̌ ka kálǎna dhu. 8 Obhó tɪ́, àlɛ̌ kɪ́'ì ìnè a'uta nà tɪ́ atdídɔ̌,
ndɪrɔ̀ àlɛ̌ kɔ̀zè àlɛ̌ rùvò yà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀wu ɔ̀ko Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù-tɪ'ɔ̀. 9 Nɪ́rɔ̀, alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kóko dhu màtɪ́ dhu ì'ì nɪ̌, ndɪrɔ̀
ngǎtsi nɪ̌ ndɪ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kúvò dhu màtɪ́ dhu ì'ì nɪ̌, atdídɔ̌

* **4:13** 4.13 Zàb 116.10

àlɛ̌ kòzè dhu nɨ́ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rɨ́ dhu. 10 Obhó tɨ́, àlɛ̌'ɨ́ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kikòya Krístɔ̀ bhà anya t'ʉ́nɔta tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌. Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ abáya pɛrɛ̀ àdhàdhɨ̀ yà òko ɨ̀ òko yà adzɨ́ ɔ̌ ngbɔ̌ya ɔ̌ rɔ́rɔ̀ ɨ̀ anzɨ̀ ídzì dhu mà ndɨ́rɔ̀ nzɛ́rɛ dhu mà-bvʉ́ rɔ̌.

Kàgàwà ózè ndùngbò kɔ́rɔ́ alɛ ndɨ̀ mànà Krístɔ̀-nyʉ́tsì dhu
(Rɔm 5.1-11; 6.2-13; Ɛ̌fɛ 4.20-24)

11 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔdɔ̀ àkǎ kɔnzɨ̀ dhu mǎ mʉ́nɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ márɨ́ dhu ɔ̀nɛ ìndrʉ̌ rà'ù yà mǎ mʉ́nɔna dhu ràrɨ̌ obhó dhu. Kàgàwà ʉ́nɨ́ wà mǎ mbɛ̌yi nyʉ́, ndɨ́rɔ̀ ma mà'ù dhu nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ rʉ̀nɨ́ wà mǎ'ɨ́ átɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́ afíkʉ́ ɔ̀. 12 Mǎ'ɨ́ nyʉ́, mǎ mòzè nzá mǎmbɛ mɨ̌tɛ̀ dɔ̌ mǎ-tírɔ̀ ɔnzɨ̀kʉ́, pbɛ́tʉ̀ mǎ mòzè mǎbhʉ́ fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ ngʉ̌kpà alɛ-ɔ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌lè okúka dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná otu. Ndɨ́ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ́, nyɨ̌ nyɨ́ yà ngbɔ̌ka ʉ̀nɔ arɨ́ alɛ tɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̌na dhu nábà. Ɨ alɛ náarɨ́ 'ɔ̀yɔ̀ yà fɨ̀yɔ́ màndʉ́ arábhʉ̌na 'ɔ̀nzɨ̀ kpangba rɨ́ 'àlǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ afíya nyʉ́ ɔ̀ rɨ́'ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*. 13 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ́ atdídhená alɛ ála mǎ ɨ̀mbǎ ɨ́rɛ̀ta nà alɛ tɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ kà rɨ̌'ɨ́ ndɨ́ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà bhà kasʉ́ ɔ̀nzɨ́ mǎ márɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mǎ mapɛ́ ɨ̀'ɨ́ ɨ̀nè ídzì ɨ́rɛ̀ta nà, nɨ́ kà rɨ̌'ɨ́ ndɨ́ dhu bhɛ̌yi nzínzìkʉ́ ɔ̌ mǎ márɨ́ Kàgàwà bhà kasʉ́ ɔ̀nzɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Obhó tɨ́, Krístɔ̀ ózè àlɛ̌ nɨ̌ àzè rɨ̌ mɨ̌tʉ̀ mɔ̌nzì kasʉ́, yà mǎ má'ù dhu atdídɔ̌, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Krístɔ̀, ràrɨ̌ ndɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌ avɛ̀ rɔ̀. Nɨ́rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́vɛ wà atdíkpá kà mànà†. 15 Àbadhi avɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nábà alɛ nóoko tɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀kpɔ́ya nɔ̀fɔ̀ ɨ̀tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ndɨ́nɨ̌ abádhí oko tɨ́ yà fɨ̀yɔ́ ngari ɔ̌ avɛ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

16 Ndɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ́, yà obhónga mǎ mʉ́nɨ́ná rɔ̀, mǎ márɨ́ nzɨ̌ atdí alɛ mà nɔ́zʉ̀ yà adzɨ́ ɔ̌ ndɨ́ alɛ rɨ̌'ɨ́ nà nyʉ́natsì ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Dhu rɨ̌ mbǎ ɨ̀'ɨ́ angyi mǎ mazʉ̀ Krístɔ̀ yà adzɨ́ ɔ̌ kɨ̌'ɨ́ nà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu màtɨ́, nɨ́ kòmbí mǎ mɔ̀zʉ̀ nzá ka ndɨ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 17 Nɨ́rɔ̀, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ́ ndɨ́ alɛ mà náapɛ ndùngbò Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà, nɨ́ ndɨ́ alɛ òngò wà ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá tɨ́. Angyi kɨ̌'ɨ́ nà nyʉ́natsì ɔ́fɔ̀ nʉ́dà wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ɨ́ nà nyʉ́natsì ɔ́fɔ̀ nɨ́ ɔwʉ́tána tɔ́. 18 Kɔ̌kɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ nanzɨ̀ nɨ́ Kàgàwà. Kʉ̌ngbò àlɛ̌ ndɨ́ mànà Krístɔ̀-otù ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ̌ àlɛ̌ kɨ́ rùngbò ɨ̀ ndɨ́ mànà dhu tɔ́ kasʉ́ ìbhò fɔká. 19 Kàgàwà níivi Krístɔ̀ yà adzɨ́ ɔ̌ ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nabhʉ̀ tɨ́ rùngbò ɨ̀ ndɨ́ mànà. Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎrɨ́ nzɨ̌ ɨ́ alɛ tɔ́ afátá nɔ́zʉ̀. Ndɨ́rɔ̀, kɨ̌bhò ndɨ́ ɔtɛ t'ɔ́vɔta tɔ́ kasʉ́ fɔká.

20 Nɨ́rɔ̀, mǎ'ɨ́ nɨ́ Krístɔ̀ ívì ɔvɔ̀na rɔ̌ ongó tɨ́ ɔ̀tɛ alɛ. Ndɨ́ dhu rɨ̌'ɨ́ àdhàdhɨ̀ Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi otùka ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ndɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mɨ́ ìndrʉ̌ ɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, rùngbò ɨ̀ Kàgàwà nà. 21 Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́i'ɨ́ mbǎ nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ránɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ tʉ̌tánga, ndɨ́nɨ̌ kà-nyʉ́tsì Kàgàwà ɔzʉ́ tɨ́ àlɛ̌ obhónángatálɛ tɨ́.

6

Pɔlɔ̀ mà rǎbàna àpbɛ̀ rɨ̌ abádhí ɨ̀tɛ̀
Kàgàwà bhà obhóná kasʉ́tálɛ tɨ́ dhu

---

* **5:12** 5.12 Ɨ mànduʉ nɨ'ɨ̀: Pbàìsràyélí nyʉ́ tɨ́ ka kɨ́ alɛ ɔ̀zʉ̀ dhu mà, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu mà, sɔmà tɔ́ mànduʉ ìfʉ̌ ka kɨ́ dhu mànà. † **5:14** 5.14 Kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́vɛ wà atdíkpá Krístɔ̀ mànà dhu-tì nɨ́: Kàbhà ɔvɛ-nyʉ́tsì, kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌'ɨ́ àdhàdhɨ̀ ɨwà ʉ́vɛ alɛ bhɛ̌yi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

1 Nírɔ̀, mǎ'ɨ, yà atdíkpá mǎ marí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà mànà rɔ̀, mǎ
mɨtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tí, mǎtɨ: àpɛ́ nyɨ̌ ràbhʉ Kàgàwà áso nyɨ̌ nɨ́ asota rɨ'ì
kɔkɔ́rɔ̀nga tɔ́ asota tí. 2 Obhó tí, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà dhu bhěyi ɬlɨ̌lǎ
Andítá ɔ̀, ndàtɨ:
«Ídzìnga àkǎ mɔnzì ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ àkǎ rɔ̀, ma mɨrɨ tsʉ̀nʉ́ dhu.
Abádhí àkǎ mɨgʉ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ àkǎ rɔ̀, ma manzì dzʉ̀nànʉ*.»

Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, kànɨ̌ kòmbí rí'ì kàsʉmɨ̀ ní ndɨ Kàgàwà òzè ndɔ̀nzɨ
ídzìnga ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná. Ndɨrɔ̀ kànɨ̌ indo rí'ì ɨdhɔ ní ndɨ kà rɨ̌ ɨ alɛ ɨgʉ̌
ɔ̀ná ɨdhɔ. 3 Mǎ márí nzɨ̌ atdí dhu mà ɔ̀nzɨ, yà ìndrǔ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌
rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu, ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà náadʉ̀ tí ɔ̀tɛ nzɛ́rɛ kàsʉ̌ka
nɨ̌. 4 Pbɛ́tʉ̀, mǎ márí mɨ̌tɛ̀ kɔ́ró kàsʉ̌ka ɔ̌ mǎ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà obhóná
kasʉtálɛ. Ní, mǎ márí kɔ́ró dhu-dzi ɔ̀ndù atdídɔ̌: mɔ̌ndù àpbɛ̀-dzi mà,
ɨ̀mbǎ mǎ mí'ɨ dhu nà fɔká dhu-dzi mà, ndɨrɔ̀ ɔdɔ àbhʉ̌ rí rɨ̀sɨ̌ ìndrǔ
ɔ̀ dhu-dzi mànà. 5 Ka kɔ́vì mǎ, kúsɔ̀ mǎ imbi ɔ̀, kadʉ̀ mǎbhʉ ìndrǔ
rɨ̀và dhu rɔ̀ká. Mǎ mɔ́nzɨ mǎbhʉ̌ rí mɨ̌ngyɛ̌ mǎ atdídɔ̌ kasʉ, ɨdhɔ mà
ràdʉ̀ mɨ̌pɛ, ndɨrɔ̀ mǎdʉ̀ ɔ̀ko átɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ mɔ̌nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ mà. 6 Mǎ mítɛ̀ mǎ
Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ tí, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ mǎ móko
dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà dɔ̌ mǎ mʉ́nɨ dhu dhu-otù ɔ̌, dhu-dzi t'óndùta-otù
ɔ̌, ídzìnga ɔ̀nzɨ mǎ mí dhu-otù ɔ̌, ɬlɨ̌lǎ-Alafí írǎ mǎ dhu-otù ɔ̌, ngʉ̌kpà
alɛ mǎ mózè obhóná àzè nɨ̌ dhu-otù ɔ̌, 7 obhóná ɔtɛ ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrǔ
tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà íbhò pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fǎkà dhu-
otù ɔ̌. Mǎ mídyì obhónánga t'ɔ́nzɨta rɨ'ɨ ɨ̀dhàdhɨ fangà dɔ̀nǎ ɔtsʉ́ka nɨ̌
mǎ mí rɔ̀ká òmvǔ ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù bhěyi, ndɨrɔ̀ ígù dɔ̀nǎ ɔtsʉ́ka nɨ̌
mǎ mí rɔ̀ká òmvǔ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌ màtsʉ̌mù bhěyi. 8 Atdídhená alɛ náarí
mɨ̌fʉ̌, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ɨtsìka ɔ̀nzì. Atdídhená alɛ arí nzɛ́rɛ dhu àwɛ̌
dɔ̀ká, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ídzì dhu àwɛ dɔ̀ká. Ka karí mɔ̌zʉ̀ tɨ̀tɔ̀tálɛ tí,
àzɛ̀mbè mǎ mí obhó dhu ʉ̀nɔ rɔ́rɔ̀. 9 Atdídhená alɛ ʉ́nɨ nzá mǎ marí'ɨ
nà ádrɔ̀drɔ̌nga, àzɛ̀mbè ɨwà ngʉ̌kpà alɛ nʉ́nɨ ka mběyi nyʉ́ rɔ́rɔ̀. Mǎ
márí mɔ̌tù bɨlɨ̌ngana ɔvɛ-kù-bhu ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ mǎdʉ̀ ɨ'ì nyɨ̀kpɔ́ka nà tí. Ka
karávu rɔ̀ká, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ kadʉ̀ mɔ̌kyɛ̀. 10 Ka karí ɨzʉ àbhʉ̌ rʉ̀ka mǎ,
pbɛ́tʉ̀ mǎdʉ̀ ɨ'ì atdídɔ̌ ɨdhɛ̀ka ɨ̀ka ndì rɔ́. Ka karí mɔ̌zʉ̀ nǎkʉ̀tálɛ tí,
pbɛ́tʉ̀ mǎ marí ábhɔ̌ alɛ ìnzɨ̌ Kàgàwà bhà otu ɔ̌. Ka karí mɔ̌zʉ̀ ɨ̀mbǎ
mǎ mí'ɨ dhu-tsí nà alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ mí'ɨ kɔ́ró dhu-tsí nà.

11 Nyɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhǎ, mǎ mɔ́vɔ̀ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀, ndɨrɔ̀ mǎ
mápfò afíka rɨ'ì kpangba fʉ̌kʉ̀. 12 Mǎ'ɨ, mǎ mʉ́tsì nzá afíka ɨ̀nzɨ̌ mɔ̌zè
nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyʉ́tsì afíkʉ rɔ̀ká ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̌zè mǎ. 13 Kòmbí ma
mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ àdhàdhɨ pbàkà inzo bhěyi: nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu mǎ
bhěyi, nyǎpfò afíkʉ nyɔ̌zè mǎ àdhàdhì mǎ mózè nyɨ̌ dhu bhěyi.

Nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀ dhu àkǎ kɨndà alɛ dhu

14 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌sò ɨdàkʉ atdíkpá ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ mànà. Obhó
tí, ínɡbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ obhónánga mà nzínzì ɔ̌ nzɛ́rɛnga mànà?
Ɨngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ awáwʉ̀ mà nzínzì ɔ̌ ínɔ̀ mànà? 15 Ɨngbà ɨrɨta
ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ Krístɔ̀ mà nzínzì ɔ̌ Bèlìyalì† mànà? Ndɨrɔ̀, ínɡbà ɨrɨta Yěsù
ná'ù alɛ mà nzínzì ɔ̌ rádʉ̀ ɨ'ɨ ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ mànà? 16 Ɨngbà ɨrɨta
ndɨ rádʉ̀ ɨ'ɨ Kàgàwà bhà ɨdza‡ mà nzínzì ɔ̌ sànamʉ̀ mànà? Obhó tí,

* **6:2** 6.2 Yàrí Andítá rɔ̌tɛ dɔ̀ná ní Kàgàwà bhà Kasʉtálɛ (Ìsa 49.8). Ní ɨrɔ́, Pɔlɔ̀ ɨ̀lɨ ndɨ̀ ndɨ kasʉtálɛ bhà ngari ɔ̌. † **6:15** 6.15 Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌ ka kí pfɔ̀mvɔ Sìtanì àtɨ Bèlìyalì tí. ‡ **6:16** 6.16 Kàgàwà bhà ɨdza tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní, ndɨ ɨdza ɔ̌ atdídɔ̌ ílǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ kàluga.

àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ nɨ́ yà Ípìrɔ̌rɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza, àdhàdhɨ̀ àbadhi nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ náavɔ̀ dhu dhu bhɛ̌yi. Kǎtɨ:
«Ma madɨya abádhí nzínzì ɔ̌, mǎdʉ̀ ùbhi atdíkpá abádhí mànà.
Ɨma nɨ'ɨya abádhí tɔ́ Kàgàwà, abádhí ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ pbàkà alɛ*.»
17 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ pbɨ̀ndà alɛ tɔ̀, ndàtɨ:
«Nyùvò ɨnzá dhu ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ndà nyɨ̌ abádhí rɔ̌ rɔ̀.
Àpɛ́ nyʉ̀pbàlǎ yà ɔ̀tɔ̀tɨ̀ dhu tɨ́ rɨ́'ɨ̀ nyɨ̀kpódu ɔ̌ dhu-ngbɔ̀*,
nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mádʉ̀ nyǎkɔ*.»
18 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ tdɨ́tdɔ̌ ndàtɨ:
«Ma mádɨ Àbakʉ tɨ́,
nyǎdʉ̀ òko idhúdu mà ɨvádu mànà tɨ́*.»

7

1 Nɨ́ yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà rɔ́kɔ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀. Dhu àkǎ àlɛ̌ rù'o àlɛ̌, àlɛ̌ rɨ̀lǎ yà àlɛ̌-ngbɔ̀ mà àlɛ̌-afí mànà nábhʉ rɔ̀tì kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔbɨ, àlɛ̌ rɨ'ɨ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ atdídɔ̌ alɛ tɨ́, kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kɨ́ rɔ́rɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mànà rɨ̌ 'ùngò dhu
(Mbà 25.25; 1Tɛ̀ 3.6-9; Ɛ̀br 13.17)

2 Nyʉ̀bhà mǎ mǎbà ngari afíkʉ ɔ̀, nyɔ̌zè mǎ! Mǎ máfǎ nzá dhu atdí alɛ nɨ̌ màtɨ́, mǎ mábhʉ nzá atdí alɛ mà ràwɨ̌ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ mǎ mʉ́trǎ nzá atdí alɛ mà fɔ́ná ongyéngá mǎ mabá tɨ́. 3 Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu ànyǎkʉ ma mɔtdí tɨ́. Obhó tɨ́, àdhàdhɨ̀ yà ma mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́, nyɨ̌ nɨ́ atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ̌ alɛ, ɨ̀mbǎ rɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga ɔ̌ màtɨ́ ndɨrɔ̀ ɔvɛ ɔ̌ màtɨ́. 4 Ma mɨ́'ɨ̀ a'uta nà atdídɔ̌ nyʉkʉtsì, ɨdhɛ̀du ràdʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Kɔ́rɔ́ fàká àpbɛ̀ ɔ̌, ma marádɨ ɨwà afídu òpè ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨwà ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌ rɔ́rɔ̀.
5 Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mǎ mítdègu òwu ùvò, nɨ́ mǎ máso nzá ngbɔ̌ka akɛkpá màtɨ́. Mǎ mábà àpbɛ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, ìndrǔ úgyè ɨ̀ mǎ mànà, ndɨrɔ̀ mǎ mɨ́'ɨ̀ ɔdɔ nà afíka ɔ̀. 6 Nɨ́, Kàgàwà yà afíya ɨ̀ngyɛ̌ ɨ̀ alɛ-afí òpè arɨ́, nópè ndɨ afíka Titò ɨ̀rà àhʉ tɨka ɔ̀ dhu-otù ɔ̌. 7 Kɔ̌pè nzá afíka ndɨ dhu-otù ɔ̌ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌pè ka Titò ɨ̀rà ɔ̀vɔ̀nà fǎkà dhu-otù ɔ̌. Titò áwɛ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyópè afína dhu fǎkà. Ndɨrɔ̀ kǎwɛ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ dhu-atdyú nà atdídɔ̌ nyǎla ngbɔ̌du dhu. Kǎwɛ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ ɨzʉ nà ndɨ̀ nɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu*, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyádzi nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu. Nɨ́ ndɨ dhu ádʉ̀ ɨdhɛ̀du àbhʉ rɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌.
8 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà angyi ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà rábhʉ wà ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mòzù nzá ndɨ dhu. Ma mózǔyana dhu ɨzʉ ma màbhʉ rʉ̀ka nyɨ̌ ákɛ̌ kàsʉmì tɨ́ rɔ̀. 9 Nɨ́ kòmbí ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ̀. Kɨ̀ka ndɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ yà fʉ̌kʉ̀ ma mándɨ̌ bhàrʉwà ábhʉ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɨzʉ ábhʉ nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, ɨzʉ ʉ́ka nyɨ̌ àdhàdhɨ̀ Kàgàwà ózè ka dhu bhɛ̌yi. Nɨ́rɔ̀, mǎ mónzì nzá atdí nzɛ́rɛ dhu mà rʉ̀kʉ́ wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mándɨ̌ bhàrʉwà nɨ̌. 10 Obhó tɨ́, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɨ́ ìndrǔ ʉ̀kǎ ɨzʉ, rǎdʉ̀

---

* **6:16** 6.16 Law 26.11-12; Zèk 37.27 * **6:17** 6.17 Ìsa 52.11 * **6:17** 6.17 Zèk 20.34,41
* **6:18** 6.18 2Sà 7.8,14 * **7:7** 7.7 2Kò 2.5-11

ìndrǔ àbhʉ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀ ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga, ndɨ dhu ràdʉ̀ Kàgàwà
àbhʉ rɨ̀gʉ̌ ndɨ alɛ. Nɨ́ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ ròzù dhu. Pbɛ́tʉ̀,
yà adzɨ àbhʉ rʉ̀ka ìndrǔ ɨzʉ náarɨ́ ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̌. 11 Nyàndà pɛ́, yà nyɨ̌ nʉ́ka ɨzʉ-otù ɔ̌ Kàgàwà ɔ́nzɨ ídzìnga: kòmbí,
kǎbhʉ nyɨ̌ nyɔ̌zè atdídɔ̌ ɨnzá nyɨ̌ nyàfǎ dhu yà ndɨ̀ nɔ́nzɨ dhu ɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀
rɨ́ alɛ tɨ́. Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀yánga rɨ̌ ɨ̀wa
alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rádʉ̀ ndɨ̀pɛ̀ dhu ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɨ́. Kǎbhʉ
nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ abhɔ atdyúya rɨ̌'ɨ̀ 'àla ngbɔ̌du alɛ tɨ́, ma màbhʉ fɨ̌yɔ̀ sedzà nɨ́fʉ
alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨ dhu nɨ́sɔ̌ màlɨpɔ̀ nɨ̌ alɛ tɨ́. Nyɨ̌ nyɨ́tɛ̀ dhu
kɔ́rɔ́ otu ɔ̌ nyɨ̌ ràrɨ̌ mbǎ afátá nà nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨ dhu ɔ̌.
12 Nɨ́rɔ̀, ma mándɨ̌ nzá dhu fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu náfǎ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀
ma mándɨ̌ nzá ka ndɨ dhu ka káfǎ nɨ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mándɨ̌ ka
ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyózè mǎ'ɨ̀ atdídɔ̌ dhu nɨtɛ̀ tɨ́ kpangba
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 13 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, afíka ótsì ɔbɨ nɨ̌.
Afíka ɔ̀tsì ɔbɨ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, ɨdhɛ̀ka ɨ́ka ndɨ̀ atdídɔ̌ Titò ɨ́'ɨ̀nà dhɛ̀dhɛ-
okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyábhʉ kà-afí ròtsì ɔbɨ. 14 Angyinǎ rɔ̀
ma mɔ́vɔ̀ dhu kà tɔ̀ matɨ, ma ràrɨ̌ dhɛ̀dhɛ nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ma mɔ́yɔ̀
nzá ma kɔkɔ́rɔ̀. Mǎ mʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu nɨ́'ɨ̀ obhó dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌'ɨ mǎ mílè
nɨ̌ Titò-ɔ̀nzɨ̌ ilèta nɨ́'ɨ̀ obhó ilèta átɔ̀. Ndɨ dhu ɔ́nzɨ ndɨ̀ yà mǎ mʉ́nɔ̀ ka
dhu bhɛ̌yi. 15 Kàbhà àzè arɨ́ ndìsɛ̌ atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́fʉ ndɨ̀
kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɨ́ dhu mà, nyɨ̌ nyákɔ ndɨ̀ ɨfʉta nyʉ́ nà ìvɨ̌ ngbɔ̌kʉ rɨ̌vi
rɔ́rɔ̀ tɨ́ dhu mànà dhu ndɨ̀ ndɨrɛ̀ rɔ̀. 16 Ma mɨ́'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà a'uta nà ma
mɨ́'ɨ̀ ʉ̀kʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

8

Pbàkrɨ́stɔ̀ àkǎ ɨ'ɨ̀ ìndrǔ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afɨ́ nà dhu
(Mrk 12.41-44)

1 Àbanɨ̌nzó, mǎ mòzè nyʉ̌nɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànɨ́sá tɔ̀*
Kàgàwà ɔ́nzɨ ídzìnga. 2 Abádhí ábà àpbɛ̀ abhɔ, pbɛ́tʉ̀ 'àdʉ̀ òko dhɛ̀dhɛ
ɔ̌ tɨ́ atdídɔ̌. Ìnè màtɨ́ ɨ ɨ́'ɨ̀ nǎkʉ̀ nyʉ́ tɨ́ atdídɔ̌ rɔ́rɔ̀, abádhí rɨ̌'ɨ̀ nà ìndrǔ
dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí náadʉ̀ òse tɨ́ òse. 3 Abádhí úbho pɛrɛ̀ yà ɨ nyʉ́
ɨ ɨ́'ɨ̀ nà dhu-bvʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ rɔ̀sè òse tɨ́ màtɨ́ yà ɨ nyʉ́ ɨ àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna
dhu dɔ̀nǎ. Ɨma nɨ́ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì. Abádhí ɔ́nzɨ ka ɨnzá atdí alɛ
mà àvi 'ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀. 4 Abádhí ɨ́tdɛ̀ mǎ mǎ'ù dhu fɨ̌yɔ̀ 'ùngbò ɨ ngʉ̌kpà alɛ
mànà 'ɔ̀nzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà. 5 Abádhí
ɔ́nzɨ dhu ósè òse tɨ́ yà fɔyá mǎ múbhi ɔ̀dɔ̀nà rɔ̌ mǎ mabá tɨ́ dhu dɔ̀nǎ.
Wɛmbɛrɛ̀ tɨ́, abádhí ádzi ɨ ɨ nyʉ́ tɨ́rɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌,
'àdʉ̀ 'àdzi ɨ nyʉ́ tɨ́rɔ̀ fǎkà átɔ̀ àdhàdhɨ̀ Kàgàwà ózè ka dhu bhɛ̌yi. 6 Nyɨ̌
nàndà dhu nɨ̌, Titò ɔ́pɛ̀ wà ndɔ̀tɛ̀ ìndrǔ nà ndɨ́nɨ̌ mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ka kɨ́
nɨ̌ dhu nɨtsà tɨ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mɨ̀tdɛ̀ ka ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ átɔ̀ ràdu ndɨ̀
bvʉ̀kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ wɔ̀ ʉ̀kʉ̀ rɨ́'ɨ̀ ìndrǔ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí tɔ́ kasʉ nʉnda tɨ́
ndàrà ʉ̀tsànà mbɛ̌yi. 7 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nà abhàbhɔ́. Ɨ dhu
nɨ́: Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù ɔbɨ nyʉ́ nà dhu, alɛ-dɔ àlʉ̌ rɨ́ ɔtɛ ʉ̀nɔ nyɨ̌ nyárɨ́
dhu, Kàgàwà ábhʉ ɨnga nyʉ̌nɨ dhu, nyɨ̌ nyábhʉ ɔbɨ̀kʉ kɔ́rɔ́ Kàgàwà
bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ àzè mǎ mángbɛ atdídɔ̌ nyʉkʉtsì dhu.
Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ ìndrǔ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ dhu tɔ́
alɛ-afí nà atdídɔ̌ nyʉ́ átɔ̀.

---

* **8:1** 8.1 Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànɨ́sá nɨ'ɨ̀: Fìlipì mà, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà mà, Bɛ̀rɔyà mà ngʉ̌kpà kɨgɔ̀ mànà ɔ̌ kànɨ́sá .

8 Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ʉyátá tí. Pbɛ́tʉ̀ ma màwɛ fʉ̌kʉ̀ dhu
ní, ngʉ̌kpà alɛ ábhʉ ɔbìya kɔ́rɔ́ Kàgàwà bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌,
ndɨ́nɨ̌ fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ obhónga nɨtɛ̀ tí. 9 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga. Àbadhi nɨ'ɨ̀ ɔ̀nzìtálɛ, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ'ɨ̀
nǎkʉ̀tálɛ tí okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí'ɨ̀ ɔ̀nzìtálɛ tí pbìndà nǎkʉ̀-otù
ɔ̌.
10 Wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́tsàna dhu nàndà dhu nɨ̌, yà ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ní
pbàkà ɨrɛ̀ta. Ndɨ ɨrɛ̀ta ní àkǎkǎ fʉ̌kʉ̀ ɨrɛ̀ta. Yà inzì í'ɨ̀ná atɔ ɔ̌, nyɨ̌ ní'ɨ̀ná
ndɨ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ yà ndɨ dhu nòzè 'ɨtsà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní'ɨ̀ná ndɨ wɛmbɛrɛ̀
t'álɛ átɔ̀ yà ndɨ dhu nɔ́pɛ̀ná 'ɨ̀tsà. 11 Ní kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù kà nà
nyǒwù ʉ̀tsànà. Àdhàdhɨ̀ nyɨ̌ nyí'ɨ́ ídzì afíkʉ nà nyʉ̌dhe ka nyɔ̌nzì dhu
bhěyi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ́ ídzì afíkʉ nà, nyɔ̌nzì ka àdhàdhɨ̀ yà nyɨ̌ nyí'ɨ́
nà ongyéngá-bvʉ rɔ̌. 12 Obhó tí, ìndrʉ̌ apɛ́ ɨ̀'ɨ́ ídzì afína nà Kàgàwà
tɔ̀ ndɨ̀ ndí dhu àbhʉ̌ rɔ̀, ní Kàgàwà rɨ̌ kàbhʉ dhu à'u àdhàdhɨ̀ yà kà
rɨ̌'ɨ̀ nà dhu-bvʉ rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ní yà ɨ̀mbǎ kà rɨ̌'ɨ̀ nà dhu-bvʉ rɔ̌. 13 Wɔ̀ dhu
rɨ̌ nzɨ̌ àtɨna nyɨ̌ ràkǎ nyǒkò àpbɛ̀ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta-okú dɔ̀
rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ'ɨ̀ dhu-tsí nà àdhàdhɨ̀. 14 Ndɨrɔ̀ kòmbí, yà
nyɨ̌ nyí'ɨ́ nà abhɔ ròsè dhu-tsí nɨ̌, nyɨ̌ nyínè nyɔ̌nzì ɨ̀mbǎ rí'ɨ́ dhu nà alɛ
dzʉ̀nà. Ndɨrɔ̀ atdíku, yà abádhí rɨ̌'ɨ́ dhu-tsí nà abhɔ ròsè ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌,
abádhí ɨ'ɨya ìnè 'ɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ átɔ̀ rʉ̀kʉ́ dhu ɔ̀tdì ndɨ rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ, kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ àdhàdhɨ̀. 15 Àdhàdhɨ̀ yà ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rʉ̌nɔna
dhu bhěyi:
«Abhɔ dhu nʉ̀wǎ alɛ níɨ'ɨ́ mbǎ dhu nà abhɔ nyʉ́ ròsè,
ndɨrɔ̀ akɛ ka nʉ̀wǎ alɛ ní rɔ̌ dhu atdɨ̀ nzá ndɨ̀*.»

Titò mà rǒwu mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nɛ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yèrùsàlɛmà ɨ̀ owu tí nà dhu
(1Kò 16.1-4; 2Kò 9.1-5)

16 Titò ózè ndɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ abhɔ, àdhàdhɨ̀ mǎ mózè mɔ̌nzì dzʉ̀nàkʉ
átɔ̀ dhu bhěyi. Kàgàwà ní ndɨ kà-afí nábhʉ rɨ'ɨ́ ndɨ dhu bhěyi. Ní mǎ
mí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Kǎ'ù mǎ mànzì ndɨ̀
ndɨ́nɨ̌ ndara tí fʉ̌rábvʉ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ ròsè dòtsí, kɨ̌'ɨ́ ɨwà
ndɨ̀ ndùdhe dhu ndɨ̀tɨ́rɔ̀ afína ɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀ ndɨ̀ ndara tí rɔ́. 18 Mǎ mòvì
atdíkpá kà mànà ní, yà atdídɔ̌ kɔ́rɔ́ kànísá arífʉ̌na Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dzʉ̀nà
t'ɔ́nzɨta ɔ̌ àlɛ̌ t'ádɔ̀nà. 19 Wɔ̀ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, kànísá óvò ka, ndɨ́nɨ̌ mǎ nʉnda
tí mǒwù yà ùbhǒ ka kúbho mʉ̀dzʉ̀nà ʉ̀ndɔ̀ mànà. Wɔ̀ ndɨ ídzì kasʉ rɨ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ ìlè, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà mǎ mózè mɔ̌nzì dhu ɨ̀tɛ̀
átɔ̀.
20 Mǎ mòzè mɔ̌dɔ̀ mǎ rɔ̀ná rɔ̀ dhu ní, ìndrʉ̌ rɨ̌ ngbɔ̌ka ʉ̀nɔ wɔ̀ ndɨ
ábhɔ̌ fʉ̀rangà-tsʉ̀kǎ ɔ̀dɔ mǎ mí tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. 21 Obhó tí, mǎ
mòzè mɔ̌nzì ídzì dhu, ɨ̀nzɨ̌ ní rɔ̀fɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpó kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ rɔ̀fɔ̀
ìndrʉ̌-nyɨ̀kpó átɔ̀.
22 Mǎ mòvì ngǎtsi àlɛ̌ t'ádɔ̀nà atdíkpá abádhí mànà. Mǎ múdhe wà
kà kàsʉ ibí-gʉ̀na nyʉ́, mǎdʉ̀ kòtù ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà nózè ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́
kàsʉmì ɔ̌ alɛ tí. Ní, kòmbí kàbhʉ ndɨ atdídɔ̌ ndɨ kasʉ tɔ̀, ndàdʉ̀ ɨ'ɨ́ a'uta
nà atdídɔ̌ nyʉkʉtsì átɔ̀. 23 Titò nàndà dhu nɨ̌, ma mátɨna kà ràrɨ̌ ɔdhɨ̀du,
ndɨrɔ̀ mǎ marí kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá kà mànà fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀
àbadhi nʉ̀ndà ngʉ̌kpà àlɛ̌ t'ádɔ́na ní kànísá úvɨ̌ alɛ. Abádhí rɔ̌nzɨna
kasʉ arí Krístɔ̀-ɔvɔ̀ àbhʉ̌ ìndrʉ̌ rìlè. 24 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tɛ̀ dhu, ɨwà

* **8:15** 8.15 Uvt 16.18

nyɨ́ rózè abádhí obhó tí, ndínɨ̌ yà abádhí núvɨ̌ kànísá a’u tí dhu, ’àdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ yà okúkʉ dò rɔ̀ mǎ mí ídzì dhu àwɛ̌ rɔ̀, mǎ ràwɛ wà obhó dhu.

9

Dhɛ̀dhɛ nà rí dhu àbhʉ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ Kàgàwà ózè dhu
(Mbà 19.17; 1Tì 6.17-19; 1Yù 3.16-18)

1 Ma mʉ̀nɨ wà dhu, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ tɔ̀ ka kí tsʉ̀ya ùndʉ̌ mʉ̀dzʉ̀nà-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mí dhu àndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu. 2 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà nyɨ́ nyí’ɨ̀ ídzì afíkʉ nà abádhí dzʉ̀nà nyɨ́ nyɔnzɨ tí dhu. Ní ma mìlè ma ìlè tí okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà* tó pbìrì ɔ̌ bhà ɔ̀nzɨ̌, matɨ: nyɨ́, Àkayà tó pbìrì ɔ̌ rí’ɨ pbàkrístɔ̀ tírɔ̀, nyɨ́ rɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà nyɨ́ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà nyɨ́ nyɔnzɨ tí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ inzì ʉ́dàná atɔ ɔ̀ rɔ̀. Ní nyɨ́ nyí’ɨ nà dhu dzʉ̀nà t’ɔ́nzɨta tó afíkʉ tó dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ dhu, nádʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ-atdyú nángbɛ rɔ̀nzɨ dhu dzʉ̀nà átɔ̀. 3 Ní, yà angyi ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi tí, ma mòvì kàrí ɨ̀bhʉ alɛ̀ t’ádɔ́na* rɔ̀wù bvʉ̀kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyundu tí mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ka kí nɨ̌ dhu-tsʉ̀ angyangyɨ, yà ma mʉ́nɔ̀ nyɨ́ nyɔ́nzɨna dhu tí dhu bhɛ̌yi. Ní okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mílè ma nɨ̌ ilèta nɨ’ɨna nzɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu. 4 Obhó tí, yà mǎ mówu mànà atdíkpá Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ɔ̌ bhà náapɛ nyɔ̌tù ɨnzá nyɨ́ nyùndu ɨ dhu-tsʉ̀ angyangyɨ rɔ́, ní nyɨ̀ka ɨwʉna atdídɔ̌ abádhí-ɔ̀nzɨ̌, mǎ mɔ́vɔ̀ wà dhu abádhí tɔ̀ nyɨ́ ràrɨ̌ kɔ̀nzɔnzɨ angyangyɨ nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɨ dhu nyɨ̀kʉ radʉ̀na ɨwʉ átɔ̀ abádhí-ɔ̀nzɨ̌. 5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma mála àkǎkǎ dhu tí dhu ní, movì kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ alɛ̀ t’ádɔ́na rɔ̀wù angyi idù, ’ɔ̀wù ùvò fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ undu tí wɔ̀ nyɨ́ nyɔ́kɔ̀ fɨndá làká nyɨ́ nyúbhɔ̌na dhu tí dhu-tsí-tsʉ̀ angyangyɨ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí kòtù ɨwà nyɨ́ nyùndu tsʉ̀ya rɔ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ dhu ɨ̀tɛ̀, nyɨ́ rùbho ka ídzì afíkʉ nà, ɨ̀nzɨ̌ ní ʉ̀tʉ̌ tí ka kʉ̀tʉ nyɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

6 Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yàrí ɔtɛ: akɛ itse nòzò alɛ, náarí dhu ògu akɛ tí, ndɨrɔ̀ abhɔ itse nòzò alɛ náarí dhu ògu abhɔ tí átɔ̀. 7 Dhu àkǎ dhu àbhʉ̌ rí alɛ ràbhʉ ka àdhàdhì ndɨ nyʉ́ ndì ndùdhɛ̌nà ka afína ɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kàkǎ nzá ndàbhʉ ka afína rʉ̌guru rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ʉ̀tʉ̌ tí ka kʉ̀tʉ ndì rɔ́rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà ózè alɛ ní dhɛ̀dhɛ nà rí dhu àbhʉ̌ alɛ. 8 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rɨ̌’ɨ̀ ìnè ɔbɨ nà ndɔ̀nzì kórɔ́ ídzìnga-tɨdɔ̀ abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyongó tí nyɨ́ nyí atdyúna òho kórɔ́ dhu àbà kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ́ nyádʉ̀ ɨ’ɨ dhu-tsí nà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè, nyǎdʉ̀ àmbɛ kórɔ́ ídzì kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌ nɨ̌. 9 Ídzì alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
«Kǎrí dhu àbhʉ̌ ídzì afíná na nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀,
kàbhà ídzìnga náarádɨ dhòdhódhónga nà*.»

10 Kàgàwà ní ndɨ itse òzò arí alɛ tɔ̀ arí itse àbhʉ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní kà rɨ̌ itse àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀ átɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀trɔ̀ atdídɔ̌, ndínɨ̌ fʉ̀kʉ́ ídzìnga ɔdhɨ tí itse abhɔ. 11 Kà rɨ̌ nyǎbhʉ̌ nyɔ̌ngò ɔ̀nzìtálɛ tí kórɔ́ dhu ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ́ nyongó tí dhu àbhʉ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ídzì afíkʉ nà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ábhɔ̌ alɛ rɔ̌ngo àdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀ mǎ mòwùnà fɨ̌yɔ̀ mʉ̀dzʉ̀nà-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Obhó tí, wɔ̀ nyɨ́ nyɔ́nzɨna dhu t’átsàta tó kasʉ rɨ̌ nzɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ rɨ̌ atdyúna òho dhu dzʉ̀nà kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ àbhʉ̌ ràdu ɔ̀tsɔ̀ átɔ̀ Kàgàwà tɔ̀. 13 Nyɨ́ nyí

* **9:2** 9.2 Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ bhà nɨ’ɨ: Fìlipì mà, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà mà, Bɛ̀rɔyà mànà ɔ̌ bhà.
* **9:3** 9.3 2Kò 8.17,18,22 * **9:9** 9.9 Zàb 112.9

Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyɨ̌ nyífʉ dhu ɩ̀tɛ̀ yà ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ ídzì afíkʉ nyʉ́ nà nyɨ̌ nyúbho fʉkʉ́ dhu-tsí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ mà, kórɔ́ ngʉ̌kpà ɔdhɨ́kʉ pbàkrístɔ̀ mànà tɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ rɨ̌ ndɨ kasʉ tɔ́ ídzìnga ʉ̀nɨ̌, 'àdʉ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè. 14 Abádhí rɨ̌ 'ɨtsɔ̀ dʉ̀kʉ́, rɩ̀tɛ̀ fɨyɔ́ àzè fʉ̌kʉ̀, yà Kàgàwà ɔ́nzɨ fʉ̌kʉ̀ atdídɔ̌ bvʉ̀na ósè pbɨ̀ndà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀. 15 Nɨ́, Kàgàwà àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ ɔ̀tsɔ̀ fɨ́ndà, yà àlɛ̌ tɔ̀ kɨ̌bhò pɛrɛ̀ tɨ́ Idhùnà, yà ɨ̀nzɨ̌ pbɨ̀ndà dhu rɨ̌ ndàwɛ̌ kórɔ́ okú dɔ̀ rɔ̀!

10

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndùgye uvitatálɛ tɔ́ pbɨ̀ndà kasʉ dɔ̌ dhu
(Rɔm 15.17-19; 1Kò 2.1-5; 2Kò 6.4-7; 13.2-4,10)

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ma mɨ́ atdí dhu ònzi ɨma nyʉ́ tírɔ̀ fʉkʉ́. Ìndrʉ̌ arátɨna ma rarɨ́ àdɨ ɩ̀yɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ ma mɨ́'ɨ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨtsɛ ma mɨ́'ɨ̀ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ rɔ̀, ma rarádʉ̀ ngbɔ̌du ɩ̀dzɨdzɔ tɨ́! Nɨ́, Krístɔ̀ bhà ɩ̀yɔ̀nga mà kàbhà ídzìnga mànà-otù ɔ̌, 2 ma mɩ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɩ̀tdɛ̀ tɨ́ matɨ: nyɨ̌ ràkǎ nzá nyʉ̌tʉ ma mɨdzɔ̀ ngbɔ̌du ɩ̀dzɔ tɨ́ bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mùdhe dhu mɔnzɨ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi yà ɨnga ɩ̀rɛ̀ arɨ́ 'àtɨ, mǎ rarɨ́ dhu ɔ̀nzɨ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ atdídhená alɛ tɔ̀. 3 Mǎ'ɨ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ, pbɛ́tʉ̀ mǎ mí nzɨ̌ ɨla ùgye yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 4 Mǎ mí ɨla ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarɨ́ ɨla ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arɨ́ ndɨ ɔbɨ àbhʉ̌ ɨ màtsʉ̌mù tɔ̀ rùgolo rɔ̀ná òmvʉ̌ arɨ́ 'ùru ɔ̀yà ngari. Ndɨrɔ̀, ɨ màtsʉ̌mù nɨ̌ mǎ mɨ́'ɨ̀ ìnè mʉ̌golo abádhí rʉ̌dhɛ̌na tɩ̀tɔ tɔ́ dhu, 5 ndɨrɔ̀ mʉ̌golo abádhí rɨ̌'ɨ̀ nà ɨdzítá tɔ́ ɨrɛ̀ta, yà ìndrʉ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ arɨ́ ɨ̀nzɨ̌ rʉ̀nɨ Kàgàwà. Mǎ mòzè mʉ̌gɛ̀rɛ̀ kórɔ́ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndɨ́nɨ̌ Krístɔ̀-tsʉ̌ dhu nɨfʉ tɨ́. 6 Àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɨ́ kɩ̀fʉ̌ dhu mǎ màla rɔ̀, mǎ mùdhe wà dhu mǎ ràrǎdʉ̀ màlɨpɔ̀ àbhʉ ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ kɩ̀fʉ̌ alɛ tɔ̀.

7 Nyɨ̌ nyarɨ́ atdí dhu àndà yà ndɨ dhu rɨ̌ ndàlǎ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌! Ìndrʉ̌ apɛ́ dhu à'u ndɩ̀ ràrɨ̌ Krístɔ̀ bhà alɛ, ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀nɨ dhu, mǎ mà átɔ̀, mǎ ràrɨ̌ Krístɔ̀ bhà alɛ ndɩ̀ bhɛ̌yi. 8 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ íbhò ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fǎkà, ndɨ́nɨ̌ mǎ mɨdɩ̀ tɨ́ nyɨ̌ nɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ndɨ́nɨ̌ mǎ mɨnza tɨ́ nyɨ̌ ɨ̀nzǎ tɨ́ nɨ̌. Nɨ́, nyɨ̌ nyɨ́ mbǎ mɔzʉ̀ atdídɔ̀ ma mɨ́dzɨ̌ ma ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ nyɩ̀du rɨ̌ nzɨ̌ ɩ̀wʉ ndɨ kà nɨ̌ ma mɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̀. 9 Ma mòzè nzá nyɨ̌rɛ̀ dhu ma rɔ̀zè mɨdɔ̀ ɔdɔ ʉ̀kʉ̀ ma múndɨ̌na bhàrʉwà nɨ̌. 10 Obhó tɨ́, atdídhená alɛ arátɨna: ɨma Pɔlɔ̀, ma mùndɨ̌ ɨtsɛ rɔ̀ bhàrʉwà rarórʉ̀, 'àdʉ̀ ɩ̀'ɨ̀ ɔbɨ nà. Pbɛ́tʉ̀, nzínzìya ɔ̌ ma mɨ́'ɨ̀ rɔ̀, ngbɔ̌du rarɨ́'ɨ̀ ivíví, ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌du ɔ̀ rɔ̀ kadʉ̀ gàyàdu ɔ̀nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tɨ́. 11 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̌tɛ alɛ àkǎ 'ʉ̀nɨ dhu: yà ɨtsɛ rɔ̀ mǎ mùndɨ̌ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ mà rɨ'ɨya àdhàdhɩ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mówu ùvò rɔ̀ mǎ mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ mànà.

12 Obhó tɨ́, ɨ alɛ arɨ́ 'ɩ̀tɛ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɨ́ ɩ̀tírɔ̀. Nɨ́ mǎ mɨ́ nzɨ̌ mɔ̌mvù mǎkǎ àdhàdhɩ̀ abádhí nà, ndɨrɔ̀ mǎ mɨ́ nzɨ̌ mʉ̌dhɛ̌ abádhí rɔ̌. Abádhí arɨ́ 'ɔ̀zʉ̀ ɩ̀tírɔ̀ 'ùdhe ɩ̀ ádʉ̀ ɩ̀tírɔ̀ nɨ̌ udheta tɔ́ dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀ abádhí arɨ́ 'ùdhɛ̌ nà nɨ́ ɨ̀ kɛ̀lɛ̌. Nɨ́, abádhí nɨ́ pbàdhɔ́má. 13 Mǎ'ɨ na, mǎ mɨ́ nzɨ̌ mɨ̌dzɨ̌ rɔ̀sè atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ mǎ mɨ́ mɨ̌dzɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ yà Kàgàwà íbhò fɔ́ká kasʉ kɛ̀lɛ̌. Yà Kàgàwà ábhʉ mǎ mɔ̌wù ùvò wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀, kɨ̌li wà kàsʉ̌ka nʉ́tsà mǎ mówu rɔ̀yá ifo. Nɨ́, ɨ ifo nɨ́ ɨ mǎ mɨ́fʉ̌na. 14 Mǎ mádà nzá ɨ ifo, mǎ nyʉ́ nɨ́ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ mǎ mówù ùvò Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà fʉ̌rábvʉ̀ nɨ́dhunɨ̌. 15 Nɨ́rɔ̀, mǎ mɨ́ nzɨ̌ mɨ̌dzɨ̌

ròsè atdídɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀nzì kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mí mɔ̌dɔ fǐndà dhu ní, fʉ̀kʉ́ a'uta rǐ ndìsě rɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mɔ́nzɨna kasʉ-bvʉ ràrǐ ndìsě ìsě, ràrà àhʉ yà fǎkà Kàgàwà ítɛ̀ ifo ɔ̀. 16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mǎ mɨ'ɨya ìnè mɔ̌wù Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ fʉ̀kʉ́ mʉ̀lɛngʉ̀-dɔ̀tsíró rí'ì mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. Mǎ mòzè nzá mɔ̌nzì kasʉ yà ɨwà ngʉ̌kpà alɛ ɔ́nzì kasʉ ɔ̀yá mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌, mǎdʉ̀ mǐdzɨ abádhí ɔ́nzì angyangyɨ kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Ɨlǐlǎ Andítá rǎtɨna: «Ndì nòzè ndìdzǐ ndì ndìtírɔ̀ alɛ nákǎ ndɨdzǐ ndì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀ tí*.» 18 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎdʉ̀ à'ùnà àkǎkǎ alɛ tí alɛ ní nzǐ yà ndìtírɔ̀ rí ndìtɛ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ yà ndìtírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ìtɛ̀ alɛ.

11

Pɔlɔ̀ rǐ Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà-nyìkpó ìtdyʉ̌ tìtɔ̀ tó uvitatálɛ rɔ̌ rɔ̀ dhu

(Màt 7.15-20; Rɔm 16.17-18; 2Kò 12.11-15; Gàl 1.6-9)

1 Kòmbí ma mòzè mɔtɛ̀ àrǐtálɛ bhěyi! Ní ma mònzì nyǐ nyǎ'ù ma mɔtɛ̀! Dhu àkǎ nyǎ'ù ma mɔtɛ̀! 2 Ma mózè nyǐ nǐ àzè ní yà Kàgàwà ózè nyǐ nǐ àzè-tɨdɔ̀. Ma mórì nyǐ atdí kpatsìbhálɛ tɔ̀ tí. Ndɨ kpatsìbhálɛ ní Yěsù Krístɔ̀. Ní ma mòzè nzá ngǎtsi kpatsìbhálɛ ròzè nyǐ. Ma mòzè mɨtɛ̀ nyǐ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ àdhàdhì yà ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ ʉ̀nǐ tsìbhíngba bhěyi. 3 Àdhàdhì osu ʉtrá Ɛvà pbìndà màgězì nǐ dhu bhěyi, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta rǐ ndìnzǎ, nyǎdʉ̀ nyǐndà Krístɔ̀-owù ʉ̀ngʉ̌ nyǐ nyí kà tɔ̀ nyǐ nyí nyɔ̌dɔ ró rɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ ìlǎ nyǐ nyìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu. 4 Ìndrǔ apɛ́ ìwu vurò Yěsù bhà màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ pbìndà màkʉ̌rʉ̀ Yěsù rɔ̌ rɔ̀, ní nyǐ nyarádʉ̀ ɨ alɛ ná'ù ɨsɔ́ tí rɔ̀tɛ̀. Abádhí arí ɔ̀tɛ dɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ alɛ-afí ní nzǐ yà angyi nyǐ nyábà Ɨlǐlǎ-Alafí. Ndɨrɔ̀ abádhí arʉ́nɔna màkʉ̌rʉ̀ ní nzǐ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀.

5 Ma mà'ù dhu ɨ alɛ, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ uvitatálɛ tí nyǐ nyarí àtɨna, rʉ́dà nzá ma atdí dhu nǐ màtí. 6 Dhu rǐ'ì ìnè mɨ'ì ɨnzá ɔtɛ nótsì abádhí bhěyi alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta ɔ̌ kà rǐ'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi akɛkpá màtí. Mǎ mítɛ̀ ndɨ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

7 Ma mʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ìnzǐ monzì mʉ̀kìmbà. Ma mífo ma mɨ'ì ákě alɛ tí ndínǐ nyǐ nyɨ'ɨ tí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí. Nírɔ̀, wɔ̀ dhu bhěyi ma mìfo ma dhu ní'ì tí nzɛ́rɛnga ma mònzì dhu? 8 Ma mákɔ ngʉ̌kpà kànísá-fɔ́ dhu rɔ̀nzì dzʉ̀nàdu mʉ̀kìmbà tí yà fʉ̌kʉ̀ ma múbhì kasʉ ɔ̀nzì rɔ̌ rɔ̀. 9 Fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, dhu ɔ̀tdì ndì rùdú rɔ̀, ma mákɔ nzá dhu nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ-fɔ́ màtí. Obhó tí, Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ àlě t'ádɔ́na níbhò ndɨ ma mí atdyúya òho kórɔ́ dhu-tsí idù. Ma mɔ́dɔ̀ ma mběyi kórɔ́ dhu-tsí ɔ̌, ìnzǐ mɨ'ì ànɔ̀ tí dʉ̀kʉ́, ndɨrɔ̀ ma móngo mɔdɔ̀ ndɨ dhu bhěyi tí. 10 Yà nyʉdutsì rí'ì Krístɔ̀ bhà obhónga-otù ɔ̌, ma mí dhu ɔ̀tsɔ kpangba matɨ: ìmbǎ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzǐ ma mɨdzí tí ma wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ atdí alɛ mà rǐ'ì Àkayà tó fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ kórɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌. 11 Ádhu ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀? Tí ɨnzá ma mòzè nyǐ dhu? Ɨnzǐ akɛkpá màtí. Kàgàwà nyʉ́ nʉ́nɨ wà ma mózè nyǐ dhu!

---

* **10:17** 10.17 Yèr 9.23

12 Nɨ́ ma móngo dhu ɔ̀nzɨ̀ yà kòmbí ma mɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi tɨ́, ndɨ́nɨ̌
ma mʉtsɨ tɨ́ kɔ́rɔ́ otu kɔ̌kɔ̀ ’àpà rɨ́ ’àmbɛ ’ɔ̀yɔ̀ dɔ̌ ’àtɨ, ɨ̀ ràrɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ mǎ’ɨ
bhɛ̌yi alɛ rɔ̌. 13 Ɨ alɛ nɨ́ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ uvitatálɛ. Abádhí arɨ́ ìndrǔ ʉ̀trǎ kàsʉ̌ya
nɨ̌, ’àdʉ̀ àmbɛ ’ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ Krɨ́stɔ̀ bhà obhóná uvitatálɛ bhɛ̌yi. 14 Ndɨ dhu
àkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ nɨ̌. Obhó tɨ́, pfɔ̀mvɔ Sìtanì ndɨ̀tɨ́rɔ̀ náarɨ́ ndɔ̀nzɨ
awáwʉ̀ tɔ́ màlàyikà bhɛ̌yi. 15 Nɨ́rɔ̀, ɨdhɔ àkǎ nzá ndʉ̀kɔ nyɨ̌ kɔ̌kɔ̀ kàbhà
kasʉtálɛ rɨ̌ ’ɔ̀nzɨ ’ʉ̀lɨ ɨ̀ Kàgàwà bhà obhónánga tɔ́ kasʉtálɛ bhɛ̌yi rɔ̀. Yà
adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ rɔ̀, abádhí tɔ́ ípìrɔ̌nga níikùya àdhàdhɨ̀ abádhí-
kàsʉ̌-bvʉ rɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀dzɨ̌ ndɨ̀ ndóndù àpbɛ̀-dzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Kas 20.18-27; 2Kò 4.9-13; 6.3-10)

16 Ma mɨ́ dhu àdǔ mɔvɔ̀ tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀, matɨ: atdí alɛ mà ràkǎ nzá ndɨ̀rɛ̀
nga ma ràrɨ̌ àrɨ̌tálɛ. Ɨmbǎ kɨ̀’ɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎ’ù dhu ma
ràrɨ̌ àrɨ̌tálɛ, ndɨ́nɨ̌ ma mɨdzɨ́ tɨ́ ma akɛ átɔ̀ kɔ̌kɔ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ kasʉtálɛ bhɛ̌yi.
17 Yà ma mʉ́nɔna kòmbí dhu nʉ́nɔ ma mɨ́ nzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
òzè ka dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́ kʉ̀nɔ àdhàdhɨ̀ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi. Obhó tɨ́,
ma mà’ù dhu ìnè ma ràrɨ̌ ma mɨ́ mɨdzɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà. 18 Ábhɔ̌
alɛ arɨ́ ’ɨdzɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nɨ́ ma mɨ́ mɨdzɨ̌ átɔ̀. 19 Nyɨ̌, yà dhu-
ɔ̀nga t’óvòtatálɛ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́’ɨ rɔ̀, nyɨ̌ nyarɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɨ àrɨ̌tálɛ rʉ̌nɔna dhu à’u
à’u tɨ́! 20 Nyɨ̌ nyarɨ́ abádhí à’u ràvu rʉ̀kʉ́ ɨnɔ bhɛ̌yi, ràbhʉ nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ
kɔkɔ́rɔ̀nga tɔ́ kasʉ, rʉ̀dhǎ fʉkʉ́ dhu mà, rɔ̀zʉ̀ nyɨ̌ àkyǎkyɛ̀ alɛ tɨ́, ràdʉ̀
nyɨ̀kpɔ́kʉ-mbì mà ʉ̀wa. 21 Nyɨ̀du rɨ̌wʉ tɨ́ ɨ̀wʉ yà dhu ʉ̀nɔ ma mɨ́ rɔ̀: Nyɨ̌
pbàla tɨ́ nzá wà mǎ ivíví alɛ tɨ́ ɨnzá mǎ mɔ̀nzɨ̀ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu
okú dɔ̀ rɔ̀! Nɨ́ nyʉ̀bà dhu fǎkà!

Kɔ̌kɔ̀ rʉ̀kʉ́ arávu alɛ apɛ́ ’òmvù ’ɨdzɨ̌ ɨ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ màtɨ́, nɨ́ ɨma mà átɔ̀ ma mɨ́ mɨdzɨ̌ ɨ̀dzɨ̌. Kòmbí ma mɔ́tɛ àrɨ̌tálɛ
bhɛ̌yi. 22 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ tɨ́ Pbàɛ̀brànɨ́yá? Nɨ́ ɨma mà átɔ̀, ɨma nɨ́ Mʉ̀ɛ̀brànɨyà.
Abádhí tɨ́ Pbàìsràyélí? Nɨ́ ɨma mà átɔ̀, ɨma nɨ́ Mʉ̀ìsràyelì. Abádhí
tɨ́ Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ? Ɨma mà átɔ̀, ma nɨ́ Àbràhamʉ̀ bhà
mʉ̀dzʉkʉrʉ. 23 Abádhí arátɨna ɨ̀ ràrɨ̌ Krɨ́stɔ̀ bhà kasʉtálɛ. Nɨ́, kòmbí
ma mɔ́tɛ àdhàdhɨ̀ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi: ɨma nɨ́ Krɨ́stɔ̀ bhà kasʉtálɛ rɔ̀sè atdídɔ̌
abádhí dɔ̀nǎ. Ma mɔ́nzɨ̀ kasʉ abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè abádhí dɔ̀nǎ. Ka kúsɔ̌ ma
ibí-gʉ̀na imbi ɔ̀ rɔ̀sè abádhí dɔ̀nǎ. Ka kɔ́vɨ̀ ma asé nɨ̌ rɔ̀sè abádhí
dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ ma máhʉ ibí-gʉ̀na nyʉ́ ɔvɛ-kù-bhu ɔ̌ rɔ̀. 24 Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ́vɨ ma imbò-gʉ̀na, ’òwù mʉtɨ̀ rɔ̌ ɨ̀bhʉ kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí
nà asé nɨ̌*. 25 Pbàrɔ́má tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ́vɨ ma mùgɔ̌ nɨ̌ ɨbhʉ-gʉ̀na, ndɨrɔ̀
abádhí úbvǔ ma atdí-gʉ̀na odu nɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ma mɔvɛ́ tɨ́. Ɨbhʉ-gʉ̀na, ma
múbhi ɔ̀ná bàtɔ́ nábi ɨdha ɔ̀ ndìnza ndɨ̀, ndɨrɔ̀ atdí-gʉ̀na ma mʉ́dà atdí
iku mà atdí adyifɔ̀ mànà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌. 26 Pfɔ̌du dɔ̌ ma múbhi nɨ̌
ábhɔ̌ pbàkà abhi ɔ̌, ma mábà ibí-gʉ̀na nyʉ́ àpbɛ̀ nɨ́ ɨdha-akpá rǔtǔ nɨ̌
rùdú. Ma mábà àpbɛ̀ nɨ́ ɔbɨ nɨ̌ arɨ́ dhu ʉ̀dhǎ ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ alɛ rɨ̌bhòna
idù àpbɛ̀. Ma mábà àpbɛ̀ nɨ́ adɔ́du Pbàyàhúdí nyʉ́ rɨ̌bhona idù, ndɨrɔ̀
nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mà rɨ̌bhona idù àpbɛ̀. Ma mɨ́’ɨ àpbɛ̀ ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ màtɨ́,
rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ màtɨ́, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbàkrɨ́stɔ̀ nzínzì ɔ̌
màtɨ́. 27 Ma mɔ́nzɨ̀ alɛ ɨ̀ngyɛ̌ rɨ́ ododu kasʉ, ndɨrɔ̀ ma márà àdɨ rɔ̌ ɨdhɔ
rɔ̀gʉ̀ ma ibí-gʉ̀na nyʉ́. Ibí-gʉ̀na àwù ma, ɨdha-atdyú mànà nóhò ma.
Ibí-gʉ̀na ma márà àdɨ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ mɔnyʉ̀ dhu, ɨ̀mbǎ ma mɔ́nyʉna dhu rɨ̌’ɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Gìrì óhò ma, ɨ̀mbǎ ma máfɔ̌na rùdú mbɛrʉ̀ ràdʉ̀ ɨ̀’ɨ.

* **11:24** 11.24 Tòr 25.3

28 Ndɨrɔ̀ ɨnzá ma mɔ̀vɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu rɔ́rɔ̀, ma marɨ́ ɨ̀rɛ̀na atdídɔ̌
bìlǐnganà nɨ́ kɔ́rɔ́ kànɨ́sá. 29 Atdí alɛ náapɛ́ ɨ̀'ɨ ivívínga nà Kàgàwà
bhà otu t'ʉ́ngʉta ɔ̌, nɨ́ ma marɨ́'ɨ ivívínga nà átɔ̀. Atdí alɛ náapɛ́ ɨ̀tsɨ
nzɛ́rɛnga ɔ̀, nɨ́ afídu arándɨ atdídɔ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
30 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ alɛ ɨ̀dzɨ̌ ka kɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎ mɨdzɨ̌ ma pbàkà
ivívínga-okú dɔ̀ rɔ̀. 31 Kàgàwà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù t'Ábanà, nʉ́nɨ wà
dhu ɨnzá ma rʉ̀nɔ̀ tɨ̀tɔ̀. Nɨ́, Àbadhi àkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà.
32 Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ma mɨ'ɨ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àrɛtà bhà
lɨ̀walɨ nʉ́ʉlɨ sàndǐrì ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀yá tsǎtsʉ̀-lí ndínɨ̌ ɨma nalʉ́ tɨ́.
33 Pbɛ́tʉ̀, ka kipfo ma pólɔ́ ɔ̌, kadʉ̀ mifo imbi rɔ̌ ka kòsò sɛ̌ngɛ̌-yà-ba
ɔ̌ irinǎ, mawʉ̌ ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ̀-kutì rɔ̌, madʉ̀ otu àbà
mawɨ̌ kà-rɔ̌ rɔ̀*.

12

Krístɔ̀ arɨ́ pbɨndà ɔbɨ àbhʉ̌ ivívínga nà rɨ́'ɨ alɛ tɔ̀ dhu
(1Kò 2.3-5; 2Kò 4.7-10)

1 Dhu ɔ̀fɔ̀ tɨ́ nga mɨdzɨ̌ ma? Ndɨ dhu rǐbhòna ídzìnga rɨ̌'ɨ mbǎ. Ìnè
màtɨ́ kà rɨ̌'ɨ ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, kòmbí ma mɔ́tɛ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ arábhʉ̌na
mala ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì dùdù dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu-tsí mà, kǎrítɛ̀na idù órù
ɔ̀ aróko dhu mànà dhu-tsí dɔ̌. 2 Ma mʉ̀nɨ wà Yěsù Krístɔ̀ nà ɨ̀ núngbò
atdí alɛ. Kàgàwà ábhʉ ndɨ alɛ rɔ̀dzì ɔrʉ̀, ràrà àhʉ ɨ̀bhʉ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀*. Ndɨ dhu ɔ́nzì ndì rɔ́ atɔ náhʉ wà atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà atɔ tɨ́. Ndɨ
alɛ ɔ́dzì tɨ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kɔ̌dzì tɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ alɛ-ngbɔ̀
tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌? Ma mʉ̀nɨ nzá ka, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ nɨ́ Kàgàwà. 3 Ma mʉ̀nɨ dhu
Kàgàwà rábhʉ ndɨ alɛ rɔ̀dzì ndàrà àhʉ pàràdisò † ɔ̀. Ndɨ dhu pbɨ́'ɨ tɨ́
alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà pbɨ́'ɨ̀ tɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌
dhu. Ma mʉ̀nɨ nzá ka, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ nɨ́ Kàgàwà. 4 Ányì ndɨ̀ ndàrà àhʉ
rɔ̀, ndɨ alɛ ɨ́rɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ ndàwɛ̌ alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎnà ìndrǔ ràwɛ
akyɛ dhu. 5 Nɨ́ ma mɨ́ mɨdzɨ̌ ɨ̀dzɨ̌ wɔ̀ ndɨ alɛ rɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨma nyʉ́ nàndà dhu-tsí nɨ̌, ma mɨ́ mɨdzɨ̌ yà mɨtɛ̀ rɨ́ ivíví alɛ tɨ́
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́. 6 Ma mózěyana gukyè mɨdzɨ̌ ma, nɨ́ ma nɨ́'ɨyana nzɨ̌
àrǐtálɛ. Ma mʉ́nɔ̌yana dhu nɨ́'ɨyana obhó dhu kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mɔ̀dhɔ̀
wà mɨdzɨ̌ ma mɨ́ dhu. Ma mòzè nzá ìndrǔ rɨ̌ mɔzʉ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́, mɨdzɨ̌
ma mɨ́ okúya dɔ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ma mòzè abádhí rɨ̀fʉ ma ma
mʉ́nɔna rɔ́ ɨ ɨ́rɨ̀ dhu mà, ma mónzɨna rɔ́ ɨ ála dhu mànà okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Kàgàwà arɨ́tɛ̀na idù órù ɔ̀ aróko dhu-tsí nɨ́ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu.
Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ dhu-okpè bhěyi rɨ́ mʉtʉ̌ dhu ʉ̀fɔ zǎdu ɔ̀, ɨnzɨ̌ ma mɨdzɨ́ tɨ́
ma rɔ̀sè atdídɔ̌. Kɔ̌nzì ndɨ dhu pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ bhà màlàyikà otù ɔ̌,
ndàbhʉ rɔ̀pbɨ ma ndɨ dhu bhěyi ɨ̀nzɨ̌ ma mɨdzɨ́ tɨ́ ma. 8 Wɔ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ́tsɔ̀ ma ɨ̀bhʉ-gʉ̀na Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ dhu
nipfo tɨ́ zǎdu ɔ̀ rɔ̀. 9 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: «Pbàkà ídzìnga nákǎ
wà ɨndʉ̀. Pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌ ivívínga ɔ̌
ìndrǔ rɨ̌'ɨ rɔ̀.» Nɨ́rɔ̀, ma mà'ù wà mɨdzɨ̌ ma atdídɔ̌ pbàkà ivívínga ɔ̌,
ndínɨ̌ Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɔ́ɔnzɨ tɨ́ kasʉ atdídɔ̌ nyʉdutsì.

---

* **11:33** 11.33 Kas 9.25 * **12:2** 12.2 ɨbhʉ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà tí Bǐbìliyà rǎtɨna dhu-tʉ̀ ní: wɛmbɛrɛ̀ tí rɨ́'ɨ ní yà àpbù rɨ̌'ɨ ɔ̀ná ɔ̀rʉ̀-akpà. Ɔyɔ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà ní yà àbɨ̌ mà, adyɨfɔ̀ mà, alalɨ mànà rɨ̌'ɨ ɔ̀ná ɔ̀rʉ̀-akpà. Ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ rí kìsě ní ndɨ Kàgàwà nyʉ́ arádɨ ɔ̀ná ɔ̀rʉ̀-akpà. † **12:3** 12.3 Pàràdisò tí kátɨna ní Kàgàwà nózè alɛ náarówu òko kà mànà ɔvɛ dzidɔ̌ ɔ̀nà ngari. Ka kɨ́ kàtɨ átɔ̀ ɨ̀bhʉ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà tí.

10 Ní ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ pbàkà ivívínga ɔ̌, ɨma nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ dhu
ɔ̌, dhu-ɔbɨ̀ rɔ̌se dùdunǎ dhu ɔ̌, rùdú ka kávu dhu ɔ̌, ndɨrɔ̀ odú rɔ́'ɔ
rùdú dhu ɔ̌. Ma mí kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu-dzi òndù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí,
ivívínga nà ma mí'ɨ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ, kǎrí pbìndà ɔbɨ ìbho idù nɨ̌.

Pɔlɔ̀-afí rɨ̌ ɨnga ɨ̀rɛ̀ atdídɔ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

11 Ma mɔ̀tɛ̀ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyʉ̀tʉ ndɨ ma mɔnzɨ̀ dhu ndɨ
dhu bhɛ̌yi. Nyɨ́ ní ndɨ nyɨ́ nyákǎna nyɨ́dzɨ́ ma ngʉ̌kpà ɔdhíkʉ-ɔ̀nzɨ́,
ɨ̀nzɨ́ ní ɨma ma-tírɔ̀. Obhó tí, ɨ̀mbǎ ma mí'ɨ̀ àkyǎkyɛ̀ alɛ màtí, ní kɔ̌kɔ̀
fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ uvitatálɛ tí nyɨ́ nyózʉ̀na alɛ nʉ́dà nzá ma atdí dhu nɨ̌
màtí. 12 Obhó tí, fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mónzì kasʉ dhu-
dzi t'óndùta nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ítɛ̀ ábhɔ̌ ize mà, wɨwì mà, ɨnzá
apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà otùdu ɔ̌. Ní, ɨ dhu ní ɨ
rí dhu ɨ̀tɛ̀ ma ràrɨ̌ uvitatálɛ nyʉ́. 13 Ádhu nyʉ́ ndɨ ma mónzì ngʉ̌kpà
kànísá tɔ̀, yà ɨnzá ma mádʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà fʉ̌kʉ̀? Ɨnzá ma mɔ́nzì fʉ̌kʉ̀ ní atdí
dhu kɛ̀lɛ̌: ma mónzì nzá nyɨ́ nyʉ̌bho kàsʉ̌du. Ní, nyʉ̀bà ndɨ afátá idù!

14 Yàrí ní ɨ̀bhʉ rí pbàkà abhi ìsɛ̌ abhi yà ma mí mɔbhɔlɔ nɨ̌ ndínɨ̌ ma
mara tí àhʉ fʉ̌rábvʉ̀‡. Ndɨrɔ̀ ndɨ abhi ɔ̌ màtí, ma mòzè nzá nyʉ̌bho
kàsʉ̌du. Obhó tí, ma mí nzɨ́ fʉ̀kʉ́ ongyéngá-atdyú òho, pbɛ́tʉ̀ ma mí
atdyúya òho ní nyɨ́ nyʉ́. Ɨnzɨ́ ní nzónzo-kàsʉ̌ ndɨ, 'ʉ̀lɨ dhu ɨ́ nɔ́dhɨ̀ alɛ
nɔdɔ tí. Pbɛ́tʉ̀, inzo nɔ́dhɨ̀ alɛ ní ndɨ arí dhu ʉ̀lɨ̌ fɨyɔ́ inzo nɔdɔ tí. 15 Ɨmá
na ní ndɨ, ɨ̀nè ma mí'ɨ̀ mubho ma mí'ɨ̀ nà kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀, madʉ̀ pbàkà
ípìrɔ̌nga nyʉ́ nádzi okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ma mózè nyɨ́ wɔ̀ dhu
bhɛ̌yi dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ àzè àkǎnà tí ndùngù ùngu tí tɨdu-ɔ̀nǎ rɔ̀?

16 Ma mɨrɛ̀ dhu, à'u nyɨ́ ràmbɛ̀nà dhu à'u, ɨ̀mbǎ ma rí'ɨ̀ ànɔ̀ tí dʉ̀kʉ́.
Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌ dhu ɨ̀rɛ̀ ma ràrɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ arí alɛ, nírɔ̀ ma rɔ̀tsɨ̀
wà nyɨ́ pbàkà màgɛ̌zì nɨ̌. 17 Ní, ma mákɔ tí àkɔ̌ fʉkʉ́ dhu tɨ̀tɔ̀ dɔ̌ yà
fʉ̌rábvʉ̀ ma múvɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-otù ɔ̌? 18 Ma mítdɛ̀ Titò ɨ̀tdɛ̀ tí,
movì rɔ̀wù fʉ̌rábvʉ̀ atdíkpá ngǎtsi àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mànà. Ní, ndɨ Titò ákɔ
tí ndɨ fʉkʉ́ dhu tɨ̀tɔ̀ dɔ̌? Nírɔ̀, mǎ'ɨ atdíkpá àbadhi mànà, mǎ mí'ɨ̀ tí
obhó atdí ɨrɛ̀ta nà tí mǎ mónzɨna dhu ɔ̌? Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ́ngʉ tí obhó atdí
owu kɛ̀lɛ̌?

19 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ angyíta tí, nyɨ́ nyarí ɨnga ɨ̀rɛ̀ mǎ rarí mʉ̌gye mǎ-tírɔ̀ dɔ̀ká
ɔnzɨ̀kʉ́. Ní kà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ndɨ dhu bhɛ̌yi. Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́ nga ní ndɨ mǎ mótɛ
Krístɔ̀-nyʉtsɨ̀nǎ rɔ̀ nɨ̌. Ɔdhídʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ́ rɔ̀, mǎ mí kɔ́rɔ́
kɔ̌kɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ndínɨ̌ nyɨ́ nɔsí tí a'uta ɔ̌. 20 Obhó tí, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ
dhu ní, fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí nzɨ́ nyɔ̌tù àdhàdhɨ̀ yà ma nyʉ́
ma mòzènà nyɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyí nzɨ́ motù àdhàdhɨ̀ yà nyɨ́
nyʉ́ nyɨ́ nyɔ̀zènà mɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní, ma mí
nyɔ̌tù ɨ̀nzɨ́ nyɨ́ nyárí nyɨ̌rɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, adha ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyárí nzínzìkʉ
ɔ̌ rɔ́, nàwí nà nyɨ́ nyáróko nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, anya ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyárí nzínzìkʉ
ɔ̌ rɔ́, ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ nyɨ́ nyárí rɔ́, tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ nyɨ́ nyárí dʉ̀kʉ́ rɔ́, nyɨ́dzɨ
nyɨ́ nyárí nyɨ́-tírɔ̀ rɔ́, ndɨrɔ̀ akyɛ nyɨ́ nyárí dhu ɔ̀nzɨ rɔ́ dhu. 21 Obhó tí,
ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ wɔ̀ ndɨ ngǎtsi pbàkà abhi ɔ̌ dhu ní, pbàkà Kàgàwà
rɨ̌ nyɨ̀du àbhʉ̌ rɨwʉ̀ ɔnzɨ̀kʉ́ dhu. Ndɨ dhu rǎdʉ̀ mabhʉ mɔdzɨ yà òko
òko nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ɨ arí yà angyi ɨ ɔnzínà dhu bhɛ̌yi rɔ́ nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̌
alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨ alɛ ní kǎkà ɨnzá àpɛ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà mʉ̀nyɔ̀nɨ mà, kɔ́rɔ́
ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mànà alɛ.

‡ **12:14** 12.14 Pɔlɔ̀ bhà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ nɨ'ɨ̀ Kànisà ɔ̀pɛ̀ kǎrà nɨ̌ abhi (Kas 18). Ɔyɔ rí kìsɛ̌ abhi nɨ'ɨ̀ ndɨ Kànisà ɔ̌ bhà àndà kǎrà nɨ̌ abhi.

13

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ ònzi ràndà nyʉyatsì nga ɨtɨ́rɔ̀ dhu (2Kò 10.1-11; 12.19-21)

1 Yàrí ní ɨ̀bhʉ rí pbàkà abhi ìsě fʉ̌rábvʉ̀ abhi yà*. Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu
ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ ɔtɛ mà nákǎ ɔ́yɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨ̀bhʉ
alɛ mà rɨ̀'ɨ̀ fɨndá ngàmbì tí†.» 2 Yà ɔyɔ pbàkà abhi nísě bvʉ̀kʉ̀ abhi ɔ̌,
ma mɔ́vɔ̀ dhu kǎkà angyɨnǎ rɔ̀ nzɛ́rɛnga nónzì alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ
mànà. Ní kòmbí yà ɨtsɛ ma mí'ɨ̀ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mí dhu ɔ̀vɔ
tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀ matɨ: fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ tdítdɔ̌ rɔ̀, ma ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí alɛ
mà nʉ́bha ɨ nzɛ́rɛnga nónzì alɛ nzínzì ɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ kɔtdɨ̀ anya dɔ̀ná. 3 Ma
mí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi, nyɨ̌ nyòzè nyʉ̌nɨ dhu obhóná nyʉ́ Krístɔ̀
ràrɔ̌tɛ nyʉdutsìnǎ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ ndɨ̀ ndí kasʉ ɔ̀nzɨ
otùdu ɔ̌ rɔ̀, ka nɨ'ɨna nzɨ̌ ivíví alɛ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ ɨ̀tɛ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. 4 Obhó tí, Krístɔ̀ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, kɨ̌'ɨ̀
alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ivívínga nà. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà Kàgàwà bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. Mǎ nàndà dhu nɨ̌, mǎ múngbò wà mǎ kà mànà.
Ní, atdídhená rɔ̀, mǎ mí'ɨ̀ ivívínga nà átɔ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ mɨ'ɨya ípìrɔ̌nga nà
kà mànà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔbɨ nɨ̌ ní ndɨ,
mǎ mí kasʉ ɔ̀nzɨ fʉ̌rábvʉ̀.
5 Nyàndà pɛ́ nyʉkʉtsì nga nyɨ̌-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ɨwà nyɨ̌ nyá'ù
Yěsù dhu. Nyùdhe pɛ́ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu Yěsù Krístɔ̀
ràrɨ̌'ɨ̀ ìnè nyʉkʉtsì, ìnzɨ̌ dhu ɨ'ɨna gukyè nyʉkʉtsì nga nyɨ̌ nyàndà rɔ̀,
nyɨ̌ nyòtù nyɨ̌ ìmbǎ nyɨ̌ nyí'ɨ̀ a'uta ɔ̌ dhu tí rɔ̀! 6 Pbɛ́tʉ̀, ma mà'ù dhu
nyɨ̌ ràrɨ̌ dhu ʉ̀nʉ̌nɨ, mǎ'í na, mǎ ràrɨ̌'ɨ̀ ìnè obhóná nyʉ́ a'uta ɔ̌. 7 Mǎ mí
mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí ìnzɨ̌ nyɔ̌nzì ìngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ nzɛ́rɛ
dhu mà akɛkpá màtí. Mǎ mí nzɨ̌ mɨ̌tsɔ̀ ndɨ dhu bhěyi, mǎ mòzè mɨ̌tɛ̀
dhu, mǎ rɔ́nzì uvitatálɛ tɔ́ fàká kasʉ mběyi nyʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè dhu ní nyɔ̌nzì ídzì dhu, ìmbǎ dhu rɨ̌ ndàlǎ
ìndrǔ tɔ̀ ɨnzá mǎ rɔ́nzì ndɨ kasʉ mběyi dhu màtí. 8 Obhó tí, mǎ mí nzɨ̌
àdʉ̀ obhó dhu nà rɨ̌ ndùgye ìngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ dhu mà nɔ́nzì. Mǎ mádʉ̀
ɔ̀nzɨ̀nà dhu ní obhó dhu kɛ̀lɛ̌. 9 Mǎ mí'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà ivívínga nà mǎ mí'ɨ̀
nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔbɨ nà Kàgàwà bhà otu ɔ̌ rɔ̀. Ní, mǎ mí mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌,
ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɨ̌'ɨ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ alɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌. 10 Ndɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma màndǐ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ àdì ma màdì ɨtsɛ rɔ́rɔ̀,
ndínɨ̌ bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ìnzɨ̌ ma mɔrʉ́ tí ɔ̀rʉ̀ tí dʉ̀kʉ́. Obhó tí,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà íbhò wà dʉ̀kʉ́ ma mɔ́rʉ̀ nɨ̌ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ idù. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga kɨ̌bhò nzá tsěkʉ ma mɔtdí tí nɨ̌, pbɛ́tʉ̀
kɨ̌bhò ka ndínɨ̌ nyɨ̌ nɨdɨ tí Kàgàwà bhà otu ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu

11 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, àbanɨ̌nzó, nyòko dhɛ̀dhɛ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì
ɔbɨ nyɨ̌'ɨ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ alɛ tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Nyòwu afíkʉ àbhʉ rɔ̌
ròtsì ɔbɨ nzínzìkʉ ɔ̌ nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdí ɨrɛ̀ta nà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò màrʉ̀ngà
ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ Kàgàwà, yà ìndrǔ nózè, ndɨrɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ arí
ìndrǔ àbhʉ̌ ròkò alɛ, rǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà.
12 Òvì nyòvì nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ bhěyi. Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́
nóvì nyɨ̌.

---

* **13:1** 13.1 Ándà 2Kò 12.14 ɔ̀ ka kàndǐ dhu. † **13:1** 13.1 Pɔlɔ̀ òzè ndɔ̀vɔ̀ dhu, ìndrǔ-ànyǎ ɔ̀tdì ndì ndí rɔ̀, ndì ràrǎdʉ̀ kɔ̀tdì àdhàdhì Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá nʉ́nɔ̀ dhu-bvʉ rɔ̌ (Tɔ̀r 19.15).

13 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga mà, Kàgàwà bhà àzè mà, àlɛ̌
núngbò ɪ̀lɪ̌lǎ-Alafí mànà nákǎ ɪ̀'ɪ̀ nyɪ̌ mànà kɔ́rɔ́.

Gàlàtiyà
ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉwà nandí nɨ́ Pɔlɔ̀, Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ mà imbɔ̀ kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌, ndɨ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Kǎndí ka Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀, kà-tɨ̀ nɨ́ kà randí ka Àtìyòkiyà mà, Dɛ̌rbɛ̀ mà, Ìkòniyò mà, Lístrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ (Kas 13.13–14.26).

Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Kànɨ́sá ɔ̌, atdídhená Pbàyàhúdí nóowúnà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ’àtɨ, dhu ràkǎ kɨfʉ Músà bhà Ʊyátá, ròsè dòtsí nɨ́, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà a’u tɨ́ ìndrʉ̌ pbɨ̀ndà alɛ nyʉ́ tɨ́. Nɨ́, Pɔlɔ̀ andí yàrɨ́ bhàrʉwà, ndɔ̀vɔ̀ dhu ɔ̀ná ìndrʉ̌ tɔ̀ ndàtɨ ɨ̀nzɨ̌ ràrɨ̌ Músà bhà Ʊyátá mà, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu mànà dhu ndɨ ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ Kàgàwà rà’ù pbɨ̀ndà alɛ nyʉ́ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ ka kóko dhu nídè dɔ̀ná atdí dhu ràrɨ̌ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ ná’u ka kɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Gàlàtiyà ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu (1.1-5).
- Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arɨ́’ɨ̀ atdí tɨ́ dhu (1.6-10).
- Pɔlɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga uvitatálɛ tɨ́rɔ̀ (1.11–2.21).
- Dhu àkǎ tɨ́ kɨfʉ Ʊyátá, ndɨrɔ̀ tɨ́ kɨ’ɨ̀ a’uta nà dhu (3.1–4.31).
- MʉKrɨ́stɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu (5.1-26).
- Ìndrʉ̌ àkǎ ’ɔ̀nzɨ̀ dzʉ̀nàya nzínzìya ɔ̌ dhu (6.1-10).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu t’ɔ̀vɔta mà, ovìta mànà (6.11-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Gàlàtiyà ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu
(Rɔm 1.1-2)

1 Yàrɨ́ bhàrʉwà nàndɨ̌ alɛ nɨ́ ɨma Pɔlɔ̀, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ. Ɨnzɨ̌ nɨ́ ìndrʉ̌ ndɨ ma nóvò mɨ’ɨ̀ uvitatálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ atdí alɛ-otù ɔ̌ nga mà ndɨ ka kóvò ma nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨma nóvò nɨ́ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ mà Àba Kàgàwà yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ mànà. 2 Ndɨrɔ̀, yà atdíkpá mǎ mí’ɨ̀ mànà kórɔ́ àlɛ̌ t’ádɔ́na mànà, mǎ màndɨ̌ ndɨ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànɨ́sá tɨ́rɔ̀. 3 Àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ mànà nákǎ ’àso nyɨ̌, ’ádʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ afíkʉ ɔ̀. 4 Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ níipfo ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndʉwʉ̀ tɨ́ àlɛ̌ yà kòmbí arɨ́’ɨ̀ nzɛ́rɛ adzɨ tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀, yà àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà nyʉ́ náazè ka dhu bhɛ̌yi. 5 Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arɨ́’ɨ̀ atdí tɨ́ dhu
(Gàl 3.1-5; 4.9-20; 5.1-12)

6 Ɨdhɔ ʉ̀kɔ ma atdídɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ kòmbómbí tɨ́ nyʉ̌bhà yà nyɨ̌ nanzi Krɨ́stɔ̀ bhà ídzìnga-otù ɔ̌ Kàgàwà, nyǎdʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɨ́ nyɨ̌ nyátɨna vurò ɔtɛ-owù nʉ́ngʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Obhó tɨ́, vurò Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌ mbǎ, pbɛ́tʉ̀ dʉ̀kʉ nínza atdídhená alɛ rɨ̌’ɨ̀ ìnè. Ɨ alɛ nɨ́ yà ɨ̀ nózè ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ alɛ. 8 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ’ɨ̀ mǎ’ɨ mà,

ndɨrɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyikà mà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌'ì ɨnzá ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà dhu tɨ́, nɨ́ ndɨ̀ màkʉ̌rʉ̀ nʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ nɨ́ ɨwà ndɨ̀ nòfù alɛ! 9 Mǎ mɔ́vɔ̀ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ angyi, nɨ́ ɨma, ma mɨ́ kàdǔ mɔvɔ̀ tdɨ́tdɔ̌ fʉ̌kʉ̀, matɨ: ndɨ̀ alɛ rapɛ́ ɨnzá ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ yà tsʉ̀ká nyɨ̌ nyɨ́rɨ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà ɔtɛ nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nɨ́ ndɨ̀ alɛ nɨ́ ɨwà ndɨ̀ nòfù alɛ!

10 Nɨ́rɔ̀ kòmbí, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ma mɔ̀vɔ̀ dhu dhu nɨ́tɛ̀ tɨ́ dhu ma mɔ́nɛna dhu ràrɨ̌ ìndrǔ rɔ̀zʉ̀ ma àkǎkǎ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ndɨ̀ ma àkǎkǎ alɛ tɨ́ dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ma mɔ́nɛna dhu tɨ́ ìndrǔ-ɨdhɛ̀ àbhʉ̌ ma mɨ́ rɨ̀ka ndɨ̀ dhu? Ma mɨ́'ìná gukyè àdɨ̀ ma màdɨ̀ ìndrǔ-ɨdhɛ̀ àbhʉ̌ ma mɨ́ rɨ̀ka ndɨ̀ dhu ɔ̀nɛ ma mɨ́ rɔ́ dhu tɨ́, nɨ́ ma màmbɛ̀nà mbǎ ì'ì Krɨ́stɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà tɨ́.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà avò ndɨ̀ tɨ́ ndì'ì uvitatálɛ tɨ́ dhu àwɛ̌ dhu

11 Àbanɨ̌nzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu nɨ́, yà ma mɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌'ì nzɨ̌ ìndrǔ ɨ́tsɔ̌ màkʉ̌rʉ̀. 12 Ma mɨ́rɨ̀ nzá ka ìndrǔ-tsʉ̌, ndɨrɔ̀ ka núdhe idù nɨ́ nzɨ̌ ìndrǔ, pbɛ́tʉ̀ Yěsù Krɨ́stɔ̀ nɨ́ ndɨ̀ ka navɔ̀ idù.

13 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyɨ́rɨ̀ wà angyinǎ rɔ̀ yà Pbàyàhúdí tɔ́ dɨ̌nì ɔ̀ ma mɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, pbàkà mʉ̀tsɔ ɨ'ì tɨ́ dhu. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà bhà Kànɨsà rɔ̌ ma mavù atdídɔ̌ tɨ́ dhu, ndɨrɔ̀ ma manzì ɔbɨ atdídɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ma mugolo tɨ́ ka dhu. 14 Ɨma nyʉ́, ma mambɛ́nà àrà dɔ̌ angyi tɨ́ mbɛ̌yi màtɨ́ atdídɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ́ dɨ̌nì ɔ̌, ròsè kɔ́rɔ́ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ yà tɨkàdɔ nzínzì ɔ̌ rɨ̌'ì mɔzódu tɨ́ dɔ̀nǎ. Ma madzì ma atdídɔ̌ mongò abhúdu tɔ́ mànduʉ ìfʉ.

15 Pbɛ́tʉ̀, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà náapì ma fɨ̌ndà ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉguʉ rɔ́rɔ̀, ndàdʉ̀ manzì kàsʉ̌na tɔ̀. 16 Ndɨrɔ̀, kɨ̌tɛ̀ Idhùnà idù, ndɨ́nɨ̌ ma mɔvɔ tɨ́ dɔ̀ná màkʉ̌rʉ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Nɨ́ ma manzì nzá sedzà tɨ́ rɨ'ì dhu atdí alɛ-fɔ́ màtɨ́. 17 Ndɨrɔ̀, ma marà nzá Yèrùsàlɛmà ndɨ́nɨ̌ mǎ mala tɨ́ mǎ uvitatálɛ tɨ́ ɨ'ì angyinǎ rɔ̀ idù alɛ nà màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ ma madʉ̀ àrà Pbààrabhʉ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma madʉ̀ madu tdɨ́tdɔ̌ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

18 Ɨbhʉ atɔ níitdègu ʉ̀da wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nɨ́ ma madʉ̀ àrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ mǎ mʉnɨ tɨ́ mǎ Pɛ́tɛrʉ̀ nà. Nɨ́ ɨma, ma madʉ̀ àdɨ kà-tɨ́ atdí kumì dɔ̀ná imbò nà ɨdhɔ tɨ́. 19 Ma mala nzá vurò alɛ mà uvitatálɛ nzínzì ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mala nɨ́ Yàkɔbhɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù t'ádɔ̀nà kɛ̀lɛ̌. 20 Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ ma mátɨna, wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma màndɨ̌ dhu ɔ̀, ma mʉ̀nɔ̀ nzá tɨ̀tɔ̀.

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ àrà Sìriyà mà Kìlìkiyà mànà tɔ́ pbìrì tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. 22 Ɨ ɨdhɔ ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Krɨ́stɔ̀ bhà kànɨ́sá nɨ́ì'ì ɨnzá ì 'àpɛ̀ ɨma mà nʉ́nɨ̌ rɔ́, 23 pbɛ́tʉ̀ abádhí ɨ'ì yàrɨ́ ɔyɨ kɛ̀lɛ̌ nɨ́rɨ ì ɨ́ rɔ́: «Yà angyi úbhì àvu rɔ̌ àlɛ̌-rɔ̌ alɛ, rɨ̌'ì yà ndɨ̀ ndúbhì ùgolonà rɔ̌ a'uta tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ndɨ̀ ndɨ́ kòmbí rɔ́.» 24 Nɨ́ abádhí adʉ̀ òko 'àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀.

2

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà ì ɨrɨ ì tɨ́ dhu àwɛ̌ dhu
(Kas 15.1-29)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí kumì dɔ̀ná ìfɔ nà atɔ níitdègu ʉ̀da, nɨ́ mǎ madʉ̀ mǎdu tdɨ́tdɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ atdíkpá Bàrnabà mànà. Mǎ madʉ̀ Titò nídyì átɔ̀ mǒwù mànà atdíkpá. 2 Ma marà ányì yà Kàgàwà návi ka mɔnzì dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, ma mawɛ yà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀ ma mʉ́nɔ̀

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Kànɨsà ʉ̀nda arí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà mǎ màndu mǎ ɔ̀ká rɔ̀, ma madʉ̀ kàwɛ átɔ̀ abádhí tɔ̀, akyɛ yà angyi ma mɔ́nzɨ pbàkà kasʉ mà, yà kòmbí ma mɔ́nzɨna mànà níɨ'ɨna kɔkɔ́rɔ̀ dhu tí nɨ̌. 3 Ndɨrɔ̀, yà atdíkpá mǎ mòwù mànà Titò ka kʉtʉ nzá ràbhʉ ɔnzɨ̀ná nga kɔbhɔ̀lɔ̀, àzèmbè ìnè kà rɨ̌'ɨ Mùgìrikì tí rɔ́rɔ̀. 4 Pbɛ́tʉ̀, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ atdídhená ɔdhɨ́ka náazè 'ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ kɔ̀nzɨ̌nga. Ɨ alɛ nɨ'ɨ̀ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ɨ̀ núngbò mǎ mànà alɛ. Abádhí níitsu abhábhɔ bhɛ̌yi nzínzìka ɔ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ ʉnɨ tí mǎ maróko tí, mɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì dhu. Abádhí azè 'ʉ̀lɨ mǎ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ɨnɔ tí. 5 Pbɛ́tʉ̀, mǎ ma'u nzá mɨ̌fʉ abádhí rʉ̌nɔna dhu akɛkpá màtí, ndínɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ obhónga náadɨ̀ tí fʉ̌kʉ̀.

6 Pbɛ́tʉ̀, Kànɨsà ʉ̀nda arí alɛ tí ka kɔ́zʉ̀na alɛ níɨ'ɨ̀ ìnè átɔ̀. Abádhí ɨ'ɨ̀ nà ádrʉ̀ngbǎnga náandà nzá nga ma nà, Kàgàwà arí nzɨ̌ ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò nídhunɨ̌. Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ nʉ́ʉtʉ nzá ma mɔnzɨ dhu-ɔwʉ́tá. 7 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náala dhu, Kàgàwà ríbhò wà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀ ma mɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ dhu tɔ́ kasʉ fudú, àdhàdhɨ̀ yà ndɨ̀ ndabhʉ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀ ka kɨ́ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ dhu-kàsʉ̌ Pɛ́tɛrʉ̀-fɔ́ dhu bhɛ̌yi. 8 Obhó tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀-nyʉtsì nǎ rɔ̀ kasʉ nanzɨ rɨ̀'ɨ uvitatálɛ tɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà nɨ́ ndɨ nyʉdutsì nǎ rɔ̀ kasʉ nanzɨ átɔ̀, mɨ'ɨ uvitatálɛ tɨ́ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. 9 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yàkɔbhɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ ndɨrɔ̀ Yùwanɨ, yà kànɨsà ɔ̌ ingu tɨ́ ka kazʉ̀ mà, náala Kàgàwà nɨ́tɛ̀ pbɨ̀ndà ídzìnga idù dhu, 'àdʉ̀ ɔtsʉ́ka nʉ́lʉ Bàrnabà mànà, ɨ̀ mànà mǎ mùngbò mǎ dhu nɨtɛ̀ tɨ́, ndínɨ̌ mǎ mowu tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀, abádhí ràdʉ̀ òwu kʉ̀nɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀. 10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɔ̀nzìnà fɔ́ká atdí dhu nɨ́, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ɨ̀ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ nǎkʉ̀tálɛ ɨ̀rɛ̀ mǎ mɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ma madʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ atdí afídu nyʉ́ nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́rʉ̀ tí Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu náwɛ̌ dhu (Kas 9.1-20,23-30; 22.3-16; 26.9-20)

11 Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu àrà àhʉ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ma marʉ̀ àbadhi-dɔ̌ ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, kǎnzɨ dhu nɨ'ɨ̀ nzɨ̌ ídzì dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Obhó tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà náavù 'ɔ̀ngò dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà. Nɨ́ Yàkɔbhɔ̀ avì atdídhená alɛ ròwù ùvò Àtìyòkiyà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ níitdègu òwu ùvò ányì, nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀ndà, ndàdʉ̀ atdíkpá ɨ̀ óngo ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà dhu ʉ̀bhà, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu ʉ̀tʉ̌ arí alɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù ná'ù ngʉ̌kpà Pbàyàhúdí náapɛ̀ 'ɔ̀nzɨ dhu ɔyɔyɔ ɨdàya nà Pɛ́tɛrʉ̀ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, Bàrnabà mà náangbò ndɨ̀ abádhí mànà ndɨ abádhí tɔ́ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 14 Pbɛ́tʉ̀, ma mala dhu abádhí ràrɨ̌ nzɨ̌ ùbhi yà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ obhónga ózè kubhi dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ma madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, matɨ: «Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tírɔ̀, nyɨ nyarí nyɔnzɨ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Mʉ̀yàhudì bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ nyɨfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ dhu tí, nɨ́ ɨ́ngbà dhu bhɛ̌yi dhu nyɨ nyádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí ʉ̀tʉ, rɨ̀fʉ Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ nɨ̌?»

Ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí rʉ̌gʉ Yɛ̌sù ɨ̀ à'ù dhu-otù ɔ̌ dhu

15 Mǎ, mǎ'ɨ nɨ́ ʉ̀gʉ tí ka kʉ́gʉ̀ mǎ'ɨ Pbàyàhúdí tí alɛ. Mǎ'ɨ nɨ́ nzɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí, kɔ̌kɔ̀ ɨnzá Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɨ nzɛ́rɛngatálɛ. 16 Pbɛ́tʉ̀ mǎ mʉ̀nɨ dhu nɨ́, ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ ka kɨ́ nzɨ̌ ádʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Ʊyátá t'ɨ́fʉta-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kà'ù dhu-otù ɔ̌ tɨ́. Mǎ'ɨ átɔ̀

mă má'ù Yĕsù Krístɔ̀, ndínĭ ka kɔzú tí mă obhónángatálɛ tí Àbadhi mă
mà'ù dhu-otù ɔ̌, ìnzĭ ní Ʊyátá t'ífuta-otù ɔ̌. Obhó tí, obhónángatálɛ tí
ka kózùna Ʊyátá t'ífuta-otù ɔ̌ atdí alɛ ma rĭ'ì mbă. 17 Pbɛ́tù, àlĕ kí dhu
ɔ̀nɛ ndínĭ ka kɔzú tí àlĕ obhónángatálɛ tí Krístɔ̀-nyutsì. Ní dhu apɛ́
ì'ì ka kàla àlĕ'ì nzɛ́rɛngatálɛ tí dhu tí, ní wɔ̀ dhu ìtè tí dhu Krístɔ̀ ràrĭ
àlĕ núnda nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzita ɔ̀? Ìnzĭ, akɛkpá màtí! 18 Obhó tí, dhu apɛ́
ì'ì ma mɔ́sìna tdítdɔ̀ dhu rĭ'ì yà iwà ma múgolo dhu tí, ní ma mòngò
wà ma-tírɔ̀ Ʊyátá nùkɔ̀ alɛ tí. 19 Obhó tí, Ʊyátá nàndà dhu nĭ, ima,
ma mɔ̀vè nĭ ɔvɛ ní ndi Ʊyátá kɛ̀lɛ̀ ìbhò idù, ndínĭ ma mi'ì tí ípìrɔ̌nga
nà Kàgàwà tɔ̀. Mă ka kutó wà mùsàlabhà dɔ̌ atdíkpá Krístɔ̀ mànà.
20 Ndirɔ̀ kòmbí, ma mí'ì ípìrɔ̌nga nà, pbɛ́tù ìnzĭ ní ima ndi ípìrɔ̌nga
nà ma mí'ì, Krístɔ̀ ní ndi nyudutsì rĭ'ì ípìrɔ̌nga nà. Obhó tí, yà kòmbí
ma mí'ì nà alɛ-ngbɔ̀ tó ípìrɔ̌nga nà ma mí'ì Kàgàwà t'Ídhùnà ma má'ù
dhu-otù ɔ̌. Kăzè ma, ndàdù pbìndà ípìrɔ̌nga àdzi okúdu dɔ̀ rɔ̀. 21 Ìma,
ma màsà wà Kàgàwà bhà ídzìnga ɔ̀dhɔ ma mí dhu. Pbɛ́tù, dhu apɛ́ ì'ì
ìnè abádhí rĭ'ì kɔzù ì obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzĭ Ʊyátá t'ífuta-otù
ɔ̌ dhu tí, nírɔ̀ Krístɔ̀ avè kɔkɔ́rɔ̀ nga dɔ̌.

3

Dhu àkă tí kifu Ʊyátá, ndirɔ̀ tí ki'ì a'uta nà
(Ɛ̀fɛ 1.9-10; Kɔ̀l 1.24-29; 1Pɛ́ 1.10-12)

1 Ɔ̌ɔ nyĭ Gàlàtiyà tó pbìrì ɔ̌ bhă, nyĭ ní mbă dɔ̀ya-ɔ̀nga nà alɛ! Ádhi
pbá alɛ ndi nyĭ nɔ́wɛ̀, ndàbhu nyĭ nyŭwĭ, àzèmbè iwà ka kitè Yĕsù
Krístɔ̀ ka kùtɔ̌ mùsàlabhà dɔ̌ dhu kpangba fŭkù rɔ́rɔ̀? 2 Ní, ma mòzè
nyădu atdí dhu kɛ̀lɛ̀ idù: Nyĭ nyákɔ tí Kàgàwà bhà Ìlĭlă-Alafí, Ʊyátá
nyĭ nyífu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ ngătsi nĭ, nyĭ nyákɔ tí ka Ídzì Màkŭrù
nyĭ nyírì, nyădù à'ùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? 3 Ìngbà dhu bhĕyi dhu, nyĭ nyí'ì
mbă dɔ̀ya-ɔ̀nga nà alɛ tí wɔ̀ dhu bhĕyi nĭ? Kàgàwà bhà Ìlĭlă-Alafí tó ɔbi
nĭ nyĭ nyɔ́pè dhu, ní nyĭ nyòzè tí nyăbhu ràkă kòmbí ɔbìku nĭ? 4 Nyĭ
nyúdà ɔ̀yá dhu kɔ́rɔ́ ní'ì tí kɔkɔ́rɔ̀ nga tó? Obhó nyú, ka ní'ì nzĭ kɔkɔ́rɔ̀
nga tó dhu. 5 Kàgàwà níră tí nyĭ pbìndà Ìlĭlă-Alafí nĭ, ndàdù wiwì ɔ̀nzì
nzínzìku ɔ̌ Ʊyátá nyĭ nyìfu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ ngătsi nĭ, kĭră tí nyĭ
Ídzì Màkŭrù nyĭ nyírì, nyădù à'ùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

6 Ní ndi dhu bhĕyi tí, Àbràhamù náa'u Kàgàwà, ndi dhu ràdù
ndàbhu Kàgàwà rɔ̀zù ndì, obhónángatálɛ tí*. 7 Nírɔ̀, nyĭ nyàkă nyŭni
dhu ní: obhó nyú, Àbràhamù bhà pbàdzukuru tí rí'ì alɛ ràrĭ Kàgàwà
nà'ù alɛ. 8 Ìlĭlă Andítá náavɔ̀ wà dhu angyangyi, ndàti: Kàgàwà rɔzúya
ìnzĭ ní Pbàyàhúdí obhónángatálɛ tí, fiyó a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí,
Kàgàwà náavɔ̀ yàrí Ídzì Màkŭrù wɛmbɛrɛ̀ tí Àbràhamù tɔ̀, ndàti:
«Nyunutsì nă rɔ̀ Kàgàwà náasoya kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ*.» 9 Ní, Kàgàwà
náasoya ndì nà'ù alɛ kɔ́rɔ́ àdhàdhì ndì ndaso Àbràhamù, a'utatálɛ
dhu bhĕyi.

10 Pbɛ́tù, kɔ̌kɔ̀ ì nípbì Ʊyátá t'ífuta rɔ̌ alɛ, nófù wà ì kɔ́rɔ́. Obhó tí,
Ìlĭlă Andítá rătina: «Ìnzĭ rĭ yàrí Ʊyátá tó bhŭkù ɔ̀ ka kándĭ kɔ́rɔ́ dhu
ìfŭ alɛ nófù wà ndì*.» 11 Ndirɔ̀, kpangba rĭ'ì dhu ní, Ʊyátá-otù ɔ̌, ka
kózùna obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzĭ atdí alɛ mà rĭ'ì mbă. Obhó tí,

* **3:6** 3.6 Ɔpt 15.6 * **3:8** 3.8 Ɔpt 12.3 * **3:10** 3.10 Tɔ̀r 27.26

obhónángatálɛ náabáya ípìrɔ̌nga pbìndà a’uta-otù ɔ̌*. 12 Ndɨrɔ̀, Ʊyátá
náhʉ nzá a’uta-nyʉtsì rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Ʊyátá ìfʉ̌ rí alɛ bhà ípìrɔ̌nga nɨ́ɨ’ɨya
ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌*.
13 Yà ndì ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì, ndòngò ofúngá tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ ngari ɔ̌ dhu-otù ɔ̌,
Krɨ́stɔ̀ nʉ́ʉwʉ̀ àlɛ̌’ɨ Ʊyátá bhà ofúngá ɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
ìndrʉ̌ òho ka kapɛ́, kadʉ̀ abvòna ʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, nɨ́ ndì alɛ rɨ̌’ì
Kàgàwà bhà ofúngá ɔ̌*. 14 Ndɨ dhu anzì ndì wɔ̀ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ yà
Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ asota nabhʉ̀ tɨ́ ràrà àhʉ ìnzɨ̌ nɨ́
Pbàyàhúdí dɔ̀ Yěsù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu anzì ndì, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌’ɨ
kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kabá tɨ́ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Ɨlɨ̌lǎ-Alafí a’uta-otù ɔ̌.

Ʊyátá rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ làká nʉ́kɔ̀ dhu
(Mík 7.20; Rɔm 4.13-17; 10.4-13; Ɛ̀fɛ 3.6)

15 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ́ yà dhu-tì àwɛ̌ fʉ̌kʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌: ìndrʉ̌ apɛ́
afína ɔ̀ dhu àndɨ̌ angyangyɨ yà ka nyʉ́ àkǎ ndì’ɨ dhu bhěyi, nɨ́ ndɨ andítá
ʉ̀kɔ̀ rɨ̌ alɛ rɨ̌’ì mbǎ, ndɨrɔ̀ kà dɔ̌ rɨ́ ngǎtsi dhu ìsě alɛ rɨ̌’ì mbǎ. 16 Nɨ́rɔ̀,
Kàgàwà náakɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ mà pbìndà mʉ̀dzʉkʉrʉ mànà tɔ̀. Ɨlɨ̌lǎ-
Andítá àtɨ nzá: «pbìndà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀», àdhàdhì ábhɔ̌ alɛ tɔ̀ Kà rɨ̌
kɔ̀nzɨ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, kàtɨ: «pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀dzʉkʉrʉ tɔ̀». Kà-tì nɨ́: atdí
alɛ tɔ̀ tɨ́, ndɨ alɛ nɨ́ Krɨ́stɔ̀. 17 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ma mòzè mʉnɔ̀ dhu: Kàgàwà
nʉ́ʉnɔ wà afína ɔ̀ dhu angyangyɨ Àbràhamʉ̀ tɔ̀, yà ndɨ dhu àkǎnà ndì’ɨ
dhu bhěyi, Músà bhà Ʊyátá ràdʉ̀ ndìtɔ̀ ìfɔ mɨyà dɔ̀ná ìbhʉ kumì nà atɔ-
dzidɔ̌ olù nǎ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ Ʊyátá rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà ʉnɔ dhu ʉ̀kɔ̀, ndɨrɔ̀
kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà làká nʉ́kɔ̀. 18 Obhó tɨ́, dhu apɛ́ ì’ɨ Kàgàwà
bhà dhu-tsí-kàmǎ tɨ́ ka kóko dhu rǎhʉ Músà bhà Ʊyátá-nyʉtsìnǎ rɔ̀
dhu tɨ́, nɨ́ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àhʉ tdɨ́tdɔ̌ làká-nyʉtsìnǎ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, làká-otù ɔ̌,
Kàgàwà ɨtɛ̀ wà pbìndà ídzìnga Àbràhamʉ̀ tɔ̀.
19 Nɨ́rɔ̀, Ʊyátá-kàsʉ̌ nɨ’ì àdhu? Ka kisé ka olù nǎ rɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌
tɔ́ afátá nɨtɛ̀ tɨ́, ràrà àhʉ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ bhà
mʉ̀dzʉkʉrʉ rɨ̌rà àhʉ dhu ɔ̀. Màlàyíká náavɔ̀ ndɨ Ʊyátá ìndrʉ̌ tɔ̀, yà
ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ ìdè ɨ mànà Músà-otù ɔ̌. 20 Ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ ríde alɛ-atdyú
nà ka ka rɨ́’ì ɔ́yɔ̌ rɔ̀ rɨ́’ì alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndì ndɨ́ làká ɔ̀kɔ̀ rɔ̀,
Kàgàwà ɨ’ì atdírɔ̀ tɨ́.

Ʊyátá-kàsʉ̌ tɨ́ ɨ’ì dhu

21 Nɨ́rɔ̀, wɔ̀ dhu tɨ́ àtɨna, Músà bhà Ʊyátá ràkɔ nzá ndì Kàgàwà
bhà làká nà? Ɨnzɨ̌, akɛkpá màtɨ́! Ípìrɔ̌nga ìbho rɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ Ʊyátá
ka kíbhòyana gukyè, nɨ́ ìndrʉ̌ ka kózʉ̀yana ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Ʊyátá-otù ɔ̌. 22 Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna, kɔ́rɔ́ alɛ ràrɨ̌’ì
nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ-tsì nǎ, ndɨ́nɨ̌ yà Kàgàwà akɔ̀ làká náaká tɨ́ pbàkrɨ́stɔ̀
tɔ̀, Yěsù Krɨ́stɔ̀ ɨ alɛ ná’ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ɨnzá Yěsù à’u ka kɨ́ dhu tɔ́ kàsʉmì nápɛ̀ àkǎ rɔ̀, mǎ’ɨ nɨ’ì Ʊyátá
ʉ́tsì alɛ, mǎmbɛ ɨnga ɔ̀dɔ̀ dɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ ndɨ a’uta àbhʉ̌ mǎ
rʉ̀nɨ dhu ɔ̀. 24 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Ʊyátá ɨ’ì àdhàdhì dɔ̀ká-nga àndà
rɨ̌ alɛ bhěyi, ràrà àhʉ Krɨ́stɔ̀ rɨ̌rà àhʉ dhu ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà ɔzʉ́ tɨ́ mǎ
obhónángatálɛ tɨ́ a’uta-otù ɔ̌. 25 Pbɛ́tʉ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì a’uta ɨ́rà àhʉ dhu ɔ̀ rɔ̀,
mǎ mɨ́’ɨ mbǎ tdɨ́tdɔ̌ wɔ̀ ndɨ àlɛ̌-dɔ̌nga àndà rɨ̌ alɛ bhà ɔbɨ-tsì nǎ.

---

* **3:11** 3.11 Hàb 2.4 * **3:12** 3.12 Law 18.5 * **3:13** 3.13 Tòr 21.23

26 Obhó tɨ́, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nɨ́ Kàgàwà bhà inzo, Yěsù Krɨ́stɔ̀ nyɨ̌ nyà'ù
dhu-otù ɔ̌. 27 Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, yà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ Yěsù Krɨ́stɔ̀ mànà, bàtizò
nyɨ̌ nyálʉ̌ dhu-otù ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyɔ́fɔ̀ wà nyɨ̌ Krɨ́stɔ̀ nà. 28 Dhèdhèrɔ̀ nga
rɨ̌ mbă ɨ'ì tdɨ́tdɔ̌ Pbàyàhúdí mà nzínzì ɔ̌ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà, ɨnɔ
mà nzínzì ɔ̌ dɔ̀yá arɨ́'ì ìtɨ́rɔ̀ alɛ mànà, kpabhálɛ mà nzínzì ɔ̌ vèbhálɛ
mànà. Obhó tɨ́ nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nɨ́ atdí alɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀-nyʉ̌tsì. 29 Nyɨ̌ nyapɛ́
ɨ'ì Krɨ́stɔ̀ bhà alɛ tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nɨ́ Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉ̌kʉ̌rʉ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌
nɨ́ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndɨ̀ ndábhʉ̌na dhu tɨ́ kɔ́rɔ́
dhu-tsí-kàmă.

4

Kàgàwà bhà inzo nɨ́ nzɨ̌ Ʊyátá tɔ́ ɨnɔ
(Rɔm 8.14-17)

1 Nɨ́rɔ̀, ma mátɨna yà dhu bhěyi: ɨngba, yà àbanà bhà dhu-tsí-kàmă
tɨ́ àkǎnà ndàdɨ, náapɛ́ ɨ'ì àdì ndì ndàdì ngbángba tɨ́ rɔ́, nɨ́ bhà ɔ́fɔ̀ mà
nʉ́dà nzá ì ɨnɔ bhà ɔ́fɔ̀ nà, àzèmbè ìnè ndɨ ndɨ́'ì dhu-kàmă tɨ́ rɔ́rɔ̀.
2 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àbadhi rɨ̌'ì yà kìvǐ arɨ́ ndàdʉ̀ kàbhà dhu-tsí ɔ̀dɔ̀ alɛ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnă, ràrà àhʉ kà t'ábanà udhè kàsʉmì araya àkǎ dhu ɔ̀.
3 Nɨ́ àlɛ̌'ɨ nyʉ́ mà átɔ̀, àlɛ̌ kɨ'ì nzónzo bhěyi angyi, àlɛ̌ nɨ'ì yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ
nà dhu-tsí tɔ́ ɨnɔ. 4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà udhè kàsʉmì nɨ́itdègu àkǎ, nɨ́ Kǐvi
Idhùnà: tsìbhálɛ ʉgʉ ka, ràdʉ̀ àdɨ ndòngò òvi Músà bhà Ʊyátá-tsìnă,
5 ndɨ́nɨ̌ ndì ndʉwʉ̀ tɨ́ ndɨ Ʊyátá-tsìnă aróko alɛ, ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ mă mɨ'ɨ tɨ́
Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tɨ́.
6 Nyɨ̌ nɨ́ Kàgàwà bhà inzo nyʉ́. Ndɨ dhu ìtɛ̀ rɨ́ dhu nɨ́, Kǐvi Idhùnà
bhà Alafí rìrà àdɨ àlɛ̌-afí ɔ̀. Ndɨ Alafí nɨ́ ndɨ rɨ́ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ ràtɨ: Àba!
Àbadu! 7 Nɨ́rɔ̀, ìngbàtɨ́ ɨ́li ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nɨ́ nzɨ̌ ɨnɔ tdɨ́tdɔ̌, pbɛ́tʉ̀
ka nɨ́ Kàgàwà bhà ɨngba, ndɨrɔ̀ Kàbhà ɨngba tɨ́ nyɨ nyɨ́'ɨ dhu bhěyi,
Kǎbhʉ̀ya pbìndà inzo tɔ̀ ndì ndarɔ́dɔna dhu-tsí átɔ̀ ɨndʉ̀.

Pɔlɔ̀ bhà ɨrɛ̀ta Gàlàtiyà ɔ̌ Kànɨ́sá ɔ̌ bhà dɔ̌
(Gàl 3.1-4; 5.1-12)

8 Angyinǎ rɔ̀ nyɨ̌ nyʉnɨ nzá Kàgàwà, nɨ́ nyɨ̌ nɨ'ì tìtɔ̀ tɔ́ mʉ̌ngʉ̌-nzo tɔ́
ɨnɔ. 9 Pbɛ́tʉ̀, kòmbí nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, Kàgàwà ʉ̀nɨ
wà nyɨ̌. Nɨ́rɔ̀, ɨ́ngbà dhu bhěyi dhu, nyɨ̌ nyádʉ̀ nyǎdu tdɨ́tdɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ìmbǎ
arɨ́'ì ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ àkyǎkyɛ̀ dhu-tsí-tɨ'ɔ̀ nɨ̌? Nyɨ̌ nyòzè tɨ́ nyǒkò ɨ dhu-tsí
tɔ́ ɨnɔ tɨ́ tdɨ́tdɔ̌? 10 Nyɨ̌ nyózè nyǎbhʉ ɨfʉta atdídɔ̌ atdídhená ɨdhɔ mà,
àbǐ mà, kàsʉmɨ mà atɔ mànà tɔ̀. 11 Obhó tɨ́, ma mɨ́ ɔdɔ ɔ̀nzɨ, akyɛ dhu
arana ɨ'ì kɔkɔ́rɔ̀ ma mɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu tɨ́ nɨ̌!
12 Àbanǐnzó, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tɨ́, dhu àkǎ nyǒngò dhu ɔ̀nzì yà ma
marɨ́ dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi, àdhàdhì ma marɨ́ dhu ɔ̀nzɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyarɨ́
dhu ɔ̀nzɨ dhu bhěyi ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nyɨ̌, nyɨ̌ nyɔ́nzì nzá atdí nzɛ́rɛ dhu-
tɨdɔ̀ mà rùdú. 13 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ma mʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mɨ'ì andɨ nà dhu. 14 Nyɨ̌ nyɨ́'ɨyana ìnè nyɔ̌nzì
ɨtsìdu, ngǎtsi nɨ̌ mɨnzɛ rʉ̀kʉ́, yà ma mɨ'ɨ nà andɨ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌
nyɔ́nzì nzá ɨtsìdu, ndɨrɔ̀ ma mɨ́nzɛ nzá rʉ̀kʉ́ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ makɔ
àdhàdhì nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà Kàgàwà bhà màlàyikà mà nákɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi
nɨ̌, nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà Yěsù Krɨ́stɔ̀ nyʉ́ ndìtɨ́rɔ̀ nákɔ̌ dhu bhěyi! 15 Nɨ́rɔ̀,
angyè fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nárà àdhà? Obhó tɨ́, ma mà'ù wà dhu: nyɨ̌
rózèyana gukyè nyʉ̌wà nyìkpókʉ mà, nyǎdʉ̀ ùbhonà pɛrɛ̀ tɨ́ idù, nɨ́ nyɨ̌

nyʉ́wàyana ʉ̀wa! 16 Nɨ́ kòmbí ma mʉ̀gɛ̀rɛ̀ tɨ́ ɨma, mongò fʉ̀kʉ́ òmvʉ̌ tɨ́,
yà obhó dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?
17 Kɔ̀rɨ́ alɛ ápbă afíya rʉ̀kʉ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta rɨ̌'ɨ̀ mbă mbɛ̌yi.
Abádhí ózè dhu nɨ́, 'ɨ̀ndà nyɨ̌ rùdú rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyongó tɨ́ àdʉ̀ afíkʉ
àpba rɔ̀yá tɨ́. 18 Ídzì dhu tɨ́ rádʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ dhu nɨ́, alɛ-afí àpbă ka kɨ́ ídzì
dhu t'ɔ́nzɨta rɔ̌ bìlǐnganà dhu, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ yà atdíkpá àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nyɨ̌ mànà ɔ̀ná
kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɨ́. 19 Pbànǐnzó, ma mɨ́ àpbɛ̀ àbà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ tdɨ́tdɔ̌, àdhàdhɨ̀
ndʉ̀gʉ rɨ́ tsìbhálɛ náarɨ́ àpbɛ̀ àbà dhu bhɛ̌yi, ràrà àhʉ Krístɔ̀ rǎrà ngari
àbà afíkʉ ɔ̀ dhu ɔ̀. 20 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu nɨ́, mɨ'ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà
kòmbí, madʉ̀ ɔ̀tɛ nyɨ̌ mànà vurò tʉ̌dú na. Obhó tɨ́, ma mʉ̀nɨ nzá àdhu
mà ɔ̀nzɨ̀ ma mádʉ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu.

Hàgarɨ̀ mà Sárà nà rɨ̌tɛ̀na ɔ́yɔ̌ ungbòta-tɨdɔ̀
(Ɔpt 21.1-12; Ɛ̀br 12.18-24)

21 Nyʉ̀nɔ pɛ́ dhu idù, nyɨ̌ yà Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ nyɨ̌ nyózè nyɔ̌kò
rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́rɨ̀ tɨ́ ɨnzá ndɨ Ʊyátá arʉ́nɔna dhu? 22 Ka kándɨ̀ dhu, katɨ:
Àbràhamʉ̀ ɨ'ɨ̀ kpabhínzo nà ɔyɔ. Atdí ɨngba nʉgʉ kà tɔ̀ nɨ'ɨ̀ kàbhà ɨnɔ-
àyi, Hàgarɨ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ɨngba nʉgʉ kà tɔ̀ nɨ'ɨ̀ Sárà, yà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ɨnɔ-àyi.
23 Wɔ̀ ndɨ ɨnɔ-àyi bhà ɨngba ka kʉgʉ àdhàdhɨ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́gʉ ka
karɨ́ dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ɨnɔ-àyi bhà-tsí ka kʉgʉ àdhàdhɨ̀ yà
Kàgàwà anzɨ̀ làká-otù ɔ̌. 24 Wɔ̀rɨ́ dhu-tɨ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɨnè: kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ vèbhálɛ nɨ́tɛ̀
dhu nɨ́ ɔ́yɔ̌ ungbòta-tɨdɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta, yà Sìnayì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀
ndɨ̀ nanzɨ̀, nɨ́tɛ̀ nɨ́ Hàgarɨ̀. Ndɨ ungbòta-nyʉtsì rɔ̀ arúvò nzónzo nɨ́ ɨnɔ.
25 Ndɨrɔ̀ Hàgarɨ̀ nɨ́ Sìnayì tɨ́ kátɨna Pbààrabhʉ̀-bvʉ̌ pbìrì. Ndɨrɔ̀, kɔ̀fɔ̀
ndɨ̀ yà kòmbí arɨ́'ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀, yà ɨnɔ tɨ́ arɨ́'ɨ̀ pbɨndà inzo mànà
nà. 26 Pbɛ́tʉ̀, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ tsánà. 27 Obhó tɨ́, Ɨ̀lǐlǎ Andítá rǎtɨna:
«Ábhʉ̌ ɨdhɛ̀nʉ rɨ̀ka ndɨ̀, ɨnyɨ ɨngò-ayí, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ nyarɨ́ nyʉgʉ rɔ̀,
ɔ́vɨ̀ dhɛ̀dhɛ tɔ́ ìkʉ̌, ɨnyɨ, ɨnzá nyɨ nyapɛ̀na ʉgʉta tɔ́ àpbɛ̀ ɨnè rɔ̀.
Obhó tɨ́, yà kpatsìbhálɛ ʉbhà tsìbhálɛ,
nɨ́ɨ'ɨya inzo nà abhɔ nyʉ́, ròsè yà kpatsìbhálɛ nà arɨ́'ɨ̀ tsìbhálɛ dɔ̀nǎ*!»
28 Nyɨ̌ mà àbanǐnzó, nyɨ̌ nɨ́ yà Kàgàwà bhà làká-otù ɔ̌ ka kʉgʉ inzo,
àdhàdhɨ̀ Ìsakà ka kʉgʉ dhu bhɛ̌yi. 29 Pbɛ́tʉ̀ angyi, yà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà
alɛ nʉ́gʉ ka karɨ́ dhu bhɛ̌yi ka kʉgʉ ngbángba náavù yà Kàgàwà bhà
Ɨ̀lǐlǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ ka kʉgʉ ngbángba-rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ ɨnè ndɨ̀
ndɨ́ ndɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ kòmbí màtɨ́ rɔ́. 30 Nɨ́, Ɨ̀lǐlǎ Andítá rɨ̌ àdhu
ʉ̀nɔ? Kà rǎtɨna: «Ódì wɔ̀ ɨnɔ-àyi mà idhùnà mànà. Obhó tɨ́, ɨnɔ-àyi
t'ídhùnà mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òko àbayà bhà dhu-tsí-kàmǎ tɨ́ atdíkpá, yà ɨ̀nzɨ̌
nɨ́ ɨnɔ-àyi t'ídhùnà mànà*.» 31 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ àbanǐnzó, àlɛ̌ nɨ́ nzɨ̌
ɨnɔ-àyi bhà inzo, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ nɨ́ yà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ɨnɔ-àyi bhà inzo.

5

Krístɔ̀-nyʉtsì ìndrʉ̌ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu
(Gàl 2.3-5; 3.1-7,12)

1 Krístɔ̀ nʉ́ʉwʉ̀ àlɛ̌ ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kɨ'ɨ tɨ́ àlɛ̌ dɔ̌ àlɛ̌tɨ́rɔ̀
dòtsí. Nɨ́rɔ̀, nyìkò dòtsí. Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ kitsu nyɨ̌ tdɨ́tdɔ̌ ɨnɔ-kàsʉ̌
tɔ́ kɔ̀mà ɔ̀. 2 Nyɨrɨ dhu! Ɨma Pɔlɔ̀ ma mòzè mʉnɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ matɨ, nyɨ̌
nyapɛ́ nyɔ̌zè kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀kʉ́ nga, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà a'u tɨ́ nyɨ̌, nɨ́ Krístɔ̀

* **4:27** 4.27 Ìsa 54.1 * **4:30** 4.30 Ɔpt 21.10

anzɨ fʉ̌kʉ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ mbǎ atdí mʉ̀gàsʉ̀ nà màtɨ́. 3 Ɨma, ma mɨ́ dhu ʉ̀nɔ
tdɨ́tdɔ̀ kpangba: ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà náapɛ́ ndòzè ndàbhʉ ɔnzìná
nga kɔbhɔ̀lɔ̀, nákǎ ndɨ̀fʉ Ʊyátá kɔ́rɔ́. 4 Nyɨ̌ nyapɛ́ nyǒzè kɔzʉ̀ nyɨ̌
obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Ʊyátá t'ɨ́fʉta-otù ɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ̀ndà wà
nyɨ̌ ɨtsɛ Krístɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna fʉ̌kʉ̀ ídzìnga ìwi.
5 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ́ na, mǎ mɔ́dɔna atdyúka nyʉ́ nà dhu nɨ́, Kàgàwà nɔ́ɔzʉ́ya
mǎ obhónángatálɛ tɨ́ a'uta-otù ɔ̌ dhu. Ndɨ dhu nɨ́ ndɨ mǎ mɔ́dɔna Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. 6 Obhó tɨ́, Yěsù Krístɔ̀ mànà ɨ̀ núngbò
alɛ tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ka kɨ́ kɔ̀bhɔlɔ dhu
mànà nɔ́nzɨ̀ nzá atdí dhu mà. Àkǎkǎ dhu nɨ́, ka'ù Yěsù Krístɔ̀, kadʉ̀
ndɨ a'uta nɨ́tɛ̀ alɛ òzè ka kɨ́ dhu-otù ɔ̌.
7 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ mběyi nyʉ́ nyɨ̌ nyówu angyi fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ rɔ́! Nɨ́, ádhɨ
ndɨ tsʉ̀kʉ nʉ́tɔ̀ ìnzɨ̌ nyɨ̌fʉ obhó dhu? 8 Wɔ̀ tsʉ̀kʉ ʉ̀tɔ̀ rɨ́ dhu nɨ́rà nzá
yà nyʉ̌nzi rɨ́ Kàgàwà bhà rɔ̀. 9 Ákɛ̌ afí-ngba náarɨ́ ndɨ ábhɔ̌ idyi nyʉ́
nábhʉ̌ ràmɔ̌. 10 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àbhʉ ma mɨ'ɨ̀ a'uta nà ʉ̀kʉ̀:
nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ vurò dhu ɨ̀rɛ̀ yà ma mɨ́rɛ̀na dhu rɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ nzínzìkʉ
ɔ̌nga òngbò arɨ́ alɛ dɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ pɛ́ anya ɔ̀tdì, ìmbǎ ɨ'ɨna àdhɨ pbá alɛ
màtɨ́.
11 Pbàkà ɔ̌ àbanɨ̌nzó, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ìnè ma marɨ́'ɨ̀ dhu ɔ̀vɔ ma márɨ́ ìndrʉ̌
tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu dɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ
ka kádʉ̀ òko kambɛ àvu dɔ̌ rùdú nɨ̌? Ndɨ dhu bhěyi kɨ̀'ɨ̀ rɔ̀, atdí alɛ
mà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ɨ'ɨ̀, yà Yěsù Krístɔ̀ ka kʉtó mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu rǎdʉ̀ àbhʉnà
ròtsù nzérɛnga ɔ̀. 12 Ɨ kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌nga òngbò arɨ́ alɛ, nákǎnà 'ɨ̀tɔ̀
kpabhálɛ-ɔbɨ* rɔ̀yá rɔ̀.
13 Obhó tɨ́ àbanɨ̌nzó, Kàgàwà núunzi nyɨ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyoko tɨ́ dʉ̀kʉ́ nyɨ̌-
tɨ́rɔ̀. Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌dyì wɔ̀ dʉ̀kʉ́ nyɨ̌ nyarɨ́'ɨ̀ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ dhu, rɨ̀'ɨ̀
rʉsà ʉ̀fà rɨ́ fʉ̌kʉ̀, nyɔ̌nzɨ̀ yà ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho dhu dhu tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌
nyàkǎ nyǒwù dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ɔ̌. 14 Obhó tɨ́, Músà bhà
kɔ́rɔ́ Ʊyátá ka kándu yàrɨ́ atdí Ʊyátá ɔ̀. Ndɨ Ʊyátá rǎtɨna: «Nyɨ nyàkǎ
nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tɨ́rɔ̀ dhu bhěyi.» 15 Pbɛ́tʉ̀,
dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ nyɨ̌ nyárɨ́ nyʉ̌kǎ, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyǎ'à dɔ̌ ɨrɨ́ ɔ̌ ɨ̀zǎ bhěyi dhu
tɨ́, nɨ́ nyàndà nga mběyi, ìnzɨ̌ nyɔ̌tdɨ́ tɨ́ tsěkʉ nzínzìkʉ ɔ̌.

Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nákǎ ndɨ ndʉ̀ndà ìndrʉ̌ dhu

16 Nɨ́rɔ̀, ma mɨ́ dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, matɨ: nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bhà Kàgàwà bhà
Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rʉ̀ndà nyɨ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ yà ngbɔ̌kʉ
rɨ̌ atdyúya òho dhu àbhʉ rʉ̀ndà nyɨ̌. 17 Obhó tɨ́, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya
òho dhu mà náarɨ́ 'àgò Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ atdyúya òho dhu nà. Ndɨrɔ̀, Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí rɨ̌ atdyúya òho dhu mà náarɨ́ 'àgò alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu
nà. Kɔ̌kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ dhu náarɨ́ 'àgò, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ ìnzɨ̌ nyɔ̌nzɨ̀ yà
nyɨ̌ nyòzè nyɔ̌nzɨ̀ dhu. 18 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arɨ́ nyʉ̌nda dhu
tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ òko tdɨ́tdɔ̀ Ʊyátá-tsìnǎ.
19 Alɛ-ngbɔ̀ arábhʉ̌na kɔnzɨ̀ dhu nʉ́nɨ wà ɨ̀ kpangba. Ɨ dhu nɨ́:
mʉ̀nyɔ̀nì, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ka kɔ́tɨ̀ dhu, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúna òho dhu
rɨ̌ alɛ ʉ̀nda dhu, 20 sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ̌ ka kɨ́ alɛ ʉ̀kɔ̌ dhu, adhɨ ɔ̀wɛ̀ ka kɨ́ dhu,
òmvǔ tɨ́ ka kóko dhu, anya t'ɔ́nzɨta, adha tɔ́ alɛ-afí, akótá, agòta, ìndrʉ̌-
ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ dhu, alɛ-tɨ̀ t'áfàta, 21 ngǎtsi alɛ-fɔ́ rɨ́'ɨ̀ dhu-atdyú t'óhota,

* **5:12** 5.12 Kpabhálɛ-ɔbɨ̀ ɨ̀tɔ ka kɨ́ dhu-tɨ̀ nɨ́: alɛ-omù-kpɔ̌ nʉ́tǎ ka kɨ́ dhu.

ɨwa òri ka kí dhu, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ka kí ɔbɨ̀na ròsè dhu, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tsí kòrí dhu nà ì nófɔ̀ mànà. Ní, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̀ àdhàdhì yà angyi ma móvɔ̀ ka dhu bhěyi matɨ, kòrí dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ, náabáya nzɨ̌ ngari ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌.

22 Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arí ɨ'ɔ̌na itse ní: àzè, dhɛ̀dhɛ, màrʉ̀ngà, dhu-dzi t'ɔ́ndùta, ídzìnga, ìndrǔ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta, ìndrǔ rɨ̌'ɨ a'uta nà alɛ ɔ̀ dhu, 23 ìyɔ̀nga, ìnzɨ ka kí alɛ ìtsǔ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu. Músà bhà Ʊyátá násà nzá kɔ̌kɔ̀ dhu! 24 Ní, Krístɔ̀ Yěsù bhà alɛ nʉ́tɔ̌ wà fɨyɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ mà, yà ì nʉtsɨ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-atdyú t'óhota tɔ́ imbi mànà mʉ̀sàlabhà dɔ̌. 25 Ní, dhu apɛ́ ɨ'ɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ àlɛ̌ karóko dhu tí, ní àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rùbhi átɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ àlɛ̌ ʉ̀nda ɔ̀ná otu ɔ̌. 26 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀yɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzɨ àlɛ̌ rʉ̀sǎ, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzɨ àlɛ̌-adhà.

6

Ìndrǔ àkǎ 'ɔ̀nzɨ dzʉ̀nàya nzínzìya ɔ̌ dhu
(Rɔm 12.1-11; 2Kò 9.6; Ɛbr 6.10-12)

1 Àbanɨ̌nzó, dhu apɛ́ ɨ'ɨ atdí alɛ nábà ndɨ atdí afátá nà dhu tí, ní nyɨ̌, yà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arí nyʉ̌nda rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎdu ndɨ alɛ ídzì otu ɔ̌ yɔrɔwà tɔ́ afíkʉ nà. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyadʉ̀na òtsù átɔ̀ pfɔ̀mvɔ rɨ̌ afíkʉ ùmvǔ dhu ɔ̀ nɨ̌. 2 Nyòngò dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎnɔ̀ fʉ̀kʉ́ ànɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ Krístɔ̀ bhà Ʊyátá nífʉ. 3 Atdí alɛ mà náapɛ́ ndɔ̀zʉ̀ ndɨ̀tírɔ̀ dhu tí, àzèmbè mbǎ ndɨ ndí'ɨ dhu tí rórɔ̀, ní ndɨ alɛ ní ndɨ̀tírɔ̀ rí ndʉ̀trǎ alɛ. 4 Ɨngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndàndà kàsʉ̌na ndɨ̀tírɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎpɛ́ ɨ'ɨ ɨdhɛ̀na rɨ̌ ndɨ̀kǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà, ní kǎ-dhɛ̀ àkǎ ndɨ̀ka ndɨ̀ kàsʉ̌na-bvʉ nyʉ́ rɔ̌, ìnzɨ ní ndùdhe ndɨ̀ ngǎtsi alɛ rɔ̌. 5 Obhó tí, ìngbàtí ìlɨ ndɨ̀ alɛ mà náanɔ́ya pbɨ̀ndà ànɔ̀ ndɨ̀tírɔ̀.

6 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ka kùdhe fɨ́ndà alɛ nákǎ ndàrà ndɨ̀ ndòngyè kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà ongyéngá-ɔ̌nga ʉ̀ndɔ̀ rɔ̌ yà ndɨ dhu nùdhe fɨ́ndà alɛ mànà.

7 Ɨnzɨ̌ nyʉ̀trǎ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀: Ɨnzɨ̌ Kàgàwà arí ndʉ̀bha kɨkpà ndɨ̀ nà! Yà ndɨ̀ ndózòna dhu-tɨdɔ̀ ní ndɨ ndɨ alɛ adʉ̀ya ògùnà ɨnga ɔ̌ rɔ̀. 8 Ngbɔ̌na ózè dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí dhu òzò alɛ nóoguya ní ndɨ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ ndí'ɔ̌ itse: ndɨ itse ní ɔvɛ. Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ózè ka dhu bhěyi rí dhu òzò alɛ nóoguya ní ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ɔ̌na itse: ndɨ itse ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga. 9 Àpɛ́ kìngyɛ̌ àlɛ̌ ídzìnga t'ɔ́nzɨta nɨ̌. Obhó tí, kàsʉmɨ̀ rǎkǎ níganí, àlɛ̌ koguya àlɛ̌ tɔ́ itse ɨnzá àlǎfí ìngyɛ̌ ndɨ̀ kasʉ rɔ̌rɔ̀ nɨ̌. 10 Nírɔ̀, òko àlɛ̌ kòko kàsʉmɨ̀ nà rɔ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ ídzìnga kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ròsè dòtsí, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ ka a'uta ɔ̌ arí'ɨ àlɛ̌ t'ádɔ́na tɔ̀.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu t'ɔ́vɔta mà, ovìta mànà
(Fìl 3.2-11)

11 Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bhěyi màtí ma màndɨ̌ bhàrʉwà ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌ fʉ̌kʉ̀, ádrɔ̀drɔ̌ nyìkpɔ́ya nà andítá nyʉ́ nɨ̌ dhu! 12 Kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ, kɔ̌kɔ̀ nyʉ̌tʉ̌ arí kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́ nga alɛ, ní ɨ ì nózè 'ɨtɛ̀ ì alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí arí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi tí, ndínɨ̌ ìnzɨ̌ ka kavù tí rɔ̀yá Krístɔ̀ bhà mʉ̀sàlabhà-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Ɨ alɛ, kɔ̌kɔ̀ ɔnzìyá nga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ, náarí nzɨ̌ Músà bhà Ʊyátá nífʉ̌ ì nyʉ́ tírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí ózè dhu ní, kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́ nga, ndínɨ̌ ì ambè tí 'ɔ̀yɔ̀ dɔ̌, ì ràrɨ̌ ndɨ ì ʉ́tʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ wɔ̀ ndɨ ize nà rʉ̀kʉ́. 14 Ní, ɨmá na ní

ndɨ, ma mòzè nzá mɨdzɨ̌ ma, ɨnzá nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà
mʉ̀sàlabhà-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́ ma mɨ̀dzɨ̌ ma rɔ̀. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ mʉ̀sàlabhà-
otù ɔ̌ nɨ́ ndɨ, ma mɔ̀zʉ̀ yà adzɨ àdhàdhɨ̀ ɨwà ɔ̀vɛ̀ dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ yà adzɨ
ràdʉ̀ mɔzʉ̀ átɔ̀ ɨwà ma mɔ̀vɛ̀ dhu tɨ́. 15 Ìndrǔ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́
dhu mà, ɨ̀nzɨ̌ ka kɨ́ kɔ̀bhɔlɔ dhu mànà, nɔ́nzɨ̀ nzá atdí dhu mà. Àkǎkǎ
atdídɔ̌ dhu nɨ́ Kàgàwà rìbhò ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀. 16 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ,
yà ma múdhěna dhu ɨ̀fʉ̀ arɨ́ fɨ̀yɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ Pbàìsràyélí Kàgàwà
bhà alɛ mànà tɔ̀ ma mátɨna, Kàgàwà bhà màrʉ̀ngà mà, Kàbhà ídzìnga
mànà ràkǎ ɨ̀'ɨ abádhí dɔ̌ kɔ́rɔ́.
17 Nírɔ̀ kòmbí, atdí alɛ mà nákǎ nzá ndàva tsìdu tdɨ́tdɔ̌. Obhó tɨ́, yà
ma mɨ́'ɨ̀ nà rùdú otú-bhu nɨ́, Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mábà.
18 Àbanɨ̌nzó, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga àkǎ ndɨ̀'ɨ nyɨ̌
nà. Àmɨ̀nà.

Ɛfɛsɔ̀
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Kas 19.1-41; 20.17-38 ɔ̀ ka kɔ́zʉ̀na dhu ní Pɔlɔ̀ adì Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kígɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ ɔ̌ ìbhʉ atɔ tí dhu. Kòmbí ka karí ndi pbìrì àti Tùrùkiyà tí. Kǎdì ndi kígɔ̀ ɔ̌ ndínǐ ndì ndʉnɔ tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní olù nyʉ́, mbɛ̀mbɛ̀ iwà azà kumì atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀, kǎndí yàrí bhàrʉwà imbi ɔ̀ ndì ndí'ì Rɔmà tɔ́ kígɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (Ɛfɛ 3.1; 4.1; 6.20) Ɛfɛsɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànisà mà, kǎ-gì rɔ̌ rí'ì kɔ́rɔ́ kànísá mànà tɔ̀ (Upf 1.11). I kànísá ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ ni'ì ìnzǐ ní Pbàyàhúdí.

Pɔlɔ̀ azè ndìtɛ̀ Ɛfɛsɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu ní iwà Kàgàwà údhě ndì ndɔ́nzina dhu tí dhu. Wɛmbɛrɛ̀ tí ní, Kàgàwà ózè ndìli yà ndì ndanzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà adzì ɔ̌ arí'ì mà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mànà atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Krístɔ̀, rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.

Ɔyɔ rí kìsě ní, Pɔlɔ̀ azè pbàkrístɔ̀ rɔ̀kɔ̀ atdínga ɔ̌, àdhàdhì yà fìyɔ́ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tírɔ̀ nónzì ka dhu bhěyi.

Pɔlɔ̀ níidyi kàrí ìbhʉ ɔ́fɔ̀, ndínǐ Yěsù ná'ù alɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ì 'òngò atdí alɛ nyʉ́ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu nitè tí: yà ní, Kànisà arí'ì àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀ bhěyi, Krístɔ̀ ràdʉ̀ ì'ì ndi alɛ-dɔ dhu, Kànisà arí'ì àdhàdhì idza bhěyi, Krístɔ̀ ràdʉ̀ ì'ì ndi idza-pbidɔ̀ ɔ̀dɔ arí odu dhu, ndirɔ̀ ní Kànisà ní Krístɔ̀ bhà tsìbhálɛ bhěyi dhu.

Ndi dhu bhěyi ní ndi, dhu àkǎnà pbàkrístɔ̀ rùngbò ì, 'òkò atdíkpá fìyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Krístɔ̀ mànà.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rǐ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Krístɔ̀-otù ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌nzina pbìndà alɛ tɔ̀ ídzìnga (1.3–3.21).
- Kàgàwà únzì alɛ nǐ anzita nà àkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu àkǎ kokò dhu (4.1–6.20).
- Pɔlɔ̀ rǐ pbàkrístɔ̀ òvì bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nǐ dhu (6.21-24).

Pɔlɔ̀ rǐ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Kas 18.19-21; 19.1-7; 20.17)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ ní ima Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà nyʉ́ azè rì'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí alɛ. Ma màndǐ dhu yà Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kígɔ̀ ɔ̌ aróko Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù Krístɔ̀ mànà ì úngbò ì nǐ fìyɔ́ ungbòta ɔ̌ íkò pɔ́tsɔ́ alɛ tɔ̀. 2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyǐ, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ afíkʉ ɔ̀.

Krístɔ̀-otù ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌nzina pbìndà alɛ tɔ̀ ídzìnga
(Rɔm 8.15-17,28-30; 2Tè 2.13-14; 2Tì 1.9-10)

3 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù t'Ábanà! Ka ní ndi àlɛ̌'ì náso ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà alɛ-afí tɔ́ kɔ́rɔ́ asota-tidɔ̀ nǐ, Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌. 4 Inzá ndì ndàpɛ̀ yà adzi ɔ̀nzi rɔ́rɔ̀, Kàgàwà náavò àlɛ̌, àlɛ̌ rì'ì pbìndà alɛ tí Krístɔ̀-nyʉtsì. Kǎnzì ndi dhu ndínǐ àlɛ̌ koko tí ìlǐlǎ alɛ tí ɔnzìná, ndirɔ̀ ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na ɔnzìná dhu rǐ'ì nyʉyatsì alɛ tí, ndì ndózè àlɛ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Kàgàwà náapì àlɛ̌ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ rì'ì pbìndà inzo tí Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Kǎnzì

dhu ndɨ dhu bhěyi àdhàdhɨ ndɨ nyʉ́ ndɨ ndózè ka dhu bhěyi. 6 Nírɔ̀, àlɛ̌
kàkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà yà àlɛ̌ tɔ̀ kǐbho pbìndà ídzìnga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga-
okú dɔ̀ rɔ̀. Kǐbho ka tírɔ̌rɔ̀, yà atdídɔ̌ ndɨ ndazè Idhùnà-otù ɔ̌.
7 Krístɔ̀-azù-otù ɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉkɔlɔ àlɛ̌'ɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌
tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà níitɛ̀ pbìndà
ídzìnga tɔ́ ábhɔ̌nga àlɛ̌ tɔ̀, 8 ndìbhò dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, àkǎkǎ ɨnga
t'ʉ́nɨta mànà àlɛ̌ tɔ̀. 9 Kǎbhʉ̀ àlɛ̌ rʉ̀nɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ndɨ ndudhé dhu. Ndɨ dhu
kǔdhé angyangyɨ pbìndà ídzìnga ɔ̌ ndɨ ndɔnzɨya tí Krístɔ̀-otù ɔ̌. 10 Ndɨ
Kàgàwà udhé dhu ní, yà ndɨ ndakɔ̀ kàsʉmɨ ɔ̌, ndɨ ràrɨ́ yà ndɨ ndabhɔ̀lɔ̀
kórɔ́ dhu-tsí, kǎkà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mà, yà adzɨ ɔ̌ arí'ì mànà-tsʉ̀ núndǔ,
Krístɔ̀ rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.
11 Ndɨrɔ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì, Kàgàwà níibho wà yà ndɨ ndudhé mǎ moko
tí kàmǎna tí dhu fǎkà, ndòvò mǎ angyangyɨ yà ndɨ nyʉ́ ndɨ ndudhé ka
dhu bhěyi. Kǎnzɨ kórɔ́ ɨ dhu, àdhàdhɨ ndɨ ndudhé ka ndɨrɔ̀ ndɨ ndazè
ka dhu bhěyi. 12 Nírɔ̀, yà wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí mǎ mɨ'ì Krístɔ̀ dɔ̌ atdyúya
níli alɛ tí rɔ̀, mǎ màkǎ mǐlè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.
13 Nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyitdègu obhónga tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ìrɨ, ní nyɨ̌ nyadʉ̀
Krístɔ̀ ná'ù. Ndɨ màkʉ̌rʉ̀ ní Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɔ̀gʉ̀ nibho
fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí yà ndɨ ndakɔ̀ fìndá làká níbhò
fʉ̌kʉ̀, rɨ̀'ɨ pbìndà alɛ tí nyɨ̌ nyí'ɨ dòtsí dhu ɨ̀tɛ̀ rí pbìndà ize tí. 14 Wɔ̀
ndɨ Ɨlǐlǎ-Alafí ní ndɨ rí dhu ɨ̀tɛ̀ àlɛ̌ rabáya ongyéngá*, yà pbìndà alɛ tɔ̀
Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká ongyéngá nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kabáya ka Kàgàwà rɨ̌
àlɛ̌'ɨ nʉ́wʉ̌ dòtsí nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ nínganí. Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨtsɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu
(Fìl 2.9-11; Kɔ̀l 1.3-6,9-13,18-19; 1Pɛ́ 1.3-4)

15 Kàgàwà ɔ́nzɨ ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà ma mírìná nyɨ̌ nyá'ù
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tí dhu mà, nyɨ̌ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kórɔ́ tí dhu
mànà rɔ̀, 16 ma márí nyɨ̌rɛ̀ pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ma márí nzɨ mɨngyě
ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ ma mí Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. 17 Ma mí mɨtsɔ̀ yà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ì àlɛ̌ t'Ábanà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
Krístɔ̀ bhà Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbìndà Alafí nabhʉ̀ tí
fʉ̌kʉ̀. Ndɨ Alafí rɨ̌ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà nyʉ̌nɨ mběyi nyʉ́.
18 Ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta-nyìkpɔ́ nʉngbɛ tí. Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ kǔnzì nyɨ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí yà nyɨ̌ nyʉ́lɨ atdyúkʉ
dɔ̀yá dhu, nyǎdʉ̀ yà pbìndà alɛ tɔ̀ kǐlɨ dhu-tsí tɔ́ ʉ̀yʉ̌ya ongyéngá
nʉ́nɨ̌. 19 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyí ìngbà dhu bhěyi màtí kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu nʉ́nɨ̌, yà ka àlɛ̌ ká'ù rɔ̀. Ndɨ
pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ Kàgàwà ítɛ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, 20 yà Krístɔ̀ ndɨ
ndabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà ràdɨ pbìndà fangà dɔ̀nǎ
rɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌. 21 Ányɨ nga ní ndɨ, Kàgàwà ílɨ Krístɔ̀
kórɔ́ màlàyíká mà fɨyɔ́ kámá mànà dɔ̌, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì
kórɔ́ alɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ pbàkámá dɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ílɨ ka
kórɔ́ ɔvɔ, yà ɔ̀vɔ ka kádʉ̀ ɔ̀vɔ̀nà kòmbí màtí, ndɨrɔ̀ olù màtí ka kɔvɔya
dɔ̌. 22 Kàgàwà ábhʉ wà Krístɔ̀ rɔ̀bɛ̀ kórɔ́ dhu-tsí-dɔ, ndàdʉ̀ kìlɨ rɨ̀'ɨ

* **1:14** 1.14 Ndɨ ongyéngá ní ɔ̀gʉ̀ mà, dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga mà, ngʉ̌kpà dhu-tsí mànà.

Kànɨsà-dɔ̀tsirɔ̀ tí. 23 Kànɨsà ní Krístɔ̀-ngbɔ̀. Krístɔ̀ arádɨ ngbùlǔna nyʉ́ nà Kà-nyʉtsì, Kàgàwà ràdʉ̀ àdɨ ngbùlǔna nyʉ́ nà Krístɔ̀-nyʉtsì.

2

Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kʉgʉ̀ dhu
(Kɔ̀l 2.12-13; 3.1-3; Tit 3.3-8)

1 Angyi, nyɨ́ nɨ́'ì ɨwà ʉ́vɛ alɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, fʉ̀kʉ́ afátá mà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga mànà-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Nyɨ́ nyongónà òko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ náafɔ̀ ndì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náaróko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nà. Nyɨ́ nyɨfʉ awɛ ɔ̌ aróko nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, yà kòmbí idzi nɔ́nyʉ̀ kǎkà ɨ̀nzɨ́ arí Kàgàwà-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ alɛ dɔ̌. 3 Angyí, àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kɨ́'ì átɔ̀ abádhí bhěyi. Àlɛ̌ kongónà òko àdhàdhì yà àlɛ̌ kɨ́'ì nà ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɨ́ atdyúya òho dhu bhěyi, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌ àdhàdhì àlɛ̌-afí mà àlɛ̌-ngbɔ̀ mànà nózè ka dhu bhěyi. Ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ karóko dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌'ɨ nɨ́'ì ɨwà dhu ípfo ngʉ̌kpà alɛ bhěyi tí, ndínɨ̌ Kàgàwà ɨtdɨ tí àlɛ̌-ànyǎ pbìndà nàwí ɔ̌ alɛ.

4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ɨzʉ náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́ ìndrǔ tɔ̀. Kǒzè àlɛ̌ atdídɔ̌. 5 Yà àlɛ̌ kɨ́'ì ɨwà àlɛ̌ kʉ́vɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ rɔ́rɔ̀, kǎbhʉ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ rɨ́'ɨ ípìrɔ̌nga nà atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ní Kàgàwà níigʉ́ nyɨ́ pbìndà ídzìnga ɔ̌. 6 Yěsù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɔnyʉya tí idzi atdíkpá kà mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. 7 Ndɨ àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndanzì Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì ídzìnga-otù ɔ̌, kǎzè ndɨ̀tɛ̀ ɨdhɔ rɨ́ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ́ pbìndà ídzìnga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga olùnǎ rɔ̀ rírà kɔ́rɔ́ atɔ ɔ̌. 8 Obhó tí, nyɨ́ nyʉ́gʉ Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ a'uta-otù ɔ̌. Wɔ̀ ndɨ ɔ̀gʉ̀ náhʉ nzá nyɨ́ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ka ní Kàgàwà bhà pɛrɛ̀. 9 Ɨnzɨ́ ní kàsʉ̌kʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ndɨ, akyɛ atdí alɛ mà náarana àdɨ ndàmbɛ ndɔ̀yɔ̀ dɔ̌ nɨ̌. 10 Obhó tí, àlɛ̌'ɨ ní Kàgàwà-ɔtsʉ́-tsírɔ́ kasʉ, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà anzì àlɛ̌ ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ídzì dhu ɔ̀nzì. Ɨ ídzì dhu ní yà angyangyɨ Kǎhù nyɨ̀ya-tɨ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ɔ̀nzìnà dhu.

Krístɔ̀-nyʉtsì ìndrǔ rɨ́'ì atdí alɛ tí dhu
(Kɔ̀l 1.20-22; Ɛbr 10.19-22; 1Pɛ́ 2.4-7)

11 Nírɔ̀, nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ ìngbà dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ màtí nyɨ́ nyɨ́'ì angyí dhu. Ɔnzɨ̀yánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí arí nyǎtɨ ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀yánga alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí arɔ́tɛ yà irinǎ rɔ̀ ìndrǔ arɔ́nzɨna rɔ̀yá ize dɔ̌ tí. 12 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ́ nyʉnɨ nzá Krístɔ̀. Nyɨ́ nyɨ́'ì olo tí Kàgàwà bhà alɛ, Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌. Kàgàwà mà núungbò ì pbìndà alɛ mànà, ndàdʉ̀ ndì ndɔnzɨya dhu tɔ́ làká nɔ́kɔ̀ abádhí tɔ̀ ndɨ ungbòta-nyʉtsì. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyɨ́'ì olo tí ndɨ ungbòta ɔ̌. Nyɨ́ nyɨ́'ì mbǎ yà adzɨ ɔ̌ nyɨ́ nyádʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà nyɨ́ nyabá tí dhu nà, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyʉnɨ nzá Kàgàwà. 13 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, yà Yěsù Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ dhu-otù ɔ̌, nyɨ́, yà ɨtsɛ nyɨ́ nyɨ́'ì angyi Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyí'ì íkyèrɔ̌ Kàgàwà-tí, yà ndì nʉfʉ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Krístɔ̀-azù-otù ɔ̌. 14 Obhó tí, Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ màrʉ̀ngà nibho àlɛ̌ tɔ̀. Kǎbhʉ Pbàyàhúdí mà ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà ròngò atdí pbìrì ɔ̌ alɛ tí. Yà ndì ndabhʉ̀ ndì ndɨ̀tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, kǔgolo wà abádhí nzínzì-ɔ̌nga nutu, ndàbhʉ rɨ́'ì òmvǔ tí imvú. 15 Àbadhi núugolo Músà bhà Ʊyátá mà, ɨ Ʊyátá arávǐna ka kɔnzɨ tí dhu mà, kǎrózèna kɨfʉ dhu mànà, ndínɨ̌ ndì ndabhʉ̀

tí kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí mà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà ròngò atdí pbìrì ɔ̌ alɛ-ɔwʉ́tá tí, ndì mànà abádhí ùngbò ì dhu-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kĭbho màrʉ̀ngà abádhí nzínzì ɔ̌. 16 Mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndì ndɔ̀vɛ̀ dhu-otù ɔ̌, Krístɔ̀ náandu abádhí-tsʉ̀ ròngò atdí alɛ-ngbɔ̀ tí, ndàdʉ̀ abádhí ùngbò Kàgàwà nà. Ndɨ mʉ̀sàlabhà-otù ɔ̌, Kĭtɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ì òmvʉ̌. 17 Krístɔ̀ ɨra màrʉ̀ngà tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀, nyǐ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí, yà ɨtsɛ nyǐ nyɨ'ì Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí, yà ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ɨ'ì Kà-tí tɔ̀. 18 Obhó tí, Krístɔ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ, àlɛ̌'ɨ Pbàyàhúdí mà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà, àlɛ̌ kádʉ̀ òwu ùvò àlɛ̌ t'Ábanà-ɔ̀nzǐ yà atdí tí arɨ'ì Ɨlĭlă-Alafí-otù ɔ̌.

19 Nɨ́rɔ̀ kòmbí, nyǐ, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyǐ ní nzǐ olo tdítdɔ̌ ndɨrɔ̀ nyǐ ní nzǐ ìwʉ̌ tí íwʉ̌ vurò ngari ɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyǐ nyóngò wà pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí, atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà, ndɨrɔ̀ nyǐ nyóngò wà atdí ɨdza ɔ̌ bhà tí Kàgàwà bhà alɛ mànà. 20 Àdhàdhì odu nǐ ka kósì ɨdza bhěyi, nyǐ mà átɔ̀, nyǐ ní ɨdza ka kórʉ̀ nǐ odu. Uvitatálɛ mà pbànábí mànà ní ndɨ ɨdza-pfɔ̀ ka kórʉ̀ nǐ odu, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ ndɨ ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí ádrʉ̀ngbă odu. 21 Ndɨ Krístɔ̀ ní ndɨ, ɨdza ka kósì nǐ odu nábhʉ̌ arí rʉ̀pbă ì atdíkpá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ɔ̀trɔ, ràrà àhʉ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílă Kàbhà ɨdza, yà Kărádɨ ɔ̀ná tí. 22 Krístɔ̀ mànà nyǐ nyúngbò nyǐ dhu-otù ɔ̌, nyǐ, nyǐ nyúngbò wà nyǐ átɔ̀ atdíkpá kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà, nyǐ'ì Kàgàwà arádɨ ɔ̀ná ngari tí, Kàbhà Ɨlĭlă-Alafí-otù ɔ̌.

3

Pɔlɔ̀ anzɨ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ kasʉ
(Ɛfɛ 1.9-10; Kɔ̀l 1.24-29; 1Pɛ́ 1.10-12)

1 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨma Pɔlɔ̀, ma márí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ dʉ̀kʉ́. Ma marí'ì imbi ɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ, mambɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ fʉ̌kʉ̀ nyǐ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Obhó tí, nyǐ nyírì wà dhu mběyi nyʉ́, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà ríbhò wà fʉ̌kʉ̀ ma mádʉ̀ ɔ̀nzìnà kasʉ fudú. 3 Kàgàwà ítɛ̀ ndì idù, ndínǐ ma mʉnɨ tí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ ndì ndudhé ndínǐ ndì ndɔnzɨya tí dhu. Ní ma mándǐ wà dhu akɛ tí fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌. 4 Nyǐ nyapɛ́ ɨ andítá nózʉ̀, ní nyǐ nyádʉ̀ ìngbà dhu bhěyi màtí ma mʉ́nɨ Krístɔ̀ dɔ̌ dhu yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ nʉ́nɨ ʉ̀nǐ. 5 Angyí, Kàgàwà níɨtɛ̀ nzá wɔ̀ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kĭtɛ̀ ka pbìndà ìlĭlă uvitatálɛ mà, pbìndà ìlĭlă pbànábí mànà tɔ̀, pbìndà Ɨlĭlă-Alafí-otù ɔ̌. 6 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu-tɨ ní: Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà rabáya Kàgàwà apɨ pbìndà alɛ tɔ̀ asota atdíkpá Pbàyàhúdí mànà. Abádhí nóngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí, ndɨrɔ̀ abádhí nábà wà yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ dhu-tsí átɔ̀.

7 Kàgàwà ílɨ ma mɨ'ì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-kàsʉ̌ t'álɛ tí, yà pbìndà ádrʉ̀ngbănga tó ɔbɨ nǐ ndì ndíbhò idù pbìndà ídzìnga tó pɛrɛ̀-otù ɔ̌. 8 Ɨma ní ìmbă tĭna nà alɛ nyʉ́ Kàgàwà bhà alɛ nzínzì ɔ̌ kórɔ́. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga ní ndɨ ma nábhʉ mongò Krístɔ̀ bhà asota nɔ́vɔ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Ndɨ asota ní yà ìnzǐ fɨndá ádrʉ̀ngbănga rǐ ndʉ̀nǐ. 9 Kĭbhò ma mí ndì ndarí ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu àbhʉ̌ ràkă tí dhu ɔ̀vɔ ma mí awáwʉ̀ ɔ̌ kórɔ́ alɛ tɔ̀ nǐ ídzìnga átɔ̀ idù. Ndɨ Kàgàwà, yà kórɔ́ dhu nanzì alɛ, náarù wɔ̀ ndɨ ndì ndudhé dhu ròngò àdɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyʉnatsì

dhòdhódhónganà, [10] ndínɨ̌ kòmbí Kànɨsà-otù ɔ̌, kɔ́rɔ́ màlàyíká mà fɨyɔ́ kámá mànà nʊ́ʊnɨ tí dhu Kàgàwà rarí dhu-ɔ̌nga òvò dhèdhèrɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. [11] Kàgàwà ábhʊ nɨ dhu ràkǎ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, yà rɔ̀pɛ̀ ndì mʊ̀hàngʊ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndudhé ka dhu bhěyi. [12] Yà Yěsù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ ka àlɛ̌ ká'ù dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kábà wà ɨmbǎ àlɛ̌-tsʊ̀ ʊ̀tɔ̀ rí dhu rɨ̌'ɨ rɔ́rɔ̀ àlɛ̌ kádʊ̀ òwu ùvò Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ a'uta nyʊ́ nà ɔ̀ná otu. [13] Nírɔ̀, ma mɨtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tí, àpɛ́ nyàbhʊ afíkʊ rɨngyɛ̌ ndɨ, yà okúkʊ dɔ̀ rɔ̀ ma mábàna àpbɛ̀ nɨ̌, ndɨ àpbɛ̀ ní ndɨ ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ nábhʊ̌ rí fʊ̌kʊ̀ nídhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨtsɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu

[14] Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mɔ̀kɔ̀ ma ɔtdyʊ̀du dɔ̌ Àba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. [15] Àbadhi ní ndɨ kɔ́rɔ́ rʊ̀gànda-tsʊ̀ yà ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mà, yà adzɨ dɔ̌ arí'ì mànà t'Ábanà, yà abádhí dɔ̌ arɨ ɔvɔ ʊ̀vɔ̌ alɛ. [16] Ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nɨrá tí nyʊkʊtsì nǎ rɔ̀ pbìndà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí tɔ́ ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, pbìndà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ tɔ́ ábhɔ̌nga-bvʊ rɔ̌. [17] Ma mí mɨtsɔ̀, ndínɨ̌ Krístɔ̀ ongó tí àdɨ afíkʊ ɔ̀ a'uta-otù ɔ̌. Ma mí mɨtsɔ̀ átɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨ'ɨ tí ɨvɛ́ya ɔ́dì ì, 'àdʊ̀ ìko àzè dɔ̌ alɛ tí. [18] Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌, yà atdíkpá nyɨ̌ nyí'ì mànà Kàgàwà bhà ngʊ̌kpà alɛ mànà, nyɨ̌ nyádʊ̀ Krístɔ̀ bhà àzè tɔ́ íhʊ̌nga mà, kà tɔ́ ádzǐnga mà, kà tɔ́ ádzǐnga ràrà ɔrʊ̀ mà, kà tɔ́ ádzǐnga ròfò obvò mà nʊ́nɨ. [19] Ma mí mɨtsɔ̀, ndínɨ̌ nyʊ̌nɨ tí Krístɔ̀ bhà àzè, yà kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨnga t'ʊ́nɨta dɔ̀nǎ ósè àzè. Ndɨrɔ̀ ma mí mɨtsɔ̀ ndínɨ̌ Kàgàwà bhà dhu tí arí'ì kɔ́rɔ́ dhu níí'ɨ tí fʊ̀kʊ́ dhu tí átɔ̀.

[20] Kàgàwà arɨ kasʊ ɔ̀nzɨ àlɛ̌-nyʊtsì pbìndà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀ Kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì dhu rɔ̀, Kà rɨ̌'ɨ ìnè ndɔ̀nzì ka abhɔ nyʊ́ rɔ̀sè. Obhó tí, Kàbhà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nósè wà àlɛ̌ kádʊ̀ ìrɛ̀nà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ. [21] Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà Kànɨsà ɔ̌, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-nyʊtsì, kɔ́rɔ́ rʊ̀gànda ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónganà. Àmìnà.

4

Atdí alɛ-ngbɔ̀ tí ka kí'ɨ Krístɔ̀-nyʊtsì dhu
(Rɔm 12.4-8; 1Kò 12.4-31; Kɔ̀l 3.12-14)

[1] Nírɔ̀ ɨma, yà imbitálɛ tí ma mí'ì, Ádrʊ̀ngbǎlɛ-kàsʊ̌ ɔ̀nzɨ ma márí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ma mɨtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tí, nyɨ̌, yà Kàgàwà únzì nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò ndɨ anzita nà àkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. [2] Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ yɔrɔwà t'álɛ tí atdídɔ̌, ɨyɔ̀ aróko alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu-dzi òndù arɨ alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒndù dzìkʊ nzínzìkʊ ɔ̌ àzè ɔ̌. [3] Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ɔbɨ atdídɔ̌, nyɔ̌dɔ̀ yà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ábhʊ fʊ̌kʊ̀ màrʊ̀ngà-otù ɔ̌ atdínga. [4] Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌'ì atdí tí, ndɨrɔ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɨ̌'ɨ atdí tí. Ndɨ dhu bhěyi tí, Kàgàwà únzì nyɨ̌ fɨ̌ndà ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí dhu rɨ̌'ɨ atdí tí. [5] Ádrʊ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ɨ atdí tí, a'uta rɨ̌'ɨ atdí tí, bàtizò rɨ̌'ɨ atdí tí, [6] Kàgàwà rɨ̌'ì atdí tí. Ka ní kɔ́rɔ́ alɛ t'Ábanà. Kɔ̌nyʊ̀ idzi kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌, Kǎrí kasʊ ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ alɛ-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kǎrádɨ kɔ́rɔ́ alɛ-nyʊtsì.

[7] Pbɛ́tʊ̀ ɨngbàtí ɨlɨ ndɨ alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ náabà àkǎkǎ pɛrɛ̀, àdhàdhɨ yà Krístɔ̀ náabhʊ̀ ka fɨ̌ndà ɔ̀ná mʊ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌. [8] Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna:
«Kɨ̌tdègu ùpo ɔrʊ̀,
ní kʊ̌gu imbi ɔ̀ ka kúsɔ̌ alɛ ndàrà nà fɔná,

ndɨrɔ̀ kŭbhò pɛrɛ̀ ìndrŭ tɔ̀*.»

9 Nírɔ̀, yàrí ɔtɛ: «kŭpò ɔrʉ̀-tɨ̀» ní àdhu? Kà-tɨ̀ ní, kà rifo pɛ́ angyi
yà adzɨ dɔ̌, ndàdʉ̀ òtsù kà-tsì nyʉ́. 10 Wɔ̀ ndɨ ìfifo alɛ ní ndɨ wɔ̀
ùpŭpò ɔrʉ̀ nyʉ́, ròsè ɔ̀rʉ̀-akpà dɔ̀nă, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɔnyʉ tí idzi yà adzɨ
mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà dɔ̌. 11 Àbadhi ní ndɨ àkăkă pɛrɛ̀ nubhò ìndrŭ tɔ̀.
Atdídhená alɛ tɔ̀ kăbhʉ̀ ní uvitatálɛ tí ɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀
kăbhʉ̀ ní pbànábí tí ɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀. Ngʉ̌kpà alɛ-tsí tɔ̀ kăbhʉ̀ ní Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí ɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kăbhʉ̀ ní
Kàgàwà bhà alɛ t'ʉ́ndatatálɛ mà màlímó mànà tí abádhí rɨ̌'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀.
12 Àbadhi náanzɨ̀ dhu ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ-nyɨ̀tɨ̀ nohú
tí angyangyɨ Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀. Kănzɨ ndɨ dhu, ndínɨ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀
nɔsí tí. 13 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ ɔ̀tù atdínga
ɔ̌ àlɛ̌ tó a'uta-otù ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ Kàgàwà t'Ídhùnà ʉ̀nɨ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌
kádʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌, àlɛ̌ ròwù ùvò Krístɔ̀ bhà àkăkă ɔ́fɔ̀ tó mʉ̀gèrè nyʉ́
ɔ̌. 14 Ní, àlɛ̌ kí nzɨ̌ òko tdítdɔ̌ nzónzo tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà ìndrŭ ʉ̀tră rí fɨyó
ʉtrátá tó màgĕzì nɨ̌ rùwɨ̌ atdídhená alɛ rŭdhĕna dhu ràmbɛ àlɛ̌ ʉ̀mbà
dɔ̌ akyɛ. 15 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ obhó dhu nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrŭ tɔ̀ àzè ɔ̌, ní
àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, ràrà àhʉ yà àlɛ̌-dɔ tí arí'ɨ̀ Krístɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̀ àlɛ̌
kówu ùvò dhu ɔ̀. 16 Kŏtù ɔ̌ nga ní ndɨ, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo kɔ́rɔ́ nʉ́pbă
ɨ̀ 'òkò atdíkpá 'ɨ̀dzɔ̀, yà ɨ̀ únzɨ̌ ɨ̀ dhu bhěyi. Ní, ɨ̀ngbàtí íli ndɨ̀ alɛ-ngbɔ̀-
rɔ̌ngá-ngba mà náapɛ́ kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ àkăkă dhu bhěyi, ní alɛ-ngbɔ̀ kɔ́rɔ́
rădʉ̀ òvi, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɔ̀sɨ̀ dɔ̌ ndɨ̀tírɔ̀ àzè ɔ̌.

Ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nà pbàkrístɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì dhu
(Gàl 5.16-25; Kɔ̀l 3.1-13; 1Yù 3.16-18; 4.7-11)

17 Nírɔ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ atdyúdu nyʉ́ nà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbălɛ-ɔvɔ̀
rɔ̌: nyɨ̌ nyàkă nzá nyŏkò tdítdɔ̌ ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ bhěyi. Ɨ alɛ ní
kăkà kɔkɔ́rɔ̀nga tó fɨyó ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí aríko alɛ, 18 ndɨrɔ̀, abádhí tó ɨrɛ̀ta
náarí nzɨ̌ dhu àlʉ̌. Ɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ mbă yà Kàgàwà aríbhona ípìrɔ̌nga nà
nyʉyatsì, abádhí ʉ́nɨ nzá atdí dhu mà, ndɨrɔ̀ abádhí ní dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Abádhí-nyɨ̀ náarí nzɨ̌ ɨ̀wʉ akɛkpá màtí, ndɨrɔ̀ abádhí
ádzi wà ɨ̀ 'àmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɔ́tɨ̀
dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌, ɨ̀mbă tsʉ̀ya ʉ̀tɔ̀ rí atdí dhu mà rɨ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀.

20 Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ ní wɔ̀ dhu bhěyi nga ndɨ ka kúdhe dhu fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-
okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌! 21 Obhó tí, nyɨ̌ nyírɨ̀ wà kà dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀. Ní ka kúdhe
wà Yěsù-nyʉtsì arí'ɨ̀ obhónga fʉ̌kʉ̀. 22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkă nyăwà wɔ̀ angyi
nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ nà fʉ̀kʉ́ ɔ́fɔ̀ ɨtsɛ nyʉ́, wɔ̀ angyi nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ nà ɔ́fɔ̀-ayí, wɔ̀ nyʉ̌nda
arí nyŏwù igi, ndàdʉ̀ nyɨ̌tsu ìndrŭ àbhʉ̌ rí rìnza ɨ̀ ʉtrátá tó dhu-atdyú
ɔ̀. 23 Dhu àkă nyʉ̌gèrè nyɨ̌ dòtsí, nyŏngò ìndrŭ-ɔwʉ́tá tí afíkʉ ɔ̀nă rɔ̀,
ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀nă rɔ̀. 24 Nyɨ̌ nyàkă nyɨ̌'ɨ̀ ɔwʉ́tána tó ɔ́fɔ̀ nà. Ndɨ ɔ́fɔ̀ ní
yà Kàgàwà bhà wɔyɔ̀ rɔ̌ ka kanzɨ ɔ́fɔ̀. Obhónga ní ndɨ ɔ́fɔ̀-ɔwʉ́tá ʉ̀nda
rí, rɨtɛ̀ obhónánga tó ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ílă ípìrɔ̌nga.

25 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyʉ̀bhà tɨ̀tɔ̀ t'ʉ́nɔta! Ɨngbàtí íli ndɨ̀ alɛ mà
nákă ndʉ̀nɔ̀ obhó dhu ɔdhɨ̀nà tɔ̀, àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ ní atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 26 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ nyɨ̌ nyàkŏ dhu tí, ní nyɨ̌ nyàkă nzá nyŏtsù
nzɛ́rɛnga ɔ̀. Adyifɔ̀ àkănà nzá ndàrà òtsù ngɔ̀mà ɔ̀, ɨnzá afíkʉ ɔ̀ nàwí
nápɛ̀ ìku rɔ́rɔ̀. 27 Nyɨ̌ nyàkă nzá nyʉ̌bhà ngari Pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ tɔ̀. 28 Ogbo
ɔ̀nzɨ rɔ̌ úbhì alɛ, nákă nzá ndɔ̀nzɨ ogbo tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀, kàkă ndɔ̀nzɨ

* **4:8** 4.8 Zàb 68.19

kasʉ ɔtsʉ́na nyʉ́ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndabá tɨ́ dhu ɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀ rɔ̀yá alɛ-dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ ndádʉ̀ nɨ̌ dhu. 29 Nzɛ́rɛ ɔtɛ àkǎ nzá ndàhʉ likʉ ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ nɨ́ ídzì ɔtɛ kɛ̀lɛ̌, yà ìndrʉ̌-dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ rádʉ̀ ndɔ̀sɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ, ndàdʉ̀ ídzìnga ìbhò yà ndɨ ɔtɛ ɨ̀rɨ rɨ́ alɛ tɔ̀. 30 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ ɨzʉ rʉ̀ka Kàgàwà bhà Ɬɨ̀lɨ̌ǎ-Alafí. Obhó tɨ́, Ɬɨ̀lɨ̌ǎ-Alafí nɨ́ ize, yà nyʉkʉtsì Kàgàwà ɨlɨ, ndɨ́nɨ̌ ongó tɨ́ dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba nyɨ̌ ràrɨ̌ pbɨ̀ndà alɛ, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ nyʉ̌wʉ̌ dòtsí nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. 31 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌dɔ̀ rʉ̀kʉ́ ka kɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu afíkʉ ɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá ʉ̀kʉ́ nga rɨwà ndɨ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̀nzɨ̀ nàwí. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎngbʉrʉ nzínzìkʉ ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ dhu ìndrʉ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ kórɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. 32 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzɨ̀ ídzìnga fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ àzè nà nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bà dhu fʉ̌kʉ̀, àdhàdhɨ̀ Kàgàwà nʉ́ʉbà dhu fʉ̌kʉ̀ Kɨ́stɔ̀-nyʉtsì dhu bhěyi.

5

Awáwʉ̀ ɔ̌ ka kóko dhu

1 Nyɨ̌ nɨ́ Kàgàwà bhà nzónzo, yà atdídɔ̀ kɔ̀zè alɛ. Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò kàbhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhɨ̀ Kɨ́stɔ̀ náazè àlɛ̌ dhu bhěyi: Kǎzè àlɛ̌, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga àdzi ɔvɛ tɔ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, rɨ̀'ɨ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ ndɨrɔ̀ rɨ̀'ɨ̀ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bɨ̀ ɨzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ yà mběyi rɔ́ngʉ ndrùù, ràdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀fɔ̀ tɨ́.

3 Nyɨ̌ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ. Nɨ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ t'ɔ́nzɨta mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu mà, ngǎtsi alɛ-fɔ́ rɨ́'ɨ dhu-atdyú òho ka kɨ́ dhu mànà nákǎ nzá ndɨrɨ̀ ndɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. 4 Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ ɔtɛ nɔ́tɛ ka kɨ́ ìndrʉ̌ nɨ̌ dhu mà, ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ nɔ́tɛ ka kɨ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ zèze mà, nákǎ nzá ndɨrɨ̀ ndɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ àkǎkǎ dhu nɨ́ kadu ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀. 5 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́: mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rɔ̀tɨ̀ ngʉ̌kpà dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-atdyú òho arɨ́ rɨ̀'ɨ fɨ̌ndà tɨ́ alɛ mà nɨ́ rokoya nzɨ̌ atdí dhu-kàmǎ màtɨ́ Kàgàwà bhà, ndɨrɔ̀ Kɨ́stɔ̀ bhà Idzi ɔ̌. Obhó tɨ́, kórɔ́ dhu-atdyú òho arɨ́ rɨ̀'ɨ fɨ̌ndà tɨ́ alɛ rɨ́'ɨ ǎdhàdhɨ̀ sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ arɨ́ ndʉ̀kɔ̌ alɛ bhěyi.

6 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndʉ̀trǎ nyɨ̌ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ nɨ̌. Kɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛngatɨdɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà arɨ́ kǎkà ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ tsʉ̀ná dhu ɨ̀rɨ alɛ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ pbɨ̀ndà nàwí-lú nɨ̌. 7 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒwù nyɨ̌rɨ rɔ̌ kɔ̀rɨ́ dhu bhěyi alɛ mànà. 8 Angyi, nyɨ̌ nyongónà òko ɨ́nɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyáróko awáwʉ̀ ɔ̌. Nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò àdhàdhɨ awáwʉ̀ ɔ̌ nzónzo bhěyi. 9 Obhó tɨ́, awáwʉ̀ arɔ́dhɨna itse nɨ́ dhèdhèrɔ̀ ídzìnga-tɨdɔ̀ mà, obhónánga mà, obhónga mànà. 10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù ɔbɨ ɔ̀nzɨ rɔ̌ nyʉ̌nɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ rádʉ̀ dhu. 11 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̀tsu nyɨ̌ yà ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ ɨ́nɔ̀ tɔ́ mʉ̀tsɔ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌pfò kà-dɔ̌nga kpangba. 12 Obhó tɨ́, wɔ̀ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ìndrʉ̌ rɔ̌nzɨna dhu dɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu náarɨ́ alɛ-nyɨ̀ àbhʉ̌ rɨwʉ̀. 13 Pbɛ́tʉ̀, dɔ̀yá nga ka kùpfò kpangba kórɔ́ dhu rǎdʉ̀ 'àla yà ɨ dhu nyʉ́ rɨ́'ɨ dhu bhěyi. 14 Obhó tɨ́, kórɔ́ dhu, yà awáwʉ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ nɨ́ rǎdʉ̀ òngo awáwʉ̀ tɨ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ka kátɨna yà dhu bhěyi:

«Ɨ́và nyɨ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ nyɨ nyɔ́dhɔ̀ rɔ̀!
Ɨngbɛ̀ nyɨ, nyahʉ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀,
nɨ́, Kɨ́stɔ̀ rǎdʉ̀ nyɨ̀nʉ́ nga àwʉ̀.»

15 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎndà fùkʉ́ mʉ̀tsɔ mbɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒkò
pbàdhɔ́má bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò àdhàdhɨ̀ dhu-ɔ̌nga ťóvòta
nʉ́nɨ alɛ bhɛ̌yi. 16 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ kasʉ mbɛ̌yi yà nyɨ́ nyɨ́'ì nà kòmbí
kàsʉmì ɔ̌, kàrɨ́ ɨdhɔ nɨ́ nzɛ́rɛ ɨdhɔ nɨ́dhunɨ̌. 17 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ́'ì pbàdhɔ́má tɨ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-
afí òzè nyɔ̌nzɨ̀ dhu. 18 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒrì ɨwa nɨ̌, ɨwa ɔ̀mvʉ̀ ka kɨ́
korì nɨ̌ dhu náarɨ́ ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga ìnzǎ nɨ́dhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ
nyǎbhʉ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rìrǎ nyɨ̌. 19 Nzínzìkʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ́tɛ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɔ̀
dhu nɨ́ Zàburì ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌yʉ̀ yà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí
àbhʉ nyǎmbɛ ʉ̀yʉ̀nà dɔ̌ adyi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌yʉ̀ adyi mà Zàburì mànà
nyǎmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nílè dɔ̌ nɨ̌ atdí afíkʉ nà. 20 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò ɔ̀tsɔ̀
àbhʉ bìlǐnganà Àba Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌.

Vèbhálɛ mà fɨyɔ́ kpabhálɛ mànà àkǎ 'òkò nzínzìya ɔ̌ tɨ́ dhu
(Ɔpt 2.21-24; Kɔ̀l 3.18-19; 1Pɛ́ 3.1-7)

21 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò tsʉ̀kʉ́ dhu ìrì nzínzìkʉ ɔ̌, Krístɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́fʉ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀.

22 Nyɨ̌ vèbhálɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fùkʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù ózè dhu nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ dhu tɨ́. 23 Obhó tɨ́, kpatsìbhálɛ nɨ́ pbìndà
tsìbhálɛ-dɔ, àdhàdhɨ̀ Krístɔ̀ narɨ́ Kànɨsà-dɔ dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ Krístɔ̀
nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ́ Kànɨsà tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, ndɨ Kànɨsà ràdʉ̀ ì'ì kà-ngbɔ̀. 24 Vèbhálɛ
àkǎ 'ìrì fɨyɔ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ màtɨ́, àdhàdhɨ̀ Kànɨsà náarɨ́
Krístɔ̀-tsʉ̌ dhu ìrɨ dhu bhɛ̌yi.

25 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kpabhálɛ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒzè fùkʉ́ vèbhálɛ àdhàdhɨ̀ Krístɔ̀
ózè Kànɨsà, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga nyʉ́ àbhʉ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ kà tɔ̀ dhu bhɛ̌yi,
26 ndɨ́nɨ̌ ndì ndu'o tɨ́ ka ɨdha* nɨ̌ ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ rìlǎ Kàgàwà tɔ̀. 27 Kǎzè
ka ndɨ́nɨ̌ Kànɨsà náara tɨ́ àhʉ Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀-ɔ̀nzɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
awáwʉ̀ ɔ̌, ìmbǎ atdí andrɨta nà màtɨ́, ìmbǎ nyìna rɔ̌ mʉ̀síngɨ́rɨ́ nà màtɨ́,
ndɨrɔ̀ ìmbǎ atdí otsu nà màtɨ́. Kǎzè ka rì'ì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ, ndɨrɔ̀
ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì nyʉnatsì dhu tɨ́. 28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi
tɨ́, kpabhálɛ àkǎ 'òzè fɨyɔ́ vèbhálɛ àdhàdhɨ̀ ì ózè ngbɔ̌ya nyʉ́ ìtɨ́rɔ̀ dhu
bhɛ̌yi. Pbìndà tsìbhálɛ nòzè alɛ nózè wà ndì ndì nyʉ́ tɨ́rɔ̀. 29 Obhó tɨ́,
ngbɔ̌na nyʉ́ ɔ̀ndrɔ̀ rɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̀ kòngù,
ndàdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà mbɛ̌yi, àdhàdhɨ̀ Krístɔ̀ náarɔ́nzɨna ngbɔ̌na, Kànɨsà rɔ̌
dhu bhɛ̌yi, 30 àlɛ̌'ɨ nɨ́ kà-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo nɨ́dhunɨ̌. 31 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá† ɔ̀ ka
kándǐ dhu katɨ: «Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kpatsìbhálɛ rɔ̌ngo àbanà
mà ɨ́yànà mànà nʉ́bhà, 'àdʉ̀ 'ùngbò pbìndà tsìbhálɛ nà, abádhí ɔ́yɔ̀ rɔ̀
kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ òngo atdí alɛ-ngbɔ̀ tɨ́*.» 32 Wɔ̀ ndɨ Andítá-nyʉtsì ndì nórù
obhó dhu nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀tɛ̀ dɔ̀ná dhu nɨ́ Krístɔ̀ mà
Kànɨsà nà nàndà dhu. 33 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ átɔ̀, ìngbàtɨ́
ílɨ ndì kpatsìbhálɛ mà nákǎ ndòzè pbìndà tsìbhálɛ àdhàdhɨ̀ yà ndì nyʉ́
ndì ndózè ndì ndɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, ìngbàtɨ́ ílɨ ndì tsìbhálɛ mà,
nákǎ ndɨfʉ pbìndà kpatsìbhálɛ.

---

* **5:26** 5.26 Ɨdha rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ bàtizò àlʉ̌ ka kɨ́ dhu. † **5:31** 5.31 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá tɨ́ kátɨna nɨ́ Ungbòta-ayɨ́. * **5:31** 5.31 Ɔpt 2.24

6

Nzónzo mà ɨ nɔ́dhɨ alɛ mànà nákă ɨ'ɨ nà nzínzìya ɔ̌ ɨrɨta
(Uvt 27.16; Mbà 6.20; Kɔ̀l 3.20-21)

1 Nyɨ́ nzónzǒ, nyɨ́ nyàkă nyɨ́rì nyɨ́ nɔ́dhì alɛ-tsʉ̌ dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù nózè ka dhu bhěyi. Obhó tí, wɔ̀rí ní ndɨ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu. 2 «Dhu
àkǎ nyɨfʉ̀ àbanʉ̀ mà ɨ́yànʉ̀ mànà.» Wɔ̀rí ní ndɨ ɨdrè̀ Ʊyátá nzínzì ɔ̌
wɛmbɛrɛ̀ tó ʉyátá, yà Kàgàwà ísě yàrí làká dɔ̀ná, ndàtɨ: 3 «ndɨ́nɨ̌ nyɨ
nyɔnzɨya tí hirò, nyadʉ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nɔ́dhɔ̀ yà adzɨ dɔ̌*.»
4 Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nzónzo t'ábánǎ, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyǒwù fʉ̀kʉ́ nzónzo àbhʉ
rɔ̌ ràkǒ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌vi abádhí, nyǎmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀sɔ̀ dɔ̌ fɨ́yɔ̀,
nyǎdʉ̀ òwu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ózè dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ fɨ́yɔ̀.

Ɨnɔ tí arí'ɨ alɛ mà fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nákă ɨ'ɨ nà nzínzìya ɔ̌ ɨrɨta

5 Nyɨ́ ɨnɔ tí arí'ɨ alɛ́, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́rì yà adzɨ ɔ̌ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tsʉ̌
dhu ádrʉ̀ngbǎ ɨfʉta nyʉ́ nà, obhónga tó afíkʉ̀ nà, àdhàdhɨ Krístɔ̀ tɔ̀
nyɨ́ nyí ndɨ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ dhu bhěyi. 6 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ dɔ̌
yà dʉ̀kʉ́ nga àndà fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí, ndɨ́nɨ̌ abádhí-
nyɨ̀kpó kɛ̀lɛ̌ nɔfɔ́ tí. Àdhàdhɨ nyɨ́ ní Krístɔ̀ bhà ɨnɔ dhu bhěyi, nyɨ́ nyàkǎ
nyɔ̌nzɨ Kàgàwà-afí òzè dhu atdí afíkʉ̀ nyʉ́ nà. 7 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ fʉ̀kʉ́
ɨnɔ-kàsʉ̌ ídzì afíkʉ̀ nà, àdhàdhɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tɔ̀ nyɨ́ nyí kasʉ̀ ɔ̀nzɨ
dhu bhěyi, ɨ̀nzɨ́ ní ìndrǔ tɔ̀ nyɨ́ nyí kɔ̀nzɨ dhu bhěyi. 8 Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ
dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rubhòya pɛrɛ̀ ɨngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ mà tɔ̀, àdhàdhɨ
ndɨ alɛ bhà ídzì kasʉ-bvʉ̀ rɔ̌, ɨ̀mbǎ rɨ'ɨ dɔ̀ná arí'ɨ ndɨ̀tírɔ̀ alɛ màtí, ndɨrɔ̀
ngǎtsi nɨ̌ ɨnɔ tí arí'ɨ alɛ màtí.
9 Ndɨrɔ̀ nyɨ́ ɨnɔ nà arí'ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ dhu ndɨ dhu
bhěyi tí fʉ̀kʉ́ ɨnɔ rɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ àvu dɔ̌ abádhí-rɔ̌. Ndɨrɔ̀
nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, nyɨ́ nyʉ́ mà fʉ̀kʉ́ ɨnɔ mànà, nyɨ́ rarí'ɨ ìnè fʉ̀kʉ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ nà atdí tí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ɨ̀nzɨ́ arí ìndrǔ-
ɔ̌nga òvò alɛ.

Kàgàwà bhà màtsǔmù
(Rɔm 13.12; 1Tɛ̀ 5.8; 1Pɛ́ 5.8-9)

10 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyǎbà fʉ̀kʉ́ ɔbɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ dhu-nyʉtsì. Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ ɔbɨ nà kàbhà
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-nyʉtsì. 11 Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̀ yà Kàgàwà úbho
fʉ̌kʉ̀ màtsǔmù kɔ́rɔ́ rʉ̀kʉ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ́ nyɔdí tí pfɔ̌kʉ̀ Pfɔ̀mvɔ bhà nzɛ́rɛ
màgɛ̌zì-ɔ̀nzɨ́. 12 Obhó tí, àlɛ̌ kárí nzɨ́ ɨla ùgye yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà. Pbɛ́tʉ̀,
àlɛ̌ kárí kùgye nà ní ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ aróko nzɛ́rɛ-alafí mà, nzɛ́rɛ-alafí
tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, abádhí nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌nga tó ɔbɨ nà arí'ɨ nzɛ́rɛ-
alafí mà, ndɨrɔ̀ yà ínɔ̀ tó adzɨ ɔ̌ arí'ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí nzɛ́rɛ-alafí mànà.
13 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ kòmbí, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌gù Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́
màtsǔmù. Ndɨ otu ɔ̌ ní ndɨ, nyɨ́ nyí pfɔ̌kʉ̀ ɔ̀dì fʉ̀kʉ́ òmvǔ-ɔ̀nzɨ́ yà rírà
nzɛ́rɛ ɨdhɔ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pótsɔ́, ɨla nyɨ́ nyùgyè nyǒwù ʉ̀tsànà dhu-dzidɔ̌.
14 Nírɔ̀, nyìkò dòtsí nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ̀: nyìsǒ mvʉkʉ'ɔ̀ obhónga nɨ̌ kùkyě
tí, nyǎdʉ̀ obhónánga ʉ̀fɔ odrùkʉ̀ dɔ̌ làtú tí. 15 Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌
màrʉ̀ngà tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tó ɔbɨ, kàyìtò tí pfɔ̌kʉ̀ rɔ̌. 16 Ndɨrɔ̀
kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌dò fʉ̀kʉ́ a'uta, rɨ'ɨ ádhàdhɨ ɨva nyɨ́ nyàlʉ̌
fʉkʉ́ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ nyɨ́ nyɨvɛ́ tí wɔ̀ pfɔ̀mvɔ bhà kàzʉ̀ tó mbàra nɨ̌

* **6:3** 6.3 Uvt 20.12; Tɔ̀r 5.16

kórɔ́. 17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ fùkʉ́ Ɔgù rì'ì àdhàdhì tsʉmà tɔ́ kòpǐlò nyɨ̌ nyùfɔ̌ dùkʉ rɔ̌ dhu bhěyi. Ndɨrò nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ Kàgàwà bhà Ɔtɛ rì'ì àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ-Alafí ábhʉ fʉ́kù pangà bhěyi. 18 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, Ɨlǐlǎ-Alafí rɨ̌ nyʉ̌nda rɔ́rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kà-rɔ̌, nyǎdù kìtdɛ̀ kórɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ nyìkpɔ́kʉ ròtdyù, nyǎdù àmbɛ nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà bhà alɛ dɔ̌ kórɔ́. 19 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dùdú átɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà ɨlɨ tí ʉ̀nɔ àkǎ mʉnɔ̀ ɔtɛ lidú. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ma mádʉ̀ àrà Ídzì Màkʉ́rʉ̀-nyʉtsì ndì narù dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ ɨ̀mbǎ ùdú ɔdɔ́ na. 20 Ɨma ní Yěsù Krístɔ̀ ívì ɔvɔ̀na rɔ̌ alɛ, ɨ̀mbǎ dhu rɨ̌'ì imbi-dzà ɔ̀ ma mí'ì kòmbí dhu màtí. Nírɔ̀, nyɨtsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tí ɔbɨ, mɔtɛ̀ ɨ̀mbǎ ùdú ɔdɔ́ na, àdhàdhì ma màkǎnà mɔtɛ̀ dhu bhěyi.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(Kɔ̀l 4.7-9)

21 Dòkíkò, yà atdídɔ̌ ma mózè adɔ̀du, àkǎkǎ dhu bhěyi arí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌ kasʉtálɛ, ní rɨ̌ ndɨ pbàkà màkʉ́rʉ̀ ɔ̀vɔ fʉ́kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ɨ̀ngbà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí ma mí'ì dhu mà, ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtí ma mí dhu ɔ̀nzɨ dhu mànà. 22 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòvì ka tɨkʉ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ mǎ mʉ́da ɔ̀ná dhu nɔvɔ tí fʉ́kʉ̀, ndàdʉ̀ afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ.

23 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àbhʉ nyɨ̌, kórɔ́ adɔ́du tírɔ̀, nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌, àzè ɔ̌, ndɨrɔ̀ a'uta mànà dhu ɔ̌. 24 Kàgàwà bhà ídzìnga nákǎ ndì'ì yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ nózè ɨ̀nzɨ rádʉ̀ ìku àzè nɨ̌ alɛ nà kórɔ́.

Fìlipì
ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yěsù bhà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ mà ɔdhìnà Sílà mànà náapɛ̀ ndɨ̀ ʉ̀nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Fìlipì tó kɨ́gɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, abádhí ràdʉ̀ kànɨsà àngbɛ ɨ alɛ tɔ̀ (Kas 16.12-40). Ndɨ kɨ́gɔ̀ ɨ'ɨ̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀, ndɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ Pbàgìríkí tó pbìrì-rɔrɔ̀. Fìlipì tó kɨ́gɔ̀ ɔ̌ kànɨsà nɨ'ɨ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka kangbɛ Ùlayà tó pbìrì ɔ̀ kànɨsà.

Pɔlɔ̀ andí yàrɨ́ bhàrʉwà imbi ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ rórɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rórɔ̀. Ka kɨ́rɛ̀ nga ndɨ imbi rɨ'ɨ̀ Rɔmà tó kɨ́gɔ̀ ɔ̀. Fìlipì tó kɨ́gɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ́ nɨ́ Pbàyàhúdí. Nɨ́ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà abádhí tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndabhʉ̀ tɨ́ abádhí-afí ròtsì ɔbɨ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndonzi tɨ́ abádhí rìkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròkò dhɛ̀dhɛ ɔ̌ (Fìl 1.25). Ròsè dòtsí, kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ abádhí tɔ̀, yà fɨ́ndà abádhí úbho pɛrɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ (1.5; 4.10-20).

Bhàrʉwà-nyɨtɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ Fìlipì tó kɨ́gɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí ndɨ̀ ndózè tɨ́ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu (1.1-11).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ imbi ɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ndɨ̀ ndarɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, ìnè kà rɨ̌'ɨ̀ imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀, ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ràdʉ̀ àmbɛ àrà dɔ̌ angyi tɨ́ dhu (1.12-26).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ ònzi ròkò atdínga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròkò yɔrɔwà ɔ̌ Yěsù bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (1.27–2.18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔdhɨ́na Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Ɛ̀pàfrɔ̀ditò mànà ɔ̀nzɨ ndòvì Fìlipì, ndɨ́nɨ̌ ányɨ pbàkrɨ́stɔ̀-afí nabhʉ̀ tɨ́ ròtsì ɔbɨ dhu (2.19-30).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ ònzi rɔdɔ̀ ɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tó màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu mà, kà rɨ̌ abádhí ònzi rìkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu mànà dhu (3.1–4.9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ abádhí íbhò fɨ́ndà pɛrɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (4.10-20).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ òvì dhu (4.21-23).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ'ɨ nɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà ɨnɔ. Ma màndǐ yàrɨ́ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, nyɨ̌ kórɔ́, yà Fìlipì tó kɨ́gɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyáróko, ndɨrɔ̀ yà Yěsù Krɨ́stɔ̀-nyʉtsì nyɨ̌ nyarɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma màndǐ ka átɔ̀ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà dìyàkɔ́nɔ́ mànà tɔ̀. 2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Fìlipì tó kɨ́gɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ dɔ̌ dhu
(Kɔ̀l 1.3-11)

3 Ma marɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀ nyɨ̌ ma mɨ̀rɛ̀ rɔ̀. 4 Kórɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ ma mɨ́ mɨtsɔ̀ dʉ̀kʉ́ kórɔ́ rɔ̀, ma marɨ́ mɨtsɔ̀ dhɛ̀dhɛ nà. 5 Obhó tɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà nyɨ̌ nyakɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, rɨ̀rà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ nyɨ̌ mànà ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-kàsʉ̌ ɔ̌. 6 Obhó dhu tɨ́ ma mà'ù dhu nɨ́: Kàgàwà, a'uta tó yàrɨ́ ídzì kasʉ nɔ́pɛ̀

nyʉkʉtsì alɛ, ràrɨ̌ kɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ, ndàrà ɨtɔ̀nà Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.
7 Dhu àkǎ obhónánga dɔ̌ mɨ'ɨ̀ wɔ̀rí ɨrɛ̀ta nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ kɔ́rɔ́, ma
marí nyɨ́rɛ̀ afídu ɔ̀ bìlɨ̌nganà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, nyɨ́ nyúngbò nyɨ́
atdíkpá ɨma mànà yà Kàgàwà íbhò idù ídzìnga ɔ̌, yà ìnè ma mí'ɨ̀ kòmbí
imbi-dzà ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ màtí, yà ma múbhì mugyè rɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-
okú dɔ̀ rɔ̀, mambɛ kʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ màtí.
8 Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ mà nʉ́nɨ wà dhu ma rózè nyɨ́ atdídɔ̌, nyɨ́ kɔ́rɔ́
yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ózè nyɨ́ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ àzè-tɨdɔ̀ nɨ̌.
9 Ndɨrɔ̀ yàrí ní ndɨ Kàgàwà-fɔ́ ma mónzina pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̌ dhu: kà
ràkǎ ndàbhʉ fʉ̀kʉ́ àzè rìsɛ̌ ndì atdídɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, inga t'ʉ́nɨta ɔ̌ ndɨrɔ̀
dhu-ɔ̌nga t'óvòta ɔ̌, 10 ndínɨ̌ nyɨ́ nyadʉ̀ tí ídzì dhu tí nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì
dhu nóvò. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Krístɔ̀ rɨ̌ngo yà adzɨ ɔ̌ nínganí, nyɨ́
nyɨláya kà-nyɨ̀kpó ɔ̌, nyɨ́'ɨ̀ mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu nà nyʉkʉtsì.
11 Fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌, nyɨ́ nyádʉ̀ ɨ'ɨ̀ obhónánga tó mʉ̀tsɔ nà abhàbhó nyʉ́,
Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉkʉtsì nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, ìndrʉ̌
rǎdʉ̀ Kàgàwà ìlè, 'àdʉ̀ ɨ̀fʉnà.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǎrà angyi tí àzèmbè Pɔlɔ̀ rɨ́'ɨ̀ imbi ɔ̀ rórɔ̀ dhu
(Mrk 9.38-40; Rɔm 14.7-8; 2Kò 5.1-9)

12 Àba Kàgàwà-nɨ̌nzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ní, yà rùdú ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu
rɔ́nzɨ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dzʉ̀nà obhó nyʉ́ ràrà angyi. 13 Obhó tí, lɨ̀walɨ̀ bhà
ɨdzá alɛ kɔ́rɔ́, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà, nʉ́nɨ wà dhu ma ràrɨ̌'ɨ̀ imbi-dzà
ɔ̀ Krístɔ̀ tɔ̀ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Ɨma ka kósò dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nyʉ́ nápbǎ afíya Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌, 'àdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔbɨ
nà atdídɔ̌, 'ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀mbǎ ɔ̀yá ɔdóna. 15 Obhó tí, abádhí
nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɨ́ Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ adha tó afíya nà,
ndɨrɔ̀ agòta tó afíya nà. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ́ kʉ̀nɔ ídzì afíya nà. 16 Ɨ
alɛ rɨ́ kʉ̀nɔ ɨ̀ ózè ma nɨ̌ àzè-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nʉ́nɨ wà dhu, ma ràrɨ̌'ɨ̀
imbi ɔ̀ ndínɨ̌ ma mugye tí ɨma Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Pbɛ́tʉ̀,
kɔ̌kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ rɨ́ Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ agòta tó afíya nà, ndɨrɔ̀
abádhí tó ɨrɛ̀ta rɨ́'ɨ̀ nzɛ́rɛ. Abádhí rɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ ɨ̀ ràrɨ̌ àpbɛ̀ ɨ̀trɔ̌ dùdú imbi-
dzà ɔ̌. 18 Nírɔ̀, ndɨ dhu mà rɔ̌nzɨna dhu rɨ́'ɨ̀ mbǎ! Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ abádhí tó
ɨrɛ̀ta rɨ́'ɨ̀ nzɛ́rɛ dhu tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ obhó dhu tí, ní Krístɔ̀ dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀
ka kɔ̀vɔ̀ wà. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ̀. Ndɨrɔ̀ ɨdhɛ̀du
rǎmbɛ ndɨ̀ka dɔ̌ ɨ̀kǎ tí tí.

Pɔlɔ̀ òzè ndìlè Krístɔ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà ndɨ ndí'ɨ̀ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ɔvɛ màtí dhu rɨ́'ɨ̀ rɔ̀ dhu

19 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀
bhà Alafí tó mʉ̀dzʉ̀nà-okú dɔ̀ rɔ̀, ma ràrɨ̌ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ. 20 Yà ma mí dhu
ɔ̀dɔ, ndɨrɔ̀ yà ma mí dhu-atdyú òho atdídɔ̌ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̀du àbhʉ́
rí rɨ̀wʉ̀ atdí dhu mà rɨ́'ɨ̀ mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ yà kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ ma marí Krístɔ̀
ìlè dhu bhɛ̌yi tí, ma móngo kìlè kɔ́rɔ́ pbàkà ɔbɨ nà, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ma
mádɨ nyɨ̀kpɔ́du nà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ma mɔ́vɛ̀ dhu màtí. 21 Obhó tí, idù,
pbàkà ípìrɔ̌nga ní Krístɔ̀, ndɨrɔ̀ ɔ̀vɛ̀ ma mɔ́vɛ̀ dhu ní ídzì dhu nyʉ́ ròsè.
22 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà ma mí'ɨ̀ dhu rɨ́'ɨ̀ atdídɔ̌ àkǎ pbàkà kasʉ-
okú dɔ̀ rɔ̀ dhu tí, ní ma mʉ̀nɨ nzá ma mádʉ̀ òvònà dhu. 23 Obhó tí ma
mí'ɨ́ ɔ́yɔ̌ dhu nzínzì ɔ̌: ma mí atdyúna òho dhu ní mahʉ yàrí ípìrɔ̌nga
ɔ̌ rɔ̀, mɔ̌wù òko atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ndɨ nàmbɛ̀nà ndɨ ɨ'ɨ̀ ídzì dhu
nyʉ́ ròsè atdídɔ̌. 24 Pbɛ́tʉ̀ àkǎkǎ dhu nyʉ́ ròsè atdídɔ̌ ní, madɨ ípìrɔ̌rɔ̀

okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. 25 Nírɔ̀ ìnè ma mí'ɨ a'uta nà wɔ̀ dhu dɔ̌ nídhunɨ̌, ma mʉ̀nɨ
dhu àdɨ̌ ma ràrɨ̌ àdɨ. Mǎ móko atdíkpá nyɨ́ mànà dzʉ̀nàkʉ ť'ɔ́nzɨta tɔ̀,
ndínɨ̌ nyɨ́ nyabá tí otu nyǒwù angyi, nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌.
26 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ɨdhɛ̀kʉ rɨ̌ ndɨ̀kǎ atdídɔ̌ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì, nyɨ́
nyí kàdu ma tdítdɔ̌ tɨkʉ ɔ̀ dhu àlǎ rɔ̀.

Pɔ́tsɔ́ ka kíko a'uta ɔ̌ dhu

27 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́'ɨ Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rʉ̌dhěna dhu nà ndɨ̀ nàkɔ
mʉ̀tsɔ nà. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ɨ̀mbǎ ma mírà nyǎndà ndɨrɔ̀ ngǎtsi
nɨ̌, ɨ̀mbǎ ma mádɨ ɨ̀nzɨ̌ mɨrà nyǎndà, ní ma mòzè dòtsí mɨrì dhu ní,
nyɨ́ ríkò wà pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ atdí ɨrɛ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́ kɔ́rɔ́ atdíkpá, nyɨ́ ràrɨ̌
ɨla ùgye atdyúkʉ nyʉ́ nà, yà àlɛ̌ ká'ù Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. 28 Àpɛ́
nyàbhʉ fʉ̀kʉ́ òmvǔ-ɔdɔ̀ rɨ̀sɨ̌ ʉ̀kʉ̀ akɛ̀kpá màtí. Ní fʉ̀kʉ́ mànzì rǎdʉ̀ dhu
ɨtɛ̀ abádhí tɔ̀ ɨwà abádhí rùwɨ̌, pbɛ́tʉ̀ fʉ̌kʉ̀ kà rɨ̌tɛ̀na dhu ní ɨwà nyɨ́
rʉ̀gʉ. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu náhʉ Kàgàwà bhà rɔ̀. 29 Obhó tí, Krístɔ̀ nàndà
dhu nɨ̌ Kàgàwà ábhʉ ídzìnga fʉ̌kʉ̀. Ndɨ ídzìnga ní nzɨ̌ kà'u nyɨ́ nyí
dhu kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kǒkú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyí àpbɛ̀ àbà dhu mà átɔ̀. 30 Kòmbí nyɨ́
nyùngbò wà nyɨ́ atdíkpá ɨma mànà ɨla t'úgyeta-otù ɔ̌. Ndɨ ɨla ní yà
ɨwà nyɨ́ nyála ma múgyena rɔ́, ndɨrɔ̀ yà ìnè ma mí'ɨ ma múgyena rɔ́
kòmbí màtí ɨla.

2

Krístɔ̀ bhà yɔrɔwà mà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga mànà
(Rɔm 15.1-7; 2Kò 8.9; Kɔ̀l 1.15-20; Ɛbr 1.1-4)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì nyɨ́ nyóko dhu nábhʉ nyɨ́
nyǒtsì ɔbɨ dhu tí, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ kàbhà àzè nábhʉ afíkʉ ròtsì ɔbɨ dhu
tí, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Ɨlílǎ-Alafí mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ dhu tí, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀
ɨzʉ àbà ka kí ìndrǔ dɔ̌ dhu tó alɛ-afí nà nyɨ́ nyí'ɨ̀ dhu tí, 2 nírɔ̀, nyàbhʉ
ɨdhɛ̀du rɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌, atdí ɨrɛ̀ta ɔ̌ nyɨ́ nyóko dhu-otù ɔ̌. Nyòzè nyɨ́
nzínzìkʉ ɔ̌ Krístɔ̀ náazè nyɨ́ dhu bhěyi, atdyúkʉ ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdí dhu dɔ̌ tí.
3 Àpɛ́ nyòngò atdí dhu mà nɔ́nzɨ agòta tɔ́ alɛ-afí nà, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ tɨ̌na
nà ivìta tɔ́ alɛ-afí nà. Nyòngò òko yɔrɔwà nà nzínzìkʉ ɔ̌, ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ
ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀zʉ̀ ɔdhɨ̀nà ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rɔ̀sè dɔ̀na nǎ ndɨ̀tírɔ̀.
4 Ɨngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ nzá ndɔ̀nɛ̀ ídzìnga fɨ̌ndà tí
ndɨ̀tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ ka ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ átɔ̀.

5 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́'ɨ nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɔ́fɔ̀ ní, Yěsù Krístɔ̀ ɨ'ɨ̀ nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀.
6 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀, Àbadhi nɨ́ɨ'ɨ Kàgàwà nyʉ́ bhěyi,
pbɛ́tʉ̀ kǎzʉ̀ nzá Kàgàwà bhěyi ndɨ̀ ndí'ɨ dhu, rɨ'ɨ̀ ndɨ ndɨ̀ ndádʉ̀ ndɨ̀pbɨ
rɔ̀ná dhu tɨ́.
7 Kʉ̌bhà pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga kɔ́rɔ́, kʉgʉ̀ ndɨ ìndrǔ bhěyi,
ndàdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò ɨnɔ tí.
8 Kɨ̌fo ndɨ̀ obvò ndɨ̀tírɔ̀ ndɨ̀fʉ Kàgàwà, ràrà àhʉ ndɨ ndɔ́vɛ̀ dhu ɔ̀. Ndɨ
kàbhà ɔvɛ nɨ'ɨ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔvɛ*.
9 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́ɨdzí ka ɔrʉ́ nyʉ́ atdídɔ̌,
ndàbhʉ kɔ́rɔ́ ɔvɔ dɔ̀nǎ ósè ɔvɔ kà tɔ̀.

---

* **2:8** 2.8 Mʉ̀sàlabhà dɔ̌ Pbàrɔ́má nʉ́ʉtɔ́nà alɛ ní, ádrʉ̀ngbǎ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɔ̀tdì ànyǎna ndínɨ̌ ka koho tí alɛ.

10 Kàgàwà avɔ̀ ndɨ ɔvɔ kà-dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ɔvɔ rɔ̌, yà ndɨ ndabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́
dhu-tsí: yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà alɛ mà, yà adzɨ dɔ̌ arɨ́'ɨ̀
alɛ mà, kà-tsì arɨ́'ɨ̀ alɛ mànà kɔ́rɔ́ nʉ́ʉ̀kɔ tɨ́ ɔtdyʉ̀ya-dɔ kɔ̀nzɨ̌.†
11 Ndɨrɔ̀ kǎnzɨ̀ ka, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔ tɨ́ dhu, 'àtɨ: Yěsù Krístɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀ Kàgàwà Àba
nílè.

Krístɔ̀ bhà yɔrɔwà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ìdyi ka kɨ́ dhu

12 Nɨ́rɔ̀ ɔdhɨ́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ ɨfʉta nà yà tɨkʉ́
ma mɨ́'ɨ̀ ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌. Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ka atdídɔ̌ rɔ̀sè kɔ̀mbí,
yà ɨ̀mbǎ ma mɨ́'ɨ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò ɨ̀wà nyɨ̌ nyábà
ɔ̀gʉ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ kàsʉ̌kʉ tɔ́ ídzì itse-otù ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ kasʉ fʉ̀kʉ́ a'uta
nɨ̌ kɔ́rɔ́ ɨfʉta nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 13 Obhó tɨ́, Kàgàwà nɨ́ ndɨ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ
nyʉkʉtsì, ndàbhʉ nyɨ̌ nyǒzè dhu nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ àdhàdhɨ̀ ndɨ nyʉ́ ndɨ
ndùdhe ka dhu bhěyi.
14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ dhu mà ɨ̀mbǎ onungonùngǎ na,
ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ agòtá na. 15 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ
dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ɨ̀ nyʉyatsì alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ
alɛ tɨ́. Nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà nzónzo nyʉ́, yà ɨ̀mbǎ arɨ́'ɨ̀ otsu nà
yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛngatálɛ, ndɨrɔ̀ ɨwà úwɨ̌ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ
tɨ́. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ awáwʉ̀ bhěyi yà adzɨ ɔ̌, 16 nyǎmbɛ
ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rɨ́ Ɔtɛ nɔ́vɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Krístɔ̀
rɨ̌ngo nínganí, ma madʉ̀ya milè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɨnzá nzínzìkʉ ɔ̌ ma mónzì
kasʉ mà, ɔbìdu mànà núwɨ̌ kɔkɔ́rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. 17 Ka kɨ́ mbǎ ɨma mà òho,
nɨ́ azùdu nɨ́ɨ'ɨna àdhàdhɨ̀ yà pɛrɛ̀ tɨ́ ka kʉ́bɨna Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀zǎ dɔ̌ ka
karʉ́dhɔ̌na dɨ̀vayì bhěyi. Ndɨ pɛrɛ̀ nɨ́ yà Kàgàwà nyɨ̌ nyá'ù nɨ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta
mà, Kà tɔ̀ nyɨ̌ nyarɔ́nzɨna kasʉ mànà. Nɨ́ ɨdhɛ̀du nɨ́ka wà ndì, ndɨrɔ̀
àlɛ̌-ɨdhɛ̀ nɨ́ka wà ndì atdíkpá nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́. 18 Nyɨ̌ mà átɔ̀ ɨdhɛ̀kʉ
nákǎ ndɨ̀ka ndɨ, ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdhɛ̀kʉ àkǎ ndɨ̀ka ndɨ atdíkpá ɨma mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Ɛpàfrɔ̀ditò mànà-kàsʉ̌ ɨ̀fʉ̌ dhu
(1Tɛ̀ 3.1-11; 1Kò 16.15-18)

19 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè nɨ̌, ma mòhò dhu-atdyú movì Tìmɔ̀tɛwʉ̀
ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌ tɨkʉ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ afídu abá tɨ́ ɔbɨ dʉ̀kʉ́ ma mábàna
màkʉ̌rʉ̀ nɨ̌. 20 Obhó tɨ́, ma mɨ́ mbǎ ɨ́'ɨ̀ ngǎtsi alɛ yà fàká ɨrɛ̀ta rǎdʉ̀
ndàkɔ mànà nà, ndɨrɔ̀ yà nyɨ̌ nàndà dhu dɔ̌ rádʉ̀ atdyúna ɨ̀lɨ obhó nyʉ́
alɛ. 21 Ngʉ̌kpà alɛ kɔ́rɔ́ náarɔ́nɛna dhu nɨ́ gàsàya ɔ̀nzɨ̀ rádʉ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu,
pbɛ́tʉ̀ abádhí arɨ́ nzɨ̌ ɨnga ɨ̀rɛ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà dhu dɔ̌. 22 Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌
nyʉ̀nɨ wà ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ́tɛ̀ ndɨ, ɨwà
àkǎ alɛ tɨ́ dhu. Obhó tɨ́, kɔ̌nzɨ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ kasʉ atdíkpá
ma mànà, àdhàdhɨ̀ ngbángba arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ àbanà mànà dhu bhěyi.
23 Nɨ́rɔ̀, ma mòzè dhu nɨ́, movì ka tɨkʉ ɔ̀, rùdú rɨ̌ ndɔ̀nzɨ yà ɨma ka kósò
rɔ̀ dhu dɔ̌ ma mɨ́ awáwʉ̀ àbà rɔ́rɔ̀ tɨ́. 24 Ɨma, ma mà'ù wà dhu atdídɔ̌,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè nɨ̌, ɨma nyʉ́ ma-tɨ́rɔ̀ ma ràrɨ̌ àrà àrà nyǎndà átɔ̀
ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌.

25 Pbɛ́tʉ̀, ma mála àkǎkǎ dhu tɨ́ dhu nɨ́'ɨ̀ madu àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Ɛpàfrɔ̀ditò‡
tɨkʉ ɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ kasʉ tɔ́ ɔdhɨ̀du, yà atdíkpá mǎ marɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́

† **2:10** 2.10 Ìsa 45.23-24. Adzɨ-tsì nga tɨ́ ka kátɨna nɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarówu ɨ nga. ‡ **2:25** 2.25 Ɛpàfrɔ̀ditò nɨ́ ndɨ Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ náavì ràrà fɨyɔ́ pɛrɛ̀ nà Pɔlɔ̀ tɔ̀ imbi ɔ̀. Nɨ́ ka nɨ́ ndɨ ubhínà ndàdu rɔ̌ Pɔlɔ̀ àndɨ̌ bhàrʉwà nà.

ɨla ùgye mànà alɛ. Ka nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyívì kàsʉ̌du nɔnzɨ tɨ́ mʉ̀dzʉ̀nà-atdyú nà ma mɨ́'ɨ̀ rɔ̀ alɛ. 26 Kɨ̌'ɨ̀ dhu-atdyú nà atdídɔ̌ ndàla nyɨ̌ kórɔ́ tdɨ́tdɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-afí úbhì ɨnga ìrɛ̀ rɔ̌ atdídɔ̌ ɨwà nyɨ̌ nyírì ndì ndɨ́'ì andɨ nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 27 Obhó tɨ́, kɨ̌'ɨ̀ andɨ nà mbɛ̀mbɛ̀ ndɔ̀vɛ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà nábà ɨzʉ kà-dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ kà-dɔ̌ tɨ́ atdírɔ̀, pbɛ́tʉ̀, dùdú màtɨ́ átɔ̀, ndínɨ̌ ìmbă ma mɨ'ɨ tɨ́ ɨzʉ nà ngătsi ɨzʉ dɔ̀. 28 Nírɔ̀ ma móvì ka tɨkʉ ɔ̀ tsàkàtsàkà, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀kʉ ɨka tɨ́ ndì kàlă nyɨ̌ nyɨ́ tdɨ́tdɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ pbàkà ɨzʉ adʉ̀ tɨ́ òngo akɛ olù. 29 Nírɔ̀, dhu àkă nyăkɔ àbadhi ádrʉ̀ngbă dhɛ̀dhɛ nà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù-nyʉtsì. Nyɨ̌ nyàkă wà nyăbhʉ ɨfʉta wɔ̀ dhu bhĕyi alɛ-tɨdɔ̀ tɔ̀. 30 Obhó tɨ́, Krístɔ̀ bhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ kătsŭ ndɔ̀vɛ̀ nɨ̌. Kătsŭ ndìwĭ pbɨ̀ndà ípìrɔ̌nga yà ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà ìwu nà nyɨ̌-tírɔ̀ idù mʉ̀dzʉ̀nà tɔ́ dhu nà ndì ndárà ìrà rɔ̌ idù rɔ̀.

3

Kàgàwà arɨ́ ìndrŭ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ nɨ̌ ídzì ɔ́fɔ̀

1 Nɨ́ kòmbí àbanɨ̌nzó, ɨdhɛ̀kʉ àkă ndìka ndì Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù-nyʉtsì. Mabhʉ̌ rɨ́ ìnzɨ̌ mandĭ dhu fʉ̌kʉ̀ tdɨ́tdɔ̌, yà ɨwà ma mándĭ angyi fʉ̌kʉ̀ dhu dɔ̌ dhu rɨ̌'ɨ̀ mbă. Ndɨrɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndɨ dhu nɨ́ nyɔ̌dɔ̀ rádʉ̀ dhu. 2 Nyàndà nga mbĕyi nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nà, kɔ̌kɔ̀ ìtsĕ, yà alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu tɔ́ mànduʉ dɔ̌ tɨ́ ìkò alɛ. 3 Àlĕ nɨ́ ndɨ obhóná alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga t'ɔ́bhɔlɔta nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨyánga alɛ. Obhó tɨ́, àlĕ kárɨ́ Kàgàwà ʉ̀lĕ kàbhà Alafí bhà ʉndata nɨ̌, ndɨrɔ̀ àlĕ-ɨdhɛ̀ náarɨ́ ndìkă Yĕsù Krístɔ̀-nyʉtsì. Àlĕ nyʉ́, àlĕ kɨ́lɨ nzá àlĕ-atdyú alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ dhu dɔ̌ tɨ́ ndɨ́nɨ̌ àlĕ kabá tɨ́ ɔ̀gʉ̀ otùna ɔ̌. 4 Pbɛ́tʉ̀ ɨma mà átɔ̀, ma mɨ́'ɨ̀ ìnè mɨlɨ atdyúdu alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ dhu dɔ̌. Nɨ́ ngătsi alɛ mà náapɛ́ atdyúna ɨ̀lɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ dhu dɔ̌, nɨ́ atdyúdu nósè wà kàbhà-tsí dɔ̀nă. 5 Ɔnzɨ̀dú nga ka kabhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀ rɨ́ ɨdhɔ̀du ìsĕ ɨdhɔ ɔ̌. Ɨma nɨ́ Mʉ̀ìsràyelì, Bɛ̀nyàmɨnì-dhú bvʉ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɨma nɨ́ Mʉ̀ɛ̀brànɨyà nyʉ́, Pbàɛ̀brànɨ́yá tɔ́ mʉ̀dzʉkʉrʉ. Ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ Ʊyátá nàndà dhu ɔ̌, ɨma nɨ'ɨ̀ Mʉ̀fàrìsayò. 6 Fàká Ʊyátá Pbàyàhúdí tírɔ̀ ma mífʉ atdídɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ'ɨ̀ nà ɔbɨ nɨ́ Kànɨsà rɔ̌ ma mávu atdídɔ̌ nɨ̌. Ndɨ Ʊyátá ávi kongò ìfʉnà obhónánga tɔ́ dhu nàndà dhu nɨ̌, nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨmbă nyʉdutsì.

7 Pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ kòrɨ́ dhu nɨ'ɨ̀ ídzì dhu idù. Nɨ́ kòmbí, Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mɔ̀zʉ̀ ɨ dhu rɨ̀'ɨ̀ ɨmbă tɨ̌ya nà dhu tɨ́. 8 Obhó tɨ́, ìnzɨ̌ afídu rŭguru rórɔ̀, ma mɔ̀zʉ̀ kórɔ́ dhu rɨ̀'ɨ̀ ɨmbă tɨ̌ya nà dhu tɨ́, yà Yĕsù Krístɔ̀ pbàkà Ádrʉ̀ngbălɛ ma mʉ̀nɨ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbănga-okú dɔ̀ rɔ̀. Kŏkú dɔ̀ rɔ̀, ma ma'u wà mɨdzɔ̀ mà kórɔ́ dhu rɔ̌ rɔ̀, madʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà rɨ̀'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ ɨzɨ bhĕyi, ndínɨ̌ ma mabá tɨ́ Krístɔ̀, 9 madʉ̀ motù nyʉnatsì. Kàgàwà arɨ́ mɔzʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́, ìnzɨ̌ nɨ́ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ma marɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kărɨ́ mɔzʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà nɨ́ ndɨ obhónánga tɔ́ pɛrɛ̀ ʉ̀ndɔ arɨ́ ìndrŭ tɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀, Kărɨ́ kʉ̀ndɔ fɨ̌yɔ̀ alɛ nɨ́ Krístɔ̀ ná'ù alɛ. 10 Ma mòzè dhu nɨ́, mʉnɨ Krístɔ̀, Kà ràdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉdutsì ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà àdhàdhɨ̀ Kàgàwà anzɨ kasʉ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà, ndàbhʉ Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu bhĕyi. Ngătsi dhu ma mòzè nɨ́, mabà àpbɛ̀ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhɨ̀ Kăbà àpbɛ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu bhĕyi, madʉ̀ ma'ù mɔvɛ̀ Kŏkú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhɨ̀ Kăvɛ̀ okúdu

dɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi. 11 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, ma mɨ́'ɨ̀ a'uta nà ɨ̀ngbɛ̀ ma rɨngbɛ̀ya ma átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

Dhu àkǎ kadzi alɛ ɔngʉ nà tɨ́, ràrà àhʉ kʉ̀tsà ka kówu dhu ɔ̀

12 Ma mòzè nzá matɨ ɨwà ma ràrà àhʉ Krɨ́stɔ̀ ʉ̀nɨ̌ ma mɨ́ àkǎ àkǎ dhu bhěyi dhu ɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɨwà ma ròngò àkǎkǎ alɛ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ ma màdzi wà ma ɔngʉ nà tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ma mɨlɨ tɨ́ ma Krɨ́stɔ̀ bhěyi. Obhó tɨ́, Yěsù Krɨ́stɔ̀ nɔ́pɨ̀ wà ma mɨ'ɨ̀ pbɨ̀ndà alɛ tɨ́. 13 Àbanɨ̌nzó, ma mɔ̀zʉ̀ nzá ma ma-tɨ́rɔ̀ ɨwà ma màrà àhʉ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu tɨ́, pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀nzì atdí dhu kɛ̀lɛ̌: ma màdzo dzidu dɔ̀ ma mʉ̀bhà dhu rɔ̌ rɔ̀, madʉ̀ àmbɛ ɔbɨ ɔ̀nzì dɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ yà angyinǎ rɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ idù dhu. 14 Nɨ́, ma màdzi wà ma ɔngʉ nà tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ idú pɛrɛ̀ ndɨ ɔngʉ ʉ̀tsà ma márà ɨ. Kàgàwà rɨ̌ àlɛ̌ ùnzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tɨ́ ndɨ pɛrɛ̀ Yěsù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌. 15 Nɨ́rɔ̀ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, yà ɨwà àlɛ̌ kɔ́'ɔ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ wɔ̀ atdí ɨrɛ̀ta nà tɨ́. Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨnè nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ vurò ɨrɛ̀ta nà dhu tɨ́, nɨ́ Kàgàwà rɨ̌ awáwʉ̀ ɨtɛ̀ ɨtɛ̀ fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌. 16 Ìnè màtɨ́ ɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràmbɛ òtse dɔ̌ angyi tɨ́ yà ɨwà àlɛ̌ kɔ́pè ɔngʉ nà.

17 Àbanɨ̌nzó, nyʉ̀ngʉ pbàkà ɔ́fɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyʉ̀dɨ̌ nyɨ̀kpɔ́kʉ yà mǎ mɨ́tɛ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ arúbhi alɛ-rɔ̌. 18 Obhó tɨ́, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ rɨ̌ ɨnè yà Krɨ́stɔ̀ bhà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ násà. Nɨ́, ma mɔ́vɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ ibí-gʉ̀na, ndɨrɔ̀ kànɨ̌ ma mɨ́ kɔ̀vɔ kòmbí fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌ nyɨ̀du-dha nyʉ́ nà, 19 abádhí rɨ̌ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ìwɨ̌ yà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Abádhí tɔ́ mʉ̌ngʉ̀ nɨ́ ɔ̀ya. Abádhí rɨ̌ 'ìlè nɨ̌ ilèta nɨ́ nyɨ̀ya àbhʉ̌ rɨ́ rɨ̀wʉ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta rɨ̌'ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌ tɨ́. 20 Àlɛ̌'ɨ́ na, àlɛ̌ nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ bhà. Ndɨrɔ̀, yà àlɛ̌ karódɔna àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ nɨ́ɨraya ányɨ̀rɔ̀. 21 Kʉ̌wʉ̀ya yà ivívínga tɔ́ àlɛ̌-ngbɔ̀, ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ rɔ̀fɔ̀ ndɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀ tɔ́ ngbɔ̌na nà. Kɔ̌nzɨya ndɨ dhu nɨ̌ ɔbɨ nɨ́ yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ndɨ̀ ndarɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga nà nɨ̌ ɔbɨ.

4

Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu
(Fìl 2.1-3; Kɔ̀l 4.2; 1Tɛ̀ 5.16; Yàk 3.17-18; 1Pɛ́ 5.7)

1 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, ma mònzì nyɨ̌ nyɨ̀kò pɔ́tsɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-nyʉtsì. Nyɨ̌ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ pbàkà dhɛ̀dhɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ma mabáya mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀ tɨ́. 2 Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ Èòdiyǎ, ndɨrɔ̀ ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ Sènètǔkǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ɨrɨta ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyʉtsì. 3 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ átɔ̀, yà atdídɔ̌ ndɨ nífʉ kasʉ tɔ́ ɔdhɨ̀dú, ma mònzì nyɨ nyɔnzì kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ dzʉ̀nà, rùngbò ɨ̀ fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌. Obhó tɨ́, abádhí ádzi ɨ̀ atdídɔ̌ atdíkpá ɨma mànà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ átɔ̀ nɨ́ Kèlèmetì mà, kasʉ tɔ́ ngʉ̌kpà ɔdhídu mànà. Abádhí kɔ́rɔ́ nɔ́ɔvɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɨnè ípìrɔ̌nga tɔ́ bhʉ̌kù* ɔ̀.

4 Ɨdhɛ̀kʉ àkǎ rɨ̀ka ndɨ̀ kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-nyʉtsì. Tdítdɔ̌ ma mátɨna: Ɨdhɛ̀kʉ ràkǎ rɨ̀ka ndɨ̀!

5 Fʉ̀kʉ́ ɨyɔ̀nga nákǎ kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀nɨ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ngo dhu rɨ̌'ɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌. 6 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌tǔ afíkʉ atdí dhu nɨ̌ màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì nyɨ̌ nyɨ́ atdyúna òho dhu Kàgàwà-fɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌ ndɨrɔ̀ kɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ́ rɔ̀, nyǎdʉ̀ òwu ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ rɔ̌ kà tɔ̀. 7 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà

* **4:3** 4.3 Upf 3.5

màrʉ̀ngà, yà kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta dɔ̀nă ósè, ní rằdʉ̀ afíkʉ mà fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta mànà nɔ́dɔ̀ Yĕsù Krístɔ̀-nyʉtsì.
8 Kà rĭku dɔ̀ná rɔ̀ nĭ àbanĭnzó, nyòngò fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ʉ̀lɨ obhóná dhu tí rí'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, ɨfʉta tɔ́ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, obhónánga tɔ́ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lă kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, àkăkă kʉnɔ̀ ídzì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ilèta nà àkă mà, mʉ̀tsɛmɛrɛ̀ nà àkă mànà dɔ̌. 9 Ní, nyĭ nyàkă nyŏngò ɔ̀nzɨ̀nà dhu ní yà fʉ̀kʉ̀ ma múdhe dhu, yà fudú rɔ̀ nyĭ nyákɔ dhu, yà nyĭ nyírì tsʉ̀dú dhu, ndɨrɔ̀ ma mɔ́nzɨna rɔ́ nyĭ nyála dhu. Ní màrʉ̀ngà ìbho arí Kàgàwà rằdʉ̀ ì'ì atdíkpá nyĭ mànà.

Pɔlɔ̀ rĭ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̀ Fìlipì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu
(2Kò 9.6-15; Fìl 1.7; Ɛ̀br 13.5,16)
10 Ma mábà dhɛ̀dhɛ abhɔ Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù-nyʉtsì, ma màla nyĭ nyɨrɛ̀ ma, nyɔ̌nzì dzʉ̀nàdu tdítdɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ma mòzè nzá matɨ, nyĭ rádzo rùdú rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyĭ nyábà nzá ndɨ fangà, nyĭtɛ̀ ìnè nyĭ nyí'ì mɨrɛ̀ nyĭ nyí rɔ́ dhu idù. 11 Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɔ̀ nzá dhu wɔ̀ dhu bhĕyi, dhu ɔ̀tdì ndì rùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ma mʉ́nɨ wà ma ɨ̀nzĭ yà ma mí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ rĭ mɔnzɨ nzɛ́rɛ dhu nà. 12 Ma mʉ́nɨ wà ma ɨ̀mbă dhu rĭ'ì fudú rɔ́rɔ̀ ma mádɨ dhu nà, ndɨrɔ̀ ma mʉ́nɨ wà ma ɔ̀nzì ɔ̌ ma mádɨ dhu nà. Kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ngbɔ̌du ɔ́fɔ̀ wà ndì àle ma mále, ndɨrɔ̀ àwù nà ma mádɨ dhu nà, ɔ̀nzì ɔ̌ ma mádɨ, ndɨrɔ̀ ngătsi nĭ dhu ɔ̀tdì ndì rùdú dhu nà. 13 Ádrʉ̀ngbălɛ arí ndɨ ɔbɨ ìbho idù mɔnzì kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nĭ. 14 Pbɛ́tʉ̀, nyĭ nyɔ́nzì dhu mbĕyi nyăpbò nyĭ atdíkpá ɨma mànà pbàkà àpbɛ̀ ɔ̌.
15 Nyĭ, Fìlipì ɔ̌ bhă, nyĭ nyʉ̀nɨ wà yà dhu mbĕyi nyʉ́: ma ráhʉ fʉ̀kʉ́ pbìrì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ɔ̌ rɔ̀ yà ma mɔ́pɛ̀ mʉnɔ̀ Ídzì Màkʉ̀rʉ̀ fʉ̀kʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌ rɔ̀ ndì nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, nyĭ'ì kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ kɔ́rɔ́ kànɨ́sá nzínzì ɔ̌ nyĭ nyɔ́nzì dzʉ̀nàdu nyĭ nyíbhona ndɨrɔ̀ ma mábàna fʉkʉ́ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. 16 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ma mí'ì rɔ̀ màtí, nyĭ nyívì mʉ̀dzʉ̀nà idù ibí-gʉ̀na nyʉ́, ma mí atdyúna òho dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Ma mòzè nzá matɨ, ma mɔ́nɛna dhu ràrĭ makɔ pɛrɛ̀ kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mòzè dhu ní Kàgàwà ràso nyĭ atdídɔ̌ yà idù nyĭ nyɔ́nzì ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀. 18 Obhó tí, ma mí'ì ìnè kɔ́rɔ́ dhu nà, ndɨrɔ̀ ma mí'ì kà nà atdídɔ̌ ròsè. Kòmbí, ɨwà Ɛ̀pàfrɔ̀ditò níbhò fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ kɔ́rɔ́ idù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma màkă wà ma mí atdyúna òho dhu nĭ. Ɨ pɛrɛ̀ rĭ'ì àdhàdhì yà mbĕyi rɔ́ngʉ akyɛ bhĕyi, ndɨrɔ̀ yà ɨwà Kàgàwà à'ù, ràdʉ̀ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀fɔ̀ kàzʉ ɔ̀ ka kʉ̀bì ɨ̀ză tɔ́ pɛrɛ̀ bhĕyi. 19 Ní, pbàkà Kàgàwà rĭ nyĭ nyí atdyúna òho kɔ́rɔ́ dhu nítrɔ̌ fʉ̀kʉ̀, Yĕsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, pbɨndà ɔ̀nzì tɔ́ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ awáwʉ̀ ka kàndà rɔ̀. 20 Kàgàwà, àlɛ̌ t'Ábanà nákă ilèta nà dhòdhódhónga nà. Àmɨnà.

Bhàrʉwà rĭku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
21 Òvì nyòvì Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́, Yĕsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌. Mă mí'ì mànà atdíkpá adɔ́du nóvì nyĭ. 22 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́, ròsè dòtsí ní kɔ̌kɔ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà, Kàyìsarà bhà ɨdzá rĭ'ì alɛ nóvì nyĭ átɔ̀.
23 Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù Krístɔ̀ àkă ndàso nyĭ.

Kɔ̀lɔ̀sayì
ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉwà nandí nɨ́ Pɔlɔ̀, Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ ʉ́dà ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ka kɨ̀rɛ̀ nga kà randí bhàrʉwà Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ɨ̀ imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (4.3,10,18). Ányɨ̀ kɨ̌ɨ̀ dɔ̀na ùbhɔ̌ ka karɨ́ atdí ɨdza ɔ̌ (Kas 28.14-31). Ka nɨ̀ɨ̀ ɨnzá àpɛ̀ àrà Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ atdíku màtɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, kasʉ tɔ́ atdí kà t'ɔ́dhɨ̀nà, Ɛ̀pafrà tɨ́ kátɨna alɛ (Kɔ̀l 1.7), nɨ́ɨra ndɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ bhà tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ (Flm 23; Kɔ̀l 1.7-8).

Pɔlɔ̀ andí yàrɨ́ bhàrʉwà Àziyǎ-Ngba tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌, Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ (Kɔ̀mbí ka karɨ́ ndɨ pbìrì ànzi Tùrùkiyà tɨ́). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nɨ̀ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí (Kɔ̀l 1.27). Ɛ̀pafrà mà Fìlɛ̀mɔnà mànà ʉnɔ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ abádhí tɔ̀ (1.7; Flm 19). Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóongónà 'ùndu Fìlɛ̀mɔnà bh'ɨ̀dzá (Flm 2).

Pɔlɔ̀ andí yàrɨ́ pbìndà bhàrʉwà okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu rɨ̌ɨ̀ Kɔ̀l 2.1-3 ɔ̀. Ɨ dhu ní: Atdídhená alɛ náapɛ̀ 'ʉ̀trǎ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ 'àtɨ, dhu ràkǎ abádhí rɨ̀fʉ Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ʉnɨ tɨ́ Kàgàwà mběyi nyʉ́ (2.16-23). Ndɨrɔ̀, abádhí ràkǎ nzá 'ʉ̀lɛ̌ Krɨ́stɔ̀ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ 'ʉ̀lɛ̌ màlàyíká mà átɔ̀ (1.16; 2.10,15). Nɨ́ Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ, Krɨ́stɔ̀ ràrɨ̌ mbǎ atdí àlɨ̌kyè dɔ̌ kɔ̌kɔ̀ ɔbɨ nà ngʉ̌kpà dhu-tsí mànà, pbɛ́tʉ̀ kàbhà ɔbɨ ròsè kɔ́ró dhu-tsí-ɔbɨ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ràrɨ̌ɨ̀ kà-nyʉtsì (Kɔ̀l 2.9). Nɨ́ Krɨ́stɔ̀ nákǎ wà atdírɔ̀ ìndrʉ̌ t'ɨ́gʉ́tá tɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌ abádhí ʉ̀wʉ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.3-14).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Krɨ́stɔ̀-ɔvɔ̀ ìlè ka kɨ́ yà adzɨ mà kànɨsà mànà tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ ɔ̀ná atdí adyi nándɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ dhu (1.15-20).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ ndùgye dhu ìse dhu (1.21–2.5).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɨ̀sɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rɨ̀rɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ dhu ùdhě rɨ́ fɨ̌yɔ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu, ndàdʉ̀ àvinà átɔ̀ rɔ̀dɔ̀ ɨ̀ Krɨ́stɔ̀ tɔ̀ tɨ́ dhu (2.6-23).
- Pbàkrɨ́stɔ̀ àkǎ 'ɔ̀kɔ̀ tɨ́ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌, fɨ̌-dzá, ndɨrɔ̀ ɨnzá àpɛ̀ Yěsù à'u alɛ nzínzì ɔ̌ dhu (3.1–4.6).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbìndà bhàrʉwà ʉ̀tsa ìndrʉ̌ t'óvìta rɔ̌rɔ̀ dhu (4.7-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu

1 Yàrɨ́ bhàrʉwà nándɨ̌ nɨ́ ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà náanzi ma ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndózè ka dhu bhěyi mɨ̀ɨ̀ Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ tɨ́ rɔ̀. Mǎ mɨ́ɨ̀ atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà. 2 Nɨ́, ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tɨ́rɔ̀ yà Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyaróko rɔ̀. Nyɨ̌ nɨ́ àbanɨ̌nzo, yà Krɨ́stɔ̀ mànà ɨ̀ núngbò 'ádʉ̀ kǒwù ʉ̀ngʉ atdí afíya nyʉ́ nà alɛ. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

(Ɛ̀fɛ 1.15-19; Fìl 1.3-6; 1Tɛ̀ 1.2-4; 3.5-11)

3 Mǎ márɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ bìlǐnganà Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ ťÁbanà tɔ̀ dʉ̀kʉ́ mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ rɔ̀. 4 Mǎ márɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ kà tɔ̀, mǎ mɨ́rɨ̀ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Nyɨ̌ nábhʉ nyǎ'ù ndɨ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ òzè wɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu nɨ́, nyɨ̌ nyílɨ atdyúkʉ Kàgàwà ílɨ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu dɔ̌ dhu. Ndɨ atdyúkʉ rɨ̌'ì dɔ̀ná dhu ka kɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ yà obhónga tɔ́ Ɔtɛ, Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌. 6 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ́dhì itse, ndàdʉ̀ àkǎ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Fʉ̌rábvʉ̌ ndɨ dhu ɔ́nzì ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndì yà nyɨ̌ nyɨ́rì Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌ ka káwɛ̌na dhu, nyǎdʉ̀ fɨndá obhónga nʉ́nɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀. 7 Ɛ̀pafrà, kasʉ tɔ́ ɔdhɨ̀kà, yà atdídɔ̌ mǎ mózè alɛ, nɨ́ ndɨ wɔ̀ ndɨ màkʉ̌rʉ̀ núdhe fʉ̌kʉ̀. Àbadhi nɨ́ Krɨ́stɔ̀ bhà kasʉtálɛ, atdídɔ̌ ndì nɨ́fʉ, yà fàká ngari ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ mànà alɛ. 8 Àbadhi nɨ́ ndɨ yà ɨ̀lǐlǎ-Alafí írǎ nyɨ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ fǎkà.

9 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, yà fʉ̀kʉ́ màkʉ̌rʉ̀ mǎ mɨ́rɨ̀ná rɔ̀, mǎ mà átɔ̀ mǎ márɨ́ nzɨ̌ mɨ̌ngyɛ̌ mɨ̌tsɔ̀ mǎ mɨ́ dʉ̀kʉ́ rɔ̀. Nɨ́ mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tɨ́ nyʉ̌nɨ ndì nyʉ́ ndì ndózè kɔnzì dhu, ndàdʉ̀ nyɨ̌ra dhu-ɔ̌nga ťóvòta mà, ɨnga ťʉ́nɨta mànà nɨ̌, pbìndà ɨ̀lǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌. 10 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ òko àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ ózè ka dhu bhɛ̌yi, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzì kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀rɨ́ otu ɔ̌ nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ kɔ́rɔ́ ídzì dhu-tɨdɔ̀ nɔ́nzì, nyǎdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ʉ̀nɨ dɔ̌ mbɛ̌yi nyʉ́. 11 Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔbɨ àbhʉ fʉ̌kʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyongó tɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-dzi òndù, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. Nɨ́rɔ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌, 12 nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Àba Kàgàwà tɔ̀. Àbadhi nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nábhʉ nyɨ̌'ì ɨwà nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbà yà pbìndà alɛ tɔ̀ kʉ̌lɨ pbìndà awáwʉ̀ tɔ́ idzi ɔ̌ ongyéngá alɛ tɨ́. 13 Obhó tɨ́ kʉ̌kɔlɔ àlɛ̌, àlɛ̌ rùvò pfɔ̀mvɔ Sìtanì arɨ́'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ɔ̀ná ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ìtsu Idhùnà, yà atdídɔ̌ ndì ndazè alɛ bhà idzi ɔ̀. 14 Ndɨ Idhùnà bhà ɔvɛ-nyʉtsìnǎ nga nɨ́ ndɨ, kʉ̌kɔlɔ àlɛ̌'ɨ, ndàdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà àlɛ̌ tɔ̀ nɨ̌.

Krɨ́stɔ̀ nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ dhu

15 Krɨ́stɔ̀ nɨ́ Kàgàwà, yà ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ndàlǎ alɛ bhà ɔ́fɔ̀ nyʉ́. Àbadhi nɨ́ ndɨ yà Kàgàwà anzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí tɔ́ sengba*. 16 Obhó tɨ́, kɔ̌tù ɔ̌, Kàgàwà anzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arɨ́'ì kɔ́rɔ́ dhu, yà ɨ̀ àlǎ rɨ́ dhu mà, ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ɨ̀ àlǎ dhu mànà: ɨ̀mbǎ rɨ́'ì ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ Tombi màtɨ́, Ádrɔ̀drɔ̌nga màtɨ́, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ rɨ́'ì kɔ́rɔ́ màlàyíká mà ɔ̀yá kámá mànà màtɨ́. Kàgàwà anzì kɔ́rɔ́ dhu kɔ̌tù ɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀. 17 Krɨ́stɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨ̀nè angyi ɨnzá kɔ́rɔ́ dhu àpɛ̀ ɨ̀'ì rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀'ì arɨ́'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí náarɨ́'ì kɔ̌tù ɔ̌. 18 Ka nɨ́ Kànɨsà-dɔ, ndɨ Kànɨsà ràdʉ̀ ɨ̀'ì kà-ngbɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka nɨ́ ndɨ wɔ̀ ndɨ ngbɔ̌na tɔ̀ ípìrɔ̌nga nabhʉ̀. Ndɨrɔ̀ ka nɨ́ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndì ndɨ'ɨ tɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̀-tsírɔ́ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tɨ́. 19 Obhó tɨ́, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ náazè kɔ́rɔ́ pbìndà ɔ́fɔ̀ rɨ̀'ì ndɨ Idhùnà-nyʉtsì. 20 Idhùnà-otù ɔ̌, Kàgàwà azè ndùngbò kɔ́rɔ́ dhu-tsí ndì mànà. Ndɨ

* **1:15** 1.15 Sengba-tì nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀ ɨ'ɨ angyinǎ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì ɔ̀sosè ádrʉ̀ngbǎnga nà alɛ (Zàb 89.28).

Idhùnà azù yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndɨ̀ nʉ́fʉ-otù ɔ̌, Kàgàwà níibho màrʉ̀ngà yà adzɨ ɔ̌ ndɨ̀rɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

21 Ndɨ̀rɔ̀ nyɨ̌ mà átɔ̀, angyi nyɨ̌ nyɨ̀ɨ̀ ɨ̀tsɛ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ nyɨ̌ nɨ̀ɨ̀ kàbhà ɔ̀mvʉ̌, fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ ɨ̀rɛ̀ta yà nyǎbhʉ̌ rí nyǎmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌ nóokú dɔ̀ rɔ̀. 22 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà núngbò wà nyɨ̌ ndɨ̀ mànà, Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɔ̌tù nyɨ̌ kɔ̀nzɨ̌ ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tí, ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌ɨ̀ nyʉ̀yatsì, ndɨ̀rɔ̀ ɨ̀mbǎ rɨ́ɨ̀ atdí afátá nà màtí alɛ tí. 23 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɨ̀ pfɔ̌kʉ, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Ndɨ̀rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌ndà nyɨ̌ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀. Ka ní ndɨ àlɛ̌ tɔ́ a'uta ídè dɔ̀ná dhu. Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ka kʉnɔ yà ɔ̀rʉ̀-akpà-tsìnǎ arɨ́ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ní ɨma Pɔlɔ̀, Kàgàwà ɨ́lɨ ma mɨ̀ɨ̀ kʉ̀nɔ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ, ndàmbɛ ndùgyè dɔ̌ Kànɨsà tɔ́ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(1Kò 2.7-13; Ɛ̌fɛ 3.1-13)

24 Kòmbí ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ma mí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ dhu rǎbhʉ̌na mabà àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ngbɔ̌du ɔ̀nǎ rɔ̀ ma mábàna àpbɛ̀-otù ɔ̌, ma mí Krístɔ̀ abà àpbɛ̀-tsʉ̀ ìndrɨ̌. Ma mí ndɨ àpbɛ̀ àbà kà-ngbɔ̀ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tí. Ndɨ kà-ngbɔ̀ ní Kànɨsà. 25 Ɨma, ma móngò wà Kànɨsà-kàsʉ̌ t'ɔ́nzɨtatálɛ tí, àdhàdhì yà Kàgàwà udhè ka mɔnzì ndɨ́nɨ̌ ídzìnga nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi. Kɨ̌dì ma ndɨ́nɨ̌ ma mʉnɔ tí pbɨ̀ndà Ɔtɛ kɔ́rɔ́ fʉ̌kʉ̀. 26 Ndɨ Ɔtɛ ní ndɨ yà rɔ̀pɛ̀ ndì angyí mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ kǎrù ràdɨ órù ɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ rʉ̀gànda rɔ̌ ɔtɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kɨ̌tɛ̀ wà ka kpangba pbɨ̀ndà alɛ tɔ̀. 27 Obhó tí, Kàgàwà náazè ndɨ̀tɛ̀ yà ndì ndudhé ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ndì ndɔnzɨ tí dhu tɔ́ ábhɔ̌nga mà, kà tɔ́ aya mànà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Yàrí ní ndɨ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ kǎrù dhu: Krístɔ̀ rɨ̌ɨ̀ afíkʉ ɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ ndɨ dhu àbhʉ nyɨ̌ nyǎ'ù dhu ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌ɨ̀ ngari nà Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀. 28 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ mǎ márí Krístɔ̀ dɔ̌ Ɔtɛ ɔ̀vɔ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Mǎ márí dhu ɔ̀vɔ ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà tɔ̀ mɨ̌tdyu nyɨ̀kpɔ́na, mǎdʉ̀ dhu ùdhe fɨ̌ndà dhu-ɔ̌nga t'ɔ́vòta tɔ́ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ mǎ mɔnzɨ tí kɔ́rɔ́ alɛ dzʉ̀nà, rɔ̀'ɔ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì. 29 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ, madʉ̀ àmbɛ mugyè dɔ̌ Krístɔ̀ íbhò idù ɔbɨ, yà nyʉdutsì rí kasʉ ɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà nɨ̌.

2

1 Ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ma rarí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔbɨ nyʉ́ nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ mà, Làwòdìkiyà ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ mà, ndɨ̀rɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɨnzá apɛ̀na nyɨ̀du-kpa mà nálǎ mànà. 2 Ma mòzè dhu ní afíkʉ ròtsì ɔbɨ, ndɨ̀rɔ̀ nyɨ̌ rùngbò nyɨ̌ atdídɔ̀ àzè ɔ̌. Ma mòzè dhu ní nyʉ̌lè Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɨta nɨ̌ abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà údhe ndɔ̀nzɨ dhu yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ nʉ́nɨ*. Ndɨ órù ɔ̀ ongónà àdɨ dhu ní Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀. 3 Kà-nyʉtsì tí ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ àbànà dhu-ɔ̌nga t'ɔ́vòta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà tɔ́ kɔ́rɔ́ ongyéngá núrù ì. 4 Ma mí ndɨ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ìnzɨ atdí alɛ mà nʉ́ʉtrá tí nyɨ̌ pbɨ̀ndà ɔ̀vɔ̌vù ɔtɛ nɨ̌. 5 Ɨmbǎ dhu rɨ̌ɨ̀ ɨ̀tsɛ ma mɨ́ɨ̀ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu màtɨ́, ní ma mɨ́ɨ̀ ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀ ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̀, nyɨ̌ nyáróko mbɛ̌yi àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ Krístɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù nɨ̌ a'uta ɔ̌ dhu ma màla rɔ̀.

---

* **2:2** 2.2 Kɔ̀l 1.26

Krístɔ̀ dɔ̌ tí dhu àkǎ kɔsɨ̀ alɛ bhà ípìrɔ̌nga dhu

6 Nírɔ̀, yà nyɨ́ nyá'ù Yěsù Krístɔ̀ rɨ̀'ì fùkú Ádrùngbǎlɛ tí dhu bhěyi, nyɨ́ nyàkǎ nyǒngò òko àbadhi ózè nyǒngò òko dhu bhěyi. 7 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌dì ɨvɛ́kʉ kà-nyʉtsì, nyǎdù fùkú ípìrɔ̌nga ɔ̀sì kà dɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌kò pótsó a'uta ɔ̌, yà fʉ̌kù ka kúdhe ka dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́'ì ɔ̀tsɔ̀ àdǔ arí atdídɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ alɛ tí.

8 Nyɨ́ nyàkǎ nyǎndà nga mběyi, akyɛ atdí alɛ mà nʉ́ʉtrána nyɨ́ yà ìndrǔ arí'ì nà ìmbǎ tɨ̌na nà dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀ nɨ́ nɨ̌. Ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀ ní yà ìndrǔ tó mànduʉ mà, yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí mànà rɔ̌ ndì nípbì, pbɛ́tù ìnzɨ́ ndàdù ndìpbì Krístɔ̀ rɔ̌. 9 Obhó tí, Kàgàwà bhà ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ì kórɔ́ nyʉ́ Krístɔ̀-nyʉtsì, kà-tì ní, kà-ngbɔ̀ ɔ̀. 10 Ka ní ndɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì kórɔ́ màlàyíká mà, ɔ̀yá kámá mànà dɔ̌ arí'ì ádrùngbǎnga tó ɔbɨ nà. Ndɨrɔ̀, kà mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ dhu-otù ɔ̌, ka kózù wà nyɨ́ àkǎkǎ obhó nyʉ́ alɛ tí.

11 Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà íli wà pbìndà alɛ tí rí nyɨ̌tɛ̀ ìndrǔ tɔ̀ ize afíkʉ ɔ̀. Angyí kɨ̌tɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀ ize tí dhu nɨ'ì ɔnzìyánga ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ abádhí rǒngo dhu. Pbɛ́tù, rùkú kɨ̌li ize ní nzɨ́ ìndrǔ-ɔtsú íli, ka níli ní Krístɔ̀. Ní ndɨ dhu-otù ɔ̌, kɨ̌pfo wà yà angyi nyɨ́ nyɨ'ì nà nzɛ́rɛ ɔ́fɔ̀ nyʉkʉtsì rɔ̀. 12 Obhó tí, bàtizò nyɨ́ nyálʉ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ́ nyʉ́vɛ, kadù nyʉ̌tdʉ atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyádù nyʉ̌ngbɛ átɔ̀ atdíkpá kà mànà, yà ka nabhù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀ Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyɨ́ nyá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Angyi nyɨ́, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ́ nɨ'ì ɨwà nyɨ́ nyʉ́vɛ fùkú afátá-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìmbǎ nyɨ́ nyí'ì Kàgàwà bhà alɛ tó ize nà rʉkʉ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tù kòmbí, Kàgàwà nábhʉ wà ípìrɔ̌nga fʉ̌kù atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndàdù fùkú nzɛ́rɛnga mà fàká nzɛ́rɛnga mànà nʉ́bà kórɔ́. 14 Àlɛ̌ nɨ'ì afátá nà alɛ, ɨnzá àlɛ̌ kɨfʉ kàbhà Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tù, kǎkyɛ̀ yà àlɛ̌ ɔ̀bhʉ ka karí okúya dɔ̀ rɔ̀ ɨ afátá ka kundí ɔ̀nà bhàrʉwà. Kǎkyɛ̀ ka dòtsí, Krístɔ̀ ndɨ ndàbhʉ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-otù ɔ̌. 15 Ndɨ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉdhá ɔ̀rù-akpà ɔ̌ màlàyíká mà ɔ̀yá kámá mànà tó ɔbɨ, ndàdù abádhí nʉ́tɛ kpangba kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ́, àdrà-mbɨ̌-akpà dɔ̌ ka kùsɔ̌ rórɔ̀, ndínɨ̌ Idhùnà ɔ̀nzɨ dhu-lɛ̀mà dhu nɨtɛ̀ tí.

Ɨnzá dhu àkǎ kɨfʉ ìndrǔ rǔdhěna tɨ̀tɔ̀ tɔ́ dhu dhu

16 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀tdɨ̀-ànyǎkʉ nyɨ́ nyónyʉna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyómvʉ̀na dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀tdɨ̀ ànyǎkʉ ɨnzá nyɨ́ nyɨ̀fʉ Pbàyàhúdí tɔ́ atdí mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ mà, àbɨ̌-kudɔ̀ tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mà, ndɨrɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 17 Kɔ̀rí dhu kórɔ́ nɨ'ì ɨrà rírà dhu-sɨsì kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tù, kórɔ́ ɨ dhu-tsí tó obhónga ní Krístɔ̀ ndì nyʉ́ tírɔ̀. 18 Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ́ ìngbàtí íli ndì alɛ mà, yà irinǎ rɔ̀ rí ndɨ̀tɛ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí ràmbɛ ànyǎkʉ ɨ̀tdì dɔ̌. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ́ màlàyíká ʉ̀lɛ̌ arí alɛ mà ràmbɛ ànyǎkʉ ɨ̀tdì dɔ̌. Wɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ ní, yà ndì ndálǎna ɔnyʉ ɔ̀dzì dɔ̀nà dhu bhěyi dhu rɔ̌ tí arí afína àpbǎ alɛ, ndàdù àmbɛ ndɔ̀yɔ̀ dɔ̌ kɔkórɔ̀ pbìndà ìndrǔ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndì ndí'ì nà ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Ɨ alɛ nʉ́pbǎ nzá ɨ̀ Krístɔ̀ rɔ̌. Krístɔ̀ ní ndɨ Kànɨsà-dɔ, ndɨrɔ̀ kànɨsà ní kà-ngbɔ̀. Ka ní ndɨ arí pbìndà alɛ nóngù, ndàdù abádhí-tsʉ̀ àndu ròkò atdíkpá, àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo náarí 'ùnzɨ̌ ngɨngɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ alɛ-ngbɔ̀ ràdʉ̀ àmbɛ òvi dɔ̌ Kàgàwà-afí ózè dhu bhěyi.

20 Nyɨ̌, nyɨ́ nyʉ̀vɛ̀ wà atdíkpá Krístɔ̀ mànà, nyǎdʉ̀ ùvò yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ ádhu nyɨ́ nyarádʉ̀ nyɔ̀nzì yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi fʉ̀kʉ́ okota ɔ̌, nyǎdʉ̀ nyɔ̀zè nyɨ̌fʉ kǎkà dhu bhɛ̌yi ʉyátá-tɨdɔ̀ nɨ̌? 21 Ɨ ʉyátá rǎtɨna: «Àpɛ́ nyɔnyʉ yà dhu! Àpɛ́ nyinè yà dhu! Àpɛ́ nyalʉ́ yà dhu-ngbɔ̀!» 22 Kɔ̀rɨ́ dhu kɔ́rɔ́ nɨ́pbì ì rɔ̀yá dhu nɨ́ ’ìnza rádʉ̀ atdí-gʉ̀na tɨ́ ka kɔ̀nzì kasʉ ì nɨ̌ rɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ ɨ dhu kɔ́rɔ́ nɨ́ ìndrǔ tɔ́ ʉyátá mà, ìndrǔ rǔdhɛ̌na dhu mànà kɛ̀lɛ̌. 23 Obhó tɨ́, kɔ̌kɔ̀ ɨ ʉyátá rɨ̌ ’àlǎ dhu-ɔ̌nga t’óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi. Ɨ ʉyátá rɨ̌ ìndrǔ àvɨ̌ rʉ̀lɛ̌ ndì ndòzè dhu-tsí kɛ̀lɛ̌, ràdɨ yɔrɔwà tɔ́ ɔ́fɔ̀ bhɛ̌yi rɨ́ ndàlǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ràbhʉ ngbɔ̌na ràbà àpbɛ̀ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ ʉyátá rɨ̌’ì mbǎ tɨ̌ya nà, abádhí rǎbhʉ̌na ìndrǔ rɔ̀nzì nɨ́ ì ɨ́ atdyúya òho dhu-tsí kɛ̀lɛ̌ nɨ́dhunɨ̌.

3

Krístɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́’ì alɛ, náafí nózè dhu ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu

1 Nyɨ̌ nyapɛ́ ì’ì ɨwà nyɨ̌ nyʉngbɛ nyɨ̌ atdíkpá Krístɔ̀ mànà dhu tɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌mè ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́’ì dhu, yà Krístɔ̀ arádɨ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ɨ. 2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌lɨ afíkʉ atdídɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu dɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ nyɨ̌lɨ afíkʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌. 3 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyʉ́vɛ wà, Kàgàwà ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyʉ̌ngbɛ nyɨ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɨ́ kòmbí, nyɨ̌ nyórù wà fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga atdíkpá Krístɔ̀ mànà Kàgàwà-nyʉtsì. 4 Krístɔ̀ nɨ́ ndɨ fʉ̀kʉ́ obhóná ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndàvɨ̌ kpangba tdítdɔ̀ nɨ́nganɨ́, nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ nyavìya nyɨ̌ atdíkpá kà mànà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌.

5 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kyɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí kǎkà nyʉkʉtsì arɨ́’ì: mʉ̀nyɔ̀nì t’ɔ́nzɨta mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ka kɔ́tì dhu mà, alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ nzɛ́rɛ dhu-atdyú t’óhota mà, ndɨrɔ̀ ongyéngá-atdyú t’óhota mànà. Ndɨ ongyéngá-atdyú t’óhota rɨ̌’ì àdhàdhì yà sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka kɨ́ dhu bhɛ̌yi. 6 Kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà nàwí nɨ́ísíya yà ìnzɨ̌ arɨ́ tsʉ̀ná dhu ìrɨ alɛ dɔ̌. 7 Angyi, nyɨ̌ nyongónà dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi, yà ɨ nzɛ́rɛnga-ɔbì náasè dʉ̀kʉnǎ nɨ́nganɨ́.

8 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌pfo kǎkà dhu-tsí kɔ́rɔ́ nyʉkʉtsì rɔ̀. Ɨ dhu nɨ́: nàwí ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ dhu, ʉ̀kʉ́nga rɨ̌ ndìwa dhu, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ dhu, ìndrǔ ʉ̀dhʉ́ nyɨ̌ nyɨ́ dhu, ndɨrɔ̀ ìndrǔ nɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ dhu ʉ̀nɔ nɨ̌ ɔtɛ-tɨdɔ̀ rǎhʉ likʉ ɔ̀ rɔ̀ dhu. 9 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ tìtɔ̀ fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyípfo wà yà angyi nyɨ̌ nyɨ’ì nà fʉ̀kʉ́ ìndrǔ-ayɨ́ tɔ́ ɔ́fɔ̀ nyʉkʉtsì rɔ̀, pbɨndà mʉ̀tsɔ mànà, 10 nyǎdʉ̀ ìndrǔ-ɔwʉ́tá tɔ́ ɔ́fɔ̀ nʉ́fɔ rʉ̀kʉ́. Obhó tɨ́, nyɨ̌ nɨ́ ìndrǔ-ɔwʉ́tá. Kàgàwà, yà àlɛ̌ nabhɔ̀lɔ̀ alɛ, náarɨ́ nyǎbhʉ̌ nyɔ̌ngò ìndrǔ-ɔwʉ́tá tɨ́ bìlǐnganà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ àmbɛ nyʉ̌lɨ dɔ̌ kà bhɛ̌yi atdídɔ̌, nyǎdʉ̀ kʉ̀nɨ mbɛ̌yi nyʉ́. 11 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mà, Pbàyàhúdí mànà ɔ̌nga ʉ̀ndɔ ka kɨ́ dhu-tì rɨ̌’ì ɨmbǎ. Kà rɨ̌’ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ mànà, ɨwà ɨnga nʉ́nɨ akɛ alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ akɛkpá màtɨ́ alɛ mànà, ndɨrɔ̀ ɨnɔ tɨ́ arɨ́’ì alɛ mà nzínzì ɔ̌, ìtɨ́rɔ̀ arɨ́’ì dɔ̀yá alɛ mànà. Obhó tɨ́, Krístɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌’ì ɨngbàtɨ́ ílɨ ndì alɛ mà yà ndì ná’ù nyʉtsì.

Kànɨsà ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ àkǎ ’òkò tɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu

12 Nírɔ̀ nyɨ̌ yà Kàgàwà óvò fǐndà alɛ tí rɔ̀, nyɨ̌ ní kàbhà alɛ, yà atdídɔ̌
kɔ̌zè alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà ní ɨzʉ̀ àbà nyɨ̌ nyí
ìndrǔ dɔ̌ nɨ́ afíkʉ̀, ídzìnga ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí ìndrǔ tɔ̀ nɨ́ afíkʉ̀, yɔrɔwà nà
nyɨ̌ nyóko nɨ́ afíkʉ̀, ɨyɔ̀nga ɔ̌ nyɨ̌ nyóko nɨ́ afíkʉ̀, ndɨrɔ̀ dhu-dzi òndù
nyɨ̌ nyí nɨ́ afíkʉ̀. 13 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndù dzìkʉ̀ nzínzìkʉ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔdhìkʉ̀
ɔ̀bhʉ̀ nyɨ̌ nyí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà nyɨ̌ nyɨ'ì rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù dhu
ʉ̀bà rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nʉ́ʉ̀bà dhu fʉ̌kʉ̀
dhu bhɛ̌yi. 14 Ròsè kórɔ́ kɔ̀rí dhu dɔ̀nǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì àzè nà. Obhó
tí, àzè náarí ndɨ kórɔ́ alɛ ùngbò rì'ì atdí alɛ nyʉ́ tí. 15 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì
Krístɔ̀ bhà màrʉ̀ngà nà afíkʉ̀ ɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà únzì nyɨ̌ nyɨ̌'ì ndɨ
màrʉ̀ngà nà, ndínɨ̀ nyɨ̌ nyɨ'ì tí atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì
ɔ̀tsɔ̀ àdǔ arí Kàgàwà tɔ̀ alɛ tí. 16 Krístɔ̀ bhà Ɔtɛ àkǎ ndàdɨ abhɔ nyʉ́
nzínzìkʉ̀ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù dhu ùdhe rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ sedzà ùbho
fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ̀ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta nyʉ́ nà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù
adyi ʉ̀yʉ̀ rɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ atdí afíkʉ̀ nyʉ́ nà, nyǎdʉ̀ òwu ɔ̀tsɔ̀ àdu rɔ̌ kà tɔ̀
Zàburì mà, ilèta tó adyi mà, Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɨ́ nyǎbhʉ̌ nyʉ̌yʉ̀ ngʉ̌kpà adyi
mànà ɔ̌. 17 Ɨngbàtí ílɨ ndì dhu mà nyɨ̌ nyɔ́nzɨna, ɔ̀tɛ̌-kʉ̀ ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀
mʉ̀tsɔ̌kʉ̀ ɔ̌ màtí, nákǎ nyɔ̀nzì kórɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu
ɔ̀tsɔ̀ àdu rɔ̌ Àba Kàgàwà tɔ̀ kɔ̌tù ɔ̌.

Fɨ́-dzá pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òkò tí dhu
(Ɛ̀fɛ 5.22-33; 6.1-9; 1Tì 6.1-2; Tit 2.9-10; 1Pɛ́ 2.18-25; 3.1-7)

18 Nyɨ̌ vèbhálɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fʉ̀kʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu àkǎkǎ dhu
bhɛ̌yi, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌.
19 Nyɨ̌ kpabhálɛ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ òwu òko
rɔ̌ abádhí mànà ɨ̀dzɔ tí nyɨ̌ nyɨ̀dzɔ̀ ngbɔ̌kʉ̀ rórɔ̀.
20 Nyɨ̌ nzónzɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ nyɨ̌ nɔ́dhì alɛ kórɔ́ dhu ɔ̌. Obhó tí,
wɔ̀rí ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu.
21 Nyɨ̌ nzónzo t'ábánǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù fʉ̀kʉ́ nzónzo àbhʉ̀ rɔ̌
ràkɔ̌, akyɛ nyɨ̌ nyabhʉ̀na abádhí-afí rìngyɛ̌ ì nɨ́.
22 Nyɨ̌ ɨnɔ tí arí'ì alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ yà adzɨ ɔ̌ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
kórɔ́ dhu ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌fʉ abádhí yà abádhí rɨ́ nyǎlǎ nyɨ̀kpɔ́ya
ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí, àdhàdhì abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ tí nyɨ̌ nyí nyɨ̌fʉ̌ dhu bhɛ̌yi.
Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ abádhí ídzì afíkʉ̀ nyʉ́ nà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ̀fʉ̌ nyɨ̌
nyarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 23 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna ìngbàtí ìlɨ ndì dhu mà,
nákǎ nyɔ̀nzì atdí afíkʉ̀ nyʉ́ nà, àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀ nyɨ̌ nyí kasʉ̀
ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ ní ìndrǔ tɔ̀ nyɨ̌ nyí kasʉ̀ ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi. 24 Nyɨ̌
nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rubhòya yà pbìndà alɛ tɔ̀ ndì ndʉ̀lɨ
pɛrɛ̀ tí dhu fʉ̌kʉ̀. Obhó tí Krístɔ̀, yà nyɨ̌ nyarí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ alɛ ní ndɨ
obhónánga tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ. 25 Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhà pɛrɛ̀
Kàgàwà ubhòya àdhàdhì yà kǎnzì nzɛ́rɛ dhu-bvʉ̀ rɔ̌, kǎrí nzɨ̌ dhu òlè
ìndrǔ tɔ̀ nídhunɨ̌.

4

1 Nyɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì dhu fʉ̀kʉ́ ɨnɔ tɔ̀ obhónánga dɔ̌,
ndɨrɔ̀ àkǎkǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ ràrɨ̌'ì ìnè dʉ̀kʉ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

Pbàkrístɔ̀ àkǎ ’ɔ̀kɔ̀ ɨnzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à’u alɛ nzínzì ɔ̌ tí dhu
(Ɛ̌fɛ 5.14-17; 6.18-20)

2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kɔ̀ pɔ́tsɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ Kàgàwà rǎdǔna fʉ̌kʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ àdǔ nyɨ̌ nyí kà tɔ̀ rɔ́rɔ̀. 3 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dɔ̀ká átɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà angbɛ tí pbɨndà Ɔtɛ ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ otu fǎkà. Ndɨ Ɔtɛ ní Krístɔ̀ nàndà Ɔtɛ, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ongónà àdɨ. Wɔ̀ ndɨ Ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí’ɨ̀ kòmbí imbi ɔ̀. 4 Nírɔ̀, nyɨtsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínɨ̌ ma mara tí kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba, àdhàdhɨ̀ kàkǎnà mɔvɔ̀ dhu bhěyi.

5 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌’ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t’óvòta tɔ́ mʉ̀tsɔ nà ɨnzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à’u alɛ-ɔ̀nzɨ̌, nyɔ̌wù ídzìnga ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ nyɨ̌ nyàbà kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌. 6 Ɔtɛ̌kʉ̀ àkǎnà ndɨ̀’ɨ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ ɔtɛ tí bìlǐnganà, ndàdʉ̀ ɔ̀vù iko nɨ̌ ka kɔ̀sɨ̀ dhu bhěyi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù ɔtɛ àdu rɔ̌ ɨngbàtí ílɨ ndɨ alɛ mà tɔ̀ àkǎkǎ dhu bhěyi.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(Ɛ̌fɛ 6.21-22)

7 Ɨma nàndà kɔ́rɔ́ dhu nɔ́vɔ rí fʉ̌kʉ̀ ní àlɛ̌ t’ádɔ̀nà Dɔ̀kíkɔ̀. Àbadhi ní atdídɔ̌ ma mózè alɛ, atdídɔ̌ pbɨndà kasʉ ní́fʉ kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ atdíkpá mǎ márí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ. 8 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mòvì ka tɨkʉ ɔ̀, ndínɨ̌ mǎ mʉ́da ɔ̀ná dhu nɔvɔ tí fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ afíkʉ àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ. 9 Ma mòvì abádhí atdíkpá atdídɔ̌ ma mózè, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ ndɨ̀ ní́fʉ àlɛ̌ t’ádɔ̀nà Ɔnɛ̀sɨ̌mɔ̀ mànà. Ndɨ Ɔnɛ̀sɨ̌mɔ̀ ní àwú fʉ̌rábvʉ̌ alɛ. Abádhí ní ɨ rí ɨrɔ́ ɨ̀ nɔ́nzɨ kɔ́rɔ́ dhu àwɛ̌ fʉ̌kʉ̀.

10 Ɔdhɨ̀du Àsɨ̀tarɨkɔ̀, yà atdíkpá ka kúsɔ̌ mǎ mànà alɛ, nóvì nyɨ̌. Ndɨrɔ̀ Mǎrkɔ̀, Bàrnabà t’ádɔ̀nà nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Nyɨ̌ nyábà wà Mǎrkɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu. Ní fʉ̌rábvʉ̀ kà rǎrà àhʉ rɔ̀, nyàkɔ ka mběyi. 11 Ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù, yà Yèsitɔ̀ tí kátɨna alɛ, nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Kǎkà Yɛ̌sù ná’ù Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɨbhʉ alɛ kɛ̀lɛ̌ ní ɨ atdíkpá arí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨma mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí ní ɨ afídu nópè.

12 Fʉ̌rábvʉ̌ alɛ Ɛ̌pafrà nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Ka ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ. Kǎrí nzɨ̌ ndɨ̀ngyɛ̌ ndɨtsɔ̀ ndɨ̀ ndí dʉ̀kʉ́ bìlǐnganà rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyikò tí pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔ’ɔ́ tí afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǎdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà-afí ɔ̀zè kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌. 13 Ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ matɨ, kà rarí ndùgye atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎrí ndùgye Làwòdikiyà mà Hìyèràpolì mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí’ɨ̀ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Lukà, yà atdídɔ̌ àlɛ̌ kózè àlɛ̌ tɔ́ mʉ̀ngangà mà, Dɛ̌mà mànà nóvì nyɨ̌.

15 Òvì nyòvì Làwòdikiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí’ɨ̀ àlɛ̌ t’ádɔ́na pbàkrístɔ̀, atdíkpá Nifà mà, yà pbɨ ɨdzá arí ’ùndǔ pbàkrístɔ̀ mànà. 16 Yàrí bhàrʉwà ka kɔzʉ́na gukyè nzínzìkʉ ɔ̌, ní nyɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ ɔbɨ, kɔzʉ̀ ka átɔ̀ Làwòdikiyà ɔ̌ kànɨsà ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌, tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ wɔ̀ ndɨ kànɨsà ɔ̌ bhà tɔ̀ ma mándǐ bhàrʉwà átɔ̀. 17 Ɔvɔ nyɔ̀vɔ dhu Àrkipò tɔ̀ nyǎtɨ: kà ràkǎ ndàndà nga mběyi yà fɔ́ná Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ábhʉ kasʉ nà, ndínɨ̌ ndadʉ̀ tí kɔ̀nzɨ mběyi.

18 Ɨma Pɔlɔ̀, ma màndǐ dhu ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌, movì nyɨ̌ nɨ̌. Àpɛ́ nyàdzo àdɨ ma màdɨ imbi ɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌!

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ nɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Pɔlɔ̀ andí Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ bhàrʉwà. Kǎndí ka mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gù dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, Pɔlɔ̀ mà, Sílà nà náawù ùvò ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀, Pɔlɔ̀ ràdù Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rù nʉ́nɔ̀ abádhí tɔ̀ (Kas 17.1-10). Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌, ìnzɨ̀ nɨ́ Pbàyàhúdí nɨ́ɨ̀'ì abhɔ nyʉ́, pbɛ́tù Pbàyàhúdí nyʉ́ ràdù ì'ì ngúfe. Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadù dhu ʉ̀ya ìndrǔ tɔ̀, ìnzɨ̀ Pɔlɔ̀ mà, Sílà nà rʉ̌nɔna dhu nɨrɨ tɨ́.

Ɔyɔ̌ atɔ dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ avì Tìmɔ̀tɛwù ràrà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà arɨ́ Yěsù ná'ù alɛ arɨ́ òko tɨ́ dhu andà. Nɨ́ ányì Tìmɔ̀tɛwù àrà àhʉ, ndàdù ndàdu rɔ̀, kɨ̌tsi àtɨ̀nà Pɔlɔ̀ nɨ̌ ìnè abádhí ràrɨ̌'ì fɨ̀yɔ́ a'uta nódɔ ì arɨ́ rɔ́. Kǎtɨ átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta nɨ́nza dhu ràrɨ̌ abáya mà, ayíya mà, ndɨrɔ̀ ɔdhɨ́ya mànà nʉ́vɛ ɨnzá Yěsù àpɛ̀ ìngo rɔ́rɔ̀ dhu. Nɨ́ abádhí ràrɔ̌wu dhu ɔ̀ngù rɔ̌ tsʉ̀yá kɔ̌kɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ ralaya tɨ́ tdʉ̌ Yěsù-ngbɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Pɔlɔ̀ náandí bhàrʉwà abádhí tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí-afí otsi tɨ́ ɔbɨ nɨ̌, abádhí ʉnɨ tɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀ rǐngo dhu nɨ́ɨ̀'ɨya tɨ́ dhu, ndɨrɔ̀ ndì ná'ù alɛ kɔ̌nzɨya tɨ́ dhu. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, abádhí rɨ̌ dhu à'u ìnè ì rɨ'ɨya atdíkpá ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà dhòdhódhónganà.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu mà abádhí rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu mànà dhu (1.1-10).
- Pɔlɔ̀ mà anzì kasʉ tɨ́ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ dhu (2.1-16).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà nózè ndàla dhu mà kǎvì Tìmɔ̀tɛwù ràrà abádhí-afí òpè dhu mànà dhu (2.17–3.13).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yěsù ná'ù alɛ ònzi ròkò Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi dhu (4.1-12).
- Yěsù ì a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì dhu (4.13-18).
- Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tɨ́ kà rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ ì ɨ́ ɔ̀nanǎ dhu (5.1-22).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ òvì dhu (5.23-28).

Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Sìlìvanù, Tìmɔ̀tɛwù mànà, mǎ màndǐ yàrɨ́ bhàrʉwà fʉ̌kù, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɨ́rɔ̀. Nyɨ̌ nɨ́ Àba Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà alɛ. Nɨ́, Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdù nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

2 Mǎ márɨ́ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, mǎdù àmbɛ nyɨ̌rɛ̀ dɔ̌ fàká ɨtsɔ̀ta ɔ̌. 3 Ndɨrɔ̀, mɨ̌tsɔ̀ mǎ mɨ́ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, mǎ máróngo ɨrɛ̀nà ìnzɨ̀ mǎ mʉ́bhana rɔ́rɔ̀ dhu nɨ́, fʉ̀kʉ́ a'uta-kàsʉ̌ mà, fʉ̀kʉ́ àzè arɨ́ nyǎbhʉ nyɔ̌nzì kasʉ tɨ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ nɨ́, nyɨ̌ nyá'ù dhu ɔbɨ nyʉ́ nà ìngo àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ ringoya dhu. 4 Adɔ́dǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mʉ̀nɨ dhu Kàgàwà rózè wà nyɨ̌, ndɨrɔ̀ kà róvò wà nyɨ̌, nyɨ̌'ɨ pbìndà alɛ tɨ́. 5 Obhó tɨ́, yà fʉ̌kù mǎ mɔ́vɔ̀ fàká Ídzì Màkʉ̌rù nɨ́ mǎ mɔ́vɔ̀ nzá ɔtɛ ɔ̌ tɨ́. Pbɛ́tù, mǎ mɔ́vɔ̀ ka Ɨlǐlǎ-Alafí bhà

ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, kàbhà mʉ̀dzʉ̀nà mànà nɨ́, mǎdʉ̀ dhu à'ù wɔ̀ mǎ mɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mókò dhu nábhʉ ídzìnga fʉ̌kʉ̀ dhu. 6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, fʉ̀kʉ́ okota nɔ́fɔ̀ ndì fàká okota nà, ndàdʉ̀ ndɔ̀fɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà adɨta nà. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà bhà ɔtɛ nákɔ, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́rǎ nyɨ̌ nɨ̌ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà. 7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, yà nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu nádɨ wà ídzì ɔ́fɔ̀ tɨ́ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀. 8 Obhó tɨ́, fʉ̌rábvʉ̌ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́ndɔ̀ ndì nɨ̌. Kʉ̌ndɔ̀ nzá ndì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà ɔ̌ tɨ́, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyá'ù Kàgàwà tɨ́ dhu-ɔ̀yɨ̌ nákǎ ábhɔ̌ ngari nyʉ́ ɔ̌. Nɨ́, wɔ̀ dhu dɔ̌ mǎ mʉ́nɔna tdɨ́tdɔ̌ dhu rɨ̌'ì mbǎ. 9 Ndɨrɔ̀, ìndrʉ̌ rɔ̌wu àwɛnà rɔ̌ dhu nɨ́, fʉ̌rábvʉ̌ mǎ mówù ùvò tɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, abádhí rɔ̌wu àwɛnà rɔ̌ dhu nɨ́, nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyǎ'ù Kàgàwà, nyǎdʉ̀ sànamʉ̀ nʉ́bhà dhu. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyárɨ́ ípìrɔ̌nga mà obhónga mànà tɔ́ Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ. 10 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyárɨ́ Kàgàwà t'Ídhùnà, Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu nɔ́dɔ. Ndɨ Yɛ̌sù nɨ́ ndɨ Kàgàwà ábhʉ rìngbɛ̀ ndì ibhu ɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ nʉwʉ̀ tɨ́ yà rɨ́rà ìndrʉ̌-ànyǎ t'ɨ́tdɨta tɔ́ pbɨ̀ndà nàwí ɔ̌ rɔ̀.

2

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ dhu

1 Adɔ́dʉ̌, nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨnzá mǎ rówù ùvò kɔkɔ́rɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀. 2 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀, tdʉ̌ mǎ mowu ùvò fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀, mǎ rábà àpbɛ̀, kadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ mǎ nɨ̌ Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ àpbɛ̀ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Kàgàwà ábhʉ afíka ròtsì ɔbɨ, mʉ̌nɔ̀ pbɨ̀ndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀. 3 Obhó tɨ́, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ dhu nɨ́'ì nzɨ̌ afátá, ka nɨ́'ì nzɨ̌ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta mà, ndɨrɔ̀ ka nɨ́'ì nzɨ̌ ʉtrátá mà. 4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ ndɨ mǎ ɨwà mǎ màkǎ mʉ̌nɔ̀ pbɨ̀ndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tɨ́. Nɨ́ mǎ mɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ ìndrʉ̌-nyɨ̀kpɔ́ nɔfɔ́ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ mǎ mádʉ̀ kʉ̀nɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔfɔ́ tɨ́. Ka nɨ́ ndɨ alɛ-afí-tsì dhu mà nʉ́nɨ̌ arɨ́ alɛ. 5 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨnzá mǎ rʉ́hà ìndrʉ̌ akɛkpá màtɨ́ ɔ̀tɛ̌ka ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌ka ɔ̌, mǎ mónɛ̀ nzá ìndrʉ̌-fɔ́ mǎ mɨ́ dhu òngyè dhu. Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́ ndɨ yà mǎ mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì. 6 Ndɨrɔ̀ mǎ manɛ̀ nzá ìndrʉ̌ rɨ̌ mɨ̌fʉ̌ dhu, ɨ̀mbǎ rɨ'ì nyɨ̌ nyʉ́ màtɨ́, ɨ̀mbǎ rɨ'ì ngʉ̌kpà alɛ màtɨ́. Mǎ mɨ́'ɨ̀yana ìnè mǎ'ɛ mǎ dʉ̀kʉ́ àzèmbè Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ nyʉ́ nɨ́ mǎ rɔ̀. 7 Pbɛ́tʉ̀ mǎ mádʉ̀ òko nzínzìkʉ ɔ̌ yɔrɔwà nyʉ́ nà. Àdhàdhɨ ndì ndaróngùna inzo nózè ɨngba-tsánà bhɛ̌yi, 8 mǎ mózè nyɨ̌ atdídɔ̌. Nɨ́, mǎ mazè nzá mʉ̌nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɛ̀lɛ̌ fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ atdyúka nadʉ̀ ɨ'ì átɔ̀ mǎdzi fàká ípìrɔ̌nga nyʉ́ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, fàká àzè nɨ́trɔ̌ ndì abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀ nɨ́dhunɨ̌. 9 Adɔ́dʉ̌, nyɨ̌ nyɨrɛ̀ wà mǎ mónzì kasʉ tɨ́ dhu mà, yà mǎ mábà àpbɛ̀ mànà. Mǎ mówù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ àzèmbè mǎ mɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ adyíbhengá, ndɨrɔ̀ kúbhingá màtɨ́ rɔ́rɔ̀, akyɛ mǎ mowuna ɨ'ì ànɔ̀ tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtɨ́ nɨ̌.

10 Nyɨ̌, Yɛ̌sù ná'ù alɛ tírɔ̀, mǎ mókò nzínzìkʉ ɔ̌ ɨ̀lɨ̌lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì ɔ̀nà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nyɨ̌ nɨ́ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà nɨ́ átɔ̀ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì. 11 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀ mǎ rókò kɔ́rɔ nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ mànà àdhàdhɨ inzo t'ábanà mà náaróko pbɨ inzo mànà dhu bhɛ̌yi. 12 Mǎ mówù dhu ʉyǎ

rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, mǎdʉ̀ òwu afíkʉ ɔ̀pè rɔ̌. Ndɨrɔ̀, mǎ mówù nyɔ̌nzì rɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndínɨ̌ nyɨ́ nyubhì tí Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi. Ndɨ Kàgàwà ní ndɨ nyɨ́ núnzì ndínɨ̌ nyɨ́ nyotsú tí pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̀, nyǎdʉ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nála.

13 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ yà ɨ̀nzɨ́ mǎ mí mɨ̌ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ nɨ̌ Kàgàwà tɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu: Nyɨ́ nyírì yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní, nyɨ́ nyǎdʉ̀ kàkɔ ɨ̀nzɨ́ ní ìndrʉ̌-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyákɔ ka Kàgàwà-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ bhɛ̌yi. Ní, ndɨ ɔtɛ ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨ ɔtɛ ní ndɨ nyʉkʉtsì rí kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ́ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tírɔ̀. 14 Adɔ́dʉ̌, ndɨ dhu nɨ̀tɛ̀ dhu ní, yà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, Kàgàwà bhà kànɨsà ɔ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná'ù alɛ rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ̀ dhu, nɔ́nzì wà ndɨ̀ átɔ̀ rʉ̀kʉ́ dhu. Nyɨ́ nyábà àpbɛ̀ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ bhà nyʉ́ fɔ́, àdhàdhɨ̀ abádhí náabà àpbɛ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí-fɔ́ dhu bhɛ̌yi tí. 15 Ɨ Pbàyàhúdí ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhʉ̀ kohò, ɨ̀ ràdʉ̀ pbànábí nábhʉ kɔkyɛ̀. Abádhí ní ndɨ rɔ̀ká ávu. Abádhí rɔ̌nzɨna dhu arí nzɨ́ Kàgàwà-nyɨ̀pkó nɔ́fɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí nóngò kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ òmvʉ̌ tí. 16 Abádhí arí tsʉ̀ka àpà 'ʉ̀tɔ̀ ɨ̀nzɨ́ mǎ mɔvɔ tí ɔ̀gʉ̀ tɔ́ ɔtɛ ɨ̀nzɨ́ ní pbàyàhúdí tɔ̀, akyɛ abádhí adʉ̀na ʉ̀gʉ nɨ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí nísɛ̌ yà angyangyɨ ɨ̀ arónzɨna fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-bvʉ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà nàwí rɨ̌sɨ̌ ɨ̀sɨ̌ abádhí dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà nózè ndàla dhu

17 Adɔ́dʉ̌, ka kʉ̀tʉ mǎ mʉ̌bhǎ mǎ nyɨ́ mànà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ídɔ̌ kàsʉmɨ̀ kɛ̀lɛ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀ alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ɨ̀ ɨ̀nè atdíkpá. Atdyúka nyʉ́ ní'ɨ̀ àlɛ̌ ràla àlɛ̌ nyɨ́ mànà. Ní mǎ mɔ́nzì kɔ́rɔ́ ɔbɨ ndínɨ̌ ndɨ dhu náaká tí fǎká. 18 Ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu ní, mǎ mómvù mǎ mɔ̌wù fʉ̌rábvʉ̀. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ Pɔlɔ̀, ma mómvù wà dhu ibí-gʉ̀na nyʉ́, ndínɨ̌ ma mara tí fʉ̌rábvʉ̀. Ní, pfɔ̀mvɔ Sìtanì ádʉ̀ ndɨ otu nʉ́tɔ̀ rɔ̀ká. 19 Nírɔ̀, ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ fàká a'uta rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀yá? Ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ ɨdhɛ̀ka rɨ̌ ndìka okúya dɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, fàká mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà ní àdhɨ mà? Nɨ'ɨya tí obhó nyɨ́ ndɨ, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo nínganí? 20 Obhó nyʉ́, okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ mǎ márí mɨ̌lè, ɨdhɛ̀ka ràdʉ̀ ndɨ̀ka nɨ̌.

3

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ òvì ràrà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà-afí nópè dhu

1 Ádzɨ mǎ mí ɨnga ɔ̀dɔ dhu nínɨngyɛ̌ mǎ rɔ̀, mǎ mála dhu mǎ ràkǎ mɔ̌kò vɨ̌ka dɔ̌ rɔ̀ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. 2 Ní, mǎ mádʉ̀ adɔ̀kà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì ràrà fʉ̌rábvʉ̀. Àbadhi ní ndɨ Kàgàwà bhà ɨnɔ, yà atdíkpá mǎ márí Krístɔ̀ dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ mànà ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ní mǎ móvì ka fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ afíkʉ nabhʉ̀ tí rɔ̀tsì ɔbɨ ndàdʉ̀ nyɨ́dì fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌, 3 ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ́ yà kòmbí nyɨ́ nyábàna àpbɛ̀ adʉ̀ tí atdí alɛ mà nábhʉ rʉ̀bhà pbɨ̀ndà a'uta. Obhó tí, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌ ndɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nábà àbà. 4 Ndɨrɔ̀, fʉ̌rábvʉ̀ mǎ mí'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, mǎ móvɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ mǎtɨ: àlɛ̌ ràrɨ̌ àpbɛ̀ nábà. Ní, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨ dhu ràrɨ̌ kɔ̌kɔ̀ rí 'ɔ̀nzɨ. 5 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨma nyʉ́ mà átɔ̀ ma mítdègu mɨngyɛ̌ ɨnga t'ɔ́dɔta nɨ̌, ní ma móvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà fʉ̌rábvʉ̀. Ma móvì ka ndínɨ̌ adʉ̀ tí ìngo nyɨ́ nyáróko tí fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nà idù. Obhó tí, ma mónzì ɔdɔ̀na dhu ní, akyɛ ʉtrátába Sìtanì rǎdʉ̀ àrà nyʉ̌tra, ɔbɨ̀ka ràdʉ̀ àwɨ̌ kɔkɔ́rɔ̀ dhu.

Tìmɔ̀tɛwù àdu ndì nà màkŭrù rĭ Pɔlɔ̀-ìdhɛ̀ nábhŭ rìka ndì dhu

6 Pbɛ́tù, kòmbí Tìmɔ̀tɛwù nírà wà àhu fŭrábvù rɔ̀. Ní, kàwɛ wà ídzì dhu nyú fùkú a'uta mà, fùkú àzè mànà dɔ̌. Kàtì, atdídɔ̌ nyĭ rarí mĭrɛ̀ bìlĭnganà, ndìrɔ̀ atdyúku nyú rí'ì nyăla mă tdítdɔ̌, àdhàdhì mă mòzè mă ràla nyĭ átɔ̀ tdítdɔ̌ dhu bhĕyi tí. 7 Ní ndì dhu bhĕyi tí adɔ́dŭ, yà mă mí'ì ɔ̀ná àpbɛ̀ mà, avuta mànà nzínzì ɔ̌, fùkú a'uta ɔ̌ nyĭ nyíkò tí dhu níbhò ndì ɔbì afíka tɔ̀. 8 Kòmbí, mă mí mĭnè mbĕyi nyú, nyĭ nyíkò pɔ́tsɔ́ Ádrùngbălɛ Yĕsù ɔ̀ nídhunĭ. 9 Ìngbà ɔ̀tsɔ̀-tìdɔ̀ ndì mă mádù àdunà Kàgàwà tɔ̀ okúku dɔ̀ rɔ̀, yà nyĭ nyú nyĭ nyàbhu ìdhɛ̀ka rìka ndì tí Kàgàwà-ɔ̀nzĭ okúku dɔ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌? 10 Kúbhingánă ndìrɔ̀ adyíbhengá màtí, mă márí mĭtsɔ̀ atdyúka nyú nà Kàgàwà rɔ̌, ndínĭ mă nabhù tí măla ngbɔ̌ku tdítdɔ̌, mădù fùkú a'uta dɔ̌ ɔ̀dì dhu níse fŭkù.

11 Kàgàwà àlɛ̌ t'Ábanà nyú ndìtírɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbălɛ Yĕsù mànà, nákă ì ràngbɛ otu făkà ndínĭ mă mowu tí ùvò fŭrábvù. 12 Ádrùngbălɛ Yĕsù àkă ndìtrɔ̌ nyĭ nyózè nyĭ nĭ nzínzìku ɔ̌ àzè, ndàdù kɔ́rɔ́ ngŭkpà alɛ nyĭ nyózè nĭ àzè nítrɔ átɔ̀, àdhàdhì mă mózè nyĭ dhu bhĕyi. 13 Kàkă ndàbhu afíku ròtsì ɔbì, ndínĭ adùya tí ì'ì ìllĭlă rɔ́, ndìrɔ̀ ìmbă afátá na àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà-ɔ̀nzĭ, àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbălɛ Yĕsù rĭngo, ì rìwŭ atdíkpá rɔ̀ná alɛ mànà níganí.

4

Pɔlɔ̀ rĭ Yĕsù ná'ù alɛ ònzi ròkò Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhĕyi dhu

1 Adɔ́dŭ, ngătsi dhu ní, mă mɔ́vɔ̀ wà nyĭ nyàkănà nyŭbhi Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ́fɔ̀ rádù dhu bhĕyi dhu fŭkù. Obhó tí, nyĭ nyárí ndì dhu ɔ̀nzì ɔ̀nzì. Ní, kòmbí mă mònzì fukú, mădù ùyanà fŭkù Ádrùngbălɛ Yĕsù-ɔvɔ̀ rɔ̌ dhu ní yàrí: Nyĭ nyàkă nyɔ̌nzì ka mbĕyi nyú ròsè. 2 Obhó tí, nyĭ nyùnì wà yà fŭkù mă múyă ìngbă dhu bhĕyi dhu-tìdɔ̀ mà ríra Ádrùngbălɛ Yĕsù bhà rɔ̀. 3 Kàgàwà ózè dhu ní, nyĭlă nyìkpɔ́na ɔ̌, ndìrɔ̀ ní nyɔ̌dɔ̀ nyĭ mùnyɔ̀nì rɔ̌ rɔ̀. 4 Ndìrɔ̀ kŏzè dhu ní, ngătsi alɛ rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌na ìlátá ɔ̌ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌, ndìrɔ̀ ìfuta mànà dhu ɔ̌, 5 ìnzĭ ndàbhu ndì mùnyɔ̀nì ràtdŭ afína yà ìnzá Kàgàwà núní alɛ náarɔ́nzìna dhu bhĕyi. 6 Wɔ̀ ndì mùtsɔ-tìdɔ̀ ɔ̌, dhu àkă nzá atdí alɛ mà rɔ̀nzì nzɛ́rɛnga ɔdhìnà rɔ̌, ndùpò pbìndà ara dɔ̀. Obhó tí, Ádrùngbălɛ Yĕsù níìtdìya kɔ́rɔ́ ì dhu bhĕyi dhu-ànyă yà angyină rɔ̀ mă múnɔ̀ fŭkù, mădù ùyanà mbĕyi nyú fŭkù dhu bhĕyi. 7 Obhó tí, Kàgàwà núnzì nzá àlɛ̌ mùnyɔ̀nì t'ɔ́nzìta tɔ̀. Pbɛ́tù, kŭnzì àlɛ̌ ndínĭ àlɛ̌ koko tí ìllĭlă alɛ tí nyìkpɔ́na ɔ̌. 8 Ndì dhu bhĕyi ní ndì, yàrí ùyátá nɔ̀dhɔ̀ alɛ, nɔ́dhɔ̀ nzá ìndrŭ-tsŭ dhu, pbɛ́tù kɔ̀dhɔ̀ dhu ní Kàgàwà bhà ùyátá. Ka ní ndì pbìndà Ìllĭlă-Alafí níbho arí fŭkù.

9 Yĕsù ná'ù alɛ rĭ 'òzè nzínzìya ɔ̌ dhu dɔ̌, nyĭ nyí'ì mbă fŭkù ka kí dhu àndĭ dhu-atdyú nà. Obhó tí, nyĭ nyú nyĭ-tírɔ̀, nyĭ nyúní wà nyĭ nyádù nyŏzè nzínzìku ɔ̌ tí dhu Kàgàwà-rɔ̌. 10 Kònĭ ndì dhu kɛ̀lɛ̌ ní ndì nyĭ nyarɔ́nzìna Màkɛ̀dɔ̀nìyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ arí'ì Yĕsù ná'ù alɛ-rɔ̌ kɔ́rɔ́. Ní, mă mònzì nyĭ nyŏngò kɔ̀nzì mbĕyi nyú tdítdɔ̌. 11 Nyɔ̀nzì ɔbì nyŏkò màrùngà ɔ̌: nyăndà nyĭ nyóko tí dhu nyĭ-tírɔ̀, nyădù kasu ɔ̀nzì ɔtsúku nyú nĭ dzùnàku nɔnzì tí yà ma múyă fŭkù dhu bhĕyi. 12 Ndì dhu bhĕyi ní ndì, nyĭ nyɔ́nzìna dhu rădù nyăbhu iri alɛ rìfu nyĭ, ìmbă nyădù ì'ì ìndrŭ rĭ dzùnàku ɔ̀nzì dhu-atdyú nà.

Pɔlò rǐ dhu àndǐ Yěsù ɨ a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ dhu dɔ̌ dhu

13 Adɔ́dǔ, mǎ mòzè nzá nyǒkò ìnzɨ nyʉ̌nɨ ɨwà ɨ a'u Yěsù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ dɔ̌ dhu, akyɛ nyɨ́ nyowuya òko ɨzʉ ɔ̌, yà ìmbǎ arɨ́'ɨ a'uta nà ngʉ̌kpà alɛ bhěyi nɨ̌. 14 Obhó tɨ́, àlɛ̌ ká'ù wà dhu Yěsù ravɛ̀ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀. Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, Kàgàwà abhʉ̀ya kǎkà ɨwà ɨ a'u Yěsù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ, rʉ̀ngbɛ ɨ átɔ̀, 'àdʉ̀ 'ùngbò Yěsù mànà.

15 Kànɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ʉnɔ dhu-bvʉ rɔ̌ mǎ mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Yěsù rǐngo dhu rǒtùna nyɨkpɔ́ya nà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ tɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kokoya nzɨ́ angyi ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-otù ɔ̌. 16 Obhó tɨ́, màlàyíká dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ-tù mà, Kàgàwà bhà wàndà-tù mànà rǐ 'ɨrɨ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nyʉ́ ndɨtɨ́rɔ̀ níifoya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎkà Yěsù Krístɔ̀ ɨ a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ náadʉ̀ya 'ʉ̀ngbɛ angyi. 17 Ndɨ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ, yà àlɛ̌-nyɨkpɔ́ nà àlɛ̌ kòtù àlɛ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya ɔ̀dzì atdíkpá abádhí mànà àpbù ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ òtù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù mànà awɛ ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, àlɛ̌ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kadʉ̀ya òko bìlǐnganà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. 18 Nɨ́, nyòngò afíkʉ nópè nzínzìkʉ ɔ̌ wɔ̀rɨ́ ɔtɛ nɨ̌.

5

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ

1 Adɔ́dǔ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù níingoya ɔ̀ná ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmì mànà dɔ̌, nyɨ́ nyɨ́ ìmbǎ dhu-atdyú nà mǎndǐ dhu fʉ̌kʉ̀. 2 Obhó tɨ́, nyɨ́ nyʉ́, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ rɨsɨ́ya ɨnzá ka kʉ̀nɨ angyangyɨ rɔ́rɔ̀, ogbotálɛ náarótsù ɨdza kúbhingánǎ dhu bhěyi. 3 Yà ìndrǔ rǎtɨna màrʉ̀ngà ràrǐ'ɨ kòmbí, ndɨrɔ̀ ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu ràrǐ'ɨ ìmbǎ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, dhu ìnzǎ rɨ́ dhu adʉ̀ya ìsɨ̌ abádhí dɔ̌. Abádhí rǎbàna àpbɛ̀ náapíríya ndì ndɨsɨ̌ àdhàdhì ari nà tsìbhálɛ-ò náarɨ́ ndàpìrǐ ʉgʉta tɔ̀ dhu bhěyi. Nɨ́, atdí alɛ mà nɔ́ɔgʉ́ya nzɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌. 4 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ adɔ́dǔ, nyɨ́ nyɨ́'ɨ ìmbǎ ɨ́nɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ wɔ̀rɨ́ ɨdhɔ adʉ̀ya tɨ́ nyɔ̌tdì ogbotálɛ bhěyi. 5 Obhó tɨ́, nyɨ́ kɔ́rɔ́ nyɨ́ nɨ́ awáwʉ̀ ɔ̌ alɛ, adyíbhengá nga ɔ̌ alɛ. Àlɛ̌ nɨ́ nzɨ́ kúbhingá nga ɔ̌ alɛ, ɨ́nɔ̀ ɔ̌ alɛ. 6 Nɨ́, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀dhɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀kò àlɛ̌-nyɨkpɔ́ nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ àlɛ̌ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ mběyi. 7 Obhó tɨ́, ɔ̀dhɔ̀ arɔ́dhɔ̀ alɛ náarɔ́dhɔ̀ kúbhingá, ndɨrɔ̀, òri aróri alɛ náaróri kúbhingá. 8 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌, adyíbhengá nga ɔ̌ alɛ tɨ́rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ àlɛ̌ mběyi. Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ a'uta mà àzè mànà làtú tɨ́ àlɛ̌-odrù dɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ àlɛ̌ ká'ù dhu náfɔ sàbǔ tɨ́ àlɛ̌-dɔ rɔ̌. 9 Obhó tɨ́, Kàgàwà núutri nzá àlɛ̌ ndɨ́nɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ nítdì ndì ndɨ́ nɨ̌ pbìndà nàwí nɨ́isɨ́ya tɨ́ àlɛ̌-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌tri àlɛ̌ ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabáya tɨ́ ɔ̀gʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. 10 Yěsù avɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ndì ndíngo dhu nótù àlɛ̌ àlɛ̌-nyɨkpɔ́ nà màtɨ́ rɔ̀, ndɨrɔ̀ kòtù àlɛ̌ ɨwà àlɛ̌ kʉ̀vɛ ró màtɨ́ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya tɨ́ òko ípìrɔ̌nga ɔ̌ atdíkpá ndì mànà. 11 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ nyǒwù afíkʉ òpè rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌dì rɔ̌ átɔ̀ a'uta ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ yà nyɨ́ nyárɨ́ kɔ̀nzɨ dhu bhěyi tɨ́.

Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tɨ́ dhu

12 Adɔ́dǔ, mǎ mònzì fʉkʉ́ ngǎtsi dhu nɨ́, nyǒngò kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ nífʉ. Ɨ alɛ nɨ́ kɔ̌kɔ̀ nyʉ̌nda arɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ nyɨkpɔ́kʉ ìtdyu dɔ̌ nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀ alɛ. 13 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́fʉ

abádhí atdídɔ̌ ròsè, nyǎdʉ̀ abádhí nózè yà abádhí arɔ́nzɨna kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyɨ́ nyàkǎ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.

14 Ndɨrɔ̀ adɔ́dǔ, mǎ mònzì nyɨ́ nyɔ̌vɔ̀ dhu ɨnzá ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi aróko alɛ tɔ̀, nyǎdʉ̀ afíya nɨ́ngyɛ̌ ì alɛ-afí nópè. Mǎ mònzì nyɨ́ nyɔ̌nzɨ ivivi ngbɔ̌ya nà alɛ dzʉ̀nà, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-dzi nóndù. 15 Mǎ mònzì nyɨ́ átɔ̀ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ́, ɨ̀nzɨ́ atdí alɛ mà ràdu nzɛ́rɛnga nzɛ́rɛnga nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyɔ̌nè ídzìnga ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí bìlǐnganà nzínzìkʉ ɔ̌ màtí ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌ màtí dhu kɛ̀lɛ̌.

16 Nyòngò òko bìlǐnganà dhɛ̀dhɛ ɔ̌ tí. 17 Nyòngò nyɨ́tsɔ̀ ɨ̀nzɨ́ nyɨ́ nyʉ́bhana rɔ́rɔ̀. 18 Rʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyòngò ɔ̀tsɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nádu Kàgàwà tɔ̀. Obhó tí, kɔ̌kɔ̀rí ní ndɨ Kàgàwà ózè nyɔ̌nzì Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌ dhu.

19 Ɨlǐlǎ-Alafí rɔ̌nzɨna kasʉ àkǎ nzá nyʉ̌tɔ̀ tsʉ̀na.

20 Kàgàwà bhà pbànábí nʉ́ʉnɔ dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì gàyàna.

21 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ dhu-ɔ̌nga àkǎ nyǒvò, nyǎdʉ̀ ídzì dhu tí rɨ́ì dhu ɔ̀nzì.

22 Ndɨrɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ́ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ́ Kàgàwà ònzi ràso Tèsàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà dhu

23 Màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ nákǎ ndàbhʉ nyɨ́ nyǒkò pbìndà alɛ nyʉ́ tí. Kàkǎ ndɔ̀dɔ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga, afíkʉ, atdyúkʉ, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌kʉ mànà, ròkò ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̀ɨ̀ ɔ̀yà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀. 24 Nyɨ́ nunzi Kàgàwà ní ɨ̀nzɨ́ arí pbìndà ɨrɛ̀ta nʉ́wʉ̌ alɛ. Ní ka ní ndɨ rí ɨ dhu nɔ́nzɨ.

25 Adɔ́dǔ, nyòngò nyɨ́tsɔ̀ dɔ̀ká átɔ̀.

26 Nyòvì Yěsù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ nyʉ́ nà.

27 Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ nyɨ́ nyɔzʉ́ tí yàrí bhàrʉwà Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́.

28 Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ àkǎ ndàso nyɨ́.

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Uvitatálɛ Pɔlɔ̀ náandí ndɨ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ̀ ka kandí ɔ́yɔ̌ bhàrʉwà. Kǎngbɛ ndɨ kànɨsà ɔyɔ rɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ pbìndà abhi ìsɛ̌ abhi ɔ̌ (Kas 17.1-9).

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ ɨ'ɨ̀ nɨ́ Pbàyàhúdí mà ábhɔ̌ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà. Pɔlɔ̀ andí dhu abádhí tɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì atɔ ʉ́dà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Yàrɨ́ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ bhàrʉwà ɔ̀ Pɔlɔ̀ àdu ndàndɨ̌ dhu nɨ́ ɨwà ndɨ̀ ndɔ́vɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉwà ɔ̀ dhu. Kàsʉmɨ̀ àdɨ ndàmbɛ ʉ̀da tɨ́ ʉ̀da dɔ̌ rɔ̀, pbàkrɨ́stɔ̀-tsì náava ndɨ̀ atdídɔ̌ ìnzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rǐngo dhu nɨ̌. Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ atdídhená alɛ nóowúnà àtɨ̀nà rɔ̌ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdhɔ rákǎ ɨwà (2.2). Ngʉ̌kpà alɛ nóowúnà dhu ìrɛ̀ rɔ̌ 'àtɨ ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì kasʉ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ kà rǐngo nídhunɨ̌ (3.6-12). Nírɔ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ndúdhěna dhu àngǎ atdídɔ̌. Kà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ, Nzérɛ alɛ nyʉ́ tɨ́ ka kátɨna alɛ nàndà dhu dɔ̌. Ndɨ alɛ rɨ̌ ndɨ̀tɔ angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ rǐngo dhu tɔ̀ (2.3-4). Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrɨ́stɔ̀-afí àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ ndàtɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràrɨ̌ ìnzɨ̌ arɨ́ ʉ̀nɔ ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu nʉ́bha ɨnzá ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ rɔ́rɔ̀ alɛ. Nɨ́ kà ràrɨ̌ abádhí àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀dɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ rɔ̌ rɔ̀ (3.3).

Bhàrʉwà-nyɨtɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Ndɨ̀ ndíngo rɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɔ́ɔtdɨ́ya ɨngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ-ànyǎ obhónánga dɔ̌ dhu (1.3-12).
- Ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àpɛ̀ ndàdʉ̌ dhu mà, Kà rǐngo ɨwà Nzérɛ alɛ nyʉ́ tɨ́ ka kátɨna alɛ ɨ́tɔ̀ ndɨ̀ dhu-dzidɔ̌ dhu mànà (2.1-12).
- Pbàkrɨ́stɔ̀ àkǎ ìkò pótsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu (2.13-17).
- Pbàkrɨ́stɔ̀ àkǎ 'àbhʉ ɨ̀ atdídɔ̌ ɨtsɔ̀ta tɔ̀ dhu mà, abádhí àkǎ 'ɔ̀nzɨ̀ kasʉ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga nɔdɔ tɨ́ dhu mànà dhu (3.1-15).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀ dɔ̌ ndàdʉ̀ abádhí nóvì dhu (3.16-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, atdíkpá Sìlɨ̀vanʉ̀ mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ màndɨ̌ yàrɨ́ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tírɔ̀. Nyɨ̌ nɨ́ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà bhà alɛ. 2 Ndɨ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'ádʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ kànɨsà nílè fɨyɔ́ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 13.40-43; 25.31-45; Fìl 1.3-6,27-30; 1Tɛ̀ 1.3-7)

3 Adɔ́dǔ, mǎ màkǎ mǒngò ɔ̀tsɔ̀ àdu bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̀ rɔ̀nzì ka ndɨ dhu bhěyi tɨ́, fʉ̀kʉ́ a'uta rɨ̌ ndìsɛ̌, nyɨ̌ nyózè nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌ nídhunɨ̌. 4 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ márɨ́ mǐlè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà kànɨsà ɔ̌. Mǎ

márɨ́ mǐlè átɔ̀, nyɨ̌ nyíkò pɔ́tsɔ́, nyǎmbɛ fʉ̀kʉ́ a'uta nɔ́dɔ̀ dɔ̌, àpbɛ̀ mà avuta mànà-dzi t'ɔ́ndùta ɔ̌ nídhunɨ̌.
5 Wɔ̀ dhu bhěyi nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu nɨ́ ndɨ rɨ́ dhu àvɨ̌, Kàgàwà rɨtdìya kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ obhónánga dɔ̌, ndàdʉ̀ nyɔ̌zʉ̀ ɨwà nyɨ̌ nyàkǎnà nyɔ̌tsù yà nyɨ̌ nyárɨ́ àpbɛ̀ àbà okúna dɔ̀ rɔ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̀ alɛ tɨ́. 6 Obhó tɨ́, Kàgàwà nɨ́ obhónánga dɔ̌ arɨ́ ìndrǔ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ alɛ. Nɨ́, kǎvùya átɔ̀ yà rʉ̀kʉ́ arávu alɛ-rɔ̌. 7 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌, yà rʉ̀kʉ́ ka karávu rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya àbànà nyɨ̌ mànà atdíkpá nɨ́ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌ àsɔ̌ dhu, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́ íwu pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ tɔ́ màlàyíká mànà nínganí. 8 Kɨ̌raya ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̌, ndàdʉ̀ yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀. Ndɨrɔ̀ kɨ̌tdɨ̀ya yà ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɨ́fʉ alɛ-ànyǎ átɔ̀. 9 Fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ pɛrɛ̀ tɨ́, abádhí núuwíya dhòdhódhónganà, ɨ̀ ròkò ɨtsɛ nyʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ kàbhà ɔbɨ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ màtɨ́. 10 Ndɨ dhu ɔnzɨya ndɨ̀ Yěsù rǐngo ndɨ́nɨ̌ pbɨ̀ndà alɛ-tsí níilè tɨ́ ndɨ̀, ndɨ̀ ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ ndɨ̀fʉ nínganí. Nyɨ̌ nyɨ'ɨya ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ átɔ̀, ɨwà nyɨ̌ nya'u fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉnɔ ɔtɛ nídhunɨ̌.
11 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, mǎ márɨ́ mǐtsɔ̀ bìlǐnganà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nɔ́ɔzʉ́ tɨ́ nyɨ̌ pbɨ̀ndà anzita nà àkǎ alɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀ mǎ márɨ́ mǐtsɔ̀ ndɨ́nɨ̌ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ kǎbhʉ̀ tɨ́ nyɨ̌ nyárɨ́ atdyúna òho kɔ́rɔ́ ídzìnga mà, fʉ̀kʉ́ a'uta-kàsʉ̌ mànà ràkǎ. 12 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɨ̌ ndìlè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɔvɔ̀kʉ ràdʉ̀ ndìlè átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà ídzìnga mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga mànà nóokú dɔ̀ rɔ̀.

2

Pfɔ̀mvɔ ìvì nzɛ́rɛ alɛ nɔ́ɔnzɨya tdʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ingo rɔ̀ dhu (Màt 24.23-44; 1Yù 2.18; 4.1-3)

1 Adɔ́dǔ, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo, ndàdʉ̀ àlɛ̌-tsʉ̀ nándu tɨna ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ dɔ̌, mǎ mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́: 2 àpɛ́ nyàbhʉ dʉ̀kʉ rɨ̀nza ndɨ̀ ɨsɔ́ tɨ́ nyǎmbɛ ɔdɔ ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ yà ìndrǔ rǎtɨna ɨwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ rɔ̀. Àpɛ́ nyà'u ka, ɨ̀mbǎ ka kátɨna pbànábí nʉ́nɔ̀ dhu ràrɨ̌ ndɨ, ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀nɔ̀ dhu ràrɨ̌ ndɨ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, mǎ màndɨ̌ bhàrʉwà ràrɨ̌ ndɨ ka nʉ̀nɔ̀ rɔ̀. 3 Àpɛ́ nyàbhʉ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ̌ ɨ̀ngbǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtɨ́. Obhó tɨ́, dhu àkǎ pɛ́ ìndrǔ rɨvà dhu ɨ̀ rɔ̀dhɔ̀ Kàgàwà angyinǎ rɔ̀ tdʉ̌ ndɨ ɨdhɔ náaká rɔ̀, pfɔ̀mvɔ ìvì nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ ndɨ̀tɛ̀. Ndɨ alɛ nɨ́ ɨwà Kàgàwà utri angyangyɨ dhòdhódhónga tɔ́ ɔvɛ tɔ̀ alɛ. 4 Ka nɨ́ òmvǔ, yà Kàgàwà tɨ́ ka karɔ́zʉ̀na, kadʉ̀ ʉ̀lɛnà kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ arɨ́ ndɨ̀dzɨ̌ ɔrʉ́ alɛ. Kǎraya àhʉ ndɨ̀ ndádɨ Kàgàwà bhà ɨdza nyʉ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndàtɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ Kàgàwà nyʉ́ tɨ́ dhu ɔ̀.
5 Nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́ obhó yà fʉ̌kʉ̀ ma mongónà ɔ̀vɔ̀nà àdɨ ma màdɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu? 6 Ndɨrɔ̀ kòmbí nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kà-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ arɨ́ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ dhu. Nɨ́ kǎraya ndɨ̀tɛ̀ pbɨ̀ndà kàsʉmɨ̀ rǎkǎ rɔ̀ tɨ́. 7 Obhó tɨ́, nzɛ́rɛ alɛ bhà ɔbɨ rɨ̌ɨ̀ ɨ̀nè kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ ɨnzá ka kʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ yà kà-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ rɨ́ kòmbí alɛ rìndrɨ̌ pɛ́ ndɨ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀. 8 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ndɨ nzɛ́rɛ alɛ nɨ́ɨtɛ̀ya ndɨ̀ kpangba. Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náadʉ̀ya kòhò ɨhɛ̀na nɨ̌, ndɨ̀tɔ̀ kàsʉ̌na pbɨ̀ndà ingota tɔ́ awáwʉ̀ nɨ̌. 9 Wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ alɛ

nɨ́ɨraya pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. Kɔ̌nzɨya kɔ́rɔ́ wɨwɨ̀-tɨdɔ̀, dhu ɨ̀tɛ̀ rɨ́ ize mà, ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu-tɨdɔ̀ mànà, ndʉ̀trǎ ìndrʉ̌ nɨ̌. 10 Ndɨrɔ̀ kɔ̌nzɨya kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀, ndʉ̀trǎ ùwɨ̌ rúwɨ̌ alɛ nɨ̌. Ɨ alɛ núuwíya ɨnzá ɨ azè ’àkɔ, ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨ̀ òzè yà ’ɨ̀gʉ rádʉ̀ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 11 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà arɨ́ abádhí rʉ̌wɨ̌ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nívì, ndɨ́nɨ̌ abádhí náa’u tɨ́ tìtɔ̀. 12 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Kàgàwà adʉ̀ya anya nɨ́tdɨ̀ yà ɨnzá obhónga ná’ù, pbɛ́tʉ̀ ’àdʉ̀ nzɛ́rɛnga kɛ̀lɛ̌ nózè alɛ dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kànɨsà nónzi rìkò fɨyɔ́ a’uta ɔ̌ dhu
(1Pɛ́ 1.3-9; 5.10-11)

13 Pbɛ́tʉ̀ mǎ’ɨ́ na adɔ́dʉ̌, mǎ màkǎ mɔ̌ngò ɔ̀tsɔ̀ nádu bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ózè nyɨ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà náapɨ̀ wà nyɨ̌ ɔ̀gʉ̀ tɔ̀, yà nyʉ̌’ɔ̌ rɨ́ nyɨ̌lǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ pbɨ̀ndà ɨ̀lǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kǎpɨ̀ nyɨ̌ ɔ̀gʉ̀ tɔ̀ obhónga nyɨ̌ nyá’ù dhu-otù ɔ̌. 14 Kɔ̀nɨ̌ ɨ dhu tɔ̀ nga nɨ́ ndɨ Kàgàwà únzì nyɨ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɨ’ɨya tɨ́ ngari nà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀. 15 Nɨ́rɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyìkò pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyàlʉ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ tsʉ̀ka ɔ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ andítá ɔ̌ màtɨ́ dhu mbɛ̌yi dʉ̀kʉ ɔ̀.

16 Àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà náazè àlɛ̌ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ pbɨ̀ndà ídzìnga-otù ɔ̌, kɨ̌bhò dhòdhódhónga tɔ́ alɛ-afí t’ópèta mà, ídzì a’uta mànà àlɛ̌ tɔ̀. Nɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀, àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà mànà, 17 nákǎ ɨ̀ ròpè afíkʉ, ’àdʉ̀ nyɨ̌dɨ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉ̌kʉ mà ídzì ɔ̀tɛ̌kʉ mànà ɔ̌.

3

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɨtsɔ̀ta nónzi Kànɨsà-fɔ́ dhu
(Rɔm 15.30-32; 1Tì 2.9-10; 4.11-12)

1 Kʉ̀bha mǎ mɨ́ dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌ adɔ́dʉ̌, nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̀ká, ndɨ́nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ɔtɛ nʉ́ʉndɔ tɨ́ ndɨ̀ tsàkàtsàkà, kadʉ̀ ɨ̀fʉnà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ yà fʉ̌rábvʉ̌ kǎrɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi. 2 Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dɔ̀ká, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà ɨgʉ́ tɨ́ mǎ’ɨ ɔ̀rɔ̀rʉ̀ ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alɛ-fɔ́ rɔ̀. Obhó tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ ndɨ Yɛ̌sù ná’ù. 3 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɨ́ ɨ̀nzɨ arɨ́ ʉ̀nɔ ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu nʉ́bha ɨnzá ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ rɔ́rɔ̀ alɛ. Nɨ́ kà rɨ̌ nyɨ̌dɨ̀, ndàdʉ̀ nyɔ̌dɔ̀ Nzɛ́rɛ alɛ rɔ̌ rɔ̀. 4 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mà’ù dhu nyɨ̌ rarɨ́ fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ̀yǎ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ràrɔ̌ngo kɔ̀nzɨ̀ ɔ̀nzɨ. 5 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyʉ̌nɨ ɨ̀ngbǎ dhu bvʉ̌ màtɨ́ Kàgàwà ózè nyɨ̌ dhu, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̀ndù àpbɛ̀-dzi àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ ndandù ka dhu bhɛ̌yi.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ʉ̀yǎ Tèsàlɔ̀nɨkà ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ kasʉ dɔ̌ dhu

6 Adɔ́dʉ̌, mǎ mɨ́ dhu ʉ̀yǎ fʉ̌kʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌: nyìndà nyɨ̌ yà ngbɔ̌ya úyɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ dhu nɨ́fʉ kɔ́rɔ́ ɔdhɨ́kʉ rɔ̌ rɔ̀. 7 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ̌ ràkǎnà nyɔ̌kò mǎ márɨ́ ɔ̀ko dhu bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mɨ́’ɨ̀ rɔ̀, mǎ mókò nzá ɨtsɨ nà. 8 Mǎ mónyʉ̀ nzá atdí alɛ bhà ɔ̀nyʉ̀ mà tɨ́rɔ̌rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mónzɨ̀ kasʉ ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨrɔ̀ ɨngyɛ́tá mànà, kúbhingá màtɨ́, ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtɨ́, akyɛ mǎ mowuna ɨ̀’ɨ̀ ànɔ̀ tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtɨ́ nɨ̌. 9 Mǎ mónzɨ̀ wɔ̀rɨ́ dhu àzèmbè ɨwà nyɨ̌ nyàkǎnà nyɔ̌nzɨ̀ dzʉ̀nàka rɔ́rɔ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mazè

dhu nɨ́ mɨ̌tɛ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò ɔ̀nzɨ̀nà dhu yà mǎ mɔ́nzɨna dhu-nyʉtsì.
10 Obhó tɨ́, fʉ̌rábvʉ̀ mǎ mɨ'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, mǎ mʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ mǎtɨ:
«Ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ nɨ́ ràkǎnà nzá ndɔ̀nyʉ̀ dhu.»
11 Mǎ mɨ́rɨ̀ dhu, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ-ngbɔ̀ rúyɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ 'àmbɛ kasʉ
ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ ɨ̀ àmbɛ̀nà rɔ̀, abádhí rarádʉ̀ 'ìtsu ngʉ̌kpà
alɛ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀. 12 Ní, mǎ mònzì ɨ alɛ-tsí, mǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya fɨ́yɔ̀
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ròwù kasʉ ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ ɨyɔ̀nga ɔ̌, 'àdʉ̀ fɨyɔ́
ɔ̀nyʉ̀ nyʉ́ nɔ́nyʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ adɔ́dʉ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌ngyɛ̌ nyɨ̌ ídzìnga t'ɔ́nzɨta nɨ̌.
14 Ɨnzɨ̌ rɨ́ yà mǎ mʉ̀nɔ̀ yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̌ dhu nífʉ̌ alɛ, nákǎ nyʉ̌wɛ̌
dɔ̀nánga, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyɨ̌rɨ̀ mànà, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̀na adʉ̀ tɨ́ ɨ̀wʉ. 15 Àpɛ́ nyàdʉ̀
nyɔ̀zʉ̀ ka òmvʉ̌ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ ɔdhɨ̀kʉ bhěyi tɨ́.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà dɔ̌ ndàdʉ̀ abádhí nóvì dhu

16 Màrʉ̀ngà ìbho arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nákǎ ndàbhʉ
màrʉ̀ngà ndɨ̀tɨ́rɔ̀ fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́.
17 Ɨma Pɔlɔ̀, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌ ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ dhu, movì
nyɨ̌ ɔ̀ná. Ma marɨ́ ɔtsʉ́du ɨ̀lɨ̌ ndɨ dhu bhěyi kɔ́rɔ́ bhàrʉwà ɔ̀. Kànɨ̌
ɔtsʉ́du-dɔ nyʉ́.
18 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ nɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Pɔlɔ̀ andí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɨ́ kátɨna kpatsìbhíngba tɔ̀ bhàrʉwà. Ndɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nɨ'ɨ̀ Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̌, Lístrà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Kòmbí ka karɨ́ ndɨ pbìrì ànzi Tùrùkiyà tɨ́. Kà t'ábanà nɨ'ɨ̀ Mʉ̀gìrikì, kà-tsánà Èwùníkè ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ Mùyàhudì-àyi (Kas 16.1). Ɨyàdhíyà mà ɨ́yànà mànà nɨ'ɨ̀ pbàkrɨ́stɔ̀ (2Tì 1.5).

Pɔlɔ̀ arà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ Lístrà. Nɨ́ Tìmɔtɛwʉ̀ ɨrɨ kà rǎwɛ̌na Yěsù dɔ̌ dhu, ndàdʉ̀ ndɨ Yěsù à'ù (Kas 16.10). Ndɨ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kòvò 'òngò kasʉ ɔ̀nzɨ̀ mànà atdíkpá.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ʉnda Pɔlɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́ pbìndà abhi ɔ̌ (Kas 16.1-5). Ndɨrɔ̀, Yěsù ná'ù alɛ tɔ́ a'uta nádù ndɨ̀ olù, ngǎtsi nɨ̌ vurò dhu ùdhě ka kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ Yěsù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná atdí kɨgɔ̀ mà ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ ongónà ndɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ òvì ràrà ìndrǔ-afí nópè ányɨ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ kǎvì ka atdíku ràdɨ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, pbàkrɨ́stɔ̀-afí nopé tɨ́ (1Tì 1.3). Nɨ́ yàrɨ́ bhàrʉwà náatù ka ányɨ̀. Ka kɨrɛ̀ nga Pɔlɔ̀ randí ka azà kumì dɔ̀ná ɨ̀bhʉ nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌ Pɔlɔ̀ ɨ'ɨ̀ ɨwà ndɨ̀ ndóngò mʉ̀là tɨ́ rɔ́, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ nà.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tì ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvǐ rɔ̀sɔ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó dhu (1.3-11).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀ kàbhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.12-20).
- Pbàkrɨ́stɔ̀ ròngò 'ɨ̀tsɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌ dhu (2.1-15).
- Kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ kovò tɨ́ dhu (3.1-16).
- Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àkǎ ndòngò dhu ùdhe pbàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ (4.1-16).
- Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àkǎ ndɔ̀nzì kasʉ kànɨsà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ mànà tɨ́ dhu (5.1–6.2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀-nyɨ̀kpɔ́ nítdyǔ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu mà kàkǎ ndàbhʉ sedzà òǹzìtálɛ tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ rʉ̀lɨ fɨyɔ́ a'uta fɨyɔ́ ònzì ɔ̀ dhu mànà dhu (6.3-21).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ɨma nɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ. Ɨma nóvò nɨ́ Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba mà, Yěsù Krɨ́stɔ̀, yà àlɛ̌ kɨ́lɨ àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ rɔ̀ná alɛ mànà. 2 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ma mɨ́ yàrɨ́ bhàrʉwà àndǐ ɨndʉ̀. Ɨnyɨ nɨ́ idhùdu nyʉ́ a'uta-otù ɔ̌. Kàgàwà àlɛ̌ t'Ábanà mà, Yěsù Krɨ́stɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà nákǎ ɨ̀tɛ̀ fɨyɔ́ ídzìnga ɨndʉ̀, àbà ɨzʉ dʉ̀nʉ́, àdʉ̀ nyabhʉ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvǐ rɔ̀sɔ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó dhu

3 Yà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ma márà rɔ́rɔ̀ ma mávi nyɔnzɨ̀ dhu bhěyi tɨ́, ma mòzè nyadɨ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyɔsɔ́ tɨ́ atdídhená alɛ, ɨ̀nzɨ̌ ràmbɛ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ dhu núdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. 4 Nyɨ nyàkǎ nyɔsɔ̀ abádhí átɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ rʉ̀mbɛ̀ ɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ imbe t'áwɛta mà, fɨyɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀ náalɛ̀ ndɨ̀ tɨ́ dhu mànà dhu náwɛ̌ ɨ̀ ɨ́ ɨ̀nzɨ̌ ríku rɔ́rɔ̀ dhu rɔ̌. Ɨ dhu àwɛ̌ ka kɨ́ dhu

náarí agòta ìbho ìndrǔ nzínzì ɔ̌, àzèmbè a’uta-otù ɔ̌ ka kʉ́nɨ Kàgàwà ózè dhu nónzɨ ka kàmbɛ̀nà rɔ̀. 5 Ma mí wɔ̀ dhu ʉ̀yǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ndínɨ̌ ìndrǔ nóozé tí ɨ̀ nzínzìya ɔ̌. Ndɨ àzè rǎhʉ ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ-afí mà, ídzì ɨrɛ̀ta mà, obhónánga tɔ́ a’uta mànà ɔ̀ rɔ̀. 6 Atdídhená alɛ nɨ́ndà ɨ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ dhu rɔ̌ rɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ ’àbhʉ ’àmbɛ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà dhu nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. 7 Abádhí ózè ɨ̀’ɨ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ʉ́nɨ nzá wɔ̀ ɨ̀ ʉ́nɔna dhu-tì mà, ndɨrɔ̀ abádhí ʉ́nɨ nzá wɔ̀ ɨ̀ údhěna ɔbɨ nyʉ́ nà dhu mà.

8 Àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu Ʊyátá ràrɨ̌ ídzì dhu, Kàgàwà ózè dhu bhěyi ka kùdhe ka ìndrǔ tɔ̀ rɔ̀. 9 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɨ dhu átɔ̀, Kàgàwà ranzì nzá pbìndà Ʊyátá obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎnzì ka fɨ̌yɔ̀ alɛ ní ìnzɨ̌ arí Ʊyátá nífʉ̌ alɛ, ìnzɨ̌ arí Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ alɛ, ìnzɨ̌ arí Kàgàwà ná’u alɛ, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ. Kǎnzì ka átɔ̀ ìnzɨ̌ arí Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ alɛ tɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu nátdǔ afíya alɛ tɔ̀, abáya mà ayíya mànà nɔ́kyɛ arí alɛ mà ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀kyɛ arí alɛ mànà tɔ̀. 10 Kàgàwà anzì Ʊyátá átɔ̀ okúya dɔ̀ rɔ̀ alɛ nɨ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ mà, kpabhálɛ tɨ́rɔ̀ arí mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ vèbhálɛ tɨ́rɔ̀ arí mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ alɛ mànà. Kǎnzì ka átɔ̀ ìndrǔ ùdzɨ̌ arí ɨnɔ tí alɛ mà, tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arí alɛ mà, tɨ̀tɔ̀ dɔ̌ arí dhu nʉ́tsɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà obhónánga tɔ́ ɔtɛ nà rí ’àgò ngʉ̌kpà dhu-tsí nónzɨ arí alɛ mànà-okú dɔ̀ rɔ̀. 11 Ndɨ obhónánga tɔ́ ɔtɛ nákɔ ndɨ̀ yà hirò nónzɨ̀ Kàgàwà íbhò fudú, ndínɨ̌ ma mongó tí ʉ̀nɔ̀nà ìndrǔ tɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Yěsù Krɨ́stɔ̀ tɔ̀, kàbhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

12 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ yà ɔbɨ níbhò idù àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ tɔ̀, kɔ̌zʉ̀ ma àkǎkǎ alɛ tí, ndɨ̀dɨ̀ ma pbìndà kasʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Angyi ɨma nɨ’ɨ̀ Yěsù nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ alɛ, Yěsù ná’ù alɛ rɔ̌ arávu alɛ, ndɨrɔ̀ àrɨ̌ dɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ábà ɨzʉ dùdú, ɨnzá ma má’ù Yěsù dhu nábhʉ ma mongò ɨnzá ma mʉ̀nɨ dhu ɔ̀nzɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 14 Ndɨ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nítɛ̀ pbìndà ídzìnga abhɔ nyʉ́ idù. Nɨ́, kǎdʉ̀ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ̀ ma’ù ndɨ̀, madʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nózè, Yěsù Krɨ́stɔ̀ mànà mǎ múngbò mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

15 Yàrí ní ndɨ àkǎkǎ ka’ù, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ àkǎ ɨ̀ ràkɔ ɔtɛ. Ndɨ ɔtɛ ní: Yěsù Krɨ́stɔ̀ írà yà adzɨ ɔ̌ ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɨgʉ́ tí nzɛ́rɛngatálɛ, yà ɨma nyʉ́ ma mí’ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ròsè nzínzìya ɔ̌ alɛ. 16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà ábà ɨzʉ dùdú. Kɔ̌nzì ka ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ otùdu ɔ̌, ɨma, nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ nzɛ́rɛngatálɛ nzínzì ɔ̌ tɨ́rɔ̀, Yěsù Krɨ́stɔ̀ nɨ́ɨ̀tɛ̀ tí kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-dzi t’óndùta. Kɔ̌nzì dhu ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɨ̀tɛ̀ tí dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ abádhí ràrɨ̌’ɨ̀ ìnè ’à’ù ndɨ̀, ’àdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. 17 Kàgàwà dhòdhódhónga tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, yà ìnzɨ̌ arɔ́vɛ̀, yà ìnzɨ̌ atdí alɛ mà arálǎna, ndɨrɔ̀ yà atdírɔ̀ tí arí’ɨ̀ Kàgàwà nákǎ ɨfʉta nà ilèta mànà dhòdhódhónga nà. Àmɨ̀nà!

18 Tìmɔ̀tɛwʉ̌ pbànɨ̌ngbá, ma mí yàrí dhu àvɨ̌ nyɔnzɨ̀, àdhàdhɨ̀ yà angyangyɨ pbànábí avɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndɨ ɔtɛ-otù ɔ̌ nyɨ nyugye tí alɛ-afí tɔ́ ídzì ila. 19 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ a’uta mà pbʉ̀kʉ̀ ídzì ɨrɛ̀ta mànà mběyi. Atdídhená alɛ nɔ́dhɔ̀ fɨyɔ́ ídzì ɨrɛ̀ta, ndɨ dhu ràdʉ̀ ’àbhʉ ’ùwɨ̌ fɨyɔ́ a’uta ɔ̌ rɔ̀. 20 Kɔ̀ ɨ ùwʉ̌wɨ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ ní, Hìmɛ̀nɛyɔ̀ mà Àlɨsandʉrʉ̀ mànà. Ma mípfo wà abádhí mabhʉ

pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀, ndínǐ fɨyɔ́ mʉ̀tsɔ nʉgɛ̀rɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ’ongó tí dhu ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà nǐ tdítdɔ̌.

2

Yɛ̌sù ná’ù alɛ àkǎ òngò ɨtsɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌ dhu

1 Nírɔ̀, angyinǎ rɔ̀ nyʉ́ ma mònzì fʉkʉ́ dhu ní, nyǒngò nyɨ̀tsɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. Nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̀ nyí rɔ̀, nyòngò dhu òngzì Kàgàwà-fɔ́, nyǎdʉ̀ nyɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyòngò Kàgàwà òngzì rɔ̀ngzì kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̌ mʉ̀hɛtʉ̀ dzʉ̀nà, nyǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àdu Kàgàwà tɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Nyòngò nyɨ̀tsɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi átɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, ìndrǔ ʉ̀nda arí kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà dɔ̌, ndínǐ àlɛ̌ nabhʉ̀ tí àlɛ̌ rɔ̀kɔ̀ ɨyɔ̀nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌, àzèmbè àlɛ̌ kí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ, àlɛ̌ ràdʉ̀ ìfʉ̌na ka kí dhu ɔ̀nzɨ ngʉ̌kpà alɛ-rɔ̌ rɔ́rɔ̀. 3 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̀ nyí àyǎya dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔgʉ̀ba-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu nónzɨ. 4 Kɔ̌zè dhu ní kɔ́rɔ́ alɛ ràbà ɔ̀gʉ̀, ’àdʉ̀ obhónga ʉ̀nɨ. 5 Obhó tí, Kàgàwà arí’ɨ̀ atdí tí, ndɨrɔ̀ kà mànà rí ìndrǔ ùngbò alɛ rɨ̀’ɨ̀ atdí tí. Ndɨ alɛ ní ìndrǔ, Yɛ̌sù Krístɔ̀. 6 Kǎbhʉ pbɨ̀ndà ípìrɔ̀nga ndɨ̀tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ ndɨ ndʉwʉ̀ tí nǐ. Wɔ̀rí ní ndɨ, Kàgàwà apɨ̀ kàsʉmɨ̀ àkǎ rɔ̀, Yɛ̌sù ɨtɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu. 7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ílɨ ma uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t’ʉ́nɔtatálɛ tí. Kɨ̌lɨ ma átɔ̀ ndínǐ ma mudhè tí dhu ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀, rà’ù Kàgàwà, ’àdʉ̀ obhónga ʉ̀nɨ. Yà ma mʉ́nɔna dhu ní obhó dhu nyʉ́, ìnzǐ ní tìtɔ̀.

Kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà àkǎ ɨ’ɨ̀ nà Kànɨsà ɔ̌ ɔ́fɔ̀

8 Nírɔ̀, ma mòzè kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ kpabhálɛ ròngò ɨtsɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ afíya nà, ɔtsʉ́ya ɨ̀ ʉ̀va ɔrʉ̀ rɔ́rɔ̀, ìmbǎ nàwí na, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ agòtá na. 9 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ma mòzè vèbhálɛ ròngò ’ʉ̀fɔ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ ɨsísɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Abádhí àkǎ nzá ’ɨ̀dhà ìndrǔ-afí dɔ̀yà, dɔ̀ya-ká t’ɔ́kyɛ̀ta mà, ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu t’ʉ́fɔ́tá mà, ɔrʉ́ odzìya nà yɔ̀kpɔ́ mà, ɔrʉ́ odzìya nà mbɛrʉ̀ mànà t’ʉ́fɔ́tá-otù ɔ̌. 10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí àkǎ ’ɨ̀tɛ̀ fɨyɔ́ aya ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ ɨ́ í dhu-otù ɔ̌, àdhàdhɨ̀ Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ́ arí dhu tí arí ’àtɨ vèbhálɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi.

11 Vèbhálɛ àkǎ ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ tí kpabhálɛ rɨ̌ dhu ùdhě fɨ́yɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ fɨ́yɔ̀ rí dhu ùdhě alɛ rʉ̌nɔna dhu nífʉ. 12 Ma màvi nzá vèbhálɛ rùdhe dhu kpabhálɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ rɨ̀’ɨ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí kpabhálɛ dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ ’ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ tí. 13 Obhó tí, Àdamʉ̀ ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ Ɛvà ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ dzina dɔ̌. 14 Ndɨrɔ̀, ìnzǐ ní Àdamʉ̀ ndɨ pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉtrá, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kʉ̌trá, ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ ndɨ ka kʉ̀trǎ dhu abhʉ̀ rʉ̀kɔ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá. 15 Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ɨgʉ́ya vèbhálɛ ʉgʉta-otù ɔ̌, fɨ́yɔ́ a’uta mà àzè mànà abádhí ɔ̀dɔ̀, ’àdʉ̀ ùbhi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̀.

3

Kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ ɨ’ɨ̀ nà ɔ́fɔ̀

1 Kànǐ obhó dhu ʉ̀nɔ rí ɔtɛ: Kànɨsà dɔ̀nga àndà arí ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ndɨ nòzè ndòngò alɛ nózè ní ídzì kasʉ nyʉ́. 2 Ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̀’ɨ̀ nyʉnatsì. Kàkǎ ndɨ̀’ɨ̀ atdí tsìbhálɛ kɛ̀lɛ̌ nà alɛ tí. Kàkǎ ndɨ̀’ɨ̀ afína ɔ̀tɔ rí alɛ tí, ɨ̀nzǐ arí dhu ɔ̀mɔ ɔ̀mɔ tí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí. Kàkǎ ndɨ̀’ɨ̀ mbɛ̌yi arí olo àkɔ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀

mbɛ̌yi arí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ùdhɛ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí. 3 Kàkǎ nzá ndì'ì ɨwa
óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ anya ɔ̀nzɨ arí ìndrʉ̌ nà alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, kàkǎ ndì'ì
ɨyɔ̀ arádɨ alɛ tí, màrʉ̀ngà nózè alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá fʉ̀rangà átdʉ̌ afína alɛ
tí. 4 Kàkǎ ndì'ì mbɛ̌yi arí pbì ɨdzá-bhà ɔ̀dɔ, ndàdʉ̀ pbì inzo àbhʉ rìrì
tsʉ̀ná dhu ɨfʉta nyʉ́ nà alɛ tí. 5 Obhó tí, ìnzɨ̌ arí pbì ɨdzá-bhà nyʉ́ nɔ́dɔ
mbɛ̌yi alɛ rǎdʉ̀ Kàgàwà bhà kànɨsà nɔ́dɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi? 6 Kànɨsà
dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ àkǎ nzá ndì'ì ɔwʉ́tána tí Yɛ̌sù ná'ù alɛ tí, akyɛ kǎrana
ndìdzɨ, Kàgàwà ràdʉ̀ anya ɔ̀tdì dɔ̀ná yà Pfɔ̀mvɔ dɔ̌ ndì ndatdì anya
dhu bhɛ̌yi nɨ̌. 7 Kàkǎ ndì'ì ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ mà rǎdʉ̀ ídzì dhu ʉ̀nɔ̀
dɔ̀ná átɔ̀ alɛ tí, akyɛ ɨ alɛ owuna òko ìnzɨ̌ ìfʉ ka nɨ̌, ndɨrɔ̀ akyɛ kǎrana
àtsɨ Pfɔ̀mvɔ bhà àdà ɔ̀ nɨ̌.

Dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ì'ì nà ɔ́fɔ̀

8 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ì'ì ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́
ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ tí. Abádhí àkǎ nzá ì'ì ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ tìtɔ̀ tɔ́ otu
ɔ̌ ka kóngyèna malì átdʉ̌ afíya alɛ tí. 9 Abádhí àkǎ 'ɔ̀dɔ̀ yà Kàgàwà ɨ́tɛ̀
àlɛ̌ tɔ̀ a'uta tɔ́ obhónánga ìlɨ̌lǎ afíya nyʉ́ nà. 10 Abádhí àkǎ pɛ́ kandà
mʉ̀tsɔ̌ya angyi, ndɨ dhu-dzidɔ̌, ɨnzá ka kàbà nzɛ́rɛ dhu abádhí-nyʉtsì
rɔ̀, kadʉ̀ ndɨ kasʉ àbhʉ abádhí rɔ̀nzì.

11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, abádhí tɔ́ vèbhálɛ* nákǎ ì'ì ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí,
ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ alɛ tí. Abádhí àkǎ ì'ì afíya ɔ̀tɔ rí alɛ tí,
ndɨrɔ̀ fɨ́yɔ̀ ka kàvi kɔ́rɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ arí mbɛ̌yi alɛ tí.

12 Dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ì'ì atdátdí tí arí'ì vèbhálɛ nà alɛ tí, ndɨrɔ̀ mbɛ̌yi arí
fɨ́yɔ́ inzo mà, fɨ́-dzá arí'ì ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu ɔ̀dɔ alɛ tí. 13 Mbɛ̌yi arí
fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ dìyàkɔ́nɔ́, nífʉ̌ kɔ́rɔ́ alɛ arí. Abádhí rǎdʉ̀ òwu dhu àwɛ
rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́na, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨ á'ù dhu dɔ̌.

Àlɛ̌ tɔ́ a'uta ídè dɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ ɔtɛ

14 Ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà ɨndʉ̀ ɨwà ma mà'ù dhu ɔ̀tɔ ma ràrɨ̌ mɔtɔ
tɨnʉ ɔ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ́rɔ̀. 15 Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ma màrà àhʉ sɛsɛ rɔ̀,
yàrí bhàrʉwà rɨ̌ ndɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí dhu àkǎ kokò Kàgàwà
bhà alɛ nzínzì ɔ̌ dhu nɨ́tɛ̀ ɨndʉ̀. Ɨ alɛ nɨ́ Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà
arí'ì dhòdhódhónga nà alɛ bhà Kànɨsà, yà obhónga ídè dɔ̀ná átsʉ̀ta.
16 Obhó dhu nyʉ́ nɨ́ yà. Kàgàwà ɨ́tɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ɔtɛ nyʉ́. Àlɛ̌ tɔ́
a'uta ídè ndɨ ɔtɛ dɔ̌:

Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨtɛ̀ ndì ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ka nɨ́ ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ɨtɛ̀ Kàgàwà ɔ́zʉ̀ ìmbǎ afátá nà nyʉnatsì alɛ
tí.
Kǎvì ndì̀ màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌,
ndɨrɔ̀ kàbhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɨ́ ndɨ ka kʉnɔ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌.
Ka nɨ́ ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ a'u,
ndɨrɔ̀ Kàgàwà adʉ̀ àbhʉnà rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
ɔ̀.

4

Tìtɔ̀ tɔ́ dhu ùdhɛ̌ rí alɛ rɔ̌ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀dɔ dhu

1 Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ kpangba ndàtɨ, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, atdídhená alɛ rʉbhàya fɨyɔ́ a'uta. Abádhí apbáya ì ìndrʉ̌
ʉ̀trǎ rí alɛ-afí mà, pfɔ̀mvɔ údhe dhu fɨ́yɔ̀ alɛ rʉ̌dhɛ̀na dhu mànà rɔ̌. 2 Ɨ

* **3:11** 3.11 Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, vèbhálɛ tí ka kátɨna dhu rǎdʉ̀ ì'ì dìyàkɔ́nɔ́ tɔ́ vèbhálɛ tí, ngǎtsi nɨ̌ dìyàkɔ̀nísí tí.

alɛ nʉ́ʉbhàya fɨyɔ́ ídzì otu, ’àdʉ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ ndɨrɔ̀ ɔyɔyɔ ɨdàya nà màlímó-owù nʉ́ngʉ. Ɨ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó ní ɨwà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta nínza ndì àdhàdhì kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì rìlù sʉma nɨ̌ ka kɔ̀bì dhu bhɛ̌yi. 3 Abádhí nɨ́ísɔ́ya ìndrʉ̌ ìnzɨ̌ ongó tí ’ʉ̀mba, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ongó tí atdídhená ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ nɔ́nyʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ɔ́nzì kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀. Ní a’uta nà alɛ, ndɨrɔ̀ obhónga nʉ́nɨ alɛ rǎdʉ̀ kɔ̀nyʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nà. 4 Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà Kàgàwà ɔ́nzì ní ídzì dhu. Ní ɨ dhu nzínzì ɔ̌, ɔ̀dhɔna ka kí dhu rɨ̌’ì ɨmbǎ atdí màtí, Kàgàwà tɔ̀ ka kí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ rɔ́rɔ̀ ka kɔ̀nzì ka rɔ̀. 5 Obhó tí Kàgàwà bhà Ɔtɛ mà, ɨtsɔ̀ta mànà nú’o wà yà kɔ̌nzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí rìlǎ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

Mbɛ̌yi arí kasʉ ɔ̀nzɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ tɔ̀ alɛ

6 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyapɛ́ wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu núdhɛ̌ Yɛ̌sù ná’ù alɛ tɔ̀, ní nyɨ nɨ’ɨna mbɛ̌yi arí kasʉ ɔ̀nzɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ tɔ̀ alɛ. Ndɨ dhu ɨtɛ̀na dhu, ɨwà nyɨ rɔ́’ɔ̀ a’uta tɔ́ ɔtɛ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨwà nyɨ rífʉ ɨndʉ̀ ka kúdhe obhónánga. 7 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨrì ɨmbǎ tɨ̌ya nà imbe, yà ɨ̀nzɨ̌ rí ’àkɔ̌ a’uta nà imbe. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ nyɨfʉ Kàgàwà ózè dhu. 8 Alɛ-ngbɔ̀ àbhʉ̌ rí rìdzɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ní ídzì dhu ngúfe otu ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ní ídzì dhu nyʉ́ ròsè kɔ́rɔ́ otu ɔ̌. Obhó tí, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ Kàgàwà ɔ́kɔ̀ wà ípìrɔ̌nga tɔ́ làká yà kòmbí rɨ́’ì kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ olù ɨraya kàsʉmì ɔ̌. 9 Yà ma mɔ̀vɔ̀ ɨndʉ̀ ɔtɛ ní obhó ɔtɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ àkǎ ’à’ù ɔtɛ. 10 Àlɛ̌ kárí adyɔ ɨ̀vɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kárí àlɛ̌ ùgye Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí’ì dhòdhódhónga nà alɛ ɔ̀ àlɛ̌ kɨ́lɨ àlɛ̌ tɔ́ a’uta dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà ní kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ Ɔ̌gʉ̀ba, ròsè ní Yɛ̌sù ná’ù alɛ tɔ́ Ɔ̌gʉ̀ba. 11 Kɔ̌kɔ̀ dhu àkǎ nyʉyǎ, nyadʉ̀ ùdhenà ìndrʉ̌ tɔ̀.

12 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɔ̀nzɨ gàyànʉ zàdhà tí nyɨ nyɨ́’ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ’ì ídzì ɔ́fɔ̀ tí Yɛ̌sù ná’ù alɛ tɔ̀, ɔ̀tɛ̌nʉ ɔ̌, mʉ̀tsɔ̌nʉ ɔ̌, pbʉ̀kʉ̀ àzè ɔ̌, Kàgàwà nyɨ nyá’ù nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ a’uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga ílǎ tí dhu ɔ̌. 13 Nyɨ nyàkǎ nyadzi nyɨ nyongò Andítá ɔ̀zʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, nyongò abádhí-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ, ndɨrɔ̀ nyongò dhu ùdhe abádhí tɔ̀, ràrà àhʉ ma márà àhʉ dhu ɔ̀. 14 Apɛ́ nyʉbhà nyʉnʉtsì rɨ́’ì ɨ̀lǐlǎ-Alafí ábhʉ ɨndʉ̀ pɛrɛ̀ ìnzɨ̌ nyɔnzì kasʉ nɨ̌. Ndɨ pɛrɛ̀ nyɨ nyábà yà pbànábí avɔ̀ dhu okúnʉ dɔ̀ rɔ̀, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ ràdʉ̀ ɔtsʉ́ya ʉ̀lɨ dʉ̀nʉ́ rɔ̀. 15 Nyɨ nyàkǎ nyapbǎ afínʉ kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̌, nyadʉ̀ nyadzi atdídɔ̌ kasʉ tɔ̀, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ala tí angyi tí kàsʉ̌nʉ rǎrà mbɛ̌yi dhu. 16 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ mbɛ̌yi nyɨ-tírɔ̀, nyandà ɨnga mbɛ̌yi nyɨ nyúdhɛ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nà, nyadʉ̀ nyapba atdídɔ̌ ɨ dhu t’ɔ́nzɨta rɔ̌. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzɨ dhu rɔ̀ nyɨ nyí nyɨgʉ̌ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu ìrɨ rí alɛ ɨ̀gʉ átɔ̀.

5

Yɛ̌sù ná’ù alɛ àkǎ ndɨ’ì nà mʉ̀tsɔ

1 Mʉ̀là-akpà tɔ̀ nyɨ nyí dhu ɔ̀vɔ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyɔrʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tí kà dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyɔvɔ̀ dhu kà tɔ̀ àbanʉ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌-ɔwʉ́ tɔ̀ nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ adónʉ bhɛ̌yi. 2 Kǎkà ɨwà atɔ̀ya ówù angyi vèbhálɛ tɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ayínʉ bhɛ̌yi, vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀ nyadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ awɛ́nʉ bhɛ̌yi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ̀lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

3 Nyɨ nyàkǎ nyandà kǎkà ɨmbǎ arí’ì dzʉ̀nàya ɔ̀nzì rádʉ̀ alɛ nà abvo-ayí mbɛ̌yi. 4 Atdí abvo-àyi apɛ́ ɨ’ì ìnè inzo nà, ndàdʉ̀ ɨ’ɨ pbɨ inzo tɔ́

inzo nà, nɨ́ ɨ inzo àkǎ ’ɔ̀nzɨ yà Kàgàwà ózè kɔnzɨ ídzìnga angyi fɨ̃-dzá-bhà nyʉ́ rɔ̌. Abádhí àkǎ ’ɔ̀dɔ̀ fɨyɔ́ alɛ mbɛ̌yi, yà rɔ̀yá ɨ fɨyɔ́ alɛ anzɨ ka dhu bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu. 5 Abvo-àyi nyʉ́ tɨ́ rɨ́’ɨ̀ alɛ nɨ́, yà atdírɔ̀ tɨ́ arɨ́’ɨ̀, yà Kàgàwà ɔ̀ arɨ́ pbɨ̀ndà a’uta ɨ̀lɨ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ nɨ́ Kàgàwà-fɔ́ tɨ́ arɨ́ ndɨ̀ ndɨ́ atdyúna òho dhu ònzi, ndàdʉ̀ àrà ndɨ̀tsɔ̀ rɔ̌ adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌. 6 Pbɛ́tʉ̀, ndàbhʉ̌ rɨ́ yà adzɨ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ ràtdʉ̌ afína abvo-àyi nɨ́ ɨwà ɔ́vɛ̀ angyangyɨ àdì ndàdì nyɨ̀kpɔ́na nà rɔ́rɔ̀ abvo-àyi. 7 Kɔ̀nɨ̌ nyɨ nyàkǎ nyʉyǎ abvo-ayí tɔ̀ dhu nɨ́ wɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ kambɛ̀ tɨ́ nzɛ́rɛ dhu àwɛ dɔ̌ dɔ̀yá. 8 Ɨ̀nzɨ̌ ndɨ alɛ apɛ́ fɨndá alɛ ɔ̀dɔ mbɛ̌yi, rɔ̀sè ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀dɔ̀ pbɨ̀ ɨdzá-bhà nyʉ́ mbɛ̌yi, nɨ́ ndɨ alɛ ʉ̀bhà wà pbɨ̀ndà a’uta, ndàdʉ̀ ɨ’ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tɨ́ rɔ̀sè ɨnzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à’u alɛ dɔ̀nǎ màtɨ́.

9 Ndɨ́nɨ̌ ka kandí tɨ́ atdí abvo-àyi-ɔvɔ̀ Kànɨsà arɨ́ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ abvo-ayí nzínzì ɔ̀, kàkǎ ndɨ̀’ɨ ɨwà pbɨ̀ndà atɔ ísɛ̌ azà kumì atɔ abvo-àyi tɨ́. Kàkǎ ndɨ̀’ɨ átɔ̀ atdí tɨ́ ɨ’ɨ̀ kpatsìbhálɛ nà abvo-àyi tɨ́. 10 Kàkǎ ndɨ̀’ɨ ɨwà ka kʉ́nɨ mbɛ̌yi arɨ́ dhu ɔ̀nzɨ alɛ tɨ́: ndɔ̀dɔ̀ pbɨ inzo mbɛ̌yi, ndàdʉ̀ pbɨ ɨdzá ìwʉ̌ olo àkɔ̌ mbɛ̌yi. Kàkǎ ndɨ̀’ɨ átɔ̀ ɨdha ɨ̀sɨ̌ arɨ́ ndù’o Yɛ̌sù ná’ù alɛ-pfɔ̀* nɨ̌ alɛ tɨ́, àpbɛ̀ ɔ̌ rɨ́’ɨ̀ alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ngʉ̌kpà ídzì dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́.

11 Pbɛ́tʉ̀, abvo-ayí-ɔwʉ́ nákǎ nzá nyandɨ̌ ɔvɔ̀ya Kànɨsà arɨ́ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ abvo-ayí nzínzì ɔ̀. Obhó tɨ́ amba-bvʉ̀ ɨ ówu dhu-atdyú àlʉ̌ ɨ tdɨ́tdɔ̌ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ ɔ̀wu Yɛ̌sù bhà kasʉ ɨ̀vɔ̀ fɔyá rɔ̀. 12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨ ɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ abádhí àbhʉ̌ Kàgàwà rɔ̀tdɨ anya dɔ̀yá, ɨnzá abádhí ɨ̀fʉ Yɛ̌sù tɔ̀ ɨ ɔ́kɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ làká dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 13 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi dhu nɨ́, Kànɨsà náapɛ́ àmbɛ abádhí dzʉ̀nà nɔ́nzɨ dɔ̌, nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ ɨ ɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀ ɨ óko dhu rɨ̌ abádhí àbhʉ̌ ràmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdza-tsʉ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, rɔ̀sè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, abádhí rǎmbɛ ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ɨ ɨ́ tsʉ̀ya ɔ̀dɔ rɔ́rɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ ɨnzá àkǎnà kʉnɔ̀ dhu mà nʉ́nɔ̀ dɔ̌. 14 Nɨ́rɔ̀, ma mɔ̀zè abvo-ayí-ɔwʉ́ rɔ̀wù amba-bvʉ̀ tdɨ́tdɔ̌. Dhu àkǎ abádhí ràbà nzónzo, ’àdʉ̀ fɨyɔ́ ɨdza ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ ’ʉbhà tɨ́ otu àlɛ̌ tɔ́ ɔ̀mvʉ̌ tɔ̀ rʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ dhu àlɛ̌ dɔ̌. 15 Obhó tɨ́, atdídhená abvo-ayí ʉ́bhà wà ídzì otu, ’àdʉ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀-owù nʉ́ngʉ. 16 Yɛ̌sù ná’ù atdí tsìbhálɛ náapɛ́ ɨ’ɨ̀ abvo-ayí nà fɨ̃-dzá-bhà nzínzì ɔ̌, nákǎ ndɔ̀nzɨ ɨ abvo-ayí dzʉ̀nà. Kàkǎ nzá ndʉ̀bhà abádhí kànɨsà-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ kànɨsà ara tɨ́ kǎkà ɨ̀mbǎ rɨ́’ɨ̀ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nà abvo-ayí-tsí kɛ̀lɛ̌ nándà rɔ̌.

17 Mbɛ̌yi arɨ́ kànɨsà ɔ̀dɔ pbàkʉ̀rʉ̌ nákǎ kabhʉ ɨfʉta fɨ̃yɔ̀ ɔyɔ-rà dɔ̌†. Rɔ̀sè dɔ̀tsí nɨ́, kǎkà ɨ nádzi ’ɔ̀ngɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ̀, ’àdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ núdhe ìndrʉ̌ tɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌. 18 Obhó tɨ́, Andítá átɨ: «Nyɨ nyàkǎ nzá nyʉtsì dzʉ̀nànʉ ɔ̀nzɨ rɨ́ ndɔ̀tsì nganʉ̀-ɔ̌nga kpɔ̌na rùvò kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀ ìkyì-akpà-tsʉ̀. Nyɨ nyàkǎ nyʉbhà ka rɔ̀nyʉ̀ nganʉ̀.» Ndɨrɔ̀ kǎtɨ: «Kasʉ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nákǎ kubho pbɨ̀ndà mʉ̀kɨ̀mbà.»

19 Nyɨ nyàkǎ nzá nya’ù Kànɨsà ɔ̌ mʉ̀kʉ̀rʉ̌ nɔ̀bhʉ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu, ɨnzá ɔ́yɔ̌ alɛ, ngǎtsi nɨ̌ ɨ̀bhʉ alɛ mà nɨ́’ɨ̀ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́ rɔ̀. 20 Dhu nàfǎ alɛ

---

* **5:10** 5.10 Pɔlɔ̀ bhà kàsʉmì ɔ̌, ɨnɔ nóongónà ɨdha nísɨ ndù’o olo tɨ́ ìwʉ̌ ɨdzá alɛ-pfɔ̀ nɨ̌. Pbɨ̀ndà ábhàlɨ̃-pfɔ̀ ndɨ ndù’o dhu-otù ɔ̌, Yɛ̌sù ɨtɛ̀ dhu nɨ́ ìndrʉ̌ rɨ̌ ndɨ̀fɔ̃, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà àzè nɨ́tɛ̀ ɔdhɨ̀nà tɔ̀ dhu.

† **5:17** 5.17 Ɨfʉta àkǎ kabhʉ ɔyɔ-rà dɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ dhu-tɨ̀ nɨ́: abádhí tɔ̀ ka kábhʉ̌na ɨfʉta nákǎ ndɨ̀’ɨ ɔyɔ-gʉ̀na ɔ̀sè ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kábhʉ̌na ɨfʉta dɔ̀nǎ dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ dhu ɨ’ɨ rɔ̀, dhu àkǎ kabhʉ pɛrɛ̀ abádhí tɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ̀sè ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kábhʉ̌na pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ.

dɔ̌, nyɨ nyàkǎ nyɔrʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ́ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ tɨ́ nzɛ́rɛnga-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ́ átɔ̀. 21 Ma mɨ́ dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́ rɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ́ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà avò màlàyíká-ɔ̀nzɨ́ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ kǎkàrɨ́ ʉyátá ìmbǎ angyɨnǎ vurò ɨrɛ̀tá na, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ nyɨ nyɨ́ dhu òlè atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́ rɔ́rɔ̀. 22 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨlɨ ɔtsʉ́nʉ kòmbómbí ìndrʉ̌ dɔ̌ kasʉ nɔnzɨ tɨ́ Kànɨsà ɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nzá nyotsù akyɛ ngǎtsi alɛ bhà afátá ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ nyɨ-tɨ́rɔ̀ nyɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

23 Nyɨ nyàkǎ nzá nyarà ɨdha-vǐ kɛ̀lɛ̌ nɔ́mvʉ̀ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyarà dɨvayì ɔ̀mvʉ̀ rɔ̌ akɛ, yà kòmbómbí ivívínga aróngo àrà ìngo rɔ̌ nyʉnʉtsì nɨ̌ finʉ-tsʉ̀ dzʉ̀nà nɔnzɨ tɨ́.

24 Atdídhená alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga náarɨ́ ndàlǎ kpangba ɨnzá ka kàpɛ̀ anya mà ɨ̀tdɨ̀ dɔ̀yá rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí tɔ́ nzɛ́rɛnga náarárà ndàvi ànyǎya ka kʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌ tɨ́. 25 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ídzì kasʉ náarɨ́ ’ɨtɛ̀ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎkà ɨ̀nzɨ́ rɨ́ ’àvǐ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ tsí, nɨ́ rɨ̌ nzɨ́ ádʉ̀ òko ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ bìlǐnganà.

6

Ɨnɔ àkǎ ɨ̀fʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ

1 Ɨnɔ tɨ́ rɨ́’ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà Yɛ̌sù ná’ù, nákǎ ɨ̀fʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ atdídɔ̌, ɨ̀nzɨ́ ìndrʉ̌ adʉ̀ tɨ́ dhu ʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ Kàgàwà nɨ̌, ndɨrɔ̀ yà àlɛ̌ karúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɨ̌. 2 Ndɨrɔ̀, kǎkà Yɛ̌sù ná’ù alɛ rɨ̌’ɨ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɨ́ ɨnɔ, nákǎ nzá ’ɔ̀nzɨ̀ abádhí gàyà, adɔ́ya tɨ́ abádhí rɨ̌’ɨ̀ a’uta-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àkǎ ’ɔ̀nzɨ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-kàsʉ̌ mbɛ̌yi nyʉ́ ròsè, abádhí tɔ́ ídzì kasʉ tɔ́ ídzìnga àbà rɨ́ nɨ́ ɨwà Yɛ̌sù ná’ù alɛ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ Kàgàwà ózè alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó náarúdhěna dhu dɔ̌ dhu mà ɔ̀nzì dɔ̌ dhu mànà dhu

Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ nyɨ nyàkǎ nyudhe nyadʉ̀ ʉ̀yanà ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu. 3 Atdí alɛ náapɛ́ vurò dhu ùdhě ìndrʉ̌ tɔ̀, ɨ̀nzɨ́ ndàdʉ̀ ndòzè ndùbhi yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà obhónánga tɔ́ ɔtɛ nózè dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ́ ndàdʉ̀ ndòzè ndùbhi Kàgàwà ózè àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu nà rɨ́ ndàkɔ̌ dhu ťúdheta bhɛ̌yi, 4 nɨ́, ndɨ alɛ nɨ́ ndɨdzɨ́ rɨ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá atdí dhu mà nʉ̀nɨ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌’ɨ̀ agòta mà, ɔtɛ-tì dɔ̌ ka kɔ́nzɨna anya mànà tɔ́ andɨ nà. Ndɨ dhu aríbhona dhu nɨ́ alɛ-afí ɨ̀lɨ̌ ka kɨ́ atdí dhu dɔ̌ dhu mà, agòta mà, ìndrʉ̌ nɨ̌ ka kɨ́ dhu ʉ̀nɔ dhu mà, nzɛ́rɛ dhu ɨrɛ̀ ka kɨ́ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu mànà. 5 Ndɨrɔ̀, kà ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ átɔ̀ dhu nɨ́, yà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ínza ɨ̀, ndɨrɔ̀ ɨwà ádzo obhónga rɔ̌ rɔ̀ alɛ rɨ̌ ’àgò ɨ̀nzɨ́ ríku rɔ́rɔ̀ dhu. Ɨ alɛ ózʉ̀ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu ònzì àbà ka kɨ́ ɔ̀nà dhu tɨ́.

6 Obhó tɨ́, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ongyéngá nyʉ́, alɛ-fɔ́ rɨ́’ɨ̀ dhu nɨ̌ tɨ́ alɛ-ɨdhɛ̀ ɨ̀ka ndɨ̀ rɔ̀. 7 Obhó tɨ́, àlɛ̌ kíwǔ nzá atdí dhu nà màtɨ́ yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kʉ̀vɛ rɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀wunà kà ɔ̌ rɔ̀ atdí dhu mà rɨ̌’ɨ̀ ɨ̀mbǎ. 8 Nírɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ ɨ̀’ɨ̀ àlɛ̌ kɔ́nyʉna dhu mà, àlɛ̌ rɔ̌ àlɛ̌ kʉ́fɔ̌na dhu mànà, nɨ́ ɨ dhu àkǎ wà àlɛ̌ tɔ̀. 9 Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀ nózè ’ɔ̀nzì alɛ nʉ́trǎ pfɔ̀mvɔ arɨ́, ràdʉ̀ àtsɨ ibí ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà dhu mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu mànà-atdyú tɔ́ àdà ɔ̀. Ɨ dhu-atdyú arɨ́ àpbɛ̀ ìbho ìndrʉ̌ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrɨ́ ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rʉ̀vɛ. 10 Obhó tɨ́, fʉ̀rangà nózè ka kɨ́ dhu nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu náaráhʉ ɔ̀nà rɔ̀. Kà tɔ̀ ɨ̀ nábhʉ atdídhená alɛ nʉ́bhà fɨyɔ́ a’uta ɨtsɛ nyʉ́, ’ádʉ̀ ábhɔ̌ àpbɛ̀ àbhʉ fɨ̌yɔ̀.

Kàgàwà bhà alɛ àkǎ ndɔ̀nzɨ dhu

11 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, Kàgàwà bhà alɛ tírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyindrǐ nyɨ
ɨtsɛ kɔ̀rí nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔnɛ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ nyí dhu,
nyɔnzì Kàgàwà ózè dhu, ndɨrɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ a'uta ɔ̌ nyɨ nyádɨ dhu. Nyɨ nyàkǎ
nyɔnɛ̀ ìndrǔ òzè nyɨ nyí dhu, dhu-dzi òndù nyɨ nyí dhu, ndɨrɔ̀ ìyɔ̀nga ɔ̌
nyɨ nyádɨ dhu. 12 Nyɨ nyàkǎ nyugyè a'uta tó ídzì ɨla. Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀
dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga yà Kàgàwà anzi nyɨ fǐndà, ndɨrɔ̀ yà nyɨ
nyɨtɛ̀ pbʉ̀kʉ̀ ídzì a'uta kpangba ibí ngàmbì-ɔ̀nzǐ okúna dɔ̀ rɔ̀.
13 Ma mí yàrí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ yà kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀ arí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ Kàgàwà-
ɔ̀nzǐ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà Pòtiyò Pìlatɔ̀-ɔ̀nzǐ pbɨndà a'uta nɨtɛ̀ mbɛ̌yi kpangba
Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔ̀nzǐ rɔ̀: 14 nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀nzǐ rɔ̀tɨ̀,
ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ kala nzɛ́rɛ dhu nyʉnʉtsì, ràrà àhʉ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
Krístɔ̀ rǐngo dhu ɔ̀. 15 Kàgàwà abhʉ̀ya ka rɨ̀tɛ̀ ndì yà ndì ndakɔ̀ kà tɔ̀
kàsʉmì ɔ̌. Ka ní kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì Kàgàwà, yà atdídɔ̌ hirò nɔ́nzì, ndɨrɔ̀
atdírɔ̀ tí arí'ì alɛ. Ka ní kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. 16 Ka ní atdírɔ̀ tí ɨ̀nzǐ ɔvɛ́ya alɛ, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀nzǐ atdí
alɛ mà rǎdʉ̀ àrà àhʉ ɔ̀nà awáwʉ̀ ɔ̌ arádɨ alɛ. Ka ní ɨnzá atdí alɛ mà
àpɛ̀ àlǎna alɛ, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀nzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àlanà alɛ. Kàkǎ ɨfʉta nà,
ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà! Àmìnà!

Ònzìtálɛ àkǎ ɨ'ì nà ófɔ̀

17 Nyɨ nyàkǎ nyʉyǎ dhu yà indo arí'ì adzɨ ɔ̌ ònzìtálɛ tɔ̀, ɨnzá abádhí
ràkǎ àmbɛ 'ɨdzɨ dɔ̌ ì tírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá abádhí ràkǎ 'ɨ̀lɨ fɨyó a'uta ònzì ɔ̀,
ìkǔ ndɨ ònzì rǎdʉ̀ ìku dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ ɨ̀lɨ fɨyó a'uta
Kàgàwà ɔ̀. Kǎrí ndɨ kɔ́rɔ́ dhu ìbho abhɔ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀, ndínǐ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ ɨka
tí ndì nǐ. 18 Abádhí àkǎ 'ɔ̀nzɨ ídzì dhu, 'àdʉ̀ ì'ì ònzìtálɛ tí ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ
ì'í dhu ɔ̌. Abádhí àkǎ 'ɔ̀nzɨ mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌ rí'ì alɛ dzʉ̀nà, 'àdʉ̀ ɔ̀wu ì'ì rɔ̌ ɨsó
'ʉ̀ndɔ̀ fɔyá ndɨ nòtù dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀. 19 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí
rǎdʉ̀ ídzì, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀nzǐ ríku ongyéngá-tsʉ̀ núndu fǐyɔ̀ olù ɨraya ɨdhɔ
tɔ̀, ndínǐ 'abáya tí obhónga tó ípìrɔ̌nga.
20 Ɔɔ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà fʉnʉ́ Kàgàwà ábhʉ dhu mbɛ̌yi
afínʉ ɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyindrǐ nyɨ ɨtsɛ yà ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ rí
Kàgàwà-ɔvɔ̀ ɨ̀fʉ̌ agòta rɔ̌ rɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyindrǐ nyɨ ɨtsɛ tìtɔ̀ tó ɨnga
t'ʉ́nɨtatálɛ rǐ 'àgò dhu rɔ̌ rɔ̀. 21 Atdídhená alɛ, yà ɨ dhu bhɛ̌yi ɨnga
t'ʉ́nɨta-tɨdɔ̀ tɔ̀ ɨ̀ nádzi, nʉ́bhà wà fɨyó a'uta ɨtsɛ nyʉ́.
Kàgàwà àkǎ ndɨ̀tɛ̀ pbɨndà ídzìnga fʉ̌kʉ̀.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ nɨ́ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ Pɔlɔ̀ andí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɔ̀ bhàrʉwà. Kǎndí ka imbi ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (1.16-17), ɨ́kyɛ̀rɔ̌ kàbhà ɔvɛ-dhɔ̀ ʉ̀bhà ndɨ̀ rɔ́rɔ̀. Kʉ̌nɨ dhu nɨ́ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ràrɨ̌ ndàbhʉ̌ àbhʉ̌ kohò ndɨ̀ Krɨ́stɔ̀ ndɨ̀ ndá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ (4.6-7). Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ kà t'ɔ́dhɨ́na náatsè, 'ʉ̀bhà ka atdírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Lukà, ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀ngangà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨnzá ka nʉbhà. Nɨ́ Pɔlɔ̀ ala dhu yà adzɨ ɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna ɨdhɔ rìku wà, nɨ́ ndɨ̀ nʉ̀bhà dhu ràrɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎzè ndàndɨ̌ bhàrʉwà tdɨ́tdɔ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɔ̀ kà-afí ndɨ̀ ndopé tɨ́ nɨ̌, idhùnà nyʉ́ tɨ́ kǎzʉ̀ ka nɨ́dhunɨ̌. Yàrɨ́ bhàrʉwà-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ngǎtsi dhu àndi tdɨ́tdɔ̌.

Ndɨ bhàrʉwà ɔ̌, Pɔlɔ̀ azè atdídɔ̌ dhu nɨ'ɨ̀ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràkǎ ndɨ̀rà tɨna ɔ̀, kà ràkǎ ndìdè pɔ́tsɔ́ pbɨndà a'uta ɔ̌, yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndídè dhu bhɛ̌yi. Kǎvɔ̀ dhu átɔ̀ kà ràkǎ ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi tɨ́ Yɛ̌sù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta nà, ɨ̀mbǎ kavu rɔ̀ná. Ndɨrɔ̀ kǎtɨ kà ràkǎ ndàndà nga mbɛ̌yi yà ɨ̀nzɨ̀ rɨ́ ndàkɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà dhu nà. Pɔlɔ̀ isé átɔ̀ dhu nɨ́ ndàtɨ ndɨ̀ rúgyè ɨla, ndɨrɔ̀ ɨ̀ ràrɨ̌ 'ɔ̀tù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù ná'ù alɛ ràkǎ ndɔ̀nzɨ̀ dhu ndɨ̀ bhɛ̌yi.

Bhàrʉwà-nyɨtɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀na rɨ̀wʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.3-18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ràdɨ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà mùnowì kɛ̀lɛ̌ tɨ́ dhu (2.1-13).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rɨ̀'ɨ̀ Kàgàwà bhà obhóná ɔtɛ ʉ̀nɔ rɨ́ otùna ɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tɨ́ dhu (2.14-26).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ mbɛ̌yi yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndìndù ndínɨ̌ ndɔdí tɨ́ ndɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ atdídhená alɛ ɨ'ɨya nà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ̌ rɔ̀ dhu (3.1-9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rʉ̀ngʉ pbìndà ɔ́fɔ̀-owù dhu ndɨrɔ̀ ràpbǎ afína fɨ́ndà ndɨ̀ ndúdhe ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá mànà rɔ̌ dhu (3.10–4.8).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ àkǎkǎ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɔ̀nzɨ̀ dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu ɔ̀vɔ kà tɔ̀ dhu (4.9-18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ òvì bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ dhu (4.19-22).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ɨma nɨ́ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ, Kàgàwà óvò ɨma ndɨ kasʉ tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. Kɨ̌vì ɨma ndínɨ̌ ma mɔvɔ tɨ́ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ ka kà'ù rɔ̀ ka kábàna ɨpìrɔ̌nga tɔ́ làká ìndrʉ̌ tɔ̀.

2 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ma mɨ́ yàrɨ́ bhàrʉwà àndɨ̌ indʉ̀. Ɨnyɨ nɨ́ idhùdu a'uta-otù ɔ̌, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ mànà nákǎ 'ɨ̀tɛ̀ fɨyɔ́ ídzìnga indʉ̀, 'àbà ɨzʉ dʉ̀nʉ́, 'àdʉ̀ nyabhʉ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀-afí àbhʉ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀ dhu
(Kas 16.1-3; Ɛ̌fɛ 1.3-7; 2Tɛ̀ 2.13-15; 2Tì 2.1-12)

3 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀. Ma marí kà-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ ìlɨ̌lǎ
afídu nà, abhúdu náanzì ka dhu bhěyi. Bìlɨ̌ngana, adyíbhengá màtí
ndɨrɔ̀ kúbhingá màtí ma mí mɨtsɔ̀ rɔ̀, ma marí nzɨ̌ àdɨ ɨnzá ma màtì
ɔvɔ̀nʉ rórɔ̀. 4 Àlɛ̌ kí àlɛ̌ ʉ̀bhǎ rɔ̀ nyɨ nyadzì tí dhu ma mɨ̀rɛ̀ rɔ̀, atdyúdu
rɨ̌'ì atdídɔ̌, àlɛ̌ ràla àlɛ̌-ngbɔ̀ tdítdɔ̌, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀du ɨka tí ndì atdídɔ̌. 5 Ma
mɨ̀rɛ̀ kórɔ́ afínʉ nyʉ́ nà nyɨ nyá'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tí dhu. Ndɨ a'uta
ní yà angyɨnǎ rɔ̀ ɨ́yànʉ-tsánà Lòyisì mà, ɨ́yànʉ Èwùníkè mànà níɨ'ì nà
a'uta-tɨdɔ̀. Ní, ma mà'ù dhu nyɨ nyʉ́ mà, nyɨ ràrɨ̌'ì ìnè ndɨ a'uta nà átɔ̀.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà dhu

6 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mònzì nyɨ nyigbě nyʉnʉtsì arí'ì
Kàgàwà bhà pɛrɛ̀-ngbɔ̀. Ndɨ pɛrɛ̀ nyɨ nyabà yà ɔtsʉ́du ma mʉlɨ dʉ̀nʉ́
nínganí. Nyɨ nyàkǎ nyigbě kà-ngbɔ̀ dhu ní, 7 Kàgàwà íbhò àlɛ̌ tɔ̀ ɨlɨ̌lǎ-
Alafí ní nzɨ̌ ìndrǔ àbhʉ̌ rí rɔ̀nzì ɔdɔ Alafí. Pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò ní ádrʉ̀ngbǎnga
tó ɔbɨ tó, àzè tó, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi àlɛ̌ kóko nɨ̌ Alafí.

8 Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyìnʉ rìwʉ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ nyɨ nyí
dhu àwɛ̌ ìndrǔ tɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyìnʉ àkǎ nzá ndɨwʉ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀, yà kɔ̌kú
dɔ̀ rɔ̀ ka kósò ma rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyabà àpbɛ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì ma mí kàbà dhu bhěyi. Nyɨ nyí ɨ àpbɛ̀-dzi
òndù Kàgàwà rǎbhʉ̌na ɨndʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌. 9 Ka ní ndɨ àlɛ̌
nígʉ̌, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ùnzì ndínɨ̌ àlɛ̌ koko tí pbɨndà ɨlɨ̌lǎ alɛ tí. Kɔ̌nzì ndɨ dhu,
ɨ̀nzɨ̌ ní ídzì dhu àlɛ̌ kónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌nzì ka angyangyɨ ndì
ndudhé ka, ndɨrɔ̀ yà ɨnzá ndì ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rórɔ̀ ndì ndazè ndɨtɛ̀
pbɨndà ídzìnga àlɛ̌ tɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 10 Ndɨ ídzìnga
Kàgàwà nítɛ̀ wà àlɛ̌ tɔ̀ kòmbí, yà àlɛ̌ tó Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ nírà àhʉ yà
adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Kɨ̌tɔ̀ ɔvɛ-ɔbì, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga tó otu nítɛ̀
ìndrǔ tɔ̀, Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌.

11 Ní, Kàgàwà ílɨ ɨma ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí, uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀
màlimò tí. 12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí kǎkàrí àpbɛ̀ nábà. Pbɛ́tʉ̀
nyɨdu rɨ̌ nzɨ̌ ɨ̀wʉ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨwà ma mʉ̀nɨ ma má'ù alɛ nídhunɨ̌.
Ndɨrɔ̀, ma mà'ù wà dhu kà ràrɨ̌'ì ìnè ɔbɨ nà ndɔ̀dɔ̀ yà fudú ndì ndíbhò
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tó kasʉ, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ndì ndɨtdɨya ɔ̀ná ɨdhɔ
ɔ̀.

13 Nyɨ nyàkǎ nyalʉ̌ yà ɨndʉ̀ ma múdhe obhónánga tó ɔtɛ, ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí
ídzì ɔ́fɔ̀ tí ɨndʉ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ ndɨ ɔtɛ, yà Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì àlɛ̌ kí'ì
nà a'uta nà, ndɨrɔ̀ àzè nà. 14 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà ɨndʉ̀ ka kúdhe ídzì
dhu, yà àlɛ̌-afí ɔ̀ rí'ì ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌.

15 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, Àziyà tó pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ rʉ́bhà wà ma kórɔ́.
Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ ní Fìgɛlɔ̀ mà Hɛ̀rmɔ̀gɛnɛ̀ mànà. 16 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
àkǎ ndɨtɛ̀ pbɨndà ídzìnga Ɔ̀nɛ̀sfɔrɔ̀ bhà ɨdzá-bhà tɔ̀, kǎrà ndɨ afídu
òpè rɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-nyɨ árà nzɨ̌ ɨ̀wʉ rɔ̌ imbi ɔ̀ ndì ndí malǎ rɔ̀ nídhunɨ̌.
17 Pbɛ́tʉ̀, Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ ndɨ̀rà àhʉ rɔ̀, kɔ̌mɛ̀ ɨma atdyúna nyʉ́
nà, ndàdʉ̀ ma nála. 18 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndàbhʉ àbadhi ràbà
Kàgàwà bhà ídzìnga, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨtdɨ ndì ndí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌. Ndɨrɔ̀
ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyʉ̀nɨ Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ̌nzɨ idù kórɔ́ dhu mběyi
nyʉ́.

2

Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzì mùnowì bhà ɔ́fɔ̀
(Màt 10.32-33; 1Kò 9.24-25)

1 Nírɔ̀ ɨnyɨ, idhùdu Tìmɔ̀tɛwʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ'ɨ ɔbɨ nà afínʉ ɔ̀, yà Yěsù
Krístɔ̀ mànà nyɨ̀ nyúngbò nyɨ̀ rɔ̀ Kàgàwà arítɛ̀na ɨndʉ̀ ídzìnga-otù ɔ̌.
2 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyírì wà ibí ngàmbì-ɔ̀nzɨ̀ rɔ̀ ma múdhe dhu. Ní nyɨ nyàkǎ
nyudhe ka átɔ̀ kɔ́rɔ́ yà nyɨ nyà'ù kɨ̀fʉ̌ rí dhu tí, 'àdʉ̀ ìnè 'ùdhe ka átɔ̀
ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu tí alɛ tɔ̀.
3 Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzì mùnowì bhěyi, nyɨ nyàkǎ nyondù àpbɛ̀-dzi
átɔ̀, yà ma mí kòndù dhu bhěyi. 4 Mùnowì-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ rí alɛ nákǎ nzá
ndàbhʉ yà ɨ̀nzɨ̀ rí mùnowì-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ alɛ tɔ́ dhu ràtdǔ afína, ndɨ ndòzè
kàsʉ̌na rɨ̀ka pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɨdhɛ̀ rɔ̀. 5 Ndɨ dhu bhěyi tí, mʉ̀lɛ̀mà tɔ́
ɨkpa ɨ̀kpa rí alɛ tɔ̀ ka kí nzɨ̀ àdʉ̀ dhu lɛ̀mà kɔ̀nzɨ nɨ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ, ɨnzá
kɨ̀fʉ ndɨ ɨkpa-tɨdɔ̀ tɔ́ ʉyátá rɔ̀. 6 Ndɨrɔ̀, inga òbhì ndɨ ndí rɔ̀ àpbɛ̀ nàbà
alɛ, nákǎ ndɨ ndàbà ndɨ inga ɔ̌ 'ɔ̀'ɔ̀ dhu angyi. 7 Tìmɔ̀tɛwʉ̀, nyɨ nyàkǎ
nyɨrɛ̀ nga mběyi wɔ̀ ɨndʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌
nyabhʉ̌ nyʉnɨ ɨ dhu kɔ́rɔ́ nídhunɨ̌.
8 Nyɨ nyàkǎ nyɨrɛ̀ yà ndɨ nɨngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀ Yěsù Krístɔ̀, Dàwudì-dhú
bvʉ̌ alɛ, àdhàdhì yà ma marʉ́nɔna ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
arɔ́vɔna dhu bhěyi. 9 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí àpbɛ̀
àbà, ràrà àhʉ ka kí mosò nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhěyi dhu ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
ka kí nzɨ̀ àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nósò. 10 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ
ma mí kɔ́rɔ́ dhu-dzi òndù, Kàgàwà óvò fíndà alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu
bhěyi ní ndɨ abádhí átɔ̀ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ nábà Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, 'àdʉ̀ kàbhà
dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nábà. 11 Yàrí ní ndɨ àkǎkǎ
ka'ù ɔtɛ:

Àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ɨ atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ kà mànà dhu tí, ní àlɛ̌ kokoya átɔ̀ atdíkpá
ípìrɔ̌nga ɔ̌ kà mànà.
12 Àlɛ̌ kapɛ́ àpbɛ̀-dzi òndù atdíkpá kà mànà, ní àlɛ̌ kɔnyʉya idzi átɔ̀
atdíkpá kà mànà.

Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ɨnzá àlɛ̌ rʉ́nɨ ka, ní kǎdʉ̀ya àtɨ̀nà átɔ̀, ɨnzá ndɨ rʉ́nɨ àlɛ̌.
13 Ɨnzɨ̀ àlɛ̌ kapɛ́ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ní àbadhi ní yà ndɨ ndʉ̀nɔ̀
dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ. Obhó tí, àbadhi ní ɨ̀nzɨ̀ rádʉ̀ vurò dhu ɔ̀nzɨ ndɨ
ndʉ̀nɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀ alɛ.

Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí kasʉtálɛ
(1Tì 1.3-7,18-20; Yàk 5.19-20)

14 Nyɨ nyàkǎ nyisè kɔ̌kɔ̀ ɨndʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀. Nyɨ nyàkǎ
nyɔvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ rɔ̀ nyatɨ, abádhí ràkǎ nzá 'ɔ̀nzɨ anya
ɔtɛ-tɨ t'ɔ́ngʉ̀ta dɔ̌. Obhó tí, ɨ agòta ɔ̀ ka kábàna ídzìnga rɨ̌'ɨ ɨ̀mbǎ. Pbɛ́tʉ̀,
kǎrí ɨ dhu nírɨ rí alɛ tɔ́ a'uta àbhʉ̌ rùgolo ndɨ. 15 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̀nzɨ ɔbɨ
nyɨtɛ̀ nyɨ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̀ ɨwà kùdhe, ndàdʉ̀ à'ùnà àkǎkǎ dhu tí alɛ tí,
ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̀ nyɨna rɨ̌wʉ kàbhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ tí. Nyɨ nyàkǎ nyɨtɛ̀ nyɨ
átɔ̀ Kàgàwà bhà obhóná ɔtɛ ʉ̀nɔ rí otùna ɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. 16 Nyɨ nyàkǎ
nyindrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ nyʉ́ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ rí Kàgàwà-ɔvɔ̀ ɨ̀fʉ̌ agòta rɔ̌
rɔ̀. Obhó tí, ɨ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ rǒngo òwu angyi tí ɨnzá Kàgàwà ózè dhu
t'ɔ́nzɨta ɔ̌. 17 Abádhí-ɔ̀tɛ̌ rǒngo ìndrǔ ɨ̀nza, àdhàdhì ɨ̀trɨtrɛ̀ otú náarí
alɛ-ngbɔ̀ ɨ̀nzǎ dhu bhěyi. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ ní Hìmɛ̀nɛyɔ̀ mà Fìlɛtɔ̀ nà.
18 Abádhí índrɨ̌ wà ɨ̀ ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ɨwà Kàgàwà

rʉ́ngbɛ àlɛ̌ ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí arí atdídhená alɛ
tɔ́ a'uta ìnzǎ. 19 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɔ́dì tsùkpǒna ɨdza náaríde pɔ́tsɔ́ pfɔ̃na
dɔ̌. Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ kà-rɔ̌ ka kándǐ ize tí dhu: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
ʉ́nɨ wà pbɨndà alɛ tí arí'ì alɛ.» Ndɨrɔ̀ ngǎtsi andítá ní: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè rí alɛ, nákǎ ndìndà ndì nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀.»
20 Ádrʉ̀ngbǎ ɨdza ɔ̌ ka kí nzǐ àdʉ̀ ɔrɔ̀ mà, ɔrʉ́ odzìya nà ngʉ̌kpà
sʉma-tɨdɔ̀ mànà nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨtʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nótù. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ ɔ̀tùnà
átɔ̀ ní, itsu nǐ màtí, ndɨrɔ̀ anzɨ nǐ màtí ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu. Angyɨnǎ rɔ̀ rí'ì
tsí nǐ ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨfʉta nà àkǎ ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ olùnǎ rɔ̀ rí'ì tsí nǐ, ka
karí kasʉ ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà ɨdhɔ ɔ̌.
21 Nírɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndù'ɔ̌ ndɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀
dhu ɔ̌ rɔ̀, ní rǎdʉ̀ ndɨ̀lɨ ɨfʉta nà àkǎ ɨdhɔ ɔ̌ ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ nǐ wɨtʉ̀
bhɛ̌yi. Ndɨ wɨtʉ̀ ní yà ɨdza-àbadhi ɔ́pì fǐndà ndɨ̀lɨ igi, kà dzʉ̀nà ɔ̀nzì
rǎdʉ̀, ndɨrɔ̀ kà rǎdʉ̀ ìdyìnà ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́ ídzì kasʉ nǐ wɨtʉ̀.
22 Nyɨ nyàkǎ nyɔkʉ̀ yà zàdhà-atdyú arí'ì dɔ̀yá nzɛ́rɛ dhu-tsʉ̌ rɔ̀,
nyadʉ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ nyí dhu nɔ́nɛ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɨ'ì a'uta nà,
àzè nà, nyadʉ̀ àdɨ màrʉ̀ngà ɔ̌ kǎkà ɨ̀lǐlǎ afíya nà arí 'ɨ̀tsɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà rɔ̌ alɛ mànà. 23 Nyɨ nyàkǎ nyɔdhɔ̀ ɨ̀mbǎ tǐya nà ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ
ídzì dhu mà arí'ì ɔ̀yà agòta. Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, kà rarí anya ìbho.
24 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨnɔ rǐ nzǐ àdʉ̀ anya ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀
kàkǎ ndì'ɨ ɨ̀yɔ̀ arádɨ kɔ́rɔ́ alɛ mànà alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu ùdhe rádʉ̀ ìndrǔ tɔ̀,
ndàdʉ̀ ìndrǔ tɔ́ dhu-dzi òndù alɛ tí. 25 Kà rǎdʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌
ndì ndʉ́nɔna dhu àgò rí alɛ tɔ̀. Obhó tí, ngǎtsi nǐ Kàgàwà rǎdʉ̀ abádhí
àbhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ndínǐ abádhí ʉnɨ tí obhónga. 26 Ndɨ
dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí rǐ 'ádù fɨyɔ́ ídzì ɨrɛ̀ta ɔ̀, 'àdʉ̀ ùvò yà ɨ̀ átsɨ ɔ̀nà
Pfɔ̀mvɔ bhà àdà ɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌tsì abádhí ndínǐ ongó tí ndì ndòzè dhu ɔ̀nzì.

3

Ìndrǔ rǎbàna tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo rɔ̀ àpbɛ̀
(Tit 1.10-16; 2Pɛ́ 2.1-22; Yud 1-3)

1 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu, tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ìndrǔ
rʉ̌da ɔ̀yá ɨdhɔ* ràrǐ àpbɛ̀ tɔ́. 2 Obhó tí, ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ìndrǔ rɔ̌ngo
a'itálɛ tí, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà nózè alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ɨ̀ tírɔ̀ arí 'ɨfʉ̌ alɛ tí,
ndɨrɔ̀ 'ɨ̀dzǐ arí alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo átɔ̀ Kàgàwà nǐ arí dhu ʉ̀nɔ alɛ tí,
ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ arí ɨ nɔ́dhì alɛ-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ɨ̀nzǐ arí ɔ̀tsɔ̀
àbhʉ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ arí Kàgàwà ɨfʉ̌ alɛ tí. 3 Abádhí rɔ̌ngo ɨ̀mbǎ arí'ì
àzè nà atdí alɛ nà màtí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ arí dhu ʉ̀ba ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí.
Abádhí rɔ̌ngo ìndrǔ ʉ̀dhʉ̌ arí, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ ɨtsína arí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ
alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo ɔ̀rɔ̌rʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ídzì dhu nɔ́ndrɔ̀ alɛ tí. 4 Abádhí
rɔ̌ngo ɔdhíya ɨpfɔ̃ arí 'àbhʉ ɔ̀mvǔ tɔ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá 'ɨ̀rɛ̀ nga rɔ́rɔ̀ arí
dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo 'ɨ̀dzǐ arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arí ìndrǔ-
ɨdhɛ̀ ɨ̀kǎ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ nózè Kàgàwà òzè 'àmbɛ̀nà rɔ̀ alɛ tí. 5 Abádhí
rǐ 'ʉ̀lǐ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzǐ 'àdʉ̀ Kàgàwà ózè
dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ná'ù. Ní nyɨ nyàkǎ nyɨndà nyɨ ɨ alɛ rɔ̌ rɔ̀.
6 Obhó tí, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɔ̌wu ùtsǔ rɔ̌ ìndrǔ-ɨdzà
ɔ̀, 'àdʉ̀ ivíví fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta nà vèbhálɛ nótsì fɨyɔ́ àdà ɔ̀. Ɨ vèbhálɛ ní kǎkà

* **3:1** 3.1 Tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ìndrǔ rʉ̌da ɔ̀yá ɨdhɔ tí Pɔlɔ̀ rǎtɨna ní yà Yɛ̌sù írà wɛmbɛrɛ̀ tí yà adzɨ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌ rɔ̀ ndì nɔ́pɛ̀ ɨdhɔ, ràrà àhʉ kà rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

atdídɔ̌ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-ɔbɨ̀ ósè, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀-atdyú òho arí. 7 Abádhí òzè kudhe dhu fɨ́yɔ̀ bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ’àdʉ̀ òwu ùvò obhónga nʉ́nɨ̌ ì ’í akɛkpá màtí dhu ɔ̀. 8 Kɔ̌kɔ̀ ìndrʉ́-dzà ɔ̀ rɔ̌wu ùtsʉ̌ rɔ̌ màlímó rɔ̌wu ’àgò rɔ̌ obhónga nà àdhàdhì Yǎnì mà Yàmbʉrɛ̀ mànà náagò ì Músà nà dhu bhɛ̌yi. Abádhí nɨ́ ɨwà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ɨ́nza ì, ndɨrɔ̀ ɨwà fɨyɔ́ a’uta óngò ivíví alɛ. 9 Pbɛ́tʉ̀ abádhí rɨ̌ nzɨ̌ òndri angyi tdɨ́tdɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ abádhí rɔ̌nzɨna àrɨ̌ nʉ́nɨ̌, àdhàdhì ka kʉnɨ Yǎnì mà Yàmbʉrɛ̀† mànà rɔ̌nzɨna àrɨ̌ dhu bhɛ̌yi nɨ́dhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ràpbă afína fɨ́ndà ka kúdhe dhu rɔ̌ dhu

10 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyɨ́rì wà ìndrʉ́ tɔ̀ ma múdhɛ̌na dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyála wà ma mɨ́’ì nà mʉ̀tsɔ. Nyɨ nyʉ́nɨ wà ma múdhe ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ dhu, nyadʉ̀ pbàkà a’uta àla. Nyɨ nyála wà ma móndù dhu-dzi tɨ́ dhu, ma mɨ́’ì àzè nà tɨ́ dhu, ndɨrɔ̀ ma mápbă afídu pbàkà kasʉ ť’ɔ́nzɨta rɔ̌ tɨ́ dhu. 11 Nyɨ nyʉ́nɨ wà rùdú ka kávu tɨ́, ndɨrɔ̀ ma mábà àpbɛ̀ tɨ́ Àtìyòkiyà mà, Ìkòniyò mà, Lístrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mábà ɨ àpbɛ̀, pbɛ́tʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ràdʉ̀ mɨgʉ ɔ̀yá rɔ̀ kɔ́rɔ́. 12 Obhó tɨ́, yà Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi ì nózè ’òkò Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà ì úngbò ì dhu-otù ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-rɔ̌ ka kávu àvʉ̌. 13 Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ arí alɛ mànà rɔ̌ko ’àmbɛ òwu dɔ̌ angyi tɨ́ ɨ nzɛ́rɛ dhu ť’ɔ́nzɨta ɔ̌. Abádhí rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ, ìndrʉ̌ ràdʉ̀ ’ʉ̀tra átɔ̀.

14 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyàkǎ nyapbǎ nyɨ yà ɨndʉ̀ ka kúdhe, ndɨrɔ̀ yà nyɨ nyá’ù obhó dhu tɨ́ dhu rɔ̌. Obhó tɨ́, nyɨ nyʉ̀nɨ wà ɨ dhu núdhe ɨndʉ̀ alɛ. 15 Ndɨrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ɨndʉ́ ngbángba ɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyʉ́nɨ wà Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ Andítá. Ɨ Andítá rɨ̌ nyabhʉ̌ nyʉnɨ dhu-ɔ̌nga ť’óvòta, ndɨ́nɨ̌ nyadʉ̀ tɨ́ ɔ̀gʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nyɨ nyá’ù dhu-otù ɔ̌. 16 Kàgàwà ʉnda ndɨ kɔ́rɔ́ pbìndà Andítá nandí alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ Andítá tɔ́ ídzìnga ní: ndùdhe obhó dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ bhà afátá nɨ́tɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀. Kà rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀sɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi ka kóko dhu ùdhe ìndrʉ̌ tɔ̀ átɔ̀. 17 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Kàgàwà rɨ̌ pbìndà dhu tɨ́ rɨ́’ì alɛ ɔ̀nzɨ, rɨ̀’ì dòtsí ndɨ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ ídzì kasʉ ť’ɔ́nzɨta tɔ̀ alɛ tɨ́.

4

Kàgàwà bhà Ɔtɛ ť’ʉ́nɔta dɔ̌ ʉyátá

1 Ma mɨ́ dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nɨ́ ndɨ ípìrɔ̌ rɔ̀ rɨ́ ’òtù alɛ mà, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mànà ànyǎ nɨtdɨya, yà adzɨ ɔ̌ ndɨ̀ ndɨ́rà, ndàdʉ̀ pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɨ̀dɨ̀ rɔ̀. 2 Ma mʉ́yǎna dhu nɨ́: Nyɨ ràkǎ nyongò Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyongò kʉ̀nɔ̀ bìlǐnganà, àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎ kàsʉmì ɔ̌ màtí. Ìndrʉ̌ tɔ̀ nyɨ nyɨ́ dhu ùdhɛ̌ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyongò ìndrʉ̌ bhà afátá nɨ́tɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀, nyadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzì alɛ dɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nyongò dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀nzì ídzì dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyongò ɨ dhu ɔ̀nzì ìndrʉ̌ tɔ́ dhu-dzi òndù nyɨ nyɨ́ rɔ́rɔ̀. 3 Obhó tɨ́, kàsʉmì ɨ’ɨya ìnè yà ìndrʉ̌ rɨ̌ ’ùvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ’ɨ̀rì fɨ́yɔ̀ ka kúdhɛ̌na obhónánga tɔ́ ɔtɛ ɔ̀ná. Pbɛ́tʉ̀ abádhí owuya ì ’í atdyúna òho dhu ɔ̀nzɨ rɔ̌, ’àdʉ̀ bɨ̌ya nɔ̀fɔ̀ dhu ùdhɛ̌ rɨ́ fɨ́yɔ̀ màlímó-tsʉ̀ nándu. 4 Abádhí owuya ’ùvo rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀rì obhónga tɔ́

† **3:9** 3.9 Yǎnì mà, Yàmbʉrɛ̀ mànà nɨ́ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɨ’ɨ̀ màzɨ̌ tɔ́ ɔ́yɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀. Abádhí anzì tìtò tɔ́ wɨwì Músà mà, Fàrawʉ̀ mànà ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Fàrawʉ̀ nɨ’ɨ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà (Uvt 7.11-22; 8.7-19).

ɔtɛ, ’àdʉ̀ ’òzè ’ìrì tìtɔ̀ tó imbe kɛ̀lɛ̌. 5 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyàkǎ nyɔtɔ̀ afínʉ
kórɔ́ dhu ɔ̌, nyadʉ̀ àpbɛ̀-dzi nóndù. Nyɨ nyàkǎ nyʉnɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, nyadʉ̀ fʉnʉ́ Kàgàwà ábhʉ ngʉ̌kpà kasʉ ɔ̀nzì mbɛ̌yi kórɔ́.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu

6 Ɨma nàndà dhu nɨ̌, ma mà’ù wà mabhʉ pbàkà ípìrɔ̌nga Kàgàwà tɔ̀
kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́. Ndɨrɔ̀, ma mɔ́vɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndɨ̀.
7 Ma mùgyè ídzì ɨla. Ma mʉ̀tsà wà pbàkà ɔngʉ. Ma mɔ́dɔ̀ pbàkà
a’uta. 8 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ kòmbí, ka kɨ̀lɨ wà mʉ̀lɛ̀mà tó mʉ̀kàkʉ́ idù. Ndɨ
mʉ̀kàkʉ́ nɨ́ obhónánga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tó, yà obhónánga dɔ̌ arɨ́ ìndrʉ̌-ànyǎ
ɨtdì Ádrʉ̀ngbǎlɛ níibhoya idù, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨtdì ndì ndɨ́ nínganɨ́.
Ndɨrɔ̀, kɨ̌bhoya nzɨ̌ ka idù tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌bhòya ka átɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ nɨ́
kǎkà kà rɨ̌ngo dhu nózè ’àla alɛ.

Pɔlɔ̀ òzè Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɨrà tɨna ɔ̀ dhu

9 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ɔ́nzɨ ɔbɨ nyɨrà tsàkàtsàkà tɨdu ɔ̀. 10 Obhó tɨ́, Dɛ̌mà nʉ́bhà
wà ɨma atdírɔ̀, yà kòmbí arɨ́ adzɨ ɔ̌ dhu ndì ndózè dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́,
kàrà wà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Krɛ̌skɛ̀ àrà wà Gàlàtiyà tó pbìrì ɔ̀,
Titò ràdʉ̀ àrà Dàlmàtiyà tó pbìrì ɔ̀. 11 Nɨ́, Lukà rɨ̌ɨ atdírɔ̀ tɨ́ tɨdú. Nírɔ̀,
ídyì Mǎrkɔ̀ nyɨ̌wʉ̌ mànà àzú, kà rɨ́ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ abhɔ Kàgàwà
bhà kasʉ ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. 12 Ma móvì Dòkíkò ràrà Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀. 13 Nɨ́, àzú
nyɨ nyɨ́rà rɔ̀, ìdyì nyídyì yà Kárpɔ̀ bhà ma mʉ́bhà Trɔwà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rùdú
ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nyɨrà nà. Ɨrà nyɨ́rà pbàkà bhʉ̌kù nà átɔ̀, ròsè dòtsí nɨ́ yà
ɨzǎ-ndì nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, kadʉ̀ ʉ̀kpɔ̀rɔ̀nà bhʉ̌kù.

14 Àlìsandʉrʉ̀, kyɛ̀kyɛ̀-àba, nɔ́nzì nzɛ́rɛ dhu abhɔ nyʉ́ rùdú. Nɨ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ àbadhi ùbhɔ̌ rùdú kɔ̌nzì dhu-bvʉ rɔ̌. 15 Nyɨ
nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ kà rɔ̌rɔ̀ átɔ̀, kǎgɔ̀ àlɛ̌ kúdhe dhu ɔbɨ nyʉ́ nà nɨ́dhunɨ̌.
16 Wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ma márà anya ʉ̀nɔ̀ nínganɨ́, atdí alɛ mà nídè nzá
dzidu dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ alɛ úbhà ma. Nɨ́, Kàgàwà àkǎ nzá ndɔ̀zʉ̀ ndɨ
dhu afátá tɨ́ abádhí dɔ̌. 17 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ́nzì ndɨ dzʉ̀nàdu
ndìbhò ɔbɨ idù, ndɨ́nɨ̌ ma mʉnɔ tɨ́ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ marà ʉ̀tsànà,
kórɔ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mà ràdʉ̀ ìrìnà. Ndɨrɔ̀, kɨ̌pfo ɨma àrì-li’ɔ̀ rɔ̀.
18 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ mipfɔ̌ kórɔ́ nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ mɨgʉ ndàbhʉ
ma motsù pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tó idzi ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Kàkǎ ilèta nà
dhòdhódhónga nà! Àmɨnà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

19 Òvì nyóvì Pèrèsílà mà Àkilà nà, ndɨrɔ̀ Ɔ̀nɛ̀sfɔrɔ̀ bhà ɨdzá-bhà
mànà. 20 Rǎstɔ̀ ɔ̀dì wà Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀bhà Tròfímò
Mìlɛtɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀, andɨ nà kà rɨ̌ɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 21 Nyɨ nyàkǎ nyɔnzɨ ɔbɨ,
nyɨrà àhʉ àzú angyɨnǎ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tó kàsʉmì tɔ̀.

Èyùbulò mà, Pudɛ̀ mà, Linò mà, Klòdiyà mà, Yɛ̌sù ná’ù àlɛ̌ t’ádɔ́na
mànà kórɔ́, nóvì nyɨ atdídɔ̌.

22 Ádrʉ̀ngbǎlɛ àkǎ ndɨ’ɨ nyɨ nà! Kàkǎ ndɨ̀tɛ̀ pbìndà ídzìnga fʉ̌kʉ̀!

Titò
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ nɨ́ Pɔlɔ̀ andí Titò tɔ̀ bhàrʉwà, azà kumì dɔ̀ná ɨ̀bhʉ nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ Titò nɨ̀ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Mʉ̀yàhudì, pbɛ́tʉ̀ kǎ'u Yěsù. Ndɨrɔ̀, kǒngónà Pɔlɔ̀ ʉ̀ndà ibí-gʉ̀na nyʉ́ pbɨ̀ndà abhi ɔ̌.

Nɨ́ yàrɨ́ bhàrʉwà Pɔlɔ̀ andí Titò tɔ̀ Krɛ̌tɛ̀ tó sɔ̀ngà dɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ rórò. Pɔlɔ̀ ʉbhà ka ányɨ, ndɨ́nɨ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ novó tɨ́ Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌, ndʉ̀lɨ ányɨ̀ kànísá dɔ̌.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu:

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-4).
- Kànɨsà ɔ̌ àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀kʉ̀rʉ̌ tɨ́ alɛ-tɨdɔ̀ (1.5-9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Titò-nyɨ̀kpó ìtdyǔ tɨ̀tɔ̀ tó dhu ùdhě arɨ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu (1.10-16).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Titò tɔ̀ kàkǎ ndòngò dhu ùdhe kànɨsà ɔ̌ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mànà tɔ̀ tɨ́ dhu dɔ̌ dhu (2.1-15).
- Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tɨ́ dhu (3.1-11).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ʉyátá mà, ovìta mànà (3.12-15).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Titò nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Kàgàwà bhà ɨnɔ, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ, ma màndɨ̌ ndɨ yàrɨ́ bhàrʉwà. Kàgàwà ívì ma ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ yà ndɨ̀ ndóvò fɨ̌ndà alɛ dzʉ̀nà rà'ù ndì, madʉ̀ abádhí àbhʉ rʉ̀nɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ okota-tɨdɔ̀ dɔ̌ obhónga. 2 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, abádhí rɨ̌ dhu à'u àbà ɨ̀ ràrɨ̌ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga àbà, àdhàdhì yà ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ Kàgàwà náakò ndɨ ípìrɔ̌nga tó làká àlɛ̌ tò mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi. 3 Ndì ndàla àkǎkǎ dhu tɨ́ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ ìndrʉ̌ rʉ̀nɨ pbɨ̀ndà ɔtɛ yà ma mʉ́nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ pbɨ̀ndà màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌. Ndɨ kasʉ nɨ́ yà Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔ̀gʉ̀ba níbhò fudú ndɨ́nɨ̌ ma mongó tɨ́ ɔ̀nzìnà.

4 Nɨ́ ma màndɨ̌ yàrɨ́ bhàrʉwà ɨndʉ̀ Titǒ. Nyɨ nɨ́ idhùdu nyʉ́, óyɔ̀ rɔ̀ kórɔ́ àlɛ̌ ká'ù Yěsù Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà, àlɛ̌ tó Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ, 'àdʉ̀ nyabhʉ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌.

Kànɨsà ɔ̌ àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀kʉ̀rʉ̌ tɨ́ alɛ-tɨdɔ̀
(Tit 3.7; 1Pɛ́ 5.1-5)

5 Ma mʉ́bhà nyɨ Krɛ̌tɛ̀ tó sɔ̀ngà dɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyohú tɨ́ ányɨ̀ Kànɨsà ɔ̀nǎ ɨ̀ nʉ́bhǎ dhu-nyɨ̀tì, ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyovó tɨ́ pbàkʉ̀rʉ̌ nyʉlɨ Kànɨsà ɔ̌ kórɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, àdhàdhì yà ɨma nyʉ́ ma mɔ́vɔ̀ ɨndʉ̀ dhu bhěyi. 6 Mʉ̀kʉ̀rʉ̌ tɨ́ nyɨ nyóvòna alɛ àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kózʉ̀na dhu rɨ̌'ɨ̀ nyʉnatsì alɛ tɨ́. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ atdí tɨ́ arɨ́'ɨ̀ tsìbhálɛ nà alɛ tɨ́. Kàbhà inzo àkǎ ɨ̀'ɨ̀ Yěsù ná'ù alɛ tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀'ɨ̀ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mʉ̀gàyɨ dɔ̌ ka karóbhʉna alɛ tɨ́. 7 Kànɨsà dɔ̌nga àndà arɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ nzá nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kózʉ̀na dhu rɨ̀'ɨ̀ nyʉnatsì, ka nɨ́ Kàgàwà nyʉ́ ílɨ pbɨ̀ndà kasʉ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nídhunɨ̌. Kàkǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ ɔ̀tɛ̌na kɛ̀lɛ̌ nózè kɨrì alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ kàkǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ akyɛ arákǒ alɛ tɨ́. Kàkǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ ɨwa óvò alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ kàkǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ àrɨ̌ dɔ̀ arɨ́ dhu ɔ̀nzɨ alɛ tɨ́. Kàkǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ ɨ̀nzá ákǎ otu ɔ̌ ka kóngyèna malì átdǔ afína alɛ tɨ́. 8 Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ olo àkɔ̌ arɨ́ mběyi alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ídzìnga nózè ndɔ̀nzì ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tɨ́. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀

mběyi arí ɨnga ɨrɛ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ afína ɔ̀tɔ̀ rádʉ̀ alɛ tí. 9 Kànɨsà ʉ̀nda arí ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ ndà'ù obhónánga tɔ́ ɔtɛ atdyúna nyʉ́ nà yà fǐndà ka kúdhe ka dhu bhěyi. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kà rǎdʉ̀ ìndrǔ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ mběyi nyʉ́, rɨ̀fʉ obhónánga tɔ́ ɔtɛ, ndàdʉ̀ 'àgò rí ndɨ̀ nà alɛ nábhʉ rʉ̀nɨ ɨ̀ ka kʉ́trǎ rɔ́ nga.

Pɔlɔ̀ rǐ dhu ùdhě tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó dɔ̌ dhu

10 Obhó tí, Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ɨ̀nzǐ arí Kànɨsà tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rǔdhěna dhu ɨ̀fʉ̌ alɛ rǐ'ɨ̀ ìnè ibí nyʉ́. Abádhí rǐ ɨnzá àkǎ dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀, 'ádʉ̀ ìndrǔ àbhʉ rà'ù tɨ̀tɔ̀ tɔ́ ɔtɛ. 11 Ní, dhu àkǎ nyabhʉ abádhí rɨ̀nɛ̀, abádhí rǒwu ɨdzá alɛ nʉ́gɛrɛ rɔ̌ kórɔ́ ɨnzá àkǎ kudhe ìndrǔ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, ndɨ́nǐ 'ongyé tí malì ɨnzá àkǎ otu ɔ̌ nɨ́dhunǐ. 12 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, abádhí tɔ́ atdí nabì nyʉ́ nɔ́vɔ̀ dhu ndàtɨ: «Krɛ̌tɛ̀ ɔ̌ bhà narí tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arí alɛ. Abádhí arí 'ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ ɨzǎ bhěyi. Abádhí ózè nzá 'ɔ̀nzɨ atdí kasʉ mà, pbɛ́tʉ̀ abádhí ózè ní ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ɨ̀'ɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌.» 13 Nɨ́ wɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, dhu àkǎ nyɔrʉ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà ɨ alɛ dɔ̌, ndɨ́nǐ fɨyɔ́ a'uta ɨ'ɨ tí otùna ɔ̌, 14 ɨ̀nzǐ ɨ nʉmbɛ̀ tí Pbàyàhúdí aráwɛ̌na angyinǎ rɔ̀ ʉ́dà dhu t'írɨta rɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ 'adʉ̀ tí obhónga rɔ̌rɔ̀ úwǐ alɛ tɔ́ ʉyátá nífʉ. 15 Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tɔ̀, kórɔ́ dhu ɨ̀lǎ wà. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ alɛ mà, yà ɨnzá ka ná'ù alɛ mànà tɔ̀, kórɔ́ dhu rǐ'ɨ ìndrǔ ɨ̀tǐ rí dhu tí, abádhí tɔ́ ɨnga t'ʉ́nɨta mà, abádhí tɔ́ ɨnga t'írɛ̀ta mànà nɔ́tɨ̀ wà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nídhunǐ. 16 Abádhí arí 'àtɨ ɨwà ɨ̀ ʉ́nɨ Kàgàwà dhu tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí-kàsʉ̌ nítɛ̀ wà dhu kpangba ɨnzá abádhí rʉ́nɨ Kàgàwà. Abádhí ní kórɔ́ alɛ ɔ́ndrɔ̀ alɛ. Abádhí arí nzǐ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌, ndɨrɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna atdí ídzì dhu mà rǐ'ɨ mbǎ.

2

Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu
(Ɛ̀fɛ 6.5-8; 1Tì 2.9-15; 1Pɛ́ 2.18-20; 3.1-6)

1 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Titǒ, nyɨ nyàkǎ nyudhe obhónánga tɔ́ ɔtɛ ìndrǔ tɔ̀. 2 Mʉ̀là-akpá tɔ̀ nyɨ nyúdhěna dhu ní, abádhí ràkǎ ɨ'ɨ afíya òtù rádʉ̀ alɛ tí, ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ídzì ɨrɛ̀ta nà alɛ tí. Abádhí ràkǎ ɨ'ɨ ɨwà ɔ́'ɔ̀ a'uta ɔ̌, àzè ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu-dzi t'óndùta ɔ̌ alɛ tí. 3 Ɨwà atɔ̀ya ówù angyi vèbhálɛ tɔ̀ nyɨ nyúdhěna dhu ní, abádhí ràkǎ átɔ̀ ɨ'ɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi aróko alɛ tí. Abádhí ràkǎ nzá ɨ'ɨ alɛ-ngbɔ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí, abádhí ràkǎ nzá ɨ'ɨ ɨwa ɔ̀mvʉ̀ arí 'òrì nǐ alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ ɨ'ɨ alɛ-afí rǐ ɔbɨ òtsi nǐ ídzì ɔtɛ ɔ̀vɔ rí ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. 4 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rǐ dhu ùdhě vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀, rɔ̀zè fɨyɔ́ kpabhálɛ mà fɨyɔ́ nzónzo mànà. 5 Abádhí rǐ dhu ùdhě vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀ rɨ'ɨ ídzì ɨrɛ̀ta nà, rɔ̀dɔ̀ ɨ fɨyɔ́ kpabhálɛ tɔ̀ tí, rɔ̀dɔ̀ fɨyɔ́ ɨdza mběyi, rɨ'ɨ ídzì mʉ̀tsɔ nà, ngǎtsi alɛ rɨ̀fʉ pbìndà kpatsìbhálɛ. Wɔ̀ dhu ní ndɨ rí dhu àbhʉ̌ ɨ̀nzǐ kʉnɔ̀ nzérɛ dhu Kàgàwà bhà Ɔtɛ nǐ.

6 Ndɨ dhu bhěyi tí, ìndrǔ-ɔwʉ́ tɔ̀ àkǎ nyudhe dhu ní: abádhí ràkǎ ɨ'ɨ ídzì ɨrɛ̀ta nà 7 kórɔ́ dhu-tsí ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ́ nyɨ-tírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ'ɨ ídzì ɔ́fɔ̀ tí, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kí ídzìnga ɔ̀nzɨ dhu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ̀ nyɨ nyúdhěna dhu àkǎ rɨ'ɨ obhó dhu nyʉ́ tí, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu tí. 8 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyʉ́nɔna dhu àkǎnà rɨ'ɨ obhó dhu nyʉ́, yà ɨ̀nzǐ ka kí alɛ àgò dɔ̀ná tí, ndɨ́nǐ 'àgò rí ɨnyɨ nà alɛ-nyɨ̀ nɨ́ɨwʉ tí, ɨ̀mbǎ ádʉ̀ ɨ'ɨ nzɛ́rɛ dhu tí ɨ ʉ́nɔna àlɛ̌ dɔ̌ dhu nà.

9 Dhu àkǎ ɨnɔ rɨfʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̀fɔ̀ rɨ́ dhu nɔ́nzɨ̀. Abádhí àkǎ nzá ’àgò ɨ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà. 10 Ndɨrɔ̀
dhu àkǎ nzá abádhí rùwɛ̌ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ́ dhu. Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀
ɔ̌, dhu àkǎ abádhí rɨ̀tɛ̀ ɨ̀ ídzì alɛ tɨ́, ’àdʉ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ̀nɔ̀ fɨ́yɔ̀ kɔ́rɔ́
dhu nɔ́nzɨ̀, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ abádhí rɔ̌nzɨna dhu abhʉ̀ tɨ́ kɨrɨ̀ yà mǎ
marúdhěna Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba dɔ̌ dhu.

Kàgàwà arɨ́ ìndrǔ ɨ̀gʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ dhu

11 Obhó tɨ́, Kàgàwà ɨ́tɛ̀ yà kɔ́rɔ́ alɛ ɨ̀gʉ rádʉ̀ pbɨndà ídzìnga. 12 Ndɨ
ídzìnga rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌, àlɛ̌ rʉ̀bhà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ mà, alɛ-afí àtdu rádʉ̀
yà adzɨ ɔ̌ dhu mànà, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kadʉ̀ tɨ́ òko dhu-ɔ̌nga t’óvòta nà,
obhónánga ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà t’ɨ́fʉta ɔ̌, yà kòmbí rɨ́’ɨ̀ adzɨ ɔ̌. 13 Ndɨ
dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ àmbɛ yà àlɛ̌ ká’ù ɨdhɔ, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ
Kàgàwà, Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístò bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌rà ɔ̀ná nɔ́dɔ̀
dɔ̌. 14 Ndɨ Yěsù Krístò nɨ́ ndɨ ndɨ̀ nabhʉ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nyʉ́, ndɔ̀vɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀
rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndʉwʉ̀ tɨ́ àlɛ̌ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ àlɛ̌ rònɡò
pbɨndà alɛ nyʉ́ tɨ́, yà ndɨ̀ ndú’o rɨ̀lǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌, ndɨrɔ̀ ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ rɨ́
ɔbɨ nyʉ́ nà alɛ tɨ́.
15 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ nyɨ nyàkǎ nyudhe yà ɨndʉ̀ ma mávi dhu Yěsù
ná’ù alɛ tɔ̀. Nyʉ́yǎ dhu abádhí tɔ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀sɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí
tɔ̀. Atdí alɛ mà nákǎ nzá ɨ̀nzɨ̌ ndɨfʉ nyɨ.

3

Yěsù ná’ù alɛ àkǎ ’òkò tɨ́ dhu
(Rɔm 16.17-18; Ɛ̌fɛ 2.1-10; 1Pɛ́ 2.13-16)

1 Titǒ, nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ìsè rɔ̌ bìlǐnganà Yěsù ná’ù alɛ tɔ̀, abádhí
ràkǎ ɨ̀fʉ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbanga ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. Abádhí
àkǎ ’ɨfʉ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rʉ̌yǎna fɨ́yɔ̀ dhu, ’àdʉ̀ ’òzè ’ɔ̀nzɨ ídzìnga ngʉ̌kpà
alɛ tɔ̀. 2 Abádhí àkǎ nzá ’ʉ̀nɔ̀ dhu atdí alɛ nɨ̌ màtɨ́. Abádhí àkǎ ’òkò
màrʉ̀ngà ɔ̌ ɔdhɨ́ya mànà, ’àdʉ̀ ídzìnga ɔ̀nzɨ. Abádhí àkǎ ’òkò yɔrɔwà ɔ̌
kɔ́rɔ́ alɛ mànà. 3 Obhó tɨ́, angyinǎ rɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, àlɛ̌ nɨ’ɨ̀ ɨ̀mbǎ dɔ̀ya
nà alɛ, ɨnzá Kàgàwà nɨ́fʉ alɛ, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ otu ɔ̌ arúbhi alɛ. Àlɛ̌ nɨ’ɨ̀
dhèdhèrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu-atdyú mà, alɛ-dhɛ̀ ɨ̀kǎ arɨ́ dhu-atdyú mànà dhu
tɔ́ ɨnɔ. Àlɛ̌ kongónà òko nzɛ́rɛ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, àlɛ̌ ràmbɛ ngʉ̌kpà alɛ-adhà ɔ̀nzɨ
dɔ̌. Àlɛ̌ ongónà òko tɨ́ dhu náabhʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ rɔ̀ndrɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀
àlɛ̌ ɔ̀ndrɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ màtɨ́. 4 Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, níitdègu
pbɨndà ídzìnga mà, pbɨndà àzè mànà nɨ́tɛ̀ ɨndrǔ tɔ̀, 5 nɨ́ kɨ̌gʉ́ àlɛ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́
ídzìnga àlɛ̌ kɔ́nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨzʉ ndɨ̀ ndábà àlɛ̌ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Kɨ̌gʉ́ àlɛ̌, ndɨbhò Ɨ̀lǐlǎ-Alafí rù’o àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga, ndàdʉ̀ ípɨrɔ̌nga-
ɔwʉ́tá mà, ɔwʉ́tána tɔ́ okota mànà níbhò àlɛ̌ tɔ̀. 6 Kàgàwà ɨ́rǎ àlɛ̌
atdídɔ̌ nyʉ́ ndɨ Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nɨ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístò-otù ɔ̌. 7 Kɔ̌nzɨ ndɨ
dhu ndɨ́nɨ̌ pbɨndà ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka
kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌’ɨ̀ nyʉyatsì alɛ tɨ́ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ tɨ́ yà àlɛ̌ karɔ́dɔna àlɛ̌ ràbà
dhòdhódhónga tɔ́ ípɨrɔ̌nga nábà.
8 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ obhónánga tɔ́ ɔtɛ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ma mòzè nyarà kɔ̀vɔ̀
rɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà ìndrǔ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà ná’ù alɛ náapbá tɨ́ ɨ̀ ídzì kasʉ
t’ɔ́nzɨta rɔ̌. Kɔ̀rɨ́ nɨ́ ɨ̀ àkǎkǎ kudhe ìndrǔ tɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dzʉ̀nà
ɔ̀nzɨ rádʉ̀ dhu. 9 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyitsu nyɨ ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà agòta ɔ̀,
rʉ̀gànda-tsʉ̀ dɔ̌ agòta ɔ̀, anya ɔ̀, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá dɔ̌ ka kɨ́ alɛ àgò

dhu ɔ̀. Obhó tí ɨ dhu ní ìnzǐ ka kí ídzìnga àbà ɔ̀yà dhu, ndɨrɔ̀ ìmbǎ tǐya
nà dhu. 10 Nyɨ nyàkǎ nyɨsɔ̌ dhu atdí-gʉ̀na ìndrǔ-ɔ̌nga àpà rí ndʉ̀ndɔ̀
alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na nyɨ nyɨsɔ̌ ka ìnzǐ kà ràdʉ̀ nyɨrì rɔ̀, nyadʉ̀ kìpfo
nyodì Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀. 11 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, wɔ̀ dhu bhěyi rí
ndɔ̀nzɨ alɛ rʉ́bhà wà ídzì otu. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ kǎrʉ́fǎna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà
rɔ́tdì wà ànyǎna ndìtɨ́rɔ̀.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ʉyátá mà ovìta mànà
(1Kò 16.20-24)

12 Ma mí Àrtɛmà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ Dòkíkò nóvì tɨnʉ ɔ̀. Ní tɨnʉ́ kà rǎrà
àhʉ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì kɔ́rɔ́ ɔbɨ, nyɨrà motù Nìkòpolì tí kátɨna kɨgɔ̀
ɔ̀, ányɨ ma mòzè mʉdà ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì nídhunǐ. 13 Ʊyátá tɔ́
atdí màlimò Zɛ̌nà tí kátɨna mà, Apɔlɔ̀ mànà rǐ abhi ɔ̀pɛ̀ Krɛ̌tɛ̀ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ
nyàkǎ nyɔnzì abádhí dzʉ̀nà fɨyɔ́ abhi tɔ̀ abádhí rǐ'ì atdyúna nà dhu
nǐ, akyɛ atdí dhu mà arana ndɔ̀tdì abádhí rɔ̌ nǐ. 14 Àlɛ̌ tɔ́ alɛ nyʉ́ átɔ̀
nákǎ 'ʉ̀nɨ ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta atdídɔ̌, ndínǐ 'adʉ̀ tí òwu dhu ɔ̀tdì ì rɔ̀yá alɛ
dzʉ̀nà nɔ́nzì rɔ̌ nǐ, akyɛ ì okona ìnzǐ 'ɔ̀nzì ìndrǔ dzʉ̀nà, ìmbǎ itsu-kpɔ̌
nà dɔ̀yá itsu bhěyi nǐ.

15 Kǎkà atdíkpá mǎ mí'ì mànà Yěsù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ. Òvì nyóvì
mǎ nózè a'uta ɔ̌ arí'ì alɛ. Kàgàwà àkǎ ndàso nyǐ kɔ́rɔ́.

Fìlìmonì
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Fìlìmonì, Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɨ̀ɨ̀ Pɔlɔ̀ t'ɔ́dhɨ̀nà. Ní Pɔlɔ̀ ʉnɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ à'ù. Ndɨ Fìlìmonì ɨ'ɨ̀ Ɔ̀nɛ̀sǐmò tí kátɨna atdí pbɨ̀ndà ɨnɔ nà. Ní ndɨ Ɔ̀nɛ̀sǐmò náakʉ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdzá rɔ̀, ndàrà àhʉ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányì, abádhí àdʉ̀ òwu 'ɔ̀tù Pɔlɔ̀ nà imbi ɔ̌, kǎrádɨ rɔ́. Ní, ndɨ̀ ndʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Ɔ̀nɛ̀sǐmò tɔ̀, rà'ù Yěsù dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kòzè ndàdu pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎlɛ Fìlìmonì-fɔ'ɔ̀. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà Fìlìmonì tɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kǎndí ka ndɨ̀tdɛ̀ ka ɨ̀tdɛ̀ tí ɔ̀ná, ndínɨ̌ dhu nʉbà tí Ɔ̀nɛ̀sǐmò tɔ̀, ndàdʉ̀ kàkɔ mběyi, ɨ̀nzɨ́ ní pbɨ̀ndà ɨnɔ-akpà kɛ̀lɛ̌ bhěyi, pbɛ́tʉ̀ ɔdhɨ̀nà nyʉ́ bhěyi, ndɨrɔ̀ adɔ̀nà bhěyi Krístɔ̀-nyʉtsì.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà rɨ̌ Fìlìmonì òvì dhu (1-3).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Fìlìmonì bhà àzè mà, kàbhà a'uta mànà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (4-7).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Fìlìmonì rɔ̌ ndínɨ̌ Ɔ̀nɛ̀sǐmò nakɔ̀ tí dhu (8-22).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (23-25).

Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Fìlìmonì mà òvì dhu
(2Tì 1.3-5; 3Yù 2,6)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà òsò ka kósò ma Yěsù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ní àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀. Mǎ màndǐ ka ɨndʉ̀ adɔ̀kà Fìlìmonǐ, yà atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ, ndɨrɔ̀ kasʉ tɔ́ ɔdhɨ̀kà tírɔ̀. 2 Ndɨrɔ̀ mǎ màndǐ ka àlɛ̌ tɔ́ dadánà Àpiyà mà, Àrkipò, yà ɨla ùgye arí atdíkpá àlɛ̌ mànà alɛ mà, ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá ɨ̀ nùndu kànɨsà ɔ̌ bhà mànà tɔ̀. 3 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'ádʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Fìlìmonì bhà àzè mà,
kàbhà a'uta mànà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

4 Adɔ̀ Fìlìmonǐ, ma marí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀, pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̌ ma mí nyɨrɛ̀ rɔ̀. 5 Obhó tí, ma mɨrɨ̀ wà ìndrǔ rɨ̌ dhu àwɛ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nyɨ nyá'ù nɨ̌ a'uta dɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ dhu. 6 Ní, ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà a'uta níɨ'ɨ̀ tí àkǎkǎ ɨtse ɔ̀dhɨ̀ rádʉ̀ a'uta tí, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ ídzìnga, yà àlɛ̌ karí'ɨ̀ nà, Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ tɔ́ ungbòta-otù ɔ̌ nʉ́nɨ. 7 Adɔ̀dú, pbʉ̀kʉ̀ àzè níka ɨdhɛ̀du atdídɔ̌, ndàdʉ̀ afídu òpè, nyɨ nyábhʉ Kàgàwà bhà alɛ-afí ròtsì ɔbɨ ndhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Fìlìmonì rɔ̌ ndínɨ̌ Ɔ̀nɛ̀sǐmò nakɔ̀ tí dhu
(1Kò 13.4-7; Kɔ̀l 4.7-9)

8 Nírɔ̀, Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì, ma mí'ɨ̀ ɨ̀mbǎ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ́ mʉyǎ dhu ɨndʉ̀ nyɨ nyàkǎnà nyɔnzɨ̀ dhu dɔ̌ atdí dhu nà màtí. 9 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè monzì atdí dhu fʉnʉ́ àlɛ̌ tɔ́ àzè-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨma nyʉ́ Pɔlɔ̀, ɨma ní mʉ̀là-akpà, ndɨrɔ̀, kòmbí ma mí'ɨ̀ Yěsù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kósò ma

rɔ́. 10 Nɨ́, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ pbànɨ̌ngba Ònèsɨ̌mɔ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, yà Yɛ̌sù
Krístɔ̀ ndɨ̀ ndá'ù fudú dhu-otù ɔ̌ óngò idhùdu tɨ́, ìnè ma mɨ́'ɨ̀ imbi-dzà
ɔ̌ rɔ́rɔ̀. 11 Angyi, àbadhi nyʉ́ nɨ́ɨ'ɨ̀ mbǎ ɨndʉ̀ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna atdí dhu nà
màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ ɨndʉ̀, ndɨrɔ̀ idù màtɨ́ átɔ̀.
12 Kòmbí, ma màdu wà ka tɨnʉ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ àbadhi nɨ́ afídu-mbi nyʉ́.
13 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu nɨ́ Ɔ̀nèsɨ̌mò ràdɨ tɨdú, ndɨ́nɨ̌ ara tɨ́ dzʉ̀nàdu
ɔ̀nzɨ rɔ̌ ɨndʉ́ ngari ɔ̌, yà àdɨ̀ ma màdɨ̀ imbi-dzà ɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀
rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌. 14 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzènà nzá mɔnzì atdí dhu mà, ɨnzá
nyɨ nyà'ù rɔ́rɔ̀, akyɛ dhu arana ɨ̀'ɨ̀ ʉ̀tʉ̌ tɨ́ ma mɨ́ nyʉtʉ̌ nyɔnzì ídzìnga
idù dhu tɨ́ nɨ̌. Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu nɨ́, nyɔnzì ka afínʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀
àhʉ̀ rɔ́rɔ̀.
15 Ngǎtsi nɨ̌, pbǎnɨ́ nzɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ, Ɔ̀nɛ̀sɨ̌mò mà ʉ́bhǎ
ɨ̀ ɨnyɨ mànà ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ tɨ́ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyongó tɨ́ òko tdɨ́tdɔ̌ atdíkpá
ndɨ̀ mànà bìlɨ̌nganà. 16 Obhó tɨ́, kòmbí ka nɨ́ nzɨ̌ ɨnɔ kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ròsè
ɨnɔ dɔ̀nǎ, kǒngò wà yà atdídɔ̌ àlɛ̌ kózè àlɛ̌ t'ádɔ̀nà tɨ́. Ɨma, ma mózè
ka atdídɔ̌. Nɨ́ ɨnyɨ, nyɨ nyɨ́ kòzè atdídɔ̌ ròsè, ka nɨ́ ìndrǔ nyʉ́, ndɨrɔ̀ ka
nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà alɛ átɔ̀ àlɛ̌'ɨ bhɛ̌yi nɨ́dhunɨ̌.
17 Nɨ́rɔ̀, àdhàdhɨ̀ nyɨ nyarɨ́ mɔzʉ̀ ɔdhìnʉ tɨ́ dhu bhɛ̌yi, nyɨ nyàkǎ
nyakɔ ka átɔ̀, àdhàdhɨ̀ nyɨ nyàmbɛ̀nà makɔ̌, ɨma nyʉ́ tɨ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
18 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ kǎfǎ dhu ɔnzɨ̀nʉ́ dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ kǎrɨ́'ɨ̀
pbʉ̀kʉ̀ wànzá nà màtɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ ándɨ̌ ndɨ pbʉ̀kʉ̀ wànzá dùdú. 19 Ɨma
Pɔlɔ̀, ma màndɨ̌ yàrɨ́ dhu ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌: ma mɨ́ ndɨ kùbhɔ̌ ɨndʉ̀. Ma
mòzè nzá misè dhu dʉ̀nʉ́ matɨ, nyɨ ràrɨ̌'ɨ̀ átɔ̀ pbàkà wànzá nà. Ndɨ
wànzá nɨ́ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga. 20 Obhó tɨ́, adɔ̀dú, ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu wɔ̀rɨ́ otu ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, nyabhʉ afídu ròtsì ɔbɨ.
21 Ɨndʉ̀ ma mɨ́ dhu àndɨ̌ rɔ̀, ma mà'ù wà dhu, ɨ̀rɨ nyɨ ràrɨ̌ ma mʉ́nɔna
dhu ɨ̀rɨ, ndɨrɔ̀ nyɨ ràrɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀nzɔnzɨ ròsè wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̀nǎ
màtɨ́. 22 Ndɨrɔ̀, atdíkpá wɔ̀rɨ́ dhu mànà, ɔ̀bhɔlɔ nyɔ́bhɔlɔ ɨdhɔ tɔ́ ngari
idù. Obhó tɨ́, ma mà'ù wà dhu, ka ràrɨ̌ madǔ àdǔ tdɨ́tdɔ̌ fʉ̌rábvʉ̀, fʉ̀kʉ́
ɨtsɔ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

23 Ɛpafrà nóvì nyɨ. Ka nɨ́ ɔdhìdu yà atdíkpá ka kúsɔ̌ mǎ mànà, Yɛ̌sù
Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. 24 Ndɨrɔ̀ ɔdhɨ́du, yà atdíkpá mǎ marɨ́ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ mànà
Mǎrkɔ̀ mà, Àsɨ̀tarɨkɔ̀ mà, Dɛ̌mà mà, Lukà mànà, nóvì nyɨ.
25 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àkǎ ndàso nyɨ̌.

Pbàɛ̀brànɨyà
tɔ̀ ka kandí bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ andítá àtɨ ka karɨ́ bhàrʉwà tɨ́ atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ bhàrʉwà-dɔ̀kpa nɨ́tɛ̀ nzá ka nandí alɛ mà, ndɨrɔ̀ ka kandí ka fɨ̌yɔ̀ alɛ mà. Kǎrɨ́ ndàlǎ Kàgàwà bhà Ɔ̀tɛ nʉ́nɔ ka kɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

Dhu arɨ́ ndàlǎ ndɨ bhàrʉwà nandí alɛ ràrɨ̌ Mʉ̀yàhudì tɔ́ atdí mʉ̀krɨ́stɔ̀, kà rɨ̌ dhu àtɨ «àlɛ̌ t'ábhúna» tɨ́ nɨ́dhunɨ̌ (1.1). Kʉ̌nɨ Ungbòta-Ayɨ́ tɔ́ Andítá mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌nɨ nzá Yɛ̌sù ndɨ̀ nyʉ́ tɨ́rɔ̀. Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ navɔ̀ kà tɔ̀ nɨ́ kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ɨ'ɨ̀ ndɨ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́ alɛ (2.3).

Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ rɨ̌ ndàlǎ nɨ́ ka nandí alɛ rʉnɨ wà ndɨ̀ ndàndɨ̌ dhu fɨ̌yɔ̀ alɛ mbɛ̌yi nyʉ́ dhu. Ndɨ bhàrʉwà-ɔvɔ̀ nɨ́ «Pbàɛ̀brànɨyà», yà angyí nyʉ́ ka kongónà Pbàyàhúdí ànzì rɔ̀ná ɔvɔ (Uvt 2.11). Kà rɨ̌ ndàlǎ mbɛ̀mbɛ̀ Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí tɔ́ atdí mʉ̀tʉ̀ tɔ̀ ka kàndɨ̌ dhu bhɛ̌yi. Ɨ pbàkrɨ́stɔ̀ rɔ̌ ka kavù atdídɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ adù tɨ́ ɨ̀ fɨ̌yɔ́ sɔmà tɔ́ angyè mànduʉ ɔ̀.

Bɨ̌bìliyà dɔ̌ dhu nɔ́zʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ná'ù dhu yàrɨ́ bhàrʉwà nandí alɛ randí ka angyɨnǎ rɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì atɔ tɔ̀ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Bhàrʉwà nandí alɛ azè ndɔ̀vɔ̀ nɨ́ ɔ́yɔ̌ ɔtɛ-lùkpɔ̌. Kǎzè ndɨ̀tɛ̀ dhu, Kàgàwà rivi Idhùnà Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ rɨ'ɨ̀ àkǎkǎ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ tɨ́, ndɨrɔ̀ rɨ'ɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ʉ̀ba Kàgàwà rɨ̌ nɨ̌ àkǎkǎ pɛrɛ̀ tɨ́. Yɛ̌sù-otù ɔ̌, Kàgàwà anzɨ̀ Ungbòta-Ɔwʉ́tá àlɛ̌'ɨ mànà. Ndɨ Ungbòta-Ɔwʉ́tá nósè wà yà ayɨ́na tɔ́ tsí dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kʉ̀wʉ wà wɔ̀ ndɨ ayɨ́na tɔ́ tsí. Ndɨrɔ̀ kǎzè dhu nɨ́ ndàbhʉ ndɨ bhàrʉwà ɔ̀zʉ̀ rɨ́ alɛ-afí rɔ̀tsì ɔbɨ, ndɨ́nɨ̌ ikò tɨ́ pɔ́tsɔ́ fɨ̌yɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ oko tɨ́ atdí ɨrɨta ɔ̌ tɨ́ nzínzìya ɔ̌.

Bhàrʉwà-nyɨtɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ 'ùngbò Kàgàwà mànà dhu (1.1–2.18).
- Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù alɛ rɨ̌nè 'ìndrì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ a'uta nà dhu (3.1–5.10).
- Yɛ̌sù nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ obhóná Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̌ dhu (5.11–10.39).
- Yɛ̌sù nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ dhòdhódhónga nà dhu (14.17-20).
- Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ 'òko tɨ́ Kàgàwà mànà, ngʉ̌kpà alɛ mànà, angyìbhà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (11.1-14).

Kàgàwà avɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ Idhùnà-otù ɔ̌ dhu
(Yùw 1.1-14; Fìl 2.6-11; Kɔ̀l 1.15-17; Ɛ̀br 10.12-14)

1 Angyi, Kàgàwà nóongónà dhu ɔ̀vɔ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ pbànábí-otù ɔ̌. Kɔ̌ngónà ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ ibí-gʉ̀na ndɨrɔ̀ ibí ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 2 Kòmbí, yà yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu àlɛ̌ tɔ̀ Idhùnà-otù ɔ̌. Ndɨ Idhùnà-otù ɔ̌ nɨ́ ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ yà adzɨ, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ ɨ̀dɨ̀nà rɔ̀nyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌. 3 Àbadhi nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ arɨ́ ndɨ̀tɛ̀ kpangba nyʉnatsì alɛ. Ndɨrɔ̀, àbadhi nɨ́ ndɨ Kàgàwà nyʉ́ arɨ'ɨ̀ tɨ́ dhu nɨ̀tɛ̀. Kǎrɨ́ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀dɔ Ɔ̀tɛ̌na, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ'ɨ̀ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, àbadhi níitdègu ìndrʉ̌ nú'ɔ̌ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ fɨ̌yɔ́

nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ ɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu
dɔ̌ arɨ́'ɨ ádrʉ̀ngbǎnga nà alɛ bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. 4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ,
Kàgàwà t'ídhùnà náangò Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ ròsè màlàyíká dɔ̀nǎ. Obhó tɨ́,
Kàgàwà abhʉ̀ kà tɔ̀ ɔvɔ nɨ́ abádhí-ɔvɔ̀ dɔ̀nǎ fɨndá ádrʉ̀ngbǎnga rɔ̌se
ɔvɔ.

Kàgàwà t'ídhùnà nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ròsè màlàyíká dɔ̀nǎ dhu
(Zàb 2.6-12; Ìsa 9.5)

5 Obhó tɨ́, Kàgàwà náavɔ̀ nzá dhu atdíku màtɨ́ pbɨndà màlàyíká
nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà tɔ̀, ndàtɨ:
«Łnyɨ, ɨnyɨ nɨ́ Idhùdu.
Ndɨrɔ̀ indo ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma nɨ́ Àbanʉ*.»
Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ nzá dhu atdí màlàyikà mà nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ:
«Łma, ɨma nɨ'ɨya kà t'Ábanà,
ndɨrɔ̀ àbadhi nɨ'ɨya Idhùdu*.»

6 Ndɨrɔ̀, yà ndɨ̀ ndivi Idhùnà pbɨndà sengba yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀
ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu tdɨ́tdɔ̌ ka nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ:
«Pbàkà màlàyíká kɔ́rɔ́ nákǎ wà 'ʉ̀lɛ̌ ka*.»
7 Màlàyíká nàndà dhu nɨ̌, kǎvɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ma mɔ́nzɨ ɨ pbàkà màlàyíká, pbàkà kasʉtálɛ,
rɨ̀'ɨ awɛ bhɛ̌yi ndɨrɔ̀, rɨ̀'ɨ ʉ̀la rʉ́la kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi*.»
8 Pbɛ́tʉ̀, Idhùnà tɔ̀ Kàgàwà náavɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ɔ̀ɔ ɨnyɨ Kàgàwǎ, Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ tombi rɔ̌ngo àdɨ
dhòdhódhónganà.
Nyɨ nyarɨ́ pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ idzi ʉ̀nda obhónánga tɔ́ mùgɔ̌ nɨ̌.
9 Nyɨ nyózè obhónánga tɔ́ dhu, nyadʉ̀ nzɛ́rɛ dhu nɔ́ndrɔ̀.
Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɔ̀ɔ Kàgàwǎ, ɨma pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà,
ma mútri nyɨ nyɨ'ɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́,
mɔdhɔ̀ dhɛ̀dhɛ àbhʉ̌ rɨ́ ɨndʉ̀ akyɛ dʉ̀nʉ-tsírɔ́,
madʉ̀ nyɨdzɨ ɔrʉ́, nyosè kɔ́rɔ́ ɔdhínʉ dɔ̀nǎ*.»
10 Kàgàwà náavɔ̀ dhu átɔ̀, ndàtɨ:
«Łnyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɔ̀pɛ̀ tɨ́ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ yà adzɨ,
ndɨrɔ̀ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔtsʉ́nʉ nɨ̌.
11 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ku ìkʉ̌,
pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyádɨ sɛ́kʉ́.
Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ 'ìngyɛ̌ ìngyɛ̌ àdhàdhì alɛ-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ arɨ́ 'ìngyɛ̌ dhu
bhɛ̌yi.
12 Nyɨ nyɨ́ abádhí-ɔ̌nga nákpɔrɔ àdhàdhì ka karɨ́ òbvùna ka kɨ́ ndɨ̀
nìngyɛ̌ mʉ̀dzarʉ̀ àkpɔrɔ dhu bhɛ̌yi.
Nyɨ nyɨ́ abádhí ʉ̀wʉ̌ àdhàdhì ka karɨ́ alɛ-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ʉ̀wʉ̌ dhu bhɛ̌yi.
Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyádɨ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ tɨ́, ndɨrɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga rɨ̌ nzɨ̌ ìku*.»
13 Kàgàwà náavɔ̀ nzá dhu atdíku màtɨ́ pbɨndà màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdɨ́
màlàyikà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ádɨ̌ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mɨ́ pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀mvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.»

---

* **1:5** 1.5 Zàb 2.7 * **1:5** 1.5 2Sà 7.14; 1 Ł nanzì 17.13 * **1:6** 1.6 Tɔ̀r 32.43 * **1:7** 1.7 Zàb 104.4 * **1:9** 1.9 Zàb 45.7-8 * **1:12** 1.12 Zàb 102.26-28 * **1:13** 1.13 Zàb 110.1

14 Nírɔ̀, màlàyíká nɨ́ àdhɨ mà? Abádhí kɔ́rɔ́ nɨ́ Kàgàwà bhà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀
kɛ̀lɛ̌, kǎkà ɨ̀nzɨ̌ ka karɨ́ àlǎna alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɨ̌ alɛ. Kǎrɨ́ abádhí ùvɨ̀ ròwù
ndɨ̀ ndàkǎ ndɨ̀gʉ̀ alɛ dzʉ̀nà nɔ́nzɨ̀.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɔnzɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɪ́bhò Ɔ̀gʉ̀ tɔ́ Ɔtɛ gàyà dhu
(Ɛ̀br 4.1; 12.25)

1 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ*, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràpbǎ àlɛ̌-afí atdídɔ̌ yà àlɛ̌
kɨ́rɨ̀ màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌, akyɛ àlɛ̌ kuwína nɨ̌. 2 Yà Kàgàwà avɔ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀
màlàyíká-otù ɔ̌ Ɔtɛ náavì ndɨ̀ àkǎkǎ kɨ́fʉ Ɔtɛ tɨ́†. Nɨ́, ɨnzá ka nɨ̀rɨ, ɨ̀nzɨ̌
'àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ alɛ tɔ̀ Kàgàwà abhʉ̀ màlɨpɔ̀ àkǎkǎnà abádhí ràbà
dhu bhɛ̌yi. 3 Nírɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ kʉ́gʉ̀ya ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi ndɨ màlɨpɔ̀ ɔ̌ rɔ̀,
wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ádrʉ̀ngbǎ ɔ̀gʉ̀ nyʉ́ gàyà àlɛ̌ kɔ̀nzɨ̀ rɔ̀? Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ndɨ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ napɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ ɨndrʉ̌
tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ dhu nɨ̀rɨ alɛ náavɔ̀ dhu kpangba àlɛ̌ tɔ̀ 'àtɨ, ndɨ Ɔtɛ ràrɨ̌
àkǎkǎ kɨ́fʉ Ɔtɛ. 4 Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́ɨtɛ̀ dhu kpangba átɔ̀ abádhí
ʉ̀nɔ̀ dhu ràrɨ̌ obhó dhu. Ndɨ dhu kɨ̌tɛ̀ ize-otù ɔ̌, yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ
angyi ɨndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhèdhèrɔ̀ wɨwɨ̀-tɨdɔ̀-otù ɔ̌. Kɨ̌tɛ̀
ka átɔ̀ yà ndɨ̀ ndòzè dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ndɨ́ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀ ʉ̀ndɔ ɨndrʉ̌
tɔ̀ dhu-otù ɔ̌.

Yɛ̌sù avɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ ndɨ̀ ndɨgʉ́ tɨ́ dhu
(Gàl 4.4-5; Fìl 2.6-11; Ɛ̀br 4.15-16; 5.7-10)

5 Obhó tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ màlàyíká ɨ Kàgàwà ʉ̀lɨ ndɨ́nɨ̌ okoya tɨ́ kámá tɨ́ yà àlɛ̌
kɔ́tɛ dɔ̀ná ɨ̀rɨ̌raya dhu tɨ́ adzɨ ɔ̌. 6 Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, atdí alɛ nɔ́vɔ̀ wà dhu
kpangba atdí ngari ɔ̌, ndàtɨ:
«Kàgàwǎ, ɨndrʉ̌ nɨ́ àdhu ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́?
Yà adzɨ ɔ̌ alɛ nɨ́ àdhu ndɨ́nɨ̌ pbɨndà dhu ava tɨ́ tsɨ̀nʉ?
7 Nyɨ nyábhʉ ka rɨ̀'ɨ obvòbvonǎ rɔ̀ akɛ màlàyíká tɔ̀ ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ tɨ́,
ndɨrɔ̀, nyɨ nyábhʉ ka rɨ̀'ɨ ádrʉ̀ngbǎnga mà ɨ́fʉta mànà nà.
8 Nyɨ nyɨ́lɨ ka rɔ̀nyʉ̀ idzi yà nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌*.»

Nɨ́, Kàgàwà abhʉ̀ ka rɔ̀nyʉ̀ idzi yà ndɨ̀ ndabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ dhu
rǎtɨna, ɨ̀mbǎ ɨnzá kǎbhʉ kà rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀ná atdí dhu mà ràrɨ̌'ɨ. Pbɛ́tʉ̀,
kòmbí màtɨ́ àlɛ̌ kàla nzá dhu ɨwà Kàgàwà rábhʉ kɔ́rɔ́ dhu kà rɔ̀nyʉ̀
idzi dɔ̀yá. 9 Àlɛ̌ kàla dhu nɨ́, Kàgàwà rabhʉ̀ wà Yɛ̌sù rɨ̀'ɨ obvòbvonǎ rɔ̀
akɛ màlàyíká tɔ̀ ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ pbɨndà ídzìnga-otù ɔ̌, ndɨ̀ ndabhʉ̀
tɨ́ ka rìnè ɔvɛ-dzi kɔ́rɔ́ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàbhà ɔvɛ-otù ɔ̌, kǎbhʉ
wà ka rɨ̀'ɨ ádrʉ̀ngbǎnga mà ɨ́fʉta mànà nà.

10 Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu-tsí, ndɨrɔ̀ ɨ kɔ́rɔ́ dhu-tsí náarɨ́'ɨ kà
tɔ̀ tɨ́. Nɨ́, dhu afɔ̀ nga kà ràbhʉ Yɛ̌sù rɨ̀'ɨ àkǎkǎ alɛ tɨ́ yà ndɨ Yɛ̌sù abà
àpbɛ̀-otù ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nabhʉ̀ tɨ́ rɨ̀'ɨ pbɨndà inzo tɨ́, ràdʉ̀ òtsù pbɨndà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀. Obhó tɨ́, Yɛ̌sù nɨ́ ndɨ ɨndrʉ̌ ʉ̀nda arɨ́ ndɨ́nɨ̌
Kàgàwà ɨgʉ́ tɨ́ alɛ. 11 Kǎrɨ́ ɨndrʉ̌ ù'ɔ̌ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga
ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Yɛ̌sù, ɨndrʉ̌ nù'o alɛ mà, kǎkà ù'ɔ̌ ndɨ̀ ndù'o
rɨ̀lǎ alɛ mànà kɔ́rɔ́ nɨ́ atdí Àba bhà alɛ. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù-nyɨ̀

---

* **2:1** 2.1 «Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ» rɨ́'ɨ ɨnè kɔzʉ̀ átɔ̀ «Yɛ̌sù Krístɔ̀ nɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè màlàyíká dɔ̀nǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» † **2:2** 2.2 Ɔtɛ tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ nɨ́ Kàgàwà bhà Ʉyátá (Tɔ̀r 33.2). * **2:8** 2.8 Zàb 8.5-7

rɨ̌ nzɨ̌ ɨ̀wʉ abádhí ànzi ndɨ̀ ndɨ́ àbanà bhà inzo tɨ́ rɔ̀. 12 Obhó tɨ́, kà rǎtɨna:
«Ɔ̀ɔ Àba Kàgàwǎ, ma mɨ́ ɔvɔ̀nʉ nígǎ adɔ́du nzínzì ɔ̌.
Ma mɨ́ nyɨ nɨ́fʉ̌ pbʉ̀kʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌*.»
13 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù rǎtɨna:
«Ɨma, ma mɨ́ atdyúdu ɨ̀lɨ̌ dɔ̀ná nɨ́ Kàgàwà.»
Ndɨrɔ̀ kà rǎtɨna:
«Mǎ mɨ́'ɨ ɨrɔ́ atdíkpá yà idù Kàgàwà íbhò nzónzo mànà*.»
14 Ɨ nzónzo nɨ́ ìndrǔ nyʉ́ kǎkà ìnè rɨ́'ɨ ngbùlǔya nà ndɨrɔ̀ azu mànà nyʉyatsì alɛ. Nɨ́ Yěsù idyi ndɨ ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ átɔ̀. Kǎnzɨ dhu ndɨ dhu bhěyi ndɨ́nɨ̌ pbɨ̀ndà ɔvɛ-otù ɔ̌, ndɨ̀ ndɨtɔ̀ tɨ́ yà ɔvɛ t'íbhòta tɔ́ ɔbɨ nà ɨ'ɨ̀ Pfɔ̀mvɔ-ɔbɨ̀ atdídɔ̌, 15 ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndʉkɔlɔ tɨ́ yà ɔvɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ́ dhu náabhʉ̀ ròngò òko ɨnɔ bhěyi kɔ́rɔ́ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌ alɛ. 16 Obhó tɨ́, dòtsí nyʉ́ kɨ̌ra nzá màlàyíká-dzʉ̀nà ndɨ̀ ndɔnzɨ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ra yà adzɨ ɔ̌ alɛ, Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ dzʉ̀nà ndɨ̀ ndɔnzɨ tɨ́*. 17 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu aká àbadhi mà rɔ̀fɔ̀ ɨ̀ àbanà bhà inzo mànà kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, kǎdʉ̀na òngo Kàgàwà tɔ̀ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndu'o tɨ́ ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ nɨ́ yà pbɨ̀ndà kasʉ ɨ̀fʉ̌ arɨ́, ndàdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ìndrǔ dɔ̌ ka kɨ́ ɨzʉ àbà nɨ̌ alɛ-afí nà alɛ. 18 Ndɨrɔ̀, àpbɛ̀ kǎbà ndàdʉ̀ ʉ̀da umvútá ɔ̀nǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɨ̌'ɨ ìnè ndɔ̀nzɨ umvútá ɔ̌ ɨ̀ nòtù alɛ dzʉ̀nà.

3

Yěsù nɨ́ àbanà Kàgàwà bhà ɨdza-kàmǎ, ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdza nɨ́ àlɛ̌'ɨ dhu (Ɔzt 12.7; Màt 21.33-38)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nɨ́ yà nyɨ̌ nunzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ. Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌lɨ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta Yěsù dɔ̌ tɨ́. Kà nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà uvitatálɛ, ndɨrɔ̀ yà àlɛ̌ karóvɔna ìndrǔ tɔ̀ a'uta tɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà. 2 Ka nɨdɨ̀ ndɨ kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ nɨ́ Kàgàwà. Nɨ́ kɨ̌fʉ ndɨ kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀, àdhàdhɨ̀ Músà nɨ́ɨfʉ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna Kàgàwà bhà ɨdzá kasʉ dhu bhěyi*. 3 Nɨ́, Yěsù àkǎ kɨfʉ atdídɔ̌ rɔ̀sè Músà dɔ̀nǎ. Obhó tɨ́, ka karɨ́ ɨdza nɔ̀sì alɛ nɨ́fʉ̌ atdídɔ̌ rɔ̀sè ndɨ ɨdza nyʉ́ dɔ̀nǎ. 4 Ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ ɨdza mà nósì arɨ́ nɨ́ ìndrǔ, pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nanzɨ alɛ nɨ́ Kàgàwà. 5 Músà nɨ́ɨfʉ Kàgàwà bhà ɨdzá ndɨ̀ ndɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ kasʉ, ndɨ́nɨ̌ ndɨ kàsʉ̌na nɨ́ɨ'ɨya tɨ́ Kàgàwà rʉ̌nɔna ìndrǔ tɔ̀ olùnǎ rɔ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́. Ka nɨ'ɨ̀ kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌. 6 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ ɨ́fʉ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna kasʉ àdhàdhɨ̀ àbanà Kàgàwà bhà ɨdza-kàmǎ tɨ́ rɨ́'ɨ ɨngba tɨ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ nɨ́ ndɨ ndɨ ɨdza, àlɛ̌ kapɛ́ ìko pɔ́tsɔ́ mànzɨ tɔ́ alɛ-afí nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ yà àlɛ̌ kɔ́dɔna ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tɨ́ dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà rɔ̀.

Ɨnzá dhu àkǎ kabhʉ alɛ-afí rɔ̀'ɔ̀ odú, ɨ̀nzɨ̌ kɨfʉ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu dhu (1Kò 10.1-12)

7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, àdhàdhɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí náavɔ̀ angyí dhu bhěyi:
«Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ɨ̀rɨ,
8 nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, àdhàdhɨ̀ abhúkʉ náamvù Kàgàwà-afí rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ dhu bhěyi.
Abádhí náanzɨ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu gàyà ɨ̀nzɨ̌ 'ɨ̀fʉ.»
9 Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ dhu ndàtɨ: «Rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ abhúkʉ náamvù afídu,

* **2:12** 2.12 Zàb 22.23 * **2:13** 2.13 Ìsa 8.17-18 * **2:16** 2.16 Ìsa 41.8-9 * **3:2** 3.2 Ɔzt 12.7

àzèmbè ɨwà ɨ ala ɨfɔ kumì atɔ ɔ̌ ma manzɨ fɨ́yɔ̀ dhu rɔ́rɔ̀ tɨ́.
10 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mɨ'ɨ̀ nàwí nà abádhí rɔ̌, matɨ:
‹Kàrɨ́ alɛ-afí arúwǐ bìlǐnganà.
Ndɨrɔ̀ abádhí arɨ́ nzɨ̌ pbàkà otu ʉ̀ngʉ̌.›
11 Ndɨrɔ̀, ma matsɔ̀ dhu nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, màtɨ: abádhí rotsúya nzɨ̌ fɨ́yɔ̀ ma mabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀*!»
12 Nɨ́rɔ̀ àbanǐnzó, nyàndà nga mbɛ̌yi! Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɨ̀'ɨ nzɛ́rɛ afína nà, yà ndàbhʉ rádʉ̀ ndʉ̀bhà pbìndà a'uta, ndàdʉ̀ ndɨndà ɨtsɛ Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ɨ dhòdhódhónganà alɛ rɔ̌ rɔ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ bìlǐnganà nzínzìkʉ ɔ̌, yà àdɨ̀ «indonga» tɨ́ Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna ɨdhɔ àdɨ̀ àlɛ̌ tɔ̀ màtɨ́ átɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌bhà nzɛ́rɛnga rʉ̀trǎ nyɨ̌, ndàbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, ìnzɨ̌ nyɨ̌rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu. 14 Obhó tɨ́, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ìnè àlɛ̌ karɨ́'ɨ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ɨ̀ nà a'uta ɔ̀dɔ àlɛ̌ karɨ́ pɔ́tsɔ́, ràrà àhʉ àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ dhu ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ àlɛ̌ kádʉ̀ òko atdíkpá arɨ́'ɨ Krɨ́stɔ̀ mànà alɛ tɨ́.
15 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
«Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ìrɨ,
nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, àdhàdhɨ̀ abhúkʉ náanzɨ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu gàyà ìnzɨ̌ 'ɨ̀fʉ dhu bhɛ̌yi. 16 Ádhɨ mà ɨ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu nɨrɨ 'àdʉ̀ gàyàna ɔ̀nzɨ̀ ìnzɨ̌ ɨ̀fʉ? Tɨ́ nzɨ̌ yà Músà ʉnda rùvò Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́? 17 Ndɨrɔ̀, ádhɨ mà ɨ Kàgàwà nabhʉ̀ ràkɔ̌ ɨ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌? Tɨ́ nzɨ̌ yà nzɛ́rɛnga nanzɨ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'ʉ̀vɛ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́? 18 Ádhɨ mà ɨ Kàgàwà atsɔ̀ dhu okúya dɔ̀ rɔ̀ ndàtɨ, ìnzɨ̌ abádhí rotsúya yà fɨ́yɔ̀ ndɨ̀ ndabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀? Tɨ́ nzɨ̌ yà ɨ̀ nuvó ìnzɨ̌ 'ɨ̀rɨ̀ kà-tsʉ̌ dhu alɛ*?» 19 Nɨ́rɔ̀ àbanǐnzó, mǎ màla dhu nɨ́, abádhí ratsù nzá ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀ ɨnzá ɨ̀ à'ù Kàgàwà dhu-okú dɔ̀rɔ̀.

4

Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ́ ngari pbìndà alɛ tɔ̀ dhu

1 Kàgàwà akɔ̀ wà ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀ àlɛ̌ kótsù nɨ̌ dhu tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀. Nɨ́ dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀mbǎ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̌tsù ányɨ̀ atdí alɛ mà nɨ́ɨ'ɨ tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌. 2 Obhó tɨ́, ka kʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ àlɛ̌ tɔ̀ àdhàdhɨ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ ka kʉnɔ ka dhu bhɛ̌yi. Abádhí ɨrɨ ndɨ Ɔtɛ, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ràdʉ̀ atdí dhu mà nónzɨ̀ fɨ́yɔ̀. Obhó tɨ́, ka ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ nzá kà'ù. 3 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí àlɛ̌, yà àlɛ̌ ká'ù ka rɔ̀, àlɛ̌ kótsù òtsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀. Ndɨ asota tɔ́ ngari nàndà dhu nɨ̌, Kàgàwà avɔ̀ dhu àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀, ndàtɨ: ndɨ̀ rɔ̀tsɔ̀ wà dhu nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ abádhí rotsúya akɛkpá màtɨ́ yà fɨ́yɔ̀ ndɨ̀ ndabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀*.

Kǎvɔ̀ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, àzèmbè ɨwà ndɨ̀ ndɨtɔ̀ yà adzɨ ndɨ̀ ndabhɔ̀lɔ̀ nɨ̌ pbìndà kasʉ rɔ́rɔ̀. 4 Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ atdɨ́ ngari ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ rɨ̌ ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌, Kàgàwà náaso ndɨ̀, ɨwà ndɨ̀ ndɨ̀tɔ̀ pbìndà kasʉ kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀*.» 5 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rǎtɨna átɔ̀ ndɨ Andítá ɔ̀: «Abádhí rɨ̌ nzɨ̌ òtsù akɛkpá màtɨ́ fɨ́yɔ̀ ma mabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀.» 6 Angyinǎ rɔ̀ ka kʉnɔ Kàgàwà bhà Ɔtɛ

* **3:11** 3.11 Zàb 9.7-11 * **3:18** 3.18 Ɔzt 14.1-35; Zàb 95.11 * **4:3** 4.3 Zàb 95.11 * **4:4** 4.4 Ɔpt 2.2

fɨ́yɔ̀ alɛ náatsù nzá ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀, abádhí uvó ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ’ɨ̀rɨ̀ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ìnè màtɨ́ kà rɨ̌’ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌’ɨ̀ ìnè ’òtsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀. 7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà ɨ́lɨ «Indonga» tɨ́ kátɨna ngǎtsi ɨdhɔ tdɨ́tdɔ̌. Àbadhi náavɔ̀ dhu ndɨ ɨdhɔ nàndà dhu nɨ̌ angyinǎ rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-otù ɔ̌, yà ɨwà ka kɔ̀vɔ̀ angyinǎ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kǎtɨ:

Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ɨ̀rɨ,
nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀’ɔ̀ odú.

8 Obhó tɨ́, dhu ɨ́’ɨyana gukyè ɨwà Yɛ̀sʉwà arà àhʉ ìndrʉ̌ nà asota tɔ́ ngari ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ Kàgàwà ɔ́vɔ̀yana nzɨ̌ dhu tdɨ́tdɔ̌ ndɨ dhu-dzidɔ̌ asota tɔ́ ngǎtsi ɨdhɔ dɔ̌*. 9 Nɨ́rɔ̀, Kàgàwà arɔ́dɔna pbɨ̀ndà alɛ tɔ̀ sàbatʉ̀ nyʉ́ rɨ̌’ɨ̀ ìnè. Ndɨ ɨdhɔ rɨ̌’ɨ̀ àdhàdhɨ̀ yà kǎso ndɨ̀ ɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ bhɛ̌yi. 10 Obhó tɨ́, wɔ̀ Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ́ ngari ɔ̀ òtsù alɛ, náso wà ndɨ̀ pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̌ rɔ̀, àdhàdhɨ̀ Kàgàwà náaso ndɨ̀ pbɨ̀ndà kasʉ ndɨ̀ ndɨ̀tɔ̀ dhu-dzidɔ̌ dhu bhɛ̌yi. 11 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ ɔbɨ, àlɛ̌ rɔ̀tsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà rɔ̀nzɨ̀ dhu àlɛ̌ t’ábhúna náanzɨ̀ dhu bhɛ̌yi.

12 Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́ ípìrɔ̀nga ìbho arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌’ɨ̀ ɔbɨ nà, ndàdʉ̀ ndàkà rɔ̀sè yà ɔyɔyɔ kunàdɔ nɨ̌ rɨ́ dhu ʉ̀’à ɨla tɔ́ obhi-akpà dɔ̀nǎ. Kǎrótsù bhélébhélé alɛ-nyʉtsì, ndàrà òtsi alɛ-afí nyʉ́ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǎrɨ́ alɛ-kpa únzɨ̌ ɨ̀ rɔ́ nga mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ, ndàdʉ̀ àrà òtsi alɛ-kpa ɔ̀ tɛ̀tɛ̀ mà rɔ̌. Kǎrɨ́ ìndrʉ̌ rɨ̌rɛ̀na afína ɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndɔnzɨ tɨ́ dhu nábhʉ̌ rʉ̀nɨ ndɨ̀ kpangba. 13 Ɨmbǎ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ arɨ́ ndòru atdí dhu mà rɨ̌’ɨ̀. Kɔ́rɔ́ dhu arɨ́’ɨ̀ kpangba kà tɔ̀. Kà-nyɨ̀kpɔ́ arɨ́ kɔ́rɔ́ dhu àlǎ. Ndɨrɔ̀ Àbadhi nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kɔvɔya àlɛ̌ kanzɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔnzɨ̀ná alɛ.

Yɛ̌sù nɨ́ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nyʉ́ rɔ̀sè dhu

14 Àlɛ̌ kɨ́’ɨ̀ ìnè atdídɔ̌ ósè pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ atsù ndàrà àhʉ Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ nà. Ndɨ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nɨ́ Yɛ̌sù, Kàgàwà t’ídhùnà. Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rìkò pɔ́tsɔ́ yà ka àlɛ̌ ká’ù nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ a’uta ɔ̌. 15 Obhó tɨ́, ndɨ àlɛ̌ kɨ́’ɨ̀ nà pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nɨ́ yà ànɔ̀ rádʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ ivívínga nánɔ̀ átɔ̀ alɛ. Pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ umvú àbadhi-afí kɔ́rɔ́ otu ɔ̌, àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ ndarɨ́ àlɛ̌-afí ùmvʉ̌ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ kǎnzɨ̀ nzá nzɛ́rɛnga. 16 Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀ndrì a’uta nyʉ́ nà Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ’ɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ ídzìnga ɔ̀nzɨ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, kà rǎdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ɨzʉ tɔ́ afína nà àlɛ̌ dɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ídzìnga ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌.

5

Yɛ̌sù nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà nóvò ka karɨ́ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ongó tɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ ìndrʉ̌-ɔvɔ̀ rɔ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ kùhanɨ̀ bhà kasʉ nɨ́ ndùbho ɨ̀nzɨ̌ ka kʉ́bɨna ʉ̀bɨ tɨ́ pɛrɛ̀ mà, ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mànà Kàgàwà tɔ̀ ìndrʉ̌ ɔ́nzɨ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Ndɨ̀ nyʉ́ tɨ́rɔ̀ ka nɨ́ ivivi alɛ afína ɔ̀nǎ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɨ̌’ɨ̀ ìnè yà ɨnzá ɨ̀ òzè rɔ́rɔ̀ úwɨ̌ ídzì otu rɔ̌ rɔ̀ alɛ tɔ́ dhu ràlʉ̌ dɔ̀na. 3 Ndɨrɔ̀

* **4:8** 4.8 Obhó tɨ́, Yɛ̀sʉwà nyʉ́ náarà wà àhʉ ìndrʉ̌ nà Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨrɔ́ ka kòzè kɨtɛ̀ dhu nɨ́, ndɨ Kànanà rɨ’ɨ̀ yà obhóná asota tɔ́ ngari nyʉ́-sisì kɛ̀lɛ̌.

wɔ̀ ndɨ̀ nyʉ́ tɨ́rɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ivíví dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kàkǎ nzá ndùbho ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndùbho ka pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́ átɔ̀. 4 Ɨmbǎ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ arɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ tɔ́ ɨ́fʉta àbhʉ̌ fɨ̌ndà atdí alɛ mà náarɨ́'ɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà arɨ́ ndɨ̀ ìndrʉ̌ ànzi, ndɨ̀lɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ tɨ́, àdhàdhɨ̀ kǎnzi Àrɔ̌nɨ̀, ndɨ̀lɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ tɨ́ dhu bhɛ̌yi.

5 Ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́ átɔ̀, Krístɔ̀ náabhʉ̀ nzá pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ fɨ̌ndà. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nɨ́ ndɨ̀ ka nabhʉ̀ kà tɔ̀. Kǎtɨ̀ kà nɨ̌:
«Ɨnyɨ̀, ɨnyɨ̀ nɨ́ Idhùdu.
Ndɨ̀rɔ̀, indo ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma nɨ́ Àbanʉ*.»
6 Ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́, kǎvɔ̀ dhu átɔ̀ Yɛ̌sù nàndà dhu nɨ̌ ngǎtsi ngari ɔ̌ Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, ndàtɨ̀:
«Ɨnyɨ̀ nɨ́ kùhanɨ̀ dhòdhódhónganà
àdhàdhɨ̀ Mèlkìsèdekì ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌*.»

7 Yà adzɨ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kɨ̌tsɔ̀ ndɨ̀ Kàgàwà, yà ìnè ɨ'ɨ̀ ndɨ̀gʉ̌ ndɨ̀ ɔvɛ ɔ̌ rɔ̀ alɛ-rɔ̌, ndàdʉ̀ kɨ̀tdɛ̀ ɔrʉ́-tʉ̌na nyʉ́ nà ndɨ̀rɔ̀ nyɨ̀na-dha nà. Nɨ́ Kàgàwà ɨ̀rɨ̀ kàbhà ɨ̀tsɔ̀ta, tsʉ̀ná dhu kɨ̌fʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 8 Ìnè màtɨ́ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tɨ́ rórɔ̀, kʉ̌dhè Kàgàwà-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ̀ arɨ́ alɛ tɨ́ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ dhu yà ndɨ̀ ndabà àpbɛ̀-otù ɔ̌. 9 Kàgàwà ɨtdègu kà-nyʉtsì ndɨ̀ ndudhé kɔ́rɔ́ dhu nábhʉ̌ ràkǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ òngo kɔ́rɔ́ alɛ yà tsʉ̀ná dhu ɨ̀rɨ̀ rɨ́ nígʉ̌ rɨ́, ndàbhʉ ràbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga alɛ tɨ́. 10 Ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ̀, Kàgàwà ɨdì ka rɨ̌'ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɨ́, Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

Ɨnzá dhu àkǎ kokò nzónzo tɨ́ a'uta ɔ̌ dhu
(1Kò 3.1-3)

11 Mèlkìsèdekì nàndà dhu nɨ̌, mǎ mɨ́'ɨ̀ ábhɔ̌ dhu nà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔna. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mɨ́ ɨ dhu-tì àwɛ̌ tɨ́ fʉ̌kʉ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ odú, ɨ̀nzɨ̌ bɨ̌kʉ arɨ́ ɨnga ɨ̀rɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Obhó tɨ́, yà nyɨ̌ nyʉ́dà kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ ìnè nyǒngò Kàgàwà bhà Ɔtɛ ùdhɛ̌ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ màlímó tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyòko òko yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kapɛ̀ kudhe fʉ̌kʉ̀ dhu-atdyú òho nyɨ̌ nyarɨ́ kudhe tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀ rɔ́. Nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyǒngò màkyɨ̌ nózè 'ɔ̀mvʉ̀ ɨrɛ́-nzo bhɛ̌yi alɛ tɨ́, àzèmbè ododu ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà rɔ̀. 13 Obhó tɨ́, ìngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà, yà màkyɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nózè ndɔ̀mvʉ̀ nɨ́ àdɨ̀ àdɨ̀ ɨrɛ́-ngba tɨ́ obhónánga tɔ́ ɔtɛ ɔ̌ alɛ. Ka nɨ́ ɨnzá ʉ́nɨ ídzì dhu t'ɔ́nzɨta mà, nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta mànà ɔ̌nga t'óvòta alɛ. 14 Pbɛ́tʉ̀, ododu ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ arɨ́ alɛ nɨ́ ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ. Ɨ alɛ nɨ́ kǎkà ɨ̀ ɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, ɨwà ʉ́nɨ ídzì dhu mà, nzɛ́rɛ dhu mànà ɔ̌nga t'óvòta alɛ.

6

1 Nɨ́ ndɨ̀ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌'ɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dà yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kudhè àlɛ̌ tɔ̀ Krístɔ̀ dɔ̌ ɨsísɔ́ dhu-dɔ̀nǎ, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ òwu dɔ̌ angyi yà ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ tɔ̀ àkǎnà kudhe dhu-tɨdɔ̀ ʉ̀nɨ̌ àlɛ̌ kɨ́ dhu ɔ̌. Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràpbǎ àlɛ̌ tdítdɔ̌ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kudhè àlɛ̌ tɔ̀ dhu t'ʉ́nɨta rɔ̌. Ɨ dhu nɨ́: yà ɔvɛ ɔ̀ rádʉ̀ ìndrʉ̌ ʉ̀ndà mʉ̀tsɔ-tɨdɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ka kɨ́ alɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ kʉbhà dhu mà, Kàgàwà à'u ka kɨ́ dhu mànà. 2 Ndɨ̀rɔ̀ nɨ́ bàtizò dɔ̌ ka kɨ́ dhu ùdhɛ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu mà, alɛ-ɔtsʉ́ ʉ̀lɨ̌ ka kɨ́ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu mànà*. Ngʉ̌kpà

---

* **5:5** 5.5 Zàb 2.7 * **5:6** 5.6 Ɔpt 14.17-20; Zàb 110.4; Ɛbr 7.1-17 * **6:2** 6.2 Ɨrɔ́, alɛ-ɔtsʉ́ ʉ̀lɨ̌ ka kɨ́ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu-tì nɨ́: Kàgàwà ònzi ka kɨ́ rìrǎ ndɨ̀ alɛ Ɨlɨ̌lǎ Alafí nɨ̌ dhu.

dhu nɨ́ ìndrǔ rɨ̌ ’ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ ka kɨ́ dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ dhu mà, Kàgàwà ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ dhu dɔ̌ ka kɨ́ dhu ùdhě dhu mànà. 3 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràmbɛ òwu dɔ̌ angyi tɨ́ yà ɨwà ɔ́’ɔ̀ alɛ tɔ̀ àkǎnà kudhe dhu-tɨdɔ̀ t’ʉ́nɨta ɔ̌, Kàgàwà òzè ka nɨ̌.

A’uta ʉ̀bha ka kɨ́ dhu tɔ́ nzɛ́rɛnga

4 Kìdyi pɛ́ yà ɨwà ɨ̀ á’ù Kàgàwà rɔ́rɔ̀ ɨ̀ nádu angyè fɨyɔ́ mʉ̀tsɔ ɔ̀ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀. Abádhí ála wà Kàgàwà bhà awáwʉ̀, abádhí ábà wà yà pbɨ̀ndà alɛ tɔ̀ Kàgàwà arɨ́ àbhʉ̌na pɛrɛ̀ átɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ábhʉ wà abádhí ràbà pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí. 5 Abádhí nínè wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ tɔ́ ídzìnga, ’àdʉ̀ yà ɨ̀rà rɨ́rà adzɨ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ìnè. 6 Pbɛ́tʉ̀, abádhí ádʉ̀ ’àdu fɨyɔ́ angyè mʉ̀tsɔ ɔ̀. Nɨ́ ɨ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ àbhʉ̌ ka kɨ́ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ tdɨ́tdɔ̀ rʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu rɨ̌’ɨ̀ odú nyʉ́. Obhó tɨ́, abádhí rɨ̌’ɨ̀ àdhàdhɨ̀ Kàgàwà t’ídhùnà àbhʉ̌ rɨ́ kʉtɔ̌ tdɨ́tdɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rɨ́ ràmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ nyʉ́ Yěsù nɨ̌ alɛ bhěyi.

7 Ɨnga tɨ́ ka kòbhì adzɨ náapɛ́ àmbɛ dɔ̀ná rárà ɨ̀kɔ̌ rɔ̌ igye-dha ɔ̀mvʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ dɔ̀ná ka kòzò ɔ̀nyʉ̀ ɨ’ɔ ndɨ̀ nabhì alɛ tɔ̀, nɨ́ ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu Kàgàwà ràso wà ndɨ adzɨ. 8 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ okpèna nà itsukpó-nzo mà nzɛ́rɛ ɨrɨ́-tɨdɔ̀ mànà nɨ́’ɔ̌, nɨ́ ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu ndɨ adzɨ ràrɨ̌ mbǎ tɨ̌na nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ kòfù ɔ̀ná ɨdhɔ rìndù wà ndɨ̀. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà rǎrà dhu ʉ̀tsà kʉ̀bɨ ndɨ̀ ndɨ́ kàzʉ nɨ̌ dhu rɔ̌.

9 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mɨ́ mbǎ ɔ̀tɛ wɔ̀ dhu bhěyi màtɨ́, mǎ mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́ nyɨ̌ ràrɨ̌’ɨ̀ ìnè ídzì otu ɔ̌. Ndɨ otu nɨ́ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ otu. 10 Kàgàwà nɨ́ obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Nɨ́ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdzo nyɨ̌ nyɔ̀nzì kasʉ rɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyónzì kàbhà alɛ dzʉ̀nà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòko òko abádhí dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarɨ́ ró tɨ́. Nɨ́ ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu ɨwà nyɨ̌ rózè Kàgàwà. 11 Ndɨrɔ̀, mǎ mɨ́ atdyúna òho dhu nɨ́, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ ràkǎ ndàmbɛ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ dɔ̌ wɔ̀ dhu bhěyi tɨ́, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ dhu ɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ yà nyɨ̌ nyódɔna Kàgàwà rɔ̀nzɨ fʉ̌kʉ̀ dhu àbà nɨ̌. 12 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌’ɨ̀ ngbɔ̌ya úyɨ̌ alɛ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò Kàgàwà ná’ù alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ dhu-dzi òndù arɨ́ alɛ bhěyi. Ndɨ dhu bhěyi aróko alɛ nɨ́ ndɨ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu àbà arɨ́.

Kàgàwà arɨ́ nzɨ̌ ndɨ̀ ndɔ̀kɔ̀ làká ʉ̀wʉ̌ dhu
(Ɛbr 10.23-24,32-36)

13 Kàgàwà rɨ̌ làká ɔ̀kɔ̀ Àbràhamʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, kǎtsɔ̀ dhu ɔvɔ̀na rɔ̌ ndɨ̀tɨ́rɔ̀. Kǎnzɨ dhu ndɨ dhu bhěyi ɨ̀mbǎ ɔvɔ̀na rɔ̌ ndɨ̀ ndádʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ ngǎtsi dɔ̀na nǎ ósè ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ɨ’ɨ̀ nɨ́dhunɨ̌. 14 Kǎtɨ: «Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu obhó nyʉ́, ma mɨ́ nyasɔ̌ àsɔ̌ atdídɔ̌, madʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ-bvʉ níse atdídɔ̌ átɔ̀*.» 15 Nɨ́, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndɨ́ ndɨ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀dɔ̀ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fɨ́ndà dhu rɔ̀, Àbràhamʉ̀ adʉ̀ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká fɨ́ndà dhu àbà. 16 Obhó tɨ́, ìndrǔ apɛ́ dhu ɔ̀tsɔ, nɨ́ abádhí arɨ́ ndɨ dhu ɔ̀tsɔ yà ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ rɨ́’ɨ̀ ròsè dɔ̀yanǎ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔ̀tsɔ abádhí ɔ̀tsɔ̀ dhu náarɨ́ kórɔ́ agòta ɨ̀tɔ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀. 17 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tɨ́, Kàgàwà azè ndɨ̀tɛ̀ dhu kpangba yà ndɨ̀ ndɔ̀kɔ̀ fɨndá làká dhu àbà rɨ́ alɛ tɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ràrǎdʉ̀ pbɨ̀ndà ɔtɛ ʉ̀wʉ akɛkpá màtɨ́. Nɨ́ kɨ̌tɛ̀ ndɨ làká tɔ́ obhónga dhu ndɨ̀ ndɔ̀tsɔ̀ ndɨ̀sě ka nɨ̌ dhu-otù ɔ̌. 18 Nɨ́rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ’ʉ̀wʉ̌ dhu yà ɨ̀nzɨ̌ Kàgàwà rǎdʉ̀ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ̀ ɔ̀yá rɨ̌’ɨ̀ ɔyɔ. Ɨ dhu nɨ́ làká t’ɔ́kɔ̀ta mà dhu t’ɔ́tsɔta

* **6:14** 6.14 Ɔpt 22.16-17

mànà. Nɨ́, yà kà-nyʉtsì àlɛ̌ kúrù àlɛ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌-afí nótsì wà ɔbɨ atdídɔ̌, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kɔdɔ tí àlɛ̌ ràbà yà kɔ̌kɔ̀ fɨndá làká àlɛ̌ tɔ̀ dhu àlɛ̌-atdyú nyʉ́ nà. 19 Ndɨ àlɛ̌ kɔ́dɔna àlɛ̌ ràbà dhu rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rìkò pɔ́tsɔ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ àlɛ̌-afí ɔ̀nă rɔ̀, àdhàdhɨ nàngà náarɨ́ bàtɔ́ àbhʉ̌ rìdè pɔ́tsɔ́ atdí ngari ɔ̌ ɨdha dɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Kăbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rʉ̀dà àlɛ̌-afí ɔ̀nă rɔ̀ pàziyà ɔ̀nă, àlɛ̌ rɔ̀tsù atdídɔ̌ ɨ́lă ngari ɔ̀, yà Kàgàwà arádɨ ɔ̀rʉ-akpà ɔ̀ ɨ. 20 Yɛ̌sù atsù ndɨ angyi ányɨ àlɛ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ òngo pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí dhòdhódhónganà, Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

7

Mèlkìsèdekì ní ádrʉ̀ngbă kamà ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbă kùhanɨ dhu

1 Mèlkìsèdekì nɨ'ɨ Sàlɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà. Ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ ɔrʉ́ alɛ bhà kùhanɨ. Nɨ́ atdíku, Àbràhamʉ̀ rɨ̌ ndàdʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà ndɨ ndúgyè ɨla, ndàdʉ̀ abádhí lɛ̀mà ɔ̀nzɨ dhu-dzidɔ̌ rɔ̀, Mèlkìsèdekì arà, 'ɔ̀wù 'ùsò kà mànà otu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàso. 2 Nɨ́ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ ndɨ ndàkɔ ɨla ɔ̌ dhu kɔ́rɔ́ tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ nábhʉ kà tɔ̀. Mèlkìsèdekì tɨ́ kátɨna ɔvɔ-tɨ̀ nɨ́ obhónánga tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà. Ndɨrɔ̀ ka nɨ́ Sàlɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà*. Sàlɛmʉ̀-tɨ̀ nɨ́ màrʉ̀ngà. 3 Ka kʉ́nɨ nzá Mèlkìsèdekì t'ábanà mà, kà-tsánà mà ndɨrɔ̀ atdí kà t'ábhunà mà. Ndɨrɔ̀, ka kʉ́nɨ nzá ɨ̀ngbàngá ka kʉgʉ ka dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàngá kădʉ̀ ɔ̀vɛ̀ dhu mà. Kɔ̀fɔ̀ ndɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà nà ka nɨ́ kùhanɨ̀ dhòdhódhónga nà nɨ́dhunɨ̌.

4 Nɨ́rɔ̀, nyàndà pɛ́ wɔ̀ alɛ ɨ'ɨ ádrʉ̀ngbălɛ nyʉ́ tɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀! Àbràhamʉ̀, àlɛ̌ t'ábhunà-nzɨ̀nzɨ nyʉ́ mà, náabhʉ̀ ɨla ɔ̌ ndɨ ndakɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ kà tɔ̀. 5 Pbàyàhúdí-bvʉ̌ pbàkùhání nɨ'ɨ Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ, ndɨ Lawì ràdʉ̀ ɨ'ɨ Àbràhamʉ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ. Nɨ́ Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉyá dhu pbàkùhání tɔ̀ ròngò adɔ́ya, Pbàìsràyélí, nónzì rùbho ɨ̀ àbà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ fɨ̌yɔ̀*. 6 Ndɨrɔ̀, Mèlkìsèdekì nɨ'ɨ nzɨ̌ Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ ndɨ ndàbà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ kà tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kădʉ̀ ndɨ Àbràhamʉ̀, yà Kàgàwà akɔ̀ làká fɨndà alɛ náso. 7 Ɨnzá ka kàgò alɛ dɔ̀ná rɔ́rɔ̀, ákɛ̌ alɛ àsɔ̌ arɨ́ narɨ́ ádrʉ̀ngbălɛ. 8 Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ ɨ'ɨ pbàkùhání tɨ́ alɛ, yà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ tɔ́ pɛrɛ̀ núbho ka kongónà fɨ̌yɔ̀ alɛ, nɨ'ɨ ʉ̀vɛ̌ rádʉ̀ ʉ̀vɛ atdíku alɛ. Pbɛ́tʉ̀ Mèlkìsèdekì, yà Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ ndɨ ndàbà kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ fɨ̌ndà alɛ, nɨ́ dhòdhódhónga nà arɨ́'ɨ ípìrɔ̌nga nà alɛ, àdhàdhɨ̀ ɨ̀lɨ̌lă Andítá rʉ̌nɔna dhu bhɛ̌yi. 9 Nɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kínè àlɛ̌ ràtɨ, Lawì, yà pbìndà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀ adɔ́ya Pbàìsràyélí nóongónà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbho pɛrɛ̀ tɨ́ fɨ̌yɔ̀ alɛ, nɨ́ rabhʉ̀ wà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ átɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Mèlkìsèdekì tɔ̀ Àbràhamʉ̀-nyʉtsì. 10 Obhó tɨ́, ɨnzá màtɨ́ ka kàpɛ̀ ndʉ̀gʉ rɔ́rɔ̀, Lawì ɨ'ɨ ìnè abhunà-nzɨ̀nzɨ Àbràhamʉ̀-nyʉtsì, Mèlkìsèdekì mànà ndɨ abhunà-nzɨ̀nzɨ mà rɨ̌ 'ùsò, ràdʉ̀ pɛrɛ̀ àbhʉ fɨndà ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌ Mèlkìsèdekì bhɛ̌yi ngătsi ádrʉ̀ngbă kùhanɨ, Yɛ̌sù, ɨ̀lɨ̌ dhu

11 Pbàìsràyélí tɔ́ Ʊyátá ɔ̀, ka kongónà pbàkùhání ɔ̀vò Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌. Abádhí nɨ'ɨ pbàkùhání Àrɔ̌nɨ bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀

* **7:2** 7.2 Ɔpt 14.17-20 * **7:5** 7.5 Ɔzt 18.21

pbàkùhání tí abádhí ɨ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nɨ'ì ɨnzá àkǎ ɔ́fɔ̀. Àkǎ àkǎ dhu tí kɨ̌'ì
nánɨ̌, ka kahòna nzɨ̌ Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzɨ kùhanì-atdyú
tdítdɔ̌. Ndɨ dhu ɨ'ìna mbǎ tɨ̌na nà. 12 Obhó tí, kùhanì tɔ́ kasʉ ʉ̀wʉ ndì
rɔ̀, Ʊyátá àkǎ wà ndʉ̀wʉ ndì átɔ̀. 13 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ka kɔ̀tɛ̀ pbɨndà dhu dɔ̌
àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ'ì vurò alɛ-dhú-tɨdɔ̀. Ndɨrɔ̀ kà mà tɔ́ dhu-dhú
nzínzì ɔ̌, màzàbahʉ̀ dɔ̌ kùhanì tɔ́ kasʉ nanzì atdí alɛ mà nɨ́ɨ'ì ɨ̀mbǎ.
14 Obhó tí, dhu ʉ̀nɨ wà ndì kpangba àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rahʉ̀ Yudhà-
dhú nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ-dhú nàndà dhu nɨ̌, Músà náavɔ̀ nzá
kùhanì tɔ́ kasʉ tɔ́ dhu nàndà atdí ɔtɛ mà.
15 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ ndɨ dhu nɨ̀tɛ̀ kpangba tdítdɔ̌ dhu: Mèlkìsèdekì
nà ndì nɔ̀fɔ̀ ngǎtsi kùhanì nítɔ̀ wà ndì. 16 Ndɨ kùhanì-tsí ka kɨlɨ nzá rì'ì
kùhanì tí ìndrǔ tɔ́ màndʉ nónzì ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kɨlɨ ka rì'ì
kùhanì tí dhòdhódhónganà arádɨ ípìrɔ̌nga bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌.
17 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ ní dhòdhódhónganà arádɨ kùhanì
Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌* alɛ.»
18 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà ahò angyè ʉyátá, ndɨ ʉyátá ɨ'ì ivívínga
nà ndɨrɔ̀ kǎnzì nzá ìndrǔ-dzʉ̀nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 19 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ
Músà bhà Ʊyátá náabhʉ̀ nzá ìndrǔ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ àkǎkǎ alɛ tí nyɨ̀kpɔ́na
ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà íbhò wà àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà àlɛ̌ kabá tí atdídɔ̌
àkǎ dhu. Ndɨ dhu-otù ɔ̌ nga ní ndɨ àlɛ̌ kɨ́'ì ìnè àlɛ̌ ròndrì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀
nɨ̌.
20 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, Yěsù ɨ̀lɨ̌ ndì ndí ràdɨ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì tí rɔ̀,
Kàgàwà atsɔ̀ pɛ́ dhu angyi. Pbɛ́tʉ̀, Lawì bhà pbàdzʉrʉ nzínzì ɔ̌ alɛ ʉ̀lɨ̌
ka kí kùhanì tɔ́ kasʉ ɔ̌ rɔ̀, ka katsɔ̀ nzá dhu ndɨ dhu bhěyi. 21 Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà ɨlɨ Yěsù rì'ì Kùhanì tí yà ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu dhu-otù ɔ̌. Kǎtɨ kà nɨ̌:
«Ɨma Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu,
ndɨrɔ̀ ma mí nzɨ̌ madǔ tdítdɔ̌ ndɨ dhu dɔ̌:
nyɨ nyádɨ Kùhanì tí dhòdhódhónganà*.»
22 Ndɨ dhu bhěyi Kàgàwà ɔ̀tsɔ̀ dhu dhu-otù ɔ̌, Yěsù ní ndɨ àlɛ̌ àbhʉ̌ rí àlɛ̌
rà'ù dhu ìnè àlɛ̌ ràrɨ̌'ì Kàgàwà mànà àlɛ̌ núngbò atdídɔ̌ àkǎ ungbòta
ɔwʉ́tá nà alɛ.
23 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi dhu rɨ̌'ì ìnè átɔ̀: ngʉ̌kpà pbàkùhání nɨ́ɨ'ì abhɔ rɔ̀. Ní
abádhí owúnà ʉ̀vɛ rɔ̌, kadʉ̀ 'ʉ̀wʉ pbàkùhání-ɔwʉ́tá nɨ̌. Ní ndɨ dhu
aránà abádhí àbhʉ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀nzì kùhanì tɔ́ fɨyɔ́ kasʉ dhòdhódhónganà.
24 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù tɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌'ì ɨ̀mbǎ ndɨ dhu bhěyi: Kà rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà
dhòdhódhónganà, ndɨrɔ̀ kʉ̀wʉ̌ rí kùhanì tɔ́ kàbhà kasʉ ɔ̌ rɔ̀ atdí alɛ
mà rɨ̌'ì ɨ̀mbǎ. 25 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kà rɨ̌'ì ɨ̀nè ndɨgʉ̌ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀
ìwǔ otùna ɔ̌ alɛ atdídɔ̌. Obhó tí, kà rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà dhòdhódhónganà,
ndɨrɔ̀ kǎrí ndɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. 26 Nírɔ̀, Yěsù ní ndɨ
àkǎkǎ àlɛ̌ tɔ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà. Ka ní Ɨlɨ̌lǎ alɛ Kàgàwà-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ɨ̀mbǎ afátá nà alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na atdí
dhu mà rɨ̌'ì nyʉnatsì alɛ. Kàgàwà índà ka nzɛ́rɛngatálɛ rɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀
kɨdzɨ, ndɨ̀lɨ ɔrʉ́ ngari nyʉ́ ɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. 27 Kà rɨ̌ nzɨ̌ bìlǐnganà ndì ndí
pɛrɛ̀ ùbhǒ Kàgàwà tɔ̀ dhu-atdyú òho, àdhàdhɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ dɔ̌ ngʉ̌kpà kámá nɔ́ɔnzínà ka bhěyi. Abádhí ubhónà pɛ́ pɛrɛ̀
fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨ̀tírɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu-dzidɔ̌ 'àdʉ̀ kùbho
ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, Yěsù anzɨ dhu ndɨ dhu

* **7:17** 7.17 Zàb 110.4 * **7:21** 7.21 Zàb 110.4

bhěyi atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí, yà ndɨ ndipfo ndɨ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ ɔvɛ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌.
28 Músà bhà Ʊyátá náabhʉ̀ kʉ̀lɨ ìnè nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ɨ̀
nyʉ́yatsì alɛ mà rɨ'ɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ pbàkùhání tí. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà atsɔ̀ dhu*
nʉ́ʉwʉ̀ ndɨ Músà bhà Ʊyátá. Wɔ̀ ndɨ kǎtsɔ̀ dhu nɨ̌, kɨ̌dɨ̀ Idhùnà ràdɨ
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí. Ndɨ kà t'ídhùnà ní ndɨ àkǎkǎ
dhu bhěyi rí pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɔ́ pbìndà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ
dhòdhódhónganà alɛ.

8

Yěsù ní àlɛ̌ tɔ́ obhóná pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà
Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̌ dhu
(Ìsa 55.3; Ɛ̀br 9.6-12; 12.24)

1 Yàrí ní ndɨ wɔ̀ mǎ mòzè mʉ̌nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ dhu:
àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí ní ndɨ Yěsù nyʉ́.
Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀, kǎdɨ Kàgàwà bhà ɨfʉta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi tɔ́ fangà
dɔ̀nǎ rɔ̀. 2 Kǎrí Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì tɔ́ pbìndà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ atdídɔ̀ ìlǎ ngari
ɔ̀ Kàgàwà arádɨ ɨ, kà-tɨ̀ ní, kà rarí ndɨ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ obhóná hɛmɛ̌-dzà ɔ̌.
Ndɨ hɛmɛ̌-dzà ní wɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà úpe, ìnzɨ̌ ní ìndrʉ̌ úpe.
3 Ɨngbàtí ìlɨ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanì mà ka kɨlínà ndínɨ̌ ongó tí yà ʉ̀bɨ
tí ka kʉ́bɨna ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà núbho Kàgàwà
tɔ̀. Ní ndɨ pɛrɛ̀ nàndà dhu nɨ̌, dhu akána Yěsù, àlɛ̌ tɔ́ pbàkùhání tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà, rɨ'ɨ̀ pɛrɛ̀ tí ndɨ ndábhʉ̌na ìndrʉ̌-ɔvɔ̀ rɔ̌ dhu nà.
4 Yà adzɨ ɔ̌ ndɨ ndɨ'ɨ̀ nánɨ̌, kɨ̌'ɨyana mbǎ kùhanì tí, ìnè Músà bhà Ʊyátá
ávi dhu bhěyi rí pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ ngʉ̌kpà pbàkùhání rɨ̌'ɨ̀ nídhunɨ̌.
5 Ɨ pbàkùhání rɔ̌nzɨna Ɨlɨ̌lǎ ngari ɔ̀ kasʉ̀ nɨ'ɨ̀ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí 'ɔ̀nzɨ
obhóná dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Obhó tí, yà íkyɛ̀rɔ̌ Músà rɨ̌'ɨ̀ ndínɨ̌ ndɨ ndɔsí
tí hɛmɛ̌-dzà ɔ̀ná kàsʉ̀mɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ándà yàrí
dhu mběyi. Nyɨ nyí hɛmɛ̌-dzà ùpě yà pbìrì dɔ̌ rɔ̀ ma mɨtɛ̀ ɨndʉ̀ ɨdza tɔ́
ɔ́fɔ̀ ɔ̌*.» 6 Ní kòmbí, Yěsù tɔ̀ Kàgàwà ábhʉ kasʉ̀ ní ídzì kasʉ̀ nyʉ́ rɔ̀sè
ngʉ̌kpà pbàkùhání tɔ́ kasʉ̀ dɔ̀nǎ. Obhó tí, kɨ̌dè ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ Kàgàwà
mànà, ndínɨ̌ ndɨ ndungbò tí ìndrʉ̌ fɨndá ídzìnga ósè angyè ungbòta tɔ́
ídzìnga dɔ̀nǎ ungbòta nɨ̌. Ndɨ ungbòta ní yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká
ìndrʉ̌ tɔ̀ àkǎ àkǎ ungbòta.
7 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta† níɨ'ɨyana gukyè ɨwà ìndrʉ̌ nabhʉ̀ rɨ'ɨ̀ àkǎ àkǎ
alɛ tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu tí, ní Kàgàwà ahòna nzɨ̌ ngǎtsi ungbòta-
atdyú ndɔ̀nzɨ pbìndà alɛ mànà. 8 Pbɛ́tʉ̀, yàrí ní ndɨ Kàgàwà arʉ̀ pbìndà
alɛ dɔ̌ tí dhu. Kǎtɨ:
«Kànɨ̌ ɨdhɔ ɨ̀rà wà.
Ndɨ ɨdhɔ ní yà mǎ mí mʉ̌ngbò ɔwʉ́tána tí Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mà,
Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà ɔ̀ná ɨdhɔ.
9 Ndɨ ungbòta rɨ̌ mbǎ ɨ̀'ɨ̀ àdhàdhɨ yà abádhí t'ábhúya mànà ma manzɨ
ungbòta bhěyi,
yà ma mʉlʉ́ abádhí ɔtsʉ́ya rɔ̌,
mipfo Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ dhu bhěyi.
Ɨnzá abádhí akò 'ɔ̀ngò ndɨ ungbòta ɨ̀fʉ bìlɨ̌ngana dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
ɨma mà átɔ̀, ma madʉ̀ abádhí ʉ̀bhà.»

---

* **7:28** 7.28 Kàgàwà atsɔ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ 7.21 ɔ̀. * **8:5** 8.5 Uvt 25.40. † **8:7** 8.7 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta ní yà Sìnayì tí kátɨna pbìrì-dɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà anzɨ pbìndà alɛ mànà ungbòta (Uvt 24.3-8).

10 Ndɨrɔ̀ kǎtɨ:
«Ndɨ ɨdhɔ dzidɔ̀, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ bhà mànà mǎ mungbòya
mǎ nɨ̌ ungbòta-tɨdɔ̀.
Ma mabhʉ̀ya abádhí rʉ̀nɨ pbàkà Ʊyátá,
madʉ̀ àndinà átɔ̀ abádhí-afí ɔ̀.
Ma nɨ'ɨya abádhí tɔ́ Kàgàwà,
ndɨrɔ̀ abádhí nɨ'ɨya pbàkà alɛ.
11 Atdí alɛ mà náaraya nzɨ̌ dhu ùdhe rɔ̌ atdí ɔdhìnà tɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀
adɔ̀nà tɔ̀ màtɨ́, ndàtɨ:
‹Nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà!›
Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨya ma,
rɔ̀pɛ̀ ndì ákɛ̌kpá ngbángba ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ abádhí nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ
ɔ̀.
12 Ma mʉbàya abádhí tɔ́ afátá,
ìnzɨ̌ madʉ̀ abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga ìrɛ̀*.»
13 Kàgàwà rɔ̌tɛ Ungbòta Ɔwʉ́tá dɔ̌ dhu náadʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ Ungbòta
àbhʉ rònɡò ayɨ́na tɨ́. Ndɨrɔ̀ ayɨ́na tɨ́ òngò dhu, yà ɨwà ndɨ̀ nɨ́ngyɛ̌ dhu,
nɨ́ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ɔ̀dì ndɨ́nɨ̌ ndì ndawí tɨ́ dhu.

9

Ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ ídzìnga nʉ́dà wà Ungbòta-ayɨ́ tɔ́ ídzìnga dhu
(Uvt 24.3-8; 25; 26; 40.17-33; Ɛbr 12.24)

1 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta ɔ̌, Kàgàwà rɔ̌ ìndrǔ arɨ́ 'ɨ̀tsɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná
rɔ̀ ngari mà, abádhí àkǎ 'ɔ̀nzì sɔmà tɨ́ dhu mànà dɔ̌ ʉyátá nɨ́ɨ'ì ìnè.
2 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, abádhí upe hɛmɛ̌-dzà. Ányì-dzá, wɛmbɛrɛ̀
tɔ́ kàluga-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ «Ɨ̀lɨ̀lǎ Ngari». Ndɨ kàluga ɔ̌ ka kʉlɨ dhu nɨ́ àrʉ̀bhʉ̀
ɔpbɨ́na nà ádrʉ̀ngbǎ tarà-ba mà, Kàgàwà tɔ̀ ka kúbhɔ̌na pɛrɛ̀ tɨ́ mʉ̀gatì
ka kʉlɨ́nà dɔ̀ná mɨzà mànà*. 3 Ndɨrɔ̀, ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ kàluga mà ɔyɔ
rɨ́ kìsɛ̌ kàluga mànà-ɔ̌nga ka kʉndɔ ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀-ba nɨ̌. Wɔ̀ ndɨ
ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ kàluga-ɔvɔ̀ nɨ'ì «Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari.» 4 Ndɨ kàluga ɔ̀ ɨ'ì dhu
nɨ́ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ màzàbahʉ̀-tɨdɔ̀, yà mbɛ̌yi arɔ́ngʉ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì
ndì rɔ̀ alɨndra-tɨdɔ̀ tɔ́ pɛrɛ̀ ka kɔbɨ́nà dɔ̀ná rɔ̀ màzàbahʉ̀. Ngǎtsi dhu
nɨ'ì ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kútri kɔ́rɔ́ ngbɔ̌na sàndukù, yà «Ungbòta tɔ́ Sàndukù»
tɨ́ ka kátɨna sàndukù. Ndɨ sàndukù ɔ̀ ɨ'ì dhu nɨ́, ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
kɔ́pà, yà mànà tɨ́ kátɨna mʉ̀gatì-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì ɔ̀nà mà, Àrɔ̌nì bhà mùgɔ̌, yà
ɔpbɨ́na atà, ndàdʉ̀ ìpfɔ̌ mànà*. Ndɨrɔ̀, kà'ɔ̀ ɨ'ì ngʉ̌kpà dhu nɨ́ ɔ́yɔ̀ odu-
afǎ-nzo, yà ndì mànà ìndrǔ nùngbò Ʊyátá Kàgàwà andí dɔ̀yá*. 5 Ndɨ
sàndukù dɔ̌ ka kʉlɨ dhu nɨ́ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɨ̀tɛ̀ rɨ́
àtsà ka kátsà màkèrubì tɨ́ kátɨna màlàyíká tɔ́ ɔ́yɔ̀ wɔyɔ̀. Ɨ màkèrubì
nʉ́ʉngbɛ pékéléya, sɨsìya ràdʉ̀ ndìbvu yà pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho Kàgàwà tɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ kʉ̌bà tɨ́ ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga ìzǎ-azù nʉ́fʉ̀ ka kongónà ɔ̀ná ngari
dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí rɨ'ɨ̀ kàsʉmì nɨ́ nzɨ̌ yà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu àwɛ̌ ka kɨ́ ɔ̀ná
atdátdírà ɔ̌ kàsʉmì.
6 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ ka kahù kɔ̌kɔ̀ dhu-nyɨtì kɔ́rɔ́. Nɨ́, pbàkùhání
nóongónà òtsù bìlǐnganà wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ kàluga ɔ̀, fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ì ɨ́ rɔ̀.
7 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nɨ́ ndɨ ongónà
òtsù wɔ̀ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ kàluga ɔ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́, yà atɔ náarɨ́ ìrà dhu

* **8:12** 8.12 Yɛ̀r 31.31-34 * **9:2** 9.2 Law 24.5-9 * **9:4** 9.4 Ɔzt 17.9-15 * **9:4** 9.4 Tɔ̀r 10.3-5

bhɛ̌yi. Àbadhi ongónà òtsù nà fɔná ányɨ dhu nɨ́, yà pɛrɛ̀ tɨ́ ndɨ ndìpfo ndɨ nyʉ́ tírɔ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ìzǎ-azù mà, yà ngʉ̌kpà alɛ ìpfo pɛrɛ̀ tɨ́ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨzǎ-azù mànà*. 8 Wɔ̀ dhu-otù ɔ̌, Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí azè ndɨtɛ̀ dhu nɨ́, «Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari» ɔ̀ ìndrʉ̌ rɔ̌tsù Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ɔ̀ná otu rɨ'ì ɨnzá ndɨ ndàpɛ̀ ndàngbɛ̌ rɔ́ dhu. Ndɨ dhu nɨ'ì àdì yà adzɨ dɔ̌ hɛmɛ̌-dzà àdì kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí rɔ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu. 9 Wɔ̀rí nɨ́ ndɨ yà kòmbí arɨ́ 'ɔ̀nzɨ dhu nɨtɛ̀ ɔ́fɔ̀. Ndɨ dhu nɨ'ì, Kàgàwà tɔ̀ ka kubhónà ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mà, ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉbínà ɨzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mànà rongónà nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ àbhʉ rì'ì àkǎkǎ atdídɔ̌ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ kɔ̀nzɨ̌ alɛ tɨ́. 10 Kɔ̌kɔ̀ ʉyátá nɨ́ ɨ ìndrʉ̌ ongónà ɨ̀fʉnà ɨ ɔ́nyʉna dhu mà, ɨ ɔ́mvʉ̀na dhu mà, ndɨrɔ̀ fɨyɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ nózè dhu bhɛ̌yi ɨ ɨ́ 'ù'ɔ̌ 'ɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu mànà nàndà dhu nɨ̌. Ɨ ʉyátá ɨ'ì ngari nà ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ʉ̀wʉ̌, ròngò ɔwʉ́tána tɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀.

11 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ ɨra pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndibho tɨ́ yà ìnè àlɛ̌ kɨ́'ì nà kòmbí màtɨ́ ídzìnga àlɛ̌ tɔ̀. Kǎtsù ádrʉ̀ngbǎ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ àkǎ hɛmɛ̌-dzà ɔ̀. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà nɨ́ nzɨ̌ yà ìndrʉ̌ nyʉ́ núpe. Kà-tì nɨ́, ka nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ hɛmɛ̌-dzà. 12 Kǎtsù atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́ ndɨ ɨdza ɔ̌ Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari ɔ̀. Kǎtsù nzá ányɨ ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna pɛrɛ̀ tɨ́ ìndrì-akpá-azù nà ndɨrɔ̀ ìkyì-akpá-nzo-azù nà, pbɛ́tʉ̀ kǎtsù ányɨ azùna nyʉ́ otù ɔ̌ ndɨ̀tɨ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ otu ɔ̌ nɨ́ ndɨ, kʉ̌wʉ̀ àlɛ̌ dhòdhódhónganà àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. 13 Angyi ka kongónà pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ ìndrì-akpá-azù mà, ìkyì-akpá-nzo-azù mà, kàzʉ ɔ̀ ka kʉ̀bì ìkyì-ɨvá-nzo-ohù mànà nʉ́vɔ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tɨ alɛ dɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí nu'o tɨ́ rɨ̀lǎ ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. 14 Nɨ́, dhu apɛ́ ɨ'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi kɔ̌kɔ̀ ɨzǎ-azù nóongónà dhu ɔ̀nzɨ dhu tɨ́, nɨ́ Krístɔ̀-azù nyʉ́ tɨ́ mbǎ àdʉ̀ ɨ'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌ rɔ̀sè, ndù'o àlɛ̌, àlɛ̌ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌? Obhó tɨ́, Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɨ́'ì alɛ bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ Alafí-otù ɔ̌, Krístɔ̀ níipfo ndɨ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎzù núu'o àlɛ̌ tɔ́ ɨrɛ̀ta rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨnzá àkǎ mʉ̀tsɔ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kɔnzɨ tɨ́ Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ì dhòdhódhónganà alɛ bhà kasʉ.

15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Krístɔ̀ nɨ́ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ arɨ́ ìde Kàgàwà mànà alɛ, ndɨ Kàgàwà ɔ́nzɨ ìndrʉ̌ mànà ɔwʉ́tána tɔ́ ungbòta ɔ̌. Ndɨ dhu otù ɔ̌ nɨ́ ndɨ, kɔ̌kɔ̀ Kàgàwà únzì alɛ rɨ̌'ì ìnè 'àbà dhòdhódhónga nà rádɨ dhu, yà kǎkɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu. Kɔ́rɔ́ ɨ dhu rǎdʉ̀ àkǎ Krístɔ̀ náavɛ̀ ndɨ́nɨ̌ ndì ndʉwʉ̀ tɨ́ kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ dhu nʉfá alɛ mà fɨyɔ́ afátá ɔ̌ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 16 Ɔ̌vɛ̀ ndì ndɔ́vɛ̀ rɔ́rɔ̀ ìndrʉ̌ avɔ̀ dhu náapɛ ɨ'ì ìnè, nɨ́ dhu àkǎ wà kɨtɛ̀ dhu wɔ̀ ndɨ dhu navɔ̀ alɛ rɔ́vɛ̀ wà, tdʉ̌ ka kɔnzɨ ndɨ alɛ ʉnɔ dhu rɔ̀. 17 Obhó tɨ́, ɔ̀vɛ̀ ndì ndɔ́vɛ̀ rɔ́rɔ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀vɔ̀ dhu rɨ̌'ì tɨ̌na nà ndɨ alɛ ɔ̀vɛ̀ dhu-dzidɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ mbǎ kà nà àdì ndɨ alɛ àdì ípìrɔ̌nga nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. 18 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ Ungbòta mà Kàgàwà ɨli nzá ɨnzá azu àpɛ̀ ndʉ̀fʉ rɔ́rɔ̀. 19 Obhó tɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Músà náavɔ̀ yà Kàgàwà abhʉ̀ fɔná Ʉyátá kɔ́rɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɨ̌dyi ìkyì-akpá-nzo-azù mà ìndrì-akpá-azù mànà, ndàngbɔ̌ atdíkpá ɨdha nà. Ndɨrɔ̀, kɨ̌dyi hìsɔpɔ̀ tɨ́ kátɨna itsu-dɔ̀ká, ndìsɔ̌ àlǎlà tàmà-ɨká nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ imbi nɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨ azu ʉ̀vɔ nɨ̌ Ʉyátá tɔ́ bhʉ̌kù-dɔ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀. 20 Ndɨrɔ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí nɨ́ ndɨ Kàgàwà ʉyá ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyongó tɨ́ ɨ̀fʉnà Ungbòta ɨ̀tɛ̀ rɨ́ azu*.» 21 Músà nʉ́ʉvɔ ndɨ azu átɔ̀ Hɛmɛ̌-dzà dɔ̌ ndɨrɔ̀ kʉ̌vɔ ka sɔmà tɔ́ dhu-tsí

* **9:7** 9.7 Law 6.11,15 * **9:20** 9.20 Uvt 24.8

dɔ̌ kɔ́rɔ́. 22 Ndɨrɔ̀, Ʊyátá ka kàndà rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ kɔ́rɔ́ dhu ù'ɔ̌ arí rɨ̀lǎ
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu ní pɛrɛ̀ tí ka kàbhʉ ɨ̀zǎ-azù ʉ̀fʉ̀ ndɨ̀ dhu. Ndɨrɔ̀,
ɨnzá azu ʉ̀fʉ̀ ndɨ̀ rɔ̀, Kàgàwà rǐ nzǐ àdʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà.
23 Nírɔ̀, ndɨ̀ nàla dhu ní yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɨ̀tɛ̀ arí dhu nú'ɔ̌
ka rarí azu nǐ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, obhónga dɔ̌ ka kí Kàgàwà
ʉ̀lɛ̌ dhu rɔ̌nzina ní yà atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè ɨ̀zǎ-azù tɔ́ pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ
pɛrɛ̀. 24 Obhó tí, Krístɔ̀ atsù ɔ̀nà Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari ní nzǐ yà ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ ɔ́sì
ngari. Yà ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ ɔ́sì ngari nɨ'ɨ̀ yà obhóná Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari nyʉ́ tɔ́ ɔ́fɔ̀
kɛ̀lɛ̌ nítɛ̀ rí ngari. Pbɛ́tʉ̀, kǎtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ yà Kàgàwà arádɨ ɨ, ndòngò
àmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀. 25 Yà atɔ náarírà dhu bhɛ̌yi,
Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nóongónà òtsù atdí-
gʉ̀na tí Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari ɔ̀. Kɔ̌ngónà òtsù ányɨ̀ pɛrɛ̀ tí ndɨ̀ ndábhʉ̌na
Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀zǎ-azù nà fɔná. Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ náatsù nzá Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari
ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndínǐ ndɨ̀ ndongó tí ndàbhʉ ndɨ̀tírɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ ibí-
gʉ̀na. 26 Kǐ'ɨ̀na gukyè ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní kǎkána ndàbà àpbɛ̀ ibí-gʉ̀na
rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà adzɨ Kàgàwà anzɨ̀na dhu ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ
ndàpà ndɔ̀dɨ̀ ndɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Krístɔ̀ níɨtɛ̀ ndɨ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí, ndínǐ
ndɨ̀ ndʉbà tí ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga, yà ndɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀ ndɨ̀ ndí ndɨ̀pfɔ̌, ndàbhʉ
ndɨ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu-otù ɔ̌. 27 Ɨngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà rɔ̌dɔna dhu ní,
ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí dhu, ndɨ ɔvɛ-dzidɔ̌, Kàgàwà ràdʉ̀ ànyǎna
ɔ̀tdɨ̀. 28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀, Krístɔ̀ níipfo ndɨ̀ ndɔ̀vɛ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí,
ndínǐ ndɨ̀ ndʉbà tí ábhɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀ kǐngoya ìngo tdítdɔ̌.
Ní, kǐngoya nzǐ ndínǐ ndɨ̀ ndʉbà tí ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga, pbɛ́tʉ̀ kǐngoya
ndínǐ ndɨ̀ ndɨgʉ́ tí ndɔ̀dɔ arí alɛ.

10

Krístɔ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Ɛ̀br 9.7-15,23-28)

1 Músà bhà Ʊyátá nɨ'ɨ̀ ɨ̀rà rírà ídzì dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɨ̀tɛ̀ rí àlɛ̌ tɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀
ka nɨ'ɨ̀ nzǐ ɨ dhu nyʉ́ ɨ̀tírɔ̀. Ndɨ Ʊyátá náazè ní kongò atdí pɛrɛ̀-tɨdɔ̀
kɛ̀lɛ̌ núbho Kàgàwà tɔ̀ yà atɔ náarí ɨ̀rà dhu bhɛ̌yi. Ní ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, kǎránà nzǐ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ríwu alɛ nábhʉ rɔ̌ rɨ'ɨ̀ àkǎkǎ alɛ tí.
2 Dhu ɨ'ɨ̀na gukyè wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ rǎdʉ̀ 'ù'o 'ɨ̀lǎ dòtsí
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ atdí-gʉ̀na tí dhu tí, ní ɨ alɛ náawùna nzǐ 'ɔ̀zʉ̀ rɔ̌ tdítdɔ̌
nzɛ́rɛngatálɛ tí. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉbhàna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ ɨ̀ í Kàgàwà tɔ̀
dhu atdídɔ̌. 3 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀-otù ɔ̌, ìndrʉ̌ owúnà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga
nísè rɔ̌ yà atɔ náarírà rɔ̌. 4 Obhó tí, ìkyì-akpá-azù mà ɨndrɨ̀-akpá-azù
mànà rǐ nzǐ àdʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ìndò akɛkpá màtí.
5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Krístɔ̀ ɨra yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu
Kàgàwà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ, nyɨ nyazè nzá ʉ̀bɨ tí ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà, ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀
mànà kubho ɨndʉ̀.
Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ní ngbɔ̌du ndínǐ ma mabhʉ̀ tí pɛrɛ̀ tí ɨndʉ̀.
6 Kàzʉ ɔ̀ ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà,
nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrɛ̀ mànà
náafɔ̀ nzá nyɨ̀kpɔ́nʉ.
7 Ní, ma madʉ̀ àtɨ̀nà ɨnyɨ nǐ:
‹Kàgàwǎ, kànǐ ma mɨ̀rà ma-tírɔ̀,
ndínǐ ma mɔnzɨ tí nyɨ nyòzè dhu,

àdhàdhɨ okúdu dɔ̀ rɔ̀ ka kandí pbʉ̀kʉ̀ bhʉ̌kù ɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.»

8 Àlɛ̌ kàla wà dhu, Krístɔ̀ ravɔ̀ dhu, ndàtɨ: «Nyɨ nyazè nzá, ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà, ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyazè nzá ʉ̀bɨ tí ka kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrɛ̀ mànà. Kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu náafɔ̀ nzá nyɨ̀kpɔ́nʉ.» Kǎvɔ̀ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi àzèmbè kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ pɛrɛ̀ núbhǒ ka karí àdhàdhɨ̀ Ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀ tí. 9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàgàwǎ, kànɨ̌ ma mɨ̀rà, ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí nyɨ nyòzè dhu.» Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà ìpfo kɔ̌kɔ̀ ɨ̀zǎ t'úbhota tɔ́ angyè pɛrɛ̀ kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ ʉ̀wʉnà Krístɔ̀ nyʉ́ nɨ̌. 10 Ndì Krístɔ̀ anzì Kàgàwà òzè dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌'ɨ, àlɛ̌ kú'o wà àlɛ̌, àlɛ̌ rɨ̀lǎ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, yà kɨ̌pfo ngbɔ̌na ndàbhʉ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí dhu-otù ɔ̌.

11 Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì kùhanì mà nóongónà ìde bìlǐnganà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̀nzɨ ndì ndí rɔ̀. Kɔ̌ngónà atdí pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ núbho ibí-gʉ̀na Kàgàwà tɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ɨ pɛrɛ̀ ràdʉ̀ ɨndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɨ̀tɔ̀ akɛkpá màtí. 12 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ náabhʉ̀ pɛrɛ̀ atdí tí Kàgàwà tɔ̀. Ndɨ pɛrɛ̀ nɨ'ɨ̀ yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà rí'ì, ndɨ̀tɔ̀ ɨndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga pɛrɛ̀. Ndɨrɔ̀, kǎrádɨ pɔ́tsɔ́ ɨfʉta tɔ́ ngari ɔ̌ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. 13 Ányì, kà rɔ̌dɔna kòmbí dhu ní, Kàgàwà rɨ̌ kɔ́rɔ́ kàbhà òmvʉ̌ àbhʉ́ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya dhu. 14 Obhó tí, yà ndɨ ndabhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ atdí tí pɛrɛ̀-otù ɔ̌, kǎbhʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ndɨ ndú'o rɨ̀lǎ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ, rɨ̀'ɨ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhòdhódhónganà alɛ tí.

15 Ndɨrɔ̀, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀vɔ àlɛ̌ tɔ̀ átɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tí, kà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:

16 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
‹Kɔ̌kɔ̀rí ɨdhɔ dzidɔ̌, yàrí ní ndɨ mǎ mí mʉ̌ngbò abádhí mànà nɨ̌ ungbòta.
Ma mí pbàkà Ʊyátá nándɨ̌ abádhí-afí ɔ̀,
madʉ̀ àbhʉnà abádhí rʉ̀nɨ.›

17 Ɨ̀ma, ma mí nzɨ abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga mà, abádhí tɔ́ afátá mànà nírɛ̀ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí*.»

18 Kàgàwà ʉ̀bà ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga rɔ̀, ka kí mbǎ pɛrɛ̀ t'úbhota-atdyú nà ndínɨ̌ kʉ̌bà tí nzɛ́rɛnga.

Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀wù Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ atdí àlɛ̌-afí nà dhu
(Ɛ̀fɛ 2.13,18; Ɛ̀br 4.4-16; 6.4-20; 12.25-29)

19 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, àlɛ̌ kà'ù wà dhu, Yɛ̌sù-azù-otù ɔ̌, àlɛ̌ ràrɨ̌ ɔ̀tsù ɔ̀tsù Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari ɔ̀. 20 Àbadhi ángbɛ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá tɔ́ otu àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ ngari-tsʉ̀ ka kʉ́tɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀-ba-ɔ̌nga ndì ndábhʉ rʉ̀fà ndì dhu-otù ɔ̌. Kà-tɨ ní, ndɨ dhu rɔ́nzì ndì yà kǎbhʉ ngbɔ̌na nyʉ́ ndɨtírɔ̀ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-otù ɔ̌. 21 Obhó tí, àlɛ̌ kí'ɨ Kàgàwà bhà ɨdzá kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀ rí'ɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí wɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì nà. 22 Ní, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀wù Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ atdí àlɛ̌-afí nà, ndɨrɔ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ a'uta nà. Yɛ̌sù núu'o àlɛ̌-afí azùna nɨ̌, rɨ̀lǎ atdídɔ̌ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ ʉ̀'o ɨ̀lɨ̌lǎ ɨdha nɨ̌*. 23 Kàgàwà akɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndɔ́nzɨna dhu tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ. Ní dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀vɔ̀ wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ kɔ́dɔna ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí dhu kpangba ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kí àlɛ̌ ɨngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. 24 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràndà àlɛ̌ dɔ̀ nga mbɛ̌yi àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ dhu abhʉ̀ tí àlɛ̌ àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ ídzì dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌. 25 Dhu

* **10:7** 10.7 Zàb 40.7-8 * **10:17** 10.17 Yèr 31.33-34 * **10:22** 10.22 Uvt 29.4; Zèk 36.25; Ɛ̀fɛ 5.26

àkǎ nzá àlɛ̌ rʉ̀bhà atdíkpá àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌-tsʉ̀ ùndʉ̌ dhu, àdhàdhɨ̀ atdídhená alɛ arónzɨna dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ròngò àlɛ̌-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàla wà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ rɨ̌ ndìndù dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

26 Obhó tí, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ kɨ̀sí tí, ɨwà àlɛ̌ kʉ̀nɨ obhónga rɔ́rɔ̀, ní Kàgàwà tɔ̀ àlɛ̌ kádʉ̀ ùbhonà àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga kʉ̌bà tí ngǎtsi pɛrɛ̀ rɨ̌ mbǎ tdɨ́tdɔ̌. 27 Pbɛ́tʉ̀, ndʉ̀bhà rádʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu ní, àlɛ̌ ɔ̌ ɔdóna, àlɛ̌ kɨ́ Kàgàwà rɨ̌ anya ɔ̀tdɨ̀ àlɛ̌ dɔ̌, ndɔ̀tdɨ̀ àlɛ̌'ɨ, rɔ̀ná òmvʉ̌-tsè atdídɔ̌ ɔ́rʉ̀ kàzʉ nɨ̌ dhu ɔ̀dɔ dhu. 28 Angyi ka kongónà Músà bhà Ʊyátá nʉ̀kɔ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà, nóhò ɨ̀mbǎ ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí na, ɔ́yɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨ̀bhʉ alɛ mà níkò kɔ̀nzɨ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tí rɔ̀*.
29 Nírɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà gàyà nɔ̀nzɨ̀ alɛ tí nzɨ̌ àdʉ̀ ododu màlɨpɔ̀ nyʉ́ nábà? Obhó tí, ndɨ alɛ nɨ́fʉ nzá yà ndɨ̀ nú'o ndɨ̀lǎ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà t'ídhùnà-azù, yà ìndrʉ̌ nábhʉ rùngbò ɨ̀ Kàgàwà mànà azu. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ yà ìndrʉ̌ àbhʉ̌ arí rʉ̀nɨ Kàgàwà bhà ídzìnga kàbhà ɬlɨ̀lǎ Alafí nɨ̌. 30 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà yàrí dhu navɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Kǎtɨ:
«Nzɛ́rɛ dhu ùbhɔ̌ ka kɨ́ nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ dhu ní pbàkà kasʉ.
Ndɨrɔ̀ ɨma, ma mubhòya ɨngbàtí ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà ndɨ alɛ ɔ́nzɨ̀ dhu-bvʉ rɔ̌.
Ɨma Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, ma mɨtdɨ̀ya ndɨ pbàkà alɛ-ànyǎ*.»
31 Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí'ɨ̀ dhòdhódhónganà alɛ-fɔ́ ìndrʉ̌ rɨ̌sɨ̌ dhu ní ɔdɔ̀na àkǎ kɔnzɨ̀ atdídɔ̌ dhu!

32 Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yà angyi ndɨ̀ nanzɨ̀ rʉ̀kʉ́ dhu, yà Kàgàwà awʉ̀ nyɨ̀kʉ́ nga ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌. Nyɨ̌ nyabà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ìndrʉ̌-fɔ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyandù ɨ àpbɛ̀-dzi kɔ́rɔ́. 33 Atdídhená kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ka kowúnà dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ nyɨ̌ nɨ̌, kadʉ̀ àvu rʉ̀kʉ́ ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyowúnà nyǎpbò rɔ̌ atdíkpá kɔ̌kɔ̀ rɔ̀yá ka kávu alɛ mànà. 34 Nyɨ̌ nyabà ɨzʉ kɔ̌kɔ̀ imbi-dzà ɔ̀ ɨ'ɨ̀ alɛ dɔ̌, nyǎdʉ̀ fʉkʉ́ dhu-tsí ʉ̀dhǎ ka kɨ́ dhu ná'ù dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, nyɨ̌ nyʉnɨ dhu ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌'ɨ̀ ídzì dhu-tsí, yà mbɛ̌yi nyʉ́ rí'ɨ̀ ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà rádɨ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 35 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ a'uta, ndɨ a'uta rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ pɛrɛ̀ nyʉ́ nábhʉ̌ nyǎbà nɨ́dhunɨ̌. 36 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌dɔ̀ afíkʉ obvò, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tí Kàgàwà ózè dhu, kà ràdʉ̀ yà ndɨ̀ ndakɔ̀ fɨndá làká fʉ̌kʉ̀ dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀. 37 Obhó tí, ɬlɨ̀lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Kàsʉmɨ̀ ʉ̀bhà ndɨ akɛkpá nyʉ́!
Ndɨ kàsʉmɨ̀ ní yà àkǎkǎ ndɨ̀rà alɛ rɨ̌rà ɔ̀ná.
Kà rɨ̌ nzɨ̌ àdɨ ádzɨ̌ ɨnzá ndɨ̀ ndɨ̀rà rɔ́rɔ̀*.
38 Obhónángatálɛ tí rí'ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́du ɔ̌ alɛ,
rǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà ɨma ndɨ̀ ndà'ù dhu-otù ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndàdʉ̌ olù pbɨndà a'uta ɔ̌,
ní afídu rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà kà dɔ̌*.»

39 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌'ɨ́ na, àlɛ̌ ní nzɨ̌ olù rádʉ̀ 'àdu, 'àdʉ̀ ùwɨ̌ alɛ. Àlɛ̌ ní ɨwà Kàgàwà ná'ù alɛ, ndɨ́nɨ̌ ndɨ a'uta nɔ́ɔdɔ tí àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga.

11

Pbàìsràyélí t'ábhúya nzínzì ɔ̌ Kàgàwà na'u alɛ
(Zàb 33.6,9; Yùw 8.56; 1Pɛ́ 1.8)

---

* **10:28** 10.28 Tɔ̀r 19.15 * **10:30** 10.30 Tɔ̀r 32.35-36 * **10:37** 10.37 Ɨrà rírà dhu tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní Màsiyà. * **10:38** 10.38 Hàb 2.3-4

1 Kàgàwà à’u ìndrǔ rǐ dhu-tɨ́ ní, ndɨ alɛ rà’ù dhu, àbà ndɨ̀ ràrǐ yà ndɨ̀
ndɔ́dɔna Kàgàwà abhʉ̀ tí fǐndà dhu nábà. Ndɨrɔ̀ kà-tɨ̀ ní, ìnè rí’ɨ̀ dhu tí
ka kí ɨnzá ka kàpɛ̀ àlǎna dhu à’u dhu. 2 Ndɨ a’uta-tɨdɔ̀ nà àlɛ̌ t’ábhúna
ɨ’ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà awɛ ídzì dhu abádhí dɔ̌.
3 Kàgàwà àlɛ̌ ká’ù dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà ranzì ɔ̀rʉ̀-akpà
mà yà adzɨ mànà ɔ̀tɛ̌na nǐ tí. Kà-tɨ̀ ní, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ karálǎna kɔ́rɔ́
dhu-tsí Kàgàwà rabhɔ̀lɔ ɨ ɔ̀tɛ̌na, yà ɨ̀nzǐ rí ’àlǎ dhu nǐ.
4 Àbělì náa’u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎbhʉ̀ ídzì pɛrɛ̀ nyʉ́ Kàgàwà
tɔ̀, rɔ̀sè Kàyinà àbhʉ pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ. Ní kàbhà a’uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà
azʉ̀ ka obhónángatálɛ tí, ndɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀ ndɨ̀ nda’u kàbhà pɛrɛ̀ ídzì dhu
tí nídhunǐ. Ndɨrɔ̀ ndɨ a’uta-bvʉ rɔ̌, ɨwà màtí ndɨ̀ ndavɛ̀ rɔ́rɔ̀ Àbělì arí’ɨ̀
ìnè àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ̀ ndarí dhu ɔ̀vɔ indo màtí rɔ́*.
5 Ɛ̀nɔkà náa’u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà adyì ka yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀,
rɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɨnzá ɔvɛ-dzi nìnè rɔ́rɔ̀. Ka kala nzá ka tdítdɔ̌, Kàgàwà
adyì ka, rɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ɨ̀lǐlǎ Andítá rǐ dhu
ɔ̀vɔ ndàtɨ, tdʉ̌ Kàgàwà odyí ka, rɔ̀dzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà razʉ̀ ka
nyɨ̀kpɔ́na nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí*. 6 Nírɔ̀, ɨ̀mbǎ a’utá na, ìndrǔ rǐ
nzǐ àdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ. Obhó tí, Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀zè
ndɔ̀ndrì alɛ nákǎ ndà’ù dhu, ìnè kà rarí’ɨ̀, ndɨrɔ̀ kà rarí ídzì dhu ɔ̀nzɨ
ndɔ̀nɛ rí ndínǐ ɨ̀ ala tí ndɨ̀ alɛ tɔ̀.
7 Nʉwà náa’u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ yà ɨnzá
ka kàpɛ̀ àlǎna angyi dhu dɔ̌. Ní kǎ’u Kàgàwà ɔ̀vɔ̀ fǐndà dhu obhó dhu
tí, ndàdʉ̀ ɨ̀ úgʉ ɔ̀nà atdíkpá pbɨ̀ ɨdzá-bhà mànà sàfinà nósɨ̀. Ndɨ dhu-
otù ɔ̌, ndɨ Nʉwà abhʉ̀ Kàgàwà rɔ̀tdɨ̀ anya yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ
dɔ̌, ndɨ Kàgàwà ràdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí kàbhà a’uta-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Àbràhamʉ̀ náa’u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǐfʉ Kàgàwà ànzì ndɨ̀
dhu, ndɨ̀và ndɨ̀ ndàrà yà Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká fǐndà, ndínǐ ndɨ̀ ndadɨ̀
tí kàmǎna tí pbìrì ɔ̀. Kʉ̌bhà pbɨ̀ndà pbìrì nyʉ́, ndàdʉ̀ àrà ɨnzá ndɨ̀
ndʉ̀nɨ ndɨ̀ ndárà ɨ nga mà rɔ́rɔ̀. 9 Pbɨ̀ndà a’uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǒngónà
àdɨ wɔ̀ fɨndá làká Kàgàwà akɔ̀ fǐndà pbìrì ɔ̌ àdhàdhɨ olo bhěyi. Ányɨ̀
kǒngónà àdɨ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌, àdhàdhɨ Ìsakà mà Yàkɔbhɔ̀ mànà náadʉ̀ ɔ̀ko
átɔ̀ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ dhu bhěyi. Abádhí tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ ndɨ̀ làká átɔ̀. 10 Obhó
tí, Àbràhamʉ̀ ambɛ́nà ɔ̀dɔ̀nà dɔ̌ ndàla dhu nɨ’ɨ, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀
udhé, ndàdʉ̀ ɔ̀sɨ̀nà pbanga, yà atdídɔ̌ kɔ̌rʉ̀ pfɔ̌na rɨ̀dzɔ̀ pbanga*.
11 Sárà nyʉ́ mà átɔ̀ náa’u Kàgàwà. Ní, ìnè kà rǐ’ɨ̀ ìngò-àyi tí, ndɨrɔ̀
mʉ̀làyǐ-ngba nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ràbà pbàdzʉkʉrʉ àbà kà rǐ
nǐ onzi. Kǎbà ndɨ onzi, kǎ’u dhu àbhʉ̌ Kàgàwà ràrǐ yà ndɨ̀ ndakɔ̀ làká
àbhʉ̌ ràkǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Àbràhamʉ̀,
àzèmbè ɔvɛ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀dɔ rí alɛ bhà pbàdzʉkʉrʉ níi’ɨ̀ abhɔ nyʉ́ àdhàdhɨ̀ yà
ɨ̀nzǐ rí ’ɔ̀zʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ alalɨ, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpɔ́-bvʉ̀
tí.
13 Kɔ̌kɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́ʉvɛ̀ fɨyɔ́ a’uta ɔ̌, ɨnzá ɨ̀ àbà yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá
làká fǐyɔ̀ dhu rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ala ka ɨtsɛ rɔ̀, ɨdhɛ̀ya ràdʉ̀ ndɨ̀ka nǐ.
Abádhí avɔ̀ dhu kpangba ’àtɨ, yà adzɨ ɔ̌ ɨ̀ ràrǐ’ɨ̀ àdhàdhɨ̀ olo bhěyi, ndɨrɔ̀
abhi ɔ̌ rí’ɨ̀ alɛ bhěyi. 14 Obhó tí, wɔ̀ dhu bhěyi rɔ́tɛ alɛ rǐtɛ̀na kpangba
dhu ní, ɨ̀ ràrǐ fɨyɔ́ pbìrì nyʉ́ nɔ́nɛ. 15 Abádhí ɨrɛ̀na gukyè angyíta tí ɨ̀
uvò ’òwù fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀ dhu, ní abádhí ábàyana àbà ányɨ ɨ̀ ɨ́ ’àdǔ ɔ̀ná

* **11:4** 11.4 Ɔpt 4.4 * **11:5** 11.5 Ɔpt 5.24 * **11:10** 11.10 Ɛbr 12.22

kàsʉmì. 16 Pbɛ́tʉ̀, abádhí-atdyú nyʉ́ níɨ́'ì yà mbɛ̌yi nyʉ́ rɨ̌'ì atdídɔ̀ ròsè pbìrì dɔ̌. Ndɨ pbìrì ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà-nyɨ rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ abádhí tɔ́ Kàgàwà tí ka kí ndànzi rɔ̀, ɨwà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ pbanga abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌.

17 Pbìndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Àbràhamʉ̀ níipfo idhùnà Ìsakà, ndàbhʉ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ yà Kàgàwà amvù kàbhà a'uta ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Kǎ'u, ndìpfo ndɨ atdí tí rɨ̌'ì idhùnà, ndàbhʉ pɛrɛ̀ tí, àzèmbè ɨwà Kàgàwà akɔ̀ làká fɨ̌ndà rórò. 18 Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ìsakà-otù ɔ̌ nga ní ndɨ nyɨ nyí pbʉ̀kʉ̀ dhu tí ka kátɨna pbàdzʉkʉrʉ àbà nɨ̌*.» 19 Àbràhamʉ̀ náa'u dhu Kàgàwà ràrɨ̌'ì ìnè ndàbhʉ Ìsakà rɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ Kàgàwà adʉ̀ Ìsakà àdu tdítdɔ̀ kà-fɔ ɔ̀, àdhàdhì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndì nɨngbɛ̀ alɛ bhɛ̌yi.

20 Ìsakà náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎso idhúna Yàkɔbhɔ̀ mà Ɛ̀sawʉ̀ mànà, ndɔ̀vɔ̀ olùnǎ rɔ̀ ì nɔnzɨya abádhí rɔ̌ dhu abádhí tɔ̀.

21 Yàkɔbhɔ̀ náa'u Kàgàwà. Ní, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndɔvɛ́ tí rórò, kǎso idhùnà Yɔ̀zɛfʉ̀ bhà inzo atdátdírà ɔ̌, pbìndà mùgɔ̌-tsʉ̀dɔ̀ ndì ndàgʉ̌ ndì, ndàmbɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ dɔ̌ rórò.

22 Yɔ̀zɛfʉ̀ náa'u Kàgàwà. Ní, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndɔvɛ́ tí rórò, kǎvɔ̀ dhu Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Pbàìsràyélí rʉ̌vò ɔ̀ná kàsʉmì dɔ̌. Ndɨrɔ̀, kʉ̌yá dhu kpàna ka kɔnzɨya tí dhu dɔ̌.

23 Músà t'ábanà mà kà-tsánà mànà náa'u Kàgàwà. Ní Músà tɔ́ ngbángba ɨ́yànà ʉ̀gʉ̀ rɔ̀, abádhí anzì nzá Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ʉyátá ʉ̀kɔ̀ ì ɨ́ dhu-ɔdɔ̀. Ní, abádhí arù ndɨ ngbángba ràrà àhʉ ìbhʉ àbɨ̌ tí. Obhó tí, abádhí ala dhu ka ràrɨ̌ atdídɔ̀ áya ngbángba.

24 Músà náa'u Kàgàwà. Ní kɨ̌tdègu òvi ndàhʉ ádrʉ̀ngbǎ, ní kʉ̌vó ndì dòtsí ìnzɨ̌ kanzì ndì Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà t'ívànà bhà ɨngba tí. 25 Kǎzè dhu ní 'òngò àpbɛ̀ àbà atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà, ròsè Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ ɨdhɛ̀na rɨ̌ ndɨ̀kǎ ídɔ̌ kàsʉmì ɔ̌ tí dhu dɔ̀nǎ. 26 Ndɨrɔ̀, Músà tɔ̀, ndì nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ àdhàdhì Màsiyà nɨ̌ ka kʉnɔya dhu nzɛ́rɛ dhu bhɛ̌yi dhu nɨ'ì ídzì dhu, ròsè Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ òngò àbà ndì ndí dhu dɔ̀nǎ. Obhó tí, kǎmbɛ́nà ɔ̀dɔ̀nà dɔ̌ dhu ní, Kàgàwà ubhòya ndì nɨ̌ pɛrɛ̀. 27 Pbìndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎhʉ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ ndɔ̀nzì ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà nàwí-ɔdɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎdù nzá ndì olù yà ndì ndùdhɛ̌ ndì ndɔnzɨ tí dhu ɔ̌, àdhàdhì àlǎ rí Kàgàwà, yà ìnzɨ̌ ka karí àlǎna alɛ àlǎ alɛ bhɛ̌yi. 28 Ndɨ pbìndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎpɛ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀. Kʉ̌yá dhu Pbàìsràyélí tɔ̀, rʉ̀vɔ̌ ìzǎ-azù fɨyɔ́ tsǎtsʉ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ yà ìndrʉ̌-tsè ɔ̀tdì rí màlàyikà nɔ́ɔkyɛ tí nzɨ̌ abádhí tɔ́ senzo tɔ́ kpabhá nzónzo.

29 Ɨ Pbàìsràyélí náa'u Kàgàwà. Ní abádhí ʉdà Òlɔ̌lù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nǎ àdhàdhì adzɨ-kpa dɔ̌ ì ʉ́da dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, Mísrì ɔ̌ bhà níitdègu dhu àpà 'ɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní ɨdha agbú ndì abádhí dɔ̌, tsɛ̌ya rɔ̀tdì ndì.

30 Pbàìsràyélí tɔ́ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Yèrikò tɔ́ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ odu tɔ́ kàlì núugòlò ndì, ndìtsì obvò, àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ tí abádhí àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ̀.

31 Mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ atdí tsìbhálɛ, Ràhabà tí kátɨna náa'u Kàgàwà. Ní, ɨ́yàdhíyà mà ka kakyɛ̀ nzá atdíkpá fɨyɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà kǎkà ì nuvó ìnzɨ̌

* **11:18** 11.18 Ɔpt 21.12; 22.1-14

’òngò Kàgàwà-tsʉ̌ dhu nífʉ alɛ mànà, ɨyàdhíyà akɔ̀ abhábhɔ màrʉ̀ngà ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

32 Nírɔ̀, ma mí àdhu ʉ̀nɔ tdítdɔ̌? Obhó tí, kàsʉmì àbhʉ nzá ma mawɛ dhu Gìdìyonì mà, Bàrakà mà, Sàmusonì mà, Yèfutà mà, Dàwudì mà, Sàmɔlɛ̀ mà pbànábí mànà nàndà dhu dɔ̌. 33 Kàgàwà ì a’u dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náanzɨ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ lɛ̀mà, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzì. Ngʉ̌kpà alɛ abà Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká fíyɔ̀ dhu, ngʉ̌kpà alɛ ʉtsɨ àrì-tsʉ̀, 34 ngʉ̌kpà alɛ ɨvɛ́ atdídɔ̌ rɔ́rʉ̀ kàzʉ, ngʉ̌kpà alɛ ʉ̀gʉ ì àpà ka kí kɔkyɛ̀ ɨla tɔ́ obhi-akpá nǐ dhu ɔ̌ rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ ɨ’ì mbǎ ɔbɨ nà, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ ɨ-tsí àbhʉ ròtsì ɔbɨ. Ɨla t’úgyeta ɔ̌, ngʉ̌kpà alɛ ɨtɛ̀ ì ɔbɨtálɛ tí, ’àdʉ̀ ìnzǐ ní fìyɔ́ pbìrì ɔ̌ pbànówí lɛ̀mà ɔ̀nzì, ’òdì ròtsè. 35 Atdídhená vèbhálɛ náa’u Kàgàwà. Ní abádhí ala ì tdítdɔ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ mànà, ɨwà Kàgàwà àbhʉ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.

Ngʉ̌kpà alɛ-tsí rɔ̌ ka kavù atdídɔ̌ ràla ɔvɛ-ngbɔ̀ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, abádhí uvó ì ìnzǐ kʉkɔlɔ ì àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndínǐ ì ʉ̀vɛ dhu-dzidɔ̌ Kàgàwà abhʉ̀ya tí ’ʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ ídzì ípìrɔ̌nga nyʉ́ nábà. 36 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí ka kɨngɔ̀, kadʉ̀ ʉ̀vɨnà asé nǐ. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ ka kusó àdrà-mbǐ dɔ̌, kadʉ̀ ʉ̀dɔnà imbi-dzà ɔ̀. 37 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí ka kakyɛ̀, kubvʉ̌ odu nǐ, ngʉ̌kpà alɛ-ɔ̌nga àzè kadʉ̀ isí nǐ. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ ka kakyɛ̀ ɨla tɔ́ obhi-akpá nǐ. Ngʉ̌kpà ubhì ’àmbɛ òri dɔ̌ akyɛ, tàmà-ndì mà, ndɨrɔ̀ ìndrì-ndì mà ì ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́rɔ̀. Abádhí rɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu atdì ndì. Ndɨrɔ̀ ka kavù abádhí rɔ̌, kɔnzì nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ rɔ̀yá. 38 Kɔ̌kɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ náaká nzá ’òkò yà nzɛ́rɛ adzɨ ɔ̌. Abádhí arì akyɛ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ ndɨrɔ̀ pbìrì dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀ abádhí ongónà òko odu ɔ̀ rí’ì ibhu ɔ̀nǎ ndɨrɔ̀ adzɨ ɔ̀ rí’ì ibhu ɔ̀nǎ.

39 Kɔ̌kɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́ náa’u Kàgàwà. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎwɛ ídzì dhu abádhí dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ náabà nzá yà kǎkɔ̀ fìndá làká fíyɔ̀ dhu. 40 Kàgàwà ɨ’ì ɨwà ndì ndùdhe ídzì dhu nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀ rɔ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎzè nzá ndɨ dhu ràkǎ abádhí tɔ̀ vǐya dɔ̌ rɔ̀ ìmbǎ àlɛ̌’í na.

12

Kàgàwà arí nzɛ́rɛ dhu ɨsɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nǐ ndínǐ ídzìnga nibho tí àlɛ̌ tɔ̀ dhu
(1Kò 9.24-27; Fìl 3.11-14; 1Pɛ́ 2.21-24)

1 Àlɛ̌ nàndà dhu nǐ, kɔ̌kɔ̀ fìyɔ́ a’uta nɨtɛ̀ kpangba alɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ ihé nyʉ́ nákpɔ̀rɔ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ átɔ̀. Nírɔ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ ràwà yà àlɛ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzǐ àlɛ̌ ràmbɛ òwu dɔ̌ angyi a’uta ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràwà nzɛ́rɛnga yà ɨsɔ́ tí arí ndàpbǎ àlɛ̌-rɔ̌ dhu, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ òtse dɔ̌ yà Kàgàwà ávi àlɛ̌ ròtsè ɔ̀ná ɔngʉ ɔ̌, ìnzǐ àlɛ̌ kí àlɛ̌ ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. 2 Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dǐ àlɛ̌-nyìkpɔ́ Yɛ̌sù-rɔ̌ tí. Ka ní ndɨ àlɛ̌ tɔ́ a’uta apɛ̀ ndì dɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kàbhʉ rádʉ̀ rì’ì àkǎkǎ a’uta tí alɛ. Obhó tí, kǎndù mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kí ndʉ̀tɔ̌ ndɔ̀vɛ̀ dhu-dzi, ìnzǐ ndàbhʉ nyìna rìwʉ̀ ndɨ ɔvɛ-tɨdɔ̀ nǐ. Kǎnzì ndɨ dhu ɨwà ndì ndʉ̀nɨ olùnǎ rɔ̀ ndì ndábàna dhɛ̀dhɛ nídhunǐ. Ní kòmbí, kà rǐ’ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndì ndàdɨ Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ́. 3 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ ka, yà nzɛ́rɛngatálɛ náandrɔ̀ ndì atdídɔ̌ dhu-dzi nandù alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ afíkʉ rǐ nzǐ àdʉ̀ ndìngyɛ, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎdu olù. 4 Obhó tí, wɔ̀ nzɛ́rɛnga lɛ̀mà nyǐ nyɔnzɨ tí nyǐ nyúgyena ɨla ɔ̌, nyǐ nyàpɛ̀ nzá nyʉ̌gye ràrà àhʉ

nyɨ́ nyʉ́vɛ dhu ɔ̀. 5 Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyàdzo tɨ́ nzá wà yà pbìndà inzo bhɛ̌yi
Kàgàwà rɨ̌ afíkʉ̀ àbhʉ̀ ròtsì ɔbɨ nɨ̌ ɔtɛ rɔ̌ rɔ̀? Kà rǎtɨna:
«Pbànɨ̌ngbá, àpɛ́ nyala Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ nyɨsɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ dhu
nzɛ́rɛ dhu tɨ́.
Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyabhʉ̀ afínʉ̀ rìngyɛ̌ ndì dʉ̀nʉ́ kà rɔ̌rʉ̀ rɔ̀.
6 Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà arɨ́sɔ̀na màlɨpɔ̀ nɨ̌ alɛ nɨ́ òzè ndì ndózè
alɛ.
Ndɨrɔ̀, àbadhi arɨ́ ìtɨ̌na alɛ nɨ́ pbìndà inzo tɨ́ ndì ndʉ̀nɨ kóró alɛ*.»
7 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌ndù Kàgàwà rɨ̌ nyɨ́sɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ dhu-dzi òndù tɨ́, kǎrɨ́
dhu ɔ̀nzɨ rʉ̀kʉ́ pbìndà inzo bhɛ̌yi nɨ́dhunɨ̌. Ádhɨ pbá ɨngba ndɨ ìnzɨ̌
àbanà arɨ́ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̀ fɨ̌ndà màlɨpɔ̀ nɨ̌? 8 Ɨnzɨ̌ Kàgàwà apɛ́ àdʉ̀ nzɛ́rɛ
dhu ìsɔ̀ fʉ̌kʉ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ kóró pbìndà inzo ìsɔ̀ ndì ndarɨ́ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ nyɨ́
nɨ́ nzɨ̌ kàbhà obhóná nzónzo, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nɨ́ iri nzónzo. 9 Ndɨrɔ̀ yà adzɨ
dɔ̌ àlɛ̌ t'ábáya náarɨ́ nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ 'ɨ̀fʉ̀. Nírɔ̀
dhu ɔ̀fɔ̀ tɨ́ nzá nga àlɛ̌ rɨ̀fʉ̀ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ nabhʉ̀ tɨ́ àlɛ̌
ràbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga? 10 Obhó tɨ́, àlɛ̌ t'ábáya náarɨ́ nzɛ́rɛ
dhu ìsɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ákɛ̌ kàsʉ̀mì kɛ̀lɛ̌ tɨ́, nyɨ̀kpɔ́ya nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arɨ́ kìsɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ídzìnga nibho tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌
àbhʉ̀ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tɨ́ ndì bhɛ̌yi. 11 Àlɛ̌ ìsɔ̀ ka kɨ́ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ɔ̀ná kàsʉ̀mì
ɔ̌, àlɛ̌ karɨ́ nzɨ̌ ndɨ dhu àlǎ dhɛ̀dhɛ tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ karɨ́ kàlǎ ɨzʉ̀ ìbho
rɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu tɨ́. Pbɛ́tʉ̀ olùnǎ rɔ̀, ídzì dhu nàla ndɨ malɨpɔ̀-nyʉ̀tsì alɛ
náarɨ́ àbàna itse tɨ́ dhu nɨ́ màrʉ̀ngà ɔ̌ afíya rɔ̌ko dhu mà, obhónánga
tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ ì ɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu mànà.
12 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǎbhʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ì nìngyɛ̌ okùkʉ̀ mà, kɔ̌kɔ̀ ìvɨ̀ rívi
ɔtdyʉ̀kʉ̀ mànà rìdzɔ̀. 13 Dhu àkǎ nyɔ̌bhɔ̀lɔ̀ tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ìkò otu pfɔ̌kʉ̀ tɔ̀,
ìnzɨ̌ òtsótsù alɛ-pfɔ̀ nabhʉ̀ tɨ́ ràvɔ, pbɛ́tʉ̀ ndɨ́nɨ̌ abádhí nabhʉ̀ tɨ́ rʉ̀gʉ̀
ʉ̀gʉ̌ tɨ́.

Ɨnzá dhu àkǎ ìndrʉ̌ ròkò ɨnzɨ̌ ɨ̀fʉ̀ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu

14 Dhu àkǎ nyɔ̌nɛ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ nyɨ́ nyóko kóró alɛ mànà dhu, ndɨrɔ̀
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nyɨ́ nyóko ɨ̀lǎ nyɨ́ nyɨ̀lǎ rórɔ̀ dhu. Ɨmbǎ kɨ̀'ɨ̀ ndɨ dhu
bhɛ̌yi rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpa àlǎ rɨ́ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ atdí màtɨ́
nzínzìkʉ̀ ɔ̌. 15 Dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi ìnzɨ̌ nzínzìkʉ̀ ɔ̌ atdí alɛ
mà ràsà Kàgàwà rɨ̌ ndàsɔ̌ nɨ̌ asota. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi
átɔ̀, ìnzɨ̌ nzínzìkʉ̀ ɔ̌ atdí alɛ mà nɨ́ɨ̀'ɨ̀ tɨ́ ábhɔ̌ alɛ ìnzǎ rɨ́ alɛ tɨ́, àdhàdhì
ògyògyè atdídhená itsu-vɛ́ náarɨ́ dhu ìnzǎ dhu bhɛ̌yi. 16 Nzínzìkʉ̀ ɔ̌
atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arɨ́ Kàgàwà bhà
dhu-tsí ɨ̀fʉ̌ alɛ tɨ́. Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzɨ dhu Ɛ̀sawʉ̀ náanzɨ dhu bhɛ̌yi:
kǎbhʉ̀ sengba tɨ́ ndì ndɨ́'ɨ̀ dhu tɔ́ pbìndà obhónánga kodzì ákɛ̌ ɔ̀nyʉ̌-
ngba rɔ̌ dhu bhɛ̌yi. 17 Àdhàdhì nyɨ́ nyʉ́nɨ dhu bhɛ̌yi, olùnǎ rɔ̀, kǎzè
àbanà ràso ndɨ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ kà t'ábanà adʉ̀ ndɨ dhu àsà àsa tɨ́. Kǎmvù
mbǎ ndɔ̀dzɨ ndɨ́nɨ̌ àbanà ʉ̀gɛ̀rɛ̀ tɨ́ pbìndà ɨrɛ̀ta, nɨ́ ndɨ dhu aká nzá kà
tɔ̀.
18 Obhó tɨ́, nyɨ́ nyówù nzá ùvò yà ngbɔ̌na àpbala ka kádʉ̀ yà adzɨ ɔ̌
pbìrì-tɨ'ɔ̀, àdhàdhì Pbàìsràyélí náawù ùvò Sìnayì tɨ́ kátɨna pbìrì-pfɔ̀ rɔ̌
dhu bhɛ̌yi. Abádhí ala ndɨ pbìrì dɔ̌ rɔ́rʉ̀ atdídɔ̌ kàzʉ̀, ndɨ pbìrì dɔ̌ ndì
nìbvʉ̌ mbìì ʉ̀tì ínɔ̀-íyà, ndɨrɔ̀ kà dɔ̌ rópili àpùpú. 19 Abádhí ɨrɨ wàndà-
tù mà, Kàgàwà-tù mànà. Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, abádhí ɨtsɔ̀ ì Kàgàwà

* **12:6** 12.6 Mbà 3.11-12

rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ ɔtɛ tɨ́ fɨ̌yɔ̀ tdɨ́tdɔ̌. 20 Abádhí andù nzá fɨ̌yɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu-dzi. Ndɨ Ʊyátá nɨ'ɨ̀: «Yàrɨ́ pbìrì-ngbɔ̀ àpbàlǎ rɨ́ dhu kɔ́rɔ́ nɨ́ɨ'ɨna mbǎ ɨ̀zǎ màtɨ́, nákǎ kubvǔ odu nɨ̌ rɔ̀vɛ̀*.» 21 Ndɨrɔ̀, abádhí ala ndɔ̀nzɨ rɨ́ rɔ́ dhu nɨ'ɨ̀ ɔdɔ àbhʉ̌ rɨ́ rɨsɨ̀ atdídɔ̌ ìndrǔ ɔ̀ dhu. Nɨ́ Músà adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mɨ́'ɨ̀ ɔdɔ nà* ndɨrɔ̀ ma mívi ìvɨ̀ tɨ́.»

22 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyówù ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tɨná nɨ́ Sàyunì tɨ́ kátɨna pbìrì, yà Kàgàwà, dhòdhódhónganà arɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà alɛ bhà pbanga náarɨ́'ɨ̀ dɔ̀ná pbìrì. Ndɨ pbanga nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀, yà màlàyíká tɔ́ lʉ̀fʉ̀-tsʉ̀ náarɨ́ 'ùndǔ, 'ɔ̀nyʉ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ná pbanga. 23 Nyɨ̌ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà bhà senzo, yà ɨwà kǔndɨ̌ ɔvɔ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀-tɨ́. Nyɨ̌ nyòwù wà ùvò átɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ nɨtdɨ̀ya alɛ-tɨ́. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòwù wà ùvò kǎkà atdídɔ̌ àkǎ obhónángatálɛ-tɨ́. 24 Nyɨ̌ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yěsù, yà àlɛ̌ nungbò Kàgàwà mànà ɔwʉ́tána tɔ́ ungbòta nɨ̌ alɛ-tɨ́. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ yà ndɨ̀ nʉ́fʉ kǎzù-tɨ́. Ndɨ kǎzù rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu nɨ́ atdídɔ̌ ósè Àbɛ̌lì-azù rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu dɔ̀nǎ dhu*.

25 Nɨ́rɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi. Dhu àkǎ nzá nyǔvǒ nyɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌rɨ̀ wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu. Obhó tɨ́, angyi ìndrǔ núuvó ɨ̀, ɨ̀nzɨ̌ 'ɨ̀rɨ̀ fɨ̌yɔ̀ rɨ́ kàbhà ɔtɛ ɔ̀vɔ yà adzɨ dɔ̌ alɛ-tsʉ̌ dhu. Nɨ́ ɨ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ nzá Kàgàwà rǎbhʉ̌na fɨ̌yɔ̀ màlɨpɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌'ɨ, yà àlɛ̌ karɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ Kàgàwà-tù ɨ̀rɨ rɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ʉ̀gʉ ɨ̀ngbà dhu bhěyi ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ ràbà kàbhà màlɨpɔ̀? 26 Angyi kà-tù náabhʉ̀ yà adzɨ rìvi. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kɔ̌kɔ̀ làká àlɛ̌ tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mabhʉ̀ya yà adzɨ rìvi atdí-gʉ̀na tɨ́ tdɨ́tdɔ̌, ndɨrɔ̀ ma mabhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà rìvi átɔ̀*.» 27 «Atdí-gʉ̀na tɨ́ tdɨ́tdɔ̌» tɨ́ kà rǎtɨna dhu-tɨ̀ nɨ́, Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí rivìya, 'àdʉ̀ ùwɨ̌, ndɨ́nɨ̌ kǎkà ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ìvi dhu-tsí náadʉ̀ tɨ́ ndɨ ɔ̀ko.

28 Nɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀, kɨ̌bhò yà ɨ̀nzɨ̌ ɔ̀nánga rǎdʉ̀ ìvi ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi àlɛ̌ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀lɛ̌ ka kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ ʉ̀lɛ́tá nɨ̌, ɨ́fʉta nà, ndɨrɔ̀ kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kɨ́ rɔ́rɔ̀. 29 Obhó tɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nɨ́ kàzʉ ɨ́ dhu ʉ̀bɨ dhu bhěyi arɨ́ dhu ʉ̀bɨ alɛ.

13

Dhu àkǎ kɔnzɨ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ìndrǔ nzínzì ɔ̌
(Màt 19.4-6; Rɔm 12.10,15; 1Tɛ̀ 4.3-7; 1Tì 6.6-10)

1 Dhu àkǎ nyǒzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí àba bhà inzo bhěyi. 2 Dhu àkǎ nzá nyǎdzo olo t'ákɔta rɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ɨ̀ ɨ́ dhu ɔ̀nzɨ̀ dhu náabhʉ̀ atdídhená alɛ ràkɔ màlàyíká ɨnzá ɨ̀ ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀. 3 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ imbi-dzà ɔ̀ ka kúsɔ̌ alɛ, àdhàdhɨ atdíkpá ka kúsɔ̌ nyɨ̌ mànà alɛ bhěyi. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ rɔ̀yá ka kávu alɛ, ìnè nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ átɔ̀ rɔ̀yá ka kádʉ̀ àvu alɛ-ngbɔ̀ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

4 Dhu àkǎ kɔ́rɔ́ alɛ rìfʉ yà Kàgàwà ʉnɔ ʉmbátá-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Kpatsìbhálɛ mà pbìndà tsìbhálɛ mànà nákǎ 'ɔ̀dɔ̀ ɨ̀ fɨ̌yɔ̀ tɨ́. Obhó tɨ́, Kàgàwà nɨ́ɨtdɨ̀ya mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ-ànyǎ, ɨ̀mbǎ rɨ'ɨ̀ yà ɨwà ɨ̀ nʉ́mbǎ alɛ mà ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨ̀ nʉ́mbǎ alɛ màtɨ́.

5 Dhu àkǎ nzá nyǒzè fʉ̀rangà atdídɔ̌. Dhu àkǎ ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndɨ̀ yà nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ nà fʉkʉ́ dhu nɨ̌ tɨ́. Obhó tɨ́, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Ma mɨ́ nzɨ̌ àdzo rʉ̀nʉ́ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma mɨ́ nzɨ̌ nyʉbha akɛkpá màtɨ́*.»

* **12:20** 12.20 Uvt 19.12-13 * **12:21** 12.21 Tɔ̀r 9.19 * **12:24** 12.24 Ɔpt 4.10 * **12:26** 12.26 Hàg 2.6 * **13:5** 13.5 Tɔ̀r 31.6,8; Yàk 1.5

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kɨ́'ɨ̌ ìnè àlɛ̌ ràtɨ ɔbɨ nyʉ́ nà:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ndɨ pbàkà Mʉ̀dzʉ̀nàba,
nɨ́ ma mɨ́ nzɨ̌ atdí dhu-ɔdɔ̀ mà ɔ̀nzɨ.
Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ àdhu ɔ̀nzɨ̀ rùdú*?»

Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀bhà Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ-owù t'ʉ́ngʉta dhu

7 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ yà angyi nyɨ̌ nʉnda fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ, kǎkà Kàgàwà bhà Ɔtɛ navɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ. Dhu àkǎ nyǎndà ìngbà dhu bhěyi màtɨ́ abádhí awù fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ʉ̀tsà dhu, nyǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ abádhí ɨ'ɨ̀ nà a'uta-tɨdɔ̀ nà. 8 Yěsù Krístɔ̀ nɨ́ ìnzɨ̌ arɨ́ ndʉ̀wʉ̌ alɛ. Kà rɨ̌'ɨ̀ indo àdhàdhì yà inzì ndì ndɨ́'ìná dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ kɨ̌'ɨya ndɨ dhu bhěyi tɨ́ dhòdhódhónganà. 9 Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌ yà olo tɨ́ rɨ́'ɨ̀ fʉ̌kʉ̀ dhèdhèrɔ̀ dhu t'údheta-tɨdɔ̀ nɨ̌. Obhó tɨ́, afíkʉ àkǎ ròtsì ɔbɨ Kàgàwà bhà ídzìnga-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu ɨ̀fʉ̌ ka kɨ́ dhu-otù ɔ̌. Ɨ ʉyátá ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ akɛkpá màtɨ́. 10 Hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkùhání nákǎ nzá 'ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ màzàbahʉ̀ dɔ̌ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu*. 11 Obhó tɨ́, ndɨ hɛmɛ̌-dzà ɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ongónà òtsù ɨ̀zǎ-azù nà Atdídɔ̌ ɨ̀lǎ Ngari tɨ́ kátɨna ngari ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀, rɨ̀'ɨ̀ kà rɨ̌ nzɛ́rɛnga ʉ̀ba nɨ̌ pɛrɛ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ìzǎ-ngbɔ̌na nʉ́bì ka kongónà àdʉ̀ òwu kàzʉ nɨ̌ kɔ́rɔ́, igi pbanga rɔ̌ rɔ̀. 12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kahò Yěsù átɔ̀ igi kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ pbɨndà alɛ nu'o tɨ́ azùna nyʉ́ nɨ̌, rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌.

13 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rʉ̀ngʉ Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ-owù. Dhu àkǎ àlɛ̌ ròwù àlɛ̌ ùsò Yěsù mànà, àzèmbè àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌-ɨtsì ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-dzi òndù yà kǎndù ɨtsìna ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-dzi dhu bhěyi rɔ́rɔ̀. 14 Obhó tɨ́, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ mbǎ ádzɨ̌ rádʉ̀ àdɨ pbanga nà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kɨ́ ɔ̀nɛna pbanga nɨ́ yà ìrà rírà-tsí. 15 Nɨ́rɔ̀, Yěsù-otù ɔ̌, dhu àkǎ àlɛ̌ rùbho pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu nɨ́, kɔ̌vɔ̀ ìlè àlɛ̌ kɨ́ bìlǐnganà dhu. Kà-tɨ̀ nɨ́, dhu ràkǎ àlɛ̌ ròngò kɔ̌vɔ̀ ìlè kpangba. 16 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nzá nyǎdzo ídzìnga t'ɔ́nzɨta mà dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu mànà rɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, wɔ̀ dhu bhěyi pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ núbhǒ nyɨ̌ nyɨ́ dhu nɨ́ ndɨ rádʉ̀ Kàgàwà-ɨdhɛ̀ àbhʉ rìka ndì.

17 Dhu àkǎ nyǒngò nyʉ̌nda arɨ́ alɛ-tsʉ̌ dhu ìrì, nyǎdʉ̀ abádhí ɨ̀fʉ. Abádhí arɨ́ ndɨ nyɔ̌dɔ, ɨ̀ ʉ̀nɨ dhu ɨ̀ rɔvɔya ndɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ anzì kasʉ tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu bhěyi nyɨ̌ nyɔ̀nzì dhu dhu nɨ́ ndɨ rádʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀nzì fɨyɔ́ kasʉ dhɛ̀dhɛ nà, ìnzɨ̌ ɨ̀ ɨ́ 'ʉ̀hʉ̌ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, 'ʉ̀hʉ̌ ɨ̀ ɨ́ rɔ́rɔ̀ abádhí rɨ̌ fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-nyʉtsì nyɨ̌ nyábàna ídzì dhu tɨ́ dhu rɨ̌'ɨ̀ mbǎ.

18 Dhu àkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dɔ̀ká. Mǎ mà'ù wà dhu mǎ ràrɨ̌'ɨ̀ ìnè ídzì ɨrɛ̀ta nà, mǎ mózè mɨ̌'ɨ̀ ídzì mʉ̀tsɔ nà kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̌ nídhunɨ̌. 19 Ma mìtdè nyɨ̌ atdídɔ̌, dhu ràkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà-rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ kǎbhʉ̀ tɨ́ ɨma madu mà tɨkʉ ɔ̀ tsàkàtsàkà.

Ɨtsɔ̀ta
(Rɔm 15.30-32; Kɔ̀l 1.9-11; 1Pɛ́ 5.10-11)

20 Kàgàwà arɨ́ ndɨ màrʉ̀ngà ìbho àlɛ̌ tɔ̀. Kǎbhʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ Yěsù nɨ́ ndì àlɛ̌ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ ʉndataba, àlɛ̌'ɨ pbìndà tàmà tírɔ̀. Yà ndì nʉfʉ kǎzù-otù ɔ̌, Kàgàwà abhʉ̀ àlɛ̌

* **13:6** 13.6 Zàb 118.6 * **13:10** 13.10 Kà-tɨ̀ nɨ́, Pbàyàhúdí tɔ́ sɔmà tɔ́ màndʉ ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àlɛ̌'ɨ pbàkrístɔ̀ tírɔ̀ àlɛ̌ kábàna Yěsù avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-nyʉtsì asota nábà.

rùngbò àlɛ̌ ndɨ̀ mànà dhòdhódhónga tɔ́ ungbòta nɨ̌. 21 Kàgàwà àkǎ
ndàbhʉ̀ nyɨ̌ nyǒngò ídzì dhu ɔ̀nzɨ̀ bìlǐnganà, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ̀ tí kǒzè
dhu. Kàkǎ ndàbhʉ̀ nyɨ̀kpɔ́na nɔ̀fɔ̀ dhu ràkǎ àlɛ̌-nyʉ̀tsì Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù
ɔ̌. Ndɨ̀ Yɛ̌sù àkǎ ilèta nà dhòdhódhónganà. Àmɨ̀nà.

Bhàrʉ̀wà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ andítá mà ovìta mànà

22 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, dhu àkǎ nyǒndù kɔ̌kɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma
màndǐ afíkʉ̀ otsi tí ɔbɨ̀ nɨ̌ ɔtɛ-dzi òndù tí, ma màndǐ ka ídǒ tí fʉ̌kʉ̀
nídhunɨ̌. 23 Ma mòzè mɔvɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ní, àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ka kɨ̀kɔ̀lɔ̀
wà imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu. Ní kǎpɛ́ ɨ̀rà àhʉ̀ tɨdu ɔ̀ tsàkàtsàkà, ní mǎ mádʉ̀ òwu
atdíkpá àbadhi mànà, mǒwù ngbɔ̌kʉ̀ àla.

24 Òvì nyòvì nyʉ̌nda arɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́, Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà
alɛ mànà. Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ àlɛ̌ t'ádɔ́na nóvì nyɨ̌ átɔ̀.

25 Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́!

Yàkɔbhɔ̀
andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Dhu àla ndì kpangba yàrí bhàrʉwà nandí alɛ ràrǐ Yàkɔbhɔ̀ tí kátɨna alɛ. Ábhɔ̌ alɛ arí dhu ɨrɛ̀ ndɨ Yàkɔbhɔ̀ ràrǐ Yěsù t'ádɔ́na nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Mrk 6.3). Ka nɨ'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 1.14; 12.17; 15.13; 21.18; Gàl 2.9).

Ka kárí dhu ɨrɛ̀, kà randí yàrí bhàrʉwà mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ kumì atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, «ka kapɛ̀ kavu atdídɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌» (Kas 8.1).

Yàkɔbhɔ̀ andí dhu fǐyɔ̀ ní «atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀» (1.1). Ungbòta-Ayí ɔ̀, ɨ «atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀» tí ka kátɨna alɛ ní kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí, yà Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌ aróko Pbàyàhúdí mà, ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̀nă ɨ nífàlà-tsí mànà. Pbɛ́tʉ̀, Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, kà-tì ní kɔ́rɔ́ pbàkrístɔ̀, Pbàyàhúdí mà, ɨ̀nzǐ ní Pbàyàhúdí mànà (Gàl 6.16).

Yàkɔbhɔ̀ andí dhu fǐyɔ̀ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nɨ'ì nǎkʉ̀tálɛ. Atdídhená-tsí nóongónà kasʉ ɔ̀nzì ɔ̀nzɔ̌nzì Pbàyàhúdí tɔ́ ɨnga-abábá ɔ̌ (5.1-6). Ɨ alɛ-rɔ̌ ka kávu dhu náabhʉ̀ abádhí rɨ̀fàlà ɨ yà adzɨ ɔ̌. Ní Yàkɔbhɔ̀ andí dhu abádhí tɔ̀, ndɨ́nǐ abádhí-afí nabhʉ̀ tí ròtsì ɔbɨ a'uta ɔ̌. Kǎtɨ: ɨ̀nzǐ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nǐ ìndrǔ tɔ̀ a'uta ràrǐ ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta (2.26).

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1).
- Umvútá-ɔ̀nzǐ dhu àkǎ kikò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̌ dhu (1.2-12).
- Ɨnzǐ Kàgàwà arí atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu dhu (1.13-18).
- Kàgàwà bhà Ɔtɛ àkǎ kɨrì, kadʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ dhu (1.19-27).
- Ɨnzá dhu àkǎ kɨ'ì ìndrǔ-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà dhu (2.1-13).
- Ɨnzǐ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nǐ a'uta ní ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta dhu (2.14-26).
- Alɛ-ɨdà-dɔ àkǎ kɔdɔ̀ mběyi dhu (3.1-12).
- Dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ obhóná ɨrɛ̀ta (3.13-18).
- Yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí nòzè alɛ ní Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ dhu (4.1–5.6).
- Dhu-dzi òndù ka kí dhu mà ɨtsɔ̀ta mànà (5.7-20).

Yàkɔbhɔ̀ rǐ ìndrǔ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Yàkɔbhɔ̀, Kàgàwà bhà, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà. Ma mòvì nyǐ kɔ́rɔ́, yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ tírɔ̀ nyǐ nyífàlà nyǐ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀*.

Umvútá-ɔ̀nzǐ dhu àkǎ kikò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̌ dhu
(Ɔpt 3.6; 4.7; Zèk 7.19; Màt 7.7-11)

2 Àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ yà nyǐ nyí dhèdhèrɔ̀ umvútá-tɨdɔ̀ nábà dhu rɨ'ì dhɛ̀dhɛ tí atdídɔ̌ fʉ̌kʉ̀. 3 Obhó tí, nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nyǐ rapɛ́ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ umvútá-ɔ̀nzǐ, ní ndɨ dhu ràrǐ dhu-dzi t'óndùta tɔ́ ɔbɨ nábhʉ̌ fʉ̌kʉ̀. 4 Dhu àkǎ wà fʉ̀kʉ́ dhu-dzi t'óndùta rɨ̀tɛ̀ ndì kpangba, ndɨ́nǐ nyǐ nyɨ'ì tí àkǎkǎ alɛ nyʉ́ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ rɔ̀yá ndì nʉ̀bhà ndɨ́nǐ ì ɔnzɨ tí atdí dhu mà rǐ'ì alɛ tí. 5 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì nzínzìkʉ ɔ̌ atdí

---

* **1:1** 1.1 Atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní pbàkrístɔ̀, ɨ̀mbǎ rɨ'ì Pbàyàhúdí màtí ndɨrɔ̀ ɨ̀nzǐ ní Pbàyàhúdí màtí.

alɛ mà nótù ndɨ ɨ̀mbă ndɨ̀ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà dhu tí, ní ndɨ alɛ àkă ndɔ̀nzì ka Kàgàwà-fɔ́. Ní kà rădʉ̀ kàbhʉ̀ àbhʉ̌ kà tɔ̀. Obhó tí, kărí dhu ùbhɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ ndí ndɨngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. 6 Ndɨrɔ̀, kàkă ndɔ̀nzì ka a'uta nà, ɨ̀nzɨ̌ afína rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Obhó tí, afína rʉ̌guru alɛ, nílɨ ndɨ̀ yà rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ rópili àpùpú rǎbhʉ̌na ràmbɛ ndàwà dɔ̌ mʉ̀kʉ̀rà tɔ́ ɨdha bhɛ̌yi. 7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nákǎ nzá ndɨrɛ̀ nga ndɨ̀ ràrǎdʉ̀ atdí dhu mà nábà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-fɔ́, 8 ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ ní pbɨndà ɨrɛ̀ta-ɔ̌nga ʉ́ndɔ̀ ndɨ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ tí arí ndʉ̀gɛ̀rɛ̌ pbɨndà mʉ̀tsɔ ɔ̌ alɛ nídhunɨ̌.

Nǎkʉ̀tálɛ mà ònzìtálɛ mànà nàndà dhu

9 Nǎkʉ̀ tí ndɨ̀ nòtù àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mʉ̀krístɔ̀ nákǎ ndɨ̀ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà, Kàgàwà ɨ̀dzɨ̌ ndɨ̀ ɔrʉ́ nídhunɨ̌. 10 Ndɨrɔ̀, ònzìtálɛ tí ndɨ̀ nòtù àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mʉ̀krístɔ̀ nákǎ ndɨ̀ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà, Kàgàwà ɨ̀fo ndɨ̀ obvò nídhunɨ̌. Obhó tí, ònzìtálɛ rǎdʉ̀ ʉ̀da akyɛ tí àdhàdhɨ̀ ɨrí ɔ̌ itsu-opfò náarʉ́da akyɛ tí dhu bhɛ̌yi. 11 Adyifɔ̀ náarí ndɨ̀tɔ, ndàdʉ̀ itsu ɨ̀tdyu, ndɨ itsu-opfò ràdʉ̀ 'àwà obvò, fɨyɔ́ aya ràdʉ̀ ɨ̀ku. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ní ndɨ, ònzìtálɛ rǎdʉ̀ àrà ɔ̀vɛ̀ yà bìlǐnganà ndɨ̀ ndarónzɨna pbɨndà kasʉ ʉ́mbɛ̀ ndɨ̀ rɔ́rɔ̀.

12 Hirò nónzɨ alɛ ní, umvúta-dzi òndù arí pbɨndà a'uta ɔ̌ alɛ. Obhó tí, ndɨ umvútá lɛ̀mà ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ dhu-dzidɔ̌, ndɨ alɛ abáya yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká ndɨ̀ nózè alɛ tɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ mʉ̀kàkʉ́.

Ɨnzɨ̌ Kàgàwà arí atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu dhu
(Yɔ̌b 29.12-13; Màt 7.21-27; Gàl 6.7-10; 1Pɛ́ 2.1-2)

13 Nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho rí ndɔ̀zɨ alɛ nákǎ nzá ndàtɨ: Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ndɨ̀ nàbhʉ ndɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu. Obhó tí, Kàgàwà arí nzɨ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, kărí nzɨ̌ atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu. 14 Ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nábhʉ̌ arí rɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu dhu ní, yà ndɨ alɛ nyʉ́ rɨ̌ atdyúna òho ndɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu. Ndɨ nzɛ́rɛ dhu náarí kɨ̀dha, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɨ̀nà. 15 Ní, ndɨ nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho ka kí dhu náapɛ́ ndìsɛ̌, náarɔ́dhɨna dhu ní nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛnga náapɛ́ ɔ̀trɔ, náarɔ́dhɨna dhu ní ɔvɛ.

16 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌! 17 Àlɛ̌ rɔ̌ arí ndɔ̀nzɨ ídzì dhu kɔ́rɔ́, àlɛ̌ arí àbàna àkǎkǎ atdídɔ̌ kɔ́rɔ́ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà náaríwu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Ɨ dhu náaríwu yà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ arí ɨnga náwʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nanzɨ Àba Kàgàwà bhà rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà ní ɨ̀nzɨ̌ arí ndʉ̀wʉ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arí ndʉ̀gɛ̀rɛ̌ ndʉ̀bhà nyɨ̌ ínɔ̀ ɔ̌ ɨ dhu-tsí bhɛ̌yi alɛ. 18 Ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndɔ̀zè ka dhu bhɛ̌yi, kɨ̌bho ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀, pbɨndà obhónga tɔ́ Ɔtɛ-otù ɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌ koko tí wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ngari ɔ̌ yà ndɨ̀ ndanzɨ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nzínzì ɔ̌.

Kàgàwà bhà Ɔtɛ àkǎ kɨrɨ̀, kadʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ dhu
(Yùw 3.27)

19 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɛ̀ yàrí ɔtɛ: ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndɨ̀ɨ̀ ɨsɔ́ rádʉ̀ dhu ɨ̀rɨ alɛ tí, ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ɔtɛ òrì ɨsɔ́ tí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arákɔ̌ akyɛ alɛ tí. 20 Obhó tí, akyɛ arákɔ̌ alɛ náarí nzɨ̌ obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 21 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎwà ɔ̀tɔ̌tɨ dhu kɔ́rɔ́ ɨtsɛ nyʉkʉtsì rɔ̀, fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, yà ɨ̀sɛ̌ tí arí ndɨ̀sɛ̌ nyʉkʉtsì mànà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ yà nyʉkʉtsì ka kózò Ɔtɛ yɔrɔwà ɔ̌. Ndɨ Ɔtɛ ní yà nyɨ̌gʉ rádʉ̀ Ɔtɛ. 22 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌ɨ̀ bɨ̌ya nɨ̌ tí arí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀rɨ alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ɨ̀ ndɨ Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí, ɨ̀nzɨ̌ dhu ɨ̀ɨ tí nyɨ̌ nyí nyʉ̌trǎ nyɨ̌-tírɔ̀ dhu tí. 23 Obhó tí,

fǐndà ka kʉ́nɔna Kàgàwà bhà Ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ ìrɨ arí, ìnzɨ̌ ndɨ ndí ndɨ Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ rórɔ̀ alɛ, níli ndì yà ndì ka kadhìnà nyɨna-wɔ̀yɔ̌ àndà rí ndɨtírɔ̀ kìyó ɔ̌ alɛ bhěyi. 24 Nyɨna-wɔ̀yɔ̌ ndì ndàndà ndàdʉ̀ àrà dhu-dzidɔ̌, kà rǎdʉ̀ àdzo ányɨrɔ̌ rɔ̀ tí nyɨna-wɔ̀yɔ̌ ɨ'ɨnà tí dhu rɔ̌ rɔ̀. 25 Pbɛ́tʉ̀, atdyúna nyʉ́ nà arí Kàgàwà bhà ʉyátá-ɔ̀nga àndà ndínɨ̌ ndì ndʉnɨ tí alɛ náso Kàgàwà rǎdʉ̀ kà rɔ̌nzɨna kórɔ́ dhu ɔ̌. Ndɨ ʉyátá ní àkǎkǎ atdídɔ̌ ʉyátá, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ rí rìfʉ Kàgàwà ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndì ʉ̀tʉ̌ tí rórɔ̀ ʉyátá. Kàkǎ ndàpbǎ ndì ndɨ ʉyátá t'ífʉta rɔ̌, ndàrà kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzì rɔ̌ mběyi ndìtɔ̀. Kàkǎ nzá ndàrà kìrì rɔ̌ ìrɨ tí, ràdʉ̀ àdzo ɔ̀na nǎ rɔ̀.

26 Ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zʉ̀ àkǎkǎ dhu bhěyi ndì ndarí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ dhu tí, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ tsʉ̀na ɔ̀dɔ̀, ní ndɨ alɛ ní ndɨtírɔ̀ rí ndʉ̀trǎ, ndɨrɔ̀ kǎrí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ nɨ̌ ʉlɛ́tá ní kɔkórɔ̀ dhu. 27 Àba Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà àkǎkǎ dhu bhěyi ndɨrɔ̀ ɨmbǎ afátá na arí ndʉ̀lɛ̌ dhu tí alɛ ní, yà ɨzʉ̌-nzo mà abvo-ayí mànà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ arí fɨyó àpbɛ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀dɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ dhu rɔ̌ rɔ̀ alɛ.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɨ'ɨ̀ ìndrǔ-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà dhu
(Law 19.15; Zàb 82.1-4)

1 Àbanɨ̌nzó, ádhàdhɨ̀ yà nyɨ́ nyá'ù ilèta nà àkǎ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ dhu bhěyi, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ́'ɨ̀ ìndrǔ-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà. 2 Atdí ɔ́fɔ̀ ní yàrí: Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ dhu, ònzì tɔ́ atdí alɛ, yà ɔrɔ̀ tɔ́ pɛtɛ̀ mà ídzì mʉ̀dzarʉ̀ mànà nʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná rìtsù wà nyɨ́ nyùndu nyɨ́ ɔ̀ná ɨdza ɔ̀, wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ nʉ́fa mbɛrʉ̀-fi nʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná nǎkʉ̀tálɛ ràdʉ̀ ìtsù átɔ̀ ányɨ̀-dza. 3 Ní, nyɨ́ nyárí ɨfʉta àbhʉ́ atdídɔ̌ wɔ̀ mběyi ndì nʉ̀fɔ̌ alɛ tɔ̀, nyɨ̌tɛ̀ àyǎya ngari fǐndà nyǎtɨ: «Ádɨ̌ ɨrɔ́ yà ídzì ngari ɔ̌.» Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ nɨ̌: «Ɨnyɨ! Ídè ʉrɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ádɨ̌ ɨrɔ́ obvò màtí, yà pfɔ̌du ma mʉ̀lɨ rɔ́.» 4 Ní, wɔ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ tí nzá dhu nyɨ́ rarí ìndrǔ-ɔ̌nga òvò, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu bhěyi nyɨ́ nyɔ́nzɨna dhu ɔ̌, nyʉ̌nda arí dhu ràrɨ̌ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta?

5 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ́ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɨ dhu! Kàgàwà náavò tí nzá nǎkʉ̀tálɛ yà adzɨ ɔ̌, ndínɨ̌ okoya tí ònzìtálɛ tí a'uta ɔ̌, 'ádʉ̀ òko yà ndì nózè alɛ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ fǐndá làká Idzi-kàmǎ tí? 6 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́, nyɨ́ nyárí nǎkʉ̀tálɛ-ɨtsì ɔ̀nzɨ, nyǎdʉ̀ àmbɛ ònzìtálɛ ɨ̀fʉ dɔ̀! Ní tí obhó ɨ ònzìtálɛ ɨ rʉ̀kʉ́ arávu, 'ádʉ̀ àmbɛ nyɔ̌bhʉ̀ dɔ̌ dhʉ̀wanì ɔ̌? 7 Ndɨrɔ̀, tí obhó abádhí ɨ yà pbàkrístɔ̀ tí ka karí nyʉ̌nzi nɨ̌ dʉ̀kʉ́ arí'ɨ̀ ídzì ɔvɔ nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ?

8 Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Nyɨ nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ ádhàdhɨ̀ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhěyi*.» Wɔ̀rí ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Idzi tɔ́ Ʊyátá. Ní, nyɨ́ nyapɛ́ ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌, ní nyɨ́ nyɔ̀nzì wà ídzì dhu. 9 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyapɛ́ dhu ɔ̀nzɨ ìndrǔ-ɔ̌nga t'óvòta nà, ní nyɨ́ nyɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga Ʊyátá nyɨ́ nyʉ̀kɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní ndɨ Ʊyátá rǎdʉ̀ anya ɔ̀tdì dʉ̀kʉ́. 10 Obhó tí, ndɨ alɛ apɛ́ kórɔ́ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ atdí Ʊyátá kɛ̀lɛ̌ nʉ́kɔ̀ ɨ Ʊyátá nzínzì ɔ̌, ní ndɨ alɛ ʉ̀kɔ̀ wà kórɔ́ Ʊyátá. 11 Obhó tí, Kàgàwà rǎtɨna: «Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì.» Ní kàtɨ wà átɔ̀: «Dhu àkǎ nzá nyohò abvo.» Nírɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨnzá nyɨ nyɔ̀nzì mʉ̀nyɔ̀nì dhu tí, pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ abvo òhò, ní nyɨ nyʉ̀kɔ̀ wà Ʊyátá. 12 Nírɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù ɔ̀tɛ rɔ̌, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì àdhàdhɨ̀ ànyǎya Kàgàwà ʉnɔya

* **2:8** 2.8 Law 19.18

alɛ bhɛ̌yi. Ndɨ anya kʉ̌nɔya rɔ̀fɔ̀ ndɨ̀ yà ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rí rɨ̀fʉ ndɨ̀ ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndɨ̀ ʉ̀tʉ́ tí rɔ́rɔ̀ ʉyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi. 13 Obhó tí, ɨzʉ àbà arí ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ànyǎna ʉ̀nɔ Kàgàwà rɨ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náabáya nzɨ̌ ɨzʉ yà ɨ̀nzɨ̌ arí ɨzʉ àbà ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ alɛ dɔ̌.

A'uta mà kàsʉ̌na mànà
(Yɔ̌b 31.16-22; Gàl 5.6; Ɛ̀br 11.17,19,31)

14 Àbanɨ̌nzó, atdí alɛ rɨ̌'ɨ ìnè ndàtɨ: «Ma má'ù wà Kàgàwà,» pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ ndàdʉ̀ ndɨ a'uta ìtɛ̀ pbɨ̀ndà ídzì dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu tɔ́ mʉ̀gàsʉ̀ ní àdhu? A'uta tí àdʉ̀ ndɨ alɛ ɨ̀gʉ ɨ̀gʉ̌ wɔ̀rí ɔ́fɔ̀ ɔ̌? 15 Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ dhu atdí adɔ̀kʉ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, atdí awɛ̀kʉ mà ràrɨ̌'ɨ mbǎ mʉ̀dzarʉ̀ nà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kà ràrɨ̌'ɨ mbǎ bìlɨ̌nganà ndɨ̀ ndóngo ɔ̀nyʉ̀nà ɔ̀nyʉ̀ nà. 16 Ní, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ apɛ́ àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Árà mbɛ̌yi, ɔ́vɔ kàzʉ, nyadʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ nyalè nɨ̌,» pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ka dzʉ̀nà nɔ́nzì atdí dhu nɨ̌ màtí, ní ndɨ dhu tɔ́ mʉ̀gàsʉ̀ nádʉ̀ ɨ'ɨ ìadhu? 17 Ní a'uta tɔ̀, kà rɨ̌'ɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀. A'uta kɛ̀lɛ̌ nà ka kí'ɨ vɨ̌na dɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ kadʉ̀ àmbɛ ídzì dhu ɔ̀nzì dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu ní ɨwà ɔ́vɛ̀ atdídɔ̌ a'uta nà ka kí'ɨ dhu.

18 Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ rɨ̌'ɨ ìnè ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ nyí'ɨ a'uta nà, ndɨrɔ̀ ɨma, ma márí ídzì dhu ɔ̀nzɨ ìndrʉ̌ tɔ̀.» Ní, ma mádʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ: «Ɨ́tɛ̀ pɛ́ yà ɨ̀nzɨ̌ nyɨ nyarí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nɨ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ a'uta idù. Ní ɨma, ma mí dhu ɨ̀tɛ̀ ɨndʉ̀ yà ma marɔ́nzɨna ìndrʉ̌ tɔ̀ ídzì dhu-otù ɔ̌, ìnè ma ràrɨ̌'ɨ a'uta nà.» 19 Nyɨ nyá'ù tí nzá dhu, Kàgàwà rarí'ɨ atdí tí? Ní wɔ̀rí ní ídzì dhu! Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu pfɔ̀mvɔ nyʉ́ mà rá'ù wà ka átɔ̀, ngbɔ̌ya ràdʉ̀ àmbɛ ìvɨ̌ nyʉ́ ìvi dɔ̌ ɔdɔ nɨ̌. 20 Ɨnyɨ ní mʉ̀dhɔmà! Nyɨ nyòzè tí wà nyʉnɨ dhu ɨ̀nzɨ̌ ka kí Kàgàwà ózè ídzì dhu ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀ ka kí'ɨ a'uta nà dhu ràrɨ̌ kɔkɔ́rɔ̀ dhu? 21 Kàgàwà azʉ̀ tí nzá àlɛ̌ t'ábhunà Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí, yà kɨ̌dyi idhùnà Ìsakà ndàbhʉ ràyi màzàbahʉ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ ndʉbì tí pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? 22 Nírɔ̀, nyɨ nyàla wà dhu kàbhà a'uta mà ranzì kasʉ atdíkpá kǎnzɨ ídzì dhu mànà. Ndɨrɔ̀, ndɨ kǎnzɨ ídzì dhu abhʉ̀ kàbhà a'uta rɨ'ɨ àkǎkǎ a'uta tí. 23 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yà Andítá rɔ̌vɔna dhu náadʉ̀ àkǎ. Ndɨ Andítá rǎtɨna: «Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà, Kàgàwà ràdʉ̀ ndɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí*.» Ndɨrɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ kànzì pbɨ̀ndà olo tí. 24 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàla wà dhu Kàgàwà rarí ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí ndɨ ndózè ídzì dhu ɔ̀nzɨ ndɨ alɛ rɨ̌ dhu-otù ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ní ndɨ alɛ bhà a'uta-otù ɔ̌ tí.

25 Ndɨ dhu ɨ'ɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀ Ràhabà tí kátɨna mʉ̀nyɔ̀nì-àyi tɔ̀. Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tí yà kǎnzɨ ídzì dhu ndàkɔ abhábhɔ pbɨ̀ ɨdzá, ndàdʉ̀ àbhʉnà ròtsè vurò otu ɔ̀nǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*. 26 Obhó tí, àdhàdhɨ̀ yà ɨ̀mbǎ alɛ-ɨhɛ̀ rɨ̌'ɨ ɔ̀nà alɛ-ngbɔ̀ narí ɨwà ɔ́vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ dhu bhɛ̌yi, yà ɨ̀nzɨ̌ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nɨ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ a'uta ní ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta.

3

Alɛ-ɨdà-dɔ àkǎ kɔdɔ̀ mbɛ̌yi dhu
(Mbà 10.10; Màt 12.33-37; 13.3; Rɔm 3.13-14)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ɨ ibí rɔ̀ kànɨsà ɔ̌ màlímó tí. Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, mǎ màlímó tírɔ̀, Kàgàwà rʉnɔya ànyǎka

* **2:23** 2.23 Ɔpt 15.6 * **2:25** 2.25 Yàk 2.1-24

ɔ̀rʉ̀ nà atdídɔ̌ ròsè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ ɔ̀tɛ̌ka-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ karí dhu ʉ̀fǎ abhɔ nyʉ́ àlɛ̌-ɔ̀tɛ̌ ɔ̌. Ɨnzɨ́ arí dhu àfǎ ɔ̀tɛ̌na ɔ̌ alɛ ní ndɨ àkǎkǎ alɛ tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ ní ìnè rí'ì ndɔ̀dɔ̀ kɔ́rɔ́ ngbɔ̌na ìnzɨ̌ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ. 3 Kìdyi pɛ́ mʉ̀hàgʉ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀. Àlɛ̌ kapɛ́ sʉma-dyɨ̌-ngba ùsò imbi nɨ̌ kà-tsʉ̀ rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kòzè dhu nɔnzɨ tí, ní ndɨ dhu arí kɔ́rɔ́ kà-ngbùlʉ̌ nábhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ndà átɔ̀. 4 Nyàndà pɛ́ ɨdha dɔ̌ arúbhi bàtɔ́ átɔ̀. Ndɨ bàtɔ́ rɨ̌ ìmbǎ ì'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎ màtí, ɔ̀pili rópili ɔbɨ nyʉ́ nà awɛ ràdʉ̀ àmbɛ ìdzìnà dɔ̌, ní kà-rɔ̌ ka kósò ɨdha-tsì ákɛ̌ itsu-afǎ-ngba kɛ̀lɛ̌ rǎdʉ̀ kàbhʉ ʉ̀ndana rí alɛ ràrà dɔ̀na àtdya rɔ̌ ràrà ndì ndòzè ɨ. 5 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, alɛ-ɨdà ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ákɛ̌ dhú-ngba nyʉ́, pbɛ́tʉ̀, kǎrádʉ̀ ndɔ̀yɔ̀ ndì ndɔ̀nzì ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀.

Nyàndà pɛ́, ákɛ̌ kàzʉ́-ngba rǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɨrí-yà-ba nyʉ́ nɔ́bì! 6 Ndɨrɔ̀, dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɔ̌rìna ɔtɛ tɔ̀. Ndɨ ɔtɛ rɨ̌'ì ìnè ndʉ̀bì nga àdhàdhì kàzʉ arí nga ʉ̀bɨ dhu bhɛ̌yi. Obhó tí, àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀nzì kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ ròsè àlɛ̌-ngbɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà ngarí-nzo dɔ̀nǎ. Ní àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɔ̌rìna nzɛ́rɛ ɔtɛ náarɨ́rà pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrí àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga ìnzǎ. 7 Ìndrʉ̌ rɨ̌'ì ìnè ndìvʉ̌ kɔ́rɔ́ ìzǎ-tɨdɔ̀ ròngò dhu ɔ̀nzì ndì ndòzè dhu bhɛ̌yi. Obhó tí kǎrí ɨrí ɔ̌ ìzǎ-tɨdɔ̀ mà, àrɛ̀-tɨdɔ̀ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha ìzǎ-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̌ aróko ìzǎ-tɨdɔ̀ mànà kɔ́rɔ́ nívʉ̌ ìvʉ̌. 8 Pbɛ́tʉ̀, ɨdàna ìvu rádʉ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ì mbǎ. Obhó tí, alɛ-ɨdà ní ìnzɨ̌ arí ndìngyɛ̌ nzɛ́rɛ dhu t'ʉ́nɔta nɨ̌ dhu, ndɨrɔ̀ àlè tí àlè ìndrʉ̌ òhò rádʉ̀ itsu nɨ̌ dhu. 9 Àlɛ̌-ɨdà nɨ̌ àlɛ̌ karí Ádrʉ̀ngbǎlɛ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà nílè, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdà nɨ̌ tí, àlɛ̌ karádʉ̀ yà wɔ̀yɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ kǎbhɔ̀lɔ̀ alɛ nófù. 10 Asota tɔ́ ɔtɛ mà ofúngá tɔ́ ɔtɛ mànà náarúvò atdí alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ tí. Àbanɨ̌nzó, wɔ̀rí dhu àkǎnà nzá ndì'ì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi. 11 Òvɔ̌vù ɨdha mà, ɨnzá óvù ɨdha mànà tí àdʉ̀ ùvò ùvò atdí ɨdha-bhu ɔ̀ rɔ̀ tí? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! 12 Àbanɨ̌nzó, mùtinì-kpɔ̌ ì'ɔ̌ arí itsu tí àdʉ̀ mìzèyìtunì-kpɔ̌ ì'ɔ ì'ɔ̌? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ vɨ̌nyò-kpa tí àdʉ̀ mùtinì-kpɔ̌ ì'ɔ ì'ɔ̌? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨnzá óvù ɨdha náarɨ́hʉ ɔ̀nà rɔ̀ ɨdha-dɔ̀tɨ ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɔ̌vù ɨdha nípfo.

Dhu àkǎ kɨ'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà dhu (Rɔm 14.19; 1Kò 3.3; Ɛ̀fɛ 4.1-3; Fìl 2.3; 1Pɛ́ 3.4)

13 Dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà nà arí'ì atdí alɛ mà tí'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ ní'ì rɔ̀, dhu àkǎ kà rɨtɛ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbìndà ɨrɛ̀ta pbìndà ídzì mʉ̀tsɔ mà, pbìndà ìyɔ̀nga mànà-otù ɔ̌. 14 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì atdídɔ̌ ógyè adha tɔ́ afíkʉ nà, ndɨrɔ̀ anya tɔ́ afíkʉ nà nzínzìkʉ ɔ̌, ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌dzɨ̌ nyɨ̌, nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nzɨ dhu rǎdʉ̀ nyǎbhʉ nyɨ̌'ì tìtɔ̀tálɛ tí. 15 Wɔ̀rí dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ ní nzɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ka ní yà adzɨ ɔ̌ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀. Ka ní ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndɨrɔ̀ ka ní nzɛ́rɛ-alafí bhà ɔ́fɔ̀ tɔ́ ɨrɛ̀ta. 16 Obhó tí, adha tɔ́ alɛ-afí mà anya tɔ́ alɛ-afí mànà rɨ̌'ì rɔ́ rádʉ̀ ì'ì dhu ní pbàdzangà tí ka kí dhu ɔ̀nzɨ dhu mà, kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mànà. 17 Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà arí'ì alɛ ní dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ. Ndɨ alɛ ní màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ, ìyɔ̀nga t'álɛ, ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌nɔna dhu nózè ndìfʉ alɛ. Ndɨ alɛ ní àlè tí álè ɨzʉ àbà ka kí ìndrʉ̌ dɔ̌ nɨ̌ alɛ-afí mà, ídzì dhu ɔ̀nzɨ ka kí abádhí tɔ̀ nɨ̌ alɛ-afí mànà nɨ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ ka ní ìnzɨ̌ arí ìndrʉ̌-ɔ̌nga ɔ̀vɔ̀, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀

ìndrǔ ʉ̀tra alɛ. 18 Ɨ aróko atdíkpá mànà alɛ àbhʉ̌ arí ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌ alɛ, náarózòna dhu ní màrʉ̀ngà. Ní itse tí abádhí arádʉ̀ ògùnà dhu ní obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ alɛ rɨ̌ dhu.

4

Ɨnzá dhu àkǎ kozè yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí dhu
(Law 19.16; Zàb 66.18; Luk 18.13-14; 1Tì 2.8; 1Yù 2.15-17)

1 Yà nzínzìkʉ ɔ̌ arí'ì angbʉrʉta mà anya mànà náarúvò àdhà rɔ̀? Abádhí náatí nzɨ̌ ùvò yà nyɨ̌ nyí atdyúya òho dhu-tsí, yà nyʉ́kʉtsìnǎ rɔ̀ arí anya ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ ɔ̀ rɔ̀? 2 Nyɨ̌ nyarí dhu-atdyú òho nyǎbà, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ ɨ dhu nábà. Nyɨ̌ nyarí'ì adha tɔ́ alɛ-afí na nyǎdʉ̀ nyǎpà nyɔ̀kyɛ̀ abvo, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà nábà. Nyɨ̌ nyarí anya ɔ̀nzɨ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ àmbɛ àngbʉrʉ dɔ̌. Nyɨ̌ nyarí nzɨ̌ nyɨ̌ nyí atdyúna òho dhu àbà, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyarí ndɨ dhu ònzi Kàgàwà-fɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Dhu nyɨ̌ nyònzì Kàgàwà-fɔ́ rɔ̀, nyɨ̌ nyárí nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ dhu àbà, nzɛ́rɛ nyɨ̌ nyárí ndɨ dhu ònzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kà-tɨ̀ ní, nyɨ̌ nyarí dhu ònzi ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ɨdhɛ̀kʉ ɨ̀kǎ rí nyɨ̌-tírɔ̀ nzɛ́rɛ dhu kɛ̀lɛ̌. 4 Nyɨ̌, nyɨ̌ ní ɨ̀nzɨ̌ arí 'ɔ̀dɔ Kàgàwà tɔ̀ alɛ! Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tí nzá dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí òzè ka kí dhu ràrɨ̌ Kàgàwà ɔ̀ndrɔ̀ ka kí dhu? Nírɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí ná'u rí ndòzè alɛ ní ɨwà ndì nʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ̀tírɔ̀ ndòngò Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ tí alɛ. 5 Nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tí nga kɔkórɔ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rarátɨna: Kàgàwà ózè dhu ràrɨ̌ àlɛ̌ rùbho àlɛ̌ fɨ́ndà tí atdírɔ̀, yà àlɛ̌-nyʉtsì ongó tí àdɨ ndì ndɨ̀lɨ pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-okú dɔ̀ rɔ̀*? 6 Kàgàwà arí ìbhona àlɛ̌ tɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga nyʉ́. Ndɨ dhu okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá arátɨna: «Kàgàwà arí ndùgye yà 'ɨdzɨ̌ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ nà, pbɛ́tʉ̀ kǎrádʉ̀ pbìndà ídzìnga ɨ̀tɛ̀ yɔrɔwà nà aróko alɛ tɔ̀*.» 7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɨ pfɔ̌kʉ Pfɔ̀mvɔ-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀ ɔ̀kʉ tí ɔ̀kʉ tsʉ̀kʉ́ rɔ̀. 8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ngò Kàgàwà-tɨ'ɔ̀, ní kà rǎdʉ̀ ìngo tɨkʉ ɔ̀. Nyɨ̌ nzɛ́rɛngatálɛ̌, yà fɨ̀yɔ́ ɨrɛ̀ta-ǒnga ʉ́ndɔ̀ ndì alɛ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌'o ɔtsʉ́kʉ mà afíkʉ mànà rìlǎ! 9 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ àpbɛ̀! Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òko nyɨ̀kʉ-dha ɔ̌! Fʉ̀kʉ́ ʉgbɔ́tá nákǎ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò ɔdzɨ tí, fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò ɨzʉ tí! 10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fo nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ obvò Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀ nyɨ̌dzɨ ɔrʉ́.

Ɨnzá dhu àkǎ katɨ̀ alɛ t'ɔ́dhɨ̀nà nzɛ́rɛ alɛ tí dhu
(Mbà 27.1; Luk 12.16-20)

11 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌tɛ̀ nzɛ́rɛ nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌. Ɔdhɨ̀nà nɨ̌ rɔ́tɛ nzɛ́rɛ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔdhɨ̀nà àtɨ rí nzɛ́rɛ alɛ tí alɛ, nɔ́tɛ̀ wà nzɛ́rɛ yà àzè dɔ̌ rɔ́tɛ ʉyátá nɨ̌, ndɨrɔ̀ kàtì wà ndɨ ʉyátá nzɛ́rɛ ʉyátá tí*. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzì dhu rɔ̀, ɨnyɨ ní nzɨ̌ ʉyátá ɨ̀fʉ̌ arí alɛ, pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ ní ndɨ ʉyátá àtɨ arí nzɛ́rɛ ʉyátá tí alɛ. 12 Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ Ʊyátá ɨ̀dì arí alɛ, ndɨrɔ̀ ka atdírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ àtì rádʉ̀ ídzì alɛ tí ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tí. Ndɨrɔ̀ ka kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ìndrǔ ɨ̀gʉ rádʉ̀, ndɨrɔ̀ ìndrǔ òhò rádʉ̀ alɛ. Nírɔ̀ ɨnyɨ, yà ɔdhɨ̀nʉ àtɨ nyɨ nyarí nzɛ́rɛ alɛ tí rɔ̀, nyɨ nyarí nyɔzʉ̀ àdhɨ tí?

Ɨnzá dhu àkǎ kɨdzɨ̌ alɛ alɛ-tírɔ̀ ka kòzè kɔnzì dhu ùdhě ka kí rɔ̀ dhu

* **4:5** 4.5 Ɨrɔ́ rí'ì dhu ka kìdyì ɔ̀yà rɔ̀ ní Tɔ̀r 4.24 mà Ɔpt 6.3 mànà. * **4:6** 4.6 Mbà 3.34
* **4:11** 4.11 2.8

13 Nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna dhu kòmbí, nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyarátɨna: «Indo,
ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ tsútsǎ, mǎ mowuna atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ mǎ móko ányì ràrà
àhʉ atdí atɔ nyʉ́ tí. Mǎ mí mùtùruzì ɔ̀nzɨ, mǎdʉ̀ màgɔ̀wɛ̀† àbà ɔ̀nà rɔ̀.»
14 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nɨ́ɨ'ɨna tsútsǎ
dhu! Obhó tí, nyɨ̌ nyí'ì àdhàdhì òtò rótò ɨdha-ɨhɛ̀ bhɛ̌yi, yà ákɛ̌ kàsʉmì
kɛ̀lɛ̌ tí arí ndàlǎ, ndàdʉ̀ àwì alɛ-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀. 15 Nyɨ̌ nyàkǎnà nyǎtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nɨ̌, mǎ mɨ'ɨna ìnè ípìrɔ̌rɔ̀ nga nà. Nɨ́ mǎ mɔnzɨna
yàrí dhu, mǎdʉ̀ ndǎgà-tsí nɔ́nzì.» 16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyáróko nyǎmbɛ nyɨ̌dzɨ
dɔ̌ ìdzì tí, nyɨ̌ nyòzè nyɔ̌nzì dhu ùdhě nyɨ̌ nyí rɔ̀. Nɨ́ kɔ́rɔ́ kòrí ɨdzítá-
tɨdɔ̀ ní nzɛ́rɛ. 17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, ídzìnga t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ rapɛ́
nzɨ̌ ndɨ ídzìnga ɔ̀nzɨ, ní ndɨ alɛ rɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga.

5

Ònzìtálɛ-nyɨkpɔ́ ìtdyʉ̌ ka kɨ́ dhu
(Yɔ̌b 20.5; Àmɔ 5.11-12; Màl 3.5)

1 Nyɨ̌ ònzìtálɛ̌, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna kòmbí fʉ̌kʉ̀ dhu! Nyɨ̌ nyàkǎ
nyɔ̌dzì, nyǎmbɛ nyʉ̌hʉ dɔ̌ ɨzʉ nɨ̌, dʉ̀kʉ̀ ríràà àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. 2 Fʉ̀kʉ́
ongyéngá nɔ́mɔ̀ wà, ndɨrɔ̀ rʉ̀kʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ kereze nɔ́nyʉ̀ wà. 3 Fʉ̀kʉ́
ɔrɔ̀ mà fʉ̀kʉ́ fʉ̀rangà mànà kéngezé ɔ̀nyʉ̀ wà. Ndɨ kéngezé ní ndɨ nyɨ̌
nɔbhʉya, wɔ̀ nyɨ̌ nyarí kɔ́rɔ́ dhu-tsí-tsʉ̀ ùndʉ̌ fʉ̌kʉ̀ tí rɔ̀. Nyɨ̌ nyúndu ɨ
ongyéngá-tsʉ̀ kɔkɔ́rɔ̀. Nɨ́ àdhàdhì kéngezé mà kàzʉ mànà náarí dhu
ìnzǎ dhu bhɛ̌yi, Kàgàwà nɨ́ɨtdìya ànyǎkʉ ɔbɨ nyʉ́ nà yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́
dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí. 4 Kɔ̀nɨ̌, nyɨ̌ nyúvɔ̌ nyɨ̌ ìnzì nyʉ̌bho yà fʉ̀kʉ́
ɔnzɨ-bvʉ-abábá ɔ̌ kasʉ nɔ́nzì kasʉtálɛ tó mʉ̀kìmbà. Nɨ́, abádhí rɨ̌ 'ʉ̀hʉ̌
dhu mà, abádhí rʉ̌kʉ̌ dhu mànà nárà wà òtsi yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-bì ɔ̀! 5 Yà adzɨ ɔ̌, nyɨ̌ nyávu
nyǒngò òko ònzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyábhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ ràtdʉ̌ afíkʉ. Nyɨ̌
nyóngù nyɨ̌, nyʉ̌yɔ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ Kàgàwà rɔtdíya ɔ̀tdì ànyǎkʉ atdíku
dhu rɔ́rɔ̀, àdhàdhì yà ɨnzá ʉ̀nɨ ì àze ka kɨ́ atdíku dhu rɔ́rɔ̀ róko ìzǎ
bhɛ̌yi. 6 Nyɨ̌ nyábhʉ obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ-ànyǎ kɨtdì, nyǎdʉ̀ àbhʉnà
kɔkyɛ̀. Ɨ alɛ ɨ́'ì mbǎ nyɨ̌ mànà ì ɨ́ àgò nɨ̌ ɔbɨ nà.

Dhu àkǎ kondù dhu-dzi ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu ɔ̀ dhu
(Màt 5.33-37; Ɛ̀br 6.12; 10.35-37; Yàk 1.12)

7 Nɨ́rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒndù dhu-dzi, ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu ɔ̀. Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí ɨnga òbhì rí alɛ
náarí ɨnga ɔ̌ dhu náaraya ɔ̀'ɔ̀ dhu ɔ̀dɔ dhu. Ndɨ dhu ɔ̀'ɔ̀ dhu rǎdʉ̀ ì'ì
ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀gàsʉ̀ tí kà tɔ̀. Kà rɨ̌ dhu-dzi òndù ràrà àhʉ wɛmbɛrɛ̀ tó
igye mà, kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ igye mànà nóowuya ìkɔ̌ dhu ɔ̀. 8 Nɨ́ nyɨ̌ mà
átɔ̀, nyòndù dhu-dzi nyǎbhʉ afíkʉ rì'ì ɔbɨ nà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo
dhu rɨ̌'ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

9 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ nyʉ̌hʉ dɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌,
akyɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù arana ànyǎkʉ ìtdì nɨ̌. Nyàndà pɛ́, kɔ̀nɨ̌ kìdè wà
tsǎtsʉ̀nǎ ànyǎkʉ ndì ndɨtdì tí! 10 Àbanɨ̌nzó, nyɨrɛ̀ pɛ́ kǎkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ owúnà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ pbànábí náanzì dhu.
Abádhí andù dhu-dzi àpbɛ̀ ɔ̌. Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒdyì abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀. 11 Àlɛ̌

† **4:13** 4.13 Màgɔ̀wɛ̀ ní mùtùruzì ka kɔ̀nzì rɔ̀ arí ndìsě dhu ka kódzì rɔ̀ná dhu-bvʉ dɔ̌ dhu.

kárí ɨ alɛ ànzi hirò nɔ́nzɨ̀ alɛ tí, abádhí andù dhu-dzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyírì wà Yɔ̌bù tí kátɨna alɛ andù àpbɛ̀-dzi tí dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyírì wà ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ̀ àrà dhu ɔ̀nzɨ̀ kà tɔ̀ olùnǎ rɔ̀ dhu. Obhó tí, ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní àlè tí álè ɨzʉ tɔ́ afína mà, ídzìnga mànà nɨ̌ alɛ.

12 Pbɛ́tʉ̀ àbanɨ̌nzó, ádrʉ̀ngbǎ dhu tí nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌tsɔ̀ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, yà adzɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtí ílɨ ndɨ̀ dhu t'ɔ́tsɔta tɔ́ ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí. Obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtɨ̀ obhó dhu tí. Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ní obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní obhó dhu tí, akyɛ Kàgàwà arana ànyǎkʉ ɨ̀tdì nɨ̌.

Andɨ nà alɛ dɔ̌ dhu àkǎ kɨtsɔ̀ alɛ dhu

13 Àpbɛ̀ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ mà t'í'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndɨ̀tsɔ̀ ndɨ̀ Kàgàwà rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, dhɛ̀dhɛ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ mà t'í'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀yʉ̀ ɨfʉta tɔ́ adyi. 14 Andɨ nà rí'ì atdí alɛ mà tí ɨ̀'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndùnzì kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌, ndínɨ̌ adʉ̀ tí 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̀ná, 'ádʉ̀ ndùtri akyɛ nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌. 15 Abádhí ɨ̀tsɔ̀ ɨ̀ a'uta nyʉ́ nà dhu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ nábhʉ rɔ̀gʉ̀, ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràdʉ̀ kà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ rɨ̀và ndɨ̀ tdítdɔ̌. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ ndɨ alɛ ɔ́nzɨ̀ nzɛ́rɛnga dhu tí, ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎdʉ̀ ndɨ nzɛ́rɛnga nʉ́bà ʉ̀bà kà tɔ̀. 16 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̌ dʉ̀kʉ́, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí ʉ̀gʉ. Obhónángatálɛ bhà ɨtsɔ̀ta náarí kasʉ ɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ nyʉ́ nà. 17 Nabì Ɛ̀lɨyà nɨ'ì àlɛ̌'ɨ bhɛ̌yi alɛ kɛ̀lɛ̌. Ní, kɨ̌tsɔ̀ ndɨ̀ atdyúna nyʉ́ nà ɨ̀nzɨ̌ igye nɨ́ɨkɔ́ tí. Ní, igye agyè nzá yà adzɨ ɔ̌, ràrà àhʉ ɨ̀bhʉ atɔ dɔ̀ná azà àbɨ̌ nà tí. 18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨtsɔ̀ tdítdɔ̌. Ní, igye adʉ̀ ɨ̀kɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, yà adzɨ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ɨ'ɔ.

Àwǎwɨ̌ ndàrà ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀ alɛ nádʉ̌ ka kɨ́ obhónga tɔ́ otu ɔ̀ dhu

19 Àbanɨ̌nzó, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ rɨ̌'ɨ ìnè ndàwɨ̌, ndàrà ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ kàbhʉ ràdu ndɨ obhónga tɔ́ otu ɔ̀. 20 Ní nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛngatálɛ dzʉ̀nà nɔ̀nzɨ ràdu ndɨ awítá tɔ́ otu ɔ̀ rɔ̀ alɛ, rɨ̀gʉ̌ wà ndɨ alɛ bhà ípìrɔ̌nga ɔvɛ ɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rʉ̀bà wà ndɨ alɛ bhà ábhɔ̌ nzɛ́rɛnga-íyà.

Pɛ́tɛrʉ̀
andí wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrɨ́ bhàrʉwà nandí alɛ nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ (1.1; 5.1), mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ ʉ́dà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Uvitatálɛ tɨ́rɔ̀, abádhí ongónà ùbhi atdíkpá Yɛ̌sù mànà yà adzɨ dɔ̌ kɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Yɛ̌sù ɔ́dzɨ ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àrà Ídzì-Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ (Kas 1–6; 9.32–12.19).

Ka karɨ́ dhu ɨ̀rɛ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ randí yàrɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉwà Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, Nɛrɔ̀ tɨ́ kátɨna Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ kamà náapɛ̀ ndàvu pbàkrɨ́stɔ̀ rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌.

Kǎndí ka fɨ̃yɔ̀ nɨ́ Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì tɔ́ mʉ́layí ɔ̀nǎ ɨ̀ nɨ́fàlà alɛ. Kòmbí ka kárɨ́ kànzi Tùrùkiyà tɨ́. Ɨ pbàkrɨ́stɔ̀ nɨ'ɨ̀ Pbàyàhúdí mà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà. Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ abádhí atɨ olo tɨ́, pbàkrɨ́stɔ̀ tɨ́ abádhí rɨ̌'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí mǎtɨ́ràbvʉ̀ nga nyʉ́ nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga nɨ́dhunɨ̌ (1.1; 2.11). Ɨnzɨ̌ nɨ́ pbàkrɨ́stɔ̀ tɨ́ ɨ̀ nòtù alɛ nóongónà abádhí-ɨtsɨ̀ ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ tɨ́, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀bhʉ̀nà dɔ̀ tɨ̀tɔ̀ dɔ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ andí dhu kpàkrɨ́stɔ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí tɔ́ a'uta nɨdɨ̀ tɨ́, ràdʉ̀ ɔbɨ àbhʉ abádhí-afí tɔ̀ rɔ̀kɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ bhɛ̌yi, ìnè màtɨ́ ka kɨ́'ɨ̀ abádhí rɔ̌ ka kávu ɔbɨ nyʉ́ nà rɔ́ rɔ́rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyìtɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Kàgàwà ɨgʉ́ àlɛ̌ dhu níse ka kɨ́ dhu (1.3-12).
- Ìndrʉ̌ àkǎ 'òkò ɨ̀lǎ ɨ̀ ɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu (1.13–2.10).
- Mʉ̀krɨ́stɔ̀ àkǎnà ndɔ̀nzɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ dhu (2.11–4.19).
- Yɔrɔwà nà mʉ̀krɨ́stɔ̀ àkǎ ndàdɨ dhu mà, kà-kàsʉ̌ mànà (5.1-11).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (5.12-14).

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu
(Rɔm 8.17-18; 16.25-26; 2Kò 4.17-18; Ɛfɛ 2.4-8)

1 Yàrɨ́ bhàrʉwà nàndɨ̌ nɨ́ ɨma Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ. Ma màndɨ̌ ndɨ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, nyɨ̌ yà Kàgàwà óvò nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ pbìndà alɛ tɨ́ rɔ̀. Nyɨ̌ nyɨ́fàlà nyɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ olo tɨ́rɔ̀, nyǒngò òko Pɔtɔ̀ mà, Gàlàtiyà mà, Kàpàdòkiyà mà, Àziyà mà, Bìtìniyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀. 2 Àba Kàgàwà náavò nyɨ̌ rɔ̀pɛ̀ ndɨ angyɨnǎ rɔ̀ àdhàdhɨ ndɨ nyʉ́ ndɨ ndudhé ka dhu bhɛ̌yi. Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ pbìndà alɛ tɨ́ pbìndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɨrɨ tɨ́ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-tsʉ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ Yɛ̌sù-azù yà ndɨ̀ nʉfʉ náadʉ̀ tɨ́ nyʉ̌'o nyɨ̌lǎ. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ atdídɔ̌.

Kàgàwà ʉngbɛya àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu nákǎ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ dhɛ̀dhɛ nà dhu
(1Kò 2.6; Ɛfɛ 5.1; 1Tɛ̀ 5.8-9; Tit 2.11-14)

3 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ t'Ábanà! Pbìndà ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀, kɨ̃bhò ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀, yà ndɨ̀ ndábhʉ ndɨ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, àlɛ̌ kɨ́ dhu ɔ̀dɔ a'uta nyʉ́ nà ʉ̀ngbɛ̌ àlɛ̌ rʉngbɛya àlɛ̌ átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, 4 ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tɨ́ yà Kàgàwà ʉlɨ angyangyɨ ndɨ́nɨ̌

àlɛ̌ kokoya tí kàmǎna tɨ́ dhu*. Ɨ dhu ní yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ’ìnza dhu, ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀tì dhu, ndɨ́rɔ̀ ìnzɨ̌ fɨ̀yɔ́ aya rádʉ̀ ìku dhu. Ndɨ́rɔ̀, Kàgàwà arí ɨ dhu ɔ̀dɔ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. 5 Nyɨ̌ yà Kàgàwà nyɨ̌ nyá’ù rɔ̀, kǎrí ngbɔ̌kʉ ɔ̀dɔ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ndì ndɨtɛ̀ya tí ndì ndɨ́gʉ̌ nyɨ̌ dhu kpangba yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyɨ́’ì dhɛ̀dhɛ nà, ìmbǎ dhu rɨ̌’ì kòmbí nyɨ̌ nyóko ɨzʉ ɔ̌ yà ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ yà nyɨ̌ nyábàna dhèdhèrɔ̀ umvútá-tɨdɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu màtí. 7 Wɔ̀ ɨ umvútá rɨ̌’ì rʉ̀kʉ́, ndɨ́nɨ̌ fʉ̀kʉ́ a’uta-ɔbì nomvú tí. Ɔrɔ̀ ní ndìnza rádʉ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka karí kʉ̀da kàzʉ ɔ̀na nǎ, ndɨ́nɨ̌ ka kʉnɨ tí ɔrɔ̀ nyʉ́ tí kà rɨ̌’ì dhu. Ní fʉ̀kʉ́ a’uta tɔ̀ kà rɨ̌’ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí. Ndɨ fʉ̀kʉ́ a’uta, yà atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè ɔrɔ̀ bhà ídzìnga dɔ̀nǎ màtí, ní rǎdʉ̀ àkǎ komvù ɔbìna, ndɨ́nɨ̌ ka kʉnɨ tí obhónga tɔ́ a’uta tí kà rɨ̌’ì dhu. Ndɨrɔ̀, fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌ nyɨ̌ nyìkò pɔ́tsɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ɨfʉya nyɨ̌, kɔ̌nzɨya sɨràkʉ ndàdʉ̀ nyɨ̌lè Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌tsi ìngo nínganí. 8 Nyɨ̌ nyózè wà Yɛ̌sù, ìmbǎ dhu rɨ̌’ì ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ kàlǎ dhu màtí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyá’ù wà ka, ìmbǎ dhu rɨ̌’ì ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyí kàlǎ kòmbí dhu màtí. Ní, nyɨ̌ nyí’ì dhèdhɛ nà atdídɔ̌. Ndɨ dhɛ̀dhɛ ní ìnzɨ̌ rádʉ̀ ndàwɛ alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ-tɨdɔ̀. 9 Nyɨ̌ nyí’ì ndɨ dhɛ̀dhɛ nà Kàgàwà ɨ́gʉ̌ nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ Yɛ̌sù nyɨ̌ nyá’ù dhu tɔ́ pɛrɛ̀.

10 Wɔ̀ ndɨ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɨ̀gʉ̌ dhu dɔ̌, pbànábí náanɛ̀ dhu abhɔ nyʉ́ ’ʉ̀nɨ, ’àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ angyangyɨ nyɨ̌ nyakána nyǎbà ídzìnga dɔ̌. 11 Krístɔ̀ bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí níí’ì abádhí-nyʉtsì. Ní ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náabhʉ̀ abádhí rɔ̀vɔ̀ dhu angyangyɨ Krístɔ̀ náabáya àpbɛ̀ mà, kǎdʉ̀ya àbànà olùnǎ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨ pbànábí náadzi ì, ndɨ́nɨ̌ ì ʉnɨ tí ìngbà kàsʉmì ɔ̌ màtí ndɨrɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí kɔ̀rí dhu nɔ́ɔnzɨya ì dhu. 12 Ní Kàgàwà níitɛ̀ dhu abádhí tɔ̀ rʉ̀nɨ dhu, wɔ̀ abádhí avɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní abádhí ravɔ̀ nzá fɨ̌yɔ̀ ìtírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ravɔ̀ ka fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀, yà kòmbí arí kɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ alɛ náarí kɔ̀vɔ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà ivi Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nyʉ́ nɨ̌. Ní màlàyíká nyʉ́ mà nózè ’ʉ̀nɨ wɔ̀ ndɨ dhu átɔ̀.

Dhu àkǎ kokò Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌ ílǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu
(1Kò 6.20)

13 Wɔ̀ Kàgàwà ɔ́nzɨ fʉ̌kʉ̀ dhu kɔ́rɔ́ nóokú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌’ì ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nɨ̌ alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨkpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ ìlì yà Yɛ̌sù rɨ̌ngo nínganí nyɨ̌ nyabáya ídzìnga dɔ̌. 14 Àdhàdhì àbayà ʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ arí nzónzo bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ yà ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɨ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyongónà atdyúya òhò nzɛ́rɛ dhu ràmbɛ nyʉ̌ndà dɔ̌. 15 Ndɨrɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà yà nyɨ̌ nunzi nyɨ̌’ì pbìndà alɛ tí alɛ ní Ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌’ì ìlɨ̌lǎ Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌ alɛ tí kɔ́rɔ́ fʉ̀kʉ́ mʉ̀tsɔ ɔ̌. 16 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌’ì ìlɨ̌lǎ alɛ tí, ɨma ní Ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ nídhunɨ̌*.»

17 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyɨ̌ nyarí Kàgàwà ànzi Àbakʉ tí. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌’ì rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò kɨ̀fʉ atdídɔ̌ yà òko nyɨ̌ nyòko olo tí yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Obhó tí, kǎrí ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì ndɨ alɛ nyʉ́ ɔ́nzɨ dhu-bvʉ rɔ̌, ìnzɨ̌ ndì ndí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò rɔ́rɔ̀. 18 Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́nɨ

* **1:4** 1.4 Ɨ dhu tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɨ̀gʉ̌ ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ fɨ̌yɔ̀ dhu. * **1:16** 1.16 Law 19.2

wà ìngbà dhu bhěyi màtɨ́ Kàgàwà ʉ̀wʉ̀ nyɨ̌, nyʉ̌vò yà abhúkʉ-nyʉ̀tsì rɔ̀ nyɨ̌ nyabà àkyǎkyɛ̀ mʉ̀tsɔ ɔ̌ rɔ̀ dhu. Kʉ̌wʉ̀ nzá nyɨ̌ kǎkà ’ìnza rádʉ̀ fʉ̀rangà tɨ́ kátɨna sʉma-tɨdɔ̀ mà, ɔrɔ̀ mànà dhu bhěyi dhu nɨ̌. 19 Pbɛ́tʉ̀,
kʉ̌wʉ̀ nyɨ̌ nɨ̌ nɨ́ Krɨ́stɔ̀-azù, yà atdídɔ̌ fìndá ídzìnga ósè azu. Ndɨ Krɨ́stɔ̀
nɨ́ɨ’ì àdhàdhì Kàgàwà tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀ tɨ́ tàmǎ-ngba bhěyi, yà ìmbǎ rɨ́’ì
atdí otsu nà màtɨ́, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rɨ́’ì ngǎtsi nzɛ́rɛ dhu nà màtɨ́ tàmǎ-ngba.
20 Kàgàwà náapɨ ka angyɨnǎ rɔ̀, ɨnzá ndɨ ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀
kòmbí kǎdʉ̀ kɨ̀tɛ̀ kpangba fʉ̌kʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndínɨ̌ ndɨ
ndara tɨ́ ndɔ̀dɨ ɔ̀yá ɨdhɔ ɔ̌. Kɔ̌nzì ndɨ dhu ndínɨ̌ ídzìnga nabhʉ̀ tɨ́ fʉ̌kʉ̀.
21 Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyá’ù Kàgàwà yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀,
ndàdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ àbhʉ kà tɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀, wɔ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyá’ù Kàgàwà nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ ìlɨ kà-fɔ́ nyɨ̌ nyɔ́dɔna
nyǎbà dhu dɔ̌.
22 Obhónga tɔ́ Ɔtɛ nyɨ̌ nyɨ́fʉ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyóngò wà Kàgàwà-
nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tɨ́, nyǎdʉ̀ adɔ́kʉ òzè ìmbǎ ɔ̀ná ʉtrátá nà àzè nɨ̌. Nɨ́rɔ̀ nyɨ̌
nyàkǎ nyǒzè nyɨ̌ atdí afíkʉ nyʉ́ nà nzínzìkʉ ɔ̌. 23 Obhó tɨ́, Kàgàwà ábhʉ
ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá fʉ̌kʉ̀ pbìndà Ɔtɛ-otù ɔ̌. Ndɨ Ɔtɛ rɨ̌’ì mbǎ àdhàdhì ɔ̀mɔ̀
rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ itse bhěyi, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ́ ìnzɨ̌ arɔ́mɔ̀ itse. Ndɨ Ɔtɛ nɨ́ ípìrɔ̌nga
àbhʉ̌ arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ Ɔtɛ, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ dhòdhódhónga nà arádɨ Ɔtɛ. 24 Obhó
tɨ́, ndɨ Ɔtɛ rǎtɨna:
«Kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌’ì àdhàdhì ɨrɨ́-bɨ̌ bhěyi.
Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ́ aya rɨ̌’ì àdhàdhì itsu-opfò tɔ́ aya bhěyi.
Ɨrɨ́-bɨ̌ rǎdʉ̀ òtdyù, itsu-opfò ràdʉ̀ ndɨpbà obvò.
25 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ arádɨ dhòdhódhónga nà*.»
Ndɨrɔ̀, ndɨ Ɔtɛ nɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ka kʉnɔ.

2

Dhu àkǎ kongù alɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌ dhu
(Màt 21.42-44; Kas 4.11-12; Rɔm 9.24-26; Ɛ̌fɛ 2.20-22)

1 Kàgàwà ábhʉ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá fʉ̌kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎwà
kɔ́rɔ́ ɔ̀rʉ̀-tɨdɔ̀ mà, ìndrǔ t’ʉ́trátá mà, ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà-dɔ nà ka kɨ́’ì dhu
mà, ngǎtsi alɛ-fɔ́ dhu dɔ̌ ka kɨ́ alɛ-afí ìlɨ dhu mà, ìndrǔ t’ʉ́dhʉ́tá tɔ́ ɨrɛ̀ta
mànà. 2 Àdhàdhì ɨrɛ́-nzo náarɨ́ màkyɨ̌-atdyú òho dhu bhěyi, nyɨ̌ nyàkǎ
nyǒhò yà ɨnzá ndì nàngbǒ ngǎtsi dhu nà màkyɨ̌-atdyú, kà-tì nɨ́, nyɨ̌
ràkǎ nyǒhò Kàgàwà bhà Ɔtɛ-atdyú. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀
àmbɛ òvi dɔ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà ígʉ̌ nyɨ̌ dhu tɔ́ dhɛ̀dhɛ
rǎkǎ dòtsí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. 3 Àdhàdhì Ɨ̌lɨ̌lǎ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi: «Nyɨ̌
nyínè wà Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ídzìnga-dzi*.»

Yěsù mà ndì ná’ù alɛ mànà narɨ́ ípìrɔ̌nga nà arɨ́’ì nyʉ̀yatsì odu bhěyi alɛ dhu

4 Nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyǐndrì ɨ́kyèrɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-tɨ’ɔ̀. Àbadhi nɨ́
ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ odu, yà ìndrǔ adʉ̀ òbvùnà igi odu. Pbɛ́tʉ̀
Kàgàwà adʉ̀ kòvò, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà atdídɔ̌ fìndá ídzìnga ósè nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌
odu tɨ́. 5 Nɨ́ nyɨ̌ mà átɔ̀, àdhàdhì ípìrɔ̌nga nà rɨ́’ì nyʉ̀yatsì odu bhěyi, nyɨ̌
nyàkǎ nyǎbà ngari Kàgàwà rɨ̌ pbìndà Ɨ̌lɨ̌lǎ Alafí rǎdɨ ɔ̀ná ɨdza ɔ̀sì nyɨ̌
nɨ̌ odu nzínzì ɔ̌. Nɨ́ ányɨ-dzá, nyɨ̌ nádʉ̀ ì’ì kàbhà pbàkùhání, ndínɨ̌ nyɨ̌

* **1:25** 1.25 Ìsa 40.6-8 * **2:3** 2.3 Zàb 34.9

nyongó tí pɛrɛ̀ ùbho kà tɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí òzè dhu bhɛ̌yi. Ní Kàgàwà rǎdʉ̀ ɨ
pɛrɛ̀ à'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌. 6 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Kànɨ̌ ma mɔ̀pɨ̀ atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè odu.
Ní ma mí kɨ̀lɨ̌ Sàyunì tó pbìrì dɔ̌ rɨ̀'ɨ̀ ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí odu tí.
Ndɨrɔ̀, ndɨ odu dɔ̌ rí pbìndà a'uta nɔ́sɨ̀ alɛ-nyɨ̀ rɨ̌ nzɨ̌ ɨ̀wʉ*.»
7 Nírɔ̀, fʉ̌kʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tírɔ̀, ndɨ odu ní Kàgàwà àbhʉ̌ rí rɨ̀fʉ nyɨ̌ odu.
Pbɛ́tʉ̀, kǎkà ɨnzá ka ná'ù alɛ tɔ̀,
«yà ɨdza ɔ̀sɨ̀ arí alɛ náabvù igi odu
nádʉ̀ òngo kòmbí ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí ádrʉ̀ngbǎ odu tí*.»
8 Ndɨrɔ̀, ka kándɨ̌ dhu átɔ̀ ɨ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ katɨ:
«Ndɨ odu ní ìndrʉ̌-pfɔ̀-dɔ nʉ́bɛ̌ rí odu,
yà abádhí àbhʉ̌ rí ràwà ɨ̀ bhalabhala tó odu*.»
Dhu ʉ́bɛ̌ abádhí-pfɔ̀-dɔ, ɨnzá abádhí á'ù Kàgàwà bhà Ɔtɛ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ Kàgàwà udhé abádhí tɔ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ dhu.

9 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ ní yà Kàgàwà apɨ̀ fɨndà rʉ̀gànda ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌
ní kamà-ɨdzà ɔ̌ pbàkùhání tó mʉ̀tʉ̀. Nyɨ̌ ní Kàgàwà ɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀yá
alɛ, kà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ílǎ alɛ, ndɨrɔ̀ kʉ̌wʉ rɨ̀'ɨ̀ pbìndà alɛ nyʉ́ tí alɛ. Kʉ̌nzì nyɨ̌
nyʉ̌vò atdídɔ̌ ʉ̀tì mbìì ínɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ nyɨ̌tsu ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ húwé
ráwʉ̀ awáwʉ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔvɔ tí yà ndɨ ndanzì ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌
kasʉ ìndrʉ̌ tɔ̀*. 10 Angyi nyɨ̌ nɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kòmbí nyɨ̌
nyóngò wà kàbhà alɛ tí. Angyi Kàgàwà ɨ'ɨ̀ mbǎ ɨzʉ tó afína nà dʉ̀kʉ́,
pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ɨ̀ ìnè ɨzʉ tó afína nà dʉ̀kʉ́*.

Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà 'òkò yà ɨnzá ka ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ tí dhu
(Rɔm 13.1-8; Ɛfɛ 6.5-8; Tit 2.9-10; 1Pɛ́ 3.14-18)

11 Ɔdhídhʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí àdhàdhɨ
olo tí arí'ì, ndɨrɔ̀ abhi ɔ̌ arí'ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ndà
nyɨ̌ ɨtsɛ yà alɛ-ngbɔ̀ ózè kɔnzɨ nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀. Ɨ dhu ní yà alɛ-afí ózè
kɔnzɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nófɔ̀ dhu nà arí 'ùgye dhu. 12 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀
ídzì mʉ̀tsɔ nà yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-nzínzì ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ mà abádhí
ʉ̀dhʉ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyárí dhu tí rɔ̀, abádhí adʉ̀ tí nyɨ̌ nyɔ́nzɨna
ídzì dhu nála, 'àdʉ̀ Kàgàwà nílè yà kà rɨ̌rà ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

13 Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀
ádrɔ̀drɔ̌nga ɔ̌ arí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-tsʉ̌ dhu: nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà-
tsʉ̌ dhu, kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌ kà rɨ̌'ɨ̀ kamà tí nídhunɨ̌. 14 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ̀
pbàlɨ̀wálí-tsʉ̌ dhu, ádrʉ̀ngbǎ kamà ʉ́lì ndɨ abádhí, ndínɨ̌ ongó tí anya
ɔ̀tdɨ nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzɨ alɛ dɔ̌, 'àdʉ̀ ídzì dhu nɔ̀nzɨ alɛ tsɛmɛrà nónzɨ
nídhunɨ̌. 15 Obhó tí, Kàgàwà ózè dhu ní: mbɛ̌yi nyɨ̌ nyónzɨna dhu-otù
ɔ̌ nyɔ̌wù pbàdhɔ́má, yà ɨnzá nga nʉ́nɨ alɛ-tsʉ̀ nʉ́tsɨ̀ rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀tɛ̀. 16 Nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhɨ dɔ̀yá arí'ɨ̀ ɨ̀tírɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá
nyɨ̌dyì wɔ̀ dʉ̀kʉ́ nyɨ̌ nyarí'ɨ̀ nyɨ̌-tírɔ̀ dhu rɨ̀'ɨ̀ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ dhu-dɔ̌nga ɔ̀fʉ̀
rí dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhɨ Kàgàwà bhà ɨnɔ tí arí'ɨ̀ alɛ
bhɛ̌yi. 17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ kɔ́rɔ́ alɛ. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè a'uta nà ɔdhí́kʉ.
Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ Kàgàwà-ɔdɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà.

Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà àpbɛ̀ tó ófɔ̀

---

* **2:6** 2.6 Ìsa 28.16 * **2:7** 2.7 Zàb 118.22 * **2:8** 2.8 Ìsa 8.14 * **2:9** 2.9 Uvt 19.5-6; Tɔ̀r 4.20; 7.6; Ìsa 9.1; 43.20-21 * **2:10** 2.10 Ɔsɛ 1.6,9; 2.1,23,25

18 Nyɨ̌ kasʉtálɛ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fʉ̀kʉ́ kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tsʉ̌ dhu, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ ɨfʉta nábhʉ fɨ̌yɔ̀, ìnzɨ́ ní nyɨ̌rì kǎkà ídzì alɛ tí ndɨrɔ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí arí'ì-tsí-tsʉ̌ dhu kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì kǎkà ɔ̀rʉ̀ arórʉ̀-tsí-tsʉ̌ dhu mà átɔ̀. 19 Obhó tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨnzá nyɨ̌ nyàkǎnà nyǎbà àpbɛ̀-dzi nóndù Kàgàwà nyɨ̌ nyɨ̀fʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu. 20 Nzɛ́rɛ dhu nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí nyɔ̌vì dhu-dzi nyɨ̌ nyòndù rɔ̀, ɨ́ngbà ɨfʉta ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ àbànà? Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ àpbɛ̀-dzi òndù ídzìnga nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ dhu rǎdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀. 21 Ndɨ dhu tɔ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà núunzi nyɨ̌ nɨ̌. Obhó tí, Krístɔ̀ náabà àpbɛ̀ átɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, rɨ'ì ídzì ɔ́fɔ̀ tí fʉ̀kʉ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̀ngʉ tí owùna. 22 Àbadhi náanzì nzá nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ ʉtrátá tɔ́ ɔtɛ mà náahʉ̀ nzá kà-li'ɔ̀ rɔ̀. 23 Ìndrʉ̌ ʉ̀nɔ̀ dhu ndì nɨ̌ rɔ̀, kʉ̌nɔ nzá dhu ɨ alɛ nɨ̌. Àpbɛ̀ àbà ndì ndí ìndrʉ̌-fɔ́ rɔ̀, kɨ̌và nzá dhu ɨ alɛ rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌bhà ndì Kàgàwà, yà obhónánga dɔ̌ arí ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdì alɛ-fɔ́. 24 Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ náanɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ tʉ̌tánga ngbɔ̌na rɔ̌, àpbɛ̀ ndì ndabà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nzɛ́rɛnga tɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí ɨwà ʉ́vɛ alɛ bhɛ̌yi, àlɛ̌ ràdʉ̀ òko àlɛ̌ ròngò obhónánga tɔ́ dhu nɔ́nzì àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌. Kǎbà otú dhu náabhʉ̀ ndɨ nyɨ̌ Kàgàwà rɨ̀gʉ̌ nyɨ̌. 25 Obhó tí, angyi nyɨ̌ nyɨ'ì àdhàdhì ùwʉ̌wɨ̀ tàmà bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ kòmbí nyɨ̌ nyíngò wà nyɔ̌dɔ arí ndàdʉ̀ dʉ̀kʉ́-nga àndà alɛ-tɨ'ɔ̀*.

3

Vèbhálɛ mà fɨ̌yɔ́ kpabhálɛ mànà nákǎ 'òkò tí dhu
(Ɛ̀fɛ 5.22-23; Kɔ̀l 3.18-19; 1Tì 2.9-11)

1 Nyɨ̌ mà átɔ̀ vèbhálɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fʉ̀kʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu. Ní, ɨnzá màtí abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ná'ù Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̀, fʉ̀kʉ́ ídzì mʉ̀tsɔ nɨ̌, nyɨ̌ nyádʉ̀ abádhí ìdhà, nyǎbhʉ rà'ù ndɨ Ɔtɛ, ɨnzá màtí nyɨ̌ nyɔ̀vɔ̀ dhu fɨ̌yɔ̀ rɔ́rɔ̀. 2 Abádhí ɨ̀dhà rádʉ̀ rà'ù ndɨ Ɔtɛ dhu ní, fʉ̀kʉ́ ídzì ndɨrɔ̀ ɨfʉta tɔ́ mʉ̀tsɔ nálǎ ɨ ɨ́ dhu. 3 Fʉ̀kʉ́ ɨzɔ nákǎ nzá ndɨ̀'ɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tí ka kálǎna dhu tí, àdhàdhì alɛ-dɔ̀ká ɔ̀kyɛ̀ ka kí dhu mà, ɔrɔ̀ tɔ́ lèngɛ̀tʉ̌ mà pɛtɛ̀ mànà ʉ̀fɔ̌ ka kí dhu mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɔrʉ́ odzìna nà mʉ̀dzarʉ̀ ʉ̀fɔ̌ ka kí dhu mànà bhɛ̌yi. 4 Pbɛ́tʉ̀, fʉ̀kʉ́ ɨzɔ nákǎ rɨ'ì alɛ-afí-ɔ̀nǎ rɔ̀ ka kí alɛ tɔrɔ̀ nɔ́nzɨ nɨ̌ ɨzɔ, yà ìnzɨ́ rádʉ̀ ndìnza tí. Ndɨ ɨzɔ àkǎ rɨ'ì màrʉ̀ngà tɔ́ ndɨrɔ̀ yɔrɔwà tɔ́ alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ àhʉ ɨzɔ tí. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨzɔ-tɨdɔ̀ nɔ́zʉ̀ Kàgàwà arí ɔrʉ́ odzìna nà ɨzɔ tí. 5 Angyi, Kàgàwà nà'ù vèbhálɛ, 'àdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúya ɨ̀lɨ dɔ̀ná, nóongónà tɔrɔ̀ya ɔ̀nzì, 'àdʉ̀ òko ɨfʉta ɔ̌ fɨ̌yɔ́ kpabhálɛ-ɔ̀nzɨ̌ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi. 6 Atdí ɔ́fɔ̀ ní, Sárà ongónà pbìndà kpatsìbhálɛ Àbràhamʉ̀-tsʉ̌ dhu ìrì, ndòngò ànzìnà ádrʉ̀ngbǎlɛ tí*. Ní, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨ'ì àdhàdhì kàbhà vèbhínzo bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyapɛ́ ídzìnga ɔ̀nzɨ ɨ̀nzɨ́ nyɨ́ nyí ɔdɔ ɨ̀dɔ̀ rí ìndrʉ̌ ɔ̀ atdí dhu mà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀.

7 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kpabhálɛ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ mànà ɨrɨta ɔ̌, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀ni abádhí ràrɨ̌ ivivi alɛ, ròsè dʉ̀kʉ nǎ. Nyɨ̌ nyàkǎ átɔ̀ nyǎbhʉ ɨfʉta abádhí tɔ̀, abádhí nábà wà ípìrɔ̌nga tɔ́ ídzìnga atdíkpá nyɨ̌ mànà nídhunɨ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, akyɛ dhu arana fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ nɨ̌.

Obhónánga ɔ̀nzɨ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà dhu
(Màt 10.24-31; Rɔm 6.3-4; 12.14-21; Ɛ̀br 11.7; 1Pɛ́ 2.12,19-20,21-24)

* **2:25** 2.25 Ìsa 53.4-9 * **3:6** 3.6 Ɔpt 6.8-12

8 Kʉ̀tsa ma mí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɨ nyɨ̌ atdí dhu dɔ̌,
ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ ɔdhíya rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná ɨzʉ ʉ̀ndɔ arí atdíkpá abádhí mànà
alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀
ɨzʉ tɔ́ afíya nà alɛ tí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí nzínzìkʉ ɔ̌.
9 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bho nzɛ́rɛ dhu nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌
nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ dhu nyɨ̌ nɨ̌ dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù
Kàgàwà ɔ̀nzì rɔ̌ ràso ɨ dhu nɔ̀nzɨ rʉ̀kʉ́ alɛ. Obhó tí, yà ndɨ ndunzi
nyɨ̌ owùna nyɨ̌ nyʉngʉ tí rɔ̀, Kàgàwà náakɔ̀ làká fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ, ndɨ ràrɨ̌
nyǎsɔ̌. 10 Obhó tí, ɬlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
«Ndɨ nózè ndɨ'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà ndàdʉ̀ hirò ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ pbɨndà ɨdhɔ ɔ̌ alɛ,
nákǎ ndɔ̀dɔ̀ ɨdàna nzɛ́rɛ ɔtɛ ɔ̀tɛ ndɨ ndí dhu rɔ̌ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ ndɨ ndí dhu rɔ̌ rɔ̀.
11 Kàkǎ ndɨndà ndɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ ndí dhu rɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ídzì dhu
ɔ̀nzɨ.
Kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà, ndàdʉ̀ owùna ʉ̀ngʉ atdídɔ̌.
12 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨkpɔ́ rɨ̌'ɨ̀ obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̌.
Ndɨrɔ̀, kà-bɨ̀ rɨ̌'ɨ̀ abádhí tɔ́ ɨtsɔ̀ta ɨ̀rɨ ndɨ ndí rɔ́.
Pbɛ́tʉ̀, kǎrí dzinà-dɔ nʉ́gɛ̀rɛ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ̀*.»
13 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ rádʉ̀ rʉ̀kʉ́ ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí
atdyúya nyʉ́ nà alɛ tí nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ rɔ̀? 14 Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ wà hirò dhu apɛ́
ɨ'ɨ̀ obhónánga nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ àbà dhu tí. Nyɨ̌
nyàkǎ nzá nyɔ̌nzɨ ìndrʉ̌-ɔdɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ dʉ̀kʉ rɨ̀nza
ndɨ. 15 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ Krístɔ̀ afíkʉ ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Tsʉ̀kʉ́ ka
kìvʉ̌ dhu kà-rɔ̌ nyɨ̌ nyápbǎ afíkʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀
ndɨ alɛ tɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̌na ndɨ dhu dɔ̌ dhu nà. 16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ
ndɨ dhu ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨfʉta ɔ̌, ídzì afíkʉ nà nyɨ̌ nyí'ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu
bhɛ̌yi ní ndɨ, kǎkà nyʉ̌dhʉ̌ rí 'ádʉ̀ àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌ pbàkrístɔ̀
tí nyɨ̌ nyí'ɨ̀ nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ídzì mʉ̀tsɔ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ-nyɨ̀ rǎdʉ̀ ɨ̀wʉ.
17 Obhó tí, ídzì dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà, ndɨ dhu
ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀, Kàgàwà-nyɨkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu tí dhu ní ídzì dhu nyʉ́, rɔ̀sè nzɛ́rɛ
dhu ka kɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà dhu dɔ̀nǎ.

Krístɔ̀ ónyʉ̀ idzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ dhu

18 Krístɔ̀ nyʉ́ náabà àpbɛ̀ atdí-gʉ̀na tí ìndrʉ̌ anzɨ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
Ka nɨ'ɨ̀ obhónángatálɛ. Ní kǎvɛ̀ nzɛ́rɛ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndabhʉ̀
tí nyɨ̌ nyɔ̌wù ùvò Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Ka kahò ka, rɔ̀vɛ̀ ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀
Kàgàwà bhà ɬlɨ̌lǎ-Alafí adʉ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ kà tɔ̀ tdɨ́tdɔ̌. 19 Nɨ́rɔ̀ ní ndɨ
kǎdʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ ka kʉ́sɔ̌ rɔ́ ɨ nɔ̀tù ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀*. 20 Ɨ alɛ
nɨ'ɨ̀ kǎkà angyɨnǎ rɔ̀ ɨ nuvó ɨ̀nzɨ̌ 'ɨ̀rɨ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu alɛ, yà Kàgàwà
andù fɨyó dhu-dzi Nʉwà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ bàtɔ́-ɨ́yà-ba nɔ́bhɔlɔ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀
ɔ̌. Ní, ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌, kà-tɨ ní àrʉ̀ alɛ náatsù ndɨ bàtɔ́-ɨ́yà-ba ɔ̀, 'ádʉ̀
ʉ̀gʉ ɨdha rɨ̌ tsɛ̌ya ɔ̀tdɨ dhu ɔ̌ rɔ̀*. 21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ ndɨ nanzɨ dhu
rɨ̌tɛ̀na ní bàtizò tɔ́ ɔ́fɔ̀, yà kòmbí arí nyɨ̌gʉ̌ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ ɔ́fɔ̀. Ndɨ
bàtizò-tɨ ní nzɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ andrɨta nú'ɔ̌ ka kí ɨdha nɨ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka
ní alɛ àbhʉ̌ ka kí Kàgàwà tɔ̀ ídzì alɛ-afí na dhu. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀
nyɨ̌gʉ ndɨ bàtizò-otù ɔ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Kʉ̌pò wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrádɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ngari ɔ̌ Kàgàwà

* **3:12** 3.12 Zàb 34.13-17 * **3:19** 3.19 Atdídhená alɛ arí ɨ̀rɛ̀na dhu ní Yɛ̌sù rarà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà alɛ-tsí arírɛ̀na ní kà rarà pbɨndà mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ dhu ɔ̀vɔ̀ ányɨ̀.
* **3:20** 3.20 Ɔpt 6.1–7.24

bhà fangà dɔ̀nă rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kɔ̀nyʉ̀ idzi màlàyíká mà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nà dhu-tsí dɔ̌.

4

Krístɔ̀ ná'ù alɛ náabáya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga fɨyɔ́ àpbɛ̀ dzidɔ̌ dhu
(Rɔm 6.6-13; Ɛ̀fɛ 4.17-24)

1 Krístɔ̀ náabà àpbɛ̀ ngbɔ̀na ɔ̀nă rɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nyɨ́ mà átɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌dhě nyɨ́ mběyi nyɨ́ nyábàna àpbɛ̀-dzi t'óndùta tɔ̀. Obhó tɨ́, ngbɔ̀na ɔ̀nă rɔ̀ rɨ́ àpbɛ̀-dzi nóndù alɛ rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ ndɨ̀ ròzè ndʉ̀bhà nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta. 2 Nɨ́ kòmbí, yà ɔnzɨ̀kʉ́ ndɨ̀ nʉ̀bhà ndɨ́nɨ̌ nyɨ́ nyoko tɨ́ yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌kò tdɨ́tdɔ̌ yà nyɨ́ nyádʉ̀ atdyúya òhò nzɛ́rɛ dhu ràmbɛ nyʉ̌ndà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhɨ̀ Kàgàwà-afí ózè dhu bhěyi. 3 Obhó tɨ́, angyinǎ rɔ̀ nyɨ́ nyʉ́dà ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nyɔ̌ngò dhu ɔ̀nzɨ̀ àdhàdhɨ̀ ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhěyi. Nyɨ́ nyávu nyɔ̌ngò òko mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ mà, nzɛ́rɛ dhu-atdyú t'óhota mà, ɨwa t'órita mà, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ́ nyɨ́ wʉ́gʉ́wʉ́gʉ́ dhu mà, ɨwa ɔ̀mvʉ̀ nyɨ́ nyɨ́ bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ dhu mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ nyɨ́ nyɨ́ dhu mànà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. 4 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ɨdhɔ rǎrà kɔ̌kɔ̀ ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ ʉ̀kɔ rɔ̌ ʉ̀kɔ̌ tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ́ nyɨ́ nyʉ̌ngbò atdíkpá ɨ̀ mànà tdɨ́tdɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí rɔ̌wu dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ ʉ̀nɔ tɨ́ nyɨ́ nɨ̌. 5 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ náawɛya ɨ̀ anzɨ̀ dhu ɨ̀tɨ́rɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Kàgàwà rɔ̌dɔna nɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mà ípìrɔ̌ rɔ̀ rɨ́'ɨ̀ alɛ mànà-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ ndɨ̀ ndɨ́ dhu. 6 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ka kʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀ átɔ̀*. Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ɨ̀ abádhí ʉvɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ ka kɨtdɨ̀ ròngò ʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu màtɨ́, nɨ́ abádhí rɨ̌ ípìrɔ̀nga àbà àbà dhòdhódhónganà Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí-otù ɔ̌ Kàgàwà arɨ́'ɨ̀ nà dhu bhěyi.

Kàgàwà arɨ́ dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ ùbhɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tɨ́ dhu
(Luk 21.34-36; Rɔm 12.5-11; Gàl 6.10)

7 Kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ níndù wà ndɨ̀. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ndɨ́nɨ̌ nyǎmbɛ̀ tɨ́ nyɨ́tsɔ̀ dɔ̌. 8 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nă, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ́ atdídɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, àzè náarɨ́ ábhɔ̌ nzɛ́rɛnga-dɔ̀nga nɔ́fʉ̀ nɨ́dhunɨ̌. 9 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù nyǎkɔ rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ́ nyónu nyɨ́ nɨ̌ rɔ́rɔ̀. 10 Nzínzìkʉ ɔ̌ ɨ̀ngbàtɨ́ ílɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndɔ̀nzɨ̀ kasʉ yà pbìndà ídzìnga-otù ɔ̌ Kàgàwà ábhʉ fɔná pɛrɛ̀ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tɨ́. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, nyɨ́ nádʉ̀ ɨ'ɨ̀ mběyi arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ fɔyá Kàgàwà úbho ábhɔ̌ dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ̌ kasʉtálɛ. 11 Ɔtɛ ɔ̀vɔ ka kɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà rɨ́'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndɔ̀vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà rɨ́'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndɔ̀nzɨ̀ ka yà Kàgàwà ábhʉ fɨ̌ndà ɔbɨ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ ilè tɨ́ Kàgàwà-ɔvɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì. Ilèta nákǎ kabhʉ kà tɔ̀ tɨ́, ndɨrɔ̀ kǎrɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dhòdhódhónga nà. Àmɨ̀nà.

Àpbɛ̀ àbà arɨ́ Krɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ nɔ́ɔnzɨya hirò dhu
(Màt 5.10-12; Kas 5.41; 14.22; 2Tɛ̀ 1.4-12)

---

* **4:6** 4.6 Ʊ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɨ́ ka kɨ́rɛ̀na ɨrɔ́ nɨ́, kǎkà ɨwà ɨ̀ ɨrɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ.

12 Adɔ́dʉ̌, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ yà
ododu àpbɛ̀ tɔ́ umvútá rɨ̌ nyǎbà rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̀zʉ̀ ndɨ dhu rɨ̀'ì
olo tí fʉ̌kʉ̀. 13 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɛ̀kʉ̀ àkǎ ndìka ndì Kɨ́stɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò
nyɨ̌ kàbhà àpbɛ̀-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ nínganí, ɨdhɛ̀kʉ̀ nɨ́ikaya ndì atdídɔ̀ nyʉ́ ròsè. 14 Nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̀zʉ̀ nyɨ̌ hirò nɔ́nzì alɛ tí yà ìndrʉ̌ rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nyɨ̌ nɨ̌ Kɨ́stɔ̀-
okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ndɨ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí,
yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arɨ́'ì alɛ rarí àdɨ nyʉkʉtsì. 15 Nzínzìkʉ̀ ɔ̌
atdí alɛ mà nákǎ nzá ndàbà àpbɛ̀ abvo ɔ̀kyɛ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
ogbo ɔ̀nzɨ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndarí dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ dhu ɔ̀ ndì ndarí ndìtsʉ̌ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. 16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ àpbɛ̀ àbà mʉ̀kɨ́stɔ̀ tí ndì ndɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
nákǎ nzá nyìna rìwʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndìlè Kàgàwà, Kɨ́stɔ̀-ɔvɔ̀ rɨ̌'ì dɔ̀ná
nídhunɨ̌.
17 Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌
ndɨ anya t'ɨ́tdìta nɔ́pɛ̀ àlɛ̌'ɨ pbìndà alɛ nyʉ́ rɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ dhu apɛ́ ì'ì àlɛ̌-rɔ̌
rɔ̀ ndɨ anya t'ɨ́tdìta rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ dhu tí, nɨ́ yà ì núvɔ̌ ìnzɨ̌ 'à'ù Kàgàwà bhà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ alɛ-rɔ̌ dhu rɔ̌lo ìngbǎ dhu bhɛ̌yi? 18 Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu
ɔ̀vɔ ndàtɨ:
«Dhu apɛ́ ì'ì obhónángatálɛ nyʉ́ náarɔ́gʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌ ndì ndʉ̀dà
rɔ́rɔ̀ dhu tí,
nɨ́ nzɛ́rɛngatálɛ, yà ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ-rɔ̌ dhu nóoloya ìngbà dhu
bhɛ̌yi?»
19 Nɨ́rɔ̀, yà àpbɛ̀ àbà arí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ì arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
alɛ, nákǎ 'ùbho ì Kàgàwà yà ì nanzì alɛ tɔ̀ ídzì dhu ɔ̀nzɨ ì í rɔ́rɔ̀. Ndɨ
Kàgàwà nɨ́ yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ arí alɛ.

5

Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbàkɨ́stɔ̀ mànà
tɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ dhu
(Kas 20.28; Ɛ̌fɛ 6.10,18; 1Tɛ̀ 5.6-8; 1Tì 3.1-7; Yàk 4.6,10)

1 Ma mí dhu ɔ̀vɔ kǎkà nzínzìkʉ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ matɨ: ɨma
mà átɔ̀ ma ràrɨ̌ mʉ̀kʉ̀rʉ̌-akpà. Ɨma nɨ́ Kɨ́stɔ̀ bhà àpbɛ̀ tɔ́ ngàmbì, ndɨrɔ̀
ròsè wɔ̀rɨ́ dɔ̀nǎ, ma mɨ'ɨya ìnè ngari nà átɔ̀ wɔ̀ rɨ́rà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
awáwʉ̀ ɔ̌. 2 Nɨ́ nyɨ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ wɔ̀ Kàgàwà ábhʉ
fʉkʉ́ pbìndà alɛ mbɛ̌yi, àdhàdhì tàmà t'ʉ́ndatatálɛ náarí pbìndà tàmà
tɔ́ màhò ɔ̀dɔ dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ka ìnzɨ̌ nɨ́ ʉ̀tʉ̌ tí ka kí nyʉ̌tʉ̌
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ka ídzì afíkʉ́ na, Kàgàwà nózè
ka dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̀nzì ndɨ kasʉ ongyéngá nyɨ̌ nyabá tí
ɔ̀nà, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ka nyɨ̌ nyúbho nyɨ̌ ndɨ kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 3 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̀nyʉ̀ idzi ɔbɨ nà kɔ̌kɔ̀ ɨ Kàgàwà
ábhʉ fʉkʉ́ alɛ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ídzì ɔ́fɔ̀ tí abádhí tɔ̀. 4 Nɨ́rɔ̀ nɨ́
ndɨ nyɨ̌ nyabáya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, yà ìnzɨ̌ fìndá aya
rǎdʉ̀ ìku, Ádrʉ̀ngbǎ Ʊndataba Yɛ̌sù Kɨ́stɔ̀ rɨ̌rà nínganí.
5 Nyɨ̌ mà átɔ̀ ìndrʉ̌-ɔwʉ́ tɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ɨfʉ kɔ̀rɨ́ pbàkʉ̀rʉ̌. Nyɨ̌'ì
abádhí mànà kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò yɔrɔwà nà nzínzìkʉ̀ ɔ̌. Obhó tí,
Ɨlɨ̌lǎ Andítá náarátɨna: «Kàgàwà arí ndùgye yà 'ɨdzɨ̌ arí ìtɨ́rɔ̀ alɛ nà,
pbɛ́tʉ̀ kǎrádʉ̀ pbìndà ídzìnga ìtɛ̀ yɔrɔwà nà aróko alɛ tɔ̀*.» 6 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌

* **5:5** 5.5 Mbà 3.34

nyàkǎ nyǒkò yɔrɔwà nà Kàgàwà, yà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ɨ̀ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndínɨ̌ kǎdùya tí nyɨ̌dzɨ ɔrú àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌. 7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ kɔ́rɔ́ fùkú mùhɛtù kà-fɔ́, Àbadhi rɨ̌'ɨ̀ ìnè nyɔ̌dɔ ndɨ̀ ndí rɔ́ nídhunɨ̌.

8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ afíya ɔ̀tɔ̀ rádù alɛ tí, nyǎdù nga àndà mbɛ̌yi. Obhó tí, fùkú ɔ̀mvǔ Pfɔ̀mvɔ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ngbɔ̌kʉ ɔ̀rì ndɨ̀ ndí rɔ́, ndàmbɛ ɔ̀ndru dɔ̌ ɔ̀hɔ̀nà ndɨ̀ ndarana ndà'à alɛ ɔ̀mɛ rí àrì bhɛ̌yi. 9 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɨ pfɔ̌kʉ kɔ̀nzɨ̌, nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ fùkú a'uta ɔ̌. Nyɨ̌ nyùnɨ wà dhu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ yà adzɨ ɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù ɔdhíkʉ rarí wɔ̀rí àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nábà átɔ̀. 10 Nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ àbà àbà ákɛ̌ kàsʉmɨ tí. Pbɛ́tù, Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ ídzìnga-tɨdɔ̀ ìbho arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ, núnzì nyɨ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ngari pbìndà dhòdhódhónga nà arádɨ ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù ɔ̀, Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ àpbɛ̀ àbà nyɨ̌ nyí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kà rɨ̌ nyǎbhʉ̌ nyɨ̌'ɨ̀ àkǎkǎ alɛ tí, ndàdù fùkú a'uta nábhʉ ròtsì ɔbɨ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ nyǎbhʉ̌ nyǒtsì ɔbɨ, ndàdù nyǎbhʉ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ ìnzɨ̌ ùkúnga rɨ̌vi rɔ́rɔ̀. 11 Àbadhi ní ndɨ ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà àkǎ ndɨ'ɨ̀ dhòdhódhónga nà alɛ. Àmìnà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(1Tɛ̀ 5.23-28)

12 Ma màbhʉ ràndɨ̌ yà ídǒ bhàrʉwǎ-ngba fʉ̌kù ní Sílà*. Ma márí àbadhi ɔ̀zù adɔ̀du yà ɨfʉta nà àkǎ alɛ nyú tí. Ma màndɨ̌ ka ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhù tí nyǒtsì ɔbɨ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǎdù dhu ùnɨ Kàgàwà bhà ídzìnga nyú ràrɨ̌ ndɨ wɔ̀ nyɨ̌ nyùpbǎ nyɨ̌ rɔ̀ná.

13 Bàbelì† tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ɨ̀ Kànɨsà, yà Kàgàwà ɔ́pɨ̀ fɨ̌ndà àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ ndapɨ̀ nyɨ̌ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi, nóvì nyɨ̌. Ndɨrɔ̀ Mǎrkɔ̀, pbànɨ̌ngba a'uta ɔ̌, nóvì nyɨ̌‡. 14 Àtsɛ nyàtsɛ nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè tɔ́ dhɛ̀dhɛ nyú nà atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ Krístɔ̀ bhà alɛ tírɔ̀ kɔ́rɔ́, Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyǒkò màrùngà ɔ̌.

---

* **5:12** 5.12 Pbàrɔ́má t'ávàna ɔ̌, ka kí Sílà nánzi átɔ̀ Sìlìvanù tí (Kas 15.22,27,40; 1Tɛ̀ 1.1; 2Tɛ̀ 1.1). † **5:13** 5.13 Bàbelì tí Pétɛrù ìpbɛ̌ ɨrɔ́ ní Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀. ‡ **5:13** 5.13 Mǎrkɔ̀ ní yà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rù nandí ìfɔ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

Pɛ́tɛrʉ̀
andí ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ ndɨrɔ̀ kàbhà uvitatálɛ (1.1). Kǎndí ka azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ andí ndɨ ɔyɔ rí kìsɛ̌ pɩ̀ndà bhàrʉwà kɔ́rɔ́ pɩ̀àkrístɔ̀ tɔ̀, ndɩ́nɨ̌ abádhí ɨrɛ̀ tí yà fɩ̌yɔ̀ ndɨ̀ ndúdhe dhu (1.12).

Kǎzè dhu ní abádhí rùgyè ɨ̀ tɩ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó mà nà abádhí tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ mànà (2.1-22).

Bhàrʉwà-nyɨtɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi dhu mà ɨ́ alɛ àkǎ ɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌ dhu mànà dhu (1.3-15).
- Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̌ dhu àkǎ kapbǎ alɛ-afí dhu (1.16-21).
- Ɨnzá dhu àkǎ kɨrɨ̀ tɩ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhena dhu dhu (2.1-22).
- Ìngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù níingoya dhu (3.1-18).

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Sìmìyonì Pɛ́tɛrʉ̀. Ɨma ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ ɨma ní kàbhà uvitatálɛ. Nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀ àdhàdhɨ mǎ má'ù ka átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ a'uta rɨ̌'ɨ̀ ábhɔ̌ ídzìnga nyʉ́ nà fʉ̌kʉ̀, àdhàdhɨ kà rɨ̌'ɨ̀ ábhɔ̌ ídzìnga nà fǎkà átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Yɛ̌sù Krístɔ̀ ábhʉ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ ndɨ a'uta nà, obhónángatálɛ tí ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Àbadhi ní Kàgàwà ndɨrɔ̀ ka ní àlɛ̌ tɔ́ Ɔgʉ̀ba. 2 Ní, Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ atdídɔ̌, ndɨ̀ mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyʉ́nɨ atdídɔ̌ dhu-otù ɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi dhu mà a'uta ɔ̌ dhu àkǎ kɔ'ɔ̀ dhu mànà dhu
(Yùw 17.2-3; 2Tì 3.16; Tit 2.11-14; Fìl 1.9-11; 3.8-14; Ɛ̀br 6.11-12; 1Pɛ́ 1.10-12)

3 Kàgàwà tɔ́ pɩ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù íbhò kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà àlɛ̌ kí atdyúya òho àlɛ̌ tɔ̀, ndɩ́nɨ̌ àlɛ̌ koko tí Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌ kàpbǎ àlɛ̌-afí rórɔ̀. Obhó tí, kǎbhʉ àlɛ̌'ɨ̀ àlɛ̌ rʉ̀nɨ ndɨ Kàgàwà, yà àlɛ̌ nunzi ndɩ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tí pɩ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà pɩ̀ndà ídzìnga mànà alɛ. 4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Kàgàwà íbhò yà ndɨ̀ ndakɔ̀ fɩndá làká ɔrʉ́ odzìya nà ádrɔ̀drɔ̌ dhu àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨ làká nyɨ̌ nyábà nídhunɨ̌, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ ìnè nyǒtsè yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho nyɨ̌ nyí dhu-tsʉ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ yà Kàgàwà bhà alɛ tí rí nyɨ̌tɛ̀ ɔ́fɔ̀ nódyì. 5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ ɔbɨ nyɩ̌sɛ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta dɔ̌ dhu ní ídzìnga t'ɔ́nzɨta. Ídzìnga t'ɔ́nzɨta dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɩ̌sɛ̌ dhu ní Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu. 6 Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɩ̌sɛ̌ dhu ní ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɩ̌tsʉ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɩ̌tsʉ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɩ̌sɛ̌ dhu ní dhu-dzi t'ɔ́ndùta. Dhu-dzi t'ɔ́ndùta dɔ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɩ̌sɛ̌ ní Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu. 7 Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu dɔ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɩ̌sɛ̌ dhu ní atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi nyɨ̌ nyí nyǒzè dhu. Ndɨrɔ̀, atdí àba bhà alɛ

bhěyi nyɨ nyí nyǒzè dhu dɔ̌, nyɨ nyàkǎ nyɨsě dhu ní kɔ́rɔ́ alɛ òzè nyɨ nyí dhu. 8 Obhó tí, nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ kɔ̀rí mùtsɔ nà abhɔ nyú, ní nyɨ nyɔ́nzɨna kasu rǎdù ábhɔ̌ itse nyú nɔ́dhì, nyǎdù àmbɛ àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù Kɾístɔ̀ nú́nɨ dɔ̌ mběyi nyú. 9 Pbɛ́tù, ɨ̀mbǎ arí'ɨ̀ kɔ̌kɔ̀ mùtsɔ-tɨdɔ̀ nà alɛ ní ndùmùndúmú, yà ɨ̀nzɨ́ rádù ɨnga àla alɛ. Ndɨ alɛ ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨwà ndɨ ndú'o ndɨ ndɨ̀lǎ yà angyi ɨ'ɨ pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ dhu nádzo wà. 10 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ àbanǐnzó, ǎdhàdhɨ yà Kàgàwà óvò nyɨ́, ndàdù nyǔnzì dhu bhěyi, nyɨ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ɔbɨ atdídɔ̌ ndínɨ̌ nyɨ nyoko tí àkǎkǎ alɛ tí wɔ̀ ndɨ otu ɔ̌. Nyɨ nyapɛ́ kɔ̀rí dhu ɔ̀nzɨ, ní nyɨ nyí nzɨ̀ ǎdù nyǎwà akɛkpá mǎtí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀. 11 Obhó tí, ndɨ dhu bhěyi nyɨ nyɔ̀nzɨ̀ dhu rɔ̀ ní ndɨ nyɨ nyádù rusà àbà atdídɔ̌, nyǒtsù nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ, Ɔ̌gùba Yěsù Kɾístɔ̀ bhà dhòdhódhónga tɔ́ Idzi ɔ̀.

12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mádɨ mongò àmbɛ ɨ dhu ìsè dɔ̌ fǔkù bìlǐnganà, ɨwà mǎtí nyɨ nyú́nɨ ɨ dhu, nyǎdù ìko pɔ́tsɔ́ yà nyɨ nyábà obhónga ɔ̌ rɔ́rɔ̀. 13 Ní, ma màla dhu mběyi nyú marà fùkú ɨrɛ̀ta nángbɛ rɔ̌, misè ɨ dhu fǔkù yà ǎdɨ ma màdɨ̀ nyɨ̀kpɔ́du nà ɔ̀ná kàsumɨ ɔ̌. 14 Obhó tí, ma mùnɨ wà dhu, ma mɔ́vɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ rìndù wà ndɨ, ǎdhàdhɨ ǎlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù Kɾístɔ̀ ítɛ̀ ka kpangba idù dhu bhěyi. 15 Ní, ma mí ɔbɨ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌ mɨtɛ̀ nyɨ nyóngo ɨ dhu ɨ̀rɛ̀ bìlǐnganà ɨwà ma mɔ́vɛ̀ rɔ́rɔ̀ mǎtí ɔ̀ná otu fǔkù.

Kàgàwà bhà Ɔ̌tɛ rɔ̌ dhu àkǎ kapbǎ alɛ-afí dhu

16 Obhó tí, yà mǎ mɔ́vɔ̀ ǎlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù Kɾístɔ̀ ɨraya ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dhu tɔ́ màkǔrù fǔkù rɔ̀, mǎ mɔ́vɔ̀ nzá ka yà ìndrǔ ítsɔ̌ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ imbe ɔ̌. Pbɛ́tù, mǎ mála wà kàbhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyɨ̀kpɔ́ka nyú nɨ̌. 17 Obhó tí, kǎbà ɨfuta mà, ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù mànà Àbanà Kàgàwà-fɔ́, yà ndɨ ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ɨ̀ Kàgàwà-tù nɨ́ɨrɨ ndɨ̀ nɨ́nganí. Ndɨ alɛ-tù atɨ: «Yàrí ní Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Kǎrí nyɨ̀kpɔ́du nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ*.» 18 Mǎ'ɨ nyú mǎ-tírɔ̀, mǎ mɨrɨ wɔ̀rí alɛ-tù ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́rà rɔ́, yà atdíkpá mǎ mɨ'ɨ kà mànà ɨ̀lǐlǎ pbìrì dɔ̌ rɔ̀.

19 Ndɨrɔ̀, mǎ má'ù wà yà pbànábí nú́unɔ angyangyɨ ɔtɛ atdídɔ̌. Ní nyɨ́, nyɨ nyɔ́nzɨ dhu mběyi nyǎpbǎ afíku ndɨ ɔtɛ rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ abádhí avɔ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ ǎdhàdhɨ̀ tarà bhěyi, yà ínɔ̀ ɔ̌ rádù ɨnga àwù, ràrà àhu ɨnga rǔbho dhu ɔ̀, ràdù àrà àhu kútsingá nga tɔ́ alalɨ† rɨ afíku-ɔ̀nga àtdye ɔ̀ná kàsumì ɔ̀. 20 Nyɨ nyàkǎ nyǔnɨ angyi kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀ dhu ní, pbànábí avɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ angyangyɨ Ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀ rɨ'ɨ dhu, ní abádhí ravɔ̀ nzá ràhu dɔ̀ya ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀tírɔ̀. 21 Obhó tí, ɨ pbànábí avɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ dhu náahù nzá ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tù, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ Alafí ní ndɨ abádhí àbhu ongónà rɔ̀vɔ̀ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fɨ́yɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɨrɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rǔdhena dhu dhu
(Kas 20.29-30; 2Tì 3.1-9; Yud 3-16; Upf 2.14,15)

1 Angyí, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí nú́unyà ɨ̀ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó nú́unyàya ɨ̀ ùnyà nzínzìku ɔ̌ átɔ̀. Ɨ alɛ níitsuya tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nzɛ́rɛ dhu t'údheta-tɨdɔ̀ nà nzínzìku ɔ̌ ɨnzá nyɨ nyùnɨ rɔ́rɔ̀,

* **1:17** 1.17 Ìsa 42.1; Màt 17.5; Mrk 9.7; Luk 9.35 † **1:19** 1.19 Ɔzt 24.17; Luk 1.78; Upf 2.18; 22.16

’àdʉ̀ yà ɩ̀ nʉ̀wʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nyʉ́ mà nɔ́dhɔ̀. Ndɩ̀ dhu bhěyi nɩ́ ndɩ̀, abádhí nɩ́ɩdhaya Kàgàwà rɩ̌ tsěya ɔ̀tdɩ̀ kòmbómbí dhu ɩ̀tɩ́rɔ̀ dɔ̀yà. 2 Ábhɔ̌ alɛ nʉ́ʉ̀ngʉ̀ya abádhí-owù fɩ̀yɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ ɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀, ka kowuya dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ Kàgàwà bhà obhóná otu nɩ̌. 3 Ndɩ̀rɔ̀, atdídɔ̌ ɩ̀ ɩ́ ongyéngá-atdyú nóho ’àbà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nóowuya nyʉ̌tra rɔ̌ ɩ̀tsɔ̌ ɩ̀ ɩ́tsɔ̌ tɩ̀tɔ̀ tɔ́ ɔtɛ nɩ̌. Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɩ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɩ̌ abádhí-ànyǎ ɩ̀tdɩ̀, ndàdʉ̀ abádhí-tsè ɔ̀tdɩ̀ ɔ̀ná ɩ̀dhɔ rɩ̌’ɩ̀ ɩ́kyɛ̀rɔ̌.

4 Obhó tɩ́, Kàgàwà náabà nzá ɩ̀zʉ kǎkà nzɛ́rɛnga nanzɩ̀ màlàyíká dɔ̌ màtɩ́*. Pbɛ́tʉ̀, kǎwà abádhí ɩ̀nzɩ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Kǎrɩ́ abádhí ɔ̀dɔ atdídɔ̌ ʉ̀tɩ̀ mbìì ínɔ̌-yà-ba ɔ̌, ɩ̀wà ka kusó àdrà-mbɩ̌ dɔ̌ rɔ́rɔ̀, ròngò àmbɛ ànyǎya ɩ̀tdɩ̀ ndɩ̀ ndaraya ɔ̀ná ɩ̀dhɔ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. 5 Kàgàwà náabà nzá ɩ̀zʉ yà angyɩ̀nǎ rɔ̀ nzɛ́rɛnga nanzɩ̀ yà adzɩ̀ ɔ̌ alɛ dɔ̌ màtɩ́ átɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ndɩ̀ ndàbhʉ ɩ̀dha ròtù, ràwìlɩ̌ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ yàrɩ́ adzɩ̀ ɔ̀ná kàsʉmɩ̀ ɔ̌, kǎdɔ̀ Nʉwà mà ngbɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ndɩ̀ Nʉwà nɩ’ɩ̀ yà obhónánga tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉnɔ́nà alɛ*. 6 Ndɩ̀rɔ̀ Kàgàwà náatdɩ̀ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà nà tɔ́ kɩ̀gɔ̀ ɔ̌ alɛ-ànyǎ, ndɔ̀tdɩ̀ tsěya kàzʉ nɩ̌*. Kǎnzɩ̀ ndɩ̀ dhu ndɩ́nɩ̌ ɩ’ɩ̀ tɩ́ atdí ɔ́fɔ̀ tɩ́ kɔ́rɔ́ alɛ yà adzɩ̀ ɔ̌ arɩ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɩ̀ tɔ̀. 7 Pbɛ́tʉ̀ kɩ̀gʉ́ obhónángatálɛ, Lotì, yà atdídɔ̌ akó kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. 8 Obhó tɩ́, wɔ̀ ndɩ̀ obhónángatálɛ nóongónà àdɩ̀ ɩ̀ nzɛ́rɛ alɛ nzínzì ɔ̌, ndàmbɛ abádhí rɔ̌nzɩ̀na nzɛ́rɛ dhu àndà dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ abádhí rʉ̌nɔna nzɛ́rɛ dhu ɩ̀rɩ̀ dɔ̌ bìlǐnganà. Nɩ́ ndɩ̀ dhu ongónà àdʉ̀ kà-afí ɩ̀nza atdídɔ̌. 9 Nɩ́ wɔ̀ dhu rɩ̌tɛ̀na dhu nɩ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ràrɩ̌’ɩ̀ ɩ̀nè ndɩ̀gʉ̌ yà ndɩ̀ ndózè dhu ɔ̀nzɩ̀ arɩ́ alɛ umvútá ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rɩ̌’ɩ̀ ɩ̀nè ndɔ̀dɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɩ̀ arɩ́ alɛ, ndɩ́nɩ̌ ndɩ̀ ndabhʉ̀ya tɩ́ ràbà àpbɛ̀ yà adzɩ̀ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɩ̀tdɩ̀ ndɩ̀ ndɩ́ ɔ̀ná ɩ̀dhɔ ɔ̌. 10 Ndɩ̀rɔ̀, kɩ̌tdɩ̀ya ànyǎya atdídɔ̌ ròsè alɛ nɩ́ kǎkà ngbɔ̌ya rɩ̌ atdyúya òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ tɩ́ aróko, ’àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga gàyà ɔ̀nzɩ̀ dɔ̌ alɛ.

Kɔ̌kɔ̀ ɩ̀ tɩ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó nɩ́ ’ɩ̀dzɩ̌ arɩ́ ɩ̀tɩ́rɔ̀ alɛ, ’ɔ̀yɔ̀ arɩ́ alɛ, ndɩ̀rɔ̀ ɩ̀nzɩ̌ arɩ́ ɔdɔ ɔ̀nzɩ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arɩ́’ɩ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ípìrɔ̌nga nà dhu-tsí nɩ̌ ɩ̀ ɩ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ rɔ̀ alɛ. 11 Yà abádhí nyʉ́ nʉ́dà ɔbɩ̀ nɩ̌, ’àdʉ̀ ɩ̀’ɩ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ̀ nà màlàyíká mà náarɩ́ nzɩ̌ abádhí ɔ̀bhʉ, ’àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nɩ̌ nzɛ́rɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɩ̌. 12 Ɩ̀ tɩ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó arɩ́ dhu ɔ̀nzɩ̀ àdhàdhɩ̀ ɩ̀rɩ́ ɔ̌ ɩ̀zǎ arɩ́ dhu ɔ̀nzɩ̀ ɩ̀mbǎ ɩ̀rɛ̀tá na dhu bhěyi, ’àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɩ̀nzá ɩ̀ ʉ̀nɩ̀ dhu nɩ̌ màtɩ́. Ɩ̀rɩ́ ɔ̌ ɩ̀zǎ núpě ka karɩ́ ràtsɩ̀ àzèmbè ɩ̀ álǎna àdà ɔ̀, kadʉ̀ ɔ̀kyɛ̀nà. Nɩ́ ndɩ̀ dhu bhěyi tɩ́, ɩ̀ tɩ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó-tsè nɔ́ɔtdɩ́ya ndɩ̀ tsɛ̀kɛ̀ fɩ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀ ɩ̀ ɩ̀rɩ́ ɔ̌ ɩ̀zǎ bhěyi. 13 Kàgàwà abhʉ̀ya abádhí ràbà àpbɛ̀ àdhàdhɩ̀ abádhí arɩ́ ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ̌ ràbà àpbɛ̀ fɔyá dhu bhěyi. Abádhí-ɩ̀dhɛ̀ náarɩ́ ndɩ̀kǎ ɩ̀kǎ tɩ́ yà ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ ɩ̀ ɩ́ atdyúna òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɩ̀ ɩ̀ ɩ́ adyi-panga rɔ̀. Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ nyɩ̌ nyɩ́’ɩ̀ atdíkpá abádhí mànà rɔ̀, abádhí-ɩ̀dhɛ̀ arɩ́ ndɩ̀kǎ ɩ̀kǎ tɩ́ nyʉ̌trǎ ɩ̀ ɩ́ rɔ̀. Nɩ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ abádhí rɩ̌’ɩ̀ dhu náarádʉ̀ ɩ̀nzɛ ɩ̀nzɛ̌ tɩ́ rʉ̀kʉ́, ndɩ̀ dhu ràdʉ̀ nyɩ̀kʉ àbhʉ rɩ̀wʉ̀. 14 Abádhí-nyɩ̀kpɔ́ arɔ́nɛna alɛ nɩ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɩ̀ ɩ̀ ɩ́ nà vèbhálɛ kɛ̀lɛ̌, ndɩ̀rɔ̀ abádhí náarɩ́ nzɩ̌ ’ɩ̀ngyɛ̌ nzɛ́rɛnga t’ɔ́nzɩ̀ta nɩ̌. Abádhí náarɩ́ kǎkà ivíví a’uta nà alɛ nɩ́dha ròtsù nzɛ́rɛnga t’ɔ́nzɩ̀ta ɔ̀. Abádhí ábhʉ ongyéngá ɔ̀nɛ ɩ̀ ɩ́ dhu ràtdʉ̌ afíya atdídɔ̌. Ɩ̀ alɛ nɩ́ ɩ̀wà Kàgàwà ófù alɛ! 15 Abádhí ʉ́bhà obhónga tɔ́ otu, ’àdʉ̀ òwu igi Bàlamà,

* **2:4** 2.4 Ɔpt 6.1-2; Yud 6 * **2:5** 2.5 Ɔpt 6.1–7.24 * **2:6** 2.6 Ɔpt 19.24-29

Bèorì* t’ídhùnà núubhì ɔ̀ná otu ɔ̌. Ndɨ Bàlamà azè dhu nɨ́ ndòngyè malì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndɨ́ dhu-otù ɔ̌. 16 Nɨ́ Kàgàwà arʉ̀ kà dɔ̌ ndɨ kàbhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀: kǎbhʉ̀ kayinò, yà ìnzɨ̌ arɔ́tɛ ìzǎ nyʉ́ rɔ̀tɛ̀ ìndrʉ̌ bhɛ̌yi kà tɔ̀, rɨ̀sɔ̌ wɔ̀ kà rǎpàna ndɔ̀nzì ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu.

17 Kɔ̌kɔ̀ ɨ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rɨ̌’ì àdhàdhì yà ìmbǎ ɨdha arɨ́’ì ɔ̀yà ɨdha-bhu bhɛ̌yi. Abádhí rɨ̌’ì àdhàdhì yà àpùpú rɔ̌pilina àpbù bhɛ̌yi. Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ngari abádhí tɔ̀ atdídɔ̌ ʉ́tì mbìì ɨ́nɔ̀ ɔ̀. 18 Abádhí arí ’ɨ̀dzɨ̌ ’àmbɛ ìmbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, abádhí arɨ́ yà ɨwà ì nútù nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ rɔ̌ rɔ̀ alɛ nɨ́dha tɨya ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ì nadù tɨ́ tdɨ́tdɔ̌ ’àmbɛ yà ngbɔ̌ya rɨ̌ atdyúya òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌. 19 Abádhí arɨ́ làká ɔ̀kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ’àtɨ, ɨ alɛ ràrɔ̌ko dɔ̀yá ìtɨ́rɔ̀, tàmànyà pbánɨ́ ì nyʉ́ ìtɨ́rɔ̀ nɨ́ ìndrʉ̌ àbhʉ̌ arɨ́ rìnza ì dhu tɔ́ ɨnɔ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, atdí dhu náapɛ́ ìndrʉ̌ àgyɛ, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ wɔ̀ ndɨ ndì nágyè dhu bhà ɨnɔ. 20 Obhó tɨ́, atdídhená alɛ nʉ́bhà wà yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛ dhu t’ɔ́nzɨta, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ì ʉ́nɨ fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ ndɨrɔ̀ Ɔ̀gʉ̀ba tɨ́ dhu-otù ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí apɛ́ ’àdʉ̌ ɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀ tdɨ́tdɔ̌, ɨ dhu ràdʉ̀ ’àgyè, nɨ́ abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀ rǎdʉ̀ ì’ì nzɛ́rɛ nyʉ́ rɔ̀sè angyi abádhí arɨ́’ì nà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ. 21 Abádhí ʉ́nɨ wà obhónánga tɔ́ otu, pbɛ́tʉ̀ abádhí ádʉ̀ yà fɨ̌yɔ̀ ka kavɔ̀ Kàgàwà bhà ìlɨ̌lǎ Ʊyátá nʉ́bhà ìnzɨ̌ ’ìfʉ. Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi kɨ̌’ɨna rɔ̀, dhu akána ìnzɨ̌ abádhí rʉ̀nɨ ndɨ obhónánga tɔ́ otu. 22 Wɔ̀ ndɨ abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀ nákɔ wà ndì kǎkà mbàyì ɔ̌ ka kɔ̀vɔ̀ dhu nà kpangba. Ɨ mbàyì rǎtɨna: «Ìtsɛ̌ nádu wà ndì, ndɔ̀nyʉ̀ yà ndɨ ndàdyɔ ɔ̀nà rɔ̀ dhu tdɨ́tdɔ̌*.» Ndɨrɔ̀: «Ɨwà ndɨ nù’o mbɛ̌yi àdʉ̀-ɨ́yà-ba nángbɔ̌ wà ndɨ tdɨ́tdɔ̌, ndàmbɛ ndàhà dɔ̌ ɔtdɔ ɔ̌.»

3

Ìngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɨ́ingoya dhu

(Ìsa 51.6; 65.17; Màt 24.37-38; Luk 21.34-36; 1Tɛ̀ 5.1-10; 2Tɛ̀ 1.7-10; Yud 17-19; Upf 20.11; 21.1)

1 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ ɔdhɨ́dʉ̌, yàrɨ́ nɨ́ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ bhàrʉwà yà ma màndɨ̌ fʉ̌kʉ̀. Kɔ̌kɔ̀ ɔyɔ ma màndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà ɔ̌, ma mózè misè fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ ɨwà nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tɨ́ nyɨ̌rɛ̀ ɨ dhu tdɨ́tdɔ̌ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi. 2 Ma mòzè nyɨ̌rɛ̀ yà angyangyɨ ìlɨ̌lǎ pbànábí nʉ́ʉnɔ ɔtɛ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔ̀gʉ̀ba Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ʊyátá, yà kàbhà uvitatálɛ núudhè fʉ̌kʉ̀ mànà. 3 Ròsè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́, kàrɨ́ ɨdhɔ, yà yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndɔ̀dì ndì ɔ̀yá ɔ̌ rɨ́’ì alɛ ràrɨ̌ afíya òzè dhu bhɛ̌yi tɨ́ ì nózè ’òkò alɛ. Abádhí nóowuna nyʉ̌gbɔ rɔ̌, 4 ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yɛ̌sù akɔ̀ làká ndàtɨ, ìngo ndì ràrɨ̌ ìngo! Nɨ́ kòmbí kà rɨ̌’ì ngbɔrɔ́? Obhó tɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndì yà àlɛ̌ t’ábhúna nʉ́ʉvɛ̀na rɔ̀*, kɔ́rɔ́ dhu náarɨ́’ì ìnè àdhàdhì yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀na yà adzɨ rɔ̀ ì ɨ’ì dhu bhɛ̌yi tɨ́!» 5 Wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ì ɨ́ rɔ̀, abádhí ɔ̀nǎ rɔ̀ arana àdzo rɔ̌ dhu nɨ́: mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rabhɔ̀lɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà ɔ̀tɛ̌na nɨ̌, ndɨrɔ̀ kà rabhɔ̀lɔ̀ yà adzɨ ràhʉ ɨdha ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ adzɨ-kpa mà-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ ɨdha mànà. 6 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔtɛ-ɔbì nɨ̌ tɨ́, yà angyi ɨ’ì adzɨ nɨnza nɨ́ ɔ̀tɔ̀tù, rùpìlɨ̌ ndì ɨdha*. 7 Nɨ́, wɔ̀ ndɨ ɔtɛ-ɔbì nɨ̌ tɨ́, Kàgàwà ʉ́lɨ wà yà kòmbí rɨ́’ì ɔ̀rʉ̀-akpà mà adzɨ mànà tsɛ̌na tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndʉbìya tɨ́ kàzʉ ɔ̀. Kǎrɨ́ abádhí

* **2:15** 2.15 Ɔzt 22.4-35 * **2:22** 2.22 Mbà 26.11 * **3:4** 3.4 Ábhɔ̌ alɛ rɨ̌rɛ̀na dhu nɨ́, «Àlɛ̌ t’ábhúna» tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ràrɨ̌ kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀ na’u alɛ. * **3:6** 3.6 Ɔpt 1.6-9; 7.11-23

ɔ̀dɔ wɔ̀ ndɨ ìndrʉ̌-ànyǎ ndɨ ndʉnɔya, ndàdʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ-tsè ɔ̀tdɨ ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.
8 Pbɛ́tʉ̀, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ́ rɔ̀ ɔdhɨ́dʉ̌, atdí dhu rɨ̌'ì ìnè yà ɨnzá àkǎ ndàdzo ʉ̀kʉnǎ rɔ̀. Ndɨ dhu ní: Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, atdí ɨdhɔ rɨ̌'ì àdhàdhì atdí lʉfʉ̀ atɔ bhěyi, ndɨrɔ̀ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɨ̌'ì àdhàdhì atdí ɨdhɔ bhěyi*. 9 Ádrʉ̀ngbǎlɛ nádzo nzá yà ndɨ ndakɔ̀ pbìndà làká nábhʉ̌ ndì ndí ràkǎ dhu rɔ̌ rɔ̀, àdhàdhì yà atdídhená alɛ náarírɛ̀na dhu bhěyi. Obhó tí, kǎrí dzìkʉ ɔ̀ndù, ɨnzá ndì ndózè atdí alɛ mà ràwɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ndózè kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga nídhunɨ̌.
10 Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdhɔ nɨ́isíya àdhàdhì ogbotálɛ rɨ̌rà ɔ̀ná ɨdhɔ náarí ìsɨ̌ ɨnzá ka kʉ̀nɨ rórɔ̀ dhu bhěyi. Ndɨ nínganí, ɔ̀rʉ̀-akpà náawíya gìrìtǐna rʉ̌va rórɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí, yà ɨnga àwʉ̀ arí ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì-rɔ̌ dhu-tsí, nɨ́idhɔya ì kórɔ́ kàzʉ-fɔ́. Yà adzɨ, ɔ̀ná arí'ì kórɔ́ dhu-tsí mànà núuwíya kórɔ́ átɔ̀. 11 Nɨ́rɔ̀, wɔ̀ dhu bhěyi kórɔ́ dhu nɨ́inzaya ì rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyǒkò ìlɨ̌lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, nyǎdʉ̀ afíkʉ àpba kɔ̌zè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí dhu rɔ̌. 12 Nyɨ́ nyàkǎ nyǒkò ndɨ dhu bhěyi yà Kàgàwà bhà ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ́ nyí atdyúkʉ nyʉ́ nà ràkǎ tsàkàtsàkà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, Kàgàwà ʉbìya ɔ̀rʉ̀-akpà kàzʉ nɨ̌, yà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ arí ɨnga àwù dhu ràdʉ̀ 'ɨdhɔ̀ ndɨ kàzʉ bhà ɨgbétá nɨ̌. 13 Àdhàdhì yà Kàgàwà akɔ̀ làká-bvʉ rɔ̌, àlɛ̌ kɔ́dɔna dhu ní ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà, adzɨ-ɔwʉ́tá mànà rʉ̌vò dhu. Ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà ɔ̌ róko alɛ rǒngo ɔ̀nzɨ̀nà dhu ní obhónánga tɔ́ dhu kɛ̀lɛ̌.
14 Yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ́ rɔ̀ ɔdhɨ́dʉ̌, wɔ̀ ndɨ ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ́ nyí ɔ̀nanǎ, nyɨ́ nyàkǎ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ Kàgàwà nà. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyǒkò ìlǎ nyɨ́ nyìlǎ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rórɔ̀, ndɨrɔ̀ ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà atdí dhu mà rɨ̌'ì nyʉkʉtsì rórɔ̀. 15 Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎdɨ ìnzɨ̌ ndàmbɛ ìngo dɔ̌ dhu ràrɨ̌ ndɨ otu nʉ̀bhà fʉ̀kʉ́ ndínɨ̌ nyɨ́ nyʉgʉ̀ tí. Ndɨ dhu rɨ̌'ì àdhàdhì yà àlɛ̌ t'ádɔ̀nà ndɨrɔ̀ àlɛ̌ t'ɔ́dhìnà Pɔlɔ̀ ándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ yà Kàgàwà ábhʉ fɨ̌ndà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-bvʉ rɔ̌ dhu bhěyi. 16 Kɔ́rɔ́ pbìndà bhàrʉwà ùndɨ̌ ndɨ ndí rɔ̀, kǎrí ɔ̀tɛ ɨ dhu dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨ bhàrʉwà ɔ̀, ngʉ̌kpà dhu rɨ̌ alɛ-dɔ àlʉ̌ dhu náarí'ì ɔbɨ tí. Ní kǎkà ɨnzá nga nʉ́nɨ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ, náarádʉ̀ ɨ dhu-tì ʉ̀lɛ ávàya dɔ̀, àdhàdhì ì arí ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tì ʉ̀lɛ̌ dhu bhěyi. Wɔ̀ dhu bhěyi ì í dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, abádhí arí 'ìnzǎ ìtírɔ̀.
17 Nɨ́rɔ̀ nyɨ́, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ́ rɔ̀ ɔdhɨ́dʉ̌, kɔ̀nɨ̌ ma mɔ̀vɔ̀ wà dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀. Ní nyɨ́ nyàkǎ nyǒdɔ̀ nyɨ́ mběyi, akyɛ nyɨ́ nyowuna kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga àbhʉ rùwɨ̌ nyɨ́, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ nɨ̌. 18 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyǎmbɛ ɔ̀'ɔ̀ dɔ̌ ídzìnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔ̌gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ ʉ̀nɨ̌ nyɨ́ nyí mběyi nyʉ́ dhu mànà dhu ɔ̌. Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ kà tɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónganà! Àmìnà.

* **3:8** 3.8 Zàb 90.4

Yùwanì
andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ tɔ́ bhàrʉwà yà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ Yùwanì núundí ìbhʉ bhàrʉwà nzínzì ɔ̌. Kʉ̌ndí abádhí mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀gyètdí kumì atɔ nʉ́dà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kǎndí yà ɔvɔ̀na arí'ì dɔ̀ná Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mà átɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka kɨrɛ̀ nga kà randí ndɨ Upfòta tɔ́ bhʉ̌kù.

Yà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà nɔ́fɔ̀ ndì Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nà. Yùwanì náandí ka Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì, yà Tùrùkiyà tí ka karí àtɨna kòmbí ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ɨ pbàkrístɔ̀ nɨ́ɨrɨ nzá ì nzínzìya ɔ̌ ndɨ màkʉ̌rʉ̀ àlʉ̌ dɔ̀ya tí dhu dɔ̌. Ní atdídhená alɛ núuvò fɨyɔ́ kànɨsà ɔ̀ rɔ̀ 'òwù. Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ òngo tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó tí, 'àmbɛ pbàkrístɔ̀ àbhʉ dɔ̌ tsìya ràva ì nzínzìya ɔ̌. Ɨ màlímó nóowúnà 'ùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ 'à'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀ angò ìndrʉ̌ tí dhu. Ndɨrɔ̀, abádhí nóowúnà 'ùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ ka Kàgàwà t'Ídhùnà tí (2.22; 4.2-3; 5.10). Abádhí náagò nzɛ́rɛngatálɛ tí ì í'ì dhu (1.8; 3.7-10), ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ àzè nítɛ̀ fɨ́yɔ̀ nzínzìya ɔ̌ (2.9-11; 3.14-15; 4.20-21).

Yùwanì azè ndɔ̀vɔ̀ ìbhʉ dhu pbìndà bhàrʉwà ɔ̀: kǎzè ndàbhʉ pbàkrístɔ̀ mà nzínzì ɔ̌ rí'ì Kàgàwà Àba mànà ɨrɨta ràbà ɔbɨ. Ndɨrɔ̀ kǎzè pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ rí'ì tsí ràbà ka átɔ̀. Kǎzè átɔ̀ dhu ní, ndàbhʉ sedzà pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ròkò yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ndɨ̀tírɔ̀ nyʉ́ nala, 'àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu nyʉ́ nírì alɛ rʉ̌dhěna fɨ́yɔ̀ dhu ìfʉ̌ ì í rɔ́ tí.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.4).
- Awáwʉ̀ mà ínɔ̀ mànà (1.5–2.29).
- Kàgàwà bhà inzo mà pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà-tsí mànà nzínzì-ɔ̌nga nútu dhu (3.1-24).
- Obhóná pbànábí mà tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà (4.1-6).
- Ìndrʉ̌ àkǎ 'ozè ì òzè tí nzínzìya ɔ̌, Kàgàwà ózè ì atdídɔ̌ nídhunɨ̌ (4.7-21).
- Mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ a'uta (5.1-21).

Ípìrɔ̌nga tɔ́ Ɔtɛ
(Yùw 1.1-14; 1Yù 5.11-13)

1 Ma mí yà dhu nándǐ fʉ̌kʉ̀, Ípìrɔ̌nga tɔ́ Ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Ɔtɛ níɨ'ì ìnè kórɔ́ dhu-tsí rɨ̌ 'ɔ̀pè rɔ̀. Ndɨ Ɔtɛ mǎ mɨrɨ ngʉ̌kpà ɔdhídu uvitatálɛ mànà, mǎdʉ̀ àlanà nyɨ̀kpɔ́ka nyʉ́ nɨ̌. Ndɨrɔ̀ mǎ mandà ka, mǎdʉ̀ ngbɔ̌na ʉ̀lʉ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nɨ̌. 2 Obhó tí, ndɨ Ípìrɔ̌nga náavì ndì ìndrʉ̌ tɔ̀, mǎdʉ̀ àlanà. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ ní ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì, ndɨrɔ̀ mǎ mí dhòdhódhónga tɔ́ Ípìrɔ̌nga, yà Àba Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ɨ'ì ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀. Ndɨ Ípìrɔ̌nga ní ndɨ yà ndì nɨtɛ̀ fǎkà. 3 Ní wɔ̀ mǎ mala, mǎdʉ̀ ìrìnà dhu ɔ̀vɔ mǎ mí átɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kungbò tí àlɛ̌ atdíkpá nyɨ̌ mànà. Wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ tɔ́ ungbòta rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɨ'ì atdíkpá Àba Kàgàwà mà Idhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà. 4 Ní, mǎ mí wɔ̀ dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ dhɛ̀dhɛ náaká tí bhʉ̌nà ɔ̌.

Kàgàwà ní Awáwʉ̀ dhu
(Zàb 32.1-5; Mbà 28.13; Ɛfɛ 5.8-14; Tit 2.14)

5 Kànǐ yà Yěsù Krístɔ̀-tsʉ̌ mǎ mɨrɨ dhu. Ndɨ dhu ní ndɨ yà mǎ mɔ́vɔna
fʉ̌kʉ̀. Kǎtɨ: «Kàgàwà ní awáwʉ̀. Ní ínɔ̀ arí'ì mbǎ akɛkpá màtí kà-
nyʉtsì.» 6 Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ɨwà àlɛ̌ rùngbò àlɛ̌ Kàgàwà mànà, àlɛ̌ ràdʉ̀
ì'ì ìnè ínɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kúbhi ró, ní àlɛ̌ ní tìtɔ̀tálɛ, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kɔ́nzɨna dhu ní nzǐ
obhónga. 7 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ awáwʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì Kàgàwà
narí awáwʉ̀ ɔ̌ arádɨ alɛ dhu bhěyi, ní àlɛ̌ kùngbò wà àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌.
Ndɨrɔ̀ ndɨ Kàgàwà t'Ídhùnà, Yěsù-azù nú'o wà àlɛ̌ kɔ́ró àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga
ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌.

8 Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ìmbǎ àlɛ̌ ràrǐ'ì nzɛ́rɛnga nà, ní àlɛ̌ kʉ̀trǎ wà àlɛ̌
àlɛ̌tírɔ̀, ndɨrɔ̀ obhónga rǐ'ì mbǎ àlɛ̌-nyʉtsì. 9 Àlɛ̌ kapɛ́ àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga
ɔ̀vɔ kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzǐ, ní kà rǎdʉ̀ àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga nʉ́bà, ndàdʉ̀
àlɛ̌ ù'o àlɛ̌ rìlǎ nyìkpóna ɔ̌. Obhó tí, àbadhi ní yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nífʉ̌
arí alɛ, ndɨrɔ̀ ka ní Obhónángatálɛ. 10 Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ɨnzá àlɛ̌ rɔ̀nzì
nzɛ́rɛnga, ní àlɛ̌ kɔ̀zʉ̀ wà Kàgàwà tìtɔ̀-ba tí, ndɨrɔ̀ kàbhà ɔtɛ rǐ'ì ìmbǎ
àlɛ̌-afí ɔ̀.

2

Yěsù ní ndɨ àlɛ̌ dɔ̌ arí ndùgye àvʉ̀kǎ dhu
(Yùw 13.34-35; 14.21-24; 15.12-14)

1 Pbànǐnzó, ma màndǐ yà dhu fʉ̌kʉ̀ ìnzǐ nyǐ nyɔnzɨ tí nzɛ́rɛnga.
Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà náapɛ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, ní àlɛ̌ kí'ì ìnè àlɛ̌ dɔ̌ rí ndùgye
àvʉ̀kǎ nà, Àba Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Ndɨ alɛ ní Yěsù Krístɔ̀, Obhónángatálɛ.
2 Ndɨrɔ̀, àbadhi abhʉ̀ ndì ndìtírɔ̀, ndɔ̀vɛ̀ pɛrɛ̀ tí, ndínǐ Kàgàwà ʉ̀bà tí
àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga. Kǎvɛ̀ nzá àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kǎvɛ̀ yà
adzɨ ɔ̌ kɔ́ró alɛ tó nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀.

3 Àlɛ̌ kapɛ́ Kàgàwà bhà Ʉyátá nífʉ̌, ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà Kàgàwà. 4 Atdí alɛ
náapɛ́ àtɨna: «Ɨwà ma mʉ́nɨ Kàgàwà», pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ ndàdʉ̀ kàbhà Ʉyátá
nífʉ, ní ndɨ alɛ ní tìtɔ̀-ba. Ndɨrɔ̀ obhónga rǐ'ì mbǎ kà-nyʉtsì. 5 Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà bhà Ɔtɛ nódɔ arí mběyi afína ɔ̀ alɛ ní ndɨ Kàgàwà nózè àkǎkǎ
dhu bhěyi alɛ. Wɔ̀rí ní ndɨ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà mànà àlɛ̌ kùngbò àlɛ̌ dhu
ʉ̀nɨ rɔ̀ná dhu. 6 Ndɨ alɛ náapɛ́ àtɨna ɨwà ì rúngbò ì Kàgàwà nà, ní ndɨ
alɛ àkǎ ndùbhi yà Yěsù ubhì dhu bhěyi.

Ʉyátá ɔwʉ́tá
(Màt 6.24; Rɔm 12.2; Yàk 4.4)

7 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyǐ rɔ̀, yà ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ ʉyátá ní
nzǐ ʉyátá-ɔwʉ́tá. Pbɛ́tʉ̀, ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ dhu ní ʉyátá-ayí. Ka ní
yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyabà, ndɨrɔ̀ yà ɨwà nyǐ nyɨrɨ Kàgàwà bhà ɔtɛ.
8 Ngǎtsi otu ɔ̌, yà ma mándǐna ʉyátá rǐ'ì àdhàdhì ʉyátá-ɔwʉ́tá bhěyi.
Ndɨ ʉyátá tó obhónga návi ndì Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ nyʉkʉtsì màtí
átɔ̀. Obhó tí, kòmbí ínɔ̀ rǐ'ì ʉ̀da ndì ndʉ́da ró, awáwʉ̀ nyʉ́ ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndàwʉ̀ nga. 9 Atdí alɛ náapɛ́ ndàtɨ awáwʉ̀ ɔ̌ ndì ndí'ì dhu tí, pbɛ́tʉ̀
ndàdʉ̀ ì'ì ìnè ɔdhìnà ndì ndɔ́ndrɔ̀ ró, ní ndɨ alɛ rǐ'ì ìnè ínɔ̀ ɔ̌ kòmbí màtí.
10 Ɔdhìnà nòzè alɛ rǐ'ì awáwʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀
dhu rǐ'ì ìmbǎ kà-nyʉtsì. 11 Pbɛ́tʉ̀, ɔdhìnà nɔ̀ndrɔ̀ alɛ rǐ'ì ínɔ̀ ɔ̌. Kǎrúbhi
ínɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ kʉ̀nɨ nzá àdhà màtí ndì ndárà dhu, ínɔ̀ ìtɨ kà-nyǐnga dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Pbànǐnzó, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà ʉ́bà wà fʉ̀kʉ́

nzɛ́rɛnga Yěsù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nídhunǐ. 13 Abádǔ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀,
ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ yà ìnè ɨ'ì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí rǐ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ alɛ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀. Zàdhǎ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyɔ́nzì wɔ̀ Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà
lɛ̀mà nídhunǐ.
14 Pbànǐnzó, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ Àba Kàgàwà dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. Abádǔ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́ nyʉ́nɨ yà ìnè ɨ'ì
dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rǐ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Zàdhǎ, ma mí
dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɔbɨ nà nyɨ́ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀: Kàgàwà bhà ɔtɛ rǐ'ì
afíkʉ ɔ̀, nyǎdʉ̀ Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà lɛ̀mà nɔ́nzì. 15 Nírɔ̀, àpɛ́ nyòzè yà adzɨ,
ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyòzè kà ɔ̌ rí'ì dhu-tsí. Ndɨ alɛ náapɛ́ yà adzɨ òzè, ní ndɨ alɛ
nózè nzá Àba Kàgàwà. 16 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ rí'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí núvò nzá
Àba Kàgàwà bhà rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu-tsí núvò yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Ɨ dhu-tsí ní,
alɛ-ngbɔ̀ òzè dhu-atdyú òho ka kí atdídɔ̌ dhu, àlǎ ka kàla dhu-atdyú
òho ka kí kabà dhu, ndɨrɔ̀ ongyéngá-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀yɔ̀ dhu. 17 Yà
adzɨ mà, ɔ̀ná kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ìndrǔ arí atdyúya òho mànà rʉ̌da ʉ̀da.
Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarádɨ dhòdhódhónganà.

Nyɔ̀dɔ nyɨ́ Krístɔ̀ bhà òmvǔ rɔ̌ rɔ̀
(Yùw 1.12-13; 16.13-15; Rɔm 8.14-19; 1Yù 4.1-6; 5.18)
18 Pbànǐnzó, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ níndù wà ndì. Nyɨ́
nyɨrɨ wà dhu, Krístɔ̀ bhà òmvǔ ràrǐ'ì ɨrà ndì ndírà rɔ́. Ní kɔ̀nǐ Krístɔ̀ bhà
òmvǔ nʉ́nyà wà ì abhɔ nyʉ́ kòmbí. Ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, kàrí ɨdhɔ ràrǐ
yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ nyʉ́ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀yá ɨdhɔ. 19 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ núvò àlɛ̌ nzínzì
ɔ̌ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ní'ì nzǐ àlɛ̌ t'ɔ́dhína nyʉ́. Obhó tí, abádhí ní'ɨyana
gukyè àlɛ̌ t'ɔ́dhína nyʉ́ tí, ní abádhí ókòyana atdíkpá àlɛ̌ mànà. Abádhí
ʉ́bhà àlɛ̌, ndínǐ dhu nɨtɛ̀ tí kpangba ìnzǐ ràrǐ ì àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ.
20 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́, nyɨ́ nyábà wà Krístɔ̀ ábhʉ fʉ̌kʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí.
Ní nyɨ́ kɔ́rɔ́, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà obhónga. 21 Ma màndǐ nzá dhu fʉ̌kʉ̀ ɨnzá
nyɨ́ nyʉ̀nɨ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ma màndǐ dhu fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyɨ́
nyʉ́nɨ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu, ìnzǐ tɨ̀tɔ̀ tɔ́
atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ àhʉ obhónga ɔ̀ rɔ̀.
22 Tɨ̀tɔ̀-ba ní àdhɨ? Tɨ̀tɔ̀-ba ní yà Yěsù àgò arí ndàtì ìnzǐ ní Krístɔ̀ tí
alɛ. Kɔ̀nǐ ndɨ alɛ ní ndɨ Krístɔ̀ bhà òmvǔ. Kǎrí Àba Kàgàwà mà, Idhùnà
Yěsù mànà nágò. 23 Obhó tí, Kàgàwà t'Ídhùnà nása rí ìngbàtí íli ndì
alɛ mà, násà wà Àba Kàgàwà átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù
alɛ, ná'ù wà Àba Kàgàwà átɔ̀.
24 Nírɔ̀, yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyɨrɨ ɔtɛ nákǎ ndàdɨ afíkʉ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ
dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyɨrɨ ɔtɛ náapɛ́ àdɨ afíkʉ ɔ̀, ní nyɨ́ átɔ̀ nyɨ́ nyóko òko
Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yěsù mànà ɔ̀. 25 Ndɨrɔ̀, kànǐ àlɛ̌ tɔ̀ Krístɔ̀ akɔ̀
làká: ndɨ làká ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.
26 Ma màndǐ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ kɔ̌kɔ̀ nyɨ́ nózè 'ʉ̀trǎ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. 27 Pbɛ́tʉ̀
nyɨ́, yà Krístɔ̀ ɨrá nyɨ́ nɨ̌ Ɨlǐlǎ-Alafí rǐ'ì ìnè ʉ̀kʉ̀. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́
nyí'ì mbǎ ùdhě tí ka kí dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀ dhu-atdyú nà. Obhó tí, Kàgàwà
bhà Ɨlǐlǎ-Alafí arí kɔ́rɔ́ dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀. Ní wɔ̀ kǎrúdhěna fʉ̌kʉ̀ dhu ní
obhó dhu, ìnzǐ ní tɨ̀tɔ̀. Ní, dhu àkǎ nyɔ̌kò Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́
rórɔ̀, àdhàdhì Ɨlǐlǎ-Alafí núdhe ka fʉ̌kʉ̀ dhu bhěyi.
28 Ní kòmbí pbànǐnzó, dhu àkǎ nyɔ̌kò Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́
rórɔ̀, ndínǐ Kà rɨ̌tsi ìngo nínganí, àlɛ̌ kɨ'ɨya tí mànzì nà, ndɨrɔ̀ ìnzǐ
àlɛ̌-nyɨ adʉ̀ya tí ìwʉ Kɔ̌nzɨ-tsʉ ɔ̌. 29 Nyɨ́ nyapɛ́ dhu ʉ̀nǐ Krístɔ̀ ràrǐ

obhónángatálɛ, ní nyǐ nyàkǎ nyʉ̀nɨ dhu ní, obhónánga ɔ̀nzɨ arí ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà ní ràrǐ Kàgàwà bhà ɨngba.

3

Kàgàwà bhà inzo

1 Ìgyò! Nyàndà pɛ́ ɨngbà dhu bvʉ̀tí àzè nǐ màtí Àba Kàgàwà náazè àlɛ̌ dhu. Kàrǐ àlɛ̌ ànzi pbɨndà inzo tí. Ní àlɛ̌ ní obhó tí, kà bhà inzo. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yàrí adzɨ nʉ́nɨ nzá àlɛ̌, ɨnzá kʉ̀nɨ Kàgàwà nídhunǐ. 2 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyǐ rɔ̀, kòmbí àlɛ̌ ní Kàgàwà bhà inzo. Ndɨrɔ̀ olùnǎ rɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ɨya tí dhu nápɛ̀ nzá ndàvǐ kpangba. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu ní, Krístɔ̀ rǐtsi ìngo níganí, àlɛ̌ kʉlɨya àlɛ̌ kà bhěyi, àlɛ̌ kalaya ka yà ka nyʉ́ arí'ì dhu bhěyi nídhunǐ. 3 Ní, Krístɔ̀ ndì ndalaya dhu nà'ù alɛ, nákǎ ndù'o ndì ndɨtírɔ̀ ndɨlǎ Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌, àdhàdhì Krístɔ̀ ílǎ kà-nyɨkpɔ́ ɔ̌ dhu bhěyi.

4 Ìndrǔ náapɛ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, ní ndɨ alɛ nífʉ nzá Kàgàwà bhà Ʊyátá. Obhó tí, nzɛ́rɛnga ní ìnzǐ ka kí Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌ dhu. 5 Ní nyǐ nyʉ̀nɨ wà dhu, Yěsù Krístɔ̀ rɨra ndínǐ ndì ndu'o tí ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀, kà-nyʉtsì nzɛ́rɛnga rǐ'ì mbǎ akɛkpá màtí. 6 Yěsù ɔ̀ rádɨ ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, náarí nzǐ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀ ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà náapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, ní ndɨ dhu ìtɛ̀ dhu ní, ndɨ alɛ rála nzá Yěsù, ndɨrɔ̀ kà rʉ́nɨ nzá ka.

7 Pbànǐnzó, àpɛ́ nyàbhʉ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyǐ. Obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ ní ndì nyʉ́ tírɔ̀ obhónángatálɛ, àdhàdhì Yěsù Krístɔ̀ ní obhónángatálɛ dhu bhěyi. 8 Nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ ní Pfɔ̀mvɔ bhà alɛ, ndɨ Pfɔ̀mvɔ náapɛ̀ ndɔ̀nzì nzɛ́rɛnga dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí rǐ 'ɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní Kàgàwà t'Ídhùnà níɨra ndínǐ ndì ndugolo tí pfɔ̀mvɔ bhà kasʉ.

9 Ɨngbàtí ílɨ ndì alɛ mà Kàgàwà bhà ɨngba tí rí'ì, ní rǐ nzǐ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, Kàgàwà bhà ɔtɛ rǐ'ì kà-afí ɔ̀ itse bhěyi nídhunǐ. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ rǐ nzǐ àdʉ̀ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, Kàgàwà bhà ɨngba tí ndì ndí'ì nídhunǐ. 10 Yà dhu bhěyi ní ndɨ ka kádʉ̀ Kàgàwà bhà inzo mà Pfɔ̀mvɔ bhà inzo mànà nʉ́nɨ: ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, ìnzǐ arí obhónánga ɔ̀nzɨ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ɨnzá ɔdhìnà nózè, ní nzǐ Kàgàwà bhà ɨngba.

Dhu àkǎ ìndrǔ ròzè ɨ nzínzìya ɔ̌ dhu
(Yùw 15.12-21; 1Yù 4.7-8,16-21)

11 Obhó tí, kɔ̀nǐ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyírì ɔtɛ: dhu àkǎ àlɛ̌ ròzè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. 12 Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu Kàyinà bhěyi, ka nɨ'ì Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ kǎhò adɔ̀nà. Ádhu kǎhò ka okúna dɔ̀ rɔ̀? Kǎhò ka okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, kàbhà kasʉ níɨ'ì nzɛ́rɛ, pbɛ́tʉ̀ kà t'ádɔ̀nà bhà tsí ràdʉ̀ ì'ì mběyi.

13 Adɔ́dǔ, àpɛ́ nyàbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǐ nyɔ̌ndrɔ̀ rɔ̀. 14 Àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu ɨwà àlɛ̌ rùvò ɔvɛ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ rʉ̀dà ípìrɔ̌nga ɔ̀, àlɛ̌ t'ádɔ́na àlɛ̌ kózè nídhunǐ. Obhó tí, ɨnzá ɔdhína nózè alɛ nádì àdì ɔvɛ ɔ̌. 15 Adɔ̀nà nɔ́ndrɔ̀ ìngbàtí ílɨ ndɨ alɛ mà ní abvo ɔ̀kyɛ arí alɛ. Ndɨrɔ̀ nyǐ nyʉ̀nɨ wà dhu, abvo ɔ̀kyɛ arí ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, ní ràrǐ'ì mbǎ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nà nyʉnatsì. 16 Yàrí ní ndɨ àlɛ̌ kʉ̀nɨ àzè rɔ̀ná otu: Yěsù Krístɔ̀ adzì pbɨndà ípìrɔ̌nga àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní àlɛ̌ mà átɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràdzi àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga àlɛ̌ t'ádɔ́na-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Ɨngbàtí ílı ndì alɛ mà náapɛ́ ì'ì yà adzı ɔ̌ ongyéngá nà, ndàdʉ̀ adɔ̀nà
nála mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌ rí'ì rɔ́, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀tsì ìnzɨ̌ ndɔ̀nzì ndı ɔdhìnà
dzʉ̀nà, nı́ ndı alɛ rǎdʉ̀ àtìnà ìngbà dhu bhěyi, ɨwà ndì rózè Kàgàwà?
18 Pbànǐnzó, àpɛ́ kì'ɨ àzè nà àlɛ̌-ɔ̀tɛ̌ ɔ̌ tí, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdà dɔ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌
kàkǎ àlɛ̌ rìtɛ̀ àzè àlɛ̌ kàsʉ̌ ɔ̌, ndɨrɔ̀ obhónga dɔ̌.

Kàgàwà-nyʉtsì ka kóko dhu nʉ́nı ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu

19 Wɔ̀ dhu-otù ɔ̌ nı́ ndı, àlɛ̌ kádʉ̀ obhóngatálɛ tí àlɛ̌ kí'ì dhu nʉ́nı,
ndɨrɔ̀ àlɛ̌-afí rǎdʉ̀ ndòpè Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 20 Obhó tí, àlɛ̌-afí apɛ́ àlɛ̌
ɔ̀bhʉ, nı́ àlɛ̌ kʉ̀nı wà dhu Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga rɔ̀sè wà àlɛ̌-
afí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kà rʉ̀nı wà kɔ́rɔ́ dhu. 21 Ɔdhı́dǔ, yà
atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ìnzɨ̌ àlɛ̌-afí náapɛ́ àlɛ̌ ɔ̀bhʉ, nı́ àlɛ̌ kí mbǎ àdʉ̀
ì'ì ɔdɔ nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. 22 Ndɨrɔ̀, ìngbàtí ílı ndì dhu mà kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì,
nábà àlɛ̌ kádʉ̀ àbà, kàbhà ʉyátá àlɛ̌ kìfʉ, àlɛ̌ ràdʉ̀ kà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu
ɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 23 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ kàbhà ʉyátá: Dhu àkǎ àlɛ̌ rà'ù kà
t'Ídhùnà Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ òzè àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àdhàdhì ndı
Krístɔ̀ nʉ́ʉyá ka àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi. 24 Kàgàwà bhà Ʉyátá nífʉ́ rí alɛ nı́
rɨ̌'ì Kàgàwà-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì ndı alɛ-nyʉtsì átɔ̀. Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌
kádʉ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì àlɛ̌-nyʉtsì dhu ʉ̀nı rɔ̀ná dhu: kɨ̌bho pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
àlɛ̌ tɔ̀.

4

Kàgàwà bhà Alafí mà Krístɔ̀ bhà òmvǔ bhà alɛ-afí mànà nʉ́nı ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu
(Tɔ̀r 13.1-4; Yùw 2.18-25; 2Yù 7-11)

1 Ɔdhı́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎ'ù Kàgàwà
bhà Alafí rɨ̌'ì nyʉnatsì dhu tí rí ndàtı ìngbàtí ílı ndì alɛ mà rʉ̌nɔna
dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ pɛ́ nyǎndà ı alɛ rʉ̌nɔna dhu-ɔ̀nga mběyi, ndı́nɨ̌
nyɨ̌ nyʉnı tí ìnè Kàgàwà bhà Alafí rɨ̌'ì abádhí-nyʉtsì dhu. Obhó tí, tìtɔ̀
tɔ́ pbànábí nʉ́nyà wà ì ibí nyʉ́ yà adzı ɔ̌. 2 Nı́, kànɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà
bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nʉ́nı rɔ̀ná dhu: Ɨngbàtí ílı ndì alɛ yà kpangba rí dhu
ɔ̀vɔ, ndàtı Yěsù Krístɔ̀ rírà yà adzı ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, nı́ Kàgàwà bhà
Alafí rɨ̌ nyʉnatsì alɛ. 3 Ɨngbàtí ílı ndì alɛ mà yà ɨnzá Yěsù nʉ́nı, rɨ̌'ì mbǎ
Kàgàwà bhà Alafí nà nyʉnatsì, pbɛ́tʉ̀ kà-nyʉtsì rí'ì nı́ Krístɔ̀ bhà òmvǔ
bhà alɛ-afí. Nyɨ̌ nyírı dhu Krístɔ̀ bhà òmvǔ ràrɨ̌ ìrà. Nı́ kɔ̀nɨ̌, kòmbí
kìrà wà àhʉ yà adzı dɔ̌.
4 Pbànǐnzó, nyɨ̌ nı́ Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzì wà tìtɔ̀
tɔ́ pbànábí lɛ̀mà. Obhó tí, nyʉkʉtsì rí'ì Kàgàwà bhà Alafí bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbı nósè wà yà adzı ɔ̌ rí'ì Krístɔ̀ bhà òmvǔ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbı dɔ̀nǎ. 5 Tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí nı́ yà adzı ɔ̌ alɛ. Abádhí
náarɔ́tɛ yà adzı ɔ̌ alɛ bhěyi, yà adzı ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ tsʉ̀yá dhu ìrì. 6 Pbɛ́tʉ̀
àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ nı́ Kàgàwà bhà alɛ. Nı́, ɨwà Kàgàwà nʉ́nı alɛ rɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu
ìrı ìrı. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ nı́ Kàgàwà bhà alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu ìrı. Wɔ̀ dhu rɔ̌
nı́ ndı, àlɛ̌ kádʉ̀ obhónga tɔ́ Alafí mà, tìtɔ̀ tɔ́ alɛ-afí mànà nʉ́nı nɨ̌.

Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà àzè ìndrǔ tɔ̀ tí dhu
(Yùw 3.16-17; Rɔm 5.5-8; 1Yù 3.11-24)

7 Ɔdhı́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, kòzè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àzè nı́
Kàgàwà bhà dhu nı́dhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ìngbàtí ílı ndì alɛ mà, yà ìndrǔ nózè
nı́ Kàgàwà bhà ɨngba, ndɨrɔ̀ kʉ̀nı wà Kàgàwà. 8 Ɨnzá ìndrǔ nózè alɛ

nʉ́nɨ nzá Kàgàwà, Kàgàwà nɨ́ àzètálɛ nídhunɨ̌. 9 Kànɨ̌ Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀
pbìndà àzè àlɛ̌ tɔ̀ tɨ́ dhu: kɨ̌vi atdí tɨ́ arɨ́'ì Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌
àlɛ̌ kabá tɨ́ ípìrɔ̌nga otùna ɔ̌. 10 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ àzè tɨ́ ka kátɨna dhu: ìnzɨ̌ nɨ́
àlɛ̌'ɨ ndɨ àlɛ̌ kazè Kàgàwà wɛmbɛrɛ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀, ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ nazè. Kɨ̌vi
Idhùnà rìrà ɔ̀vɛ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndì ndʉbà tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga
otùna ɔ̌.
11 Ɔdhɨ́dʉ̌ yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà
náazè àlɛ̌ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎ àlɛ̌ ròzè àlɛ̌ átɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. 12 Atdí alɛ
mà nápɛ̀ nzá Kàgàwà-nyɨkpa àlǎ. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àlɛ̌ òzè àlɛ̌ nzínzì ɔ̌,
nɨ́ Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè àlɛ̌-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ Kɔ̌zè nɨ̌ àzè návi wà ndì àkǎkǎ
dhu bhɛ̌yi àlɛ̌-nyʉtsì.
13 Kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà-nyʉtsì àlɛ̌ kòkò dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì àlɛ̌-
nyʉtsì dhu nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu: Kɨ̌bhò pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àlɛ̌ tɔ̀. 14 Ndɨrɔ̀
àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kála wà dhu, àlɛ̌ ràdʉ̀ ì'ì fɨndá ngàmbì tɨ́: Àba Kàgàwà
ívì Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ Ɔgʉba tɨ́. 15 Ndɨ alɛ apɛ́ Yɛ̌sù ʉ̀nɨ̌
Kàgàwà t'Ídhùnà tɨ́, nɨ́ Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɨ alɛ-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌'ì
ìnè Kàgàwà-nyʉtsì. 16 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kà'ù wà
Kàgàwà ózè àlɛ̌ dhu. Kàgàwà nɨ́ àzètálɛ. Àzè nà arɨ́'ì alɛ rɨ̌'ì Kàgàwà-
nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì ndɨ alɛ-nyʉtsì. 17 Kàgàwà àlɛ̌ kózè atdídɔ̌ dhu
ìtɛ̀ rɨ́ dhu nɨ́, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì nínganí, àlɛ̌ kɨ'ɨya ìmbǎ ɔdɔ
nà, àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga yà adzɨ ɔ̌ nófɔ̀ ndì Yɛ̌sù ɨ'ì nà yà adzɨ dɔ̌ ípìrɔ̌nga nà
nídhunɨ̌. 18 Àzè nà alɛ ɔ̀ ɔdɔ arɨ́'ì ɨmbǎ. Ndɨrɔ̀, àkǎkǎ àzè náarɨ́ ɔdɔ ɨtɔ
alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, anya ɔ̀dɔ rɨ́ dɔ̀ná ka kɔtdɨ́ tɨ́ alɛ, náarɨ́ ɔdɔ ɔ̀nzɨ.
Ndɨrɔ̀, ɔdɔ ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ-afí ɔ̀ àzè nápɛ̀ nzá àkǎ bhʉ̀nà ɔ̌. 19 Nɨ́, àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌
kɨ́'ì àzè nà Kàgàwà náazè àlɛ̌'ɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 20 Atdí alɛ
mà náapɛ́ àtɨna: «Ma mózè Kàgàwà», ndàdʉ̀ adɔ̀nà nɔ́ndrɔ̀, nɨ́ ndɨ alɛ
nɨ́ tìtɔ̀-ba. Obhó tɨ́, ɨnzá yà nyɨkpɔ́na nyʉ́ ɔ̌ ndì ndálǎna adɔ̀nà nózè alɛ
rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ yà ìnzɨ̌ ndì ndálǎna Kàgàwà nózè. 21 Ndɨrɔ̀, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Krɨ́stɔ̀
ʉbhà àlɛ̌ tɔ̀ ʉyátá: «Kàgàwà nòzè alɛ nákǎ wà ndòzè adɔ̀nà átɔ̀.»

5

A'uta nɨ́ ndɨ yà adzɨ lɛ̀mà ɔ̀nzì ka kádʉ̀ ɔ̀ná otu
(Yùw 1.29-34; 3.36; 20.31; 2Yù 5-6)

1 Ɨngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà, Yɛ̌sù nà'ù Krɨ́stɔ̀ tɨ́, nɨ́ Kàgàwà bhà ɨngba.
Ndɨrɔ̀, ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà, inzo t'ábanà nózè, nózè wà kà bhà inzo
átɔ̀. 2 Kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà bhà inzo àlɛ̌ kózè dhu nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu. Ɨ
dhu nɨ́: Kàgàwà òzè àlɛ̌ kɨ́ dhu mà, Kàbhà Ʊyátá nɨ́fʉ̌ àlɛ̌ kɨ́ dhu mànà.
3 Obhó tɨ́, kànɨ̌ Kàgàwà ka kòzè dhu ìtɛ̀ rɨ́ dhu. Ndɨ dhu nɨ́: Kàbhà Ʊyátá
ìfʉ̌ ka kɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, ɨ Kàbhà Ʊyátá rɨ̌'ì mbǎ ìtʉ̌, 4 Kàgàwà bhà inzo
kɔ́rɔ́ nɔ́nzì wà yà adzɨ lɛ̀mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ yà
adzɨ lɛ̀mà nɔ́nzì ɔ̀ná otu. Ndɨ otu nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ a'uta. 5 Ádhɨ pbá alɛ yà adzɨ
lɛ̀mà nɔ́nzì rádʉ̀? Ndɨ alɛ nɨ́ Yɛ̌sù ná'ù Kàgàwà t'Ídhùnà tɨ́ alɛ kɛ̀lɛ̌.

Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ ìtɛ̀ rɨ́ Kàgàwà t'Ídhùnà tɨ́ dhu

6 Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨdha mà azu mànà nà ɨra alɛ. Kɨ̌ra nzá ɨdha-vɨ̌
kɛ̀lɛ̌ nà, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ra ɨdha nà azu mànà. Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ ndɨ
dhu tɔ́ ngàmbì, ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Yɛ̌sù ìtɛ̀ rɨ́
Kàgàwà t'Ídhùnà tɨ́ dhu rɨ̌'ì ìbhʉ. Ɨ dhu nɨ́: 8 Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
mà, ɨdha mà, azu mànà. Nɨ́, kɔ́rɔ́ ɨ dhu rɨ̌ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ.

9 Ìndrǔ òkò fɨndá ngàmbì tɨ́ atdí dhu ná'u àlɛ̌ karɨ́ à'u tɨ́. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà rǎdɨ atdí dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́ dhu rɨ̌'ì ɔbɨ nà atdídɔ̀. Obhó tɨ́, kànɨ̌
Kàgàwà nʉ́ʉnɔ dhu. Ndɨ dhu nɨ́ Idhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ kʉ̌nɔ dhu. 10 Ndɨ
Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù alɛ, nʉ́nɨ wà Kàgàwà ʉnɔ dhu obhó dhu tɨ́ afína
ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka ná'ù alɛ nábhʉ wà Kàgàwà ròngò tìtɔ̀-ba tɨ́, ɨnzá
kǎ'ù Kàgàwà ʉnɔ Idhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́dhunɨ̌. 11 Ndɨrɔ̀, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ
Kàgàwà rɨ̌'ì fɨndá ngàmbì tɨ́ dhu: kɨ̌bho dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àlɛ̌
tɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kábà ndɨ ípìrɔ̌nga kà t'Ídhùnà-otù ɔ̌. 12 Kàgàwà t'Ídhùnà
nà rɨ́'ì afína ɔ̀ alɛ, nábà wà ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ rɨ́'ì Kà nà afína ɔ̀ alɛ,
nɨ́ rɨ̌'ì mbǎ ípìrɔ̌nga nà.

Dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
(Mrk 11.24; Yùw 15.7; 1Yù 3.6-9)

13 Nyɨ̌, yà Kàgàwà t'Ídhùnà nyɨ̌ nyá'ù rɔ̀, ma màndǐ yàrɨ́ bhàrʉwà
fʉ̌kʉ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tɨ́ dhu ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌'ì dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
nà. 14 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ Kàgàwà-nyʉtsì àlɛ̌ kɨ́'ì nà a'uta: àlɛ̌ kapɛ́ dhu ònzi
kà-fɔ́ Àbadhi-afí nyʉ́ nózè dhu bhěyi, nɨ́ kà rǎdʉ̀ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu nɨ́rì ìrɨ.
15 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu kà ràrɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu nɨ́rɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu
átɔ̀, kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì dhu rɔ̀, àlɛ̌ ràbà wà ndɨ dhu.
16 Atdí alɛ náapɛ́ ɔdhìnà àlǎ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ rɨ́'ì rɔ́, ndɨ nzɛ́rɛnga ràdʉ̀
ì'ì ìnzɨ̌ rɨ́ ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ ndɨ̀tsɔ̀ ndɨ̀ ndɨ ɔdhɨ̀nà dɔ̌. Nɨ́,
Kàgàwà rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ wɔ̀ ìnzɨ̌ rɨ́ ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ nzɛ́rɛnga
ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɔvɛ ìbho rɨ́ nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì ìnè, nɨ́ ma màtɨ nzá
ka rɨ̀tsɔ̀ alɛ ndɨ tɨnàdɔ ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ dɔ̌. 17 Nzɛ́rɛ ka kónzɨna kóró dhu nɨ́
nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ rɨ́ ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì ìnè.
18 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, Kàgàwà bhà inzo rarɨ́ nzɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà t'Ídhùnà náarɨ́ ndɨ abádhí-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ, ìnzɨ̌ Nzɛ́rɛ alɛ ràdʉ̀
ngbɔ̌ya ʉ̀pbala. 19 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀
yà adzɨ ɔ̌ kóró ngari nɨ́ rɨ̌'ì Nzɛ́rɛ alɛ bhà ɔbɨ-tsìnǎ. 20 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ
wà dhu, ɨwà Kàgàwà t'Ídhùnà rírà, ndàdʉ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta níbhò àlɛ̌ tɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kʉnɨ tɨ́ Kàgàwà nyʉ́. Nɨ́, àlɛ̌ kùngbò wà àlɛ̌ ndɨ Kàgàwà nyʉ́
nà kà t'Ídhùnà Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Yěsù nɨ́ Kàgàwà nyʉ́, ndɨrɔ̀ Ka nɨ́
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga. 21 Nírɔ̀ pbànɨ̌nzó, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mběyi nyɨ̌-tírɔ̀
sànamʉ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Yùwanɨ̀
andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ Yùwanɨ̀ andí bhàrʉwà nandí alɛ nɨtɛ̀ ndɨ̀ «mʉ̀kʉ̀rʉ̌» tɨ́. Dhu àla ndɨ̀ kà ràrɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ Yùwanɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌rù ɔvɔ̀na òru tɨ́. Ka kɨrɛ̀ nga Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ òmvʉ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ kà rarù ka.

Kǎndí ndɨ bhàrʉwà «Kàgàwà óvò tsìbhálɛ» tɨ́ ka kátɨna tsìbhálɛ tɔ̀. Obhó tɨ́, wɔ̀ dhu nɨ́ kànɨsà-ɔvɔ̀ t'óruta tɔ́ atdí ɔ́fɔ̀. Kà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òzè 'òzè tɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu ɔ̀vɔ abádhí tɔ̀. Kɔ̌vɔ̀ dhu átɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ abádhí ràkǎ 'òkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi vurò dhu ùdhɛ̌ rɨ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ alɛ rɔ̌ rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1-3).
- Dhu àkǎ kokò obhónga ɔ̌ dhu, kozè alɛ òzè tɨ́ alɛ nzínzì ɔ̌ dhu, kadʉ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhɛ̌na dhu àsà àsa tɨ́ dhu (4-11).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (12-13).

Yùwanɨ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Ɨma, Mʉ̀kʉ̀rʉ̌-akpà tírɔ̀, ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ Iyá, yà Kàgàwà óvò nyɨ̌ rɔ̀, pbʉ̀kʉ̀ inzo yà obhónga dɔ̌ ma mózè mànà. Ɨnzɨ̌ nɨ́ ɨma kɛ̀lɛ̌ ndɨ nyɨ̌ ma mózè, pbɛ́tʉ̀, obhónga nʉ́nɨ alɛ kórɔ́ nózè nyɨ̌ átɔ̀. 2 Ma mózè nyɨ̌ yà àlɛ̌-afí ɔ̀ arɨ́'ì obhónga-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ obhónga rɔ̌ngo àdɨ àlɛ̌-afí ɔ̀ bìlǐnganà. 3 Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà, nákǎ 'àso àlɛ̌'ɨ, 'àbà ɨzʉ alɛ̌ dɔ̌, 'àdʉ̀ àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̌, obhónga mà àzè mànà ɔ̌.

Obhónga mà àzè mànà
(Yùw 13.34-35; 1Yù 2.18-23; 4.1-16; 5.1-3)

4 Ɨdhɛ̀du ɨ́ka ndɨ̀ atdídɔ̀ atdídhená pbʉ̀kʉ̀ inzo ma mótù obhónga ɔ̌ aróko, àdhàdhɨ̀ yà àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà nʉ́ʉyá ka àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̀. 5 Nɨ́rɔ̀ ɨ́yàdú, kòmbí ma mònzì dhu nɨ́ àlɛ̌ ròzè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Yà ma màndɨ̌ ɨndʉ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ Ʊyátá-ɔwʉ́tá. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ Ʊyátá nɨ́ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kabà. 6 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àzè tɨ́ ka kátɨna dhu: ndɨ dhu nɨ́, kubhi Kàgàwà bhà Ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyabà Ʊyátá nɨ́, nyɨ̌ ràkǎ nyɔ̌kò àzè ɔ̌. 7 Obhó tɨ́, ʉtrátá tɔ́ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nápfòlɔ̌ wà ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌. Abádhí á'ù nzá dhu, Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ́rà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Wɔ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nɨ́ ʉtrátába, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ «Krístɔ̀ bhà òmvʉ̌» tɨ́ kátɨna alɛ. 8 Nɨ́rɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌ nyʉ́ tɨ́rɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyowuna yà àlɛ̌ kanzì kasʉ tɔ́ itse níwi nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ya tɨ́ àkǎkǎ mʉ̀kɨ̀mbà nábà. 9 Ndɨ alɛ náapɛ́ dɔ̀na ɔ̀ dhu nísɛ̌ yà Krístɔ̀ udhè dhu dɔ̌, nɨ́ Kàgàwà rɨ̌'ì mbǎ ndɨ alɛ-afí ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ Krístɔ̀ udhè dhu ɨ̀fʉ̌, nɨ́ Àba Kàgàwà mà, Idhùnà mànà rɨ̌'ì ìnè ndɨ alɛ-afí ɔ̀. 10 Atdí alɛ náapɛ́ ɨ̀rà àhʉ tɨkʉ ɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi dhu yà ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ ndàkɔ̌ Yɛ̌sù údhe fʉ̌kʉ̀ dhu nà núdhe fʉ̌kʉ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎkɔ ndɨ alɛ fʉ̌-dzá, ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̀vʉ̌ mʉ̀lɛ̀mbɛ̀ mà kà-tsʉ̌. 11 Obhó tɨ́, mʉ̀lɛ̀mbɛ̀ nìvʉ̌ kà-tsʉ̌ alɛ nádʉ̀ ɨ'ì ɨwà kǎrónzɨna nzɛ́rɛnga nɔ̀nzɨ̀ átɔ̀.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

12 Ma mí'ì fʉ̌kʉ̀ ma mándǐna ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè
nzá mandǐ ɨ dhu bhàrʉwà ɔ̌ fʉ̌kʉ̀. Nɨ́rɔ̀, ma mòzè dhu ní, marà àhʉ
fʉ̌rábvʉ̀, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ tsʉ̀du-kpɔ̀ nyʉ́ nǐ, ndínǐ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ náadʉ̀
tí ndìka atdídɔ̌. 13 Yà Kàgàwà óvò awɛ̀nʉ bhà inzo* nóvì nyɨ átɔ̀.

* **1:13** 1.13 Awɛ̀nʉ bhà inzo tí ka kátɨna alɛ ní mbɛ̀mbɛ̀ yàrí bhàrʉwà nandí alɛ níɨ'ɨ ɔ̀ná kànɨsà ɔ̌ alɛ.

Yùwanɨ̀
andí ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Ɨbhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌ Yùwanɨ̀ andí bhàrʉwà nandí alɛ nɨtɛ̀ ndì «mʉ̀kʉ̀rʉ̌» tí, ɔyɔ rí kìsɛ̌ bhàrʉwà ɔ̀ ka kɔ̀zʉ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ alɛ ní kànɨsà ʉ̀nda arí atdí alɛ. Dhu àla ndɨ̀ kà ràrɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ Yùwanɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌rù ɔvɔ̀na òru tí. Ka kɨrɛ̀ nga kà rɔ́nzɨ̀ ka Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ òmvʉ̌-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kǎndí yàrí bhàrʉwà Gǎyò tí kátɨna atdí mʉ̀krístɔ̀ tɔ̀. Ka nɨ'ɨ̀ kànɨsà ʉ̀nda arí alɛ, ndàdʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ̀ ɨ̀ nípfo 'ònɡò ùbhi ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀, fɨ̀yɔ́ kɨɡɔ̀ ɔ̀ abádhí òwù ùvò rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1-2).
- Yùwanɨ̀ rɨ̌ Gǎyò ɨ̀fʉ̌ ka kí kàsʉ̌na-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (3-8)
- Dìyɔ̀trɛ̌fɛ̀ mà Dèmètrɨ̌yò mànà tɔ́ mʉ̀tsɔ (9-12).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (13-15).

Yùwanɨ̀ rɨ̌ Gǎyò nóvì dhu
(Màt 10.40-42)

1 Ɨma, Mʉ̀kʉ̀rʉ̌-akpà tírɔ̀, ma mí dhu àndɨ̌ ɨndʉ̀ Gǎyɔ̌, ɨnyɨ ɔdhɨ̀du,
yà atdídɔ̌ ma mózè, ndɨrɔ̀ obhónga dɔ̌ ma mózè. 2 Ɔdhɨ̀dú, yà atdídɔ̌
ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, dhu àkǎ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí rùbhi mbɛ̌yi. Dhu àkǎ
ngbɔ̌nʉ rɨ'ɨ̀ mbɛ̌yi àdhàdhɨ̀ nyɨ nyɨ́'ɨ̀ mbɛ̌yi afínʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

Yùwanɨ̀ rɨ̌ Gǎyò ɨ̀fʉ̌ kàsʉ̌na-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

3 Ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̌, àlɛ̌ t'ádɔ́na níwʉ̌ ùvò ɨrɔ́, 'àdʉ̀ dhu àwɛ
nyʉnʉtsì rɨ́'ɨ̀ obhónga dɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarúbhi obhónga ɔ̌ tí dhu dɔ̌
rɔ̀. 4 Ɨdhɛ̀du nɨ̀ka ròsè dhu ní pbàkà inzo rʉ̌bhi obhónga ɔ̌ dhu ma
mɨ̀rɨ̀ dhu. 5 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀ Gǎyɔ̌, nyɨ nyɨ́tɛ̀ a'uta nà nyɨ
nyɨ́'ɨ̀ dhu kpangba yà àlɛ̌ t'ɔ́dhína pbàkrístɔ̀ dzʉ̀nà nyɨ nyɔ́nzɨ̀ dhu-otù
ɔ̌, ɨ̀mbǎ ɨ́'ɨ̀ ɨnzá nyɨ nyʉ́nɨ alɛ màtí. 6 Abádhí íwʉ̌ fɨ̀yɔ̀ nyɨ nyɨ́tɛ̀ àzè
nóvɔ̀ kànɨsà-ɔ̀nzɨ̌. Ní ma mònzì nyɨ, nyɔnzì abádhí dzʉ̀nà fɨ̀yɔ́ abhi ɔ̌,
àdhàdhɨ̀ Kàɡàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu bhɛ̌yi. 7 Obhó tí, abádhí ɔ́pɛ̀ abhi
Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnzɨ̌ ɨ̀ rònzì atdí dhu mà ɨnzá Kàɡàwà nʉ́nɨ
alɛ-fɔ́. 8 Nírɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔnzì kɔ̌kɔ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na-tɨdɔ̀ dzʉ̀nà,
ndínɨ̌ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí ɨwà àlɛ̌ kɔ̀nzɨ obhónga tɔ́ ɔtɛ t'ʉ́ndɔta tɔ́ kasʉ atdíkpá
abádhí mànà dhu tí.

Dìyɔ̀trɛ̌fɛ̀ mà Dèmètrɨ̌yò mànà tɔ́ mʉ̀tsɔ
(Mbà 22.1; Luk 20.46-47; 1Kò 4.18-21; 1Pɛ́ 2.12)

9 Ma mándɨ̌ dhú-ngba kànɨsà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Dìyɔ̀trɛ̌fɛ̀, yà ndɨ kànɨsà ɔ̌
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ndɨ̀ nózè ndɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí alɛ, nádʉ̀ nzá fɨ̀yɔ̀ ma mʉ̀yǎ
dhu à'ù. 10 Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma márà àhʉ nínganí, ma mítsi
yà kǎrónzɨna nzɛ́rɛ dhu nʉ́tɛ kɔ́rɔ́. Kǎrí nzɛ́rɛ dhu náwɛ̌ dɔ̀ká ìndrʉ̌-
ɔ̀nzɨ̌. Ròsè tdítdɔ̌, kǎrí ndùvɔ̌ ɨ̀nzɨ ndàkɔ abhi ɔ̌ rí'ɨ̀ ngʉ̌kpà pbàkrístɔ̀.
Ndɨrɔ̀, ɨ pbàkrístɔ̀ nòzè 'àkɔ alɛ-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ kǎrí ɨ̀nzɨ ràkɔ abádhí, ndàdʉ̀
àrà òdìnà rɔ̌ kànɨsà ɔ̌ rɔ̀. 11 Ɔdhɨ̀dú, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀, dhu àkǎ
nzá nyʉngʉ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ-owù. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyʉngʉ ídzì

dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ-owù. Ídzì dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ. Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà.

12 Dèmètrǐyò-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ ídzì dhu àwɛ̌. Ndɨrɔ̀, kàbhà obhónga rɨ̌ kàbhà ídzìnga nɨ́tɛ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ mǎ'ɨ mà, mǎ mɨ́ kàbhà ídzìnga nɨ́tɛ̀ átɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, yà ma maráwɛ̌na kà dɔ̌ dhu ràrɨ̌ obhó dhu.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

13 Ma mɨ́'ì ɨndʉ̀ ma mándǐna ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè nzá mandǐ ɨ dhu bhàrʉwà ɔ̌ ɨndʉ̀. 14 Nírɔ̀, atdyúdu nɨ́ mala nyɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀tɛ àlɛ̌-tsʉ̀ nyʉ́ ɔ̌. 15 Dhu àkǎ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌. Ɔdhɨ́nʉ ɔ̀vì nyɨ mběyi. Ndɨrɔ̀, ɔ̀vì nyóvì ɔdhɨ́du kɔ́rɔ́, nyovì ngǎtsi alɛ ɔvɔ̀na nyʉ́ rɔ̌.

Yudhà
andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ídǒ bhàrʉwà nandí ní «Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà» tí kátɨna alɛ (1). Ndɨ Yudhà mà adɔ̀nà Yàkɔbhɔ̀ mànà ɔ́yɔ̌rɔ̀ kɔ́rɔ́ nɨ'ɨ̀ Yěsù t'ádɔ́ná-nzo (Màt 13.55). Kǎndí ndɨ pbìndà bhàrʉwà mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ ʉ́dà Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Ndɨ andítá rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ Yudhà rambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ atdí kànɨsà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ibí kànísá tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kʉ̀nɨ nzá atdí kànɨsà mà abádhí nzínzì ɔ̌ náarí'ɨ̀ ɔ̀nà kɨgɔ̀. Pbìndà bhàrʉwà ɔ̀, kɨ̌tsu átɔ̀ Ungbòta-Ayí ɔ̀ bhǔkù mà Pbàyàhúdí tó ngʉ̌kpà andítá mànà ɔ̀ arí'ɨ̀ ɨrɛ̀ta. Ní ka kɨ̀rɛ̀ dhu ní kǎndí dhu fɨ̌yɔ̀ ábhɔ̌ alɛ rɨ'ɨ̀ pbàkrístɔ̀ tí rí'ɨ̀ Pbàyàhúdí.

Yudhà ɨ'ɨ̀ nà ɨrɛ̀ta ní pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ndì ndí dhu àndǐ Yěsù arí ìndrǔ ɨ̀gʉ̌ dhu dɔ̌ nɨ̌ ɨrɛ̀ta (3). Pbɛ́tʉ̀, kǎla dhu ní dhu ràkǎ ndìtdyu abádhí-nyɨ̀kpɔ́ tsàkàtsàkà nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̀ ɨ̀ nítsu pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ alɛ rɔ̌ rɔ̀ (4). Ɨ alɛ owúnà 'àtɨ̀ rɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzǐ 'ádʉ̀ Kàgàwà nyʉ́ ná'ù. Ndɨrɔ̀ abádhí nɨ'ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nìtálɛ.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1-2).
- Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ àvǐ rùgyè ɨ̀, 'ɔ̀dɔ̀ yà atdí-gʉ̀na tí Kàgàwà íbhò pbìndà dhu tí arí'ɨ̀ alɛ tɔ̀ a'uta mběyi (3-4).
- Yudhà rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɨtdɨya atdídɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ alɛ, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀mbǎ 'ádʉ̀ ɨ'ɨ̀ pbàkrístɔ̀ tí alɛ-ànyǎ tí dhu tó atdídhená ɔ́fɔ̀ nítɛ̀ dhu (5-19).
- Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi ròwù angyi tí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròngò ídzìnga ɔ̀nzɨ yà afíya arúguru Yěsù ɨ́ á'ù dhu dɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu (20-23).
- Yudhà rɨ̌ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ndɨ ɔbɨ nɨ̌, Kàgàwà arí pbìndà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ ndínɨ̌ oko tí rɔ̀ná ɨ̀ ápbǎ ɨ̀ rɔ́rɔ̀ tí (24-25).

Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Yudhà, Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà, ma màndǐ dhu fʉ̌kʉ̀ yà Àba Kàgàwà únzì nyɨ̌, kɔ̌zè nyɨ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ nyɔ̌dɔ̀ dɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ rɔ̀. 2 Dhu àkǎ Kàgàwà bhà ɨzʉ mà, Kà bhà màrʉ̀ngà mà, Kà bhà àzè mànà rɨ'ɨ̀ abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀.

Tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó
(2Pɛ́ 2.1-17)

3 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ma múbhì dhu-atdyú òhò rɔ̌ atdídɔ̌, ndínɨ̌ ma mandí tí dhu fʉ̌kʉ̀ yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ɨ̀ nà nyɨ̌ mànà ɔ̀gʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, ma mála dhu kà ràkǎ wà mandǐ, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ɔbɨ, nyǎmbɛ nyǔgyè dɔ̌ nɨ̌, nyɔ̌dɔ̀ yà atdí-gʉ̀na tí Kàgàwà íbhò pbìndà dhu tí arí'ɨ̀ alɛ tɔ̀ a'uta mběyi. 4 Obhó tí, atdídhená nzɛ́rɛ alɛ nítsù wà nzínzìkʉ ɔ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀. Ɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà náatdì ànyǎya angyangyɨ nyʉ́ alɛ. Abádhí ʉ́gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà bhà ɨzʉ tó ɔtɛ rɨ'ɨ̀ yà ɨ́ ózè 'ɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ɨ́ í ɔ̀ná otu tí. Ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́dhɔ̀ wà Yěsù Krístɔ̀, yà atdí tí arí'ɨ̀ àlɛ̌ tó Màlimò, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ. 5 Ɨmbǎ dhu ɨ'ɨ

ɨwà nyɨ̌ nyʊ́nɨ yà ma mɔ́vɔna fʊ̌kʊ̀ dhu angyangyɨ dhu màtɨ́, nɨ́ ma mòzè misè fʊ̌kʊ̀ dhu nɨ́, Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ɨgʊ́ pbìndà alɛ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu. Tdɨ́tdɔ̀, kǎdʊ̀ abádhí nzínzì ɔ̀ ɨ̀ nùvɔ̀, ìnzɨ̌ ’à’ù ndì alɛ-tsè nábhʊ rɔ̀tdɨ ndì. 6 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ atdídhená màlàyíká náanzì dhu: abádhí náadɔ̀ nzá fɨ̀yɔ́ ádrʊ̀ngbǎnga, pbɛ́tʊ̀ abádhí nʊ́ʊbhà yà ɨ aróko ɔ̀ná ngari nyʊ́. Nɨ́ Kàgàwà arɨ́ abádhí ɔ̀dɔ ínɔ̀ ɔ̀ ùsɔ̀ ndɨ ndúsɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀, ròngò àmbɛ ìndrʊ̌-ànyǎ ɨ̀tdì ndì ndaraya ɔ̀ná ádrʊ̀ngbǎ ɨdhɔ nɔ́dɔ̀ dɔ̌. 7 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ átɔ̀ nɨ́ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀, tɨyá arɨ́’ɨ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ kɨgɔ̀ mànà. Ɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ bhà náanzì nzɛ́rɛnga ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́. Abádhí níipfo ɨ̀ mʊ̀nyɔ̀nì tɔ̀, ’àdʊ̀ àmbɛ ɨ̀nzɨ̌ ìndrʊ̌ nyʊ́ àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ ɔ̀nɛ̀ dɔ̌ ’ɔ̀nzì. Nɨ́, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà atdì wà abádhí-ànyǎ ròngò àpbɛ̀ àbà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʊ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ’ɨ tɨ́ ìndrʊ̌-nyɨ̀kpɔ́ ìtdyu rádʊ̀ atdí ɔ́fɔ̀ tɨ́.

8 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʊ ɔ̀ rɨ́’ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ náarɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ bhà nóongónà dhu ɔ̀nzì dhu bhɛ̌yi tɨ́: abádhí rɨ̌rɛ̀na nzɛ́rɛ dhu náarɨ́ abádhí àbhʊ̌ rɨ̀tɨ ngbɔ̌ya, ’àdʊ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbǎnga gàyà nɔ́nzì dɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arɨ́ dhu ʊ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʊ́ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ aróko ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ ɔ̀ màlàyíká nɨ̌. 9 Pbɛ́tʊ̀, yà Músà-abvò dɔ̌ ɨ̀ í ’àtɔ̀, ’àmbɛ ’àgò dɔ̌ Pfɔ̀mvɔ nà rɔ̀, Mʊ̀kǎlì, Kàgàwà bhà màlàyíká ɔ̀ ádrʊ̀ngbǎlɛ, náamvù nzá ndɔ̀tdɨ anya kà-dɔ̌, ndʊ̀nɔ̀ dhu kà nɨ̌ ɔ̀ná. Pbɛ́tʊ̀, kǎdʊ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àkǎ ndàbhʊ nyɨ nyabà àpbɛ̀.» 10 Pbɛ́tʊ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ nzɛ́rɛ alɛ náarɨ́ dhu ʊ̀nɔ ɨnzá ɨ ʊ̀nɨ dhu nɨ̌ màtɨ́. Ndɨrɔ̀ ɨ̀zǎ, yà ɨ̀mbǎ arɨ́’ɨ̀ ɨnga t’ʊ́nɨta nà, nɨ́ bhà ɨrɛ̀ta tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀ abádhí ʊ́nɨ dhu náarádʊ̀ abádhí àbhʊ rùwɨ̌ ùwɨ̌ tɨ́. 11 Nɨ́, abádhí rɨ̌’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Abádhí ótsù Kàyinà náatsù ɔ̀ná otu ɔ̌. Abádhí ʊnɔ tɨ̀tɔ̀ Bàlamà bhɛ̌yi fʊ̀rangà-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí ʊvɛ̀, Kɔrà bhɛ̌yi ɨ ívà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 12 Ndɨrɔ̀, abádhí mànà nyɨ̌ nyóko, nyǎmbɛ dhu ɔ̀nyʊ̀ dɔ̌ atdíkpá atdí ɔdhɨ bhɛ̌yi dhu náarádʊ̀ nyɨ̌ ɨ̀tɨ̌ ɨ̀tɨ̌ tɨ́. Obhó tɨ́, abádhí arɨ́ dhu ɔ̀nyʊ ’ùlè nɨ̌ abhɔ nyʊ́ ɨ̀nzɨ nyɨ̀ya rɨ̌wʊ rɔ́rɔ̀, ’àdʊ̀ àmbɛ ɨ̀ kɛ̀lɛ̌ nɨ́rɛ̀ dɔ̌ ɨ̀tɨ́rɔ̀. Abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ awɛ rɨ̌rà nà àpbù, yà ɨ̀nzɨ rɨ́ igye àbhʊ̌ rɨ̀kɔ̌ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ átɔ̀ yà ɨ̀nzɨ arádʊ̀ itsu-kpɔ̌ ɨ̀’ɔ, yà ɨ̀ àkǎnà ’ɔ̀’ɔ̀ ɔ̀ná kàsʊmì ɔ̌ itsu bhɛ̌yi. Tdɨ́tdɔ̀, abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ yà ɨvɛ́na ka kangbɛ̀, ràdʊ̀ òtdyù dòtsí itsu bhɛ̌yi. 13 Abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀ dɔ̌ rɨ́ ’ʊ̀pbɨ ɔbɨ nyʊ́ nà mʊ̀kʊrà bhɛ̌yi, alɛ-nyɨ̀ rɨ̌wʊ nɨ̌ fɨ̀yɔ́ mʊ̀tsɔ ràdʊ̀ ’ʊ̀lɨ yà ɨdha rʊ̌dzɨ̀lɨ̌na ɨdha-gì dɔ̀ mùselele bhɛ̌yi. Abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ átɔ̀, yà dhòdhódhónga nà ɨ̀ óngo òko ɔ̀ná atdídɔ̀ ʊ́tɨ ínɔ̀-íyà tɔ́ ngari Kàgàwà ɔ́pɨ̀ fɨ̀yɔ̀ akyɛ rúbhi alalɨ bhɛ̌yi.

14 Ɛ̀nɔkà náavɔ̀ dhu angyangyɨ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Ɛ̀nɔkà nɨ’ɨ̀ àrʊ̀bhʊ̀ rɨ́ rʊ̀gànda ìsɛ̌ Àdamʊ̀ rɔ̌ rɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rʊ̀gànda ɔ̀ atdí alɛ. Nɨ́ kǎtɨ: «Kànɨ̌ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌rà pbìndà pbǎfe lʊfʊ̀-tsʊ̀ ìlɨ̌lǎ màlàyíká nà. 15 Kà rɨ̌rà ndɨ́nɨ̌ ndì ndʊnɔ tɨ́ yà adzɨ ɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ. Kà rɨ̌ yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdì, rɔ̀ná abádhí anzì kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kà rɨ̌ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ-ànyǎ nɨ́tdɨ yà abádhí ʊnɔ ndɨ̀ nɨ̌ ododu ɔtɛ-abábá-okú dɔ̀ rɔ̀.» 16 Ɨ alɛ-ɨdhɛ̀ náarɨ́ nzɨ ndɨ̀kǎ akɛkpá màtɨ́, ’àdʊ̀ àmbɛ ònu dɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʊmì ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí arúbhi yà afíya nyʊ́ nózè ɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ’àdʊ̀ àmbɛ ɨdzɨ́tá tɔ́ ɔtɛ-abábá ɔ̀tɛ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arɨ́fʊ̌na alɛ nɨ́ dhu àbà ɨ ádʊ̀ fɔyá alɛ.

Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀ ka kɨ́ sedzà àbhʉ̌ dhu
(Kɔ̀l 2.6-7; 2Tɛ̀ 3.3-5; Yàk 5.19-20; 2Pɛ́ 3.17-18)

17 Nyɨ̌'ɨ́na ɔdhɨ́dʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ nʉ́ʉnɔ angyí fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ. 18 Abádhí atɨ nyɨ̌ nɨ̌: «Yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ 'ɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ rɨ̌ 'ìndù rɔ̀, nyɨ̌ngɔ̀ rɨ́ atdídhená alɛ nɨ́ɨ'ɨya ìnè, 'àdʉ̀ àmbɛ ùbhi dɔ̌ afíya nyʉ́ ózè dhu bhěyi, ɨtsɛ nyʉ́ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀.» 19 Abádhí nɨ́ ndɨ ìndrʉ̌-ɔ̌nga àbhʉ̌ arɨ́ rʉ̀ndɔ̀ ì alɛ. Abádhí arɨ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ nɨ́rɛ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ì mbǎ abádhí-nyʉtsì. 20 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ ɔdhɨ́dʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌sì nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́'ì nà atdídɔ̌ ìlǎ a'uta dɔ̌, nyǎdʉ̀ nyɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌. 21 Dhu àkǎ nyɔ̌kò Kàgàwà ózè nyɨ̌ nɨ̌ àzè ɔ̌, nyǎmbɛ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rɨ̌bhona fʉ̌kʉ̀ pbìndà ídzìnga ɔ̌ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nódɔ̀ dɔ̌.

22 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kɔ̌kɔ̀ afíya arúguru Yěsù ì á'ù dhu dɔ̌ atdídhená alɛ-ɨzʉ̀. 23 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌gʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, nyʉ̌dhǎ kàzʉ ɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ídzìnga ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔdɔ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ rórɔ̀, nyǎdʉ̀ abádhí rɔ̌nzɨna nzɛ́rɛ dhu ábhʉ rɔ̀tì mbɛrʉ̀ mà nódhɔ̀.

Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga ìlè ka kɨ́ dhu

24 Kàgàwà nɨ́ nyɔ̌dɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎwà nyɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɨ̌kò ìmbǎ nzɛ́rɛ dhú na nyʉkʉtsì, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀-ɔ̀nzɨ̌ alɛ. 25 Ndɨ Kàgàwà, yà atdírɔ̀ tɨ́ arɨ́'ì àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̌gʉ̀ba tɨ́, Yěsù Krístɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-otù ɔ̌ alɛ, nákǎ ɨfʉta nà, ádrʉ̀ngbǎnga nà, ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ dhu ʉ̀yǎ ka kɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ ɔbɨ nà, rɔ̀pɛ̀ ndì mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhʉ kòmbí nga ɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Upfòta
tɔ́ bhǔkù
Yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Dhu àla ndɨ̀ Upfòta tɔ́ yàrɨ́ bhǔkù nandí alɛ ràrɨ̌ Yùwanɨ̀, Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì nɨ'ɨ̀ Rɔmà kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì nzínzì ɔ̌ atdí pbìrì. Nɨ́ ndɨ kamà náazè kongò ndʉ̀lɛ mʉ̌ngʉ̌-ngba bhěyi. Yà ɨ̀ nùvǒ ɨ̀nzɨ̌ 'ʉ̀lɛ̌ ka pbàkrɨ́stɔ̀ núso ka kongónà, kadʉ̀ àbhʉ̀nà ràbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, ka kasò Yùwanɨ̀, kowù ʉ̀bhànà Pàtɛmʉ̀ tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀ (1.9), Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ kǎrɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yùwanɨ̀ andí yàrɨ́ bhǔkù mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ ɔ̌ Yěsù Krɨ́stɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Kǎndí ka ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndabhʉ̀ tɨ́ pbàkrɨ́stɔ̀-afí ròtsì ɔbɨ nɨ̌, ròkò Yěsù Krɨ́stɔ̀-rɔ̌ tɨ́ ɨ̀ àpbǎ afíya rɔ́, àzèmbè ɨ́ ɨ́ àpbɛ̀ nábà rɔ́rɔ̀ màtɨ́. Kǎzè dhu nɨ́ abádhí rɔ̀dɔ̀ Yěsù Krɨ́stɔ̀ rǐngo ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ dhu atdyúya nyʉ́ nà (22.7).

Upfòta tɔ́ bhǔkù nɨ́ pbànábí tɔ́ bhǔkù bhěyi rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ bhǔkù (22.7,10,18,19). Kà-ɔ̀ ka kálǎna dhu nɨ́ Ungbòta-Ayɨ́ ɔ̀ ábhɔ̌ bhǔkù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu dɔ̀yá dhu. Ngʉ̌kpǎkà dhu-tsí nɨ́ ùru tɨ́ tɨ̌ya úrù ɨ̀ dhu. Ɨ́ ɔ́fɔ̀ nɨ́: «Mʉ̀nyɔ̀nɨ̀», «Bàbelì», ndɨrɔ̀ «Ɔzʉ́-bvʉ» (ɨ́fɔ, àrʉ̀bhʉ̀, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà).

Bhǔkù-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tɨ́ dhu

- Yùwanɨ̀ rɨ̌ ndàtɨ Yěsù Krɨ́stɔ̀ ívì alɛ tɨ́ dhu mà, Yěsù rɨ̌ kàvɨ̌ rùndɨ̌ bhàrʉwà Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kànɨ́sá tɔ̀ dhu mànà dhu (1.1–3.22).
- Yùwanɨ̀ rɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ dhu àlǎ ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzɨ̀ dɔ̀nà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ àwɛnà kɔ́rɔ́ dhu (4–20).
- Kàgàwà rɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà dhu nɔ́bhɔlɔ dhu (21–22).

Bhǔkù-dɔ̀kpa
(Àmɔ 3.7; Upf 22.6-10)

1 Yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ dhu nɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀ abhʉ̀ kʉnɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ rɨ́ 'ɔ̀nzɨ dhu. Kàgàwà abhʉ̀ Yěsù rʉ̀nɨ ɨ dhu, ndɨ́nɨ̌ kɨ̌tɛ̀ tɨ́ pbìndà alɛ tɔ̀. Nɨ́ Yěsù Krɨ́stɔ̀ avì pbìndà màlàyikà rìrà ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ɨma Yùwanɨ̀ kàbhà ɨnɔ-akpà. 2 Nɨ́ ma mavɔ̀ ma mala dhu ìndrǔ tɔ̀ kɔ́rɔ́. Ma matɨ ɨ dhu ràrɨ̌ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nyʉ́ ndɨrɔ̀ Yěsù ràrɨ̌ ɨ dhu tɔ́ ngàmbì. 3 Hirò nɔ́nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ wɔ̀ ndɨ pbànábí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kandí ɔtɛ nɔ́zʉ̀ rɨ́ ìndrǔ tɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ nɨ́ ɨ ɔtɛ ɨ̀rɨ rɨ́ 'àdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà afíya ɔ̀ alɛ. Obhó tɨ́, ɨ ɨ̀ nandí ɔtɛ rǎkǎ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ìndù wà ndɨ̀.

Yùwanɨ̀ rɨ̌ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kànɨ́sá ɔ̌ bhà nóvì dhu
(Màt 24.30-31; Upf 5.8-13)

4 Ɨma nɨ́ Yùwanɨ̀ yà ma mɨ́ dhu àndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kànɨ́sá ɔ̌ bhà tɨ́rɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà, yà ɨ̀'ɨ̀ ɨ'ɨ̀, yà ɨ̀'ɨ̀ arɨ́'ɨ̀, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀rà ɨraya alɛ nákǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ndɨrɔ̀ yà

Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ kàbhà tombi-ɔ̀nzɨ́ arɨ́'ɨ̀ kàbhà àrʉ̀bhʉ̀ alafí* nákǎ
'àso nyɨ́, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌. 5 Ndɨrɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ nákǎ
ndàso nyɨ́, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ átɔ̀. Ka nɨ́ obhó dhu kɛ̀lɛ̌
ʉ̀nɔ arí ngàmbì, wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ndɨ̀ nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ yà adzɨ
dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà*. Kǒzè àlɛ̌, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ʉ̀wʉ azùna nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́
nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ-tsìnǎ rɔ̀. 6 Kǎbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
Kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ bhà tɨ́, ndɨrɔ̀ ndɨ Àbanà tɔ̀ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ
pbàkùhání tɨ́*. Nɨ́ ilèta mà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nákǎ kà nà tɨ́
dhòdhódhónganà! Àmɨ̀nà.

7 Ándà, kɔ̀nɨ̌ kà rɨ̌rà àpbù ɔ̌*!
Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ kàlǎ,
ɨ̀mbǎ rɨ̀'ɨ̀ kɔ̌ngɔ̀-kpa mà nadù àlɨ̌ nɨ̌ alɛ màtɨ́.
Ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ rɨ̌ 'ʉ̀hʉ̌ ɨzʉ nɨ̌ kǒkú dɔ̀ rɔ̀*. Obhó tɨ́, kà rɨ̌'ɨ̀
ndɨ dhu bhěyi! Àmɨ̀nà.

8 Yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
rǎtɨna: «Ɨma, Ɨma nɨ́ Álʉ́fà ndɨrɔ̀ Ɔ́mégà†.» Ka nɨ́ yà ɨ̀'ɨ̀ ɨ'ɨ̀, yà ɨ̀'ɨ̀ arɨ́'ɨ̀,
ndɨrɔ̀ yà ɨ̀rà ɨraya alɛ.

Yùwanɨ̀ rɨ̌ Yěsù Krístɔ̀ àlǎ ɔnyʉ bhěyi rɔ̌dzɨ̀ dɔ̀nà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (Dàn 10.5-12)

9 Ɨma nɨ́ adɔ̀kʉ Yùwanɨ̀. Yěsù nà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀
atdíkpá kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌, àlɛ̌ kɨ́ àpbɛ̀ àbà atdíkpá, ndɨrɔ̀ àlɛ̌
kɨ́ dhu-dzi òndù atdíkpá. Ɨma, ma mɨ'ɨ̀ òsò ka kósò ma kowù mʉbhà
Pàtɛmʉ̀ tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀ rɔ́, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ ma márɨ́ ìndrǔ
tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yěsù bhà ngàmbì tɨ́ ma mɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ka kɨ́ ɔ̀ná atdí yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, kàbhà Ɨlǐlǎ-
Alafí nɨírá ma, madʉ̀ wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu bhěyi rɨ̌ ndìrɨ ɔbɨ nyʉ́ nà alɛ-tù
ɨ̀rɨ dzidu dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà rɔ́. 11 Ndɨ alɛ-tù ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ nyálǎna
dhu àkǎ nyandǐ bhǔkù ɔ̀, nyadʉ̀ òvìnà àrʉ̀bhʉ̀ kɨ́gɔ́ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨ́sá tɔ̀.
Ɨ kɨ́gɔ́ nɨ́: Ɛ̌fɛsɔ̀, Sìmurunà, Pɛ̀rgamʉ̀, Tùwàtɛrà, Sardì, Fìlàdèlìfiyà,
ndɨrɔ̀ Làwòdìkiyà.»

12 Nɨ́ ma magɛ́rɛ́ ma ndɨ́nɨ̌ ma mala tɨ́ wɔ̀ idù rɨ́ dhu ɔ̀vɔ alɛ. Nírɔ̀ nɨ́
ndɨ ma mala ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu, yà àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbína dɔ̌ ka karɨ́ tarà
ʉ̀lɨ̌ dhu. 13 Ndɨrɔ̀, ɨ àrʉ̀bhʉ̀ dhu-ɔpbɨ́ nzínzì ɔ̌, ma mala Ìndrǔ t'Ídhùnà*
bhěyi rólo alɛ. Ndɨ alɛ náafɔ́ pfɔ̌na ɔ̀ nyʉ́ rárà àhʉ ádzɨ̌ kanzʉ̀-akpà
rɔ̀ná, ndàdʉ̀ ìsonà ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kùkyě nɨ̌ odrùna dɔ̌ rɔ̀. 14 Kà-dɔ̀ká
náawʉ̀ tdyé ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tàmà-ká bhěyi, ndɨrɔ̀ mbɨ̀lɨ̀kàkù bhěyi. Ndɨrɔ̀ kà-
nyɨ̀kpɔ́ náambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ kàzʉ-ɨdà-dɔ bhěyi. 15 Kà-pfɔ̀ nʉ́ʉmbɨ̀lɨ̀ álɨ̀
tɔ́ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bɨ̀ rɨ̀lǎ pɛ́ɛ́ mʉ̀lɨngà tɔ́ sʉma bhěyi. Ndɨrɔ̀ kà-tù ambɛ́nà
ndɨ̀rɨ dɔ̌ àdhàdhɨ̀ ábhɔ̌ ɨdha rǎwa dhu rɨ̌ ndìrɨ dhu bhěyi. 16 Kɨ̌'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀
alalɨ* ndɨ ndʉ̀lʉ̌ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na nɨ̌ rɔ́. Kà-li'ɔ̀ rɔ̀ ambɛ́nà àhʉ dɔ̌ nɨ́
ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ kunàdɔ rɨ̌ ndàkà obhi-akpà. Ndɨrɔ̀, kà-nyɨ̀ ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ
dɔ̌ atdídɔ̌, àdhàdhɨ̀ atdídɔ̌ nyʉ́ rɨ́ka ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà adyifɔ̀

---

* **1:4** 1.4 Àrʉ̀bhʉ̀ Alafí tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ dhu nɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ kànɨ́sá tɔ̀ Ɨlǐlǎ Alafí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu. Àrʉ̀bhʉ̀ rɨ̌tɛ̀na nɨ́ atdídɔ̌ àkǎ bhǔna ɔ̌ dhu. * **1:5** 1.5 Zàb 89.28 * **1:6** 1.6 Uvt 19.6 * **1:7** 1.7 Dàn 7.13 * **1:7** 1.7 Zàk 12.10,14 † **1:8** 1.8 Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌ Álʉ́fà nɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà-nyɨ̀kpɔ́, ndɨrɔ̀ Ɔ́mégà nɨ́ kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ bhàrʉwà-nyɨ̀kpɔ́. Kà-tì nɨ́, Yěsù ràrɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndì rɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu araya ìku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ. * **1:13** 1.13 2.18 * **1:16** 1.16 1.20

bhěyi. 17 Ma mitdègu kàlǎ, nɨ́ ma mɨtsɨ obvò kɔ̀nzɨ̌ àdhàdhɨ ɨwà ɔ̀vɛ̀ alɛ bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ fanga tɔ́ ɔtsʉ́na ɩ̀lɨ dùdú ndàdʉ̀ àtɩ̀nà: «Nzɔ̌nzɨ ɔdɔ! Ɨma, ɨma nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndɨ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu araya ìku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ. 18 Ɨma nɨ́ ípìrɔ̌nga t'álɛ. Ma mavɛ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̀ rɔ̀ nyɩ̀kpɔ́du nà dhòdhódhónganà. Ma mɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ɔvɛ dɔ̀ ndɨrɔ̀ òyɨ̌ ɔ̀ nga dɔ̌. 19 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ nyandɨ̌ nyɨ nyálǎna dhu. Ɨ dhu nɨ́ ɨ'ɨ̀ rɨ́'ɨ̀ kòmbí dhu mà, olù rówu 'ʉ̀nyà dhu mànà. 20 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ yà fanga tɔ́ ɔtsʉ́du-tsírɔ́ nyɨ nyala àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ mà, wɔ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu, yà àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbɨ́na dɔ̌ ka karɨ́ tarà ʉ̀lɨ̌ mànà-tɩ̀: kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ rɨ̌tɛ̀na nɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ kànɨ́sá tɔ́ màlàyíká, ndɨrɔ̀ tarà ʉ̀lɨ̌ ka karɨ́ dɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ dhu-ɔpbɨ́ rɨ̌tɛ̀na nɨ́ ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kànɨ́sá.»

2

Yěsù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ̀ dhu (Kas 20.17,28-31; Ɛ̀fɛ 1.15-16; 5.2; Ɛ̀br 6.10-12)

1 Tdɨ́tdɔ̌, yà idù rúbhi dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ alɛ náatɨ: «Ándɨ̌ dhu Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ nʉ̀lʉ̌ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na nɨ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ yà ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ tarà nzínzì ɔ̌ rúbhi alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. 2 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ, nyɨ nyarɨ́ adyɔ ɩ̀vɔ̀ owùdu ʉ̀ngʉ̌ nyɨ nyɨ́ rɔ̀ tɨ́ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarɨ́ dhu-dzi òndù tɨ́ dhu mà. Ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ rarɨ́ nzɨ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɔ́ dhu-dzi òndù. Nyɨ nyómvù wà uvitatálɛ tɨ́ arɨ́ 'àtɨ alɛ-afí, tàmànyà pbánɨ́ ɩ̀nzɨ̌ nɨ́ ɩ̀ uvitatálɛ rɔ́rɔ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀ abádhí ràrɨ̌ tɩ̀tɔ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ. 3 Ɨnyɨ nɨ́ dhu-dzi t'óndùta t'álɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ nyábà àpbɛ̀ ɔvɔ̀du-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɩ̀nzɨ̌ afínʉ ràdʉ̀ ndɩ̀ngyɛ rùdú rɔ̀. 4 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́'ɨ̀ ɩ̀nè okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna atdí dhu nà. Ndɨ dhu nɨ́: ɨnyɨ, nyɨ nyárɨ́ mbǎ àzè nà idù kòmbí àdhàdhɨ nyɨ nyɨ'ɨ̀ kà nà angyi dhu bhěyi. 5 Nɨ́rɔ̀, ɨ́rɛ̀ pɛ́ nyɨ nyɨtsɨ rɔ́ nga, nyadʉ̀ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga, nyadu nyɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ ɔ̀. Ɨnzɨ̌ nyɨ nyapɛ́ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga, nɨ́ ma mɨ́rà tɨnʉ ɔ̀, madʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ tarà ìpfo fɨndá ngari ɔ̌ rɔ̀. 6 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyɨ́'ɨ̀ ɩ̀nè yàrɨ́ ídzì dhu nà nyʉnʉtsì: nyɨ nyóndrɔ̀ Pbànìkɔ̀láyí* tɔ́ mʉ̀tsɔ àdhàdhɨ ma móndrɔ̀ ka átɔ̀ dhu bhěyi tɨ́.

7 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà arɨ́'ɨ̀ alɛ nákǎ ndɨrɨ wɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mběyi! Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɔ̀ ma mabhʉ̀ya yà Kàgàwà bhà ɨnga ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ itsu-kpɔ̌*, ndɨ alɛ rɔ̀tɔ̀.›»

Yěsù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Sìmurunà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ̀ dhu
(Màt 5.10-12; Yàk 1.12)

8 Tdɨ́tdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Sìmurunà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ yà kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndɨ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ikùya dɔ̀ná rɔ̀ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ náavɛ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ɨ̀ ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɩ̀kpɔ́na nà. 9 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ àpbɛ̀ mà pbʉ̀kʉ̀ nǎkʉ̀ mànà. Pbɛ́tʉ̀ngàtɨ́, ɨnyɨ nɨ́ ɔ̀nzìtálɛ! Ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ ɩ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ Pbàyàhúdí tɨ́ arɨ́ 'àtɨ alɛ náarɨ́ dhu ʉ̀nɔ nyɨ nɨ̌ dhu átɔ̀, tàmànyà pbánɨ́ ɩ̀nzɨ̌ nɨ́ ɩ̀ Kàgàwà bhà obhóná alɛ rɔ́rɔ̀. Abádhí nɨ́ pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀! 10 Nɨ́, nyɨ nyàkǎ nzá

* **2:6** 2.6 Pbànìkɔ̀láyí nɨ'ɨ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo ʉ̀lɛ arɨ́, 'àdʉ̀ àmbɛ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzì dɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, abádhí ongónà àdʉ̀ ìndrǔ ʉ̀dhɔ ɨ dhu t'ɔ́nzɨta rɔ̌ átɔ̀. * **2:7** 2.7 Ɔpt 2.9

nyɔnzɨ nyɨ nyábàna àpbɛ̀ ɔdɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu nɨ́, Pfɔ̀mvɔ ràrɨ̌ afíkʉ ùmvǔ ùmvǔ, imbi-dzà ɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ àbhʉ̌ kusɔ̌ dhu-otù ɔ̌. Nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ àpbɛ̀ àbà ràrà àhʉ ɨdrɛ̀ ɨdhɔ† tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyondù dhu-dzi, ɨ̀mbǎ rɨ̀ɨ̀ nyɨ nyɔ́vɛ̀ dhu màtɨ́. Nɨ́ ma madʉ̀ya ípìrɔ̌nga tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ àbhʉ nyafɔ̌.

11 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà arɨ́'ɨ̀ alɛ nákǎ ndɨ̀rɨ̀ wɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi! Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɔ́ɔvɛ́ya nzɨ̌ ɔyɔ-gʉ̀na ɔvɛ nɨ̌*.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Pɛ̀rgamʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ̀ dhu

(Ìsa 11.4; Yud 3-4,11)

12 Tdɨ́tdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Pɛ̀rgamʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ yà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ kunàdɔ rɨ̌ ndàkà obhi-akpà nà rɨ̌'ɨ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. 13 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà nyɨ nyarádɨ ɔ̀ná ngari. Ndɨ ngari nɨ́ pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ ɔ́nyʉ̀ idzi ɔ̀ná ngari. Pbɛ́tʉ̀ngàtɨ́, nyɨ nyínè ɔvɔ̀du rɔ̌ nyɨ́ nyápbǎ nyɨ rɔ́ tɨ́. Ma mʉ̀nɨ wà Àtìpasɨ̀ yà pɔ́tsɔ́ ídè pbàkà ngàmbì tɨ́ ìndrǔ-ɔ̀nzɨ alɛ-rɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu átɔ̀. Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ɨ ka kóhò ka fʉ̌rábvʉ̌, yà pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ arádɨ ɔ̀ná pbanga ɔ̌ dhu màtɨ́, nɨ́ nyɨ nyʉ́bhà nzá ɨma nyɨ nyá'ù nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ a'uta. 14 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́'ɨ̀ ìnè okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna dhu nà. Ndɨ dhu nɨ́: nyɨ nyɨ́'ɨ̀ nà alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè, yà Bàlamà tɨ́ kátɨna alɛ udhè dhu nɨ́fʉ̌ arɨ́. Ndɨ Bàlamà nɨ́ ndɨ dhu nudhè Bàlakà tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Pbàìsràyélí nabhʉ̀ tɨ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀, rà'à sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bɨ pɛrɛ̀ tɨ́ ɨzǎ, 'àdʉ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ nɔ́nzɨ̀‡. 15 Ndɨrɔ̀ ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, wɔ̀ nyɨ nyɨ́'ɨ̀nà alɛ nzínzì ɔ̌, Pbànìkɔ̀láyí* rǔdhěna dhu nɨ́fʉ̌ arɨ́ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè átɔ̀. 16 Nɨ́rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga. Obhó tɨ́, ɨ̀mbǎ kǎpɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ ma mɨ́rà àhʉ tɨnʉ ɔ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, madʉ̀ ɨla ùgyè kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ nà lidu ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ obhi-akpà nɨ̌.

17 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndɨ̀rɨ̀ yà Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi! Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɔ̀ ma mabhʉ̀ya yà òru ka kórù mànà§. Ndɨrɔ̀, ma mabhʉ̀ya ɔ̀wɔ̌wʉ̀ odú-ngba* kà tɔ̀. Ndɨ odú-ngba nɨ́, yà ɔvɔ-ɔwʉ́tá* ka kándɨ̌ dɔ̀ná odu. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔvɔ-ɔwʉ́tá nɨ́ yà ɨnzá atdí alɛ mà nʉ́nɨ ɔvɔ, ɨnzá nɨ́ ndɨ odu ka kàbhʉ fɨ̌ndà alɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ ka rɔ̀.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ̀ dhu

(Kas 15.28-29; 1Kò 10.8,19-22; 1Tɛ̀ 1.2-3)

18 Tdɨ́tdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Kàgàwà t'ídhùnà-li'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ kà t'ídhùnà nɨ́ yà nyɨ̀kpóna arɨ́ ʉ̀mbɨlɨ kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi, pfɔ̌na ràdʉ̀ ʉ̀mbɨlɨ átɔ̀ álɨ̀ tɔ́ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bɨ̀ rɨ̀lǎ pɛ́ɛ́ mʉ̀lingà tɔ́ sʉma bhɛ̌yi alɛ. 19 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà nyɨ nyarɨ́ ɔ̀nzɨna kasʉ, nyɨ nyózè ngʉ̌kpà alɛ dhu, nyɨ nyá'ù ma dhu, nyɨ nyarɨ́ ngʉ̌kpà alɛ-dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ dhu, ndɨrɔ̀

† **2:10** 2.10 Ɨdrɛ̀ ɨdhɔ tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ dhu-tɨ̀ nɨ́ ngúfe ɨdhɔ́-nzo. * **2:11** 2.11 Upf 20.6,14; 21.8 ‡ **2:14** 2.14 Ɔzt 25.1-2; 31.16. Mʉ̀nyɔ̀nɨ rɨ̌nè ndɨ̀'ɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ kɛ̀lɛ̌ tɨ́, ngǎtsi nɨ̌ ɨnzá ka kɔ̀dɔ̀ alɛ Kàgàwà tɔ̀ tɨ́ dhu tɨ́. * **2:15** 2.15 Upf 2.6 § **2:17** 2.17 Manà tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ dhu nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀ (Yùw 6.31,49-50). * **2:17** 2.17 Ɔ̀wɔ̌wʉ̀ odú-ngba nɨ́ Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ka kótsù dhu tɔ́ rʉsà ʉ̀fà rɨ́ dhu. * **2:17** 2.17 Upf 3.12; 14.1

nyɨ nyarí dhu-dzi òndù dhu. Ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rarí kasʉ̀ ɔ̀nzɨ kòmbí ròsè yà angyi nyɨ nyongónà kɔ̀nzɨ tí dhu dɔ̀nă. 20 Pbɛ́tʉ̀, ma mí'ɨ̀ ìnè okúnʉ̀ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna dhu nà. Ndɨ dhu ní: nyɨ nyʉ́bhà Yèzèbelì* bhěyi rí dhu ɔ̀nzɨ atdí tsìbhálɛ, yà Kàgàwà bhà nabì tí arí ndàtɨ tsìbhálɛ, ròngò àmbɛ pbàkà alɛ ʉ̀tra dɔ̌. Kăbhʉ̀ abádhí rùwǐ, ndàmbɛ mʉ̀nyɔ̀nɨ t'ɔ́nzɨta mà sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bɨ pɛrɛ̀ tí ìzǎ mànà dhu t'á'ata ùdhe dɔ̌ fǐyɔ̀. 21 Ní, ma mʉ̀bhà wà kàsʉmì kà tɔ̀ ndínǐ ndɨ nʉgèrè tí ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, kòzè nzá ndʉ̀bhà pbìndà mʉ̀nyɔ̀nɨ t'ɔ́nzɨta. 22 Ní ándà nga mběyi! Ma mí kà-ɔ̌nga ìbvǔ àpbè tɔ́ ara dɔ̌, madʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbè àbhʉ̀ átɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kà mànà arí mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ alɛ ràbà, yà ní ɨnzá abádhí ʉ̀gèrè ì 'ʉ̀bhà ndɨ fǐyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nǐ. 23 Ndɨ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, ma mí kɔ̌wù nʉ́ngʉ̀ alɛ ɔ̀kyɛ ɔ̀kyɛ tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ kóró kànísá rǐ dhu ʉ̀nǐ ɨma ràrǐ ndɨ ìndrǔ-afí mà, ìndrǔ tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà ɔ̀ rí'ɨ̀ dhu àndà arí alɛ. Ndɨrɔ̀ ma mí nzínzìkʉ̀ ɔ̌ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà bhà pɛrɛ̀ núbhǒ ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ̀ rɔ̌.

24 Pbɛ́tʉ̀ nyǐ Tùwàtɛrà tɔ́ kànɨsà ɔ̌ ngʉ̌kpà pbàkrɨ́stɔ̌, nyǐ nyarí ìnzǐ Yèzèbelì rǔdhěna dhu-owù ʉ̀ngʉ̌, ndɨrɔ̀ nyǐ nyʉ̀nɨ nzá pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà Órù ɔ̀ dhu tí ka kátɨna dhu. Ní ma mátɨna nyǐ nǐ, ma ràrǐ nzǐ ngǎtsi ànɔ̀ à'ɛ̌ dʉ̀kʉ́. 25 Pbɛ́tʉ̀, ma mònzì fʉkʉ́ dhu ní, nyǐ ràkǎ nyɔ̌dɔ̀ wɔ̀ nyǐ nyí'ɨ̀ nà ídzì ɔ́fɔ̀ mběyi, ràrà àhʉ̀ ma mingoya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. 26 Ndɨrɔ̀ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ, yà ma mózè dhu ɔ̀nzɨ rí ràrà àhʉ̀ ma mingoya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ alɛ, ní tɔ̀ ma mabhʉ̀ya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, rɔ̀nyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ dɔ̌. 27 Kʉ̌ndaya ɨ alɛ tsʉmà tɔ́ mùgǒ nǐ, ndɨrɔ̀ kʉ̌kɔya abádhí-ɔ̌nga yà anzɨ nǐ ka kórʉ̀ wɨtʉ̀-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̌ ka karí dhu bhěyi*. 28 Kà-tì ní, ma rabhʉ̀ya àbhʉ̌ Àbadu ibho idù ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tɨdɔ̀ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ròsè wɔ̀ dhu-dɔ̀nă, ma rabhʉ̀ya àbhʉ̌ kútsingá nga tɔ́ alalɨ* ndɨ alɛ tɔ̀, kɔ̀nzì mʉ̀lɛ̀mà dhu nɨtɛ̀ tí.

29 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bǐna nà rí'ɨ̀ alɛ nákǎ ndɨrì wɔ̀ Ɨlǐlǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mběyi!›»

3

Yěsù rǐ Yùwanɨ àvǐ ràndǐ bhàrʉ̀wà Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ɨ̀ kànɨsà tɔ̀ dhu (Màt 7.21-23; 24.42-51; Yàk 2.14)

1 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nǐ: «Ándǐ dhu Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ɨ̀ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí* nà rí'ì, ndàdʉ̀ ì'ì àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ* nà fɔná átɔ̀ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ. Obhó tí, ìndrǔ arí nyalǎ ìnè rí'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ bhěyi, pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ ì'ì ɨwà ɔ́vɛ̀ alɛ. 2 Ní, ɨ́kyɛ! Ábhʉ̌ ɔbɨ wɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ɔ̀dì ndínǐ ndì ndɔvɛ́ tí nyʉnʉtsì rɔ̀ dhu tɔ̀, ma màla wà dhu pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ ràrǐ'ì mbǎ àkǎkǎ dhu tí pbàkà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nídhunǐ. 3 Nírɔ̀, ɨ́rɛ̀ ɨndʉ̀ ka kúdhe dhu mà, nyɨ nyírì ndɨ dhu tí dhu mànà. Nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ̀ ka, nyadʉ̀ nyʉgèrè nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga. Ɨnzǐ nyɨ nyapɛ́ ɨnga àndà mběyi, ní ma mírà àhʉ̀ tɨnʉ́ ɨnzá nyɨ nyʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌ àdhàdhì ogbotálɛ náarɨ́rà dhu bhěyi. 4 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàdɨ̀ àdì ngúfe alɛ nà Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, yà ɨnzá àpè rɔ̀yá mbɛrʉ̀ ɨtǐ alɛ. Ɨ alɛ ní ɨ atdíkpá mǎ mubhìya mànà

* **2:20** 2.20 1Ká 18.4; 2Ká 9.21 * **2:27** 2.27 Zàb 2.8-9 * **2:28** 2.28 Upf 22.16 * **3:1** 3.1 Kàgàwà-ɔ̀nzǐ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí rǐtɛ̀na dhu ní kàbhà Ɨlǐlǎ Alafí. * **3:1** 3.1 1.20

ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀ nʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́rɔ̀, abádhí ní ɨ ákǎká alɛ nídhunɨ̌. 5 Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ, dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ ka kʉ́fɔ́ya ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀ nɨ̌.
Ndɨrɔ̀, ma mohoya nzɨ̌ ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ rɔ̀. Ma mɔvɔya
dhu kpangba Àbadu mà pbìndà màláyíká mànà-ɔ̀nzɨ̌, matɨ ndɨ alɛ ràrɨ̌
pbàká alɛ nyʉ́.
6 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rí alɛ, nákǎ ndìrɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀
dhu mběyi!›»

Yěsù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Fìlàdèlìfiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(2Pɛ́ 1.10-11; 2.9)

7 Tdɨ́tdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Fìlàdèlìfiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ́
màláyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Ɨlɨ̌lǎ alɛ, ndàdʉ̀ ì'ì Obhóngatálɛ
tí alɛ-lì'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà idzi ɔ̀ rí ìndrǔ
àbhʉ̌ ròtsù fʉ̀ngʉ̀là nà fɔná. Kǎpɛ́ tsǎtsʉ̀ àpfo, ní kàpbɨ̌ rí alɛ arí mbǎ,
ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ tsǎtsʉ̀ àpbɨ̌, ní kàpfo rí alɛ arí mbǎ. 8 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ
wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ. Nírɔ̀ kànɨ̌ ma màpfò wà tsǎtsʉ̀ ɨndʉ̀, yà ìnzɨ̌ atdí alɛ
mà rǎdʉ̀ àpbinà tsǎtsʉ̀. Ma mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rarí'ì mbǎ ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ nà abhɔ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ rífʉ wà pbàká ɔtɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ rásà nzá ɔvɔ̀du.
9 Ní, kànɨ̌ ma mí pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉ̀lɛ̌ arí alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ ɔ̀nzɨ tí dhu. Ɨ alɛ ní
tìtɔ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ, ndɨrɔ̀ abádhí arí 'àtɨ Pbàyàhúdí tí, ìmbǎ ì í'ì Kàgàwà
bhà alɛ nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀. Ní ma mí abádhí ʉ̀tʉ̌ rɔ̀wù 'ʉ̀kɔ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ ɔnzìnʉ́,
ràdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ ɨwà ma rɔ̀zè nyɨ. 10 Àdhàdhì nyɨ nyɔ́dɔ̀ nyɨ, nyongò dhu-
dzi ɔ̀ndù yà ɨndʉ̀ ma mʉ́yǎ ka dhu bhěyi, ní ɨma mà átɔ̀, ma mí nyɔdɔ
yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ rírà àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ àpbɛ̀ rɨ̌rà ndínɨ̌
ndì ndomvú tí yà adzɨ ɔ̌ arí'ì alɛ-afí. 11 Ma mírà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. Ní
dhu àká nyɔdɔ̀ wɔ̀ nyɨ nyí'ì nà ídzì ɔ́fɔ̀ mběyi, ndínɨ̌ ìngbàtí ìlì ndì alɛ
mà níidhá tí nzɨ̌ mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀kàkʉ́. 12 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ
ma mabhʉ̀ya rì'ì pbàká Kàgàwà bhà-dzá átsʉ̀ta tí. Ndɨ alɛ ahʉ̀ya nzɨ̌
ányì-dza rɔ̀ akɛkpá màtí. Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀ dhu-dɔ̀nǎ, ma mandíya pbàká
Kàgàwà-ɔvɔ̀ mà, ndɨ pbàká Kàgàwà bhà kɨgɔ̀-ɔvɔ̀ mànà ndɨ alɛ-rɔ̌. Ndɨ
kɨgɔ̀ ní Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, pbàká Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀
kɨgɔ̀. Ma mandíya ɔvɔ̀du-ɔwʉ́tá átɔ̀ ndɨ alɛ-rɔ̌.
13 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rí'ì alɛ, nákǎ ndìrɨ̀ wɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna
kànɨ́sá tɔ̀ dhu mběyi!›»

Yěsù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Làwòdìkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(Luk 14.34-35)

14 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Làwòdìkiyà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ́ màláyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Àmìnà tí kátɨna
alɛ-lì'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ ní ndì Kàgàwà ɔ́nzì dhu tɔ́ obhóná ngàmbì, obhó
dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɔ arí alɛ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ì dɔ̀ná rɔ̀
alɛ. 15 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ: nyɨ nyíre nzá ndɨrɔ̀
nyɨ nyígbě nzá. Àká àmbɛ̀nà àká dhu ní nyire ìrě tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌,
nyigbě ìgbě tí†. 16 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ nyɔ́'ɔ lílílí: nyɨ nyíre nzá ìrě tí,
ndɨrɔ̀ nyɨ nyígbě nzá ìgbě tí. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyadyɔ̌

† **3:15** 3.15 Làwòdìkiyà-tí ɨ'ì kyèrɔ̀kyèrɔ̀ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨdha nɨ'ì atdídɔ̌ írè ɨdha, ndàdʉ̀ ɨ'ì mběyi nyʉ́ ɔmvʉ́ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ Hìyèràpolì tɔ́ kɨgɔ̀ ɨ'ì átɔ̀ kyèrɔ̀kyèrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀-tí, ɔ̀ná ɨdha ràdʉ̀ ìgbě tí ìgbě. Pbɛ́tʉ̀, Làwòdìkiyà ɔ̌ ɨdha-tsí náadʉ̀ ì'ì lílílí, ìnzɨ̌ ràdʉ̀ ɔ̀vù.

àdyɔ̀ tí. 17 Nyɨ nyarí nyatɨ ònzìtálɛ tí, kɔ́rɔ́ dhu nà arí'ì alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ arí'ì atdí dhu-atdyú nà màtí alɛ tí. Pbɛ́tù, nyɨ nyùnɨ nzá dhu, nyɨ ràrǐ ìmbǎ dhu arí'ì fɔ̀ná alɛ, ɨzùna arɔ́'ɔ alɛ, nǎkùtálɛ, ndùmùndúmú, ndɨrɔ̀ nzɨnzí rɔ̀ arí'ì alɛ. 18 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mònzì nyɨ nyodzì kàzu nǐ ka kú'o rìlǎ ɔrɔ̀ fudú, ndínǐ nyɨ nyɨ'ɨ tí ònzìtálɛ tí. Ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyodzì ɔ̀wɔ̀wù mbɛrù, ndínǐ nyɨ nyafɔ́ tí rùnú, akyɛ ka kalana wɔ̀ alɛ-nyì rǐwu nǐ pbùkù nzìnzínga nǐ. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyodzì nyìkpónu ɔ̀ nyɨ nyútdɛ̌na pbabǐ, ndínǐ nyɨ nyala tí nga tdítdɔ̌‡. 19 Ɨma, ma marí kɔ́rɔ́ alɛ yà ma mózè tɔ́ afátá ɨtɛ̀ ɨ alɛ tɔ̀, madù ɨ dhu ɔ̀sɔ̀ fǐyɔ̀. Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ, nyùgɛ̀rɛ̀ nyɨ nyubhà pbùkù nzɛ́rɛnga. 20 Kànǐ, ma mìdè tsǎtsùnǎ mambɛ hǒdhi ɔ̀pbì dɔ̌. Ní, ndɨ alɛ apɛ́ tǔdu ìrɨ, ndàdù tsǎtsù àpfò idù, ní ma mádù òtsù kàbhà ɨdza, mǎdù dhu ɔ̀nyù atdíkpá kà mànà. 21 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ ní ndɨ, ma mɨlɨya ràdɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tɨdú ádrùngbǎ kamà tɔ́ pbàkà tombi dɔ̌, àdhàdhì ɨma, ma manzì dhu lɛ̀mà madù àdɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Àbadu-tí ádrùngbǎ kamà tɔ́ kàbhà tombi dɔ̌ dhu bhěyi.

22 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bǐna nà rí'ì alɛ, nákǎ ndìrì wɔ̀ Ɨlǐlǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi.›»

4

Kàgàwà ùlɛ̌ ka kí adyi nǐ pbìndà tombi dɔ̌ àdɨ rɔ́rɔ̀ dhu
(Ìsa 6.1-4; Zèk 1)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨma Yùwanì, ma mala ɔnyu bhěyi rɔ́dzì dùdù ngǎtsi dhu. Ní ndɨ ɔnyu ɔ̌, ma mala atdí tsǎtsù kpangba ndɨ nàpfò ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ́. Ní yà ɨwà ma mírì angyi, ràmbɛ ɔ̀'ɔ dɔ̌ wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tù, náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Úpò àzú! Ní, ma mí olùnǎ rɔ̀ rí 'ɔ̀nzɨ tdítdɔ̌ dhu ɨtɛ̀ ɨndù.»

2 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí ɨrá ma. Ní ma mala ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi ɔ̀rù-akpà ɔ̀ ka kìlɨ ràdɨ rɔ́, atdí alɛ ràdù ì'ì ndɨ tombi dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́. 3 Ndɨ alɛ ambɛ́nà ùmbɨlɨ dɔ̌ atdídɔ̌ àdhàdhì ɔrú odzìya nà odu, yǎspì mà sardì mànà tí kátɨna náarúmbɨlɨ dhu bhěyi. Ndɨ tombi níì'ì zùmàridì tí kátɨna odu bhěyi rúmbɨlɨ angɔ àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ́*. 4 Ndɨrɔ̀, kǐ'ì ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà ngǔkpà tombi àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ́. Ndɨrɔ̀, ɨ tombi dɔ̌ ì òkò rɔ́ ɨ'ì alɛ ní, ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà pbàkùrǔ*. Abádhí ɨ'ì ɔ̀wɔ̀wù mbɛrù ì ùfɔ̌ rɔ̀yá rɔ́, ndɨrɔ̀ abádhí-dɔ rɔ̌ ɨ'ì ní ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mùkàkú. 5 Ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, ɨnga umbìlì, wɔ̀gɔ̀ ɨrɨ ndì, ɔvɔ ràdù ùtǎ. Ndɨ tombi-ɔ̀nzì ɨ'ì dhu ní kàzu rɔ̌rù rɔ̀yá àrùbhù mùlɛ. Ɨ mùlɛ nɨ'ì Kàgàwà-ɔ̀nzì aróko àrùbhù alafí†. 6 Ndɨrɔ̀, ndɨ tombi-ɔnzì-tsǔ nga náala ndì ádrùngbǎ rɛ̀rù bhěyi. Kà-ɔ̀ nga náambɛ́nà àwù dɔ̌ atdídɔ̌ àdhàdhì kìràwulì-ɔ̌ nga náarí àwù dhu bhěyi.

Ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí‡ náakpɔrɔ ndɨ ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi-ngbɔ̀, 'ìlɨ átsǐ. Ndɨrɔ̀ abádhí-nyìkpɔ́ ɨ'ì angyɨnǎ rɔ̀ màtí ndɨrɔ̀ abádhí-dzidɔ̀nǎ

‡ **3:18** 3.18 Làwòdìkiyà-ɔvɔ̀ nabhù rɔ̀tɔ̀ ndì atdídɔ̌ dhu nɨ'ì furangà t'úlɨta tɔ́ bǎkì nà kǐ'ì dhu, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ úya mbɛrù mà alɛ-nyìkpɔ́ tɔ́ pbabǐ mànà dhu ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kongónà kà-ɔ̌ dhu.
* **4:3** 4.3 Zèk 1.26-28 * **4:4** 4.4 Kɔ̌kò ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà pbàkùrǔ nɨ'ì Kàgàwà bhà alɛ ìtɛ̀ arí kɔ̀nzǐ ɔ̀rù-akpà ɔ̌ bhà. † **4:5** 4.5 Ɔzù wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kàndǐ dhu 3.1 ɔ̀. ‡ **4:6** 4.6 Zèk 1.4-24. Ɔzú-bvu ɔ̌, ìfɔ rǐtɛ̀na Upfòta tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ní yà adzɨ ɔ̌ arí'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí.

rɔ̀ màtɨ́. 7 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ dhu nɨ́ɨlɨ ndɨ̀ àrì bhɛ̌yi, ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ dhu ràdʉ̀ ndɨ̀lɨ ìkyì-akpǎ-ngba bhɛ̌yi. Ɨbhʉ rɨ́ kìsɛ̌-tsí-nyɨ̀ nɨ́ɨlɨ ndɨ̀ ìndrǔ-nyɨ̀ bhɛ̌yi, ɨ̀fɔ rɨ́ kìsɛ̌ ràdʉ̀ ndɨ̀lɨ yà ɔrʉ́ arángɨlɨ sàmbà bhɛ̌yi. 8 Ndɨrɔ̀, ɨ ɨ̀fɔ dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ pékéléya nà azàzá, nyɨ̀kpóya ràdʉ̀ ùle ngbɔ̌ya-rɔ̌ màtɨ́ ndɨrɔ̀ pékéléya-tsìnǎ màtɨ́. Abádhí owúnà adyi ʉ̀yʉ̀ rɔ̌ adyíbhengá ndɨrɔ̀ kúbhingá màtɨ́ ɨ̀nzɨ̌ ɨ ɨ́ ɨ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:

«Ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ, Ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ, Ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́'ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ, Kàgàwà*!

Ka nɨ́ ɨ'ɨ̀ ɨ'ɨ̀, ɨ'ɨ̀ arɨ́'ɨ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀rà ɨraya alɛ.» 9 Ndɨrɔ̀, abádhí owúnà adyi ʉ̀yʉ̀ rɔ̌, 'ìlè pbɨndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà alɛ nɨ̌. Abádhí owúnà kɨ̀fʉ rɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ dɔ̌ fɨ̌ndà. 10 Abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌ nóowúnà 'ʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ wɔ̀ pbɨndà tombi dɔ̌ àdɨ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɨ́'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ɨ alɛ owúnà kʉ̀lɛ rɔ̌, 'ʉ̀wà dɔ̀ya-rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́, 'ʉ̀lɨ obvò kàbhà tombi-ɔ̀nzɨ̌, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà:

11 «Fàká Ádrʉ̀ngbǎlɛ, fàká Kàgàwǎ, nyɨ nyàkǎ ilèta nà, ɨfʉta nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà.

Obhó tɨ́, nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu.

Nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ɨ dhu, nyɨ nyazè ndɨ abádhí rɨ'ɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

5

Àkǎkǎ ndʉ̀ngbɛ Kàgàwà bhà kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ alɛ (Rɔm 11.33-34; Fìl 2.5-11; Upf 1.5-6; 7.9-12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala dhu nɨ́ àkpɔrɔ ka kákpɔ̀rɔ̀ kàràtasɨ̌-yà-ba ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ tɔ́ fanga tɔ́ kɔ̌tsʉ́-tsíró. Ndɨ kàràtasɨ̀ nɨ'ɨ̀ ɔyɔyɔ kɔ́rɔ́ ka kándɨ̌ dɔ̀ná nga kàràtasɨ̀, kadʉ̀ tsʉ̀na nʉ́pba àrʉ̀bhʉ̀ ngari ɔ̌ rɔ̀ andɔ nɨ̌ kàsɛ́ tɨ́, ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà náanga tɨ́. 2 Nɨ́, ma mala ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́'ɨ̀ màlàyikà, ràmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ àkǎkǎ ndʉ̀ngbɛ wɔ̀ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ ka kʉ̀pbǎ andɔ, ndàdʉ̀ ndɨ kàràtasɨ̀ nánga?» 3 Pbɛ́tʉ̀, àkǎkǎ ndànga ndɨ kàràtasɨ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀nà nga àndà alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ mbǎ atdí màtɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà adzɨ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ màtɨ́. 4 Nɨ́, ma madzɨ atdídɔ̌, àkǎkǎ ndàngbɛ ndɨ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀, ndàndà ɔ̀nà dhu, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ rɨ̌ mbǎ atdí màtɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 5 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ pbàkʉ̀rʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Nzɔ̌dzɨ! Ándà, kànɨ̌, Yudhà-dhú-bvʉ̌ àrì*, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ, nɔ́nzì wà dhu lɛ̀mà. Kà nɨ́ ndɨ àkǎ àkǎ ndʉ̀ngbɛ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ngari ɔ̌ ka kʉ̀pbǎ kàràtasɨ̀-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ, ndànga ka, ndàdʉ̀ ɔ̀nà dhu ɔ̀zʉ̀ alɛ.»

6 Nɨ́, ma mala Tàmǎ-ngba tɨ́ kátɨna alɛ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mà kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nzínzì ɔ̌ ìdè rɔ́. Kɨ̌lɨ ndɨ̀ òho ka kòhò dhu bhɛ̌yi. Kɔ̌tdyʉ́ ɨ'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀, kà-nyɨ̀kpó ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ átɔ̀. Ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-nyɨ̀kpó rɨ̌tɛ̀na nɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí*, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ kʉ̌vɨ̀. 7 Nɨ́, ndɨ Tàmǎ-ngba indrí ndɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ tɨ-ɔ̀, ndàkɔ wɔ̀ àkpɔrɔ ka kàkpɔ̀rɔ̀ kàràtasɨ̌-yà-ba fangà tɔ́ kɔ̌tsʉ́-tsírɔ́ rɔ̀. 8 Kɨ̌tdègu ndɨ kàràtasɨ̀ àkɔ̌, nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga

* **4:8** 4.8 Ìsa 6.2-3 * **5:5** 5.5 Ɔpt 49.9 * **5:6** 5.6 Ɔzʉ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kàndɨ̌ dhu 3.1 ɔ̀.

nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mà, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́ʉkɔ ɨ̀ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ kɔ̀nzɨ́. Ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ nɨ́ɨ̀ dʉ̀mʉ̀ mà ndrùù rɔ́ngʉ màrasɨ̀ àlè ɔ̀nà ɔrɔ̀ tɔ́ kɔ́pà mànà fɔná. Ɨ̀ màrasɨ̀ rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta. 9 Abádhí ambɛ́nà yàrɨ́ adyi-ɔwʉ́tá nʉ́yʉ̀ dɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:
«Nyɨ nyàkǎ ndɨ nyakɔ yàrɨ́ kàràtasɨ̀,
nyadʉ̀ kà-tsʉ̀ ka kʉ́pbǎ nɨ̌ andɔ ʉ̀ngbɛ.
Obhó tɨ́, ka kahò nyɨ. Nɨ́ wɔ̀ azùnʉ ʉ́fʉ ndɨ̀ dhu-otù ɔ̌,
nyɨ nyadzì kɔ́rɔ́ rʉ̀gànda-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà,
kɔ́rɔ́ alávà-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà Kàgàwà tɔ̀.
10 Nyɨ nyʉ́lɨ abádhí rɨ̀ɨ̀ pbàkùhání tɨ́, ndɨ́nɨ̌ kasʉ nɔnzɨ tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyábhʉ abádhí rɨ̀ɨ̀ kàbhà idzi ɔ̌ bhà tɨ́, ndɨ́nɨ̌ abádhí ɔnyʉ tɨ́ idzi yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌.
Ndɨrɔ̀, abádhí ɔnyʉya idzi ɔ̀nyʉ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌*.»
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mandà nga tdɨ́tdɔ̌, nɨ́ ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ngbɔ̀ nàkpɔ̀rɔ̀ ábhɔ̌ màlàyíká-tù mà, ípìrɔ̌nga nà dhu-tsí-tù mà, pbàkʉ̀rʉ̌-tù mànà. Abádhí-bvʉ nɨ̀ɨ̀ mìlìyonì-tsʉ̀, ndɨrɔ̀ mìlìyonì-tsʉ̀, lʉfʉ̀-tsʉ̀, ndɨrɔ̀ lʉfʉ̀-tsʉ̀. 12 Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:
«Àho ka kahò Tàmǎ-ngba nákǎ ndɨ
ndàbà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà,
ònzì mà, dhu-ɔ̌nga t’óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, ɔbɨ mà,
ɨfʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, ilèta mànà!»
13 Ndɨrɔ̀ ma mɨrɨ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà adzɨ dɔ̌, yà adzɨ-tsì, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tù. Abádhí kɔ́rɔ́ náambɛ́nà adyi ʉ̀yʉ̀ dɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:
«Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀, ɨfʉta, ilèta, ɔbɨ mànà nákǎ dhòdhódhónganà,
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ, Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba tɔ̀!»
14 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí náadʉ́nà òwu dhu àdu rɔ̌, ’àtɨ: «Àmìnà.» Ndɨrɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́, kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ ’ʉ̀kɔ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ’ʉ̀lɛ̌ wɔ̀ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ mà, Tàmǎ-ngba mànà.

6

Tàmǎ-ngba tɨ́ kátɨna alɛ rɨ̌ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ nʉ́ngbɛ̌ dhu (Zèk 14.21; Zàk 1.8-10; 6.1-7; Màt 24.6-8; Luk 18.7-8; Upf 7.13-14)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala dhu nɨ́: Tàmǎ-ngba angbɛ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ andɔ yà kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ ka kʉ̀pbǎ àrʉ̀bhʉ̀ andɔ nzínzì ɔ̌ dhu. Nɨ́, ma mɨrɨ kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ atdí dhu, dhu ɔ̀vɔ rɨ́ àdhàdhì ɔvɔ àtà dhu bhɛ̌yi rɨ́ ndɨ̀rɨ tǔna nɨ̌, ndàtɨ: «Áhʉ̌!» 2 Nɨ́ ma mandà nga, madʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ atdí mʉ̀hàgʉ̀ àla ndɨ̀ nɨ̀tɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀, ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ alɛ* ɨ̀ɨ̀ ɔsʉ nà fɔná, kadʉ̀ mʉ̀kàkʉ́ àbhʉ fɨ̌ndà. Kǎdʉ̀ àhʉ mʉ̀lɛ̀màtálɛ tɨ́rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndara tɨ́ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzì tdɨ́tdɔ̌.
3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Tàmǎ-ngba angbɛ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ andɔ. Nɨ́ ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga nà ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!» 4 Nɨ́ kàzʉ bhɛ̌yi ngbɔ̌na ìlù

* **5:10** 5.10 2.26-27; 20.4; 22.5 * **6:2** 6.2 Mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò, ’òkò ɨ̀fɔ alɛ rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ Kàgàwà arɨ́ màlipɔ̀ àbhʉ̌ nzɛ́rɛ alɛ tɔ̀ dhu (Zàk 6.1-8).

ngǎtsi mʉ̀hàgʉ̀ nɨ́ɨtɔ ndɨ̀. Nɨ́ kà-dɔ̌ ndɨ̀ ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ̀'ɨ̀ alɛ-fɔ́ ka kabhʉ̀ ádzɨ̀ obhi-akpà. Ka kadʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ kà rɨ̀ màrʉ̀ngà ɨ̀tɔ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ̀ àbhʉ kà tɔ̀ átɔ̀. Kà-tɨ̀ nɨ́, kà rabhʉ̀ya ìndrǔ rɔ̀kyɛ̀ ɨ̀ nzínzìya ɔ̌.

5 Tàmǎ-ngba itdègu ɨ̀bhʉ rɨ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, nɨ́ ma mɨ̀rɨ ípìrɔ̀nga nà ɨ̀bhʉ rɨ́ kìsɛ̌ dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!» Nɨ́ ma mʉ̀bɛ̀ nga mandà rɔ̀, ma mala ɔ̀tɔ̌tì mʉ̀hàgʉ̀ rɨ̀tɔ ndɨ̀. Ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ̀'ɨ̀ alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ kìlo nà fɔná. 6 Nɨ́ ma mɨ̀rɨ alɛ-tù bhɛ̌yi rɨ́ ndɨ̀rɨ dhu ípìrɔ̀nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Nganʉ̀-ra tɔ́ atdí kìlo-odzì nɨ́ atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà nyʉ́, ndɨ̀rɔ̀ sàyirì-ra tɔ́ ɨ̀bhʉ kìlo-odzì nɨ́ atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà nyʉ́ átɔ̀! Pbɛ́tʉ̀, akyɛ mà dɨ̀vayì mànà nàndà dhu nɨ̌, nyɨ nyàkǎ nzá nyɨdzɨ̀ ɨ-tsí-odzì.»

7 Tàmǎ-ngba nɨ́ɨtdègu ɨ̀fɔ rɨ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, nɨ́ ma mɨ̀rɨ ípìrɔ̀nga nà ɨ̀fɔ rɨ́ kìsɛ̌ dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!» 8 Nɨ́, ma mandà nga, madʉ̀ ɨ̀rɨ́bìta tɔ́ ɨkána nà mʉ̀hàgʉ̀ àla rɨ̀tɔ ndɨ̀. Kà-dɔ̌ ndɨ̀ ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ̀'ɨ̀ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Ɔvɛ. Ndɨ̀rɔ̀, kɔ̌wù ɔ̌ ɨ̀'ɨ̀ nɨ́ Òyɨ̀ ɔ̀ nga tɨ́ kátɨna alɛ. Abádhí tɔ̀ ka kabhʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ̀, ndɨ́nɨ̌ yà adzɨ tɔ́ atdí nga ɨ̀fɔ dɔ̌ ɔ̌ alɛ nɔkyɛ tɨ́ obhi-akpà nɨ̌, àwù nɨ̌, kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ nɨ̌, ndɨ̀rɔ̀ ɨ̀rɨ́ ɔ̌ ɨ̀zǎ nɨ̌.

9 Tàmǎ-ngba itdègu imbo rɨ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌, nɨ́ màzàbahʉ̀-tsìnǎ, ma mala Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɔta-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ ndɨ Ɔtɛ tɔ́ ídzì ngàmbì tɨ́ ɨ̀ ɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɔ́kyɛ̀ alɛ. 10 Nɨ́, ɨ alɛ ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, nyɨ nɨ́ Ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ ndɨ̀rɔ̀ Obhóngatálɛ. Nyɨ nyádɨ, nyambɛ ɨnga ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ ràrà àhʉ ɨngbà kàsʉmɨ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɨtdɨ̀ tɨ́ anya yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌, nyʉtsɛ̀ rɔ̀ká dhu, yà azùka nʉ́fʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀?» 11 Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà kɔ̌kɔ̀ ka kɔ́kyɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ tɔ̀, ka kabhʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀. Ndɨ̀rɔ̀ ka katɨ abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ adɔ́kʉ, yà Kàgàwà-owù ʉ̀ngʉ̌ arɨ́ alɛ. Ka kɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ɔ̀kyɛ yà nyɨ̌ ka kɔ́kyɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Ɨ ɔ̀kyɛ ka kɔ́kyɛna alɛ-bvʉ rǎkǎ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ Kàgàwà adʉ̀ya rʉ̀kʉ́ dhu ʉ̀tsɛ̀ nɨ̌.»

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mala dhu nɨ́, Tàmǎ-ngba rɨ̌ aza rɨ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌ dhu. Nɨ́, yà adzɨ nɨ́ivì atdídɔ̌, adyifɔ̀ ʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ̀ ndɔ̀tɨ̀ ɨnyɨ tɔ́ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi, àbɨ̌ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòlù azu bhɛ̌yi. 13 Ɔrʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ alalɨ náawà ɨ̀ yà adzɨkpa dɔ̌, àdhàdhɨ̀ itsu-kpɔ̌ náarɨ́ 'àwà kázùrɔ̌ rɔ̀, ɔbɨ̀ nà rópili àpùpú rɨ̌ kpàna-ɔ̀nga ʉ̀yǎ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. 14 Ɔrʉ̀-akpà nɨ́ɨdhá ndɨ̀, ndàmbɛ ndàduru dɔ̌, àkpɔrɔ ka kákpɔrɔna kàràtasɨ̌-yà-ba náarɨ́ ndàdùrǔ dhu bhɛ̌yi. Kɔ́rɔ́ pbìrì mà, kɔ́rɔ́ sɔ̀ngà mànà nʉ́ʉngbɛ ɨ̀ fɨ̀yɔ́ ngari ɔ̌ rɔ̀, 'ɔ̀wù. 15 Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ɔ̀nzìtálɛ mà, ɔbɨtálɛ mà, ndɨ̀rɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mà, yà ɨnɔ tɨ́ arɨ́'ɨ̀ mà, dɔ̀yá arɨ́'ɨ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ mànà náatsè, 'ɔ̀wù 'ùrù odu-tsì arɨ́'ɨ̀ ibhu ɔ̀nǎ màtɨ́, ndɨ̀rɔ̀ pbìrì-rɔ̌ arɨ́'ɨ̀ odu nzínzì ɔ̌ màtɨ́. 16 Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ pbìrì mà odu mànà tɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyàwà nyɨ̌ dɔ̀ká, nyǎdʉ̀ mǔrù ɨtsɛ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ-rɔ̌ rɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ Tàmǎ-ngba bhà nàwí rɔ̌ rɔ̀. 17 Obhó tɨ́, abádhí tɔ́ nàwí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ ɨ̀rà wà. Nɨ́ ádhɨ pbá alɛ ndɨ ìnè rɨ́'ɨ̀ ndàdɨ pbìndà ípìrɔ̀nga nà tdítdɔ̌?»

7

Kàgàwà bhà alɛ-nyìndri rɔ̌ ka kɨ́ kàsɛ́ ʉ̀pbɨ
ndɨ́nɨ̌ abádhí nɔdɔ tɨ́ kàbhà nàwí rɔ̌rɔ̀ dhu
(Yùw 10.16; Rɔm 11.25-26; Upf 14.1-5; 21.3-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ìfɔ màlàyíká, ìkìkò ìfɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nă
rɔ́. Abádhí ʉtɔ̀ awɛ-tsʉ̀ ɨ adzɨ pbɨdɔ̀ ɔ̀nă, ìnzɨ̌ opili tɨ́ yà adzɨ dɔ̌ màtɨ́,
ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ itsu-tɨdɔ̀ dɔ̌ màtɨ́. 2 Ndɨrɔ̀, ka
kabhʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ abádhí tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí ɨnza tɨ́ yà adzɨ mà,
ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ mànà nɨ̌. Nɨ́, ma mala ngǎtsi màlàyikà adyifɔ̀ arɨ́ ndɨ̀tɔ
ɨnă rɔ̀ rúpo rɔ́, ndàdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ɨ̀ alɛ bhà kàsɛ́ nà
fɔná. Kǎdʉ̀ òkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà kɔ̌kɔ̀ ìfɔ màlàyíká tɔ̀, ndàtɨ: 3 «Ɨ̀nzɨ̌
nyìnza yà adzɨ mà, ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ mà, itsu mànà, ràrà àhʉ kàsɛ́ ùdu
àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà alɛ-nyìndri-rɔ̌ dhu ɔ̀.» 4 Nɨ́, ma mɨrɨ Kàgàwà
bhà kàsɛ́ ka kùdù nyɨ̀ya-ndri rɔ̌ alɛ-bvʉ. Abádhí-bvʉ nɨ'ɨ̀, atdí mɨyà
dɔ̀ná ìfɔ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà lʉfʉ̀ alɛ*, yà kàsɛ́ ka kùdù rɔ̀yá. Ɨ alɛ nɨ'ɨ̀ yà
Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda kɔ́rɔ́† nzínzì ɔ̌ rɔ̀ úvò
alɛ. 5 Yudhà bhà rʉ̀gànda ɔ̌ alɛ, yà kàsɛ́ ka kudu nyɨ̀ya-ndri rɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Rʉ̀bɛnɨ̀ bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná
ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Gǎdì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ.
6 Àserì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Nàfʉ̀talì bhà
rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Mànasì bhà rʉ̀gànda
ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. 7 Sìmìyonì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀
atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Lawì bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Isàkàrà bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌
nà lʉfʉ̀ alɛ. 8 Zàbʉ̀lɔnà bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀
alɛ. Yɔ̀zɛfʉ̀ bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀,
Bɛ̀nyàmɨnɨ̀ bhà rʉ̀gànda ɔ̌ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà lʉfʉ̀ alɛ.

Kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbă anduta

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mandà nga, nɨ́ ma mala ɨ̀nzɨ̌ ɔ̀ná alɛ-bvʉ rɨ̌
ndɔ̀zʉ̀ ádrʉ̀ngbă mʉ̀tʉ̀-ba. Ndɨ mʉ̀tʉ̀ ɔ̌ ɨ'ɨ̀ alɛ nɨ'ɨ̀: kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ, kɔ́rɔ́
rʉ̀gànda-tɨdɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ mànà. Abádhí
ɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌ ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba-ɔ̀nzɨ̌ ɨ ìkò rɔ́, 'àdʉ̀
ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá, ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ ngazì-kpa-dɔ̀ká ʉ̀lʉ fɔ̀yá. 10 Ndɨrɔ̀,
abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ tɔ́ ɔ̀gʉ̀ ɨ̀rà
wà àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀
Tàmǎ-ngba bhà rɔ̀!» 11 Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ màlàyíká nɨ́ɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́
tombi mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mànà-ngbɔ̀ ɨ̀ àkpɔ̀rɔ̀ rɔ́.
Nɨ́ abádhí kɔ́rɔ́ núugú-nyɨ̀ya ràpbǎ adzɨkpa-ngbɔ̀ nyʉ́ ádrʉ̀ngbă kamà
tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ dɔ̌. 12 Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌:
«Àmìnà! Ilèta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà,
ɔ̀tsɔ̀ t'ábhʉta mà, ɨfʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, ɔbɨ mànà nákǎ
kabhʉ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà tɔ̀ dhòdhódhónganà! Àmɨnà!»

---

* **7:4** 7.4 Atdídhená alɛ arɨ́ ɨ̀rɛ̀na dhu nɨ́, atdí mɨyà, ìfɔ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà lʉfʉ̀ alɛ-bvʉ nìbhò dhu ràrɨ̌ Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-bvʉ ka kɨ̀trɔ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ-bvʉ gʉ̀na, kadʉ̀ ɨ̀trɔnà tdítdɔ̌ atdí lʉfʉ̀ gʉ̀na dhu. Ndɨ atdí lʉfʉ̀ rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ abhɔ nyʉ́ ɨndrǔ-bvʉ rɨ̌'ɨ̀ dhu kɛ̀lɛ̌! Atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rɨ̌tɛ̀na átɔ̀ dhu nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ.

† **7:4** 7.4 Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda kɔ́rɔ́ tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ arɨ́'ɨ̀ alɛ kɔ́rɔ́, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Ungbòta-Ayí kɛ̀lɛ̌ ɔ̌.

13 Nɪ́, pbàkʊ̀rʊ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ivú dhu tsʊ̀dú, ndàtɪ: «Kɔ̌kɔ̀ ɔ̀wɔ̀wʊ̀
kanzʊ̀ nʊ̀fɔ̌ alɛ nɪ́ àdhɪ mà? Ndɪrɔ̀, abádhí ìwǔ àdhà rɔ̀?» 14 Nɪ́ ma
madʊ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɪ: «Pbàkà Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, ɪ̀nyɪ nɪ́ ndɪ nyɪ nyʊ̀nɪ
ka.» Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ kǎdʊ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ndàtɪ: «Kɔ̌kɔ̀ alɛ nɪ́ ábhɔ̌ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀
ùvò alɛ. Abádhí ù'o rɔ̀yá kanzʊ̀ rɔ̀wʊ̀ tdyé Tàmǎ-ngba-azù nɪ̌. 15 Ndɪ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɪ́ ndɪ, abádhí ìkò Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́
tombi-ɔ̀nzɪ̌, ndɪrɔ̀ abádhí rɪ̌ kasʊ ɔ̀nzɪ kà tɔ̀ kàbhà ɪdza ɔ̌ adyíbhengá
nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌. Ndɪrɔ̀ wɔ̀ ndɪ pbìndà ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́
tombi-dɔ̌ àdɪ Kàgàwà rɪ̌ pbìndà hɛmɛ̀-ɪdzà ùpě abádhí dɔ̌, ndɪ́nɪ̌ ongó
tɪ́ abádhí ɔ̀dɔ̀. 16 Àwù rɪ̌ nzɪ̌ abádhí òho tdɪ́tdɔ̌, ɪdha-atdyú mà rɪ̌ nzɪ̌
abádhí òho tdɪ́tdɔ̌, adyifɔ̀ mà rɪ̌ nzɪ̌ abádhí ɔ̀bɪ tdɪ́tdɔ̌, ndɪrɔ̀ abádhí
rɪ̌ nzɪ̌ igbétá ìnè tdɪ́tdɔ̌. 17 Obhó tɪ́, Tàmǎ-ngba, yà ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́
tombi nzínzì ɔ̌ rɪ́'ɪ̀ alɛ, rɪ̌ abádhí ʊ̀nda pbìndà tàmà bhěyi, ndàdʊ̀ àrà
abádhí nà ípìrɔ̌nga tɔ́ ɪdha-dɔ̀tɪ ɔ̀. Ndɪrɔ̀, Kàgàwà rɪ̌ abádhí-nyɪ̀dha
ùndǒ kɔ́rɔ́.»

8

Tàmǎ-ngba tɪ́ kátɪna alɛ rɪ̌ kàràtasɪ̌-yà-ba-tsʊ̀ rɔ̌
àrʊ̀bhʊ̀ rɪ́ kìsě andɔ nángbɛ̌ dhu
(Upf 5.8)

1 Tàmǎ-ngba níitdègu àrʊ̀bhʊ̀ rɪ́ kìsě andɔ nángbɛ̌, nɪ́ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀
nga níimbè bhìì ràrà àhʊ mbɛ̀mbɛ atdí adyifɔ̀-sɪsì-go tɪ́.
2 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala Kàgàwà-ɔ̀nzɪ̌ arɪ́ ìkò àrʊ̀bhʊ̀ màlàyíká,
kadʊ̀ àrʊ̀bhʊ̀ wàndà àbhʊ fɔyá.
3 Ndɪrɔ̀, ngǎtsi màlàyikà ɪra, ndìdè ɪ́kyɛ̀rɔ̌ màzàbahʊ̀-tɪ́. Kɪ̌'ɪ̀ ndrùù
rɔ́ngʊ alɪndra bhěyi sɔbɪ̌ ʊ̀bɪ ka karɪ́ dɔ̀ná ɔrɔ̀ nɪ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɪ̀tʊ̀ nà
fɔná. Kà-fɔ́ ka kabhʊ̀ ndɪ sɔbɪ̌ abhɔ nyʊ́, ndɪ́nɪ̌ kǎbhʊ̀ tɪ́ pɛrɛ̀ tɪ́ atdíkpá
Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ tɔ́ ɪtsɔ̀ta mànà ɔrɔ̀ tɔ́ ndɪ màzàbahʊ̀ dɔ̌. Ndɪ
màzàbahʊ̀ ɪ'ɪ̀ Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɪ̌. 4 Ndɪ sɔbɪ̌-
ɪkò núupò ndɪ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɪ̌ atdíkpá ndɪ Kàgàwà bhà
alɛ tɔ́ ɪtsɔ̀ta mànà. 5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɪ màlàyikà idyi wɔ̀ ndrùù rɔ́ngʊ
sɔbɪ̌ ʊ̀bɪ ka karɪ́ dɔ̀ná dhu, ndɪ̀rǎ màzàbahʊ̀-dɔ̌ rɔ̀ ndɪ̀ ndìdyì kàzʊ nɪ̌,
ndàdʊ̀ ìbvùnà yà adzɪ dɔ̌. Nɪ́rɔ̀, ɔvɔ ʊtá, wɔ̀gɔ̀ ɪrɪ ndɪ̀, ɪnga ʊmbɪ̀lì, yà
adzɪ ràdʊ̀ ìvi.

Àrʊ̀bhʊ̀ màlàyíká rɪ̌ yà adzɪ ɔ̌ rɪ́rà àpbɛ̀ ɪ̀tɛ̀ rɪ́ wàndà ʊ̀mɪ dhu
(Uvt 7.19-21; 9.22-25; 10.21-23)

6 Kɔ̌kɔ̀ àrʊ̀bhʊ̀ màlàyíká, fɔyá àrʊ̀bhʊ̀ wàndà nà náabhɔ̀lɔ̀ ɪ̀ ndɪ́nɪ̌ ɪ̀
ʊmɪ tɪ́ ɪ̀ wàndà.
7 Nɪ́, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ màlàyikà náamɪ̀ pbɪndà wàndà, kadʊ̀ azu nà ɪ̀
nàngbǒ ɪfɔ mà kàzʊ mànà níbvù yà adzɪ dɔ̌. Yà adzɪ tɔ́ atdínga ɪ̀bhʊ
dɔ̌ náagbè, itsu tɔ́ atdí nga ɪ̀bhʊ dɔ̌ ràdʊ̀ ògbe átɔ̀. Ndɪrɔ̀ ɪrɪ́ agbè kɔ́rɔ́.
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɔyɔ rɪ́ kìsě màlàyikà náamɪ̀ pbɪndà wàndà. Nɪ́, kàzʊ
rɔ̌gbe rɔ̀ná ádrʊ̀ngbǎ pbìrì nà ndɪ̀ nɔ̀fɔ̀ atdí dhu ka kibvu ádrʊ̀ngbǎ
rɛ̀rʊ̀ ɔ̀, ndɪ rɛ̀rʊ̀ tɔ́ atdí nga ɪ̀bhʊ dɔ̌ ràdʊ̀ ndʊ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò azu tɪ́.
9 Ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀ ɔ̀ aróko Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ dhu-tsí tɔ́ atdí nga ɪ̀bhʊ dɔ̌
nʊ́ʊvɛ̀, bàtɔ́ tɔ́ atdí nga ɪ̀bhʊ dɔ̌ ràdʊ̀ 'ɪ̀nza.
10 Ɪbhʊ rɪ́ kìsě màlàyikà-tsí náamɪ̀ pbɪndà wàndà. Nɪ́, mʊ̀lɛ-rɔ̌ kàzʊ
bhěyi rɔ́rʊ̀ ádrʊ̀ngbǎ alalɪ-ba nɪ́ɪtsɪ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ɪdha-apká tɔ́ atdí nga
ɪ̀bhʊ dɔ̌ nɪ́ dɔ̌, ndɪrɔ̀ ɪdha-dɔ̀tɪ dɔ̌. 11 Ndɪ alalɪ-ɔvɔ̀ nɪ'ɪ̀ «Ogú». Nɪ́ wɔ̀

dhu ìtsì dɔ̀yá ɨdha-apká tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ náadʉ̀ ògyè tí ògyè. Ndɨrɔ̀ ɨ ɨdha nʉ̀mvʉ́ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ʉ̀vɛ, ògyè tí ɨ ɨdha ògyè nídhunǐ.
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ìfɔ rí kìsě màlàyikà amì pbìndà wàndà. Ní adyifɔ̀ mà, àbǐ mà, alalɨ mànà tɔ́ awáwʉ̀-kudɔ̀ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ náavɛ̀, ndòngò ínɔ̀ tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, atdíku ùbho nga ɔ̌, awáwʉ̀-kudɔ̀ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ náavɛ̀, kúbhingá nga tɔ́ ràdʉ̀ àvɛ ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀.
13 Ndɨrɔ̀, ma mandà nga tdítdɔ̌, ní ma mala atdí sàmbà ɔrʉ́ nyʉ́ rángɨlɨ awɛ ɔ̌ rɔ́. Ní kǎmbɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Nyǐ nyí'ì àpbè ɔ̌! Nyǐ nyí'ì àpbè ɔ̌! Nyǐ nyí'ì àpbè ɔ̌ yà adzɨ óvò nyǐ rɔ̀, yà ìbhʉ ì nʉ̀bhà ngʉ̌kpà màlàyíká rʉ̌mɨna tdítdɔ̌ wàndà-tù ìrɨ nyǐ nyí rɔ̀!»

9

(Zèk 5.5-11; Yɔ̀w 2.1-11; Upf 16.10-16)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, imbo rí kìsě màlàyikà náamɨ pbìndà wàndà. Ní ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìtsì atdí alalɨ yà adzɨ dɔ̌. Kà-fɔ́ ka kabhʉ̀ òyǐ tí kátɨna ádzǐ ibhu-akpà-tsʉ̀ t'ápfota tɔ́ fʉ̀ngʉlà. 2 Ní, ndɨ alalɨ náapfo ndɨ ibhu-akpà-tsʉ̀, ádrʉ̀ngbǎ furù ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨkɔ bhěyi ndì nìlɨ ɨkɔ ràdʉ̀ ùpo ndɨ ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ɨkɔ náabhʉ̀ adyifɔ̀-nyɨ̀kpɔ́ dɔ̌ nga mà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ nga mànà rʉ̀tì. 3 Ní ífɛ̀ núuvò ndɨ ɨkɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɨfàlà yà adzɨ dɔ̌. Ní ka kabhʉ̀ yà áwìna nǐ arí ìndrǔ ʉ̀bǐ àwǔ-tɨdɔ̀ bhà ɔbɨ-tɨdɔ̀ abádhí tɔ̀. 4 Ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ìnzǐ abádhí rìnza ìngbàtí ìlɨ ndì ɨrí-bǐ-tɨdɔ̀ mà, itsu-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ìnga tí arí ìnga dhu-tɨdɔ̀ mànà, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràvu ìmbǎ rí Kàgàwà bhà kàsɛ́ nà nyɨya-ndrìnǎ alɛ rɔ̌ tí. 5 Ɨ ífɛ̀ tɔ̀ ka kʉyá dhu ní, àpɛ́ abádhí rɔ̀kyɛ ɨ alɛ ɔ̀kyɛ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ 'àvu àvǔ tí ɨ alɛ rɔ̌, ràrà àhʉ imbò àbǐ tí. Ndɨrɔ̀, abádhí rǎbhʉ̌na ìndrǔ rìnè rɔ̀yá rándɨ dhu, náaraya ì'ì rɔ̌ àdhàdhì áwìna nǐ arí ìndrǔ ʉ̀bǐ àwǔ-tɨdɔ̀ nɔ́bì alɛ arí ìnèna rɔ̀ná rándɨ rɔ́ dhu bhěyi. 6 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, ìndrǔ owuya ɔvɛ ɔ̀nɛ̀ rɔ̌ fǐyɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ 'àdʉ̀ àbànà. Abádhí owuya 'òzè rɔ̌ 'ʉ̀vɛ, pbɛ́tʉ̀ ɔvɛ ràdʉ̀ ɔ̀kʉ tí ɔ̀kʉ tsʉ̀yá rɔ̀.
7 Ɨ ífɛ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ níɨ'ì àdhàdhì ɨla t'úgyeta tɔ̀ ka kɔ̀nzì tɔrɔ̀na mʉ̀hàgʉ̀ bhěyi. Abádhí dɔ̀-tsírɔ́ ɨ'ì dhu ní ɔrɔ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nà ndì nɔ̀fɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ abádhí-nyɨ afɔ̀ ndì ìndrǔ-nyì nà. 8 Abádhí-dɔ̀ká ɨ'ì vèbhálɛ-dɔ̀ká bhěyi, kǔya ràdʉ̀ ì'ì àrì-kù bhěyi. 9 Ndɨrɔ̀, abádhí-odrùdɔ dɔ̌ ɨ'ì làtú ní sʉma tɔ́ làtú. Ndɨrɔ̀, abádhí-pékélé rɔ̌nzɨna wɔ̀gɔ̀ níɨ'ì àdhàdhì ɨla ùgyè ka kótse nà ábhɔ̌ mʉ̀hàgʉ̀ rǎdhana gèrègèrè-tɨdɔ̀ tɔ́ wɔ̀gɔ̀ bhěyi. 10 Abádhí-áwì níɨ'ì àdhàdhì yà áwìna nǐ arí ìndrǔ ʉ̀bǐ àwǔ-tɨdɔ̀-áwì bhěyi. Abádhí tɔ́ ɔbɨ, yà abádhí rǎvu nǐ ìndrǔ-rɔ̌ imbò àbǐ tí, níɨ'ì ɨ abádhí-áwɨ ɔ̀. 11 Ndɨrɔ̀, abádhí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ'ì òyǐ ɔ̌ màlàyikà. Pbàɛ̀brànɨyà t'ávàna ɔ̌, kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì Àbàdonì. Ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, ka nɨ'ì Àpòlìyonì*.
12 Wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ àpbè ʉ̀dà wà. Ndɨrɔ̀ olù rí 'ìpɛ tdítdɔ̌ ní ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà àpbè.
13 Ní, aza rí kìsě màlàyikà náamɨ pbìndà wàndà, madʉ̀ atdí alɛ-tù ìrì, rìtɔ̀ ndì yà Kàgàwà-ɔ̀nzǐ rí'ì ɔrɔ̀ tɔ́ màzàbahʉ̀ tɔ́ ìfɔ pbɨnàdɔ ɔ̀nǎ rɔ̀. 14 Ndɨ alɛ-tù avɔ̀ dhu wɔ̀ aza rí kìsě màlàyikà, ndàdʉ̀ ì'ì wàndà nà fɔná tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́kɔ̀lɔ̌ Fùratì tɔ́ ɨdha-akpà-bɨdɔ̌ ka kúsɔ̌ ìfɔ màlàyíká.» 15 Ní

* **9:11** 9.11 Àpòlìyonì-tù ní Dhu-tsè ɔ̀tdì arí alɛ.

kǎdʉ̀ ɨ màlàyíká ʉ̀kɔlɔ, ndɨ́nɨ̌ yà adzɨ óvò alɛ tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌ nɔkyɛ tɨ́. Kàgàwà ʉ̀lɨ abádhí angyangyɨ ndɨ ɔkyɛta tɔ́ adyifɔ̀-sɨsɨ̀ tɔ̀, ɨdhɔ tɔ̀, àbɨ̌ tɔ̀ ndɨrɔ̀ atɔ tɔ̀. 16 Ma mɨrɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ arúbhi abádhí tɔ́ pbànówí tɔ́ mʉ̀tʉ̀-bvʉ. Abádhí-bvʉ nɨ'ɨ́ ɔ́yɔ̌ mɨyà mìlìyonì alɛ. 17 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ɔnyʉ bhɛ̌yi rɔ́dzì dùdù dhu ɔ̀, ma mala ɨ mʉ̀hàgʉ̀ mà dɔ̀yá ùpò 'ɔ̀kò pbànówí mànà. Ɨ pbànówí tɔ́ làtú nɨ'ɨ́ kàzʉ bhɛ̌yi ílù làtú. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà tɔ́ làtú nɨ'ɨ́ kɛnɛkɛ̀ tɔ́ ndɨrɔ̀ áwùse tɔ́. Ɨ mʉ̀hàgʉ̀-dɔ nʉ́ʉlɨ ɨ̀ àrì-dɔ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀ ambɛ́nà àhʉ dɔ̌ dhu nɨ́ kàzʉ mà, ɨkɔ mà, atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra mànà. 18 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ àpbɛ̀, kɔ̌kɔ̀ mʉ̀hàgʉ̀-li'ɔ̀ rɔ̀ rúvò kàzʉ mà, ɨkɔ mà, atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra mànà náakyè yà adzɨ óvò alɛ tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ dɔ̌. 19 Obhó tɨ́, kɔ̌kɔ̀ ɨ mʉ̀hàgʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ɨ'ɨ́ abádhí-li'ɔ̀ ndɨrɔ̀ abádhí-áwɨ̀ ɔ̀. Abádhí-áwɨ̀ nɨ́ɨ'ɨ́ àdhàdhɨ̀ osu-dɔ bhɛ̌yi, 'àdʉ̀ òwu nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ ìndrǔ rɔ̌ ɨ áwɨ̀ya nɨ̌.

20 Ɨ nʉbhà ɨ̀nzɨ̌ 'ʉ̀vɛ kɔ̌kɔ̀ àpbɛ̀ nɨ̌ alɛ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ɨ̀ 'ʉ̀bhà yà ɔtsʉ́ya nyʉ́ nɨ̌ ɨ̀ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ sànamʉ̀ t'ʉ́lɛ́tá. Abádhí akò 'ɔ̀ngò àmbɛ nzɛ́rɛ-alafí mà ɨ sànamʉ̀ mànà ʉ̀lɛ dɔ̌. Ɨ sànamʉ̀ abádhí abhɔ̀lɔ̀ ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà tɨ́ kátɨna sʉma-tɨdɔ̀ mà, mʉ̀lɨngà mà, odu mà, ndɨrɔ̀ itsu mà nɨ̌. Ɨ dhu-tsí nɨ'ɨ́ ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ ɨnga mà àlǎ, ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ ɨnga mà ɨ̀rɨ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ ùbhǐ tɨ́ màtɨ́ ùbhi dhu. 21 Ndɨrɔ̀, abádhí ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ɨ̀ 'ʉ̀bhà ìndrǔ t'ɔ́kyɛta mà, òndrù t'óndrùta mà, mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ t'ɔ́nzɨta mà, ogbo t'ɔ́nzɨta mànà tɔ́ fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.

10

Yùwanɨ̀ rɨ̌ kàràtasɨ̌-ngba ákɔ̌ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀ ndàdʉ̀ ʉ̀kanà, ndɔ̀tɔ̀ dhu
(Zèk 2.8–3.3)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ngǎtsi màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Kɨ̌'ɨ̀ àpbù ìbvǔ ndɨ dɔ̀ná, angɔ-sɨsɨ̀ ràdʉ̀ ndàkpɔ̀rɔ̀ dɔ̀na rɔ̌ rɔ́. Kà-nyɨ̀ ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ adyifɔ̀-nyɨ̀kpa náarʉ́mbɨlɨ dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, kà-pfɔ̀ nɨ́ɨlɨ ndɨ̀ kàzʉ tɔ́ átsʉ̀ta bhɛ̌yi. 2 Kɨ̌'ɨ̀ àngǎ ka kànga ɔ̀nánga kàràtasɨ̌-ngba nà fɔná. Nɨ́, kɨ̌dè ndɨ̀lɨ fangà tɔ́ pfɔ̌na ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ ígù tɔ́ pfɔ̌na ɨ̀lɨ adzɨ-kpa dɔ̌. 3 Kǎdʉ̀ ɔ̀kù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà àdhàdhɨ̀ àrì rɨ̌ tǔna-ɔ̌nga ɨdho dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, kɔ̀kù rɔ̀, ma mɨrɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ àtà dhu nádu kà tɔ̀ dhu. 4 Ndɨrɔ̀, ɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ àtà dhu nɨ́itdègu ndɨ̀rɨ, nɨ́ ma madʉ̀ mɔbhɔ̀lɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu t'ándítá tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨrɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ idù rɔ́, ndàtɨ: «Ɔ́dɔ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ nʉ́nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀. Àpɛ́ nyandí ka.»

5 Nɨ́, wɔ̀ ma màlanà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, adzɨ-kpa mànà dɔ̌ ìdè rɔ́ màlàyikà náava fangà tɔ́ ɔtsʉ́na ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. 6 Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɨ́'ɨ́ alɛ, yà ɔ̀rʉ̀-akpà mà, adzɨ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, ɔ̀yá arɨ́'ɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mànà nanzɨ̀ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ ndɨ̀ nʉ̀bhà kàsʉmɨ̀ rɨ̌'ɨ́ tdítdɔ̌! 7 Àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà rɨ̌ wàndà ɔ̀mɨ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ yà ndɨ̀ ndarù ròngò òko órù ɔ̀ dhu àbhʉ̌ ràkǎ, àdhàdhɨ̀ pbɨ̀ndà ɨnɔ-akpá, pbànábí-otù ɔ̌ ndɨ̀ ndavɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-bvʉ rɔ̌.»

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu nɔ̀vɔ̀nà idù alɛ-tù, rɔ̀vɔ̀ dhu tdítdɔ̌ idù, ndàtɨ: «Árà nyakò wɔ̀ àngbɛ̌ ka kàngbɛ rɔ́rɔ̀ rɨ́'ɨ́

kàràtasɨ̌-ngba yà ka nàlʉ̌ fɔná màlàyikà-fɔ́ rɔ̀. Ka nɨ́ yà ìdìdè ndìlɨ atdí pfɔ̌na ádrʉ̀ngbǎ rèrʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi pfɔ̌na ìlɨ adzɨ-kpa dɔ̌ màlàyikà.»

9 Nɨ́, ma madʉ̀ àrà ndɨ màlàyikà-tɨ'ɔ̀, madʉ̀ kònzì rìbhò ndɨ kàràtasɨ̌-ngba fudu ɔ̀. Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ndàtɨ: «Ákɔ̌ ka, nyadʉ̀ ʉ̀kanà, nyɔtɔ̀. Kà rɔ̌gyè ògyè fɨnʉ-tsʉ̀ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ linʉ́ kà rɔ̌kye ɨtɨ-dha bhɛ̌yi.»

10 Nɨ́, ma makɔ̀ wɔ̀rɨ́ kàràtasɨ̌-ngba ndɨ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀, madʉ̀ ʉ̀ka nà. Nɨ́, kǎkyè lidú, rɔ̀'ɔ̀ ɨtɨ-dha bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, ma mitdègu kɔ̀tɔ, nɨ́ kǎdʉ̀ ògyè tɨ́ ògyè fɨdu-tsʉ̀ ɔ̀.

11 Nɨ́, ka kavɔ̀ dhu idù, katɨ: «Dhu àkǎ nyɔvɔ̀ dhu tdɨ́tdɔ̀ nabì bhɛ̌yi ábhɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mà, ábhɔ̀ pbìrì ɔ̀ alɛ mà, dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ tɔ́ ábhɔ̀ alɛ mà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̀ ádrɔ̀drɔ̀ kámá mànà-okú dɔ̀ rɔ̀.»

11

Kàgàwà arɨ́ pbìkɨ̀ ngàmbì àbhʉ̌ rùvò àpbɛ̀ ɔ̀ rɔ̀ tɨ́ dhu
(Uvt 7–10; 1Ká 17.1; Luk 21.24)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ka kibho dhu ùdhě ka karɨ́ nɨ̌ itsukpó bhɛ̌yi ndɨ̀ nìlɨ ízò fudú, kadʉ̀ àtɨnà ɨma nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyudhe* Kàgàwà bhà ɨdza mà màzàbahʉ̀ mànà, nyadʉ̀ ányɨ-dzá rɔ̀ arɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ-bvʉ nɔ́zʉ̀. 2 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ irinǎ rɔ̀ rɨ́'ì kà tɔ̀ odhó nákǎ nyʉbhà ìnzɨ̌ nyudhe. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ-tsí ka kàbhʉ wà yà ɨnzá àpɛ̀ Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ alɛ, kǎkà ìfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɨ̌† tɨ́ rɨ́ ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀-tsidɔ̀‡ ɔ̀bɛ̀ alɛ tɔ̀. 3 Ndɨrɔ̀, ma mɨ́ ɔ́yɔ̌ pbàkà ngàmbì§ òvì ròwù dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, gɔ̀nɨ́yà ì ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá ɨnyɨ tɔ́ mbɛrʉ̀ tɨ́ rɔ́rɔ̀. Nɨ́, abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhɛ̌yi ràrà àhʉ atdí lʉfʉ̀, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ mɨyà, dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ* tɨ́.» 4 Kɔ̌kɔ̀ ɨ ɔ́yɔ̌ ngàmbì nɨ́ ɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ mìzèyìtunì-tsǔ-kpa*, ndɨrɔ̀ abádhí nɨ́ ɨ tarà ʉ̀lɨ̌ ka karɨ́ dɔ̀yá mʉ̀narà*, kǎkà yà adzɨ ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɨ̌ aríko alɛ. 5 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndòzè ndɔ̀nzì abádhí nzɛ́rɛ, nɨ́ kàzʉ rǎdʉ̀ àhʉ abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀, ràdʉ̀ ɨ abádhí tɔ́ òmvǔ nʉ́bɨ̀*. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ nɨ́ ndɨ, ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà yà abádhí nòzè ndɔ̀nzì nzɛ́rɛ nɨ́ rǎdʉ̀ ɔ̀vɛ̀. 6 Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌'ɨ ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, 'ʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀*, ìnzɨ̌ igye nɨ́ikó tɨ́ yà ìndrǔ tɔ̀ abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ pbànábí bhɛ̌yi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Abádhí rɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà átɔ̀, 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨdha ròngò azu tɨ́*, 'àdʉ̀ ìngbàtɨ́ ìlɨ ndɨ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ mà nábhʉ yà adzɨ ɔ̌ alɛ ràbà, ì òzè ka dhu bhɛ̌yi.

7 Abádhí rɨ̌ wɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ ɨ arɔ́vɔna pbànábí bhɛ̌yi dhu t'ɔ́vɔta ìtɔ rɔ̀, òyɨ̌ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ìzǎ† núugyeya ɨla abádhí nà. Kɔ̌nzɨya abádhí-lɛ̀mà, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀kyɛ̀. 8 Nɨ́, abádhí-abvò nóokoya ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀, yà abádhí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔ̀ná kɨgɔ̀ tɔ́ ngʉdhà ɔ̌. Ndɨ kɨgɔ̀ nɨ́

---

* **11:1** 11.1 Udheta-tì nɨ́ Kàgàwà ràrɨ̌ pbìndà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ (Zàk 2.5-9; 4). † **11:2** 11.2 Ɨfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɨ̌ nɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà nà. Atdídhená alɛ arɨ́ ìrɛ̀na dhu nɨ́, ìfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɨ̌ tɨ́ ka kátɨna dhu-tì ràrɨ̌ Kàgàwà rótdì wà pbìndà alɛ abáya àpbɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ-bvʉ ídǒ. ‡ **11:2** 11.2 Ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀ tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ nɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɨtɛ̀ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ. § **11:3** 11.3 Ɔyɔ̌ ngàmbì tɨ́ ka kátɨna ɨrɔ́ nɨ́ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ́ mʉ̀tù, àdhàdhì Músà mà Ɛ̀lɨyà mànà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. * **11:3** 11.3 Atdí lʉfʉ̀, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ mɨyà, dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ nɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ wɔ̀ 11.2 ɔ̀ rɨ́'ɨ ɨfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɨ̌ nà. * **11:4** 11.4 Zàk 4.3,11-14 * **11:4** 11.4 Zàk 4.2; Upf 1.12,20 * **11:5** 11.5 2Ká 1.9-10 * **11:6** 11.6 1Ká 17.1 * **11:6** 11.6 Uvt 7.17-21 † **11:7** 11.7 Òyɨ̌ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ìzǎ àtɨ atdídhená alɛ arɨ́ Krístɔ̀ bhà òmvǔ tɨ́: 1Yù 2.18. Ngʉ̌kpà alɛ arɨ́ kàtɨ Dànyɛlɛ̀ tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ka kítɛ̀ ìzǎ tɨ́: Dàn 7.7,23-27. Ngʉ̌kpà alɛ-tsí arɨ́ kàtɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ nʉ́nda arɨ́ Kàgàwà nà arɨ́ ndùgye fɨyɔ́ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta nɨ̌ alɛ tɨ́.

ndɨ ka karí ɩ̀pbɛ̌na kanzì Sɔ̀dɔmɔ̀* tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Mísrì* tí. 9 Ní,
ɩ̀ngbàtí ílɨ ndì alɛ-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, ɩ̀ngbàtí ɩ̀lɨ ndì rʊ̀gànda-tɨdɔ̀
nzínzì ɔ̌ alɛ mà, ɩ̀ngbàtí ɩ̀lɨ ndì alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, ɩ̀ngbàtí
ɩ̀lɨ ndì pbìrì ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà náandáya kɔ̀rí abvo ɩ̀bhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná
gòna nà tí‡, ndɨrɔ̀ abádhí a'uya nzɨ̌ kʉtdʊ̌ ɨ abvo. 10 Kɔ̌kɔ̀ ɨ yà adzɨ óvò
alɛ-ɨdhɛ̀ níɨkaya ndì ɩ̀kǎ tí abádhí ʊ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨ alɛ-ɨdhɛ̀ níɨkaya
ndì, 'àdʊ̀ àmbɛ pɛrɛ̀ mà núbho dɔ̌ fɨ́yɔ̀ nzínzìya ɔ̌, atdídɔ̌ nyʉ́ kɔ̀rí ɔ́yɔ̌
pbànábí náabhʊ̀ ɩ 'àbà àpbɛ̀ nídhunɨ̌. 11 Kɔ̀rí ɩ̀bhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà
dzidɔ̌, Kàgàwà bhà rɔ̀ ɩ̀rà ípìrɔ̌nga tɔ́ alɛ-ɨhɛ̀ náatsù abádhí-abvò ɔ̀,
abádhí ràdʊ̀ 'ɩ̀và, 'ìkò pfɔ̌ya dɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʊ̀ngbǎ ɔdɔ nɨ́ɨsí abádhí
àndà rɔ̌ rúbhi alɛ ɔ̀. 12 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ ɔ́yɔ̌ pbànábí nɨ́ɨrɨ ɔrʉ́-tʊ̌na nà rí
dhu ɔ̀vɔ fɨ́yɔ̀ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ndàtɨ: «Nyùpò àzú!» Ní abádhí upò
ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ àpbù ɔ̌, àzèmbè kɔ̌kɔ̀ ɨ abádhí tɔ́ òmvʊ̌ rǎndàna rɔ́rɔ̀. 13 Wɔ̀
ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, ádrʊ̀ngbǎ mùtìtì nɨ́ɨsí, kɨgɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ ràdʊ̀
ndùgòlò. Àrʊ̀bhʊ̀ lʉfʊ̀ alɛ náadʊ̀ ʊ̀vɛ wɔ̀ ndɨ mùtìtì ɔ̌. Ní ádrʊ̀ngbǎ
ɔdɔ nyʉ́ nɨ́ɨsí ɔ̀dɔ̀dì alɛ-go ɔ̀, ràdʊ̀ Kàgàwà, yà ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ nílè.
14 Dhu ɩ̀nzǎ rí ɔyɔ rí kìsɛ̌ dhu nʉ́dà wà, ndɨrɔ̀ ɩ̀bhʉ rí kìsɛ̌ rɨ̌ nzɨ̌
àpɛrɛ, ɨnzá ndì ndɩ̀tɔ̀ ndì rɔ́rɔ̀!

Àrʊ̀bhʊ̀ rí kìsɛ̌ wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu
(Zàb 98; Upf 12.10; 19.6)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àrʊ̀bhʊ̀ rí kìsɛ̌ màlàyikà náamì pbìndà wàndà. Ní
ábhɔ̌ alɛ náavɔ̀ dhu ɔrʉ́ tʊ̌ya nyʉ́ nà ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ:
«Kòmbí yà adzɨ ɔ̌ idzi nʉ́dà wà atdídɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà mà-fɔ
ɔ̀, yà kʊ̌tri fɨ́ndà alɛ, Krístɔ̀ mànà.
Ní, ndɨ idzi rǎdɨ dhòdhódhónganà!» 16 Ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɩ̀fɔ nà
pbàkʊ̀rʊ̌, yà fɨyɔ́ kámá tɔ́ tombi dɔ̌ aróko Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, núugú ɩ̀,
nyɩ̀ya ràpbǎ adzɨkpa-ngbɔ̀ nyʉ́, 'ʊ̀lɛ̌ Kàgàwà. 17 Abádhí ambɛ́nà
àtɩ̀nà dɔ̌:
«Mǎ màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ ɨndʊ̀, fàká Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ nà arí'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ́!
Nyɨ nyarí'ì ìnè, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ'ì ìnè.
Obhó tí, nyɨ nyónzì kasʉ pbʊ̀kʊ̀ ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌,
nyɨdì pbʊ̀kʊ̀ Idzi.
18 Ɩnzɨ̌ arí nyɨfʊ̌ alɛ níɨ'ì nàwí nà rʊ̀nʉ́,
pbɛ́tʊ̀ kòmbí, pbʊ̀kʊ̀ nàwí nítɛ̀ ndɨ ndì abádhí-rɔ̌.
Ndɨ kàsʉmì ní, yà ʊ̀vʊ̌vɛ̀ alɛ-ànyǎ ɩ̀tdì nyɨ nyí ɔ̀ná kàsʉmì.
Ndɨrɔ̀ ka ní, yà ɨndʊ̀ kasʉ nanzì alɛ, pbʊ̀kʊ̀ pbànábí mà, kɔ́rɔ́ ngʊ̌kpà
alɛ kǎkà ɔvɔ̀nʉ ɩ̀fʊ̌ arí mànà tɔ̀ nyɨ nyí mʊ̀kɩ̀mbà ùbhɔ̌ ɔ̀ná
kàsʉmì,
ɩ̀mbǎ rɩ̀'ɩ̀ ɩndrʊ̌ arí ɩ̀fʊ̌na alɛ màtí, ndɨrɔ̀ ɩ̀nzɨ̌ ɩndrʊ̌ arí ɩ̀fʊ̌na alɛ màtí.
Ndɨ kàsʉmì ní kǎkà yà adzɨ ɩ̀nzǎ arí alɛ-tsè ɔ̀tdì nyɨ nyí ɔ̀ná kàsʉmì!»
19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà bhà ɨdza-li'ɔ̀ náapfo ndì,
Kàgàwà mànà ɩ̀ndrʊ̌ ùngbò ɩ̀ dhu ɩ̀tɛ̀ rí Sàndukù ràdʊ̀ ndàla ɔ̀nà. Ní
ɨnga nʉ́ʉmbɩ̀lɩ̀, alɛ-tù mà, ɔvɔ rʊ̌tǎ dhu mànà ràdʊ̀ 'ɩ̀rì. Ndɨrɔ̀, yà adzɨ
níivì, ɨfɔ ràdʊ̀ ɩ̀kɔ̌ atdídɔ̌.

---

* **11:8** 11.8 Ɔpt 18.20–19.29 * **11:8** 11.8 Uvt 1.8-14 ‡ **11:9** 11.9 Atdídhená alɛ arí ɩ̀rɛ̀na dhu ní, ɩ̀bhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà tí ka kátɨna dhu-tì ràrɨ̌ Kàgàwà rɔ́tdì wà pbìndà alɛ-abvò ɔnzɨya ngʉdhà ɔ̌ ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̌, ɩ̀nzɨ̌ tsànzà nɔnzɨ tí dhu.

12

Kàgàwà rɨ̌ ɔ̀na nà tsìbhálɛ ɔ̀dɔ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba rɔ̌ rɔ̀ dhu*
(Ɔpt 3.15; Dàn 12.1; Luk 10.18; 1Pɛ́ 5.8; Upf 2.26-27)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ ize náavì ndɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndɨ ize nɨ́ɨ̀ adyifɔ̀ nàfɔ̌ rɔ̀ná mbɛrʉ̀ bhěyi atdí tsìbhálɛ, àbɨ̀ ràdʉ̀ ɨ́ɨ̀ pfɔ̌na-tsìnǎ. Ndɨrɔ̀ kà-dɔ rɔ̌ ɨ́ɨ̀ mʉ̀kàkʉ́ ní atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà alalɨ rɨ̌ɨ̀ rɔ̀ná mʉ̀kàkʉ́*. 2 Wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ níɨ́ɨ̀ ari nà. Ní, kǎmbɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ndʉ̀gʉ ndɨ̀ ndí rɔ̀, ndɨ̀ ndí àpbɛ̀ àbà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngǎtsi ize náavì ndɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndɨ dhu nɨ́ɨ̀ kàzʉ̀ bhěyi ìlù ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba. Ndɨ osu-akpà-ba-dɔ ɨ́ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ɨ́ɨ̀ ɨdrɛ. Ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-dɔ rɔ̌, mʉ̀kàkʉ́ níɨ́ɨ̀ atdátdí. 4 Ní, kɨ̌dhá ɔ̀rʉ̀-akpà rɔ̌ alalɨ tó atdínga ɨ̀bhʉ dɔ̌ áwɨ̀na nɨ̌, ndɨ̀vɔ̀ yà adzɨ dɔ̌. Ní wɔ̀ osu níidè, wɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ɔ̀dɨ̀ ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʉgʉ tí ndɨ̀ tsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɔtɔna tí kà rʉ̌gʉna ngbángba ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí. 5 Ní wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ nʉ́ʉgʉ kpatsìbhá ngbángba, yà kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀ndà* róngo tsʉmà tó mùgǒ† nɨ̌ ngbángba. Pbɛ́tʉ̀, ka kadʉ̀ ndɨ kàbhà ɨngba òdyì, kowù nà Kàgàwà-tɨ́ɨ̀ɔ̀, yà ndɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tó tombi-tɨ́ɨ̀ɔ̀. 6 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ adʉ̀ ɔ̀kʉ rʉ̀ngʉ̀‡ ɔ̀, yà Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ fɨ́ndà ngari ɔ̀, ndínɨ̌ ka kɔdɔ tí ndɨ̀ mběyi ányɨ̀, ràrà àhʉ atdí lʉfʉ̀, ɔ́yɔ̀ mɨyà dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ tɨ́*.

7 Ní, ɨla níɨtsɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ màlàyikà Mùkǎlì mà pbɨ̀ndà màlàyíká mànà rùgyè ɨ̀ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba mà pbɨ̀ndà màlàyíká§ mànà nà. Ní wɔ̀ ndɨ osu mà pbɨ̀ndà màlàyíká mànà núugye ɨ̀ átɔ̀ abádhí mànà. 8 Pbɛ́tʉ̀ kǎnzɨ̀ nzá dhu lɛ̀mà, ndɨrɔ̀ ngari adʉ̀ ɨ́ɨ̀ mbǎ abádhí tɔ̀ tdɨ́tdɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, pbɨ̀ndà màlàyíká mànà. 9 Ní, ka kibvu wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba obvò. Àbadhi ní ndɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ɨ́ɨ̀ osu*, yà Nzɛ́rɛ Alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Pfɔ̀mvɔ tí ka karánzina, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀trǎ arí Alɛ. Ní ka kibvu ka yà adzɨ ɔ̌ pbɨ̀ndà màlàyíká mànà.

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ràmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kòmbí ɔ̀gʉ̀ mà, ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mà, àlɛ̌ tó ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi mà, yà kǔtri fɨ́ndà alɛ, Krɨ́stɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga mànà níwǔ wà ùvò! Obhó tí, wɔ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na ɔ̀bhʉ̀ rɔ̌ arúbhi kúbhingá màtɨ́ ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtɨ́ àlɛ̌ tó Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ alɛ, ka kìbvù wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. 11 Ɨ àlɛ̌ t'ádɔ́na ɔ́nzɨ̀ kà lɛ̀mà Tàmǎ-ngba-azù-ɔbɨ̀ nɨ̌, ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́nzɨ̀ kà lɛ̀mà, yà ɨ̀ aróvɔna ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌. Abádhí náadzi fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga, ràrà àhʉ ɨ̀ ʉ́vɛ dhu ɔ̀ màtɨ́. 12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨnyɨ ɔ̀rʉ̀-akpǎ, yà ʉ̀nʉ́ aróko alɛ mànà kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀lè nyɨ̌! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ ndɨrɔ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyáróko rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌, wɔ̀ ndɨ Pfɔ̀mvɔ nófɔ̀ wà dʉ̀kʉ̀ nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, kàlè àlè tí nàwí nɨ̌, kʉ̀nɨ dhu yà fɨ́ndà ndɨ̀ nʉ̀bhà kàsʉmɨ̌-ngba ràrɨ̌ɨ̀ akɛkpá nídhunɨ̌.»

---

* **12:** 12.0 Tsìbhálɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní nzɨ̌ Màrɨyà, Yěsù tsánà, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌tèna ní Pbàìsràyélí, Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù Màsiyà ahʉ̀ nyʉyatsì rɔ̀ alɛ (Ɔpt 3.14-16; Ìsa 54.1-8; 66.7-8). * **12:1** 12.1 Ɔpt 37.9 * **12:5** 12.5 Zàb 2.9 † **12:5** 12.5 Sʉma tó mùgǒ nɨ̌ ní ndɨ tàmà ʉ̀ndà arí alɛ nóongónà fɨyɔ́ tàmà-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀. ‡ **12:6** 12.6 Rʉ̀ngʉ̀ ní ɔ̀mvǔ-tsʉ̌ rɔ̀ ka karí ɔ̀tse, kowù alɛ ùrù ɔ̀nà ngari (Uvt 2.15; 16). Ndɨrɔ̀ ka ní átɔ̀ nzɛ́rɛ dhu arɨ́ɨ̀ ɔ̀nà ngari (Màt 4.23). * **12:6** 12.6 11.2,3 § **12:7** 12.7 Osu-akpà-ba bhà màlàyíká ní nzɛ́rɛ màlàyíká. Ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí tí ka karí àtɨna ní abádhí kèlɛ̌ átɔ̀. * **12:9** 12.9 Ɔpt 3.1

13 Wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba níitdègu ndɨ ka kìbvù yà adzɨ ɔ̀ dhu àlǎ,
ní kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀, ndɔ̀nɛ̀ yà kpatsìbhá ngbángba nʉgʉ tsìbhálɛ, ndínɨ̌
ndɨ ndɔnzɨ tí nzɛ́rɛ. 14 Pbɛ́tʉ̀, ka kadʉ̀ sàmbà-pékélé nà ndɨ nɔ̀fɔ̀ ɔ́yɔ̌
pékéléna àbhʉ wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ tɔ̀, ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tí ndɔ̀bɛ̀ nɨ́, ndàrà rʉ̀ngʉ̀
ɔ̀ yà fɨ́ndà ka kabhɔ̀lɔ̀ ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba rɔ̌ rɔ̀ ngari ɔ̀. Ányɨ ka
kadɔ̀ ka mbɛ̌yi nyʉ́, ràrà àhʉ ɨ̀bhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà* nà tí. 15 Ní, wɔ̀
ndɨ osu-akpà-ba náadyɔ ɨdha abhɔ nyʉ́ lina ɔ̀ rɔ̀, rɨ̀lɨ ndɨ bhʉ̀na ɔ̌ rɔ́kʉ
ɨdha-akpà bhɛ̌yi ndɨ tsìbhálɛ-owù ɔ̌, ndínɨ̌ ɨyàdhíyà natdú tí ndàrà nà.
16 Pbɛ́tʉ̀, adzɨ-kpa adʉ̀ ndɨ wɔ̀ tsìbhálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀: kǎngbɛ lina'ɔ̀, ndɔ̀tɔ̀
wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba àdyɔ lina ɔ̀ rɔ̀ ɨdha-akpà. 17 Ní, wɔ̀ osu-akpà-ba
náakó atdídɔ̌ wɔ̀ tsìbhálɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ɨla ɔ̀nzɨ kàbhà ngʉ̌kpà inzo
mànà. Ɨ alɛ ní kǎkà Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ arí alɛ, 'àdʉ̀ yà Yɛ̌sù ʉnɔ
fɨ́yɔ̀ dhu nífʉ alɛ. 18 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba naadʉ̀ àrà ìde
ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpɔ́ dɔ̌.

13

Osu-akpà-ba tɔ̀ rí kasʉ ɔ̀nzɨ nzɛ́rɛ ɔ́yɔ̌ ìzǎ
(Dàn 7.19-25; Upf 14.9-11; 17.3,7-17; 19.20)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mala atdí ìzǎ, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ rɔ́. Kà-dɔ
ɨ'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨdrɛ. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ kɔ̌tdyʉ́ rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́ níɨ'ɨ̀
ìnè, ndɨrɔ̀ ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-dɔ rɔ̌, ka kundí ɔvɔ nɨ'ɨ̀ Kàgàwà nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ
nzɛ́rɛ ɔ̀ná ɔvɔ. 2 Wɔ̀ ndɨ ma mala ìzǎ níɨlɨ ndɨ̀ atdáta bhɛ̌yi. Kà-pfɔ̀ mà,
kà-pfɔ̀-ɔdzɛ̀kélé mànà níɨ'ɨ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ bhà bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ kà-tsʉ̀ náadʉ̀
ndɨ̀lɨ ànì-tsʉ̀ bhɛ̌yi. Ní osu-akpà-ba náabhʉ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ mà, pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga
mànà-rɔrɔ̀ kà tɔ̀. 3 Wɔ̀ ndɨ ìzǎ-dɔ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ-dɔ náambɛ́nà ɔ̀lo
dɔ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ otú nàbà dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ndɨ otú náadʉ̀ ɔgʉ̀ ɔ̀gʉ̀ tí. Ní
ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ yà adzɨ óvò alɛ atdídɔ̌ kɔ́rɔ́ ndɨ ìzǎ-okú dɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ̌wù
nʉ́ngʉ. 4 Ní abádhí ʉkɔ ɨ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, 'ʉ̀lɛ̌ wɔ̀ osu-akpà-ba, pbɨ̀ndà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-rɔrɔ̀ kàbhʉ wɔ̀ ndɨ ìzǎ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí
nʉ́ʉkɔ ɨ 'ʉ̀lɛ̌ ka, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ yàrí ìzǎ bhɛ̌yi pbɨ̀ndà
ɔbɨ rɨ̌'ɨ? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ ndùgyè rádʉ̀ kà nà, ndàdʉ̀ kà lɛ̀mà ɔ̀nzɨ̀?»

5 Ní, wɔ̀ ìzǎ tɔ̀ ka kabhʉ̀ alɛ-tsʉ ní alɛ ɨ̀dzɨ̌ ka kí nɨ̌ ɔtɛ t'ɔ́tɛta mà,
Kàgàwà nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nɨ̌ mànà tɔ́ alɛ-tsʉ̀. Ndɨrɔ̀ kǎdʉ̀ ɨ̀fɔ kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɨ̌* tí ndɨ ndí wɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábà.
6 Ní wɔ̀rí ìzǎ náapɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu Kàgàwà nɨ̌: ndʉ̀nɔ̀ dhu kɔ̌vɔ̀ nɨ́, ndʉ̀nɔ̀
dhu kǎrádɨ rɔ́nga nɨ́, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ aróko ngʉ̌kpà alɛ nɨ̌
átɔ̀. 7 Ka kʉfà rʉsà kà tɔ̀ ndínɨ̌ ɨla nugye tí Kàgàwà bhà alɛ mànà,
ndɔ̀nzɨ̀ lɛ̀màya. Ndɨrɔ̀, ka kabhʉ̀ ka rɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ɨ̀ngbàtí
ílɨ ndɨ̀ rʉ̀gànda-tɨdɔ̀ dɔ̌, ɨ̀ngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ-tɨdɔ̀ dɔ̌, ɨ̀ngbàtí ílɨ ndɨ̀ alávà-
tɨdɔ̀ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtí ílɨ ndɨ̀ pbɨrì dɔ̌. 8 Yà adzɨ óvò alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́ʉlɛ́ya
ka. Ɨ alɛ ní, kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà, yà adzɨ ka kanzɨ̀na rɔ̀, ɨnzá ka kandí ɔvɔ̀ya
yà àho ka kahò Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ bhà ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ alɛ.

9 Ɨnga t'írɨta tɔ́ bɨ̌na nà arí'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndɨrɨ̀ nga mbɛ̌yi! 10 Nyɨ̌ Kàgàwà
bhà alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ dhu-dzi òndù arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̀dɔ arí

---

* **12:14** 12.14 Ɨbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌ atdí lʉfʉ̀, ɔ́yɔ̌ mɨyà dɔ̀ná azà kumì ɨdhɔ nà nà (12.6). * **13:5** 13.5 Atdídhená alɛ arí ɨrɛ̀na dhu ní, ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɨ̌ tí ka kátɨna dhu-tɨ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà rɔ́tdɨ wà wɔ̀ ìzǎ rɨ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̌.

alɛ tí. Kàgàwà ɨ'ɨya gukyè imbi ɔ̀ ka kosóya tí atdí alɛ nudhé dhu tí, ní ka kosóya ndɨ alɛ imbi ɔ̀. Ndɨrɔ̀, kɨ̌'ɨya gukyè ɨla t'úgyeta tɔ́ obhi-akpà nɨ̌ ka kohoya tí atdí alɛ nudhé dhu tí, ní ka kohoya ndɨ alɛ obhi-akpà nɨ̌.

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔyɔ rí kìsě ìzǎ, adzɨ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ rɔ́. Kɔ̌tdyʉ́ ɨ'ì ɔyɔ, ɨ ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ 'ʉ̀lɨ tàmǎ-ngba-ɔtdyʉ́ bhěyi. Ndɨrɔ̀ kǎránà ɔ̀tɛ rɔ̌ osu-akpà-ba bhěyi. 12 Kǎránà kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̌ yà angyɨnǎ rɔ̀ ɨ'ì fǐndà ìzǎ-fɔ́ ndì ndábà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ kɔ́rɔ́ ndɨ ìzǎ-ɔ̀nzɨ̌. Kǎránà yà adzɨ mà ɔ̀ná aróko ndì ndóvò alɛ mànà nábhʉ rɔ̌ rʉ̀lɛ̌ wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ìzǎ, yà ndì natsú ndòhò otú-bhu rɨ́'ì dɔ̀na rɔ̌ ìzǎ. 13 Wɔ̀ ndɨ ɔyɔ rí kìsě ìzǎ, náanzì ádrɔ̀drɔ̌ wɨwì. Obhó tí, kǎránà kàzʉ mà nábhʉ rɔ̌ rìfò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhʉ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-nyìkpó ɔ̌ rɔ̀. 14 Kǎbà wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ìzǎ-ɔ̀nzɨ̌ ndì ndí wɨwì ɔ̀nzɨ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ. Ní, kǎránà yà adzɨ óvò alɛ àbhʉ rɔ̌ rùwǐ ndɨ wɨwì-otù ɔ̌, ndɔ̀vɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ abádhí ràkǎ 'ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ndɨ ìzǎ-wɔ̀yɔ̌. Ndɨ ìzǎ ní ndɨ ɨla t'úgyeta tɔ́ obhi-akpà nɨ̌ ka kalʉ́ ngbɔ̌na ɔvɛ-ngbɔ̀ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ràdʉ̀ ìkyɛ. 15 Ndɨ ɔyɔ rí kìsě ìzǎ náabà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní, wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ìzǎ-wɔ̀yɔ̌ tɔ̀ ndì ndí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ nɨ̌, ndínɨ̌ ɔpɛ́ tí ndɔ̀tɛ̀, ndàdʉ̀ kǎkà 'ùvǒ rí ìnzɨ̌ 'ʉ̀kɔ ì, 'ʉ̀lɛ̌ ndì alɛ nɔ́kyɛ̀. 16 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ ìzǎ náadʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀tʉ, ìndrǔ arí ìfʉ̌na alɛ mà, ìnzɨ̌ ìndrǔ arí ìfʉ̌na alɛ mànà, ònzìtálɛ mà nǎkʉ̀tálɛ mànà, dɔ̀yá arí'ì ɨtírɔ̀ alɛ mà ɨnɔ tí arí'ì alɛ mànà, ndínɨ̌ ka kʉlɨ tí ize fangà tɔ́ ɔtsʉ́ya rɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nyìya-ndri rɔ̌ màtí. 17 Dhu òdzi ka kí, ndɨrɔ̀ dhu ùdzɨ̌ ka kí dhu tɔ́ otu nɨ́ɨ'ì mbǎ atdí alɛ tɔ̀ màtí, ìmbǎ ndɨ alɛ ɨ'ì ndɨ ize nà rɔ̀. Ndɨ ize nɨ'ì wɔ̀ ndɨ ìzǎ-ɔvɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ ɔvɔ nà ndì nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ†.

18 Ɨrɔ́ dhu àkǎnà kɨ'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà. Ní, ɨnga t'ʉ́nɨta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà arí'ì alɛ, nákǎ ndʉ̀pɨ̌ wɔ̀ ndɨ ìzǎ bhà lìmɔ̀rɔ̀. Obhó tí, ndɨ lìmɔ̀rɔ̀ ní atdí alɛ-ɔvɔ̀ nà ndì nàkɔ lìmɔ̀rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní azà mɨyà, azà kumì, dɔ̀ná azà nà‡.

14

Tàmǎ-ngba ʉ́wʉ alɛ rɨ̌ adyi-ɔwʉ́tá nʉ́yʉ dhu
(Ɛbr 12.22-24; Upf 7.3)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mandà nga, ní ma mala Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌ ìdè rɔ́. Kɨ̌'ɨ atdíkpá atdí mɨyà, ìfɔ kumì, dɔ̀ná ìfɔ nà lʉfʉ̀ alɛ mànà, ndɨrɔ̀, ɨ alɛ-nyìndri rɔ̌ ka kundí ɔvɔ nɨ'ì kɔ̌vɔ̀ mà kà t'Ábanà-ɔvɔ̀ mànà. 2 Ní, ma mɨrɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríràà, ràmbɛ àwa dɔ̌ àdhàdhì ábhɔ̌ ɨdhá-yà-ba rɨ̌ ndìsɔlɔ dhu bhěyi, ndɨrɔ̀, atdídɔ̌ rʉ́tǎ ɔvɔ-tù bhěyi. Ndɨ alɛ-tù nɨ́ɨrɨ ndì átɔ̀ ràmbɛ ɔ̀'ɔ dɔ̌ dʉ̀mʉ̀ ɔ̀tɨ rí alɛ rɨ̌ fìyɔ́ dʉ̀mʉ̀ ɔ̀tɨ dhu bhěyi. 3 Ní kɔ̌kɔ̀ atdí mɨyà, ìfɔ kumì, dɔ̀ná ìfɔ nà lʉfʉ̀ alɛ náambɛ́nà adyi-ɔwʉ́tá ʉ̀yʉ dɔ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-ɔ̀nzɨ̌. Atdí alɛ mà wɔ̀ ndɨ adyi ùdhe rádʉ̀ ndʉ̀nɨ nɨ́ɨ'ì ìmbǎ, ɨnzá ní kɔ̌kɔ̀ atdí mɨyà, ìfɔ kumì dɔ̀ná ìfɔ nà lʉfʉ̀ alɛ, kǎkà yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ Tàmǎ-ngba ʉ́wʉ kɛ̀lɛ̌

† **13:17** 13.17 Pbàgìríkí mà Pbàyàhúdí mànà t'ávàna ɔ̌, kɔ́rɔ́ andítá-nyìkpó nɨ́ɨ'ì ndì nà ndì nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ nà. Ní atdí alɛ-ɔvɔ̀ nà ndì nàkɔ-tsí ka kʉnɨ tí, dhu akána kʉpɨ̌ ndɨ ɔvɔ ɔ̀ rí'ì andítá-nyìkpó-nzo nà ndì nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ kɔ́rɔ́, kadʉ̀ àngbònà atdíkpá. ‡ **13:18** 13.18 Azà dhu tí kátɨna andítá rɨ̌tɛ̀na dhu ní ɨnzá àkǎ bhǔna ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhu tí kátɨna-tsí ní atdídɔ̌ àkǎ bhǔna ɔ̌ dhu. Ɨzǎ-rɔ̌ rɨ́'ì azà mɨyà, azà kumì, dɔ̀ná azà nà tɔ́ lìmɔ̀rɔ rɨ̌tɛ̀na dhu ní, kà ràrɨ́'ì ɨnzá àkǎ bhǔna ɔ̌ ɨrɛ̀ta nà dhu, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ kà rɨ̌ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ akɛkpá màtí dhu.

núdhe ka ’ùnɨ rɔ̀. 4 Ɨ alɛ nɨ́ ɨ̀ nɔ́dɔ̀ atdídɔ̌, ’òkò ɨlátá ɔ̌ Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌ alɛ, yà ɨnzá ɨ̀ nɨ́tɨ vèbhálɛ nà ɨ̀ úbhi dhu-otù ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ abádhí arúbhi Tàmǎ-ngba-owù ɔ̌, yà kà rǔbhi ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Obhó tɨ́, abádhí nɨ́ ɨ ka kʉwʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, rɨ̀’ɨ̀ àdhàdhɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka kúbhɔ̀na Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba tɔ̀ pɛrɛ̀ bhěyi. 5 Abádhí nɨ́ ɨnzá àpɛ̀ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ atdí-gʉ̀na màtɨ́ alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌’ɨ̀ nyʉyatsì alɛ.

Ɨbhʉ màlàyíká rɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ yà adzɨ óvò alɛ dɔ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu
(Kas 17.30-31; Upf 18; 19.19-20)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà ɔrʉ́ nyʉ́ rɔ́kʉ awɛ ɔ̌ rɔ́, ndàdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ yà adzɨ óvò alɛ tɔ̀ ndɨ̀ ndɔ́vɔna dhòdhódhónga tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà. Ɨ alɛ nɨ́ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ pbìrì ɔ̌ alɛ mà, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ rʉ̀ganda-tɨdɔ̀ mà, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alávà-tɨdɔ̀ t’álɛ mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mànà. 7 Nɨ́ kǎmbɛ́nà dhu ɔ̀vɔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà ɔdɔ̀, nyǎdʉ̀ ìlènà! Obhó tɨ́, kàbhà kàsʉmɨ̀ yà ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ kà rɨ̌ ɔ̀ná nákǎ wà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌lɛ̌ wɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà mà, adzɨ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, ɨdha-dɔ̀tɨ́-nzo mànà nanzì alɛ!»

8 Ɔyɔ rɨ́ kìsě màlàyikà náadʉ̀ ɨ̀rà wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́-tsí dzidɔ̌, ndàdʉ̀ òkù, ndàtɨ: «Ɨ́yàdhíyà ɨ̀tsì wà! Bàbelì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀* ɨ̀tsì wà! Kǎbhʉ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rɔ̀mvʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨvayì, yà abádhí ndɨ̀ ndábhʉ ròtsù pbìndà mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀ dhu-otù ɔ̌.»

9 Ɨbhʉ rɨ́ kìsě màlàyikà nɨ́ɨra kɔ̌kɔ̀ angyi ìwǔ ɔ́yɔ̌ màlàyíká dzidɔ̌. Nɨ́, kǎvɔ̀ dhu ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ yà wɔyɔ̌na ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɨzǎ mà ndɨ kà-wɔyɔ̌ mà ʉ̀lɛ̌ rɨ́, kadʉ̀ ndɨ ɨzǎ bhà ize àpba nyɨ̀na-ndri rɔ̌ màtɨ́ ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔtsʉ́na rɔ̌ màtɨ́ alɛ, 10 nɨ́ rɨ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨvayì nɔ́mvʉ̀ átɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ dɨvayì ka kabhɔ̀lɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ kɨsɨ̌ ɨdha ɔ̀nà, kadʉ̀ ɔ̀dhɔ̀nà kàbhà nàwí tɔ́ kɔ́pà ɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ náabáya àpbɛ̀ kàzʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí abáya ka yà atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra ɔ̀, ɨ̀lɨ̌lǎ màlàyíká mà, Tàmǎ-ngba mànà-ɔ̀nzɨ̌. 11 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ abádhí tɔ́ àpbɛ̀ tɔ́ kàzʉ-ɨkɔ̀ náarúpo ɔrʉ̀ dhòdhódhónga nà. Kɔ̌kɔ̀ ndɨ ɨzǎ mà, wɔyɔ̌na mànà nʉ́lɛ ongónà alɛ, yà kɔ̌vɔ̀ tɔ́ ize ka kʉpbá rɔ̀yá alɛ kɔ́rɔ́, náarɨ́ nzɨ̌ ’àsɔ̌ atdíku màtɨ́ kúbhingá, ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtɨ́ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀.»

12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà bhà alɛ, kǎkà Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̀ arí, ’àdʉ̀ Yěsù à’ù alɛ, nákǎ ɨ̀’ɨ̀ dhu-dzi òndù arɨ́ alɛ tɨ́.

13 Ndɨrɔ̀, ma mɨrɨ alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Ándɨ̌ yàrɨ́ dhu: ‹Hirò nɔ̀nzì nɨ́ yà kòmbí ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀ rʉ́vɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɨ̀ á’ù rɔ́rɔ̀ alɛ!› Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rǎtɨna: ‹Obhó dhu nɨ́ ndɨ! Ɨ alɛ rɨ̌ ’àsɔ̌ fɨyɔ́ ododu kasʉ ɔ̌ rɔ̀, abádhí anzì ídzì dhu nɔ́dhɔ̀ wà ɨ̀, ’òwù abádhí-owù ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌.›»

Yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ka kɨ́ dhu
(Ìsa 63.1-8; Yɔ̀w 4.12-14; Màt 13.37)

14 Ma mandà nga tdɨ́tdɔ̌, nɨ́, ma mala ɔ̀wɔ̌wʉ̀ àpbù, ndɨrɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̌ ndɨ̀ ndàdɨ rɔ́ ɨ̀’ɨ̀ alɛ nɨ́ Ìndrǔ t’Ídhùnà nà ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ alɛ†. Kà-dɔ rɔ̌ ɨ̀’ɨ̀ nɨ́ ɔrɔ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, ndɨrɔ̀ kà-fɔ́ ɨ̀’ɨ̀ dhu nɨ́ ɨnga ɔ̌ dhu òtse ka karɨ́ nɨ̌ atdídɔ̌

---

* **14:8** 14.8 Bàbelì tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ Kàgàwà nà rɨ́ ndùgye ádrʉ̀ngbǎnga-tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́. Atdí ndɨ ɔ́fɔ̀ nɨ̀’ɨ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ (Upf 17-18). † **14:14** 14.14 Ìndrǔ t’Ídhùnà nɨ́ Yěsù Krístɔ̀, Màsiyà (Upf 1.13; Dàn 7.13).

ndɨ nákà obhi-tɨdɔ̀. 15 Nɨ́, atdí màlàyikà náahʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Kàgàwà
bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀, ndòkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà ndàtɨ wɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̌ àdɨ alɛ
nɨ̌: «Ídyì pbʉ̀kʉ̀ obhi, nyɔpɛ̀ nyogù ɨnga ɔ̌ dhu nɨ̌. Obhó tɨ́, yà adzɨ àdɨ
wà tʉ̀mbà tɨ́, ɔ̀ná dhu ka kogu tɨ́, ndɨrɔ̀ ndɨ ɔnzɨ-bvʉ̌ dhu ògu ka kɨ́ ɔ̀ná
kàsʉmì àkǎ wà!» 16 Nɨ́, wɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̌ àdɨ alɛ nʉ́ʉdà pbìndà obhi yà
adzɨ ɔ̌, ndòtsè kà ɔ̌ dhu nɨ̌.

17 Ngǎtsi màlàyikà náadʉ̀ àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀
rɔ̀, ndɨ mà átɔ̀ ndàdʉ̀ ɨ̀'ì ɨnga ɔ̌ dhu ògu ka karɨ́ nɨ̌ ndɨ nakànɨ́ obhi
nà fɔ́ná. 18 Ngǎtsi màlàyikà nɨ́i'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà màzàbahʉ̀-dɔ̌
arɨ́'ɨ̀ kàzʉ dɔ̌*. Nɨ́ ndɨ-tsí náahʉ̀ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ òkù ɔrʉ́
tǔna nyʉ́ nà wɔ̀ atdídɔ̌ ndɨ nàkà obhi rɨ̌'ɨ̀ fɔ́ná màlàyikà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ídyì
wɔ̀ atdídɔ̌ ndɨ nàkà pbʉ̀kʉ̀ obhi, nyazè yà adzɨ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ vǐnyò-kpɔ̌ nɨ̌, ɨwà
ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ nɔ́'ɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.» 19 Nɨ́, wɔ̀ màlàyikà nʉ́ʉdà pbìndà obhi
yà adzɨ dɔ̌, ndàzè yà adzɨ ɔ̌ vǐnyò-kpɔ̌ nɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ àwà
kʉ̀zʉ̌ ka karɨ́ ɔ̀nà ádrʉ̀ngbǎ ibhu-ba ɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́
Kàgàwà bhà nàwí. 20 Ka kaha ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ bhǔna ɔ̀, irinǎ rɔ̀ kɨgɔ̀ tɔ̀.
Nɨ́, azu* ɨsɔ̀lɔ̀ ndɨ abhɔ nyʉ́ ndɨ kà-bhu ɔ̀ rɔ̀, gʉ̀gʉ̌na rùpò, ndàrà àhʉ
mʉ̀hàgʉ̀-tsʉ̀ rɔ̌ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ndɨ azu adʉ̀ ɔ̀kʉ, ndàrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ
mɨyà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɨ́‡.

15

Músà bhà adyi mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mànà nʉ́yʉ ka kɨ́ dhu
(Upf 11.19; 16.1; 19.1-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ ndɨrɔ̀ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ mà ʉ̀kɔ̌
atdídɔ̌ nɨ̌ ize ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ-rɔ̌. Ndɨ dhu nɨ'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká àrʉ̀bhʉ̀
dhèdhèrɔ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nʉ̀lʉ̌ fɔyá. Kɔ̌kɔ̀ ɨ àpbɛ̀ nɨ'ɨ̀ ndɨ kà rǐku dɔ̀yá rɔ̀
àpbɛ̀, abádhí rɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ pbìndà nàwí ɨtɔ nɨ́dhunɨ̌.

2 Tdɨ́tdɔ̌, ma mala kìràwulì bhěyi ɔ̀ná nga rǎwʉ̀, ndàdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ kàzʉ nà
ɔ̀ná átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀. Ndɨrɔ̀, ma mala ɨzǎ lɛ̀mà nɔ́nzɨ alɛ, yà ɨnzá
kà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ̌, ndɨrɔ̀ ɨ́ núvǒ ɨ̀nzɨ́ kʉpbì kɔ̌vɔ̀ nà ndɨ nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ nyɨyà-
ndrìnǎ alɛ. Abádhí ikò ndɨ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà dʉ̀mʉ̀
ʉ̀lʉ fɔyá. 3 Nɨ́, abádhí ambɛ́nà Músà, Kàgàwà bhà kasʉtálɛ bhà adyi
mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mànà, nʉ́yʉ̀ dɔ̌*. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ́,
kàsʉ̌nʉ nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ, ndɨrɔ̀ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ kasʉ!
Ɨnyɨ, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ,
pbʉ̀kʉ̀ kasʉ nɨ́ obhónánga tɔ́, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ obhónga tɔ́ kasʉ!
4 Ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɨ̀nzɨ́ rádʉ̀ ɔdɔ̀nʉ ɔ̀nzɨ̀?
Ndɨrɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɨ̀nzɨ́ rádʉ̀ ɔvɔ̀nʉ ìlè?
Obhó tɨ́, ɨnyɨ atdírɔ̀ nɨ́ ndɨ ɨ̀lɨ̌lá alɛ!
Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rǒngo ìwu 'ʉ̀kɔ ɔnzɨ̀nʉ́, 'ʉ̀lɛ̌ nyɨ,
pbʉ̀kʉ̀ obhónánga tɔ́ kasʉ nála wà ndɨ kpangba abádhí tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌!»

Kàgàwà bhà nàwí rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀yà àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà

---

* **14:18** 14.18 8.5 * **14:20** 14.20 Ìsa 63.1-6 ‡ **14:20** 14.20 Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndɨ̀tɛ̀ Kàgàwà ɨtdɨ̀ya kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ dhu. * **15:3** 15.3 Uvt 15.1-18

5 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala Kàgàwà bhà ɨdza-li'ɔ̀ ndàngbɛ̌ rí ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ́. Kà-ɔ̀ ɨ'ì ní Kàgàwà bhà Ʉyátá rǐ'ì ɔ̀nà sàndukù rǐ'ì ɔ̀nà hɛmɛ̌-
dza. Ányì ɨ'ì dhu ní, yà Kàgàwà arí ndìtɛ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná rɔ̀ hɛmɛ̌-dza.
6 Ndɨrɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhèdhèrɔ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nʉ̀lʉ̌ fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká núuvò
wɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀. Abádhí ʉfɔ́ mbɛrʉ̀ nɨ'ì ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tdyé
mbɛrʉ̀, 'àdʉ̀ odrùya-dɔ ìso ɔrɔ̀ tɔ́ kùkyě nǐ. 7 Ndɨrɔ̀, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ
dhu-tsí nzínzì ɔ̌ atdí dhu núubhò ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà, kɔ̌kɔ̀
àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká-fɔ́. Ɨ kɔ́pà núulè ùlè tí Kàgàwà, yà dhòdhódhónga
nà arádɨ alɛ bhà nàwí nǐ. 8 Ní, wɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza náalè Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà ɔ̀
rɔ̀ ráhʉ ɨkɔ nǐ. Ndɨrɔ̀, ányì rótsù atdí alɛ mà nɨ́ɨ'ì ɨ̀mbǎ, ràrà àhʉ kɔ̌kɔ̀
àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rǐbhona àrʉ̀bhʉ̀ àpbɛ̀ rɔ̌wu ìku dhu ɔ̀.

16

Àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rǐ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà ɔ̀ rí'ì
Kàgàwà bhà nàwí ʉ̀dhɔ̌ yà adzɨ dɔ̌ dhu
(Uvt 7–10; Upf 8.6–9.21)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ɔrʉ́ alɛ-tù nyʉ́ nà ka kí dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà
bhà ɨdzá rɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká* tɔ̀ dhu. Ka katɨ: «Nyòwu nyʉ̌dhɔ kɔ̌kɔ̀
àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí yà adzɨ dɔ̌!»
2 Ní wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ nàwí yà adzɨ dɔ̌.
Ní nzɛ́rɛ otú-tɨdɔ̀, yà atdídɔ̌ rándɨ otú, náahʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨzǎ tɔ́ kàsɛ́ nà rí'ì
rɔ̀yá, 'àdʉ̀ ambɛ kà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ dɔ̌ alɛ rɔ̌*.
3 Ɔyɔ rí kìsě màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀
ɔ̀. Ní ɨdha ʉgɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò ɔ̀vɛ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ azu bhěyi, ndɨ rɛ̀rʉ̀
ɔ̀ ɨ nòtù ípìrɔ̌nga nà arí'ì ɨdha ɔ̌ dhu-tsí ràdʉ̀ ʉ̀vɛ kɔ́rɔ́.
4 Ɨbhʉ rí kìsě màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí
ɨdha-akpá mà, ɨdha-dɔ̀tɨ́-nzo mànà ɔ̀, ɔ̀yá ɨdha ràdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀, 'òngò azu
tí átɔ̀. 5 Ní ma mɨrɨ yà ɨdha dɔ̌nga àndà arí màlàyikà rǐ dhu ɔ̀vɔ dhu,
ndàtɨ: «Ɨnyɨ Ɨlǐlǎ alɛ́, nyɨ nyarí'ì ìnè ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ'ì ìnè. Nyɨ nyɔ́tdì
kɔ̀rí anya obhónánga dɔ̌. 6 Obhó tí, ìndrʉ̌ nʉ́ʉfʉ pbʉ̀kʉ̀ pbànábí mà
ngʉ̌kpà pbʉ̀kʉ̀ alɛ mànà-azù. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kòmbí nyɨ nyàbhʉ
wà abádhí rɔ̀mvʉ̀ azu átɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ abádhí àkǎnà 'àbà dhu!»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ alɛ-tù màzàbahʉ̀ dɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ:
«Obhóngàtí, ɨnyɨ fàká Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà
arí'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ́, nyɨ nyɔ̀tdì wɔ̀ anya obhónga dɔ̌ ndɨrɔ̀ obhónánga
dɔ̌!»
8 Ɨfɔ rí kìsě màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí adyifɔ̀ dɔ̌. Ní
ndɨ adyifɔ̀ náabà ìndrʉ̌ ʉ̀bɨ ndì ndí ɔ̀nà rɔ̀ ráhʉ kàzʉ nǐ nǐ ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ. 9 Ní, ìndrʉ̌ náagbè wɔ̀ ndɨ atdídɔ̌ ìgbě kàzʉ nǐ, ràrà àhʉ ɨ í dhu
ʉ̀nɔ wɔ̀ ndɨ àpbɛ̀ t'íbhòta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ, Kàgàwà-
ɔvɔ̀ nǐ dhu ɔ̀. Abádhí uvó ɨ ìnzǐ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀
abádhí adʉ̀ 'ùvo átɔ̀ ìnzǐ 'ìlè ka.
10 Imbo rí kìsě màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí ìzǎ* bhà
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌. Ní, ínɔ̀ níibvú ndì kɔ̌nyʉ̀ idzi dɔ̀ná pbìrì
dɔ̌. Ní, ìndrʉ̌ apè 'à'à ɨdàya ɨ ábàna àpbè-okú dɔ̀ rɔ̀. 11 Abádhí nʉ́ʉnɔ

* **16:1** 16.1 15.1,6-7 * **16:2** 16.2 14.9 * **16:10** 16.10 13.1-2; 15.2

dhu Kàgàwà, yà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ alɛ nɨ̌, rɔ̀yá rɨ́ otu rǎndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tù, abádhí ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ɨ̀, ʉ̀bhà fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.

12 Aza rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà nàwí Fùratì tɨ́ kátɨna ádrʉ̀ngbǎ ɨdha-akpà ɔ̀. Nɨ́ ndɨ ɨdha-bhʉ̀ ɔ̌ ɨdha atdyù ndɨ́nɨ̌ otu nʉbhà tɨ́ adyifɔ̀ arɨ́ ndɨ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀ arɨ́ ìwu ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ̀. 13 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mala àngbɛ̀ bhɛ̌yi ɨ̀ nʉ̀lɨ ɨ̀bhʉ nzɛ́rɛ-alafí: atdí náahʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba-li'ɔ̀ rɔ̀, ngǎtsi náahʉ̀ ɨ̀zǎ-li'ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ràdʉ̀ àhʉ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ɨ̀zǎ, yà tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì tɨ́ kátɨna-li'ɔ̀ rɔ̀. 14 Abádhí nɨ'ɨ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ́ ɨ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̀yanǎ ubhìya, 'ùndu abádhí-tsʉ̀ alafí, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ, nugye tɨ́ kàbhà Ádrʉ̀ngbǎ Ɨdhɔ ɔ̌.

15 Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Kànɨ̌ ma mɨ́rà ogbotálɛ náarɨ́rà dhu bhɛ̌yi, yà ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌. Hirò ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ nyɨ̀kpɔ́na nà rádɨ ndàdʉ̀ pbìndà mbɛrʉ̀ ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi rɔ̀ná ɨ̀nzɨ̌ ndʉ̀wà alɛ, akyɛ ndɨ̀ ndarana ɨla ɔ̀ nzɨ̀nzɨ́ rɔ̀, nyɨ̀na ràdʉ̀ àmbɛ ɨ̀wʉ dɔ̌ ìndrǔ nzínzì ɔ̌ nɨ̌.»

16 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ nzɛ́rɛ-alafí núundu kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-tsʉ̀ yà Hàrmàgèdonì* tɨ́ ka kátɨna Pbàɛ̀brànɨyà t'ávàna ɔ̌ atdí ngari ɔ̌.

17 Àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rɨ́'ɨ̀ Kàgàwà bhà nàwí awɛ ɔ̌. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdí ɔrʉ́ alɛ-tù nyʉ́ nɨ́ɨrɨ ndɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi rɨ̌'ɨ̀ ɨ rɔ̀, ndàtɨ: «Kòmbí kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzɨ̀ wà ndɨ̀!» 18 Nɨ́, ɨnga ʉmbɨ̀lɨ̀, ɔvɔ ʉtá, wɔ̀gɔ̀ ɨrɨ ndɨ̀, yà ɨnzá apɛ̀na ɨ̀sɨ̌ angyi yà ìndrǔ apɛ̀na 'ɔ̀ngò ɔ̀ko yà adzɨ dɔ̌ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì ràdʉ̀ ɨ̀sɨ̌. Obhó tɨ́, ndɨ mùtìtì nɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nyʉ́! 19 Nɨ́, kʉ̌golo ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ Bàbelì*, ndàbhʉ ɔ̀nánga rʉ̀ndɔ̀ ndɨ̀ ɨ̀bhʉ, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ràdʉ̀ 'ùgolo átɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ náadzò nzá Kàgàwà ɔ̀nǎ rɔ̀, kǎbhʉ̀ ka rɔ̀mvʉ̀ atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀ pbìndà nàwí tɔ́ dɨ̀vayì átɔ̀ nɨ́dhunɨ̌. 20 Kɔ́rɔ́ sɔ̀ngà núuwí, ɨ̀nzɨ̌ pbìrì ràdʉ̀ 'àla tdɨ́tdɔ̌. 21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrɔ̀drɔ̌ kpɔ̌na nà ɨfɔ nà igye nɨ́ɨkó ìndrǔ dɔ̌. Ɨ ɨfɔkpɔ̌ ɨ'ɨ̀ ádrɔ̀drɔ̌ nyʉ́, fɨ̀yɔ́ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ rɔ̀sè ɨ̀fɔ kumì kìlo dɔ̀nǎ. Nɨ́ ìndrǔ nʉ́ʉnɔ dhu Kàgàwà nɨ̌ wɔ̀ ndɨ ɨfɔ nà igye rǎbhʉ̌na fɨ̌yɔ̀ àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ ɨfɔ nà igye nɨ́ɨnza dhu abhɔ nyʉ́ atdídɔ̌.

17

Atdídɔ̌ arɨ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ atdí tsìbhálɛ tɔ́ mbólí
(Upf 16.19; 18)

1 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ yà Kàgàwà bhà nàwí tɔ́ kɔ́pà nà ɨ̀'ɨ̀nà fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà nɨ́ɨra dhu ɔ̀vɔ̀ idù. Kǎtɨ: «Ɨ́rà ndɨ́nɨ̌ ma mɨtɛ̀ tɨ́ ɨngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ Kàgàwà rɨ̌ anya ɔ̀tdɨ yà atdídɔ̌ arɨ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ tsìbhálɛ dɔ̌ dhu ɨndʉ̀. Ndɨ tsìbhálɛ nɨ́ yà ádrɔ̀drɔ̌ ɨdha-bɨdɔ̌* ka kasɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀. 2 Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá nóongónà mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ̀ kà mànà, yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ òri kàbhà mʉ̀nyɔ̀nɨ tɔ́ dɨ̀vayì nɨ̌.»

3 Nɨ́, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ɨrá ma, màlàyikà ràdʉ̀ modyì, ndàrà ma nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányì, ma mala atdí tsìbhálɛ òlɔ̀lù atdí ɨ̀zǎ* dɔ̌ àdɨ

---

* **16:16** 16.16 Hàrmàgèdonì-tɨ̀ nɨ́ Mègidò tɨ́ ka kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ pbìrì. Ndɨ ngari nɨ́ Kàgàwà mà pbìndà alɛ mànà nugyeya òmvǔ núunduya ɨ̀ tdʉ̌ Yěsù Krístò ɨra rɔ̀ ɔ̀ná ngari (Zǒz 5.19; 2Ká 23.29). * **16:19** 16.19 14.8 * **17:1** 17.1 17.15 * **17:3** 17.3 Ndɨ ɔ̀lɔ̀lù ɨ̀zǎ nɨ́ yà 13.1 ɔ̀ ka kɨ̀tɛ̀ ɨ̀zǎ.

rɔ́. Ndɨ ìzǎ rɔ̌ ka kadʉ̀ ùndinà ɔvɔ ní Kàgàwà nɨ̌ ka kɨ́ dhu ʉ̀nɔ nɨ̌ ɔvɔ. Ndɨrɔ̀, ndɨ ìzǎ-dɔ ɨ'ì àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ì'ì ɨdrɛ. 4 Wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ ʉfɔ́ nɨ'ì ìtɨ̌tì òlǒlùnga mà ngbó ólù mbɛrʉ̀ mànà, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nʉ́yɔ̀ ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ ɔrɔ̀ tɔ́ dhu-tsí mà, ɔrʉ́ odzìna nà odu-tɨdɔ̀ mà yɔ̀kpɔ́ mànà nɨ̌. Ndɨrɔ̀ kǎlʉ́ fɔ́ná dhu nɨ'ì ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ yà àlè tɨ́ àlè ɨ́yàdhíyà bhà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ́ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ mʉ̀tsɔ, yà ɨnzá ɨ́lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu nɨ̌ kɔ́pà. 5 Kà-nyɨ̀ rɔ̌ ka kandí ɔvɔ nɨ'ì, òru tɨ́ ka kɔ́rù tɨ̌na ɔvɔ. Ndɨ ɔvɔ nɨ'ì: Bàbelì*, Ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀, mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ vèbhálɛ-tsánà ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arɨ́ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu-tsánà. 6 Ndɨrɔ̀, ma mala dhu nɨ́ wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ òrì Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù bhà ngàmbì tɨ́ ì akò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kakyɛ̀ alɛ-azù nɨ̌ dhu.

Nɨ́, ɨ́yàdhíyà ma màla rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ma atdídɔ̌. 7 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ màlàyikà náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Ádhu ɨdhɔ ʉ̀kɔ nyɨ nɨ̌? Ɨma, ma mɨ́ wɔ̀ tsìbhálɛ-nyʉtsì ndɨ̀ nòrù dhu-tɨ̀ àwɛ̌ ɨndʉ̀. Ndɨrɔ̀, ma mɨ́ wɔ̀ ka nànɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dɔ̀na nà, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ì'ì ɨdrɛ ìzǎ-nyʉtsì ndɨ̀ nòrù dhu-tɨ̀ àwɛ̌ átɔ̀ ɨndʉ̀. 8 Wɔ̀ nyɨ nyàla ìzǎ nɨ́ɨ'ì ìnè angyi, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌ mbǎ ì'ì. Nɨ́, kà rʉ̌po ùpo, òyɨ̌ ɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɔ̀tɛ̌na ikù tɨ́ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ aróko alɛ, kǎkà ɨnzá ka kundí ɔvɔ̀ya ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ yà adzɨ Kàgàwà anzìna rɔ̀ alɛ, nɨ́ ɨdhɔ ʉkɔya wɔ̀ ndɨ ìzǎ àlǎ ì ɨ́ rɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ ìzǎ nɨ́ɨ'ì ìnè angyi, pbɛ́tʉ̀ kǎrɨ́'ì mbǎ kòmbí, ndɨrɔ̀ kǎraya ndɨ̀tɔ̀ ìtɔ tdɨ́tdɔ̌!

9 Ɨrɔ́ dhu àkǎnà kɨ'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà ndɨ́nɨ̌ ɨ dhu alʉ́ tɨ́ alɛ-dɔ mběyi! Kɔ̀rɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ ndɨ ìzǎ-dɔ nɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ pbìrì-akpá, yà wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ náarádɨ dɔ̀yá. Kɔ̀rɨ́ ɨ kà-dɔ nɨ́ átɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá. 10 Abádhí nzínzì ɔ̌ imbò alɛ tɔ́ idzi-tsʉ̀ ɔ̀dì wà ì. Atdí-tsí nádì àdì idzi ndì ndɔ́nyʉ̀ rɔ́, yà ɨnzá àrʉ̀bhʉ̀ rɨ́ kìsě-tsí nápɛ̀ ìrà àhʉ ɔ̀nanǎ. Nɨ́, kà rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kǎdɨya ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́. 11 Wɔ̀ ndɨ ìnè ɨ'ì angyi ìzǎ, pbɛ́tʉ̀ yà ìmbǎ arɨ́'ì tdɨ́tdɔ̌ kòmbí, nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ́ àrʉ̀ rɨ́ kìsě ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ka nɨ́ atdí alɛ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ kà rǎrà ndɨ́nɨ̌ ɔ̀tɛ̌na ikù tɨ́ atdídɔ̌.

12 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyàla ɨdrɛ̀ ndɨ ìzǎ-ɔtdyʉ́ nɨ́ ɨdrɛ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá, yà ɨnzá àpɛ̀ idzi ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nyʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbà, 'ɔ̀nyʉ̀ idzi atdíkpá wɔ̀rɨ́ ndɨ ìzǎ mànà ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́. 13 Ɨ ɨdrɛ̀ kámá kɔ́rɔ́ rɨ̌'ì nà dhu nɨ́ atdí ɨrɛ̀ta kɛ̀lɛ̌, 'àngbò fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga mànà wɔ̀ ndɨ ìzǎ dzʉ̀nà ì ɔnzɨ tɨ́ nɨ̌. 14 Abádhí rɨ̌ Tàmǎ-ngba tɨ́ kátɨna alɛ ùgye atdíkpá, pbɛ́tʉ̀ ndɨ Tàmǎ-ngba náadʉ̀ya abádhí lɛ̀mà ɔ̀nzì ɔ̀nzɨ tɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́ kà rɨ̌'ì, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà tɨ́ kà rɨ̌'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà únzì ndàdʉ̀ òvònà fɨ́ndà alɛ, kǎkà atdí afíya nà arɨ́ kɔ̌wù ʉ̀ngʉ̌ alɛ, náadʉ̀ya dhu-lɛ̀mà ɔ̀nzì atdíkpá ndɨ Tàmǎ-ngba mànà.»

15 Wɔ̀ ndɨ màlàyikà náadʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌ tdɨ́tdɔ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyàla yà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ́ tsìbhálɛ àdɨ bɨya dɔ̌ ɨdha nɨ́ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mà, dhèdhèrɔ̀ ihé yà mà, dhèdhèrɔ̀ pbìrì ɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ mànà. 16 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyàla ɨdrɛ̀ ndɨ ìzǎ-ɔtdyʉ́, ndɨ ìzǎ nyʉ́ mànà, rɨ̌ wɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ́ tsìbhálɛ nɔ́ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tɨ́. Abádhí rɨ̌ kǎrɨ́'ì nà dhu ʉ̀dhǎ kɔ́rɔ́ kà-fɔ́ rɔ̀, 'àdʉ̀ kʉ̀bhà tɨ́rɔ̌rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kà-zǎ à'a, 'àdʉ̀ ndì nʉ̀bhà ka-go ʉ̀bì kàzʉ ɔ̀. 17 Obhó tɨ́, Kàgàwà nɨ́lɨ wà abádhí ìtʉ̀ rɨ́ rɔ̀nzì ndì ndùdhě dhu kɛ̀lɛ̌ ɨrɛ̀ta abádhí-afí ɔ̀. Abádhí rɨ̌ 'ìrɨ atdí ɔtɛ dɔ̌,

* **17:5** 17.5 14.8

’àdʉ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga àngbò atdíkpá ndɨ ɨzǎ dzʉ̀nà t’ɔ́nzɨta tɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà ʉnɔ ɔtɛ rǎkǎ dhu ɔ̀. 18 Wɔ̀ nyɨ nyàla ndɨ tsìbhálɛ nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀, yà yàrɨ́ adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀.»

18

Màlàyikà rɨ̌ Bàbelì tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʉ̀kɔ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu
(Ìsa 13; 47; Yɛ̀r 50–51)

1 Kɔ̀rɨ́ dhu-dzidɔ̌, ma mala ngǎtsi màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Àbadhi ɨ’ɨ ádrʉ̀ngbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ-ɔ̌nga kɔ́rɔ́ náawʉ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nɨ̌. 2 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨ́yàdhíyà ɨ̀tsɨ̀ wà, Bàbelì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̌ ɨ̀tsɨ̀ wà! Kòmbí kòngò wà pfɔ̀mvɔ aróko rɔ́ nga tɨ́, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ aróko rɔ́ nga tɨ́. Kòngò wà yà ìndrǔ ɔ́ndrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tɨ̀ àrɛ̀-tɨdɔ̀ mà ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ mànà náaróko rɔ́ nga tɨ́. 3 Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nɔ́mvʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨvayì, yà kǎbhʉ abádhí rɔ̀tsù pbɨ̀ndà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá nɔ́nzɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɨ́yàdhíyà nà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ mùtùruzìtálɛ nɔ́nzì kàbhà ábhɔ̌ ɔ̀nzì-okú dɔ̀ rɔ̀.»

4 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mɨrɨ ngǎtsi alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Pbàkà alɛ́, nyùvò wɔ̀rɨ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyowuna ɔ̀tsù kàbhà nzɛ́rɛnga ɔ̀, nyǎdʉ̀ kà rǎbàna àpbɛ̀ àbà átɔ̀ nɨ̌. 5 Obhó tɨ́, kàbhà nzɛ́rɛnga núpò wà atdídɔ̌, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà nyʉ́ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ atdídɔ̌ kʉ̌fǎ dhu tɔ́ dhu nárà wà ìse Kàgàwà ɔ̌. 6 Dhu àkǎ kɔnzì dhu kà-rɔ̌ àdhàdhì yà ngʉ̌kpà alɛ-rɔ̌ kǎnzì dhu dhu bhɛ̌yi. Dhu àkǎ kubho ngʉ̌kpà alɛ-rɔ̌ kǎnzì dhu ɔyɔ-gʉ̀na rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀ yà ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kǎrɨ́ dɨvayì ùngbɔ̌ ɔ̀ná kɔ́pà ɔ̀, dhu àkǎ kungbɔ̌ dɨvayì kà tɔ̀ fɨndá ɔ̀gyè rɔ̀sè ɔyɔ-gʉ̀na. 7 Ndɨrɔ̀ àdhàdhì kɔ̌ngónà ndɔ̀zè ndàdɨ ádrʉ̀ngbǎ ilèta mà ɔ̀nzì mànà ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ dhu àkǎ kabhʉ ka ràdɨ àpbɛ̀ mà ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ mànà ɔ̌. Obhó tɨ́, afína ɔ̀ kǎrátɨna: ‹Ɨma, ma marádɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbǎ kamà bhɛ̌yi, ma nɨ́ nzɨ̌ abvo-àyi, ndɨrɔ̀ ma mɨ́ nzɨ̌ adɨ ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ ɔ̌ akɛkpá màtɨ́!› 8 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, atdí ɨdhɔ ɔ̌ tɨ́ kà rɨ̌ pɛ́ kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ mà, ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ mà àwù mànà tɔ́ àpbɛ̀ nábà. Ndɨrɔ̀, kàzʉ rɨ̌ kʉ̀bɨ rògbè atdídɔ̌, kà-dɔ̌ anya nɔ̀tdì alɛ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ nɨ́dhunɨ̌.»

9 Yà ɨ́yàdhíyà mànà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ nanzì yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá, ’àdʉ̀ òko ɔ̀nzì ɔ̌ kà mànà, náambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, ’àdʉ̀ ɔtsʉ́ya ʉ̀lɨ ngàngàya-rɔ̌, ɨ́yàdhíyà rɔ̌gbe nɨ̌ kàzʉ-ɨkɔ̀ àlǎ ɨ̀ ɨ́ rɔ̀. 10 Abádhí níikòya ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ àpbɛ̀-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ̀ ɨ́ rɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ nyɨ́’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ nyɨ́’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌, ɨnyɨ Bàbelì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̌, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́’ɨ̀ kɨgɔ̌! Obhó tɨ́, Kàgàwà ɔ̀tdì wà anya dʉ̀nʉ́ atdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ɔ̌ tɨ́!»

11 Yà adzɨ ɔ̌ mùtùruzìtálɛ rɔ̌dzɨ, ’àdʉ̀ òko ɨzʉ ɔ̌ ɨ́yàdhíyà-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀mbǎ odzi rɔ̌ ɨ̀ ìwǔ nà dhu ɔ̀dzi rɨ́ atdí alɛ mà rɨ̌’ɨ̀ nɨ́dhunɨ̌. 12 Ɨ dhu-tsí nɨ́: ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ mà, ɔrʉ́ odzìya nà atdídɔ̌ ʉ́ya odu-tɨdɔ̀ mà, yɔ̀kpɔ́ mànà. Ndɨrɔ̀ nɨ́ ʉ̀yʉ̌ya uzì nɨ̌ ka kódyù mbɛrʉ̀ mà, ɨ̀tɨ̌tɨ̀ ɔ̀lɔ̌lùnga tɔ́ mbɛrʉ̀ mà, sʉ̀wá tɔ́ mbɛrʉ̀ mà, ɔ̀lɔ̌lù ngbó mbɛrʉ̀ mànà. Ngʉ̌kpà dhu nɨ́ mbɛ̌yi arɔ́ngʉ kɔ́rɔ́ itsukpó-tɨdɔ̀ mà, ɔyʉ-kù nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mà, àtsà tɨ́ ka kátsà ɔrʉ́ odzìya nà itsukpó nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mà, ndɨrɔ̀ mʉ̀lɨngà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtɨ́, tsʉmà

nɨ̌ màtɨ́, àtsà ka kátsà odu nɨ̌ màtɨ́ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu mànà. 13 Ngʉ̌kpà
dhu nɨ́ ndrùù ɨkɔ̀ya arɔ́ngʉ ʉ̀bɨ ka kʉ̀bɨ̀ rɔ̀ itsu-ndɨ̀-tɨdɔ̀ mà sɔbɨ̌ mànà,
màrasɨ̀ mà, mànɛ̀manɛ̀ mà alɨndra-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nɨ́ dɨ̀vayì mà,
akyɛ mà, awɨ́lɨ́ rɔ́'ɔ idyi-ra mà nganʉ̀-kpɔ̌ mànà, ìkyì-akpá mà tàmà
mànà, mʉ̀hàgʉ mà abádhí arádhana gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ mànà, ɨnɔ tɨ́ arɨ́'ɨ
alɛ mà ndɨrɔ̀ ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ mànà. 14 Ndɨrɔ̀ ka kátɨna ndɨ kɨgɔ̀ nɨ̌:
«Yà nyɨ nyazè atdídɔ̌ nyabà kɔ̌kɔ̀ ídzì dhu-tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́ núwɨ̌ wà fʉnʉ́ rɔ̀!
Ndɨrɔ̀, ònzì tɔ́ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí mà, nyabhʉ ongónà nyaya atdídɔ̌
pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí mànà kɔ́rɔ́ núwɨ̌ wà! Nyɨ nyɨ́ ìnzɨ̌ ɨ dhu-tsí àlǎ tdítdɔ̌
akɛkpá màtɨ́!» 15 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ínzɨ̌ mùtùruzìtálɛ níikòya ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ
kɨgɔ̀ rǎbàna àpbɛ̀ ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ ɨ́ rɔ̀. Abádhí ambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʉ̀ òko ɨzʉ
ɔ̌, 16 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌! Kà rɨ̌'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌, ka ádrʉ̀ngbǎ
kɨgɔ̀! Kʉ̌fɔ̌ ndɨ atdídɔ̌ ʉ́ya mbɛrʉ̀ nɨ̌, fɨndá òlù ɨ́tɨ̀ ɨ̀tɨ tɨ́ mbɛrʉ̀ nɨ̌, ndɨrɔ̀
òlɔ̌lù ngbó mbɛrʉ̀ nɨ̌. Kʉ̌yɔ̀ ngbɔ̌na ɔrɔ̀ tɔ́ dhu-tsí mà, ɔrʉ́ odzìya nà
odu-tɨdɔ̀ mà, yɔ̀kpɔ́ mànà nɨ̌! 17 Nɨ́ atdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ɔ̌ tɨ́ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi
ábhɔ̌ ònzì-ɨ́yà nɨ́nza wà ɨ̀!»

Bàtɔ́-dɔ ʉ̀tdyǎ arɨ́ alɛ mà, ɨ bàtɔ́ ɔ̌ arúbhi alɛ mànà, bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ
ɔ̀nzɨ alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà yà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ ɨ arɔ́nzɨna kasʉ náarɨ́
fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ mànà níikò ɨtsɛ. 18 Nɨ́, wɔ̀ kɨgɔ̀ nʉ̀bɨ kàzʉ-ɨkɔ̀ àlǎ ɨ
ɨ́ rɔ̀, abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, 'àtɨ: «Ɨ́ngbà kɨgɔ̀ ndɨ yàrɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀
nà ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀?» 19 Nɨ́ abádhí ambɛ́nà àhʉ̀ ʉ̀trɔ dɔ̌ dɔ̀ya ɔ̀ ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀,
'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, 'àmbɛ àtìnà
dɔ̌: «Ɨ́yàdhíyà rɨ̌'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌! Kà rɨ̌'ɨ àpbɛ̀ ɔ̌, ka ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀! Yà bàtɔ́
nà arɨ́'ɨ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ nínzɨ̌ nɨ́ kà-ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ ònzì. Pbɛ́tʉ̀,
atdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀ ɔ̌ tɨ́, kɔ̀dɨ wà mʉ̀táyángá.»

20 Ɨnyɨ ɔ̀rʉ̀-akpǎ, ábhʉ̌ ɨdhɛ̀nʉ rɨ̀ka ndɨ̀ ndɨ kɨgɔ̀ núgolo ndɨ̀ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀! Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ́, nyɨ̌ uvitatálɛ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà bhà
pbànábí, ɨdhɛ̀kʉ àkǎ rɨ̀ka ndɨ̀ átɔ̀! Obhó tɨ́, Kàgàwà ɔ̀tdɨ̀ wà anya kà-dɔ̌
rʉ̀kʉ́ kǎnzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdídɔ̌ rɨ́'ɨ ɔbɨ nà atdí màlàyikà níitdu dhu ɔ̀'ù ka
karɨ́ dɔ̀ná odu bhɛ̌yi rólo ádrʉ̀ngbǎ odu-ba, ndɨ̀dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àtìnà: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ ka kɨ́ Bàbelì, ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nɨ́dɔ̀ ɔbɨ
nyʉ́ nà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ìnzɨ̌ ràdʉ̀ ndàla akɛkpá màtɨ́ tdítdɔ̌. 22 Dʉ̀mʉ̀-
tù mà, adyi ʉ̀yʉ rɨ́ alɛ-tù mà, rʉ̀gɛ̌-tù mà, wàndà-tù mànà, rɨ̌ ìnzɨ̌ 'ìrɨ
ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtɨ́ tdítdɔ̌. Dhèdhèrɔ̀ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ rɨ̌ ìnzɨ̌ 'àlǎ ʉ̀nʉ́
tdítdɔ̌ akɛkpá màtɨ́. Ndɨrɔ̀ dhu t'ó'ùta tɔ́ odu-gìrìtɨ̌ mà rɨ̌ ìnzɨ̌ ndɨrɨ ʉ̀nʉ́
akɛkpá màtɨ́ tdítdɔ̌. 23 Tarà tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌ ìnzɨ̌ ɨnga àwʉ̀ ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtɨ́
tdítdɔ̌. Ndɨrɔ̀ àdhìngbǎ-ɔwʉ́tá mà pbìndà kpatsìbhálɛ mànà-tù rɨ̌ nzɨ̌
'ɨrɨ ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtɨ́ tdítdɔ̌. Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ ʉ̀nʉ́ mùtùruzìtálɛ
náarɨ́ 'ɔ̀zʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ ònzì-dɔ̀nǎ fɨyɔ́ ònzì ósè alɛ tɨ́
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyarɨ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀trǎ pbʉ̀kʉ̀ òndrù nɨ̌.
24 Ʊ̀nʉ́ nga nɨ́ ndɨ ka kótù pbànábí-azù, Kàgàwà bhà alɛ-azù, yà adzɨ
ɔ̌ ka kakyɛ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ-azù mànà nɨ̌.»

19

Kàgàwà ɔ̀nzɨ mʉ̀lɛ̀mà dhu tɔ́ adyi ʉ̀yʉ ka kɨ́ dhu

1 Tdítdɔ̌, ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà-tù bhɛ̌yi rɔ́'ɔ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ ɔ̌ rɨ́ dhu
ɔ̀vɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Kǎrɨ́ ndɨ àlɛ̌ ìgʉ̌!

Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nɨ́ kàbhà dhu!
2 Obhó tɨ́, kǎrɨ́ ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdɨ obhónga dɔ̌ ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌. Kɔ̀tdɨ
wà anya wɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ́ ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà tsìbhálɛ* dɔ̌,
yà adzɨ ɔ̌ alɛ nɨ́tɨ ongónà pbìndà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nɨ̌ tsìbhálɛ.
Kàgàwà nʉ́tsɛ̀ wà yà kʉ̌fʉ pbɨ̀kɨ̀ alɛ-azù ɨ́yàdhíyà rɔ̌!» 3 Ɔyɔ rɨ́ kìsě
nɨ̌ ndɨ alɛ-tù náavɔ̀ dhu ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà!
Wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ ʉ̀bɨ rɨ́ kàzʉ-ɨkɔ̀ rǒngo ambɛ ùpo dɔ̌ wɔ̀ dhu bhěyi
tɨ́ dhòdhódhónga nà!» 4 Ɔyɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌-akpá mà,
yà ípìrɔ̀nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mànà náadʉ̀ ’ʉ̀kɔ ɔtdʉ̀ya dɔ̌, ɨ̀ rʉ̀lɛ̌ fɨndá
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ Kàgàwà, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àmɨ̀nà!
Kàgàwà àkǎ ilèta nà!» 5 Ndɨrɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀
atdí alɛ-tù náavɔ̀ dhu, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyɨ̌fʉ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà, nyɨ̌ kɔ́rɔ́
kàbhà alɛ́, yà kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarɨ́ rɔ̀, ìndrǔ arɨ́ ɨ̀fʉ̌na, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ìndrǔ
arɨ́ ɨ̀fʉ̌na alɛ́!»

Tàmǎ-ngba tɨ́ kátɨna alɛ bhà ndʉwà tɔ́ dhu ɔ̀vɔ ka kɨ́ dhu

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà-tù bhěyi rɔ́’ɔ atdí alɛ-tù.
Kǎmbɛ́nà ndɨ̀rɨ̀ dɔ̌ átɔ̀ ábhɔ̌ ɨdha rɨ̌ ndòbvù dhu bhěyi ndɨrɔ̀ atdídɔ̌
rʉ́tǎ ɔvɔ bhěyi. Ndɨ alɛ-tù ambɛ́nà àwa dɔ̌ atdídɔ̌, ndàtɨ: «Kàgàwà
àkǎ ilèta nà! Obhó tɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌
arɨ́’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ, nɨ́dɨ̀ wà pbìndà idzi! 7 Nɨ́, kàbhʉ àlɛ̌-
ɨdhɛ̀ rɨ̀ka ndɨ̀, àlɛ̌ ràmbɛ ùkǔ dɔ̌ dhɛ̀dhɛ nà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ kìlè
dɔ̌. Obhó tɨ́, Tàmǎ-ngba bhà ndʉwà tɔ́ kàsʉmɨ̀ àkǎ wà, ndɨrɔ̀ kàbhà
tsìbhálɛ* nɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ndɨ̀. 8 Ndɨ tsìbhálɛ tɔ̀ ka kàbhʉ ʉ̀yʉ̌ya uzì nɨ̌ ka
kódyù mbɛrʉ̀ ndɨ́nɨ̌ kǎfɔ́ tɨ́. Ndɨ mbɛrʉ̀ nɨ́ átɔ̀ ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ, ndàdʉ̀
ɨ̀lǎ mbɛrʉ̀.» Ndɨ ʉ̀yʉ̌ya uzì nɨ̌ ka kódyù mbɛrʉ̀ rɨ̌tɛ̀na nɨ́ Kàgàwà bhà
alɛ tɔ́ obhónánga tɔ́ mʉ̀tsɔ.

9 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ màlàyikà náadʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: «Ándɨ̌ yàrɨ́ ɔtɛ: Hirò
nɔ̀nzɨ alɛ nɨ́ yà Tàmǎ-ngba bhà ndʉwà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ka kùnzì rɨwǔ
alɛ!» Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Kɔ̌kɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mɔ̀vɔ̀ ɔtɛ nɨ́ Kàgàwà
bhà ɔtɛ nyʉ́.» 10 Nɨ́, ma mibvú ma kɔ̀nzɨ̌ ɔtdyʉ̀du dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ma mʉlɛ́
tɨ́ ka. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: «Ìnzě! Nzɔ̌nzɨ dhu wɔ̀ dhu bhěyi!
Ɨma nɨ́ kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ɨnyɨ bhěyi, ndɨrɔ̀ adɔ́nʉ bhěyi. Kàgàwà nɨ́ ndɨ nyɨ
nyàkǎ nyʉkɔ nyɨ ɔtdyʉ̀nʉ dɔ̌ ɔnzɨ̀ná nyʉlɛ̌ alɛ!» Àlɛ̌’ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kábà yà
Yěsù ɨra nà obhónga tɔ́ ɔtɛ. Obhó tɨ́, atdí Ɨ̀lǔ̀lǎ Alafí kɛ̀lɛ̌ rɨ̌ ndɔtɛ yà
Yěsù ʉnɔ ɔtɛ-nyʉtsìnǎrɔ̀ ndɨrɔ̀ wɔ̀ pbànábí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́’ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀
ɔtɛ-nyʉtsìnǎrɔ̀.

Ɔwɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ alɛ, Yěsù rɨ̌ mʉ̀lɛ̀mà ɔ̀nzɨ dhu
(Zàb 45.4-8; Ìsa 11.4; 63.1-6; 2Tɛ̀ 2.8; Yud 1-15)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà-li’ɔ̀ ndɨ̀ nàngbɛ rɔ́, ɔ̀wɔ̌wʉ̀
mʉ̀hàgʉ̀ ràdʉ̀ ndɨ̀tɔ̀ ɔ̀nà rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ’ɨ̀ alɛ-
ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ atdídɔ̌ ka kɨ́’ɨ̀ a’uta nà ɔ̀nà alɛ, ndɨrɔ̀ obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɔ arɨ́ alɛ.
Obhó tɨ́, kǎrɨ́ ìndrǔ-ànyǎ ʉ̀nɔ, ndàdʉ̀ ɨla ùgyè obhónánga dɔ̌. 12 Kà-
nyɨ̀kpó náambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ àdhàdhì kàzʉ-ɨdà-dɔ bhěyi, ndɨrɔ̀ kà-dɔ
rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́ nɨ́ɨ’ɨ̀ abhɔ nyʉ́. Kɨ̌’ɨ̀ rɔ̀ná ka kándɨ̌ atdí ɔvɔ, yà ɨnzá atdí alɛ
mà ʉ́nɨ ɔvɔ nà, pbɛ́tʉ̀ yà ka kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɨ atdírɔ̀ ɔvɔ. 13 Kɨ̌’ɨ azu ɔ̀wì ndɨ̀ rɔ̀ná

---

* **19:2** 19.2 17.1-7 * **19:7** 19.7 Tàmǎ-ngba bhà tsìbhálɛ tɨ́ ka kátɨna alɛ nɨ́ kànɨsà, Yěsù ná’ù alɛ (Ɛ̌fɛ 5.25-32; 2Kò 11.2).

mʉ̀dzarʉ̀ ndɨ̀ ndàfɔ̌ rɔ̀ná rɔ́. Ndɨrɔ̀ kɔ̌vɔ̀ nɨ̀ʼɨ̀ «Kàgàwà bhà Ɔtɛ.» 14 Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ náambɛ́nà òwu dɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ʼɨ̀ ʼòkò rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí ʉ́fɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya ʼàdʉ̀ ɨ̀lǎ mbɛrʉ̀. 15 Atdídɔ̌ ndɨ̀ nàkà ɨla tɔ́ obhi-akpà náadʉ̀ àhʉ kà-liʼɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kɔ̀nzɨ tɨ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ lɛ̀mà nɨ̌. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ, ndʉ̀ndà ìndrǔ tsʉmà tɔ́ mùgɔ̌ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ ɨ alɛ-ɔ̌nga ɔ̀bɛ̀ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́ʼɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ tɔ́ ɔbɨ nà alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨvayì náha ka karɨ́ ɔ̀ná ibhu ɔ̀. 16 Kà-dzo ɔ̀nǎ rɔ̀, ka kándǐ kàbhà mbɛrʉ̀-rɔ̀ ɔvɔ ní: «Ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, ndɨrɔ̀, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà adyifɔ̀ ɔ̀ ìdè rɔ́. Kǎkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ ránginɨ kɔ́rɔ́ àrɛ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyìwǔ nyàndu nyɨ̌ atdíkpá Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀. 18 Nyìwǔ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nya'a tɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-abvò mà, pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-abvò mà, ɔbɨ nà arɨ́ʼɨ̀ alɛ-abvò mà, mʉ̀hàgʉ̀-abvò mà, kǎkà abádhí-dɔ̌ ùpò ʼòkò alɛ-abvò mànà. Nyìwǔ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nya'a tɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ-abvò: kǎkà dɔ̀yá arɨ́ʼɨ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ-abvò, ɨnɔ tɨ́ arɨ́ʼɨ̀ alɛ-abvò, ìndrǔ arɨ́ ɨ̀fʉ̌na alɛ-abvò, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ìndrǔ arɨ́ ɨ̀fʉ̌na alɛ-abvò.»

19 Tdɨ́tdɔ̌, ma mala ɨ̀zǎ* mà atdíkpá yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, fɨyɔ́ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ mànà ɨwà ɨ̀ nùndu atdíkpá, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ugye tɨ́ ɨ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ àdɨ alɛ mà, pbɨ̀ndà pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ mànà nà. 20 Nɨ́ ka kʉlʉ́ ndɨ ɨ̀zǎ mà yà kɔ̀nzɨ̌ arúbhi wɨwɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì* mànà. Ndɨ wɨwɨ̀-otù ɔ̌, ndɨ nabì aránà wɔ̀ ndɨ ɨ̀zǎ bhà kàsɛ́ ka kʉ́pbɨ̀ rɔ̀yá alɛ, yà kà-wɔ̀yɔ̌ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ núwi rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ ɨ̀zǎ mà atdíkpá ndɨ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì mànà ka kawà ípìrɔ̌rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ yà atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ ɔ̀. 21 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ̀dɔ̀dɨ̀ alɛ-go nakyɛ̀ nɨ́ wɔ̀ ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ àdɨ alɛ-liʼɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨla tɔ́ obhi-akpà, kɔ́rɔ́ àrɛ̀ ràdʉ̀ abvòya náʼà ʼùlè nɨ̌.

20

Osu-akpà-ba nósò màlàyikà rɨ̌ atdí lʉfʉ̀ atɔ tɨ́ dhu
(Dàn 7.22,27; Upf 5.9-10)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Kɨ̌ʼɨ̀ òyɨ̀-tsʉ̀ tɔ́ fʉ̀ngʉlà mà, ádrʉ̀ngbǎ àdrà-mbɨ̌-ba mànà nà fɔná. 2 Nɨ́, kǎlʉ́ wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba, yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ɨ́ʼɨ̀ osu, Pfɔ̀mvɔ, ndàdʉ̀ òsònà atdí lʉfʉ̀ atɔ tɨ́. 3 Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ màlàyikà náabvù ka ndɨ òyɨ̌ ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ ibhu-akpà-liʼɔ̀ nápbi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàsɛ́ ìdù kà-tsʉ̀ rɔ̌. Kǎnzɨ̀ ka ndɨ dhu bhɛ̌yi tséngbá wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba náàhʉ̀na, ndʉ̀trǎ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rùwɨ̌ nɨ̌, ràrà àhʉ wɔ̀ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɨ̌ku dhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, dhu akáya kɨkɔ̀lɔ̀ ka ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ tɨ́.

4 Ndɨrɔ̀, ma mala pbàkámá tɔ́ tombi, ɨ tombi dɔ̌ ɔ̀kò alɛ tɔ̀ Kàgàwà ràdʉ̀ ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ abádhí rɔ̌ngo nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbhʉ. Ma mala átɔ̀ dhu nɨ́ʼɨ̀ yà Yɛ̌sù bhà ngàmbì tɨ́ ɨ̀ ɨ́ʼɨ̀ dhu mà, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀ ʉnɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kakyɛ̀ alɛ. Ɨ alɛ nɨ́ kǎkà ɨnzá ɨ̀ nʉkɔ ɨ̀zǎ-ɔ̀nzɨ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ kà-wɔ̀yɔ̌-ɔ̀nzɨ̌ màtɨ́, ʼʉ̀lɛ̌ ka alɛ. Ndɨrɔ̀, ka kʉpbɨ nzá ndɨ ɨ̀zǎ bhà kàsɛ́ abádhí-nyɨndri rɔ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ abádhí-ɔtsʉ́ rɔ̌ màtɨ́. Nɨ́, abádhí nʉ́ʉngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ idzi ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Krístɔ̀ mànà atdí lʉfʉ̀ atɔ tɨ́. 5 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉngbɛta. Yà ɔ̀dɔ̀dɨ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ-go náadʉ̀ nzá ʼʉ̀ngbɛ, ràrà àhʉ wɔ̀ atdí lʉfʉ̀

* **19:19** 19.19 13.1; 17.8 * **19:20** 19.20 16.15

atɔ rákǎ dhu ɔ̀. 6 Hirò ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ kǎkà ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉngbɛta ɔ̌ rɨ́ ’ʉ̀ngbɛ̌ alɛ! Abádhí nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrò ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ɔvɛ rɨ̌ mbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà abádhí-dɔ̌. Abádhí nɨ’ɨya Kàgàwà bhà ndɨrò Krístò bhà pbàkùhání. Ndɨrò abádhí nɔ́ɔnyʉya idzi atdíkpá Krístò mànà atdí lʉfʉ̀ atɔ tɨ́.

Pfɔ̀mvɔ ɔ̀tɛ̌ rɨ̌ku atdídɔ̌ dhu
(Zèk 38–39)

7 Wɔ̀ ndɨ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɨ̌ku rɔ̀, ka kɨkɔ̀lɔ̀ya pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ ràhʉ pbɨ̀ndà imbi-dzà ɔ̀ rɔ̀. 8 Nɨ́ kǎdʉ̀ya àrà ɨ̀fɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ arɨ́’ɨ̀ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ ʉ̀tra rùwɨ̌. Ɨ pbìrì nɨ́ Gǒgì mà Màgǒgì mànà*. Kǎnduya abádhí-tsʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ’ɨ̀ nugye tɨ́ Kàgàwà bhà alɛ mànà. Ndɨrò, abádhí nɨ́i’ɨya abhɔ nyʉ́ àdhàdhɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀ ɔsɔkpɔ́ bvʉ̀tɨ́. 9 Abádhí náadʉ̀ya ’ɨ̀fàlà yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ’àdʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ pbanga, yà atdídɔ̌ kǒzè kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kàzʉ nɨ́isɨ́ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀bɨ̀ abádhí. 10 Nɨ́ Pfɔ̀mvɔ, yà abádhí nʉtrá alɛ, nɨ́ ka kobvúya yà atdídɔ̌ rɔ́rʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀, yà ɨ̀zǎ mà, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì mànà rɨ̌’ɨ̀ ɨ. Nɨ́ abádhí abáya àpbɛ̀ adyíbhengá màtɨ́ ndɨrò kúbhingá màtɨ́, dhòdhódhónga nà.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ anya t’ɨ́tdɨ̀ta
(Yùw 5.26-29; Kas 17.30-31; 2Pɛ́ 3.7-12)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tombi-ba atdíkpá kà-dɔ̌ àdɨ alɛ mànà. Yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà náatsè ɨtsɛ nyʉ́ àbadhi-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ ’àla tdɨ́tdɔ̌. 12 Ndɨrò, ma mala ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ, ìndrǔ arɨ́ ɨ̀fʉ̌na alɛ mà ɨ̀nzɨ̌ ìndrǔ arɨ́ ɨ̀fʉ̌na alɛ mànà wɔ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌ ìkò rɔ́. Nɨ́ ka kʉngbɛ ibí bhǔkù, ndɨrò ka kangbɛ ngǎtsi bhǔkù átɔ̀. Wɔ̀ ndɨ-tsí nɨ’ɨ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù. Nɨ́ ka kɨtdì kɔ̌kɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-ànyǎ àdhàdhɨ̀ ɨ ibí bhǔkù ɔ̀ ka kundí yà abádhí anzɨ̀ dhu-bvʉ rɔ̌. 13 Obhó tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ níipfo yà ɔ̀nà ʉvɛ̀ alɛ. Ndɨrò ɔvɛ mà ɔvɛ-bvʉ̀nga mànà níipfo ɔ̀yà ɨ’ɨ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ átɔ̀. Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ alɛ mà-ànyǎ ka kɨtdɨ̀ àdhàdhɨ̀ ndɨ alɛ anzɨ̀ dhu-bvʉ rɔ̌. 14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kawà ɔvɛ mà ɔvɛ-bvʉ̀nga mànà yà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàzʉ ɔ̀ ka kɨ́ ìndrǔ ɔ̀bvù dhu nɨ́ ndɨ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ɔvɛ nɨ̌ ka kɔ́vɛ̀ dhu. 15 Ndɨrò, ɨnzá ka kɔ̀tù ɨwà ka kándɨ̌ ɔvɔ̀na ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ rɔ́ alɛ, nɨ́ ka kabvù wɔ̀ ndɨ kàzʉ́-yà-ba ɔ̀.

21

Ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà
(Rɔm 8.17-18; 2Pɛ́ 3.13-14)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ ɔwʉ́tá mànà. Obhó tɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɔ̀rʉ̀-akpà mà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ adzɨ mànà nɨ́i’ɨ̀ ɨwà ɨ̀ úwɨ̌ rɔ́, ndɨrò ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ náadʉ̀ ɨ’ɨ̀ ɨ̀mbǎ tdɨ́tdɔ̌. 2 Ndɨrò, ma mala Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀, Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, ndɨ Kàgàwà bhà rɔ̀ rɔ́. Kɨ̌’ɨ̀ ɨwà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ àdhàdhɨ̀ tɔrɔ̀na ka kɔ̀nzɨ̀ ndɨ́nɨ̌ owu tɨ́ ’ɔ̀tù pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ nà àdhɨ̀ngbǎ bhɛ̌yi rɔ́. 3 Nɨ́ ma mɨrɨ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ’ɔ̀ rɔ̀ atdí alɛ-tù, ràmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kòmbí, Kàgàwà arádɨ rɔ́ nga rɨ̌’ɨ̀ ìndrǔ nzínzì ɔ̌! Kà rǒngo àdɨ atdíkpá abádhí mànà, ndɨrò abádhí nɨ’ɨya kàbhà

* **20:8** 20.8 Zèk 38–39 rɨ̌ Gǒgì mà Màgǒgì mànà nátɨ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ òmvǔ tɨ́.

alɛ. Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ́ɨ'ɨya atdíkpá abádhí mànà, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨya abádhí tɔ́ Kàgàwà. 4 Kʉ̌ndoya abádhí-nyɨ̀dha kɔ́rɔ́. Ɔvɛ nɨ́ɨ'ɨya ɨ̀mbă tdɨ́tdɔ̌, ndɨrɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ mà, ʉ̀hʉ́tá mà, àpbɛ̀ mànà nɨ́ɨ'ɨya ɨ̀mbă tdɨ́tdɔ̌. Obhó tɨ́, yà angyi ɨ'ɨ̀ dhu-tsí nɨ́ɨ'ɨya ɨwà ɨ̀ úwɨ̌ rɔ́.»

5 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi dɔ̌ ndɨ̀ ndàdɨ rɔ́ ɨ'ɨ̀ alɛ náavɔ̀ dhu átɔ̀ ndàtɨ: «Kànɨ̌ ma mɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̀nzɨ ròngò ɔwʉ́tána tɨ́.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kădʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: «Ándɨ̌ yàrɨ́ ɔtɛ. Obhó tɨ́, ndɨ ɔtɛ nɨ́ obhóná ɔtɛ, yà ɨ̀mbă tɨ̀tɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà ɔtɛ.» 6 Kădʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Kòmbí kɔ́rɔ́ dhu àkă wà! Ɨma nɨ́ Álʉ́fà ndɨrɔ̀ Ɔmɛ́gà, kà-tɨ̀ nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndɨ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ. Ɨdha-atdyú nà rɨ́'ɨ̀ alɛ tɔ̀, ɨma, ma mɨ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɨdha-dɔ̀tɨ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨdha àbhʉ̌ kà rɔ̀mvʉ̀ tɨ́rɔ̌rɔ̀. 7 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ, náabáya fudú rɔ̀ nɨ́ kɔ̌kɔ̀ rɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, ɨma nɨ'ɨya kàbhà Kàgàwà ndɨrɔ̀ kà nɨ'ɨya pbàkà ɨngba. 8 Pbɛ́tʉ̀ ɔdɔtálɛ mà, ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ mà, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, ìndrʉ̌ ɔ̀kyɛ arɨ́ alɛ mà, mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, òndrù òndrù arɨ́ alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ, tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arɨ́ mànà, nɨ́ tɔ́ ngari nɨ́ɨ'ɨya áwùse tɔ́ dhu-ra tɔ́ ádrʉ̀ngbă kàzʉ yà atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ɔvɛ.»

Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá, Tàmă-ngba bhà tsìbhálɛ
(Ìsa 60; Zèk 48.30-35; Ɛ̀br 11.10,16)

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí màlàyikà níindri tɨdu ɔ̀. Ndɨ màlàyikà nɨ'ɨ yà Kàgàwà bhà nàwí rɨ̌ku dɔ̀yá rɔ̀ àpbɛ̀ núlè ɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà nʉ̀lʉ̌nà fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà*. Nɨ́ kătɨ ma nɨ̌: «Ɨ́rà kòwu atdíkpá, ndɨ́nɨ̌ ma mɨtɛ̀ tɨ́ àdhìngbă, Tàmă-ngba tɨ́ kátɨna alɛ bhà tsìbhálɛ ɨndʉ̀.» 10 Nɨ́, Ɨ̀lɨ̀lă-Alafí nɨ́ɨrá ma, ndɨ màlàyikà ràdʉ̀ modyì ndàrà ma nà ádrʉ̀ngbă ndɨrɔ̀ ádzɨ̌ atdí pbìrì-akpà dɔ̀. Nɨ́ kɨ̌tɛ̀ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̀lă kɨgɔ̀, Yèrùsàlɛmà idù. Ndɨ kɨgɔ̀ ambɛ́nà ìfo dɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ ɨ̀rà dɔ̌ ndɨ Kàgàwà bhà rɔ̀. 11 Ndɨ kɨgɔ̀ ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ awáwʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàbhà awáwʉ̀ nɨ́ɨ'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ yà kìyó bhɛ̌yi arʉ́mbɨlɨ yăspì tɨ́ kátɨna ɔrʉ́ odzìna nà odu bhà awáwʉ̀ bhɛ̌yi. 12 Kà-ngbɔ̀ ka kakpɔrɔ nɨ̌ lubhà nɨ'ɨ odu nɨ̌ ka kɔ́rʉ̀, mbɛ̀mbɛ̌na nà ndɨrɔ̀ ádzɨ̌ kunatɨ nà lubhà. Ndɨ lubhà tɔ́ tsʉ̌tsʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà màlàyíká ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌ya ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨ tsʉ̌tsʉ̀ rɔ̌ ka kundí ɔvɔ nɨ'ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀-ɔvɔ̀. 13 Adyifɔ̀ arɨ́ ndɨ̀tɔ ɨnă rɔ̀, kà-rɔ̌ tsʉ̌tsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨbhʉ, adyifɔ̀ arótsù ɨnă rɔ̀, tsʉ̌tsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨbhʉ. Mʉ́layí dɔ̀nă rɔ̀, tsʉ̌tsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨbhʉ, ndɨrɔ̀ mùsùngú-dɔ̀ nă rɔ̀, tsʉ̌tsʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨbhʉ. 14 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀ lubhà nɨ'ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ádrɔ̀drɔ̌ odu ka kʉ́lɨ tsìnà, ndɨ́nɨ̌ ka nabhʉ̀ tɨ́ rɨdzɔ̀ lubhà. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ ɨ odu rɔ̌ ka kundí ɔvɔ nɨ'ɨ Tăma̋-ngba bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀.

15 Wɔ̀ ndɨ idù ubhínà dhu àwɛ rɔ̌ màlàyikà nɨ́ɨ'ɨ dhu ùdhɛ̌ ka karɨ́ nɨ̌ dhu nà fɔná: ndɨ dhu nɨ'ɨ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀-ngbɔ̌na ízò. Kălʉ́ ndɨ dhu ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndudhè tɨ́ ndɨ kɨgɔ̀ nɨ̌ kɔ́rɔ́, kɔ́rɔ́ kà tɔ́ tsʉ̌tsʉ̀ mà, kà-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ lubhà-ɔngɔ̀-kpa mànà. 16 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ka kasɨ̀ igìnadɔ rɨ'ɨ ɨfɔ ɨ̀dhàdhɨ: kà tɔ́ ádzɨ̌nga mà kà tɔ́ íhʉ̌nga mànà nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨ̀dhàdhɨ. Nɨ́, màlàyikà núudhè kɔ́rɔ́ ndɨ kɨgɔ̀-ɔngɔ̀-kpa wɔ̀rɨ́ ízò nɨ̌. Ɨ

* **21:9** 21.9 15.1; 16.1; 17.1

kɔ̌ngɔ̀-kpa tó ádzǐnga, íhǔnga, kɨ̌vɛ̀ mànà nɩ́ɩ'ɨ̀ àdhàdhɨ* mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ lɩ̵fù kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɩ́†. 17 Màlàyikà núudhè lubhà átɔ̀ ìndrǔ arɩ́ dhu ùdhě dhu bhěyi. Nɩ́, kɔ̌ngɔ̀-kpa-ɨvɛ̀ nóowúnà ɨ'ɨ̀ rɔ̌ mbɛ̀mbɛ̀ àrù̵bhù̵ kumì kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɩ́‡. 18 Kɔ̌ngɔ̀-kpa nɨ'ɨ̀ yǎspì tɩ́ kátɨna ɔrú odzìna nà odu nɨ̌ ka kósì. Ndɨrɔ̀, ndɨ kɨgɔ̀ nɨ'ɨ̀ vǐnà dɔ̌ rɔ̀ rɩ́'ɨ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́sì, kadù̵ àmbɛ alɛ-sɨsì àla dɔ̌ ɔ̀ná kìyó ɔ̌ dhu bhěyi kɨgɔ̀. 19 Ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀ lubhà-pfɔ̀-ngbɔ̀ tɔrɔ̀ ka kanzì nɨ̌ nɨ'ɨ̀ ɔrú odzìya nà dhèdhèrɔ̀ odu-tɨdɔ̀. Kà-pfɔ̀ ka karù̵ nɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tó odu nɨ'ɨ̀ yǎspì tɩ́ kátɨna odu, ɔyɔ rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ sàfilò, ɨ̀bhù̵ rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ kàlèdonì, ɨ̀fɔ rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ zùmàridì, 20 imbo rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ sàdònikì, azà rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ àkikì, àrù̵bhù̵ rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ krìsòlitè, àrù̵ rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ bèlulò, arù̵gyètdí rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ tɔ̀pazɔ̀, ɨdrɛ rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ krìsɔ̀parazɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná atdí na rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ hàyìkitò, ndɨrɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rɩ́ kìsě nɨ'ɨ̀ àmàzìsitò*. 21 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà tsǎtsù̵ nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà yɔ̀kpó tó odu. Ɨngbàtɩ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ tsǎtsù̵ mà ka kabhɔ̀lɔ̀ nɨ̌ nɨ'ɨ̀ atdí yɔ̀kpó. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrù̵ngbǎ ngu̵dhà nɨ'ɨ̀ vǐnà dɔ̌ rɔ̀ rɩ́'ɨ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, ràdù̵ àmbɛ alɛ-sɨsì àbhù̵ dɔ̌ ràla ndɨ̀ kìyó ɔ̌ dhu bhěyi ngu̵dhà.

22 Ma mala nzá Kàgàwà bhà ɨdza wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Obhó tɩ́, àlɛ̌ tó Ádrù̵ngbǎlɛ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɩ́'ɨ̀ ádrù̵ngbǎnga tó ɔbɨ nà alɛ mà, Tàmǎ-ngba mànà nɩ́ ndɨ kàbhà ɨdza. 23 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ arɩ́'ɨ̀ ɨ̀mbǎ adyifɔ̀ mà àbǐ mànà atdyú nà ndɩ́nɨ̌ ɔ̀nánga nawù̵ tɩ́. Obhó tɩ́, Kàgàwà bhà ádrù̵ngbǎnga tó awáwù̵ náarɩ́ ndɨ kà-ɔ̌nga àwù̵, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba nɩ́ ndɨ kà-ɔ̌ tarà. 24 Ndɨ dhu bhěyi nɩ́ ndɨ, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nóokoya kàbhà awáwù̵ ɔ̌, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá nɩ́iwúya fɨyɔ́ ɔ̀nzì nà kà ɔ̀. 25 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ tó tsǎtsù̵ nɩ́ ka kupbíya nzɨ̌ atdí ɨdhɔ ɔ̌ màtɩ́, ɨ̀mbǎ kúbhingá nga nɨ'ɨya ányì nɩ́dhunɨ̌. 26 Kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nóowuya fɨyɔ́ ɨfu̵ta mà fɨyɔ́ ɔ̀nzì mànà nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀. 27 Ányì, Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɔ́tì atdí dhu mà nóotsúya nzɨ̌. Ndɨrɔ̀ yà ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu ɔ̀nzɨ arɩ́ alɛ mà, tɨ̀tɔ̀ ù̵nɔ arɩ́ alɛ mànà nóotsúya nzɨ̌ ányì átɔ̀. Pbɛ́tù̵, kà-ɔ̀ otsúya alɛ nɩ́ yà Tàmǎ-ngba bhà ípìrɔ̌nga tó bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ ɔvɔ̀ya alɛ kɛ̀lɛ̌.

22

(Zèk 47.1-12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà nɩ́ɩtɛ̀ ípìrɔ̌nga tó ɨdha-akpà idù. Ndɨ ɨdha nɨ'ɨ̀ kɨ̀ràwulì ɔ̌ nga bhěyi alɛ-nyɨ̀kpó rɨ̌ ndɔ̀tɔ ɔ̀na nǎ, ràdù̵ àmbɛ àhù̵ dɔ̌ Kàgàwà bhà ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba tɩ́ kátɨna alɛ bhà ádrù̵ngbǎ kamà tó tombi ɔ̀ rɔ̀. 2 Wɔ̀ ndɨ ɨdha náambɛ́nà ɔ̀ku̵ dɔ̌ átsɨ̌ Kàgàwà bhà kɨgɔ̀ ɔ̌ ngu̵dhà ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔyɔyɔ ndɨ ɨdha-bɨdɔ̌ ɨ'ɨ̀ dhu nɩ́ ípìrɔ̌nga àbhǔ̵ rɩ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu. Ndɨ itsu aránà ɔ̀'ɔ̀ rɔ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌nà-gù̵na, atdí atɔ rɔ̌, kà-tɨ̀ nɩ́, kà raránà ɔ̀'ɔ̀ rɔ̌ atdí-gù̵na atdí àbǐ rɔ̌. Ndɨ itsu-bɨ̌ nɔ́nzɨ rɔ̌ ka kowúnà pbabɨ̌ tɩ́, kɨgǔ̵ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nɨ̌. 3 Kàgàwà ófù dhu tɩ́ ka kɔ́zù̵na atdí dhu mà nɩ́ɩ'ɨya ɨ̀mbǎ tdɩ́tdɔ̌. Kàgàwà mà Tàmǎ-ngba mànà tó ádrù̵ngbǎ kamà tó tombi nɩ́ɩ'ɨya wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà alɛ nu̵u̵lɛ́ya ka. 4 Abádhí náalaya Kàgàwà-nyɨ̀kpa, ndɨrɔ̀

---

* **21:16** 21.16 Kàgàwà bhà ɨdzá atdídɔ̌ ílǎ ngari-ɔngɔ̀-kpa tó ádzǐnga, íhǔnga, kɨ̌vɛ̀ mànà nɩ́ɩ'ɨ̀ àdhàdhɨ Yèrùsàlɛmà-ɔwu̵tá tó kɨgɔ̀-ɔngɔ̀-kpa tó ɔ́fɔ̀ bhěyi (1Ká 6.19-20). † **21:16** 21.16 Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndɨ̀tɛ̀ dhu nɩ́ ndɨ kɨgɔ̀ ràrɨ̌ atdídɔ̌ àkǎ kɨgɔ̀. ‡ **21:17** 21.17 Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndɨ̀tɛ̀ dhu nɩ́ ndɨ lubhà ràrɨ̌ atdídɔ̌ àkǎ lubhà. * **21:20** 21.20 Uvt 28.15-21

ka kandíya kɔ̌vɔ̀ abádhí-nyɨndri rɔ̌. 5 Kúbhingá nga níɨ'ɨya ɨ̀mbǎ tdɨ́tdɔ̌,
ndɨrɔ̀ ka kɨ'ɨya ɨ̀mbǎ tarà mà adyifɔ̀ mànà tɔ́ awáwʉ̀-atdyú nà. Obhó tɨ́,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náawʉ̀ya ndɨ abádhí-dɔ̌nga, ndɨrɔ̀ abádhí ɔnyʉya
idzi dhòdhódhónga nà.

(Màt 16.27; Gàl 6.7-8; Upf 1.1-3,7-8)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, wɔ̀rɨ́ màlàyikà náadʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: «Yàrɨ́ bhǔkù
ɔ̀ rɨ'ɨ̀ ɔtɛ nɨ́ obhóná ɔtɛ, yà ɨ̀mbǎ tɨ̀tɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà ɔtɛ. Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà, yà pbànábí ʉ̀nda arɨ́ pbɨ̀ndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ alɛ, nívì ɨma,
pbɨ̀ndà màlàyikà ndɨ́nɨ̌ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ rɨ́ 'ɔ̀nzɨ dhu mɨtɛ̀ tɨ́ pbɨ̀ndà
kasʉtálɛ tɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu

7 Yɛ̌sù rǎtɨna: «Kànɨ̌ ma mɨ́rà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̌! Hirò ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́
yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ'ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ nɨ́fʉ̌ rɨ́ alɛ!»

8 Ɨma Yùwanɨ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨrɨ ndɨ dhu, madʉ̀ àlanà. Nɨ́, ɨ dhu ma
mɨ̀rɨ, madʉ̀ àlanà rɔ̀, ma mɨtsɨ wɔ̀ ɨ dhu nɨ̀tɛ̀ idù màlàyikà-ɔ̀nzɨ̌, mʉlɛ̌
ka. 9 Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ma nɨ̌: «Ìnzɛ̌! Nzɔ̌nzɨ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi! Ɨma nɨ́
kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ɨnyɨ bhɛ̌yi, adónʉ pbànábí bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ rɨ'ɨ̀
ɔtɛ nɨ́fʉ̌ arɨ́ alɛ bhɛ̌yi! Kàgàwà nɨ́ ndɨ nyɨ nyádʉ̀ àkǎ nyʉkɔ nyɨ ɔnzɨ̀ná
alɛ!» 10 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: «Àpɛ́ nyɔdɔ yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́
ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ'ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀, ɨ dhu ràkǎ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ níndù wà ndɨ̀
nɨ́dhunɨ̌. 11 Nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nákǎ ndòngò nzɛ́rɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ̀.
Ndɨrɔ̀, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tɨ̀ alɛ nákǎ ndòngò ndɨ̀tɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́.
Ídzì dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nákǎ ndòngò ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ nákǎ ndòngò ndɨ̀ kɛ̀lɛ̌ ù'o ndɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»

12 Yɛ̌sù rǎtɨna: «Kànɨ̌ ma mɨ́rà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̌! Nɨ́, ma mɨ́rà
mʉ̀kɨ̀mbà nà fudú, ndɨ́nɨ̌ ma mubhò tɨ́ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà ndɨ alɛ
anzɨ̀ kasʉ-bvʉ rɔ̌. 13 Ɨma nɨ́ Álʉ́fà ndɨrɔ̀ Ɔ̀mɛ́gà, kà-tɨ̀ nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀
ndɨ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.»

14 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́ kǎkà rɔ̀yá mbɛrʉ̀ ù'ɔ̌ rɨ́ rɨ̀lǎ alɛ. Abádhí nɨ́ ndɨ
kɨgɔ̀ ɔ̀ otsúya ndɨ kɨgɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɔ̌, 'àdʉ̀ ípìrɔ̌nga ìbho arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu-
kpɔ̌ ɔ̀tɔ̀. 15 Pbɛ́tʉ̀, irinǎ rɔ̀ okoya alɛ nɨ́ ìtsɛ̌, yà ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ
arɨ́ alɛ mà, òndrù òndrù arɨ́ alɛ mà, mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ mà, ìndrǔ
ɔ̀kyɛ arɨ́ alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɨ́ alɛ mà, tɨ̀tɔ̀ nózè 'àdʉ̀ kʉ̀nɔ alɛ mànà.

16 Yɛ̌sù rǎtɨna: «Ɨma, ma mòvì pbàkà màlàyikà ndɨ́nɨ̌ adɨ̀ tɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́
dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́ kànɨ́sá ɔ̌. Ɨma nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-dhú tɔ́
mʉ̀dzʉkʉrʉ, yà kútsingáná arʉ́mbɨlɨ alalɨ.»

17 Ndɨrɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí mà Àdhɨ̀ngbǎ mànà rǎtɨna: «Ɨ́rà!»

Ndɨrɔ̀, yà dhu ɨ̀rɨ rɨ́ alɛ nákǎ ndàtɨ átɔ̀: «Ɨ́rà!»

Ɨdha-atdyú nà rɨ'ɨ̀ alɛ nákǎ ndɨ̀rà, ndɨrɔ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɨdha nòzè alɛ
àkǎ ndɨ̀rà kàkɔ tɨ́rɔ̌rɔ̀.

Dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ɔtɛ

18 Ɨma Yùwanɨ̀, ma mɨ́ yàrɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́
ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ'ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɨ̀rɨ rɨ́ alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́: ndɨ alɛ apɛ́ dhu ìsɛ̌ yàrɨ́
bhǔkù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu dɔ̌, nɨ́ ndɨ alɛ rǎbàna àpbɛ̀ dɔ̌, Kàgàwà iséya
yà yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ka kándɨ̌ àpbɛ̀ ìsɛ̌ tɨ́. 19 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ atdí dhu
mà nípfɔ̌ wɔ̀ ndɨ pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kándɨ̌ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ
ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ Kàgàwà níipfoya ndɨ alɛ àmbɛ̀nà àbàna yà ndɨ bhǔkù ɔ̀ ndɨ̀
ndɔ́kɔ̀ fɨndá làká ndɨ alɛ tɔ̀ dhu-dɔ̌ngadhu-dɔ̌nga. Ndɨ alɛ otsúya nzɨ̌

Kàgàwà bhà ɩ̀lɩ̌lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̌tɔya nzɨ̌ yà ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu-kpɔ̌.
20 Wɔ̀rɨ́ dhu tɔ́ obhónga ɩ̀tɛ̀ rɨ́ alɛ rǎtɨna: «Kànɨ̌ ma mɨ́rà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉ̀mɩ̀ ɔ̌!»
Àmɩ̀nà! Ɨ̌rà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsǔ!
21 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́!